

MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR
DIRECȚIA GENERALĂ PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL
DIRECȚIA MONUMENTE ISTORICE ȘI ARHEOLOGIE

**CRONICA
CERCETĂRIILOR
ARHEOLOGICE
DIN
ROMÂNIA**

CAMPANIA 2006

CIMeC

Mai 2007

MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR

**COMISIA NAȚIONALĂ DE
ARHEOLOGIE**

**DIRECȚIA GENERALĂ
PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL**

DIRECȚIA MONUMENTE ISTORICE ȘI ARHEOLOGIE

INSTITUTUL DE CERCETĂRI ECO-MUZEALE TULCEA

CRONICA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE DIN ROMÂNIA

CAMPANIA 2006

**A XLI-a SESIUNE NAȚIONALĂ DE RAPORTE ARHEOLOGICE
TULCEA, 29 MAI – 1 IUNIE 2006**

**cIMeC – INSTITUTUL DE MEMORIE CULTURALĂ
2007**

Această publicație apare cu sprijinul financiar al **Ministerului Culturii și Cultelor, Direcția Generală Patrimoniu Cultural Național, Direcția Monumente Istorice și Arheologie**

Copyright © autorii textelor și ilustrațiilor și cIMEC 2007

Editori: **Mircea Victor Angelescu, Florela Vasilescu**

Redactori: **Carmen Bem, Irina Nicolae**

Procesare imagini: **Vasile Andrei, Paula Jercan**

Hărți: **Ionuț Șandric**

Versiunea pe Internet a *Cronicii Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2006*: <http://archweb.cimec.ro>

Acest volum este publicat și pe CD-ROM în versiune extinsă.

Coperta I : Jurilovca [Argamum]; coperta IV: Jurilovca [Argamum], Murighiol [Halmyris]

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SESIUNEA ANUALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE
(41; 2007; Tulcea)

Cronica cercetărilor arheologice din România: campania 2006: [prezentată la] a XLI-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Tulcea 2007 / ed. Mircea Victor Angelescu, Florela Vasilescu – București: CIMEC, 2007

p. 548; cm: 21x29,5

Bibilogr.

ISBN 978-973-87004-9-9

I. Angelescu, Mircea Victor (ed.)

II. Vasilescu, Florela (ed.)

Editat de:

cIMEC – Institutul de Memorie Culturală

Piața Presei Libere 1, CP 33-90
013701 București
ROMÂNIA

www.cimec.ro

Tel: 021/317 90 72

Fax: 021/317 90 64

e-mail: cimec@cimec.ro

Tiparul realizat la:

S.C. DAIM P. H. s.r.l.

www.daimph.ro

ISBN 978-973-87004-9-9

Cuprins

Lista abrevierilor	/ 5
Lista siturilor arheologice	/ 11
Rapoartele de cercetare arheologică	/ 19
Proiecte de cercetare	/ 399
Planşe	/ 405
Anexe	/ 487
Indici	/ 513
Indice cronologic	/ 515
Indice de tipuri de sit	/ 519
Indice de instituţii	/ 521
Indice de persoane	/ 525
Date statistice ale Direcţiei Monumente Istorice şi Arheologie	/ 535

LISTA ABREVIERILOR

AA Ltd. Marea Britanie	Apulum Archaeology Ltd. Marea Britanie
ANIC	Arhivele Naționale Istorice Centrale, București
Asociația RA	Asociația Română de Arhitectură și Arheologie
ASPAA Aveyron	Aveyron Association pour la Sauvegarde du Patrimoine archéologique Aveyronnais, Franța
B Bochum	Bergbaumuseum Bochum
BA 90 Otopeni	Baza Aeriană 90 Otopeni
BC, Univ. of London	Birkbeck College, University of London
clMeC	Institutul de Memorie Culturală
CM Arad	Complexul Muzeal Arad
CM Bistrița	Complexul Muzeal Bistrița
CMB Suceava	Complexul Muzeal Bucovina, Suceava
CMIA Bacău	Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
CMJ Neamț	Complexul Muzeal Județean Neamț
CNCP-MNIR	Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare - Muzeul Național de Istorie a României
CNMCD Târgoviște	Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște
DAI-Eurasien Abteilung, Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien Abteilung, Berlin
DAI-Orient Abteilung, Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Orient Abteilung, Berlin
DJPCCPN Bacău	Direcția județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău
FBB	Facultatea de Biologie București
FIB	Facultatea de Istorie București
FL, Lisabona	Faculdade de Letras, Lisabona
FU-Berlin	Freie Universität Berlin
FUM Cluj-Napoca	Federația Universitară Maghiară, Cluj-Napoca
HISAR - Cardiff University	School of History and Archaeology, Cardiff University, UK
HU Berlin	Humboldt - Universität Berlin
IA Iași	Institutul de Arheologie, Iași
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
IAFR București	Institutul de Antropologie „Francisc J. Rainer” București
IAIA Cluj	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj
IAW, Ruhr-Univ., Bochum	Institut für Archäologische Wissenschaften, Ruhr-Universität, Bochum
ICEM Tulcea	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
ICSU Sibiu	Institutul de Cercetări Socio-Umane, Sibiu
INMI	Institutul Național al Monumentelor Istorice, București
INRAP	L'Institut National de Recherches en Archéologie Préventive
IPA, Freie Univ. Berlin	Institut für Prähistorische Archäologie, Freie Universität Berlin
IPCTE	Institutul Pentru Cercetarea și Valorificarea Patrimoniului Cultural Transilvănean în Context European
IPG, Univ. Frankfurt a.M	Institut für Physische Geographie, Universität Frankfurt a.M
IUF, Univ. din Erlagen-Nürnberg	Institut für Ur- und Frühgeschichte, Univ. din Erlagen-Nürnberg
M Astra Sibiu	Muzeul Civilizației Transilvane „ASTRA” Sibiu
M Bârlad	Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad
M Brăilei	Muzeul Brăilei
M Tutrakan, Bulgaria	Muzeul Tutrakan, Bulgaria
MA Callatis	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia
MAE Corabia	Muzeul de Arheologie și Etnografie Corabia
MB Timișoara	Muzeul Banatului Timișoara
MBM Reșița	Muzeul Banatului Montan Reșița
MCC	Ministerul Culturii și Cultelor
MCC Franța	Ministerul Culturii și Comunicării, Franța
MCC Hunedoara	Muzeul „Castelul Corvineștilor”, Hunedoara
MCDR Deva	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

MCG Oltenița	Muzeul Civilizației Gumelnița, Oltenița
MCR	Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe
MDJ Călărași	Muzeul Dunării de Jos, Călărași
MG Năsăud	Muzeul Grăniceresc Năsăudean, Bistrița-Năsăud
MHR Odorheiu Secuiesc	Muzeul „Haáz Rezső”, Odorheiu Secuiesc
MI Galați	Muzeul de Istorie Galați
MI Turda	Muzeul de Istorie Turda
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
MJ Argeș	Muzeul Județean Argeș, Pitești
MJ Buzău	Muzeul Județean Buzău
MJ Gorj	Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj
MJ Ialomița	Muzeul Județean Ialomița, Slobozia
MJ Maramureș	Muzeul Județean Maramureș, Baia Mare
MJ Mureș	Muzeul Județean Mureș, Târgu Mureș
MJ Satu Mare	Muzeul Județean Satu Mare
MJ Teleorman	Muzeul Județean Teleorman, Alexandria
MJ Vaslui	Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui
MJI Brașov	Muzeul Județean de Istorie Brașov
MJIA Prahova	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești
MJIA Zalău	Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău
MJTA Giurgiu	Muzeul Județean „Teohari Antonescu” Giurgiu
MM Huși	Muzeul Municipal Huși
MMB	Muzeul Municipiului București
MMN	Muzeul Militar Național, București
MN Brukenthal	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României, București
MNIT Cluj	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj
MNUAI	Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
MO Craiova	Muzeul Olteniei Craiova
MO Tecuci	Muzeul Orășenesc Tecuci
MR Caracal	Muzeul Romanășului Caracal
MRPF Turnu Severin	Muzeul Regiunii Porților de Fier, Turnu Severin
MTC Oradea	Muzeul Țării Crișurilor Oradea
NBU, Sofia	Nov Bîlgarski Universitet, Sofia
PP Alba Iulia	Politia de Patrimoniu Alba Iulia
UAIC Iași	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași
UAIM	Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu”, București
UBB Cluj	Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
UC London	University College London
UCDC București	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București
UDJ Galați	Universitatea „Dunărea de Jos” Galați
UEM Reșița	Universitatea „Eftimie Murgu” Reșița
ULB Sibiu	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu
Univ. Alba Iulia	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Univ. Alba Iulia – IAS	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Institutul de Arheologie Sistemică
Univ. Bacău	Universitatea Bacău
Univ. București	Universitatea București
Univ. Ca'Foscari Veneția	Universitatea Ca'Foscari Veneția
Univ. College London	University College London
Univ. Craiova	Universitatea Craiova
Univ. din Bayreuth	Universitatea din Bayreuth
Univ. Köln	Universität zu Köln
Univ. Leiden	Leiden University
Univ. Reșița	Universitatea Reșița
Univ. Rostock	Universitatea din Rostock
Univ. Ujgorod	Universitatea Ujgorod, Ucraina

UO Constanța
UPM Târgu Mureș
USH București
UȘtcM Suceava
UV Târgoviște
UV Timișoara

Universitatea „Ovidius” Constanța
Universitatea „Petru Maior” Târgu Mureș
Universitatea „Spiru Haret”, București
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
Universitatea „Valahia” Târgoviște
Universitatea de Vest Timișoara

RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ

LISTA SITURILOR ARHEOLOGICE

1. Adam, com. Drăgușeni, jud. Galați	19
Punct: Mănăstirea Adam	
2. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]	23
Punct: Cetate	
3. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	31
Punct: Ispanaru (sat dispărut)	
4. Adâncata, com. Adâncata, jud. Suceava	31
Punct: Sub Pădure	
5. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	32
Punct: str. Pavlov nr. 4 (proprietar Andrei Dragomir)	
6. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	33
Punct: Str. Republicii, nr. 5A	
7. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	34
Punct: Str. Izvor	
8. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	35
Punct: Șoseaua de centură, nr. 2 (beneficiar SC ALOREF SRL)	
9. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	35
Punct: Reg. V Vânători, nr. 96 (proprietar Mariana Ghiulay)	
10. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	36
Punct: str. Reg. V Vânători, nr. topo 230/3/2 (proprietar Mihai Oancea)	
11. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	36
Punct: str. Octavian Goga, nr. 14 (proprietar Nicolae Frum)	
12. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	36
Punct: str. Brîndușei, nr. topo 4332/1/1/1; 4332/1/1/2; 4332/1/1/3; 4331/1/1/4; 4331/1/1/5 (proprietar Rodica Ciobanu)	
13. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	37
Punct: str. Doinei, nr. 1A (proprietar Bruno Mautino - SC LIST SRL)	
14. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	37
Punct: str. Încoronării, nr. 12 (beneficiar SC MW Mureș Prodservcom SRL)	
15. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	38
Punct: str. Traian, CF. nr. 5617 (proprietar SC Oancea SRL)	
16. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	38
Punct: str. Digului, nr. 2 (proprietar Pavel Stremțan)	
17. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	38
Punct: str. Republicii, nr. 5A (proprietar Dumitru Tiucă)	
18. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	39
Punct: str. Gemenilor, nr. 1A (proprietar Petru Truță)	
19. Alba Iulia, jud. Alba	39
Punct: Lumea Nouă	
20. Alba Iulia, jud. Alba	54
Punct: Izvorul Împăratului	
21. Alba Iulia, jud. Alba	57
Punct: Str. Ion Lăncrănjan, f. n. (proprietar Cornel Muraru)	
22. Alba Iulia, jud. Alba	59
Punct: str. Ion Lăncrănjan, f.n. (proprietar Dănuț Dumitru Sora)	
23. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]	60
Punct: Lumea Nouă - Centrul creștin P.I.E.	
24. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]	60
Punct: Parcul Unirii	
25. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]	61
Punct: Dealul Furcilor (proprietatea Elena Dora Rus, str. N.Labiș f.n.)	
26. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]	62
Punct: Sanctuarul Liber Pater	

27. Alba Iulia, jud. Alba	63
Punct: Calea Moșilor, nr. 73	
28. Alba Iulia, jud. Alba	64
Punct: Str. 9 Mai, f.n.	
29. Alba Iulia, jud. Alba	65
Punct: Dealul Furcilor-Monolit	
30. Albești, com. Albești, jud. Constanța	67
Punct: Cetate	
31. Augustin, com. Augustin, jud. Brașov	71
Punct: Tipia Ormenișului	
32. Babadag, jud. Tulcea	74
Punct: Cetățuie	
33. Baia, com. Baia, jud. Tulcea	75
Punct: Linia 812 Medgidia – Tulcea, km 79+450 - 79+600"	
34. Bâzga, com. Răducăneni, jud. Iași	76
Punct: Cetățuie	
35. Bocșa, com. Bocșa, jud. Sălaj	76
Punct: Pietriș	
36. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița	77
Punct: Popină	
37. Brașov, jud. Brașov	79
Punct: După Zidurile de Sus	
38. Bucium Șasa, com. Bucium, jud. Alba	80
Punct: zona masivelor Frasin și Rodu	
39. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu	83
Punct: La Pod	
40. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița	85
Punct: Pochină	
41. București	88
Punct: alea Scroviștea, nr. 56-60, sector 1	
42. București	89
Punct: Militari-Câmpul Boja	
43. București	91
Punct: str. Franceză, nr. 21-23, sectorul 3, (Palatul voievodal Curtea Veche)	
44. București	92
Punct: Piața Sf. Anton și străzile adiacente (str. Franceză, Șepcari și Covaci), sector 3 (Piața de Flori)	
45. București	94
Punct: Băneasa Lac, str. Bujorului, nr. 36, sector 1	
46. București	95
Punct: Biserica Trei Ierarhi Colțea	
47. Bumbești Jiu, jud. Gorj	98
Punct: Gară, Vârtop	
48. Bunești, com. Bunești Averești, jud. Vaslui	100
Punct: Armășeni - Muncel	
49. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava]	101
Punct: Cetate	
50. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța	113
Punct: La Bursuci	
51. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța	113
Punct: Valea Vlahcanara	
52. Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj [Samum]	114
Punct: Cetățele	
53. Cărlomănești, com. Vernești, jud. Buzău	117
Punct: Cetățuia	
54. Cărlomănești, com. Vernești, jud. Buzău	121
Punct: La Arman	

55. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj	123
Punct: Valea Satului	
56. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța	124
Punct: Vatra satului	
57. Chitila, jud. Ilfov	126
Punct: Căramidărie	
58. Cigmău, oraș Geoagiu, jud. Hunedoara	127
Punct: Cetatea Urișilor	
59. Ciocadia, com. Bengești-Ciocadia, jud. Gorj	128
Punct: Codrișoare	
60. Cioroiu Nou, com. Cioroiși, jud. Dolj	130
Punct: Cetate	
61. Cluj-Napoca, jud. Cluj	131
Punct: Biserica reformată centrală	
62. Codlea, jud. Brașov	131
Punct: Cetatea Codlea – Biserica fortificată	
63. Constanța, jud. Constanța [Tomis]	132
Punct: str. Brâncoveanu	
64. Constanța, jud. Constanța [Tomis]	132
Punct: str. George Enescu, nr. 22	
65. Constanța, jud. Constanța [Tomis]	134
Punct: Intrarea Smârdan - Mihai Eminescu, nr.13	
66. Corabia, jud. Olt [Sucidava]	135
Punct: Celei	
67. Costișa, com. Costișa, jud. Neamț	136
Punct: Cetățuia	
68. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău	137
Punct: Cetățuia	
69. Covasna, jud. Covasna	138
Punct: Cetatea Zânelor	
70. Craiva, com. Cricău, jud. Alba	140
Punct: Piatra Craivii	
71. Crețești, com. Crețești, jud. Vaslui	142
Punct: La Intersecție	
72. Dalboșeț, com. Dalboșeț, jud. Caraș-Severin	142
73. Desa, com. Desa, jud. Dolj	143
Punct: La Ruptură	
74. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași	144
Punct: La Ulm	
75. Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea	145
Punct: Palanca	
76. Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea	146
Punct: Peștera	
77. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud	147
Punct: La Gâța	
78. Fegernicu Nou, Sălard, com. Sârbi, Sălard, jud. Bihor	148
Punct: Autostrada Borș – Brașov, tronson 3C (Sârbi - Sălard), Km 044+000 - 054+000 (Valea Șisterea, Valea Șisterea sud, km. 54)	
79. Feldioara, com. Feldioara, jud. Brașov	151
Punct: Biserica evanghelică (sector B)	
80. Fetești, com. Adâncata, jud. Suceava	152
Punct: La Schit	
81. Frumușeni, com. Frumușeni, jud. Arad	157
Punct: Mănăstirea Bizere	
82. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	158
Punct: Dealul Fulgeriș - La 3 cireși	

83. Galați, jud. Galați	160
Punct: cartier Dunărea, Micro 20, zona bl. C7-F1	
84. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia]	162
Punct: Bisericuța	
85. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova	162
Punct: Velcovici	
86. Giroc, com. Giroc, jud. Timiș	163
Punct: Mescal	
87. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]	165
Punct: Grindurile nr. 1, nr. 3 (Avicola), nr. 9	
88. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]	169
Punct: Dealul Grădiștii	
89. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare	170
Punct: Vamă	
90. Hălmeag, com. Șercaia, jud. Brașov	172
Punct: Biserica evanghelică Hălmeag	
91. Hărman, com. Hărman, jud. Brașov	173
Punct: Groapa Banului	
92. Hârșova, jud. Constanța	173
Punct: Tell	
93. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]	177
Punct: Cetate (sector Incinte Vest)	
94. Hotărani, com. Fărcașele, jud. Olt [Romula]	181
Punct: Sectorul de sud	
95. Hunedoara, jud. Hunedoara	181
Punct: Grădina Castelului-Platou	
96. Hunedoara, jud. Hunedoara	182
Punct: Dealul Sânpetru	
97. Hunedoara, jud. Hunedoara	184
Punct: Piața Obor	
98. Isaccea, jud. Tulcea	185
Punct: Suhat	
99. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]	186
Punct: Cetate	
100. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]	191
Punct : Cetate	
101. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolisum]	205
Punct: Forum – zona centrală (Pomet)	
102. Jacodu, com. Vețca, jud. Mureș	209
Punct: Biserica Unitariană	
103. Jigodin Băi, mun. Miercurea Ciuc, jud. Harghita	212
Punct: Câmpul Morii (Jigodin I)	
104. Jupa, com. Jupa, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]	214
Punct: Cetate, peste Ziduri	
105. Lapoș, com. Lapoș, jud. Prahova	214
Punct: Poiana Roman	
106. Lăpuș, com. Lăpuș, jud. Maramureș	215
Punct: Gura Tinoasei	
107. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	216
Punct: Cetățuia	
108. Malaya Kopanya, ob. Zakarpatia, raionul Vinogradov, Ucraina	219
Punct: Dealul Gorodiste, Serebny Grunok	
109. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	219
Punct: Colțul de NV al Cetății	
110. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	220
Punct: CT-16- str. Mircea cel Bătrân- PT 1	

111. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	221
Punct: CT-16- str. Mircea cel Bătrân- PT 1	
112. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	221
Punct: Cartierul Dobrogea I, parcela 12, loturile 36, 37, 38,	
113. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	221
Punct: Cartierul Dobrogea I, parcela 16, loturile 45, 46, 48, 50, 53, 58, 64	
114. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]	222
Punct: Cartierul Dobrogea I, parcela 16, loturile 40,41,42,43,67,70	
115. Marca, com. Marca, jud. Sălaj	223
Punct: Primăria Nouă	
116. Margine, com. Abram, jud. Bihor	224
Punct: Valea Tăniei – La Țarină (Autostrada „Transilvania”, Km. 19+200-19+400)	
117. Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman	226
Punct: Buduiasca - Boldul lui Moș Ivănuș, TELEOR 003	
118. Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	228
Punct: La Mornel	
119. Măriuța, com. Belciugatele, jud. Călărași	230
Punct: La Movilă	
120. Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin [Praetorium]	232
Punct: Cetate	
121. Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu	233
Punct: Petriș	
122. Mironești, com. Goștinari, jud. Giurgiu	236
Punct: Malu Roșu	
123. Murighiol, com. Murighiol, jud Tulcea [Halmyris]	237
Punct: La Cetate	
124. Nicorești, com. Nicorești, jud. Galați	239
Punct: Biserica „Sfântul Nicolae - Banu”	
125. Noșlac, com. Noșlac, jud. Alba	241
Punct: La Mănăstire	
126. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea	242
Punct: Trecere bac	
127. Ocna Sibiului, jud. Sibiu	243
Punct: Fața Vacilor-La Făgădău	
128. Ocolișu Mic, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Costești – Blidaru]	245
Punct: La Vămi	
129. Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita	245
Punct: Pustiu Mic	
130. Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna	246
Punct: Cariera de nisip/Tag, Situl B	
131. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	250
Punct: Capul Dealului	
132. Oradea, jud. Bihor	251
Punct: Salca (Lotus Market)	
133. Orăștie, jud. Hunedoara	252
Punct: Dealul Pemilor X2	
134. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]	256
Punct: Ferma 4	
135. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	258
Punct: Păcuiul lui Soare	
136. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]	259
Punct: Sector Nord, Sector Est, Sector Vest	
137. Pasărea, com Brănești, jud. Ilfov	261
Punct: La sud de sat	
138. Pecica, com. Pecica, jud. Arad	262
Punct: Șanțul-Mare	

139. Piatra Neamț, jud. Neamț	263
Punct: Poiana Cireșului	
140. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	265
Punct: Gorgana	
141. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	268
Punct: Gruiu Dării	
141bis. Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău	270
Punct: SC VV Pietroasa - Necropola 2	
142. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița	272
Punct: Platoul Hagieni – Valea Babii	
143. Poduri, com. Poduri, jud. Bacău	274
Punct: Dealul Ghindaru	
144. Porț, com. Marca, jud. Sălaj	276
Punct: Paliș	
145. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	285
Punct: Gorgana a doua	
146. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara	286
Punct: Măgura Uroiului	
147. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	287
Punct: Castru	
148. Râca, com. Râca, județul Argeș	290
Punct: Tudoria	
149. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]	291
Punct: Grădiște, Erdenburg	
150. Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt [Romula]	292
Punct: Sectorul de nord. Cartierul de producție ceramică	
151. Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți	294
Punct: La cazărmi	
152. Roșia Montană, com. Roșia Montană, jud. Alba [Alburnus Maior]	295
Punct: Pârâul Porcului-Tăul Secuilor	
153. Roșiori, com. Dulcești, jud. Neamț	300
Punct: Țarina Veche (La Humărie)	
154. Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov	301
Punct: La Pârâuț	
155. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	303
Punct: Forum Novum, Area Sacra	
156. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	307
Punct: La Cireș - Necropola Estică	
157. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	309
Punct: proprietatea Brăilă Mircea	
158. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]	309
Punct: proprietatea Oproni Cornel	
159. Satu Mare, jud. Satu Mare	309
Punct: Piața de vechituri	
160. Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad	310
Punct: Dealul Cetățuia	
161. Sănnicolau Mare, jud. Timiș	311
Punct: Seliște	
162. Sibiu, jud. Sibiu	314
Punct: Piața Gării (Piața 1 Decembrie 1918, turnul Porții Elisabeta)	
163. Sibiu, jud. Sibiu	316
Punct: Străzile Cetății și Tipografiilor	
164. Sibiu, jud. Sibiu	317
Punct: Piața Aurarilor	
165. Sibiu, jud. Sibiu	320
Punct: str. Moș Ion Roată	

166. Sibiu, jud. Sibiu	321
Punct: str. Ocnei, nr. 22	
167. Sibiu, jud. Sibiu	323
Punct: strada Turnului, nr. 7	
168. Sibiu, jud. Sibiu	326
Punct: Teatrul Gong	
169. Sibiu, jud. Sibiu	327
Punct: Piața Mare, nr. 2 (Gimnaziul iezuit)	
170. Sibiu, jud. Sibiu	328
Punct: Piața Unirii (Cazarma '90 și turnul Porții Cisnădiei)	
171. Sibiu, jud. Sibiu	332
Punct: Piața Gării (1 Decembrie), C.F. 51.216, nr. topo 3236/1/1/1/1/1/1/1/3	
172. Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara	334
Punct: Dealul Țapului	
173. Slava Rusă, com. Slava Cerceză, jud. Tulcea [(L)Ibida]	335
Punct: Cetatea Fetei	
174. Slobozia, com. Slobozia, jud. Giurgiu	342
Punct: Drumul lui Rainea	
175. Snagov, com. Snagov, jud. Ilfov	343
Punct: Coadă Chiot	
176. Steierdorf, oraș Anina, jud. Caraș-Severin	344
Punct: Peștera Hoților (La Hoțu)	
177. Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița	346
Punct: Grădiștea Mare	
178. Stupini, com. Sânmihaiu de Câmpie, jud. Bistrița-Năsăud	349
Punct: Fânațele Archiudului	
179. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	351
Punct: Valea Orbului	
180. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași	352
Punct: Malu-Roșu	
181. Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare	354
Punct: Dealul Soldubița	
182. Sutoru, com. Zimbor, jud. Sălaj	355
Punct: La Cetate	
183. Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba	357
Punct: Gorgan	
184. Șimian, com. Șimian, jud. Bihor	358
Punct: Groapa cu lut (Sárgaföldes gödör)	
185. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	358
Punct: Observator	
186. Șoimeni–Ciomortan, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita	361
Punct: Dâmbul Cetății	
187. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila	364
Punct: Popină, Val	
188. Tășnad, jud. Satu Mare	365
Punct: Sere	
189. Tătăraștii de Sus, com. Tătăraștii de Sus, jud. Teleorman	369
Punct: La ziduri	
190. Târgu Mureș, jud. Mureș	371
Punct: Cetate	
191. Târgu Trotuș, com. Târgu Trotuș, jud. Bacău	377
Punct: Țarna Nouă, Sectorul III, Biserica Catolică	
192. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	379
Punct: Celic Dere	
193. Tilișca, com. Tilișca, jud. Sibiu	380
Punct: Dealul Cățanaș	

194. Topalu, com. Topalu, jud. Constanța	382
Punct: Stânca Topalu-Cekirgea, cariera Margela	
195. Tulcea, jud. Tulcea [Aegyssus]	383
Punct: Dealul Monumentului	
196. Tulcea, jud. Tulcea	383
Punct: str. Ciurel, nr. 1	
197. Turda, jud. Cluj [Potaissa]	384
Punct: Dealul Cetății	
198. Turnu Măgurele, jud. Teleorman	385
Punct: La Cetate	
199. Urlați, jud. Prahova	386
Punct: La Câmp sau La Islaz	
200. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova	387
Punct: Budureasca - Puțul Tătarului	
201. Valea Crișului, com. Valea Crișului, jud. Covasna	388
Punct: Castelul Kálnoky	
202. Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin	389
Punct: Pustă	
203. Vețel, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia]	390
Punct: SE Amfiteatru	
204. Vințu de Jos, com. Vințu de Jos, jud. Alba	390
Punct: Vila romană	
205. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman	392
Punct: Măgurice	
206. Vlaha, com. Săvădisla, jud. Cluj	393
Punct: Pad (Autostrada Brașov-Borș, tronson 2B, km. 43+000 - 44+000)	
207. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	395
Punct: Popina Blagodeasca	
208. Vlădila, com. Vlădila, jud. Olt	396
Punct: La pepinieră	

1. Adam, com. Drăgușeni, jud. Galați

Punct: Mănăstirea Adam

Cod sit: 76193.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 309/2006

Colectiv: Mircea Nicu - responsabil, Costel Ilie (MI Galați)

În urma solicitării Mănăstirii Adam, adresată DJPCCPN a jud. Galați, prin care se cerea avizul pentru ridicarea unei noi construcții pe latura de E a promontoriului *Apărătura*, la NE de actuala biserică, aceasta a hotărât realizarea unei cercetări arheologice preventive în zona respectivă.

Mănăstirea Adam este obiectiv inclus în Lista Monumentelor Istorice la poziția GL-II-m-B-0307, fiind ctitorită la 1652 de către boierul Adam Movilă.

În baza contractului numărul 499 din 27.06.2006 încheiat de MI Galați cu Mănăstirea Adam au fost efectuate săpături arheologice, în perioada 1-31 august 2006, de către un colectiv de specialiști format din Nicu Mircea, arheolog expert și Ilie Costel, arheolog specialist.

Conform tradițiilor locale, prima așezare monahală datează de la sfârșitul veacului al XVI-lea, când un călugăr venit pe aceste locuri i-a propus ciobanului ce stăpânea peste codrii ținutului să întemeieze un schit de sihastri. Ciobanul nu numai că nu a ezitat a-i împlini dorința, dar el însuși a devenit monah, ajutând la ridicarea unei bisericuțe din lemn cu hramul „Tuturor Sfinților” și a câtorva chilii în jurul ei, unde s-au adunat, încă de pe la 1595, călugări din mai multe părți¹.

Prima biserică din piatră și cărămidă a fost ridicată și sfințită la mijlocul sec. al XVII-lea, în timpul domnilor moldoveni Vasile Lupu și Gheorghe Ștefan și sub păstorirea episcopului Anastasie al Romanului, pe moșia serdarului Adam Movilă, de la care s-a păstrat și numele mănăstirii². Bucurându-se de numeroase danii și de un sprijin constant al boierilor locului, mănăstirea cunoaște, în timp, o perioadă de propășire.

La 1695, Adamul, ca și alte sihăstii românești, este închinată mănăstirii Sf. Ecaterina din Muntele Sinaiului. Datorită decăderii mănăstirii, la 1759 egumenul Iorest Movilă solicita - și domnul Moldovei, Ioan Toader Calimachi, aprobă - ca mănăstirea să devină metoc al Sfintei Mitropolii de la Iași³. Deși puternic afectată de cutremurul din 1802, mănăstirea se reface continuu, ajungând la 1864, anul secularizării averilor mănăstirești, una dintre cele mai prospere din întreaga Moldovă. Mănăstire de maici, încă de pe la 1820, Adamul supraviețuiește agresiunii timpurilor și oamenilor până la 1959, când este desființată, ca și alte mănăstiri, de regimul comunist.

Din izvoarele documentare este cunoscut faptul că pe terenul actualei mănăstiri au existat numeroase construcții din diferite perioade ce au dispărut datorită unor factori naturali (cutremure) și umani (în perioada comunistă au fost demolate majoritatea locuințelor din preajma bisericii, iar unele dintre ele au fost folosite de fostul C.A.P. din localitate)⁴.

Se știe că biserica ctitorită de Adam Movilă la 1652-1653, era din piatră și cărămidă⁵ și că a fost distrusă de cutremurul din 1738⁶. Până la zidirea bisericii actuale (1802-1813), se pare că slujbele au fost ținute într-o chilie mare sau într-o biserică de vălătuci.

Biserica actuală, construită între 1802-1813, a suferit și ea de pe urma cutremurelor, fiind deseori reparată și consolidată, chiar în momentul de față fiind spre finalizare consolidarea monumentului, ce a început încă din 2002. În vederea efectuării acestei ultime consolidări a fost realizată o cercetare arheologică în interiorul bisericii și câteva sondaje pe laturile exterioare acesteia în anul 2002. Cu acel prilej au fost puse în evidență urme materiale din sec. al XIX-lea, precum și pavajul din biserică existent în acea perioadă.

La suprafața solului pot fi sesizate resturi de cărămidă provenind de la diferite construcții, în diferite puncte din incinta mănăstirii, precum și zonele de înhumări de pe laturile de N și de S ale bisericii cu morminte încadrate cronologic de la începutul sec. al XIX-lea până la mijlocul sec. al XX-lea, potrivit inscripțiilor de pe cruci și pietre funerare.

Având în vedere complexitatea de locuire în această zonă, pentru a degreva de sarcină istorică suprafața de aproximativ 600 m², pe care urmează a se ridica noua construcție, s-au trasat inițial patru secțiuni orientate N-S și încă două secțiuni, situate la 11,5 m și 13 m spre E de S1, și șase casete, la E de prima secțiune, ce au fost deschise datorită apariției unor ziduri de fundație în primele secțiuni. Între secțiuni au fost lăsați martori de 0,75 m, iar între S1 și casete martori de 0,20 m.

S1 - dimensiuni: 48 x 1,5 m, $ad_{medie} = 1,20$ m, $ad_{max} = 3,10$ m; orientare: N-S; localizare: în partea de E a platoului la 2 m S de actualele chilii, până în dreptul absidei altarului, la 21 m spre E de aceasta.

În această secțiune au fost surprinse patru gropi numerotate de la N spre S, G1, G2, G3, G4, precum și o serie de ziduri de fundație ce provin de la construcțiile anexe ale mănăstirii. De altfel, în aproape toată secțiunea au fost constatate urme de intensă locuire prin prezența masivă de cărămidă spartă, resturi de zidărie dărâmată, fragmente de olane și cahle.

Zidurile de fundație apărute în S1, fac parte din mai multe construcții, numerotate C1 și C2, și se continuă în S2, precum și în casetele de pe latura de E a S1.

C1 este situată la 16,50 m de capătul de N al secțiunii și se întinde până la m. 30,60, unde latura de S este constituită dintr-un zid din cărămidă, gros de 0,70 m, orientat E-V, ce se prelungește dincolo de limitele respectivei construcții și provine, probabil, de la un alt edificiu. C1 se continuă și sub martorul de V înspre S2 și spre martorul de E spre casetele 1 și 2. Între m. 25 și 30, zidul de V al construcției se află sub martorul dintre S1 și S2. Zidul de S al acestei construcții se continuă și în S2.

Construcția 2 este situată la capătul de S al secțiunii, între m. 42 și 48, și aceasta suprapune parțial, pe latura de nord, un alt zid din cărămidă, gros de 0,70 m. Zidul gros are orientare E-V, este paralel cu cel menționat mai sus și a fost surprins atât în caseta 4 cât și în S2.

Din punct de vedere stratigrafic se poate menționa faptul că straturile arheologice au fost puternic deranjate de factorul uman prin desele intervenții constructive în zonă. Astfel solul vegetal are o grosime de 0,05-0,20 m și este de regulă urmat de un nivel variind între 0,10-0,80 m format din cărămidă

fragmentată, dărâmată, pământ negru granulos urmat apoi de solul galben, steril din punct de vedere arheologic.

S2 - 48 x 1,5 m, $ad_{medie} = 1,20$ m, $ad_{max} = 2,60$ m; orientare: N-S; localizare: paralelă cu S1.

A mai apărut în această secțiune un alt zid foarte gros, de 0,70 m, din cărămidă, ce se adâncește până la -2,70 m, orientat N-S și care se unește cu zidul orientat E-V, apărute în S1 și 2 la m. 42.

De asemenea, C1 și 2 se continuă și în această secțiune. Latura de V a C1 a fost surprinsă în S2 la 0,50 m de profilul vestic, între m. 16,80 și m. 25, față de nordul secțiunii.

Din punct de vedere stratigrafic nu sunt elemente suplimentare față de cele descrise la S1.

S3 - dimensiuni: 33 x 1,5 m; $ad_{medie} = 1,20$, $ad_{max} = 1,20$; orientare: N-S; localizare: capătul de N, la 20 m de chiliile actuale.

Și în această secțiune au fost surprinse urmele unei construcții anexe (C3) ce a fost distrusă prin incendiere, după cum arată stratul gros de arsură, lemn carbonizat, cenușă găsit la baza amenajării. Amenajarea este localizată în partea de N a secțiunii între m. 3,80 și 10.

Alte patru gropi Gr.5, Gr.6, Gr.7 și Gr.8 au fost descoperite în această secțiune, având un conținut de pământ cenușos, primele două și pământ negru, cărămidă spartă și var celelalte două.

Zidurile C2 se continuă și în această secțiune. De asemenea și zidurile groase, orientate E-V, ce provin de la un alt edificiu (probabil de la vechea biserică), se continuă și în această secțiune și întră sub profilul de V al acesteia.

La m. 28, lângă zidul de N al C2, a apărut la adâncimea de 1,60 m, groapa unui mormânt (M1) care a fost dezvelit după ce o parte din martor a fost decupat.

S4 - dimensiuni: 36 x 1,5 m, $ad_{medie} = 1$ m, $ad_{max} = 1,70$ m; orientare: N-S; localizare: paralelă cu S3, capătul de N de actualele chilii.

C3, apărută în S3, se continuă prin prezența masivă a stratului de arsură, suprapus de un strat gros de dărâmată între m. 4,20 și 10, de la capătul de N al secțiunii. Între zidurile groase, orientate E-V, apărute în S1, 2 și 3, ce se continuă și în această secțiune, a fost dezvelit la adâncimea de 0,20 m un pavaj de cărămidă pe întreaga suprafață a secțiunii.

La 9,50 m de capătul de N al secțiunii a apărut un zid din cărămidă, gros de 0,60 m, orientat N-S, ce suprapune partea sudică a C3 și este întrerupt de zidul orientat E-V apărut la m. 11,40.

La m. 23,60 un alt zid din cărămidă, orientat N-S (poate fi continuarea celui menționat mai sus), se unește cu zidul de S al bisericii vechi și se continuă dincolo de capătul de S al secțiunii, o parte din aflându-se sub profilul de E al secțiunii.

Între acest zid și profilul de V au apărut alte trei morminte (M2, M3, M4) pentru a căror dezvelire a fost necesară realizarea unor decupaje atât al în respectivul zid cât și în profilul de E și de V al secțiunii.

S1L (livada) - dimensiuni: 10 x 3 m, $ad_{medie} = 0,70$ m, $ad_{max} = 1$ m; orientare: N-S; localizare: pe panta de E a dealului *Apărătura*, la 13 m spre E de S1.

Pentru a verifica traseul zidului din piatră și cărămidă apărut în caseta 4 (care este continuarea zidului gros din cărămidă apărut în S1, S2, S3 și S4) a fost deschisă această secțiune, la E de S1, la 13 m de aceasta și perpendicular pe Cs 4.

Zidul de piatră și cărămidă a luat forma unei abside ce se îndreaptă spre N și apoi spre V, fiind susținută de trei contraforți masivi (1,30 x 1,20 m) realizați din piatră de mari dimensiuni.

În această secțiune, spre interiorul zidului de absidă a apărut zidăria de cărămidă din interiorul construcției.

S2L (livada) - dimensiuni: 8 x 1,5 m, $ad_{medie} = 0,50$ m, $ad_{max} = 0,70$ m; orientare: N-S; localizare: paralelă cu S1L, la 2,50 m de latura de V a acesteia.

A fost săpată la 2,50 m spre V de S1L pentru a surprinde traseul zidului spre V care a fost prins în secțiunea la 0,50 m de capătul de N al acesteia. O aglomerare de cărămidă și piatră a fost surprinsă pe întreaga suprafață a secțiunii, acestea putând proveni de la pavajul interior al bisericii sau de la un alt zid despărțitor.

Ca și în S1L, și în această secțiune a fost găsit material ceramic din sec. XVIII-XIX, dar și faianță și porțelan din sec. XIX-XX. Acest lucru poate fi datorat deselor taluzări ale pantei care au antrenat materiale din diferite perioade istorice.

Au fost trasate în total șase casete, dintre care cinci perpendiculare pe latura de E a S1 numerotate de la N: Cs1-Cs5, și una Cs6, perpendiculară pe latura de E S1L. Între casete și secțiuni au fost lăsați martori de 0,20 m.

Cs1 - dimensiuni: 2 x 1,5 m, $ad_{medie} = 0,40$ m, $ad_{max} = 1$ m; orientare: E-V; localizare: la 16 m de capătul de N al S1. A fost deschisă pentru a surprinde continuarea C1 apărută în S1. Ca urmare a deschiderii acestei casete a fost surprins colțul de NE al C1 și zidul care se continuă spre S în Cs2.

Cs2 - dimensiuni: 2,5 x 1,20 m, $ad_{medie} = 0,60$ m, $ad_{max} = 0,80$ m; orientare: E-V; la 24,40 m de capătul de N al S1. Și aici a fost surprins zidul de E al C1 și chiar spațiul de trecere dintre încăperile 1 și 2 ale acestei construcții. Au apărut obiecte din metal, balamale, scoabe, cuie ce provin probabil de la tocul unei uși.

Cs3 dimensiuni: 2,4 x 2 m, $ad_{medie} = 0,20$ m, $ad_{max} = 1,20$ m; orientare: E-V; localizare: la 29,20 m de capătul de N al S1.

În caseta 3 a apărut pardoseala din cărămidă a C1 și colțul de S-E al acesteia. Caseta a confirmat continuarea spre E a zidului gros apărut în S1, 2, 3 și 4 care se constituie atât în latura de S a C1 cât și în cea de N a unui alt edificiu, probabil biserica veche.

Cs4 - dimensiuni: 2 x 1,5 m, $ad_{medie} = 0,40$ m, $ad_{max} = 1,40$ m; orientare: E-V; localizare: La 40,40 m de capătul de N al S1.

S-a procedat la prelungirea casetei cu încă 8 m spre E și lărgirea ei cu 0,5 m spre S, pentru a surprinde zidul de piatră și cărămidă apărut, și a verifica conturul fundației. În această casetă a apărut zidul gros din cărămidă și piatră, orientat E-V care îl continuă pe cel apărut în S1. Zidul este realizat din piatră la exterior și cărămidă la interior, având o grosime de 1,40 m. Înspre S zidul se continuă cu cel de la C2 apărut în S1, acest zid constituie de altfel latura de E a C2.

Cs5 - dimensiuni: 2,20 x 2,15 m, $ad_{medie} = 0,10$ m, $ad_{max} = 1$ m; orientare: E-V; localizare: la 45,80 m de capătul de N al S1. A fost deschisă pentru a surprinde o eventuală continuare a C2. A fost descoperit doar un zid din cărămidă, gros de 0,60 m și orientat N-S, paralel cu zidul, cu aceeași orientare, apărut în S4.

Cs6 - dimensiuni: 2,5 x 2,30 m, $ad_{medie} = 0,10$ m, $ad_{max} = 0,20$ m; orientare: E-V; localizare: la 4 m la capătul de N al S1L. A fost practică la centrul zidului de cărămidă și piatră apărut în S1L pentru a evidenția contrafortul central din piatră.

În arealul cercetat au fost puse în evidență fundații provenind de la construcții diverse ce au existat în incinta mănăstirii din diferite perioade (locuințe și biserică).

Construcția 1

Era realizată din cărămidă, cu dimensiunile de 14,80 x 4,80 m și compartimentată în trei încăperi. Prima încăpere avea dimensiunile de 3,60 x 4,20 m, a doua 5 x 2,50 m, iar a treia, probabil hol, între cele două, cu dimensiunile de 2,60 x 1,80 m. Grosimea zidurilor exterioare era de 0,70 m, iar a zidurilor despărțitoare de 0,40 m.

În încăperea 1, situată în partea de N a construcției a fost descoperit un număr de șapte bârne din lemn (0,17 m grosime) peste care, probabil, a fost aplicată podeaua locuinței.

În încăperea 2 a fost dezvelită pardoseala formată din cărămidă dispusă orizontal pe întreaga suprafață a camerei.

În încăperea 3 (hol) s-a observat o compartimentare în zona de V (la 1,70 m de peretele vestic) formată dintr-un zid de paiantă (gros de 0,20 m). La exteriorul încăperii 3, pe latura de V, a fost aplicat un adaos dintr-un singur rând de cărămidă, pe o porțiune de 2 m, în capătul de S, pentru a completa la același nivel zidul încăperii 1.

Între încăperea 2 și hol a fost surprins un spațiu de trecere precum și din încăperea 1 și hol, zidurile despărțitoare fiind întrerupte în aceste zone.

Atât zidurile exterioare cât și cele interioare au fost tencuite cu mortar, realizate din nisip și var, peste care au fost aplicate straturi succesive de var. Această construcție a avut cu siguranță destinația de locuință pentru locuitorii mănăstirii.

Construcția 2

Situată în partea de S a S1, 2, 3 și 4, realizată din cărămidă, cu ziduri groase de 0,50 m, compartimentată în trei încăperi, avea dimensiunile de 6 x 7 m. Zidul de N al acestei construcții a folosit ca fundație o parte din zidul mai vechi ce provine de la biserica veche.

Construcția are două încăperi de formă trapezoidală, prima de 3,50 x 2 m și 3,50 x 1,80 m, iar a doua cu dimensiunile de 3,50 x 3,40 m și 3,50 x 3,60 m, precum și o a treia încăpere dreptunghiulară de 6 x 1,50 m. Cărămida folosită la această construcție este de factură modernă, iar liantul folosit este nisip amestecat cu lut. Între încăperea 1 și hol a fost surprins un culoar de trecere de 1,70 m lățime, iar în colțul de NV al încăperii 2 a fost sesizată o groapă ce provine de la un stâlp de lemn.

În colțul de NV al holului, a fost surprins un mormânt de adult, fără inventar ce a apărut la ad. de -1,60 m.

Atât în L1 cât și în L2 au fost surprinse fragmente de olane de acoperiș lucrate manual, fragmente de cahle nesmălțuite, ornamentate, ce proveneau de la sistemul de încălzire.

În L2 au fost descoperite fragmente ceramice, cuie, scoabe, precum și două pipe datate în sec. al XIX-lea.

În partea de V a acestei construcții a mai fost surprins, în S4, un zid gros de 0,60 m și lung de 12 m, pe direcția N-S, ce provine de la o altă construcție. Urmează ca viitoarele cercetări să clarifice apartenența acestuia, ca de altfel și a fragmentului de zid, descoperit în caseta 5, aflat tot pe direcția N-S.

Construcția 3

În S3 și S4 între m. 3,80 și 10 a fost surprinsă o amenajare provenită de la o construcție din lemn de dimensiunile 6 x 3,20 m, ce ajungea până la ad. de 1,70 m, fiind marcată în partea de S de stâlpi de lemn groși de 0,30 m ce delimitează construcția în S.

Spațiul aflat în discuție prezenta amestec de cenușă, lemn carbonizat placat în partea superioară de fragmente de cărămidă ce proveneau de la demolarea construcțiilor anterioare.

La ad. de -1,70 m au apărut resturile unei posibile podele de lemn, distruse prin incendiere. Presupunem că această amenajare provine de la o construcție anexă a mănăstirii.

Biserica veche

În S1 și S2 între m. 30 și 40 au fost descoperite ziduri groase de 0,70 m-0,80 m, orientate E-V, ce proveneau de la o construcție mult mai masivă decât cele prezentate mai sus.

Conturul acestei construcții a fost surprins prin realizarea a două casete Cs3 și Cs4 precum și a două secțiuni S1L și S2L și a unei Cs6 paralelă cu S1L. În aceste secțiuni și casete au fost depistate ziduri groase de 1,20 m realizate din piatră și cărămidă.

În S2 a fost surprins un alt zid gros de 0,80 m ce se unește la S cu zidul suprapus de C2.

Prin deschiderea S3 și S4 s-a constatat că zidurile orientate E-V semnalate anterior, au continuitate prezentând același sistem de realizare.

În S4, cele două ziduri pe direcția N-S sunt unite printr-un pavaj din cărămidă așezat orizontal pe direcția E-V.

În profilul de V al S4, podeau de cărămidă se încheie în partea centrală cu o amenajare din zidărie de piatră și cărămidă.

În urma săpăturilor efectuate în S1L, S2L și Cs6, a fost delimitată întreaga latură de E a construcției care se prezintă în formă de semicerc, susținută de trei contraforți din piatră, de 1,40 x 1,50 m.

În S1L și S2L a fost dezvelit pavajul din cărămidă a respectivei construcții.

Întreaga construcție are dimensiunile de 21,5 x 12 m, având forma clasică a unei biserici în plan dreptunghiular cu absida doar la altar.

Potrivit informațiilor scrise care relatează despre prima biserică, construită la 1653 și distrusă de cutremurul din 1735, aceasta avea ziduri din piatră și cărămidă ca și construcția descoperită în cercetările din vara anului 2006, urmând ca cercetarea sistematică a sitului să aducă noi elemente în clarificare acestei probleme.

În arealul cercetat au fost depistate o serie de gropi menajere de diferite forme și dimensiuni, numerotate de la E-V, Gr1-Gr 8.

Gr1

A apărut în S1, în partea de N a acesteia și se continuă parțial în S2 între m. 0 și 1,5. De formă aproximativ circulară cu d = 1,50 x 2,20 m cu fundul în formă de sac, pornește de la -1,10 m și se încheie la -3,20 m. Materialul prelevat din groapă se compune din vase ceramice, vase din porțelan și sticlă, obiecte din metal.

Gr2

A apărut în S1 între m. 14 și 17 fiind întreruptă de zidul de N al C1. Diametrul este de cca. 2,60 m, ea a apărut de la -0,80 m și se încheie drept la ad. de -2,60 m. Materialul recoltat din această groapă este compus din numeroase fragmente ceramice și obiecte din metal.

Gr3

A apărut în S1 între m. 14 și 17 fiind întreruptă de zidul de N al C1. Diametrul este de cca. 2,60 m, ea a apărut de la -0,80 m și se încheie drept la ad. de -2,60 m. Materialul recoltat din

această groapă este compus din numeroase fragmente ceramice și obiecte din metal.

Gr4

În S1 și S2 între m. 39,50 și 41,50 a apărut o groapă de formă dreptunghiulară delimitată de stâlpi de lemn (la N și la S) și o bârnă din lemn pe latura de N având o grosime de 0,20 m. Adâncimea gropii, apărută la -1 m, este de 2,60 m. După materialul rezultat din această groapă, ceramică, sticlă, metal, este o groapa mai recentă care a fost utilizată până spre mijlocul sec. XX.

Gr5

A apărut în S3 la -1 m în profilul de E, la capătul nordic al secțiunii. Are d = 0,60 m, o formă cilindrică și se încheie la -1,40 m. Nu a avut inventar.

Gr6

A apărut în S3 la m. 4 în profil V ce are un d = 1,30 m. A apărut la -0,80 m și se adâncește până la 1,60 m având o formă circulară. Groapa a avut un conținut de pământ cenușos fără inventar.

Gr7

A apărut în S3, are formă alungită cu un d = 2,40 m în profilul de V. Apare la -0,40 m și se încheie printr-un fund drept, la -1,20 m. Groapa a fost utilizată probabil la stingerea varului, după conținutul acesteia.

Gr8

A apărut tot în S3, între m. 16 și 22, apare de la ad. de -1,35 m și se termină la -2,50 m, conține mult var, probabil a fost folosită la stingerea varului.

În zona de S a S3 și 4 au fost descoperite patru schelete umane, orientate E-V, aflate atât în secțiuni cât și sub martorul dintre cele două secțiuni precum și sub zidul din cărămidă din partea estică a S4. Pentru a dezveli mormintele s-au efectuat decupaje în martorul dintre S3 și S4 și în zidul menționat.

M1

A fost descoperit în S3, la 28 m de capătul de N al acesteia, la adâncimea de -1,60 m, în secțiune fiind doar până la bazin, restul scheletului aflându-se sub zidul de V al C2 și martorul dintre S3 și S4. Avea mâinile pe piept iar lungimea scheletului era de 1,60 m. Inventar: urme de textile și o monedă puternic degradată, oxidată, probabil din sec. al XVIII-lea.

M2

A apărut în S4, la 29,60 m de capătul de N al acesteia, la adâncimea de -1,20 m. Scheletul avea craniul sub profilul vestic și falangele sub zidul din profilul estic. Lungimea scheletului era de 1,60 m, mâna dreaptă pe piept, iar stânga alunecată spre bazin. Inventar: lemn de la sicriu, monedă, probabil din sec. al XVIII-lea.

M3

În S4, la 32,5 m de capătul de N al acesteia, la ad. de -1,60 m. Scheletul avea craniul în S4 iar restul sub zidul din profilul de E martorul dintre S3 și S4. Lungimea scheletului era de 1,65 m, iar mâinile se aflau sub bazin. Inventar: fără urme de sicriu și inventar.

M4

În S4, la 34 m de capătul de N al acesteia, la ad. de -1,20 m, Scheletul avea lungimea de 1,67 m, mâinile alunecate pe bazin. De la craniu până la bazin scheletul se afla sub profilul de V al S4. Inventar: fără urme de sicriu și materiale arheologice.

În urma cercetărilor efectuate se confirmă existența unor construcții anexe (chilii) ale fostei mănăstiri, care au funcționat până spre mijlocul sec. al XX-lea.

Au apărut gropi menajere, cu un bogat inventar, urme de zidărie provenită de la construcții ce au fost demolate în diferite perioade, ceea ce atestă intensitatea vieții în acest perimetru în sec. XIX-XX.

În urma cercetărilor efectuate în situl Mănăstirea Adam, au fost puse în evidență ziduri de fundație ce provin de la o biserică mai veche, probabil prima biserică din piatră și cărămidă construită la Adam, în sec. al XVII-lea.

Viitoarele cercetări arheologice sperăm că vor pune în evidență întreg ansamblul religios, constituit din construcțiile anexe ale mănăstirii, vechea biserică, precum și necropola localizată la S de aceasta, din care au fost dezvelite doar patru morminte.

PI. 1

Note:

1. Budeanu Georgeta-Tecla, *Mănăstirea Adam – Monografie*, Lucrare de Licență, 2006, p. 12, 26.
2. *Op. cit.*, p. 27-28.
3. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 21.
4. Menționăm câteva referințe bibliografice în care se regăsesc informații privitoare la Mănăstirea Adam: *** *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, II, 1621-1652, București, 1959; *** *Monografia județului Tutova*, Bârlad, 1943; *** *Marele dicționar geografic al României*, Stabilimentu Grafic I.V. Socecu, București, 1902; *** *Contribuții monografice, Comuna Drăgușeni - județul Galați*, Muzeul Județean de Istorie Galați, Galați, 1973; Condrea. P., *Dicționarul Geografic al Județului Tutova*, Societatea Geografică Română, București, 1887; Geacu Sorin, *Mănăstirea Adam, schiță monografică*, Galați, 1998; Păltanea Paul, *Vechi locașuri de cult și viață bisericească în Sudul Moldovei până în anul 1864, în Monumente istorice și izvoare creștine*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1987; Pocitan Veniamin Ploieșteanul, *Mănăstirea Adam - Județul Tutova*, în revista *Glasul monahilor*, 3, București, 1947; Solomon C; Stoide C.A., *Documente tecucene*, I, Bârlad, 1939; N.I. Șerbănescu, *Știri noi din vremea păstoriei mitropolitului V. Costachi. Noua Epitropie de la Mănăstirea Adam din județul Tutova*, în RIR 14, 1, București, 1944.
5. Georgeta-Tecla Budeanu, *op. cit.* p. 14.
6. Nicolae Stoicescu, *op. cit.* p. 21.

Abstract:

The preventive archaeological research at Adam Monastery, Drăgușeni commune, Galați county has revealed the annexed constructions (cells) of the old monastery, which had functioned until the middle of the 20th century, rubbish pits, graves and foundation walls which were parts of an older church, probably the first church made out of brick and stone, built at Adam in the 17th century.

It is hoped that further archaeological researches will uncover the entire religious pile, made up of the annexed constructions of the monastery, the old church, as well as the necropolis situated to the south of the old church, where four graves were discovered.

2. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

Punct: Cetate

Cod sit: 60892.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 36/2006

Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (IAB, FIB), Adriana Panaite (IAB), Emilian Gamureac (MCC), Daniel Ene, Cristian Olariu, Carol Căpiță (FIB), Mihai Severus Ionescu (Baza aeriană 90 Otopeni), Mihai Ionescu, Robert Constantin (MA Mangalia), Gheorghe Papuc, Gabriel Talmațchi, Liviu Lungu (MINAC), Ioana Grigore, Filica Drăghici, Claudiu Tănase, Rodica Marin, Florin Cristescu (studenți FIB), Florin Scurtu (GEI-PROSECO București)

Sector A

Alexandru Barnea, Adriana Panaite

În perioada iulie-august 2006 pe șantierul arheologic Tropaeum Traiani au continuat cercetările în Sectorul A, în cartierul roman târziu, situat la N de *via decumanus*, în imediata vecinătate a porții de E și a zidului de incintă. Cercetarea din această zonă reprezintă o continuare a celei efectuate anterior de prof. Alexandru Barnea, în perioada 1968-1974 și de Liana Oța, cercetător la Institutul de Arheologie, în perioada 1995-1997. Scopul acesteia, reluată din 2005 este acela de a pune în evidență, pe de o parte, cartierul și trama stradală din această parte a cetății dar și, pe măsura avansării săpăturii, a anexelor basilicii A (sau Simple, așa cum mai apare menționată în literatura de specialitate).

În campania din anul acesta au fost trasate nouă secțiuni pe latura de N a basilicii și orientate N-S, aflate la V de edificiul A5 cercetat în anul precedent și de borna nr. 25. Secțiunile au dimensiunile de 5 x 2, 5 x 3 sau 5 x 5 m.

În SXIII, imediat sub stratul vegetal (-0,20 m) a fost descoperit un depozit de cereale circular, dezvelit doar pe jumătate, restul intrând în profil. Acesta este adosat unui zid orientat E-V, adosat la rândul lui zidului N-S (I = 0,46 m) al edificiului A5. Tot aici mai apare un alt zid orientat N-S care suprapune zidul E-V și merge spre N. Zidul orientat E-V se continuă spre V; are o lățime de 0,63 m, se păstrează pe o înălțime de 0,32 m și este construit din blochete de piatră, parțial fasonate, de dimensiuni medii. Depozitul de cereale are pavaj de cărămizi și țigle și o margine din pietre, grosimea acesteia variind între 0,39-0,46 m; d_{max} la interior, atât cât se poate observa, este de 2,20 m iar lungimea de la profilul E la marginea lui este 1,04 m.

În SXIV se continuă zidul orientat E-V, din SXIII și mai apare încă un zid, țesut cu acesta, orientat spre N și care intră imediat în profil. Zidurile se păstrează pe o înălțime care variază între 0,70 m la cel E-V, care are o grosime de 0,65 m și 0,50 m la cel N-S.

În SXV a fost identificat un zid orientat tot E-V din piatră cu pământ, foarte distrus dar care reprezintă continuarea zidului deja menționat în SXIII și XIV. Zidul are grosimea de 0,65 m.

În SXVI apar două ziduri. Unul orientat E-V, la -0,66 m adâncime și un zid orientat N-S. Acesta din urmă este înclinat spre E și intră parțial în profilul secțiunii. Ceea ce s-a putut observa în timpul cercetării este că zidul orientat E-V nu reprezintă continuarea celui anterior identificat în secțiunile

precedente ci aparține unui edificiu mai vechi. La S de această secțiune, lăsând un martor de 1 m am trasat SXVIII. Aici a fost identificat un zid orientat E-V.

În SXVII au fost identificate două ziduri, unul orientat N-S și celălalt E-V, țesute între ele și care aparțin unei construcții diferite de cele din secțiunile deja trasate. Pentru a observa raportul dintre acest edificiu și zidul de N al basilicii A am prelungit secțiunea spre S. Aici a fost identificat un zid adosat colțului de NE al basilicii A și orientat E-V.

SXIX, cu dimensiunile de 5 x 5 m a fost trasată la V de SXVII pentru a pune în evidență întreg edificiul identificat aici. Acesta parțial identificat și cercetat pare a fi o construcție rectangulară cu dimensiunile de 8 x 5 m.

SXX a fost trasată la S de SXV. Aici a fost identificat un zid orientat N-S, care reprezintă închiderea zidului orientat E-V din SXVIII. Aceste două ziduri fac parte dintr-o anexă a basilicii A, al cărei plan integral nu a putut fi încă stabilit. Zidul este din piatră legată cu mortar și la colț prezintă o dală din calcar refolosită.

La V de SXIX a fost trasată SXXI. Aici nu au fost identificate structuri constructive. A fost demontată dărâmătura și a fost identificat un nivel de pământ galben.

Secțiunile SXIX și SXXI au fost și ele prelungite către S pentru a observa raportul dintre edificiul de aici și zidul de N al basilicii A. Stratigrafia acestor două sonde a pus în evidență un strat consistent de arsură, chirpic ars, țigle și cărămizi.

În edificiul A5 cercetat în 2005 au fost demontați parțial doi martori. La demontarea primului, situat pe toată lungimea edificiului au fost descoperite mai multe vase de provizii și o puiă. Desființare celui de-al doilea martor, paralel cu strada AV1, ne-a permis să punem în evidență una din intrările în edificiul A5. Se pare că vor fi fost două dar această problemă rămâne a fi cercetată mai în amănunt în campania viitoare.

Un alt punct de cercetare a fost în imediata vecinătate a zidului de incintă unde am început un sondaj în edificiul A2. Aici au fost identificate zidurile unei construcții anterioare care a avut același plan și orientare cu edificiul A2.

Cercetările de anul acesta au dus la identificarea parțială a unei anexe a basilicii A precum și a unui număr de trei edificii; planul, dimensiunile și destinația acestora vor putea fi însă determinate în campaniile viitoare.

Materiul arheologic rezultat în urma cercetărilor a fost depozitat în Muzeul de la Adamclisi, cu excepția monedelor care au fost predate, pentru identificare și restaurare Cabinetului Numismatic al IAB. [Adriana Panaite]

PI. 3

Sector B

Emilian Gamureac, Daniel Ene

Cercetarea arheologică efectuată în 2006, în sectorul B al cetății Tropaeum Traiani, a continuat-o pe cea din campania 2005, având drept obiectiv principal cercetarea unui edificiu situat în apropierea intersecției *cardo - decumanus maximus*.

Au fost trasate un număr de 15 noi casete și secțiuni, respectiv S7 și C4 - C17, toate la S de strada ABV4¹, cu scopul determinării planimetriei edificiului descoperit în campania precedentă, denumit în continuare B1.

Cercetările, efectuate în perioada iulie-august, au dus la descoperirea, aproape în totalitate, a unui complex cu ziduri de cca. 0,70 m lățime, ridicate din piatră legată cu pământ, orientat E-V, la S de strada ABV4. Latura scurtă a edificiului B1, orientată N-S, are o lungime, descoperită până acum, de

cca. 19 m, iar latura lungă (E-V) are lungimea maximă de cca. 28,50 m.

Astfel, a putut fi determinat faptul că edificiul B1 este compus din mai multe încăperi, descrise astfel: încăperea A, situată la N, mărginită la N de strada ABV4 și la E de *cardo*, are $L = 28,50$ m pe latura E-V și $l = 7$ m pe latura N-S. Au fost descoperite în acest spațiu urmele unui pavaj din dale masive de calcar, dezafectat, precum și o bază de coloană (S7).

Următorul spațiu interior, încăperea B, despre care presupunem că era de asemenea acoperită, se află situat la S de A, și are l_{max} de 3 m, fiind mărginit de *cardo* spre E și de o altă încăpere spre V. În acest spațiu nu au fost descoperite urme de pavaj, (dealtfel cercetarea nu este complet încheiată) fiind doar descoperită o bază de coloană, refolosită prin încastrarea în zidul de pe latura de S al acestei încăperi. Se poate presupune deocamdată faptul că accesul dintre încăperea B și încăperea C, situată la V, se realiza printr-o intrare, al cărui prag a fost descoperit în C6, considerabil deplasat de la locul său, de alte intervenții.

Încăperea C, situată spre partea de SV a edificiului, are o formă aproximativ rectangulară, cu dimensiunile de 9×6 m. În acest spațiu nu au fost descoperite urme de pavaj.

La S de încăperea B și la E de încăperea C se află un spațiu, despre care putem presupune că era descoperit, cu $L = 21$ m și $l = 5,50$ m, în interiorul căruia a fost descoperită, încă din campania 2005, o structură circulară din pietre, cu d_{max} de 2,5 m (cu analogii la Tropaeum Traiani), cu un presupus rol de depozit de cereale.

Acest spațiu deschis, pavat cu dale din calcar de formă neregulată, prezintă două posibilități de acces, una dinspre SV, deschisă pe 2 m, și o poartă de mari dimensiuni, situată spre E (*cardo*), unde a fost descoperită și o bază de coloană.

La S de această curte pavată, se află zidul nordic al unei alte încăperi, încă necercetată, dar care are fațada comună, spre E, cu încăperile A și B.

Accesul către și în interiorul edificiului B1, pe baza descoperirilor de până acum, se făcea printr-un număr de 4 porți. Astfel, accesul dinspre *cardo* era asigurat printr-o poartă de dimensiuni mari, situată spre E, în zona în care zidurile edificiului sunt și cel mai îngrijit construite. Încăperea C prezintă 3 porți, una situată la S, asupra căreia vom reveni, o alta care asigura accesul spre E (încăperea B) și o alta spre N, către încăperea A.

Este de remarcat faptul că intrarea dinspre S ar putea reprezenta accesul către și dinspre exterior, având în vedere că o altă poartă, blocată în antichitate, a fost identificată pe latura de V a încăperii C. Astfel, propunem ca perioadă a blocării acestei porți perioada în care o posibilă stradă, situată la V de edificiul B1 și orientată N-S, ar fi fost blocată, prin adăugarea unor construcții adosate laturii de V a edificiului, parțial identificate în C9 și C10. Stadiul actual al cercetărilor, insuficient extinse spre V, nu permit tratarea acestei observații decât la stadiul de ipoteză, și care poate fi verificată sau infirmată doar prin cercetări arheologice viitoare.

În privința funcționalității edificiului B1, putem presupune, în baza numeroaselor descoperiri de ceramică de uz casnic (oale de bucătărie, urcioare, căni) dar și amfore orientale de transport, precum și a altor descoperiri mărunte (cuie, piroane, aplice de os, fusaiole), a numeroaselor oase de origine animală, că în această fază², edificiul avea un rol economic, situat în sfera publică sau privată.

Datarea acestei perioade de funcționare a edificiului în sec. VI p.Chr. a putut fi realizată pe baza descoperirilor ceramice și numismatice. Astfel, ceramica romano-bizantină descoperită în acest perimetru (platouri de tipurile *African Red Slip Ware*, *Late Roman C` Ware*, ceramica de bucătărie sau amforele orientale), poate fi datată aproximativ la mijlocul și a doua jumătate a sec. VI p.Chr. Aceiași concluzie poate fi trasă și pe baza descoperirilor numismatice, datate pentru sec. IV p.Chr. (monede de epocă constantiniană), numuși de sec. V și monede de epocă Iustinian și post Iustinian (cea mai târzie monedă descoperită până acum în acest perimetru – follis bătut la Constantinopol, din timpul anului III al domniei lui Iustin II = 567/568).³

Descoperirile diverse din campania anului 2006, continuă pe cele din campania precedentă.

Astfel, cea mai mare pondere o are ceramica, aflată în curs de analiză, clasificată astfel:

- *Vasa coquinaria* (oale de bucătărie provinciale vest pontice de diverse tipuri, capace);
- *Vasa escaria* (fragmente de platou);
- *Vasa potatoria* (căni provinciale vest pontice, urcioare)
- Amfore (orientale, în marea majoritate, de tipul Carthage/Berenice LR1, LR2 și Berenice LR4, fragmente de *Spatheia* din zona africană, capace de amforă);
- Obiecte de iluminat (opaițe romano-bizantine);
- Obiecte diverse: aplică din os decorată cu motive în cercuri concentrice, perforată, fragmentară⁴, fragmente diverse de pahare de sticlă, cârlig confecționat din bronz, care ar putea proveni de la o balanță, verigă din bronz, cuie, piroane din fier de diverse dimensiuni.

Chiar dacă în campania 2006, a fost realizată doar o parte a obiectivelor propuse în proiectul de cercetare⁵, considerăm că atât prin suprafața relativ mare cercetată, cât și prin analiza obiectelor descoperite (aflată în curs), au fost clarificate câteva chestiuni legate de datarea, funcționalitatea și planimetria structurilor construite, din ultima perioadă de existență a cetății romano-bizantine Tropaeum Traiani.

PI. 2

Sector B

Cristian Olariu, Carol Căpiță

În campania din 2006 au fost realizate mai multe sondaje de verificare a cercetărilor geomagnetice și geofizice întreprinse de ing. Florin Scurtu în sectorul B al cetății Tropaeum Traiani.

Astfel, au fost deschise trei secțiuni, denumite convențional SG1, SG2 și SG3, cu următoarele orientări și dimensiuni: SG2, orientată E-V, cu dimensiunile de 20×2 m, aflată la 25 m S de borna 12; SG 1, orientată N-S, cu dimensiunile de 30×2 m, la 10 m S de borna 13 și SG 3, orientată E-V, cu dimensiunile de 20×2 m, aflată la 25 m S de borna 11. Toate secțiunile au fost împărțite în carouri a câte 2 m lungime fiecare, numerotate dinspre E spre V (SG3 și SG2) și dinspre N spre S (SG1).

SG1: în c.1, s-a mers până la un nivel de călcare format din lut galben, care avea în componență fragmente mărunte de țiglă și ceramică păstrată fragmentar (-0,47 m). Acesta continuă până spre capătul dinspre S al c.2, unde apare un zid format din blochete frumos prelucrate, aflat la adâncimea de -0,90 m. Deasupra acestuia, la -0,50 m, a apărut un nivel de dărâmtură, formată din pietre de dimensiuni medii și mari. Lângă acesta a apărut un zid databil în ultima perioadă de locuire a cetății (sec. VI p.Chr.), format dintr-un rând de pietre

legate cu pământ. În c.3, la -0,90 m, a fost descoperit un nivel de călcare, format din pământ galben bine tasat, cu fragmente ceramice în componență. În c.4, la -1,03 m, a fost descoperit un nou nivel de călcare, care avea în componență fragmente ceramice și *tegulae* păstrate fragmentar. La aceeași adâncime a mai fost descoperit și un fragment de zid care din păcate nu a putut fi cercetat mai pe larg datorită faptului că intra în martor. Acesta este suprapus în caroul următor (5) de o construcție de formă circulară (cel mai probabil un depozit de cereale), cu un diametru estimat la 1,30 m, format din zid legat cu pământ (doar un rând de pietre). Acestui edificiu îi corespunde un nivel de călcare aflat la -0,40 m, format din lut galben cu fragmente ceramice, care se regăsește până aproximativ la jumătatea c.7. Nivelul menționat mai sus se oprește într-un zid orientat N-S, gros de 0,60 m. În c.7 ½ - 11 ½ a fost identificat un alt nivel de călcare, la -0,20 m (chiar sub stratul vegetal), format din pământ galben bine tasat, cu fragmente ceramice de mici dimensiuni în componență. Acesta este (în c.10) tăiat de un capăt de zid care avansează până la jumătatea secțiunii (orientare: N-S). În c.11, la jumătate, s-a descoperit, de asemenea, un zid orientat aproximativ N-S, care traversează secțiunea. Dincolo de acest zid, în c.12-14, s-a ajuns pe un nivel de dărâmtură, aflat la -0,50 m, care avea în compoziție piatră, țiglă și cărămidă. În sfârșit, în ultimul carou, s-a descoperit un zid cu aceeași orientare (N-S). Este de remarcat faptul că marea majoritate a zidurilor descoperite în această secțiune au apărut imediat după îndepărtarea stratului vegetal. Se mai poate menționa faptul că în c.5, în nivelul menționat anterior, au fost descoperite și urme de arsură.

Între descoperirile mărunte din această secțiune se remarcă numărul mare de fragmente ceramice, oase, precum și o monedă din bronz descoperită în c.8, *passim*, din păcate ilizibilă.

SG 2: aici, în c.1, imediat sub stratul vegetal, a fost descoperit un zid format din blochete frumos prelucrate. Dincolo de acest zid, până la țărșul care mărginește c.4, imediat sub stratul vegetal, a fost identificat un nivel de dărâmtură, format din piatră, țiglă și fragmente de cărămidă. În c.4, a fost descoperită o bază de coloană păstrată fragmentar, precum și un pinten de zid format din blochete frumos prelucrate. În c.5-8, la -0,55 m, a fost identificat un alt nivel de dărâmtură, format din țiglă, cărămidă și pietre de dimensiuni medii, pentru ca în c.8, la -0,65 m, să fie descoperit un alt chiup (*dolium*) întregibil, spart de dărâmtura de deasupra. În sfârșit, în c.8, a fost identificat un alt zid format din blochete, care avea pietre de mici dimensiuni în componența emplectonului, pentru ca în ultimele carouri care vor fi discutate, la -0,70 m, să fie identificat un nivel de călcare format din lut galben cu fragmente de arsură și fragmente ceramice. Și aici, între obiectele mărunte, a fost descoperită o monedă din bronz în c.10, din păcate și aceasta *passim* (în stratul vegetal), databilă (cel mai probabil în timpul lui Iustin al II-lea – sec. VI p.Chr.). De remarcat și aici, ca în celelalte secțiuni cercetate, marele număr de fragmente ceramice (în majoritate databile în sec. V-VI p.Chr.) și oase descoperite.

SG3: În această secțiune au fost făcute alte descoperiri interesante. Astfel, încă în c.1, a apărut un zid orientat N-S, pentru ca în c.6, în partea de S a secțiunii, să apară un chiup (*dolium*) păstrat fragmentar. Lângă acesta, în caroul următor (7), a fost identificat un zid orientat N-S. Descoperirea cea mai interesantă a fost făcută în c.14, unde, acolo unde se presupunea a fi *cardo*, a fost descoperit o structură orientată

N-S (cel mai probabil un prag sau o intrare) care avea în componență o inscripție. De asemenea, în c.4-7, la -0,90 m, a fost descoperit un nivel de călcare format dintr-o podea de lut galben, care avea în componență urme de arsură și bucățele de mortar. În sfârșit, în ultimul carou (20), a fost descoperit un alt zid orientat N-S, din păcate destul de prost păstrat. În privința descoperirilor mărunte, se remarcă o monedă de bronz descoperită în c.7, la -0,70 m.

În urma cercetărilor geomagnetice întreprinse de ing. Florin Scurtu, s-a trecut la adâncirea unor secțiuni (SG3 și SG2) și la deschiderea uneia noi, SG4, cu orientare N-S și dimensiuni 32 x 2 m, aflată la V de SG2.

În SG2, la -0,80 m, a fost descoperit un pavaj format din blocuri de piatră cu dimensiuni variabile și de formă neregulată. În aceeași secțiune, în caroul 2, la -0,20 m, a fost identificat un zid păstrat fragmentar, orientat E-V și care suprapune pavajul mai sus menționat. Zidul este lung de 1,50 m, lat de 0,46 m și înalt de 0,54 m.

De asemenea, a fost efectuată o prelungire a secțiunii spre V, de 3 m; la 1,13 m spre V, imediat sub stratul vegetal, a fost descoperit un zid orientat N-S, gros de 0,60 m și format din blocuri de dimensiuni medii (cca. 0,35-0,45 m L), legate cu pământ. Acestea datează cel mai probabil din ultima fază de locuire de la Tropaeum Traiani.

În capătul de V al SG2, cercetarea s-a oprit la -0,50 m, pe un nivel de dărâmtură.

În SG4, în capătul de N al secțiunii, la -0,16 m (imediat sub stratul vegetal), a fost identificat un zid format din blochete frumos fasonate. În c.5, la -0,20 m, a apărut un alt zid, gros de 0,65 m, orientat E-V. Acest zid probabil are și o intrare blocată. Lângă acesta, spre S, adosate zidului, au fost identificate două structuri circulare formate din blocuri de piatră de formă neregulată (probabil refolosite). Aceste structuri aveau d = 1,10 m (pe exterior) și se găseau la o ad. de -0,25 m. În caroul imediat sub stratul vegetal, a fost identificat un zid orientat E-V, gros de 0,80 m. În c.8, sub stratul vegetal, a apărut un nou zid, orientat de această dată NS, care intra în profilul de V al secțiunii, în c.11.

De asemenea, în c.11, în nivelul de călcare (aflat la -0,56 m), a fost descoperită *in situ* o piuă de piatră. Spre S, zidul mai sus menționat are colțul păstrat parțial spre E. Acest fapt ne face să considerăm că ne aflăm în interiorul unei clădiri cu scop utilitar, probabil folosită pentru depozitarea și măcinarea cerealelor.

În aceeași secțiune, în c.11-13, a mai fost descoperit un zid orientat N-S, care intră în profilul de V. De asemenea, în dreptul țărșului care delimitează c.13-14, a fost descoperit un fus de coloană, din păcate aflat în poziție secundară.

În c.14, la -0,60 m, a fost identificat un dalaj format din blocuri de piatră de formă neregulată, care suprapun un nivel de mortar. Acesta, la rândul său, suprapune un nivel format din lut galben bine tasat.

De asemenea, în c.15, la -0,60 m, a fost descoperit un fragment de sculptură, ce reprezintă un leu apotropaic.

În SG4, cercetarea s-a oprit la nivelul de -0,94 m în c.2, pe primul nivel de călcare, în c.6 la -0,60 m, în c.11 la -0,70 m, iar în c.13 la -0,75 m. Acesta este format din lut bine tasat.

Dintre descoperirile mărunte, ar mai fi de menționat o bază de coloană în c.3, la -1 m; numeroase fragmente ceramice și oase de animale (probabil vită, în marea lor majoritate), fragmente de la un *dolium* (c.3, la -0,73 m) și zgură de sticlă în cantități mari (c.4, -0,73 m).

PI. 3

Sector Sud Basilica D

Cristian Olariu, Ene Daniel, Ioana Grigore

Aici, la desființarea matorului dintre S31-S37, la -0,80 m, în partea de E a secțiunii, a fost identificat un *dolium* păstrat fragmentar, gros de 5 cm, cu d = 93 cm, spart în partea de sus; în interior, avea fragmente de țiglă, cărămidă și cărbuni arși (probabil o umplutură de dată mai târzie, când acest *dolium* a fost dezafectat). În S42, s-a trecut la adâncirea secțiunii (începută în 2005), până la -0,75 m, unde au fost descoperite mai multe fragmente de *dolium*.

De asemenea, în S44, a fost identificată continuarea zidului deja descoperit în S43, orientat N-S.

Au mai fost deschise noi secțiuni: S45, cu orientare E-V, la S de S42 și dimensiuni 8,20 x 3 m, iar, la S de acestea, două noi secțiuni, S46 și S47, orientate E-V, fiecare cu dimensiunile 15 x 3 m; matorul între ele de 2 m. Acestea au fost marcate cu carouri de la E la V, fiecare carou având dimensiunile 2 x 2 m. Ele se găsesc la S de S41-S40-S43-S42-S45, având un mator față de secțiunile mai sus menționate de 2 m.

În S46, c.6, imediat sub stratul vegetal, a fost identificat un zid orientat N-S, gros de 0,76 m. În același carou, la -0,37 m, a apărut un zid orientat N-S, care probabil se încheie cu cel descoperit în S41. În privința S47, cercetarea a fost întreruptă de deteriorarea vremii, care a făcut imposibilă continuarea săpăturilor.

În campania de toamnă s-a lucrat în principal la conservarea primară în sectoarele A și D. Astfel, a fost conservat primar în total un număr de 77,12 m liniari, în sectoarele A (cartier Al. Barnea) și D (cartier Mihai Sâmpetru și sector S basilica D).

Strada ABV IV

Mihai Severus Ionescu, Filica Drăghici, Claudiu Tănase, Rodica Marin, Florin Cristescu

În campania iulie-august 2006 am continuat cercetarea străzii ABV IV (și nu ABV II cum a apărut în cronică dintr-o eroare), axă de circulație ce traversează întreaga suprafață nordică a cetății târzii (paralelă cu *via principalis*), plecând din turnul T13 până la cortina dintre turnurile T1 și T2. Săpătura a început în anul 2003, ca sondaj, urmărindu-se corelarea unor studii magnetometrice cu planimetria structurii urbane târzii din sectorul menționat.

Au fost deschise în acest an trei secțiuni, S4, S5 și S6, de 11 x 3 m, orientate N-S, perpendiculare pe ABV IV.

Prima secțiune, S4 este compusă din trei carouri de 3 x 3 m și unul de 3 x 2 m, numerotate de la N la S 1, 2, 3 și 4 lăsându-se un mator de 1 m între acestea și secțiunile vechi. După înlăturarea stratului vegetal, în c.3 și 4, la -0,30 m și 1,55 m de profilul de E al secțiunii a apărut un zid din piatră legată cu pământ, lat de 0,70 m, orientat N-S. El se încheie în unghi drept spre E la 3,25 m de profilul nordic. Zidul reprezintă limita vestică a încăperii A8 și a întregului edificiu A8. Zidul este flancat spre exterior, pe toată lungimea lui, de un trotuar lat de 0,30-0,33 m, două blocuri masive protejând colțul clădirii spre stradă. La 1,20 m de profilul de N a apărut limita unei intrări. La 1,30 m de limita trotuarului a apărut o coloană păstrată în poziția inițială, înconjurată de blocuri regulate de piatră cu dimensiuni de 0,60 x 0,20 m. Ea corespunde planimetric limitei de N a intrării și reprezintă, probabil, restul unui portic ce delimita intrarea și poate întreg zidul vestic al

edificiului A8. Aceste prime informații din c.3 și 4 ne aduc în atenție o nouă stradală, numită AV 2', orientată N-S, perpendiculară pe strada ABV IV.

În c.1, la -0,50 m și 1,60 m distanță de profilul sudic a apărut un zid de piatră legată cu mortar, orientat E-V ce continuă pe toată lățimea secțiunii. Poziționată central apare o intrare, lată de 1,60 m compusă din două blocuri masive de piatră. Zidul reprezintă prelungirea spre V a edificii A7. În colțul de SV al c.1 a apărut în interior un capitel impostă, poziționat în fața intrării, refolosit probabil ca bază de coloană. Acesta stă pe un nivel de călcare situat la -1 m, compus din lutuală bine bătătorită și fragmente minuscule de cioburi. În strada propriu-zisă, săpătura a mers până la -0,70 m, adâncime la care apare nivelul târziu de călcare al străzii.

Următoarea secțiune, S5, este similară cu S4, matorul fiind tot de 1 m. Situația din c.3 și 4 reprezintă o imagine în oglindă a c.3 și 4 din secțiunea S4. Astfel, la 1 m de profilul vestic al secțiunii a apărut limita interioară a unui zid din piatră legată cu pământ, lung de 2,30 m și orientat spre S, ce dispare după un unghi drept în profilul vestic. El este mărginit spre exterior de resturile unui trotuar, lat de 0,60 m, din care s-au păstrat două blocuri frumos fasonate de 0,60 x 0,25 m. Pe unul dintre ele se afla un alt bloc masiv, ce proteja și aici colțul clădirii spre stradă. În colțul de NV al c.4 a apărut la -0,80 m un chiup ce dispare în profil. La 0,50 m de limita profilului nordic apare limita sudică a unei intrări în nou descoperitul edificiu A9.

În prelungirea trotuarului sudic al edificii A9 apare un zid rudimentar de piatră cu pământ, lat de 0,50 m, orientat E-V, în care este refolosit un fus de coloană cu aceeași orientare. Fusul suprapune resturile unui pavaj din lespezi mari de piatră și este blocat cu mici pietre ce suprapun pavajul. Astfel situația din porțiunile nordice ale S4 și S5 ne confirmă existența stradelei de care am vorbit, AV2', lată de 3,50 m (din trotuar în trotuar), flancată de două mari edificii comerciale, A8 și A9. Într-o ultimă fază de funcționare, stradală a fost îngustată sau poate blocată de zidul rudimentar menționat mai sus.

În S5, c.1, în colțul de SE, la -0,20 m, a apărut un alt zid rudimentar, ce refolosește în structură o porțiune dintr-un fus cu d = 0,50 m și l = de 0,30 m, probabil contemporan cu cel ce blochează strada. Zidul suprapune un alt zid de piatră cu pământ, lat de 0,75 m, orientat E-V și situat la 0,90 m de limita sudică a secțiunii. Spre N acest ultim zid are adosat un sarcofag, lung de 2 m și lat de 1 m, din care s-au păstrat trei pereți intacti. După golirea conținutului, situația se prezintă astfel. Sarcofagul, montat pe o parte, a fost implantat odată cu strada și a avut înainte de momentul refolosirii patru pereți, renunțându-se la unul din pereții principali ce ar reprezenta baza. Celălalt perete principal rămas, care a fost probabil folosit ca prag, este lustruit de o îndelungată călcare. Deși acesta este spart, iar în interior nu au fost găsite porțiuni din el s-au blocuri din elevație, modul de fasonare al pereților principali arată că la bază s-a renunțat de la instalare iar celălalt perete a fost spart ulterior. Probabil într-o ultimă fază, sarcofagul a fost golit și umplut cu pământ.

Următoarea secțiune, S 6, are aceleași dimensiuni și compunere ca celelalte două. La 1,30 m de profilul nordic a fost găsit un zid de piatră cu pământ, orientat N-S, lat de 0,70 m, ce reprezintă prelungirea spre V a edificii A9. Trotuarul compus din lespezi frumos fasonate are lățimea de 0,60 m și continuă pe toată lățimea secțiunii. În interior, la -0,80 m a fost găsit un al doilea chiup cu d = 1,20 m. În c.1, la 1 m de profilul

sudic a apărut un zid de piatră cu pământ, lat de 0,75 m și orientat E-V, ce se întinde pe toată lățimea secțiunii. În interior apare un alt zid, perpendicular pe acesta, zid ce dispăre sub martor. Planimetric zidurile orientate E-V din S5 și S6 corespund și ar reprezenta un alt edificiu, pe care l-am denumit A10.

Desființarea martorilor dintre secțiuni a adus câteva date noi. Situația din sectorul nordic al perimetrului săpat rămâne neschimbată. Porțiunile din edificiile A8 și A9 aflate înainte sub martor au apărut la lumină. În interiorul lor săpătura a mers până la 1 m în A8 și -0,80 m în A9. În sudul perimetrului desființarea martorilor dintre S4 și S5 pune în evidență limita vestică a edificiului A7 precum și blocurile de colț ce protejează spre stradă clădirea. Desființarea martorului dintre S5 și S6 confirmă că zidul edificiului A10 corespunde planimetric cu cel din sudul S5 la care se află adosat sarcofagul. Probabil că o nouă secțiune, trasată spre S ar lămurii dacă zidul cu sarcofag face parte dintr-o fază inițială a străzii sau reprezintă o extindere a edificiului A10 spre E. Aproape întregul material, ceramică, monede sau obiecte de bronz este de factură târzie și va face obiectul altui material.

Turnul T2

Alexandru Barnea, Mihai Ionescu, Robert Constantin

Turnul, care se afla pe latura de E a fortificației anexă, a mai fost cercetat și în 1990-1991 de către colectivul Al. Barnea, M. Sâmpetru și M. Ionescu, printr-o secțiune magistrală E-V, de 25 x 1,5 m și alte două secțiuni N-S perpendiculare pe latura de N a turnului.

Cercetarea din acest an a fost determinată de faptul că nu se cunoșteau cu exactitate forma și, mai ales, dimensiunile turnului.

Amplasarea celor cinci secțiuni este următoarea:

- S1 - N-S: 5,5 x 2,5 m;
- S2 - N-S, paralel cu S1, la cca. 3 m E de S1: 6 x 2,5 m, ambele perpendiculare pe latura de S a turnului și prelungirea la N a lui S2, 5,5 x 2,5 m, perpendiculară pe latura de N a turnului;
- S3: 8 x 2,5 m, perpendiculară pe latura de E, frontală, a turnului
- S4: 5,5 x 2 m, perpendiculară pe latura de N a turnului, la 1,3 m E de prelungirea spre N a lui S2.

Din plan rezultă faptul că suntem în fața unui turn rectangular, aflat relativ la mijlocul laturii de E a fortificației, turn ce are următoarele dimensiuni: latura frontală a turnului a avut cca. 18 m, dacă adăugăm pe fiecare parte, interioară și exterioară a acesteia cca. 0,40-0,50 m, grosimea blocurilor de parament demantelate sistematic, până la fundație. Cele două laturi, de N și de S ale turnului au avut cca. 11 m. Deci este vorba de un turn rectangular de 11 x 18 m, dimensiuni exterioare.

Emplectonul păstrat în urma operațiunii de demantelare are o grosime de cca. 1,5 m, deci adăugând grosimea paramentului interior și exterior demantelat rezultă o grosime a zidurilor turnului de cca. 2,50 m, dimensiune confirmată și în anul 2005 când a fost cercetat segmentul de zid al anexei fortificate, pe latura sa de S, lângă poarta de S a cetății, care se adosează la zidul cetății, zonă în care s-a păstrat paramentul exterior.

La un moment dat turnul a fost transformat în turn bastion prin umplerea interiorului său cu o șapă din mortar cu grosimea de 1,10 m.

În epoca medievală timpurie, măturie stau fragmentele ceramice și vârfurile de săgeată descoperite la cercetarea turnului T1 din colțul de SE al fortificației anexă, zidurile cetății, ale fortificației anexă și implicit ale turnului rectangular T2, au fost demantelate sistematic, în special blocurile de parament, piatra fiind folosită la alte construcții.

În secțiunile S1 și S3 au fost descoperite ziduri din blochete de calcar fasonate, refolosite, legate cu pământ, de la amenajări databile în epoca medievală timpurie.

S-a făcut curățenie în cele trei secțiuni cercetate în 2005, în apropierea porții de S, ocazie cu care a fost descoperită o monedă de bronz în stare precară de conservare. Moneda, descoperită în S2/2005, extramuros, la nivelul fundației fortificației anexă, se află la dl. Gabriel Talmațchi de la MINAC pentru o posibilă datare.

Stratigrafie: S1, profil V, în caroul 2: 0 -0,25 m - strat vegetal cu piatră și mortar; -0,25 -0,80 m - strat de demantelare/dărâmată cu blocuri de calcar, mortar, rare fragmente ceramice; la cca.-0,75 m zidul medieval timpuriu din blochete de calcar refolosite; -0,80 -1 m nivelul de călcare al locuinței medievale timpurii; în caroul 3: -1,50 -2 m groapa de demantelare a paramentului exterior al turnului. S2, profil E, în c.1: - 0 -0,25 m - strat vegetal; -0,25 -1,20 m - strat de demantelare; -1,25 -1,35 m - nivel de locuire medieval timpuriu; -1,35 -2 m groapa de demantelare a paramentului exterior; în c.3, cca. -0,20 -0,70 m - pământ galben rezultat din colmatare. S2, prelungire N, profil V, c.2: 0 -0,20 m - vegetal; -0,20 -0,30 m - lut, nivelul de călcare al turnului; -0,30 m - șapa de mortar ce a transformat turnul în turn bastion; -0,30 -0,80 m - strat de demantelare. S3, profil S, caroul 4: 0 -0,15 m - strat vegetal; -0,15 -1,10 m - strat de demantelare/dărâmată; -1,10 -1,25 m - nivel medieval timpuriu, cu ceramică, fragmente de oale borcan, datare sec. X-XI p.Chr.; -1,25 -1,80 m - groapa de scoatere a paramentului exterior al turnului. S4, profil V, c.3: 0 -0,25 m - strat vegetal; -0,25 -1,10 m groapa de demantelare a paramentului exterior.

Apeductele cetății

Au mai fost făcute observații și înregistrări topo și foto în zona apeductelor din zona Cișmea și Valea Cetății.

Este vorba atât de apeducte de tip *canalis structilis*, cât și de un apeduct din *tubuli*.

Fabrica de diatomită

În zona fostei fabrici de diatomită s-a realizat o supraveghere la o săpătură mecanică pentru amplasarea a trei stâlpi pentru rețeaua electrică ce va alimenta o viitoare mănăstire. De asemenea, a mai fost supravegheată și săparea gropilor pentru stâlpii gardului ce delimitează curtea mănăstirii. Nu au fost descoperite materiale arheologice.

Abrud

În septembrie 2006 a fost realizată o cercetare de teren împreună cu colegii de la MA Mangalia, în zona localității Abrud, unde au fost înregistrate GPS puncte mai vechi semnalate de prof. dr. Alexandru Barnea și de subsemnatul: apeducte, așezare romană, așezare getică, locuire medievală timpurie și, la 300 m S de izvoarele de la capătul de E al văii, unde sunt două cișmele părăsite, pe un platou, a fost descoperită și înregistrată o așezare de epocă romană, sec. II-III. De subliniat că la suprafață se afla mult material ceramic. Lângă cele două cișmele părăsite se află și un punct de interes paleontologic, unde au fost descoperite fosile de faună marină.

Turnul cercetat este un turn rectangular de 11 x 18 m, aflat relativ la mijlocul laturii de S a fortificației anexă. Paramentul

exterior și cel interior au fost demantelate sistematic, până la fundație, în epoca medievală timpurie. Într-o fază ulterioară construirii anexei, turnul a fost transformat în turn bastion.

La acest turn au fost făcute reparații, inclusiv în sec. VI p.Chr., câtă vreme a fost refolosit și un capitel ionic impoștă cu o cruce bizantină, databil în sec. V-VI.

În S1 și S3 s-au descoperit amenajări (locuințe?) databile în epoca medievală timpurie prin ceramica fragmentară - fragmente de oale borcan, ceea ce demonstrează afirmația de mai sus.

Considerăm că, în urma unor campanii viitoare, și fortificația anexă ar putea intra într-un program de consolidare, restaurare, ea reprezentând un monument de maximă importanță arheologică, completându-se astfel imaginea cetății în sec. IV-VI p.Chr.

Sector C I

Gheorghe Papuc, Gabriel Talmațchi

În cadrul campaniei arheologice din anul 2006 din sectorul C I al cetății Tropaeum Traiani au fost continuate cercetările de specialitate, în perioada 28 august - 09 septembrie. Pe această cale s-au obținut noi informații privind imaginea de ansamblu a complexelor de locuire târzie din această parte a cetății. Au fost trasate două secțiuni (CS 13 și CS 14) cu dimensiunile de 15 x 3 m, la 1 m de secțiunile cercetate anterior.

În cele două secțiuni realizate, în afara unui material litic și ceramic provenit din dărâmurile ce caracterizează ultimul (penultimul) strat arheologic al cetății, au apărut resturile unui edificiu important, de epocă târzie, delimitat de două ziduri legate cu pământ și cu o grosime de 1,30-1,40 m. Acestea, compuse, în general, din blocuri mari de piatră, apar în ambele secțiuni. Dacă latura de E este mult mai bine păstrată, având și fragmente de țigle în componență, cea de V este puternic demantelată. În zona c.9-10 au fost găsite două trepte ale unei intrări de pe latura vestică a edificiului. De asemenea, în interiorul edificiului au apărut două fusuri de coloane, ambele sparte (unul dintre ele aproape întreg - cu $L = 1,77$ - m la care se adăugă o parte spartă de 0,45 m). De asemenea, au mai apărut o bază de coloană (cu $d = 0,45$ m, ce pare a sta pe locul inițial) și un capitel cu latura de 0,65 m. Alte două fragmente mai mici de fusuri au mai fost identificate tot aici. S-ar putea să avem aici, eventual, un atrium. Pentru moment nu putem oferi alte informații, rămânându-ne să așteptăm desfășurarea săpăturilor arheologice din campania viitoare pentru limpezirea datelor. În interiorul și exteriorul acestui edificiu s-a degajat un strat amplu de dărâmtură format din bucăți de piatră, fragmente de țiglă, cărămizi, resturi de olane și numeroase bucăți de chirpic. Facem observația, valabilă și pentru celelalte secțiuni lucrate în CI, că dărâmtura prezentă (ca și fusurile apărute în acest an) este „căzută” pe direcția N-E, ceea ce ne-ar putea oferi posibilitatea enunțării unui probabil eveniment teluric. Din păcate, datorită condițiilor meteo nefavorabile, nu am reușit să ajungem pe podeaua edificiului, ad_{max} atinsă în C13 fiind de -1 m, iar în C14 de -0,45 m. Tot în cadrul aceleiași secțiuni, spre capătul său de E, am mai identificat o încăpăre, de la care am surprins două ziduri, a căror îmbinare a fost distrusă încă din antichitate. Credem că această probabilă cameră a putut fi realizată într-o fază ulterioară construirii edificiului în ansamblu întrucât poate fi observată folosirea la constituirea sa a unor baze de coloane (două), încastrate în cele două ziduri, fiind reutilizate. Zidurile

sunt realizate din bucăți de piatră medii și mici legate cu pământ, orientate N-S și E-V. Lățimea lor este cuprinsă între 0,75-0,80 m, iar lungimea lor este cuprinsă între 2,15 și 2,30 m. Latura de S a încăperii este adosată zidului de E al edificiului identificat.

În cea de a doua secțiune nu am putut decât să regăsim, pe de o parte, latura de V a edificiului ce pare să continue pe mai departe și dincolo de ultima secțiune, prezentându-se cu aceeași demantelare amplă până aproape de baza acestuia și pe de altă parte, latura sa de E, la fel de bine păstrată, așa cum am putut observa și în C13. În cele două secțiuni au fost descoperite fragmente ceramice din sec. V-VI p.Chr., fragmente de sticlă, bucăți de chirpic ars etc.

Nu încheiem scurta noastră prezentare înainte de a menționa faptul că acestui edificiu important i-a fost descoperită latura de N încă din campania anului 2005 în cadrul secțiunii C12.

Sector CII

Colectiv: Gheorghe Papuc, Liviu Lungu

În cadrul campaniei arheologice din anul 2006, întreprinsă în sectorul CII al cetății Tropaeum Traiani, în perioada 11-29 septembrie, au fost extinse săpăturile în amintitul sector, prelungindu-se spre V cele două secțiuni existente, săpate în campaniile anterioare, și deschizându-se o nouă secțiune, cu $l = 2$ m, pe toată lungimea sectorului (aproximativ 15 m).

În secțiunea nouă, ca și în prelungirile secțiunilor mai vechi, a apărut obișnuitul material ceramic din ultima epocă de ființare a cetății, ca și câteva resturi (foarte mărunte) din piese de sticlă și de metal.

Dar la suprafață, completând firesc zidurile descoperite în campaniile anterioare, au apărut ziduri solide, din piatră de calcar legată cu mortar, de grosime medie: 0,75-0,80 m.

Astfel, rezultatul campaniilor se constituie într-o construcție de epocă târzie (temeliile ei), de dimensiuni apreciabile (aprox. $10,20 \times 12,30$ m²), cu latura lungă orientată E-V și cale de acces lată de 1,80 m, pe latura lungă de N. Pe interiorul laturii de S și lipite perpendicular de ea, la cca. 2 m distanță una de cealaltă, există două „elemente constructive” din piatră de calcar și șist, late de 0,60 m și de lungime 0,80 m. În exteriorul construcției, tot pe latura lungă de N, în colțul de V, a apărut și un rest de pavaj din piatră de calcar, ca și o bază de coloană (d : aprox. 0,60 m), căzută lângă pavaj.

Totodată, lipit de latura (lungă) din S, pe lungimea de aprox. 8,50 m, am descoperit un alt zid, aparținând unei construcții vecine, care obligă săpăturile viitoare să se orienteze spre S, în suprafața ipoteticului edificiu.

Cercetări geofizice

Florin Scurtu

În anul 2006 am continuat cercetarea geofizică în interiorul cetății de la Adamclisi, în toate cele patru sectoare (A, B, C și D).

Datele geofizice (magnetometrice) obținute în partea de N a cetății (sectoarele A și B) sunt încă în curs de prelucrare, dar putem deja afirma că ele confirmă și completează rezultatele anului 2005.

Vom descrie mai jos rezultatele din jumătatea sudică a teritoriului cetății (sectoarele C și D). Această zonă este ocupată în mare parte de construcții antice dezvelite în întregime și de neregularități ale terenului generate de săpături mai noi și mai vechi, precum și de mărcinișuri greu de

traversat, de aceea zona în care s-a desfășurat cercetarea noastră are un contur destul de agitat, adaptat la condițiile de teren.

Harta magnetometrică realizată pe baza datelor de observație în puncte amplasate într-o rețea de foarte mare detaliu are un caracter complex, în care apar unele tendințe evidente, estompate însă de efecte parazite generate de relief și/sau de caracterul dipolar al anomaliilor.

Filtrarea matematică a datelor de observație (cu ajutorul unui program propriu de calculator) permite vizualizarea mai clară a construcțiilor antice (clădiri și străzi). Pe hartă se pot constata aliniamente ce se intersectează de obicei în unghi drept, reprezentând ziduri antice. Unele dintre aceste aliniamente generează forme rectangulare reprezentând clădiri, altele au o lungime mai mare, chiar dacă nu au continuitate integrală, indicând traseul unor străzi.

Interpretarea fizico-arheologică a întregii hărți magnetometrice obținute de noi în jumătatea sudică a cetății Tropaeum Traiani ne-a condus la realizarea unei imagini de ansamblu a acestei zone. Trama stradală rezultată din această hartă arată următoarele:

- în partea de N a zonei cercetate de noi în sectorul C, la cca. 40 m S de *via principalis*, se evidențiază o stradă orientată aproximativ V-E, cu l = de cca. 5 m, aceasta putându-se urmări spre E pe cca. 50 m, după care iese din cadru; o numim CD1 – adică strada 1 din sectoarele C+D;
- o altă stradă cu lățimea de cca. 5 m, CD2, orientată aproape V-E (ușor deviată spre NE), situată la cca. 75 m S de *via principalis*, traversează de la V spre E practic întreaga zonă, de la N de turnul T17 până la limita sudică a „cartierului Sâmpetru”, ea suprapunând probabil în acea zonă strada dv1;
- la S de CD2, cu orientare divergentă față de aceasta, se află o altă stradă (CD3) care se pare că unește turnurile T17 și T21 (deci se îndepărtează de CD2 cu cât merge spre E); această stradă are o lățime mai mică, probabil cca. 4 m;
- mai la S, la cca. 35 m S de CD3, pare să existe o altă stradă aproape paralelă cu aceasta din urmă, cu lățime probabilă de cca. 4 m;
- între străzile CD2 și CD3 apar foarte clar cel puțin 6 *insulae*, limitate la V și E de străzi orientate practic perfect N-S și distanțate la intervale egale (cca. 35 m) una de alta; cea mai estică stradă N-S care apare în harta noastră pare să continue spre S strada DV1 din „cartierul Sâmpetru”.
- în sectorul C apar și cel puțin alte două străzi orientate aproximativ N-S, între CD1 și CD2, dar în sectorul D zona cercetată de noi la S de bazilica cu transept și de *basilica forensis* nu ne permite să punem în evidență astfel de străzi; aceeași situație (insuficiența datelor de măsură) ne împiedică să localizăm și alte străzi N-S din jumătatea sudică a teritoriului cetății Tropaeum Traiani.

O atenție deosebită am acordat unei zone restrânse (20 x 12 m) situate în sectorul C în imediata apropiere a unor săpături arheologice actuale realizate de MINAC (imediat la V de movila masivă constituită din pământul excavat în ultimii ani). Scopul cercetării geofizice a acestei mici enclave a fost acela de a încerca să corelăm rezultatele obținute în secțiunile MINAC (un zid cu l de cca. 0,70 m, orientat N-S, în partea centrală a secțiunii arheologice și două ziduri paralele cu primul rămase în pereții de V și E, la fiecare din cele două capete ale secțiunii) cu zone anormale care apar în hărțile noastre magnetometrice. Se pare că în partea nordică a zonei cercetate de noi se află un pavaj lat de cca. 1 m orientat V-E,

la S de acesta existând probabil o construcție cu laturile de cca. 6 m, orientate aprox. NV-SE, respectiv NE-SV. Harta filtrată cu filtrul „trece-sus” indică în zona presupusei construcții o aglomerare de material tegular, posibil de la acoperișul prăbușit al acesteia.

Verificarea arheologică a unor anomalii geofizice

Activitatea de verificare arheologică a rezultatelor geofizice a început încă din anul 2002, când am solicitat conducerii științifice a șantierului realizarea a două secțiuni de sondaj în interiorul sectoarelor A - unde indicam prezența unei străzi orientate V-E cu lățimea de cca. 5 m care străbate toată zona nordică a cetății și respectiv B, unde indicam prezența unui edificiu cu L = 30 m pe direcția V-E (de-a lungul străzii menționate mai sus) și l = 8 m.

Secțiunile de verificare executate în anii 2003-2006 (Severus Ionescu în sectorul A și Emil Gămureac în sectorul B) au confirmat perfect interpretarea noastră pentru sectorul A (chiar și necolinearitatea fațadelor celor două clădiri adiacente, numite A6 și A7, a fost confirmată de săpăturile arheologice), iar în sectorul B singura neconcordanță a constituit-o absența unui presupus zid median al clădirii, orientat V-E, sursa anomaliei magnetometrice respective dovedindu-se a fi un rambleu de pământ dintr-o săpătură mai veche.

În opinia noastră, edificiul cu chiupuri evidențiat în anul 2004 în săpătura din sectorul A ar putea reprezenta o *taberna*, chiupurile servind la depozitarea vinului, iar găturile identice de amfore găsite în chiup putând constitui rezultatul unui ritual de inaugurare a „localului”. Edificiul dezvelit în sectorul B, cu dimensiunile de 30 m (V-E) x 8 m (S-N), având fațada la *strada principala*, ar putea reprezenta un edificiu comercial, un fel de bazar pentru produse manufacturiere sau o „hală” de produse alimentare (sau ambele), având în vedere faptul că el are dimensiuni foarte mari și nu este compartimentat prin ziduri de piatră (a putut avea eventual compartimentări din materiale mai perisabile).

În zona vestică a sectorului B, cercetată de noi în anul 2005, în apropierea *basilicii de marmură*, apar o serie de anomalii magnetometrice care ne permiteau să sperăm că în zona respectivă există, sub nivelul solului actual, fundațiile unei basilici cu dimensiunile de cca. 50 m (pe direcția V-E) pe cca. 15 m (pe direcția N-S), adiacentă spre N unei străzi largi de cca. 6 m și de cel puțin 150 m lungime pe direcția V-E.

În această zonă au fost realizate patru secțiuni de verificare (le-am numit SG1, SG2, SG3 și SG4), dintre care două au fost fixate în teren pe considerente geofizice (SG4, orientată S-N, cu L = 30 m, transversală prin corpul presupusei basilici și SG2, în L tot de 30 m, la cca. 50 m E de SG4, orientată V-E și urmând să secționeze presupusa absidă), iar celelalte două (SG1, orientată N-S, în L de 30 m și SG3 - orientată V-E în L de 30 m) pe considerente arheologice.

Supravegherea tehnică și științifică a acestor lucrări arheologice de verificare a fost asigurată de dr. Cristian Olariu de la FIB, desemnat în acest scop de conducerea științifică a șantierului (prof. dr. Alexandru Barnea), cheltuielile aferente tuturor acestor lucrări fiind asigurate din fondurile proiectului nostru.

Rezultatele acestor verificări sunt detaliate în rapoarte arheologice redactate de dr. Cristian Olariu, din care prezentăm mai jos principalele informații obținute cu această ocazie.

Secțiunea arheologică SG1, cea mai vestică, orientată N-S, traversează o serie de ziduri antice orientate V-E, care

suprapun foarte bine anomalii magnetometrice prezentate în harta geofizică.

Secțiunea arheologică SG2 traversează de asemenea o succesiune de ziduri orientate N-S (vezi descrierea din raportul arheologic). La această secțiune facem observația că cele trei ziduri orientate N-S traversate de secțiune sunt foarte îngrijite lucrate și au o grosime de cca. 0,70 m, ceea ce constituie un argument în plus pentru o destinație specială a edificiului. Tot în această secțiune a fost descoperit un pavaj format din dale de piatră de dimensiuni variabile și de formă neregulată. În aceeași secțiune, în c.2 la -0,20 m, a fost identificat un zid păstrat fragmentar, orientat E-V și care suprapune pavajul mai sus menționat. Zidul este lung de 1,50 m, lat de 0,46 m și înalt de 0,54 m. După părerea noastră el ar putea reprezenta o relicvă, deși faptul că stă peste pavaj, deci este mai nou decât acesta, complică lucrurile.

Secțiunea arheologică SG3 este cea mai estică și a fost amplasată transversal pe *cardo*, după informațiile arheologice existente până în prezent. Această secțiune a traversat și ea 3 ziduri orientate N-S și a condus la descoperirea unui *dolium* păstrat fragmentar și a unei inscripții în poziție secundară.

Secțiunea arheologică SG4, în L de 30 m, urma să traverseze de la S la N partea principală a construcției presupuse la E de *basilica de marmură*. În zona ei nordică această secțiune urma să evidențieze o construcție de formă tabulară și compoziție predominant carbonatică, continuată spre S de o probabilă zonă de arsură, iar ultima parte a secțiunii (ultimii 20 m) urmând să traverseze construcția propriu zisă și strada adiacentă ei spre S. Se pare că secțiunea a fost amplasată cu 1-2 m mai spre E decât zona vizată de noi, astfel încât ea nu a traversat edificiul ci a urmărit doar zidul lui estic. Prezența zonei de arsură anticipată de noi a fost confirmată de săpătura arheologică, iar strada propriu zisă (care în mod cert există) nu a apărut foarte evident în săpătură, descoperindu-se însă în zona respectivă un dalaj cu lățimea de 2 m format din blocuri de formă neregulată, care suprapune un nivel de mortar și care, la rândul său, suprapune un nivel format din lut galben bine tasat.

Cercetarea realizată de noi la Adamclisi-Tropaeum Traiani dovedește, o dată în plus, utilitatea și necesitatea unei cercetări geofizice, foarte bine proiectate și realizate, în sprijinul cercetării arheologice, atât în zone adiacente celor în curs de săpare cât și, mai ales, în extinderea acestora la mai mare distanță sau în zone deloc cercetate arheologic.

Rezultatele obținute la Adamclisi-Tropaeum Traiani ni se par spectaculoase, apropiate de cele obținute cu mai mulți ani în urmă la Porolissum⁶: imaginile geofizice rezultate din prelucrarea matematică a datelor de teren sunt comparabile cu o fotografie destul de clară a fundațiilor fostelor construcții, astăzi în întregime acoperite de sol, unele detalii ce reies din interpretarea complexă a datelor geofizice aducând și informații suplimentare asupra vechilor construcții. Suprapunerea între poziția zidurilor evidențiate prin săpături și cea prognozată în harta noastră este foarte bună (cu observațiile făcute mai sus), decalajele fiind în general mai mici de 1 m.

Considerăm necesară realizarea cu prioritate, în anul 2007, a unor noi secțiuni de sondaj în sectorul B în apropierea basilicii de marmură:

- secțiunea SG5 de 30 m L, orientată N-S, pentru stabilirea caracterului clădirii al cărei zid estic a fost prins în secțiunea SG4 din anul 2006 și

- secțiunea SG6 de 15 m L, orientată de asemenea N-S, care ar permite dezvelirea străzii celei mai largi (probabil 6 m l și mai mult de 150 m L) ce trece imediat la N de bazilică, pe direcția V-E, pentru a o putea recunoaște în viitoarele săpături sistematice din zonă.

Alte câteva secțiuni de sondaj vor fi necesare în sectoarele C și D pe anomalii geofizice reprezentative.

În sectorul A ar fi probabil utilă săparea unei casete care să dezvelească în întregime edificiile A6 și A7, pentru a încerca să se stabilească destinațiile lor.

Cercetarea a fost finanțată de Ministerul Educației și Cercetării, în cadrul Programului CERES.

Note:

1. Constatăm faptul că propunerea de descriere a căilor de comunicație, din intramurosul cetății, se confirmă, cel puțin în acest caz. Astfel, strada ABV4, care traversează toată partea de N a cetății și se termină aproape de poarta de V (propusă de I. Barnea în monografia *Tropaeum Traiani. Cetatea*, București 1979) a fost descoperită parțial, în urma cercetărilor din teren, atât în sectorul A, cât și în sectorul B al cetății.
2. Nu au fost executate cercetări în profunzime în acest perimetru, adâncimea maximă la care s-a ajuns fiind de maxim 1 m și nu există un profil stratigrafic, care să poată presupune alte faze constructive.
3. Monede analizate de numismații Andrei Gândilă – MNIR (2005) și Aurel Vâlcu – IAB (2006).
4. Alte două asemenea aplicații din os, întregi au fost descoperite și în campania 2005.
5. Principalele neajunsuri au fost legate de timpul de cercetare și numărul de lucrători insuficient și lipsa realizării unei ridicări topografice în sistemul stereo 1970 a sectorului.
6. Scurtu, 1997, 2002.

Bibliografie:

- Mihai Sâmpetru, 1994 - *Orașe și cetăți romane târzii la Dunărea de Jos*, Institutul Român de Tracologie – Biblioteca Thracologica, V.
- Florin Scurtu, 1997 - "Radiografia" geofizică a unei părți a orașului roman Porolissum, SCIVA 48 nr.4, p. 361-372.
- Florin Scurtu, 2002 - *The geophysical image of a part of the ancient Roman town Porolissum in Dacia*, British Archaeological Reports International Series 1043(1), pp.165-169.

Abstract (Sector B):

In the summer 2006, during the second campaign of the archaeological excavations in the sector B of Tropaeum Traiani, we discovered other parts of the late Roman edifice B1, located in the south of ABV 4 street.

15 sections were traced. We identified, in the extension of the southern, eastern and western sides, the foundation of the late Roman building B1, having 19 x 29, 50 m.

To the east, new sections (C15, C16 and C17) were opened, along the eastern front of the edifice, and we uncovered an important entrance to *cardo*.

The southern limit of the building has not been precisely identified yet, but we discovered that the wall of the eastern front continues to the south.

The maximum depth reached during this campaign was 1 m.

The archaeological material mostly consists of pottery and construction materials. The items from the 5th – 6th centuries A.D. consists of pottery fragments, animal bones and building material. We mention that the pottery is fragmentary, with no complete vases, and it was usually made of a thicker paste. The pottery is specific to the Late Roman period, mostly pots and amphora fragments.

3. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța

Punct: Ispanaru (sat dispărut)

Cod sit: 60892.13

Autorizația de evaluare de teren nr. 9/2006

Colectiv: Cristian Olariu (FIB), Mihai Severus Ionescu (Baza aeriană 90 Otopeni), studenți FIB

A fost inițiată o cercetare în satul părăsit Ispanaru, aflat la cca. 7 km NV de Adamclisi. Aici a fost curățat și fotografiat un apeduct roman tip *canalis structilis*, orientat cca. E-V, databil în antichitatea târzie, ca și un apeduct turcesc format din tubuli. De asemenea, în urma cercetărilor de teren, unde s-au identificat fragmente ceramice care datează din perioadele Latene, elenistică, romană, romano-bizantină și medievală timpurie, s-a inițiat deschiderea unei secțiuni, S1, orientată E-V, cu dimensiunile de 4 x 2 m, pe platoul care domină valea cișmelei. Din păcate, timpul scurt avut la dispoziție nu ne-a permis adâncirea în această secțiune. Rămâne ca pe viitor să fie continuată cercetarea.

4. Adâncata, com. Adâncata, jud. Suceava

Punct: Sub Pădure

Cod sit: 146806.04

Autorizația de evaluare de teren nr. 7/2006

Colectiv: Mircea Ignat, Dumitru Boghian, Sorin Ignătescu, Vasile Budui (UȘtCM Suceava) Bogdan Petru Niculică, Ion Mareș (CMB Suceava)

În perioada 3 iulie – 12 august 2006, conform autorizației de evaluare de teren eliberată de MCC și în baza protocolului de colaborare științifică existent între CMB Suceava și UȘtCM Suceava (Facultatea de Istorie și Geografie) din 12 iunie 2006, a fost desfășurată activitatea de evaluare de teren a sitului arheologic Adâncata *Sub Pădure*, respectiv a așezării datând din perioada mijlocie a epocii bronzului, aparținând culturii Komariv, contemporană cu necropola tumulară amplasată în imediata vecinătate a acestui sit, la mai puțin de 300 m SV, cercetată de cele două instituții sus amintite, în perioada 2001-2005.

Situl a fost descoperit în timpul cercetărilor de suprafață mai vechi (2001), materialele rezultate în urma cercetărilor de suprafață fiind gestionate în prezent de CMB Suceava. Obiectivele evaluării de teren au fost acelea de a delimita precis zona cu descoperiri arheologice și executarea unor sondări preliminare, în vederea fundamentării, în viitorul apropiat, a unui proiect de cercetare sistematică. Cercetarea de evaluare din vara anului 2006 a constatat în stabilirea

stratigrafiei, determinarea complexelor de locuire și analizarea preliminară a materialelor arheologice descoperite în săpătura propriu-zisă și pe suprafața sitului, în raport cu cele găsite în necropolă, dar și cu cele din alte situri din țara noastră, precum cele de la Siliștea, com. Români (jud. Neamț), Călugăreni - *Grădini* (jud. Suceava), Prăjeni (jud. Botoșani) etc. Trebuie amintit, în acest context, faptul că necropola tumulară de la Adâncata - *Imaș* este singura cercetată după 1990 în țara noastră, aparținând culturii Komariv, parte integrantă a marelui complex cultural Trzciniec - Komariv - Bilij-Potik - Costișa, iar prin investigarea aprofundată și interdisciplinară a așezării urmărim conceperea unei monografii complexe, în care să fie tratate atât rezultatele cercetărilor din necropolă cât și cele privind așezarea contemporană.

Săpăturile arheologice pe care dorim să le începem în așezarea din punctul Adâncata - *Sub Pădure* sunt necesare în contextul în care cercetările fructuoase din necropola din punctul *Imaș* au furnizat date importante privind ritul și ritualul funerar al comunității de tip Komariv de la Adâncata. Necropola a fost cercetată în perioada 2001-2005, fiind investigați exhaustiv 11 tumuli.

În timpul cercetărilor de suprafață întreprinse în mod repetat, în cursul campaniilor de cercetare sistematică a necropolei de la Adâncata - *Imaș*, în zonele limitrofe de N și NE a spațiului ocupat de tumuli care alcătuiesc necropola, au fost descoperite numeroase unelte de silex întregi și fragmentare precum și fragmente ceramice care, pe baza analizei tipologice, au fost încadrate în epoca bronzului, iar pe baza similitudinilor cu ceramica găsită în necropolă, au fost considerate contemporane cu acestea.

În primul rând, trebuie subliniat faptul că așezarea la care ne referim este situată pe un mic promontoriu - delimitat de văile adânci de până la 5-7 m, a două pâraie cu caracter sezonier - până nu demult acoperit, în cea mai mare parte, de o pădure care a fost defrișată. Pe suprafața de cca 4 ha a așezării se pot observa două mici ridicături de pământ, de formă oval-circulară, cu diametrele de aprox. 10-12 m. Nu excludem posibilitatea existenței a doi tumuli aplatizați, fapt pe care îl considerăm extrem de interesant și care impune o atenție deosebită în abordarea viitoarelor cercetări.

În privința metodelor și tehnicilor folosite, conform normelor actuale utilizate în cercetările de tip evaluare de teren, menționăm că au fost uzitate atât cele non-distructive, de genul periegezei, dar și distructive, precum: carotarea geologică a sitului, sondaje stratigrafice manuale și secțiuni (casete) stratigrafice manuale. Astfel, de pe suprafața sitului a fost recuperată o însemnată cantitate de ceramică specifică epocii bronzului și diverse unelte din silex, întregi și fragmentare. Nu s-a reușit trasarea unor secțiuni magistrale care să traverseze situl E-V sau N-S, aceasta fiind posibilă doar în condițiile unui viitor caracter sistematic al cercetării și desigur a unei finanțări pe măsură.

În ceea ce privește rezultatele evaluării de teren, trebuie precizat de la bun început că au fost trasate următoarele secțiuni și casete: SI (20 x 1,50 m, orientată E-V), respectiv C1 (6,20 x 5 m), C2 (6 x 6 m), ulterior extinsă la dimensiunile de 6 x 8 m, C3 (5 x 4 m), C4-9 (4 x 4 m). Dacă secțiunea SI a fost trasată la cca. 30 m N de marginea sudică a așezării, C1-7 au fost deschise chiar pe marginea respectivă, în timp ce casetele C8-9 au fost săpate în interiorul așezării, la 60 m N de aceeași margine sudică a așezării, în apropierea unei ridicături de pământ de formă oval-circulară, care am presupus că ar

reprezenta un tumul cu diametrele de 12 x 10 m. Suprafața totală cercetată în anul 2006 a fost de 225 m².

Stratigrafia sitului (așezării) este relativ simplă, cel puțin în zonele investigate și pe baza datelor pe care le deținem în acest moment, prezentându-se după cum urmează:

- până la -0,10 -0,15 m, un strat de pământ vegetal, de culoare cenușie;
- între -0,10/0,15 m și -0,35/0,40 m, un strat de pământ de culoare cenușiu-deschis (sol de pădure-zona a fost defrișată după 1990);
- între -0,35/0,45 și -0,50/0,60 m, un strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, respectiv stratul cultural, cu grosimea de 0,15-0,25 m;
- de la -0,50/0,60 m, un strat de pământ de culoare brun-gălbui, respectiv sterilul arheologic.

Complexele de locuire se prezintă sub forma unor aglomerări de lutei de perete, bucăți de vatră și mici impregnații de cărbune, asociate cu fragmente ceramice și piese litice. Au fost sesizate trei astfel de zone, cu o formă relativ dificil de apreciat, locuințele fiind probabil de tipul colibelor ușoare, cu pereți din nulele împletite, cu laturile de cca. 4-6 m; nu au fost descoperite urme de luteală de podea, ci doar de pereți. De asemenea, nu au fost descoperite, deocamdată, urme ale parilor de susținere a pereților, aceasta poate și din cauza naturii solului zonei în care s-a făcut cercetarea. Este încă dificil de precizat cu exactitate care a fost modul de construcție, acestea fiind, deocamdată, ipotezele noastre de lucru. Oricum, fiecare astfel de aglomerare prezenta urmele unei vetre, mai mult sau mai puțin bine păstrată. Atrage atenția instalația din L1 (identificată în C1-2), notată V1, care a avut o formă rectangulară, realizată pe un pat de lut gros, care păstra puternice urme de ardere, așa cum s-a observat în timpul demontării. Vatra respectivă a fost descoperită la ad. de 0,45 m și avea marginile constituite din lespezi de gresie așezate pe cant, modul de dispunere al acestora inducând forma rectangulară a instalației.

Altă locuință, notată L2, a existat în zona C4-5, unde au fost descoperite numeroase fragmente ceramice și urmele unei vetre distruse din vechime, notată V2.

Locuința L3 a fost remarcată în zona C8-9, fiind pusă în evidență spațial prin fragmentele ceramice și fragmentele de vatră - V3, de asemenea, risipite în suprafață.

În SI au fost descoperite puține fragmente ceramice și așchii de silex, dispersate în stratul de cultură, între -0,45 și -0,50 m, nefiind evidențiat vreun complex arheologic.

Referitor la carotarea geologică menționată mai sus, aceasta s-a efectuat de către lect. univ. dr. Vasile Budui de la Catedra de Geografie a Facultății de Istorie și Geografie a UȘtCM Suceava. Conform studiului geologic și geomorfologic s-a constatat că regiunea pe care o avem în studiu face parte din Platforma Moldovenească și are o structură geologică monoclinală, cu stratele de roci mai dure (gresii) alternând cu stratele de roci friabile (nisipuri, argile), înclinare ușor dinspre NNW către SSE. Din punct de vedere petrografic, zona în care s-au făcut săpăturile arheologice este caracterizată de prezența aproape de suprafață a unui orizont de gresii calcaroase volhinene peste care se află un depozit lutos cuaternar.

În concluzie, în urma rezultatelor obținute, considerăm că este necesară cercetarea sistematică a sitului de la Adâncata - Sub Pădure, fiind unicul caz în țara noastră în care a fost surprinsă corelarea așezare-necropolă, în ceea ce privește

cultura Komariv. De altfel, așa cum am mai menționat, până în acest moment, necropola tumulară de la Adâncata este singura cercetată din România și, de aceea, ar trebui identificate resursele financiare care să permită ridicări topografice, analize detaliate ale solului (analize pedologice bazate pe profiluri pedologice mai numeroase și complexe), și, evident, cercetarea prin intermediul unor secțiuni magistrale cu secțiuni adiacente, de mari dimensiuni, pentru evidențierea complexelor de locuire și completarea observațiilor stratigrafice obținute în vara anului 2006. În prezent, arhiva de sit și materialele arheologice recuperate atât în timpul cercetărilor de suprafață (periegeze) cât și în timpul evaluării de teren se află în depozitul de arheologie al CMB Suceava.

Résumé:

Pendant la campagne de fouilles archéologiques d'évaluation, de l'année 2006, on a investigué par recherches de surface et par des sondages préliminaires, l'établissement préhistorique de Adâncata - Sub Pădure, appartenant à l'Âge du Bronze Moyen, respectivement à la culture Komariv (environ 2000 – 1600 av. J.Chr.). Dans l'intérieur d'établissement on a découvert des matériaux archéologiques, lithiques et céramiques, similaires à découvertes de la nécropole contemporaine, située à proximité. La céramique, toujours fragmentaire, est caractérisée par la présence de silex/silicolite en pâte. On a identifié et mis en évidence la strate culturelle, et la présence du trois habitation de surface, avec un inventaire caractéristique à la culture Komariv.

5. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Pavlov nr. 4 (proprietar Andrei Dragomir)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 411/2006

Colectiv: Horia Ciugudean - responsabil (MNUAI)

Ca urmare a dosarului nr. 627/09.08.2006 depus la DCCPCN Alba și înaintat de această instituție către MNUAI, înregistrat sub nr. 28.08.2006, în perioada 11-26 octombrie 2006 s-au efectuat cercetări arheologice preventive, conform contractului de cercetare arheologică nr. 1323/03.10.

Terenul aflat în proprietatea lui Dragomir Andrei, este amplasat pe str. Pavlov nr. 4, iar beneficiarul urmează să construiască obiectivul „locuință familială”, fiind situat la cca. 400 m N de fortificația Vauban de la Alba Iulia. Obiectivul supus cercetării nu se află în zona de protecție a fortificației.

Având în vedere informațiile stratigrafice înregistrate cu ocazia executării unei cercetări arheologice preventive pe o proprietate învecinată (str. Avântului nr. 26), s-a procedat la decopertarea mecanică a stratului de depuneri moderne până la adâncimea de cca. 0,70 m pe amplasamentul viitoarei construcții. După această primă etapă, s-a procedat la răzuirea manuală a suprafeței respective, pentru punerea în evidență a eventualelor complexe arheologice. S-a reușit astfel conturarea a 10 gropi de morminte, care au fost apoi cercetate integral.

Prin taluzarea malului de SE al zonei excavate s-a putut constata următoarea situație stratigrafică:

- 0,00 -0,25 m nivel vegetal;

-0,25 -0,65 m nivelul de culoare maronie, cu materiale arheologice (fragmente de țigle, rare fragmente ceramice), în poziție secundară, rezultat probabil al amenajărilor din perioada modernă (sec. XVIII-XIX);

-0,65 -0,85 m nivel de culoare maroniu-gălbuie, cu sporadice fragmente ceramice romane și oase de animale;

-0,85 m - strat de argilă gălbuie, steril arheologic;

În zona amplasamentului locuinței familiale de pe str. Pavlov nr. 4 au fost identificate un număr de 10 morminte de înhumăție depuse în sicrie de lemn, de la care s-au mai păstrat urmele de lemn putrezit și piroane de fier. Mormintele sunt orientate V-E (capul la V), cu mici deviații și sunt lipsite de orice inventar funerar. Gropile mormintelor au deranjat un strat de cultură din perioada romană, din care provin fragmente ceramice, o monedă de bronz din perioada dinastiei Antoninilor și un capăt de curea din bronz, piesă tipică echipamentului soldaților romani. În suprafața cercetată nu au fost identificate complexe de locuire aparținând perioadei romane, dar ele există probabil în vecinătate, având în vedere fragmentele de olane și cărămizi descoperite în strat.

Mormintele aparțin unui cimitir din perioada sec. XVIII-XIX, care apare figurat pe hărțile din perioada modernă ale orașului Alba Iulia spre N de cetate.

Pl. 4

Abstract:

In October 2006, a rescue excavation has been made in the northern part of Alba Iulia, on Pavlov street no. 4. Ten burials with wooden coffins were discovered, as well as some Roman finds (a bronze coin and a strap-end) from the 2nd – 3rd c. A.D. The burials belong to a cemetery from the 18th - 19th centuries.

6. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Str. Republicii, nr. 5A

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 548/2006

Colectiv: Gabriel Tiberiu Rustoiu - responsabil, Constantin Inel, Ovidiu Oargă (MNUAI)

Cercetările au fost prilejuate de construirea unei locuințe familiale și birouri în partea de N a municipiului Alba Iulia, la E de Bazinul Olimpic. Zona unde urmează a se edifica obiectivul în cauză este cunoscută în literatura de specialitate pentru descoperirile din epoci istorice diferite: preistorică, romană și post romană.

Astfel la cca. 130 m NV de proprietatea d-lui Tiucă se află un sit arheologic clasat în LMI, cod: AB-I-m-A-00005; la cca. 60 m NV au fost descoperite în anul 2006 13 morminte datate în sec. VI; la cca. 110 m V pe locul actual al magazinului Profi au fost dezvelite 397 morminte de epocă romană¹, iar pe amplasamentul Stației de carburanți OMV 192 morminte de epocă romană și medieval-timpurie²; la cca. 15 m N și 5 m V au fost descoperite complexe aparținând epocii romane și postromane³.

Unități de săpătură: C1 - 8,80 x 11 m orientată pe direcția NV-SE

Stratigrafia:

-0 -0,40 m strat vegetal de culoare neagră și consistență măzărăoasă;

-0,40 -0,70 m strat de cultură de culoare negricioasă și consistență lutoasă aparținând epocii bronzului sau după caz epocii romane;

-0,70 -0,90 m strat de culoare galbenă și consistență lutoasă, steril din punct de vedere arheologic.

Complexele descoperite:

La -0,76 m a apărut o locuință romană (L1) de tip semiadâncit. Ea era plasată pe latura de SE a suprafeței cercetate și a fost surprinsă parțial. Podeaua locuinței a apărut la ad. de -1,30 m. Locuința ieșea din aria cercetată, iar pe latura sud-vestică a fost afectată de o intervenția modernă care poate fi urmărită pe tot profilul sudic al unității de săpătură.

Materialul arheologic recoltat constă în fragmente de cărămidă, oase de animal, ceramică de culoare cărămizie, cenușie și neagră. Se remarcă un fragment de castron din ceramică cărămie, de tipul *terra sigillata*. Materialul recoltat se datează larg în sec. II-III.

Aceleiași perioade îi corespunde și groapa (G1) descoperită în capătul de NV a suprafeței cercetate la cota de -0,70 m. Ea avea formă circular ovală (1,40 x 1,60 m) și se adâncea până la -2,20 m. Materialul recoltat este sporadic și constă din oase și fragmente ceramice. În partea superioară groapa a fost astupată cu cărămizi late.

Locuința L1 a fost străpunsă de groapa G3 ce a fost surprinsă parțial. Se poate presupune că avea formă circular-ovală și se adâncea în stratul galben până la -1,58 m. Materialul ceramic recoltat permite încadrarea gropii tot în epocă romană.

O altă groapă (G2) a fost surprinsă în proporție de 80% în limita de NE a suprafeței cercetate. Ea era de formă circulară (1,10 x 1,35 m). S-a conturat la cota de -0,55 m și se adâncea în stratul de pământ de culoare galbenă până la -1,70 m. Groapa era strânsă la gură (d = 0,80 m) și se lărgea spre fund (d = 1 m). Materialul ceramic recoltat (pe lângă cel osteologic) plasează groapa din punct de vedere cronologic la începutul epocii bronzului.

Probabil aceleiași perioade îi corespund și următoarele două complexe:

Mormântul M1 a fost dezvelit în limita de NV a locuinței romane. Scheletul era depus în poziție chirchită pe partea dreaptă și era orientat SV (capul) - NE (picioarele). După dimensiunea scheletului, defunctul era copil. Nu a fost descoperit inventar funerar.

Mormântul de copil M2 a fost dezvelit în partea de NE a gropii G1. Scheletul era depus în poziție chirchită pe partea dreaptă și era orientat SV (capul) - NE (picioarele). Nu a fost descoperit inventar funerar.

După rîtul și ritualul de înmormântare, mormintele descoperite se încadrează în epoca preistorică. Astfel de morminte apar din neolitic și până în epoca fierului (sporadic). Ele pot fi puse probabil în legătură, din punct de vedere cronologic, cu groapa G2.

Note:

1. Dragotă, Rustoiu 2003, Dragotă *et alii* 2004.

2. Inel *et alii* 2002.

3. Blăjan 2001.

Bibliografie:

M. Blăjan, *Alba Iulia, jud. Alba (Apulum). Punct: Orașul roman Apulum II. Bazinul Olimpic*, CCA 2001, p. 26-27.

A. Dragotă, G. Rustoiu, *Raport privind cercetările executate pentru descărcarea de sarcină arheologică a terenului din str. Calea Moșilor, F. N. (Obiectiv: Complex comercial – beneficiar SC Profi Rom Food SRL Timișoara)*, Patrimonium Apulense 3, 2003, p. 132-133.

A. Dragotă, C. Plantos, D.S. Brânda, G.T. Rustoiu, *Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]. Punct: Complex Comercial Sc Profi Rom Food SRL Timișoara*, CCA 2004, p. 30-31.

C. Inel, M. Drâmbărean, A. Gligor, A. Dragotă, R. Ciobanu, G.T. Rustoiu, D.O. Dan, *Raport preliminar privind cercetările arheologice de la Alba Iulia – Apulum II – „Stadion”; campania martie – aprilie 2002*, Patrimonium Apulense 2, 2002, p. 142-145.

Abstract:

The researches were done before the construction of a private house and offices on the northern side of Alba Iulia Municipality, and eastern side of the Olympic Pool. An area C1 of 8.80 x 11 m has been examined. We discovered the following features: a pit, G2 (1.10 x 1.35 m), belonging to Early Bronze Age, two crouched burials without inventory (M1, M2), a Roman dwelling (L1), and two Roman pits (G1, G3).

7. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Str. Izvor

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventiv nr. 468/2006

Colectiv: Vasile Moga - responsabil, Radu Oța, George Bounegru (MNUAI)

Pentru descărcarea de sarcină arheologică în vederea introducerii canalizării pe str. Izvor din Alba Iulia, în lunile septembrie-decembrie 2006 au avut loc cercetări arheologice de salvare. Prin această cercetare s-a constatat întinderea și în această zonă a necropolei principale a centrului urban *Apulum*. Cunoscută din cercetările realizate de către Adalbert Cserni, primul custode al muzeului din Alba Iulia și prof. Dumitru Protase, în mai multe campanii de săpături sistematice, necropola de pe dealul *Podei* se întinde pe o suprafață de mai multe zeci de hectare.

Săpăturile au scos la iveală un număr de 27 de morminte, toate de inhumație. Dintre acestea au putut fi cercetate doar 25, restul fiind continuate în suprafață privată. Descoperirile se grupează în trei tipuri de sicrie: 21 din cărămidă, două din lemn iar alte două din piatră. Cu excepția M15 (sarcofag de piatră), toate celelalte aveau orientarea E-V (capul la V). De asemenea cu excepția mormântului mai sus menționat, toate celelalte au depus fie numai sub cap, fie sub toată partea superioară a corpului un strat de var cu o grosime de până la 0,05-0,06 m. Defuncții erau depuși în decubit dorsal iar o parte din morminte (M09, M17, M21, M14,) prezentau urme de braconaj, cel mai probabil încă din antichitate. Din sepulturele cercetate s-a constatat că un număr de 10 reprezentau morminte de copii, lucru ce relevă o mortalitate infantilă ridicată, fapt dovedit de altfel și în alte cercetări arheologice. La acestea, datorită reacției cu varul (probabil depus nestins), nu

s-au mai păstrat fragmente osteologice. Cele două morminte în sicrie de lemn de care am amintit mai sus, din care s-au păstrat doar cuiele, sunt tot de copii. Ca și defuncții din mormintele în ciste de cărămidă, și aceștia au fost depuși pe un pat de var.

Cât privește mormintele în sarcofage de piatră, primul dintre acestea (M1), este realizat din calcar, cu arca monolitică și capac (*operculus*) în pantă dublă și acrotere la colțuri. În interior a fost aflat cadavrul unei femei care aparținea clasei avute (*honestiores*), datorită faptului că și-a permis un astfel de sarcofag. Mormântul nu a fost braconat, capacul fiind încă lipit de arcă. Frapează însă lipsa oricărui inventar funerar. Deschiderea mormântului a fost realizată de către colegul Dan Anghel de la Secția Restaurare a muzeului, care, cu această ocazie, a reușit să preleveze și fragmente organice provenite de la îmbrăcămintea defunctei. Cel de-al doilea sarcofag, păstrat fragmentar datorită intervenției excavatorului, era de copil și suprapunea un grup de morminte în ciste de cărămidă. Stratigrafic această înmormântare este ulterioară celorlalte iar poziționarea este diferită, N-S. Arca este monolitică, având „pernă” la capul defunctului, iar capacul este plan, fără acrotere.

Singura piesă de inventar ieșită în cursul săpăturii este un denar de argint de la Iulia Domna, descoperit în M21. Moneda este bătută în *Laodicea ad marem* în perioada 196-202 p.Chr.

Situate în limita vestică a necropolei, mormintele prezintă aproximativ același rit și ritual funerar (excepție M15). Datarea conferită de monedă situează cronologic mormintele începând din prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr. Cât privește sarcofagul de piatră cu capacul plan (M15), acesta este încadrat între ultimul deceniu al dominației romane în Dacia și începutul sec. IV p.Chr.

Bibliografie:

I. Berciu, Wanda Wolski, *Un nou tip de mormânt descoperit la Apulum și problema sarcofagelor cu boltă din Imperiul roman*, Apulum 9, 1971, p. 375-433.

D. Protase, *Șantierul arheologic Alba Iulia*, MCA 6, 1960, p. 397-405.

D. Protase, *Săpăturile de la Alba Iulia*, MCA 7, 1961, p. 407-410.

D. Protase, *Necropola orașului Apulum*, Apulum 12, 1974, p. 134-159.

Abstract:

The archaeological researches unfolded in Izvor Street, from September to December 2006, on the Podei Hill, emphasized the extension to the west of the greatest Roman urban centre of Apulum. The archaeologists have discovered 27 Roman inhumation graves. The sepulchres reveal three types of coffins made of: brick (21), wood (2) and stone (2). Except for the grave noted M15, all of them have the east-west orientation (the head to the west) and a layer of quick-lime. The single piece of inventory discovered during these archaeological diggings is a Roman silver denarius from the Empress Julia Domna, the wife of Septimius Severus. It was discovered in the 21st tomb, and had been issued around 196 - 202 A.D.

Situated to the west edge of necropolis, the graves present approximately the same funerary rite and ritual (excepting the M15 sepulchre). The dating conferred by the coin chronologically situates the graves at the beginning of the 3rd

century A.D. The presence of the coffin with the plane lid is dated between the last decade of the Roman domination in Dacia and the beginning of the 4th century A.D.

8. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Șoseaua de centură, nr. 2 (beneficiar SC ALOREF SRL)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 75/2006
Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr.953/12.07.2005 către DCCPCN Alba și a adresei nr.227/07.03.2006 înaintată MNUAI, în perioada 26.04.2006 – 05.05.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 441/26.04.2006 a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „platformă betonată, cântar auto și sistematizare pe verticală”.

Terenul în cauză este situat în parte de nord a orașului roman (sec. II–III p.Chr.) *colonia Aurelia Apulensis*, în *extra muros*.

Între anii 1970–1990 terenul a fost supus unor intervenții de sistematizare pe verticală (decopertări necesare realizării unei îndiguiri a localității Partoș) după care pe teren au fost depozitate gunoaie (depuse de către serviciul de salubritate al primăriei).

Datorită acestor lucrări stratigrafia terenului a fost transformată radical.

În anul 1999, în același perimetru, au fost executate săpături arheologice în vederea avizării obiectivului „stație distribuție carburanți”. Acest obiectiv nu a mai fost realizat, proprietarul de la vremea respectivă vânzând terenul firmei SC ALOREF SRL (actualul proprietar).

În urma cercetărilor din 1999 nu au fost evidențiate „vestigii de interes arheologic” (vezi avizul nr.1219/04.11.1999 emis de către MNUAI).

Revenind la cercetarea arheologică din anul acesta, ea s-a realizat ținând cont de situația din teren (vezi adresele nr.1056/14.11.2005; 1129/28.11.2005; 1130/28.11.2005 și nota de constatare din 09.12.2005).

A fost trasată o unitate de cercetare notată SI, având dimensiunile 30 x 2 m, orientată pe direcția NE-SV. Numerotarea carourilor s-a făcut de la NE spre SV. Adâncimea maximă a săpăturii a fost de -2,80 m.

Stratigrafia se prezintă astfel:

-0 –1,80 m niveluri succesive, compacte cu resturi menajere contemporane;

-1,80 –2,20 m strat sol brun-închis (humus antic);

-2,20 –2,80 m straturi sedimentare argiloase, specifice luncii râului Mureș (sterile arheologic).

La m. 16,10 – 17,10 a fost depistată una din cele 2 magistrale (conduce de transport apă) ce alimentează municipiile Alba, Aiud și Blaj.

Pe lângă cele două rețele de apă, în zonă mai sunt îngropate alte rețele (energie electrică, gaz).

Confirmând cercetarea executată în 1999, nici de această dată nu au fost depistate vestigii arheologice.

A fost realizată documentația grafică și fotografică.

În consecință, pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 26.04.2006 – 05.05.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, Șoseaua de centură, nr. 2, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică.

9. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Reg. V Vânători, nr. 96 (proprietar Mariana Ghiulay)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 247/2006
Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 425/26.05.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr.425/25.05.2006, înaintată MNUAI, în perioada 31.05.2006 - 05.06.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 662/30.05.2006, a fost executată săpătura arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „locuință familială”.

Terenul în cauză este situat în partea de SV a orașului roman *colonia Aurelia Apulensis*.

Au fost trasate două unități de cercetare: SI, 5,5 x 4 m, orientată pe direcția SE-NV, ad_{max} a săpăturii -2,05 m; SII 4 x 4 m, pe direcția SE-NV, ad_{max} a săpăturii -1,95 m.

Situația stratigrafică:

SI: 0 –0,40 m; nivel de umplutură epoca contemporană;

-0,40 –0,85 m; nivel de umplutură epoca modernă (sec. XVIII–XIX);

-0,85 –1,60 m; nivel umplutură, materiale epoca romană;

-1,60 –2,05 m; strat nisip argilos (steril arheologic);

Între m. 0,90 – 3,60 de la -0,60 m până la -1,25 m a fost identificată în profilul de NV, o groapă de var, utilizată la sfârșitul sec. XIX.

Între m. 2 – 2,70, de la -1,20 până la -1,75 m a fost descoperită urma unui zid roman (dezafectat), orientat pe direcția E-V.

SII: 0 –0,50 m; nivel de umplutură epoca contemporană

-0,50 –1,05 m; nivel de umplutură epoca modernă;

-1,05 –1,55 m; nivel umplutură, materiale epoca romană;

-1,55 –1,95 m; strat nisip argilos (steril arheologic);

Între m. 0,50 – 1,15 de la -0,90 m până la -1,65 m a fost identificat în profilul de NV, o groapă de var, urma unui zid roman (dezafectat), orientat pe direcția E-V. În fapt acesta reprezintă continuarea zidului identificat în SI.

Constatăm că în perimetrul cercetat, în special în perioada sec. XVIII–XIX, stratigrafia romană a fost puternic afectată de lucrările edilitare de la acea vreme (în zonă sunt semnalate clădiri ce au aparținut funcționarilor ce deserveau portul și depozitele de la Mureș-Partoș). Ulterior și aceste construcții au fost distruse, locul lor fiind luat de actualele clădiri particulare sau redat grădinilor.

În nivelul de umplutură aferent epocii moderne a fost descoperită o monedă maghiară datată 1895. De asemenea, au fost recuperate și fragmente ceramice glazurate, specifice perioadei sus menționate.

Pentru epoca romană, materialul arheologic constă în special din fragmente ceramice și tegulare.

A fost realizată documentația grafică, fotografică precum și ridicarea topografică (topograf Popa Danil – certificat de autorizație seria AB, nr. 099).

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 31.05.2006 – 05.06.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Reg. V Vânători, nr.96, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

10. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Reg. V Vânători, nr. topo 230/3/2 (proprietar Mihai Oancea)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 76/2006
Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 33/22.01.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 215/02.03.2006 înaintată MNUAI, în perioada 28.04.2006 – 05.05.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 445/27.04.2006 a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „locuință familială”.

Terenul în cauză este situat în partea de sud a municipiului Alba Iulia, în str. Reg. V. Vânători, NR. TOPO 230/3/2, în zona de SE a orașului roman *colonia Aurelia Apulensis* (Apulum I).

Au fost trasate 2 unități de cercetare notate SI și SII. SI cu dimensiunile 17 x 2 m, orientată pe direcția VNV-ESE, adâncimea săpăturii –2,10 m.

Între m. 0 – 5,10 a fost identificată urma unui zid aparținând epocii romane, orientat pe direcția NE–SE, având grosimea de 0,90 m.

Pe profilul de VNV al SI se poate vedea zidul dezafectat, precum, și faptul că era prevăzut cu un pat de amenajare din pietriș, gros de cca. 0,20 m.

Pe traseul zidului dezafectat, între m. 3,30 – 5,60 au fost identificate fragmente tegulare, în poziție secundară, rezultat al distrugerii. În perioada postromană terenul a fost supus unor intervenții antropice de amploare, în acest perimetru, nivelul de călcare roman fiind greu de precizat.

Începând de la m. 5 până la capătul secțiunii (m. 17) stratigrafia a fost complet distrusă în urma realizării pe acest teren a unui șantier muncitoresc, ocazionat de construirea digului de protecție a râului Mureș (1975-1978). Șantierul a funcționat mai bine de 10 ani, aici fiind construită o stație de betoane, barăcile muncitorilor precum și alte instalații specifice. Urmele acestora au rămas vizibile, fiind concretizate prin excavații, fragmente de beton și piatră de carieră, materiale din fier, cărămizi etc.

SII, cu dimensiunile 17 x 2 m, orientată pe direcția VNV-ESE; adâncimea săpăturii -1,45 m

În linii mari situația stratigrafică este compatibilă cu cea prezentă în SI.

A fost executată și ridicarea topografică a săpăturii arheologice (topograf Popa Danil – certificat de autorizație seria AB, nr. 099).

Materialele arheologice descoperite aparțin epocii romane și constau în special din fragmente tegulare, mortar, piatră de râu provenite în principal de la dezafectarea zidului descoperit în S1.

Zona cercetată este situată în colțul de SE al orașului roman *colonia Aurelia Apulensis*, în apropierea limitei răsăritene.

Se constată că în acest perimetru al orașului roman densitatea locuirii este mai mică decât în zona sa centrală – aspect firesc rezultat și în urma altor cercetări arheologice.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 28.04.2006 – 05.05.2006, pe terenul aflat în Alba Iulia str. Reg. V. Vânători, NR. TOPO 230/3/2, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

11. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Octavian Goga, nr. 14 (proprietar Nicolae Frum)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 356/2006

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 560/17.07.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 925/18.07.2006, către MNUAI, în perioada 08.08.2006 – 09.08.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 1009/28.07.2006, a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „piscină și chioșc”.

Terenul în cauză este situat la SE de fortificația Vauban „Alba Carolina”.

A fost trasată o unitate de cercetare notată SI.

SI, de formă neregulată, în suprafață de 45 m²; ad_{max} a săpăturii –1,80 m. Analiza stratigrafică și în suprafață a furnizat următoarele informații:

- 0 –0,30 m strat vegetal și sol brun închis (grădină);
- 0,30 –1,80 m – nivel de umplutură compus din straturi succesive în care au fost identificate materiale de factură recentă și modernă. Acest context cu materiale eterogene a fost identificat și la supravegherea arheologică ocazionată de introducerea rețelei de canalizare de pe respectiva stradă.

Nu au fost identificate complexe arheologice.

A fost întocmită documentația grafică și fotografică.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 08.08.2006 – 09.08.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Octavian Goga, nr. 14, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

12. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Brîndușei, nr. topo 4332/1/1/1; 4332/1/1/2; 4332/1/1/3; 4331/1/1/4; 4331/1/1/5 (proprietar Rodica Ciobanu)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 449/2006

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 703/08.09.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 1228/12.09.2006, înaintată MNUAI, în perioada 18.09.2006 – 25.09.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 1243/15.09.2006 a fost executată săpătura arheologică preventivă pe terenul situat în Alba Iulia, str. Brîndușei, nr. topo 4332/1/1/1; 4332/1/1/2; 4332/1/1/3; 4332/1/1/4; 4332/1/1/5, proprietar Ciobanu Rodica.

Terenul este situat pe marginea unei văi, în prezent secată, formată de torenți care se formau pe versantul estic al dealului „Mamut”.

Beneficiarul intenționează să construiască locuințe familiale cuplate.

În acest sens a parcelat terenul în cinci loturi, numerotate de noi de la 1...5, cu nr. topo 4332/1/1/1; 4332/1/1/2; 4332/1/1/3; 4332/1/1/4; 4332/1/1/5 (vezi planul de amplasament și delimitare a bunului mobil).

În baza P.U.D. aprobat (HCL nr. 50/2005) s-a procedat la descărcarea de sarcină arheologică a celor cinci amplasamente (locuințe familiale cuplate). Suprafața investigată este situată pe marginea unei văi, în prezent secată, ce a aparținut unui torent ce cobora pe versantul de SE al dealului „Mamut”.

Această situație stratigrafică a fost întâlnită și cu prilejul altor cercetări arheologice preventive executate în apropiere (zona „Dinamită”).

Nu au fost descoperite vestigii arheologice. Deși în apropiere este semnalată așezarea urbană romană *municipium Septimium Apulum* (cca. 300 m spre NE), pe terenul cercetat nu au fost depistat nici măcar un fragment ceramic. Aceasta se explică și datorită terenului în pantă, fapt ce a determinat o antrenare spre fundul fostei văi a eventualelor artefacte arheologice aflate în poziție secundară.

A fost executată documentația grafică și fotografică.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 18.09.2006 – 25.09.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Brîndușei (nr. topo 4332/1/1/1; 4332/1/1/2; 4332/1/1/3; 4332/1/1/4; 4332/1/1/5), delimitat prin punctele de coordonate 501 (x – 507802.396; y – 388736.878); 503 (x – 50778.693; y – 3887727.741); 516 (x – 507714.118; y – 388872.977); 518 (x – 507737.121; y – 388883.691); considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

13. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Doinei, nr. 1A (proprietar Bruno Mautino - SC LIST SRL)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 101/2006

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 202/29.03.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 366/05.04.2006 înaintată MNUAI, în perioada 08-12.05.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 514/08.05.2006 a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „Construire locuințe colective”.

Terenul în cauză este situat în Alba Iulia, str. Doinei, nr. 1A, la cca. 300 m NE de cetatea Vauban „Alba Carolina”.

În zona adiacentă, în perioada interbelică a existat o clădire (locuință colectivă – 7 familii), demolată în anii '90.

Au fost trasate 10 unități de cercetare, notate C1 ... C10.

În concluzie, constatăm că perimetrul cercetat a fost intens afectat de intervenții antropice recente (șanțuri și nu mai puțin de 4 latrine) explicabile în contextul unei locuințe colective (7 – 8 familii).

Nu au fost identificate vestigii arheologice.

A fost întocmită documentația grafică și fotografică.

Conform legislației în vigoare (legea 462/2003), cheltuielile aferente cercetării arheologice și acordării avizului au fost suportate de către beneficiar, ele fiind de cca. 2200 RON (din care 661,50 RON reprezentând devizul întocmit de MNUAI).

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 08-12.05.2006, pe terenul aflat în Alba Iulia str. Doinei, nr. 1A, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

14. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Încoronării, nr. 12 (beneficiar SC MW Mureș Prodservcom SRL)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 77/2006
Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 132/01.03.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 215/02.03.2006 înaintată MNUAI, în perioada 08.05.2006 – 09.05.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 483/03.05.2006 a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „birou”.

Terenul în cauză este situat în apropierea cimitirului „Maieri”, cu front la B-dul Încoronării.

A fost trasată o unitate de cercetare notată SI, având dimensiunile 6 x 5 m, reprezentând amplasamentul obiectivului propus. Adâncimea maximă a săpăturii a fost de 1,50 m.

Stratigrafia se prezintă astfel:

- 0 – 1,20 m nivel de umplutură
- 1,20 – 1,40 m sol brun-închis;
- 1,40 – 1,50 m nivel geologic (pietriș, nisip argilos) – steril arheologic.

Cercetările arheologice executate și în zonele limitrofe confirmă faptul că în vechime prin acest perimetru trecea un curs de apă, un braț al râului Ampoi.

În perioada moderă și contemporană terenul a cunoscut profunde transformări (depuneri de materiale de umplutură).

Nu au fost depistate vestigii sau artefacte arheologice.

A fost realizată documentația grafică și fotografică.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 08.05.2006 – 09.05.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia str. Încoronării, nr. 12, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

15. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]**Punct: str. Traian , CF. nr. 5617 (proprietar SC Oancea SRL)***Cod sit: 1026.02***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 164/2006**

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 281/19.04.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 422/19.04.2006 înaintată MNUAI, în perioada 22.05.2006 – 31.05.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 444/27.04.2006 a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „complex comercial”.

Terenul în cauză este situat în Alba Iulia, str. Traian , CF. NR. 5617, lângă magazinul DISKONT cu front la șoseaua națională.

Cercetări arheologice anterioare au evidențiat existența în zonă a unui vechi curs de apă, în prezent colmatat și acoperit cu depuneri de umplutură.

Au fost trasate 40 unități de cercetare, notate C1....C40.

Săparea unităților de cercetare s-a executat mecanizat, sub supraveghere arheologică; după care s-a procedat la taluzarea manuală a profilelor și efectuarea observațiilor stratigrafice.

În urma analizei stratigrafice, s-a observat că pe întreg perimetrul studiat (C1...C40) există un nivel compact și constant de depunere aluvionară (sol brun-închis) așezat pe un strat argilos. În perioada contemporană peste acestea au fost depuse materiale de umplutură (cărămizi, pământ, resturi menajere etc.) terenul fiind sistematizat și adus la cota (nivelul) actualei străzi Traian.

Nu au fost depistate vestigii arheologice. A fost întocmită documentația grafică și fotografică.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 22.05.2006 – 31.05.2006, pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Traian, CF. NR. 5617, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

16. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]**Punct: str. Digului, nr. 2 (proprietar Pavel Stremțan)***Cod sit: 1026.02***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 250/2006**

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 463/07.06.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 707/07.06.2006, înaintată MNUAI, în perioada 09.06.2006 - 12.06.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 725/09.06.2006, a fost executată săpătura arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „extindere locuință”.

Terenul în cauză este situat în partea de SE a orașului roman *colonia Aurelia Apulensis*.

A fost trasată o unitate de cercetare, notată SI, având dimensiunile 4 x 1,5 m, orientată pe direcția SSV-NNE.

Adâncimea maximă a săpăturii a fost de -1,95 m.

Stratigrafia se prezintă astfel:

-0 –0,60 m; nivel de umplutură depus după 1970 ca urmare a realizării locuinței existente și sistematizării pe verticală a terenului adiacent.

-0,60 –0,65 m; lentilă argilă (acumulări în urma revărsării râului Mureș)

-0,65 –1,05 m; nivel umplutură epoca modernă și epoca romană

-1,05 –1,40 m; nivel de cultură aparținând epocii romane

-1,40 –1,95 m; sol brun închis, pe alocuri nisipos (steril arheologic).

În profilul de VNV al SI (descriș anterior) la m. 1,95 – 2,60 și adâncimea de 1,20 m a fost identificat un zid roman defăcutat. Sub zidul propriu-zis a fost evidențiat un pat de amenajare, realizat din pietriș.

Orientarea zidului este aproximativ pe direcția VNV-ESE.

Grosimea zidului (0,60 m) precum și elevația ne fac să apreciem că este vorba despre un zid de compartimentare al unui edificiu roman.

Și aici constatăm intervenția puternic distructivă executată în perioada postromană.

Materialul arheologic descoperit constă din fragmente ceramice (oale, vase, castroane, ulcioare, opaițe), la care se adaugă fragmente tegulare, lespezi de piatră, mortar provenite din substrucțiunile romane.

A fost realizată documentația grafică, fotografică precum și ridicarea topografică (topograf Popa Danil – certificat de autorizație seria AB, nr. 099).

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 09.06.2006 – 12.06.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Digului, nr.2, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

17. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]**Punct: str. Republicii, nr. 5A (proprietar Dumitru Tiucă)***Cod sit: 1026.02***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 370/2006**

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 571/20.07.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 1018/31.07.2006, către MNUAI, în perioada 14.08.2006 – 17.08.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 1017/31.07.2006 a fost executată cercetarea arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „cramă pensiune”.

Terenul în cauză este situat la nord de fortificația Vauban „Alba Carolina”, în apropierea stadionului „Cetate”.

Au fost trasate două unități de cercetare notate SI; SII.

SI, cu dimensiunile 8 x 2 m, orientată pe direcția E-V; adâncimea maximă a săpăturii –1,50 m. Analiza stratigrafică și în suprafață a furnizat următoarele informații:

-0 –0,60 m nivel de umplutură (materiale de factură recentă).

-0,60 –1,50 m – strat argilă

Nu au fost identificate complexe arheologice.

SII, cu dimensiunile 8 x 2 m, orientată pe direcția E-V; adâncimea maximă a săpăturii -1,30 m. Analiza stratigrafică și în suprafață a furnizat următoarele informații:

-0 -0,60 m nivel de umplutură (materiale de factură recentă).
-0,60 -1,30 m – strat argilă

În zona centrală a secțiunii (m. 3,80-5,90) a fost identificat un nivel de umplutură (materiale de factură recentă). Săpătura arheologică a fost oprită la acest nivel, urmând ca în continuare să fie efectuată supravegherea arheologică.

Nu au fost identificate complexe arheologice.

În continuare s-a procedat la efectuarea unei supravegheri arheologice pe toată suprafața pe care urmează a se construi obiectivul propus. Nu au fost identificate complexe arheologice

A fost întocmită documentația grafică și fotografică.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 14.08.2006 – 17.08.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Republicii, nr. 5A, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

18. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: str. Gemenilor, nr. 1A (proprietar Petru Truță)

Cod sit: 1026.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 365/2006

Colectiv: Matei Drâmbărean (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 587/24.07.2006 către DCCPCN Alba și a adresei nr. 978/25.07.2006, înaintată MNUAI, în perioada 07.08.2006 – 14.08.2006, pe baza contractului de cercetare nr. 1007/28.07.2006 a fost executată săpătura arheologică preventivă în vederea descărcării de sarcină istorică a terenului pe care beneficiarul intenționează să-și construiască obiectivul „locuință familială”.

Terenul în cauză este situat în zona central-estică a orașului roman *colonia Aurelia Apulensis*. Perimetrul ce urmează a fi investigat, în prezent are, parțial, destinația de grădină.

Pe o porțiune din viitorul amplasament al obiectivului „locuință familială” propus, în anii '80 a fost construită o locuință de mai mici dimensiuni cu subsol (pivniță).

Ținând cont de această situație, pentru executarea cercetărilor arheologice preventive au fost trasate două unități de cercetare:

SI, 9,5 x 6 m, orientată pe direcția SSV - NNE

SII, 3,00 x 3,50 m pe direcția SSV - NNE

Situația stratigrafică:

SI (profil VNV), ad_{max} a săpăturii -2,90 m

0 -0,10 strat vegetal

-0,10 -0,35 m strat arător (grădină); în acest strat apar materiale ceramice și tegulare de factură romană

-0,35 -0,85 m nivel de umplutură (materiale ceramice, tegulare, piatră de factură romană) sub acesta a fost identificat nivelul de călcare din perioada romană

-0,85 -1,10 m strat de pământ închis (humus antic)

-1,10 -1,50 m nivel de nisip (depuneri aluvionare) - steril arheologic

-1,50 -2,90 m nivel de pământ amestecat cu pietrișuri – steril arheologic

În profilul de VNV al SI, între m. 4,96-5,86 și 6,76-7,92 au fost identificate ziduri romane Z1 respectiv Z2, realizate din lespezi de piatră legate cu mortar, în tehnica *opus incertum*

Adâncimea fundațiilor Z1 și Z2 coboară până la 2,80 m, unde a fost identificat un nivel de pietriș. Orientarea zidurilor este pe direcția E-V, acestea fiind surprinse și în profilul de NNE.

În profilul de NNE al SI, descoperim fundațiile de piatră, zidul Z2 în elevație era realizat din cărămidă romană. Lățimea zidului era de 0,86-0,88 m, fiind păstrate 6-7 rânduri de cărămidă.

S II ad_{max} a săpăturii -2,40 m

0 -0,10 m strat vegetal

-0,10 -0,30 m strat arător

-0,30 -0,80 m nivel de umplutură

-0,80 -1,15 m strat de pământ brun închis (humus antic)

-1,15 -1,60 m strat nisipos (depuneri aluvionare)

-1,60 -2,40 m nivel de pământ amestecat cu pietrișuri (steril arheologic)

În profilul de SSV al SII, între m. 0,10-1,20 se observă un zid roman dezafectat, a cărui fundație coboară la 2,05 m.

Analiza stratigrafică și în suprafață ne dezvăluie, încă o dată, dimensiunea intervențiilor antropice postromane și în special moderne care au afectat situl roman.

Cercetarea de față ne dezvăluie amplasamentul unui edificiu roman din care au fost cercetate două ziduri, notate Z1; Z2, a căror fundații sunt executate din lespezi de piatră legate cu mortar. În elevație, parțial, în profilul de ESE se păstrează zidul (6-7 rânduri) executat din cărămidă legată cu mortar.

Având în vedere distanța dintre ziduri, constatăm că acestea delimitează un coridor al edificiului roman care se continuă spre NNE. Analiza materialului arheologic permite încadrarea cronologică a edificiului începând cu sf. sec. II-sec. III p.Chr.

În consecință „pe baza cercetărilor arheologice desfășurate în perioada 07.08.2006-14.08.2006 pe terenul aflat în Alba Iulia, str. Gemenilor, nr.1 A, considerăm că s-a realizat eliberarea de sarcină istorică”.

19. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Lumea Nouă

Cod sit: 1026.05

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 117/2006; 116/2006; 154/2006; 258/2006; 354/2006*

Colectiv: Mihai Gligor - responsabil, Cristian Florescu, Marius Breazu, Paula Mazăre, Tudor Borșan, Ionuț Maican, Ștefan Lipot, Csaba Toth (Univ. Alba Iulia - IAS)

În continuarea cercetărilor întreprinse în anii anteriori¹, pe parcursul anului 2006, Institutul de Arheologie Sistemică din Alba Iulia a efectuat în diverse puncte din cadrul așezării de la Alba Iulia - *Lumea Nouă* mai multe șantiere cu caracter de salvare, ce au urmărit eliberarea de sarcină arheologică a suprafețelor afectate de proiecte destinate construcției de locuințe private.

Proprietatea Iulia Ciont (Sp.I/2006)

Suprafața cercetată se află situată în partea stângă a canalului colector, la aprox. 50 m NV și 200 m V față de drumul de acces de la Bazinul Olimpic la Ferma Arhiepiscopiei

Romano-Catolice. Accesul la proprietate se realizează de pe calea Moșilor (șoseaua Alba Iulia - Zlatna), situată la o distanță de 320 m.

Obiectivul cercetării l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 120 m², destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

Suprafața cercetată, notată Sp. I/2006, a fost împărțită în 4 carouri (notate A-D), cu dimensiunile de 4 x 3,50 m.

Statigrafia identificată:

-0 -0,25 m – strat negru, vegetal, în care apare sporadic materiale arheologice;

-0,25 -0,60 (0,65) m - strat negricios, granulos;

-0,60 (0,65) m – stratul arheologic de culoare galbenă-gălbui, în anumite zone cu concrețiuni calcaroase.

A fost identificat un strat de cultură, gros de aprox. 0,40 m, cu materiale ceramice aparținând grupului Foeni. Se remarcă castroanele tronconice și bitronconice, din categoria ceramicii fine, atât *black-topped*, cât și portocalii.

În c. B a fost surprins un bordei (notat B1), bine conturat pe profilul vestic, de la ad. de -0,70 m. Groapa bordeiului coboară în steril până la -2,30 m de la nivelul actual de călcare și are dimensiunile surprinse în săpătură de 4 x 2,5 m. Pe profilul sudic, la ad. de 1,90-2 m, s-a evidențiat o aglomerare de chirpici ars, cel mai probabil provenind de la o vatră.

Din inventarul bordeiului B1, menționăm un vas din categoria așa-numitelor tigăi de pește, de formă circulară, de factură grosieră, descoperit la ad. de 1,05-1,25 m; de la aceeași adâncime provine un castron bitronconic, ars în tehnica *black-topped*; de asemenea, o cupă cu postament, fragmentară, confecționată dintr-o pastă fină, arsă la portocaliu și lustruită, decorată cu triunghiuri incizate umplute cu puncte, în forma unei picături.

Se adaugă numeroase fragmente ceramice aparținând unor vase ce se includ în categoria *black-topped*, precum și ceramică neagră, bine lustruită. Mai amintim ceramică portocalie, foarte bine arsă și lustruită, confecționată dintr-o pastă ce utilizează nisipul cu bobul fin. Analiza materialului ceramic permite datarea bordeiului în cadrul grupului Foeni. Din cadrul materialului special, aducem în discuție și ceramică de tip Precucuteni, ornamentată în tehnica exciziei cu „dinți de lup” (trei fragmente), descoperită la partea superioară a bordeiului B1, la adâncimea de 0,70-0,85 m. De la aceeași adâncime provine un fragment de vas patulater, de tip Turdaș, decorat cu incizii fine, organizate pe orizontală, în interiorul unor linii incizate ce urmează forma vasului.

De remarcat descoperirea în același carou, între 0,35-0,65 m adâncime, pe zona gropii bordeiului, a unui complex (C1), constând dintr-o aglomerare de chirpici, ce se încadrează aproximativ între laturile unui pătrat cu dimensiunile de 1,5 x 1,5 m. La prepararea complexului, am identificat trei niveluri succesive constând din bucăți masive de chirpici, în asocieră cu ceramică, pietre și material osteologic; atrag atenția patru protome zoomorfe, confecționate din lut ars, găsite printre fragmentele de chirpici, atent lucrate, bine lustruite, de dimensiuni diferite fiecare, rupte în zona unde făceau priză cu corpul vasului/vaselor pe care au fost aplicate.

La demontarea complexului, s-a constatat faptul că aglomerarea de chirpici ține de două plăci de grătar, cu grosimea de 4-5 cm, de formă rectangulară, rotunjite la colțuri, făcute pe margini și perforate. Găurile, de formă circulară, au diametrul mediu de 2 cm și se îngustează progresiv spre partea interioară a plăcilor. Estimăm că s-a păstrat și au fost

recuperate fragmentele de la aprox. 90% din ansamblul inițial, astfel că restaurarea celor două grătare a fost posibilă cu o bună precizie. Dimensiunea primului grătar este de 34-37 cm pe latura mică și 43-45 cm pe latura mare, are 27 perforații, dispuse câte 5 pe 5 rânduri, alte două aleatoriu; două dintre găuri nu au străpuns complet placa. Al doilea grătar are dimensiunea de 38,5-39 cm pe latura mică și 50-52 cm pe latura mare, prezintă 59 perforații, dispuse pe 8 rânduri, câte 6, 7 și 8 găuri pe rând, urmând parcă și forma plăcii, cu găuri mai puține spre extremități, unde marginile sunt rotunjite.

Din aceeași aglomerare au mai fost recuperate bucăți de chirpici de diferite forme și dimensiuni, ce ulterior au permis întregirea unei „turte” circulare și a trei „bucăți” de formă dreptunghiulară, făcute, posibil folosite la susținerea plăcilor grătarelor.

În apropierea aglomerării de chirpici, spre profilul nordic, la adâncimea de 0,60-0,80 m au fost descoperite fragmentele aparținând unui vas-suport, ulterior întregit și restaurat. Face parte din categoria suporturilor cvasi-cilindrice, gol în interior, angoba la roșu-vișiniu și lustruit. H=30 cm, d (la partea superioară)=16 cm, d (la partea inferioară)=19,5 cm. Buza superioară este puternic profilată, în formă de cioc, înclinat în jos, în timp ce buza inferioară este dreaptă, permițând suportului să aibă o bună stabilitate.

În acest stadiu al cercetărilor, este prematur de tras o concluzie legată de utilitatea acestui complex. Menționăm că pe ambele grătare au fost identificate resturi osteologice, puternic arse (calcinat). Analogiile cu alte descoperiri similare nu sunt la îndemână pentru neoliticul transilvănean. Dacă luăm în discuție toate aceste descoperiri, inclusiv vasul-suport, se poate avansa ipoteza unui complex de cult.

În c. A, s-a conturat de la adâncimea de 0,65-0,70 m, o groapă (G1), în formă de pară, cu un prag, spre profilul de E (ad_{max} -1,15 m) și o zonă circulară, puternic cuptorită, în centrul complexului (ad_{max} -2 m); dimensiunile G1 sunt de 2,60 x 2 m. În cuptorirea gropii de pe peretele vestic au fost găsite mai multe fragmente ceramice aparținând unui castron bitronconic, ars în tehnica *black-topped*, ulterior întregit și restaurat, de cea mai bună factură Foeni. În cuptorirea de pe peretele estic a fost găsit un schelet, bine conservat, aparținând unui mamifer de talie mică.

În total, s-au conturat în steril și apoi golit - pe întreaga suprafață Sp.I/2006 - un număr de cinci gropi de diferite forme și dimensiuni, cu puțin material arheologic, probabil gropi de provizii sau anexe ale bordeiului, reutilizate ulterior dezafectării ca și gropi menajere: în c. A, G2 (ad_{max} -1,20 m); în c. B, G3 în imediata apropiere a bordeiului B1, spre profilul de E (ad_{max} -1,92 m); în c. C, G4, de formă rectangulară (ad_{max} -0,95 m); în c. D, G5 (ad_{max} -1,12 m).

Bordeiul B1 este situat la 67 m N față de B1/Sp.II/2005 (proprietatea Sărăcuț). C1 se detașează ca importanță între descoperirile rezultate în urma cercetării efectuate în cadrul Sp.I/2006. Lipsa unor analogii din mediul neoliticului transilvănean face dificilă explicarea, în stadiul actual al cercetărilor, a utilității acestui ansamblu. Indiferent de abordare, este cert faptul că poziția stratigrafică a descoperirii confirmă faptul că respectivul complex a fost dezafectat, fiind fără dubii poziția secundară în care a fost găsit la momentul practicării săpăturii.

Proprietatea Marius Ciont (Sp.II/2006)

Suprafața deschisă se află situată pe partea stângă a canalului colector, pe același lot cu proprietatea Ciont Iulia, la

20 m E. Accesul se realizează de pe calea Moșilor (șoseaua Alba Iulia-Zlatna).

Obiectivul cercetării l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe de 120 m², destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

A fost trasată și deschisă Sp.II/2006, care a fost împărțită în 4 carouri (notate A-D), cu dimensiunile de 4 x 3,50 m.

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice este următoarea:

0 -0,25 m - strat negru, vegetal, în care apare sporadic materiale arheologice;

-0,25 -0,60 (0,65) m - strat cenușiu-negricios, afânat;

-0,60 (0,65) m – sterilul arheologic de culoare gălbuie, în anumite zone cu concrețiuni calcaroase;

A fost identificat un strat de cultură, gros de aprox. 0,40 m, aparținând grupului Foeni.

Complexele descoperite sunt toate de tip adâncit și s-au conturat în steril. În c. A a fost surprins un bordei (notat B1), bine conturat pe profilul estic. Groapa bordeiului este suprapusă de un strat cenușiu-marونیu afânat, ce confirmă faptul că stratigrafia nu a fost deranjată de activități ulterioare locuirii neolitice. Dimensiunea bordeiului sunt de aprox. 4 x 3,6 m. Marginea de E a bordeiului a fost surprinsă în c. C. De remarcat stratul masiv de chirpici ars (cu grosime medie de aprox. 0,40 m), surprins pe profilele de E și S, ce conduce la ideea că bordeiul a avut o amenajare la partea superioară, ce s-a prăbușit în interiorul gropii, la momentul distrugerii, rezultat al unui incendiu puternic. Groapa bordeiului coboară în steril până la -2,20 m de la nivelul actual de călcare. Au fost identificate gropile de pari, în număr de șase (G1-G6), dispuse concentric în jurul gropii bordeiului. Parii susțineau acoperișul bordeiului și după diametrul gropilor - variabil, de aprox. 0,70 m - erau de o grosime apreciabilă. Din golirea bordeiului a rezultat și o mare cantitate de material osteologic, inclusiv un craniu de bovină și mai multe coarne întregi.

Ceramica este în general de bună factură, ceramica neagră și ceramica *black-topped* a fost găsită în cantități însemnate. Ca forme tipice, amintim mai multe castroane bitronconice, realizate în diferite variante, precum și castroane tronconice. Datează bordeiul în cadrul grupului Foeni.

Au mai fost conturate și apoi golite - pe întreaga suprafață Sp.II/2006 - un număr de trei gropi de diferite dimensiuni (G7-G9), cu puțin material arheologic, probabil gropi de provizii sau anexe ale bordeiului, reutilizate ulterior dezafectării ca și gropi menajere.

Cercetarea bordeiului B1 a oferit informații importante cu privire la edificarea complexelor de tip adâncit din vremea grupului Foeni.

Proprietatea Moldovan (Sp.III/2006)²

Suprafața deschisă se află situată pe partea stângă a drumului de acces de la Bazinul Olimpic la Ferma Arhiepiscopiei Romano-Catolice, la stânga de canalul colector, dezafectat în prezent, pe aceeași parcelă unde a fost executată în anul 2005 o săpătură de descărcare de sarcină arheologică, pe proprietatea Ampoișan (distanță 85 m). Accesul se realizează de pe calea Moșilor (șoseaua Alba Iulia-Zlatna), distanță 255 m.

Obiectivul cercetării l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 154 m², destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

S-au trasat și deschis SI, cu dimensiunile 6 x 3 m și SII cu dimensiunile de 11 x 3 m. SI este perpendiculară pe SII, astfel

capătul sudic al SI este la distanță de 1,5 m de profilul nordic al SII.

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice este următoarea:

0 -0,25 m - strat negru, vegetal, în care apare sporadic materiale arheologice;

-0,25 -0,60 m - strat negru, granulos, cu materiale aparținând grupului Foeni și forme de vase din repertoriul culturii Petrești;

-0,60 -0,95/1 m - strat de culoare cenușie, afânat, sporadic cu materiale arheologice aparținând grupului Foeni;

-0,95/1 m - sterilul arheologic, de culoare gălbui-maronie, lutos.

Complexele descoperite sunt toate de tip adâncit și s-au conturat în steril, de la adâncimea de 0,95 (1) m. În SII au fost surprinse două complexe de tip adâncit.

Bordeiul B1 este bine conturat pe profilul nordic al secțiunii, i-a fost identificată limita nordică în profilul sudic din SI. Bordeiul are dimensiuni aproximative de 5,5 x 4,5 m, o formă circulară și mai multe lentile succesive de arsură. Groapa bordeiului coboară în steril până la -2,62 m de la nivelul actual de călcare.

Inventarul bordeiului este bogat și constă într-o mare diversitate de forme ceramice. Fragmente aparținând unui vas de mari dimensiuni, cu diametrul gurii de aprox. 60-65 cm au fost găsite la adâncimea de 1-1,30 m. Pentru reîntregirea părții superioare a vasului, s-au lipit peste 110 fragmente. S-a constatat că a fost lucrat în tehnica colacilor, ruptura producându-se pe cant. Din partea inferioară a vasului, spre fund, nu a fost găsit nici un fragment, astfel că este puțin probabil ca vasul să fi fost întreg. Din aceeași aglomerare ceramică au fost recuperate fragmente ceramice aparținând unui castron decorat cu ornamente incizate tipice culturii Turdaș. Castron tronconic cu fundul gros, drept și profilatură puternică și castron tronconic cu buton ornamental. Profile de castroane de mici dimensiuni, bitronconice, cu pereți subțiri, rezonanți, categoria fină, în tehnica *black-topped*. Castron de formă semisferică, ceramică neagră, găsit spre fundul bordeiului (2,40-2,50 m).

De asemenea, în B1/SII au fost descoperite două statuete zoomorfe, confecționate din lut ars, păstrate în stare fragmentară, precum și două fragmente de vase, cu toată realizată sub forma unor protome zoomorfe.

În c. 5, s-a conturat și golit o groapă (G1), cu ad. de 2,14 m față de nivelul actual de călcare, cu două lentile succesive de arsură, vizibile pe profilul sudic, cel mai probabil o anexă a bordeiului B1. Din inventarul gropii menționăm un corn de cerb (1,70 m ad.); lungimea ramurii principale este de 0,40 m și prezintă urme de prelucrare.

Al doilea bordei s-a conturat în c. 1, pe profilele de S și V. Pe profilul sudic se pot observa două lentile de culoare gălbuie, trei lentile succesive de arsură de culoare neagră, un strat constând din chirpici de diferite dimensiuni, cu urme puternice de arsură, iar aproape de fundul bordeiului, încă un strat de arsură neagră, gros de 7-8 cm. Un incendiu violent a pus capăt locuirii în acest bordei.

Dimensiunile estimate ale B2/SII sunt de 2 m lățime și 5,5 m lungime, având o formă ovală. Groapa bordeiului coboară în steril până la -2,43 m de la nivelul actual de călcare. S-au putut delimita cu claritate două spații (camere) distincte în cadrul bordeiului, dispuse pe latura mare a bordeiului, de la N la S. Este probabil ca gropile G2 și G3 să fie gropi de pari pentru susținerea acoperișului bordeiului B2. Spre N-E, groapa bordeiului B2 întreține latura vestică a B1. Din inventarul

bordeiului, dintre formele întregi amintim: castron bitronconic cu incizii pe fund și castron bitronconic cu umărul arcuit și buza profilată, arse în tehnica *black-topped*; cupă cu postament, categoria grosieră; castron tronconic, cu umărul ușor rotunjit.

În SI au mai fost surprinse și apoi golite un număr de trei gropi de diferite dimensiuni (G1-G3), cu puțin material arheologic, probabil gropi de provizii sau anexe ale complexelor identificate în SII, reutilizate ulterior dezafectării ca și gropi menajere. G1 are dimensiunea 3,30 x 1,80 m și o formă asemănătoare celei surprinse în c. A, Sp.I/2006 (Ciont Iulia). Tot în SI s-a efectuat o sondă în capătul nordic, în c.1, cu l de 0,40 m, până la 1,20 m adâncime. S-a constatat cu acest prilej faptul că sterilul arheologic a fost atins de la ad. de -1 m, însă culoarea acestuia este mai închisă, un maroniu-gălbui.

Ambele bordeie, depistate în SII, au fost locuite de comunitățile putătoare ale grupului Foeni. Și prin această cercetare se confirmă locuirea în bordeie pentru zona sitului la V de canalul colector. B1 și B2/SII, identificate pe proprietatea Moldovan, sunt situate la distanțe de: 68 m V față de B1/Sp.I/2006 (proprietatea Ciont Iulia), 95 m V față de B1/Sp.II/2006 (proprietatea Ciont Marius), 60 m NNV față de B1/Sp.II/2005 (proprietatea Saracut), 110 m V față de B1 și B2/2005 (proprietatea Ampoișan), 200 m SV față de B1/2005 (proprietatea Lazăr).

Dintre formele de vase considerate tipice culturii Petrești, se remarcă fragmente de vase-suport, găsite atât în SI cât și în SII, în stratul al doilea (0,25-0,60 m). Este vorba de partea superioară a suporturilor, cu buza puternic rotunjită și trasă în exterior. Se adaugă un fragment de castron carenat, cu carena rotunjită, cu buton ornamental dispus pe carenă, realizat în tehnica *black-topped*.

Proprietatea Călin (Sp.IV/2006)

Suprafața cercetată se află situată în partea stângă a canalului colector, la o distanță de 17 m și la aprox. 515 m E față de calea Moșilor (șoseaua Alba Iulia-Zlatna), pe unde se și realizează accesul la proprietate.

Obiectivul cercetării:

- descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 170 m², destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

S-au trasat și deschis SI cu dimensiunile 10 x 3 m și SII cu dimensiunile de 9 x 3 m; SI este paralelă cu SII, iar distanța dintre unitățile de cercetare este de 4,5 m.

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice este următoarea:

0 -0,70 (0,75) m - strat negru, afânat, umplutură contemporană, fără materiale arheologice;

-0,70 (0,75) -0,95/1 m – strat negru, granulos, cu materiale aparținând grupului Foeni și forme de vase din repertoriul culturii Petrești;

-1 m – sterilul arheologic, de culoare gălbui, lutos.

Menționăm faptul că în zona din imediata apropiere a săpăturii se află traseul unei conducte de mare capacitate de apă potabilă. La amenajarea aducțiunii, s-au efectuat lucrările din care rezultă cantitatea mare de pământ identificată ca și umplutură. Depunerile arheologice preistorice nu au fost afectate.

Complexele descoperite sunt în principal de tip adâncit și s-au conturat în steril, de la adâncimea de aprox. 1 m.

În SI a fost delimitat și cercetat un complex numerotat inițial C1. După prepararea acestuia, s-au conturat mai multe

zone (compartimentări), de formă circulară, puternic cuptorite, numerotate A1, A2, A3 (A3a-A3b). Dimensiunile întregului cpl. C1 sunt de 6,30 x 2 m. S-au putut constata mai multe amenajări succesive în interiorul complexului, constând din pietre, precum și o lentilă de lutuală gălbui, vizibile pe profilul estic, cu precădere în A2. Din acest complex a fost recoltată o mare cantitate de fragmente ceramice (ceramică neagră, *black-topped*, dar și portocalie), material osteologic, precum și lame de silex. O aglomerare, constând din pietre și coarne de bovidu a fost surprinsă în A2, la ad. de aprox. 1,70 m. În A1, la ad. de 1,40 m, a fost descoperit un fragment ceramic cu ornamentație excizată în decor „dinți de lup”, tipic culturii Precucuteni. Tot un fragment ceramic cu ornamentație Precucuteni a fost identificat pe fundul complexului A2, la 2,40 m ad. În cuptorierea A1, la 2,20-2,40 m ad. a fost găsită o protomă zoomorfă.

Inițial, s-a considerat că acest complex este un bordei, plecând și de la lentila consistentă de arsură surprinsă pe o zonă întinsă a complexului. Forma, compartimentarea și mai ales inventarul descoperit în complex conduce la ideea că utilitatea ar putea fi alta. Materialul arheologic din A3 merită o mențiune aparte. Astfel, ambele aveau pe fund, prima (A3a) (0,90 x 0,40 m), un craniu - păstrat fragmentar - și coarnele unui animal de talie mare (probabil un taur), iar a doua (A3b) (1,30 x 1 m), scheletul unui animal de talie mică (probabil un câine). La șpăcluirea și ridicarea scheletului de animal de talie mică - aflat în poziție primară, culcat pe partea dreaptă - a fost descoperit un pandantiv, de formă dreptunghiulară, ușor concavă, cu dimensiunea laturii mari de 1,85 cm, confecționat dintr-o scoică, cu perforație transversală. În urma operațiunii de perforare, a fost străpunsă printr-un orificiu foarte mic și partea opusă a pandantivului. Piesa a fost atent prelucrată și lustruită. Fără a mai cunoaște descoperiri similare, considerăm cu un grad ridicat de certitudine că piesa la care facem referire trebuie pusă în directă legătură cu scheletul animalului. În acest caz, nu excludem posibilitatea ca prin intermediul unei fibre vegetale, respectivul pandantiv să fi fost atârnat de gâtul animalului.

În momentul golirii celor două gropi, peste resturile osteologice au fost găsite numeroase fragmente ceramice de la un vas de mari dimensiuni. În acest stadiu al cercetărilor, opinii mai categorice nu pot fi susținute. Întreg ansamblul, mai sus descris, este probabil să aparțină unui complex de cult.

S-au mai conturat și au fost delimitate și cercetate un număr de 10 gropi de formă circulară de diferite dimensiuni și adâncimi cuprinse între 1,85-2,95 m, numerotate G2-G11. Considerăm că utilitatea acestora este legată de cpl. C1, putând constitui gropile de la stâlpii de susținere a acoperișului complexului. G1 poate fi considerată o anexă a complexului mai sus descris, are ad. de 2,25 m de la nivelul actual de călcare, o formă ovoidală și dimensiuni de 2,35 x 1,75 m. La ad. de 2,05 m a fost găsit un fragment de vas-suport.

Situația stratigrafică din SII nu este diferită. S-au conturat trei complexe (C1-C3) și un număr de patru gropi (G1-G4). La prepararea C3, s-a constatat că este vorba de un bordei de mari dimensiuni, notat B1 (C3=B1).

B1, bine conturat în c. 1-2, atât pe profilul estic, cât și pe profilul vestic, are dimensiuni aprox. de 4 x 3,5 m (atât a fost surprins în unitatea de cercetare). Groapa bordeiului coboară în steril până la 3 m adâncime de la nivelul actual de călcare. S-au identificat două spații (camere), amenajări distincte în interiorul complexului adâncit, amplasate pe direcția E-V. Pe

profilul estic se pot observa cel puțin trei lentile succesive de arsură de culoare neagră, iar spre fund, un strat consistent de arsură de culoare cărămizie. Din inventarul B1 amintim: o toartă cu perforație orizontală și partea exterioară decorată cu creștături succesive (1,20-1,40 m); un fragment ceramic pictat, cu decor „în câpriori”, de culoare roșu-vișiniu, aplicat pe fond portocaliu, lustruit, de factură Foeni (1,50-1,80 m); un fragment ornamentat cu decor excizat cu „dinți de lup”, de tip Precucuteni (1,50-1,60 m).

Atrage atenția o cupă cu postament, fragmentară, confecționată dintr-o pastă fină, arsă la portocaliu și lustruită, decorată cu triunghiuri incizate umplute cu puncte de mici dimensiuni, găsită la ad. de 2,65-2,70 m, spre fundul bordeiului.

Cantitatea mare de resturi osteologice de animale recoltate acreditează ideea că, imediat după dezafectarea bordeiului, groapa acestuia a fost utilizată de comunitate ca și groapă de resturi menajere.

După conturarea și delimitarea C1, în c.3, s-a trecut la golirea complexului. A fost identificată o aglomerare de chirpici, la adâncimea de 1,40 m de la nivelul actual de călcare, constatându-se în final că este vorba de o vatră, în poziție primară. Forma vetrei este rectangulară, cu dimensiuni de aprox. 1 x 0,60 m, destul de bine conservată. Reține atenția un fragment masiv de chirpici fățuit și perforat, ce este posibil să fi făcut parte dintr-un grătar, utilizat în cadrul instalației de ardere. Pe zona centrală a vetrei a fost identificată o cupă păstrată fragmentar la partea superioară și fundul unui castron ars în tehnica *black-topped*. Tot în C1, au fost recuperate două castroane de formă semisferică, cu buza rotunjită, profilată și trasă în exterior, confecționate dintr-o pastă semifină, arsă la portocaliu, lustruite, decorate cu triunghiuri incizate, umplute cu puncte, în tradiția ornamenticii turdășene.

În continuarea preparării complexului C1, s-a constatat că s-au delimitat mai multe compartimente, după cum urmează: C1a (2,15 m adâncime de la nivelul actual de călcare, de formă ovală și dimensiuni de 1,90 x 1 m) și C1b (2,90 m adâncime de la nivelul actual de călcare, de formă aprox. circulară și dimensiuni de 1,70 x 1,40 m).

De precizat că în C1a a fost identificată o amenajare de pietre de râu pe perețele nordic al gropii, și un strat gros de arsură de culoare cărămizie, vizibil cu claritate pe profilul vestic. Pe fund s-au constatat concrețiuni calcaroase. De asemenea, în C1b, spre fundul gropii, un strat consistent (aprox. 0,35-0,40 m) de cenușă, precum și câteva bucăți masive de chirpici, arse până la vitrifiere. În cuptorirea gropii, pe perețele sudic al C1b, de la ad. de 2,10-2,20 m au fost recuperate fragmentele unui castron semisferic, ulterior restaurat, cu toartă cu perforație verticală dispusă pe corpul bombat, pastă fină, portocalie, ardere foarte bună și lustru intens.

Din repertoriul de ornamente tipic grupului Foeni mai aducem în discuție trei fragmente ceramice, descoperite în acest complex, arse în tehnica *black-topped*, ce prezintă pe interior decoruri lustruite, organizate „în rețea”.

În legătură cu această descoperire poate fi pus și C2, ce constă tot dintr-o aglomerare de bucăți de chirpici, în poziție secundară, majoritatea fățuite. Coroborate, toate informațiile arheologice surprinse stratigrafic în C1a-C1b și C2 conduc spre ipoteza de lucru că am identificat o posibilă instalație dezafectată de ars ceramica.

Dintre formele de vase considerate tipice culturii Petrești, se remarcă fragmente de vase-suport, găsite în stratul de cultură, ce a fost identificat pe întreaga zonă cercetată, dar și în complexele adâncite, cum este C1b/S II, la ad. de 1,80-1,90 m.

În SI, c.1, la 0,80 m adâncime, în stratul de cultură ce suprapune complexele adâncite, a fost găsită o cană întreagă, de formă tronconică, ușor rotunjită spre buză, fără toartă, cu cioc de scurgere pentru lichide, din categoria semifină. De la aceeași adâncime provine un fragment ceramic, cu toarta-bandă plată de formă trapezoidală, dispusă pe buză și decorată cu creștături, confecționat dintr-o pastă fină, foarte bine arsă, angobată cu o culoare cărămizie-roșiatică și puternic lustruită. Piesa își găsește bune analogii în cadrul grupului Foeni³.

În SII, c.2, la 1,20 m a fost găsit un vas patrater incizat, din repertoriul de forme aparținând culturii Turdaș.

Se confirmă locuirea în bordeie pentru zona sitului la V de canalul colector. Bordeii B1/SII identificat pe proprietatea Călin este situat la distanța de: 275 m NE față de B1 și B2/S II (proprietatea Moldovan), 248 m NE față de B1/Sp.I/2006 (proprietatea Ciont Iulia), 313 m NE față de B1/Sp.II/2005 (proprietatea Sărăcuț), 93 m NE față de B1/Sp.VIII/2005 (proprietatea Lazăr).

Proprietatea Sima (Sp.V/2006)

La dreapta de canalul colector (distanță 40 m), dezafectat în prezent, în stânga drumului de acces de la Bazinul Olimpic la Ferma Arhiepiscopiei Romano-Catolice (128 m). Suprafața în discuție se află pe același lot de teren cu proprietatea Șoaită, unde a mai fost executată o săpătură de salvare în anul 2005.

Obiectivul cercetării l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 100 m², destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

S-a procedat la amplasarea unităților de cercetare în perimetrul afectat de viitoarea locuință, urmărindu-se sondarea zonei construibile. S-au trasat și deschis SI-SII, cu dimensiunile 8 x 3 m și SIII, cu dimensiunile de 4 x 3 m.

Secțiunile au fost dispuse paralel una față de alta, SI-SIII, de la E la V și orientate N-S; distanța dintre SI și SII este de 1 m, iar între SII și SIII de 0,80 m.

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice este următoarea:

-0 -0,25/0,30 m - stratul vegetal;
-0,25/0,30 -0,80/0,90 m strat cenușiu-negricios, cu materiale aparținând grupului Foeni și forme de vase din repertoriul culturii Petrești;
-0,80/0,90 -1,50 m - strat cenușiu-deschis, afânat, cu materiale Foeni;
-1,50/1,60 m - sterilul arheologic, de culoare gălbuie, lutos.

Dintre formele de vase considerate tipice culturii Petrești, se remarcă fragmentele de vas-suport, descoperite în SI, c. 1, 0,90 m ad.; c.2, 0,80-1 m; c.3, 1,40-1,60 m; SII/G6, 1,80-2 m; c.2, 0,70-0,75 m, c.3, 1-1,20 m.

Principala descoperire o constituie resturile unei locuințe de suprafață, surprinse în SI și SII, distrusă în urma unui incendiu. Dimensiunile estimate sunt de 5 x 3,5 m, formă rectangulară. Stratigrafia pe orizontală a permis stabilirea faptului că pereții de pe latura de E, S și N s-au prăbușit în afara locuinței; este posibil ca perețele vestic al locuinței să fi căzut în interior. Pe întreaga suprafață a locuinței, sterilul a fost atins la aprox. 2,10 (2,15) m ad., fapt ce acreditează ideea că

inițial a fost săpată o locuință semiadâncită, nivelată prin mai multe amenajări succesive, practicate la intervale de timp scurte, vizibile pe profilul de E al SII și pe profilul de V al SI. Cea mai consistentă amenajare, constând dintr-o podină din lutuală crudă, a fost surprinsă la aprox. 1,50 m adâncime față de nivelul actual de călcare.

Inventarul locuinței este bogat și constă din ceramică, resturi osteologice, piese din os. Se datează în cadrul grupului Foeni, pe baza analizei materialului ceramic. O serie de gropi (G1, G6, G7, G9, G13), dispuse concentric, sunt interpretate ca și gropi de pari pentru susținerea acoperișului locuinței de suprafață. G3 poate fi o groapă-anexă a locuinței (dimensiuni 1,70 x 1,50 m).

O descoperire importantă o constituie statueta antropomorfă cu capul modelat separat de restul trupului, ce se încadrează în așa-numita categorie a figurinelor „tesalice” cu cap mobil. Figurina are indicate brațele și este perforată între umeri de la un capăt la celălalt, gaura servind la introducerea capului, ce a fost modelat separat. Poziția stratigrafică a statuetei se leagă de demontarea podinei din lutuală a locuinței L1, la partea inferioară a acesteia (1,80 m ad.).

Au mai fost găsite la demontarea aceleiași structuri, la ad. de 1,50-1,70 m, șase fragmente ceramice pictate de tip Herpály, faza clasică. Decorul constă din benzi de linii de culoare brun-închise, de esență geometrică, așternute pe fondul-angobă alb-gălbui, diluat. O substanță bituminoasă a fost utilizată la ornamentare. Este prima documentare în situl de la Lumea Nouă a acestui tip de ceramică pictată, considerată de import.

Descoperirile de mai sus constituie elemente importante de cronologie relativă. Statueta cu cap mobil și asocierea Foeni-Herpály confirmă palierul cronologic ce corespunde sfârșitului fazei Vinča C1.

Tot din inventarul locuinței L1 amintim o amuletă-pendantiv, realizată dintr-un fragment ceramic, de culoare neagră, bine lustruit, cu marginile prelucrate, iar în mijloc cu o gaură cu diametrul ce depășește jumătate din întreaga suprafață a piesei. Mai atrage atenția un fund de vas, din categoria semifină, ce are incizat o siluetă umană stilizată (ad. 1,20 m). De asemenea, o protomă zoomorfă (-1,20 -1,40 m).

La două fragmente de castron bitronconic, de mici dimensiuni, am constatat din nou toarta-bandă plată de formă dreptunghiulară, dispusă pe buză, formând un unghi drept cu corpul vasului, într-unul din cazuri cu unghiurile rotunjite și creștături pe buză, confecționate dintr-o pasta fină, foarte bine arsă, puternic lustruită, elemente tipice Foeni.

La fel, am întâlnit pe un fragment ceramic, din inventarul locuinței L1 (1,20-1,40 m adâncime), din ceramică neagră, lustruită, ornamente incizate, realizate sub forma unor cercuri de mici dimensiuni, încrustate cu alb, marcate de două linii incizate. Am avut ocazia să vedem astfel de ornamente în cadrul materialului ceramic inedit de la Foeni.

În SI, în c.4, s-a conturat și a fost golit un șanț (notat Șt.1), ce taie chirpiciul provenit de la peretele căzut al locuinței de suprafață. Acest aspect confirmă faptul că șanțul a fost practicat ulterior distrugerii locuinței. Utilitatea acestui complex nu este clară, ar putea fi legată de o amenajare a zonei împotriva inundațiilor, o încercare de drenare, dacă ținem cont că pe același traseu, șanțul este suprapus de un strat de culoare roșu-brun de pădure, vizibil pe profilele de E, S și V. Ipoteza de lucru poate fi susținută și de faptul că în prezent

este activ un pârau ce colectează apele de pe versantul împădurit dinspre V.

În stratul Foeni au fost găsite numeroase vase ceramice, care prin elementele tipologico-stilistice definesc și datează conținutul depunerilor arheologice. Avem astfel, fragmente de castron cu buton semisferic în zona de curbura, atât ceramică neagră, cât și *black-topped*, lustruită. În SIII, c.1, la adâncimea de aprox. 1 m, în stratul de culoare cenușie, a fost găsit un fragment de buză, aparținând unui vas de formă globulară, decorat prin pictare, lustruit. La exterior au fost așternute motive constând din benzi de linii oblice, trase spre buză, iar perpendicular pe acestea, alte benzi în formă de V, cu laturile mult deschise. S-a pictat cu o culoare vișinie, pe fond gălbui-portocaliu. Pe interiorul buzei și imediat sub buză a fost pensulată o linie paralelă cu buza și de aceeași culoare cu motivele pictate pe exterior. Analogiile cu ceramica pictată din mediul Foeni sunt foarte bune.

O a doua statueta cu cap mobil, a fost descoperită în SIII, c.1, la adâncimea 1-1,20 m; statueta este ruptă pe traseul perforației verticale, s-a păstrat partea dreaptă a piesei, cu o linie incizată practică în diagonală, de la umăr spre bazin. Din același context provine un capac întreg, cu buton de prindere, aplicat pe zona centrală a capacului.

Decorurile lustruite, aplicate în interiorul vaselor, „în rețea”, în cazul de față pe fund, au fost identificate pe fragmente ceramice arse în tehnica *black-topped*, în SII, c.3, 0,90 m ad. și c.2, (-1 -1,20 m). Interesant este și un fragment decorat cu ornamente incizate, de factură turdășeană, dar care este ars în tehnica *black-topped* (SII, c.1, -1,40-1,50 m). În SI, c.1, la ad. de 0,90-1,05 m, a fost găsit un picior de altar masiv, cu h de 10 cm și d_{mediu} de 5 cm, decorat cu linii incizate în formă de V înălțuite, spre baza piciorului, angobat cu o culoare roșiatic-vișinie și bine lustruit.

Una din formele de vase cu o frecvență bună, descoperite în cadrul cercetării de pe proprietatea Sima Eugen o constituie castroanele carenate, din varianta cu carena largă, semicilindrică, rotunjită, cu umărul scurt și buza rotunjită, profilată, trasă în exterior. Le găsim confecționate în diferite variante: ceramică neagră, portocalie, angobat cu vișiniu, *black-topped*. Astfel de castroane au apărut în SI, c.3, 0,80-1; SII, c.2, 0,80-1 m; c.4, 0,80-1; 1 -1,20 m; SIII, c.1, 0,90-1,10 m.

În stratul de culoare cenușiu-negricios, atât în SI cât și în SII au fost depistate un număr relativ însemnat de artefacte ceramice ce nu se încadrează în tehnologia de confecționare specifică omului neolitic. Analiza lor și poziția stratigrafică în care au fost găsite ne-a permis să le datăm în epoca La Tène⁴. Nu excludem posibilitatea existenței unor gropi, care însă nu au putut fi conturate la momentul săpării stratului respectiv.

Materialele arheologice aparținând epocii dacice se încadrează în contextul general al ultimei sale faze de dezvoltare. Ele constau exclusiv din fragmente ceramice, lipsind artefactele care să permită încadrări mai strânse (fibule, monede, obiecte din bronz). Ceramica de aici aparține celor două tipuri majore, din punct de vedere tehnologic, ale olăriei dacice, lucrată cu roata olarului și manual. Procentual, vasele lucrate la roată par a fi mai numeroase, fiind cenușii din punct de vedere cromatic, cu o pastă de bună calitate. Formele întâlnite provin de la vase de mari dimensiuni, folosite la depozitarea alimentelor, fiind întâlnite și resturi de la forme aparținând veselei de bucătărie a dacilor (castroane). Ceramica lucrată manual, arsă atât oxidant cât și reducător,

aparține în general unor forme folosite la prepararea hranei, dar și la păstrarea alimentelor.

Comparând raportul procentual între cele două specii ceramice, anumite forme, dar și o privire de ansamblu al locuirilor dacice din zonă, tindem să încadrăm materialele noastre, în lipsa unor elemente de cronologie mai strânsă, în intervalul cuprins între jumătatea sec. I a.Chr., și sfârșitul sec. I p.Chr.

Groapa G8 s-a conturat de la ad. de aprox. 0,65-0,70 m în SI, c.2-3. Groapa era marcată de resturi osteologice și o piatră de dimensiuni apreciabile. Străpunge peretele locuinței de suprafață L1, antrenând bucăți de chirpici ars, fragmente ceramice și material osteologic; atinge sterilul la ad. de 2,10 m față de nivelul actual, unde are un d de 1,70 m. În interiorul gropii, spre centru, a fost găsit un craniu, destul de bine conservat, la 1,80 m adâncime, fără nici un alt fel de inventar. Această descoperire se leagă tot de epoca dacică, ea încadrându-se în manifestările cu caracter spiritual comune lumii dacice, privind existența unui cult al craniilor. Exemplificăm cu o descoperire similară din arealul relativ învecinat, la Sighișoara-Wietenberg⁵. Discuții mai nuanțate vor fi făcute în studiul ce va trata întregul material aparținând epocii dacice, descoperit cu prilejul acestei săpături preventive⁶.

Un aspect important rezultat în urma cercetării arheologice efectuate pe proprietatea Sima Eugen este legat de depistarea resturilor unei locuințe de suprafață, dat fiind faptul că precedentele săpături, efectuate în zona sitului la V de canalul colector, au scos în evidență doar locuirea în bordeie.

De reținut și lipsa locuirii vinčiene, fapt ce constituie un element ce permite o mai bună circumscriere a zonei sitului ocupată de comunitățile aparținând culturii Vinča, faza clasică.

Precizăm ca importantă depistarea, atât în stratul a doilea, cât mai ales al treilea, a mai multor fragmente de vas-suport, în totalitate partea superioară a acestora, cu buza profilată, trasă în exterior, astfel că încadrarea tipologică nu ridică probleme.

Materialele arheologice aparținând epocii dacice se încadrează în contextul general al ultimei sale faze de dezvoltare și pot fi încadrate de pe la jumătatea sec. I a.Chr., și pe parcursul veacului următor. Această semnalare se adaugă unei descoperiri de dată recentă (luna iulie 2006), anume a unui complex adâncit cu materiale tipice aparținând epocii dacice, cu amplasarea în partea sudică a sitului. Cumulate, descoperirile de epocă dacică de la Lumea Nouă, aduc noi informații cu privire la locuirile dacice de pe Valea Ampoiului în general, și de pe teritoriul municipiului Alba Iulia, în special, unde în ultima perioadă se conturează un nucleu tot mai închegat de locuire, ce gravita în jurul centrului politic, spiritual, economic și militar de la Piatra Craivii-Apoulon.

Proprietatea Făt (Sp. VI/2006)

În stânga canalului colector, la 150 m distanță de acesta. Suprafața în discuție se află pe același lot de teren cu proprietatea Moldovan (poziționată la 30 m E), unde a mai fost efectuată o săpătură de salvare în anul 2006 și cu proprietatea Ampoișan, unde a mai fost efectuată o săpătură de salvare în anul 2005. Accesul se realizează de pe calea Moșilor (șoseaua Alba Iulia-Zlatna), distanța 205 m.

Obiectivul cercetării l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 170 m, destinată construirii unei locuințe unifamiliale.

S-a procedat la amplasarea unităților de cercetare în perimetrul afectat de viitoarea locuință, urmărindu-se sondarea

zonei construibile. S-au trasat și deschis SI-S III, cu dimensiunile: SI = 10 x 3 m, S II = 9 x 3 m, S III = 5 x 2 m. SI are 5 carouri (1-5, numerotate de la N la S) cu dimensiunile de 2 x 2 m, SII are 3 carouri (1-3, numerotate de la N la S) cu dimensiunile de 3 x 3 m, SIII are 2 carouri (1-2, numerotate de la E la V), cu dimensiunile de 2,5 x 2 m. Secțiunile SI-SII au fost dispuse paralel una față de alta și orientate N-S; distanța dintre SI și SII este de 4 m. SIII a fost trasată perpendicular pe SII, la distanță de 1 m.

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice este următoarea:

- 0 –0,35 m – stratul vegetal, negru, fără materiale arheologice;
- 0,35 m –0,70 (0,75) m strat negru, granulos, cu materiale aparținând grupului Foeni și forme de vase din repertoriul culturii Petrești;
- 0,80(0,95) m – sterilul arheologic, de culoare gălbui-maronie, lutos.

Dintre formele de vase considerate tipice culturii Petrești, se remarcă fragmente de vase-suport, găsite atât în stratul de cultură (SII, c.3, 0,35-0,50 m; 0,50-0,7 m), cât și în complexele adâncite (SII, c.3, 0,90-1 m; 1,20-1,60 m). Dintre formele de castroane cu carena rotunjită, ce prefigurează carena petreșteană, amintim un castron de această formă, descoperit în SI, c.5, 0,40-0,60 m ad. Important este și un castron ars în tehnica *black-topped*, cu decor lustruit în rețea, dispus pe fundul vasului, ce provine din SI, 0,60-0,80 m ad. Se adaugă ceramica neagră lustruită și categoria *black-topped*. În stratul de cultură predomină ceramica de culoare portocalie, arsă oxidant, din categoria semifină, cu degresant nisipul cu bobul potrivit. Remarcăm o cupă cu postament, fragmentară, cu partea inferioară întreagă, arsă la portocaliu, decorată cu triunghiuri incizate umplute cu puncte, în forma unei picături.

Mai multe complexe adâncite, identificate în toate unitățile de cercetare, sunt suprapuse de stratul de cultură.

De la ad. de aprox. 1 m, în c.2, spre profilul de vest al secțiunii S III, s-a conturat groapa unui bordei, numerotat B1. Bordeul a fost identificat parțial, are adâncimea maximă de 2,65 m. La golirea gropii bordeiului, au fost găsite bucăți de chirpici, aspect ce indică posibilitatea existenței unei structuri edificate probabil la partea superioară a bordeiului, ce în urma dezafectării, s-a prăbușit în interiorul acestuia.

Șanțul (Șt. 1) s-a conturat în SIII, în c.1, la ad. de aprox. 1,10 m față de nivelul actual de călcare. Pornește din stratul de cultură și este vizibil cu claritate pe profilele de N și S, fapt ce indică și traiectul său. S-a putut constata că sterilul, de culoare galbenă, lutos, este amestecat cu pământ de culoare neagră. Este evident faptul că, după un timp relativ scurt, încă în timpul locuirii Foeni, șanțul a fost astupat. O posibilă explicație pentru acoperirea șanțului este extinderea locuirii spre V. În acest sens, un argument îl constituie identificarea gropii bordeiului B1, în c.2, spre profilul de V. Șanțul are o formă aproximativ dreptunghiulară la partea inferioară, o deschidere la partea superioară de 1,90 m și atinge sterilul la ad. de 2,25 m față de nivelul actual de călcare.

În SI, în c.4-5, la ad. de 1,20 m și în SII, în c.3, la ad. de 1,15 m s-a conturat câte un complex adâncit. Adâncimea este variabilă (1,50-1,80 m) față de nivelul actual de călcare. Ad_{max}, în SII, spre profilul de E, este de 2,90 m. O ipoteză de lucru este că făceau parte dintr-un singur complex de tip adâncit, (numerotat C1) situație în care dimensiunea estimată este de 10 m pe latura mare. Putem aduce în discuție și posibilitatea

existenței a două bordeie, puțin locuite și părăsite fără a fi incendiate, ulterior dezafectării captând o altă destinație.

În materialul special descoperit în această săpătura se includ o serie de artefacte arheologice: statueta antropomorfă, descoperită în stratul de cultură, în S I, în caroul 5, la 0,80 m adâncime, în profilul sudic. Are urechile perforate, ce indică, alături de forma sa, că este posibil să fi fost utilizată și ca amuletă, atârnată de gât, prin intermediul unei fibre vegetale. Piesa este întreagă, este confecționată din lut ars, de culoare portocalie și are modelate părțile componente ale feței. Au mai fost găsite două statuete zoomorfe păstrate în stare fragmentară (S I/C1, -1,20 m; S II, caroul 3, -0,50 m), ce se înscriu în canoanele de modelare a plasticii în lut cunoscute și în cadrul culturii Petrești.

În SIII, în c.1, spre profilul estic, a fost găsit un vas miniatural, întreg, cu d_{gura} de aprox. 2 cm. Interesant de remarcat este faptul că modelajul respectă întru totul tipologia vaselor neolitice, având forma unui castron bitronconic.

În SII, c.3, din stratul de cultură (-0,50-0,70 m) provine un fragment de castron bitronconic cu toartă-bandă plată de formă dreptunghiulară, dispusă pe buză, element caracteristic grupului Foeni.

În acest moment, informațiile relevate sunt importante pentru a stabili dinamica locuirii în această parte a așezării. Șanțul identificat cu claritate în SIII, deși surprins pe o mică distanță, prin traiectul său (N-S), poate marca, la un moment dat, limita de V a locuirii neolitice. Faptul că șanțul a fost umplut și acoperit cu pământ, în vremea locuirii Foeni, iar în imediata apropiere, spre profilul de V, s-a conturat groapa unui bordei cu materiale similare, conduce la acreditarea ideii că așezarea s-a extins spre V (spre actuala șosea Alba Iulia-Zlatna).

Proprietatea Suci (Sp. VII/2006)

La 25 m de canalul colector, dezafectat în prezent, în dreapta acestuia și în stânga drumului de acces de la Bazinul Olimpic la Ferma Arhiepiscopiei Romano-Catolice. Suprafața în discuție se află pe același lot de teren cu proprietatea Mariș, la distanță de 80 m, unde au mai fost efectuată o săpătură de salvare în anul 2003.

Obiectivul cercetării l-a constituit descărcarea de sarcină arheologică a unei suprafețe cu dimensiunile de 120 m, destinată proiectului „construcție locuință”.

S-a procedat la amplasarea unităților de cercetare în perimetrul afectat de viitoarea locuință, urmărindu-se sondarea zonei construibile. S-au trasat și deschis SI-SII, cu dimensiunile de 10 x 3 m. Secțiunile au fost dispuse paralel una față de alta, orientate E-V; distanța dintre SI și SII este de 2,5 m.

Stratigrafia:

0 – 0,25 (0,30) m – stratul vegetal, fără materiale arheologice;
-0,25 (0,30) m – 0,65 (0,70) m strat negru, granulos;
-0,70 m – sterilul arheologic, de culoare gălbuie, lutos. Pe fundul complexelor adâncite, sterilul este nisipos, pe alocuri cu concrețiuni calcaroase.

În SII, complexele adâncite se conturează în steril, la aprox. 0,70 m adâncime față de nivelul actual de călcare. Principalele complexe sunt bordeiul B1, descoperit în c.5 și cpl. C1, identificat în c.1-2. Cpl C1 are o formă aparte, aproximativ ovală, cu capătul dinspre profilul sudic rotunjit, unde are deschiderea de 1,25 m, iar spre profilul de N se constată o lărgire până la 2,60 m; complexul se îngustează treptat spre fund, unde are o deschidere de 0,40 m. A fost surprins pe o

lungime de 3,25 m, cum însă în profilul de S din S I nu a mai fost identificat, se poate afirma cu certitudine că lungimea nu depășea 5,5 m. Ad_{max} este de 1,80 m. Din inventarul complexului, puțin numeros, aducem în discuție două fragmente de vas-suport (-0,70-0,90 m), dintre care unul prezintă pe buză 5 linii subțiri incizate. Există argumente pentru a considera cpl. C1 un șanț de mici dimensiuni, cu o utilizare scurtă și care după dezafectare a suferit reamenajări, cum sugerează deschiderea amplă surprinsă pe profilul nordic.

În SII, c.5, s-a conturat și a fost golită groapa bordeiului B1. Aceasta a fost identificată parțial (1,80 x 1,40 m), și are ad_{max} de 2,05 m față de nivelul actual de călcare. Reține atenția din inventarul acestuia un castron cu umărul ușor arcuit, de formă semisferică, ars în tehnica *black-topped* și lustruit, dar și fragmente ceramice cu decor constând din incizii scurte, dispuse în șiruri succesive.

În SI, în carourile 1-3, de la adâncimea de aprox. 1,00 m, s-a conturat un complex, iar în c.4-5, mai multe gropi, de formă circulară și de dimensiuni variabile. La finalul săpăturii, în acest stadiu al cercetărilor, nu se poate preciza cu claritate atribuirea funcțională a complexului adâncit C1. Are adâncimea maximă de 2,15 m, și în interiorul și la extremitatea vestică au fost golite mai multe gropi (G1-G4). Pe profilul de N, a fost surprins un strat consistent de arsură de culoare cărămizie. Nu credem că putem vorbi de un bordei, pentru că o eventuală groapă nu s-a conturat nici în grundriss, nici pe profile. În c.4-5, sterilul a fost atins la ad. de 1,60 m și au fost golite mai multe gropi (G5-G11).

În stratul de cultură, cu o grosime variabilă de aprox. 0,40 m, caracteristică este ceramica de culoare portocalie, arsă oxidant, predominant uzuală și semifină, între care se remarcă forme de castroane bitronconice; la puține fragmente s-a observat decor incizat, de tradiție turdășeană. Ceramica neagră și ceramica *black-topped* a fost recoltată cu precădere din complexele adâncite, așadar provine din bordeiul B1 și C1 din S II, dar și din complexul C1 din S I. În comparație cu cercetările efectuate în alte puncte ale așezării, speciile ceramice enumerate mai sus au fost găsite în cantități mai reduse.

Din analiza materialului ceramic, putem concluziona că săpătura practică pe proprietatea Suci Ioan oferă o secvență de locuire a sitului de la Lumea Nouă, în care elementele de cultură materială caracteristice grupului Foeni încep să se transforme, în cadrul procesului de evoluție spre cultura Petrești.

Ca și în precedentele săpături, efectuate în zona C, s-a scos în evidență locuirea în bordeie. De reținut și lipsa ceramicii vinčiene, fapt ce constituie un element ce vine în sprijinul unei mai bune cunoașteri a dinamicii ocupării în timp a sitului. Astfel, la momentul actual al cercetării, se poate trasa limita vestică a locuirii vinčiene clasice (faza B) în așezarea de la Lumea Nouă.

În prezent, în urma amplificării săpăturilor arheologice și a dispunerii unităților de cercetare în diferite puncte ale sitului - în virtutea solicitărilor venite de la beneficiari pentru executarea șantierelor de salvare - cunoaștem faptul că întinderea așezării neolitice și eneolitice de la Alba Iulia - Lumea Nouă depășește 40 ha. Doar limita de N (NV) a sitului nu beneficiază până la momentul de față de o poziționare exactă.

Așezarea, din punct de vedere arheologic și topografic se împarte în: Zona I/sectorul A (în partea de NV a fermei) și Zona II/sectorul B (în partea de SE a fermei). Se adăuga și

Zona III/sectorul C, recent identificată și pusă în valoare, spre vest, în imediata apropiere a canalului colector și la stânga acestuia, în direcția șoselei Alba Iulia-Zlatna.

Cercetările arheologice cu caracter preventiv efectuate în anul 2006 pe cuprinsul așezării de la *Lumea Nouă*, aduc importante completări datelor cunoscute până în prezent, confirmă și extind concluziile preliminare trase în urma săpăturilor din anul 2005 și oferă o mai bună înțelegere a materialelor și încadrarea lor cultural-cronologică mai sigură⁷.

Semnalarea unei locuiri aparținând grupului Foeni s-a bazat pe documentarea unui bogat și reprezentativ material arheologic⁸. În fond, ceramica grupului Foeni a fost scoasă la suprafață încă din săpăturile vechi de la *Lumea Nouă*, însă a fost pusă în evidență doar în ultimul timp⁹.

În zona C, prin cercetările din 2005-2006, au fost identificate mai multe complexe adâncite de tip bordei, cu materiale arheologice ce se încadrează în repertoriul de forme și decor tipic grupului Foeni¹⁰. Până la prelucrarea și publicarea integrală a materialelor, cu titlu informativ precizăm faptul că, între materialul arheologic extrem de bogat și interesant, din nivelurile inferioare, cât și din complexe închise, se remarcă vasele-suport, dar și castroanele cu umăr rotunjit, ce prefigurează carena tipică castronului petreștean. Alături de aceste forme, într-un procentaj net superior, ceramică neagră și *black-topped*, vase ornamentate cu decoruri lustruite, creștături pe buză și umăr, toarta-bandă plată dreptunghiulară sau trapezoidală, dispusă pe buză, butoni ornamentali, ceramică pictată cu vișiniu „în căpriori”, atribute ale culturii materiale aparținând comunităților Foeni. De reținut faptul că ceramica neagră, lustruită, precum și specia *black-topped*, categorii ceramice ce abundă în stratul inferior, precum și în complexele închise, devin tot mai rare în stratul superior. Se confirmă în acest fel mai vechile observații efectuate de către I. Berciu la *Lumea Nouă*¹¹.

Stratul de cultură, care suprapune - după caz - locuințele și complexele adâncite sau al doilea strat de cultură, conține materiale ceramice, între care se individualizează din nou vasele-suport. De remarcat - în privința tehnicii de confecționare a vaselor-suport - faptul că în nivelul inferior și în complexele adâncite, piesele descoperite sunt angobate cu o culoare roșie-vișinie, puternic lustruite, pastă fină și ardere foarte bună, oxidantă, în timp ce la fragmentele de suport recoltate din stratul superior se observă că tradiția angobării și lustruirii se pierde, se acordă o atenție mai scăzută finisării, pasta este portocalie și degresantul este nisipul cu bobul potrivit. Acest aspect poate constitui un indiciu în plus pentru o evoluție locală a acestei categorii ceramice. Mai semnalăm o surprinzătoare varietate tipologică a vaselor-suport, în privința confecționării buzei de la partea superioară.

Ceramica este în general de bună factură, ceramica neagră și ceramica *black-topped* a fost găsită în cantități însemnate. Efectul cromatic *black-topped* a fost obținut în urma arderii controlate, cel mai probabil prin dispunerea vasului în spațiul de ardere cu gura în jos și acoperirii părții superioare a corpului cu cenușă sau/și jar, astfel încât se obține invariabil o culoare neagră de la umăr spre buză, în timp ce partea inferioară a vasului, spre fund, este de culoare gălbui-roșiatică, portocalie, în urma arderii oxidante. Precizăm faptul că tipologic, există diferențe clare la categoria *black-topped* aparținând vaselor Foeni, comparativ cu aceeași categorie a culturii Vinča¹².

Formele cel mai des întâlnite sunt de oale, străchini și castroane tronconice și bitronconice, vase semisferice, vase-suport, castroane carenate, cu carena largă, rotunjită, în diferite variante și dimensiuni. Au fost descoperite mai multe profile întregi de vase ceramice, fapt ce va permite restaurarea acestora. Până la momentul actual, numărul de profile întregi, ce se încadrează în repertoriul de forme Foeni, recoltate cu precădere din complexe închise, se apropie de 40.

Prin analiza comparativă cu materialele Foeni, provenite din situl eponim, putem conchide că ceramica arondată grupului Foeni de la *Lumea Nouă* ne prezintă o comunitate în transformare. Analiza tipologico-stilistică, coroborată cu observațiile stratigrafice repetate, se dovedesc de o mare importanță, în încercarea de a explica fenomenul genezei culturii Petrești. Credem, în acest moment, că situl de la *Lumea Nouă* reprezintă una dintre așezările-cheie, ce pot contribui substanțial la lămurirea acestei problematice.

Stratigrafia pe orizontală a permis înregistrarea unor date importante privind dinamica locuirii Foeni la *Lumea Nouă*, cum ar fi distanțele dintre bordeie sau dimensiunea acestora.

Atrage atenția descoperirea unui număr de fragmente ceramice decorate cu ornamente incizate de factură turdășeană, în complexe închise Foeni. Ceramica este confecționată dintr-o pastă de foarte bună calitate, arsă la portocaliu, în majoritatea cazurilor lustruirea este puternică. Pare posibil și probabil un contact cu comunitățile turdășene, bine documentate arheologic pe valea Mureșului mijlociu și preluarea unor tradiții în decorarea ceramicii de către purtătorii grupului Foeni.

Semnele incizate de pe fundul vaselor, prin frecvența apariției și semnificația lor, exemplifică un anumit aspect de viață spirituală.

Materialele ceramice cu ornamente de tip Precucuteni descoperite în această campanie se adaugă celor găsite în anii 1961-1963, 1976 și în 2005 (două fragmente decorate cu „dinți de lup”) și întregesc catalogul de piese ceramice ce se arondează acestui mediu cultural, cunoscute în cadrul așezărilor neolitice din Transilvania (Precucuteni I/II). Se constată, în directă legătură cu amplificarea săpăturilor, o înmulțire considerabilă a acestui tip de descoperiri, fapt ce ne face să ne punem întrebarea dacă mai putem vorbi doar de importuri Precucuteni. Nu excludem posibilitatea ca ornamentele tipice purtătorilor acestei culturi să fie preluate și utilizate în decorarea ceramicii de comunități aparținând altor culturi, în baza unor schimburi și influențe posibile la paliere cronologice apropiate.

Ceramica pictată cu vișiniu, pe fond portocaliu deschis, cu motive constând în principal din benzi de linii, dispuse în motive unghiulare și „căpriori”, lustruită, este cunoscută încă din primele săpături de la *Lumea Nouă*¹³. Ulterior a fost depistată în nivelul cu materiale Foeni în anul 2005 (Sp. III/Colda), iar în campania din 2006, această categorie ceramică a fost descoperită din nou, confirmându-se cu această ocazie și poziția stratigrafică în care apare acest tip de decor pictat.

Lipsa ceramicii pictate de tip „*Lumea Nouă*” din săpăturile practicate în 2006, apare ca un aspect firesc, dacă ne gândim că în campania din acest an nu au fost surprinse depuneri arheologice ce să se dateze în faza Vinča B. Astfel, prin cercetările efectuate în zona C, s-a evidențiat faptul că locuirea Foeni este cea mai timpurie, fapt ce dovedește că aceste comunități au preferat să se așeze și să-și edifice locuințe de

tip adâncit (bordeie) precum și de suprafață, în zone care nu au mai fost locuite, ducând astfel la extinderea așezării, în cazul de față, cu precădere spre V.

Pl. 5

Note:

* Autorizațiile de cercetare au fost emise pentru fiecare punct cercetat.

1. I. Paul, M. Ciută, G.T. Rustoiu, P. Mazăre, C. Florescu, M. Gligor, *Raport asupra rezultatelor săpăturii de salvare efectuate în cadrul sitului arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă, punctul „Ferma Romano-Catolică”*, Patrimonium Apulense 2, 2002, p. 127-130; I. Paul, M. Gligor, C. Florescu, *Raport asupra săpăturilor de eliberare de sarcină istorică efectuate în situl arheologic de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Patrimonium Apulense 3, 2003, p. 114-117; M. Gligor, *O figurină antropomorfă aparținând culturii Petrești, de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Sargeția 31, 2003, p. 51-60; I. Paul, M. Gligor, C. Florescu, *Cercetări arheologice preventive efectuate pe teritoriul județului Alba în anul 2004*, Patrimonium Apulense 4, 2004, p. 138-146; M. Gligor, *Înmormântări multiple în așezarea preistorică de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Revista Română de Medicină Legală 14, (1), 2006, p. 16-21; M. Gligor, C. Florescu, M. Breazu, T. Borșan, I. Maican, Ș. Lipot, C. Toth, P. Mazăre, B. Ciută, *Raport asupra cercetărilor arheologice preventive de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, CCA 2006, 55-59

2. Această cercetare a fost efectuată în colaborare cu MNUAI, reprezentat de arheologul Constantin Inel

3. Fl. Drașovean, *Transilvania și Banatul în neoliticul târziu. O contribuție la originile culturii Petrești*, Apulum 40, 2003, p. 42

4. Mulțumim colegului Cristinel Plantos pentru sprijinul acordat în datarea și descrierea materialelor de epocă dacică.

5. I. Andrițoiu, A. Rustoiu, *Sighișoara-Wietenberg. Descoperirile preistorice și așezarea dacică*, București 1997, p. 75-76. Analiza unor descoperiri similare din lumea dacică este tratată în extenso de V. Sîrbu (V. Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Galați, 1993, p. 34-35).

6. O primă semnalară a descoperirii a avut loc la Sesiunea MJ Târgu-Mureș, 2006: „Descoperiri de epocă dacică în situl neo-eneolitic de la Alba Iulia-Lumea Nouă” Cristinel Plantos, Mihai Gligor, Valentin Deleanu.

7. M. Gligor, *O descoperire aparținând grupului Foeni de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Sesiunea Națională de Rapoarte Arheologice, Ediția 40, Constanța, 31 mai-3 iunie 2006. În cadrul comunicării, am prezentat materialele arheologice descoperite într-un complex adâncit de tip bordei (Sp. II/2005, B1), pe care le considerăm, la acest moment al cercetărilor, cea mai timpurie manifestare a comunităților Foeni în cadrul sitului de la Lumea Nouă. Un studiu ce tratează această problemă se află în pregătire.

8. M. Gligor, C. Florescu, M. Breazu, *Raport preliminar privind cercetările arheologice preventive de la Alba Iulia – Lumea Nouă (2005)*, Patrimonium Apulense 5-6, 2005-2006, p.161-172.

9. M. Gligor, *Considerații privitoare la neoliticul târziu/eneoliticul timpuriu din S-V Transilvaniei. Materiale ceramice de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Apulum 43/1, 2006, 10-12, 26-27; Pl. I-II, IV/1-2.

10. Fl. Drașovean, *Cultura Petrești în Banat*, Studii de Istorie a Banatului 16, Timișoara, 1994, p. 6; *Die Petrești-Kultur im Banat*, Prähistorische Zeitschrift 72, 1997, p. 58, 64-65;

Transilvania și Banatul în neoliticul târziu. O contribuție la originile culturii Petrești, Apulum 40, 2003, p. 40-43; *Transylvania and the Banat in the late Neolithic. The origins of the Petrești culture*, în Antaeus, 2004, p. 28-30; *Zona thessalomacedoneană și Dunărea mijlocie la sfârșitul mileniului al VI-lea și la începutul mileniului al V-lea A.CHR.*, Apulum 42, 2005, p. 11-12, 17.

11. I. Berciu, *Importanța complexului neolitic “Lumea Nouă” în lumina noilor săpături (1961-1963)*, Apulum 7/1, 1968, p. 56.

12. Gh. Lazarovici, *Legăturile fazei Vinča A cu zona nord-thessalică și sud-balcanică. Contribuții la originea culturii Vinča*, Tibiscus 5, 1978, p. 62; S. A. Luca, *Așezări neolitice pe Valea Mureșului (II). Noi cercetări arheologice la Turdaș-Luncă. I. Campaniile anilor 1992-1995*, BMA 17, 2001, p. 69.

13. D. Berciu, I. Berciu, *Săpături și cercetări arheologice în anii 1944 – 1947*, Apulum 3, (1946-1948), 1949, p. 11, Fig. 6/2-3, 7, 14; M. Gligor, *Considerații privitoare la neoliticul târziu/eneoliticul timpuriu din S-V Transilvaniei. Materiale ceramice de la Alba Iulia-Lumea Nouă*, Apulum 43/1, 2006, 25-26; Pl. IV/3-6.

Abstract:

The preventive archaeological research carried out in 2006 at the Neolithic and Aeneolithic settlement of Alba Iulia – “Lumea Nouă” have brought important data, which complete, support and even extend the preliminary conclusions resulted from the 2005 excavations. These data also provide a better understanding of the material as well as a more certain cultural and chronological framing.

From an archaeological and topographic point of view, the settlement could be divided into: Zone I/Sector A (in the north-western part of the farm) and Zone II/Sector B (in the south-eastern part of the farm). We could also add Zone III/Sector C, which has recently been identified in the western part, nearby the main sewer and on its left side, towards the Alba Iulia – Zlatna road.

At the moment, following the intensification of the archaeological excavations and the display of the research units in different points of the site (as a result of the requests for rescue excavations), we know that the Neolithic and Aeneolithic settlement at Alba Iulia – “Lumea Nouă” extends over 40 ha.

The 2005 - 2006 research carried out in Sector C revealed several scooped-out complexes (pit houses) containing archaeological material that could be considered as belonging to the repertory of shapes and decorations characteristic of the Foeni group.

The most common shapes are pots, bowls, bowls in the shape of a truncated cone, biconical bowls, hemispherical vessels, support vessels, carinated bowls, and bowls with a large and rounded carina, all of them having different variants and sizes. There were also found several complete profiles of ceramic pots, which would allow for their restoration. Up to present, there are almost 40 complete profiles, which belong to the Foeni repertory of shapes and come mostly from closed complexes.

Through a comparative analysis with Foeni material from the eponym site, we may draw the conclusion that the pottery from “Lumea Nouă” attributed to the Foeni group presents an evolving community. The typological and stylistic analyses, together with the stratigraphic observations, are very important for the attempt to explain the genesis of the Petrești culture. At

present, we believe that the “Lumea Nouă” site is one of the key settlements that could contribute significantly to the solving of this matter.

The cherry-red on light orange pottery, polished and decorated mainly with chevron-shaped lines, is known from the first excavations at “Lumea Nouă”. Then, in 2005 it was found within the Foeni level (Sp. III/Colda), and during the 2006 campaign this type of pottery was found again, thus confirming the stratigraphic sequence for this type of painted decoration.

We would also like to point out the discovery of a large number of sherds decorated with Turdaș incised ornaments inside closed Foeni complexes. The pottery is made of good quality paste, burned orange, and in most cases it is also very well polished. The Foeni communities have possibly been in contact with Turdaș communities, which are archaeologically documented on the middle Mureș Valley, and have assimilated some traditions related to the pottery decoration.

We would also like to point out, as important elements for the relative chronology, the identification in closed complexes (a dwelling and a pit house) of a Thessalian type statuette together with Foeni pottery and Herpály painted pottery (classical phase), and of Foeni pottery together with Precucuteni pottery, phase I/II.

The lack of “Lumea Nouă” painted pottery in the 2006 excavations is somewhat natural if we take into consideration the fact that the campaign did not reveal any Vinča B archaeological deposits. Therefore, the research carried out in Sector C showed that the Foeni habitation was the earliest one, proving the fact that those communities chose to settle down and build pit houses and surface dwellings in areas not inhabited before, thus extending the settlement (especially to the west, in this particular case).

Industria preistorică a materiilor dure animale

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Cercetările de salvare desfășurate în situl arheologic de la Alba Iulia, punctul „Lumea Nouă” (ALN) în perioada 2005-2006 au prilejuit explorarea unor complexe și recuperarea unor importante materiale relative la trei secvențe de ocupare în decursul preistoriei (neo-eneolitic), aferente culturii Vinča, faza B, grupului cultural Foeni și culturii Petrești (vezi *supra*, raportul de cercetare pe anul 2006)¹. Din complexele aferente acestora, ca și din stratul de cultură s-a recuperat o cantitate importantă de materiale osteologice, de origine animală și umană, ca și un lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). Acesta din urmă face obiectul prezentului raport de analiză. Mai mult de jumătate din efectivul avut la dispoziție (34 piese) provine din cercetările desfășurate în anul 2005; 27 piese au fost descoperite în anul 2006. Parte a artefactelor aparținând IMDA provine dintr-un număr de 9 complexe (locuințe adâncite de tip bordei; locuințe de suprafață; gropi). Două complexe aparțin culturii Vinča, faza B (bordeiul B3 și groapa G1). Din inventarul lor s-au recuperat 8 piese; alte 3 piese provin din nivelul aferent acestei culturi. Cinci complexe au fost atribuite de autorul cercetărilor grupului cultural Foeni (bordeiul B1, locuința de suprafață L1, groapa G1, groapa anexă a complexului C1 – G-C1, groapa/complexul cu resturi scheletice umane – G-RSU). De aici s-au recoltat 21 piese, iar din nivel alte 19. Culturii Petrești îi aparțin două complexe (locuința de suprafață L1 și groapa/complexul cu

resturi scheletice umane – G-RSU), care au livrat câte o piesă; din nivel se mai adaugă 8 piese.

În contextul mai larg al valorificării sistematice a descoperirilor IMDA preistorice din România, obiectiv urmărit în ultimii ani și în mediul cercetării de la noi², analiza de față urmărește să ofere o primă sistematizare a datelor privitoare la artefactele din materii dure animale descoperite la ALN. În demersul de extindere a abordărilor multidisciplinare ale vestigiilor din acest sit, materialele, inedite până acum, ne-au fost puse la dispoziție, pentru o analiză detaliată, de către Mihai Gligor; îi exprimăm și cu acest prilej mulțumirile noastre. Studiul artefactelor se face în mod unitar, conform reperelor metodologice actuale ale domeniului. Sunt aplicate clasificarea tipologică și protocolul de analiză puse la punct recent și care au stat la baza elaborării tezei de doctorat a autorului principal, ca și a redactării și publicării a numeroase studii, articole și rapoarte recente³. Printre avantajele oferite de studiul IMDA de la ALN putem menționa:

- posibilitatea studiului sistematic al unor loturi IMDA aparținând unor culturi și grupuri culturale abordate până acum sporadic sau deloc pe acest plan (cultura Vinča, faza B; grupul cultural Foeni; cultura Petrești);
- formularea unor considerații asupra tipologiei artefactelor și a paleotehnologiei specifice neo-eneoliticului în spațiul intracarpatic;
- posibilitatea definirii unor tipuri/subtipuri noi sau rare ale IMDA preistorice;
- analiza artefactelor IMDA provenind din complexe speciale, precum gropile cu resturi scheletice animale și umane;
- posibilitatea definirii unor repere specifice – metodologice, tipologice, paleotehnologice, paleoeconomice, crono-culturale, la care să se raporteze datele similare din alte situri, publicate sau inedite;
- posibilitatea augmentării lotului prin dezvoltarea săpăturii în următorii ani și explorarea a noi complexe;
- șansa unei cercetări extinse – exhaustive și multidisciplinare a sitului, implicit corelarea concluziilor legate de IMDA cu alte seturi de date.

Aspectele metodologice ale demersului care vizează studiul complex al IMDA au fost prezentate în mod detaliat cu mai multe ocazii recente⁴. Este vorba de:

- criteriile și structura tipologiei (categorii/ grupe/ tipuri/ subtipuri/ variante/ subvariante);
- structura repertoriului descoperirilor, a fișei individuale, a vocabularului etalonat;
- coordonatele analizei, care urmăresc etapele «lanțului operator»: elementele debitajului și ale fasonării; amenajările specifice;
- înregistrarea și interpretarea urmelor macro- și microscopice ale procedeele de fabricare, precum și a urmelor generate de utilizare; formularea ipotezelor legate de rolul funcțional al artefactelor. Tratatul statistic al datelor în formulă tabelară stă la baza stabilirii concluziilor legate de specificul IMDA studiate, permițând, în cadrul culturilor și al fazelor acestora, sesizarea unor aspecte importante, care se constituie în obiectivele demersului diacronic: prezența elementelor comune și a situațiilor puțin frecvente sau rare în cadrul culturilor și fazelor/subfazelor acestora; aportul tradiției și al inovației; specificul cultural și definirea «fosilelor indicatoare»; difuziunea influențelor etc.

În situl ALN au fost explorate în anii 2005-2006 niveluri cu depuneri arheologice preistorice databile în neo-eneolitic și

atribuite: culturii Vinča, faza B; grupului cultural Foeni; culturii Petrești. Lotul IMDA de la ALN are un efectiv total de 61 piese (N total = 61). Piese sunt păstrate în colecțiile Univ. Alba Iulia, IAS. Ele provin atât din complexe atribuite culturilor și grupului cultural menționate (N = 31), cât și din nivelurile aferente (N = 30). Distribuția pe culturi arată dominarea cantitativă a artefactelor aparținând grupului cultural Foeni (N = 40); 11 piese sunt atribuite culturii Vinča, faza B (N = 11); cultura Petrești este reprezentată prin 10 piese (N = 10). Cele mai multe artefacte au fost descoperite în: inventarul B3 – cultura Vinča (7 piese); inventarul B1 – grupul cultural Foeni (9 piese) și inventarul G-RSU – grupul cultural Foeni (5 piese). Restul complexelor a livrat 1-3 piese. Asocierile tipologice în complexe (locuințe, gropi, gropi/arii de depunere a defuncțiilor) includ 2-4 tipuri (unelte, rar materii prime), ilustrând contexte de fabricare, utilizare, stocare și abandon: B3 (I A7 + I A15 + I B9 + V A2 d) (cultura Vinča); B1 (I A7 + I A9 + I A11); L1 (I A1 + I A7); G-C1 (I A7 + I A15 + I A17); G-RSU (I A3 + I A7 + I A11 + I G4) (grupul cultural Foeni). Sunt de menționat trei contexte speciale: groapa anexă a complexului C1 (G-C1), grupul cultural Foeni; în inventarul acesteia, autorul cercetărilor menționează prezența unui craniu de vită și a unui schelet întreg de câine; în zona gâtului acestuia a fost găsit un pandantiv perforat de scoică; este vorba, probabil, de un complex ritual; materialele respective nu au fost disponibile pentru realizarea prezentului raport; groapa/complexul cu resturi scheletice umane (G-RSU), grupul cultural Foeni; groapa/complexul cu resturi scheletice umane (G-RSU), cultura Petrești. La solicitarea noastră, autorul săpăturilor a precizat, pe baza criteriilor stratigrafice și tipologice, apartenența culturală a complexelor. Aceste atribuiri cronoculturale, care pot fi supuse nuanțării sau revizuirii parțiale, în funcție de interpretarea finală a rezultatelor cercetărilor, au stat la baza departajării artefactelor pe culturi și au impus ordonarea datelor în repertoriu, derularea analizei tehnologice etc. În afara acestor repere, nu putem oferi, deocamdată, date suplimentare asupra contextului de proveniență a artefactelor.

Pentru repertorierea artefactelor și buna lor departajare și identificare/regăsire pe nivelurile corespunzătoare culturilor definite în situl de care ne ocupăm am adoptat următoarele convenții: situl a primit abrevierea ALN; nivelul aferent culturii Vinča, faza B a fost individualizat de noi prin cifra I; nivelul atribuit grupului cultural Foeni a fost desemnat prin cifra II; nivelul aferent culturii Petrești a fost individualizat prin cifra III. Au rezultat, astfel, siglele: ALN/I, ALN/II și ALN/III. Analiza artefactelor s-a derulat pe loturile constituite pe culturi. În repertoriu au fost inserate cele 61 fișe-tip ale artefactelor, reunind, în formulă sintetică, observațiile și prelevările referitoare la totalitatea parametrilor cuantificabili semnificativi în plan tipologic, morfometric și paleotehnologic. Pe baza datelor din fișele de repertoriu (neincluse în textul prezentului raport) se formulează concluziile analizei inserate în prezentul raport.

Datele relative la structura tipologică a fiecărui lot pe culturi și la proveniență sunt redată sintetic în anexă. În lotul analizat au fost decelate 3 categorii tipologice (I Unelte; III Podoabe; V Diverse), 6 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; I G Vârfuri oblice; III B Pandantive; III D Mărgele; V A Piese tehnice) și 15 tipuri. În raport cu lista tipologică elaborată recent și aplicată în studiul IMDA preistorice din România⁵, artefactele prezente în repertoriul sitului ALN aparțin unor tipuri relativ comune, neputând evidenția, deocamdată, piese rare

sau unicat; sub acest aspect atrage, totuși, atenția, prin contextul de proveniență (asociere cu resturi scheletice umane) și starea sa de conservare excepțională, pandantivul ALN/III 8, de tipul III B3, realizat pe fragment de canin de mistreț și atribuit culturii Petrești. Se constată caracterul auster al gamei tipologice, marcată de predominarea vârfurilor diverse (grupa tipologică I A, N = 51); în cadrul ei, frecvente sunt cele realizate pe semimetapodii de ovicaprine (I A7, N = 18), pe segmente de rază de corn de cerb (I A17, N = 11), pe fragmente de corpuri costale de bovine (I A15, N = 7) și pe semimetapodii de bovine (I A9, N = 6). Urmează netezitoarele pe fragmente de oase lungi de bovine (I B1, N = 5), piesele tehnice (V A2, materii prime, canini de mistreț, N = 2), vârfurile oblice din corn de cerb (I G4, N = 1), pandantivele pe fragment de canin de mistreț (III B3, N = 1) și mărgelele de os (III D1, N = 1).

Cultura Vinča. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Vinča (N = 11) include un număr de 2 categorii (I Unelte; V Diverse), 3 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; V A Piese tehnice) și 11 tipuri. Cel mai bine reprezentată este categoria uneltelor (I); aceasta include 10 piese, între care domină în mod absolut vârfurile.

Grupul cultural Foeni. Structura tipologică a lotului atribuit grupului cultural Foeni (N = 40) include o singură categorie (I Unelte), 3 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; I G Vârfuri oblice) și 11 tipuri; și aici vârfurile diverse domină în mod absolut efectivul studiat.

Cultura Petrești. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Petrești (N = 10) include un număr de 3 categorii (I Unelte; III Podoabe; V Diverse), 5 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; III B Pandantive; III D Mărgele; V A = Piese tehnice) și 6 tipuri. Cel mai bine reprezentată este categoria uneltelor (I); aceasta include 7 piese, între care domină, de asemenea, vârfurile.

Parametrii morfometrici (exprimați în mm) sunt redați sintetic în anexă. Din punctul de vedere al expresivității dimensionale se remarcă grupa tipologică a vârfurilor (I A), ea având efectivul cel mai mare (N = 51, dintre care 44 piese întregi sau întregibile). Adoptându-se clase de lungimi stabilite în mod convențional se observă predominarea vârfurilor de clasă mică (II, N = 24 piese) și mijlocie (III-IV, N = 19 piese); exemplarele de clasă mare sunt excepționale (V, N = 1) (tabelul nr. 8). Corelarea claselor de lungimi cu tipurile va putea aduce noi precizări în privința raportului morfometrie/tipologie. Efectivele prea reduse nu permit conturarea altor concluzii pe baze statistice.

Analiza parametrilor paleotehnologici (de la identificarea specifică și anatomică a materiei prime și până la decelarea urmelor de uzură și formularea ipotezelor legate de rolul funcțional) se va derula distinct pentru fiecare cultură atestată în sit. Formulăm de pe acum observația legată de expresivitatea relativ scăzută a IMDA analizate sub raport paleotehnologic; această caracteristică pare să marcheze specificul culturilor neo-eneolitice Vinča, Petrești și al grupului cultural Foeni; ea se datorează aplicării unor scheme de fabricare standardizate, în general simple, recurgând la procedee elementare, cu grad mic de combinare⁶.

Achiziția materiilor prime semnifică parcurgerea unor etape succedate într-un interval de timp scurt. Sunt atestate 5 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*); ovicaprinele (*Ovis aries*/*Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și căpriorul (*Capreolus*

capreolus); suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a ovicaprinelor (24 piese) și a bovinelor domestice (22 piese), urmate de cerb (11 piese), mistreț (2 piese) și căprior (1 piesă). Sub raportul elementelor scheletice se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 39 piese (metapodii, 30 cazuri; oase lungi neidentificabile, 8 cazuri; ulna, un caz), provenind de la mamifere domestice. Urmează, în ordine: coarnele de cervide – raze, ax (12 cazuri, dintre care 11 de cerb și 1 de căprior); oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice – bovine (7 cazuri); dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (3 cazuri). Situația statistică generală a materiilor prime (identificarea specifică și scheletică) este redată în tabelele nr. 5-6, iar parametrii fiecărei piese sunt inserați în tabelul nr. 9.

Cultura Vinča. Sunt atestate 5 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*); ovicaprinele (*Ovis aries/Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și căpriorul (*Capreolus capreolus*); suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a ovicaprinelor (4 piese) și a bovinelor domestice (4 piese), urmate de cerb, căprior și mistreț (câte o piesă). Sub raportul elementelor scheletice se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 5 piese (metapodii, 4 cazuri; oase lungi neidentificabile, un caz), provenind de la mamifere domestice. Urmează, în ordine: oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice – bovine (3 cazuri); coarnele de cervide – raze, ax (2 cazuri, dintre care 1 de cerb și 1 de căprior); dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (un caz).

Grupul cultural Foeni. Sunt atestate 3 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*); ovicaprinele (*Ovis aries/Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a ovicaprinelor (18 piese) și a bovinelor domestice (16 piese), urmate de cerb (6 piese). Sub raportul elementelor scheletice se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 31 piese (metapodii, 24 cazuri; oase lungi neidentificabile, 6 cazuri; ulna, un caz), provenind de la mamifere domestice. Urmează, în ordine: coarnele de cervide – raze, ax (6 cazuri, dintre care 5 de cerb și 1 de căprior) și oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice – bovine (3 cazuri).

Cultura Petrești. Sunt atestate 4 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: bovinele domestice (*Bos taurus*); ovicaprinele (*Ovis aries/Capra hircus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a cerbului (4 piese), urmat de ovicaprine, bovine domestice și mistreț (fiecare specie reprezentată prin câte 2 piese). Sub raportul elementelor scheletice se constată frecvența utilizării coarnelor de cervide – raze (4 cazuri, cerb); urmează oasele lungi – 3 piese (metapodii, 2 cazuri; oase lungi neidentificabile, un caz); dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (2 cazuri); oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice – bovine (un caz).

Debitajul urmărește prelevarea unui fragment de materie primă și schițarea formei brute a artefactului. Pentru lotul analizat el înregistrează aplicarea unui număr de 6 procedee distincte: percuția directă/despicarea; percuția directă/fracturarea; percuția directă/cioplirea; percuția indirectă/despicarea; șanțuirea axială (unilaterală și bilaterală); abraziunea în suprafață. Aceste procedee sunt atestate ca

unică intervenție în etapa debitajului sau, de cele mai multe ori, ca procedee complementare, care se combină în scheme de debitaj relativ simple, cu două-trei etape distincte. Evaluarea cantitativă generică indică faptul că domină în mod absolut recurgerea la procedeul simplu, cu grad redus de precizie, al percuției directe/despicării (35 cazuri), aplicat mai ales în cazul debitajului oaselor lungi și plate. Urmează, în ordinea reprezentării pe artefactele studiate: procedeul sofisticat, de precizie, al șanțuirii axiale (unilaterale sau bilaterale) (19 cazuri), aplicat în cazul debitajului oaselor lungi și al dinților de mistreț; percuția directă/fracturarea (16 cazuri); percuția directă/cioplirea (13 cazuri), procedee aplicate în cazul debitajului cornului de cervide. Între procedeele rar aplicate sunt abraziunea axială și percuția indirectă/despicarea (câte 4 cazuri). Procedeele decelate sunt aplicate în formulă unică (PD/D, PD/F) sau combinate în scheme cu 2-3 componente (As + PD/D; PD/D + PD/C; PD/D + PI/D; PD/C + PD/F; Șa + PD/D; Șa + PD/D + PD/F). În ambianța tehnologică a culturilor neo-eneolitice, utilajul litic cioplit și șlefuit utilizat în debitajul materiilor dure animale se regăsește în mod curent (lame, gratoare, burine, vârfuri, dălțițe, topoare, polizoare, lespezi pentru șlefuit etc.); urmele specifice păstrate pe artefacte dovedesc folosirea acestei game de unelte. Datele relative la etapa debitajului în cadrul lotului analizat sunt redată sintetic în tabelul nr. 9.

Cultura Vinča. Etapa debitajului înregistrează aplicarea a 4 procedee tehnice: percuția directă/despicarea (PD/D); percuția directă/fracturarea (PD/F); abraziunea în suprafață (As); percuția directă/cioplirea (PD/C). Domină absolut recurgerea la percuția directă/despicarea (8 cazuri); urmează, în ordine: percuția directă/fracturarea (3 cazuri), abraziunea în suprafață (3 cazuri) și percuția directă/cioplirea (un caz).

Grupul cultural Foeni. Etapa debitajului înregistrează aplicarea a 6 procedee tehnice: percuția directă/despicarea (PD/D); șanțuirea axială (unilaterală și bilaterală) (Șa); percuția directă/fracturarea (PD/F); percuția directă/cioplirea (PD/C); percuția indirectă/despicarea (PI/D); abraziunea în suprafață. Domină în mod absolut recurgerea la percuția directă/despicarea (33 cazuri), urmată de șanțuirea axială (16 cazuri). Restul procedeelelor este atestat într-un număr mai redus de cazuri: percuția directă/fracturarea (8 cazuri); percuția directă/cioplirea (7 cazuri); percuția indirectă/despicarea (3 cazuri); abraziunea în suprafață (un caz).

Cultura Petrești. Etapa debitajului înregistrează aplicarea a 5 procedee tehnice: percuția directă/fracturarea (PD/F); percuția directă/cioplirea (PD/C); percuția directă/despicarea (PD/D); șanțuirea axială (Șa); percuția indirectă/despicarea (PI/D). Domină percuția directă/fracturarea și percuția directă/cioplirea (câte 5 cazuri); percuția directă/despicarea este atestată în 4 cazuri, fiind urmată de șanțuirea axială (3 cazuri) și percuția indirectă/despicarea (un caz).

Procedeele fasonării și ale finisării nu sunt cu mult mai numeroase decât cele aplicate în etapa debitajului. Se urmărește atât obținerea formei definitive a obiectului, cât și amenajarea unor detalii morfo-tehno-funcționale specifice. De asemenea, aici se includ și: tratamentul termic; amenajarea dispozitivului care servea la fixarea prin suspendare pe o fibră sau fir oarecare (perforații); finisarea suprafețelor sau a perforațiilor (alezarea) etc. Observăm predominarea abraziunii multidirecționale (Am) ca procedeu de bază al fasonării, generalizat în realizarea artefactelor din materii dure animale începând cu neoliticul (54 cazuri). Urmează percuția

directă/cioplirea (PD/C), aplicată mai ales în realizarea artefactelor de corn (12 cazuri). Aplicarea (probabilă) a tratamentului termic (TrT) (prin încălzirea la flacără sau coacerea în cenușă fierbinte) se întâlnește în cazul vârfurilor de os. Aici trebuie exprimată rezerva legată de posibilitatea ca unele piese să fi fost arse accidental. Între procedeele rar semnalate în cadrul lotului analizat se înscriu: perforarea bilaterală (PfB) prin rotație rapidă – cu sfredelul (Sfr) și alezarea (Al), prezente la amenajarea specifică – fasonarea uneltelor de țesut și a obiectelor de podoabă (3 cazuri); abraziunea axială (Aa), 2 cazuri; excavarea (scobirea) țesutului spongios al cornului de cerb (Sc), un caz; perforarea bilaterală (PfB) prin rotație alternativă (RotA) – folosindu-se probabil o piesă litică manevrată direct și alezarea (Al), prezente la amenajarea specifică – fasonarea uneltelor masive din corn de cerb (topor, săpăligă), un caz. Procedeele decelate sunt aplicate în formulă unică (Am, Aa, PD/C) sau combinate în scheme de fasonare cu 2-5 componente (Am + PD/C; Am + PD/C + PfB + Sc + Al; Am + PfB + Al). Piesele perforate sunt puțin numeroase (4 cazuri). În primul rând este vorba de: două vârfuri de os cu perforație proximală, utilizate probabil la țesut/împletit (ALN/II 29; ALN/II 40); vârful oblic perforat pe bază de ax de corn de cerb (topor, săpăligă, ALN/II 38); pandantivul (sau plăcuța) cu două perforații, realizată pe fragment de defensă de mistreț (ALN/III 8). Este de remarcat combinația procedeelor tehnice atestate în cazul acestor piese. Vârfurile de os au fost fasonate prin abraziune multidirecțională, iar perforațiile realizate bilateral asimetric prin rotație rapidă cu ajutorul sfredelului. două piese. Vârful oblic perforat prezintă o perforație bilaterală realizată prin cioplirea țesutului compact, scobirea țesutului spongios, perforare și alezare prin rotație alternativă. În cazul pandantivului (sau plăcuței) pe fragment de defensă de mistreț, amenajarea dispozitivului de suspendare (două perforații la extremități) a fost executată bilateral, fără prepararea suprafeței, vădind adaptarea optimă a procedurii la parametrii morfometrici și de dritate ai materiei prime; s-a folosit, probabil, sfredelul simplu, armat cu vârful litic, manevrat prin rotație continuă sau sfredelul cu arc. Perforațiile, asimetrice (ambele pe FI a piesei) au fost finisate prin alezare (rotație). În ceea ce privește fixarea în suport, remarcăm frecvența redusă a pieselor compozite, prevăzute cu mâner, coadă sau fixate pe o fibră/fir. Netezitoarele realizate pe fragmente diafizare de oase lungi (tipul I B1, 2 piese aparținând grupului cultural Foeni, ALN/II 36 și ALN/II 37) se utilizau foarte probabil fixate axial pozitiv în mâner de lemn sau de corn de cerb. Fixarea transversală de tip negativ (prin amenajarea unui dispozitiv de fixare a cozii de lemn – perforație transversală) este prezentă cu un singur caz, cel al piesei ALN/II 38, atribuită grupului cultural Foeni. Fixarea transversală de tip negativ (prin amenajarea unui dispozitiv de suspendare sau de fixare prin coasere – perforație transversală) este prezentă cu un singur caz, aparținând culturii Petrești (pandantivul sau plăcuța pe fragment de canin de mistreț, ALN/III 8). Fixarea axială de tip negativ (prin utilizarea cavității medulare) este prezentă, de asemenea, cu un singur caz, cel al mărgelii de os ALN/III 10. Datele relative la procedeele fasonării și la fixarea în suport sunt sintetizate în tabelul nr. 9.

Cultura Vinča. Procedeele de fasonare decelate în cazul lotului IMDA atribuit acestei culturi sunt în număr de 2: abraziunea multidirecțională (Am) (9 cazuri); percuția directă/cioplirea

(PD/C) (2 cazuri). Nu avem atestate amenajări specifice (perforații etc.) și nici piese compozite, prevăzute cu mâner.

Grupul cultural Foeni. Procedeele de fasonare decelate în cazul lotului IMDA atribuit acestui grup cultural sunt în număr de 6: abraziunea multidirecțională (Am) (37 cazuri); percuția directă/cioplirea (PD/C) (6 cazuri); alezarea (Al) (2 cazuri); perforarea bilaterală cu sfredelul (PfB, Sfr), un caz; excavarea (scobirea) țesutului spongios (S, un caz); perforarea bilaterală cu sfredelul (PfB, RotA), un caz. În privința fixării în suport, se remarcă frecvența redusă a pieselor compozite, prevăzute cu mâner de lemn sau de corn de cerb sau coadă de lemn; fixarea axială distală de tip pozitiv (netezitoarele de tip I B1, 2 cazuri); fixarea transversală de tip negativ (vârful oblic perforat pe bază de corn de cerb de tip I G4, un caz).

Cultura Petrești. Procedeele de fasonare atestate în cazul lotului IMDA atribuit acestei culturi sunt în număr de 4: abraziunea multidirecțională (Am), 7 cazuri; percuția directă/cioplirea (PD/C), 4 cazuri; abraziunea axială (Aa), 2 cazuri; perforarea bilaterală cu sfredelul (PfB, Sfr), un caz. Ca piese fixate pe fir/fibră transversal negativ sau axial negativ prin suspendare sau coasere menționăm pandantivul pe fragment de canin de mistreț de tipul III B1 și mărgelua de os de tipul III D1.

Examinarea sistematică a suprafețelor artefactelor (cu ochiul liber, cu lupa și în microscopie optică de mică putere) întregului lot IMDA de la ALN a relevat prezența singulară sau combinată a mai multor tipuri de urme de uzură, care, cu un grad mai mare sau mai mic de probabilitate, sugerează funcționalitatea pieselor respective. Au fost decelate 5 tipuri de urme de folosire. Aproape nelipsite sunt urmele de tocire și de lustru (Tc, L), intense sau superficiale (43 cazuri). Urmează fracturile curente (14 cazuri), rezultate prin impact frontal (FI, 7 cazuri), prin aplicarea unor forțe laterale (FL, 6 cazuri) sau prin aplicarea presiunii (FP, un caz). Striurile de utilizare (AF) însoțesc urmele de tocire și lustru în 3 cazuri. Datele relative la urmele de utilizare decelate pe piesele studiate și rolul lor funcțional prezumat sunt sintetizate în tabelul nr. 9.

Cultura Vinča. În lotul atribuit culturii Vinča se constată prezența asociată a următoarelor tipuri de urme de uzură și caracterizează, în mod curent, afectarea părții active a artefactelor: tocirea, lustrul (Tc, L, 7 cazuri); fracturarea prin acțiunea forțelor laterale (FL, un caz); tocirea, lustrul, striurile de uzură, fracturarea prin presiune (Tc, L, AF, FP), un caz.

Grupul cultural Foeni. În lotul atribuit acestui grup cultural se constată prezența asociată a următoarelor tipuri de urme de uzură: tocirea, lustrul (Tc, L, 25 cazuri); tocirea, lustrul, fracturarea prin acțiunea forțelor laterale (Tc, L, FL, 5 cazuri); tocirea, lustrul, fracturarea prin acțiunea forțelor laterale (Tc, L, FL, 5 cazuri); fracturarea prin impact (FI, 3 cazuri); tocirea, lustrul, abraziunea funcțională (Tc, L, AF, 2 cazuri).

Cultura Petrești. În lotul atribuit acestei culturi se constată prezența următoarelor tipuri de urme de uzură: fracturarea prin impact (FI, 4 piese); tocirea, lustrul (Tc, L, 3 cazuri); abraziunea funcțională (AF, 2 cazuri).

Analiza urmelor de uzură, ca și comparațiile cu situațiile decelate prin studiile paleoetnologice detaliază aspectele în conexiune cu ocupațiile documentate de artefactele IMDA și implicarea acestora în alte sectoare ale ambianței paleoetnologice:

- pentru vârfuri: perforarea și asamblarea pieilor și a materialelor textile (cusutul); țesutul; împletitul fibrelor vegetale și animale; debitajul lamelar al materialelor litice (chasse

lame); prelucrarea solului – grădinarit (plantator); vânătoarea (procurarea eventuală a coarnelor de cerb);

- pentru netezitoare: prelucrarea pieilor și a lemnului;

- pentru vârful oblic: prelucrarea lemnului, prelucrarea solului – grădinarit (săpăligă), armă; vânătoarea (procurarea eventuală a coarnelor de cerb);

- materiile prime (dinți – canini de mistreț) atestă fabricarea pieselor de podoabă, precum pandantivele sau plăcuțele, ca și vânătoarea;

- manifestările simbolice sunt ilustrate de prezența podoabelor (un pandantiv pe fragment de canin de mistreț – ALN/III 8 și o mărgea de os – ALN/III 10).

Pentru lotul de artefacte studiat, asocierea diverselor tipuri de piese din materii dure animale ilustrează contextele curente domestice *in situ* de fabricare, de utilizare și de stocare sau de abandon (contexte *intra-sit*), ca și, sporadic, contexte *extra-sit*, legate de culegerea coarnelor de cervide și de vânătoare, care prilejuia procurarea unor materii prime (coarne de cervide și defense de mistreț). Alături de aceste situații avem și cazurile speciale ale prezenței artefactelor IMDA în gropi cu diverse destinații probabile (menajere sau de cult: G1, G-C1) sau în aria depunerilor de indivizi umani (G-RSU); rolul funcțional al acestor complexe urmează a se stabili după valorificarea integrală a rezultatelor cercetărilor, astfel putând fi formulate și unele considerații asupra raportului dintre artefactele IMDA și depunerile respective. Semnalăm și indiciile, importante, deși foarte puține, legate de fabricarea artefactelor IMDA, oferite de piesele tehnice (materii prime în curs de prelucrare, cum este piesa ALN/III 9, fragment de canin de mistreț fasonat în vederea amenajării probabile a unui pandantiv sau plăcuță de tip III B3). Aceste constatări sporesc valoarea documentară a lotului de la ALN. Este astfel de acceptat ipoteza după care fabricarea artefactelor din materii dure animale se făcea în contextul domestic și nu ilustra practicarea unui meșteșug specializat. Gama tipo-funcțională a lotului IMDA analizat este compatibilă cu specificul activităților ipotetice derulate într-un sit de ocupare permanentă; creșterea animalelor și prelucrarea continuă a produselor rezultate din această ocupație de bază par să aibă un reflex preponderent în seria artefactelor discutate de noi: prelucrarea materiilor dure animale, a pieilor, a fibrelor de origine animală provenind de la ovicaprine și bovine. La acestea se adaugă ocupațiile complementare: vânătoarea, prelucrarea materialelor litice, a lemnului, a solului etc. Așa cum s-a subliniat și mai sus, expresivitatea relativ scăzută a lotului IMDA analizat din perspectivă paleotehnologică marchează specificul culturilor neo-eneolitice și se datorează aplicării unor scheme de fabricare standardizate, simple, recurgând la procedee elementare, cu grad mic de combinare. Concluziile noastre, expuse aici în formă preliminară sunt limitate de absența, deocamdată, a altor seturi de date, respectiv, examinarea exhaustivă a lotului materialului paleofaunistic, demers care poate spori efectivul artefactelor IMDA; diagnoza paleofaunei; datele asupra ambianței paleotehnologice (industria litică etc.). Efectivele IMDA pe culturi nu sunt prea consistente, ceea ce restricționează, de asemenea, semnificativ încheierile formulabile, amplitudinea efectivului studiat condiționând valabilitatea concluziilor. În cadrul analizei nu au fost atestate tipuri noi pentru culturile respective; printre tipurile rare putem menționa pandantivul ALN/III 8, de tipul III B3, realizat pe fragment de canin de mistreț și atribuit culturii Petrești, descoperit în asociere cu resturi scheletice umane. Prilejul de

față oferă premiera aplicării integrale a protocolului de analiză asupra unor loturi IMDA aparținând culturii Vinča, faza B și grupului cultural Foeni; totodată s-a putut continua studiul IMDA aparținând culturii Petrești, inițiat recent⁷. Datele etalate în prezentul raport de analiză au valoare ilustrativă pentru fenomenul paleotehnologic abordat și pot deveni un reper pentru studiile viitoare asupra IMDA preistorice. [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Anexa 1

Note:

1. Gligor *et alii* 2006; Gligor, Florescu, Breazu 2006.
2. Beldiman 1999; Beldiman, Luca, Roman, Diaconescu 2004; Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia; Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2005c; Beldiman, Sztancs 2006.
3. Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia.
4. Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2005c; Beldiman, Sztancs 2006.
5. Beldiman 1999; Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia.
6. Beldiman 1999; Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia; Beldiman, Sztancs 2005c.
7. Beldiman, Luca, Roman, Diaconescu 2004; Beldiman, Sztancs 2005a; Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2006.

Bibliografie:

- BELDIMAN 1999 – Beldiman C., *Industria materiilor dure animale în paleoliticul superior, epipaleolitic, mezolitic și neoliticul timpuriu pe teritoriul României*, teză de doctorat sub conducerea dr. S. Marinescu-Bîlcu, IAB
- BELDIMAN, LUCA, ROMAN, DIACONESCU 2004 – Beldiman C., Luca S. A., Roman C., Diaconescu Dr., *Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara. Industria materiilor dure animale*, CCA 2004, p. 85-94, 469-475
- BELDIMAN, SZTANCS 2005a – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Industria preistorică a materiilor dure animale din „Peștera de la Cauce”*, în S. A. Luca, C. Roman, Dr. Diaconescu, H. Ciugudean, G. El Susi, C. Beldiman, *Cercetări arheologice în Peștera Cauce (II) (sat Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara)*, Bibliotheca Septemcastrensis 5, Sibiu, p. 155-254
- BELDIMAN, SZTANCS 2005b – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara. Raport final privind studiul industriei materiilor dure animale*, CCA 2005, p. 112-120, 479-489
- BELDIMAN, SZTANCS 2005c – Beldiman C., Sztancs D.-M., Șeuşa, com. Ciugud, jud. Alba. *Date privind industria preistorică a materiilor dure animale*, CCA 2005, p. 370-374, 499-507
- BELDIMAN, SZTANCS 2006 – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Miercurea Sibiului-„Petriș”. Industria preistorică a materiilor dure animale*, CCA 2006, p. 224-229, 493-498
- GLIGOR *et alii* 2006 – Gligor M., Florescu C., Breazu M., Borșan T., Maican I., Lipot Ș., Toth C., Mazăre P., Ciută B., *Alba Iulia-„Lumea Nouă”*, CCA 2006, p. 55-59
- GLIGOR, FLORESCU, BREAZU 2006 – Gligor M., Florescu C., Breazu M., *Raport preliminar privind cercetările arheologice preventive de la Alba Iulia-„Lumea Nouă” (2005)*, Patrimonium Apulense 5-6, 2005-2006 (sub tipar)

Résumé:

L'industrie préhistorique des matières dures animales dans le site Alba Iulia-„Lumea Nouă”, dép. d'Alba, Roumanie.

L'étude propose une analyse morpho-technologique détaillée menée sur un lot inédit d'objets (des outils en grande majorité, des objets de parure et des pièces techniques – matières premières) travaillés sur matières dures animales diverses – os (en grande partie), bois de cerf et de chevreuil, défenses de sanglier. Ils ont été attribués à trois cultures du Néo-Énéolithique: Vinča, phase B; groupe culturel Foeni; Petrești, étant découvertes dans des contextes stratigraphiques bien précisés (huttes et fosses) pendant les fouilles de sauvetage menées en 2005-2006 par Mihai Gligor dans le site Alba Iulia-„Lumea Nouă” (ALN). Les pièces sont conservées dans les collections de l'Université «1 Décembre 1918», Institut d'Archéologie Systémique, Alba Iulia. L'ouvrage fait partie de la récente série de publications de l'auteur principal, qui a pour but l'approche systématique des lots d'artefacts de l'industrie préhistorique des matières dures animales de Roumanie (voir la bibliographie). La méthodologie est celle appliquée dans la thèse de doctorat de l'auteur principal et c'est inspiré de la conception des Cahiers de *Fiches typologiques de l'industrie osseuse préhistorique*, édités par Henriette Camps-Fabrer. L'effectif étudié compte 61 pièces (11 = culture Vinča; 40 = groupe culturel Foeni; 10 = culture Petrești). Le Répertoire rassemble toutes les dates concernant les objets: état de conservation, morphométrie, description intégrale – morphologie, l'étude technique (les étapes du débitage, du façonnage, les traces d'utilisation – décelées à l'œil nu et à binoculaire). Chaque objet est individualisé par un indicatif obtenu en combinant: la sigle du site, le numéro du niveau de provenance et le numéro d'ordre dans la liste des artefacts de chaque culture: ALN/I = culture Vinča; ALN/II = groupe culturel Foeni; ALN/III = culture Petrești. Les matières premières utilisées qui dominent sont les os longs de bovinés et d'ovicaprinés. La typologie est dominée par les pointes diverses (N = 18); la plupart sont des pointes sur métapodes d'ovicaprinés et sur fragments de côtes. À l'occasion de cette étude on n'a décelé des nouveaux types; parmi les types rares pour l'industrie osseuse publiée du Néo-Énéolithique de la Transylvanie on peut mentionner la pendeloque ou plaquette perforée à deux extrémités sur fragment de défense de sanglier (ALN/III 8). La morphométrie mis en évidence un seul groupe typologique significatif, celui des pointes (I A), dans lequel on peut décelé la fréquence des pointes ayant des dimensions petites (51-100 mm de longueur) ou moyennes (101-200 mm de longueur). La fabrication fait recours à des procédées simples, combinés en schémas techniques simples relativement standardisés. L'étape technique du débitage atteste l'application des solutions techniques simples, comme la percussion directe et la fracturation par flexion; le fendage; l'entaillage. Le rainurage des deux cotés semble être une solution appliquée relativement souvent pour le débitage des métapodes de bovinés et d'ovicaprinés. Toute à la fois, ces solutions techniques se combinent parfois dans des schémas plus complexes (ayant deux trois composantes). Dans l'étape du façonnage et de finition on a appliqué des procédées comme l'abrasion multidirectionnelle, qui domine, tandis que la perforation (sans préparation) est faite par rotation continue (rapide) de deux cotés (trois cas, celui des pointes en os – outils à passer et d'une pendeloque sur fragment de défense de sanglier). Le traitement thermique semble être appliqué en quelques cas. Les traces d'utilisation décelées sont: extrémités distales (actives) fortement lustrées et émoussées (pointes); fracturation de la partie active par flexion ou par pression

(pointes); micro retouches (lissoirs sur fragment diaphysaire d'os long). En ce qui concerne le rôle fonctionnel des objets étudiés et l'insertion de l'industrie des matières dures animales dans la paléo économie de l'époque, on peut conclure, hypothétiquement, que les artefacts ont servi à: perforer et/ou assembler du cuir ou des matériaux textiles, aussi bien qu pour le tissage et la vannerie – pointes diverses; préparation de peaux et pour le façonnage du bois – lissoirs sur éclat diaphysaire d'os long; taille et façonnage des matériaux lithiques – les chasse lame en bois de cerf; le travail du bois ou de la terre – hache ou herminette en bois de cerf. Les matières premières qui attestent la fabrication domestique des artefacts sont rares; on peut mentionner seulement l'ébauche d'une pendeloque sur fragment de défense de sanglier. Les manifestations symboliques (parure) sont représentées par une pendeloque sur fragment de défense de sanglier et par une perle tubulaire en os (fragment de métapode d'ovicaprinés). Une mention spéciale doit être faite sur les contextes privilégiés de provenance de quelques artefacts: fosse rituelle (G-C1 Foeni) et aire de déposition des corps humains (tombe collective? ossuaire? Foeni et Petrești). L'effectif réduit disponible et le recours à des «schéma opératoires» simples, standardisés, impliquant des procédées élémentaires, ayant une bas degré de combinaison sont les causes responsables, en perspective de l'approche paléotechnologique, pour l'expressivité relativement faible du lot analysé. L'étude ne fait pas recours à l'analyse des dates sur le contexte de la découverte des objets (associations d'artefacts divers dans les complexes), ni des dates extensives sur la faune du site (qui ne sont pas encore disponibles), ce qui pourrait probablement offrir des indices supplémentaires sur la fabrication des artefacts sur place. Les conclusions de cette étude préliminaire sont limitées par les effectifs réduits et par l'absence d'autres informations sur l'ambiance technologique de chaque culture. Les artefacts en matières dures animales de ALN ont permis d'appliquer le protocole d'analyse intégrale à des matériaux appartenant à des cultures du Néo-Énéolithique rarement étudiés d'une manière systématique jusqu'à maintenant. Cette approche a permis de déceler l'utilisation combinée des plusieurs solutions technique de fabrication. Toute à la fois, on a pu envisager hypothétiquement le déroulement de quelques activités domestiques routinières dans les habitations des communautés néo-énéolithiques.

20. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Izvorul Împăratului

Cod sit: 1026.10

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 5/2006

Colectiv: Mihai Blăjan (MNUAI)

Potrivit contractului de finanțare nr. 5209/26 iunie 2006 semnat de conducerea MCC și MNUAI, în valoare de 34,00 RON, suplimentat la rectificarea bugetară din vară cu încă 50,00 RON, între 28 iulie-13 august și 12 septembrie – 28 noiembrie 2006, s-a desfășurat cea de a treia campanie de săpături arheologice pe marginea sudică a terasei a doua a Mureșului, la miazăzi de municipiul Alba Iulia.

În cursul cercetărilor s-a vizat nucleul cimitirului medieval timpuriu identificat în locul numit „Izvorul Împăratului”. În acest scop, între 28 iulie - 13 august, s-au trasat două secțiuni (SV și SVI), cu dimensiunile de 36 x 2 m și 37,90 x 2 m, amplasate la S și la N de marginile longitudinale ale parcelei decopertate în octombrie 2005. Dispuse pe direcția E - V, cele două șanțuri au străpuns stratul arător alcătuit dintr-un pământ negru-cenușiu (0,38 m) și partea superioară a depozitului de argilă brună-gălbui, la adâncimi cuprinse între 0,28-0,80 m. Continuate și în cursul toamnei (12 septembrie – 28 noiembrie 2006), investigațiile s-au desfășurat în partea centrală a cimitirului prin executarea a încă șase secțiuni, late de 2 m, cu lungimi diferite: 41,50 m (VII și VII); 36,50 m (X) și 39 m (XI - XII). Parcelele VII, VIII, XI și XII au fost trasate pe latura de N a patrulelateralului cercetat, SIX pe latura S și SX pe latura de E. Suprafața celor opt secțiuni descoperite în cursul cercetărilor însumează 420 m².

În stratul arat din aria cercetată s-au descoperit fragmente ceramice preistorice răzlețe din culturile Coțofeni, Wietenberg și Basarabi, materiale de construcție (bolovani de râu, lespezi din gresie calcaroasă, olane, cărămizi și țigle fragmentare, pișcoturi și ceramică din epoca romană). În cursul săpăturilor s-au identificat gropi menajere și de provizii din epoca bronzului (cultura Wietenberg), Hallstatt, epoca romană și perioada prefeudală (sec. V p.Chr.) precum și morminte de înhumăție.

În parcelele cercetate s-au dezvelit 30 gropi menajere: VI (2), VII(7), VIII(4), X(3), XI(8) și XII(6). Unul din depozitele de cereale aparține epocii bronzului (cultura Wietenberg). Construcția, săpată până la 1,28 m adâncime, are corpul bitronconic, pereții oblici cu umărul boltit spre bază pe laturile de E, S și V, cu gâtul cilindric și conturul gurii pentagonal. O scară cu două trepte cruțate în argilă asigură pe latura de N accesul în depozit. În colțul de NE s-a găsit o lentilă de cărbune cu cariopse de grâu carbonizate și două castroane sparte, decorate cu motive incizate; $d_{bazei} = 1,74$ m; $d_{pântecului} = 1,42$ x 1,60 m și $d_{gurii} = 1,46$ m.

Perioadei Hallstatt-ului îi aparțin patru gropi, din care două săpate la mică adâncime (0,41-0,50 m), cu fundul plan, pereții drepecți, corpul cilindric, cu $d = 0,60$ m. Groapa a treia, săpată până la 1,16 m, are corpul bitronconic turtit, cu $d = 1,28$ m și gâtul tronconic cu $d = 1,47$ m. Ea este împărțită de un pod de argilă, gros de 0,17 m, în două încăperi separate, care comunică între ele pe latura estică printr-o deschidere rombică.

Depozitele menajere au umplutura asociată cu fragmente ceramice hallstattiene timpurii și oase menajere de animale.

Epoca romană este reprezentată de 11 gropi menajere săpate la adâncimi cuprinse între 0,57-1,39 m, începând din humusul antic până în depozitul de argilă brună-maronie sau gălbui. Construcțiile subterane au corpul cilindric, cu $d = 0,90$ m, în formă de lighean cu pereții alveolat-concavi ($d = 0,76$ x 0,82 m), bitronconică, cu fundul albiat-concav ($d = 1,39$ m) și colțurile rotunjite, pereții curbați, umărul boltit lateral, gâtul cilindric ($d = 1,72$ m). Fundul gropilor este plat, alveolat-concav și conic, cu pereții verticali, oblici, arcuiți concav în afară și cotloniți. Gâtul are formă cilindrică, cu gura ovală, rombică cu colțurile rotunjite, oval-alungită și circulară ($d = 0,86$ x 0,90 m). Gura construcțiilor subterane s-a conturat pe fundul șanțului de la baza stratului vegetal până la 0,62 m. Una din gropi avea cruțată pe latura sudică o treaptă de acces în depozit.

Pământul din umplutura din puțurile menajere conține pigmenți de cărămidă pisată, tegulae fragmentare, galeți de

râu, bucăți dintr-un altar votiv anepigraf, ceramică, fragmente de sticlă, o placă și un sfredel din fier, o porțiune dintr-o tablă de bronz, fragmente din piatra unei râșnițe și oase menajere de animale. Câteva gropi erau secționare de mormintele medievale timpurii 78, 79 și 106.

Gropile prefeudale (sec. V p.Chr.) cuprind 14 complexe de provizii sau menajere, repartizate câte două în SVI, VII, VIII, X; cinci în SXI și una în SXII. Ele s-au conturat în parcelele săpate la baza humusului vegetal sub forma unor pete ovale ($d = 1,10$ x 1,16 m; 0,56 x 0,60 m și 0,96 x 1,16 cm), circulare ($d = 1,04$ m) sau neregulate și pătrund în orizontul de argilă aluvionară la adâncimi cuprinse între 0,55 - 1,98 m.

Construcțiile subterane au corpul cilindric (0,86 x 0,88 m), ovoidal, cu $d_{max} = 1,26$ m și 1,05 x 1,20 m; sferoidal ($d = 1$ x 1,02 m și 1,19 x 1,27 m), tronconic, cu $d = 0,60$, 1,04 și 1,10 m și bitronconic (1,46 x 1,52 m). Fundul gropilor este plat (plan), cu colțurile rotunjite și $d = 0,40$ -1,10 m, înclinat spre E ($d = 0,40$ m), albiat-concav, cu $d = 0,52$ -0,80 m, și pereții arcuiți la bază. Gropile au pereții săpați vertical sau oblic și arcuiți la locul de trecere spre fund, simetrici, cu umărul cotlonit lateral între 0,10-0,16 m. Conturat la șase complexe, gâtul are formă cilindrică turtită (1,10 x 1,16 m), cu $d = 0,92$ m; tronconică, cu $d = 0,81$ -0,88 m și tronconică ovală (1,02 x 1,10 m). Una din gropi prezintă două faze de evoluție, iar Gr1/VII avea adâncituri pe perețele de SV pentru asigurarea ieșirii din interiorul depozitului de cereale. După scoaterea din funcție a hambarelor de provizii, gropile au devenit puțuri menajere. Umplutura alcătuită din pământ negru sau argilos gălbui conține cărămizi, țigle, olane, pișcoturi antice, bolovani și lespezi din calcar alb-gălbui și plăci din gresie nisipoasă, galeți de râu de dimensiuni mijlocii și mari, fragmente de râșniță, bucăți mari de chirpici (trei gropi) cu impresiuni de nuiele, pari, loazbe, frunze și tulpini de grâu, un sâmbure de măr carbonizat, frunze de fag; ceramică fragmentară lucrată cu mâna și la roată, de culoare gri-cenușie (12 gropi), un fragment de mârgea din sticlă, fragmente din fundul și pereții unor vase antice din sticlă albă-mată, piese de metal (un ac de fibulă și o porțiune de tablă de bronz; o verigă, o toartă de căldare și o bară din fier; oase menajere de ovine, bovine, porcine și cabaline; greutatea de la războiul de țesut vertical (trei gropi), lentile de cenușă și cărbune, cochilii de melci etc.). G9 a secționat depozitul menajer hallstattian 8 din SVIII, iar altă groapă are jumătatea estică suprapusă de capătul vestic al M81.

În cursul cercetărilor arheologice s-au dezvelit 80 morminte de înhumăție medievale timpurii. Ele au gropile sepulcrale săpate în depozitul de argilă brun-maronie sau gălbui la adâncimi diferite cuprinse între 28 – 80 cm. Complexele funerare, de formă patrulelaterală, trapezoidală sau dreptunghiulară, prezintă colțurile drepte și rotunjite. Unele gropi adăpostesc schelete de copii din grupele de vârstă *infans I* și *infans II* (M77, 86, 93, 106, 113, 119), altele cuprind oseminte de adulți și maturi, de ambele sexe. Indivizii așezați în decubit dorsal, cu capul spre V și picioarele la E, au osemintele păstrate în stare mediocră sau relativ bună. Se semnalează subiecți depuși la adâncime mică, sub stratul arător, cu oasele dezarticulate și răvășite de fierul plugului pe direcția de executare a arăturii (M49, 50, 59). Alte schelete (M65 și 70, 80 și 112) situate la o adâncime mai mare, păstrează osemintele descompuse în parte sau în totalitate sub forma unui praf gălbui sau resturi de oase macerate. În

cursul dezvelirii au fost afectate labelle picioarelor, oasele bazinului și craniul.

Din cele 80 schelete cercetate cu atenție, doar unul (M65) se afla depus într-un sicriu de lemn, reprezentat prin suprafețe acoperite cu resturi de cărbune.

Poziția mâinilor diferă de la un individ la altul. Semnalăm subiecți cu mâinile îndoite din cot și așezate cu antebrățele, unul peste altul, pe abdomen, torace sau bazin; cu ambele mâini întinse de-a lungul corpului sau cu una pe lângă corp și cealaltă dispusă cu palma pe bazin.

Toate mormintele conțin subiecți așezați cu picioarele întinse paralel (femei) sau cu genunchii și călcăiele apropiate (bărbați). Individul de sex masculin din M69 a fost așezat pe spate, în poziție chirchită, cu genunchii aduși la piept și mâinile îndoite din cot și antebrățele depuse cu palmele pe umăr. După ce fusese ucis, bărbatul din M67 a fost aruncat într-o goapă săpată în grabă la mică adâncime, deasupra individului din M66, înmormântat în condiții normale. Așezat pe spate, cu torsul răsucit spre dreapta, subiectul avea mâinile întinse lateral, picioarele adunate, în unghi obtuz și genunchii suprapuși prin chircire, ca și scheletul din M124. Bărbatul din M86 zăcea în decubit dorsal, cu mâinile așezate cu palmele pe bazin, piciorul drept flexat spre marginea gropii și genunchiul stâng depărtat spre latura opusă, ridicat în sus, cu o seceră de fier sub articulație. Pe latura de S a gropii se afla o vatră rituală cu bolovani de râu, pământ ars și ceramică fragmentară provenită din oala spartă deasupra gropii sepulcrale și aruncată pe capul defunctului și lângă șoldul stâng. Scheletul din M124 fusese depus pe partea stângă, la 0,34-0,48 m adâncime, deasupra M125, în poziție chirchită.

Inventarul aferent al indivizilor cercetați se compune din ustensile (lame de cuțit; fusaiole din lut ars, amnare), obiecte de podoabă din moluște (*Cypraea moneta*), sticlă, bronz și argint (cercei, șiraguri de mărgelă, coliere fragmentare compuse din trei sârme din bronz împletite, un șir de aplici circulare (1) și rombice (21) depus pe pieptul unei femei), vase din lut ars, ouă de pasăre, scheletul unei găini și oasele (craniul, picioarele) unor animale mari care reprezintă ofrandă alimentară etc. În M81 s-a găsit o cruce dublă de tip relicvar, iar în șiragul de mărgelă din M89 o cruciuliță din bronz.

În câteva morminte s-au aflat galeți de râu de dimensiuni mici, mijlocii și mari, lespezi izolate din gresie calcaroasă și fragmente de cărămizi romane refolosite, care marcau marginile gropilor M49, 54, 55, 56, 57, 64, 66, 79, 80, 88, 98, 107, 110, 114 și 120; o treime dintr-o cărămidă antică fusese dispusă pe cant în colțul de SV al gropii M60 pentru a proteja capul individului, iar un bloc paralelipipedic roman, cioplit grosier, cu dimensiunile de 30 x 47 x 62 cm, era așezat deasupra pământului de umplutură al femeii din M 65, spre partea superioară a gropii sepulcrale. Mormintele 87, 90, 114 și 116 aveau marginile longitudinale și transversale amenajate cu lespezi din gresie, bolovani de râu și cărămizi așezate pe cant.

Piese de inventar recuperate din morminte asigură datarea complexelor funerare în prima jumătate a secolului al X-lea, în deceniile premergătoare penetrației maghiare în partea centrală a Transilvaniei. Ele aparțin unei populații sedentare, pașnice și creștine, care se identifică cu românii din ultimul veac al mileniului I din așezarea Bălgard, atestați arheologic și în alte localități din bazinul mijlociu al Mureșului.

În concluzie, săpăturile arheologice efectuate în cursul anului 2006 în locul numit „Izvorul Împăratului”, împreună cu

cele din primele două campanii, au investigat o suprafață de 1149,67 m², adică un sfert din aria estimată a cimitirului. Ele aduc o contribuție importantă la argumentarea tezei continuității românești în Transilvania și subliniază relațiile strânse ale românilor cu provinciile sud-dunărene ale Imperiului Bizantin.

Având în vedere importanța excepțională a descoperirilor premaghiare recente (piese de podoabă și cinci cruci din bronz), pentru salvarea integrală a cimitirului – un document arheologic românesc important al așezării de la Alba Iulia – solicit cu insistență MCC și Consiliului Județean Alba să dispună următoarele măsuri urgente:

- înscrierea cimitirului cu o suprafață de cca. 5500 m² pe lista siturilor arheologice de importanță excepțională;
- măsuri de protecție a necropolei prin interzicerea depozitării molozului din oraș pe capătul vestic al sitului, ridicarea grămezilor de moloz din aria cimitirului și sistarea oricăror construcții abuzive în spațiul delimitat până la cercetarea sa;
- alocarea mijloacelor financiare (250 milioane lei) pe anul 2007 pentru continuarea dezvelirii, salvării și valorificării necropolei de la „Izvorul Împăratului”.

PI. 6

Abstract:

The surface investigations performed in the spring of 1980 on the south-west side of the second terrace of Mureș River, on the place called „Izvorul Împăratului” („Crăcuta”), situated on the border between Alba Iulia and Pâclișa village, identified rests of human bones and fragments of vessels revealed by the plough during the agricultural works.

The first archaeological investigation has been done in the fall of 2001 and discovered 22 inhumation graves. Began in the fall of 2005, the second investigation campaign took place on the central area of the early mediaeval cemetery placed above the spring that comes up from the northern hillside of DJ 107 Alba Iulia-Pâclișa. During the excavations, other 27 inhumation graves have been revealed. The third campaign of excavations continued between the 28th of July and the 13th of August and from the 12th of September to the 28th of November 2006. We traced eight sections. These are 2 m wide and have different lengths: 36 m (V), 37.90 (VI), 41.50 (VII and VIII), 36.50 (IX), 27 m (X) and 39 m (XI-XII).

During the investigations, we discovered 30 kitchens maddens and provision pits, and 80 inhumation graves. The finds include a cereal pit from the Bronze Age (Wietenberg culture), four pits from early Hallstatt (B), 11 complexes for provisions from the Roman Period and 14 from the pre-mediaeval period (5th century A.D.).

The graves have quadrangular, rectangular or rhombic shapes, and the pits have been dug up between 0.29 and 1.80 m depths. The subjects, placed in dorsal position, with head towards west and feet towards east, but vice versa too, have dislocated and scattered bones at the base of the ploughing layer; the plough carried these away to different distances from their initial location. The skeletons, disposed at great depth (0.50 - 1.80 m), often present dislocated and fragmented or macerated segments.

In the researched area (420 square meters), 80 graves were discovered having subjects of infants I and infants II ages, juvenes, adults and grown-ups, of both sexes. The inventory consists of numerous jewels (glass and onyx beads, silver and bronze earrings, simple or granulated, necklaces and three

bronze fragmented interlaced bracelets; burnt clay devices from the spindle, knife blades with fastening devices on the hilt, bronze buttons, an iron sickle and clay pots, placed at the head and the feet of the deceased). Other two graves, one of a man and the other of a woman, contained a double bronze cross and a small cross worn on a string of beads.

The majority of the subjects were placed directly in the non-aligned sepulchral pit; but there are situations when the ends or the lateral margins of the grave were plated with fragmentary or whole bricks, river stones and reused antique limestone slabs. Three graves were covered with a massive brutishly made slab.

The poor inventory recovered from the graves assures the dating of the funerary complexes in the 10th century, in the decades before the Hungarian penetration in the central part of Transylvania. They belong to a peaceful, Christian sedentary population, identified in other localities from the middle basin of Mureș too, with Romanians ("blahi") from Bălgrad settlement. In conclusion, the archaeological discoveries from "Izvorul Împăratului" bring forward an important contribution to prove the Romanian continuity in Transylvania and the strong economic and religious relationships between the natives and South-Danubian provinces of the Byzantine Empire. [Translation: Adina Goșa]

21. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Str. Ion Lăncrănjan, f. n. (proprietar Cornel Muraru)

Cod sit 1026.10

Autorizație de cercetare arheologică preventivă nr. 446/2006

Colectiv: Mihai Blăjan (MNUAI)

Ca urmare a cererii nr. 711 din 12 septembrie 2006 adresată către DJPCCPN Alba și a adresei nr. 1230 din 12 septembrie 2006, înregistrată la MNUAI, în zilele de 11-22 septembrie 2006, pe baza contractului de cercetare nr. 1235 din 13 septembrie 2006 s-a efectuat săpătura arheologică preventivă pe terenul situat în Alba Iulia, str. Ion Lăncrănjan, f. nr.; nr. topo 3687/15/11, al proprietarului Cornel Muraru.

Terenul se situează la capătul sudic al străzii Ion Lăncrănjan, în locul numit *Crăcuta*, la marginea sud-vestică a municipiului Alba Iulia.

Beneficiarul urmează să construiască o locuință familială, potrivit planului de amplasament și delimitare a imobilului, anexat la dosar.

În prima decadă a lunii septembrie 2006, Cornel Muraru, proprietarul terenului înregistrat sub nr. topo 3687/15/11 din str. Ion Lăncrănjan, f.n., a excavat groapa de fundație a casei familiale, fără a deține un certificat de descărcare de sarcină arheologică pentru suprafața afectată de proiect (105 m²). Construcția subterană, cu conturul patruleter (8,40 x 9,60 m) și suprafața de 80,64 m², avea în peretele de E jumătatea unei gropi de cereale din sec. V p.Chr., cu partea de V distrusă. Unul din șanțurile edificiului excavat pe latura de N a secționat în diagonală un semibordei din perioada prefeudală (sec. V p.Chr.).

La sesizarea procurorului Augustin Lazăr de la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba și la intervenția inspectorului

de poliție Scheau Dan, la 11 septembrie a.c., ne-am deplasat la locul indicat. În urma unei investigații sumare a terenului pe care s-au executat lucrările neavizate, s-a constatat afectarea celor două complexe citate și s-a dispus întreruperea activității șantierului de construcție a clădirii, depunerea dosarului la DJPCCPN Alba, și asigurarea frontului de cercetare și salvare a celor două obiective arheologice.

În cursul săpăturilor arheologice s-au efectuat două unități distincte de săpătură, notate A și B.

În ziua de 12 septembrie doi elevi au săpat o casetă (1,60 x 1,80 m) pe latura de E a gropii de fundație a edificiului. După înlăturarea stratului arător, s-a ivit conturul gropii de cereale păstrat *in situ* sub forma unei dăre de pământ ars, de culoare maronie, groasă de 0,02 m. Linia semicirculară reprezintă fătuiala interioară a construcției de provizii care acoperă suprafața arsă a pereților.

Groapa de cereale a fost săpată de sub pământul arător în stratul de argilă maroniu-gălbui până la 0,84 m adâncime. Construcția, cu d_{max} de 1,50 m, are forma unui clopot dispus cu gura evazată în sus, pereții oblici, alveolat-concavi spre locul de trecere spre fund și suprafața bazei ușor arcuită. Partea interioară a gropii a fost acoperită cu o crustă de lut fățuită, arsă puternic, de culoare maronie. La locul de răsfângere a pereților spre fundul cu diametrul de 0,40 m, depozitul prefeudal are suprafața din argilă aluvionară gălbui nearsă.

Pământul de umplutură din puțul devenit menajer după utilizarea sa ca hambar s-a conturat la baza gropii sub forma unei depuneri de cărbune și cenușă, groasă de 0,08 m, suprapusă de un sol negru-cenușiu, prevăzut cu lentile de granule de pământ ars, de culoare maronie-cărmizie. Inventarul jumătății estice al gropii de provizii cuprinde 20 fragmente de cărămizi antice, trei bucăți din gresie calcaroasă, cu urme de prelucrare, 14 galeți de râu, patru bucăți din chirpici cu impresiuni de pari și amprenta unei loazbe de bârână din lemn lată de 0,10 m, o lamă de cuțit din fier, partea inferioară a unui vas antic spart și alte fragmente din vase diferite, resturi de oase de animale etc. Un bolovan din calcar păstrează imprimată carapacea (mulajul) unei moluște *Cardium*, iar un alt fragment din marginea unui monument antic prezintă o ambrazură în retragere.

Șanțul săpat pe latura de N a fundației edificiului a secționat, în diagonală, groapa unui semibordei prefeudal. Pentru dezvelirea locuinței subterane s-au excavat și s-a decopertat o suprafață patruleteră (36 m²), cu dimensiunile laturilor de 5,15 m (E), 4,20 m (V), 6,70 m (N) și 5,90 m (S). Construcția antică prezintă axul lung dispus pe direcția E-V și avea podeaua nelutuită, săpată la 1,26 m adâncime față de cota actuală. Latura de E, lungă de 3,92 m, se curbează în afară și era prevăzută cu o nișă lată de 3,75 m în extremitatea nordică. Latura de N are colțurile evazate în exterior (4,40 m), cu zona centrală rectilinie lungă de 2 m, prevăzută cu două trepte și talpa situată la 0,90 m adâncime. Latura de V, curbată spre interior, are lungimea de 3 m, iar latura de S prezintă o porțiune lungă de 3,90 m trasată în linie dreaptă și un podmol cruțat în depozitul de argilă brună-gălbui în colțul de SE.

Cercetarea naturii materialelor de construcție păstrate pe suprafața podelei și în incinta încăperii, în stratul postroman, cuprins între 0,47-1,28 m adâncime, și în umplutura gropilor situată între 1,54-1,62 adâncime, indică principalele elemente componente ale scheletului edificiului. În interiorul construcției, corpul din bârne se sprijinea pe tălpi masive de stejar, azi putrezite, de dimensiuni diferite. Planul podelei prezintă două

încăperi, separate pe axul E-V de un perete despărțitor. În straturile superioare, sub humusul vegetal, s-au păstrat peste 200 de fragmente mici și mari din țigle, provenite din acoperișul prăbușit în interiorul construcției, pe podelele interioare ale încăperilor. Materialul tegular se prezintă sub forma unor îngrămădiri grupate pe latura de V în partea centrală și în jumătatea estică a încăperii care adăpostea vatra de foc distrusă în timpul excavării șanțului diagonal. Mai rar, resturile de cărămidă erau împănate cu câte un bolovan de râu. În colțul de NE, sub stratul de țigle aflat între nivelul acoperișului și podea (0,50-1,10 m adâncime), s-a conturat o îngrămădire de două straturi alcătuită din bolovani de calcar, lespezi de diferite dimensiuni și sfărâmături, aruncate direct pe podea și în nișa realizată în perețele edificiului. Bolovani din calcar (50 bucăți) ar putea proveni din gardina vetrei localizată în treimea estică a locuinței, dar distrusă în timpul excavării construcției. Aici s-a semnalat un strat gros de cenușă și fragmente ceramice.

După evacuarea pământului de umplutură din locuință pe suprafața podelei s-au conturat cinci gropi menajere de forme și dimensiuni diferite.

Depozitele subterane conțin pământ negru, fragmente de țiglă și vase, bucăți de cărbune, pigmenți de cărămidă pisată și oase de animale domestice.

Stratigrafia conturată în pereții locuinței are baza constituită din depozitul de argilă brună-maronie în care pătrund complexe arheologice până la 1,35 m adâncime. Urmează stratul brun-negricios asociat cu pigmenți din cărămidă pisată (10 cm), marcat la partea superioară de nivelul de demolare a casei. Această linie distinctă este presărată cu fragmente de cărămidă și resturi de vase dispuse continuu. Stratul postroman este un pământ negru, gros de 0,22-0,26 m, suprapus de humusul vegetal (0,18 m). După demolarea edificiului depunerile sedimentare ajung la grosimea de 0,36 m.

Inventarul provenit de pe podea și din stratul de umplutură al locuinței cuprinde peste 200 fragmente de țigle, cca. 40-50 bolovani din calcar alb-cenușiu, câțiva galeți de râu, două jumătăți din pietrele unei râșnițe (*catillus* și *meta*), din care prima fusese aruncată în colțul de NV, o cantitate mare de ceramică lucrată cu mâna și la roată, cuie, piroane, scoabe și lame de cuțit din fier, o aplică circulară și două fragmente dintr-un disc cu spițe din bronz, un incisiv perforat (talisman) de urs, un corn de cerb cioplit, un fragment și o cute întreagă; fragmente din fundul inelar al unor vase din sticlă și de geam plat, oase menajere de animale și o monedă din bronz.

Cercetarea planului edificiului cu poziționarea gropilor menajere și a pieselor de inventar, duce la constatări interesante.

Suprafața construcției (18,135 m²) prezintă patru laturi de mărime diferită susținute de tălpi din lemn de stejar. Spațiul interior este despărțit de un perete median în două încăperi cu suprafața de cca. 9 m² fiecare. Intrarea în semibordei se realizează prin gârlișul conturat la mijlocul laturii de N, lat de 1,70 m, cu talpa situată la 0,90 m adâncime față de nivelul actual și 0,44 m față de nivelul contemporan al construcției. Tocmai în acest spațiu, adică lângă prag, s-a săpat ulterior Gr.2 la 0,32 m sub nivelul podelei. În partea centrală a încăperii de V s-au conturat două gropi menajere adâncite până la 0,35 m și respectiv 0,45 m sub nivelul podelei, de dimensiuni mari. În colțul de SE a fost cruțat un postament lat de 0,60 m, din argilă gălbuie, cu jumătatea estică distrusă de

cupa excavatorului. În această zonă se putea amenaja unul dintre paturi. În încăperea estică era amplasată vatra de foc cu gardina din bolovani de calcar, iar în colțul NE funcționa Gr.3 (groapa menajeră) și râșnița de măcinat grăunțe, precum și mobilierul aferent vetrei și vasele de pregătire a hranei. Chiupurile cu cereale, reprezentate de numeroase fragmente ceramice (fund, pereți și margine) erau adăpostite în prima încăpere și pe latura de S.

Construcția cercetată arheologic este una din locuințele postromane (sec. V) ridicată pe podul terasei a doua a Mureșului, la SV de orașul antic. Ea avea ca anexă groapa de cereale cu pereții arși, dezvelită la mică distanță, pe latura sudică a edificiului antic.

În cursul cercetării Lacrima Rădulescu a realizat documentarea fotografică a celor două complexe arheologice. Planul și profilele au fost executate de către autorul săpăturii. Ridicarea topografică a complexelor aparține specialiștilor de la Univ. Alba Iulia în sistem de proiecție „stereografic 70”.

În consecință, în urma cercetărilor arheologice efectuate între 11 - 22 septembrie 2006 pe terenul situat în str. Ion Lăncrăjan, f.n. din Alba Iulia, nr. topo 3687/15/11, consider că s-a efectuat eliberarea de sarcină istorică a suprafeței menționate și s-a propus acordarea avizului de descărcare arheologică.

Abstract:

In the first decade of September 2006, Cornel Muraru, the owner of the lot from Ion Lăncrăjan Street, excavated the foundation pit of the family house. The underground structure, with a surface of 80,64 sq.m., affected the western half of a cereals pit and sectioned a pre-settlement (5th century A.D.). After interrupting the site's activity, the two archaeological complexes have been examined between 11th and 12th of September.

The quadrangular ditch (160x 180 cm), dug up on the eastern side of the foundation pit of the actual settlement identified the margins of the cereals pit under the shape of traces of burnt ground, brown coloured and 2 cm wide.

The provisions pit has been dug up -18 cm from the base of the vegetable soil, in the brown-yellowish clay layer, until 84 cm depth. The building, with a maximum diameter of 1.50 m, has the shape of a bell with the open end upward, with stockade-concave oblique walls and the surface of the base gently arched. The interior side of the pit is covering with a crust of clay of brown colour, heavily burnt. The base has the surface of silt raw clay and a diameter of 0.40 m.

The filling earth from the well, which became a kitchen midden consists of 20 fragments of broken tiles, 3 pieces of calcareous grit stone, 14 river stones, 10 pieces of adobe, the blade from an iron knife, the bottom of a broken vessel, remainders of animal bones etc.

The ditch from the northern side of the dwelling's foundation sectioned the pit of a semi-buried pre-feudal dwelling. To uncover the settlement, a quadrangular surface of 36 sq.m. has excavated and a surface dwelling of 18 sq.m. floor has been investigated. The ancient dwelling is positioned east – west, and had no clay floor. It was dug up at 1.26 m depth. The settlement's sides dimensions measure 3.92 m (E), 4.40 m (N), 3 m (W) and 3.90 m (S).

The wooden beams structure leans against massive foundation and had a tile roof. The dwelling has divided into two rooms, each having a surface of 9 square meters, with a

long entrance and two steps on the northern side. The hearth had a calcareous stone margin, being placed on the eastern side. The clay floor had five kitchen middens of different shapes and dimensions.

The inventory of the underground house consisted of: river rocks, tiles, two halves of the stones of a mill (*catillus* and *meta*), hand and potter wheel made ceramics, a carved antler, a fragment and a whole hone, bottoms of glass vessels and fragments of flat window, remainders of animal bones and a coin issued by the emperor.

The examined dwelling is one of the post Roman settlements (5th century A.D.) raised on the superior part of the second terrace of Mureș, to south-west from the ancient city. It had as an annex the cereal pit with burnt walls, uncovered on the southern side of the ancient dwelling. [Translation: Adina Goșa]

22. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: str. Ion Lăncrănjan, f.n. (proprietar Dănuț Dumitru Sora)

Cod sit: 1026.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 535/2006

Colectiv: Mihai Blăjan (MNUAI)

Ca urmare a cererii adresată DCCPCN Alba și a adresei nr. 874 din 10 noiembrie 2006, înregistrată sub nr. 1537/13 noiembrie la MNUAI, pe baza contractului de cercetare nr. 1561/17 noiembrie și a ordinului de deplasare nr. 588, între 2-20 decembrie s-a efectuat parțial săpătura arheologică preventivă pe terenul situat în incinta edificiului actual din str. Ion Lăncrănjan, f.n., din Alba Iulia, cu nr. topo 3687/7/1/2-4, al proprietarului Dănuț Dumitru Sora.

Terenul se situează la capătul sudic al str. Ion Lăncrănjan, în locul numit *Izvorul Împăratului*, la marginea sud-vestică a vetrei municipiului Alba Iulia.

În primăvara anului 2007 după epuizarea cercetării, beneficiarul urmează să pună în operă obiectivul „Branșamente pentru apă, energie electrică, gaze naturale și telefoane”, potrivit planului depus la dosar.

În primele două decade ale lunii decembrie 2006 s-a efectuat săpătura arheologică preventivă în jumătatea de V a incintei clădirii proprietarului Dănuț Dumitru Sora. Cu acest prilej au fost executate două secțiuni, cu dimensiunile de 3 x 30 m, dispuse pe direcția E-V. În partea de S a edificiului actual s-au dezvelit substrucțiunile unei clădiri romane prevăzută cu mai multe încăperi. Partea de N a fundației construcției antice a fost distrusă cu ocazia excavării gropii blocului de locuințe cu excavatorul.

În timpul cercetărilor, la S de baza clădirii actuale, s-a descoperit un zid central dispus pe direcția NNE-SSV. Identificat la 0,20 m adâncime, sub humusul actual, zidul avea fundația săpată într-un șanț lat de 0,80 m, umplut la bază cu balast de culoare gălbuie. S-a cercetat peretele subteran pe lungimea de 5,10 m și s-a constatat dispariția sa la capătul de V. Pe latura de V a substrucției se conturează o încăpere lată de 2,80 m, mărginită la N de un fragment de zid arcuit, lat de 0,25 m, dezvelit pe lungimea de 2 m. Latura de S este marcată de fundația unui perete, lat de 0,66 m, decopertat pe lungimea

de 1,70 m. Cele două fundații au la baza șanțului depus un strat de balast, urmat de un nivel cu bolovani mari de râu. Jumătatea de V a încăperii a dispărut în cursul vremii în urma denudării versantului înclinat spre apus. Un alt zid, lat de 0,90 m, cade perpendicular pe fundația precedentă. La N de această substrucție s-a descoperit o suprafață trapezoidală (1,70 V - 3,80 m E x 12 m) acoperită cu unu-două straturi de țigle și olane sparte, rezultate prin prăbușirea acoperișului pe podeaua încăperii. Jumătatea nordică a spațiului de locuit a fost distrusă de clădirea actuală.

Spre mijlocul zidului, partea de S a edificiului antic era împărțită în alte două încăperi de o fundație din balast și straturi succesive din lespezi masive din gresie, lată de 1,30 m, dezvelită pe lungimea de 1,90 m.

În suprafața investigată s-au descoperit vreo trei gropi menajere antice și resturi din acoperișul și podeaua construcției (cărămizi, țigle, olane, pișcoturi în formă de 8, un bloc paralelipipedic din calcar, prelucrat grosier, cuie și piroane din fier, un fragment dintr-o placă de marmură cu un rest de inscripție (...AE . M...), patru olane cu antefixe fragmentate, ceramică, oase de animale și un sesterț din bronz emis de împăratul Gordianus III, între anii 242-243). (Determinare dr. Viorica Suciu). Sub stratul de țigle care acoperă și marginea estică a încăperii s-a conturat o vatră de foc, cu d de 0,60 m, din preistorie, și fragmente ceramice din culturile Coțofeni și Noua.

În jumătatea estică a SI-II semnalăm câteva gropi cu ceramică din cultura Coțofeni și Hallstatt, un mormânt de incinerare de la începutul epocii bronzului și nouă morminte de inhumare din evul mediu timpuriu (sec. X). Majoritatea complexelor funerare erau acoperite cu un strat de tegulae întregi sau fragmentare și bolovani din calcar sau de râu. Din acestea s-au dezvelit doar trei morminte de inhumare. Celelalte complexe funerare localizate în secțiuni au rămas necercetate datorită înrăutățirii vremii prin intensificarea ploilor și a înghețului la sol. Din acest motiv, la 20 decembrie 2006 au încetat lucrările de descărcare de sarcină arheologică a zonei citate, urmând să fie reluate în primăvara anului 2007.

Așadar, cercetările efectuate până în prezent pe terenul din strada Ion Lăncrănjan, f.n. au scos la iveală partea sudică a fundațiilor unui edificiu roman și mai multe morminte afectate de lucrările de ridicare a blocului de locuințe pe marginea nordică a cimitirului românesc din sec. al X-lea, identificat în punctul *Izvorul Împăratului*.

PI. 7

Abstract:

In the first two decades of December 2006, the first part of the preventive excavation was done to discharge the archaeological load of the terrain from the block of flats enclosure raised at the north of the early Mediaeval cemetery (10th century); this is being researched in the south west of Alba Iulia city, in "Izvorul Împăratului" place.

Two sections have been traced (3 X 30 m) and we uncovered a part of the foundations of an ancient building with several rooms and sub-constructions. In the investigated area we noticed a massive layer of tiles and slabs of pavement from the floor of the northern side room, partially destroyed by the foundation pit of the actual house. In the same space three midden kitchens have been traced and four tiles with fragmentary antefixes have been recovered, a part from a marble plate with the rest of an inscription (...AE . M...), nails

and iron spikes, ceramics and a bronze *sestertius* issued by the Emperor Gordianus III between 242 - 243 (analysis Viorica Suci, Ph.D.).

In the eastern half of the sections we noticed two prehistoric pits with ceramics from Coțofeni and Hallstatt cultures, a cinerary grave from the beginning of the Bronze Age, and nine inhumation graves from early Mediaeval period, covered with whole or fragmented *tegulae*, and limestone river rocks. From all these, only three funerary complexes without inventory have been investigated.

The investigations, interrupted due to harsh conditions of winter, are to be continued in the spring of 2007 till the exhaustion of the whole terrain surface from the precincts of the actual building and the access road. [Translation: Adina Goșa]

23. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]

Punct: Lumea Nouă - Centrul creștin P.I.E.

Cod sit: 1026.12

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 167/2006

Colectiv: Constantin Inel - responsabil (MNUAI), Mihai Gligor (Univ. Alba Iulia - IAS)

În perioada 21 iunie – 22 iulie 2006, s-au desfășurat cercetările preventive pentru eliberarea de sarcină arheologică a suprafeței unde proprietarul urmează a construi obiectivul „Centru creștin P.I.E.”, pe baza contractului cu nr. 778/20.06.2006.

S-au trasat și deschis un număr de 42 de unități de cercetare arheologică. Dintre acestea menționăm: două secțiuni-magistrală în cruce, cu dimensiunile de 100 x 2 m (A1-A2), respectiv 30 x 2 m lățime (A3-A4).

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor arheologice este următoarea:

0 – 0,20 (0,25) m – stratul vegetal;

-0,20 (0,25) – 0,60 (0,70) m – strat negru, compact, fără materiale arheologice;

-0,60 (0,70) m – sterilul arheologic, de culoare galbenă-gălbui, nisipos.

Pentru stabilirea stratigrafiei zonei, de o mare importanță s-a dovedit trasarea și săparea secțiunii magistrale A. Stratigrafia relevată este identică, cu mențiunea că sterilul arheologic coboară treptat de la E la V, până la ad. de 1,75 m.

Cercetările arheologice efectuate pe amplasamentul viitoarei construcții (Centru Creștin PIE), confirmă faptul că zona se află în afara așezării neolitice de la Alba Iulia – „Lumea Nouă”. Acest aspect, cunoscut din cercetările arheologice preventive efectuate între anii 2003-2005 în perimetre învecinate, este întărit de prezentele săpături.

Totodată ele permit identificarea unui nou punct cu descoperiri aparținând epocii dacice pe harta arheologică a municipiului Alba Iulia. Complexul adâncit (Bordeiul B1) a fost descoperit în caseta trasată în capătul de NV a secțiunii S007. Materialul arheologic descoperit în acest complex este de factură dacică, aparținând epocii La Tène.

În colțul de SE al suprafeței cercetate au fost descoperite un număr de 13 morminte de înhumare, asociate cu cinci gropi circulare cu depuneri de ofrande de carne de animale.

Mormintele de înhumare asociate cu gropile rituale se datează prin fragmentele de materiale descoperite în inventarele aflate în poziție secundară, în sec. V - VI p.Chr., aparținând gepizilor, cea mai apropiată analogie fiind mormintele descoperite la Alba Iulia, str. Horea 22, în anul 2003.

Abstract:

The archaeological researches made on the placement of the future construction (The Christian Centre PIE) confirm that the area is outside the Neolithic settlement from Alba Iulia – „Lumea Nouă”.

At the same time, they allow the identification of a new place with discoveries dating from the Dacian period: the settlement – B.1 cottage. In the south-east corner of the area, there have been discovered thirteen inhumation graves, associated with five circular pits with animal meat offerings (all these complexes are dated in the 5th - 6th centuries).

24. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]

Punct: Parcul Unirii

Cod sit: 1026.12

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 112/2006

Colectiv: Constantin Inel - responsabil, Ilie Lascu, George Bounegru, Ovidiu Oargă (MNUAI)

În perioada 03 mai - 31 iulie 2006, s-au desfășurat cercetările preventive pentru eliberarea de sarcină arheologică a suprafeței unde Primăria Municipiului Alba Iulia urmează a construi obiectivul „fântână arteziană”, pe baza contractului cu nr. 430/20.04.2006.

Deoarece în urma demontării nivelului de pavaje recente realizate pe acest amplasament s-au observat alte refaceri succesive ale aleilor din acest parc, a fost permisă o decapare mecanizată sub supraveghere arheologică pentru toată suprafața destinată realizării obiectivului. Lucrările mecanizate au fost permise până la ad. de cca. 1,30 m pentru că, din punct de vedere stratigrafic pe această adâncime au putut fi observate mai multe nivele de umplutură, provenite de la lucrările de amenajare ale fortificației Vauban, din sec. XVIII, respectiv, peste acestea, fiind identificate alte lucrări de nivelare și pavaje de dată relativ recentă, odată cu amenajările urbanistice ale Parcului Unirii.

A fost deschisă astfel, pentru cercetare arheologică preventivă, întreaga suprafață destinată amplasării părților componente ale viitoarei fântâni arteziene, rezultând o suprafață oarecum dreptunghiulară ce ocupa aprox. 434 m².

Cercetarea arheologică s-a realizat astfel pe suprafețele de contur ale epocilor pentru care au fost atestate descoperiri arheologice, fiind identificate două nivele distincte de locuire în zonă: nivelul medieval, respectiv nivelul roman (acesta, la rândul lui cu două subnivele de contur ale complexelor). Au mai fost descoperite patru complexe funerare, din care trei deranjate (probabil jefuite), toate fiind datate în perioada postromană (sec. V-VI).

Observațiile de ordin stratigrafic au fost făcute cel mai eficient pe latura de V a perimetrului, iar descrierea este următoarea:

0 - 0,50 m - nivele succesive de pavele și pavaje din perioada amenajărilor urbanistice ale parcului;

-0,50 -0,80 m - patul de amenajare pentru pavaie, realizat din balast;

-0,80 -1,20 m - straturi de umplutură de culoare maro și consistență lutoasă, compacte, datorate terasărilor și amenajărilor pregătitoare pentru realizarea fortificației Vauban din sec. XVIII;

- cca.-1,20 -2 m - nivelul de epocă medieval târzie (sec. XVI-XVII);

-2 -3,50 m - nivelul de epocă romană (cu două subnivele atestate prin complexe arheologice);

- de la cca. -3,50 m începe sterilul arheologic, de culoare gălbuie, și consistență argiloasă, în acesta coborând mai multe complexe.

În urma cercetărilor arheologice preventive au fost descoperite pentru fiecare nivel cronologic amintit, numeroase complexe arheologice, cu inventar mai mult sau mai puțin consistent.

Astfel, pentru perioada medievală (sec. XVI - XVII), au fost cercetate un număr de trei locuințe de suprafață, un semibordei, șase gropi de provizii și menajere, două cuptoare exterioare și două vetre. Patru șanțuri din epoca medievală, ar putea fi interpretate ca și scoateri de ziduri ale unor posibile construcții de suprafață.

Au mai fost descoperite de asemenea, un număr de patru morminte de înhumare, al căror inventar arheologic pare să le plaseze în perioada romană postromană (sec. V-VI).

Pentru perioada romană (sec. II-III), au fost descoperite și cercetate patru locuințe de suprafață, trei bordeie, 32 gropi de provizii și menajere, nouă cisterne/fântâni pentru apă.

Cercetările arheologice efectuate pe amplasamentul viitoarei construcții (fântână arteziană), confirmă în primul rând faptul că zona se află în zona fostelor *canabae* ale castrului Legiunii a XIII-a Gemina de la Apulum, respectiv aici locuiau cei care aveau legături sociale sau economice cu castrul militar.

Totodată ele permit identificarea unui nou punct cu descoperiri funerare, aparținând epocii postromane pe harta arheologică a municipiului Alba Iulia.

În ce privește descoperirile din perioada medieval-târzie, se poate spune că acestea se integrează în cartierul de la V de cetate medievală, care apare figurat pe mai multe planuri, dintre care cel mai vechi cunoscut este cel anonim de la sfârșitul sec. al XVII-lea. Acest aspect, cunoscut din observațiile arheologice efectuate începând cu a doua jumătate a sec. XX, în perimetre învecinate, este întărit de prezentele săpături.

Abstract:

The archaeological researches made on the placement of a future construction (an artesian fountain) confirm that the area is around the former *cannabae* of the military camp of the 13th Legion *Gemina* from Apulum; people who had social or economic connections with the military camp lived here (2nd century A.D.).

At the same time, they allow us the identification of a new place with funerary discoveries on the archaeological map of Alba Iulia, belonging to the post-Roman Period (5th - 6th centuries),

Concerning the discoveries from the late Mediaeval Period, there might be said that these were placed in the western district of the mediaeval citadel. The district appears on more plans, of which the oldest well known is that anonymous one

from the end of the 17th century. This aspect, known through archaeological observations made in the surrounding areas beginning with the late 20th century, is enforced by the present excavations.

25. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum II]

Punct: Dealul Furcilor (proprietatea Elena Dora Rus, str. N.Labiș f.n.)

Cod sit: 1026.12

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 489/2006

Colectiv: Constantin Inel - responsabil (MNUAI)

În perioada 20-30 octombrie 2006 s-au efectuat cercetări arheologice preventive, conform contractului de cercetare arheologică nr. 1391/17.10.2006.

Terenul aflat în proprietatea lui Rus Elena Dora, este amplasat pe str. Nicolae Labiș f.n., iar beneficiarul urmează să construiască obiectivul „locuință familială”, fiind situat la cca. 300 m V de monumentul dedicat martiriului lui Horia, Cloșca și Crișan. Obiectivul supus cercetării se află în zona orașului roman Municipium Septimium Apulense.

În vederea descărcării de sarcină arheologică au fost realizate cinci unități de săpătură amplasate pe suprafața destinată realizării obiectivului sus-menționat, care au următoarele dimensiuni: S1 – 19 x 1 m, S2 – 10 x 1 m, S3 – 10 x 1 m, S4 – 5 x 4 m, S5 – 20 x 3 m. La S1 au mai fost deschise două casete mari, pentru cercetarea complexelor arheologice descoperite, respectiv C1 - 5 x 5,5 m și C2 - 5 x 5 m.

Stratigrafia parcelei investigate ne prezintă două situații diferite, sesizabile cumva și prin faptul că jumătatea nordică a parcelei este sensibil mai joasă decât jumătatea sudică, aceasta din urmă fiind la cota terasei mari Dealul Furcilor.

Astfel, în zona unde este propusă realizarea locuinței familiale stratigrafia ne-a arătat o locuire medieval-timpurie destul de consistentă, și un steril care apare la cca.-0,75m. Aici materialul arheologic roman apare sporadic, fiind prezent în parte și ca resturi de material de construcție roman refolosit la locuințele medievale.

Au fost descoperite următoarele complexe arheologice: două locuințe medieval timpurii (L1 și L2), respectiv șapte gropi de provizii sau menajere (G1-G7). Locuința medievală L1 este de plan rectangular, și are o încăpere prevăzută cu un cuptor casnic, plasat la colțul de S și care are gura în interiorul locuinței, iar bolta sa în exteriorul acesteia. Tot în această încăpere mai există încă două vetre interioare, iar colțul de V al încăperii a fost afectat de groapa bordeiului B1, care prezintă pe latura de N o dărâmătură masivă de piatră. Planimetria locuinței L1 o regăsim și la L2, unde avem două vetre dintre care una centrală, iar cea de-a doua plasată sub un nivel compact de piatră ce putea proveni din pereții de amenajare a unui cuptor. Complexele arheologice se datează pe parcursul sec. X-XI.

Pentru partea de NV a parcelei investigate stratigrafia este net diferită, materialul medieval apare ca un nivel destul de subțire la partea superioară, imediat sub arabil (și posibil ca locuirea medieval-timpurie aici să fi fost afectată de lucrările agricole), iar sub acesta apare nivelul roman, cu urmele de la câteva construcții de lemn cu mult material tegular fragmentar

rezultat de la prăbușirea acoperișului, precum și două cuptoare pentru ceramică. Aici au fost descoperite complexele romane care atestă existența, la periferia anticului municipium Septimium Apulense, a unor ateliere de olari, din care aici au fost surprinse urme de la două posibile barăci pentru uscarea ceramicii, două cuptoare de ars ceramica care probabil, făceau parte dintr-o baterie de cuptoare. Tot în apropiere trebuie să se găsească și gropile pentru lutul necesar realizării ceramicii.

Abstract:

The researches revealed two archaeological situations on the investigated zone: in the area where a new family house is going to be build, the stratigraphy has shown us a pretty consistent dwelling from early Mediaeval Times, and a sterile layer discovered at -0.75 m below. The Roman archaeological material is sporadic; it exists as rests of Roman construction material, reused for mediaeval settlements. For the north-west part of the investigated area, the stratigraphy is completely different, the mediaeval material appears as a pretty thin layer on the superior part, immediately under the arable land (it is possible that this early mediaeval settlement might be affected by agricultural works). Underneath there is the Roman level, with traces from few wooden constructions with lots of broken tiles from the roof's crumbling, and two kilns.

26. Alba Iulia, jud. Alba [Apulum]

Punct: Sanctuarul Liber Pater

Cod sit: 1026.13

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 6/2006

Colectiv: Alexandru Diaconescu - responsabil, Doru Bogdan, Silvia Mustăță (UBB Cluj), Mihaela Căușescu (BC, Univ. of London), Robin Symonds (INRAP), Dave Mitchel, Owen O'Reilly (Apulum Archaeology Ltd. Marea Britanie)

În urma săpăturilor arheologice efectuate între anii 1989-1992 și 1998-2003, a fost dezvelit un vast complex de cult închinat lui Liber Pater. Acesta era compus din mai multe încăperi și o curte interioară, putând fi identificate mai multe faze de construcție. Partea de S a sanctuarului se află însă sub calea ferată ce duce la fabrica de porțelan sau dincolo de aceasta, spre S. Campania de anul acesta își propusese inițial săparea acestei zone de la S de calea ferată pentru a se ajunge la o mai bună înțelegere a sanctuarului și a locului acestuia în cadrul orașului.

Dată fiind suprafața mare a zonei de interes, precum și lipsa unor informații concrete cu privire la caracterul potențialelor structuri arheologice din subsol, s-a luat hotărârea ca acest prim sezon să fie folosit pentru cercetarea zonei cu metode non-intrusive astfel încât o viitoare campanie de săpătură să poată fi concepută având la bază o cantitate de date extrem de utile.

Sanctuarul lui Liber Pater se află în partea de NV a așezării urbane ce avea să fie cunoscută sub numele de *Colonia Aurelia Apulensis*. Acesta a fost descoperit în 1989 de către o echipă de arheologi din Cluj Napoca, condusă de Alexandru Diaconescu și a fost ulterior cercetat exhaustiv, ultima campanie având loc în 2003. O monografie completă a sanctuarului este în pregătire și va fi publicată în decursul

acestui an. Mai multe faze au fost identificate în zona cercetată, constatându-se că activitățile de producție ceramică care au precedat construirea lăcașului de cult, au continuat în paralel cu acesta, dincolo de limita de SV a acestuia. Tocmai înțelegerea locului sanctuarului în cadrul orașului și studierea producției ceramice locale au fost argumentele ce au determinat continuarea cercetărilor în zonă.

Campania de cercetări cu metode non-intrusive din zona de la S de Sanctuarul lui Liber Pater de la Apulum din 2006 a început cu studierea mai multor fotografii aeriene realizate cu câțiva ani înainte de către dr. W. Hanson și dr. Ioana Oltean de la Glasgow University. Una dintre acestea dovedea cu certitudine existența unor structuri arheologice în zona de la S de calea ferată ce duce la fabrica de porțelan. Acestea păreau că se află la nu mai mult de 0,50 m adâncime și nu erau acoperite de un strat de aluviuni gros de câțiva metri, așa cum reiese din câteva studii geologice efectuate cu ani în urmă. Era așadar foarte posibil ca acestea să răspundă bine la prospecții geofizice și la cercetări de suprafață. Pe fotografie apar cu claritate urmele unor clădiri cu dimensiuni apreciabile și chiar traseul unui drum printre acestea. Aceasta stradă a fost identificată la N de calea ferată în săpătura arheologică, fiind construită din mai multe straturi de pietriș și bolovani de râu.

Ridicarea topografică existentă, realizată de către topografi de la MoLas pentru Apulum Project, s-a dovedit un instrument foarte util pentru cercetările din acest an. Aceasta a fost extinsă și completată, toate caroiile pe baza cărora s-au executat periegezele și prospecțiile geofizice fiind legate la sistemul preexistent. Pentru caroiile s-au folosit sisteme de coordonate locale dar acestea sunt calibrate în sistemul național de coordonate Stereo 70. Toate măsurătorile s-au făcut cu o stație totală Leica TC500.

Periegeza a fost făcută sistematic pe carouri de 50 x 50 m (date fiind dimensiunile relativ reduse ale zonei țintă), iar materialul ceramic a fost înregistrat pe carouri, urmând ca eventualele descoperiri speciale să fie exact localizate, tridimensional cu ajutorul stației totale. Rezultatele periegezei, deși nu spectaculoase au demonstrat existența unor zone în care concentrația de material ceramic era mai mare decât în altele și mai ales existența în aceste zone a rebuturilor ceramice și chirpicului ars de cuptoare. Toate acestea sugerau că zona de producție ceramică se întindea și la S de calea ferată.

Dintre numeroasele metode de prospectare geofizică, pentru campania din acest an a fost aleasă magnetometria deoarece era cea care ar fi răspuns cel mai bine în cazul structurilor cu arsuri așa cum sunt cuptoarele. O suprafață de 30 x 130 m (în partea de S) a fost cercetată, extinderea acesteia fiind imposibilă datorită opoziției proprietarului terenului adiacent. Trei grupuri distincte de cuptoare au fost identificate și apar în imagine sub forma petelor circulare de culoare brună. Acestea sunt foarte probabil baterii circulare de cuptoare pentru ars ceramica. Urme clare ale existenței unor clădiri în zona au fost de asemenea identificate, zidurile sau pereții acestora apărând în imagine sub forma structurilor liniare de culoare mov și albastru.

Toate datele colectate în cadrul acestei cercetări cu metode non-intrusive au fost stocate într-un sistem GIS, încorporând și datele obținute în cadrul Proiectului Apulum, atât pentru arhivare cât și pentru interogare și studiere

interactivă. Aceste baze de date sunt compatibile cu alte sisteme similare de pe glob.

Este cunoscut faptul că indiferent cât de spectaculoase și complete ar fi rezultatele unei cercetări cu metode non-intrusive aplicate unui sit arheologic, acestea nu vor putea niciodată înlocui complet săpătura arheologică. Astfel că deși acum se pot spune relativ multe despre natura structurilor arheologice din subsol, mai rămâne de stabilit datarea acestora, posibila existență a mai multor faze de construcție, caracterul materialului arheologic, atât de important în stabilirea caracteristicilor sociale, etnice sau economice ale celor ce au locuit acolo. Așadar obiectivul cercetărilor viitoare este săparea sistematică a unei porțiuni din zona țintă, parte selecționată pe baza datelor deja existente, astfel încât informațiile obținute prin săpătură să aibă un caracter relevant.

Pl. 7

Bibliografie:

A. Diaconescu, *A statue of Liber Pater from Apulum (Alba Iulia)*, AMN 38, 1, 2001, 161-176.

A. Schaefer, A. Diaconescu, *Das Liber Pater Heiligtum von Apulum* în H. Cancik/J. Rüpke (Hrsg.) *Römische Reichsreligion und Provinzialreligion*, Tübingen, 1997, 195-218.

A. Diaconescu, I. Haynes, A. Schaefer, *The Apulum Project-Summary report of the 1998 and 1999 seasons*, în S. Altekamp/A. Schaefer (Hrsg.) *The impact of Rome on settlement in northwestern and Danube provinces*, Oxford 2001, p. 115-128.

Abstract:

The 2006 research season in the area of the Liber Pater sanctuary from Apulum was dedicated to the study of the target zone using non-intrusive methods. The aerial photography was therefore combined with topographic survey, field walking and surface collection and mapping of the archaeological material and in the end, a surface of 30 x 130 metres was subjected to magnetometric scanning. The results were very satisfying, areas with concentration of ceramic wasters and pottery kiln debris being identified, as well as a significant number of buildings along a street and a minimum of 13 kilns disposed in three circles.

Everything was recorded in a system of local coordinates calibrated onto the Stereo 70 Romanian National Grid and integrated into the GIS created for the Apulum Project data.

The objective for the future seasons is the systematic excavation of a part of the surveyed area, in order to answer the questions related to the archaeological material in its context, the phasing and dating of the site.

27. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Calea Moșilor, nr. 73

Cod sit: 1026.14

Autorizația de cercetare preventivă nr:165/2006

Colectiv: Cristinel Plantos – responsabil, George Bounegru (MNUAI)

În perioada 16.05 - 22.06 2006 au avut loc cercetări arheologice preventive în municipiul Alba Iulia, Calea Moșilor

nr.73. Proprietatea cercetată se află plasată la cca. 200 m SE de necropola de la Alba Iulia, str. Vânătorilor.

Suprafața ce va fi afectată de viitoarea construcție ocupă un spațiu de 104,39 mp, fiind parțial afectată de existența unei locuințe care va fi demolată. Tot pe această suprafață se află o fântână de cca. 8 m adâncime precum și rețeaua de apă și conducta de gaz care deservesc imobilul mai sus menționat.

Scurtă descriere a unităților de săpătură:

S01 (8 x 3 m; orientare NE-SV) prezintă următoarea stratigrafie:

0 –0,30 m nivel de umplutură de culoare brun-roșcată, cu numeroase urme de reziduuri moderne;

-0,30 –0,70 m strat de pământ cu pietre, de culoare negru, reprezentând tot un nivel de umplutură/nivelare;

-0,70 –2,05 m strat de chirpic ars, de culoare cărămizie, întâlnit pe întinderea cpl. 1;

-1 -1,20 m nivel de pietriș cu resturi de fragmente ceramice romane, tegulare, întâlnit doar în c. 7-8, întrerupt în celelalte de locuința medievală;

-1,70 -1,90 m nivel de lut galben compact, steril din punct de vedere arheologic.

S02 (4 x 1,5 m; orientare NE-SV) a fost plasată paralel cu S01, la NV de aceasta. În linii generale stratigrafia se prezintă la fel ca și în cazul precedent.

S03 (1,5 X 1,5; orientare NE-SV), în fapt o casetă, a fost deschisă pentru a delimita accesul în locuință și pentru că pe profilul de SE a fost descoperit un fragment de calotă craniană.

Cercetările arheologice preventive efectuate pe Calea Moșilor nr. 73 au confirmat existența unui orizont de locuire medievală în acest perimetru. Descoperirile constau în existența pe această suprafață a unei locuințe de sec. XVII și a unor gropi de provizii, devenite ulterior menajere, plasate cronologic probabil în aceeași perioadă. Cercetările noastre au evidențiat, pe lângă aceasta, și existența unor materiale de factură romană fără a fi surprinse complexe arheologice aparținând acestei perioade, precum și intervenții antropice de dată recentă.

Între descoperirile mai interesante de epocă romană se remarcă un fragment de *terra sigillata*, un picior de fibulă, un ac de os și un sestert de la Commodus. Materiale romane constau în fragmente ceramice de culoare roșiatică sau cenușie și au fost surprinse în special în lentila de pietriș din c. 7-8. Nu au fost surprinse complexe arheologice aparținând acestei perioade.

Locuința medievală face parte din categoria celor semiadâncite, rectangulară, cu latura de 3,20 m, având pereții din lut aplicat pe o urzeală de lemn. Această lătuială a fost transformată în chirpic în urma unei combustii puternice. Pereții erau clădiți pe o talpă de lemn (bârne), în grosime de cca. 15 cm, și susținuți pe laturile de E și de V de 2 stâlpi laterali. Orientarea era SE-NV, intrarea în locuință fiind pe latura de SE. Compusă dintr-o singură cameră, casa era podită cu lut iar acoperișul era realizat din șindrilă (în cel mai bun caz) sau din paie. Distrugerea sa a fost produsă de un incendiu puternic. Acest lucru este confirmat de umplutura sa care de la 0,7 m la 2,10 m este compusă din chirpic ars. Acesta este sfărâmiat, fiind păstrate totuși și bucăți mai mari. În colțul de SE locuința prezintă o groapă în care au fost descoperite o monedă precum și vase întregibile. Pe latura de S, lângă intrare, s-a mai păstrat în situ un colț de perete. Grosimea acestuia era de cca. 10-15 cm. Tot în această zonă a fost surprins în profil un fragment de calotă craniană. Pentru

delimitarea acesteia și a formei intrării a fost deschisă S03. La intrarea în locuință printre fragmentele de chirpici au fost recoltate fragmente de oase umane, provenite probabil de la persoana surprinsă parțial înăuntrul de incendiu. Distrugerea locuinței poate fi pusă în relație cu invaziile turcești de la mijlocul sec. XVII, mai ales că izvoarele documentare menționează incendierea cetății. Date referitoare la cronologie ne oferă materialul arheologic rezultat în urma săpăturii. Din materialul special cea mai mare putere de datare o oferă cele patru monede descoperite. Cea provenită din groapa aflată în interiorul locuinței este un dinar și provine de la regele Ungariei Matei al II-lea (1608-1618) și este datată 1616. La intrarea în locuință a fost descoperită o piesă de 1,5 grosi provenind de la principele transilvaniei Gabriel Bethlen (1613-1629) și datată în deceniul trei al sec. al XVII-lea. Această din urmă, piesă transilvăneană, este bătută la Baia Mare. Celelalte două monede din complex au fost găsite în straturile superioare și provin de la regele Ungariei Maximilian II (1564-1576) și de la Sigismund III de Wassa (1587-1632), regele Poloniei. Acestea sunt însă monede cu o putere de circulație mai mare. Cealaltă parte a materialului special este compusă din piese de harnașament, pinteri sau obiecte casnice (au fost descoperite mai multe lame de cuțit păstrate întregi sau fragmentare, unele având plăsele de os decorate cu creștături sau simple). O parte din acest material special provine de la construcția casei: cuie, scoabe, drâmbe, balamale etc. A fost de asemenea recoltată o mare parte de material ceramic. Având în vedere modalitatea de distrugere a locuinței majoritatea provine de la vase întregibile. O parte sunt decorate prin smălțuire, dar cea mai mare parte o reprezintă categoria nesmălțuită. Remarcăm aici străchinile decorate prin smălțuire cu motive florale. Din categoria nesmălțuită menționăm ulcioarele bitronconice, decorate cu linii paralele pictate cu alb deasupra liniei mediene.¹

Cpl. 2 reprezintă o groapă arsă pe margine legată cronologic de aceeași perioadă. A fost sesizată în c.2-3 pe profilul sud-estic. Din cauză că se afla la mai puțin de 1 m de fântâna mai sus menționată a fost imposibilă deschiderea unei alte unități de săpătură pentru cercetarea sa. Aceeași situație găsim și pe profilul opus unde este sesizat și în grund restul unei gropi pe fundul căreia au fost descoperite pietre de râu. Aici căminul de la conducta de apă și poarta de acces în curte au făcut imposibilă extinderea cercetării. În colțul de NV al S02 a fost surprinsă o groapă menajeră a cărei adâncime mergea până la -2,70 m. Din umplutura acestei gropi au fost recoltate materiale ceramice precum și o monedă de argint bătută pe o singură parte aproape ilizibilă.

PI. 8

Note:

1. Materialul ceramic se află în curs de restaurare în laboratorul MNUAI

Abstract:

The preventive archaeological researches from 73, Calea Moșilor confirmed the existence of an area of medieval settlements. The discoveries consist in a 17th dwelling and a provisions pit, which afterwards became a place for gathering garbage, dating from the same period. There were also revealed some Roman materials. We did not find any archaeological complexes belonging to this period or human interventions of recent date.

28. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Str. 9 Mai, f.n.

Cod sit: 1026.14

Autorizația de cercetare arheologică preventiv nr. 515/2006

Colectiv: Vasile Moga - responsabil, George Valentin Bounegru (MNUAI)

Ca urmare a dosarului nr. 792/12.10.2006 depus la DCCPCN Alba și a adresei nr. 1375/13.10.2006 înaintate de această instituție către MNUAI, în perioada 09.11-18.12.2006 s-au efectuat cercetări arheologice preventive, conform contractului de cercetare arheologică nr. 1525/10.11.2006.

Terenul aflat în proprietatea doamnei Miclaea Ioana Camelia, este amplasat pe str. 9 Mai, iar beneficiarul urmează să realizeze obiectivul: construire locuință; Proprietatea este situată între descoperirile funerare din cadrul necropolei de la *Stația de Salvare* și cele de perioada migrațiilor de pe *strada Moșilor*, proprietatea Staicu Doru. În vederea descărcării de sarcină arheologică au fost realizate trei unități de săpătură amplasate pe suprafața destinată realizării obiectivului sus-menționat, care au următoarele dimensiuni: S1 = 12 x 3 m; S2 = 9 x 3 m și S3 = 9 x 3 m, orientate NV-SE.

Datorită amplasamentului parcelei investigate în aria mai vastă în care au fost descoperite morminte din necropola romană și medieval-timpurie, de la *Stația de Salvare*, și de perioada migrațiilor de pe *strada Moșilor* au fost efectuate cercetări arheologice, care să pună în evidență eventualele complexe arheologice ce ar fi putut fi descoperite în perimetrul cercetat și a cărui suprafață totală ce urma să fie descărcată de sarcină arheologică este de cca. 164 m².

Secțiunea S1 - amplasată pe latura de N a viitoarei construcții, dezvăluie următoarea stratigrafie: 0 -0,25 m strat vegetal; -0,25 -0,80 m strat de culoare maronie, cu material arheologic amestecat cu material tegular rezultat de la o locuință romană; de la -0,85 m apare sterilul arheologic cu două substraturi: negru deschis și galben-marونی. În această secțiune au fost descoperite două complexe arheologice:

- un colț dintr-o locuință romană de suprafață, denumită în termeni de specialitate *villa* (suburbană), realizată din piatră de râu legată cu mortar. Aceasta a fost denumită C1; a fost surprinsă pe profilul de S la ad. de -0,5 m și pentru conturarea sa au fost deschise S2 și S3;

- o groapă de epocă romană, conturată la -0,70 m adâncime, ea coboară în steril (nu a fost cercetată încă).

Secțiunea S2 - amplasată la S de S1 și cu un martor de 0,5 m, dezvăluie aceeași stratigrafie ca și prima secțiune, iar singurul complex descoperit în ea este aceeași locuință de formă patrulateră, care continuă spre S. Secțiunea nu a fost finalizată.

Secțiunea S3 - amplasată la S de S2 și cu un martor de 0,5 m, dezvăluie marginea C1. Pentru delimitarea colțului locuinței și pentru a vedea dacă această *villa* avea mai multe încăperi a fost deschisă Cas.1 cu dimensiunile de 1,5 x 1 m. Din cauza condițiilor meteo secțiunea nu a fost finalizată.

După cum se poate observa din prezentarea succintă a descoperirilor, observațiile stratigrafice permit constatarea existenței unui nivel arheologic ce atestă locuirea romană, prin

descoperirea acelu complex patrulater în S1, S2 și S3. Adâncimea de conturare diferă de la -0,25 la -0,5 m. Locuința este de tipul *villa suburbana* și are o formă dreptunghiulară. Considerăm că avem de-a face cu o încăpăre din această construcție. Zidul realizat din piatră de râu are o grosime de 0,45-0,60 m iar la exterior o lungime de 9,5 x 5,9 m. Din stratul roman exterior locuinței au fost descoperite alături de o mare cantitate de material tegular provenit de la prăbușirea acoperișului și o serie de materiale arheologice cu caracter special: opaițe, monede de bronz și argint, piese de echipament militar, o teacă de sabie, un inel de bronz etc.

Materialele arheologice descoperite în interiorul locuinței sunt asemănătoare cu cele din exteriorul său, alături de ceramică rezultând și de aici cuie, monede, mărgelile de sticlă sau piese de bronz. O mențiune aparte se cuvine să o acordăm unui fragment (cap) de statueta votivă de marmură. Realizată probabil în Provincia Dacia aceasta reprezintă o zeităte, cel mai posibil Artemis-Diana.

Cercetările ne conduc spre concluzia că și în acest punct, există urme de locuire din perioada romană dar și din perioada modernă, fără însă, să fie descoperite complexe cu caracter funerar care să țină de necropola numită *Stația de Salvare*.

În acest context și pe baza cercetărilor arheologice preventive realizate a fost propusă continuarea cercetărilor și în anul 2007, unde va fi urmărită continuarea locuinței pe latura de S și de V.

Pl. 8

Abstract:

The archaeological researches from 9 Mai Street, Alba Iulia revealed a *villa suburbana*. The foundation and a small part of the lifting made of river stone and mortar are still preserved. The north-south orientation has walls of 5.9 x 9.5 metres and thick between 0.5 – 0.6 m. From its inventory, we may notice a fragment of marble statue representing a feminine divinity, several bronze and silver coins - the most recent one is from Balbinus (238) - a bronze ring, glass beads, etc. Also there has been gathered a large amount of ceramics, which is in process at the restoration laboratory.

The research has not been ended due to weather conditions and it will be continued in the spring of 2007.

29. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Dealul Furcilor-Monolit

Cod sit: 1026.22

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 339/2006, 525/2006

Colectiv: Vasile Moga - responsabil, George Bounegru, Ilie Lascu, Radu Oța, Cristinel Plantos, Constantin Inel, Gabriel Rustoiu, Ovidiu Oargă (MNUAI)

În perioada 10.07–31.10.2006 s-a desfășurat a patra campanie de cercetări arheologice preventive menite să elibereze de sarcină istorică suprafața de teren, proprietate SC Roșia Montană Gold Corporation SA, din zona de SV a municipiului Alba Iulia, punct *Dealul Furcilor-Monolit*, situat în vecinătatea sudică a Întreprinderii de materiale de construcții Monolit SRL. Pe zona în care se desfășoară cercetările urmează să se ridice un cartier de locuințe.

Zona supusă cercetărilor este delimitată de Întreprinderea Monolit spre N, Întreprinderea Apulum SA spre E, Drumul Județean 107 A spre V și un complex de agrement spre S. În partea de N a cursului râului Mureș există o serie de terase ce au asigurat condiții prielnice dezvoltării unor structuri de locuire stabile, eșalonate din preistorie până în epoca modernă. Prima dintre aceste terase situată mai jos de platoul *Dealul Furcilor* constituie aria supusă investigațiilor. Terenul în chestiune fusese în întregime destinat în perioada modernă lucrărilor agricole, iar relieful prezenta o ușoară pantă coborâtoare de la N spre S.

Obiectivul cercetării în campania 2006 l-a constituit investigarea unei suprafețe de teren din zona de S a perimetrului din 2004 și precizarea ariei ocupate de locuirile din epoca bronzului și din prima vârstă a fierului și precizarea caracterului descoperirilor din perioada post-romană și finalizarea complexelor nefinalizate din campania din anul 2005. În această zonă au fost trasate patru secțiuni în campania din anul 2004. În campania din anul 2006 au fost trasate nouă suprafețe, patru secțiuni și nouă casete. Locuirea aparținând epocii bronzului cuprinde două orizonturi distincte din punct de vedere cronologic și cultural, unul aparținând perioadei timpurii și altul celei mijlocii, respectiv culturii Wietenberg.

Orizontul aparținând perioadei timpurii a epocii bronzului a fost surprins în suprafețele Sp06, Sp08, Sp09, Sp10, Sp11. Din punct de vedere stratigrafic, nivelul de bronz timpuriu, având o grosime de cca. 0,15-0,2 m, suprapune nivelul de steril și este suprapus la rândul său de stratul Wietenberg, fiind însă deranjat pe porțiuni destul de mari de locuirea Wietenberg. Nu au fost descoperite complexe arheologice care să aparțină bronzului timpuriu, dar a fost observată o mai mare cantitate ceramică în Sp11. Ceramica descoperită este decorată cu ornamente striate și cu motive textile imprimate (*Besenstrich und Textilmusterkeramik*). Starea fragmentară a materialului ceramic nu a permis decât identificarea a puține forme ceramice, cele mai răspândite fiind străchinile calotiforme și vasele de tip sac. Decorul ceramic este principalul element de încadrare cultural-cronologică pentru orizontul de bronz timpuriu, acesta putând fi atribuit descoperirilor de tip Iernut, respectiv celei de-a treia etape a bronzului timpuriu transilvănean. Cele mai bune analogii pentru materialele de la Alba Iulia le reprezintă descoperirile de la de la Pianu de Jos.

Locuirea Wietenberg:

Au fost continuate cercetările în aria așezării Wietenberg, identificată în campania din anul 2004, fiind descoperite materiale și complexe arheologice în suprafețele: Sp09; Sp10 și Sp011. Stratigrafia așezării se prezintă astfel: nivelul Wietenberg suprapune un nivel de depuneri aparținând bronzului timpuriu și este suprapus de un nivel de depunere în care au fost sesizate materiale romane și din prima vârstă a fierului. Grosimea stratului de cultură variază de la 0,65-0,9 m partea superioară a stratului de cultură a fost afectată de locuirile ulterioare. Au fost descoperite șapte complexe arheologice, o locuință de suprafață puternic afectată de locuirea ulterioară și de un stâlp electric, care suprapune parțial locuința, trei vetre de foc și trei gropi de provizii, care pot fi atribuite purtătorilor culturii Wietenberg. Din inventarul complexelor făceau parte numeroase fragmente ceramice, materiale osteologice. În Sp10 au fost descoperite, pe lângă o mare cantitate de material ceramic, și un fragment de car

miniatural și roțițe de lut. Campania din anul 2006 a dus la identificarea limitei așezării în zona suprafețelor Sp03-Sp04 și Sp07-Sp08. Singurele materiale arheologice cu valoare cronologică descoperite în cadrul așezării Wietenberg sunt materialele ceramice, care sunt decorate cu motive specifice fazei III de evoluție a culturii, fiind reprezentat de: decorul meandric, împunsături simultane (Zahnstempelung), triunghiuri imprimate, cercuri imprimate, impresiuni unghiulare, impresiuni oval-alungite de forma unor „boabe de grâu”. Locuirea Wietenberg este de datată în faza a III-a de evoluție a culturii găsindu-și analogii în nivelul IV al așezării de la Dersida, lipsind până în acest moment elemente care să reliefeze depuneri din celelalte faze ale culturii.

Locuirea din prima vârstă a fierului:

Descoperirile din prima vârstă a fierului aparțin orizontului cu ceramică canelată de tip Gava și descoperiri de tip Basarabi. Materiale arheologice aparținând orizontului cu ceramică canelată de tip Gava au fost descoperite în toată zona supusă cercetării. Au fost descoperite două locuințe în S105 și Sp11, o vatră în Sp09, o groapă rituală în Sp03 și peste douăzeci de gropi, 12 fiind descoperite în Sp09. Se poate observa o densitate crescută a complexelor în zona suprafețelor Sp03-Sp09 și densitate scăzută în zona suprafețelor Sp05-Sp08, zonă care poate fi presupusă ca fiind o limită a așezării. Este de menționat că nu a fost observat un strat de cultură care să poată fi atribuit locuirii hallstattiene, complexe ale acestei epoci fiind conturate într-un sol negru în care au fost conturate și complexe aparținând descoperirilor de tip Basarabi și cele ale perioadei post-romane. În suprafața Sp06 a fost descoperit un sceptor de corn nedecorat. Din inventarul complexelor fac parte numeroase materiale ceramice, materiale osteologice și în unele cazuri și piese de bronz. În interiorul complexelor au fost descoperite și piese de bronz: ace de păr cu cap și dăltițe de bronz, dar piesele de bronz au o circulație largă și nu oferă indicii cronologice. În campania din 2006 nu a fost descoperită nici o piesă de fier. Formele și decorul ceramicii își găsesc cele mai bune analogii în descoperirile din așezarea fortificată de la Teleac.

Descoperirile aparținând perioadei mijlocii a primei vârste a fierului sunt reprezentate de materiale de tip Basarabi. Au fost descoperite complexe în următoarele secțiuni Sp04, Sp06, Sp09. Este de menționat faptul că nu a fost sesizat un nivel de depuneri aparținând culturii. Au fost descoperite două locuințe, în Sp04 și Sp06, două gropi în S102 și Sp09 și o groapă rituală în Sp04. Decorul ceramicii constă din: motive imprimate, benzi în formă de „S”-uri, benzi paralele crestate oblic (așa numitul *șnur fals*) și caneluri și fațete. Proportia ceramicii decorate este redusă, decorul imprimat și ștampilat este mult mai puțin frecvent și realizat neîngrijit. De asemenea formele ceramice își găsesc analogii în formele din faza târzie a culturii. În C9 din suprafața Sp09 a fost descoperit fragmentar un vârf de suliță din fier. Materialul prezentat își găsește cele mai bune analogii în descoperirile de la Chendu fiind datate în faza târzie de dezvoltare.

A fost descoperit un cuptor de mici dimensiuni din perioada romană, fiind descoperite și fragmente de la mai multe vase și un opaiț.

Locuirea de sec. IV-V:

În campania din 2006 a fost cercetată un număr de 11 complexe arheologice aparținând acestei perioade dintre care trei locuințe semiadâncite erau nefinalizate din campania precedentă. Au fost descoperite cinci locuințe semiadâncite, o

anexă și două vetre de foc. Dintre acestea C1 și C2/S102 precum și C1/S091 au fost conturate în campania 2005. Toate cele opt locuințe prezintă podină de lut bătătorit iar la colțuri gropi de stâlpi. Tipologic ele sunt asemănătoare celor din campania precedentă. Două dintre locuințe, C1/SP04 și C2/S102, prezintă în pământul de umplutură un pigment de arsură de culoare cenușiu-cărmiziu, același întâlnit și la C1/S100 din campania precedentă. Locuințele sunt la distanță foarte mică una de cealaltă. Inventarul constă în material ceramic și osteologic, cuie, fusaiole, monedă romană etc. O mențiune aparte se cuvine să o acordăm pieselor cu putere de datare mai mare. Dintre acestea am remarcat o fibulă, păstrată fără resort. Tipologic acesta se încadrează în sec. IV. Într-o altă locuință, C1/Sp 06 a fost descoperit un fragment de pieptene bilateral de corn. Asemănător cu cei din campaniile precedente și acesta prezintă decorul cu „ochiuri”. Anul acesta au fost descoperite și primele vetre de foc exterioare aparținând acestei perioade. O vatră a fost descoperită în Sp11, ea se prezintă ca o aglomerație de lut ars, aflat pe o talpă de cărămizi romane refolosite.

În campania din anul 2006 a fost descoperit un șanț de mici dimensiuni cu lățimea de 0,6 m, săpat în forma literei V. Șanțul suprapune o groapă din prima vârstă a fierului. În interiorul șanțului singurele materiale descoperite sunt din prima vârstă a fierului și apar doar în zona C2, fiind un rezultat al deranjării gropii în momentul săpării șanțului. Se poate presupune că șanțul surprins în S105 să reprezinte continuarea în această zonă a șanțului surprins în S090, S091, S092, S093, S094, S095, S096, S097 și notat Șanțul F, care din punct de vedere stratigrafic suprapune o locuință post-romană, C1/S091. Lățimea șanțului F este de 0,7 m și a fost conturat la 0,85 m față de nivelul actual de călcare.

În cursul campaniilor viitoare de cercetare vom extinde perimetrul săpăturilor în apropierea unor complexe puse în evidență deja și se vor demara investigații asupra zonelor necercetate.

La solicitarea beneficiarului, compania Roșia Montană Gold Corporation, a fost încheiat un nou contract de cercetare arheologică în punctul Alba Iulia – *La Recea-Monolit* și a fost întreprinsă o a doua campanie de cercetări arheologice în acest punct, în intervalul cuprins între 1 noiembrie – 20 decembrie 2006.

Strategia de abordare a sitului a fost una diferită, față de campaniile anterioare, acum colectivul având la dispoziție o documentație cu amplasamentul exact al viitoarelor locuințe ce urmează să se realizeze aici, respectiv cu traseul căilor de comunicații și al rețelelor de utilități, astfel încât amplasarea unităților de cercetare arheologică a fost una punctuală, pe fiecare din aceste obiective fiind amplasate cu suport topografic, unități de cercetare care urmăreau să asigure informații legate de potențialul arheologic al amplasamentului respectiv.

În această campanie au fost realizate un număr total de 180 secțiuni, dintre care 174 au fost finalizate, iar în șase dintre ele urmează ca cercetările să continue în campania 2007. Au fost descoperite un total de 25 complexe arheologice, între acestea figurând 12 morminte din perioada postromană, respectiv alte 13 complexe aparținând epocilor: bronz mijlociu, Hallstatt, romană și postromană.

Cercetările arheologice au vizat, într-o primă etapă, colțul de SE al zonei unde urmează a fi construit cartierul de locuințe de la Alba Iulia - *La Recea-Monolit*. Cu excepția resturilor

provenite de la zidul roman de incintă (surprins în campaniile anterioare), a unui șant ce pare a se data într-o perioadă anterioară epocii romane și a unui jgheab de epocă modernă, nu au fost surprinse elemente de interes arheologic. Explorarea a continuat, într-o etapă ulterioară, în zona mediană a terasei I a Mureșului, unde putem defalca două zone. Prima, ce cuprinde în general jumătatea SSE, unde urmele activității antropice sunt foarte slabe și cea de-a doua, jumătatea de SSV, unde au apărut o serie de complexe și materiale arheologice databile din prima epocă a fierului, respectiv perioada post-romană, caracterizată prin descoperiri exclusiv funerare.

În general, materialul arheologic recoltat se înscrie în tipicul perioadelor enunțate, remarcându-se, în mod special, două fibule din argint aurit, emailate găsite într-un mormânt din a doua jumătate a sec. al VI-lea p.Chr.

Cercetările arheologice din luna decembrie s-au axat cu predilecție în sectorul de SSE al perimetrului ce urmează a fi afectat. S-a constatat o depunere tot mai slabă de niveluri de interes arheologic, fiind de menționate doar câteva complexe hallstattiene, dispersate, șanțuri de drenaj din epocă romană și un complex de epocă post-romană, necercetat decât într-o foarte mică măsură. Tot în luna decembrie a fost finalizată și Sp110 din sectorul NNV al perimetrului ce urmează a fi afectat, suprafață ce fusese abordată încă din luna octombrie 2006. Au fost descoperite și aici o serie de complexe aparținând bronzului mijlociu și epocii post romane.

Lucrările vor continua în perimetrul abordat în campania 2006, printr-o nouă campanie în anul 2007, în care se va continua verificarea traseului căilor de comunicație și a rețelilor de utilități, precum și a altor amplasamente destinate ridicării unor locuințe familiale.

Pl. 9

Bibliografie:

- L. Bâzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în sec. IV-V (cimitirul 1 de la Bratei)*, București, 1973.
 L. Bâzu, S. Brezeanu, *Originea și continuitatea românilor. Arheologie și tradiție istorică*, București, 1991.
 H. Ciugudean, *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, București, 1996.
 H. Ciugudean, *Cercetări privind epoca bronzului și prima vârstă a fierului în Transilvania*, Alba Iulia, 1997.
 N. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida*, Oradea, 1980.
 K. Horedt, *Morești-Grabungen in einer vor-und frühgeschichtlichen Siedlung in Sieberburgen*, Ed. Kriterion, București, 1979.
 V. Vasiliev, A. Zryni, *Așezarea și mormintele din prima epocă a fierului de la Chendu (jud. Mureș)*, Apulum 24, 1987.
 V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, *Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României. Contribuții arheologice: așezarea fortificată de la Teleac*, Ed. Dacia, 1991.

Abstract:

The archaeological researches unfolded in the course of two periods. A first period developed between the 10th of July and 31th of October 2006. The archaeological researches completed all that was known till then through the discovery of new materials and archaeological complexes belonging to the Bronze Age, the first period of the Iron Age and post-Roman

Period. Now, there has been delimited the eastern margin of the settlement from the Bronze Age, and the north-east margin of the settlements from the first period of the Iron Age. Twenty two research units have been traced, there were discovered seven complexes belonging to the Bronze Age, twenty-four complexes from the first period of the Iron Age, five complexes belonging to Basarabi type, a Roman complex and nine post-Roman complexes.

A second period developed between the 1st of November and the 20th of December 2006. We continued the preventive archaeological researches by 180 research units, of which 174 have been finalized, and in six of them the researches will be resumed in the 2007 campaign. There have been discovered a total of 25 archaeological complexes, among these: 12 graves from post-Roman Period, and other 13 complexes from Middle Bronze, Hallstatt, Roman and post-Roman periods.

The work will continue on the same area as in the 2006 campaign, through a new one in 2007, with the checking up of both the route of the roads and infrastructure, and other places for raising family settlements.

30. Albești, com. Albești, jud. Constanța

Punct: Cetate

Cod sit: 60954.01

Autorizație de cercetare arheologică sistematică nr 37/2006

Colectiv: Livia Buzoianu- responsabil, Laurențiu Clianțe (MINAC), Nicolae Alexandru (MA Mangalia), Maria Bărbulescu (UO Constanța)

Așezarea fortificată de la Albești (de tip *phourion*) ocupă o suprafață de cca. 2800 m². În exteriorul fortificației locuirea se întinde pe cca. 12 ha. Fortificația propriu-zisă cunoaște trei etape constructive plasate pe durata sec. IV-III a.Chr. Primele etape databile la mijlocul și spre sfârșitul sec. IV - începutul sec. III a.Chr., ocupă suprafețe quasiegale. Etapa a treia reprezintă o extindere spre S a suprafeței fortificate. Amenajarea spațiului interior al fortificației păstrează ordonarea față de axele incintelor și se plasează între aceleași limite cronologice.

Campania 2006 pe șantierul arheologic Albești și-a propus continuarea cercetării complexelor de locuire din zona de extindere a spațiului fortificat din sectorul A; stabilirea relației dintre incinta a II a (latura de S, din sectorul B) și pavajul paralel ei din sectorul A, inclusiv a zidurilor care suprapun pavajul; identificarea unor eventuale locuri *extra muros* (prin verificarea datelor obținute prin măsurători geofizice); efectuarea unor lucrări de conservare primară.

Sector A, c.11-18-25-26

Carourile nou deschise se situează în jumătatea de SE a sectorului, la N de zidul „Z” (apreciat ca zid de sprijin sau „falsă incintă”).

- c.11 prezintă o situație complexă. Aprox. 1/4 din suprafața c.11 este ocupată de un pavaj de pietre mari, pe direcția E-V, care urmează zidul Z în partea de N. Pavajul este denivelat datorită presiunii zidurilor ferme de la S (zidul Z) și N.

Pavajul a apărut la -0,25 -0,30 m (dimensiune luată pe profilul de V) și -0,10 -0,15 m (pe profilul de S).

Dimensiunile lespezilor mari sunt de 0,87 x 0,55 m; 0,95 x 0,53 m; 0,86 x 0,60 m etc. Pavajul are o suprafață de 2,50 x 2,20 m. El continuă spre V, în SA, c.18 și corespunde pavajului superior din SA, c.39.

Pavajul suprapune un zid cu direcția N-S, care traversează partea dinspre E a caroului; Lzidului = 4 m; l = 0,60 m. Zidul este construit din blochete mijlocii de calcar; h păstrată = 0,35 m. Probabil spre S zidul se sprijinea de zidul Z (aflat aici sub martorul spre c.10). Limita de E a caroului este marcată de pietre (care țin, de fapt, tot de pavajul superior). În partea dinspre N a caroului se detașează linia unui zid pe direcția E-V. Linia zidului se păstrează și în caroul alăturat (SA, c.18). Posibil să fie zidul de închidere spre Sud a locuinței apărute în SA, c.13-20. Dimensiunile zidului (în SA, c.11) sunt: L = 2,25 m și l = 0,45 m. Zidul face unghi drept spre N (c.12, nesăpat), pe o lungime de 1,30 m. Situația se verifică: aici se închide, spre S și E zidul locuinței din SA, c. 13 – 20. Diferența de nivel dintre pavajul superior și zid este de -0,32 m. Între peretele de N al caroului și zidurile locuinței, la -0,55 – 0,60 m apar pietrele unui pavaj inferior (aceiași din SA, c.39). Urmărind de la E la V situația pe latura de N a caroului, notăm: pietre amestecate cu pământ căzute din pavajul superior, zidul de E al locuinței, pietre din pavajul inferior, dărâmată.

SA, c.18

În jumătatea de S a caroului continuă pavajul superior din SA, c.11 (el apare la -0,15 – 0,20 m față de profilul de S). Pavajul nu ajunge până la limita de V a caroului. Suprafața pavajului este de 2 x 2,50 m. În partea de N caroul este traversat de un zid pe direcția N-S. Este corespondentul zidului din SA, c.11, pe aceeași direcție. Dimensiunile zidului sunt: L = 4 m, l = 0,50 m, h păstrată = 0,50 m. Spre profilul de V apare o linie fermă de pietre, cu aspect de zid (sau platformă), cu dimensiunile de L = 1,80 m, l = 0,60 m și h păstrată = 0,32 m. În partea de N a caroului apar zidul de S și de V al încăperii: sunt continuarea zidului de S din SA, c. 11 și zidul de V care închid locuința din SA, c.13-20. Dimensiunile zidului de S: L = 3,10 m, l = 0,60 m, h păstrată = 0,35 m; dimensiunile zidului de V sunt de: L = 1,15 m, l = 0,53 m, h păstrată = 0,35 m. În interior, între zidul de S și profil apare pavajul inferior. Față de profilul de N zidul locuinței apare la -0,50 m, iar pavajul inferior la -0,62 m.

Locuința care se configurează în c.13-20 (latura de N) și 11-18 (latura de S) are, prin urmare, următoarele dimensiuni: zidul de S -6,70 m (inclus și martorul dintre carouri); zidul de E -9,20 m (inclus și caroul nesăpat, SA, c.12); zidul de N -6,70 m; zidul de V -9,20 m.

SA, c.25

Cca. 90% din carou este ocupat de pavaj: este continuarea pavajului din SA, c.11 și 18. Pavajul este din dale mari, neregulate, ușor înclinat spre N. În profilul de N al caroului apar pietre din dărâmată. Un singur bloc are o direcție clară N-S, dar nu-l putem lega de vreo amenajare (zid). Între pavaj și profilul de N s-a ajuns la -0,52 m la piatră fărâmată.

Dimensiuni: pavaj = 3,90 x 2,80 m; distanța dintre pavaj și latura de N a caroului este de 1 m; blocul mare din profilul de N: 0,67 x 0,69 m; ad. pavajului față de profilul de N -0,32 m; ad. caroului spre profilul de N -0,52 m.

SA, c.26

Suprafața caroului ocupată de pietre de pavaj și dărâmată. Este dificil de făcut o distincție între pavaj și elemente de construcție acoperite de acesta. De-a lungul profilului de E apar pietre aliniate cu aspect de zid. Ele pot fi

urmărite pe o L = 3,60 m; l = -0,47 m; ad. la care apar: -0,30 m. Pietrele sunt de dimensiuni mijlocii și mici, ușor înclinate spre N (cele din capăt) și V (cele din interiorul caroului).

„Zidul” dinspre E este surprins și în dărâmată din colțul de NE al c.27. Jumătatea de S a caroului este ocupată de pavajul care continuă din SA, c.25. Suprafața mai fermă a pavajului se încadrează într-o formă trapezoidală cu dimensiunile de 1,72 m (latura lungă), 0,60 și 0,90 m (laturile scurte; a patra latură intră în profil). De la diviziunea de 2 m pe încă 1,85 m aspectul pavajului este mai neregulat. Pe mijlocul caroului se conturează un zid pe direcția N-S întrerupt (spart) la mijloc. Lungimea zidului păstrată spre N este de 3,20 m. În partea de V a caroului se conturează un pavaj din dale regulate cu suprafața de 2,65 x 0,45 m.

Relația incinta de S (SB) și pavajul exterior (SA)

Cum în campaniile anterioare au fost cercetate carourile din sectorul A situate imediat la S față de zidul de incintă al fortificației a II a, se trece la desființarea martorilor perpendiculari pe incintă – SA, c.35-28, SA, c.28-21 și a celor dintre incintă și pavaj – SA, c.28 – SB, c.31, SA, c.21 – SB, c.21. Se recuperează mai multe fragmente ceramice, în general amforice, între care câteva ștampile de Sinope și una de Paros, un unguentarium aproape întreg și multă țiglă. Incinta are în exterior un pavaj cu bordura spre S. Bordura este formată din blochete de calcar așezate pe lungime, cu dimensiuni de 0,66 x 0,54 x 0,30 m; 1,40 x 0,68 x 0,23 m; 0,53 x 0,36 x 0,19 m. Pavajul propriu-zis este alcătuit din pietre mărunte legate cu pământ. Între pavaj și limita sudică a incintei este o fâșie de pământ tasat, lată de cca. 0,50 m. Pavajul urmărit de-a lungul c.14-35 (SA) are lungimea de 17,40 și lățimea de 3,20 m.

Pavajul este suprapus de o locuință. Zidul de V al locuinței, construit din blochete de calcar are dimensiunile de 7,60 m (L) și 0,55 m (l). Zidul de N, format din pietre mici legate cu pământ, se păstrează pe o lungime de 5,80 m; pe această latură este și intrarea lată de 0,85 m; zidul mai urmează pe o lungime de 1,30 m și face colț cu zidul de E. Construit tot din piatră mărunță, acesta se păstrează pe o lungime de 5,30 m. Atât zidul de V cât și zidul de E intră în martorii dinspre S. Zona spartă a pavajului din SA, c.28 a fost ocupată de o amenajare din interiorul locuinței. Din această amenajare s-a păstrat un zid circular; diametrul sectorului de cerc păstrat este de 0,85 m (interior) și 1,25 m (exterior). Construcția făcea parte probabil dintr-un cuptor. Rezultă că și construcția în arc de cerc din SA, c.35 aparține unei amenajări (cuptor) al unei locuințe târzii care suprapunea pavajul.

Dincolo de zidul de E al locuinței mai înregistrăm un pavaj din dale mari, pe direcția N-S, cu dimensiunea de 2,15 x 1,63 m; un zid (1) cu aceeași direcție N-S, lung de 2,15 m și lat de 0,50 m; pat de piatră fărâmată (pat de construcție) lat de 1,10-1,20 m.

Urmărind situația dinspre E spre V, ordinea este următoarea: pat de piatră fărâmată; zidul 1 (N-S); pavaj dale mari (N-S); zidul de E al locuinței; zidul de V al locuinței. Spre N: bordură pavaj; pavaj; pământ tasat; incinta II. Situația dintre bordură și incintă: zidul de E al locuinței; zidul de N al locuinței; pavaj spart; eventual cuptor; zidul de V al locuinței; continuarea pavajului; zid circular (SA, c.35); ruptura pavajului și a incintei.

Situația din teren documentează pentru sec. III a.Chr. două etape de locuire: locuințe bine consolidate, de dimensiuni mari și pavaj paralel incintei din SB – în prima etapă; pavaje

secundare, locuință slab consolidată din pietre mărunte sau diverse alte amenajări în etapa a II a.

La cca. 200 m SE de fortificație a fost executată o secțiune de verificare a unor măsurători magnetometrice. Secțiunea (SV), cu dimensiunea de 10 x 2 m este traversată pe mijloc de o zonă de piatră mărunță, lată de cca. 0,50 m ce ar putea, eventual, indica o arteră de circulație.

Paralel lucrărilor de cercetare arheologică, s-au executat lucrări de conservare primară ale următoarelor ziduri:

- fața de S a zidului Z (în lungime de 4 m);
- zidurile de S, V și E din SA, c. 52 m (măsurând fiecare 4 m; l = 0,67 m);
- zidurile perpendiculare pe zidul Z din SA, c.39;
- zidul de V și parțial de N al locuinței din SA, c.40-41 (în l = 9 m).

Materiale arheologice databile:

- ștampilă Sinope; grupa V d Conovici, 1998 (VI D Garlan, 2004); cca. 222-211 a.Chr. [ἀστὺ]νόμου; [Ἰφι]ος τοῦ mască Silen; Ἑστιαίου, SA, 2006, c. 18, -0,60 m
- ștampilă Sinope; grupa V b Conovici, 1998 (VI B Garlan, 2004); cca. 252-243 a.Chr. [ἀστυνό]μου; [Πυθ]οχρήστου - acrostil; [τοῦ] Ἀπολλωνίου; [.]. SA, c. 27 (partea de NE a caroului)
- ștampilă Sinope; grupa IV Conovici 1998 (V A Garlan, 2004); cca. 279-258 a.Chr. [.]; ἀστυνόμου; [Μ]ιλτιάδους - fulgere. SA, c.14-21 (la desființarea martorului; în apropierea pavajului)
- ștampilă Sinope, din care se păstrează doar numele fabricantului Φιλοκράτης. SA, c.41 (din inventarul locuinței din SA, c. 39-41; vezi campania 2005)
- ștampilă Paros, conținând eticonul Παρίων. SA, c. 35-28 (din martor)
- ștampilă de producător, Sinope Ἀπατούριος. SA, c. 35-28 (din martor)
- ștampilă Thasos; tip recent; prima jumătate a sec. III a.Chr. Θασίων symbol spart Διαγ[όρας]. SA, c. 35-28 (din martor)
- ștampilă Sinope; grupa V c Conovici, 1998 (VI C 2, Garlan, 2004); cca. 242-223 a.Chr. ἀστυνομοῦντος Λεωμέδοντος τοῦ călăreț Ἐπιδήμου; [. . . .]τος
- ștampilă Sinope; grupa V b Conovici, 1998 (VI B Garlan, 2004); cca. 252-243 a.Chr. ἀστυνόμου; Ἰκεσίου τοῦ proră de corabie Βαχχίου; Κεφαλίων. SB, c. 42-43 (la curățirea pavajului spre turn)
- ștampilă Sinope; grupa V d Conovici, 1998 (VI D Garlan, 2004); cca. 222-211 a.Chr. [ἀστυνό]μου; [Ἰκεσίου] τοῦ hermă din față Ἀντιπάτρου; [Σαγά]ριος

Alte materiale:

- vas de cult tip kernos (SA, c. 11, -0,60 m);
- opaiț de tip efesian (SA, c. 26);
- gât oinochoe cu decor; stil West Slope (SA, c. 52, -0,45 m);
- unguentarium cu decor pictat (SA, c. 35-28).

Următoarele campanii arheologice își propun cercetarea c.12 și 19 din sector A; stabilirea raporturilor stratigrafice între sectorul A și B în zona turnului; surprinderea eventualelor amenajări exterioare incintei, la S și la E.

Pl. 10

Bibliografie:

Albești. Raport preliminar în CCA 2005, p. 74-78.

L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Ceramica greacă de uz comun din aşezarea de la Albești (jud. Constanța): cămile*, Pontica 39 (2006), p. 169-184.

L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Relații cu insula Rhodos în lumina descoperirilor amforice de la Albești (jud. Constanța)*, în *Historiae Diversitas. Festschrift für Vladimir Iliescu zum 80. Geburtstag*, Academica Verlag 2006, Galați, p. 35-50.

Résumé:

Les fouilles archéologiques d'Albești, la campagne de 2006, se sont proposé de continuer la recherche dans les complexes d'habitat de la zone d'extension de l'espace fortifié du secteur A, c'est-à-dire d'établir la relation entre l'enceinte II (le côté Sud, du secteur B) et le pavage parallèle avec celle-ci, du secteur A. On a surpris les murs de fermeture vers le Sud, l'Est et l'Ouest de quelques complexes d'habitat identifiés au cours des campagnes antérieures. Le pavage (long de 17,40 m et large de 3,20 m), extérieur au côté Sud de la IIe enceinte, est superposé d'une habitation qui conserve aussi un aménagement en arc de cercle appartenant à un éventuel four.

La situation archéologique fournit des documents pour deux étapes d'habitat appartenant au IIIe s. av. J.-C.: une première étape à laquelle appartiennent des habitations bien consolidées, de grandes dimensions et le pavage parallèle à l'enceinte du secteur B; la IIe étape est documentée par des pavages secondaires et des habitations faiblement consolidées, faites en pierres de petites dimensions, liées à l'argile.

Les matériels archéologiques datables consistent en estampilles amphoriques de Sinope du IVe groupe et surtout du Ve groupe (respectivement, du VIe groupe, Garlan, 2004), de Thasos et Paros, datables du IIIe s. av. J.-C.

Cercetări geofizice

Florin Scurtu (GEI-PROSECO București)

Premize petrofizice

Baza proiectării cercetării magnetometrice a sitului arheologic Albești o constituie existența unor contraste de proprietăți magnetice (susceptibilitate magnetică) între diferitele tipuri de roci ce iau parte la construcția, naturală și antropică, a subsolului zonei cercetate.

Baza petrofizică a interpretării datelor magnetometrice o constituie, în principiu, contrastul de susceptibilitate magnetică între calcarele (practic inactive magnetic) care probabil au servit la edificarea tuturor construcțiilor antice din zonă și solul (cu susceptibilități moderate) care înglobează aceste construcții. Desigur, concentrații mari de țigle și olane, ceramică de diferite tipuri, zone incendiate, vor trebui să genereze anomalii magnetometrice pozitive, în conformitate cu contrastele de susceptibilitate cunoscute din practica geofizică și confirmate de măsurători *in situ*.

Din păcate, prezența fundamentului calcaros sarmațian la adâncime foarte mică (de obicei sub un metru) complică foarte mult interpretarea rezultatelor măsurătorilor magnetometrice de teren: am constatat că anomalii magnetometrice pozitive puternice, care în mod normal corespund din punct de vedere arheologic unor zone de arsură (inclusiv concentrații de ceramică sau construcții din cărămidă), la Albești sunt generate de zone cu concentrație locală mare de oxizi de fier în calcarele fundamentului. Un efect parazit este introdus de asemenea de microrelieful calcarelor, în sensul că mici denivelări locale, efect al eroziunii geologice, produc anomalii

locale confundabile cu efectul unor obiective arheologice. Aceste efecte parazite au fost constatate efectiv în cursul verificărilor arheologice realizate la Albești anul trecut pe câteva anomalii geofizice: o anomalie magnetometrică puternică de maxim era generată de fapt chiar de o concentrație puternică de oxizi de fier în calcare, combinată cu un relief negativ al calcarelor care întărea și mai mult anomalia de maxim.

Rezultate geofizice

Pentru a putea crește succesul cercetării magnetometrice de la Albești, prima măsură pe care am preconizat-o a fost aceea de a extinde foarte mult cercetarea, mai ales spre S - unde se pare că ad. calcarelor crește (dovada fiind aceea că frecvența blocurilor de calcar împrăștiate la suprafața terenului, extrem de mare în zona nordică, ca urmare a scormonirii lor cu ocazia arăturilor practicate în zonă de-a lungul timpurilor, scade foarte mult în zona sudică, unde de multe ori nu există nici o piatră pe o rază de câteva zeci de metri). Îndepărtarea de zona cu adâncime mică la suprafața calcarelor face ca *zgomotul geofizic* produs de relieful fundamentului să scadă, permițând *semnalului util* să fie mai vizibil și mai ușor de separat din semnalul efectiv măsurat.

Zona cercetată în cei doi ani are un contur puțin neregulat, determinat de accesibilitatea limitată de culturile agricole, dimensiunile exterioare ale acestei zone fiind de 480 m (pe direcția N-S) și 400 m (pe direcția V-E).

Tot pe aceeași linie, constatând că în zona nordică cercetată anul trecut apar foarte multe anomalii de mici dimensiuni care de fapt corespund unor neomogenități locale de natură geologică (nu am constatat până în prezent cauze arheologice ale unor astfel de anomalii – vetre, cuptoare, urme de incendii – deși nu este exclus să existe și astfel de situații, mascate însă de abundența de anomalii cu cauză geologică), am decis relaxarea rețelei de măsură până la un nivel care să conducă la localizarea unor cauze cu dimensiuni metrice și la atenuarea statistică a efectului unor anomalii foarte locale.

Harta zonei nordice pune în evidență diferența care apare în aspectul anomaliilor magnetometrice ca efect al modificării gradului de îndesire a punctelor de observație: în zona nordică a hărții, realizată anul trecut, sunt cartate o puzderie de mici anomalii a căror interpretare fizico-geologică sau arheologică este hazardată (aici apar și două anomalii cu mare extindere spre V, generate de relieful unor canale săpate în trecutul apropiat pentru oprirea și irigarea apei de ploaie la vale, spre N), în timp ce partea centrală a sectorului prezintă o imagine mai aerisită, în care apar și anomalii de mai mică extindere, dar acestea sunt mult mai bine individualizate.

Harta zonei sudice păstrează și ea aspectul general al zonei centrale a sectorului, aici apărând de asemenea și un șir de anomalii de extindere moderată (cu diametrul mediu de 10 m) dar intensitate relativ mare (peste 20 nT), aliniate pe direcția N-S, a căror cauză încă nu o putem aprecia, având în vedere faptul că nu cunoaștem activitatea antropică mai veche sau mai nouă din zonă (unele astfel de anomalii pot fi generate de obiecte contemporane de uz tehnic) și nici obiective arheologice cunoscute care ar putea genera efecte geofizice similare. Oricum, este puțin probabilă o structură geologică locală care să genereze un astfel de complex anomal.

Secțiuni de sondaj arheologic

Pentru stabilirea unui model de interpretare a anomaliilor geofizice obținute în timpul celor două campanii de cercetări la Albești (2005 și 2006), am solicitat arheologilor realizarea unui

minim de secțiuni de sondaj, pe anomalii geofizice caracteristice, urmând ca rezultatele acestor secțiuni să fie utilizate în cadrul cercetărilor arheologice viitoare pentru a obține o eficiență cât mai bună a acestora.

După ce în cursul anului 2005 au fost realizate, din fondurile Ministerului Educației și Cercetării, patru secțiuni scurte (SG-1 – SG-4), dintre care două s-au dovedit a avea cauze pur geologice (concentrații crescute de oxizi de fier în calcarele sarmațiene), iar două (SG-2 și SG-3) au interceptat construcții antice, anul acesta am mai amplasat încă două, mult spre S față de zona fortificației în curs de cercetare de către arheologi. Am ales această zonă sudică atât din considerente geofizice, cât și pentru faptul că am găsit aici, în arătură, bulgări cu aspect de chirpic ars, constituiți dintr-o masă de argilă roșcată-cărămizie, friabilă, conținând o mare cantitate (cca. 20 %) de granule submilimetrice de calcar.

Secțiunea SG-5 a fost amplasată la cca. 250 m S față de zona fortificației, pe o anomalie locală care părea să indice prezența unei construcții de formă rectangulară. Secțiunea a avut dimensiunile de 15 m x 2 m și a fost orientată N-S. În stratul superficial am găsit mai multe fragmente ceramice, semn că în zonă a existat o activitate umană, iar la ad. de cca. 0,40 m am găsit un strat de pietre de dimensiuni medii și mici care păreau să constituie un pavaj sau o fundație. În partea sudică a secțiunii au apărut două zone de ocru roșu (hematit pământos-argilos) și galben (limonit pulverulent pământos), în poziție primară, de dimensiuni destul de mari, care puteau constitui o sursă de ocru pentru ritualurile de înmormântare antice. Concluzia arheologilor care au continuat această secțiune a fost negativă, fără comentarii suplimentare.

Secțiunea SG-6 a fost amplasată la cca. 300 m S de zona fortificației, a avut dimensiunile de 10 m x 2 m și a fost orientată V-E, transversal pe șirul de anomalii orientat S-N descris mai sus. Arheologii afirmă că nu au găsit nimic interesant (noi nu am văzut rezultatele acestei săpături): doar „o zonă de piatră mărunță, ce ar putea, eventual, indica o arteră de circulație”.

Tot în cursul anului 2006, sub o placă de calcar de pe fundul secțiunii SG-3 s-a constatat existența unei zone constituite din argilă roșie (foto 3) din care au fost recoltate câteva bucăți de amfore.

Concluzii

Finanțarea proiectului nostru la Albești s-a încheiat la sfârșitul anului 2006. Au rămas totuși de elucidat, într-o primă fază, o serie de probleme legate de interpretarea arheologică a datelor geofizice, care ar permite o viziune mai largă asupra arheologiei sitului: ce extindere are construcția intersectată de SG-2 (săpată în anul 2005), ce extindere și ce funcționalitate au pavajele din piatră medie și mică întâlnite în SG-5 și SG-6, ce semnificație are șirul de anomalii pe al căror aliniament a fost săpată secțiunea SG-6 etc. Toate aceste întrebări și altele subsecvente își vor putea găsi răspunsul, contribuind astfel la mai buna cunoaștere a sitului, numai dacă arheologii se vor implica (mult mai mult decât până acum) în realizarea unor secțiuni de sondaj arheologic în zonele în care geofizica (folosită la cercetarea unei suprafețe de cca. 15 hectare) a indicat posibile structuri caracteristice, utilizabile pentru interpretarea întregii hărți magnetometrice realizate de noi în condiții de teren dificile. Altfel, cercetarea noastră geofizică la Albești (solicitată Ministerului Educației și Cercetării ca proiect prioritar de către Ministerul Culturii și Cultelor) va însemna

doar energie și fonduri financiare cheltuite inutil, iar rezultatul cercetării noastre - un desen colorat.

PI. 10

Résumé

Nous avons continué, durant l'année 2006, la recherche géophysique (magnétométrie) sur le plateau dont la partie Nord est occupée par la forteresse antique en train d'être étudiée par les fouilles archéologiques.

La tâche s'est avérée très difficile, à cause de la présence de concentrations d'oxydes de fer dans le calcaire sous-jacent au sol. Néanmoins, apart les tranchées „de sondage” qui ont montré que la source des anomalies géophysiques respectives est entièrement géologique, quelques-unes d'elles ont découvert des constructions antiques en calcaire ou bien des agglomérations de pierres de dimension moyenne qui puissent représenter des pavages antiques. On a découvert, aussi, un petit gisement d'ocre (rouge et jaune) qui pourrait être utilisé, éventuellement, dans des buts rituels.

31. Augustin, com. Augustin, jud. Brașov

Punct: Tipia Ormenișului

Cod sit: 41569.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică 104/2006

Colectiv: Florea Costea - responsabil (1989-2005), Ionel Bauman (1989-1994), Lucica Olga Savu (2001-2005), Dan Dana (2000-2001), Mihaela Cioc (2004-2005), Voica Istrate (2000-2002) (MJI Brașov), Angelica Bălos - responsabil sector (1995-2005) (MCDR Deva); la săpături au participat studenți din România (Alba Iulia, Brașov, București, Cluj-Napoca, Constanța, Iași, Petroșani, Sibiu, Timișoara) sau din alte țări (Anglia, Austria, Cehia, Germania, Statele Unite ale Americii).

Situl se află pe dealul „Tipia (sau Tepeiul) Ormenișului”¹, toponim al cărui atributiv își are explicația în faptul că punctul respectiv a făcut parte din extravilanul localității Ormeniș. Autoritățile localității Augustin, redevenită de curând comună, ne-au informat că în prezent dealul face parte din extravilanul acesteia.

Dealul (a cărui denumire este pecenego-cumană, *Tepe*), cu înălțimea de 755,9m (la repetatele măsurători recente aceasta a fost de 753,9m), se află în stânga Oltului, la aprox. jumătatea lungimii Defileului Oltului din Munții Perșani, între actualele localități Augustin și Mateiaș, numit impropriu Defileul Racoș². În amonte de el, tot pe malul stâng al râului se mai află un turn dacic din perioada „clasică” (pe „Dealul Retezat”), iar în aval o cetate dacică ce suprapune o fortificație hallstattiană („Piatra Detunată”, „Durduia”, „Turdoia”), o cetate de la începutul Evului Mediu („Cetatea lui Mihai”=„Mihalyvár”) și o altă fortificație din prima epocă a fierului, locuită și în *Latène*-ul dacic (Dealul „Cornu”, „Meseș”). Pe partea dreaptă a râului Olt, în fața „Tipiei Ormenișului”, se află o altă cetate dacică cu ziduri de piatră, locuită sporadic și în sec. XII-XIII („Tipia Racoșului”, și ea cu nume pecenego-cuman).

Descoperirea construcțiilor vechi și a unor materiale care au introdus situl în literatura arheologică și istorică s-a petrecut pe la mijlocul sec. al XIX-lea, iar primele săpături cunoscute

datează din anul 1863, făcute atunci de către Wilhelm (în actele ungurești este numit Wilmos) Hausmann, profesor de sport și celebru bricoleur din Brașov, născut la Ulm (Germania) și decedat într-unul din satele săcelene. Acesta și-a publicat rezultatele săpăturii în „Kronstädter Zeitung” nr. 197 din 12 decembrie 1864. La scurt timp el a fost urmat de către Orban Balazs, care a folosit observațiile amândorura în cunoscuta sa monografie asupra ținuturilor secuiești³. În secolul trecut, obiectivul a stat în atenția preotului local Imreh Barna și a autorităților locale, primul redactând o monografie a comunei, foarte bogată în date asupra trecutului.

Rezultatele săpăturilor mai vechi au stat și la baza prezentei „Tipiei Ormenișului” în diferite lucrări istorice sau repertorii, aici amintind doar câțiva autori reputați, familiari lumii arheologice: Carl Gooss, Gábor Téglaș, Iulian Marțian, C. Verdeș ș.a.

„Redescoperirea” sitului a avut loc în anul 1979 (perieghetză Fl. Costea, I. I. Pop), iar începerea săpăturilor sistematice este urmarea altei perieghetze efectuată un an mai târziu împreună cu I. Glodariu. Cercetările au început efectiv în anul 1981 și s-au încheiat în anul 2005, suprafața investigată reprezentând aprox. o treime din aceea a sitului. În fiecare an cercetările s-au desfășurat cu autorizație din partea Compartimentului Arheologie din MCC.

Fondurile de săpătură au fost permanente și practic în totalitate asigurate de forurile administrative județene brașovene, în doi ani primindu-se și o contribuție de la MCC, în valoare de aprox. 50 milioane lei vechi.

Până la începerea cercetărilor sistematice, „Tipia Ormenișului” se prezenta și figura în acte ca un deal cu pășune, doar platoul superior fiind acoperit de pădure crescută natural (fag, alun, arin, corn). În anul amintit, toate terasele au fost plantate cu pini deși, doar cu scopul de a se raporta mărirea suprafeței împădurite. Rezultatul s-a dovedit deosebit de nefericit: între timp s-a dezvoltat o adevărată pădure, cu o dublă urmare nefastă: distrugerea iremediabilă a monumentelor și imposibilitatea practică de a amplasa săpătura în punctele dorite, firești pentru dezvelirea și punerea în valoare a acestora și a inventarului lor, chiar în situația în care ele erau vizibile.

Din punct de vedere topografic, dealul este în fapt un mamelon situat la extremitatea estică a Munților Perșani și are o morfoscultură naturală și antropică în calcar alb, compusă din platoul superior și șapte terase dispuse în „potcoavă”, pe pantele sudice.

În decursul cercetărilor au fost trasate peste 120 de secțiuni, casete și sondaje, majoritatea amplasate în spațiile oferite de plantație (pe terase) sau pe platou (în funcție de defrișări). Rezultatele lor s-au dovedit deosebit de importante, motiv care ne determină a le consemna succint.

Înainte de intervenția omului, dealul prezenta o pantă domol înclinată spre S și accentuată spre SE, în timp ce laturile de NE (cea lungă) și de NV erau aproape verticale, inaccesibile. Modificarea structurală a dealului s-a petrecut numai în *Latène*, locuirea din epoca bronzului neafectând masivul, o terasare sumară având loc în *Hallstatt*.

„Morfoscultura” dacică a cunoscut și ea două etape, contemporane fazelor de locuire, și, implicit, de realizări edilitare. În prima etapă, anterioară domniei lui Burebista, au fost amenajate parțial terasele, iar în cea de a doua acestea au fost lărgite și consolidate. Tot acum s-a realizat platoul, în

timpul domniei lui Burebista, dar și cu intervenții ulterioare, cele mai însemnate în vremea lui Decebal.

Întregul efort edilitar a însemnat excavarea, dăltuirea și punerea în operă a aprox. 11.500 m³ de piatră de calcar alb local sau ofiolit adus din apropiere, la care se adaugă tuful vulcanic dur folosit la unele sanctuare, și tuful moale, alb, folosit la sanctuarul de pe terase⁴. Granitul, adus din carierele de pe dreapta Oltului, este nesemnificativ față de volumul materiei prime utilizate.

Distrugerile suferite de ansamblul arhitectural de pe „Tipia Ormenișului” nu s-au petrecut la data cuceririi romane, ci în deceniile șase și șapte ale sec. XX, provocate fiind de lucrările efectuate cu ocazia ridicării topografice a teritoriului României și a amenajării stațiilor și punctelor topometrice; cu certitudine, atunci au fost împinse în prăpăstiile din jur aproape toate plintele sanctuarelor.

Imaginea de la începutul cercetărilor sistematice a „Tipiei Ormenișului” înfățișă transformările edilitare din ultima fază de locuire dacică, anume aceea existentă la anul 106 p.Chr. După cum abia s-a afirmat, dealul fie nu a cunoscut amenajări în Bronzul mijlociu și final (cultura Wietenberg), fie acestea au fost modeste și urmele lor nu s-au identificat arheologic⁵. Nici intervenția din prima epocă a fierului nu a lăsat urme constructive sesizabile în săpătură, deși ele sunt de presupus; certă este doar locuirea intensă în acest răstimp, în care se estimează construirea a 75-80 de locuințe, toate de suprafață⁶. Lucrările au constat în amenajarea superficială a teraselor, în fapt o adaptare a celor naturale la cerințele de amplasare a locuințelor; întărituri cu valuri sau turnuri nu au fost semnalate nici pentru această epocă.

Începutul transformărilor importante ale dealului poate fi datat în veacul al doilea a.Chr., foarte probabil în primele decenii ale acestuia. Atunci s-a procedat la o primă amenajare a teraselor, impusă de amplasarea și stabilitatea locuințelor, fără a se putea vorbi despre ziduri propriu-zise de terase, ci, mai degrabă, de delimitări și întărirea simplă a marginii lor, cu șiruri de bolovani sau blocuri de calcar sumar fasonate. Operațiunea corespunde primului nivel de locuire dacică, altfel început în sec. V a.Chr. dar deranjat ulterior în totalitate. Din această fază datează cel puțin două construcții impozante amplasate în colțul nord-vestic al platoului, una dreptunghiulară, cealaltă circulară; ele se succed pe același loc, pe platforme de piatră locală⁷.

Domnia lui Burebista coincide cu modificări de esență: vechiul nivel de locuire este în întregime incendiat, locuitorii sunt strămutați pe terase sau în locuri relativ apropiate, cei mai mulți tot în defileu; fostele locuințe sunt complet acoperite cu un pavaj continuu, pe care se vor ridica edificii noi, sau va fi lăsat liber de construcții, cu excepția unui segment din *Terasa I*. Două concluzii ni se par explicite față de măsura luată de Burebista, una de natură politică, cealaltă în primul rând edilitară, dar nu numai: a- și în interiorul arcului carpatic au existat formațiuni prestatale care nu au intrat de bunăvoie în regatul „unit”; b- din vremea lui Burebista caracterul civil al așezării a fost voit și definitiv abandonat, dealul devenind, în urma amplelor amenajări ulterioare, un puternic centru spiritual, militar și administrativ al zonei. În ceea ce privește al doilea aspect, credem că momentul coincide cu sancționarea reformei religioase de către regele unificator, edificiile noi perpetuând și augmentând tradiția și sanctuarele preexistente în incinta așezării.

Principalele lucrări edilitare începute în vremea lui Burebista și încheiate sub domnia lui Decebal, clar observabile în suprafețele de teren pe care s-au putut face săpături, sunt, în rezumat, cele de mai jos.

Amenajarea platoului

Lucrările au constat în dislocarea pietrei de calcar alb din partea mai înaltă a dealului (N) prin obișnuitul procedeu de încălzire-răcire repetată a rocii și depunerea ei în straturi succesive, în alternanță cu pământ, în partea mai joasă (S). Numărul acestor straturi variază între unu și șapte (în secțiunile practicate de autorii monografiei), din care a rezultat o umplutură cu grosimea între 0,30 m și 2,50 m. Este sigur că o parte a anrocamentelor (evident fără mortar) a fost adusă de pe dealurile sau dâmburile învecinate, astfel putând fi explicată prezența ofiolitului, inexistent în structura litică a dealului. Pietrării daci au lăsat pe partea dinspre prăpastie o bordură din roca nativă („cruțată”) groasă între 1-2,10 m și înaltă de la 0,40 m la 1,35 m (în prezent). Este foarte posibil ca deasupra acesteia să fi existat o „palisadă”. Lungimea platoului rezultat este de 93-94 m iar lățimea (în vechime) între 22 și 33 m.

Pe această suprafață, pavată cu piatră, s-au construit apoi platforme cu dimensiuni adaptate fiecărui edificiu, cu o excepție („cazarma”). Incinta are ziduri propriu-zise la cele două capete scurte (NV și SE) și pe o treime a laturii dinspre terase (S), respectiv segmentul dintre colțul sud-estic și poartă; de la poartă până la colțul de NV nu există un zid clasic, ci doar o placare a marginii platoului cu blocuri mai mari de piatră. Poarta se afla pe latura de S, spre *Terasa I*, la aprox. o treime din lungime pornind din colțul de SE.

Amenajarea teraselor.

Acestea au suferit modificări importante. După incendierea locuințelor din faza mai veche (constatată și la locuințele care vor rămâne sub anrocamentul viitorului platou) s-a procedat la „căpăcuirea” integrală a acestora cu piatră de carieră, terasele s-a lătit de la 4-7 m la 7-15 m, în timp ce lungimea lor a rămas practic cea veche, naturală, însumând aprox. 800 m. Unele terase au fost consolidate cu ziduri, altele cu borduri liniare simple. Există însă terase cu amenajări neîntâlnite până în prezent în stațiunile dacice, indiferent de natura lor: platforme „dinți de ferăstrău” sau în formă de trapeze juxtapuse, cu scări monumentale de comunicare între ele⁸.

Construcțiile de pe terase.

După amenajarea acestora, regalitatea dacică, în conlucrare cu preoțimea, a ridicat edificii impozante, cu destinație precisă. Astfel, pe *Terasa II-IV* a fost construit un sanctuar circular complex⁹, al doilea ca mărime din Dacia și cu analogie planimetrică în Marele Sanctuar rotund de la Grădiștea Muncelului. Începuturile lui nu pot fi precizate, sigură fiind în schimb aflarea sa în cult pe parcursul sec. I p.Chr. și până la cucerirea romană¹⁰.

Pe *Terasa I* au fost ridicate două construcții de dimensiuni apreciabile, ambele în capătul dinspre NV al acesteia, după inventar posibile reședințe ale unor militari, poate chiar locația unei garnizoane permanente.

Construcțiile din incintă.

Și pe platou s-au construit edificii impozante și importante. Primul dezvelit integral pe parcursul săpăturilor a fost „cazarma”, singura construcție fără platformă specială, temelia ei fiind încastrată în pavajul plat și continuu. Are un plan identic celui de la Luncani-Piatra Roșie, dar de dimensiuni puțin mai reduse. Consecvent „arhetipului” de la Piatra Roșie, și cea de

la Augustin-„Tipia Ormenișului” a fost numită „cazarmă”, deși rostul ei putea fi și de altă natură¹¹.

Alăturat „cazarmii”, spre NV, se află un turn dreptunghiular din calcar alb de carieră, din care se mai păstrează o structură înaltă de aproape 1m.

Ambele sunt amplasate în treimea sud-estică a incintei, începând de la poartă până la zidul dinspre Augustin.

În cealaltă parte a incintei, de la poartă până la zidul din capătul de NV, au fost construite sanctuarele cu alinamente. Unul dintre acestea avea plinte din tuf vulcanic și a funcționat sigur în două faze, în compunere de 10 x 4 șiruri (faza I) și de 6 x 3 șiruri (faza a II-a), cu orientarea permanentă NV-SE¹². Alăturat acestuia, spre NE, se situează edificiile de cult mai vechi, dreptunghiular și rotund.

Între acestea și poartă, pe o platformă lungă de aproape 30 m, au funcționat alte sanctuare cu alinamente de plinte din calcar. Nu cunoaștem cu exactitate numărul acestora, sigură fiind existența a minimum trei construcții. Dacă planul celui mai vechi nu a putut fi reconstituit, pentru fazele mai noi există suficiente indicii constructive (plinte și suporturi de plinte) de susținere a existenței unui sanctuar din 6 x 4 șiruri, cu frontul lung pe direcția NE-SV (fază intermediară) și a altuia din 10 x 6 șiruri, cu frontul lung pe direcția NV-SE (faza ultimă, cu plinte rămase pe loc).

Luând în considerare constatarea că fiecare sanctuar cu alinamente de plinte a cunoscut cel puțin două faze (cel cu plinte din calcar chiar mai multe), precum și existența altor două construcții sacre mai vechi în capătul de NV al platoului, la care se adaugă sanctuarul circular complex de pe terasele II-IV (în total cel puțin șapte edificii), conchidem că la Augustin-„Tipia Ormenișului” a existat un veritabil centru religios pandacic, a cărui „autoritate” se întindea asupra sud-estului Transilvaniei și, poate, asupra unei regiuni din Moldova de Jos, la est de Carpații Răsăriteni¹³. Începuturile acestui centru religios pot fi approximate în primele decenii ale sec. II a.Chr., iar sfârșitul lui la cucerirea Daciei de către romani.

Pl. 11

Note:

1. Toate detaliile asupra complexității locuirii dacice, precum și a celor din epoca bronzului și din prima epocă a fierului, în recenta lucrare (Florea Costea *et alii*), *Augustin-Tipia Ormenișului. Monografie arheologică (I)*, editată de MJL Brașov în anul 2006 (384 p. text, 76 fig. și 161 planșe), de unde poate fi achiziționată sau oferită la schimb.
2. I. Șoneriu 2006 în Fl. Costea (*et alii*), p. 11 și urm.
3. Orban Balazs, *A Szekely föld leirása ...*, I, Pest, 1866, p. 294 și urm.
4. Fl. Costea 2006, p. 161-169; I. Glodariu, Fl. Costea 1991, p. 21-40.
5. Fl. Costea 2006, pp. 153-155, 295.
6. Fl. Costea 2006, pp. 25-26, 295, 368; A. Ursuțiu 2006, p. 155-160.
7. Fl. Costea 2006, pp. 193-202, 331-332.
8. Fl. Costea 2006, p. 161-169.
9. I. Glodariu, Fl. Costea 1991, p. 21-40; *idem*, în Fl. Costea *et al.* 2006 p. 175-181.
10. I. Glodariu, Fl. Costea 1991.
11. Fl. Costea 2002, p. 26-41; Fl. Costea 2006, p. 173-174.
12. Fl. Costea, Bălos, Scurtu 2004, p. 321-327.
13. Fl. Costea 2006, pp. 181-208, 304-305, 374-376.
14. Fl. Costea 2006, pp. 181-208, 331-334.

Bibliografie:

- I. Glodariu, Fl. Costea 1991 - Ioan Glodariu, Florea Costea, *Sanctuarul circular al cetății dacice de la Racoș*, Ephemeris Napocensis 1, Cluj-Napoca, 1991, p. 21-40.
- Fl. Costea, I. Bauman 2001 - Florea Costea, Ionel Bauman, *Două fibule hallstattiene de tip „Augustin”*, în Studii de Istorie Antică. Omagiu Profesorului Ioan Glodariu, Deva, 2001, p. 1-6.
- Fl. Costea 2002 - Florea Costea, *Dacii din sud-estul Transilvaniei, înaintea și în timpul stăpânirii romane. Contribuții la etnogeneza și continuitatea românilor*, Brașov, 2002, pp. 181-182 (sub voce Racoșul de Jos, nr. 23), 193-196 (sub voce Racoș-Tipia Ormenișului) și *passim*.
- Fl. Costea 2002 - Florea Costea, *Construcțiile sacre de la Augustin-Tipia Ormenișului și câteva dintre posibilele lor interpretări*, Cumidava 25, 2002, p. 26-41.
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu 2004 - Florea Costea, Angelica Bălos, Lucica Scurtu, *Das rechteckige Sanktuar mit Säulensockel aus Vulkantuff von Racoș-Tipia Ormenișului*, în Daco-Getii, Deva, 2004, p. 321-327.
- Fl. Costea 2004 - Florea Costea, *Die dakischen Festungen aus dem Alt-Engtal von Racoș im thraco-dakischen Abwehrsystem*, în Thracians and Circumpontic World, II, Chișinău, 2004, p. 379-395.
- Fl. Costea 2004 - *Repertoriul arheologic al județului Brașov*, ediția a doua, Brașov, 2004.
- Fl. Costea, V. Crișan 2006 - Florea Costea, Viorica Crișan, *Daci și celți în sud-estul Transilvaniei*, Cumidava 29, 2006 (sub tipar).
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Savu, A. Ursuțiu 2006 - Florea Costea, A. Bălos, L. Savu, A. Ursuțiu (*et alii*), *Augustin-Tipia Ormenișului. Monografie arheologică (I)*, Brașov, 2006.
- Fl. Costea, V. Crișan 2007 - Florea Costea, Viorica Crișan, *Dacians and Celts in South-Eastern Transylvania*, în Thracians and Celts, Bistrița, 2007 (sub tipar).
- Fl. Costea, A. Bălos, C.D. Țuțuianu, D. Dana 2000 - Fl. Costea, A. Bălos, C.D. Țuțuianu, D. Dana, CCA 2000, nr. 13, p. 31.
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, V. Istrate 2001 - Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, V. Istrate, CCA 2001, nr. 20, p. 45-46.
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, V. Istrate 2002 - Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, V. Istrate, CCA 2002, nr. 18, p. 42-43.
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu 2003 - Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, CCA 2003, nr. 24, p. 45-46.
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, M. Cioc 2004 - Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, M. Cioc, CCA 2004, nr. 36, p. 57-59.
- Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, M. Cioc 2005 - Fl. Costea, A. Bălos, L. Scurtu, M. Cioc, CCA 2005, nr. 29, p. 80-82.

Résumé:

Les auteurs présentent les résultats des fouilles archéologiques déroulées pendant 1989-2005. Ils conclurent l'existence sur la colline Tipia Ormenișului (commune Augustin, département de Brașov) d'un centre religieux pandacique, avec la domination sur le sud-est de la Transylvanie et sur une partie de Bas-Ouest de Moldavie. Le commencement du cet centre date de IIème siècle av. Chr. jusqu'à la conquête romaine - 106 p. Chr¹⁴.

32. Babadag, jud. Tulcea

Punct: Cetățuie

Cod: 159669.01

Autorizație de cercetare arheologică sistematică nr. 128/2006

Colectiv: Gabriel Jugănaru - responsabil, Sorin Ailincăi (ICEM Tulcea), Ciprian Lazanu (MJ Vaslui).

Situl este situat la cca. 2,5 km NE de orașul Babadag, pe malul lacului cu același nume, la cca. 30 m stânga de vărsarea pârâului Tabana. Așezarea locuită în vechime ocupa un promontoriu cu vizibilitate perfectă asupra lacului și a zonei ocupate în prezent de oraș. Poziția strategică este întărită și de prezența văii probabil inundabile și mlăștinoase în trecut, care permitea accesul doar prin partea de NV. Accesul devenea și mai greu datorită construirii unei fortificații compuse dintr-un șanț și un val care o înconjurau. În prezent din așezare se păstrează doar o porțiune îngustă orientată NV-SE, lungă de aprox. 200 m și lată de 30 m, înălțimea falezii măsurând peste 20 m. Prăbușirea tot mai rapidă a așezării este determinată de creșterea apelor lacului Babadag care sapă în masivul promontoriu de loess.

Creșterea apelor lacului Babadag datorită ploilor de anul acesta și a îndiguirii lacului în anii 60 au determinat o prăbușire alertă a așezării, chiar anul acesta s-a înregistrat o prăbușire de aprox. 20 m².

Cercetarea are un caracter sistematic; prima campanie arheologică a avut loc în 1962, continuând în anii 1963-1968, 1970-1971, 1973, 1976-1986, 1991-1996, 1999, 2001-2006. Materialele arheologice descoperite de păstrează la Muzeul de Istorie și Arheologie din Tulcea și în depozitele Secției de Tracologie a IAB, loc în care se păstrează și arhiva S. Morintz.

Noțiunea de „cultura Babadag” a fost introdusă în literatura de specialitate de către S. Morintz, unul dintre reprezentanții de seamă ai arheologiei românești din a doua jumătate a sec. XX, care în urma cercetărilor din așezarea eponimă, a publicat o serie de rapoarte și studii¹, ce sunt considerate și în prezent repere de bază în studierea primei epoci a fierului în SE României. Cercetările recente începând cu anul 1996 au fost parțial valorificate într-o serie de rapoarte apărute în CCA și diverse studii³. O poziție aparte o ocupă recenta monografie a culturii Babadag în care sunt incluse numeroase informații inedite despre așezarea eponimă.⁴

Campania 2006

Cercetările arheologice din anul 2006 s-au desfășurat în perioada 4-24 august și s-au concentrat exclusiv în zona amenințată cu prăbușirea denumită de noi *sector faleză*, în suprafețele C5-8 și C9.

C5-8 – reprezintă două suprafețe de 12 x 4 m despărțite de un martor stratigrafic de 0,50 m. În campania 2006 am reușit cercetarea a două niveluri de locuire (4 și 5), marcate de prezența a numeroase fragmente de podele de lut, distruse din păcate de gropi săpate din nivelurile superioare. Cantitatea de ceramică și oase de animale este impresionantă, acestea regăsindu-se atât în gropi cât și pe nivelul de călcare antic.

Nivelul 4 este caracterizat de săparea a numeroase gropi în special în C7-8, dar și de identificarea unei podele în C6 și C8. O situație specială este identificarea a trei aliniamente de gropi de par de dimensiuni diferite ce provin de la o amenajare de habitat pe cel de al cincilea nivel de locuire. Ceramica lipsită de decoruri imprimate și incizate descoperită pe aceste

niveluri datează complexele în faza a III-a a culturii Babadag. Printre descoperirile deosebite din această campanie putem menționa două psalii din os caracteristice culturilor hallstattiene timpurii în spațiul balcanic, a unei verigi de mici dimensiuni din bronz și a unui obiect de lut considerat a fi o stilizare a fizicului uman. Tot pe acest ultim nivel am descoperit o mandibulă umană și partea superioară a unui femur uman.

C9 este amplasată paralel cu C5-8, are dimensiunile de 10 x 4 m și a fost începută în campania 2004. Cercetările din 2006 au dezvelit complet și al treilea nivel de locuire, atribuit fazei a III-a a culturii Babadag. Caracterizat prin prezența unei suprafețe tasate de lut galben, acest nivel este distrus în mare parte de gropile săpate din nivelurile 1 și 2. Descoperiri interesante au apărut în groapa nr.1 săpată din nivelul doi, unde am descoperit un obiect confecționat din partea inferioară a unui corn de cerb ce prezenta o perforație rectangulară în zona grosimii maxime dar și a unui vas bitronconic de mici dimensiuni decorat cu caneluri fine dispuse orizontal și oblic pe gât și în zona mediană. În zona diametrului maxim se pot observa patru proeminențe conice dispuse diametral opus.

Cercetările de la Babadag din campania 2006 au adus noi și importante informații legate de stratigrafia sitului, au contribuit la îmbogățirea datelor legate de repertoriul ceramic și al altor artefacte, complexe de habitat și a fenomenului manipulării osemintelor umane caracteristic populației culturii Babadag.

Planul viitor de cercetare de la Babadag se va concentra asupra zonei din apropierea falezii, amenințate cu prăbușirea și în primul rând în continuarea cercetărilor din suprafețele deja aflate în cercetare.

Note:

1. S. Morintz, Dacia NS 8, 1964, p. 101-118; *Idem*, Peuce 2, 1971, p. 19-25; *Idem*, Materiale, 1982, p. 58-64; *Idem*, Thraco-Dacica 8, 1987, 1-2, p. 39-72; *Idem*, Symposia Thracologica 7, Tulcea 1989, p. 262-264; *Idem*, Thraco-Dacica 11, 1-2, 1990, p. 99-115; S. Morintz, G. Jugănaru, Munteanu, în Cercetări arheologice în aria nord-tracă 1, 1995, p. 222-235; S. Morintz, G. Jugănaru, Peuce 11, 1995, p. 177-202.

2. V. Sîrbu, G. Jugănaru, în Studia in honorem Ion Niculiță, Chișinău, 1999, p. 92-104; G. Jugănaru, S. Ailincăi, I. Vizauer, A. Morintz, A. Țârlea, CCA, 2003, p. 43-45; G. Jugănaru, S. Ailincăi, S. Morintz, CCA, 2002, p. 46-47; G. Jugănaru, S. Ailincăi, A. Țârlea, M. Vernescu, CCA 2004, p. 47; G. Jugănaru, S. Ailincăi, Peuce 14, 2003, p. 51-62; G. Jugănaru, S. Ailincăi, Țârlea, în Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani, 2004, p. 131-138.

3. V. Sîrbu, G. Jugănaru, în Studia in honorem Ion Niculiță, Chișinău, 1999, p. 92-104; G. Jugănaru, S. Ailincăi, I. Vizauer, A. Morintz, A. Țârlea, CCA, 2003, p. 43-45; G. Jugănaru, S. Ailincăi, S. Morintz, CCA, 2002, p. 46-47; G. Jugănaru, S. Ailincăi, A. Țârlea, M. Vernescu, CCA, 2004, p. 47; G. Jugănaru, S. Ailincăi, Peuce 14, 2003, p. 51-62; G. Jugănaru, S. Ailincăi, A. Țârlea, în Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani, 2004, p. 131-138.

4. G. Jugănaru, *Cultura Babadag*, Constanța, 2005.

33. Baia, com. Baia, jud. Tulcea

Punct: Linia 812 Medgidia – Tulcea, km 79+450 - 79+600"

Cod sit: 159794.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 346/2006

Colectiv: Victor. H. Baumann – responsabil, Aurel Stănică, Florian Mihail, Valentin Panait (ICEM Tulcea)

În anul 2005, în luna septembrie, Compania Națională de Căi Ferate CFR SA, Sucursala Regională Constanța (în continuare CNCFR-RCF Constanța) ne semnala existența unui obiectiv arheologic în apropierea localității Baia. La solicitarea CNCFR - RCF Constanța, o echipă de specialiști din cadrul ICEM Tulcea și DJPCCPCN Tulcea s-a deplasat în localitatea Baia, la km 79+450 – 79+600 linia CF 812 Medgidia-Tulcea, pentru a verifica obiectivul semnalat. În mai 2006 o echipă de arheologi din cadrul ICEM Tulcea, compusă din V. H. Baumann, A. Stănică și F. Mihail, a verificat obiectivul, dar a și efectuat cercetări arheologice de salvare.

Cercetarea arheologică de salvare din localitatea Baia - 72+560-92+300, a fost realizată ca urmare a intenției CNCFR-RCF Constanța de a consolida terasamentul căilor ferate 812 Medgidia - Tulcea, de taluzare a dembleului și de săpare a unui șanț, pentru scurgerea apelor pluviale. Zona afectată de această lucrare, se află în extravilanul comunei Baia, la cca. 1,5 km S de aceasta, într-o zonă cu patrimoniu arheologic reperat prin cercetări de teren.

Lucrătorii CFR au semnalat existența unor „vestigii ale unei construcții antice de mari dimensiuni sau ale unui sistem fortificat”. În conformitate cu legislația în vigoare, lucrările au fost sistate.

După curățarea și înlăturarea pământului, s-a observat existența unei plăci de calcar cretos, cu lungimea de 9 m, lățimea de 2,50 m și grosimea de 0,50 m. Conform studiului efectuat de colegul V. Panait de la Muzeul de Științele Naturii, din cadrul ICEM Tulcea, avem de-a face cu o formațiune geologică care corespunde „cel mai probabil, Cretacului superior”.

În urma lucrărilor mecanice de la dembleul căilor ferate, între Km 79+250 și km 79+235, în profilul creat, am putut să facem următoarele observații:

- km 79+250 – mormânt de incinerare distrus; au fost recuperate mai multe fragmente ceramice de la urma și mai multe pietre de la caseta mormântului;
- km 79+235 – schelet parțial distrus;
- km 79+491 – groapă în profil de la un posibil mormânt de incinerare;
- km 79+495 – lespezi din piatră de la caseta unui mormânt de incinerare distrus.

Toate aceste observații ne-au condus la ipoteza că în această zonă a existat o necropolă birituală, cu morminte de incinerare și inhumare, datată în sec. VIII-X p.Chr. Pentru a verifica datele obținute în urma observațiilor asupra profilului, am efectuat două sondaje.

S1 - la km 79+250, am trasat o secțiune de 10 x 1,5 m, paralelă cu dembleul. La ad. de 0,40-0,50 m, a fost descoperit un uclior globular cu buza treflată, decorat cu linii lustruite care formează o rețea. În jurul acestuia au fost găsite mai multe pietre, care nu fac parte din structura unui mormânt. În interior,

vasul conținea un sediment galben nisipos și lama din fier a unui cuțit.

S2 - km 79+235, în dreptul scheletului care apare în profil, a fost efectuat un mic sondaj (3,5 x 1,5 m). La 1,26 m adâncime, a fost decoperit un vas borcan, care făcea parte din inventarul mormântului de inhumare.

În urma celor două sondaje, se confirmă ipoteza că în această zonă există o necropolă birituală, datată pe baza analogiilor cu alte decoperiri în sec. VIII-X p.Chr.

Cu toate că cele două morminte de incinerare au fost distruse de lama excavatorului, putem presupune că făceau parte din tipul de mormânt cu urnă funerară depusă într-o casetă din piatră, ce putea să fie acoperită sau închisă pe trei sau toate cele patru laturi, amenajare întâlnită pe teritoriul Dobrogei în necropolele de la Nălbant, Istria - Capul Viilor, Castelu, Satul Nou.

Mormântul de inhumare prezenta un schelet de adult (?), parțial distrus, orientat SE-NV, depus, probabil, în sicriu. În zona brațului și antebrațului drept, se observă o dungă subțire de culoare maronie, cu grosime de 0,005-0,01 m și o lungime de aprox. 0,40 m. Acest lucru ne-a făcut să presupunem că scheletul a fost depus în sicriu. Inventar: vas borcan de dimensiuni mijlocii așezat în zona bazinului.

În ceea ce privește mormintele de inhumare, considerate creștine, investigațiile arheologice din spațiul dobrogean înregistrează o serie de morminte în necropole, dar și o serie de morminte izolate.

Cele două sondaje arheologice din apropierea localității Baia, vin să completeze harta arheologică a Dobrogei cu un nou punct, unde a fost descoperită și localizată o nouă necropolă birituală din sec. VIII-X p.Chr.

În zona cuprinsă între linia ferată și Lacul Golovița am efectuat o cercetare de teren pentru a verifica dacă există urme de locuire, dar și o serie de informații pe care le deținem din arhiva ICEM Tulcea.

La aprox. 250 m E de zona unde am efectuat cercetări, există un aliniament de trei tumuli (ce nu apare pe hărți), care aparțin probabil unei necropole tumulare de epocă romană. Între calea ferată și cei trei tumuli am găsit un număr mic de fragmente ceramice specifice sec. VIII-X p.Chr., dar sporadic au apărut și fragmente de oase arse. Zona cuprinsă între tumuli și lac (aprox. 100 m) este cu mult mai bogată în materiale ceramice, tot din sec. VIII-X p.Chr.; au mai fost găsite trei fragmente de la pipe din epocă otomană. Pe întreaga zonă cercetată sunt prezente bucăți mai mari sau mai mici de calcar, asemănătoare cu ce am găsit în cele două sondaje sau utilizate pentru casetele urnelor funerare.

Presupunem că zona cuprinsă între malul lacului și tumuli aparține unei așezări, iar zona de la V de tumuli să fie necropolă.

La V de calea ferată, din pământul scos în momentul lărgirii dembleului au fost recuperate mai multe oase umane arse și o patină din os.

De asemenea, în apropiere de marginea de S a localității Baia am găsit fragmente ceramice specifice perioadei elenistice și romano-bizantine.

Pl. 12

Abstract:

The archaeological research approaching Baia place, Tulcea county, enriched the archaeological map of Dobruja

with a new point: a biritual necropolis from the 8th - 10th centuries.

34. Bâzga, com. Răducăneni, jud. Iași

Punct: Cetățuie

Cod sit: 98694.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă 6/2006

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

Obiective: salvarea locuințelor L4 și L5 din perimetrul alunecărilor de teren (latura central-vestică a sitului); decopertarea integrală a L3, L4, L5.

Realizări: săparea integrală a secțiunii S5; decopertarea în întregime a locuinței L3 și L5 descoperite din campania 2005; săparea integrală a complexului circular de pietre descoperit în partea de S a locuinței getice L3.

În campania din 2006 în punctul Bâzga Cetățuie s-a urmărit decopertarea în întregime a celor trei locuințe (una getică și două cucuteniene) descoperite încă din august 2005. Astfel, s-a trasat o nouă secțiune S5 paralelă cu S4 pe latura sudică a acesteia (15 x 2 m).

În nivelul Sântana de Mureș (c. 13-14) s-a găsit un mic complex ceramic alcătuit din fragmente de la o farfurie cu buza ușor resfrântă și de la o "fructieră". Ceramica este lucrată la roată fiind de o calitate foarte bună, de culoare cenușie. Nivelul este cuprins în acest sector între 0,40-0,50 m adâncime.

Între c. 13-14, pe latura nordică a secțiunii SV, s-au identificat ultimele resturi de lutuială de pereți aparținând locuinței getice (L3). Arderea este mediocră iar chirpicul are culoarea neagră-cenușie cu o porozitate friabilă.

În partea de SE a locuinței L3, între c. 12-13 a fost surprins un complex circular de pietre. Pietrele păstrau poziția inițială (fiind înfipte vertical) și erau dintr-un calcar oolitic nu prea dur. Nu departe de acest complex există o nicovală dreptunghiulară masivă. Este foarte posibil ca acest complex circular să fi constituit un mic altar, chiar un complex cultic sau un *calendar solar* miniatural (!) (era alcătuit din 12 pietre ușor circulare sau dreptunghiulare). Nici una dintre pietre nu era înroșită sau arsă în vreun fel. Suprafața complexului era de cca. 1 m². Nicovala din apropiere putea fi folosită ca suport-masă sau pentru șezut. La m. 5 s-a descoperit o mică lamă fragmentată din metal (L=3,2 cm, l=2,7 cm), care se contura a fi circulară cu o grosime variind între 0,3 și 0,4 cm. Nu poartă urme de uzură. Este alcătuită dintr-un aliaj de culoare cenușie ușor metalizat, reflectorizant. Grosimea maximă este spre centru iar spre exterior este ușor subțiată. Pe revers poartă urme de bule de aer din timpul răcirii aliajului.

Tot în nivelul getic a fost descoperit și un obiect din gresie puternic cimentată, bine șlefuit, tubular (L=5,5 cm, d=1,5 cm). La unul din capetele rupte are o perforare prin centrul acestuia cu d=0,4 cm.

Nivelul cucutenian este surprins la 0,60 m copind înclinația generală a platoului. Între m.4 și 6 a fost surprinsă continuarea locuinței L4 descoperită în 2005 în secțiunea S4. Are o orientare E-V cu o densitate de chirpic mult mai mare față de locuința getică. Lutuală de perete este bine arsă, poartă amprenta parilor și nuielilor din structura inițială.

În partea nordică a c. 5 (lângă peretele martor) s-au găsit fragmente ceramice de la un vas de provizii, cu urme de angobă și câteva fragmente de la un vas mai mic cu amprente de la țesătura olarului - fiind salvat în proporție de cca. 40% (restul fiind distrus prin alunecările de teren). Ultimele resturi de lipitură de perete de la locuința L4 sunt descoperite în S5 (latura de SE a locuinței).

S-a constatat în cazul celor două locuințe săpate integral, că în afara casei sunt găsite vase de provizii, unelte, arme, nicovale și chiar râșnițe.

Un aspect interesant îl ocupă complexul circular din pietre descoperit lângă locuința getică, primul de acest fel descoperit în situl de la Bâzga-Cetățuie.

Abstract:

There were drawn two new sections, S5 and S4, from north-west to south-west. We discovered two pits, no. 3 and no. 4, and dwellings that belonged to the Cucuteni Culture. The dwellings no. 3 and no. 5 were totally uncovered. Still uncovered is L4, which goes outside of the section S5 to the south. In the west side of the S4 section, we identified a circular complex, which was made from vertical stones (4th – 3rd centuries B.C.).

35. Bocșa, com. Bocșa, jud. Sălaj

Punct: Pietriș

Cod sit: 140333.01

Autorizație de cercetare arheologică preventivă nr. 232/2006

Colectiv: Sanda Băcșu Crișan-responsabil (MJIA Zalău)

Localitatea Bocșa se află pe cursul mijlociu al văii Zalăului, din punct de vedere geografic zona fiind parte integrantă a unității denumite Depresiunea Silvaniei.

Situl de la Pietriș este situat pe terasa de SV a văii Zalăului, pe un bot de deal prelungit spre vale la aprox. 500 m de intrarea în localitate dinspre Zalău.

Descoperit în anul 1989 în cadrul unor periegeze realizate de Istvan Bajus și Eva Lako, situl s-a dovedit a fi o sursă importantă de informații pentru perioada eneolitică timpurie, epoca romană și evul mediu timpuriu. Primele campanii de cercetare ale sitului au fost efectuate în anul 1989 în două etape. În primăvara anului 1989 a fost trasată prima secțiune S1 având dimensiunile de 30 x 1,5 m într-o zonă în care materialul arheologic de la suprafață indica un posibil centru al așezării. La aceasta s-au mai adăugat o casetă deschisă în paralel cu S1, iar în zona presupusă a se întinde așezarea de epocă romană. Au fost mai apoi trasate alte două secțiuni S2 și S3¹. Deosebit de importante au fost descoperirile atribuite eneoliticului timpuriu, cultura Oradea Salca -Herpaly, rămase până în anul 2004 singurele de acest gen de pe teritoriul județului Sălaj.

Dacă până în anul 2006 terenul a fost utilizat pentru agricultură, neafectând într-o măsură îngrijorătoare situl, din acest an în zonă au început să fie ridicate construcții de locuit care induc necesitatea efectuării cercetărilor preventive.

Cercetările din anul 2006 au fost prilejuate de construcția unei case familiale pe terenul aflat în proprietatea Roman Alexandru și au avut drept obiectiv principal eliberarea

terenului de sarcină arheologică pe suprafața delimitată de viitoarea construcție și adunarea a cât mai multe informații privitoare la întinderea așezărilor și a tipului de habitat.

După delimitarea exactă a viitoarei construcții au fost deschise trei suprafețe: S1, S2, S3 cu un martor de 0,50 m între S1-S3 și S3-S2, astfel fiind cercetată întreaga suprafață afectată de lucrări.

În cadrul celor trei suprafețe deschise nu a fost evidențiată o stratigrafie complexă, sub nivelul arat a fost identificat, mai ales în S2, un nivel de cultură brun deschis lutos în care au apărut rare fragmente ceramice. În S3 sub nivelul arat a apărut imediat sterilul brun gălbui lutos. În general, pe ansamblul secțiunilor deschise, sterilul a fost atins la -0,35 -0,40 m adâncime.

Au fost cercetate două complexe arheologice atribuite epocii romane:

C1 - groapă aparținând epocii romane, cercetată în S2/2006, c. 6,5-7,1, contur la -0,35 m, fundul la -0,80 m, umplutură brun închis cu foarte mult cărbune, puține fragmente ceramice de mici dimensiuni, bucățele de chirpic și câteva pietricele.

C2 - locuință de formă aprox. circulară surprinsă în cea mai mare parte în S1/2006, c. 5-8,30, și în foarte mică măsură în S3, pe aprox. 0,25 m lățime. Locuința s-a conturat la 0,50 m adâncime, fundul fiind atins la -0,80 m. Pe laturile de NE și SE au fost surprinse două gropi de stâlp. Dimensiunile totale ale locuinței sunt de 3,20 x 3 m.

Cu excepția materialului ceramic lucrat la roata sau cu mâna, din locuința au mai fost recoltate numeroase resturi osteologice și două piese neidentificabile din fier. Caracteristicile fragmentelor ceramice atribuie descoperirile sec. III - IV.

Cercetările din anul 2006 și cele două complexe identificate se adaugă cercetărilor anterioare reliefând locuirea acestei zone în epoca romană târzie - sec. III-IV. În general acest tip de așezări, cercetate în afara provinciei au evidențiat un amestec de populație autohtonă și populații germanice. Având în vedere amplasarea construcției și implicit a secțiunilor deschise, într-o zonă periferică a sitului, nu au fost identificate complexe sau niveluri de locuire aparținând altor epoci, fragmente ceramice neolitice sau medieval timpurii fiind culese doar din nivelul arat.

Note:

1. S. Băcuet Crișan, *Complexe neolitice cu ceramică pictată din Sălaj*, în Omagiu profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani, Zalău, BMP 4, 2001, p. 49-66; Al. V. Matei, I. Stanciu, *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p. Chr) în spațiul nord vestic al României*, ed. Porolissum, Zalău-Cluj Napoca, 2000, p. 34-35.

Abstract:

The settlement from Bocșa – "Pietriș" is placed on the territory of Bocșa village (Sălaj County), on the left side of the Zalău River.

Here we made three trenches, named: S.1, S.2 and S.3. In these trenches we found two features:

Trench S1 - C2 (circular dwelling);

Trench S2 - C1 (Roman pit);

Trench S3 - C2 (circular dwelling).

The finds belong to the 3rd – 4th centuries A.D.

36. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița

Punct: Popină

Cod sit: 92998.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 62/2006

Colectiv: Dragomir Popovici (MNIR), Florin Vlad, Viorel Dobre (MJ Ialomița), Ana Ilie (CNMCD Târgoviște), Adrian Bălășescu, Constantin Haită, Valentin Radu (MNIR-CNCP), Valentin Parnic, Andreea Parnic (MDJ Călărași), Mircea Anghelinu, Monica Mărgărit, Loredana Niță (UV Târgoviște)

În campania anului 2006, colectivul șantierului și-a propus următoarele: continuarea cercetărilor în zona de V a suprafeței β cu scopul asigurării conexării stratigrafice; continuarea cercetării structurilor de locuire neincendiate, studiate în campaniile precedente; studierea zonelor de pasaj existente între structurile de locuire și precizarea relațiilor stratigrafice dintre acestea și locuințe; continuarea cercetărilor pluridisciplinare dirijate în principal asupra complexelor ce din punct de vedere științific erau susceptibile a oferi date mai complete; completarea la zi a bazei de date a șantierului; continuarea lucrărilor de protecție a tell-ului și a săpăturii.

Remarcăm totuși că în perioadele când săpătura a putut fi efectuată condițiile de lucru au fost considerabil ameliorate prin obținerea autonomiei energetice a șantierului și prin posibilitatea utilizării unei surse proprii de apă tehnologică. Menționăm de asemenea și terminarea realizării depozitului de tranzit al șantierului ceea ce va conferi pe viitor posibilități mult mai bune de protejare a mobilierului descoperit și în egală măsură de ordonare a acestuia. S-a reușit realizarea protejării săpăturii astfel încât aceasta să nu mai fie afectată de distrugerile provocate de animale.

S-a organizat și în această campanie *Ziua Porților Deschise* ocazie cu care a fost prezentată participanților o expoziție dedicată istoricului cercetărilor și principalele rezultate obținute.

Au fost realizate cu sprijinul deosebit al TVR Cultural o serie de trei emisiuni dedicate cercetărilor arheologice de aici și potențialului cultural și turistic al zonei.

A continuat formarea profesională a studenților participanți la săpături, din țară și din străinătate.

În cursul campaniei a continuat cercetarea mai multor structuri de locuire, în principal 47, 51-54 descoperite în sectoarele 34-40. După cum s-a mai menționat în rapoartele precedente zonele exterioare suprafeței cercetate sunt puternic afectate de bioperturbări. Din această cauză complexele se păstrează de cele mai multe ori parțial în suprafețe uneori deconectate stratigrafic. Cu toate acestea au putut fi cercetate și puse în evidență, în această campanie, pentru prima dată resturile a cinci locuințe contemporane. Faptul că unele dintre aceste nu se mai păstrau decât în mică măsură demonstrează că dimensiunile actuale ale tell-ului sunt mai reduse decât în momentul locuirii sale de către comunitatea gumelnițeană.

Pe de altă parte, deosebit de interesantă s-a dovedit a fi evidențierea zonelor de pasaj dintre acestea. Astfel, s-a observat că ele aveau dimensiuni variabile, între 0,60-2,20 m. Amplasarea structurilor construite în spațiu sugerează în acest moment o variabilitate mai mare decât părea în urma

cercetărilor anterioare. Astfel, zonă principală de pasaj existentă în nivelurile superioare între cele două rânduri de locuințe pare, cel puțin spre limita de V, să fi fost ocupată de construcții. Această situație sugerează că totuși suprafața inițială a tell-ului, chiar dacă afectată de-a lungul timpului, este posibil să nu fi fost cu mult mai mare decât în prezent. Variabilitatea lății acestor zone de pasaj și a amplasamentului locuințelor se constituie în argumente pentru o complexitate mai mare decât era sugerată de datele cunoscute anterior a organizării spațiului cel puțin în cazul comunității gumelnițene de la Bordușani.

În ceea ce privește organizarea și amenajarea spațiului interior, al locuințelor remarcăm o caracteristică a locuințelor eneolitice de aici și anume amplasarea structurilor de combustie - cuptoare - pe latura de E a acestora. Tot pe această latură apar și lavițele, atunci când au fost surprinse. Aceste date par a demonstra una din caracteristicile organizării și amenajării spațiului interior la Bordușani.

Din punct de vedere constructiv, datele obținute în această campanie le confirmă pe cele din campaniile precedente. Pereții sunt construiți pe schelet de țărâși de lemn cu d = 4-5 cm cu nuiele sau stuf între aceștia, totul acoperit apoi cu lut amestecat cu vegetale tocate. Ulterior aceștia erau acoperiți cu un strat fin de lut destinat foarte probabil să finiseze suprafața dar și să confere un aspect mai elaborat. Surprinzătoare rămâne descoperirea unor pereți păstrați în elevație uneori până la 0,80 m.

În toate cazurile, în care condițiile de conservare au permis, s-a observat compartimentarea locuințelor în două încăperi cu dimensiuni diferite. Detaliile constructive ce demonstrează și o tratare diferită sugerează o utilizare specifică a fiecăreia dintre cele două camere.

A continuat ordonarea, clasarea și fișarea unui lot important de ceramică dar și a utilajului litic sau din materii dure animale.

Raport sedimentologic preliminar

Constantin Haită

În campania de cercetări din anul 2006, studiul sedimentologic a fost orientat asupra înregistrării și descrierii profilului magistral (sudic) din două sectoare aparținând suprafeței cercetate în prezent - Sß. Succesiunea stratigrafică analizată constă din niveluri ce aparțin unor locuințe neincendiate, niveluri de locuire exterioare, niveluri de deșeuri menajere, niveluri atribuite unor zone de pasaj și unitățile corespunzătoare unor gropi sau tranșee.

Studiul micromorfologic a avut ca scop detalierea informațiilor de ordin micro-stratigrafic asupra zonelor de pasaj observate în timpul cercetărilor arheologice. Au fost eșantionate două astfel de zone, înregistrate ca și complexe și notate cu C297, respectiv C351.

Complexul 297 corespunde unităților acumulate în zona de pasaj dintre locuințele SL51 și SL47. Succesiunea eșantionată în această zonă (S1, S2) constă dintr-o alternanță de niveluri siltice gălbui, omogene, ce includ rari constituenți antropici fini (granule de cenușă și cărbune, oase de pești), lentile de cenușă și cărbune, niveluri granulare fine cu frecvente scoici și oase de pești și lentile de deșeuri menajere cu coprolite și oase de pești. În cadrul acestei succesiuni au fost observate lamine argiloase fine depuse în timpul precipitațiilor.

Succesiunea stratigrafică studiată în cadrul C351 este foarte asemănătoare cu cea din complexul C297, diferența

constând în frecvența ceva mai ridicată a nivelurilor siltice, omogene, mai compacte, în compoziția cărora constituenții antropici lipsesc sau sunt foarte rari. Acestea ar putea corespunde unor niveluri de amenajare a acestei zone de pasaj. Eșantioanele micromorfologice (S3, S4, S5) înregistrează evoluția pe verticală a depunerilor cu caracter antropic și natural din acest complex.

Scopul studiului micromorfologic este de a înregistra în detaliu evoluția pe verticală a acumulărilor din cele două zone, pe baza tipurilor de activități antropice care au putut determina formarea acestora, ca și a transformărilor suferite de fiecare acumulare în parte sub acțiunea factorilor antropici (compactare prin pasaj repetat, în mediu sec sau umed; remaniere; amestec) sau fizico-chimici.

Studiu arheozoologic preliminar

Adrian Bălășescu, Valentin Radu

Mamifere

Mamiferele sunt bine reprezentate în cadrul spectrului faunistic analizat (34% din total). Acestea sunt de două categorii: domestice (vita domestică, porcul, oaia, capra și câinele) și sălbatic (cerb, căprior, mistret, bour, lup, vulpe, bursuc, vidra, pisica sălbatică, ras, jder, dihor, cal sălbatic, cerb lopătar, castor, iepure sălbatic). Prezența lor ilustrează două tipuri de activități și anume: creșterea animalelor și vânătoarea.

În cadrul activității de creștere a animalelor, o pondere crescută o are exploatarea suinelor și a bovinelor, care sunt urmate de ovicaprine și caine.

Porcul domestic, (*Sus domesticus*), descoperit era de un tip primitiv, de talie medie, ce prezintă o mare variabilitate dimensională, cu un dimorfism sexual slab reprezentat. Aceste animale trăiau se pare, într-o stare de semi-sălbăcie, lucru întâlnit mai ales în cadrul așezărilor din regiunile cu biotopuri lacustre care favorizau încrucișarea speciei domestice cu cea sălbatică. Existența metişilor a fost pusă în evidență la Bordușani-Popină, dar și în alte așezări eneolitice gumelnițene.

Bovinele și ovicaprinele prezintă curbe de abataj asemănătoare în cadrul cărora animalele tinere predomină, ceea ce ilustrează în general o exploatare mai ales pentru carne și în subsidiar pentru produse secundare (lapte și lână în cazul ovinelor).

Pentru câine pe lângă funcțiile sale utilitare, (paza locuințelor și a turmelor, însoțitor la vânătoare, etc.), care l-au făcut să fie primul animal domesticat de către om, avem dovezi tafonomice, (incizii de dezarticulare și descarnare pe oase), care atestă consumul alimentar al speciei în așezarea de la Bordușani-Popină. De asemenea s-a observat că în condițiile în care specia nu era consumată, după moartea sa, blana era prelevată și utilizată în diferite scopuri.

Vânătoarea este relativ bine atestată ca NR (cca. 22%), NMI (30%) și număr de specii, (16). Cei mai vânați taxoni sunt mistrețul și cerbul, animale de talie mare și medie care furnizau o cantitate de carne suficient de mare, dar și alte produse ca pielea, coarnele, grăsimea, etc. O analiză a preferințelor ecologice ale mamiferelor sălbatice ar indica în preajma așezării existența unor masive păduroase, brăzdate de lacuri, canale, dar și existența unor mici deschideri de câmpie.

De asemenea datorită tehnicilor de săpătură extrem de fine și a metodologiei arheologice și arheozoologice s-au cernut peste 300 de l de sediment din diferite contexte arheologice. Acest lucru a permis identificarea (în colaborare

cu Thomas Cucchi – Durham University și Anne Tresset – Centre Nationale des Recherches Scientifiques) a unor resturi de *Mus* sp. (specie de șoarece). Din păcate situația stratigrafică extrem de complexă, (numeroase perturbații stratigrafice, galerii de crotovine recente etc.), de la Bordușani nu a permis în acest moment datarea lor ca aparținând în mod cert locuirii eneolitice.

Menționăm că o serie de resturi osteologice de la Bordușani au fost trimise pentru analize de paleogenetică (pentru suine la Oxford University, bovine la Mainz University și ovicaprine la Ecole Normale supérieure Lyon). Acestea vor permite studierea tipurilor genetice ale animalelor domestice din perioada neo-eneolitică pe un areal foarte larg, între oceanul Atlantic și Munții Urali. Costurile acestor analize, precum și datările absolute prin C14 ale acestor eșantioane sunt suportate de programul Chronobos și Econet, (coordonat de Anne Tresset, Centre Nationale des Recherches Scientifiques)[Adrian Bălășescu]

Moluste și pești

S-a continuat studiul resturilor faunistice provenind din eșantioanele prelevate din locuințele 47 și 50, nivelul Gumelnița.

Pentru L47 s-au prelevat materiale faunistice din cca. 50 l de sediment iar pentru L50 din peste 300 l.

Au fost identificate resturi ale racilor, moluștelor și peștilor. Date complete avem doar despre materialele din SL47.

Materialul este destul de fragmentat mai ales în cazul moluștelor.

Resturile de pește provin de la mai mulți indivizi de talii diferite. În ceea ce privește dimensiunile predomină indivizii de talie mică și medie.

S-a observat prezenta urmelor de roadere și de dinți ca și a deformărilor cauzate de trecerea prin tubul digestiv.

Rezultatele vor contribui la caracterizarea evoluției structurilor studiate. [Valentin Radu]

Anexa 2

37. Brașov, jud. Brașov

Punct: După Zidurile de Sus

Cod sit: 40205.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 327/2006

Colectiv: Stelian D. Coșuleț, Ionel Bauman (MJI Brașov)

Cercetările arheologice de salvare efectuate la fortificațiile medievale ale Brașovului în zona După Zidurile de Sus, situată între Bastionul Aurarilor (Postăvarilor) și Bastionul Frânghierilor, s-au desfășurat în perioada 1 august-30 octombrie 2006 la solicitarea Consiliului Județean Brașov, finanțatorul lucrărilor de restaurare și reabilitare a fortificațiilor medievale de SE ale Brașovului medieval. Campania anului 2006 completează și definitivează campaniile din anii 2003 și 2005, iar scopul acesteia a fost acela de a furniza date specifice necesare întocmirii proiectului de restaurare.

Începutul realizării edificării sistemului de fortificații medievale ale Brașovului poate fi plasat documentar la sfârșitul sec. XIV. Chiar dacă sunt afirmate mai multe date de începere a edificării incintei, în linii generale, la acest palier de timp se poate afirma cu destulă certitudine că fortificațiile erau

perimetrale orașului (așezării), formate dintr-o incintă de zid întărită din loc în loc, la distanțe diferite, neegale, de turnuri de apărare și turnuri de intrare. În această din urmă ipostază, turnurile aveau la nivelul de bază intrări ample ce permiteau deopotrivă accesul pietonal și accesul cu mijloace de transport. În unele zone incinta de zid a fost suplinită până târziu, de val/valuri de pământ. În mod necesar însă incinta, fie ea de zid, fie de pământ, era precedată de șanț/șanțuri de apărare, unele din ele uscate, altele, mai multe, cu apă.

Primele invazii turcești în Țara Bârsei impun amplificarea sistemului de fortificații. Documentar, aceasta se întâmplă în primul sfert al secolului al XV-lea, când încep a fi realizate bastioane, barbacane, porți de intrare mai ample, unele dintre ele dezvoltându-se prin înglobarea vechilor turnuri de intrare. Amplificarea fortificațiilor medievale va continua și în secolul următor când se vor realiza, de data aceasta de la temelie, noi bastioane și noi incinte de ziduri de apărare ce vor dubla și tripla, sau chiar ridica la număr de patru, în unele zone, incintele de apărare a orașului.

Dacă începutul procesului de realizare a fortificațiilor este disputat, încheierea procesului este unanim acceptat: anul 1641, anul realizării Bastionului și Zwinger-ului Aurarilor, ultimul mare complex de arhitectură militară brașoveană.

Reparate și întreținute în repetate ocazii, fortificațiile medievale ale Brașovului vor fi în uz și vor rezista timpului până în prima jumătate a sec. XIX. Pierderea importanței militare a fortificațiilor, dar și dezvoltarea orașului, trecerea acestuia de la medievalitate la epoca modernă vor face ca parte din construcțiile militare medievale să fie demolate, înlăturate, făcând loc noii comenzi sociale: căi de comunicație, palate administrative, școli, hoteluri, case de locuit ș.a.

Acțiunii modernizatoare îi va cădea pradă în totalitate în primul rând latura de NE și N a orașului fortificat medieval, dintre Tâmpa și Warthe. În al doilea rând, este distrusă, aproape în totalitate, latura sud-vestică din care mai supraviețuiește numai Turnul Porții Ecaterina.

Până în zilele noastre ajung relativ intacte numai două din cele patru laturi: cea dinspre Tâmpa, consemnată în documente sub numele de După Zidurile de Sus sau latura de SE a fortificațiilor medievale și latura dinspre Warthe, După Zidurile de Jos sau latura nord-vestică a fortificațiilor medievale.

Deși ruinată, latura de SE păstrează toate părțile sale constitutive: bastioane, cortine și marea majoritate a turnurilor, cu excepția parțială a șanțului de apărare, atât ca prezență fizică propiu-zisă, cât și ca prezență constitutivă.

Acest fapt conferă laturii de SE, din această perspectivă, o importanță deosebită.

Conform planului de săpături s-a propus trasarea pe teren a unui număr de șapte secțiuni numerotate SI...SVII. Două din aceste secțiuni, SI și SII, au fost realizate în interiorul bastionului și au documentat o situație arheologică relevantă în planul anexat prezentului. Nu vom insista deci asupra planului și gabariturii construcțiilor surprinse în interiorul bastionului, ele fiind marcate cu precizie pe plan. Menționăm că cele două secțiuni SI și SII, au acoperit întreaga suprafață interioară a bastionului și a oferit date importante, atât tehnice, cât și istorice.

Alte patru secțiuni SIII, SIV, SV și SVI, au fost trasate pentru a elucida pe cât posibil, raportul dintre zidul scut de pe Tâmpa și bastion. Din acest punct de vedere, s-a putut observa că zidul-scut are o fundație lată de cca. 1,40 m, el reducându-se la pozitiv, prin retragere cu 0,35 m și către

partea dreaptă și către partea stângă, până la dimensiunea de 0,60 m. Adâncimea de fundare a zidului-scut este diferită. Dacă în secțiunea SV talpa zidului-scut coboară până la -1,40 m, în partea de sus a acestuia, la nivelul secțiunii SVI, ad. de fundare a zidului-scut este mult mărită, ea oscilând în jurul valorii de 1,60 m. Să observăm de asemenea că la această lungime zidul-scut este încadrat într-un contrafort, evident construit ulterior de-o parte și de alta a zidului-scut. Lățimea observată a zidului-scut este de 0,66 m, comparabilă cu lățimea relevată în secțiunea SV.

Deși ne propusesem și relevarea a două turnuri de apărare adosate incintei, acest lucru nu a putut fi realizat, cum nici relevarea talpei fundației incintei, ce urma a fi relevată concomitent cu decopertarea, descoperirea turnurilor, nu s-a putut realiza din motive independente de noi.

Materialul arheologic este foarte sărac, ca în majoritatea siturilor de același fel, supuse periodic lucrărilor de reparații și întreținere ce presupuneau curățirea anterioară a locului, deci îndepărtarea artefactelor. Apoi, materialul arheologic este cel obișnuit a se descoperi în fortificațiile medievale: materiale de construcție, obiecte uzuale, resturi osteologice, piese cu semnificație militară.

În rândul materialelor de construcții remarcăm în primul rând cărămizile fragmentare, dar și întregi, cu dimensiunile de 24 x 12 x 4,5 cm. Au fost descoperite fragmente de țigle și olane, cuie și alte obiecte din metal, greu identificabile datorită oxidării pronunțate. Cu precădere, aproape exclusiv, materialele de construcții și obiectele uzuale, fragmentele unei cești cu toartă din ceramică nesmălțuită și fragmente ceramice nesmălțuite, resturile osteologice animaliere etc., au fost relevate în conul de moloz rezultat ca urmare a dărâmării zidului, materialul arheologic datând acest fapt probabil la începutul sec. XVI. Deși puțin, materialul arheologic susține, pe de-o parte, perioada de demantelare a zidului, iar pe de altă parte, cuprinderea lui într-o nouă construcție, eveniment petrecut în primul sfert al secolului al XVI-lea, înainte de anul 1520.

Piese militare sunt reprezentate de un proiectil sferic din oțel cu diametrul de cca. 3 cm folosit la puștile grele ce armau, în mod cert, bastionul. Proiectilul este însoțit și de un fragment de pușcă grea de cetate cu exteriorul hexagonal (sau poate octogonal, greu de precizat actualmente datorită oxidării intense a piesei).

Cercetările arheologice preventive de la Bastionul Aurarilor (Postăvarilor) au relevat în primul rând existența a cel puțin trei etape istorice și constructive în zonă.

Prima etapă se poate corela cu realizarea primei incinte de apărare a Brașovului medieval, cea de la sfârșitul sec. XIV – începutul sec. XV. Concret, în interiorul Bastionului Aurarilor (Postăvarilor) s-a relevat un fragment de incintă situat către jumătatea sudică a construcției, pe care o traversează. Zidul de incintă, realizat din piatră de carieră, calcar, legat cu mortar, a fost demantelat intenționat, așa cum o arată conul de moloz așezat simetric peste miezul zidului; molozul este căutat intenționat și curățat de materialele refozabile: piatră de mare dimensiune, cărămizi întregi ș.a., de maniera în care în compoziția molozului nu mai rămân decât fragmente de mici dimensiuni, nepretabile refozării.

Zidul de incintă surprins numai în interiorul bastionului și al cărui presupus traseu exterior îl putem doar bănuși, intuit, este dărâmat în proporții diferite: mai puțin adânc este înlăturat segmentul jumătății vestice a acestuia, mai puternic, mai

adânc, este înlăturat segmentul estic. În sfârșit, segmentul vestic va fi folosit pentru realizarea unei alte construcții, construcția numită de noi clădirea CII. Demolarea zidului este realizată efectiv în primul sfert al sec. XVI când se semnalează documentar lucrări de „mai mai mare ampoare” la bastion.

O a doua etapă constructiv-arhitecturală este evident marcată de realizarea propriu-zisă a Bastionului Aurarilor (Postăvarilor) la începutul sec. XVI. Și din această perspectivă săpătura arheologică aduce date importante, atât în ceea ce privește planul construcției, care se dovedește a fi ovală și nu rotundă, cât și în ceea ce privește numărul de nivele interioare ale acesteia, care sunt în număr de numai trei.

Săpătura a relevat și nivelul de călcare în bastion, stabilit la partea superioară a rigolei de scurgere a apelor pluviale, practică în masivul de zidărie. Până la acest nivel, în clădire s-a adus pământ care suprapunea conul de demolare a incintei anterioare și se constituie în bază pentru realizarea de construcții interioare.

Construcțiile interioare, de mică ampoare totuși, reprezintă a treia etapă constructiv-arhitecturală relevată arheologic. Funcționalitatea clădirilor nu o putem lămurii deocamdată, putem afirma însă că edificiile interioare sunt realizate ulterior, dar nu foarte mult, după edificarea bastionului. Pledează pentru aceasta faptul că fundația clădirii CII nu este legată de fundația ovală a bastionului, precum și lățimea diferită, mai subțire, a fundației clădirii CI pe latura ei sud-estică față de celelalte laturi. Ridicarea clădirilor interioare din bastion, realizată așa cum documentele o atestă la mijlocul sec. XVI, reprezintă a treia etapă constructiv arhitecturală decelată arheologic. Față de cele discutate mai sus am putea propune următoarele:

- remontarea pavajului interior, pavaj ce indica nivelul de călcare original și aparține de bastion, adică de perioada de început de sec. XVI;
- restaurarea în ruină a clădirii CII;
- păstrarea deschiderii interioare a clădirii CI care pare a fi fost o cisternă (?), evident, prin protejarea acesteia cu o balustradă;
- nivelele de tragere, de apărare, astăzi sever distorsionate, pot fi refăcute prin analogie cu elemente asemănătoare ce se conservă încă în anumite zone ale fortificațiilor medievale brașovene;
- în ceea ce privește zidul-scut de pe Tâmpa sugerăm o restaurare în ruină a acestuia. [Stelian Coșuleț, Ionel Bauman]

PI. 13

38. Bucium Șasa, com. Bucium, jud. Alba

Punct: zona masivelor Frasin și Rodu

Cod sit: 3459.01, 3459.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 464/2006

Colectiv: Adriana Pescaru, Nicolae Cătălin Rișcuța, Daniel Costin Țuțuianu (MCDR), Paul Damian, Alexandru Rațiu (MNIR), Vasile Moga, Cristinel Plantos, Radu Ota (MNUAI)

Programul de Cercetare Arheologică Bucium a debutat în anul 2004, având ca obiectiv cercetarea arheologică sistematică în perspectiva realizării unui proiect investițional

pentru deschiderea unei exploatare miniere aurifere care urmează să afecteze terenul cercetat.

Întrucât izvoarele istorice menționau existența în această arie a unor importante vestigii databile în epoca romană, s-a procedat la o cercetare extinsă a acestei zone¹. Raportul prezintă rezultatele cercetărilor arheologice din campania desfășurată între 21.08-20.10.2006.

Comuna Bucium este formată din șase sate (Bucium Cerbu, Bucium Sat, Bucium Muntari, Bucium Izbita, Bucium Șasa, Bucium Poieni), înșiruite de-a lungul unor văi (Valea Albă, Valea Negrișei, Valea Șesii, Valea Buciumului și Valea Abrudelului). Aceste văi înguste, confluențe, care constituie și principalele căi de acces, sunt străjuite de masive muntoase cu versanți abrupti și acoperiți de păduri de foioase și conifere. Regiunea este dominată de câteva vârfuri: Boteș, Vulcoi și Corabia, în S, Negrișea, în SE, Conțu, Beanga, Frasin și Măgura, în partea centrală, Detunatele, în NE. Zonele deschise sunt, în general, cele înalte, de gol alpin, cu altitudini de peste 1000 m. O altă caracteristică este existența a numeroase forme de relief antropogen generate de practicarea ocupațiilor tradiționale: agricultura montană și mineritul.

Perimetrul de cercetare din campania 2006 a cuprins masivele muntoase Rodu și Frasin cu extindere în zonele limitrofe, respectiv depresiunea numită Vâlcea precum și văile Abruzelului și a Șesii. Obiectivul echipei de cercetare a fost realizarea unei cercetări preventive a acestui spațiu prin metode specifice precum cercetări de teren și săpături. Zona numită Vâlcea are aspectul unei depresiuni, fiind străbătută de un mic pârau și înconjurată de masivele muntoase Măgura, Rodu și Frasin. În mod concret, a fost cercetată porțiunea fără pădure aflată în zona piemontană, între nivelul luncii și pădurea compactă care acoperă jumătatea superioară a masivelor Rodu, Frasin și Măgura. De asemenea, au fost cercetate terenuri care apar ca poieni, situate în zona mai înaltă de pe Rodu-Dealul Băilor și de pe versanții nordici ai Frasinului, din zona cunoscută sub toponimul de Tăul Certeje.

Perimetrul din jurul masivelor muntoase Frasin și Rodu nu a mai făcut obiectul unor investigații din punct de vedere arheologic până acum, astfel încât existența unor vestigii databile în epoca romană se afla doar în stadiul de enunț. Potrivit lui Ion Rusu Abrudeanu: „Pe teritoriul comunei Bucium întâlnim urme vădite de exploatare romane în muntele Frasinul, care desparte satele Bucium Șeasa și Bucium Muntari [...] Exploatarea dela Frasin sunt, după cele dela Cetatea Mare și Cetatea Mică din masivul Roșiei Montane, cele mai impunătoare și uriașe lucrări subterane din timpul Romanilor. Corandele impozante care străbat întreg masivul stâncos al muntelui dinspre Bucium Muntari (Valea Abruzelului) spre Bucium Șeasa, o ilustrează în mod strălucit”².

În opinia lui Volker Wollmann puținele informații privitoare la această zonă de exploatare romană, s-ar datora doar stadiului incipient al cercetărilor³.

Singurele cercetări sistematice de până acum au avut loc în cadrul Proiectului minier Bucium, care a debutat în anul 2004. În campaniile precedente au fost trasate 61 de secțiuni de sondaj, pe proprietăți de pe pantele masivelor Frasin, Măgura și Rodu, dar au fost descoperite foarte puține materiale arheologice.

Cercetarea arheologică a avut două componente distincte, desfășurate simultan: cercetarea de teren (periegeza) și săpătura arheologică.

În demersul nostru am pornit de la premisa că zonele cu potențial arheologic trebuie căutate în apropierea vechilor exploatare miniere, deoarece locuirea umană din această zonă nu poate fi privită independent de practicarea mineritului. Cercetarea de teren s-a desfășurat cu metode și mijloace specifice, realizându-se colectarea de materiale aflate la suprafața solului, strângerea de informații de la localnici, consemnarea toponimelor, efectuarea de schițe și fotografierea tuturor obiectivelor care ar putea constitui zone de interes arheologic. Cercetarea a vizat identificarea vestigiilor semnalate în literatura de specialitate, în special vechi lucrări miniere considerate de epocă romană, precum și a unor noi locații cu potențial arheologic. În cadrul cercetării noastre am întâmpinat o serie de dificultăți. Cel mai mare obstacol în identificarea unor vestigii istorice este practicarea de către localnici a unor îndeletniciri tradiționale, precum agricultura sau mineritul, fapt care a generat, de-a lungul vremii, numeroase forme de relief antropogen. Ne referim atât la amenajarea unor terase pentru practicarea agriculturii montane, precum și la mulțimea de instalații (canale, diguri, tăuri, vetre de șteampuri) și depuneri (halde de steril), rezultate în urma procesului de extragere și prelucrare a minereurilor auro-argintifere. În ceea ce privește existența unor amenajări legate de prelucrarea minereurilor auro-argintifere, am constatat că acestea ar putea avea o vechime de peste un secol, deoarece tradiția orală locală nu mai păstrează informații despre existența lor. Este vorba despre cel puțin cinci amenajări de tăuri cu șanțuri, canale și diguri aferente și mai multe halde de steril care certifică existența unor galerii miniere surpate. În aceste condiții este dificil de precizat prin cercetări de suprafață dacă unele forme de relief antropogen semnifică existența unor vestigii antice, din epoca modernă sau contemporană. Totuși, în urma cercetărilor de teren efectuate am reușit să localizăm cea mai mare parte a punctelor arheologice semnalate în literatura de specialitate, cât și amplasamentul unor amenajări cu rol economic amintite de tradiția orală locală. Dintre obiectivele păstrate de tradiția orală consemnăm toponimul tăului Certeje și locația unui vechi stabiliment amintită de localnici drept cramă. Toate aceste obiective au fost identificate prin cercetări de teren și verificate prin săpături arheologice.

Cea de-a doua componentă a campaniei a constatat în efectuarea de sondaje arheologice stratigrafice. A fost acoperită cu sondaje zona deschisă, fără pădure, aflată pe versanții de SV, NV și N ai Frasinului, dar au fost sondate și cinci terenuri de pe versanți și din partea superioară a dealului Rodu și de pe versantul de NE al Măgurii. S-a urmărit verificarea potențialului arheologic al unor zone, dar și o extindere cât mai largă a spațiului cercetat. Metoda de cercetare adoptată a fost una distructivă prin realizarea unei săpături manuale. Unitățile de săpătură au constatat, în general, din secțiuni cu dimensiunile de 10 x 1,5 m. A fost trasat un număr de 62 unități de săpătură. S-a urmărit atât stratigrafia verticală, cât și cea orizontală a zonei cercetate.

Stratigrafic, în cele mai multe cazuri a fost surprinsă o succesiune formată din doar două sau trei depuneri de sol. În zonele din apropierea luncii depunerile sunt mai groase și mai complexe, iar la altitudine, depunerile de sol sunt mai reduse și amestecate cu o mare cantitate de rocă. În câteva secțiuni am descoperit halde de steril rezultat în urma activităților de exploatare minieră. Săpăturile arheologice pe care le-am

efectuat în cursul acestei campanii au relevat, în general, existența a cel mult trei straturi de depunere:

- strat vegetal actual;
- strat intermediar care conține, uneori, elemente de cultură materială;
- strat de sol steril arheologic.

Cercetările s-au concentrat pe fâșia de luncă de pe Vâlcea, pe versanții sud-vestic, nordic și nord-vestic al masivului Frasin, în părțile de S, E și NE ale Rodului-Dealul Băilor, precum și pe versantul nordic al Măgurii. Prin urmare, cercetările s-au derulat în două zone distincte: zona de luncă, relativ plană și zona de pe versanți, cu înclinații variabile și extrem de denivelată. Pe suprafața terenului sunt vizibile urmele unor vechi exploatare miniere (guri de mină, halde de steril, canale și diguri pentru aducțiunea apei etc.). Terenul este utilizat ca pășune și fânaș.

În campania din anul 2006, au fost cercetate 13 suprafețe de teren aparținând unui număr de 16 proprietari, aflate în punctele Vâlcea, Doștină, Liciu, Frasin, Mese, Tăul Certeje. Pe aceste proprietăți au fost trasate și săpate 62 de secțiuni arheologice dintre care două cu dimensiunile de 7 x 4 m, 1 de 15 x 1,5 m, 2 de 12 x 1,5 m, 1 de 8 x 1,5 m, 2 de 7,5 x 1,5 m, iar celelalte 54 cu dimensiunile de 10 x 1,5 m. Adâncimea la care s-a săpat este variabilă între 0,35 m și 2,20 m. În câteva secțiuni am descoperit halde de steril rezultat în urma activităților de exploatare minieră. Întreaga suprafață săpată însumează 959 m².

Cea mai mare parte a secțiunilor cercetate nu au furnizat descoperiri arheologice. În câteva unități de săpătură au fost descoperite amenajări din piatră așezată care făceau parte din structura unor drumuri sau canale și diguri pentru aducțiunea și dirijarea apei. În șase suprafețe deschise pe proprietatea Safta Elvira, au fost surprinse substrucții superficiale de piatră legată cu pământ, aparținând unui edificiu, care datează, potrivit puținelor fragmente ceramice colectate, din epoca modernă. Toate complexele enumerate sunt legate de activități cu caracter economic. În câteva cazuri am consemnat descoperirea, imediat sub solul vegetal a unor fragmente ceramice, cuie și bucăți de fier aparținând epocii moderne, precum și câteva fragmente ceramice rulate, aparținând epocii romane.

Puținele materiale arheologice colectate din câteva secțiuni marchează reperele cronologice ale desfășurării activităților umane în acest spațiu. Cercetările arheologice realizate pe parcursul a trei campanii (2004-2006), în zona masivelor muntoase Frasin și Rodu confirmă existența unor vestigii de epocă romană (sec. II-III p.Chr.). Inventarul arheologic aparținând epocii romane este însă redus numeric și nu se deosebește de cel aflat în cadrul locuirilor romane din zona Alburnus Maior. Au fost colectate doar câteva fragmente ceramice din mai multe oale și cuie de fier.

Majoritatea materialului arheologic descoperit atât în campania din 2006, cât și în cele două campanii anterioare, constă în ceramică aparținând perioadelor premodernă, modernă și contemporană (sec. XVII-XX), ceea ce indică o activitate umană mai intensă în acest interval cronologic, activitate care poate fi pusă în legătură cu exploatarea zăcămintelor auro-argintifere din zonă.

În ceea ce privește cronologia absolută nu a fost descoperit nici un artefact care să ofere o datare directă.

Campania din anul 2006 marchează încheierea unei etape a cercetării arheologice prin finalizarea săpăturilor în zona de

la S și V de masivul Frasin, respectiv depresiunea numită Vâlcea, zona piemontană de pe versantul nordic al masivului Măgura, înălțimea Rodu - Dealul Băilor și versanții sudic și vestic ai Frasinului. Considerăm că cercetările efectuate în cursul celor trei campanii (2004-2006) au fost concludente, contribuind la formarea unei imagini de ansamblu asupra evoluției istorice din acest spațiu. Prin cercetări de teren au fost identificate zonele semnalate deja în literatură și au fost consemnate noi puncte de interes, în special lucrări miniere vechi atât de subteran, dar mai ales de suprafață. Cea mai mare parte a secțiunilor de sondaj efectuate n-au oferit informații de natură arheologică. Prin urmare, concluzia care se impune este aceea că activitățile umane legate fie de habitat, fie de exploatarea resurselor naturale, au avut o intensitate redusă de-a lungul perioadelor istorice anterioare epocii moderne.

Cercetările de până acum nu au dus la descoperirea unor complexe sau materiale arheologice care să indice existența unor activități antropice în perioada preromană, dar certifică fără putință de tăgadă, prezența romanilor în zonă. Lipsa unor complexe și materiale arheologice rulate, descoperite izolat sugerează însă faptul că nu avem de-a face cu mari structuri de habitat sau de exploatare economică, fiind vorba mai degrabă de activități umane sporadice și de scurtă durată. Aceste concluzii coroborate cu descoperirea întâmplătoare a unei zone funerare la intrarea Vâlceleii, pe valea Buciumului, indică posibilitatea ca habitatul și necropolele romane să se fi aflat în afara perimetrului supus cercetării noastre.

Cea mai mare parte a complexelor și materialelor arheologice descoperite datează din perioadele premodernă, modernă și contemporană (sec. XVII-XX) și ele pot fi puse în legătură cu dezvoltarea habitatului și mai ales cu intensificarea exploatareii miniere în această perioadă. Este vorba despre numeroase halde, canale, diguri și tăuri care constituie urme ale activităților de exploatare și prelucrare a minereurilor auro-argintifere din masivele Rodu și Frasin.

Pentru campania următoare considerăm necesară continuarea săpăturilor arheologice în zonele de V și N ale perimetrului supus cercetării, respectiv Valea Abruzelului, dealul Băișoara, dealul Trăncăloia, versanții de V, N și NE (Valea Șesii) ai Frasinului.

Note:

1. Vezi CCA 2005, p. 77-81; CCA 2006, p. 93-95.
2. Rusu Abrudeanu 1933, p. 121-122.
3. Wollmann 1996, p. 142.

Bibliografie:

- CCA 2005, p. 77-81.
CCA 2006, p. 93-95.
I. Rusu Abrudeanu, *Aurul românesc. Istoria lui din vechime până azi*, București, 1933.
V. Wollmann, *Mineritul metalifer, extragerea sării și carierele de piatră în Dacia romană*, Cluj Napoca, 1996.

Abstract:

The Bucium archaeological investigation programme started in 2004 and its scope consisted of the systematic archaeological investigation developed for the investment project for the opening of a gold mine, which is to affect the investigated area.

As the historical sources mentioned the presence of important Roman Period vestiges in the area, we proceeded with an extended investigation of the area.

The report presents the results of the archaeological investigations of the campaign developed between 21.08 and 20.10.2006. This documentation includes the results of the investigations: field investigation, description of all digging units, stratigraphy, archaeological items found and their pictures. The investigation area from 2006 campaign included the mountains Rodu and Frasin and extended to the surrounding areas, respectively Vâlcea depression and Abruzelului and Șesii valleys. The objective of the investigation team was to perform preventive investigation within this area using specific methods such as field investigations, questionnaires and digging operations.

The region looks like a depression where a stream is flowing and which is surrounded by Măgura, Rodu and Frasin massifs. We investigated the region free of forest and located within the piedmont area, between the plain and compact forest covering the upper half of Rodu and Frasin massifs. We also researched the surface which look like glades, situated on the higher area on Rodu - Dealul Băilor and on the northern hillsides of Frasin from the area known under the name Tăul Certeje.

During the 2006 campaign we researched 13 surfaces belonging to 16 owners, situated at Vâlcea, Doștină, Liciu, Frasin, Mese, and Tăul Certeje. On these properties were laid out and excavated 62 archaeological sections from which: two of 7 x 4 m, one of 15 x 1.5 m, two of 12 x 1.5 m, one of 8 x 1.5 m, two of 7.5 x 1.5 m, and others 54 of 10 x 1.5 m sizes. The excavation depth was between 0.35 and 2.20 m. The entire excavated area has 959 m².

Most of the investigated sections did not reveal any archaeological findings. In some cases, ceramic fragments, nail and iron pieces from the modern period were found beneath the top soil and few rolled ceramic fragments from the Roman age. Inside few sections were discovered seated stone arrangements, which were parts of the structure of some channels or water feed and direction dikes. Inside six units were found superficial stone substructure fasten to earth, belonging to a building which is dated, according to few ceramic fragments found, in modern age.

We consider that the researches done during the three campaigns (2004 - 2006) on the southern and western Frasin Massive areas were conclusive contributed to ensemble image on the historical evolution in this area. By field researches we identified the already mentioned in literature area and were wrote down other points of interest, especially old mines works, both subterranean and especially at the surface. The most part of the sections did not give us archaeological information.

The conclusion is that the human activities (inhabitanity or the natural depots exploitation) had a less intensity along the historical periods before modern ages. The researches done till now did not discover archaeological complexes or materials, which could indicate the existence of some human activities in pre-Roman period, but they support the idea of the presence of the Romans there. The fact that there are no kind of archaeological complexes and we discovered isolated rolled materials suggests that we do not have large human structures or economical exploitation in the area, being sporadic human activities. These conclusions, connected to casual discovery of a funerary area at the entrance of Vâlcea, on Bucium Valley,

indicates the possibility that the Roman inhabitanity and necropolis could be in the area researched by us.

The most part of the archaeological assemblages and materials are dated in pre-Roman, modern and contemporary periods and they might be put in connection with the inhabitanity development and especially with the identification of mining exploitation in this period. It is about a lot of dumps, channels and dikes and mire, which are the traces of human activities of exploitation and working of golden-silver ore from Rodu and Frasin massifs.

39. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu

Punct: La Pod

Cod sit: 101387.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 133/2006

Colectiv: Crișan Mușețeanu – responsabil, Cătălin Bem (MNIR), Silvia Marinescu-Bîlcu (IAB), Cătălin Nicolae (FIB), Carmen Bem, Marius Ignat (cIMeC), Andrei Mocanu, Traian Popa (MJTA Giurgiu), Adrian Bălășescu, Constantin Haită, Valentin Radu (MNIR-CNCP), Cristina Muja (FBB), studenți UAIC Iași

Raport general arheologic-sedimentologic

Zona noastră de interes (ceea ce am definit prin microzona Bucșani) este limitată spre S de confluența Neajlovului cu Dâmbovcicul, iar spre N de curba generală de nivel de 100 m. Regiunea apare geomorfologic excepțional de bine individualizată, alături de lunca și terasele Neajlovului dintre cele două limite naturale participând la conturarea unei zone unitare și interfluviul dintre Neajlov și Dâmbovcic și lunca acestuia din urmă, aprox. pe 4 km în amonte de confluență.

Pe aprox. 8,5 km liniari de vale (în linie dreaptă), între îngustarea din nordul satului Dealu și confluență (în dreptul satului Vadu Lat) lunca nu are mai mult de 1,6 km lărgime, pe alocuri aceasta nedepășind chiar 600 m. Este singurul tronson de pe cursul mijlociu al Neajlovului care se prezintă sub această formă, fiind diferit de întregul văii din aceste perspective. Mai mult, terasele sunt relativ înalte și abrupte, evident, procentul (chiar și astăzi) al zonelor mlăștinoase este superior în această porțiune din vale, inundațiile altfel își cuantificau consecințele în astfel de condiții. Caracteristicile topografice și implicațiile acestora au impus o anumită densitate a tell-urilor gumelnițene și, mai ales, a evoluției stratigrafice și istorice a acestora. De asemenea, nu trebuie excluse și anumite diferențe de mentalitate a comunităților din această zonă. Faptul că atât în nordul, cât mai ales în sudul zonei noastre de interes, tell-urile sunt mult mai mari în suprafață, mai înalte și mult mai rare nu poate fi explicat decât prin suma caracteristicilor acestora.

În segmentul de vale individualizat (dar în care am inclus, după cum aminteam, și interfluviul Neajlov-Dâmbovcic și o parte a luncii acestuia din urmă) au fost descoperite 22 așezări preistorice – două Boian-Giulești, 12 gumelnițene (unele având sigur un nivel superior încadrabil în ceea ce se cunoaște despre faza B1 a culturii) și opt din epoca bronzului (una dintre acestea părand a aparține culturii Coslogeni).

Tell-ul gumelnițean din punctul La Pod, situat în lunca Neajlovului, uneori inundabilă primăvara, la cca. 75 m de albia sa actuală, nu este unul dintre cele mai impresionante ca dimensiuni. Are un diametru maxim, pe direcția E-V de 67 m (și doar 56 m pe direcția N-S). Înălțimea sa, calculată de la nivelul luncii nu depășește 3,20 m.

Începută în condițiile unei săpături de salvare, în 1998, cercetarea arheologică interdisciplinară de la Bucșani, la scurt timp după debutul său, a impus reconsiderarea obiectivelor și a întregii concepții de cercetare. Amploarea săpăturilor arheologice care se întrevădea considerabilă și mai cu seamă potențialul deosebit al așezării eneolitice și al întregii zone au determinat o nouă evaluare științifică. Astfel, s-a născut necesitatea demarării unui proiect științific care să cuprindă toate aspectele ce privesc o cercetare complexă și completă, neînchistată de termene contractuale și nerezumându-se strict la săpătura arheologică.

Cele trei mari obiective propuse încă de la început sunt evoluția comunităților de pe tell-ul La Pod, evoluția cultural-cronologică a microzonei și, nu în ultimul rând, evoluția luncii preistorice.

Obiectivele campaniei 2006, firesc, se subordonează celor generale. S-a încercat finalizarea cercetării nivelului superior din tell-ul de La Pod, din toate punctele de vedere, completarea pe cât posibil a repertoriului microzonei Bucșani și impactul revărsărilor Neajlovului asupra comunităților de pe același tell și, implicit, evoluția luncii în proximitatea stațiunii.

În campania 2006 s-a finalizat cercetarea suprafeței γ , extinsă acum la 16,5 x 4 m datorită degradării profilelor. Au fost identificate (sau confirmate stratigrafic) trei intervenții antropice majore asupra grindului inițial în cazul primei comunități (N3) sau asupra nivelurilor de locuire (N3 și N2).

Prima categorie include intervenția asupra grindului și pe cea stratigrafic în legătură cu nivelul intermediar de locuire (N2). În cea dintâi situație, a fost cercetată în suprafața γ un șanț (umplut ulterior cu material antropic) și un val, care a funcționat, fără îndoială, ca un dig. Faptul că acest complex se află sub nivelul luncii actuale, nu ne-a permis să evidențiem eventuale amenajări suplimentare.

Intervenția asupra N3, stratigrafic aparținând nivelului intermediar, este de aceeași natură. Șanțul secționează o locuință și depunerile aluviale de deasupra sa (N3), are adosat un nou dig spre exteriorul spațiului locuit, dar are și o structură suplimentară de rezistență. La baza valului, spre șanț, o grindă din lemn era probabil menită să stabilizeze sedimentul (care în nici un caz nu provine în urma excavării șanțului, fiind absolut steril). Unui moment probabil ulterior colmatării șanțului, îi aparține reamenajarea digului pe fostul amplasament al acestuia și al șanțului. Noul dig, care îl înglobează pe cel din primele momente de funcționare are în plus și o structură din stâlpi, cu diametrul cuprins între 5 și 13 cm, plasați la o distanță de 0,70-0,80 m între ei.

O nouă amenajare aparține stratigrafic de nivelul superior al tell-ului. De data aceasta, ne-am aflat doar în prezența unui dig, fără șanț spre interiorul suprafeței locuite. În schimb, aportul de material este impresionant. Digul nu este construit cu sediment din așezare, este steril și pare a fi adus din luncă.

În toate cele trei cazuri probele granulometrice și micromorfologice, aflate în lucru, vor aduce informații suplimentare.

Pe lângă cele patru mari momente de inundație identificate până în campania 2004, în tell-ul de La Pod, în campania

anului 2005 fuseseră identificate nu mai puțin de alte 23 de momente de inundație urmate de bălțiri la un nivel altimetric ridicat față de lunca preistorică. Campania anului 2006 a confirmat această situație, completând-o.

Începutul locuirii pe tell-ul principal al microzonei Bucșani este devansat stratigrafic de un important nivel de inundație care acoperă nisipul grindului. În matricea de argilă sunt prezente însă numeroase materiale arheologice – cu siguranță antrenate dintr-o așezare gumelnițeană aflată nu departe în amonte. Locuirea propriu-zisă a grindului debutează cu realizarea unui dig (foarte probabil, circular – suprafața cercetată nu ne permite deocamdată precizări mai exacte) și a unui șanț spre interiorul suprafeței de locuit.

Prezența continuă a amenințării inundațiilor a determinat acțiuni repetate de asigurare a suprafeței locuite – în nivelul intermediar, prin șanțuri și diguri, sau prin depunerea conștientă de argilă nisipoasă pentru a spori înălțimea moveile, în cazul nivelului superior.

În suprafața β a continuat demontarea L11 (descoperită în campania 2000), suspendată și cu pod locuibil. Au fost completate informații asupra sistemului de construcție și a continuat sitarea și apoi trierea întregului sediment din interior (ultimul moment de locuire), din ambele încăperi, și din spațiul de sub platformă. Volumul de sediment prelevat și sitat la umed (în albia Neajlovului) se cifrează în jurul a 3000 l (dm³). Numeroasele resturi de faună de talie mică și de micromamifere (rozătoare), resturile ihtiologice, sutele de piese de silex sau de ceramică (milimetrice) au justificat efortul.

De asemenea, continuând cercetarea extinderii (2004) spre N a suprafeței β a fost identificată o anexă exterioară L11, care includea o vatră.

S-au prelevat, în plus, probe pentru ADN fosil (bovine) și pentru datare C14, a căror analiză se efectuează în cadrul unui proiect internațional.

În suprafața α s-a continuat protejarea cu folie și pământ a spațiului deschis cercetării (sect. 4, 26-27, 36), înlocuindu-se plasticul sau/și completându-se cu pământ zone afectate în timp (aportul factorului antropic este cel mai important).

De asemenea, s-a urmărit completarea repertoriului microzonei culturale – până în prezent, au fost identificate trei puncte cu materiale Boian-Giulești, 16 puncte cu materiale gumelnițene (dintre care cinci sunt tell-uri, amplasate pe un tronson foarte bine precizat al Neajlovului), zece așezări din epoca bronzului, două La Tène și una din sec. III-IV p.Ch.

PI. 13

Raport arheozoologic (macromamifere, micromamifere)

În campania 2006 a debutat selecționarea spre determinare a fragmentelor osteologice rezultate din trierea sedimentului sitat în campaniile 2004-2006 din cea de-a doua încăpere a L11. Au fost identificate până acum peste 8900 de resturi. Din păcate, procentul care poate fi supus unei analize de identificare specifică este extrem de mic – gradul mare de fragmentare¹, datorat mai cu seamă focului care a mistuit locuința, nu permite în cazul oaselor aparținând animalelor de talie mare decât o analiză simplă. Nu pot fi realizate estimări privind sexul sau vârsta de sacrificare. În schimb, au fost identificate resturi întregi provenind de la animale de talie mică – *Lepus europeus* (iepure), *Felis silvestris* (pisică sălbatică) sau *Mustela putorius* (dihor) sau chiar de la exemplare tinere de ovicaprine (dentiție).

Din sedimentul triat provenit din campaniile 2004-2005, pe baza dentiției, au fost identificați 44 de indivizi de *Mus musculus* (șoarecele de casă), provenind mai cu seamă din galerii care perforau platforma încăperii principale a L11 și primele ei două *refaceri*. Trebuie menționat, așa cum am făcut-o și cu alte prilejuri, că toate cele 5200 de resturi de micromamifere descoperite în L11 sunt arse, incendiul distrugând și colonia de șoareci. Această descoperire este unică în spațiul balcano-carpatic. Până în prezent, pătrunderea acestui animal comensal în Balcani era considerată ca datând din mileniul I a.Chr. Prezența acestui taxon în structura de locuire cercetată ar putea sugera existența unor depozite de cereale (de vegetale, în general) permanente în interiorul sau exteriorul imediat al locuinței. [Adrian Bălășescu, Thomas Cucchi, Anne Tresset, Marius Ignat]

Raport arheozoologic (moluște, reptile, pești)

În campania din 2006 au fost prelevate și studiate materiale faunistice provenind din locuința no 11 (Tab. 1). Eșantioane de sediment din aceasta structură au fost cernute prin site cu ochiurile de 0,8 și 1 mm. S-au identificat pe lângă oase de mamifere și resturile faunistice ale păsărilor, reptilelor, peștilor sau al moluștelor.

Mollusca. Dintre moluștele identificate doar câteva sunt contemporane cu nivelurile culturale. Așa sunt resturile scoicilor *Unio* sp. sau a gasteropodului *Esperiana esperi*. Unele din cochilii prezintă chiar urme de șlefuire. Marea majoritate precum *Cepaea* sp., *Helix* sp., *Viviparus acerosus*, *Sphaerium* sp., *Lithoglyphus apertus*, *Monacha cartusiana*, *Planorbium corneum*, sunt de data mai recentă.

Reptilia. Doar resturile țestoasei de apă *Emys orbicularis* au fost identificate (N=169). Pe lângă carapace și plastron regăsim și oase de la membre precum humerusul. Mare parte din aceste materiale provin de la indivizi ce au fost capturați din vechime.

Pisces. Resturile peștilor sunt în număr de 460. Au fost identificate taxoni precum: știuca (*Esox lucius*), cleanul (*Leuciscus cephalus*), cleanul mic (*Leuciscus leuciscus*), bibanul (*Perca fluviatilis*), mihalțul (*Lota lota*), dar și alte *Cyprinide*. Acestea sunt specii caracteristice zonei de mijloc a unui râu și se regăsesc chiar și azi în râul Neajlov. Taliile indivizilor sunt mici și medii. O mică parte din oase prezintă urme de digestie sau deformări cauzate de trecerea prin tubul digestiv fapt ce ne face să presupunem ca aceste provin din fecalele oamenilor sau ale animalelor ce au consumat pești. [Valentin Radu]

Anexa 3

Note:

1. Exemplul unei mandibule întregibile (*in situ* vizibile) de *Bos Taurus* este edificator – au fost numărate nu mai puțin de 126 de fragmente ale aceleiași piese (excluzându-le pe cele sub dimensiuni de 2-2,5 mm, la care s-a renunțat).

Abstract:

In the 2006 campaign we ended the research on the γ surface, extended now to 16.5 x 4 m as a consequence of the erosion of the profiles. There were discovered traces of three major human interventions on the initial mound for the first community (N3) or above, on the inhabited levels (N3 and N2).

The first category includes the intervention on the mound; and the stratigraphy related with the intermediary inhabited

level (N2). In the first case was researched in the γ surface a ditch (filled afterwards with materials coming from the human activity) and a bank, which was used undoubtedly as a breakwater. The fact that this assemblage is situated under the actual bottom land did not allow putting into evidence some ulterior improvements.

The intervention on N3, stratigraphic belonging to the intermediary level, is of the same nature. The ditch, which cuts a dwelling and the alluvial deposits found above it (N3), is stocked by another ditch at the exterior of the inhabited place, which has also a supplementary resistance structure. At the bank's bottom, towards the ditch, a wooden beam was probably meant to stabilize the soil (which does not come from excavating the ditch, this being sterile). To a moment probably ulterior to the silting up of the soil from the ditch, belongs the fact that the breakwater was rebuilt on its former place. The new breakwater, which contains the remains of the former, had additionally a wooden structure of poles.

A new construction meant to prevent the floods belongs stratigraphically to the superior levels of tell. This time we were facing only a breakwater, without ditch towards the interior of the inhabited area. In exchange, the material quantity is impressive. The breakwater was not made with soil from the settlement; the soil in question is sterile and seems to be brought from the bottom land.

In all the three cases, the soil tests, now under study, will bring additional information.

In the 2006 campaign, we started the selection process of the bone fragments remained after screening the materials from the 2004 – 2006 campaigns. belonging to the second room of L11. Until now were identified 8900 remains. Unfortunately, the percentage, which can be put under a specific identification analysis, is very small. From the screened material found in the 2004 - 2005 campaigns, we identified by tooth 44 individuals of *Mus musculus*, originated from the galleries that had been perforated the platform of the L11' s main room and also its two successive rebuilds.

In the 2006 campaign were found and studied fauna materials coming from L11. Samples of soil from this structure were screened by 0.8 and 1 mm sieves. There were identified remains belonging to mammals, birds, reptiles, fish and mollusks.

There were taken fossil samples (cattle) for establishing DNA and for carbon dating.

40. Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița

Punct: Pochină

Cod sit : 93030.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 63/2006

Colectiv : Elena Rența – responsabil, Simona Munteanu, Radu Coman (MJ Ialomița)

Identificat în anul 1987 în cadrul unui program de cercetări arheologice de suprafață pe valea râului Ialomița, situl Bucu - Pochină, situat în vecinătatea limitei sud-vestice a satului Bucu, com. Bucu, a făcut obiectul cercetărilor arheologice sistematice începând cu anul 1990.

Au fost puse în evidență urmele unei locuiri sporadice de la sfârșitul epocii bronzului, cultura Coslogeni¹, o așezare din prima epocă a fierului² și trei morminte de înhumăție aparținând aceleași perioade de timp, o așezare din a doua epocă a fierului³, o necropolă sarmatică⁴, o așezare medievală timpurie⁵ și una din sec. XVI-XVIII⁶.

În anul 2006 cercetările arheologice s-au desfășurat pe o suprafață de cca. 150 m² sub formă de secțiuni și casete orientate pe direcția N-S, perpendiculare pe marginea terasei râului Ialomița. Suprafața cercetată se situează în imediata vecinătate a săpăturilor anilor 2000-2005 care au urmărit salvarea vestigiilor arheologice de intervențiile manuale și mecanice moderne pentru prelevare de pământ de către săteni.

Stratigrafia se prezintă asemănător cu cea constatată pe secțiunile anilor anteriori. Întreaga zonă a fost acoperită de un strat de pământ amestecat cu resturi menajere contemporane care suprapune un strat de pământ cenușiu-negricios și granulat în care au fost descoperite în partea superioară fragmente ceramice medievale, iar spre bază, materiale ceramice aparținând așezării getice. Sub acest strat, într-un strat de pământ de culoare cenușie-gălbui, au fost descoperite fragmente ceramice din prima epocă a fierului și de la sfârșitul epocii bronzului. Cel de-al doilea strat suprapune pământul galben, steril din punct de vedere arheologic. Grosimea straturilor, cuprinsă între 0,20-0,50 m, se subțiază cu cât ne apropiem de marginea terasei, unde stratul de resturi menajere suprapune direct pământul galben.

Cultura Coslogeni

În campania arheologică a anului 2006, materiale de tip Coslogeni au fost descoperite numai în stratul de cultură. Fragmentele ceramice, în cantitate redusă și de mici dimensiuni, aparțin unor vase de uz comun de formă tronconică, lucrate din pastă cu cioburi pisate în compoziție și decorate cu brâu alveolat sau triunghiular în secțiune.

Un fragment provenit de la un vas de mari dimensiuni, cu grosimea peretelui de cca. 10 cm, este lucrat din pastă cu pleavă și este decorat spre marginea subțiată, pe ambele suprafețe, cu șiruri orizontale de alveole dispuse oblic.

Vasele lucrate dintr-o pastă de calitate mai bună, lustruite la suprafață, erau decorate cu unul sau două brăuri simple, triunghiulare în secțiune.

A fost descoperit un singur bordei (B12) a cărui cercetare urmează a fi finalizată în cursul acestui an. Suprafața bordeiului, depășindu-i limitele, era suprapusă de o lentilă de cenușă groasă de 0,25-0,30 m, răzuită pe alocuri de intervenția mecanică a unui sătean. Forma bordeiului este rectangulară iar latura are aprox. 4 m, înscriindu-se printre cele mai mari bordeie descoperite în această așezare. Din inventarul descoperit în pământul de umplură, afănat și amestecat cu cenușă, chirpic și mici cărbuni, au făcut parte fragmente ceramice specifice primei epoci a fierului.

Spre limita sudică a așezării, la mică distanță de marginea terasei, a fost descoperit un mormânt de înhumăție (M3) suprapus parțial de cuptorul unui bordei getic.

Groapa, tronconică în secțiune, avea gura și fundul de formă ovală cu diametrele de 1,45 x 1,65 m, respectiv, 2,40 x 2,60 m, ad. de cca. 1,35 m și orientarea NV-SE.

Partea superioară a acestui complex arheologic era formată de o lentilă de pământ de culoare cenușie-gălbui, bine bătătorit, groasă de cca. 0,25 m. Sub această lentilă, pământul de umplură din groapă era amestecat cu multă

cenușă, cărbune, chirpic, multe fragmente prezentând impresiuni de nuiele, fragmente de vetre, cantitate mare de fragmente ceramice hallstattiene și oase de animale.

Scheletul, acoperit parțial și el de un strat de pământ bătut, asemănător cu cel prezentat mai sus, era așezat în poziție chircită pe partea stângă pe un strat de pământ afănat și pigmentat cu negru, gros de cca. 10 cm. Craniul era orientat spre SE iar brațele, îndoite, aveau palmele aduse în față. Nu a avut inventar arheologic. Cele mai apropiate analogii pentru această descoperire cu caracter funerar se găsesc în aria culturii Babadag⁷.

Inventarul arheologic descoperit în complexe și stratul de cultură este compus în marea lui majoritate din material ceramic fragmentar.

Fragmentele ceramice aparținând vaselor de uz comun, de formă tronconică sau cu un profil arcuit, sunt lucrate din pastă cu cioburi pisate în compoziție, arse oxidant incomplet, de regulă cu suprafețele cu asperități și sunt decorate cu brăuri alveolate și mici apucători imediat sub margine. Pe un număr redus de fragmente, brăul alveolat aplicat, se asociază cu șiruri de mici alveole pe buză sau puțin exterior ei.

Un vas de uz comun, de dimensiuni mijlocii, cu o formă relativ tronconică, a fost întregit din fragmentele ceramice descoperite în complexul funerar (M3).

Vasul, cu fundul drept, marginea ușor orientată spre interior și buza tăiată oblic, este decorat cu brâu alveolat întrerupt de patru mici apucători cu o alveolă pe mijloc, din care s-au păstrat doar două.

Dintr-o pastă de o calitate bună, cu cioburi mărunțite în compoziție și un aspect mult mai îngrijit decât categoria ceramică precedentă, sunt lucrate vasele de formă bitronconică, străchinile cu marginea arcuită spre interior și cămile cu o toartă supraînălțată.

Cele mai multe dintre vasele bitronconice au suprafața exterioară de culoare neagră și lustruită iar suprafața interioară de culoare gălbui sau gălbui-cenușie și lustruită. Un fragment aparținând acestui tip de vas prezintă, la baza gâtului, un mic prag pe care este amplasată o proeminență triunghiulară cu vârful orientat în sus.

Fragmentele de străchini cu marginea arcuită spre interior sunt de culoare gălbui, gălbui-cenușie, cenușie-negricioasă sau neagră și au suprafețele lustruite. Majoritatea sunt decorate cu caneluri oblice pe margine, două fragmente au caneluri verticale pe margine iar pe un singur fragment, canelurile oblice de pe margine sunt întrerupte de mici proeminențe verticale.

Din aceeași categorie ceramică au fost descoperite și fragmente de căni de formă bitronconică și cu toartă supraînălțată. Au o culoare cenușie-negricioasă, neagră, rar gălbui și sunt lustruite. Două fragmente de torți prezintă un decor canelat vertical și, respectiv, o asociere de caneluri verticale cu câteva orizontale, suprafața decorată fiind amplasată spre gura vasului.

Ceramica de bună calitate, cu nisip în pastă, este reprezentată de fragmente de cești cu torți supraînălțate și de câteva fragmente de vase tronconice și străchini de mici dimensiuni.

Fragmentele de cești cu torți supraînălțate au corpul de formă bitronconică, gura evazată, culoarea neagră sau gălbui și suprafețele lustruite. Un fragment este decorat pe diametrul maxim cu caneluri oblice, întrerupte de mici proeminențe

triunghiulare orientate în sus, altul are la baza gâtului două caneluri circulare iar pe corp, caneluri verticale distanțate.

Din inventarul arheologic descoperit în așezarea hallstattiană de la Bucu-Pochină au mai făcut parte două fragmente de cute din piatră, un nasture și o piesă conică din bronz, precum și un fragment dintr-o piesă din lut ars, asemănătoare cu un mâner gol în interior, cu un capăt subțiat și secțiunea relativ circulară.

Așezarea getică (sec. IV-III a.Chr.)

În așezarea getică din sec. IV-III a.Chr. de la Bucu-Pochină au fost descoperite câteva gropi menajere, în general sărace în inventar arheologic.

Fragmentele de vase de tipul borcan sunt lucrate cu mâna din pastă cu cioburi pisate, arse oxidant și decorate cu brâu alveolat.

Tot din pastă de calitate slabă, cu cioburi în amestec, este lucrat și un fragment de capac cu o formă discoidală și un decor compus dintr-un șir de mici alveole așezate marginal. Atât forma cât și decorul sunt frecvente în această așezare.

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de câteva fragmente de vase având o pastă fină, cu nisip în compoziție, de culoare cenușie și lustruite. Un mic fragment de la buza arcuită spre interior a unei străchini este decorat cu o nervură circulară.

Ceramica de import grecesc este reprezentată de fragmente de amfore și de câteva fragmente de vase de mici dimensiuni cu suprafețele acoperite cu firnis negru. Câteva mici fragmente au reconstituit un kantharos cu corpul acoperit cu firnis de culoare neagră, gâtul, de culoare cenușie-metalică iar suprafața interioară, de culoare brun-roșcată.

Așezări medievale.

Materialele arheologice aparținând așezării medievale timpurii, cultura Dridu, au fost descoperite, în totalitate, în stratul de cultură. Cele mai multe fragmente ceramice aparțin vaselor de uz comun lucrate la roată, din pastă cu nisip, arse oxidant și decorate la partea superioară cu striuri orizontale, striuri în val, striuri orizontale asociate cu striuri în val, striuri orizontale întrerupte de mănunchiuri de striuri verticale sau striuri în val suprapuse pe striuri orizontale.

Fragmentele de vase lucrate la roată din pastă de bună calitate, cu nisip fin în compoziție, de culoare cenușie și lustruite, ocupă o mică pondere în cadrul inventarului ceramic. Între acestea un mic fragment de la partea superioară a vasului este decorat cu linii lustruite verticale.

Din așezarea datată în sec. XVI-XVIII, într-o stare de conservare precară, datorată amplasării pe marginea terasei, au fost descoperite resturile unui bordei cu un cuptor (0,95 m x 1,40 m) amplasat în partea nordică, cu vatra ușor înclinată spre locuință. Cele câteva fragmente ceramice care s-au aflat în interiorul bordeiului au aparținut unor farfurii smălțuite cu verde și maroniu și unor căni cu o toartă.

Note:

1. A. Păunescu, E. Rența, *Contribution à la connaissance des habitats de la culture Coslogeni dans la Vallée de la Ialomița*, CCDJ 10, 1993, p.193-197; E. Rența, R. Coman, Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița. Punct: Pochină, CCA 2005, p.98.

2. Despre cercetările arheologice privind așezarea din prima epocă a fierului vezi CCA 2000, p. 21; CCA 2002, p. 70-71; CCA 2003, p. 63-64; CCA 2004, p. 62; CCA 2005, p. 83-84; CCA 2006, p. 98-99.

3. E. Rența, *Așezarea getică de la Bucu-Pochină (sec. IV-III a.Chr.)* I, Ialomița 4, 2003-2004, p.137-184; E. Rența, R. Coman, Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița. Punct: Pochină, CCA 2006, p. 99.

4. E. Rența, *Necropola sarmatică de la Bucu, jud. Ialomița*, Ialomița 3, 2000, p. 39-57; E. Rența, R. Coman, Bucu, com. Bucu, jud. Ialomița. Punct: Pochină, CCA 2006, p. 99.

5. A. Păunescu, E. Rența, *Așezarea medieval timpurie de la Bucu, jud. Ialomița*, Arheologia Medievală 2, 1998, p. 51-77; *idem*, *Așezarea medieval timpurie de la Bucu, jud. Ialomița (II)*, Arheologia Medievală 3, 2000, p. 11-36. Vezi și CCA 2002, p. 71; CCA 2003, p. 64; CCA 2004, p. 62; CCA 2006, p.100.

6. Pentru așezarea medievală din sec. XVI-XVIII vezi CCA 2003, p. 64; CCA 2004, p.62; CCA 2005, p. 84; CCA 2006, p. 100.

7. G. Jugănar, *Cultura Babadag I*, 2005, p. 32-41, p.102-103, fig. 8-9.

Résumé:

Les fouilles archéologiques systématiques du site Bucu-Pochina, la commune Bucu, le département de Ialomița, identifiées en 1987, ont commencées en 1990, quand on a tracé les premières sections, orientées N-S, perpendiculaires sur le bord de la terrasse de la rivière de Ialomița, dont le cours se trouve aujourd'hui à distance de quelques cents mètres au sud.

On a découvert des traces d'habitation de la fin de l'âge du bronze, la culture Coslogeni, un habitat du premier âge du fer et trois tombeaux d'inhumation de la même période, un habitat du deuxième âge du fer, une nécropole sarmatique, un habitat médiéval précoce appartenant à la culture de Dridu et l'un des XVI-XVIII siècles.

De l'habitat encadré dans la période précoce de la première époque du fer on a partiellement fouillé une hutte et un tombeau d'inhumation.

L'inventaire archéologique découvert dans cet habitat est composé en majorité du matériau céramique fragmentaire.

On a documenté la catégorie de vaisselle d'usage commun travaillée d'une pâte grossière mélangée avec des tessons de poterie en poudre, une catégorie qualitativement intermédiaire, composée de vaisselle d'une forme bitronconique, des jattes avec le bord courbé vers l'intérieur, des pots d'une forme bitronconique avec une anse surhaussée et une catégorie de vaisselle de petite dimension, spécialement des pots avec les anses surhaussées, travaillés d'une pâte de qualité.

Les matériaux archéologiques appartenant à l'habitat gétiq des IV-III siècles av. J. Chr., en totalité composés de fragments céramiques, en nombre réduit, ont été découverts dans la couche de culture.

Parmi eux, on a remarqué des fragments de vaisselle d'importation venant de Grèce, en majorité provenant des amphores et aussi quelques fragments de vaisselle de petite dimension avec des surfaces recouvertes de vernis noir.

L'inventaire céramique découvert dans l'habitat médiéval précoce, assez pauvre, provenait lui-aussi de la couche de culture.

A l'habitat médiéval des XVI-XVIII siècles a appartenu une seule hutte ayant un four (0,95 x 1,40 m) placé dans la partie nord de l'habitation, assez bien conservé.

41. București

Punct: alea Scroviștea, nr. 56-60, sector 1

Cod sit: 179132.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 201/2006

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu – responsabil, Cătălin Bojică (MMB), Andrei Măgureanu (IAB)

Obiectivul cercetării l-a constituit eliberarea de sarcină arheologică pentru un teren proprietate privată, unde va fi construită o locuință personală.

Zona cercetată se află pe terasa de S-E a lacului Grivița. În zonă au mai fost efectuate cercetări arheologice de către D.V. Rosetti, începând cu anii '30¹. Cele mai recente săpături sunt din anul 2005, când au fost cercetate complexe aparținând epocii Latène².

Suprafața cercetată în 2006 se află la 20 m V de săpătura din 2005. Au fost efectuate cinci secțiuni și patru casete, care au permis cercetarea întregii proprietăți (200 mp).

Stratul vegetal a fost înlăturat prin decapare mecanică.

Descrierea situației stratigrafice este următoarea:

- stratul vegetal, cu o grosime ce variază între 0,25 - 0,30 m;
- stratul de pământ cenușiu în care au apărut materiale arheologice, gros de cca. 0,50m.
- strat de lut galben, compact, steril din punct de vedere arheologic, ce apare la ad. de 0,75 - 0,80 m.

Adâncimea maximă de săpare atinsă are valori cuprinse între 0,90 și 1,50 m.

Au fost surprinse 5 complexe de locuire aparținând celei de-a doua epoci a fierului (sec. II - I a.Chr.) și mileniului I p.Chr. (sec VI-VII p. Chr.).

Epoca Bronzului

Materialul arheologic recoltat din strat, în special din S. 1, atestă ocuparea zonei în epoca bronzului (culturile Gîna și Tei). Nu a fost identificat nici un complex care să aparțină acestei perioade.

Epoca Latène, sec. II – I a.Chr.

Complexele de locuire constau dintr-o locuință și 3 gropi menajere.

Locuința 1 - cpl. 1

În carourile 1 și 2 ale S. 4 s-a conturat în grund locuința 1. Pentru cercetare a fost deschisă și C 1. Groapa pornea imediat de sub nivelul vegetal, fapt ce a făcut imposibilă surprinderea nivelului de săpare antic. De formă rectangulară, construcția are dimensiunile de 3,2 x 3,5 m și orientarea E-V. Drept urme ale unei suprastructuri din lemn au fost identificate 2 gropi de pari, amplasate aprox. pe mijlocul laturilor de N și E. Podeaua a fost surprinsă la ad. de 0,70 m față de nivelul actual. Pe latura de Sud, pe mijlocul laturii, locuința avea o groapă, fără materiale arheologice (de provizii ?) cu dimensiunile surprinse în grund de 0,8 x 0,7 m. Groapa se adâncea cu aproape 0,6 m sub nivelul podelei. Nu au fost identificate urme ale unei instalații de foc.

Gr 1 – cpl. 2.

În carourile 1 și 2 ale S. 3 și în C. 2 a fost cercetată o groapă menajeră. Complexul are o formă circulară în grund și una aprox. rectangulară în secțiune. Dimensiunile sunt de 1,00 x 1,30 m la nivelul de surprindere și atinge o adâncime maximă de 1,30 m față de nivelul actual.

Gr 2 – cpl. 4.

În caroul 2 al S. 5 a fost cercetată cea de a doua groapă menajeră, în care au fost descoperite câteva fragmente ceramice. Complexul nu a fost cercetat integral. Dimensiunile surprinse sunt de 1,20 x 0,40 m. Adâncimea maximă este de 1,10 m.

Gr 3 – cpl. 5.

În caroul 3 al S. 5 și în caseta 4 a fost cercetată o a treia groapă menajeră, în care au fost descoperite mai multe fragmente ceramice. Complexul are o formă ușor ovală în grund și una aprox. trapezoidală în secțiune. Dimensiunile sunt de 1,90 x 1,50 m la nivelul de surprindere și atinge o adâncime maximă de 1,80 m față de nivelul actual.

Inventarul complexelor este exclusiv ceramic³. Au fost identificate fragmente de cupe de fructiere lucrate la roată (pastă cenușie) și cu mâna (pastă cenușie și neagră lustruită), fragmente de picior cilindric al unor fructiere lucrate la roată (pastă cenușie), pereți de la vase lucrate cu mâna (pastă neagră lustruită), pereți și funduri de vase lucrate cu mâna, cu suprafața tratată cu barbotină (pastă cărămizie), de castron nedecorat, lucrat la roată (pastă cenușie), câteva funduri inelare provenind de la vase lucrate la roată (pastă cenușie), precum și o jumătate de fusaioală.

Caracteristicile materialului ceramic - categorii de pastă și de forme ceramice - permit datarea în perioada cuprinsă între a doua jumătate a sec. II și prima jumătate a sec. I a.Chr.

Bune analogii pentru ceramică se găsesc în așezările Latène atribuite culturii geto – dacice clasice cercetate la București – Cățelu Nou⁴, Cărlomănești⁵, Vlădiceasca⁶, precum și în alte situri din zona Bucureștilor⁷.

Epoca Migrațiilor (sec VI-VII)

Nu a fost identificat un nivel de locuire

Locuința 2 – cpl. 3.

În carourile 3 și 4 ale S. 5, s-a conturat în grund locuința 2. Pentru cercetare au fost deschise C. 3 și C. 4. Groapa pornea imediat de sub nivelul vegetal decapat, fapt ce a făcut imposibilă surprinderea nivelului de săpare antic. De formă aprox. rectangulară, construcția are dimensiunile de 3,60 x 3,30 m și orientarea E – V. Pe margini, de jur împrejur, s-a putut observa că această construcție avea o șanțuire cu dimensiunile (în secțiune) de 0,20 x 0,20m.

În colțul de NE era un cuptor amenajat într-un calup de pământ cruțat, cu dimensiunile surprinse de 1 x 1,10 m. Vatra era de formă aprox. circulară (0,50 x 0,60 cm). Crusta avea 0,8 cm și o difuziune a căldurii de 3-4 cm. Pereții erau lutuiți. Gura cuptorului era marcată de două funduri de vase lucrate cu mâna.

În partea dreaptă a cuptorului, între acesta și peretele construcției, se afla un calup compact de chirpic amestecat cu fragmente ceramice și rare resturi de ceramică topită. Pe partea dinspre interiorul atelierului, calupul era lutuit.

Pe marginile cuptorului a fost construit un dreptunghi cu pereți realizați din vâlătuci și fragmente ceramice. Aceștia erau clădiți astfel : un rând de vâlătuci, un rând de fragmente ceramice, fixate cu lut între ele.

Podeaua, surprinsă la -0,80 m față de nivelul actual de călcare, a fost realizată din scânduri: pe toată suprafața complexului au fost identificate resturi carbonizate. De asemenea, au fost surprinse și resturi ale diferitelor bârne și scânduri ce făceau parte din suprastructură. Una dintre acestea avea o gaură de formă trapezoidală destinată îmbinării cu o altă bârnă.

De pe podea și din zona cuptorului a fost recoltat un numeros material ceramic, precum și o unealtă din bronz. Fragmentele ceramice descoperite constau din buze, pereți și funduri de vase lucrate de mână și la roata olarului. Raportul statistic între tehnici este net dominant în favoarea ceramicii lucrate cu mână. Materialul este în cea mai mare parte nedecorat. Pe un singur fragment lucrat cu roata au apărut linii incizate dispuse în registre paralele. A fost identificată o singură formă ceramică, oala, cu analogii în majoritatea siturilor din zona Bucureștiului: Străulești-Lunca⁸, București – Ciurel⁹, București - Cățelul Nou¹⁰.

Unealta din bronz este o dăltiță – gravor miniaturală.

Pe baza inventarului ceramic putem data complexul în sec. VI-VII p.Chr.

Pl. 14

Note:

1. D.V. Rosetti 1935, p. 61-64
2. Mănușu-Adameșteanu 2006, p. 92-93
3. Materialul ceramic a fost identificat de către Despina Măgureanu, cercetător la IAB.
4. Leahu 1965, p. 11-75
5. Babeș 1975, p. 125-139
6. Trohani 1975, p. 151-175
7. Turcu 1969, p. 163-178; Turcu 1972, p. 65-72
8. Constantiniu 1963, 90
9. Dolinescu-Ferche 1979, 179-230
10. Leahu 1963, fig.28

Bibliografie:

- M. Babeș, *Problèmes de la chronologie de la culture géto-daces à la lumière des fouilles de Cărlomănești*, Dacia NS 19, 1975, p. 125-139
- M. Constantiniu, P.I. Panait, *Săpăturile de la București Noi 1960. Sectorul Străulești-Lunca*, CAB 1, 1963, p. 79-104
- S. Dolinescu-Ferche, *Ciurel, habitat des VIe-VIIe siècles de notre ère*, Dacia NS 23, București, 1979, p. 179-230
- V. Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cățelul Nou*, CAB 1, 1963, p. 15-48
- V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Cățelul Nou*, CAB 2, 1965, p. 11-75
- Gh. Mănușu-Adameșteanu, Cristina Alexandrescu, Florina Panait-Bârzescu, *București – Alea Scroviștea nr. 50-54*, CCA 2006, p. 100 - 102
- D. V. Rosetti, *La station "Dămăroaia"*, Publicațiile Muzeului Municipal București 2, București, 1935, p. 61-64
- G. Trohani, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în așezarea geto-dacică de la Vlădiceasca, jud. Ilfov*, CA 1, 1975, București, p. 151-175
- M. Turcu, *Ceramica geto-dacă din colecțiile Muzeului de istorie a municipiului București*, București 7, 1969, p. 163-178
- M. Turcu, *Vestigii getice cercetate în București*, București 9, 1972, p. 65-72.

Abstract:

In 2005, the archaeological excavation on the south-east coast of Grivița Lake has made possible the research of five interesting assemblages. Four of them are dated in Latène Period (2nd – 1st centuries B.C.) and one belongs to the early Middle Ages (6th – 7th centuries A.D.).

In the first assemblage we found three garbage pits and one sunken building, rectangular, with a possible storage pit

and no fire place. From the 6th – 7th centuries there was a workshop, and a rectangular sunken building.

In the archaeological level, we found also some ceramics from the Bronze Age (Gina and Tei cultures).

42. București

Punct: Militari-Câmpul Boja

Cod sit: 179132.29

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 23/2006

Colectiv: Mircea Negru - responsabil (USH), Cristian F. Schuster, Alexandru Morintz (IAB), Alexandru Bădescu (MNIR)

Situl arheologic se află în partea de V a municipiului București, în cartierul Militari, la N de strada Dâmbovița, la S de Lacul Dâmbovița (Morii), de ambele părți ale străzii Câmpul Boja. Vestigiile arheologice se observă la suprafață de-a lungul terasei înalte a Dâmboviței, între Canalul Roșu și cotul pe care terasa îl face în aval către punctul Ciurel. Altitudinea maximă este de 92,37 m, cea minimă de 89,66 m, față de vechea albie a râului care se afla la numai 81,23/82,35 m.

Suprafața sitului arheologic este de aprox. 100.000 m², din care au fost cercetate suprafețe totale de cca. 7007 m², inclusiv cele din campania anului 2006. În această ultimă campanie arheologică au fost practicate un număr de 17 secțiuni, numerotate de la S125 la S141, având o suprafață totală de 767 m².

În luna decembrie au început săpături arheologice preventive în sectorul B. Datorită condițiilor climatice nefavorabile, cercetările începute în cele două secțiuni deschise, la care se vor adăuga altele ce vor fi trasate, urmează a fi finalizate în anul 2007.

Stratigrafia celor secțiuni practicate a fost următoarea: 0-0,30 m stratul de pământ de culoare cenușie deschisă (vegetal); 0,30-0,58/0,60 m strat cenușiu negricios cu vestigii din sec. II-III și VI p.Chr.; 0,60-0,70 strat castaniu steril arheologic. În S. 127, în caroul 14 dispăre stratul de cultură, care indică prezența sitului arheologic. O situație similară a fost constatată în secțiunile numerotate de la S. 126 la S. 141.

În cursul cercetărilor au fost descoperite un cuptor metalurgic (cuptorul nr. 9) cu două gropi auxiliare (Gr. 87 și 88), o groapă de provizii (Gr. 89), un bordei (B. 43) și patru morminte de înhumăție (notate M 2 și M 5, în continuarea celui descoperit în anul 1997).

Bordeiul nr. 43

În S. 130, c. 12-13 a fost surprins un bordei de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Acesta intra în profilele de est și de V ale secțiunii S. 130. Podeaua sa, fără urme de amenajare specială, a fost surprinsă la ad. de 0,98 m.

În umplutura bordeiului au fost descoperite foarte puține fragmente de chirpic și vase ceramice modelate cu mână sau la roată. Acesta este a doilea bordei fără cuptor menajer, din cele 30 de bordeie din sec. V-VII descoperite în acest sit, până în anul 2006.

Cuptorul nr. 9

A fost surprins de la ad. de 0,45 m. Diametrul gurii sale era de 0,55/0,57 m, iar grosimea peretelui de 2-2,50 cm. Înălțimea sa păstrată era de 0,37 m. Crusta din zona centrală a vetrei

lipsea. Grosimea vetrei era de 3-3,2 cm. De o parte și de alta a cuptorului se aflau două gropi, care aveau legătură cu funcționalitatea cuptorului. În cuptor au fost descoperite doar fragmente de chirpic și lemn ars.

Groapa nr. 87

În apropierea profilului estic al secțiunii S. 125, a fost surprinsă o groapă pentru cercetarea căreia a fost deschisă caseta nr. 1/2006. Groapa avea o formă rectangulară cu lungimea de 1,30 m și lățimea de 0,95 m, respectiv ad. de 0,76 m. Față de nivelul antic de călcare ad. era de 0,16 m. Pereții dinspre NE și SV au fost arși pe o grosime de 2-2,5 cm. Pe latura de NE și cea de NV au fost găsite fragmente de lemn carbonizat cu lungimea de 4-7 cm și lățimea de 3-4 cm. În jumătatea dinspre SV au fost găsite fragmente de calcar și chirpic, câteva fragmente ceramice și un fragment de la o greutate de război de țesut.

Groapa nr. 88

În caroul c. 13, la ad. de 0,45 m, în cadrul casetei nr. 1 a fost descoperită o groapă de formă ovală. Ea avea două trepte cu dimensiunile următoare: lungimea de 1,90 m, lățimea de 1,60 m, ad. de 0,70 m (prima treaptă); lungimea de 1,50 m, lățimea de 1,05 m, ad. de 0,88 m (treapta a doua). În umplutura sa au fost descoperite fragmente de chirpic, trei fragmente de vase ceramice din pastă cenușie fină și mai multe din pastă nisipoasă de culoare cărămizie.

Groapa nr. 89

În secțiunea S. 128, c. 13-14, de la -0,50 m a fost surprinsă o groapă cu plan rotund-oval, având diametrul maxim de 1,05 m și ad. de 0,94 m. În interiorul gropii au fost descoperite câteva fragmente modelate cu mâna din pastă grosieră sau la roată din pastă fină cenușie.

Morminte de înhumare

În campania anului 2006, în sectorul C, au fost descoperite două schelete umane, cu un grad avansat de degradare (M 2 și M 3). După toate probabilitățile, ele au zăcut timp îndelungat în condiții de umiditate accentuată, ceea ce a determinat o degradare puternică atât a epifizelor de la oasele lungi, cât și a oaselor componente ale craniului. Alte două morminte (M 4 și M 5), într-o stare bună de conservare însă, au fost descoperite întâmplător în sectorul B al sitului arheologic.

Groapa nr. 89 a fost datată în sec. II-I a.Chr. pe baza ceramicii modelate cu mâna, care prin pasta ce conține fragmente ceramice pisate aparține acestei perioade¹.

În stratul de cultură au fost descoperite câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna din pastă grosieră sau modelate la roată din pastă fină cenușie ori zgrunțuroasă. Pe baza analogiilor și desoperirilor din campaniile arheologice precedente, acestea au fost datate în sec. II-III p.Chr.²

Cuptorul metalurgic nr. 9, împreună cu gropile anexe nr. 87 și 88, au fost datate în secolul al VI-lea p.Chr., pe baza ceramicii modelate cu mâna sau la roată. Materialele descoperite au analogii inclusiv în cadrul descoperirilor din campaniile anterioare de la București-Militari Câmpul Boja³.

Mormintele de înhumare nu au avut inventar funerar, ele fiind datate pe baza expertizei antropologice⁴, și orientării creștine constatate. Acestea par să provină din dintr-o necropolă medievală târzie (sec. XVIII) sau dintr-un cimitir din secolul al XIX-lea.

Cercetările întreprinse în campania din anul 2006 au dus la identificarea prin săpături a limitei sudice a sitului de la București-Militari Câmpul Boja. Ele confirmă cu precizie limita

stabilită pentru sit în urma cercetărilor de suprafață întreprinse în anii 2001-2002.

În cadrul secțiunilor practicate au fost descoperite complexe arheologice aparținând unor așezări din sec. II-I a.Chr. (groapa nr. 89), VI p.Chr. (bordeiul nr. 43, cuptorul nr. 9, gropile nr. 87, 88), respectiv morminte din cadrul unor cimitire din sec. XVIII-XIX⁵.

Conform PUZ al Sectorului 6, cea mai mare parte a sitului (cca. 80%) a devenit zonă constructibilă, cu respectarea legislației privind protecția siturilor arheologice. În acest context, în cadrul *Proiectului Militari Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, colectivul de cercetare va continua cercetările arheologice preventive cu respectarea standardelor de calitate și deontologiei profesionale. Informațiile științifice și materialele arheologice vor fi valorificate ritmic sub forma unor rapoarte și monografii.

În cadrul seriei *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, în anul 2006 a apărut a doua carte dedicată cercetărilor recente (2001-2006) în așezările pre- și protoistorice⁶. În stadiu avansat se află manuscrisele a alte două cărți cu privire la cercetările noi în așezările din sec. II-IV (2001-2006), respectiv la rezultatele investigațiilor privind așezările din sec. V-VII (1958-2007).

PI. 15

Note:

1. M. Negru, în M. Negru, C. F. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 50.

2. *Ibidem*, p. 82-120.

3. V. Zirra, Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe Câmpul Boja din Cartierul Militari*, CAB 1, 1963, p. 49-71.

4. Expertiza a fost efectuată de antropolog dr. Alexandra Comsa.

5. Distanța de arproximativ 300 m dintre cele două grupuri de morminte și spațiul liber dintre acestea, ne determină să considerăm, în stadiul actual al cercetărilor, că ar fi două cimitire pe teritoriul sitului.

6. C. F. Schuster, M. Negru, *Militari-Câmpul Boja. An Archaeological site on Bucharest Territory. Pre and Protohistoric settlements*, în *Militari-Câmpul Boja Series*, II, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2006.

Abstract:

The archaeological excavations that have been carried out in 2006 confirmed the southern limit of the site that was drawn only by the survey from 2001 and 2002.

In the excavated trenches we discovered archaeological structures of the settlements, dated in the 2nd - 1st centuries B.C. (Pit no. 89), 6th century A.D. (dwelling no. 43, kiln no. 9, and pits nos. 87 and 88), and four inhumation graves from the 18th - 19th centuries cemetery. In 2006 we published the second book of *Militari-Câmpul Boja Series* that contains the latest research (2001 - 2006) in the pre- and proto-historic settlements of this site.

smălțuită sau nesmălțuită din sec. XVI-XVIII și o pipă fragmentară din sec. XVII-XVIII care seamănă cu un exemplar găsit în campania din anul 1953 la Curtea Veche⁴.

Pentru etapa următoare este necesară continuarea cercetărilor arheologice concomitent cu intervențiile de conservare, consolidare și restaurare, în mai multe zone ale palatului neelucidate încă din punct de vedere al tuturor aspectelor arhitectonice și istorice; terminarea săpăturilor în str. Soarelui, nr. 5 pentru reidentificarea resturilor de bazine, instalații de baie, conducte de apă, etc. care deserveau Curtea domnească.

Intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu

În piațeta de la intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu, în perioada 12 – 22 iunie 2006, s-a urmărit descoperirea resturilor fundațiilor turnului Porții de Sus a Curții domnești munte, potrivit unei localizări obținute prin suprapunerea planului realizat în anul 1791 de ofițerul austriac Ferdinand Ernst pe un plan cadastral din perioada interbelică⁵ și a unei gravuri contemporane referitoare la prinderea domnitorului Nicolae Mavrocordat de către armata austriacă⁶, la Curtea Veche, în noiembrie 1716.

Pentru atingerea acestui scop au fost trasate 2 secțiuni și 2 casete care au însumat o suprafață de 14,73 m², unde nu s-a găsit nici un rest de fundație din sec. XVII-XVIII sau lentile de construcție/demolare „in situ”, care să indice că aici a existat o construcție din cărămidă care să fi aparținut turnului Porții de Sus a Curții domnești. În schimb au fost interceptate numai șanțuri pentru conducte edilitare din ciment sau metal și plăci din beton pentru protecția unor cabluri electrice sau telefonice iar în cas. 2 o groapă cu fragmente ceramice și de vase din sticlă din sec. XVII- XVIII, suprapusă de un ciot de zid (0,45 lățime și 0,60 m lungime) din sec. XIX, apărut la -0,48 m de la nivelul de călcare al carosabilului, din care s-au păstrat numai trei rânduri de cărămizi.

Pl. 16

Note:

1. L. Lăzărescu-Ionescu, Dinu V. Rosetti, Gh. Ionescu, Gh. Astancăi, arh. Horia Teodoru, *Săpăturile arheologice din sectorul Curtea Veche*, în București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953, București, 1954, p. 184-261; Dinu V. Rosetti, *Curtea Veche*, în Bucureștii de Odinioară, București, 1959, p. 147-173.
2. Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, săpături inedite.
3. Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *Muzeul Curtea Veche. Palatul Voievodal*, București, 1973.
4. Dinu V. Rosetti, *Curtea Veche*, în Bucureștii de odinioară, București, 1959, Pl. CXV/8.
5. L. Lăzărescu-Ionescu, Dinu V. Rosetti, Gh. Ionescu, Gh. Astancăi, arh. Horia Teodoru, în *op. cit.*, Fig. 4, p. 186
6. Constantin Șerban, în *Istoria orașului București*, vol. I, București, 1965, p. 153.

Résumé:

Pour la fondation du projet de restauration de l'Ancienne Cour, dans la période 29 mai-30 juin 2006 on a repris les recherches archéologiques à Palais voievodal. Dans le profil estique du première section, on a constaté que l'extension du palais vers sud-est date dans la seconde moitié du XVIe siècles. Dans la deuxième section ont été découvert les fondements des deux édifices construits après la vente aux enchères de 1798, détruits par l'incendie de 23 mars 1847 et

on a confirmé que pendant de l'existence du Palais, la partie extérieure de la cuisine princière a été employée comme cour. Dans IIIe -V^e sections a été corrigé le plan des murs du palais construits par le prince Gh. Duca (1674-1678).

44. București

Punct: Piața Sf. Anton și străzile adiacente (str. Franceză, Șepcari și Covaci), sector 3 (Piața de Flori)

Cod sit: 179132.38

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 147/2006, 148/2006

Colectiv: Vasilica Sandu-Cuculea – responsabil (MMB)

Pentru realizarea obiectivului de investiții „Restructurare și revitalizare urbană a Ansamblului voievodal Curtea Veche”, în perioada 3 mai – 30 iunie 2006 în situl „Piața de Flori” și în partea răsăriteană a sitului „Curtea Veche” s-au efectuat cercetări arheologice preventive pentru întocmirea unui studiu necesar fundamentării intervențiilor de reabilitare a Pieței Sf. Anton și străzilor adiacente.

Cu ocazia cercetărilor arheologice întreprinse în anii 1959-1960 și 1962 de către Panait I. Panait și Dinu V. Rosetti în fosta „Piață de Flori” (redenumită astăzi „Piața Sf. Anton” după numele avut în sec. XVIII-XIX) au fost descoperite fundațiile „Bisericii Sf. Anton” (1735-1847), câteva morminte din cimitirul care a funcționat în jurul acesteia¹ și resturile unei ulițe podite cu bârne de lemn². În anii 1969-1970, Panait I. Panait și Aristide Ștefănescu cu prilejul supravegherii săpării a două șanțuri edilitare pe carosabilul actualei străzi Franceză, au identificat izolat, fundațiile unor case din sec. XVIII-XIX și la est de gangul de intrare în Hanul Manuc fundații ale turnului Porții de Jos³ a Curții Vechi domnești, datat în sec. XVII-XVIII.

Terenul ocupat astăzi de „Piața Sf. Anton” este situat în partea inferioară a pantei malului stâng al râului Dâmbovița, imediat la V de confluența acestuia cu afluentul de altădată Bucureștioara.

Cercetarea arheologică preventivă din 2006 a urmărit dezvelirea în suprafață a fundațiilor turnului Porții de Jos, interceptarea traseului zidului de incintă a Curții Vechi domnești spre turnul Bărăției și verificarea părții exterioare vestice a pronaosului bisericii Sf. Anton, în scopul completării sau corectării datelor tehnice și istorice rezultate din săpăturile anterioare.

Au fost trasate și săpate manual 7 secțiuni și 2 casete. Locul, numărul și dimensiunile acestor secțiuni au fost determinate de existența a numeroase conducte edilitare de gaze, cabluri electrice, apă potabilă, apă reziduală și de necesitatea de a nu se întrerupe circulația mașinilor pentru aprovizionare, salubritate, pompieri, salvare, etc. Pentru a nu deranja, deteriora instalațiile edilitare interceptate și a evita accidentele de muncă, săpătura a fost oprită după situație între 0,60 și 1 m adâncime. Au fost făcute în schimb 20 sondaje stratigrafice până la nisipul aluvionar, din care 14 în S I, cas.1-2, însă numai în 10 am avut norocul să dăm peste suprafețe nederanjate de lucrările edilitare din sec. XX.

Pentru dezvelirea fundațiilor turnului Curții Domnești, pe strada Franceză, nr. 62, la 4 m E de intrarea în gangul Hanului Manuc s-a trasat la început un șanț (S. I) de 11,50 x 1 m, după care s-a trecut la cercetarea în suprafață, la N și S, prin două

casete cu conturul neregulat (cas. 1 și cas. 2), fără martor între ele și S. I. Suprafața cercetată în S. I, cas. 1-2 a fost de 100,75 m² (Figura 1) și a cuprins carosabilul străzii și totuarele dinspre Hanul Manuc și Piața Sf. Anton. Descoperirile făcute în anul 2006 au adus corecturi importante privind ipotezele lansate în legătură cu atribuirea și apartenența constructivă a unora sau a altora dintre zidurile interceptate pe traseul celor două șanțuri edilitare, în anii 1969-1970.

În SI - cas. 2, începând de la -0,12 m, imediat sub stratul de beton de sub asfaltul trotuarului dinspre Hanul Manuc, chiar lângă clădire, au apărut fragmentele zidurilor de fundație, la unele dintre ele păstrându-se și un pic din paramentul turnului Porții de Jos a Curții Vechi domnești, construcție care a fost demolată la sfârșitul sec. XVIII, în timpul domnitorului Nicolae Mavrogheni, pentru a se putea construi imediat la S de ea un nou edificiu domnesc numit „Casa Zapciilor” sau „Corpul de gardă”, care la rândul ei a fost inclusă, de către Manuc bei, în anul 1803, în Hanul care-i poartă astăzi numele.

În zona carosabilului străzii Franceză zidurile turnului au apărut începând de la 0,27 m adâncime, adică imediat sub patul din lentile de nisip balast și pământ, pe care se sprijină astăzi pavajul din piatră cubică. Această situație stratigrafică indică faptul că actualul nivelele de călcare ale trotuarului și străzii Franceză sunt cele stabilite și menținute de la sfârșitul sec. al XVIII-lea.

Baza fundațiilor se găsește la -1,25, -1,30 m de la nivelul de călcare al pavajului actual al străzii Franceză.

În partea estică a casetei 2, lângă zidul turnului s-a dat la 0,50 m adâncime peste un strat de moloz gros de 0,15 m care, la cca. 3 m distanță de colțul sud-estic al turnului, cobora la 0,60 – 0,70 m adâncime și se subția la 0,07 m grosime. Molozul a provenit de la demolarea turnului Porții de Jos, iar cota bazei lui reprezintă nivelul de călcare al terenului în pantă, înainte de dezafectarea acestuia.

În mini-casetele de sondaj am constatat că fundațiile turnului au fost zidite pe un teren aflat la limita dintre panta terasei și lunca inundabilă a Dâmboviței. Spre trotuarul sudic, între -0,60 și -0,80 m, de la nivelul de călcare al pavajului din pietre cubice al carosabilului străzii Franceză, este un strat cenușiu-negricios, mîlos datat în epoca medievală, sub care, până la 1,05 m se află stratul negricios cu mult cărbune care aparține secolului IX-XI p.Chr.; până la - 1,25 m este stratul castaniu-negricios folosit în sec. III-IV și VI p.Chr. și sub el stratul din pământ castaniu.

Dimensiunile cărămizilor, compoziția mortarului, tehnica de zidărie și situația stratigrafică arată că avem de a face cu fundații de turn și ziduri de incintă zidite în două etape diferite. Mai mult de jumătate din suprafața fundațiilor a fost fragmentată și distrusă prin săparea a 11 șanțuri pentru îngroparea unor conducte edilitar-urbanistice. Dezvelirea în suprafață a tuturor zidurilor a dat posibilitatea, firește și cu ajutorul tiranților observați în profilele de zidărie lăsate de șanțurile edilitare, de a se reconstitui planul și dimensiunile ultimei etape de funcționare a turnului și anume cel reconstruit în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu.

Cu ajutorul porțiunilor de fundație care păstrat intacte ambele fețe: prima pe latura estică lată de 2,10 m, a doua pe latura sudică de 1,80 m lățime și a treia pe latura nordică cu lățimea de 1,84-1,90 m și al traseului tiranților s-a ajuns la concluzia că turnul a avut în plan forma rectangulară cu laturile de 8 m pe direcția NE-SV și 7 m pe direcția ES-VN. El a închis un spațiu interior de tranzit, de minimum 3,36 m lățime.

Pe laturile de E și V s-au păstrat cioturi de zidărie țesută de la contraforții care suțineau poarta. Adosată de latura nordică a turnului este o fundație, care a aparținut unei construcții-anexă, probabil o casă a scării pentru partea superioară a turnului.

Sub trotuarul spre Hanul Manuc, între fundația din colțul sud-estic al turnului Porții de Jos și cea a «Casei Zapciilor» s-a dat peste un fragment de zid tăiat de ambele fundații, care în privința dimensiunii cărămizilor, aspectului și rezistenței mortarului, precum și al tehnicii de zidărie seamănă cu celelalte ziduri din epoca brâncovenească. Situația stratigrafică arată însă că el exista când s-a început reconstrucția turnului brâncovenesc și în plus, că a fost integrat în noua fortificație, situație indicată de cărămizile zidite peste el, care, pe cele două-trei rânduri care s-au mai păstrat sub trotuarul actual, se țin cu cele din paramentul turnului. Prin măsurători topo s-a constatat că direcția acestui ciot de zid nu coincide cu aceea a incintei brâncovenești descoperite în curtea Hanului Manuc, în săpăturile din anii 1967-1968 de Aristide Ștefănescu.

Un alt fragment de zid de incintă, lat de 1,55 m, păstrat pe numai 1,20 m lungime, aflat și el în situație de adosare cu zidul turnului brâncovenesc, a fost găsit pe același trotuar, puțin mai la V. Cărămizile de dimensiuni mai mari și mortarul foarte dur indică datarea lui în epoca lui Matei Basarab iar direcția lui arată un contur mai mic al Curții Domnești, care ar coincide cu cel surprins în 1967-1968 în subsolul Hanului Manuc. Spre SV fragmentul din zidul de incintă Basarab, a fost tăiat de fundația unei construcții brâncovenești, care la rândul ei a fost tăiată de fundațiile „Casei Zapciilor”.

Între fundațiile turnului brâncovenesc se află un ciot de zidărie cu o cărămidă și un mortar de bună calitate, care a fost încadrată prin adosare în fundație și apoi prin zidire peste ea în noul parament. Situația stratigrafică și informațiile documentare ne conduc spre concluzia că acest ciot este un rest din turnul ridicat în timpul domnitorului Matei Basarab și distrus de un trăsnet în timpul domnitorului Constantin Brâncoveanu, care s-a apucat și l-a reconstruit.

În centrul săpăturii s-a dat peste o porțiune dintr-o conductă din olane, datată prin raport stratigrafic la sfârșitul sec. XVIII. Pentru construcția ei s-a cioplit un șanț de cca. 0,60 m lățime, între zidurile Basarab-Brâncoveanu, spre N și un alt zid, spre S al cărui rost nu l-am putut elucida. Conducta a fost protejată de o construcție trapezoidală în secțiune făcută din cărămizi, legate cu mult var. Se pare că menirea ei era aceea de a alimenta cu apă „Casa Zapciilor” de la o sursă aflată în direcția bisericii „Buna Vestire” a Curții domnești.

În partea nord-vestică a cas. 1 s-a descoperit un colț din fundația unei case construite după 1816 și distrusă la incendiul din 1847, care a fost suprapusă parțial de un alt zid.

În săpătura efectuată pe suprafața ocupată de resturile de zidărie ale fostului turn a apărut material arheologic mobil extrem de puțin: o bucată masiv, un piron și un cârlig din fier provin de la elementele constructive ale turnului Porții domnești, precum și o pipă cu o inscripție foarte tocită care se încadrează tipologic în reperele sec. XVIII.

Pentru verificarea stratigrafică a terenului de la N de turn s-a săpat S III de 3,10 x 1,20 m. Între -0,45 și -0,90 m s-a dat peste un strat gros de demolare care a păstrat în mai multe zone cărbune provenit cel mai probabil de la resturile lemnoase carbonizate ale casei interceptate în colțul nord-vestic al cas. 1. În sondajul făcut până la -1,72 m, a apărut între 1,17 și 1,62 m ad. colțul unei locuințe medievale anterioare sec. XVII.

Pe axul longitudinal al ruinelor Bisericii Sf. Anton, la 1,30 m V de zidul pronaosului, a fost trasat S II (3,40 x 1,00 m) pentru a se verifica dacă ciotul de zid păstrat în colțul exterior nord-vestic al pronaosului continuă, adică dacă biserica a avut sau nu pridvor cu fundație de cărămidă. Din păcate s-a constatat că suprafața de la vestul pronaosului a fost distrusă de o mare groapă, umplută cu materiale de demolare depuse după dezafectarea în anul 1967 a „Pieței de Flori”.

Pentru interceptarea incintei răsăritene a Curții Vechi domnești, pe trotuarul sudic al străzii Covaci, la răsărit de intersecția acesteia cu str. Șepcari s-a săpat S. IV (14,40 x 1,00 m), în care s-au descoperit patru ziduri de fundație și un pavaj din secolul XIX acoperit cu o lentilă de incendiu, precum și un zid de fundație din secolul XVIII, care a fost interceptat și în S. V (2,40 x 0,80 m) trasat în jumătatea nordică a carosabilului străzii și pe trotuarul nordic, în S. VI (2,75 x 0,70 m), în dreptul intrării casei de la nr. 23, unde a apărut dovada că acesta a aparținut de fapt unei clădiri din sec. XVIII.

Pentru obținerea de date noi privind situația arheologică a terenului din partea estică a Bisericii domnești „Buna Vestire”, pe str. Șepcari, s-a săpat S. VII (9,50 x 1,00 m) în care s-a dat numai peste șanțuri edilitare recente și gropi cu resturi de la demolări iar la - 2,40 m de stratul de nisip aluvionar.

Prin dezvelirea în suprafață a resturilor de zidărie ale turnului Porții de Jos aflate sub caldarâmul din str. Franceză, nr. 62, imediat la E de gangul de acces în incinta Hanului Manuc s-a stabilit limita răsăriteană a Curții Domnești Vechi. Orientarea turnului contribuie și la precizarea locului de traversare a râului Dâmbovița în sec. XVII-XVIII.

Colțul gropii locuinței anterioare sec. XVII, din strada Franceză și resturile zidurilor construcțiilor civile din strada Covaci aduc contribuții asupra istoriei medievale și moderne a târgului care a funcționat lângă Curtea Veche domnească.

Pentru conservarea resturilor arheologice propunem ca: înlocuirea cablurilor electrice, conductelor edilitare, etc. să se facă pe traseul deja existent; păstrarea nivelului actual de călcare al străzilor Franceză și Covaci, deoarece zidurile vechi apar imediat sub patul de ciment sau nisip al pavajului; conservarea resturilor din zidăria turnului Porții de Jos și a zidurilor de incintă prin acoperire cu pământ și punerea lor în valoare turistică prin marcarea planului reconstituit al fundațiilor turnului, la nivelul carosabilului cu pavaj de altă culoare iar în apropiere, să se pună un panou cu planul lor și un text explicativ.

PI. 17

Note:

1. Dorin Popescu, *Les fouilles archéologiques dans la R. P. R en 1962*, Dacia NS 7, 1963, p. 584, nr. 108/4; Sebastian Morintz, *Les fouilles archéologiques de 1971 en Roumanie*, Dacia NS 16, 1972, p. 332, nr. 26/a.
2. Panait I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din capitală*, CAB 1, 1963, p. 145-147, Fig. 4-5.
3. Panait I. Panait, carnet de șantier 1969-1970, mss; Mircea Babeș, *Les fouilles archéologiques de 1970 en Roumanie*, Dacia NS 15, 1971, p. 366, nr. 29/a; Sebastian Morintz, în op. cit., loc. cit.

Résumé:

Pour la réalisation d'un étude nécessaire à l'argumentation des interventions de réhabilitation du place publique «Marche aux Fleurs» (aujourd'hui «Marche St. Anton») et des rues

adiacentes, en 3 mai - 30 juin 2006 on a entrepris des recherches archéologiques dans la rue Franceză, n° 62, le secteur estique de la rue Covaci, et la rue Șepcari. Dans la rue Franceză, entre «Marche St. Anton» et «Hanul Manuc», on a mis entièrement au jour les vestiges en brique de la tour faisant partie de la Porte inférieure de l'Ancienne Cour, datant des XVIIe-XVIIIe siècles. Dans la rue Covaci, n° 23 ont été mis partiellement au jour des fondations d'édifices datant des XVIIIe-XIXe siècles.

45. București

Punct: Băneasa Lac, str. Bujorului, nr. 36, sector 1

Cod sit: 179132.59

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 328/2006

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu – responsabil, Ovidiu Cătălin Bojică, Dan-Cosmin Pîrvulescu, Mirela Camelia Ciocănel (MMB), Alexandra Neagu (studentă FIB)

Obiectivul cercetării l-a constituit eliberarea de sarcină arheologică pentru un teren proprietate privată cu suprafața de 500 mp, pentru construirea unei locuințe.

Suprafața cercetată se află în apropierea malului sudic al lacului Băneasa¹. În zonă au mai fost cercetate și alte proprietăți în anul 2005 și 2006².

Au fost trasate 3 secțiuni și 2 casete cu următoarele dimensiuni: S.1 (2 x 6 m); S. 2 (3 x 16,50 m); S. 3 (2 x 14 m); C.1 (2 x 2 m); C. 2 (2 x 2,50 m).

Descrierea situației stratigrafice:

Trebuie menționat că suprafața acestui teren a fost puternic afectată de lucrările de construcție efectuate în apropiere. Astfel stratul vegetal, cu o grosime ce variază între 0, 10 - 0,15 m, a fost acoperit de o depunere de pământ galben, moloz și gunoaie cu grosimea de 0,20 - 0,25 m.

Imediat sub nivelul vegetal apare un pământ cenușiu gălbui, compact gros 0,30/0,35 m. Locuirea de epoca bronzului a fost surprinsă în cele trei secțiuni, dar la adâncimi diferite și grosimi variind între 0,10 și 0,30 m față de nivelul actual de călcare. Acest fapt a fost determinat de existența unei pante orientate N-S, care coboară către lac.

În următorul strat, de culoare brun-închis, compact, care măsoară 0,30 - 0,35 m, au apărut materiale arheologice de factură Latène;

Solul steril din vedere arheologic (lut galben), începe la aprox. -1 m.

Adâncimea maximă de săpare atinsă, a fost de -1,20 m.

Rezultatele cercetării:

Au fost surprinse un complex de locuire din epoca bronzului³ (Cpl. 1), atribuit culturii Glina și o locuință de epocă Latène⁴ (Cpl. 2).

Din strat au fost recoltate numeroase fragmente ceramice atribuite ambelor epoci menționate, dar și câteva datând din eneolitic. Acestea din urmă (8 la număr) găsite în S 2, în același strat, sunt lucrate din pastă foarte fină cărămidie. La unul dintre fragmente se mai păstrează slipul puternic lustruit și slabe urme roșietice, posibil de la pictură cu grafit. Din punct de vedere cronologic ele aparțin unei locuiri eneolitice, foarte probabil de tip Boian sau Gumelnița.

Epoca bronzului

Urme de locuire din epoca bronzului au fost găsite în S. 2. Fragmente ceramice specifice epocii bronzului au început să apară de la ad. de -0,30 m, numărul lor înmulțindu-se considerabil între -0,40-0,60 m. Ca obiecte nu s-a descoperit decât o fusaiolă din lut fragmentară. Un fragment ceramic sugerează un car miniatural din care se păstrează o latură scurtă și două colțuri, însă nu prezintă orificii pentru osii.

Nu s-au găsit structuri clare de locuire. Nu au fost înregistrate bucăți de chirpici, s-au găsit în schimb 23 de fragmente de miez de vatră, puternic corodate. Alte două bucăți de vatră păstrează crusta și au o grosime de 5 cm.

Un singur complex (Cpl. 1), format dintr-o aglomerare de fragmente ceramice, dintre care cele mai multe de la vase sparte pe loc, a apărut în zona caroului 4, din S 2.

Complexul măsoară cca. 3 m pe direcția N-S și cca. 2,5 m E-V. În colțul de NV al caroului 4, sub câteva fragmente ceramice, a apărut o grupare de pietre mici de râu, iar aprox. în centrul complexului, printre cioburi, au fost observate fragmente de oase calcinate (max. 5 mm) și urme de cărbune. În zona complexului nu s-au găsit bucăți de chirpici, doar cinci fragmente de vatră, dintre care două cruste cu o grosime de cca. 1,5 cm.

Din complex au fost adunate 255 fragmente ceramice, majoritatea fiind cioburi cărămizii lucrate din pastă grosieră cu multe pietricele în interior și pe ambele suprafețe. Ceramica fină, având ca degresant nisip, este puțin numeroasă și de regulă arsă în mediu reducător. Ca forme au putut fi reconstituite în desen vase de mari dimensiuni (amfore și vase cu deschiderea în formă de pâlnie) lucrate din pastă grosieră și decorate cu șiruri de găuri-buton sub buză, creștături pe buză, șiruri de alveole pe gât, sau brăuri alveolare pe diametrul maxim. Din pastă mai fină au fost lucrate cupe, căni și castroane, unele prevăzute cu tortițe sau torți în bandă lată și decorate de regulă cu proeminențe conice.

Atât ceramica cât și tipul de locuire sunt tipice pentru bronzul timpuriu, respectiv pentru ceea ce este cunoscut drept cultura Glina, a cărei prezență în zona Băneasa Lac este frecventă⁵.

Epoca Latène

Complexul 2/S. 3, C. 1 și C. 2

Locuința a fost suprinsă la ad. de -0,40 m față de nivelul actual de călcare, în carourile 5–7. Deși s-au practicat două case, conturul locuinței nu a putut fi surprins în întregime datorită culorii și texturii uniforme a solului în suprafețele deschise. Partea de V a locuinței a fost afectată de săparea unui șanț lat de 0,30/0,35 m, șanț surprins pe profilul de S. Dimensiunile înregistrate sunt de 2 m (pe profilul de S) x 1,10 m (în grund S.3). Forma în plan a locuinței este cel mai probabil patrulateră. Adâncimea de săpare era la -0,90/-0,95 m față de nivelul actual de călcare, ceea ce permite identificarea acestui complex drept o locuință adâncită. Umplutura este puternic pigmentată cu cărbune și arsură. Nu a fost surprinsă nici o instalație de foc. Inventarul locuinței este constituit din numeroase fragmente ceramice.

Ceramica din Cpl. 2 constă din pereți de la vase cu pereți drepți, din pastă cărămizie sau cenușie, lucrate cu mâna sau la roata înceată, o toartă de cătuie din pastă grosieră cu pietricele ca degresant, fragmente de pereți de vas cu apucători conice și brău alveolat care prin orientarea în jos plasează ceramica în faza timpurie a culturii geto-dacice, fragmente de vas cu pereți drepți, un fund inelar de oală lucrată la roată înceată.

Dintre fragmentele de vase descoperite în strat menționăm unul de strecurătoare lucrată cu mâna, o cătuie precum și câteva de factură elenistică, un fund de amforă și o toartă de căniță - import precum și un fragment de perete de vas de mici dimensiuni, bitronconic – imitație.

Ceramica de factură Latène precum și locuința descrisă își găsesc bune analogii în așezările de la Radovanu⁶ și Vlădiceasca⁷, ceea ce ne asigură o datare între sfârșitul sec. III a.Chr și începutul sec. I a.Chr.

PI. 18

Note:

1. Gh. Mănucu-Adameșteanu, C. Bojică, A. Măgureanu, D. Măgureanu, C. Ștefan, *Băneasa Lac*, CCA 2006, p. 423, planșa 13 / 1.
2. *Idem*, p. 102 - 104.
3. Material identificat de către Radu Băjenaru, IAB
4. Material identificat de către Despina Măgureanu, IAB
5. Asemenea complexe formate din aglomerări de cioburi, dar fără vetre și fără urme consistente de chirpici, adesea interpretate drept locuințe, sunt relativ frecvente în cadrul așezărilor atribuite culturii Glina (de exemplu Branet, jud. Olt și Valea Iașului, jud. Argeș – A. Ulanici, CA.MNI 1, 1975, p. 58 urm; *idem*, CA.MNI 5, 1982, p. 37).
6. Morintz S., Șerbănescu D. *Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, punctul "Gorgana a doua" (jud. Călărași). II. Așezarea geto-dacică. Studii preliminare*, Thraco-Dacica 6, 1985, p. 21-28.
7. G. Trohani, *Săpături arheologice pe Ghergălăul Mare, satul Vlădiceasca, comuna Valea Argovei, jud. Călărași (III)*, CCDJ 3-4, 1987, p. 53 – 61

Abstract:

In Section 2, we discovered a 0.30 - 0.35 m. thick layer of prehistoric ceramics. After we analyzed the composition and method of burning, we reached the conclusion that some fragments were typical of the Aeneolithic period (the Boian and Gumelnița cultures). Most of the archaeological material belongs to the Bronze Age (the Glina culture) and we could associate it with an assemblage of broken pottery *in situ* over an area of 3 x 2.5 m.

In Section 3, we discovered a house from Latène Period. The ceramics we found inside the house and in the archaeological layer are typical of the 3rd - 1st centuries B.C. We also found three types of Hellenistic amphorae fragments among these sherds.

46. București

Punct: Biserica Trei Ierarhi Colțea

Cod sit: 179132.67

Autorizația de cercetare arheologică de salvare nr. 5/2006

Colectiv: Gheorghe Mănucu-Adameșteanu – responsabil, Dan Cosmin Pîrvulescu, Camelia Mirela Ciocănel, Zambory Mihaly (MMB), Dan D. Ionescu (INMI), Marcel Ciucă (Arhivele Naționale), Gabriel Vasile (MNIR-CNCP)

Ca urmare a începerii lucrărilor de amenajare a noii împrejurimi a Bisericii Colțea – ce urmează s-o delimiteze față de curtea Spitalului Colțea -, au fost necesare săpături

arheologice preventive, coordonate de către Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, de la MMB București. Din echipă mai fac parte d-na dr. Tereza Sinigalia și drd. arhitect Dan D. Ionescu, de la INMI - care vor întocmi releveul și studiul istorico-arhitectural al bisericii, d-nul dr. Marcel-Dumitru Ciucă, director al Arhivelor Naționale – care va realiza documentarea arhivistică și paleografică -, iar cercetarea antropologică va fi efectuată de către Gabriel Vasile de la Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare, din cadrul MNIR. Monedele sunt identificate de către dr. Ana Maria Velter de la Cabinetul Numismatic al MNIR și drd. Aurel Vâlcu de la Cabinetul Numismatic al IAB.

Ctitoria dintâi, biserica Sf. Paraschiva, de pe aceste locuri a fost din lemn și se datorează slugerului Udrea Doicescu (boier din Doicești, jud. Ialomița), cândva prin 1641-1642. Acesta își avea casele în apropiere. După uciderea sa în 1655, de soldatii seimeni răsculați, biserica și casele au rămas în seama fratelui său Colțea Doicescu marele clucer, care o închină Mitropoliei Ungrovlahiei, înainte de anul 1670.

Anterior anului 1695, Mitropolia vinde terenul – cu toate construcțiile aflate pe acesta, inclusiv biserica -, marelui spătar Mihail Cantacuzino, care, în 1695/1696 începe să construiască Mănăstirea-Spital cu hramul Sfinții Trei Ierarhi (sau Trei Sfetite). Stilul arhitectural ales a fost acela bizantin muntenesc, în sinteză cu barocul venețian. Mănăstirea-spital a avut încă 3 paraclise cu următoarele hramuri: Sf. Paraschiva la casele arhieresti, Sfinții Cosma și Damian (pe latura estică, în cadrul spitalului), și încă unul închinat Tuturor Sfinților, în cadrul școlii.

Spitalul, de ambele sexe, avea 24 de paturi, casă pentru chirurg, spițerie (farmacie), școală, camere pentru dascălii școlii, case pentru epitropul și iconomul mănăstirii și locuință pentru arhierul străin.

Biserica mare – care există și astăzi – a fost terminată probabil în jurul datei de 18 Octombrie 1702, când primește un hrisov patriarhal. Frescele interioare și exterioare ale bisericii i se datorează pictorului Părvu Mutul „Zugravu”.

Clădirile mănăstirii și spitalului alcătuiau o incintă patrateră în jurul bisericii principale, așa cum se mai păstrează, fragmentar, la Mănăstirea Mitropolitului Antim (ctitorită între 1713-1715). Intrarea în incintă (aflată cam lângă gardul Palatului Suțu), se făcea printr-o poartă aflată la parterul Turnului Colței. Acesta era cel mai înalt turn-clopotniță din Țara Românească, înălțimea maximă probabilă pe care a avut-o fiind de cca. 45 m la globul crucii de pe acoperiș. După moartea martirică a spătarului Mihail Cantacuzino în 1715, decapitat de otomani împreună cu mulți membri ai familiei sale, mănăstirea-spital a fost, în general, îngrijită de domnitorii Țării Românești, datorită rolului său social și cultural (pe la 1747-1748 aici a funcționat tipografia domnească). La 27 februarie 1739 așezământul arde, fiind imediat refăcut.

În 1770 logofătul Necula Mănescu extinde biserica mare cu al doilea pridvor.

Mai apoi, datorită cutremurului celui mare din 1802 și a seismelor din 1829 și 1838, mănăstirea-spital suferă grave avarii, iar între 1836-1842 este reconstruită în stil neo-clasic (de către arhitecții Vitul și Schwinck), pe un amplasament parțial schimbat față de cel inițial.

La 1871 frescele lui Părvu Mutul sunt acoperite de pictura în ulei datorată lui Gheorghe Tattărăscu, iar turlele avariate de cutremure sunt înlăturate.

Între 1885-1887 este ridicat actualul Spital Colțea, proiectat de arhitectul Eforiei Spitalelor Civile, A. Schickelleers; aripile laterale și dinspre biserica Scaune se datorează arhitectului G. Mandrea, după 1895. În 1888, sub pretextul trasării noului bulevard, Primarul Capitalei, Emilian Protopopescu-Pake, aprobă dărâmarea Turnului Colței. O parte din consolele de piatră se găsesc în Lapidarium-ul Mănăstirii Stavropoleos. Pe la 1895-1900 al doilea pridvor este demolat, în cursul restaurării bisericii condusă de arh. G. Mandrea; concomitent între coloanele bisericii se montează balustrade și fleuroane de piatră, probabil de la Turnul Colței.

Între 1938-1941, biserica a fost restaurată de către Eforia Spitalelor Civile, cu asistența tehnică a Comisiunii Monumentelor Istorice, prin prof. arh. Horia Teodoru. Acesta proiectează reconstituirea celor 2 turle ale bisericii. Se execută doar clopotnița de peste pronaos. În 1944 absida nordică a bisericii este sfărâmată de bombardamente; restaurarea se va întinde până în 1949/1950. În 1958 și 1970, arheologul Dinu V. Rosetti, de la Muzeul Municipiului București, cercetează situl, descoperind primele morminte din vecinătatea bisericii¹.

Urmare a avariilor produse de cutremurul din 4 Martie 1977, este întocmit un nou proiect de restaurare a bisericii în cadrul Direcției Monumentelor Istorice. Desființarea acesteia în Noiembrie 1977, ca și lipsa fondurilor necesare, întârzie aplicarea proiectului până după Decembrie 1989. Cu toate acestea, în 1981 arheologul Radu Ciuceanu investighează zona și surprinde o parte din amplasamentul vechii biserici. Prin 1983/1984 se începe și restaurarea edificiului Spitalului Colțea. Condițiile erau vitrege, mai ales că, la ordinul Elenei Ceaușescu biserica fusese închisă, iar soarta ei și a spitalului era incertă.

În 1990, odată cu reînființarea Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, proiectul de restaurare a bisericii a fost reluat, sub coordonarea d-nei arh. Constanța Carp, proiectul consolidării structurii datorându-i-se d-lui ing. Laurențiu Spoială, iar restaurarea frescelor interioare d-lui pictor restaurator Gheorghe Nicolae-Jack.

În prezent restaurarea bisericii este aproape încheiată – inclusiv reconstituirea celor 2 turle -, fiind în curs de finalizare restaurarea frescelor exterioare.

Cercetările arheologice din anul 2006 au evidențiat numeroase morminte medievale (108) dispuse de jur-împrejurul laturilor N, V și S ale bisericii actuale². Mormintele fac parte din cimitirul format în jurul celor două biserici. În cadrul inventarului funerar remarcăm monedele, occidentale și otomane, depuse ritual în morminte, ca și obiecte de podoabă, cum ar fi inele, cercei, paftale. Dintre elementele de inventar distingem nasturi metalici, care dovedesc că în cursul sec. al XIX-lea au fost îngropați și militari. Cărămizi cu incipții aflate sub craniile din unele morminte, demonstrează că aici au fost înmormântați și monahi.

La cca. 2,80 m de latura sudică a bisericii actuale au ieșit la iveală zidurile din piatră și cărămidă ale unei construcții din zidărie, care este, de fapt, vechea biserică, anterioară celei de astăzi. Acest fapt a fost evidențiat încă de cercetarea arheologică întreprinsă de dl. Radu Ciuceanu, de la Muzeul de Istorie și Artă a Municipiului București, în anul 1981.

Actuala cercetare a dovedit că vechea biserică este orientată E-V. Din vechea biserică se păstrează:

- latura nordică a fundației navei, cu începuturile de la cca. 1,00 m distanță de actuala platformă pavată cu dale de piatră, care bordează latura sudică a pridvorului bisericii actuale. Pe o

lungime de cca. 6 m fundația este din cărămidă legată cu mortar de var. Urmează un segment de cca. 0,50 m din cărămidă și câțiva bolovani, la care se racordează, printr-un decroș, alt segment lung de cca. 2,75 m. De aici începea absida altarului vechii biserici. Ultimele două segmente au partea inferioară a fundațiilor din cărămidă, iar partea superioară din bolovani mari de râu. H fundații = cca. 0,60 m;

- ultimul segment amintit, decroșat, se continuă cu un alt segment oblic (orientat NE-SV), având aceeași compoziție: zidărie de cărămidă la partea inferioară și zidărie din bolovani de râu la partea superioară;
- segmentul oblic se racordează cu un segment care alcătuia latura estică a absidei bisericii vechi. Acest segment estic se păstrează parțial, fiind găsit demantelat în momentul cercetării arheologice. Cel mai bine se conservă capătul său nordic, pe o lungime de cca. 1,60 m și cu H = cca. 0,35-0,50 m. Capătul său sudic se păstrează sub formă de ștrepi de cărămidă pe o lungime de cca. 0,15-0,20 m. Acest segment a fost spart de groapa unui mormânt, al cărui schelet întreg a fost dezvelit imediat la E de altarul bisericii vechi (M 103). Decedatul a fost depus într-o groapă săpată în stratul ce conținea o dungă de arsură, aflată la cca. 0,30 m sub stratul de mortar gălbui sfărâmiș și bucăți de cărămidă, ce pare a indica momentul construirii bisericii;

- amintitul capăt sudic se racordează cu un segment oblic orientat NV-SE, simetric cu segmentul oblic descris mai sus. Al doilea segment oblic este alcătuit în întregime din zidărie de cărămidă legată cu mortar. În zona acestui segment, există următoarea succesiune stratigrafică: zidul altarului (notat Zidul 1) este suprapus de Zidul 2, iar peste Zidul 2 (acoperind și Zidul 1) avem un pavaj cu cloțuri din cărămidă. Probabil că pavajul cu cloțuri aparține perioadei de funcționare ulterioare Zidului 2; pavajul depășea latura sudică a Zidului 2 cu cca. 0,10-0,15 m. Stratul de cloțuri de cărămidă compactate (probabil un pavaj ori un suport de pavaj) a fost demontat în întregime pentru a putea surprinde complet zidurile 1 și 2. Zidul 2, orientat către S-V (deviat spre S), constă din cărămizi întregi legate cu mortar de var, dispuse una pe lung, alta pe lat; prima asiză e așezată pe un strat de mortar gălbui sfărâmiș (Gr = 8 cm), iar H zid = 21 cm (inclusiv stratul de mortar); l zid = 0,55 m. Dimensiunile cărămizilor: Zidul 2: 27x14x4 cm; 27x15x4 cm. La N de Zidul 1 este un segment de zid, notat Zidul 3, cu dimensiunile: L=1,30 m; l=0,50 m, format din 3 cărămizi puse pe lung (25x15x4 cm; 25x13,5x3,5 cm). Din Zidul 3 se păstrau 2 asize ce suprapun latura SE a absidei Altarului vechii biserici. Aparent, în continuarea acestei substructii (Zidul 3), către E, continuă cloțăriia amintită (L=0,80 m), până în Zidul 1. Sub cloțarie, la interiorul bisericii, a fost dezvelit un paviment de cărămidă, paralel cu latura SE a zidului fundației Altarului vechii biserici. Cărămizile ce-l alcătuiesc-dispuse pe lung, în șiruri paralele-sunt așezate pe un strat compact de mortar alb-gălbui, care face corp comun cu Zidul 1 – fapt vizibil în capătul N-NE al pavimentului (dinspre latura Estică a Altarului), unde este rupt -, ceea ce duce la concluzia că acest paviment aparține etapei de construcție a Zidului 1. Peste aceste cărămizi a fost construit Zidul 2, descris mai sus;

- în continuarea celui de-al doilea segment oblic se află al treilea segment oblic. Acesta cuprinde o fundație din zidărie de cărămidă legată cu mortar de var și un rest din elevația, adică 2-3 asize de cărămidă, ale căror fețe exterioare sunt netede, fără urme de scurgeri de mortar (precum cele din fundație) și cu rosturile executate foarte îngrijit. Pe fața superioară a

ultimei asize, pe alocuri, sunt urme de mortar de var care ne îndeamnă să credem că zidul se continua pe verticală. După aspect acest zid pare să fi reprezentat zona de racord dintre talpa fundației și elevația propriu-zisă, mai ales dacă terenul avea o anumită pantă – aici, probabil orientată V-E. Segmentul în cauză se întrerupe brusc la V, fiind secționat de o groapă ocazională de diferite lucrări de reparare a Spitalului, probabil pe la jumătatea sec. XX. În apropiere, în zona „umărului” Altarului (la interior), spre S, la partea inferioară a fundației, a fost găsit un fragment dintr-un pavaj modern, constând dintr-o dală rectangulară, databilă la sfârșitul sec. XIX, începutul sec. XX.; în zona Pronaosului bisericii, a fost surprins un strat de dărâmatură (resturi de cărămizi și pigmenți de mortar), vărsat peste un „pavaj” de cărămidă. Lățimea păstrată=1 m, cu o grosime de 0,30 m. Primul rând pare o dărâmatură care stă pe un rând de cărămizi aflat la – 0,30 m, având L= 5,40 m, spart în partea dinspre Pronaosul Bisericii. În dreptul Pronaosului „pavajul” este la nivelul fundației zidului de pe latura S a bisericii vechi. Se păstra un mic „tronson” lat de 0,30 m, L= 0,50 m, care este o rămășiță a unei amenajări mai mari. Cărămizi: 25x13/15x4/5; 24x13/14x4/5 cm. Cărămizile erau așezate aleatoriu;

- pe o distanță de cca. 3,50 m nu se mai păstrează nimic din zidurile vechii biserici, datorită excavării pământului pentru amenajarea gropii menajere mai sus menționate;

- după cei cca 3,50 m, cercetarea arheologică a surprins un stat gros de beton (cu agregate mici și cuiburi de var), care se întinde pe o lungime de cca 2,40 m. A aparținut probabil fundației unui gard. Respectiva fundație este aproape coliniară cu Zidul;

- fundația din beton continuă cu un segment din zidărie de cărămidă, probabil cu rostul de fundație a unui gard. Se păstrează 3 asize de cărămidă, iar pe o porțiune foarte scurtă se păstrează 4 asize, toate puse în operă neregulat (neorizontale și relativ decalate), având fețele rostuite neregulat. Acest segment de zidărie are o frângere orientată către NV, care a fost secționată de către soclul din beton al actualei împrejurări a Spitalului și Bisericii. Fundația de beton a actualului gard al Bisericii coboară cu 0,55 m. În stradă nivelul de călcare este coborât cu 0,95 m;

- imediat la S de segmentul de zidărie din cărămidă descris, a fost surprins un fragment dintr-un pavaj din bolovani de râu (cca. 0,12-0,15 m), orientate către N, a căror dispunere cu traseu circular sugerează că făceau parte dintr-o alee amenajată în grădina Spitalului. Marginea nordică a fragmentului de pavaj păstrează o ușoară adâncire, care, după modul de realizare și după înclinare (aprox. E-V), nu poate să fie decât o rigolă de scurgere a apelor. Pavajul a intersectat la NV un masiv de zidărie de cărămidă, care pare să fi continuat către V, unde a fost dislocat de fundația actualei împrejurări. Planul IGA (1895-1898) consemnează existența unei amenajări peisagere, în care predominau liniile curbe. Una dintre aleile curbilunii era situată chiar în porțiunea cercetată în 2006. Dispariția acestei amenajări peisagere s-a datorat aplicării Regulamentului Urbanistic al Bucureștilor stabilit în urma decretării Planului Director al Capitalei (1935), care prevedea lărgirea bulevardelor centrale până la 35-60 m între fațadele clădirilor aflate de-o parte și de alta a acestora. Atunci a fost construită și actuala împrejurare, aliniată la aliniamentul fațadei vestice a bisericii; pavilioanele de colț ale Spitalului au rămas înafara acestei alinieri;

- în capătul vestic al bisericii vechi, între zidurile nordic și sudic ale bisericii, au fost surprinse doar aglomerări de moloz și pământ și nici un fragment din zidul vestic al bisericii;

- remarcăm între piesele de arhitectură descoperite în condiții nestratigrafice, un fragment paralelipipedic, din calcar, având capătul păstrat (partea superioară), decorat cu un element vegetal asemănător unei pinii. Acest element pare a fi similar cu acela care decora fântâna din fața bisericii Mănăstirii Văcărești (1719-1735).

Pl. 19

Studiu antropologic preliminar

Au fost supuse analizei 52 de schelete umane datate de către arheologi ca aparținând sec. XVII – XIX. Scheletele se află într-o stare de conservare relativ bună, mormintele fiind individuale. De asemenea, avem de a face și cu reînhumări și morminte deranjate.

În această etapă am urmărit în principal caracteristici legate de demografie (compoziția pe grupe de vârstă și pe sexe), precum și aspecte privitoare la statura populației.

Sexul indivizilor a putut fi identificat în 50 cazuri (20 femei și 30 bărbați), în două situații întâlnind copii al căror sex este mai greu de decelat. Pentru stabilirea acestui parametru am utilizat modelele propuse de Acsádi și Nemeskéry³, urmărindu-se în principal diferențele sexuale generale existente la nivelul craniului, pelvisului, precum și diferențe sexuale evidențiate pe baza principalelor caracteristici morfologice și metrice ale oaselor lungi (humerus, radius, ulnă, femur).

Și în vederea estimării vârstei am utilizat unul din modelele lui Acsádi și Nemeskéry⁴ și anume cel al resorbției țesutului spongios din epifizele proximale ale humerusului și femurului, observată prin secțiuni sagitale. În urma acestei operații, efectuată numai pe un număr de 42 de subiecți adulți (17 femei și 25 de bărbați), am obținut o vârstă la deces de cca 48 de ani în cazul femeilor și de cca 45 ani în cazul bărbaților. Putem preciza deci, că media vârstei la deces în cadrul celor două sexe este de 46 ½ ani. Alți doi subiecți cu vârste cuprinse între 15 ½ - 17 ani și 15-16 ani aparțin categoriei de vârstă *juvenis*.

A fost urmărită și talia pentru estimarea acestui indicator recurând la metodele lui F.W. Rösing⁵. Astfel, pe baza lungimilor maxime ale humerusurilor, radiusurilor, femurelor și tibiilor, am obținut o estimare a taliei pentru 34 de indivizi adulți (17 femei și 17 bărbați). Media staturii la sexul feminin este de 152,64 cm (minim 146,89 cm, maxim 158,31 cm), iar la sexul masculin de 164,30 cm (minim 158,27 cm, maxim 168,57 cm). Concluzionăm că femeile se încadrează în categoria taliilor submijlocii, iar bărbații în cea a taliilor mijlocii⁶ sau ambele sexe în grupa taliilor mijlocii⁷. De asemenea, din punct de vedere populațional, media indivizilor aparținând celor două sexe este de 158,47 cm. Doar subiectului *juvenis* (15-16 ani), i-a putut fi estimată talia, cca. 141 cm⁸.

Note:

1. Rosetti 1961, p. 760-766

2. Pentru descoperirile anterioare vezi o sinteză la Gh. Mănușu-Adameșteanu, Ana Maria Velter, Katiușa Pârvan, Aurel Vâlcu 2005, p. 420

3. Acsádi, Nemeskéry 1970, p. 73-100

4. Acsádi, Nemeskéry 1970, p. 100-137

5. Rösing, 1988, p. 597

6. Necrasov *et alii*, 1959, p. 28

7. Maximilian, 1962, p. 96

8. Olivier, 1960, p. 259

Bibliografie:

Acsádi Gy., Nemeskéry, J., 1970, *History of human life span and mortality*, Académiai Kiadó, Budapest.

Maximilian C., 1962, *Sărata Monteoru – Studiu antropologic*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 218 p.

Gh. Mănușu-Adameșteanu, Ana Maria Velter, Katiușa Pârvan, Aurel Vâlcu, *Monede medievale și moderne descoperite în București și în împrejurimi*, Muzeul Municipiului București, Seria Patrimoniu, 3, București, 2006.

Necrasov O., Cristescu M., Maximilian C., Nicolăescu-Plopșor D., *Studiu antropologic al scheletelor neolitice, descoperite în cimitirul preistoric de la Cernavodă*, în *Probleme de antropologie*, vol. 4, 1959, p. 21-45.

Olivier G., 1960, *Pratique anthropologique*, Vigot Frères, Éditeurs, 23, Rue de l'Ecole de Médecine, 23- Paris- VIe.

Rosetti Dinu V., *Șantierul arheologic București. III. Sondajul de la biserica Colțea*, MCA 7, 1961, p. 670-676.

Rösing F.W., *Körperhöhenrekonstruktion aus skelettmaßen*, în *Anthropologie, Handbuch der vergleichenden biologie des menschen*, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart-New York, 1988, p. 586-599.

Abstract:

During the 2006 archaeological excavations season, we found 108 graves, dated in the 17th – 19th centuries, disposed around the present-day church. From the inventory we can remark the coins, West-European and Ottoman, ritually deposited in graves, but also the jewelry like finger rings or ear rings. Particular items are the metal buttons which prove that during the 19th century military personnel have been buried here too. For interpreting other graves as monk graves, an important argument is the presence of the bricks having inscriptions, found under the skulls. Anthropological analyze have the following results: 52 human skeletons belonging to two children, 20 females and 30 males were analyzed. Males have an age of death around 45 years and average stature, and females have an age of death around 48 years and under average stature.

47. Bumbești Jiu, jud. Gorj

Punct: Gară, Vârtop

Cod sit: 79317.01, 79317.02.

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 54/2006

Colectiv: Vasile Marinou, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

Castrul roman cu zid de piatră și cel cu val de pământ de la Bumbești Jiu, punctele „Gară” și „Vârtop” se află la 2,5 km și respectiv 1,5 km S de orașul Bumbești Jiu, și la cca. 1 km E de malul stâng al râului Jiu. Cele două fortificații se află amplasate pe câte un platou, la altitudinea de 430 m, pe cca. 20 ha (inclusiv vicusurile militare), având următoarele coordonate: latitudine 45° 10', longitudine 23° 23'.

Primele cercetări au avut loc aici în anul 1897, fiind conduse de Grigore Tocilescu, apoi reluate în 1937 de C. S. Nicolăescu Plopșor și din 1956 până în 1981 (cu mici

întreruperi) de Grigore Florescu și Expectatus Bujor. Din anul 1982 până în 1994 cercetările au fost conduse de col.dr. Christian Vlădescu, iar după 1994 și în prezent de un colectiv de la MJ Gorj, având ca responsabil științific pe Vasile Marinoiu, directorul instituției și doctor în arheologie din anul 2002.

Bumbești-Jiu „Gară” (intramuros).

Obiectivul cercetării a avut drept scop investigarea edificiului și a căilor de acces din interiorul castrului cu zid de piatră de la Bumbești-Jiu Gară.

Campania de anul acesta a vizat în continuare *praetentura sinistra* unde s-a trasat o secțiune S₁/2006 cu dimensiunile de 14x2 m, orientată N-S la 0,50 m V de S₁/2005. Ca și în campaniile desfășurate în anii anteriori, în carourile 9-13 s-a profilat drumul care realiza legătura între *via principalis* și *via sagularis*. Drumul, a cărei lățime măsoară aici 3,20 m, era executat din piatră de râu dispusă pe un strat de pietriș, ușor convex la mijloc pentru a asigura scurgerea apelor pluviale. La margini era flancat de rigole de piatră cu lățimea de 0,40 m.

Inventarul arheologic descoperit în S₁/2006 este reprezentat de materiale de construcție din ceramică (țigle, olane cărămizi) și fier (5 piroane), vase ceramice de uz comun, fragmentare (castroane, oale, ulcioare, etc.) lucrate la roată, fragmente de amfore, piese de gospodărie (o cheie și un cuțit din fier), piese de harnașament din bronz (un distribuitor de curele) și fragmente de sticlă.

Din punct de vedere stratigrafic, S₁/2006 prezintă următoarea situație:

- 0 -0,12 m - strat vegetal actual
- 0,12 -0,62 m - strat arheologic roman
- de la -0,62 m începe stratul steril din punct de vedere arheologic.

Bumbești-Jiu „Gară”, extramuros (vicus -ul militar)

În *vicus-ul militar* de la Bumbești-Jiu „Gară” s-a trasat o secțiune S₂/2006 cu dimensiunile de 5 x 2 m, orientată N-S, situată la 100 m NE de castru, într-o zonă afectată de lucrări de înlocuire a unui transformator electric de medie tensiune și a doi stâlpi de ciment ce alimentează cu energie electrică o balastieră din apropierea sitului arheologic. Ulterior, această secțiune a fost dezvoltată cu o casetă trasată spre V care măsoară 2,50 x 2,40 m.

În carourile 2-3, la -0,68 m față de nivelul actual de călcare s-a profilat un cuptor de ars ceramică cu pilon central.

Camera de foc a fost săpată în pământul viu având o formă rotundă. Pilonul central care măsoară 0,59 m era executat din pământ crușat. Pereții interiori ai camerei de foc precum și pilonul central au fost lutiți. Alimentarea camerei de foc cu combustibil se realiza printr-o gură de cuptor orientată pe direcția NV și are dimensiunile de 0,76 x 0,70 x 0,46 x 0,30 m, păstrându-se pe o înălțime de 0,21 m.

Placa perforată unde se depuneau vasele era susținută de pilonul central. Grosimea ei măsoară 0,27 m, iar forma ei este rotundă cu diametrul de 1,36 m. Pentru circularea aerului cald, placa a fost perforată cu orificii rotunde și ovale în număr de 26 dispuse în două cercuri concentrice. Orificiile au dimensiuni care variază între 0,05 x 0,07 m și 0,08 x 0,14 m. Partea superioară a camerei de ardere era în formă de boltă fiind construită din lut. În jurul cuptorului, dar mai ales în fața camerei de ardere s-a descoperit o cantitate importantă de vase ceramice de uz comun fragmentare, unele întregibile (oale, castroane, farfurii, căni, ulcioare, etc.).

Tot aici s-a descoperit un tipar din lut ars care redă un leu în alergare, utilizat la decorarea vaselor cu figuri în relief.

Cuptorul se încadrează tipului 1, după tipologia alcătuită de Gheorghe Popilian.

Stratigrafia este următoarea:

- 0- 0,08 m - strat vegetal actual
- 0,08 -0,24 m - strat arheologic roman de culoare brună
- 0,24 -0,70 m - sol galben (steril)
- de la -0,70 m - sol steril arheologic

Bumbești-Jiu „Vârtop” (extramuros, în *thermae*)

La Bumbești-Jiu Vârtop, în termele castrului a fost trasată o singură secțiune, S₁/2006 orientată E-V, având dimensiunile de 13,50 x 1,10 m.

Trasarea secțiunii a avut drept scop decopertarea laturii sudice a uneia dintre încăperile *thermae-lor* de la Bumbești-Jiu Vârtop, cercetată de noi în anii anteriori. Astfel, s-a trecut la secționarea unui maror lat de 2m, menținut între două secțiuni investigate în urma cercetărilor arheologice din anii 1999-2000.

S₁/2006 a fost trasată la 0,45 m N de S₁/2000 și la 0,45 m S de S₁/1999. Zidul s-a profilat între carourile 3-9, la ad. de 0,60 - 0,64 m față de nivelul actual de călcare. Ca și celelalte laturi și această fundație a fost executată din piatră de râu legată cu mortar de var. În caroul 5, o parte din fundație a fost demantelată datorită executării unui șanț, spre sfârșitul sec. al XX-lea, de către Romtelecom.

Întregită, încăperea are o formă pătrată, ale cărei laturi măsoară 5,32 m. Fundațiile încăperii au grosimea de 0,58-0,60 m. În exterior, în partea vestică se află un pavaj executat din piatră mărunță de râu.

Inventarul arheologic recuperat din S₁/2006 este fragmentar fiind alcătuit din cărămizi, țigle, olane, vase ceramice, sticla, o țință, un ac de cusut, o ustensilă medicală din bronz și un piron din fier.

Materialul numismatic este reprezentat de cinci monede din bronz: 1 sesterț, AE↓, Av. IMP[CAES NERVA TRAJIANVS AVG. RvPMTRP... COS IIII S.C., Ø 25 mm, anul 101. 1 sesterț, AE↓, Av. ilizibil, figura unui împărat Hadrianus? Rv. Zeița Fortuna SPQR... S.C., Ø 25 mm. 1 sesterț, AE, Av. [ANTONINVS] PIVS. Rv. ilizibil, Ø 25 mm. 1 dupondius, AE↑, Av. ANTONINVS AVG PIVS P.P. Rv. LIBERTAS AVG. IIII, anii 145-161, RIC, II, 378, Ø 30mm.

Stratigrafia secțiunii este următoarea:

- 0 -0,10 m - strat vegetal actual
- 0,10 -0,50/0,80 m - strat de umplutură modernă
- 0,50/0,80 -1,20 m - strat arheologic roman de culoare neagră
- de la -1,20 m - strat steril din punct de vedere arheologic de culoare galbenă.

Pl. 20

Bibliografie:

Gheorghe Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976;
Vasile Marinoiu, *Romanitatea în nordul Olteniei*, Craiova 2004
V. Marinoiu, Dumitru Hortopan, *Cercetările arheologice de epocă romană din județul Gorj (campaniile 2003 – 2005)*, Litua 11, 2006, p.47 –50.

Abstract:

The archaeological researches at Bumbesti Jiu (at "Gară" and "Vârtoș" points) continued last year. We researched along the stoned wall and in the two military *vici* near the castrum. The 2006 diggings uncovered the access roads from the interior.

In the military *vicus* from the „Gară” point, we discovered a pottery oven. This oven was very well preserved. We also discovered many ceramic fragments and a burnt clay mould. This mould had, on its pattern, a running lion. It was used in the decoration of the vessels.

In the military „*vicus*” from the point „Vârtoș”, the research continued in the Roman „*thermae*”. Here, we discovered the foundations of a dwelling and a few coins. All these coins were from the reigns of Trajan, Hadrian and Antoninus Pius.

48. Bunești, com. Bunești Averești, jud. Vaslui

Punct: Armășeni - Muncel

Cod sit: 162951.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă 372/2006

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

Obiective: salvarea vestigiilor arheologice din perimetrul prăbușirilor gravitaționale și a alunecărilor de teren.

Realizări: săparea integrală a secțiunii SI; decopertarea bordeiului (L1) aparținând culturii Criș (Groapa G1); surprinderea și dezvelirea parțială a locuinței cucuteniene (L2); descoperirea și săparea în proporție de aprox. 50% a celor două gropi (G1 de factură Criș și G2 cucuteniană); descoperirea a trei complexe ceramice cucuteniene cu ceramică pictată.

Satul Armășeni face parte din comuna Bunești-Averești, jud. Vaslui. Perimetrul comunei suprapune latura estică a Podișului Central Moldovenesc cu altitudini ce depășesc 300 m înălțime.

Situl arheologic este amplasat la SE de localitatea Armășeni pe Dealul Muncel (la cca. 300 m); altitudinea maximă a sitului este de 350 m. Suprafața acestuia depășește 2 ha și are o orientare aprox. N-S. Culmea interfluvială este secționată prin partea de E de un torent temporar, la N și V de izvoarele și pâraul Armășeni, iar la S culmea dealului se prelungește până în apropiere de satul Averești. Foarte probabil, în trecut, acest aliniament interfluvial a fost prevăzut în partea terminală a sitului (latura sudică), cu un sistem artificial de apărare alcătuit din șanț (fosă) și val de apărare. Spre E sunt surpături gravitaționale de pietre și nisip în orizontul sarmațian. Panta este foarte accentuată dinspre E, N și V, însă la nivelul crestei dealului sunt prezente nivelări care ar putea demonstra existența în vechime a unui val de palisadă - probabil în timpul civilizației geto-dacice). Fundamentul este alcătuit din orizonturi nisipoase intercalate cu conglomerate și calcare oolitice.

Față de altitudinea maximă a satului din vecinătate (Armășeni) situl este amplasat cu peste 100 m înălțime, fapt care face ca din acest punct să poată fi observată întreaga vale a pâraului Crasna în amonte și aval de localitate, până dincolo de Dolhești-Rotaria și Tăbălaiești-Tătărani, iar spre E spre Arsura și Valea Prutului.

Prin anii '80 a fost efectuat un sondaj de verificare pe Dealul Muncel de către arheologii de la muzeul din Huși fără însă să se fi publicat rezultatele acestuia (informație Paul Salomeia – M Huși).

Din timpul luptelor din cel de-al doilea război mondial (aug.-sept. 1944) se mai văd câteva tranșee pe culmea dealului care au secționat situl în câteva locuri (5-6 șanțuri).

Pe direcția N-S a fost trasată o secțiune S1 (L=15m, l=2m) pentru a salva porțiunea în curs de prăbușire gravitațională a sitului.

În c. 1 și 2 a apărut o aglomerație de resturi alcătuită din oase, pietre-nicovală, ceramică, lutuală de perete, chirpic de vatră, fragmente de statuete antropomorfe și zoomorfe, pietre arse, câteva valve de scoici de baltă, silexuri (un vârf de săgeată, o așchie retușată).

Stratigrafia și compoziția solului demonstrează existența unei gropi (G1) care se prelungește și în afara secțiunii SI înspre N și V cu o formă aprox. ovală ce se întinde pe o suprafață de peste 2,5 m². Pe fundul acestei gropi au fost descoperite chirpici cu amprente de nuiel, străpuși din loc în loc. De asemenea în G1 s-au descoperit și fragmente ceramice de culoare neagră-cenușie, arsă mediocră, cu incizii pe verticală și ciupituri, de factură Criș. S-ar părea că G1 reprezintă o locuință Criș (L1) de tip semibordei.

În partea de S a secțiunii S1 de la m. 13 până la m. 15 s-au găsit fragmente de la lipitură de perete și câteva vase ceramice reîntregibile de factură cucuteniană (Cucuteni A3).

Chirpicul locuinței cucuteniene se continuă și în afara secțiunii între E și S. O a doua groapă G2 a fost descoperită între c. 8 și 10 având în inventar o râșniță dintr-o gresie cimentată de formă dreptunghiulară (L=35 cm, l=17 cm) și fragmente ceramice cucuteniene pictate tricrom. În apropiere în c. 6 pe o suprafață de 0,5 m² a apărut (spre latura estică a S1) chirpic de vatră fățuit de formă poligonală (d=2-4 cm).

Fragmente de la măsuțe de altar cucuteniene au apărut în c. 1 și c. 14 la ad. de 0,60 m. S-au descoperit și trei cozi de la linguri și polonice din lut ars unele pictate policrom. O parte din ceramica de factură grosieră poartă urme de amprente digitale și angobă. În caroul 4 a fost găsită o statueta zoomorfă din lut ars, distrusă parțial. Păstrează capul, picioarele din față și o parte din trunchi și spate (L=3,5; l=2,5).

La m. 3 a fost descoperită o fusaiolă ruptă în două, cu urme de șanțuire pe centru, din lut ars, iar la m7 un fragment de cca. 1 cm (din aramă) de la o brățară. Obiectul era tubular și într-o stare de conservare mediocră. În apropiere s-a găsit și un corn de taur din lut ars de 5,5 cm și d=2,2 cm, cu urmă de pictură roșie.

În c.2 la 0,60 m adâncime a apărut o statueta antropomorfă feminină cu incizii adânci spiralate pe ambele părți. Păstrează doar zona ombilicului, bazinul și picioarele. Picioarele sunt unite la partea inferioară sub formă de fus.

La m. 1 (deasupra gropii G1) a fost descoperit un alt idol zoomorf rupt din vechime. Păstrează doar partea din spate cu cele două picioare.

În locuința L2, pe latura nordică a fost găsit un falus miniatural din lut ars L=2 cm, d=0,7 cm) și o cupă de polonic pictată.

Cea mai mare parte a ceramicii pictate policrom, păstrată într-o stare de conservare bună, a fost descoperită în gropile G1 și G2 la peste 1 m adâncime.

Unelte și arme apar încă de la m1: nuclee de silex de Prut, de culoare neagră, topoare din gresie bine șlefuită, cu tăișul bine ascuțit dar cu muchia ruptă din vechime.

Lama maronie din silex zis „balcanic” provine din schimburile intertribale cu zonele sudice. Are ambele laturi retușate și este carenată. Pe partea dorsală poartă urme de fasonare. În c. 2 la 0,60 m s-au găsit și două fragmente de lame retușate folosite ca inserții de seceri (una era patinată-probabil din paleolitic refolosită). Singurul vârf de săgeată a apărut în c. 10. Are retușe laterale iar partea activă este bine șlefuită și ascuțită, însă partea ventrală și dorsală este cioplită „în solzi”. A fost confecționată dintr-un silex de Prut de culoare cenușiu-maronie.

Pe ansamblu în secțiunea S1 a fost identificată o locuință cucuteniană, un bordei aparținând comunității Criș (la baza gropii G1), două gropi cu resturi de artefacte bogate, o vatră de foc și câteva complexe ceramice cucuteniene. Cel mai reprezentativ este nivelul arheologic aparținând civilizației Cucuteni A3.

Deasupra nivelului cucutenian au fost identificate fragmente ceramice din epoca bronzului (cultura Monteoru) cu incizii triunghiulare și punctiforme, din Hallstatt și La Tène.

În c. 1 (dinspre N) au fost descoperite începând cu -0,40 m unelte și arme din silex și gresie (un fragment de topor din gresie bine șlefuită, cu tăișul ascuțit dar cu muchia ruptă din vechime, un nucleu de silex de Prut de culoare neagră și un frecător din gresie dură).

Apoi în c. 2 a apărut o lamă din silex maroniu zis „balcanic” cu mici pigmentații albe. Are ambele laturi retușate, carenată și cu urme de fasonare în același loc au mai fost găsite și două fragmente de lame retușate (inserții de seceri) din silex de Prut (una este patinată-probabil din Paleoliticul superior, refolosită). În c. 10 a apărut un vârf de săgeată cu retușe laterale și cu partea activă bine șlefuită și ascuțită. Este confecționat dintr-un silex de Prut de culoare cenușie-maronie. De asemenea în locuința L2 a fost descoperit un topor de gresie într-o stare de conservare foarte bună. Tăișul este bine ascuțit iar muchia este fasonată și are o formă aprox. dreptunghiulară.

Pe ansamblu săpătura de salvare din punctul Armășeni „Muncel” a scos în evidență artefacte aparținând culturii Criș (resturile unui semibordei L1), apoi un nivel Cucuteni A3 cu locuința L2 (în partea sudică a secțiunii S1), un alt nivel aparținând culturii Monteoru (epoca bronzului), urmând apoi ceramica de factură halstattiană și pentru sec. IV-III a.Chr., geto-dacică.

Deoarece în groapa G1 au fost găsite atât artefacte din cultura Criș cât și din cultura Cucuteni A3, am constatat că această groapă este de factură cucuteniană dar secționează în mare parte și un bordei al civilizației Criș. Cealaltă groapă (G2) credea că are un caracter ritualic deoarece multe din piesele descoperite atestă acest lucru: rășniță, idoli fragmentari, fragmente de măsuță de altar etc.

Prin demontarea lutei peretelui L1, am constatat existența (sub masa de chirpic) unor bucăți mari de podea cu urme de bârne masive, bine arse.

În partea de NV a locuinței L5 s-au descoperit câteva pietre înroșite, numeroase oase și unelte din silex (lame, gratoare retușate, așchii și nuclee). S-au găsit de asemenea și bucăți de chirpic poligonal de la o vatră de foc fără însă a o localiza în teren (este posibil să fie reminescente de la vatra din partea de NE a locuinței, descoperită în 2005).

Abstract:

We identified many archaeological layers: at the bottom is the Criș Culture, followed by Cucuteni Culture, phase A3, then Monteoru Culture (the Bronze Age) and the final ones are from Hallstatt and La Tène periods.

The S1 section is cutting a Cucutenian dwelling, some assemblages belonging to Criș Culture (G1 pit), and G2 pit, belonging to Cucuteni Culture.

There were discovered clay anthropomorphic and zoomorphic statuettes, and flint weapons and tools.

49. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța [Capidava]

Punct: Cetate

Cod sit: 63063.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 38/2006

Colectiv: Ioan C. Opreș - responsabil (FIB)

În campania 2006 cercetările arheologice sistematice și de conservare primară de la Capidava s-au desfășurat în trei sectoare *intra muros* și alte patru sectoare *extra muros*, pe perioada lunilor iunie – octombrie (conservarea primară în perioada 1 august–15 noiembrie), după cum urmează: sectoarele VI, III (conf. univ. dr. Ioan I.C. Opreș - FIB), care asigură și coordonarea științifică generală a cercetărilor arheologice de la Capidava; sectorul de E (dr. Zaharia Covacef - MINAC); sectorul VII (lector drd. Costin Miron – ULB Sibiu); sectorul VIII *extra muros* (conf.dr. Zeno Karl Pinter, drd. Claudia Urdusia, ULB Sibiu și Muzeul Astra Sibiu); punctul „La Bursuci” (drd. Cătălin Ionuț Dobrinescu - MINAC); cetatea romană de la Topalu, cariera „Cekirgea” – cercetare arheologică de evaluare (conf.univ. dr. Ioan I.C. Opreș, drd. Cătălin Ionuț Dobrinescu); *villa rustica* de pe valea Vlahcanara (conf.univ. dr. Ioan I.C. Opreș, Maria Magdalena Duțescu, Dan Ștefan – FIB).

Finanțarea săpăturilor a fost asigurată în primul rând de către MCC, prin contractul de cercetare arheologică și conservare primară nr. 4160 din data de 4.07.2006, completat cu un act adițional din octombrie 2006, la care se adaugă participarea cu alte sume a Univ. București, a ULB din Sibiu, a MINAC etc., destinate mai ales pentru acoperirea practicii arheologice a studenților, cât și pentru alte cheltuieli curente etc.

În sectorul VI al cetății au continuat cercetările conduse de conf.dr. Ioan Carol Opreș (FIB), împreună cu Andrei Gândilă (MNIR), Alexandru Rațiu (MNIR, FIB), drd. Gabriel Stoian (FIB), masterandul Daniel Ene (FIB), studenții Florentin Munteanu și Ștefan Pârcălăbescu, în cursul lunilor august-septembrie 2006. Ele s-au concentrat, în continuare asupra clădirii romane târzii din piatră legată cu mortar și cu arază intermediară de cărămidă, descoperită în campania 2004 - S 1/2004 (dimensiuni 15 x 2 m), obținându-se noi date importante legate de traseul și tehnica constructivă a edificiului. De asemenea, au fost cercetate în continuare careurile Ș 71, T 70, U 71. A fost demontat matorul de pe linia carourilor T-Ș-S 71-72 (mai precis matorul Ș 71-72), cât și matorul T-Ș 71. S-au demontat și matorii de S și N al careului T 70 (T 70-71 și T 70 – S1/ 2004. Săpăturile din 2006 au

însemnat și demontarea matorului U-V 72, care bloca strada din rândul de carouri 72 din caroiul general al cetății. Pe partea opusă a străzii, pe linia de demarcație a careurilor T-U-V 72-71, a fost observat și curățat zidul de piatră și pământ care continuă perimetral clădirea identificată în T 71, sub zidul castrului târziu.

Cercetarea din aceste careuri a urmărit cartarea și înlăturarea elementelor posibile de arhitectură medio-bizantină (bordeie), dar și punerea în evidență a traseului zidurilor de epocă romano-bizantină; în S 1/ 2004 și Ș 71 s-a continuat verificarea traseului valului și șanțului aferente castelului roman târziu, toate având ca scop atingerea straturilor inferioare, de epocă romano-bizantină. A continuat cercetarea și în clădirea C 1/ 1994 din sectorul III, în carourile T 74-76, în stratul superior romano-bizantin, identificându-se noi detalii de arhitectură. Nu în ultimul rând, cu ocazia curățării pilelor angajate de pe curcina H a Corpului de Gardă și a pilelor interioare ale edificiului, au rezultat noi materiale arheologice, databile în sec. VI p.Chr. Prezentului raport i-a fost anexat și un raport asupra materialului arheologic rezultat în cursul campaniei, redactat de către Valentin Radu (MNIR-CNCP). Materialul arheozoologic, recoltat în mari cantități (mai ales în careurile situate pe traiectul șanțului castrului târziu), de proveniență medio-bizantină și rezultat în urma colmatărilor succesive ale șanțului, se află în curs de prelucrare (dr. A. Bălășescu, MNIR-CNCP), urmând a intra într-o publicație viitoare. În schimb, a putut fi oferit spre publicare în paginile actualului volum de rapoarte arheologice, o așteptată și valoroasă contribuție, *Capidava - Industria materiilor dure animale*, rezultat al cercetării dr. Corneliu Beldiman (UCDC București) și Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu). Pe lângă cele câteva piese descoperite în cursul campaniei 2006 (Lotul II, din sectorul VI *intra muros*, S 1, carourile Ș-T 71-72), acesta recenzează într-o formă preliminară piesele adunate în depozitele șantierului din campaniile 1955-2006.

În sectorul de E al cetății, săpăturile au fost continuate de un colectiv format din dr. Zaharia Covacef, masterandul Tiberiu Potârniche (UO Constanța, MNIR), alături de studenți (în practică arheologică, în iunie-iulie 2006) ai aceleiași universități. Campania de săpături a durat în acest sector între 26 iunie și s-a încheiat pe 29 octombrie, fiind desfășurată în trei etape: prima s-a încheiat pe 21 iulie; a doua s-a realizat în cursul lunii septembrie (4 – 29), iar a treia în cursul lunii octombrie (24 – 29 ale lunii). S-a urmărit în mod prioritar demontarea mai multor matori dintre carouri pentru a se putea realiza cercetarea în suprafață, precum și adâncirea în anumite zone, pentru a surprinde nivelul de distrugere și a dezveli zidurile marelui Edificiu din partea centrală a sectorului. Înainte de a începe săpătura propriu-zisă a trebuit curățat întregul sector (în suprafață de 1134 mp) de iarbă și dărâmăturile de peste an. În 2006 s-au demontat mai mulți matori, între carourile c. Q.76 – c. Q.75; c. Q.75 – c. R.75; c. Q.74 – c. R.74; c. Q.73 – c. R.73; c. Q.72 – c. R.72; c. R.72 – c. R.73; c. R.73 – c. R.74; c. R.74 – c. R.75; c. Q.74 – c. P.74; c. P.73 – c. P.74; c. O.77 (matorul de sprijin al zidului de incintă, la curcina G). Fiecare mator avea lungimea de 4 metri și lățimea de 1 metru și au fost demontați (săpați) până la adâncimi cuprinse între 0,75 m și 1,90 m.

Au continuat operațiunile de curățare și adâncire în clădirea C 11, săpăturile în clădirea C 13, unde a fost pusă în evidență existența unui bazin aparținând termelor domestice ale clădirii. S-au descoperit noi locuințe-bordei medio-

bizantine, completându-se, totodată, laturile bordeielor numerotate local B.2/ 2002 și B.2/ 2003. Se cuvine subliniată descoperirea, cu ocazia demontării matorilor dintre carourile Q 72-73 și R 72-73 a mai multe fragmente de marmură dintr-o *mensa sacra*, utilizate la construcția bordeielor (la aceste fragmente se adaugă perfect un altul, descoperit în careul R 73 în campania din 2003). Este prima asemenea descoperire cunoscută pentru provincia Scythia, cu date în sec. V-VI p.Chr. Asemenea *mensae sacrae* – mese pentru împărtășanie (euharistie) sunt realizate din marmură (probabil de Procones), cu dimensiuni medii de 1.10 x 1 m, și au formă sigmoidă (una dintre laturile scurte este semicirculară), cu bordură înaltă și urme de montură a picioarelor la partea inferioară, neșlefuită. Raportul este însoțit de un plan general al sectorului, actualizat, realizat după încheierea săpăturilor din 2006 de către arh. Anișoara Sion.

În sectorul VII *intra muros* al cetății au continuat cercetările conduse de lector dr. Costin Miron – ULB Sibiu, Facultatea de Istorie și Patrimoniu „Nicolae Lupu”, Catedra de Conservare-Restaurare, cu participarea a numeroși studenți ai ULB Sibiu, în perioada 11-30 iulie, respectiv 1-20 august 2006. Acestea au urmărit, pe mai departe, clarificarea colțului de SV al castrului, mai puțin cercetat. S-a săpat în zona careurilor b-c-d-e 77-76), în zona așa-zisului turn 8, care face joncțiunea dintre curcina H și curcina I și zidul de incintă al cetății dinspre Dunăre.

În capătul dinspre SE al străzii ce mărginește curcina H, comandamentul din sectorul VI, clădirea cu absidă, și zidul cu declivitate din careurile c 77-73, s-a continuat adâncirea cu cca 30 de cm, ocazie cu care a fost descoperit un schelet de cal incomplet, dar în conexiune anatomică. În proximitatea scheletului de cal a fost descoperită o monedă din timpul lui Constantius II (anii 348-350). Prezentului raport i-a fost anexată și o scurtă analiză arheozoologică a complexului, urmând ca aceasta să facă obiectul unui studiu special, redactat în colaborare.

În sectorul VIII *extramuran* al cetății au continuat săpăturile, conduse de un colectiv format din conf.dr. Zeno K. Pinter, Claudia Urduzia și masteranzi, studenți (ULB Sibiu). Ele urmăresc finalizarea unui proiect început încă din anul 2001, concentrat asupra surprinderii stratigrafiei platoului ce se întinde între latura de SE a curținei G și sectorul X – terme. A continuat cercetarea secțiunii S 4/2005, cu dimensiunile de 10/2 m, segment al magistralei stratigrafice trasate în anul 2001, perpendicular pe zidul de incintă. În această secțiune s-a putut observa încă în campania 2005, coborârea unui șanț umplut cu piatră și moloz, ce nu a putut fi degajat integral. În campania 2006, s-a continuat adâncirea secțiunii S 4/2005, doar în zona șanțului, respectiv în carourile 4 și 5, păstrându-se ca mator fundațiile construcțiilor cercetate în carourile 1, 2 și 3. În vederea clarificării planimetriei acestor construcții și în scopul urmăririi traiectoriei șanțului, s-a deschis în paralel, pe partea de N cu păstrarea unui mator stratigrafic de 1 m, o nouă secțiune; S 5/2006, cu aceleași dimensiuni. Sunt prezentate complexe descoperite în cele două secțiuni, cât și materialele apărute în umplutura șanțului defensiv.

În punctul «La Bursuci», săpăturile arheologice au continuat și în iunie-iulie 2006, conduse de drd. Cătălin Ionuț Dobrinescu (MINAC), urmărind identificarea și salvarea altor complexe de locuire de pe malul înalt al Dunării, care se erodează de la an la an. În 2006 a fost trasată o secțiune S VII, de 6,5 x 3 m, orientată N-S pe latura scurtă, având următoarea

situație stratigrafică: strat vegetal (U.S. 4000), 0 – -0,25/0,50 m, sol brun-cenușos, cu numeroase gropi de crotovine, cu puține fragmente ceramice de tip Babadag și medievale, pietre și oase de animale; nivel de locuire medieval (U.S. 4031), -0,25/0,50 – -1/1,20 m, sol cenușos, cu fragmente ceramice medievale, pietre; nivel de locuire hallstattian (U.S. 4032), -1/1,20 – -1,60 m, sol de culoare brună-gălbui, bine tasat; conține fragmente ceramice de tip Babadag I/II, pietre și fragmente mici de oase; stânca naturală (U.S. 4033), calcar. Secțiunea S VII/ 2006 nu a dus la descoperirea unor complexe de locuire.

În perioada 15-31 iulie 2006 a fost realizată și o cercetare arheologică de evaluare de teren la cetatea romană de la Stânca-Topalu, cariera Cekirgea, cu un colectiv format din Cătălin Dobrinescu (MINAC), conf.dr. Ioan C. Opreș (UB), studenți ai Universității « Ovidius » din Constanța. S-a practicat un sondaj (S I/ 20006, cu dimensiunile de 8 x 2 m). În anii trecuți fuseseră culese fragmente ceramice romano-bizantine și hallstattiene (Babadag II) de submalurile botului de deal, pentru realizarea repertoriului de așezări din landul Capidavei. Sondajul a fost orientat N-S pe latura mică, în apropierea malului erodat. Suprafața rămasă din această fortificație este de aprox. 6-7000 mp, latura de V și de N fiind distrusă de carieră. Adâncimea la care am ajuns este de -1,10 m, situația stratigrafică surprinsă fiind următoarea: strat vegetal (U.S. 1000): 0 -0,40 m, sol de culoare brună, cenușoasă, străpuns de gropi de crotovine, cu pietre și fragmente mici de țiglă; abandon (U.S. 1001): -0,40 -0,90 m, nivel de abandon, cenușos ca textură și culoare, ce conține pietre și țigle, fragmente ceramice romano-bizantine (castroane și amfore, sec. V-VI p.Chr.) și intrusive (slave ?); distrugere (U.S. 1002): sol brun-roșcat, cu arsură de la lemn, aspect fărâmișos datorat arderii, chirpici ars, fragmente ceramice din a doua jumătate a sec. VI p.Chr. (?), pietre și oase de animale; reprezintă ultimul nivel de locuire al fortificației romano-bizantine. În raportul de mai jos sunt prezentate, în detaliu complexele de locuire și artefactele descoperite cu această ocazie. Se impun, în cursul anilor următori, noi cercetări, în măsură să lămurască sistemul defensiv și cronologia fortificației.

La villa rustica de pe valea Vlahcanara cercetarea a fost reluată de un colectiv format din conf.dr. Ioan Carol Opreș, masteranzii Dan Ștefan, Maria Magdalena Duțescu (FIB). Au mai participat masterandul Daniel Ene și studenții Florentin Munteanu, Ștefan Părcălăbescu (tot din cadrul FIB). În vara anului 2006 au fost reluate preocupări mai vechi, de extindere a investigațiilor arheologice în microzona adiacentă sitului, menite să aducă noi informații din *territorium Capidavense*, prin cercetări de suprafață, măsurători topografice și săpături arheologice, urmărind, în final, definirea comunităților umane din trecut în relație cu mediul geografic. După investigații de teren, care au ajuns în lungul văi Vlahcanara până la cca 3 km distanță de cetate, soldate cu culegerea de material arheologic, măsurători topografice ale terenului și obiectivelor arheologice întâlnite, au fost reluate săpăturile arheologice pe un platou unde, în 1975, dr. Z. Covacef găsisse (la cca 900 m de cetate) urme de locuire romană (sec. II-III) și medio-bizantină. A fost cercetată prin săpătură o suprafață de 56 mp, respectiv o secțiune de 24 x 2 m și o casetă de 2 x 4 m, localizate în apropiere de marginea nord-vestică a platoului, în regiunea în care periegeza a indicat cea mai mare concentrație de material, urmărind, în mod special, lămurirea

stratigrafică și cronologică a contextelor arheologice întâlnite. [Ioan I. C. Opreș]

Sectoarele III, VI *intra muros* (campania 2006)

Ioan C. Opreș, Gabriel Stoian, Daniel Ene (FIB), Andrei Gândilă, Alexandru Rațiu (MNIR, FIB), studenții Florentin Munteanu și Ștefan Părcălăbescu (FIB), studenți FIB

A continuat cercetarea începută în campaniile precedente în secțiunea S1/2004 (cu dimensiunile de 15x2 m), care fusese inițial realizată la o dată neprecizată în documentația de șantier existentă. Secțiunea se află, conform carioajului general, în careurile S-S-T 69. După curățarea acestora la nivelul atins în campania precedentă, s-a trecut la adâncirea locală a săpăturii, pentru a se obține noi observații referitoare la traseul și dimensiunile șanțului castrului mic de la sfârșitul sec. VI – începutul sec. VII p.Chr., cât și a zidurilor perimetrice ale unui edificiu din blocuri de piatră fasonată legate cu mortar (clădire ridicată cel mai probabil în sec. IV sau V p.Chr.).

Pe baza observațiilor de ordin constructiv, încă din campania precedentă se stabilise faptul că zidurile respective aparțin unei faze constructive mai timpurii, datate în sec. IV-V p. Chr (?). Zidul are o lățime de cca 0,65-0,68 m și a putut fi urmărit pe ambele laturi, pe o lungime de cca. 1 m până unde cotește și intră în malul săpăturii, paralel cu profilul dinspre rândul de carouri numerotate 70. După curățarea sa din această nouă campanie, el a fost urmărit, pe fața sa interioară, pe 9.80 m, fiind clar afectat de dispunerea castrului târziu (în colțul dinspre acesta, zidul măsoară în elevație doar 0.67 m). În porțiunea de 5.70 m, unde zidul se păstrează pe o elevație mai mare săpătura a avansat până la un strat romano-bizantin cu mult chirpic sfărâmat și bărne de lemn consemnate in situ, cu mai multe amfore pontice din sec. VI (dintre care unele în poziție verticală, sprijinite de zid!). Stratul de lut galben și chirpic sfărâmat are grosimea medie de 1.07 m – 1.22 m, fiind mult redus înspre șanțul castelului târziu (unde măsoară cca 40-20 cm). Acest nivel a fost urmărit pe cca 6.35 m, până spre șanțul castrului târziu, unde s-a realizat o casetare adâncă de 0.30 m, dar care tot nu a permis ajungerea pe fundul șanțului. În această porțiune (jumătatea de SV a secțiunii), măsurată pe peretele de N-V al secțiunii, săpătura a ajuns la adâncimile de 1.47 m (sub zidul castrului târziu), 1.95 m (pe centrul valului de piatră cu pământ care dublează zidul castrului târziu și la 1.67 m la 6.35 m distanță de capătul de SV al secțiunii. La 2.60 m distanță de la zidul castrului târziu, pe fundul săpăturii apare o compartimentare interioară a edificiului de zidărie cu mortar (zid scos ?), care iese transversal pe 0.42 m și are lățimea de 0.65 m, corespunzătoare, de altfel, zidurilor perimetrice.

Între m. 6-9.20 ai secțiunii acest zid a fost rupt de șanțul castelului roman târziu, dacă nu cumva tocmai în această porțiune exista și un acces în clădire, la vremea când edificiul era funcțional. În această porțiune (m 8), ad. săpăturii din 2006 măsoară -1.80 m față de nivelul actual de călcare. În partea dinspre SV a edificiului, au putut fi surprinse (între m 0.40 – 4.50 ai secțiunii) o serie de trei asize de egalizare din cărămidă, specifice unei tehnici constructive de factură superioară din epoca romano-bizantină. Probabil că acestea constituiau inițial o arază formată dintr-un total de 5 asemenea asize de egalizare (standardul vremii), dispuse în porțiunea mediană a zidurilor clădirii. Asizele de egalizare sunt păstrate pe o înălțime de 18.5 cm în elevație (cu tot cu mortar), cărămizile fiind dispuse pe latura lungă, care măsoară 0.36-37 m. Înălțimea totală a zidului în această porțiune a fost

surprinsă, cu tot cu rândurile de piatră de deasupra asizelor, la 1.57 m. Asupra modului în care această clădire se încheie înspre SV și spre NV săpăturile viitoare vor fi în măsură să ofere noi informații.

În partea de NE a secțiunii s-a continuat curățarea suprafeței dintre capătul secțiunii și zidul absidat observat în anul 2004, săpătura adâncindu-se până la -1.15-1.30 m la capătul secțiunii, respectiv la 1.29 m sub zidul absidat. Acolo a putut fi observat, pe fundul săpăturii, nivelul romano-bizantin de culoare mai deschisă, despărțit de cel observat (simetric) în partea de SV a secțiunii tocmai de colmatarea succesivă (de culoare gri și conținând un bogat material osteologic), a șanțului castrului târziu. Chiar în profilul de NE de pe latura scurtă a secțiunii a fost observată o groapă, care se adâncește pe fundul săpăturii, vizibilă și în profilul scurt, pe o lățime de 0.80 m. Aceasta reprezintă, în mod sigur, o intervenție medievală. După zidul absidat, construit cu două rânduri de piatră de mari dimensiuni, poate fi observată latura scurtă a clădirii C 1/ 2004, bordată imediat spre NE de dalajul *via principalis*. Acest dalaj este spart pe o porțiune de cca 75 cm, în centrul suprafeței păstrate. La interiorul clădirii stratul depunerilor romano-bizantine de culoare deschisă reapare pe colțul acesteia, pe o porțiune de cca 0.60 m, iar apoi se pierde spre șanț. În această parte a secțiunii, spre deosebire de jumătatea de SV, înălțimea păstrată a zidurilor edificiului este mult mai modestă, de numai 0.45-0.50 m. Pe mai departe, pentru a urmări deschiderea edificiului spre NV, este proiectată o extindere a acestei secțiuni. La finalul săpăturii în S 1/2004, în 2007, se intenționează realizarea a unor noi profile magistrale N-E și S-V ale secțiunii, cât și unor noi grundriss-uri, succesive, al acesteia.

Tot o curățare parțială a suferit și clădirea romano-bizantină surprinsă în caroul T 71, imediat la E de zidul castrului târziu. Acesta încetase a mai funcționa în momentul ridicării fortificației târzii în colțul sudic al cetății (întrucât zidul castrului suprapune parțial edificiul), iar șanțul practicat cu această ocazie pare să fi afectat cel puțin un segment din zidul dinspre stradă al clădirii. S-a putut constata mai bine acum, prin curățarea profilului săpăturii, compartimentarea clădirii înspre spre N și V și au fost reluate-redesenate în acest sens profilele respective.

A fost demontat martorul de pe linia carourilor T-Ș-S 71-72, mai precis martorul m (lat de 1 m) între Ș 71-72, pe o lungime de 5.50. Adâncimea la care a ajuns săpătura pe această porțiune, situată pe traseul șanțului castrului târziu, oscilează între -1.35 – -0.75 m, respectând declivitatea naturală, vizibilă și la nivelul actual de călcare. A mai fost demontat martorul dintre carourile T-Ș 71, aflat în aceeași zonă, mai precis la E de clădirea cercetată în campaniile anterioare în caroul T 71. Acest martor, lung de 5 m și lat de 1 m, a fost înlăturat pe o înălțime și care are înălțimea variabilă, între 1.35-1.44 m. În careul Ș 71 săpătura a continuat până la această ultimă adâncime, identificându-se mari cantități de piatră și resturi osteologice, în umplutura succesivă a șanțului din epoca medio-bizantină.

S-au demontat și martorii de S și N al careului T 70 (T 70-71 și T 70 – S1 2004. Primul avea 4 m lungime și 1 m lățime, iar înălțimea sa varia între 0.60-0.30 m; cel de-al doilea, cu aceleași dimensiuni inițiale, era mai puțin înalt, oscilând între 0-0.42 m. Ambii conțin resturi arheologice medio-bizantine. Ne-am oprit în 2006 pe un nivel pe care se desenează o podea compactă (de bordei), amenajată cu piatră de mici dimensiuni,

oase, cărămidă, fragmente ceramice romano-bizantine și medievale la partea superioară. De asemenea, este posibil, pe baza rândului de pietre identificate la acest nivel, să identificăm în campania viitoare continuarea zidului de compartimentare de pe latura de SE-NV a clădirii din T 71. Podeaua amintită mai sus a fost, pe baza observațiilor din campania 2006, amenajată ulterior, peste aceste urme de zidărie de piatră cu pământ. Această podea se păstrează bine pe aprox. jumătate din suprafața careului (înspre careul T 70), pe o lățime de 1.95-3.00 m și o lungime de cca 5 m.

Săpăturile din 2006 au însemnat și demontarea martorului U-V 72, care bloca strada din rândul de carouri 72. Martorul respectiv, lat de 1 m și înalt de 0.50-1.00 m, a dus la identificarea feței exterioare a zidului camerei amenajate la V de porticul Corpului de Gardă, de-a lungul străzii, folosind perimetral linia porticului, cu tot cu pila de colț dinspre E. Zidul se păstrează pe o lungime de 2.50 m și a fost realizat din zidărie de piatră cu pământ. Are o înălțime de cca. 0.58 m, și o lățime de 0.67 m. La capătul său dinspre stradă a fost aflată, *in situ*, o amforă pontică culcată pe burtă. Aliniată cu această clădire, pe o porțiune de 1.60 x 3 m, a fost constatată înspre V de acesta o fundație scoasă, având la bază pietre mari și care se oprește în cuptorul medieval amenajat în pila pătrată a a porticului. Fundația păstrată la nivelul local al săpăturii este lată de cca. 0.40-0.50 m, fiind inegal păstrată.

Pe partea opusă a străzii, pe linia de demarcație a careurilor T-U-V 72-71, a putut fi observată continuarea zidului de piatră și pământ care delimitează perimetral clădirea identificată în T 71, sub zidul castrului târziu. Acest zid a fost constat pe o lungime de 5.05 m și se adosează, cu un decalaj de cca. 0.27 m (spre interior) colțului clădirii cercetate în campania 2000, din carourile V 72-71. Zidul s-a păstrat în segmentul unde se adosează clădirii din V 72-71 pe o înălțime de 44 cm și este amenajat din zidărie de piatră cu pământ, cu o grosime de 68 cm, pe două rânduri de piatră. El este rupt la o distanță de 1.28 m înspre SV de zidul castrului târziu, pe o porțiune de 0.75 m, unde ar fi putut funcționa o intrare. Strada perpendiculară pe *via principalis* care mărginește spre SE acest edificiu are în această porțiune lățimea de cca 2.40 m și este dotată cu trotuare.

În campania 2006 a fost reluată săpătura și în clădirea C 1/ 1994, situată între Corpul de Gardă, turnul 7 și *via principalis*, în carourile T-Ș 74-76. Ansamblul aparține sectorului III al cetății. Clădirea are dimensiuni aproape egale, respectiv de 9.95 m pe latura aliniată cu cea scurtă a Corpului de Gardă și cu strada principală și 11.00-11.05 pe latura opusă, care a fost afectată median de șanțul castelului târziu. Săpăturile din 2006 s-au desfășurat în carourile T, în jumătatea de SV a clădirii. Acestea au urmărit înlăturarea stratului de dărâmtură superioară, rezultat din prăbușirea zidurilor perimetrice ale clădirii romano-bizantine, în care fuseseră identificate în campaniile 1994-1995 și câteva bordeie medio-bizantine. S-a cruțat o aglomerare centrală de pietre, în dreptul compartimentării clădirii corespunzătoare laturii lungi, care va urma să fie reluată în 2007. În acest stadiu de cercetare, nu este clar dacă această aglomerare aparține zidului de compartimentare, dărâmat, sau reprezintă doar piatră locală, utilizată la bordeiele ulterioare din punct de vedere cronologic. Săpătura a urmărit nivelarea suprafeței din carourile T 74-76, pe o adâncime variabilă, între 0.25-0.50 m, după înlăturarea unui strat inițial de piatră, urmat de un altul subțire de mortar. Înspre limita cu carourile Ș, s-au putut mai bine pune în

evidență cea de-a doua compartimentare interioară aferentă edificiului, dispusă paralel cu latura scurtă a clădirii și *via principalis*. Acest ultim zid se păstrează înspre șanțul castrului târziu, pe o înălțime de 0.60-0.78 m. La cca 1.30-3.10 m spre interior, față de latura lungă a edificiului (din carourile T-Ș 74), a fost identificat un acces, un al doilea fiind foarte probabil practicat în continuare și dispus simetric, de data aceasta spre capătul aceluiași zid interior, spre latura lungă dinspre turnul 7. Aceste noi date ne arată că C 1/ 1994 este o clădire cu patru camere (și cel mai probabil etaj), două dintre accesele interioare și ușa dinspre stradă fiind în această fază destul de evidente. În dreptul accesului respectiv, se poate observa dărâmătura de cărămizi din chirpic, aparținând structurii superioare a zidului de compartimentare, care căpăcuaia accesul. În această campanie au fost găsite mai multe amfore, dar și două superbe cărlige de pescuit din bronz. Descoperirea în campaniile din 1994-1995 a unui număr mare de greutatea din lut, utilizate probabil pentru pescuit, la care se adaugă ultimele artefacte amintite, ne-ar pot lăsa să inferăm unele ipoteze referitoare la funcționalitatea edificiului.

O serie de lucrări de curățare s-au realizat în 2006 și în interiorul Corpului de Gardă aflat în sfertul sudic al cetății, având ca obiectiv degajarea pilelor din șirurile interioare și a celor angajate, de pe curțina H, în scopul conservării. Astfel, între pilele angajate nr. 5 – 6 au fost descoperite mai multe piese ceramice (fragmente de amfore și ceramică de masă), între care se remarcă o amforă păstrată aproape integral și un castron de proveniență microasiatică (cnidiană), decorat prin estampare cu o cruce grecească, cu brațele lățite, ale cărei dimensiuni pot fi integral stabilite, iar piesa restaurată.

Documentația campaniei 2006 constă în desene (profile, desene ale pieselor descoperite), cât și în completarea planului de situație, alături de fotografii digitale ale săpăturii și artefactelor descoperite.

Părți desenate în 2006: profil nordic al careului T 70, limita cu S 1/2004 (sc. 1:20); profil sudic al șirului de careuri T-Ș-S 72-71, dinspre stradă (sc. 1:25); profil estic al matorului U-V 72 (1:25); profil vestic al matorului U-V 72 (1:25); profil estic al matorului T 71 (1:25); profil vestic al matorului Ș 71(1:25); alte peste 250 desene de piese arheologice rezultate din campania 2006 și din săpăturile anterioare (parțial transcrise deja în calc, cu tuș) [Ioan Carol Opreș, Daniel Ene, Andrei Gândilă, Alexandru Rațiu, Gabriel Stoian]

PI. 22

Sectorul de est

Zaharia Covacef (MINAC), Tiberiu Potârniche (UO Constanța), studenți UO Constanța

Campania de săpături 2006 în sectorul de E al cetății Capidava s-a desfășurat între 26 iunie-29 octombrie, în trei etape: prima s-a încheiat pe 21 iulie; a doua s-a realizat în cursul lunii septembrie (4 – 29), iar a treia în cursul lunii octombrie (24 – 29 ale lunii).

Proiectul campaniei de săpături din acest an urmărea, în primul rând, demontarea mai multor matorii dintre carouri pentru a se putea realiza cercetarea în suprafață, precum și adâncirea în anumite zone, pentru a surprinde nivelul de distrugere. Deschiderea în suprafață însemna dezvelirea tuturor zidurilor Edificiului – compus, presupunem, din cinci încăperi – pentru a-i putea determina nu doar aspectul, ci și, eventual, destinația. De asemenea, trebuie dezvelite și celelalte

construcții acoperite, și distruse într-o măsură mai mare sau mai mică, de locuințele-bordei medio-bizantine.

Înainte de a începe săpătura propriu-zisă a trebuit curățat întregul sector (în suprafață de 1134 mp) de iarbă și dărâmăturile de peste an.

Au fost demontați matorii dintre: c. Q.76 – c. Q.75; c. Q.75 – c. R.75; c. Q.74 – c. R.74; c. Q.73 – c. R.73; c. Q.72 – c. R.72; c. R.72 – c. R.73; c. R.73 – c. R.74; c. R.74 – c. R.75; c. Q.74 – c. P.74; c. P. 73 – c. P.74; c. O.77 (matorul de sprijin al zidului de incintă, la curțina G). Fiecare dintre matorii avea lungimea de 4 metri și lățimea de 1 metru și aceștia au fost demontați (săpați) până la adâncimi cuprinse între 0,75 m și 1,90 m.

În încăperea C. 11 au fost curățate dărâmăturile de țigle și olane aflate pe toată suprafața acesteia (de aprox. 20 mp), săpătura adâncindu-se cu cca. 0,20 m; între materialele de construcție au apărut și fragmente mari dintr-un chiup, lângă zidul de NE al încăperii C. 11

Demontarea matorilor de SE și SV din caroul P 73 a condus la dezvelirea unei încăperi în interiorul căreia era rezervat un spațiu de 2,20 m x 1,87 m, cu ziduri legate cu mortar; intrarea în încăperea, numită C. 13, se făcea printr-o intrare, lată de 1,40 m, situată pe latura de SE, spre strada 2. Zidul de NV al încăperii mici (C. 13a) are la bază trei arcade; adâncirea săpăturii de-o parte și de alta a acestuia a condus la dezvelirea pilelor suspensurilor, ceea ce dovedește că încăperea C. 13a este unul dintre bazinele unor terme domestice. Să adăugăm că în colțul de S al bazinului a fost descoperit și un tub de scurgere spre stradă.

Demontarea matorilor dintre secțiunile Q și R au completat imaginea de ansamblu a Edificiului, au scos la lumină o nouă locuință-bordei și au completat laturile bordeielor B.2/ 2002 și B.2/ 2003. Dintre materialele recuperate din demontarea matorilor dintre carourile Q 72-73 și R 72-73 remarcăm mai multe fragmente de marmură dintr-o *mensa sacra*, utilizate la construcția bordeielor; la aceste fragmente se adaugă perfect un altul, descoperit în careul R 73 în campania din 2003.

Curățarea dărâmăturilor din încăperea C. 11 și în jurul a ceea ce numisem „casa scărilor”, ne-a condus spre concluzia că ceea ce am considerat a fi pile de susținere a nivelului superior și spațiul prin care se accedea la acesta, este de fapt un zid – dărâmat la un moment dat, sau spart intenționat – care forma spre latura de SV a Edificiului o încăpere simetrică cu încăperea C. 6. În această situație credem că, inițial, Edificiul avea pe latura de NV trei încăperi: C. 6 și C. 11 pe extreme, egale ca dimensiuni, și între ele o încăpere mai mare; la un moment dat s-a construit zidul care împărțea încăperea centrală în alte două încăperi mai mici. Într-o altă perioadă, probabil la sfârșitul sec. VI - începutul sec. VII, în jurul celor două pile (formate din dărâmarea zidului) s-a construit o locuință-bordei, așa cum s-a întâmplat și în jurul stâlpilor curținei prinși în zidul unei locuințe târzii.

Adâncirea și în carourile R 74 și R 73 – după demontarea matorilor – a evidențiat stratul de dărâmătură nivelat pentru construcțiile care le-au suprapus. Din dreptul zidului (transformat în pile), din stratul de dărâmături, au fost recuperate cca. 13 vase – întregi sau întregibile (amfore, ulcioare, oale, câni etc.), două broaște de ușa din fier și bronz (una pătrată, alta rotundă), o monedă, o piesă din fier, un ac din bronz ș.a. Să adăugăm faptul că în toată campania au fost descoperite 14 monede.[Zaharia Covacef]

Sector VII

Costin Miron (ULB Sibiu), studenți ULB Sibiu

În anul 2006, în sectorul VII, cercetările au fost continuate, urmărind, în liniile și parametrii trasați în campania din 2005, clarificarea colțului de S-V al castrului (în condițiile în care colțul de N-V al cetății nu se mai păstrează, fiind distrus cu ocazia exploatării masivului de calcar cu dinamită, la începutul sec. XX¹).

Punctul de lucru a fost același ca și anul trecut (careurile b-c-d-e 77-76), în zona așa-zisului turn 8², care face joncțiunea dintre curtea H și curtea I și zidul de incintă al cetății dinspre Dunăre, al cărui traseu (trasee – în cazul unor mai multe faze de construcție ale sistemului defensiv) n-a putut fi încă stabilit cu precizie. Cercetările din campaniile 2005-2006 încep să confirme faptul că latura de S-V a cetății trecea prin acest loc.

Cercetările din această zonă nu par să confirme însă presupunerile lui Gr. Florescu, potrivit cărora, prin analogie, și considerarea principiului simetriei ce caracterizează castele romane, această latură de SE ar avea aceeași dispoziție și elemente arhitectonice ca și latura opusă ei, cea de NV³. Afirmăm aceasta datorită faptului că curtea H virează oblic și se pare că se unește cu zidul I după un traseu de 10 m.

S-a continuat degajarea curții exterioare H și a zidului turnului 8, zid dispus oblic lângă de capătul dinspre Dunăre al curții H.

Taluzul format aici prin cotitura pe care o face zidul H, cu panta orientată spre S până la zidul amenajării poligonale (numită de Gr. Florescu turn cu „o formă cu totul neregulată”)⁴, ce închide practic, deocamdată, colțul de SV al cetății, a fost cercetat, fiind degajate două straturi a câte 10 cm. Fragmentele de piatră spartă și mortar fărâmițat ce apar din abundență ne fac să credem că ne găsim aici pe zidul de incintă al cetății care a fost decapat, probabil paramentul fiind folosit la construirea turnului în sec. IX-XI, odată cu fortificația medio-bizantină.

În capătul dinspre SE al străzii ce mărginește curtea H, comandamentul din sectorul VI, clădirea cu absidă, și zidul cu declivitate din careurile c 77-73⁵, ne-am adâncit cu cca 30 de cm, ocazie cu care a fost descoperit un schelet de cal incomplet, dar în conexiune anatomică.

Dupa excavările din anul acesta am ajuns la concluzia că zidul de curtea H nu se termină de fapt într-o aglomerare de pietre legate între ele cu mortar, așa cum observa Gr. Florescu. Curtea H se termină în doi timpi, pe de-o parte sfârșește brusc paramentul, iar emplectonul său, de fapt virează oblic, paralel cu zidul lung al așa-zisului turn 8, spre capătul de SV al zidului de incintă dinspre Dunăre al cetății. Rămâne de văzut în acest sector, pe măsură ce viitoarele cercetări vor avansa, ce se întâmplă după terminarea zidului H.

În stadiul actual al cercetărilor nu reiese utilitatea amenajării poligonale (turnul 8), cu toate că Gr. Florescu, într-o concluzie, nu-l mai numește turnul 8 cu formă atipică, ci ziduri ce aveau destinația consolidării masei de pietre peste care avea să fie ridicat zidul castelului târziu. În sprijinul afirmației sale vine doar faptul că aceste ziduri, din care se mai păstrează doar cel lung, oblic, cel scurt care se lipea de curtea H, pus în planul din 1958, nefiind găsit, sunt formate din blocheți regulați fără mortar. Constituie o excepție prin amplasarea direct pe pământ, fără a se folosi de zidurile

romane târzii ca postament așa cum se întâmplă cu toată fortificația medievală, inclusiv cu castrul târziu.

Inventarul mobil este asigurat în cea mai mare parte de ceramica uzuală romană târzie aparținând sec. al VI-lea p.Ch., amestecată în parte cu ceramică medievală timpurie. Fragmentele ceramice sunt dispartate și țin de tipologii diverse. În proximitatea scheletului de cal a fost descoperită o monedă din timpul lui Constantius II⁶.

Problematica sectorului VII rămâne în continuare foarte complexă, iar cercetările înaintează anevoios din cauza declivității terenului și a săpăturii destul de restrânsă ca suprafață, motive pentru care nu putem soluționa rapid necunoscutele din această zonă, care are o suprafață destul de mare. În campaniile viitoare poate vom afla cum a arătat partea de SV a cetății. De asemenea, se ridică aici din nou problema alunecărilor de teren sub acțiunea unor mișcări seismice, căroră s-ar putea datora „clivarea” zidului amintit și cu „golirea” terasei inferioare pe care acesta eventual o delimita spre NE. Apoi, se ridică și problema reumplerii acestei terase, până la latura de SV a zidului de incintă romană târziu, surprins către S (curtea J), cu ruine scurse de pe terasa superioară și cu amplasarea și săparea bordeielor medio-bizantine în această umplutură⁷.

Prezentului raport i-au fost anexate 4 planșe ilustrative pentru săpăturile arheologice desfășurate în sectorul VII al cetății de la Capidava, în cursul campaniei 2006 și este însoțit de analiza arheozoologică asupra calului descoperit pe strada dintre clădirea cercetată în sectorul nostru și Corpul de Gardă, aflat în sectorul III al cetății. Se cuvine amintit, nu în ultimul rând, faptul că această descoperire are un caracter excepțional, asemenea apariții în conexiune anatomică a unor animale într-un habitat antic fiind doar arareori semnalate. [Costin Miron]

PI. 21**Note:**

1. Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava*, I, 1958, p. 26.
2. *Ibidem*, p. 60.
3. Gr. Florescu, *op.cit.*, p. 63.
4. *Ibidem*, p. 60.
5. C. Miron, *Capidava, sect. VII*, CCA 2001 p. 83.
6. Moneda datează din timpul domniei lui Constantius II (337-361). ½ centenionalis, TES, E. AE κ 2.7 gr., 18,5 mm; RIC, VIII, 119, anii 348-350; LRBC 1641.
7. C. Miron, *Capidava*, CCA 2002, p. 57.

Sectorul VIII extra muros

Zeno K. Pinter, Claudia Urdusia (ULB Sibiu)

Cercetările arheologice desfășurate în campania 2006 de către ULB Sibiu în sectorul VIII extramuran au vizat continuarea unui demers inițiat în anul 2001 de regretatul profesor Radu Florescu și derulat pe perioada a patru campanii în vederea surprinderii stratigrafiei platoului ce se întinde între latura de SE a curții G și sectorul X - terme. În acest sens, cu o grupă de practică și cu ajutorul a doi voluntari, precum și a doi doctoranzi și a unui masterand din cadrul Facultății de Istorie și Patrimoniu "Nicolae Lupu", a fost cercetată în continuare secțiunea S 4/2005, cu dimensiunile de 10/2 m, segment al magistralei stratigrafice trasate în anul 2001, perpendicular pe zidul de incintă. În această secțiune s-a

putut observa încă în campania 2005, coborârea unui șanț umplut cu piatră și moloz, ce nu a putut fi degajat integral.

În campania 2006, s-a continuat adâncirea secțiunii S 4/2005, doar în zona șanțului, respectiv în carourile 4 și 5, păstrându-se ca martor fundațiile construcțiilor cercetate în carourile 1, 2 și 3. În vederea clarificării planimetriei acestor construcții și în scopul urmăririi traiectoriei șanțului, s-a deschis în paralel, pe partea de N cu păstrarea unui martor stratigrafic de 1 m, o nouă secțiune; S 5/2006.

În secțiunea S 4/2005, s-a impus adâncirea în trepte în zona carourilor 4 și 5 iar fundul șanțului a fost surprins la -1,95 m față de nivelul actual de călcare. În secțiunea paralelă, S 5/2006, s-a constatat în carourile 1, 2 și 3, deja la -0,35 m, continuarea amenajărilor de construcții dar nu și închiderea acestora, ceea ce lasă deschisă planimetria acestor obiective. De asemenea în caroul 4, s-a observat aceeași umplere a șanțului cercetat în S 4/2005 și s-a putut stabili un traseu ce evoluează oarecum paralel cu curtea de piatră a cetății romano-bizantine.

În zona șanțului, materialele sunt amestecate, rezultat al unei umpleri voite cu piatră și pământ conținând materiale arheologice aparținând mai multor epoci istorice. În S 4/2005, în caroul 4, la -1,90, aproape de fundul șanțului au fost descoperite fragmente de ceramică romană de lux (*terra sigillata*), împreună cu fragmente de vase borcan cu ornament în val larg și impresiuni cu unghia sub buză, specifice sec. al X-lea d.C. Aceste materiale, precum și câteva fragmente de căldări de lut cu buza răsfrântă spre interior și prevăzută cu orificii de agățare, un străpungător din os și o gresie de ascuțit străpungătoare ne îndreptătesc să credem că zona a fost nivelată și locuită în secolul al X-lea.

Cât privește fundațiile amenajărilor surprinse în ambele secțiuni în carourile 1, 2 și 3, acestea par să fie anterioare sec. al X-lea. Poate dezvelirea completă a acestor obiective în campaniile viitoare va duce la datarea mai strânsă și va clarifica cronologia întregului ansamblu de locuire din zona extramurană a cetății romano-bizantine de la Capidava.

S-au executat o serie de desene (profile, groundss-uri), care vor fi incluse în raportul pentru tipărirea la *Cronica cercetărilor arheologice – campania 2006*. Prezentului raport i-au fost anexate 2 planșe, conținând imagini ale săpăturilor executate în campania 2006 (continuarea săpăturilor în S 4/2005; deschiderea secțiunii S 5/ 2006). [Zeno Karl Pinter]

Numismatică

Andrei Gândilă (MNIR)

În cursul campaniei din anul 2006 au fost descoperite mai multe monede de epocă romană, romano-bizantină și medio-bizantină, aflate în prezent în custodie și pentru prelucrare științifică la Cabinetul Numismatic de la Muzeul Național de Istorie a României din București (prelucrare Andrei Gândilă). Între acestea, se numără mai multe monede *passim*, alături de altele descoperite în sectoarele I, III-VI și VII ale cetății. Acestea li se adaugă și o unică monedă găsită în cursul sondajului de evaluare de teren de la Stânca Topalu, după cum urmează:

Licinius I (308-324). AE follis, ↑ 3,37g, 22x23mm. Thessalonica, off. Δ, 313-316. RIC, VII 59, anii 312-313. CAP 2006, *passim*.

Constantius II (337-361). ½ centenionalis, TES, E. AE ⚡ 2.7 gr., 18,5 mm. RIC, VIII, 119, anii 348-350. LRBC 1641. CAP

2006, S VII, strada între Corpul de Gardă și edificiul din S VII, - 0.20 m.

Constantius II (337-361). AE3, Constantinopol ? AE ↓ 2.0 gr., 16 x 19 mm, ruptă. RIC, VIII, 149, anii 355-361. Stânca Topalu 2006, □ 3, US 1002.

Constantius II (337-361). AE centenionalis, ⚡ 3,55g, 21,5mm, exfoliată. RIC VIII, tip FEL TEMP REPARATIO? CAP 2006, S I, sub curtea A, lângă poarta mică.

Constantius Gallus (351-354). AE3, ↓ 3,94g, 17x19mm. Constantinopol, off. Γ. RIC VIII 114, anii 351-355, tip FEL TEMP REPARATIO. CAP 2006, S I, N 52, la cca 1 m față de colțul basilicii.

Valens (364-378). AE3 tip Gloria Romanorum. AE ↑ 1.7 gr., 16 x 15 mm. RIC IX. CAP 06 *passim*.

Sf. sec. IV, prima jum. V. AE4 1,52g, 11,5mm. CAP 2006, S I, *passim*.

Roman III (1028-1034). Follis anonim, clasa B, Constantinopol. AE ⚡ 14.3 gr., 31 x 33 mm. DOC, III, B, p. 676-9. CAP 06, S III-VI, § 71, □ A 4, - 0.8 m.

Analiza arheozoologică preliminară

Adrian Bălășescu (MNIR-CNCP)

Resturile faunistice aduse la MNIR-CNCP provin de la mai multe specii; ceea ce frapă este faptul că cele mai multe dintre acestea provin de la un cal (*Equus caballus*) și el pare să fi fost în conexiune anatomică.

Piese osoase de cal identificate sunt reprezentate de craniu, coloana vertebrală aproape completă (lipsește vertebrele toracice 17 și 18, prima vertebră lombară și 12 vertebre caudale), 16 perechi de coaste (majoritatea sunt sparte recent), membru posterior dreapta din care avem paleta iliacă, patella (rotula), tibia, oasele tarsiene (dintre ele lipsește doar micul cuneiform), metatarsienele II, III și IV, oasele sesamoide, falangele 1, 2 și 3.

Vârsta animalului identificat a fost determinată facil pe baza dentiției; astfel la nivelul mandibulei se observă că I3 (incisivul 3), C (caninul) și M3 (molarul 3) nu au ieșit încă complet, ceea ce ar sugera o vârstă a individului în jur de 4-4,5 ani; la această observație putem adăuga și faptul că toate oasele lungi sunt epifizate (prin urmare animalul are o vârstă de peste 3,5-4 ani).

Sexul animalului este mascul, dacă avem în vedere canini care sunt în curs de ieșire și care la specia *Equus caballus* reprezintă un caracter sexual extrem de bun.

Din punct de vedere tafonomic, la nivelul a mai multor oase (paleta iliacă, tuberculul calcaneului) se observă urme de rosături care sunt datorate unor carnivore (cu siguranța câini); oasele analizate nu prezintă absolut nici o urmă de descărnare sau dezarticulare și nici urme de ardere, ceea ce ne face să credem că avem de-a face cu o mortăciune aruncată în ultima fază de funcționare a străzii, datată la sfârșitul sec. VI – începutul sec. VII; este posibil ca restul scheletului să se găsească pe o rază de 10-20 m în jurul acestui complex, în cursul săpăturilor practicate în următorii ani.

Din punct de vedere patologic, animalul prezintă o serie de deformări ale tibiei (porțiunea distală; fața anterioară și posterioară - mai ales) și ale metatarsului III (țesut «umflat» în porțiunea proximală și numeroase denivelări ale porțiunii distale); cauza acestei patologii în acest moment al studiului nu se poate stabili; este dificil de știut dacă această patologie ar fi putut determina moartea animalului.

Provenind din aceeași zonă cercetată din sectorul VII al cetății de la Capidava, s-au identificat și alte resturi faunistice, care prezintă o serie de trăsături ce caracterizează în general deșeurile menajere. Este vorba de:

- o ulna de pasăre;
- o ulna de ovicaprin (diafiza);
- radius dreapta de ovicaprin (diafiza) cu urme de dinți de carnivore în porțiunea distală;
- tibie stângă de ovicaprin (diafiza) cu urme de dinți de carnivore în porțiunea proximală;
- tibie stângă de ovicaprin (extremitate distală);
- radius dreapta de vită (extremitate proximală);
- falangă I de vită.

Studiul materialului arheozoologic

Valentin Radu (MNIR-CNCP)

În campania din 2006 au fost studiate un număr de 271 resturi osoase de pește (tab. 1) din care au fost determinate 218 (80%). Acestea aparțin în exclusivitate speciilor prezente în Dunăre: cegă (*Acipenser ruthenus*), morun (*Huso huso*), știucă (*Esox lucius*), plătică (*Abramis brama*), roșioară (*Scardinius erythrophthalmus*), somn (*Silurus glanis*) și șalău (*Stizostedion lucioperca*).

În acest material cele mai numeroase sunt resturile de somn (49,5% din resturile determinate) urmate apoi de cele de crap (33%). Astfel de oase sunt dintre cele mai mari. Acest fapt este datorat în primul rând modului de prelevare și credem că o eșantionare a unui volum oarecare de sediment urmat de cernerea lui ar putea evidenția și resturile unor specii de mici dimensiuni.

Sturionii. Osul de morun identificat aparține unui individ de talie foarte mare iar resturile de cegă provin de la un individ destul de mic (cca. 1 kg).

Știuca (*Esox lucius*). Au fost reconstituite dimensiunile pentru 6 indivizi. Patru dintre aceștia prezintă talii mici și medii pentru această specie cuprinse între 537 și 698 mm lungime totală (greutăți aproximative între 1 și 2,3 kg). Un individ este de talie mare 928 mm (5,9 kg) și unul de talie foarte mare 1168 mm (cca. 12 kg).

Crapul (*Cyprinus carpio*). Pentru cei 22 de indivizi cărora li s-au reconstituit taliile constatăm că există două grupe dominante. 45% din indivizi prezintă talii între 400-600 mm lungime totală (greutăți aproximative între 1,4 și 3,5 kg) și 40% între 700 și 1100 mm (greutăți între 5,5 și 14,5 kg). Ca și în cazul somnului acestea sunt talii mari și foarte mari caracteristice indivizilor reproducători. În acest material am identificat și 4 indivizi cu greutate ce putea depăși 10 kg.

Plătica (*Abramis brama*) este reprezentată de doi indivizi cu taliile de 357 () și 512 mm lungime totală (greutăți de 0,5 și 1,7 kg) ce pot fi încadrate ca medii.

Roșioara (*Scardinius erythrophthalmus*) este prezentă cu un individ de 319 mm și cca. 500 g ce reprezintă o talie foarte mare pentru această specie.

Somnul (*Silurus glanis*). Taliile indivizilor studiați sunt în general medii și mari. Acestea se eșalonează de la 733 mm lungime totală până la cca. 2538 mm. Repartiția pe clase de talii (fig. 3) ne arată ca 71% din indivizi (35 din 49) prezintă talii cuprinse între 700 și 1300 mm (greutăți aproximative între 2,6 și 15 kg). Menționăm și existența a câtorva indivizi de talii foarte mari 2300-2500 mm (cca. 100 kg).

Șalăul (*Stizostedion lucioperca*) se prezintă cu trei indivizi de talii medii cuprinse între 611-737 mm lungime totală (greutăți între 2 și 3,6 kg).

Rezultatele acestui studiu ne arată că pescuitul în Dunăre se realiza cu succes atât pentru speciile ce se capturau cu unelte ce au la bază plasele cât și la cele ce necesita doar cârlige. Taliile mari frecvente de captură sunt indicator al bogăției zonei în pește și nu arată cătuși de puțin existența unui suprapescuit. În acest moment al cercetării este dificil de afirmat dacă exista un pescuit orientat spre captura indivizilor de talii foarte mari sau doar a anumitor specii. Cantitativ doar pentru acest material masa reprezentată de pești consumați se ridică la cca. 1,3 tone. Urme de tranșare sau identificat doar la nivelul vertebrelor caudale de somn și ne indică că peștii de mari dimensiuni sufereau o preparare prealabilă. Alte urme sunt cele de dinți și roșături cauzate de faptul ca resturile osoase neinteresante au fost date probabil la câini.

Anexa 4

Industria materiilor dure animale

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Cercetările arheologice sistematice desfășurate în binecunoscutul sit pluristratificat de la Capidava în perioada 1955-2006 au prilejuit acumularea unei imense cantități de materiale arheologice, între care o bogată colecție de artefacte din materii dure animale (os, corn etc.)¹, ca și loturi de materiale osteologice, provenind de la mamifere, păsări, pești, moluște, gasteropode etc. Acestea din urmă au făcut obiectul mai multor rapoarte și studii, elaborate de-a lungul timpului de dr. Sergiu Haimovici (& colaboratorii) și dr. Erika Gál². În anul 2000, regretatul prof. univ. dr. Radu Florescu ne-a propus realizarea analizei sistematice a industriei materiilor dure animale (IMDA) în proveniență de la Capidava. Din motive în afara voinței noastre, demersul a rămas în stadiul de deziderat până în 2005 când, în contextul reorganizării activității șantierului, al reconfigurării strategiei de cercetare a fost semnat un protocol de colaborare interinstituțională între FIB și UCDC, în baza căruia conf. dr. Ioan Carol Oprea, responsabil științific, a dat curs vechii inițiative a prof. Florescu, încredințându-ne spre studiu descoperirile campaniilor anuale, începând cu 2005, ca și un prim lot, consistent, format din artefacte descoperite (*grosso modo*) între anii 1955 și 2003. Cu acest prilej exprimăm, încă o dată, mulțumirile noastre conf. dr. Ioan Carol Oprea pentru colaborarea oferită.

Abordarea sistematică exhaustivă a IMDA de la Capidava, în conformitate cu metodologia actuală, constituie o premieră pentru arheologia mileniului I e.n. la Dunărea de Jos. Studiul acestui gen de industrie păstrează încă, în România, aspectul unor demersuri sporadice pentru epoca romană, romană târzie, romano-bizantină și medio-bizantină. Analizele de acest gen se dovedesc, în aceste condiții, actuale și necesare; ele aduc în circuitul științific seturi de date importante, ignorate sau subexploatate, care: jalonează câmpul metodologic al domeniului, oferind exemple de studiu; îmbogățesc cunoașterea tabloului complex al vieții diverselor comunități în sec. al II-lea – al XI-lea; deschid perspectiva unor cercetări detaliate, cu debușeu spre orizontul economic (producție domestică și artizanală de bunuri din MDA, ocupații în care IMDA se inserează ca o componentă importantă, relații de schimb etc.), tehnologic (aplicarea diverselor procedee de fabricare și de utilizare), al obiceiurilor de port, al utilizării

podoabelor, al aspectelor vieții religioase etc. Între obiectivele studiului sistematic al IMDA de la Capidava putem aminti, de pe acum: elaborarea rapoartelor de analiză pentru loturile din campaniile anuale; identificarea și inventarierea loturilor IMDA provenind din săpăturile vechi și recente (1924-1949, eventual; 1955-2005), aflate în diverse colecții (baza arheologică de la Capidava, MINAC, MA Mangalia, MNIR, IAB etc.); studiul sistematic pe epoci, sectoare și obiective (epoca romană, romană târzie, romano-bizantină și medio-bizantină); constituirea bazelor de date și arhivei imagistice digitale; elaborarea unor articole, studii, cataloage digitale sau în format clasic, capitole de monografii, monografii ș.a.

Prezentul raport face cunoscute, pe scurt, evaluările reieșite din analiza (aflată în curs) a Lotului I, compus din artefacte IMDA descoperite în perioada 1955-2003, precum și rezultatele studiului Lotului II, format din piese provenind din cercetările derulate în 2006 sub conducerea conf. dr. Ioan Carol Opreș în Sectorul VI *intra muros*, S 1, carourile Ș-T 71-72.

Lotul IMDA Capidava I.

Este compus din 331 piese, în imensa lor majoritate inedite, recuperate (*grosso modo*) între anii 1955 și 2003 din complexele de epocă medio-bizantină (bordeie, gropi), datate în sec. al IX-lea – al XI-lea, situate în sectoarele *intra muros*. Coordonatele contextului descoperirii pentru fiecare artefact sunt în curs de procesare, verificare, corelare și integrare în sistemul de evidență actual al șantierului. Lotul încredințat nouă spre studiu în decembrie 2005 s-a constituit, aparent, în urma unei selecții; lipsesc unele piese de epocă medio-bizantină, publicate sau inedite (desenate), ca și piesele de epocă romană târzie și romano-bizantină.

Repertoriul descoperirilor din anii 1955-2003 este în curs de elaborare, astfel că pieselor analizate nu li se pot atribui, deocamdată, numere de catalog definitive; ele se identifică pe baza numărului de inventar de șantier.

Speciile care au livrat materia primă pentru artefactele supuse analizei sunt: mamiferele domestice (vite, *Bos taurus*) și mici (ovicaprine, *Ovis aries/Capra hircus*), care domină în mod absolut; mamiferele sălbatice (cervide: cerb (*Cervus elaphus*) – frecvent, căprior (*Capreolus capreolus*) – rar); păsările domestice/sălbatice (gâsca, pelicanul). Precizări suplimentare vor aduce, în acest sens, viitoarele diagnoze arheozoologice.

Structura tipologică a lotului nu este prea variată, acest fapt constituind o caracteristică a descoperirilor epocii. Tipologia elaborată pe baza analizei descoperirilor preistorice³ funcționează parțial pentru ordonarea materialelor databile în mileniul I e.n. Categoriile tipologice reprezentate sunt: Categoria I Unelte: Grupa I Vârfuri de os și corn (238); Categoria IV Elemente receptoare: Grupa IV A Mânere de os și corn (2); Grupa IV D Tub de os (1); Fusaiolă de corn (1); Răsucitor de frânghii (13); Oase lungi perforate (probabil jujeu) (3); Categoria V Diverse: Grupa V A Piese tehnice: 1 Eboșe; 2 Materii prime; 3 Deșeuri (76).

Grupa I (Vârfuri) este cel mai bine reprezentată, fiind formată din 238 piese, cu o gamă relativ diversificată de tipuri. Dintre acestea, 6 sunt vârfuri de corn de cerb (pe segmente mezo-distale de raze, realizate prin despicare, fracturare oblică/transversală, cioplire, ascuțite prin cioplire, 3 dintre ele prezentând perforații proximale, N = 6), iar 232 sunt vârfuri de os. Acestea din urmă constituie un lot consistent, cu potențial expresiv în plan tehnologic, primul de acest gen analizat

sistematic în mediul de cercetare de la noi, prin aplicarea canoanelor metodologice actuale ale domeniului. Tipurile identificate sunt: Grupa I A Vârfuri: Vârf pe tibia proximală (piese finite, în etapa debitajului, fracturate prin folosire) – majoritatea pieselor care compun efectivul grupei vârfurilor; vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal (I A1); vârf pe metapod de ovicaprine (I A6); vârf pe ulna (I A10); vârf pe segment de rază de corn de cerb (I A22); vârf pe fibula (I A23); ca tipuri absente în lista tipologică elaborată în 1999 și utilizată până în prezent menționăm: vârf pe segment de rază de corn de cerb perforat proximal; vârf pe femur; vârf pe os lung de pasăre acvatică.

Grupa IV include: A Mâner de corn de cerb cilindric; Grupa IV include: D Tub de os lung de pasăre acvatică (gâscă, pelican).

Ca tipuri absente în lista tipologică elaborată și utilizată până în prezent menționăm: fusaiolă de corn de cerb; piese perforate distal, realizate pe tibia de vită și metapodii de ovicaprine (greutăți fixate la gâtul câinilor – jujeu?); piese perforate distal, realizate pe segmente de raze de corn de cerb (răsucitoare de frânghii?).

Grupa tipologică majoritară (I A Vârfuri) a prilejuit efectuarea unor importante și interesante observații legate de fabricare și utilizare prin analiza cu mijloace optice (lupă; microscop optic, mărimi x2 – x30) a urmelor specifice. Trebuie remarcată aici incidența majoră a utilajului metalic de transformare în procesarea MDA (topor, cuțit, vârfuri diverse, ferăstrău, toate de fier), recurgerea la o cinematică tehnologică având grad redus de variabilitate și, drept consecință, gama aproape standardizată a urmelor debitajului și fasonării. Astfel, opțiunile tehnologice de transformare a suportului anatomic înregistrează, în etapa debitajului, recurgerea la operații elementare, precum despicare, fracturare oblică/transversală, cioplire; fasonarea se realizează prin cioplire, amenajarea unor striuri transversale și axiale/oblice paralele prin tăiere/gravare transversală superficială pentru evitarea aderenței materiei prime prelucrate la partea activă (distală) a vârfului (posibil însă a fi și decor), raclaj axial, tăiere transversală, perforare transversală. Două piese au partea proximală modelată prin sculptare (vârfuri pe segment de rază de corn de cerb cu perforație proximală). Utilizarea vârfurilor se leagă de: procesarea (perforarea în vederea coaserii) pieilor de animale (bovine, ovicaprine) pentru confecționarea pieselor de îmbrăcăminte, a încălțămintei, a pieselor de echipament diverse (curele etc.); realizarea împletiturilor din fibre vegetale și/sau animale. Se documentează, astfel, atât activitatea intensă de creștere a cornutelor mari (vite, *Bos taurus*) și mici (ovicaprine, *Ovis aries/Capra hircus*), cât și, în subsidiar, prelucrarea continuă a produselor secundare (oase, piele, lână) în cadrul unei activități meșteșugărești cu specific domestic.

Grupa IV A Mâner pe segment de ax de corn de cerb; Mâner pe segment de rază de corn de cerb; Grupa IV D Tub de os lung de pasăre acvatică (gâscă, pelican). Aceste artefacte se fabricau prin fracturare oblică/transversală, cioplire/raclaj axial pentru înlăturarea perlurii și perforare transversală la partea distală prin rotația alternativă sau rapidă a unui vârf metalic (cuțit, perforator). Tubul de os prezintă la una dintre extremități urme de tăiere transversală (posibil matrice pentru extragerea inelelor/mărgelilor?).

Ca tipuri absente în lista tipologică elaborată și utilizată până în prezent menționăm: fusaiolă de corn de cerb; piese perforate

distal, realizate pe tibia de vită (piesă neilustrată) și metapodii de ovicaprine (greutăți fixate la gâtul câinilor – jujeu?); piese perforate distal, realizate pe segmente de raze de corn de cerb (răsucitoare de frânghii?).

Reține atenția fusaiola tronconică modelată prin fasonarea integrală (cioplire, raclaj) a unui segment bazal de ax de corn de cerb; aflată în stare de conservare excepțională, ea prezintă o perforație circulară în plan și cilindrică în profil, amplasată central, realizată foarte precis. Greutățile perforate pentru gâtul câinilor (jujeu?) sunt confecționate din oase lungi de vită (tibia) și ovicaprine (metapodii). Debitajul recurge la fracturare oblică/transversală, cioplire, iar fasonarea urmărește perforarea transversală prin rotația alternativă a unui vârf metalic (de cuțit) și alezare.

Categoria V Diverse include: Grupa V A Piese tehnice: 1 Eboșe (plăcuță de os; plachete de corn de cerb – *compacta*); 2 Materii prime: segmente de ax cu urme de tăiere transversală cu ferăstrăul – neilustrate; raze de corn de cerb, de vită și de ovicaprine detașate de pe ax, respectiv craniu prin fracturare oblică/transversală, cioplire sau tăiere transversală cu ferăstrăul; 3 Deșeuri: partea distală a razelor de corn de cerb, detașate prin tăiere transversală cu ferăstrăul, cioplire, fracturare oblică/transversală.

Ansamblul artefactelor analizate dovedește o relativ intensă activitate de procesare a MDA, probabil în mediul domestic, cu preponderența vârfurilor realizate pe oase lungi provenind de la specii domestice (ovicaprine) și predilecția pentru vârfurile pe tibia proximală de ovicaprine; amploarea concluziile este grevată, deocamdată, de operarea selecției în constituirea lotului care ne-a fost pus la dispoziție.

Lotul IMDA Capidava II.

Provine din cercetările efectuate în campania 2006 sub conducerea conf. dr. Ioan Carol Oprea în Sectorul VI *intra muros*, S 1, carourile Ș-T 71-72⁴. Piese au fost recuperate, aproape integral, din complexe sau contexte secundare aparținând stratului de epocă medio-bizantină (sec. IX – XI), de la adâncimi cuprinse între 1,10 și 1,20 m; un fragment de ac de păr de os, recuperat lângă Pila F este databil în cursul epocii romane (sec. al II-lea – al III-lea), fiind prezent probabil în stratul medio-bizantin.

Efectivul care ne-a fost pus la dispoziție este redus, însumând 8 piese. Acestea au fost individualizate prin indicativele provizorii CPD 1-8 – Lotul II. Pentru coordonatele relative la contextul descoperirii, descriere, morfometrie vezi repertoriul. Alături de aceste artefacte au fost recuperate mai multe piese anatomice (oase lungi și plate de vită și ovicaprine; os de somn) prezentând urme de dezmembrare/depesare (urme de impact ale tășului toporului sau cuțitului; urme de tăiere/detașare a tendoanelor și a țesutului muscular; perforații pentru extragerea măduvei etc.). Aceste piese au fost reținute pentru alcătuirea unui referențial al traseologiei specifice utilizării instrumentelor metalice de procesare a carcaselor.

Speciile de la care provin materiile prime utilizate pentru confecționarea artefactelor descoperite în campania 2006 sunt: mamiferele (cornutele) domestice mici (ovicaprine, *Ovis aries/Capra hircus*); mamiferele sălbatice (cervide: cerb); păsările domestice/sălbatice (gâsca, pelicanul). Precizări suplimentare vor aduce, în acest sens, viitoarele diagnoze arheozoologice.

Structura tipologică include următoarele categorii, grupe și tipuri: Categoria I Unelte: Grupa I Vârfuri de os și corn; vârf pe fragment de os lung fasonat distal (I A1); vârf pe metapod

distal de ovicaprine (I A6 a); vârf pe tibia proximală de ovicaprine. Între piesele absente în lista tipologică elaborată în 1999 menționăm: vârf pe tibia de pasăre acvatică; Categoria III Piese de port/Podoabe: ac de păr de os; Categoria V Diverse: Grupa A Piese tehnice: materii prime – rază de corn de cerb. Între piesele absente în lista tipologică elaborată în 1999 menționăm: metapod de ovicaprine cu perforație triplă (greutate pentru gâtul câinelui – jujeu?).

Grupa I (Vârfuri de os) este formată din 5 piese, toate realizate pe fragmente și segmente de oase lungi de ovicaprine (metapodii, tibia). Ca și în cazul Lotului IMDA Capidava I, remarcăm incidența majoră a utilajului metalic de transformare în procesarea MDA (topor, cuțit, vârfuri diverse, ferăstrău, toate de fier), recurgerea la o cinematică tehnologică având grad redus de variabilitate și gama aproape standardizată a urmelor debitajului și fasonării. Astfel, opțiunile tehnologice de transformare a suportului anatomic înregistrează, în etapa debitajului, recurgerea la operații elementare, precum despicarea, cioplirea, fracturare oblică/transversală; fasonarea se realizează distal prin cioplire și raclaj axial. Utilizarea vârfurilor se leagă de: procesarea (perforarea în vederea coaserii) pieilor de animale (bovine, ovicaprine) pentru confecționarea pieselor de îmbrăcăminte, a încălțămintei, a pieselor de echipament diverse (curele etc.); realizarea împletiturilor din fibre vegetale și/sau animale.

Categoria III: Piese de port/podoabă este reprezentată prin fragmentul mezial al unui ac de păr de os, fasonat integral prin cioplire și raclaj axial, specific epocii romane (sec. II-III).

În categoria pieselor absente în repertoriul tipologic al IMDA elaborat în 1999 se numără un metapod de ovicaprin, perforat axial și oblic la extremitatea proximală, cu rol funcțional probabil de greutate pentru gâtul câinelui (jujeu?).

Din Categoria V: Diverse, Grupa A: Piese tehnice – Materii prime face parte segmentul proximal-distal al unei raze de corn de cerb; detașarea acestuia s-a realizat prin despicare, cioplire, fracturare oblică/transversală.

Analiza pieselor IMDA din situl de la Capidava, inițiată recent și ale cărei prime rezultate sunt prezentate cu prilejul de față, contribuie cu date importante la cunoașterea specificului tipologic și al procesării MDA la Dunărea de Jos în sec. II – XI, ca și, în ultimă instanță, la perceperea modului specific al inserției artefactelor din MDA în sfera diverselor activități de natură social-economică.

CPD 1 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Ș 71 -1,10 m. Vârf pe fragment de os lung fasonat distal (I A1); piesă întreagă; debitaj prin percuție directă/despicare, fasonare prin raclaj axial; tocire, lustru produse prin utilizare; rol funcțional probabil: perforarea pieilor; L tot. 71; CD 9; LPA 6.

CPD 2 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Ș 71 -1,10 m. Vârf pe metapod distal de ovicaprine (I A6 a); piesă întreagă; debitaj prin percuție directă/despicare, fasonare prin cioplire și raclaj axial; tocire, lustru produse prin utilizare; rol funcțional probabil: perforarea pieilor; L tot. 96; CD 6,5; LPA 60.

CPD 3 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Ș 71 -1,10 m. Vârf pe metapod distal de ovicaprine (I A6 a); piesă fragmentară, fracturată recent; debitaj prin percuție directă/despicare; fasonare prin cioplire și raclaj axial; tocire, lustru superficiale produse prin utilizare; rol funcțional probabil: perforarea pieilor; L 93.

CPD 4 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Martor Ș 71-T 71 -1,20 m. Vârf pe tibia proximală de ovicaprine; piesă întreagă; debitaj prin percuție directă/despicare, fasonare prin raclaj axial;

bandă transversală hașurată cu linii scurte ușor oblice; linie paralelă transversală, toate realizate prin gravare cu vârf metalic (de cuțit, probabil), în scop decorativ sau pentru crearea unei porțiuni abrazive; tocire, lustru intense, produse prin utilizare; rol funcțional probabil: perforarea pieilor; L tot. 121; CD 10/6; LPA 65.

CPD 5 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Ș 71 -1,10 m. Vârf pe tibia de pasăre acvatică; piesă întreagă; debitaj prin percuție directă/despicare, fasonare prin cioplire și raclaj axial; tocire, lustru produse prin utilizare; rol funcțional probabil: perforarea pieilor; L tot. 116; CD 6,5; LPA 65.

CPD 6 – Lotul II - 2006 S 1 Lângă Pila F. Ac de păr de os; piesă fragmentară; segment mezial, fracturat în vechime; fasonare integrală prin raclaj axial, probabil cu o lamă de cuțit; L 48; diam. PM 4.

CPD 7 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Carou Ș 71-Ș 72 -1,20 m. Metapod de ovicaprin perforat la extremitatea proximală; o perforație axială realizată pe suprafața articulară a extremității proximale; alte două perforații realizate pe fața posterioară, toate prin procedeul rotației unui vârf metalic (vârf de cuțit sau perforator?); este posibil ca inițial, perforația de la extremitatea proximală, ca și una din perforațiile de pe fața posterioară să fi fost practicate pentru extragerea măduvei, ulterior piesa fiind transformată în artefact; rol funcțional probabil: greutate pentru gâtul câinelui (juieu). L tot. 142; diam. perf. 3-5.

CPD 8 – Lotul II - 2006 S 1 Carou Ș 71-Ș 72 -1,20 m. Rază de corn de cerb; piesă fragmentară; materie primă; detașare de pe ax probabil prin percuție directă/fracturare; L 165.

Abrevieri: CD = calibrul distal; diam. perf. = diametrul perforațiilor; L, L tot. = lungimea, lungimea totală; LPA = lungimea părții active; PM = partea mezială. [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Note:

1. Florescu, Florescu, Diaconu 1958; a se vedea rapoartele de cercetare incluse în sumarul volumelor editate cu ocazia sesiunilor naționale de rapoarte arheologice.
2. Haimovici, Carpus, Carpus 2006; Gál 2005.
3. Beldiman 1999.
4. Opreș 2006.

Bibliografie:

- BELDIMAN 1999 – Beldiman C., *Industria materiilor dure animale în paleoliticul superior, epipaleolitic, mezolitic și neoliticul timpuriu pe teritoriul României*, teză de doctorat sub conducerea dr. S. Marinescu-Bîlcu, IAB
- FLORESCU, FLORESCU, DIACONU 1958 – Florescu Gr., Florescu R., Diaconu P., *Capidava. Monografie arheologică*, vol. I, București
- GÁL 2005 – Gál, E., *New data on bird bone artefacts from Hungary and Romania*, în H. Luik, A. M. Choyke, C. E. Batey, L. Lougas, *From Hooves to Horns, from Mollusc to Mammoth. Manufacture and Use of Bone Artefacts from Prehistoric Times to the Present. Proceedings of the 4th Meeting of the ICAZ Worked Bone Research Group at Tallinn, 26th -31st August 2003, Tallinn*, p. 325-338
- HAIMOVICI, CARPUS, CARPUS 2006 – Haimovici S, Carpus L., Carpus C., *Studiul arheozoologic al unui lot de faună provenit din situl bizantin de la Capidava – sec. IV-VI p.Chr.*, CCA 2006, p. 116-119
- OPREȘ 2006 – Opreș I. C., *Capidava, com. Topalu, jud. Constanța, Punct Cetate*, CCA 2006, p. 111-113

Résumé:

L'industrie préhistorique des matières dures animales dans le site Capidava-„Cetate”, dép. de Constanța, Roumanie. L'ouvrage offre l'analyse morpho-technologique menée sur deux lots (le premier = Lot IMDA Capidava I, presque inédit; le deuxième = Lot IMDA Capidava II, inédit), composés par outils en grande majorité, objets de parure/toilette et pièces techniques – matières premières diverses – os (en grande partie), bois de cerf et de chevreuil. Le Lot IMDA Capidava I provient des contextes stratigraphiques bien précisés (huttes et fosses) étant constitué pendant les fouilles menées en 1995-2003 par un collectif de chercheurs sous la direction du regretté Dr. Radu Florescu. Le Lot IMDA Capidava II provient des fouilles effectuées en 2006 par le Dr. Ioan Carol Opreș dans le Secteur VI *intra muros*, S 1, Carreaux Ș-T 71-72. Les pièces sont conservées dans les collections de la Faculté d'Histoire, l'Université de Bucarest. L'ouvrage a pour but l'approche systématique (en première) des lots d'artefacts de l'industrie des matières dures animales de cet important site du Bas Danube. Pour le Lot IMDA Capidava I on présente les résultats préliminaires de l'analyse. L'effectif du Lot IMDA Capidava I compte 331 pièces, découvertes dans les divers secteurs du site et datant des IXème-XIème siècles de notre ère (l'Âge medio-byzantine). Les matières premières utilisées qui dominent sont les os longs de bovinés et d'ovicaprinés; on a aussi des os longs d'oiseaux appartenant aux espèces aquatiques et le bois de cerf (andouillers). La typologie est dominée par les pointes diverses (N = 238); la plupart sont des pointes sur tibia proximale d'ovicaprinés, mais on a aussi des pointes sur éclats diaphysaires d'os long, sur ulna, sur metapodes d'ovicaprinés, sur fibula, sur fémur proximal, sur os longs d'oiseaux, sur andouillers de cerf. Les procédés de fabrication attestés par l'analyse des traces spécifiques attestent le débitage par percussion directe et l'entailage et le façonnage par entailage, raclage axial intense, sciage transversal, modelage par entailage (sculpture des extrémités proximales de deux pointe en bois de cerf), perforation transversale bilatérale. En ce qui concerne le rôle fonctionnel présumé des pointes on peut envisager la perforation des peaux, le tissage et la vannerie. Les éléments récepteurs sont représentés par les manches en bois de cerf (segments d'axe) et un tube sur tibia d'oiseau. On remarque la présence d'une fusaïole en bois de cerf (base d'axe) façonnée d'une manière très soignée, les pièces sur andouillers interprétées comme outils de corderie, une tibia de vache et les metapodes perforés à la partie distale, utilisés probablement comme des poids fixés au gorgé des chiens des bergers? (juieu?). Les pièces techniques sont constituées par les matières premières en cours de débitage (andouillers de cerf, corne de vache), les ébauches en os et en bois de cerf (plaquettes) et les déchets (extrémités des andouillers, détachées par entailage et sciage transversal). L'incidence de l'utilisation exclusive des outils métalliques pour la transformation des matières dures animales (hache, couteau, scie, pointe) se manifeste par les traces de débitage et de façonnage bien marquées mais moins variées, presque standardisées. Le Lot IMDA Capidava II réunit 8 pièces, dont 7 datant de l'Âge medio-byzantine (Xème-XIème siècles de notre ère) et une de l'époque romaine (II-IIIème siècles de notre ère). Les matières premières utilisées qui dominent sont les os longs de d'ovicaprinés; on a aussi un os d'oiseau appartenant aux espèces aquatiques et un bois de

cerf (andouiller). La typologie c'est dominée par les pointes diverses (N = 5): une sur éclat diaphysaire d'os long, une sur tibia proximale d'ovicaprines, deux sur metapodes distales d'ovicaprines et une sur tibia d'oiseau. Les pièces de toilette/parure sont représentées par une aiguille à cheveux en os fragmentaire. On a aussi un metapode perforé axial et latéral à la partie proximale, utilisé probablement comme poids fixé au gorge des chiens des bergers? (juieu?). Les pièces techniques sont constituées par les matières premières en cours de débitage (andouiller de cerf détaché de l'axe par percussion directe lancée et fracturation). Les procédés de fabrication attestées par l'analyse des traces spécifiques sont: le débitage par percussion directe et par entaillage et le façonnage par entaillage, raclage axial intense, sciage transversal, perforation axiale et transversale; la pointe sur tibia proximale d'ovicaprines a sur sa partie distale une bande transversale composée par deux lignes obtenues par sciage superficiel et hachurée de lignes courtes obliques gravées et une autre ligne parallèle à cette bande; il s'agit d'un aménagement pour l'obtention d'une partie abrasive de la pointe ou c'est simplement un élément de décor. Comme dans le cas des objets du Lot IMDA Capidava I sur le rôle fonctionnel présumé des pointes on peut envisager la perforation des peaux, le tissage et la vannerie. L'incidence de l'utilisation exclusive des outils métalliques pour la transformation des matières dures animales se manifeste par les traces de débitage et de façonnage bien marquées et presque standardisées. Les résultats de la présente analyse contribue à la meilleure connaissance de l'insertion de l'industrie des matières dures animales dans les activités économiques et sociales complexes des communautés du Bas Danube aux IIème-XIème siècles de notre ère.

Cercetări geofizice

Florin Scurtu (GEI-PROSECO București)

Obiectivul lucrărilor noastre de la Capidava a fost stabilit împreună cu responsabilul științific al sitului, Conf. Ioan I.C. Oprea de la Universitatea București – Facultatea de Istorie. El a constatat în evidențierea construcțiilor îngropate romano-bizantine din interiorul cetății și cercetarea unei *villa rustica* situate în afara localității Capidava, a cărei prezență se pare că a fost pusă în evidență de săpături arheologice efectuate în zonă cu mai mulți ani în urmă.

Villa rustica

Pentru cercetarea acestora ne-a fost indicată zona vechilor săpături (casete și secțiuni), iar noi am proiectat un perimetru de 40 m x 40 m pentru efectuarea măsurătorilor primare. După ce am acoperit o suprafață de 10 m x 40 m în imediata apropiere a urmelor vechilor lucrări arheologice, am constatat că anomalii foarte puternice sunt generate de linia de înaltă tensiune (110 kV) care traversează perimetrul cercetat, iar pe fondul acestor anomalii puternice nu se pot distinge anomalii corelabile cu eventuale construcții antice gen *villa rustica*, astfel încât am abandonat pentru moment acest obiectiv.

Zona cetății

Prima problemă legată de începerea cercetărilor geofizice la Capidava a apărut chiar din faza de proiectare a lucrării: stabilirea unui perimetru accesibil cercetărilor noastre, având în vedere faptul că prezența bordeielor medievale care acoperă aproape întreaga suprafață a cetății, precum și relieful creat artificial prin săpăturile arheologice (gropile secțiunilor efectuate până în prezent și movilele rezultate din depozitarea

pământului scos din aceste gropi) generează anomalii geofizice "parazite". Acestea constituie un "zgomot" pentru semnalul geofizic și distorsionează anomaliiile "utile" până la a le face de neidentificat.

După recunoașterea zonei împreună cu responsabilul științific al sitului, am reușit să amplasăm un perimetru de 40 m x 40 m pe o zonă relativ liberă ce ocupă centrul cetății, deși această zonă include și unele săpături și amplasamente prezumate de bordeie medievale. În cursul cercetării geofizice efective am extins perimetrul inițial spre E și SE atât cât ne-au permis condițiile topografice (zidul cetății și materialul din săpături).

Din examinarea hărții magnetometrice primare se constată că ea este acoperită cu un număr mare de anomalii de maxim magnetometric de mică extindere în suprafață, dar cuprinde și câteva anomalii, atât maxime cât și minime, de mai mare extindere.

Cea mai probabilă interpretare arheologică a zonelor anormale de maxim de mică extindere este aceea că ele corespund unor zone de arsură aparținând bordeielor medievale. Zonele anormale de maxim de mai mare extindere menționate mai sus corespund probabil unor pavimente din cărămidă sau unor aglomerări de material tegular fie provenit din dărâmarea acoperișurilor unor construcții de mai mari dimensiuni, fie resturi de ziduri din cărămidă.

O clarificare parțială a cauzelor anomaliilor de minim se poate realiza din examinarea hărții magnetometrice filtrate. Deși această hartă este contaminată de anomaliile de minim corespunzătoare anomaliilor locale de maxim de mică extindere, în această fază a interpretării putem să indicăm, cu mare probabilitate, existența unor ziduri din piatră romano-bizantine situate în colțul de S al hărții, orientate pe direcția predominantă a zidurilor cunoscute deja din săpăturile anterioare. Dintre acestea menționăm o construcție cu dimensiunile de cca. 5 m x 9 m orientată aprox. SV-NE și probabil însoțită pe laturile de NE și SE de un portic pavat cu cărămidă. O altă zonă interesantă apare la cca. 15 m N de această construcție, ea având forma unui dreptunghi cu laturile de 4 x 2 m și reprezentând probabil un paviment de cărămidă sau o aglomerare de material tegular. Sursa are o grosime mică și se află foarte aproape de suprafață, din această cauză solul în zona respectivă este mlăștinos.

La încheierea lucrărilor geofizice din anul 2006 noi am amplasat în teren două secțiuni de verificare (lungime 18 m, respectiv 10 m), care să traverseze cele două zone descrise mai sus. Ele vor fi probabil realizate de arheologi în viitorul imediat, pentru a valida rezultatele geofizice.

Pentru o eventuală cercetare geofizică viitoare, va fi necesară eliberarea zonei respective de rămășițele bordeielor medievale, astfel încât să rezulte o suprafață cât mai plană și lipsită de „paraziți”.

Zona Platoului de Est

Având în vedere condițiile neprielnice de lucru din zona presupusei *villa rustica*, am adăugat din proprie inițiativă cercetarea unei zone situate la cca. 15 m SE de incinta cetății (pe „Platou”). Aici am amplasat două perimetre de cercetare magnetometrică de mare detaliu, cu dimensiunile de 20 m x 20 m, respectiv 26 x 20 m, în vecinătatea unor secțiuni în curs de săpare de către arheologi.

Harta „primară” a acestor zone indică o serie de anomalii de maxim și minim în care apare o distribuție a anomaliilor destul de dificil de interpretat direct. Harta filtrată ne ajută să

stabilim existența unor zone anormale de minim alungite, orientate predominant N – S și V – E, mai evidente în harta perimetrului nord-estic. Existența unui mare număr de zone anormale de mică extindere (chiar și zonele anormale de minim alungite par a fi constituite dintr-o succesiune de anomalii de mică extindere) pot indica faptul că aceste anomalii sunt generate de surse foarte locale, de mică extindere, a căror semnificație arheologică încă nu o putem preciza, dar nu este exclus ca ele să reprezinte morminte.. Eventuale sondaje arheologice în câteva astfel de zone vor constitui un pas înainte pe această direcție.

Résumé:

La levée géophysique a été dérangée par la présence des débris des constructions médiévales, qui occupent presque partout la partie supérieure de la couche archéologique. Néanmoins, on a pu mettre en évidence quelques constructions romaino-byzantines, dont une est partiellement entourée par un portique pavé à briques.

50. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța

Punct: La Bursuci

Cod sit: 63063.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 38/2006

Colectiv: Cătălin Ionuț Dobrinescu (MINAC), Tănase Carabuz, Ștefan Georgescu (studenți UO Constanța)

În perioada 31 iunie – 15 iulie 2006 s-a desfășurat o nouă campanie arheologică în punctul „La Bursuci”, situat pe malul drept al Dunării, aprox. la jumătatea distanței între Capidava și Topalu. În cursul acesteia a fost cercetată o nouă secțiune - S VII (6,5 x 3 m)

Cercetările arheologice din anul precedent au dus la identificarea unor complexe hallstattiene pe marginea malului înalt al Dunării și a unui nivel de locuire medieval (sec. X-XI), pe platou, la cca. 175 m N de mal. Campania din 2006 a urmărit identificarea și salvarea altor complexe de locuire de pe malul înalt al Dunării, care de la an la an se erodează.

În acest scop a fost trasată noua secțiune (S VII), de 6,5 x 3 m, orientată N-S pe latura scurtă, situația stratigrafică fiind următoarea:

- vegetal (U.S. 4000), 0 -0,25/0,50 m, sol brun-cenușos, cu numeroase gropi de crotovine, cu puține fragmente ceramice de tip Babadag și medievale, pietre și oase de animale;
- nivel de locuire medieval (U.S. 4031), -0,25/0,50—1/1,20 m, sol cenușos, cu fragmente ceramice medievale, pietre;
- nivel de locuire hallstattian (U.S. 4032), -1/1,20 -1,60 m, sol de culoare brună-gălbui, bine tasat; conține fragmente ceramice de tip Babadag I/II, pietre și fragmente mici de oase;
- stânca naturală (U.S. 4033), calcar.

În această secțiune nu au fost descoperite complexe de locuire. Materialul arheologic recuperat se află în curs de prelucrare la Laboratorul de restaurare-conservare a MINAC. [Cătălin Ionuț Dobrinescu]

51. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța

Punct: Valea Vlahcanara

Cod sit: 63063.05

Autorizația de evaluare de teren nr. 10/2006

Colectiv: Ioan Carol Opreș, masteranzii Dan Ștefan, Maria Magdalena Duțescu, Daniel Ene, studenții Florentin Munteanu, Ștefan Pârcălăbescu (FIB)

În vara anului 2006 au fost reluate preocupări mai vechi, de extindere a investigațiilor arheologice în microzona adiacentă sitului. Intenția noastră a fost aceea de a colecta informații noi din teritoriul Capidavei, prin cercetări de suprafață, măsurători topografice și săpături arheologice, urmărind, în final, definirea comunităților umane din trecut în relație cu mediul geografic.

Valea, denumită de localnici Vlahcanara (Apa Vlahilor), are în extremitatea de SV lărgimea de aprox. 200 m și este direct conectată cu Dunărea, fiind, cel mai probabil, inundabilă în antichitate.

Situată la răsărit de cetatea de la Capidava (la mai puțin de 800 m distanță), Valea Vlahcanara brăzdează adânc terasele formate prin depozite leosoide la nivelul Pleistocenului Mediu și Superior, dezvelind adesea fundamentul din calcar cretacic ce compune extremitatea de SV a Podișului Casimcei.

Prezența urmelor arheologice în numeroase puncte situate în apropierea văii a condus la alegerea acesteia ca loc de pornire a cercetărilor de suprafață. Au fost astfel identificate un număr de 4 posibile situri arheologice din perioadă romană situate pe malul dinspre NV al văii. Pe malul dinspre NE investigațiile au fost extinse până la o departare de cca. 3 km de cetate, prilej cu care au fost înregistrați tumuli (1 tumul cu diametru de aprox. 30 m și înălțime de 6 m și 3 posibili tumuli de dimensiuni mai mici) și reluată analiza unuia dintre platourile situate în apropierea extremității de NE a Văii Vlahcanara.

Aceste platou, denumit convențional în cele ce urmează *Valea Vlahcanara – „Platou”* conține urme arheologice din mai multe epoci. Cercetările de suprafață din acest an, au indicat o concentrație relativ modestă de material ceramic, databil în principal în sec II – III, și în sec IX – X. Materialul arheologic din epocă romană timpurie se aglomerează în marginea dinspre vale a sitului, iar cel preistoric și din sec. IX-X urcă spre șaua estică.

Cercetările de suprafață au fost însoțite de măsurători topografice realizate cu receptoare GPS geodezice cu facilități de corecție a datelor colectate, prin postprocesare. Au fost întocmite planuri topografice și modele digitale de elevație a terenului (DEM) pentru zonele cercetate. Rezultatele cercetărilor au fost înregistrate într-o bază de date referențiată geospațial printr-un sistem GIS. Pentru realizarea modelelor digitale de elevație a terenului (DEM) au fost utilizate măsurători proprii, hărți mai vechi ale microregiunii și date disponibile din misiuni spațiale (SRTM).

Aspectul geomorfologic al platoului situat sub malul de SE al Văii Vlahcanara, în punctul „Platou I”, materialele prezente la suprafață precum și informațiile disponibile din cercetările mai vechi au condus la planificare și executarea unor săpături arheologice în acest sit.

Situl a fost pentru prima dată semnalat și sondat în anul 1975 de către Zaharia Covacef, fiind considerat de atunci o *villa*. Situl este amplasat pe un mator de eroziune, de formă

aprox. trapezoidală, elevat din valea care îi șerpuiește la poale, înregistrând o diferență de nivel de aproape 10 m.

Platoul are o suprafață de 2,1 ha și este separat în mod natural pe trei direcții de pante abrupte (chiar dacă scurte). Masivul a fost exploatat în epocă modernă pentru piatră în limita sa nordică, ceea ce cu siguranță, a afectat configurația terenului.

Accesul pe sit se făcea probabil prin șaua estică care îl leagă cu culmea dealului vecin, culme paralelă cu valea Vlahcanara. Această culme ce se dezvoltă spre N, putea servi unui drum care ar fi conectat chiar Cetatea Capidava de nordul și răsăritul teritoriului său. Culmea este marcată de un tumul de 30 m diametru și 6 m înălțime, vizibil pe o rază mare în zonă. Acest tumul se află la aprox. 2 km distanță de cetate. De pe acest tumul devine observabil la 1 km distanță, un al doilea, de dimensiuni similare, aflat dincolo de următoarea vale, tot pe o culme.

În 2006 a fost cercetată prin săpătură o suprafață de 56 mp, respectiv o secțiune de 24 x 2 m și o casetă de 2 x 4 m, localizate în apropiere de marginea nord-vestică a platoului, în regiunea în care periegheza a indicat cea mai mare concentrație de material. Am urmărit în principal o lămurire stratigrafică și cronologică a contextelor arheologice.

Deși platoul nu a fost afectat de lucrări agricole, eroziunea a fost foarte puternică, stratul vegetal actual fiind foarte subțire.

În săpătură a fost identificat un singur nivel arheologic, omogen ca material și aspect care suprapune, la ad. de aprox. -0,70 m, direct stânca sau solul steril. Acest nivel a conținut, în zona apropiată de marginea platoului, aglomerări de pietre, amestecate cu pământ și ceramică, insuficient legate pentru a putea fi considerate structuri.

Într-un singur caz, considerat convențional Complexul 1, pietrele au fost aglomerate pe un traseu cu limite bine definite. Aceste aglomerări au fost, în unele cazuri, perforate de complexe adâncite, de mici dimensiuni, de forme aprox. circulare, 40-60 cm în diametru, 20-35 cm adâncime. Ori, în alte cazuri, au suprapus astfel de gropi săpate în solul steril. În unele cazuri, gropile au fost săpate direct în stânca nativă. În total, au fost identificate 7 complexe adâncite din care 6 cu forme circulare și unul alungit (de aprox. 2 m lungime și 30 cm lățime) (talpă pentru bârnă de fundație?).

În săpătură a fost descoperit, cu excepția notabilă a câtorva oase, exclusiv, material ceramic. Este vorba de fragmente în general de mici dimensiuni, în totalitate ceramică sec II-III p.Chr., de bună calitate. Remarcăm amestecate în nivelul de „dărâmătură” ce suprapune stânca nativă (posibil folosită ca pavaj în antichitate), mai multe fragmente provenind de la același castron de *terra sigillata*.

Datarea materialului arheologic descoperit în timpul săpăturilor, uniformitatea sedimentară a stratului arheologic, precum și umplutura omogenă a gropilor indică o locuire de scurtă durată.

Pentru a crea un fundament cartografic al întregii documentații arheologice, au fost executate măsurători topografice pe întreaga suprafață a sitului și în suprafețele adiacente. Măsurătorile topografice au fost executate prin mijloace tahimetrice cu Stația totală (Leica TCR 410). Pentru a asigura integrarea acestor măsurători în Sistemul de Proiecție folosit în România (Stereo 1970) a fost creată o bază formată din puncte de referință topografice ce au fost materializate în teren și ale căror coordonate au fost

determinate cu ajutorul unui receptor GPS geodezic cu corecții prin postprocesare (Thales Mobile Mapper 2.0).

Înregistrarea și documentarea cercetării a fost realizată prin numeroase planuri ce conțin secțiuni în plan vertical și orizontal (grund) ale contextului arheologic, în diferite etape ale excavației. Aceste planuri au fost realizate atât prin desen arheologic clasic cât și prin înregistrarea fotogrametrică urmată de corecțiile necesare și desenare prin mijloace informatice a acestor planuri. Coordonatele punctelor de referință fotogrametrică au fost înregistrate cu stația totală. Tot cu ajutorul stației totale au fost înregistrate contextele arheologice cele mai importante și coordonatele unora dintre artefacte.

În toate etapele realizării excavației au fost realizate fotografii, de ansamblu și de detaliu, cu camere foto digitale. Multe dintre aceste fotografii sunt însoțite de comentarii audio, înregistrate de asemenea cu camera foto digitală, ce detaliază și nuanțează observațiile din jurnalul de șantier.

Colectarea materialelor de interes arheologic a fost exhaustivă, în vederea analizei ulterioare a acestora. Colectarea a fost realizată în pachete etichetate (în total 41 pachete), realizate în funcție de contextul arheologic.

Rezultatele analizelor contextelor arheologice și a materialelor recoltate au fost înregistrate într-o bază de date special proiectată pentru acest proiect. Această bază de date permite gestiunea principalelor caracteristici ale contextelor arheologice și ale artefactelor, rafinarea analizei prin mijloace statistice și întocmirea rapoartelor. Pană la acest moment au fost analizate și înregistrate în baza de date aprox. 25% din materialul arheologic recoltat. [Ioan C. Oprea, Maria Magdalena Duțescu, Dan Ștefan]

Pl. 23

52. Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj [Samum]

Punct : Cetățele

Cod sit : 5667.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 108/2006

Colectiv: Dan Isac – responsabil (UBB Cluj); Adriana Isac (MNIT)

Cercetările s-au desfășurat în perioada 3 iulie-2 august, la acestea participând efectiv un număr de 13 studenți de la Facultatea de Istorie a UBB Cluj, secția de Arheologie și Istorie și 6 elevi de la licee din municipiul Dej. Finanțarea săpăturilor a fost asigurată pentru prima dată numai de către Consiliul Local al Municipiului Dej și ca o noutate, impusă de lipsa finanțării de la bugetul de stat, de către sponsori.

Metodologia de abordare a cercetărilor a fost cea stabilită în anul precedent: încheierea operațiunilor dificile (și neplăcute) de corelare a planului vechilor săpături cu cele noi, prin reddezvelirea începând cu 2005 a celor dintâi. Singura metodă posibilă, în condițiile unei așezări rurale acoperite de culturi anuale, era reddezvelirea, la început “în spe” apoi premeditat, a vechilor săpături, pe măsura trasării unor secțiuni noi. Dacă în 2005, induși în eroare de vechiul plan topografic, am intersectat o astfel de secțiune veche, fără a o putea identifica cu precizie, anul acesta situația a fost lămurită definitiv și în totalitate.

Este obligatoriu de remarcat că încă din 2001 am constatat că vechea ridicare topografică, realizată de Dorin Ursuț, a fost funciarmamente greșită¹, amplasând sistemul nostru de săpătură din anii 1995 până în 1998 și chiar 2000 cu cel puțin 70 m mai la N decât în realitate. Greșeala a reprezentat efectul cumulativ al unor ridicări topografice eronate în vicus imediat după 1990. Ea a fost repetată și amplifică, pornind probabil și de la vizarea greșită și confundarea bornelor, care au existat în permanență în teren. Poate, ca o circumstanță atenuantă, trebuie să amintim că terenul pe care este amplasat vicusul militar a devenit după 1990 privat, fiind acoperit de culturi de porumb, iar datorită sistemului proprietății nu a putut fi urmată totdeauna cea mai logică continuare a săpăturilor anuale. Asta și în condițiile în care singurul sistem de referință topografică, într-un teren eminent plat și nestrăbătut -de pildă-, de stâlpi de înaltă tensiune, construcții de orice fel, împrejmuiri fixe etc. îl constituie bornele solide de beton amplasate în teren de-a lungul anilor (azi în număr de vreo 13).

Din acest motiv, în anul 2006 am început corelarea săpăturilor noi cu vechile secțiuni (invizibile pe terenul cultivat), una dintre ele (S 16, 1998) fiind intersectată cu ocazia executării secțiunii magistrale S-N S 22-S 24. Ridicarea topografică a săpăturii din 2005² a fost realizată, după recoltarea porumbului, în primăvara timpurie a anului 2006, de Madi Duțescu și de către Mihai Florea, ambii de la MNIR. În ianuarie 2007, același colectiv de topografi, sub coordonarea lui Dan Ștefan, cărora le suntem deosebit de recunoscători, au reușit ridicarea topografică a săpăturilor din 2006 și prelucrarea lor în sistemul ST 70, care va sta la baza proiectului nostru de cercetare a vicusului, începând cu acest an.

În 2006 s-a reușit plasarea corectă pe plan a tuturor săpăturilor din vicus SAMVM. Cele patru noi secțiuni, S 25, S 26, S 27 și S 28 au suprapus parțial, dar relevant vechile săpături, care au putut fi în fine consemnate în totalitate pe plan. Au fost doi ani de eforturi răsplătite de obținerea unei planimetrii precise, care să conducă la continuarea cercetărilor în condițiile unui plan și a unei ridicări topografice corecte și profesioniste, în concordanță cu realitățile din teren. Aceste elemente planimetrice vor fi discutate în cele ce urmează, împreună cu concluziile de natură arheologică.

S 25

Secțiunea a fost trasată paralel cu S 22-S 24 din 2005, în apropierea drumului modern, singurul reper de orientare în zonă. În magistrala S 22-S 24 fusese intersectată o veche secțiune, fără a putea preciza atunci despre care era vorba. Sistemul de săpătură din anul 2006 a permis și identificarea precisă a acesteia cu S 16 din 1998. S 25 a mai surprins și capătul scurt, de N, al unei secțiuni mai vechi, oblică față de S 25, identificată cu precizie a fi S 13 din 1997. Aceeași secțiune veche a fost surprinsă și în S 27, cum vom vedea.

Din punct de vedere arheologic, am constatat existența unui nivel de călcare antic liniar și nediferențiat, a cărui componentă constă într-un pământ gri-negricios compact și afânat, conținând un material arheologic reprezentat aproape exclusiv de cantități nu prea mari de ceramică. În acest strat s-a mai putut observa prezența pigmentilor de cărămidă și de ceramică, chirpici, arsură și câteva fragmente de cărămizi și pietre. De altfel, raritatea pietrei de carieră și lipsa celei de râu, coroborată cu numărul redus de fragmente de țigle și cărămizi duce la concluzia inexistenței, în zona săpată, a platformelor de piatră sau a trotuarelor de pietriș atât de caracteristice în

alte zone ale vicusului. Între m. 0-9, în stratigrafie orizontală, apar câteva structuri făcând parte dintr-un complex de locuit, reprezentat de urmele a două amprente de pereți de lemn, în dreptul m. 1-2, respectiv 6-7, având lățimea de 0,30-0,35 m și care se disting cu destulă dificultate în lutul gălbui cu pigmenti roșcați, care constituie sterilul geologic. Ampretele sunt marcate la exterior printr-o linie, care după uscare devine evidentă și se prezintă sub forma unei crăpături, ce marchează diferența de culoare și consistență între compoziția pereților și lutul în care au fost săpați. Pereții aparțin primului nivel roman, deoarece pornesc de la baza stratului negricios de locuire ce se întinde pe cea mai mare parte a secțiunii discutate. Clădirea cu pereți de lemn este marcată și de un număr de patru gropi de par, trei dintre ei având o formă pătrată cu latura de 0,20 x 0,20 m, - dimensiunile obișnuite ale amprentelor de bărne patrulete - iar al patrulea, în dreptul m. 3 având o formă mai alungită. Alinierea bărnelor, pe axa N-S, perpendicular pe cei doi pereți dovedesc că aparțin clădirii, fiind de fapt o compartimentare obișnuită la astfel de complexe arhitectonice.

Tot în stratigrafie orizontală a apărut și marginea neregulată și greu de stabilit cu precizie a unei gropi de mari dimensiuni, fără a ocupa toată lățimea secțiunii, având ca umplutură un pământ gri-negricios, conținând multe fragmente de cărămizi și pietricele. Este în mod evident una și aceeași groapă de formă albiată surprinsă pe peretele nordic al S 27. Pe marginea gropii în cauză, până pe profilul estic al S 25 au apărut pietre de carieră și de râu, cărămizi și fragmente consistente de chirpici, aparținând probabil gropii și mai puțin probabil unei structuri arhitectonice sau complexului de locuit de lemn descris mai sus. În fine, între m. 8-9 apare o groapă dreptunghiulară de par, ca cele trei descrise mai sus precum și alte două, de formă rotundă. Acestea din urmă sunt gropi menajere, prin analogie cu ce cunoaștem deja de la SAMVM.

O concluzie importantă cu privire la planimetria vicusului a fost aceea potrivit căreia combinația celor două secțiuni, S 25 și S 27, a avut drept rezultat corelarea corectă și în concordanță cu noua ridicare topografică a vechile săpături cu cele noi, făcând posibilă cunoașterea stratigrafiei unei zone periferice a vicusului SAMVM.

Elementul arhitectonic cel mai spectaculos apărut în această secțiune a fost o fântână romană, de forma, alcătuirea și semnificația celorlalte fântâni descoperite la Cășeu în săpăturile din anii 1995-1998.

Ea a fost identificată în capătul sudic al S 25, între m. 17-18, fiind denumită convențional G 23 (în continuarea numerotării gropilor din săpăturile mai vechi). G 23 este o fântână cu pereții paraleli, săpată până în pânza freatică și având la partea inferioară un butoi din lemn, fără cele două funduri. Fântâna a fost mărginită la partea superioară de un rând de bolovani de râu și carieră și fragmente de cărămizi. Adâncimea fântânii este de -2,50 m, iar lățimea de 0,75 m. Aceasta pornește din nivelul nediferențiat de călcare roman, aparținând cu certitudine celui de al doilea vicus, edificat de *cohors I Britannica milliaria equitata*³. La partea ei inferioară au fost identificate și recuperate mai multe componente ale butoiului, scânduri cu lungimea de maximum 40 cm, afectate puternic de umezeală. Datorită pânzei freatice, fântâna nu a putut fi urmărită până în balastul geologic. Umplutura fântânii constă dintr-un strat compact având în componență fragmente ceramice, oase de animale, bolovani de râu și pietre de carieră precum și câteva fragmente de cărămizi. Dat fiind faptul că pânza freatică a coborât foarte mult, fântâna părând să fi secat

Încă din antichitate, lemnele butoiului s-au păstrat în condiții precare și doar fragmentar, spre deosebire de fântâna G 7 din 1995 și altele două în care pânza freatică s-a păstrat până astăzi la același nivel, asigurând păstrarea intactă a butoaielor de lemn respective.

S 26

Secțiunea, cu dimensiunile de 2,50 x 18 m a fost trasată la limita proprietății parohiei ortodoxe cu cea a lui Doda Augustin, în prelungirea S 22-S 24 din 2005. S-a reușit corelarea corectă a săpăturii din 2005 cu S 26, prin suprapunerea între m. 0-6, de către S 26 a capătului sudic al magistralei S 22-S 24, respectiv a prelungirii acesteia spre S (cu 3,75 m). În plus, în capătul sudic al S 26, între m. 11-14 a fost identificată o altă secțiune veche, perpendiculară, care s-a dovedit a fi S 7 (1995-1998). În acest fel S 26 a avut darul de a încheia definit problema suprapunerii noilor săpături cu cele vechi și obținerea unui plan final corect.

Din punct de vedere stratigrafic, S 26 a scos în evidență existența a două niveluri de locuire, aparținând celor două trupe care au edificat cele două așezări. Primului nivel de locuire îi aparțin una sau două clădiri din lemn, ai căror pereți au fost identificați între m. 2-3, la m. 6, respectiv un capăt la m. 16. Trebuie precizat că ductul acestor pereți a fost dificil de sesizat datorită nuanțelor de culoare foarte apropiate de cele ale pământului în care au fost implantați. Totuși umplutura, tipică pentru pereții de lemn, care coboară în steril aprox. 0,30-0,35 m, are culoarea gri mai pronunțată, în special după uscarea, în plus conținând și urme de pigmenți roșiați, fragmente de cărămizi și pietre. Existența în acest punct a unei clădiri cu o compartimentare mai greu de precizat, este susținută și de faptul că pe planul vechii săpături, în S 7, S1, S2, S3 etc. apar aceeași pereți, cu aceeași orientare, făcând parte din același complex de locuire. În plus, în exteriorul sudic al capătului clădirii, la m. 16, se distinge pe profil o stradelă de pietriș cu grosimea de cca. 10 cm, reprezentând un trotuar ce se oprește, logic, în dreptul amprentei peretelui de lemn de la m. 16. Se confirmă și în acest mod o observație mai veche potrivit căreia terminarea bruscă și în aparență inexplicabilă a unor asemenea trotuare, platforme (sau drumuri) se datorează pereților clădirilor care le întrerup și care nu au fost sesizați în toate cazurile.

Materialul arheologic din acest nivel este bogat, mai ales în ceramică, fiind descoperite și patru monede de bronz, un fragment de ac de cusut, o fibulă, sticlărie și un fragment de ștampilă tegulară, atestând prima trupă de la SAMVM, *coh. II Britannorum millaria*⁴. Altă stradelă a apărut între m. 0-2, ea dispunându-se peste nivelul superior al stratului timpuriu și care se oprește, ca și precedentă, în dreptul amprentei peretelui de lemn de la m. 2-3. Ambele stradele au fost utilizate în cele două niveluri de locuire, apartenența celei din urmă la cel de al doilea nivel fiind și mai pregnantă. Aceasta înseamnă că fie clădirea de lemn a funcționat în ambele faze, fie a fost sesizată doar o compartimentare în a doua fază, situație ce caracterizează îndeobște concluziile arheologice de până acum. Lipsa corelării dintre cele două faze ale clădirilor de lemn poate fi o deficiență a cercetărilor, îngreunate, cum am spus de dificultatea deosebită de identificare, prin colorit, a ductului pereților de lemn care în unele zone cercetate sunt aproape insesizabili.

Pe profilul vestic al secțiunii discutate, între m. 5-6,50 apare o alveolă pregnantă, cu corespondență pe profilul opus precum și o groapă mai puțin pronunțată între m. 8-9,50.

Se remarcă cantitatea redusă de țigle și cărămizi precum și numărul mai mic de platforme de pietre din nivelul al doilea, comparativ cu anii 2004 și 2005. O asemenea platformă apare în dreptul m. 7-9, fiind alcătuită din bolovani de râu dispuși cu grijă în forma unui cerc și având dedesubt puțin pietriș. Inițial considerată fântână, s-a dovedit a fi o simplă platformă de bolovani de râu dispuși direct pe pământ. În jurul acesteia au fost identificate resturi de dărâmtură și piatră de carieră având în componență, ca de obicei, fragmente de cărămizi și bineînțeles ceramică. În primul nivel a ieșit la iveală un fragment dintr-un bloc de piatră cu urme de finisare, probabil făcând parte din capitelul unei inscripții dezafectate.

În capătul sudic al secțiunii, între m. 15,50-17, au apărut resturile a două platforme suprapuse, aparținând celor două faze distincte ale vicusului. Prima, la ad. de 0,75 m este alcătuită din bolovani de râu dispuși pe pământ, ceramică și material tegular. A doua platformă, la ad. de -0,35 m se dispune peste trotuarul exterior surprins pe profilul de V, la m. 15-16 și constă dintr-un strat de pietre de carieră plate, dispuse îngrijit, în amestec cu cărămizi și ceramică, precum și un fragment de rășniță, prezentă obișnuită în vicusul de la Cășeu în faza târzie. Reprezintă ultimul nivel de călcare în această zonă a așezării, alcătuiind linia superioară a celui de al doilea nivel cu dărâmtura postromană.

S 27

Aceasta, cu dimensiunile de 2,50 x 12 m, a fost trasată concomitent cu S 25, perpendiculară pe capătul ei nordic. A surprins (între m. 0-1), ca și S 25 alăturată, capătul de N al aceleiași vechi secțiuni ce s-a dovedit a fi secțiunea prelungită S12-S 13 (1997). Din punctul de vedere al stratigrafiei orizontale, secțiunea nu a relevat nici un fel de complex arhitectonic, stratigrafia verticală constând pe aproape întreaga ei lungime dintr-un singur strat compact de pământ de culoare negricioasă, conținând pigmenți de cărbune, bucăți de lemn ars, oase, câteva fragmente de cărămizi, inclusiv *tegula mammata*, bolovani mărunți de râu, pietre de carieră precum și material arheologic uzat și rulat. Predomină ceramica de uz comun puternic uzată, câteva vase modelate cu mâna, de factură dacică și înspre baza acestui strat unic, la 1,30 m adâncime, în dreptul m. 5 o lucernă intactă cu ștampila FORTIS (Loeschcke X). Acest strat compact reprezintă umplutura unei alveolei pregnante fără a se putea surprinde niveluri succesive de umplere. Ne este foarte greu la ora actuală să precizăm dacă este vorba de un nivel de umplutură a unui eventual șanț, caz în care nu este vorba în nici un caz de șanțul castrului timpuriu (de formă tipică în "V"), identificat de săpăturile din anul 2000 pe baza fotografiilor aeriene. Ceea ce pare clar este faptul că dincolo de m. 10, spre E, terenul coboară puternic în pantă în sensul îngroșării accentuate a humusului modern (arătura), iar humusul antic se subțiază în consecință până la 0,30 m grosime, astfel încât practic de la jumătatea secțiunii (m. 7) atât materialul arheologic cât și stratigrafia indică o zonă săracă a habitatului în această zonă.

Sterilul de sub groapa puternic albiată este constituit dintr-un lut gălbui cu vinișoare ruginii pe toată lungimea secțiunii. În concluzie, S 27 și-a atins pe deplin scopul: a intersectat o secțiune veche din anii 1995-1998 care a fost identificată, în urma întregii campanii, cu S 12-S 13, ce apare și în S 25 alăturată. În același timp, în urma săpăturii din acest an s-a reușit și identificarea exactă pe plan a secțiunii vechi surprinse în anul 2005 în secțiunea magistrală S 22-S 24, ca fiind S 16 din 1998. S-a adevărit faptul că ridicarea topografică de până

În anul 2004 a fost total eronată, amplasând sistemul de săpătură 1995-1998 cu aproape 70 de metri mai la N decât în realitate.

S 28

Pentru a lămurii apartenența la sistemul de săpătură din anii 1995-1998 a vechii secțiuni surprinse perpendicular pe S 26, pe care am identificat-o cu certitudine a fi S 7, am dezvoltat din ultimii 2 metri (m 16-18) ai capătului sudic al S 26, o nouă secțiune perpendiculară pe aceasta și pe direcția E. S 28, cu dimensiunile de 2 x 13 m a încheiat practic operațiunea, dificilă și în aparență anostă, de identificare a întregului sistem de săpătură din anii 1995-1998 și de a-l corela, corect, cu săpăturile din 2005-2006. Am realizat un plan combinat al tuturor cercetărilor arheologice din vicus SAMVM. S 26 a intersectat o secțiune perpendiculară de 2,50 m lățime, orientată E-V care nu putea fi decât vechea S 7. Faptul a fost dovedit prin intersectarea în S 28, spre E, a încă trei secțiuni paralele, orientate perfect N-S și care sunt vechile S 3, S 1 și S 2.

Din punct de vedere stratigrafic, S 28 nu prezintă, pe porțiunea scurtă neafectată de vechile săpături, elemente suplimentare față de S 26, în sensul că platforma din ultimul nivel al acesteia continuă evident și în S 28, având în componență de asemenea fragmente de cărămidă, ceramică romană și oase menajere. Câteva pietre și bolovani aflați la același nivel în dreptul m. 4 alcătuiesc fie o dărâmatură fie resturile altei platforme, în componența căreia a fost găsită o altă râșniță fragmentară. Se poate observa din nou că râșnițe întregi (ca în 1995) sau mai ales fragmentare sunt integrate în componența platformelor târzii ale vicusului de la Cășeu. Mai trebuie precizat că în timpul astupării S 26 a fost descoperită o statueta miniaturală din bronz, reprezentându-l pe Jupiter Fulminans, turnată plin și lucrată într-o manieră primitivă.

În concluzie, campania anului 2006, având ca scop principal corelarea vechilor săpături cu cele noi, în vederea alcătuirii unui plan topografic corect, a reprezentat un succes absolut.

Identificarea unei clădiri de lemn, de tipul "Striphouse" exact în zona unde aceeași clădire fusese identificată în săpăturile din 1995-1998, precum și a fântânii G 23 completează în mod fericit cunoștințele noastre despre această zonă a așezării, determinând, cu mai multă precizie, direcția viitoarelor cercetări.

Note:

1. Dan Isac, *A presumable gnostic amulet from SAMVM-Cășeu*, *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, 563.
2. Dan Isac, Adriana Isac, CCA 2006, 121-123.
3. Dan Isac, *Castrul roman de la SAMVM-Cășeu*, Cluj-Napoca, 2003, 38-47.
4. *Ibidem*, 33-38.

53. Cărlomănești, com. Vernești, jud. Buzău

Punct: Cetățuia

Cod sit: 50148.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 126/2006

Colectiv: Mircea Babeș – responsabil (FIB, IAB), Ion Motzoi-Chicideanu, Despina Măgureanu (IAB), Sebastian Matei (MJ Buzău), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (FIB)

Situl se află pe un platou de formă ovală, neregulată, separat la V și la N de terasa înaltă a râului Buzău, prin ravene naturale, iar spre E și S prezintă pante foarte abrupte, diferența de nivel fiind de aprox. 25 m.

Acest platou a fost locuit intens, cu mici întreruperi, pe toată perioada epocii bronzului, după care este părăsit o perioadă îndelungată, locuirea fiind reluată în epoca clasică geto-dacă. În acest interval, pe platou au mai trecut sporadic, comunități hallstattiene, după cum o dovedesc cele câteva fragmente ceramice descoperite în campanii mai vechi, precum și comunități getice din sec. IV–III, care au săpat câteva gropi, ce au livrat materiale destul de puține.

Locuirea din sec. II-I a.Chr. a fost deosebit de intensă, fiind pusă în evidență de numeroase și impresionate descoperiri arheologice. Până în prezent au fost cercetate mai multe construcții de mari dimensiuni, câteva sute de gropi, mai multe vetre dintre care 5 decorate, precum și o serie de complexe mai greu de definit cum ar fi: aglomerări de fragmente ceramice, șanțuri, zone cu aglomerări de pietre sau pietriș, ș.a. Cercetările de suprafață realizate în imediata apropiere a „Cetățuiei”, precum și o serie de descoperiri arheologice obținute cu ocazia unor lucrări de amenajare a gospodăriilor aflate la baza acestui sit, sau în imediata apropiere, ne sugerează că locuirea geto-dacică este mult mai extinsă. Toate aceste date confirmă faptul că la Cărlomănești a existat o importantă dăvă, care avea ca punct central platoul „Cetățuia”.

În campania din 2006 s-a continuat cercetarea în arealul V4b, scopul fiind epuizarea nivelului geto-dacic. De asemenea a fost continuată și prelungită secțiunea S1 de pe Terasa 1 cu scopul de a identifica posibile urme de fortificare a platoului și de a obține date suplimentare privind amenajarea terasei¹.

În arealul V4b, împărțit în două subareale cu dimensiunile de 9 x 9 m, a fost continuată cercetarea unor complexe arheologice descoperite în campaniile anterioare (Cpl. 18 – edificiu de cult cu cpl 28 – vatră ornamentată; cele trei gropi de stâlp care susțineau acoperișul Cpl 1 – edificiul cu absidă; o vatră, un șanț și 19 gropi). De asemenea în cursul săpăturilor au fost identificate 23 de complexe noi (16 gropi, 3 complexe adâncite care se prezentau sub forma unor șanțuri, două instalații de ardere care reprezintă probabil cuptoare, o groapă de par și două vetre suprapuse dintre care una ornamentată), date în sec. II-I a.Chr. și a fost dezvelită parțial o vatră aparținând primului nivel de locuire din epoca bronzului.

În subarealul V4bS și parțial în V4bN depunerea geto-dacică a fost epuizată, fiind mai groasă decât în alte zone ale platoului. Adâncimile la care nivelul geto-dacic s-a încheiat, sunt variabile, fiind cuprinse între - 0,90/0,95/1 m, după care urmează un strat de pământ brun compact, cu grosimi cuprinse între 0,15 și 0,25 m, reprezentând humusul format după părăsirea platoului de către purtătorii culturii Monteoru. Acest strat nu este steril arheologic, ci conține numeroase fragmente ceramice foarte mici, atât din epoca bronzului cât și din a doua epoca a fierului.

În această campanie au fost epuizate în totalitate resturile construcției de mari dimensiuni - complex 18/V4bS. Este vorba de porțiuni necercetate din campania precedentă în zona carourilor A3-A5, B5 și E2-E3. Aceste zone se prezentau sub

forma unor aglomerări masive de material arheologic (pereți arși de locuință, fragmente din crusta unor vetre, dintre care unele decorate, fragmente ceramice, oase, bucățile de cărbune și boabe de grâu carbonizate. Materialul ceramic foarte bogat, este reprezentat în principal de fragmente sau porți mai mari provenind de la pithoi și borcane, dar nu lipsesc nici fragmente de fructiere, boluri sau căni. De asemenea a fost încheiată și cercetarea vetrei ornamentate – Cpl. 28, care se afla în interiorul acestui edificiu. Ea a fost cercetată prin secționare, păstrându-se un martor de 0,20 m pe mijloc. Cele două profile rezultate ne-au oferit date suplimentare privind amenajarea acestei vetrei. Astfel s-a observat că vatra a fost amenajată deasupra unui strat de cenușă și cărbune, gros pe alocuri de 0,10 m, strat care din punct de vedere stratigrafic venea imediat deasupra vetrei Cpl. 39.

Cercetările efectuate în caroul E3 ne-au prilejuit descoperirea unei noi vetre decorate (Complex 47), suprapusă în întregime de o altă vatră, care după toate probabilitățile aparținea tot edificului Cpl. 18. Prima vatră notată cu A și din care s-a păstrat doar miezul, pe o suprafață de 1 x 0,50 m, a fost surprinsă la ad. de -0,75/0,80 m. Imediat sub acest miez a apărut crusta unei vetre, decorată cu un chenar dublu, realizat prin excizie în lutul moale. Jumătate din crusta vetrei este distrusă, iar decorul se păstrează pe mici porțiuni în partea de S și E. Vatra este traversată dintr-o parte în alta de un gang lat de 0,14 m, care afectează serios acest complex. Deși marginile sunt puternic afectate de ganguri, se poate totuși reconstitui o forma a ei. Analizând modul cum era dispus decorul s-a constatat că în colțul dinspre V cele două linii excizate formează un unghi obtuz. De asemenea s-a observat că nici cele două laturi ale chenarului, de V și de E, nu sunt paralele. În această situație, decorul de pe această vatră arăta sub forma unui romb cu laturile ușor inegale. Pornind de la aceste date legate de decor și de la cele câteva porțiuni de margine păstrate, se poate deduce că și forma vetrei este ușor romboidală cu laturile relativ egale – respectiv 0,95 m fiecare. În urma secționării pe axul N-S, s-a observat că vatra a fost amenajată direct pe humusul antic, respectiv la -0,95 la S și -1 m la N, fiind supraînălțată cu aprox. 0,10 m față de nivelul de amenajare. În centru crusta are 3-4 cm grosime, spre margini este extrem de subțire, miezul fiind gălbui, datorită arderii de slabă intensitate. În partea de N, nivelul de amenajare al vetrei se continuă cu un strat albicios, dur-sfărâmicios, gros de 1-2 cm care ar putea reprezenta o podină. Din motive care sunt greu de precizat, la un moment dat s-a renunțat la această vatră (Cpl 47B) și peste ea s-a amenajat o altă vatră (Cpl 47A), care o acoperă integral. Din această vatră nu se mai păstrează decât miezul roșcat, cu o grosime în zona centrală de 12 cm, astfel că nu putem ști dacă a fost ornamentată. Un indiciu că și această vatră ar fi putut fi decorată, l-ar putea reprezenta descoperirea a peste 40 de fragmente de crustă decorată, în perimetrul subarealului V4bS, provenind de la cel puțin 3 vetre, o parte în gropi iar cealaltă parte în umplutura edificiului Cpl 18.

Din datele pe care le avem, putem afirma că vatra Cpl 47A se situează pe același nivel de amenajare cu vatra decorată Cpl 28, respectiv, -0,80/0,85 m, ambele înscrindându-se în perimetrul edificiului Cpl 18. Vatra decorată, cpl 47 B, se află pe același nivel de amenajare cu vetrele Cpl 39 și Cpl 37, nedecorate. În jurul vetrelor Cpl 37 și Cpl 39 au fost surprinse resturi de podină, iar la S de vatra Cpl 47B, se află un pământ gălbui, foarte dur, care ar putea reprezenta un rest de podină.

Având în vedere suprapunerea totală a Cpl 47A și 47B și parțială a Cpl 28 și Cpl 39, precum și considerentele exprimate mai sus, putem emite, cu titlul de ipoteză, existența a două faze de amenajare a nivelului de călcare din interiorul cpl. 18. Nu putem exclude nici existența a două construcții distincte, însă nu avem argumente credibile în acest sens.

S-a continuat cercetarea celor trei gropi de stâlp rămase, care susțineau acoperișul edificiului cu absidă, însă nu au fost epuizate. Diametrul acestora varia între 1/1,20 m iar umplutura consta dintr-o argilă cafeniu-deschisă în partea superioară și pietriș, nisip și bolovani de râu în partea inferioară.

Cel mai răspândit tip de complex îl reprezintă gropile. Anul acesta au fost cercetate 35 de gropi cu forme și dimensiuni variabile, nici una dintre ele nefiind epuizată. Dintre acestea remarcăm complexul 21A, cu un diametru de 2 m, în umplutura căreia au fost descoperite numeroase materiale arheologice cum ar fi: vase parțial întregibile sau fragmente provenind de la borcane, cești-opaiț, boluri cenușii nedecorate, strecurători și pithoi; oase de animale; fragmente de crustă de vatră dintre care unele decorate; pereți arși de locuință sau bucăți de lut galben, dur, care ar putea reprezenta pereți nearși de locuință; bucăți de cărbune. Cea mai interesantă descoperire arheologică o reprezintă însă o aplică dreptunghiulară din bronz, ce are redat în relief un bust uman, realizat în tehnica *au repousse*. Alte gropi bogate în materiale arheologice sunt complexe 41 și 44. Pe lângă numeroase fragmente ceramice provenind de la diverse vase, oase, bucăți de lipitură arsă și fragmente din crusta unor vetre, au mai fost descoperite: un fragment de bol cu decor în relief ce prezintă aversul unei monede sau o monedă schifată din care se mai păstrează doar miezul de bronz.

Foarte interesante sunt și gropile Cpl 19 și 31 care au o formă tronconică, cu dimensiuni relativ apropiate, respectiv 1,30/1,40 m diametru în partea superioară, fiind umplute cu o argilă galbenă, foarte curată, ce conține pe alocuri concrețiuni calcaroase. În stadiul actual al cercetării nu putem avansa ipoteze privind funcționalitatea acestora.

În subarealul V4bN remarcăm gropile 25 și 35. Complexul 25 are o formă în plan ovoidală cu dimensiunile de 1,30 x 1,20 m. Spre marginile gropii s-au observat porțiuni de argilă curată, ce descriau un guler circular de jur-împrejur, gros de 2-5 cm. Este posibil ca această groapă să fi avut pereți lutuiți, ceea ce ne oferă indicii prețioase privind funcționalitatea aparte a acestui complex. Complexul 35 reprezintă o groapă cu diametrul de 1,20 m ce este umplută cu bolovani de râu de diferite dimensiuni. În centru se află doi bolovani mai mari dintre care unul este din gresie iar celălalt din calcar, roci care nu se găsesc în apropierea sitului.

În această campanie au fost cercetate parțial două complexe care, după toate probabilitățile, reprezintă instalații de ardere de tipul cuptoarelor. Primul, complexul 51, s-a observat la ad. de -0,95/1,00 m și se prezenta sub forma unei pete dreptunghiulare de pământ galben, cu marginile roșcate, ce avea dimensiunile de 0,75 x 0,46 m. Acest complex a fost secționat, în profil observându-se următoarea situație: la ad. de -1,08 m se află o lentilă de pământ negricios groasă de 0,01 m, cu o consistență relativ dură, reprezentând cu siguranță o suprafață pe care a avut loc o ardere, nu foarte intensă însă, ce conține bucăți de cărbune. Peste această suprafață se afla un strat de lut roșcat pe o lățime de 0,03 m, și apoi lut galben curat, pe o grosime de 0,7 m. Forma rectangulară, marginile roșcate, lentila negricioasă de la bază, care ar reprezenta

vatra, precum și pământul galben-roșcat aflat deasupra ei, rezultat probabil de la prăbușirea unei cupole, sunt argumente destul de credibile pentru a putea vorbi de existența aici a unui cuptor. La cca 3 m VSV a fost identificată o altă instalație de ardere care intră parțial într-un martor stratigrafic, orientat aprox. pe direcția E-V, fiind afectată parțial de o groapă mai târzie. Inițial a fost surprinsă vatra din care se mai păstra o bucată lungă de 0,50 m și lată de 0,20 m. Crusta vetrei are o grosime de 1-1,5 cm, iar în structura ei s-au observat, spre margine, pietre de râu mici, rotunde și plate. Examinând profilul de N al martorului în care are intră această vatră, s-a constatat că peste crustă se afla o depunere roșiatică groasă de cca 6 cm, roșul fiind mai intens în apropierea crustei, pierzându-se în degrade pe măsură ce urcă. Dată fiind această situație, este exclus ca această depunere să reprezinte miezul unei vetre suprapuse. Acest pământ roșcat s-a observat și în profilul de pe partea opusă a martorului, pe o lungime de 0,35 m și o grosime de 0,06-0,08 m. Având în vedere contactul direct cu crusta vetrei cpl 54 și faptul că arsura cea mai puternică este spre baza, am putea lua în considerare existența aici a unui cuptor a cărui cupolă s-a prăbușit peste vatră. Aceste două cuptoare au fost amenajate la baza nivelului geto-dacic, chiar săpându-se puțin în humusul antic, însă datarea lor ridică încă unele probleme care vor fi clarificate după cercetarea integrală a celor două complexe².

În cursul cercetărilor din acest areal au fost puse în evidență o serie de complexe care se prezintă sub forma unor șanțuri drepte sau curbe, late de 0,35-0,50 m, și cu lungimi variabile, deseori afectate de complexe mai târzii. Două dintre aceste șanțuri au dispărut, nefiind mai adânci de 0,10-0,15 m, alte două fiind încă în curs de cercetare. Trebuie menționat că între aceste șanțuri nu există nici o legătură și până în prezent nu avem date care să lege aceste complexe de vreo posibilă structură de locuire. Dimpotrivă, două asemenea șanțuri, respectiv Cpl. 40 și Cpl. 55 din subarealul V4bS, au fost umplute cu un pământ cenușos, afânat, în care se găseau numeroase fragmente de vase, unele dintre ele întregindu-se parțial (Cpl. 40), bucăți masive de crustă de vatră decorată (Cpl. 55), fragmente din pereții unor locuințe și chiar oase, situație greu explicabilă în cazul în care ar reprezenta fundații de locuințe.

Cercetările arheologice au continuat în 2006 și pe *Terasa I* – ce are o formă triunghiulară, cu o suprafață de 1000 mp, desprinsă, către VNV, din dealul Cetățuiei. Acest mic platou constituie o șa, care leagă masivul principal cu pante abrupte de restul reliefului deluros din V și N, oferind în prezent modalitatea cea mai simplă de acces spre platoul superior. Amenajarea drumul actual pe valea torentului ce coboară din V, pe la poalele Cetățuiei, a săpat și distrus o bună parte din această terasă (partea nordică). Este posibil ca limba de pământ care s-a păstrat (25 m lungime) să reprezintă doar o treime din suprafața inițială a terasei.

În anul 2005 a fost proiectată o suprafață de cercetare S1, în vederea secționării în lungime a *Terasei I* și pantei, până în buza platoului superior al sitului. În 2005 au fost săpați 24 m, iar în 2006 secțiunea a fost prelungită spre E cu 30 m și spre V cu 4 m, însumând în total 58 m, din care a fost epuizat doar 48,8%.

S-a urmărit pe de o parte, punerea în evidență a relației dintre contextele arheologice de pe terasă și cele de pe Cetățuie, dar și identificarea evoluției geologice a formațiunii de relief pe care se află amplasat situl (determinarea

depunerilor rezultate în urma eroziunii și a altor procese naturale, determinarea formei și înclinației pantei în antichitate, determinarea formei și întinderii platoului superior și cel al terasei). În mod particular s-a căutat identificarea posibilelor urme antice de amenajare și fortificare a dealului Cetățuie (activități de nivelare, terasare, fortificare a pantei, terasei și platoului).

Stratigrafia terasei indică o depunere substanțială de pământ cu materiale arheologice în poziție secundară, organizată în straturi oblice, alunecate pe pantă în urma eroziunii sau a altor fenomene naturale ce presupun dislocări de teren (surpări ale marginii platoului, erodarea pantei, solifluxiune). Nu se pot exclude nivelări antropice ale platoului ori simple curățări cu aruncarea pământului și resturilor materiale rezultate pe pante ori combinații de toți acești factori. Aceste straturi indică momente succesive în timp cu *terminus postquem* epoca bronzului – cultura Monteoru. Straturile sunt oblice – curg dinspre NNE spre SSV. În malul sudic ele sunt surprinse de regulă de la o adâncime mai mică față de cel nordic.

În zona inferioară a terasei au fost identificate 9 astfel de straturi oblice până la ad. de 3,20 m (fără atingerea solului steril arheologic). Nici unul dintre aceste straturi, cu excepția celui aflat cel mai sus din punct de vedere stratigrafic, și care coincide cu perioada ce a urmat încetării locuirii, nu conține material ceramic din cea de a doua epocă a fierului. În partea superioară a terasei au fost identificate trei astfel de straturi ce conțin în principal material dacic și accidental material din epoca bronzului, coborând la 1,50 adâncime, iar în zona cea mai plată a terasei la doar 0,50 m. În partea superioară a terasei, aceste trei straturi cu materiale în poziție secundară suprapun o serie de complexe adâncite (6) de mici dimensiuni (de forme circulare, cu diametre de 0,50-0,70 m) cu materiale exclusiv dacice ce corespund unui nivel. Acest nivel suprapune direct lutul galben, evident îndreptat în mod intenționat prin săpătură. De asemenea, unele dintre gropi pătrund în sterilul arheologic.

Ceea ce a determinat împărțirea convențională a terasei în inferioară și superioară a fost descoperirea în zona centrală a unei aglomerări masive și compacte de pietriș amestecat cu nisip. Cu toate că stratul a fost surprins doar pe o mică porțiune (aprox. 6 m), acesta făcea parte de fapt, dintr-un nivel geologic mult mai vast, care a fost cândva albia unui curs de apă. La V de această „spinare” de pietriș încastrată în lut se află doar straturi cu material din epoca bronzului a căror dispunere poate indica o umplere treptată a unei viroage abrupte și adânci. La răsărit de pietriș, către platou, există doar cele trei straturi cu materiale majoritar dacice, ce se orizontalizează treptat până la limita cu pietrișul.

În limita extrem vestică a terasei, patru astfel de straturi sunt tăiate de un complex adâncit de mari dimensiuni, cu pereții rotunjiți, similar unui șanț, cu o deschidere de 8,5 m. Acesta a fost intersectat oblic de S 1, pe o lungime de 6,5 m. Nivelul său de săpare pornește de foarte sus, fiind identificabil imediat sub ultimul strat de sol cu material erodat și scurs pe pantă. Adâncimea la care ajunge în caroul 1 este de -1,70 m. Conține foarte multe oase de animale, fragmente de vase datate sec. II - I a.Chr. (unele întregibile), cenușă și fragmente de crustă și miez de vatră (un fragment decorat) – toate în umplură. Umpluturile acestui complex sunt dispuse sub formă de straturi succesive alveolate spre centrul șanțului. Complexul nu a fost epuizat.

S-au identificat urme ale unor activități de amenajare a pantei Cetățuiei, constând în terasări practice în lutul viu databile în cea de a doua epocă a fierului (sec. II - I a. Chr.). Treptele sunt săpate în unghi de 90 de grade și au o lărgime de 0,50 – 1 m. Din nivelul unei astfel de trepte pornește un complex adâncit ce conține spre partea inferioară o jumătate din cupa unei fructiere de mari dimensiuni, lucrată la roată. Rămâne de stabilit rolul acestei gropi într-o posibilă structură de susținere a treptelor.

În partea superioară a pantei, la 8 m de buza actuală a platoului, au fost identificate trei complexe adâncite de formă cilindrică, cu diametru de 50 cm, dispuse aparent pe două șiruri paralele la limita dintre platou și pantă. Cercetări ulterioare vor lămurii rolul lor într-un posibil sistem de fortificație. Aceste complexe au fost surprinse către limita lor inferioară ceea ce ar putea sugera o erodare puternică a marginii platoului care putea fi mai larg cu aprox. 5 m, pe de altă parte localizarea unei palisade pe pantă ar putea indica o modalitatea mai complexă de amenajare a platoului.

În concluzie, se poate afirma că în epocă dacică terasa a fost amenajată în partea ei dinspre pantă (răsăriteană) prin săpătură în lutul viu, fiind în acea epocă mai largă cu cel puțin 4 m (spre pantă). De aici panta urca abrupt, fiind probabil stabilizată prin terasare. Cercetări ulterioare ne vor furniza mai multe date despre complexul adâncit de mari dimensiuni, foarte bogat în material, din limita vestică a terasei.

Și în această campanie a fost recoltată o cantitate foarte mare de material arheologic, fie din complexe sau din stratul de cultură. Pe lângă piesele deosebite deja menționate mai sus, amintim numeroase alte piese cum ar fi: trei fibule din fier, un inel de bronz, un fragment din vârful unei sulițe, un cuțit din fier, o mărgică, o verigă, cuie din fier, un calapod din lut și numeroase fusaiole. De asemenea au fost descoperite numeroase vase parțial întregibile sau fragmentare provenind de la borcane, pithoi, cești – opaiț, fructiere, castroane, boluri cu decor în relief sau fără decor, strecurători, vase în miniatură, etc.

Pl. 24

Note:

1. Din colectivul lărgit de cercetare au mai făcut parte: Dan Costache (MJ Buzău), Dragos Măndescu (MJ Pitești), Cătălin Constantin (CCA București), Mihai Florea (MNIR) și studenții Alexandra Ghenghea, Radu Bârlă, Monica Nicolaescu, Florin Călian (FIB).
2. Depunerea geto-dacică pare a suprapune aceste două complexe astfel că există posibilitatea ca cele două instalații de ardere să fie datate în sec. IV-III sau chiar în prima epocă a fierului.

Bibliografie:

Babeș, M., *Problèmes de la chronologie de la culture geto-dace à la lumière des fouilles de Cărlomănești*, Dacia NS 19, 1975, 125-139;
 Babeș, M., *Statuetele geto-dace de la Cărlomănești*, jud. Buzău, SCIVA 3, 1977, 319-352;
 Babeș, M., *Paftale Latene târzii din sud-estul Europei*, SCIVA, 3, 1983, p. 196-221;
 Babeș, M., *Cărlomănești*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, București, 1994, p. 313-314;
 Gugiu-Măgureanu, D., *Decorated Hearths Discovered in the Cărlomănești – Cetățuia Settlement (the county of Buzău)*, în

volumul: Daco – geții. 80 de ani de cercetări arheologice sistematice la cetățile dacice din Munții Orăștiei, Deva, 2004, p. 249-258;

Cărlomănești, com. Vernești, jud. Buzău, CCA 2002 p. 98-99;

Idem, CCA 2003, p. 81-82, pl. 34;

Idem, CCA 2004, p. 76-77, pl. 17;

Idem, CCA 2005, p. 107-109;

Idem, CCA 2006, p. 124-126, planșa 21;

Abstract:

The site is located on top of an oval, rather irregular shaped plateau, separated on its western and northern sides from the high Buzău River terrace by natural gills and having on its eastern and southern sides steep slopes, 25 m higher than the plain below.

People had inhabited this plateau intensely, with short intermittences, during all the Bronze Age; afterwards, human communities had abandoned it for a longer period, but the habitation restarted during the classical period of the Geto – Dacians. During this interval, on the site, there passed sporadically First Iron Age communities, as the few uncovered ceramic sherds prove, and Getic populations, dated between the 4th – 3rd centuries B.C. who actually dug a few pits and left some ceramic material.

The 2nd – 1st B.C. habitation was particularly intensive, confirmed by rather remarkable archaeological findings. Until now, several large structures have been researched: some few hundreds pits and many fireplaces, among which five were decorated, and some archaeological features difficult to categorize as agglomerations of ceramic sherds, ditches, areas of gravel.

Surveys undertaken in the surrounding landscape of the site and a series of artifacts discovered during construction activities carried out in the neighbouring homesteads suggest that the Geto - Dacian habitation had been considerably larger. All these data attest the existence of a powerful *dava* in the site of Cărlomănești, with the plateau "Cetățuia" as its central place.

In the 2006 campaign, we continued to excavate the V4b research area, aiming to finalize the Dacian depositional layer. In addition, we extended the S1 archaeological section located on the T1 terrace, in order to uncover possible fortification traces of the plateau and understand the way the terrace was structured.

In the V4b excavation area, divided in two 9 x 9 m smaller surfaces, we continued to research features discovered in the past campaigns (Feature 18 – cult edifice with Feature 28 – decorated fireplace; the 3 postholes that helped sustaining the Feature 1's roof – the edifice with *absidae*; a fireplace, a ditch and 19 pits). In addition, 23 new features were discovered (16 pits, 3 ditches, 2 firing installations, a post hole and two superposed fireplaces, one decorated), dated in the 2nd – 1st B.C., and partially, a Bronze Age fireplace.

In 2006, the excavations continued on the T1 terrace – triangular shaped, 1000 square metres surface, extended from "Cetățuia" hill towards west - north-west. This small terrace connects the main plateau with steep slopes, with the surrounding hilly relief in the north and west. At present, it represents the easiest way to reach the upper site. In 2005, we projected the S1 archaeological surface, in order to section the entire length of the terrace and slope of the site from base to the upper plateau. In the 2006 campaign, the section was

extended with 30 m towards east and 4 m towards west, reaching the total length of 58 m. Until now, there are no actual data to demonstrate a proper habitation of this terrace, although excavations uncovered a series of features (pits, ditch). The stratigraphy indicates a significant deposit of earth with archaeological material in secondary position, organized in oblique layers, glided along the slope because of erosion or of other natural phenomena that imply earth movements (collapse of the plateau edges, slope erosion). In the eastern extremity of the terrace, we discovered ancient traces of slope consolidation – stairs dug in the yellow virgin clay of the hill. We consider having clues suggesting the existence of a palisade on the edge of the upper plateau dated in the Dacian period, as three cylindrical pits, 50 cm in diameter, located on two rows in the boundary between plateau and slope attest.

In this campaign, we collected a significant quantity of artifacts either from features or from the depositional layer. Among the special inventory, we name three iron fibulae, a bronze ring, and a fragment of a spearhead, an iron knife, a bead, iron nails, a chain link, and several spindle-whorls. We also discovered fragments from numerous fragmentary or partially complete ceramic vessels: jars, *pythoi*, fruit – bowls, rush light cups, tureens, relief decorated bowls, strainers, and miniature vessels.

54. Cârломănești, com. Vernești, jud. Buzău

Punct: La Arman

Cod sit: 50148.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 125/2006

Colectiv: Ion Motzoi-Chicideanu – responsabil (IAB), Monica Chicideanu-Șandor (FIB), Mihai Constantinescu (CCA București), studenții Alexandru Chirițoiu, Alexandra Ion (FIB)

În perioada 22 August - 10 Septembrie 2006 au fost reluate cercetările arheologice la cimitirul din epoca bronzului, cultura Monteoru, de la Cârломănești-*La arman*, în continuarea campaniilor din anii 2003-2005. În cursul celor trei campanii precedente de săpături au fost cercetate 19 complexe funerare aparținând culturii Monteoru - mai precis unor etape corespunzătoare stilurilor ceramice Ic3-Ib. Toate acestea erau suprapuse de resturi de locuire și complexe (gropi) ce aparțin etapei finale a aceleiași culturi, etapă caracterizată, printre altele, de prezența speciei ceramice cu *Besenstrich*¹.

Ca de obicei, obiectivul principal al săpăturilor a fost cimitirul monteorean timpuriu. Precizarea dimensiunilor/limitelor ariei funerare constituie una dintre principalele preocupări ale cercetării cimitirului. Către V, cimitirul este limitat astăzi de o ravină naturală care, amenajată cu ani în urmă cu bulldozerul, astăzi este folosită ca uliță a satului. Dar o serie de indicii înregistrate în cursul unor cercetări de suprafață dovedesc însă că și dincolo de uliță, spre apus, au existat morminte, unele dintre ele fiind distruse de lucrări agricole. Către N, zona cercetată se învecinează direct cu o gospodărie, extinderea săpăturilor în această direcție fiind ca atare foarte dificilă. Dar, așa cum o dovedește descoperirea la ad. de cca. 0,60 m a unei mase din bolovani de râu chiar pe teritoriul gospodăriei amintite, zona funerară s-

a extins și către miazănoapte. Spre E, săpăturile sunt oprite de un drum de țară des folosit mai ales toamna. Un alt factor limitativ pentru cercetările arheologice este reprezentat de regimul de proprietate privată, terenurile fiind și cultivate. În aceste condiții, săpăturile arheologice s-au putut extinde, prin două suprafețe, doar către S, de-a lungul malului ravinei folosite drept uliță.

În cursul cercetărilor au fost descoperite 9 complexe arheologice pe care le prezentăm pe scurt.

M. 20 - a fost descoperit la -0,26 m față de nivelul actual de săpare. Se prezenta sub forma unei mici grămezi, cu o lungime de cca. 0,60 m, alcătuită din nouă bolovani de râu. Imediat sub bolovani a fost descoperit un schelet de copil, de vârstă Infans I², chircit pe partea stângă și având craniul îndreptat către SSV. Nu a fost surprins conturul gropii, iar mormântul nu a avut inventar.

M. 21 - a fost descoperit la -0,20 m față de nivelul actual de săpare. Se prezenta sub forma unei grămezi ovale, cu axul lung de cca. 1 m și dispus SV-NE, alcătuită din bolovani de râu și pietre de calcar. La partea sud-vestică a grămezii de bolovani au fost descoperite câteva oase de animal, cel mai probabil ovicaprină. Imediat sub grămada de bolovani, la răzuială, s-a surprins conturul aprox. circular al gropii funerare ce avea o adâncime de doar 0,15 m față de nivelul de poză al bolovanilor care o acopereau. Pe fundul acesteia s-au descoperit două grupări alcătuite fiecare câteva oase umane, aflate într-o stare precară de conservare. După dimensiunile lor, oasele umane au aparținut unui copil de vârstă Infans I. Mormântul nu a avut inventar.

M. 22 - a fost descoperit, în solul steril, galben compact, la -0,50 m față de nivelul actual de săpare. Mormântul se găsea chiar la marginea de V a suprafeței de cercetare, fiind afectat deja de ruptura malului ravinei. La ad. menționată s-a observat, parțial, conturul gropii funerare, de formă rectangulară, marcat de 14 pietre de râu dispuse pe margini. Pe fundul gropii se găsea, păstrat parțial, un schelet de adult, dispus chircit pe stânga, cu craniul către SV. Peste partea superioară a acestui schelet au mai fost descoperite, dar așezate fără conexiune anatomică, alte oase umane, provenind de la cel puțin doi indivizi. În dreptul bazinului au fost descoperite câteva oase calcinate, un alt grup de oase calcinate mai fiind descoperit și la extremitatea membrilor inferioare ale scheletului nr. 1. În dreptul bazinului a fost descoperită o ceașcă cu două torți trase din buză și decorată cu incizii și impresiuni punctiforme.

M. 23 - a fost descoperit, în solul steril, galben compact, la -0,52 m față de nivelul actual de săpare. Mai întâi au fost dezveliți câțiva bolovani de râu sau din calcar, ce făceau parte dintr-o structură funerară de felul celor deja cunoscute pentru alte morminte de la Cârломănești-*La arman*. În cazul acestui mormânt structura din pietre, de fapt grămada din bolovani care acoperea scheletul, a fost deranjată în bună parte din vechime. Grupul de pietre, cu o formă aprox. ovală avea axul lung dispus SV-NE. După demontarea pietrelor s-au descoperit altele care erau dispuse de-a lungul pereților gropii funerare, care avea o formă rectangulară, cu o umplutură cenușie ce contrasta față de restul solului înconjurător, sterilul compact de culoare galben-cafenie. Pe fundul gropii, peste un "pat" alcătuit din pietre plate, se găsea un schelet de adult, în decubit dorsal, cu picioarele îndoite din genunchi și căzute pe dreapta. Ca și celelalte schelete, și acesta avea craniul îndreptat către

SV. Inventarul este constituit dintr-un inel de buclă fragmentar, din cupru/bronz descoperit alături de oasele craniene.

Cpl. 31 - a fost descoperit la -0,37 m față de nivelul actual de săpare. A fost identificat sub forma unei pete circulare de culoare neagră, cu un diametru de cca. 0,50 m. S-a dovedit a fi o alveolă adâncă de 0,15 m, în umplutură fiind descoperite oase de animale și cioburi monteorene târzii.

Cpl. 32 - a fost descoperit la -0,64 m față de nivelul actual de săpare. A fost identificat sub forma unei pete circulare de culoare neagră, cu un diametru de cca. 0,65 m. După secționare s-a dovedit că este vorba de o groapă în formă de clopot, al cărei fund se găsea la -1,37 m față de nivelul actual de săpare. Din umplutura de culoare neagră cu dungi de lut galben, au fost adunate câteva cioburi ce pot fi atribuite etapei finale Monteoru.

Cpl. 33/Cuptorul 1 - a fost descoperit la -0,38 m față de nivelul actual de săpare. Se prezenta sub forma unei pete rectangulare, cu dimensiunile 0,90 x 0,43 m, având marginile înroșite de foc, iar umplutura neagră. A fost secționat pe axul longitudinal și astfel s-a observat că este de fapt un cuptor domestic, săpat în pământ. Pe fund se găseau mai multe pietre arse și fragmente ceramice ce zăceau peste o crustă de pământ ars, groasă de cca. 0,03 – 0,05 m, iar către S, unde se afla gura, se găsea o depunere de cenușe. Cuptorul a avut o refacere, așa cum se poate observa din profilul secțiunii, inițial fundul cuptorului, placat cu pietre plate acoperite de o crustă de pământ ars, găsindu-se cu cca. 0,10-0,15 m mai jos. Cioburile din cuptor proveneau de la câteva vase lucrate cu mâna, dintr-o pastă grosieră și de la un vas lucrat la roată. Ceramica din cuptor permite datarea acestuia în cursul sec. VI-VII p.Chr.

Cpl. 34 - a fost descoperit la -0,30 m față de nivelul actual de săpare. Se prezenta sub forma unei pete circulare, cu diametrul de cca. 1 m, cu o umplutură de culoare neagră, cu mult chirpic sfărâmat. În fapt s-a dovedit a fi o alveolă adâncă de 0,20 m. În lipsa oricărui material arheologic, complexul nu poate fi datat. Trebuie menționat însă faptul că această groapă era suprapusă de o intervenție modernă ce se prezenta sub forma unei pete de culoare neagră, de formă rectangulară.

Cpl. 36/Cuptorul 2 - a fost descoperit la -0,43 m față de nivelul actual de săpare. La secționare s-a dovedit a fi un cuptor cu totul identic celui dintâi, dar fără refacere. Ceramica, mai abundentă decât la Cuptorul 1, permite aceeași datare, adică în sec. VI-VII p.Chr.

Campania anului 2006 a permis sporirea numărului de complexe funerare ale cimitirului monteorean. Fără îndoială, numărul mormintelor care au constituit cimitirul trebuie să fi fost cu mult mai mare decât cele 23 de complexe funerare descoperite până acum. Precizarea limitelor zonei funerare rămâne în continuare a fi rezolvată, la fel ca și problema relației cu așezarea de pe *Cetățuie*, unde lipsesc depunerile cu ceramică de stil Ic1-Ib. Chiar dacă numărul mormintelor descoperite este încă redus, se pot distinge deja câteva caracteristici ale comportamentului funerar. Este vorba în primul rând de structurile funerare, amenajările cu pietre, interioare sau exterioare, prezente la cele mai multe dintre mormintele descoperite. O altă caracteristică este dată de orientarea predilectă a scheletelor către SV-SSV. În ceea ce privește poziția, pentru toate scheletele descoperite nederanjate, cu excepția celui din M. 5, toate se găseau chircite pe stânga. Dar semnificația acestui obicei va putea fi

mai bine înțeleasă abia după definitivarea studiului antropologic. O atenție aparte o cere prezența în unele morminte a unor oase umane, alături de cadavrul propriu zis, cazul cel mai elocvent fiind oferit de M. 22. Această practică poate fi legată de obiceiul manipulării postmortem a unor cadavre, obicei atestat și în cazul unor morminte descoperite la Căndești.

O altă problemă importantă este constituită de prezența acelor complexe monteorene târzii care suprapun cimitirul propriu-zis. Cum, la cca. 250 m spre S de cimitir, se află o asemenea așezare³, complexele ce suprapun mormintele, ca și resturile ce le însoțesc, cu greu pot fi interpretate drept resturi de locuire.

Campania 2006 a oferit și noutatea constituită prin descoperirea celor două cuptoare din sec. VI-VII p.Chr. Pe *Arman* lipsește o depunere arheologică corespunzătoare, dar la cca. 1,5 km spre NNV, la marginea satului Cărlomănești a mai fost descoperit, mai demult, un cuptor asemănător.

PI. 25

Note:

1. Pentru rezultatele cercetărilor din anii precedenți vezi I. Motzoi-Chicideanu, Despina Gugiu, SCIVA 52-53, 2001-2002, p. 5-41; I. Motzoi-Chicideanu, D. Sârbu, M. Constantinescu, N. Sultana, Mousaios 9, 2004, p. 15-38; T. Vasilescu, Mousaios 9, 2004, p. 39-50; I. Motzoi-Chicideanu, D. Sârbu, Mousaios 10, 2005, p. 31-44. Pentru determinările antropologice și cele paleontologice vezi N. Mirițoiu, A. Soficaru, N. Sultana, SCIVA 52-53, 2001-2002, p. 43-51; M. Constantinescu, N. Sultana, N. Mirițoiu, Mousaios 10, 2005, p. 45-54, respectiv, V. Dumitrașcu, A. Bălășescu, Mousaios 9, 2004, p. 51-56.
2. Pentru resturile umane, observațiile antropologice preliminare au fost făcute de către Mihai Constantinescu.
3. Stațiunea este grav afectată de o alunecare de teren. În ruptura malului se poate observa un strat de cultură gros de cca. 1,5 m, din care au putut fi adunate materiale ceramice, multe aparținând speciei cu suprafața brăzdată cu striuri - *Besenstrich*.

Abstract:

During the 2006 campaign in the Bronze Age cemetery from Cărlomănești - "La Arman", another four graves belonging to the Monteoru Culture were discovered. All these tombs had stone structures inside and outside. Except the grave with no. 21, where the child skeleton has been destroyed, all the bodies were found in flexed position on the left side, with the heads towards south - south-west. A double handled cup made in the Ic1 style was discovered in grave no. 23, and a copper/bronze earring in the grave no. 23. As in the previous campaigns, we discovered other features belonging to late Monteoru Culture - i.e. pits nos. 31 and 32. For the first time during the excavations two domestic ovens have been discovered. The pottery from these ovens could be dated during the 6th - 7th centuries A.D.

55. Ceplea, com. Plopșoru, jud. Gorj**Punct: Valea Satului**

Cod sit 81308.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 55/2006

Colectiv: Gheorghe Calotoiu - responsabil, Mădălina Mărgineanu (MJ Gorj)

Satul Ceplea, (comuna Plopșoru) este situat pe DN 67 Tg-Jiu - Craiova, la 65 km. S de Tg-Jiu și la 1,5 km. E de râul Jiu.

Așezarea preistorică pe care o cercetăm de mai mulți ani se află în apropierea casei Cepleanu și la 50 m SV de pârâul Valea Sadului.

Scopul cercetărilor arheologice din acest an a constat în delimitarea așezării și investigarea unor eventuale complexe arheologice. În anul 2006 luna iulie au continuat cercetările arheologice în punctul Valea Satului, satul Ceplea.

În punctul Valea Satului în fața casei Cepleanu a fost trasată o secțiune orientată N-S cu dimensiunile S3-2006 (8 x 2 m), iar la 50 m NE de aceasta în punctul Stâlpul COSMOTEA au fost trasate alte două secțiuni S1 (8 x 2 m) și S2 (8 x 2 m). Cele două secțiuni S2 și S3 au o stratigrafie aprox. identică. S2/2006 se prezintă astfel:

0 -0,10 m sol vegetal

-0,10/0,15 -0,30/0,35 m strat galben închis

-0,30/0,35 -0,60/0,75 m strat albicios cu pietricele

-0,60/0,75 -1,15/1,25 m strat arheologic de culoare cenușiu deschis

-1,15/1,25 m strat steril din punct de vedere arheologic

În S2, în caroul 6 a fost descoperită o căniță fragmentară de culoare cenușie cu toarta trasă din buză. În C7 a fost descoperită baza de la un vas de formă inelară cu ornamente incizate circulare. În același loc a fost descoperite baze drepte de vase cu pereții oblici din pastă cenușie semifină cu buza tăiată drept și apucători organice.

În S3 caroul 4 la -0,85 m a fost descoperit un vas mare de provizii cu buza tăiată drept, cu un rând de ornamente șnuruite sub ea. Vasul întregibil este din pastă semifină de culoare cărămizie. În caroul 6, la 0,90 m adâncime au fost găsite două baze de vase tăiate drept cu urme de arsură secundară și două toarte de vas.

S1/2006 (8x2 m) prezintă următoarea stratigrafie:

0 -0,12/0,15 sol vegetal

-0,12/0,15 -0,65/0,72 m strat de culoare cenușie deschisă

-0,65/0,72 -0,95/1,05 m strat arheologic de culoare cenușie închisă

-0,95/1,05 m sol steril din punct de vedere arheologic

În caroul 2, la -0,90 m a fost descoperită o căniță fragmentară cu o toartă, sub buză are triunghiuri incizate simple cu vârful în jos, iar pe pântec este reprezentat un romb cu puncte incizate în jurul său. În caroul 3, la -0,85 m a fost găsit un fragment ceramic de la un vas mic ornamentat sub buză cu triunghiuri în rețea, iar sub acestea pe pântec sunt prezente spirale fugătoare. În caroul 6, la -0,87 m a fost descoperit un fund inelar de la un vas de formă circulară.

În caroul 7, la -0,76 m a fost găsit un vas mic fragmentar din pastă zgrunțuroasă cu toartă mică pe pântec, cu buza tăiată drept iar sub aceasta sunt imprimate impresiuni rotunde sub ea. Vasul pe interior prezintă urme de arsură secundară. În apropierea acestui vas fragmentar a fost găsită partea inferioară de la o rășniță. În aceeași secțiune S1/2006 în caroul

6-7, la -0,85 m au fost descoperite câteva bucăți de chirpic de culoare roșie care provin de la o locuință de suprafață descoperită în S3/2004 (secțiunile se află apropiate una de alta). În secțiunea descoperită (S3/2004) în anii anteriori în partea de SE de locuința de suprafață a fost găsită o vatră cu dimensiunile de 1,05x0,98 m pe care erau depuse mai multe vase întregibile. Sub vase era un strat gros de cenușă de 0,20 x 0,35 m și un tipar de piatră de la un topor de bronz de formă plată.

Fragmentele de vase tronconice își au analogii în descoperirile de la Verbicioara¹, Vlădești², Curmătura-Măgura³. Vasele bitronconice se aseamănă cu cele de la Verbicioara⁴ și Curmătura-Măgura⁵. Castroanele cu buza dreaptă, în unele situații cu ea în colțuri se întâlnesc la Verbicioara⁶ și Orevița Mare⁷.

În S3/2006 s-a descoperit o căniță fragmentară ce are sub buză incizate triunghiuri simple iar pe pântec romburi cu puncte concentrice în afara acestuia. Analogii întâlnim la Vierșani – Jupânești⁸. În aceeași secțiune a fost descoperit un fragment ceramic ce are incizat sub buză triunghiuri în rețea, iar pe pântec spirale fugătoare, asemănări cu aceste ornamente întâlnim și la Vierșani-Jupânești⁹.

Cercetările arheologice de la Ceplea-Plopșoru au pus în evidență existența unei așezări specifice culturii Verbicioara, faza a III-a.

Note:

1. D. Berciu, *Die Verbicioara Kultur*, Dacia NS 5, 1, p. 123-161
2. D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman, MCA 7, 1959, p. 131-134
3. M. Nica, *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*, Drobeta 7, 1996, p. 18-34
4. D. Berciu, *Șantierul Verbicioara*, SCIV, 1952, p. 141-189
5. M. Nica, *op. cit.*, p. 18-34
6. D. Berciu, *Die Verbicioara Kultur*, p. 123-161
7. G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*, Drobeta 7, 1996, p. 41 și urm.
8. Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, Litua 6, 1994, p. 7-42
9. *Ibidem*, p. 7-42

Bibliografie:

- Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, Litua 6, 1994, p. 7-42;
 Gh. Calotoiu, *Cercetările arheologice de la Vierșani-Jupânești, județul Gorj*, Drobeta 7, 1996, p. 49-54;
 Gh. Calotoiu, M. Mărgineanu, CCA 2004, p. 84-85;
Idem, CCA 2005, p. 111-112.

Abstract:

The objective of the 2006 archaeological campaign was the delimitation of the site. The archaeological material mostly consists of ceramics. We mention that the ceramics is fragmentary, with no complete vase and it was usually made of a thicker paste. The pottery is specific to the 3rd phase of Verbicioara culture.

The archaeological research until the present day showed the existence of a settlement specific to the Verbicioara culture, the 3rd phase.

56. Cheia, com Grădina, jud. Constanța**Punct: Vatra satului****Cod sit: 63018.02****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 39/2006**

Colectiv: Valentina-Mihaela Voinea – responsabil, George Neagu (MINAC), Adrian Bălășescu, Radu Valentin (MNIR-CNCP), Cornelia Cărpuș, Leonid Cărpuș, studenții Oana Grigoruță, Tănase Carabuz, Ștefan Georgescu (UO Constanța)

Așezarea de la Cheia a fost cercetată începând cu 2001; inclus în proiectul de cercetare Cultura Hamangia (2004-2005), șantierul arheologic de aici a fost finanțat de MCC. În cele cinci campanii (2001-2002, 2004-2006) s-a cercetat o suprafață de aprox. 315 mp., prin deschiderea secțiunilor S.A., S.B, S.C., S.D., S.E. și S.F. Stratigrafia așezării diferă de la o secțiune la alta, locuirea extinzându-se spre S în ultima fază de locuire.

Obiectivele cercetării: continuarea cercetărilor în secțiunea SE, până la nivelul de loess; cercetări de teren în microregiunea Grădina – Târgușor pentru identificarea depozitelor naturale și a altor puncte locuite contemporane așezării; realizarea unor studii interdisciplinare pe baza probelor prelevate din complexe arheologice (zone de depuneri menajere și gropi); prelevarea unor probe de argilă din sit și din împrejurimi pentru realizarea analizei ceramologice.

În secțiunea S.E. sectoarele 4 - 6 (de 3 x 6 m, suprafața 54 mp) s-a continuat cercetarea unor complexe identificate din campaniile anterioare (locuința L. I, complexul C.8) și au fost delimitate altele noi. Elementele constructive ale locuinței L.I au fost surprinse cel mai bine pe profilul de N al secțiunii: baza peretelui, păstrată în elevație, suprapune un mic șanț de fundație. Nivelul de distrugere al locuinței L.I au fost demontat în sistem tablă de șah, sectorul 5 fiind împărțit în 8 carouri (1,5 x 1,5 m), iar sedimentul cernut uscat. Astfel, a fost descoperit un număr impresionant de microlite, vârduri de os, perle de *Spondylus*. Plăcuțe de vatră cu o grosime apreciabilă, descoperite în colțul de NE al sectorului 5 provin de la o vatră interioară defăcutată.

Pentru o mai bună înțelegere a microstratigrafiei, podeaua a fost secționată pe direcția V-E. Pe micropofilul obținut s-au delimitat cel puțin trei refaceri ale podelei. Subliniem că ad. relativ mică la care apare locuința L.I face ca o mare parte din nivelurile superioare să fi fost afectate de lucrări agricole, de aceea refacerile podelei au fost surprinse pe segmente de profil.

Sub podeaua locuinței, în colțul de SE s-a delimitat continuarea gropii C.8, cercetată în mare parte în campania anterioară. Continuând demontarea am observat că această groapă a tăiat o construcție mai veche L.II, parțial surprinsă în secțiune și o vatră exterioară.

Pe profilul de N se poate observa cum această construcție L.II este suprapusă, aproape pe același amplasament, de locuința L.I. Peretele construcției L. II a fost ridicat tot deasupra unui șanț de fundație. La baza șanțului, exact în dreptul peretelui s-au descoperit părți din scheletul unui bovidu tânăr (vertebre în conexiune), iar spre exterior alte depuneri de oase, fără o amenajare specială. Având în vedere contextul descoperirii, considerăm că ne aflăm în fața unui sacrificiu de

fundare, practica fiind atestată pentru prima dată în cultura Hamangia.

În exteriorul construcției L.II s-a cercetat o zonă de depuneri menajere, bogată în resturi faunistice: oase de pește, de bovidae, crani de suine, carapace de broască țestoasă, oase de păsări, unele perforate intenționat.

Materialul arheologic foarte bogat din complexe arheologice a fost recuperat îndeosebi prin sitarea sedimentelor, cele mai multe piese fiind microlite. În nivelul de distrugere al locuinței L.II s-a descoperit o amuletă antropomorfă de scoică prevăzută în zona ombilicală cu un orificiu, iar în nivelul de locuire exterior un idol fragmentar, vopsit cu ocră în regiunea genitală.

Aplicarea metodei microstratigrafice a permis identificarea, pentru prima dată în cultura Hamangia, a unor detalii constructive: locuințe de suprafață cu pereții ridicați deasupra șanțurilor de fundație, refaceri constructive pe aprox. același amplasament. De asemenea, gropile de dimensiuni mari, de forme adesea neregulate s-au realizat pentru exploatarea lutului; interpretarea lor (în numeroase studii anterioare) drept bordeie ridică astăzi tot mai multe semne de întrebare.

Cernerea sedimentelor din complexe arheologice cercetate (locuințe, gropi și zone menajere) a permis recuperarea, alături de numeroase piese microlite, și a resturilor faunistice (îndeosebi a oaselor de pește, de păsări, a cochiliilor), a semințelor carbonizate.

Analiza microscopică a materialului ceramic a dus la identificarea matricei de argilă specifică zonei, importurile ceramice Boian, separate inițial doar după decor, s-au dovedit a fi la fel de diferite și prin compoziția pastei.

Obiectivele cercetărilor viitoare: extinderea suprafeței cercetate pentru o mai bună înțelegere a organizării spațiului locuit; analiza interdisciplinară a zonelor de depuneri menajere; cartarea tuturor locuirilor neo-eneolitice din microregiunea Grădina – Cheia; realizarea unor experimente arheologice care să permită identificarea strategiilor economice și a proceselor tehnologice (ind. litică, ceramică); identificarea necropolei. [Valentina Voinea]

PI. 26**Bibliografie:**

Valentina Voinea, Cătălin Dobrinescu, *Așezarea Hamangia III de la Cheia*, Pontica 35–36, 2002–2003, 9 – 23.

Adrian Bălășescu, Valentin Radu, *Studiul arheozoologic preliminar al materialului faunistic de la Cheia (jud. Constanța). Campanie 2001*, Pontica 35–36, 2002–2003, 25 – 32.

Valentina Voinea, George Neagu, *Ceramica Hamangia III*, Pontica 39, 2006, 9-34.

Cornelia Cărpuș, Leonid Cărpuș, *Așezarea eneolitică de la Cheia – studiu ceramologic*, Pontica 39, 2006, 35-62.

Valentina Voinea, Cătălin Dobrinescu, George Neagu, Adrian Bălășescu, Valentin Radu, *The Hamangia settlement at Cheia, Constantza County, Romania*, The European Archaeologist (TEA), nr. 26, winter 2006/2007.

Valentina Voinea, George Neagu, *Începutul eneoliticului în Dobrogea: între prejudecăți și certitudini*, Studii de Preistorie 3, București, 2006, 149-161.

Abstract:

The Aeneolithic settlement from Cheia fits into a karstic area that has ensured, in the course of time, a series of circumstances which have been propitious for life. The

archaeological research undertaken in the Hamangia settlement has emphasised new aspects of the economy, of domestic life, but especially of the spiritual complexity of the prehistoric communities. Reaching a plateau near the Casimcea River, the new-comers have only built their dwellings after they have carried out founding rituals: large animal pieces (bovine, ovine, caprine, and swine) have been laid in the layer of the dwelling's placement, beneath one of the walls.

The most consistent part comes from a calf, perhaps not accidentally, if we take into account the fact that the archaeozoological research has demonstrated the important role played by the cattle in this community's nourishment. Cheia is also the place where it was seen for the first time that the construction technique is much more evolved than it was believed to be for a long time. Successive soldering shows that the duration of use of the dwellings was rather long.

Inside the examined dwellings, the archaeological inventory is remarkable abundant and varied: ceramics fashioned on the slow wheel (many of them of fine quality), stone, clay, bone and copper tools. The flint pieces, numerous and very elaborate, have a pronounced microlithic character. The pieces of hard material of an animal origin are as neatly wrought as the former: bone needles and handles, shell pearls (*Spondylus*, *Dentalium*), boar tusk pendants. Several clay figurines and a small anthropomorphic amulet made of *Spondylus* have been discovered at Cheia.

Materialul faunistic prelevat din nivelul Hamangia III de la Cheia (jud. Constanța)

Valentin Radu

Studiul preliminar al materialelor ce provin din nivelul Hamangia de la Cheia au relevat prezența a mai multor grupe de animale : moluște, pești, țestoase, amfibieni și păsări.

Din punct de vedere al greutății materialelor moluștele și țestoasele depășesc cu foarte puțin peștii și păsările.

Pisces

Au fost identificate 798 resturi de pește din care s-au determinat 33,7%. Speciile întâlnite nu sunt caracteristice împrejurimilor sitului. Ne referim aici la sturioni care sunt specii marine ca de altfel și *Rutilus frisii* sau la somn (*Silurus glanis*), crap (*Cyprinus carpio*) sau șalău (*Stizostedion lucioperca*) care ating dimensiuni destul de mari și care provin cu siguranță din Lacul Tașaul aflat la 20 km distanță. Alte specii întâlnite sunt știuca (*Esox lucius*), babușca (*Rutilus rutilus*) și plătica (*Abramis brama*).

Cele mai importante ca număr de resturi sunt Cyprinidele urmate de Percide. O situație similară întâlnim și la Năvodari în perioada Gumelnita (Radu, 2001), stațiune aflată pe o insula în mijlocul Lacului Tașaul.

Este posibil ca mare parte din peștii consumați de către locuitorii așezării de la Cheia să provină din schimburile de produse cu populațiile de pe litoralul Mării Negre.

Anexa 5

Așezarea eneolitică de la Cheia – studiu ceramologic

Cornelia Căpuș, Leonid Căpuș

Pentru arheolog analiza fragmentelor de ceramică presupune identificarea unor informații cu mult mai bogate față de analiza parametrilor de calitate prevăzute în STAS-urile și standardele calității ceramicii. Actualele standarde internaționale sunt preocupate în special de fabricarea unei

ceramici superioare folosibile în industria de vârf, medicină etc. Am redescoperit ceramica superioară pentru calitățile ei, dar adesea ignorăm ceramica tradițională și arta producerii ei. Prezenta lucrare își propune identificarea unor tehnici simple de analiză a fragmentelor de ceramică, considerând că o analiză atentă și perseverentă poate aduce unele informații de interes nu numai pentru arheolog ci și pentru chimist, biolog și sperăm că prin argumentele pe care le aducem într-un subcapitol, să trezim interesul pentru toxicolog și patolog.

Au fost supuse analizei 12 fragmente de ceramică aparținând culturii Hamangia, notate cu (1,2,3,5,6,8,11,14,15,16,18,38) și 4 fragmente aparținând culturii Boian (4,10,12,13) din așezarea eneolitică de la Cheia. Efectuarea analizei compoziției chimice a argilei este foarte laborioasă și costisitoare. De aceea propunem un model simplificat de analiză a componentelor din fragmentele de ceramică care să permită compararea sau diferențierea lor printr-un sistem de punctare. Metoda se referă la fragmentele mici de ceramică care pot fi supuse unor analize chimice simple (de screening) ce se pot efectua chiar la locul descoperirii lor. Metoda este perfectibilă și poate fi dezvoltată de fiecare după posibilitățile de analiză și vizualizare microscopică sau la lupa binocular a secțiunilor în fragmentele de ceramică.

Indicatorii fizici. Analiza noastră a avut în vedere următorii indicatori fizici: culoarea, tipul de ardere, angoba, prezența incluziunilor (illite) și fluorescența. Metoda de marcarea prin fluorescență a unor fragmente de argilă constă în: dizolvarea parțială a fragmentelor de ceramică, marcarea cu substanțe fluorescente, citirea spectrofotometrică, conservarea pulberii filtrate pe rondelile de hârtie portfiltru tip Millipore, constituirea *martorilor* de colecție, reprezentări din rondelile cu filtrat din pulbere de ceramică și argilă din straturi, folosite ulterior în analiza ceramicii.

Analiza chimică. Prin analiza chimică am urmărit prezența în pastă a carbonaților (în principal de calciu), a fierului, fosfaților și plumbului. Acțiunea toxică asupra organismului uman a plumbului și cadmiului sunt cunoștințe relative recente. Aceste elemente au capacitatea de acumulare în organism iar la atingerea unei doze critice, pot duce la intoxicații grave, (encefalopatia saturnină), scăderea cantității de hemoglobină (anemia saturnină), etc. cu efect letal. Oasele conțin cea mai mare parte din plumbul absorbit și depozitat în organism. Acesta devine periculos când este mobilizat în urma consumului de ape bicarbonatate, fracturi, medicamente etc. Noi am urmărit determinarea calitativă a ionilor de plumb în pulberile de ceramică studiate. Pentru aceasta am folosit ca reactivi acidul acetic glacial - bicromat de potasiu și hidroxidul de potasiu. Probele cele mai "pozitive" la această reacție au fost nr. 13, 12, 16. Reacții atipice la probele 8 și 11.

Combinațiile de cifre obținute prin punctaj, apropiere sau diferențiază categoriile de fragmente de ceramică. Cu cât valoarea punctajului este mai mare cu atât ceramica respectivă prezintă caracteristici particulare mai accentuate, individualizându-le și diferențiindu-le mai bine. Valori apropiate sau identice grupează fragmentele studiate în tipuri, subtipuri etc. fiind posibilă realizarea unei clasificări respectiv realizarea unor filiații asemănătoare cu cea folosită în biologie (gen, tip, subtip, varietate etc.).

Punctajul mare privind parametrii chimici obținut de ceramica Boian, deși microscopic se prezintă ca o pastă săracă în incluziuni, bine omogenizată și uniformă, ridică

problema existenței unor elemente *toxice*, posibil cu efect cumulativ asupra organismelor umane (!). În acest caz credem că extinderea efectuării unor analize cantitative cu aparatură modernă se impune, studiul nostru fiind doar un început și o provocare. De asemenea, se observă că ceramica Hamangia este foarte diversă, față de importurile ceramice Boian care au punctaj relativ apropiat. Posibil fie ca vasele Hamangia să provină din mai multe centre fie ca locurile de exploatare a argilei, folosite de comunitatea de la Cheia, să fi fost diferite.

În privința indicatorilor chimici, importurile Boian au un punctaj cu mult mai ridicat decât ceramica Hamangia, ceea ce sugerează o mare *diversitate* chimică, inclusiv existența ionilor de plumb care, așa cum am arătat mai sus, în anumite condiții pot deveni toxici. Analiza indicatorii biologici, slab reprezentată în fragmentele ceramice studiate, constituie subiectul următoarei lucrări în care vom prezenta, pe lângă speciile indicatoare ale argilei dobrogene, incluziuni și amprente.

57. Chitila, jud. Ilfov

Punct: Cărmidărie

Cod sit: 179294.04

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 319/2006, 426/2006

Colectiv: Gheorghe Mănucu-Adameșteanu – responsabil, Zambory Mihaly (MMB), Andrei Măgureanu (IAB)

Obiectivul cercetării l-a constituit eliberarea de sarcină arheologică pentru un teren proprietate privată, în vederea amenajării unui complex sportiv.

Situl arheologic se află pe malul drept la râului Colentina, în partea de NE a orașului Chitila. Primele cercetări încep în 1977¹, când a fost efectuată o săpătură de salvare pe un teren nederanjat de cariera fabricii de cărămidă. Rezultatele cercetării au constat în identificarea în principal a unei locuiri aparținând culturii Tei. Au fost documentate resturile unei locuințe adâncite și a unei gropi de provizii cu secțiuni în formă de clopot aparținând unui prim nivel de locuire, precum și resturi dintr-o a doua locuință adâncită din al doilea nivel de locuire. De asemenea a mai apărut o groapă atribuită unui al treilea nivel de locuire. Decorul de pe ceramica recuperată indică fazele I și II ale culturii Tei. Alături de ceramică au fost descoperite și piese realizate din silex, piatră, os sau corn. În afara locuirii din epoca bronzului, au mai fost identificate materiale ceramice daco-romane (sec. II-III) și din sec. VI – VII p.Chr.

Săpăturile au fost reluate în 2005, la solicitarea proprietarilor terenului. Cercetarea, limitată la sectorul A – “Grădină”, a dus la identificarea unor materiale aparținând epocii bronzului, cultura Tei, Latene-ului dacic, sec. III-I a.Chr., precum și evului mediu, sec. XVI – XVIII². Și în această campanie materialele din epoca bronzului au fost cele mai numeroase, fără însă a se fi identificat un complex de locuire.

Săpăturile arheologice preventive au fost continuate în primăvara anului 2006, când s-a lucrat numai în Sectorul B, zonă ocupată de o groapă de gunoi, formată în anii 70-80 ai sec. XX. În toamna anului 2006 s-a continuat cercetarea arheologică preventivă în ambele sectoare.

Sector A – Grădină

Au fost trasate șase secțiuni și șase casete dispuse pe direcția E-V, perpendiculare pe cursul râului Colentina. Pentru toate suprafețele cercetate a fost făcută o decapare mecanică pentru înlăturarea stratului vegetal.

Descrierea situației stratigrafice este următoarea - în acest sector s-a constatat extinderea gropii de gunoi pe o suprafață apreciabilă. Din păcate, acest sector a fost afectat în cea mai mare parte de intervenții moderne:

- strat vegetal, cu o grosime de 0,05-0,10 m, decopertat mecanic;
- intervenție modernă cu o grosime minimă de 0,60 m;
- lut galben, steril din punct de vedere arheologic, apare sub nivelul intervenției moderne;
- lut alb-gălbui nisipos, apare după cota de 2 m adâncime, sub lutul galben.

În porțiunea care nu a fost afectată de intervenții moderne, situația stratigrafică se prezintă după cum urmează:

- strat vegetal, cu o grosime de 0,05-0,10 m, decopertat mecanic
- pământ lutos cenușiu, cu o grosime de 0,40-0,50 m;
- lut galben, “pământul viu”, steril din punct de vedere arheologic, începe în medie la -0,60 m.

Epoca Bronzului, cultura Tei

Este reprezentată doar prin fragmente ceramice descoperite în strat. Nu a fost identificat nici un complex arheologic³. Fragmentele ceramice aparțin, în majoritatea lor epocii bronzului, și anume fazei a IV-a a culturii Tei (Fundeni)⁴. Analogii pentru materialul descoperit avem din săpăturile de la Bucureștii Noi⁵. Un singur fragment ar putea aparține fazei a III-a a culturii Tei⁶.

Sec. III-IV sunt reprezentate prin sporadice fragmente ceramice, lucrate la roată, două de culoare cărămidie, provenite probabil de la două vase-borcan și unul cenușiu, probabil de la o cană.

Sec. VI-VII

A fost identificat un singur complex arheologic. Este vorba despre o locuință adâncită, de formă rectangulară, orientată cu axul lung pe direcția NV-SE. La ad. de surprindere, -0,56 m de la nivelul actual, dimensiunile surprinse ale complexului sunt de 3 x 2,40 m. Podeaua a apărut la -1,04 m față de nivelul actual, complexul adâncindu-se cu 0,48 – 0,50 m față de nivelul de surprindere. Nu au fost identificate urme ale suprastructurii complexului. În centrul său a fost identificată o mică groapă circulară, puțin adâncă (0,15m sub nivelul podelei) plină cu resturi de chirpic ars. Ar putea fi urma de la un stâlp central de susținere a acoperișului. În colțul de NE, într-un calup de lut galben cruțat, a fost amenajată instalația de foc. Este vorba despre un cuptor cu o cupolă foarte probabil realizată din vâlătuci de lut, aceștia fiind descoperiți pe vatră și în dreptul gurii cuptorului.

În fața acestuia, de-a lungul laturii de E a locuinței, au fost descoperite fragmente ceramice. Dintre acestea a putut fi întregit, în mare măsură, un profil de la un vas borcan realizat prin modelare cu mâna, dintr-o pastă cu pietricele și sporadice cioburi pisate. Este de culoare cărămidie și pe gât are două orificii destinate pentru prinderea unei toarte din sfoară sau alt material perisabil. Analogiile pentru această formă de vas se găsesc în majoritatea siturilor din zona Bucureștiului: Străulești - Lunca⁷, București - Ciurel⁸, București - Cățelul Nou⁹.

Amintim că în campania din 1977 a mai fost cercetată o locuință, alte două fiind distruse de lucrările cărămidăriei¹⁰. Sistemul constructiv era asemănător cu cel al locuinței din

campania 2006, însă inventarul ceramic era mai bogat, atunci fiind înregistrate atât vase lucrate la roată, puține ca număr, cât și vase borcan lucrate cu mâna. De asemenea, a apărut ca formă și tipsia.

Sector B

În acest sector au fost realizate 16 secțiuni cu lungimi cuprinse între 20 și 130 m și o lățime care a variat între 2 și 2,50 m.

Șase dintre acestea au fost trasate perpendicular pe malul râului Colentina (orientare E-V). Alte opt secțiuni au fost trasate perpendicular pe un braț al râului (orientare N-S) în timp ce restul de două secțiuni au fost trasate în interiorul terasei (orientare N-S) pentru a se obține o cât mai completă informație stratigrafică și pentru a acoperi întreaga zonă pentru care se solicitase descărcarea de sarcină arheologică.

Situația stratigrafică surprinsă prin sondajele mecanice din anul 2005, a fost confirmată prin săpăturile mixte (mecanice și manuale) din anul 2006. Acest sector a fost în întregime afectat de intervenții moderne, drept care situația stratigrafică este următoarea:

- stratul vegetal, cu o grosime ce variază între 0,03 - 0,05 m, înlăturat prin decapare mecanică;
- nivelul de intervenție modernă cu o grosime minimă de 1,50 - 2 m;
- lut galben, "pământul viu", începe în medie la -1,55 m, atunci când a putut fi surprins.

Ultimul nivel menționat a fost identificat doar sporadic, el fiind extrem de puternic afectat de intervențiile moderne.

Săpătura în acest sector a fost una mixtă, atât cu ajutorul unui excavator, cât și manual. Cu excavatorul se îndepărta grosul gunoiului de la suprafață, până la o adâncime de 1 m, după care cercetarea continua manual.

Adâncimea de săpare maximă atinsă a fost de -2,50 m. Ea nu a fost depășită din motive de protecție.

În aceste secțiuni nu au fost găsite nici un fel de depuneri antice (artefacte) *in situ* sau deranjate.

Intervențiile moderne identificate sunt de mai multe tipuri: gropi pentru depozitarea resturilor de construcții; gropi pentru deșeurii menajere; gropi pentru depunerea mărului și nisipului rezultat în urma dragării și amenajării cursului râului Colentina; gropi pentru deșeurii industriale majoritatea aparținând cel mai probabil fostei fabrici de cărămidă; conducte de apă.

În urma observațiilor efectuate, cele mai vechi intervenții sunt gropile cu resturi de construcții și cele cu deșeurii industriale. Acestea sunt de cele mai multe ori suprapuse și afectate de gropile cu gunoi menajer și mai ales de cele cu depuneri de nisip și măr. Cele mai recente intervenții sunt unele gropi de deșeurii menajere și cele două conducte. În apropiere de sectorul A – Grădină, toate gropile sunt acoperite de o nivelare cu pământ nisipos adus de actualul proprietar.

Pl. 27

Note:

1. Boroneanț 1981, p. 195
2. Boroneanț, Mănușu-Adameșteanu 2006, p. 135
3. Materialul din epoca bronzului a fost identificat de drd. Cristian Ștefan de la IAB
4. Leahu 2003
5. Leahu 1966, p. 116, fig. 8
6. Leahu 1966, p. 110, fig. 4
7. Constantiniu 1963, 90
8. Dolinescu-Ferche 1979, 179-230

9. Leahu 1963, fig.28

10. Boroneanț 1978, p. 12-16

Bibliografie:

V. Boroneanț, *Cercetări privind secolul al VI-lea în zona de nord a Bucureștilor*, RMMMIA 47, 1978, 2, pp. 12-16.

V. Boroneanț, *Cercetări arheologice privind cultura Tei de la Chitila Cărmidărie*, CAB 3, 1981, p. 195 - 225

V. Boroneanț, Gh. Mănușu-Adameșteanu, *Chitila Cărmidărie*, CCA 2006, p. 134 - 135

M. Constantiniu, P.I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi 1960. Sectorul Străulești-Lunca*, CAB 1, 1963, p. 79-104

S. Dolinescu-Ferche, *Ciurel, habitat des Vle-Ville siècles de notre ère*, Dacia NS 23, 1979, p.179-230

V. Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cătelul Nou*, CAB 1, 1963, p.15-48

V. Leahu, *Cultura Tei*, București 1966

V. Leahu, *Cultura Tei*, B.Thr. 38, București 2003

Abstract:

Archaeological excavation made on the right bank of Colentina River tried to recover all the information from this site, which was first identified by V. Boroneanț in 1977.

The excavation was made in two areas called one, Sector A – "Grădină" and another, Sector B. In 2006 we opened 23 ditches and 6 surfaces. The ditches are over 130 m long.

Most of the Sector A and the entire Sector B have been destroyed by modern activities such as large garbage pits or pits for slime and sand from the dredging of Colentina River.

A small area from Sector A was not disturbed by modern interventions and we discovered ceramics from the Bronze Age (Tei culture) and 3rd - 4th centuries and a sunken building from the 6th - 7th centuries.

58. Cigmău, oraș Geoagiu, jud. Hunedoara

Punct: Cetatea Urișilor

Cod sit: 89 570.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 57/2006

Colectiv: Adriana Pescaru – responsabil, Eugen Pescaru (MCDR Deva)

Campania anului 2006 a fost axată pe continuarea cercetării din 2004, având în vedere că anul 2005 a fost alocat lucrărilor de conservare primară pentru obiectivul „Principia”. La 9,50 m, de la zidul estic al *Principiei*, spre E, a fost trasată o secțiune S_{IV}/I, orientată E-V de 3 x 25 m. Aici la -0,2 m și 1,25 m spre E, din marginea vestică a secțiunii, apare un zid a cărui lățime este de 0,9 m. După alți 12,75 m apare un zid de aceeași grosime. În spațiul dintre zidul vestic și aceeași profil al S_{IV}/1 apare un pavaj de piatră iar la -0,15 m, un strat de arsură cu cărbune. În interiorul dintre cele două ziduri, în funcție de teren, la -0,4/ -0,6 m avem un pavaj compact din pietriș de stâncă legate cu mortar și cu o fundație, de cca. 0,4 m, din piatră de râu legate cu pământ. Zidurile străpung un alt nivel de locuire cu urme de arsură și cărbune. La 4,1 m de zidul estic, în aceeași direcție, întâlnim un zid perpendicular lat de 0,6 m, lucrat din lespezi și mortar care spre capătul estic al S_{IV}/1 se termină într-un T delimitând astfel niște încăperi cu

hypocaust aparținând astfel fazei prime de construcții din zonă. Peste acest zid și sistemul de hypocaust găsim un strat gros de cca. 0,6 m de umplutură și pavajul superior aparținător construcției delimitate de zidurile discutate anterior. Spre N de S_{IV}/1 după un martor de 1 m și paralel cu S_{IV}/1 am realizat o casetare a terenului pe trei rânduri și pe întreaga lungime a secțiunii. Casetele au dimensiunea de 4 x 4 m. În caseta C₁ apare și continuă spre N zidul din S_{IV}/1 ceea ce înseamnă că avem de-a face cu un zid exterior al unei construcții paralele cu principia. Aici, în C₁, imediat în martorul dintre S_{IV}/1 și C₁ la cca. 15 cm se conturează un contrafort, de la care pleacă un pavaj realizat din piatră de râu.

În caseta C3 găsim zidul paralel al construcției de 0,9 m lățime pe care continuă un contrafort ce apare încă în S_{IV}/1. Distanța între cele două ziduri contrafort este de 10,6 m, iar prin forma și sistemul de realizare credem că avem de-a face cu un nou *horreum*. În interiorul dintre ziduri avem o podină masivă atât ca întindere cât și ca grosime lucrată din piatră și mortar. Atât în profilul casetelor cât și în suprafață apare o mare cantitate de arsură și cărbune dar și urme de la o serie de stâlpi care aparțineau unei faze anterioare de construcție, faza de lemn.

La S de secțiunea S_{IV}/1 pe direcția peretelui vestic am trasat încă 3 casete de 4 x 4 m, orientate N-S. În interiorul lor a fost dată la iveală prelungirea zidului vestic al construcției care în cea de-a treia casetă spre S face colțul către E. Astfel, putem spune că acest zid al unui al treilea *horreum* are lungimea 31,70 m. De la N spre S la 7,70 m avem primul contrafort de 0,90 x 1,10 m orientat spre V iar la metru 15,20 cel de-al doilea contrafort cu aceleași dimensiuni. În profilul casetelor sub nivelul fundației zidului (care este realizată din piatră de râu pe o adâncime de 0,38 – 0,40 m peste care se ridică zidul din piatră de stâncă) găsim urma de arsură precum și traseul unei bărne de lemn care merge pe direcția N-S.

În caseta C7 spre E surprindem colțul de NE al clădirii, la 12,20 m. Astfel dimensiunea noului *horreum* este de 31,70 x 12,20 m.

În S_{IV}/1 în jumătatea estică, prelungită cu 10 m spre E și la 6,20 m de la zidul estic al *horreum*-ului avem un complex de clădiri cu încăperi cu hypocaust. În acest spațiu este identificat și un bazin de baie de 4 x 2,30 m și 0,42 m adâncime. Bordura acestuia de 35 cm are înglobată și cărămizi cu ștampila legiunii a XIII-a Gemina. Stratul de mortar aflat peste bazin provine de la prăbușirea acoperișului din zonă.

La 20 m N de principia a fost trasată o nouă secțiune, orientată E-V, de 50 x 2 m numerotată S_{VI}/1 și o alta S_{VI}/2 la 10 m V S_{VI}/1 de 20 x 3 m orientată N-S.

În S_{VI}/1, la 6,20 m de la E spre V apare colțul N-estic al unei clădiri, la ad. de 0,25 m și de 0,70 m lățimea zidului. Materialul arheologic constă din tegulae cu inscripția NSB și *legXIII*G precum și fragmente ceramice, monede din bronz, fragmente de bronz de la ținuta militară.

Bibliografie:

A. Pescaru, E. Pescaru, A. Bălos, *Geoagiu, com Goeagiu, jud Hunedoara (Germisara)*, CCA 2001, p.88; A. Pescaru, E. Pescaru, CCA 2002, p.142-143; *Idem*, CCA 2003, p.131-132; CCA 2005, p.158-159.

Abstract:

During the campaign of 2006 the archaeological research from the Germisara Roman military camp (castrum) was

focused on the continuation of the diggings in order to delimit the corner tower of the military camp in the north-eastern side as well as to uncover the supposed gate tower from the northern side. At the same time, the extension of the digging, east of *Principia*, was considered.

59. Ciocadia, com. Bengești-Ciocadia, jud. Gorj

Punct: Codrișoare

Cod sit: 168461.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 56/2006

Colectiv: Vasile Marinou, Dumitru Hortopan (MJ Gorj)

Așezarea rurală (*villa rustica*) și necropola romană de la Ciocadia, com. Bengești-Ciocadia, este situată la 34 km E de municipiul Târgu Jiu, la 4 km N de DN 67 Târgu Jiu-Râmnicu Vâlcea și la 300 m E de malul stâng al pârâului Ciocadia. Așezarea rurală se află la 3,5 km N de DN 67 Târgu Jiu Râmnicu Vâlcea, cca. 50 m E de drumul județean 67 C Bengești-Novaci și 150 m E de malul stâng al pârâului Ciocadia, pe o întindere de peste 8 ha.

Necropola se află pe un platou, la cca 200 m N de *villa rustica* și la 300 m E de pârâul Ciocadia, la altitudinea de 440 m, având următoarele coordonate: latitudine 45° 05' și longitudine 23° 37'.

Primele cercetări în zonă au avut loc în anul 2000, fiind efectuate de un colectiv de arheologi de la MJ Gorj, având ca responsabil științific pe dr. Vasile Marinou și colaborator pe dr. Dumitru Hortopan.

Obiectivul cercetării a urmărit investigarea unor noi complexe funerare. În acest scop s-au trasat trei secțiuni, S₁/2006 = 15 x 2 m; S₂/2006 = 7,50 x 2 m și S₃/2006 = 8 x 2 m. Secțiunile S₁/2006 și S₂/2006 au fost deschise pe proprietatea profesoarei Aurora Dumitrescu.

Secțiunea S₁/2006 s-a trasat pe direcția N-S la 0,50 m N față de S₁/2005. Încă de la înlăturarea stratului vegetal au ieșit la iveală fragmente de cărămizi, țigle, olane și vase ceramice de culoare neagră, lucrate cu mâna.

Între 0,08 - 0,50 m se află stratul de cultură roman care conține fragmente de la materiale de construcții (țigle, olane, cărămizi), de la vase ceramice de culoare neagră lucrate cu mâna și obiecte din fier (un piron). De asemenea, s-a descoperit și multă piatră mărunță de râu, asociată în caroul 15, la -0,20 m adâncime față de nivelul actual de călcare, cu oase calcinate și cărbune.

Din punct de vedere stratigrafic, se constată o situație similară cu aceea din campaniile precedente:

0 - 0,08/0,10 m - strat vegetal

- 0,08/0,10 - 0,50 m strat de cultură roman negru-cenușiu

- de la 0,50 m - strat galben, steril din punct de vedere arheologic

Secțiunea S₂/2006 s-a trasat la 8,20 m V de S₁/2006 păstrându-se aceeași orientare.

În această secțiune s-au găsit, la diferite adâncimi, fragmente de la vase ceramice de culoare neagră lucrate cu mâna și materiale de construcție (cărămizi, țigle și olane). Stratigrafia este identică cu cea din S₁/2006.

Secțiunea S₃/2006 orientată N-S s-a trasat pe proprietatea Mariei Coroba, la 3 m E de S₁/2000. Datorită arăturilor care se

efectuează anual, încă de la înlăturarea primului strat s-au descoperit fragmente de țigle, olane și cărămizi, de vase ceramice lucrate cu mâna și la roată, de sticlă și bronz.

În carourile 2-3, la 0,42 m adâncime față de nivelul actual de călcare, a apărut un complex funerar (mormânt de incinerare de tip *ustrinum*) a cărui groapă sepulcrală avea o formă rectangulară cu dimensiunile de 1,40 x 0,70 m. Mormântul, orientat N-S, este marcat de un ring realizat din cărămizi, țigle și pietre de râu dispuse pe 1-2 așize. Resturile cremației (oasele calcinate, cenușă și cărbune) au fost depuse pe fundul gropii.

Inventarul funerar, alcătuit din piese specifice necropolelor Daciei romane conține piese din argint (un cercel filigranat prevăzut cu o piatră semiprețioasă, un inel fragmentar), bronz (o fibulă fragmentară, un capăt de curea, o verigă, fragmente de tablă), fier (două cuțite, cărora le lipsește vârful, un piron, un instrument pentru scris?), piatră (o cutie pentru ascuțit) și ceramică (fragmente de la vase lucrate la roată).

În carourile 3-6, în profilul vestic, la 0,20-0,32 m adâncime, a apărut un zid din piatră de râu legată cu mortar de var, a cărui latură măsoară 3,26 m. Celelalte laturi se continuă spre V urmând a fi reliefate în campaniile viitoare.

Stratigrafia S₃/2006 este următoarea:

0 - 0,08 m - strat vegetal

- 0,08 - 0,58 m - strat de cultură romană negru-cenușiu

- de la 0,58 m - strat galben nisipos, steril din punct de vedere arheologic.

Cercetările de la Ciocadia-Codrișoare au fost continuate în luna octombrie 2006, după eliberarea terenurilor, proprietate particulară ale sătenilor, de culturile de porumb. În această zonă, situată la cca. 200 m de secțiunile din anii precedenți, s-a observat prezența unui număr mare de materiale de construcție (țigle, olane și piatră de râu cu urme de mortar de var) și ceramică romană.

Aici, am presupus existența unei *villa rustica*, iar pentru a proba cu certitudine ipoteza noastră s-au trasat două secțiuni, ambele orientate N-S cu dimensiunile S₄/2006: 8 x 2 m și S₅/2006: 6 x 2 m.

În S₄/2006 a apărut, încă de la înlăturarea primului strat, o cantitate apreciabilă de țigle, olane și foarte puține cărămizi, toate în stare fragmentară. O situație similară se întâlnește și în S₅/2006.

În S₄/2006, în carourile 2-3 și 8, la ad. de 0,15 / 0,25 m, a apărut fundația unei clădiri de dimensiuni mari, orientată NE-SV. Aceasta a fost realizată din piatră de râu, legată cu mortar de var. Pentru surprinderea colțului de NE al clădirii, S₄/2006 a fost extinsă prin trasarea unei casei cu dimensiunile de 4,20 x 2 m. Fundația laturii de SE a fost așezată pe un strat de piatră de râu, legată cu pământ. Zidurile au grosimea de 0,64-0,68 m, fiind orientate pe direcția NE, măsurând 8,64 m, iar latura orientată SE, 5,40 m.

Fundația din piatră de râu, de pe latura de NE a fost întreruptă pe o L de 0,70 m de scheletul unui om înhumat la ad. de 0,80 m și orientat E-V (după canoanele creștine), având o lungime de 1,62 m. Oasele defunctului se aflau într-un proces avansat de fosilizare, probabil datorită acidității solului și al vechimii. Defunctul nu avea inventar funerar, astfel încât nu se poate aprecia când a fost înhumat. Oricum, este posterior construirii clădirii, cu mai multe sute de ani. Probabil, mai multe date ne va oferi al doilea schelet, ale cărui oșeminte

se observă în caroul 8 al S₄/2006, în profilul peretelui de E, care urmează a fi investigat în campania viitoare.

Materialul arheologic recuperat din S₄/2006 este fragmentar, fiind reprezentat de țigle, olane, vase ceramice lucrate la roată (castroane, farfurii, oale etc.), 3 piroane din fier și 3 monede (1. Monedă de bronz, dupondius emis de împăratul Severus Alexander, AE⁺, Av. *IMP.CAES.M.AVR.SEV.[ALEXAND AVG]*; Rv. Zeul Marte, *PMTRP VI COS II P.P. S.C.*, Ø 26mm, RIC II/IV, nr. 457, anul 227; 2. Monedă de bronz, dupondius, emis de împăratul Antoninus Pius, AE⁺, Av. *ANTONINVS AVG [PIVS P.P.]*; Rv. *CONCORDIA?*, Ø 29 mm, Anii 140-144; 3. Monedă de argint, denar, emis de împărăteasa Iulia Maesa, Ag⁺, Av. *IVLIA MAESA AVG*; Rv. *PVDICITIA*, Ø 18 mm. RIC, 268, anul 223).

În S₅/2006 s-au descoperit materiale arheologice, în general, asemănătoare cu cele din S₄/2006: fragmente de cărămizi, țigle, olane, vase ceramice lucrate la roată și cu mâna, un piron de fier și un denar (Ag⁺, Av. *DIVVS ANTONINVS*; Rv. *CONSECRATIO*, Ø 18mm, RIC, 433, Roma, anii 161-162).

Stratigrafia S₄/2006 este următoarea:

- de la 0 la 0,10 m – strat vegetal actual.

- de la 0,10 m la 0,60/0,80 m – strat arheologic roman, de culoare neagră.

- de la 0,60/0,80 m – începe stratul galben, steril arheologic.

S₅/2006 are o stratigrafie similară cu S₄/2006.

Obiectivele cercetării viitoare se vor axa pe investigarea altor complexe funerare, precum și pe delimitarea întregii clădiri din *villa rustica* de la Ciocadia.

Cercetările arheologice desfășurate la Ciocadia – Codrișoare, de-a lungul celor 6 ani, ne determină să considerăm că aici există o importantă necropolă birituală care se datează în sec. II-IV p.Chr., iar în imediata sa apropiere, la cca 200 m S se află *villa rustica*, descoperită în campania din acest an, unde au fost scoase la iveală fundațiile unei clădiri de mari dimensiuni.

PI. 28

Bibliografie:

Vasile Marinouiu, *Romanitatea în nordul Olteniei*, Editura Rhabon, Craiova, 2004;

V. Marinouiu, Dumitru Hortopan, *Cercetările arheologice de epocă romană din județul Gorj (campaniile 2003 – 2005)*, Litua 11, 2006, p. 54 – 58 și 73 – 80.

Abstract:

The archaeological research from the *villa rustica* and the necropolis from Ciocadia showed some funerary places and a rural settlement. We discovered a tomb - a cinerary one - which was dated in the 2nd century A.D. This tomb had a funerary hole. The hole was of rectangular shape. Near the tomb we discovered silver jewels (a ring and an earring), bronze jewels (a brooch, a ring). We also found two knives, a nail made of iron and ceramics made by wheel.

In the *villa rustica* we found the foundations of a big building. This building was made of river boulders. Here we discovered fragments of bricks, vessels and four coins (two of silver and two of bronze). These coins circulated during the reign of Antoninus Pius, Julia Maesa and Severus Alexander.

All the findings show us that the settlement from Ciocadia dates back from the 2nd – 3rd centuries A.D.

60. Cioroiu Nou, com. Cioroiu, jud. Dolj**Punct: Cetate**

Cod sit: 71849.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 50/2006

Colectiv: Dorel Bondoc – responsabil (MO Craiova)

Săpăturile arheologice din anul 2006 de pe șantierul Cioroiu Nou au vizat sectorul de SV al fortificației, în vederea verificării stratigrafiei cunoscute, precum și a precizării elementelor sistemului defensiv din această zonă. Ca urmare a faptului că terenul în cauză se află în posesia unor localnici, am fost nevoit ca de obicei, să aștept încheierea lucrărilor agricole de toamnă, până în a doua jumătate a lunii octombrie. A fost săpată o secțiune orientată E-V (40 x 2 m). Voi prezenta cele mai importante descoperiri făcute în această săpătură, în ordine geografică, de la E spre V.

În capătul de E al secțiunii (c. 20) se găsea un pilon de zidărie, demantelat, dar surprins în profil, la baza cărui (ad. de -1,60 m) se afla o cărămidă. În continuare spre V, pe o lungime de aprox. 11,50 m începând cu c. 19 și până în c. 13, pe peretele sudic al secțiunii este vizibilă o masă mare de cenușă, arsură, tăciuni, în amestec cu material arheologic. Provine probabil de la o clădire de mari dimensiuni căreia i-a aparținut pilonul de zidărie despre care a fost vorba mai sus, clădire incendiată și prăbușită la un moment dat. Este vorba probabil despre efectul invaziei carpilor din anul 247; fac această afirmație pe baza constatărilor mai vechi¹, și pe baza inventarului arheologic descoperit. Dealtfel, urme ale aceluiași distrugerii provocate de atacul carpilor, am depistat și în săpăturile anterioare, pe latura de V a fortificației².

Începând cu c. 12 spre V, întreaga stratigrafie înregistrează o cădere de nivel, ca urmare a apariției elementelor defensive de tip *fossa*. Astfel, au fost relevate două șanțuri de apărare, primul mai mare, secundul mai mic, evidențiate și de cercetările mai vechi³ sau mai recente⁴. Descoperirea celor două șanțuri aflate la mică distanță unul de celălalt (vezi mai jos), coroborată cu situația vizibilă în prezent pe teren, pune problema existenței a cel puțin încă unui șanț de apărare, situat mai spre V. Această ipoteză urmează a fi verificată într-una din săpăturile viitoare, cel mai probabil în anul care va urma.

Șanțul mare (Fossa I) are o lățime la partea superioară de 7,60 m și o adâncime măsurată față de actualul nivel de călcare, de 3 m. Pe fundul șanțului se găsesc numeroase cochilii de melci, evidență care certifică faptul că șanțul era umplut cu apă în antichitate. Umplutura sa conținea cărămizi și țigle întregi sau fragmentare, piatră de calcar și gresie (numită de localnici *săgă*), chirpic, oase, cuie de fier, puține fragmente de vase de sticlă, precum și o mare cantitate de fragmente ceramice. Acest din urmă aspect mă face să cred că șanțul a fost astupat în mod intenționat. Spre deosebire de situațiile relevate în sectorul de NV al fortificației, în campaniile de săpături anterioare, nu au fost evidențiate elemente defensive de tipul *vallum* sau *bermă*.

Șanțul mic (Fossa II) se găsește la 3 m distanță spre V de șanțul mare, are o lățime măsurată la partea superioară de 2 m, și o adâncime față de actualul nivel de călcare de aprox. 2

m. Umplutura sa conținea cărămizi și țigle fragmentare, chirpici, oase, cuie de fier și o mare cantitate de fragmente ceramice, fapt care lasă loc presupunerii unui proces de astupare intenționată, la fel ca mai sus. Și pe fundul acestui șanț am aflat cochilii de melci, prin urmare în antichitate și acest șanț era umplut cu apă. Nici în acest caz, nu am depistat elemente de tip *vallum* sau *bermă*. Semnificativă este însă descoperirea în umplutura sa (c. 5, -0,60 m), aproape de gură, a unei cești dacice, realizată cu mâna. Este primul vas ceramic realizat cu mâna, descoperit la Cioroiu Nou.

Din descrierea sumară de mai sus reiese faptul că cele două șanțuri reprezintă elemente aparținând aceluiași sistem de apărare. Evident că au fost săpate în vederea unei defensive eficiente a fortificației de la mijlocul sec. III⁵. Umplerea lor în mod intenționat este după părerea mea, un fapt incontestabil. O așa mare cantitate de ceramică nu putea să cadă accidental în șanțuri, prin urmare se exclude cred ipoteza unui proces de colmatare lentă. Astuparea lor trebuie să se fi făcut în vederea extinderii spațiului de locuire. O dovedește și descoperirea în capătul de V al secțiunii, prin urmare spre exteriorul fortificației, a unui zid orientat SE-NV, realizat din pietre și fragmente de cărămizi și olane, prinse cu mortar, zid „înfip” direct în pământul viu. Zidul are o lățime de 0,40 m și s-a păstrat pe o lungime de 1,50 m. Nivelul de amenajare al noii construcții suprapune pe cel al umplerii șanțurilor, situație vizibilă pe profilul sudic, în c. 3. Așadar, cele două șanțuri au fost astupate în vederea ridicării dincolo de ele, a unei alte construcții. Pentru a verifica continuitatea sa spre V, în continuarea secțiunii săpate, am efectuat un sondaj 10 x 2 m. Sondajul a scos la iveală resturi din podeaua de cărămidă aparținând construcției mai sus menționate. Cărămizile din care a fost realizată au dimensiunile de 28 x 20 x 6 cm și au fost lipite cu lut.

De semnalat, descoperirea unui fragment de țiglă cu ștampila AMBI[urus fecit] în c. 5, -1,20 m. Produsele *officina*-ei lui Amburius sunt deja binecunoscute la Cioroiu Nou și în împrejurimi⁶.

Note:

1. Tudor 1965, p. 114-115; Tudor 1978, p. 211.
2. Bondoc 2006, p. 136-137.
3. Tudor 1962, p. 547-553.
4. Petculescu, Oberlander-Târnoveanu, Bondoc 2002, p. 104-105.
5. Tudor 1978, p. 211.
6. Bondoc 2005, p. 105-117.

Bibliografie:

- D. Bondoc, *The officina of Amburius from Cioroiu Nou, Cioroiu Commune, Dolj County*, Corona Laurea. Studii în onoarea Luciei Țeposu Marinescu, București 2005, p. 107-117.
 D. Bondoc, CCA 2006, p. 136-137.
 L. Petculescu, E. Oberlander-Târnoveanu, D. Bondoc, CCA 2002, p. 104-105.
 D. Tudor, *Săpăturile arheologice de la Cioroiu Nou*, MCA 8, 1962, p. 547-553.
 D. Tudor, *Templul și statuetele romane de la Cioroiu Nou*, Omagiu lui P. Constantinescu-Iași cu prilejul împlinirii a 70 de ani, București, 1965, p. 109-115.
 D. Tudor, *Oltenia romană*, ediția 4-a, București 1978.

61. Cluj-Napoca, jud. Cluj**Punct: Biserica reformată centrală**

Cod sit: 54984.82

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 383/2006

Colectiv: Daniela Veronica Marcu – responsabil (SC Damasus SRL), Csok Zsolt, Radu Lupescu, Cosmin Rusu (MNIT)

Cercetarea arheologică la Biserica reformată centrală face parte dintr-un program multianual ce are în vedere restaurarea și valorificarea resurselor arheologice ale zonei.

Începuturile acestui monument sunt legate de așezarea franciscanilor în zonă și intervenția regelui Mathia Corvin pentru construirea lui, datorită acestui fapt fiind numit și Biserica Mathia.

Biserica a fost construită la 1489 cu sprijinul regelui. La 1509 se termina și construcția claustrului fraților minori care au primit acordul de așezare pe *platea luporum* din partea aceluiași rege.

În 1556 călugării franciscani sunt nevoiți să părăsească această locație din cauza reformei religioase iar după o revenire a catolicismului prin călugării iezuiți la 1603 aceștia din urmă sunt alungați definitiv iar biserica și mănăstirea sunt distruse.

Dacă biserica propriu zisă rămâne totuși în picioare, mănăstirea a fost demantelată în totalitate.

În prima fază a cercetării arheologice, desfășurată în 2006 s-a avut în vedere identificarea fazelor de construire în zonă și cercetarea completă a zonei turnului.

Fosta curte a claustrului a fost traversată cu o secțiune E-V prin care s-a urmărit identificarea limitelor și dimensiunile compartimentărilor mănăstirii precum și eventuale amenajări ale curții interioare a mănăstirii. Astfel s-au identificat traseele zidurilor ce aparțineau anexelor mănăstirii și s-a relevat faptul că pe acest loc, înainte de construirea mănăstirii era o locuire cu caracter civil. S-au descoperit urmele unui drum amenajat cu pietriș tasat precum și straturi cu mari cantități de resturi menajere. Din structurile construite anterioare s-au descoperit urmele unor case puțin adâncite, mai multe vetre de foc și un cuptor solid, cu diametrul de cca. 1 m, construit din lut galben bătut și bine ars care avea vatra pavată cu resturi ceramice pentru o mai bună păstrare a temperaturii. Secțiunea E-V a verificat și spațiul din dreptul corului care se presupunea că ar fi fost o a doua curte a mănăstirii. În acest spațiu intervențiile sunt târzii și nici una din ele nu sugerează folosirea acestui spațiu ca o curte.

Pe latura de S a curții una din secțiuni a dezvelit o parte din zidul claustrului putându-se astfel reconstitui dimensiunea curții pe direcția N-S.

În interiorul turnului s-a avut în vedere cercetarea totală a suprafeței astfel că s-au săpat trei carouri din cele patru în care a fost împărțită suprafața interioară a turnului. Împărțirea a fost astfel făcută încât s-a păstrat un martor stratigrafic lat de 1 m. S-au descoperit aici urmele unor locuințe medievale anterioare bisericii, gropi și amenajări cu stâlpi din lemn. Cea mai veche monedă descoperită în această zonă se încadrează în sec. al XIII-lea. La interiorul turnului, adosat zidului acestuia a fost descoperită fundația unui zid care cel mai probabil a avut rolul

de susținere a unei schele pentru clopot. Umplutura turnului a fost scoasă sub supraveghere arheologică pe adâncime de cca. 1 m din cauza contaminării biologice.

62. Codlea, jud. Brașov**Punct: Cetatea Codlea – Biserica fortificată**

Cod sit: 40250.09

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 260/2006

Colectiv: Angel Istrate – responsabil (SC Damasus SRL), Cosmin Roman (MNIT)

Sondajele au fost executate, în partea de N a fortificației Bisericii Evanghelice, pe locul unde nu cu mult timp înainte a funcționat o piață. Originile acestei fortificații se consideră a fi în sec. al XIII-lea când se construiește o fortificație în jurul bisericii actuale. Evoluția și fazele de construcție a ansamblului nu sunt cunoscute, astfel că fiecare fază de restaurare a fost abordată cu deosebită atenție. Această intervenție a fost prilejuită de întocmirea unui proiect pentru reabilitarea spațiului public din acest punct central al orașului. Scopul săpăturilor a fost acela de a se identifica ruinele celor două *zwingere*, care au funcționat în jurul fortificației principale, și de a stabili modulul stratigrafic al zonei.

Sondajele arheologice efectuate pe latura de N a bisericii fortificate din Codlea ne oferă o serie de informații privind componentele exterioare ale acestei fortificații.

Stratigrafia înregistrată în S1 ne permite să punem în discuție existența, în această zonă, a unui șanț de apărare de dimensiuni mari, delimitat spre biserică de un val. Puținele materiale arheologice recuperate din straturile care alcătuiesc valul nu sunt suficient de relevante pentru a permite datarea acestei structuri. Cel mai probabil, avem însă de-a face cu o amenajare medievală, o fortificație de pământ care a înconjurat biserica înainte de construirea incintei zidite.

Scopurile imediate ale acestor sondaje arheologice au fost integral atinse. Au fost identificate ruinele celor două *zwingere*, după cum urmează:

- *zwinger*-ul 1 se află la o distanță de 3,80 - 4,34/4,50 m față de incinta principală; ruina are o lățime medie de 1,30 m iar în adâncime depășește -3,87 m de la nivelul *wagriss*-ului (în S1). Zidul pare să fi fost construit într-un șanț, care a fost umplut în mai multe etape, după cum sugerează chiar caracteristicile tehnice ale acestei construcții. Astfel, spre interior zidul prezintă un parament regulat până la -1,20 m, în vreme ce spre exterior acesta coboară până la -3,47 m (2,70 m de la nivelul de călcare). Paramentul regulat este însoțit și de o tencuială pierdută, iar acestea indică fără echivoc și cele două nivele de călcare din timpul construcției și, cel puțin parțial, al funcționării acestui zid. Este foarte probabil că într-o primă etapă a fost uniformizat spațiul din interiorul *zwinger*-ului, în ceea ce privește exteriorul acestuia, umplerea lui aparține epocii moderne, după cum sugerează materialele arheologice recuperate.

- *zwinger*-ul 2 se află la o distanță de 25,80 m față de incinta principală. El este construit din piatră de calcar nefasonată, legată cu un mortar din nisip grosier, cu pietricele și cu un conținut mare de var nedizolvat. Acest zid are o grosime ceva mai mică decât cel dintâi, 0,78 m în S4, iar în S6 unde acesta

a fost utilizat ca fundație pentru construcția gardului școlii de 0,90 m.

În ceea ce privește stratigrafia, cu excepția menționată la S1 săpăturile s-au desfășurat doar în umpluturi moderne și contemporane.

Bibliografie:

H. Fabini, *Atlas der siebenburgisch-sachsichen Kirchenburgen und Dorfkirchen*, 1998, Heidelberg.

63. Constanța, jud. Constanța [Tomis]

Punct: str. Brâncoveanu

Cod sit : 60428.12

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Gheorhe Papuc - responsabil, Valentina-Mihaela Voinea, George Neagu (MINAC)

În perioada 28 februarie - 28 martie am efectuat cercetări arheologice de salvare pe proprietatea din strada Brâncoveanu, nr. 1, Constanța, în vederea descărcării de sarcină arheologică a terenului pentru ridicarea unei locuințe, conform contractului nr. 521/2005 încheiat între proprietar și MINAC. Lotul cercetat se află în raza anticului Tomis, aproape de rezervația arheologică Parcul Catedralei.

Pe suprafața destinată construcției au fost trasate patru secțiuni: secțiunile S.1 (3 x 6 m), S.2 (4 x 4 m), S.3 (3 x 6 m) și S.4 (13 x 3 m), orientate pe direcția V-E, paralel cu strada Brâncoveanu și despărțite de martori de 1 m. Până la ad. de aprox. 2 m straturile au fost puternic deranjate de construcții moderne și contemporane. Din umplutura gropilor au fost recuperate fragmente ceramice de epocă elenistică și romană, provenind în special de la amfore, o pipă și fragmente de vase smălțuite turcești. Deoarece în profilul de S al secțiunii S.1 a apărut un zid de piatră, cu acordul proprietarului am extins secțiunii cu 2 m spre S. În colțul de SV al acesteia restul de pavaj și zid de epocă romană au fost puternic deranjate de o groapă de var contemporană.

Pe profilul de E, obținut după demontarea martorilor am surprins următoarea succesiune stratigrafică:

- între 0 -0,80 m nivelul vegetal în care au fost antrenate numeroase fragmente ceramice prin lucrări de construcție; din acest nivel pornesc mai multe gropi contemporane de dimensiuni mari (D – 1,80/5 m), întretăiate, fără posibilitatea unei delimitări clare.

- între -0,80 -1,40 m nivel de locuire roman timpuriu, puternic deranjat de construcții contemporane, singurele complexe arheologice fiind surprinse pe latura de S a secțiunii S.1 și în colțul de SE al secțiunii S.3 și în colțul de E al secțiunii S.4. Datarea acestui strat în perioadă romană timpurie ne-a fost sugerată de opaițul cu disc descoperit în restul de zid C.1 din secțiunea S.1. De formă discoidală, cu rozete pe marginea discului, opaițul se încadrează în tipul XIX după tipologia lui C. Opaiț, datat în primul sfert al sec. II p.Chr. Cele două ziduri C.1 și C.2 și pavajul C.3 corespund acestei secvențe de locuire. Tot în nivelul de distrugere care acoperă zidurile și pavajul a apărut un vas getic, lucrat cu mâna, de culoare cenușie și ars secundar.

- între -1,40 m -2,15 m am identificat a doua secvență de locuire din perioadă romană timpurie (prima în ordine

cronologică) căreia îi corespunde primul zid C.4, demantelat când a fost construit pavajul, după cum s-a observat și după secționarea acestuia. Din același moment datează și groapa C.5, cu diametrul D = 2,10 m.

- între -2,20 m -2,80 m primul nivel de locuire, foarte sărac în material ceramic, cu un singur complex arheologic – o groapă clopot de dimensiuni mici (D max 0,80 m), surprinsă la baza profilul magistral. Materialul ceramic din acest nivel corespunde unei locuiri elenistice: amfore cu stampile, ceramică pictată cu negru pe fond alb, ceramică cu angobă finis. Una dintre stampele lizibile, provenind de la o amforă de Sinope (tipul Vb) se datează cca 252 – 243 a.Chr.

- de la -2,80 m solul devine curat, de culoare brun-bej, iar de la -3 m apare loess-ul, vizibil și pe peretele gropii C.5, care atinge ad. de 3,75/3,80 m.

Complexele arheologice din suprafața cercetată au fost în mare parte distruse de construcțiile moderne și contemporane. Pe suprafața construibilă, extinsă pe latura de S a secțiunii S.1 am surprins următoarele complexe arheologice:

- C.1 și C.2 – în jumătatea de S a secțiunii S.1 fragmente de ziduri din piatră, orientate pe direcția NV-SE, legate cu pământ, fiecare având grosimea de aprox. 0,50 m, păstrate în elevație aprox. 0,70 m. Între cele două ziduri a fost realizat un pavaj simplu – C.3 din dale de piatră, cu o lățime de 2 m. Pe latura de S a pavajului, paralel cu zidul C.2 s-a observat baza unui zid demantelat, provenind de la o construcție anterioară stradelei. După secționarea pavajului a fost delimitat acest zid C.4, care respectă aceeași tehnică de construcție și orientare ca și cele din fază ulterioară. Groapa de var din colțul de SV al secțiunii S.1 a distrus mare parte din acest ansamblu constructiv cu două faze, singura certitudine fiind încadrarea lui cronologică, pe baza opaițului prins în distrugerea zidului C.1, în prima jumătate a sec. II p.Chr.

Pl. 29

Bibliografie

Gheorhe Papuc, Valentina Voinea, George Neagu, *Cercetări de salvare în Peninsula Tomis – Str. Brâncoveanu*, Pontica 40, 2007, sub tipar

64. Constanța, jud. Constanța [Tomis]

Punct: str. George Enescu, nr. 22

Cod sit: 60428.22

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 27/2006

Colectiv: Constantin Băjenaru, Cătălin Dobrinescu (MINAC), George Neagu, Vitalie Bodolică (studenți UO Constanța)

Ca urmare a încheierii unui contract de cercetare între MINAC și beneficiarul lancu Polifronie s-au efectuat săpături arheologice pe proprietatea acestuia situată pe str. George Enescu, nr. 22 din Constanța. Terenul în cauză se află în apropiere de Piața Griviței și Magazinul Tomis, o arie care este bine cunoscută ca parte importantă a necropolei tomitane de epocă romană.

După degajarea resturilor fundațiilor unei clădiri moderne până la aprox. -1,20 m față de nivelul actual, am procedat la cercetarea în suprafață a perimetrului de 15 x 13 m. În aria

cercetată – aprox. 185 mp – am identificat și cercetat 16 morminte databile în epocile romană și romano-bizantină (12 din sec. II-III și 4 din sec. V-VI p.Chr.). Au fost determinate următoarele tipuri de morminte:

Morminte de incinerare (groapă rectangulară cu șanț de tiraj) – 3 (M3, M12, M15)

Morminte de înhumare:

– în groapă simplă – 6 (M2, M5, M8, M9, M14, M16)

– în groapă simplă, cu protecție de țigle – 1 (M6)

– cameră de acces cu firidă laterală – 3 (M1, M4, M13)

– cameră de acces cu firidă longitudinală – 1 (M7)

– cu pereții din cărămidă (cavou?) – 1 (M10)

– colective, în groapă simplă, cu margini protejate de țigle – 1 (M11).

M 1 (21.02.06, 24.02.06): mormânt de înhumare (cameră de acces cu firidă laterală dreapta). Orientare NNE-SSV. Camera de acces: L = 2,00 m, LA = 1,50 m, Ad = -2,70 m. Firidă: L = 1,20 m, LA = 0,40 m, Ad = -2,95 m. Schelet prost păstrat (numai fragmente din craniu); cuie sicriu. Inventar cameră: cuie, elemente bronz de la cutie din lemn, două unguentarii de sticlă, oală cu o toartă, bol, frecător din os. În umplutură: buză de amforă. Inventar mormânt: unguentariu sticlă, ac bronz. Date: sec. II-III p.Chr.

M 2 (20.02.06): mormânt de înhumare în groapă simplă, rectangulară. Orientare NNE(cap)-SSV. Groapă: L = 1,80 m, LA = 0,58 m; Ad = -2,20/-2,30 m. Schelet foarte prost păstrat (lungime aprox. 1,32 m). Cuie sicriu. Inventar: monedă bronz, vas de sticlă fragmentar, opaiț cu toartă lamelară perforată. Date: sec. II – prima jum. sec. III p.Chr.

M 3 (20.02.06): mormânt de incinerare (tip „rug-busta”) cu șanț de tiraj; orientare VNV-ESE. Este tăiat de o groapă modernă în partea de E. Groapă rectangulară cu colțurile rotunjite (L = 2,00 m, LA = 1,20 m, Ad = -2,00 m); șanțul de tiraj pe mijloc (Lp = 1,15 m, LA = 0,60 m, Ad = -2,25 m). Resturi de oase calcinate. Cuie sicriu. Inventar: opaiț cu toartă inelară (pe disc imaginea unui cocoș). Date: sec. II – prima jum. sec. III p.Chr.

M 4 (22.02.06): mormânt de înhumare (cameră de acces cu firidă laterală dreapta). Orientare VNV-ESE. Camera de acces: L = 1,50 m, LA = 0,60 m, Ad = -2,30. Firidă: L = 1,30 m, LA = 0,70 m, Ad = -2,65 m. Schelet de copil, răvășit. Cuie sicriu. Din pământul de umplutură al camerei de acces s-au recuperat numeroase fragmente de la o amforă (întregibilă în mare parte). Inventar mormânt: opaiț cu toartă lamelară (disc fără decor). Date: sec. II – prima jum. sec. III p.Chr.

M 5 (22.02.06): mormânt de înhumare în groapă simplă, rectangulară. Orientare SV-NE (cap). Groapă: L = 2,40 m, LA = 1,20 m, Ad = -3,00 m (la -2,10 m apar pe laturile lungi câte trei nișe de o parte și de alta, probabil care susțineau pari sau un capac). Schelet prost păstrat (lungime aprox. 1,50 m, mâna dreaptă pe bazin, stânga pe piept). Cuie sicriu. Inventar: vas de sticlă, căniță, strigiliu fier, ac de bronz, resturi casetă lemn cu plăcuțe din bronz, opaiț fără toartă. Date: sec. II p.Chr.

M 6 (22.02.06): mormânt de înhumare în groapă simplă, rectangulară, cu protecție de țigle (dispuse pe lungime). Orientare V(cap)-E. Groapă: L = 2,00 m, LA = 0,65 m, Ad = -1,60 m. Schelet bine păstrat (lungime 1,66 m, capul într-o parte, mâinile pe bazin). Fără sicriu. Inventar: cataramă din fier. Date: sec. V-VI p.Chr.

M 7 (23.02.06, 24.02.06): mormânt de înhumare (cameră de acces și firidă longitudinală). Orientare VNV-ESE. Camera de acces: L = 2,60/2,70 m, LA = 1,30 m, Ad = -3,10 m. Cuie sicriu,

oase răvășite (jefuire?). Firidă (longitudinală spre ESE): L = 1,70 m, LA = 0,65 m, Ad = -3,10 m (bolta apare la -2,60 m). Schelet destul de bine păstrat (lungime aprox. 1,80 m), cu excepția craniului; se observă că nu este introdus complet în firidă (partea superioară a corpului a fost trasă afară din firidă, probabil cu scop de jefuire – așa s-ar explica și lipsa aproape integrală a craniului, ale cărui resturi s-au reperat în pământul de umplutură al camerei de acces). Inventar cameră (pe fundul gropii): castron, două vase de sticlă, strigiliu fier, ținte fier, plăcuțe fier. În umplutură - fragmente ceramice de amforă și castron. Inventar mormânt: cui de fier (de la sicriul deranjat?), fragment de inel din fier, cataramă din bronz. Date: sec. II-III p.Chr.

M 8 (28.02.06): mormânt de înhumare în groapă simplă, rectangulară. Orientare V-E. Groapă: L = 2,00 m, LA = 0,55 m, Ad = -1,90 m. Schelet bine păstrat (lungime cca. 1,65 m, capul la V, lăsat într-o parte, mâna dreaptă pe bazin, stânga pe lângă corp). Fără sicriu. Fără inventar. Date: sec. V-VI p.Chr.

M 9 (24.02.06): mormânt de înhumare în groapă simplă, rectangulară. Orientare NE(cap)-SV. Groapă: L = 1,80 m, LA = 0,50 m, Ad = -1,90 m. La capete sunt practicate două mici șanțuri (late de 0,17 m, adânci de 0,12 m), probabil cu rolul de susținere a sicriului. Schelet prost păstrat. Cuie sicriu. Inventar: monedă de bronz, două vase de sticlă, bol ceramic, opaiț. Date: sec. II-III p.Chr.

M 10 (06.03.06): mormânt de înhumare în groapă rectangulară cu marginile realizate din cărămidă. Posibil cavou, deoarece de o parte și de alta a camerei funerare se conturează alte două camere (platforme?, îngrădiri?), fără rol funerar, care aveau pereții realizați din piatră legată cu pământ, tencuiți la interior cu mortar. Orientare V-E. Dimensiuni exterioare ale întregului complex: L = 6,05 m, LA = 3,30 m; îngrădirea din piatră lată de 0,50 m; camerele-platforme: L = 2,30 m, LA = 1,80 m. Camera funerară – dimensiuni la interior: L = 2,30 m, LA = 1,10 m, Ad = -1,80 m. Doar pereții de pe laturile lungi sunt amenajați din cărămizi sparte pe jumătate (se păstrează patru asize; dimensiunile unei cărămizi 32,5 x 32,5 x 4 cm). Schelet în mare dezordine, jefuit din antichitate. Cuie sicriu. Inventar: castron cu buza decorată în val, alte fragmente ceramice, mărgică de sticlă cu decor. Complexul taie mai multe morminte romane timpurii (M7, M14, M15). Date: sec. V p. Chr.

M 11 (06.03.06, 10.03.06): mormânt colectiv de înhumare, probabil în groapă simplă, cu două margini protejate cu fragmente de cărămizi (46 x 46 x 4 cm). Orientare: NV(cap)-SE. Partea dinspre SE intră în profilul săpăturii de fundație a imobilului și a fost cercetată doar parțial. Groapă: LA = 2,00/2,20 m; Ad = -3,00 m. În umplutură câteva fragmente ceramice (între care o buză de urcior). Cuie sicriu. Depuși trei defuncți (schelete bine păstrate, în centru un matur cu mâinile pe bazin). Inventar lipsă, dar posibil să fi avut obiecte în zona nesăpată. Complexul taie M 12 (incinerare). Date: sec. V-VI p.Chr.

M 12 (02.03.06): mormânt de incinerare (tip „rug-busta”) cu șanț de tiraj; orientare VNV-ESE. Este tăiat de groapa lui M 11. Se mai păstrează șanțul de tiraj: Lp = 1,45 m, LA = 0,48 m, Ad = -1,80 m. Resturi oase calcinate și lemn carbonizat. Inventar (depus după cremație): vas de sticlă, fragment de opaiț, bol, obiect din fier. Date: sec. II p.Chr.

M 13 (09.03.06): mormânt de înhumare (cameră de acces și firidă laterală dreapta). Orientare SE(cap)-NV. Camera de acces: L = 2,00 m, LA = 0,60 m, Ad = -2,20 m. Firidă: L = 2,00

m, LA = 0,55 m; Ad = -2,30 m (bolta la -1,70 m). Schelet slab conservat (lungime 1,60 m, mâna stângă pe bazin, dreapta pe lângă corp). Cuie sicriu. Inventar: monedă de bronz, vas de sticlă, opaiț, brățări și colane de bronz, mărgelile de sticlă, ținte fier. Date: sec. III p.Chr.

M 14 (09.03.06): mormânt de înhumăție în groapă simplă, rectangulară. Orientare ENE(cap)-VSV. Groapa: L = 2,00 m, LA = 1,20 m, Ad = -2,25. Fundul gropii denivelat. Schelet bine păstrat, depus în partea stângă a gropii, pe un pat de pământ de umplutură gros de 25 cm (lungime aprox. 1,60 m, mâna dreaptă pe bazin, stânga pe piept). Cuie sicriu. Inventar: căniță, opaiț cu toarta inelară (pe disc decor cu rozetă). Date: sec. II-III p.Chr.

M 15 (10.03.06): mormânt de incinerăție (tip „rug-busta”) cu șanț de tiraj; orientare VNV-ESE. Este tăiat și distrus aproape complet de amenajarea lui M 10. Se mai păstrează fundul șanțului de tiraj: L = 1,60 m, LA = 0,40 m, Ad = -1,90 m. Nu s-a mai descoperit inventar. Date: sec. II-III p.Chr.

M 16 (10.03.06): mormânt de înhumăție în groapă simplă, rectangulară. Orientare ENE (cap)-VSV. Groapa: L = 1,50 m, LA = 0,50 m, Ad = -2,00 m. Schelet putrezit complet, s-au mai găsit doar doi dinți de lapte (copil mic). Cuie sicriu. Inventar: două unguentarii de sticlă. Date: sec. II-III p.Chr.

Concluzii: Cercetarea acestui nou sector al necropolelor tomitane relevă faptul că peste nucleul principal din sec. II-III se suprapune un altul din sec. V-VI, mai disipat însă. Lipsesc în mormântări specifice sec. al IV-lea, ceea ce denotă că necropola acestei perioade se concentrează în alt perimetru al orașului actual (un nucleu important fiind cel din zona Gării).

Pl. 30

65. Constanța, jud. Constanța [Tomis]

Punct: Intrarea Smârdan - Mihai Eminescu, nr.13

Cod sit: 60428.22

Cercetare neautorizată în anul 2006 (autorizația de cercetare arheologică preventivă 322/2005)

Colectiv: Cătălin Dobrinescu, Constantin Băjenaru (MINAC), Tiberiu Potârnice, George Neagu, Vitalie Bodolică (studenți, UO Constanța)

Ca urmare a încheierii unui contract de cercetare între MINAC și beneficiarul N. Constantinescu s-au efectuat săpături arheologice pe proprietatea acestuia situată pe str. Intrarea Smârdan (= Mihai Eminescu, nr. 13) din Constanța. Terenul în cauză se găsește în spatele Bibliotecii Județene Constanța, zonă bine cunoscută a necropolei tomitane.

După degajarea umpluturii moderne am cercetat în suprafață cca. 230 mp (SI cca.100 mp, SII cca.130 mp) din teren, descoperind un număr de 8 morminte de înhumăție din perioada romană și romano-bizantină.

Suprafața SI

M1 (23.11.2005): mormânt înhumăție în firidă longitudinală, distrusă de intervenții moderne. Camera de acces, orientată aprox. E-V, avea L = 1,70 m, I = 0,70-0,80m, A = 0,60m. Fundul gropii se afla la -1,75 m de nivelul actual de călcare. Firida blocată cu lespezi de calcar. Nu s-a mai găsit inventar. Date: incertă, probabil sec. IV-VI p.Chr.

M2 (30.11.2005): mormânt de înhumăție în firidă longitudinală. Camera de acces avea L = 1,90 m, I = 0,80 m, A = 0,90 m.

Fundul camerei de acces se afla la -2,20 m. Orientarea E-V. Firida longitudinală, cu aceeași orientare, avea L = 1,70 m, I = 0,70 m, h = 0,50 m. Scheletul, avea cca. 1,55 m, capul spre V, întins pe spate, cu mâinile pe lângă corp. Firida blocată cu țigle fragmentare. Fără inventar. Date: sec. IV-VI p.Chr.

Suprafața SII

M1 (19.05.2006): mormânt de înhumăție în groapă simplă (?), distrus de o groapă modernă și de groapa unui alt mormânt (M 2, 19.05.2006). Orientat SV-NE, din schelet se mai păstra capul, toracele și antebrățele. Dimensiunile gropii, păstrate: L = 0,51 m, I = 0,44 m. Adâncimea - 1,45 m față de nivelul de călcare actual. Fără inventar păstrat. Date: incertă.

M2 (19.05.2006): mormânt de înhumăție în firidă longitudinală, cu sicriu, distrus de o groapă modernă. Orientat E-V, avea camera de acces distrusă și firida cu următoarele dimensiuni: L=1,65 m, I= 0,52 m, h= 0,25 m. Inventar: fragmente căniță, vas sticlă, opaiț, cuie sicriu. Date: sec. II-III p.Chr.

M3 (23.05.2006): mormânt înhumăție în firidă longitudinală, cu sicriu. Orientat, aprox. ENE-VSV. Camera de acces avea următoarele dimensiuni: L = 1m, I = 0,68 m, A =1m (-1,45 apare, fundul gropii era la -2,45 m). Firida: L = 1,10 m, I = 0,47 m, h = 0,35-0,50m, A = -1 m (- 2,45 m). Din schelet nu se mai păstrau decât câteva oase, astfel încât nu s-a putut stabili poziția acestuia. Inventar: cuie sicriu, 2 vase sticlă (unul fragmentar), căniță cu o toartă, monedă de bronz. Date: sec. II-III p.Chr.

M4 (24.05.2006): mormânt de înhumăție în firidă longitudinală, cu sicriu. Orientat ENE-VNV. Camera de acces: L = 2,30 m, I = 0,75 m, A = 3 m (apare la - 1, 45 m). Firida cu o înclinație de 45 grade spre V, avea următoarele dimensiuni: L = 2,60 m, I = 0,70 - 0,85 m, h = 1,00 - 1,20 m la intrarea în camera de acces, 0,40 m în capăt. Inventar: cuie sicriu, fragment os uman, câteva cioburi (friabile) de la un vas de sticlă. Lipsa scheletului se datorează infiltrațiilor de apă în sol. Date: sec. II-III p.Chr.

M5 (25.05.2006): mormânt de înhumăție în firidă longitudinală, cu sicriu. Orientat S-N. Camera de acces, distrusă, a fost surprinsă pe profilul de S al suprafeței SII. Firida, orientată S-N (coboară în pantă de 45 grade spre N), avea următoarele dimensiuni: L = 1,70 m, I = 0,60 m, h păstrată = 0,25 m, A maximă = 2,70 m. Scheletul, prost păstrat, avea o lungime aproximativă de 1,55 m. Întins pe spate, capul spre S și picioarele spre N; mâna dreaptă pe bazin, stânga lipsă. Inventar: cuie sicriu, căniță fragmentară, poziționată la piciorul drept. Date: sec. III-IV p.Chr.

M6 (27.05.2006): mormânt de înhumăție în groapă simplă. Dimensiuni: 2,80 x 2,50 m. Groapa avea ad. de 1 m (-2,45 m, fundul gropii) și conținea trei schelete (prost păstrate) în sicrie, orientate SSV-NNE (capetele spre V).

Scheletul nr. 1, de matur, situat în partea de S a gropii, avea mâna dreaptă pe bazin, mâna stângă „sub fermore”. Fără inventar. Oasele erau friabile. Lungimea scheletului, aprox. 1,55m.

Scheletul nr. 2 (mijloc), are mâna dreaptă pe bazin, mâna stângă „sub fermore”. Oasele friabile. Lungimea aproximativă 1,29 m. Inventar: vas mic de sticlă (pe umărul stâng).

Scheletul nr. 3, copil, întins pe spate; nu s-a putut stabili poziția mâinilor, datorită deteriorării scheletului. Inventar: un inel de bronz, în apropierea picioarelor. Lungimea aproximativă 0,90m.

Date: sec. IV-V p.Chr.

Concluzii: Suprafețele cercetate se găsesc în spatele imobilelor din strada M. Eminescu, care au fost ridicate în perioada interbelică. Terenul era profund afectat de gropi de var, gropi menajere, scurgeri și canale, care au fost utilizate, probabil, în perioada ridicării imobilelor. În partea de N a suprafeței SI a fost descoperită și o tranșee antiaeriană, cu proiectile netrase, din timpul celui de-al doilea război mondial. În consecință, multe din complexe, databile în sec. II-VI p.Chr., au fost afectate de intervențiile perioadei moderne, altele au fost distruse de gropile altor morminte suprapuse.

PI. 30

66. Corabia, jud. Olt [Sucidava]

Punct: Celei

Cod sit: 125551.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 113/2006

Colectiv: Petre Gherghe - responsabil, Lucian Amon (Univ. Craiova), Liviu Petculescu (MNIR), Cristina Mitar (MCDR Deva), Mircea Negru (USH București), Mirela Cojoc, Marius Bîciu, Alina Uță. (MAE Corabia)

Cea de a 64-a campanie de cercetări arheologice sistematice de la Sucidava - cartierul Celei - s-a derulat în intervalul 3-14 iulie 2006.

Au mai participat și studenții anului I de la specializarea Istorie din cadrul Facultății de Istorie, Filozofie, Geografie a Univ. Craiova, care, anual, efectuează aici practica arheologică. Menționăm și sprijinul primit din partea Primăriei orașului Corabia, căreia îi adresăm mulțumirile noastre.

Cercetările din vara anului 2006 s-au desfășurat doar în interiorul cetății romano-bizantine, mai precis în arealul desemnat sub denumirea de S2002. Aceasta ocupă un spațiu total de aprox. 720 m², fiind mărginită la V de clădirea cu hipocaust iar la S de *horreum*.

Reamintim faptul că aici, încă din anii precedenți, au fost deschise succesiv 16 casete (C1-C16) cu dimensiunile de 6 x 6 m, separate prin martori cu lățimea de 1 m. În casele C1, C2, C5, C6 și C8 au fost descoperite urmele unor construcții desemnate în plan prin literele A-D. În cazul zidurilor A, C și D, se păstrează doar ultima asiză a temeliei, cu lățimea de 0,40 m. Ele datează probabil din ultima etapă de funcționare a cetății romano-bizantine¹.

Obiectivul principal al săpăturilor arheologice a constat în identificarea unor eventuale noi construcții, stabilirea raporturilor cronologice dintre acestea și clădirile deja cunoscute. În acest fel se urmărește completarea treptată a informațiilor, destul de lacunare, cu privire la structura arhitecturală din arealul intramuran al cetății și introducerea unor noi elemente în circuitul de vizitare al sitului.

Cercetările au fost îngreunate de existența unor intervenții antropice mai vechi. Astfel, au fost sesizate numeroase gropi de demolare, cea mai mare apărând în casele C1 și C8², denumită Gr.1. Au fost identificate și două secțiuni, prima vizibilă în casele C1, C2, C6 și C7, orientată NV-SE, iar a doua în casele C3, C6, C11 și C16, dispusă aprox. E-V.

În partea sudică a S2002, (casetă C15) a fost descoperit un cuptor care nu este de factură romană și care pare a fi avut o durată de utilizare scurtă. În plan el prezintă două laturi

paralele, cu lungimea de 1,50 m, unite la extremitatea estică printr-o latură mai scurtă, cu aspect ușor absidial. Lățimea maximă interioară a cuptorului este de 1 m. Partea sa inferioară, cu ad. de 0,20 m, este săpată în pământ și are pereții alveolați, căptușiți cu o lutuială de pământ, arsă superficial. Fundul cuptorului este plan și prezintă în jumătatea estică o lutuială asemănătoare. În partea vestică, el păstrează o cantitate superficială de cenușă. Pereții care alcătuiau suprastructura cuptorului erau constituiți din fragmente de cărămizi romane refolosite, fără mortar, păstrate pe un singur rând. În interiorul cuptorului au fost descoperite câteva fragmente de rebuturi ceramice, specifice sec. XIII-XIV.

Celelalte structuri constructive identificate pe parcursul acestei campanii sunt concentrate în partea nordică a S2002 (casele C7, C8, C9, C10).

În caseta C8, la ad. de -1,15 m, a fost localizată o podea amplasată la V de zidul B (descoperit în campaniile precedente). Aceasta se păstrează pe toată lungimea casei (6 m). În schimb, spre E ea a fost total distrusă de principală groapă de demolare, menționată mai sus.

În câteva locuri de pe suprafața podelei se păstrează un strat de lutuială galben-roșcată care, la contactul cu zidul B, îmbracă și fața peretelui estic al acesteia. Sub stratul de lutuială se găsește un pavaj care conține trei straturi (de sus în jos): pietriș (0,04 m) și fragmente de cărămizi; pietriș (0,03 m), mortar (0,02 m) și fragmente de cărămizi; pietriș (0,06 m) și un „paviment” alcătuit din cărămizi sparte pe loc. Această structură sugerează existența a trei faze de reparații.

În corpul pavajului apare încastrat un șir neîntrerupt de cărămizi cu lățimea de 0,28 m, păstrat pe o lungime de 3,80 m și orientat aprox. N-S. În faza actuală a cercetării, presupunem că această amenajare reprezenta un canal de evacuare a apei spre Dunăre. De altfel, în caseta alăturată C7, la ad. de -1,30 m, a apărut un aliniament de cărămizi păstrat pe lungimea de 2,40 m, care, prin poziția sa, ar putea constitui urmele aceluiași canal.

În caseta C9, la -0,60 m (ad. nu este însă relevantă deoarece terenul coboară în pantă) a fost descoperit un zid de piatră legată cu mortar, având lățimea de 0,50 m. Prin orientarea și nivelul său el pare a se afla în legătură cu compartimentul nordic al clădirii hipocaust. Zidul prezintă două laturi, convergente în unghi drept. Latura orientată NV-SE, mai bine conservată, are paramentele fațetate și o lungime de 2,80 m. Latura plasată NE-SV se păstrează pe o lungime de 4,40 m dar extremitatea sa a fost tăiată de o mică groapă de demolare (Gr.3). În spațiul interior, delimitat de cele două laturi, apare o podea formată dintr-un rând de cărămizi, plasate pe o bază de pietriș amestecat cu mortar.

Tot groapa Gr.3 întrerupe un mic colț de zid ce apare din profilul estic al casei, și care pare a reprezenta prelungirea zidului B din caseta C8.

În aceeași casetă, spre N, au mai fost sesizate două gropi de demolare (Gr.2 și 4), iar spre V se delimitează o suprafață care conține mult pietriș și mortar, oarecum asemănător cu urmele identificate în structura podelei din caseta C8.

În caseta C10 a fost identificat un alt zid din piatră și mortar, cu stare de conservare precară. Are lățimea de 0,65 m și prezintă două laturi, cu lungimile de 1,40 m, respectiv 1,60 m. Deoarece a fost identificat la sfârșitul campaniei, motiv pentru care cercetarea sa nu a fost încheiată, nu excludem ca ultima latură menționată să se continue spre NE. Și el, prin

poziția sa, pare a se afla în corespondență cu clădirea cu hipocaust, situată la V.

În profilul nordic al casei, la -1,10 m, a fost descoperit un capăt de zid care, prin orientarea sa sugerează că reprezintă continuarea aceleiași structuri (zidul B) din casele C8 și C9, ipoteză în care acesta ar apare pe o lungime totală de peste 8 m.

Tot în C10, se delimitează o altă groapă de demolare (Gr.5) și o lentilă masivă de lutială, aprox. ovală, cu diametrul de cca. 1 m, care ar putea reprezenta resturile unei alte podele. Din profilul estic al aceleiași casei, la ad. de -1 m, apar urmele unei alte structuri constructive, orientată NV-SE, lungă de 1,75 m și lată de 0,70 m, care pare a reprezenta ultima asiză a unei temelii de zid din piatră.

Ultima structură descrisă se continuă și în caseta C7, unde apare la -1,25 m, cu o lungime de 1,14 m. Rezultă că lungimea totală conservată a temeliei este de aprox. 4 m.

În aceeași casetă, pe lângă aliniamentul de cărămizi menționat mai sus, a mai fost descoperit traseul unui alt zid de piatră. El este situat în colțul nord-vestic al casei, la -1, are de lățimea de 0,40 - 0,50 m și o lungime de 2 m. Capătul său estic a fost tăiat de traseul primei secțiuni vechi menționate la începutul acestor rânduri. În stadiul actual al cercetării este dificil de stabilit o corelație între acest zid și celelalte urme de construcții descoperite. Singura observație este faptul că el urmează aceeași direcție pe care este amplasată și latura sudică a construcției A, descoperite în campaniile precedente, în casele C1 și C2.

În concluzie, descoperirile din anul 2006 sugerează existența, în această zonă, a unor construcții necunoscute până în prezent. Se remarcă o clădire de mari dimensiuni, a cărei parte vestică a fost distrusă de o groapă de demolare. În structura podelei sale s-a conservat o porțiune dintr-un canal de evacuare a apei. În imediata apropiere a clădirii cu hipocaust, la NV de aceasta, au fost descoperite mai multe ziduri care, prin poziția lor, par a face parte dintr-un complex arhitectural mai vast, ce includea și clădirea cu hipocaust, cu care complexul era contemporan. Sperăm ca cercetările următoare să conducă la o mai clară reconstituire a acestuia.

Anexa 6

Pl. 31

Note:

1. Pentru detalii cu privire la aceste construcții, a se vedea P. Gherge, L. Amon, CCA 2004., p.100-1002; *idem*, *Noi elemente de arhitectură descoperite în zona cetății romano-bizantine de la Sucidava-Celei (jud. Olt) în campaniile de cercetări arheologice din anii 2002 și 2003*, în *Istorie și societate*, Ed. „Mica Valahie”, București, 2004, p. 25-43; *idem*, CCA 2005, p.100-102; *idem*, CCA 2006, p. 138-140.

2. Din informațiile culese de la localnici, groapa se continuă spre N, acolo unde există o altă clădire cu hypocaustum. Groapa ar fi fost făcută în timpul primului război mondial de armata germană, de aici extrăgându-se o mare cantitate de piatră utilizată la diverse lucrări genistice.

Abstract:

The archaeological research took place within the Roman-Byzantine fortress, on the area called “S2002”.

In the C13 area, there was discovered a post-Roman oven. Its lower part is dug in the ground and its walls are wrapped in an earthen coat, superficially burnt. The walls constituting the

structure of the oven were made of unused brick fragments. Inside it, ceramic parts belonging to the 13 - 14th century were discovered. In the C8 area, at 1.15 m depth, a composite pavement made of brick, gravel and cement was identified. It underwent several changes throughout time. Under it, there was a small sewage system made of Roman bricks. The western part was destroyed because of a hole. In the C9 area, there is a stone wall, with two perpendicular sides, bordering another pavement of brick and gravel. Due to its orientation, the wall is linked to the central heating building in the south. In the C7 and C10 areas, at 1 - 1.40 m depth, there are ruins of some other walls, which, at least partly, belong to a larger complex of architecture, including the central heating building erected at the same time. The discoveries also include ceramic objects, coins, metal, stone and horn and glass pieces.

67. Costișa, com. Costișa, jud. Neamț

Punct: Cetățuia

Cod sit: 122141.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 70/2006

Colectiv: Alexandru Vulpe- responsabil, Anca-Diana Popescu, Radu Băjenaru (IAB)

Săpăturile arheologice s-au desfășurat în perioada 21 august-17 septembrie, finanțarea fiind asigurată de MCC. Principalul obiectiv al campaniei din acest an l-a reprezentat examinarea structurii depunerilor neolitice și din epoca bronzului de platoul mai scund al „Cetățuiei” (platoul B).

Trei secțiuni, S VII, S VIII și S IX, au tăiat platoul pe lățime. S VII, trasată încă de anul trecut la 6 m spre E față de S VI/2005, se afla în zona central-vestică a platoului, care este, de altfel, și cea mai înălțată; avea dimensiunile 10 x 3 m. La 6 m distanță spre E se afla S VIII, cu aceleași dimensiuni, 10 x 3 m. Între cele două a fost deschisă în 2006 a treia secțiune, S IX, cu dimensiunile de 5 x 3 m. Cele trei secțiuni au fost caroiate din metru în metru, axul principal al tărușilor fiind fixat de-a lungul secțiunilor, pe direcția E-V. Ca urmare a cercetărilor din acest an și din anul trecut s-a putut observa că depunerea din epoca bronzului nu se întinde pe toată lățimea platoului B, ea fiind surprinsă doar pe cca 20 m din cei 50 m ai platoului. Depunerea neolitică, absentă în partea de V (vezi S VI/2005)¹, a fost observată pe o porțiune de 7 m în S VII și pare să continue către marginea de E a platoului, fiind mai întinsă decât depunerea din epoca bronzului.

Secțiunea S VII a fost redeschisă cu scopul de a finaliza cercetarea complexelor din epoca bronzului descoperite în anul 2005. Reamintim că în timpul campaniei arheologice din 2005, la ad. de 0,35-0,40 m în c. 1-2 și 4-7 au apărut resturile unor construcții “in situ”. În c. 1-2, relativ pe mijlocul secțiunii, se afla o vatră de mari dimensiuni (1,60 m diametru), cu arsură consistentă, amenajată pe un pat de pietricele (V.16/2005), acoperită parțial de de chirpici cu urme de nuiel (aveau aspectul unui perete prăbușit). În c. 4-7, pe o lățime de cca 2,30 m, se afla o aglomerare compactă de chirpici, cioburi și pietre. În general, cioburile se aflau printre chirpici, dar existau cel puțin două vase sparte *in situ* care acopereau chirpicii. Ceramica era de culoare portocalie și aparținea stilului Costișa.

În 2006, după ce complexele au fost dezvelite, s-a fixat un ax pentru a le secționa aprox. pe jumătate. Au fost demontați chirpicii care se aflau pe jumătatea dinspre N a V.16. A fost de asemenea demontată și jumătatea N a crusteii V.16, a cărei grosimea era de cca 1-2 cm, iar sub crustă a apărut un pat de pietricele, gros de aprox. 3 cm. Pe microprofilul rezultat din secționarea V.16 și a Cpl.1 s-a observat foarte clar structura și succesiunea complexelor arheologice; observațiile făcute pe microprofilul obținut prin secționarea complexelor au fost confirmate după demontarea jumătăților dinspre S a V.16 și Cpl.1. Structura Cpl.1 este următoarea: la baza lui se află bucăți mari de pereți, unele cu urme de fălțială (o pojghiță subțire de cca 1-2 mm, de culoare albă), peste care au fost sparte câteva vase Costișa. Vasele au fost apoi acoperite cu bucăți de chirpici, care nu prezentau însă o ordine evidentă a prăbușirii, fiind probabil aduși și îngrămădiți peste ceilalți. Peste acești din urmă chirpici au fost sparte alte vase de tip Costișa, cele mai bine reprezentate cantitativ fiind amforele cu decor incizat. Deasupra lor au fost puse, din loc în loc, pietre. Grosimea complexului este de cca 0,20-0,25 m, și se află într-un sol de culoare cenușie, cu o ușoară tentă de cafeniu datorată probabil prezenței chirpicilor. La baza complexului, la -0,64 m adâncime, prins în profilul de S, în dreptul c. 3, s-a găsit un inel de buclă din Cu/bz, cu sârmă dublă, asemănător pieselor descoperite în depunerea din epoca bronzului de la Siliștea (jud. Neamț)² sau celor de la Dunărea Mijlocie din mediul cultural Nitra³. Sub V.16 și Cpl. 1 au fost găsite puține fragmente ceramice neolitice care stăteau într-un sol de culoare cafenie (ale cărui limite nu se distingeau însă clar pe profile) în caroul 8/b-c al S VII a fost surprinsă intersecția secțiunilor S I/1959 și S II/1962.

În S VIII, aflat la 6 m spre E de S VII, la ad. de 0,15-0,20 m au fost găsite pietre și cioburi în c. 4-6/b-c. Acestea stăteau într-un pământ de culoare cenușie. În caroul 5b, între pietre, se afla o vatră de formă aprox. rotundă, cu dimensiunile 0,54 x 0,50 m, construită pe un pat de pietre (V.18/06). Între crustă și patul de pietre au fost găsite trei cioburi dintr-un castron Monteoru, stilul Ic2. Spre deosebire de platoul A, unde stratul de pietre care apare în depunerea Monteoru este consistent și compact, în S VIII pietrele nu formează o pânză densă. Sub stratul de pietre și sub V.18, în același sol de culoare cenușie, au fost găsite aglomerări de chirpici și fragmente ceramice Costișa pe o grosime de cca 0,12 m. Din păcate, în S VIII a fost surprinsă doar partea nordică a acestui complex. Sub complexul cu chirpici și ceramică Costișa au fost găsite puține fragmente ceramice neolitice (Precucuteni) și oase de animale, care se aflau într-un sol de culoare cafenie, cu o structură mai compactă, mai densă, față de solul cenușiu în care se aflau complexele din epoca bronzului.

S IX a fost trasată la cca 0,60 m spre E față de S VII și la 0,35 m față de S VIII. Doar în c. 5/b-c depunerile preistorice se aflau *in situ*, în restul secțiunii fiind surprinse secțiunea S II/1962 și caseta deschisă în 1962, pe profilul de S al lui S II/1962, ce avea dimensiunile de 6 x 4 m (potrivit jurnalelor de șantier ale lui Alexandru Vulpe și Mihai Zamoșteanu din 1962). În zona nederanjată, aflată lângă profilul de V al lui S IX, au fost găsite pietre și ceramică Monteoru pe o suprafață de cca 2,40 x 0,80 m, la aprox. 0,20 m adâncime. Sub stratul de pietre au fost găsiți chirpici cu direcția nuielilor orientată NE-SV, pe o porțiune de 0,90 x 0,40 m, care intrau în profilul de V. Acești chirpici făceau parte din peretele prăbușit peste V.16 din S VII. Între și sub chirpici au fost găsite cioburi Costișa. Complexele

din epoca bronzului stăteau în solul de culoare cenușie. Sub aceste complexe a fost găsit un număr redus de fragmente ceramice Precucuteni.

Rezultatele cercetărilor din campania 2006 sunt deosebit de interesante. Deși suprafața cercetată a platoului B este relativ redusă, s-a putut observa o concentrare a depunerilor din epoca bronzului în partea sa centrală, spre deosebire de situația înregistrată pe platoul A unde depunerile din epoca bronzului se concentrează pe marginile acestuia. O altă diferență o reprezintă bogăția și complexitatea amenajărilor Costișa descoperite pe platoul B, comparativ cu situația observată pe celălalt platou⁴.

Note:

1. A. Vulpe, A. Popescu, R. Băjenaru, CCA 2006, p. 141.
2. N. Bolohan, E.R. Munteanu, *Siliștea, com. Români, jud. Neamț*, în V. Căvruc, Gh. Dumitroaia (ed.), *Cultura Costișa în contextul epocii bronzului din România*, Catalog de expoziție, Piatra-Neamț, 2001, p. 44-46, pl. 40/1-3; N. Bolohan, *ArhMold* 26, 2003, p. 197, pl. 9/a-c.
3. Vezi, de exemplu, inventarul mormintelor din cimitirul de la Branč (Slovacia) în J. Vladár, *Pohrebiská zo staršej doby bronzovej v Branči*, Bratislava, 1973.
4. A. Popescu, R. Băjenaru, *MemAntiq* 23, 2004, p. 277-294; A. Popescu, *SCIVA* 54-56, 2003-2005 (2006), p. 313-322.

68. Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău

Punct: Cetățuia

Cod sit: 48708.01

Autorizație de cercetare arheologică sistematică nr. 24/2006

Colectiv: George Trohani - responsabil, Radian R. Andreescu (MNIR), Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Eugen Paveleț (MJIA Prahova)

Situl eneolitic de la Coțatcu, comuna Podgoria, este situat în partea de NE a județului Buzău, la cca. 15 km. NV de orașul Râmnicu Sărat, într-o zonă de dealuri, pe partea dreaptă a terasei medii a pârâului Coțatcu. Așezarea era protejată la V de pârâul Coțatcu, iar la N și S de două văioage adânci. Este posibil ca inițial aceste văioage să fi fost săpate de locuitorii așezării iar cu timpul ele să se fi adâncit ca urmare a erodării solului de către apele pluviale. Accesul la sit se face pe un drum îngust, situat în partea de E a așezării. Acesta face legătura între zona înaltă a terasei pârâului Coțatcu și zona de terasă medie pe care se află astăzi situl cercetat de noi.

Situl arheologic de la Coțatcu a fost descoperit de Vasile Motoașcă, directorul școlii din sat, în anul 1971, odată cu primele alunecări de teren ce au afectat zona. În anii 1973-1974 au fost întreprinse cercetări arheologice pentru recuperarea materialelor arheologice din complexele distruse prin alunecările de teren și pentru stabilirea stratigrafiei așezării. Cercetările au fost conduse de Vasile Drâmbocianu de la Muzeul Județean Buzău. Acesta nota că suprafața totală a așezării la acea dată era de cca. 775 m² și că în jur de o treime din ea s-a distrus prin alunecările de teren. Din însemnările de șantier ale lui Vasile Drâmbocianu am aflat că acesta a trasat în centrul așezării o secțiune, orientată pe direcția E-V (40 x 1,5 m), scopul fiind de a afla stratigrafia

ășezării. Cercetările lui Drâmbocianu au ajuns în unele locuri ale secțiunii până la ad. de 4,20 m. Arheologul nu precizează în însemnările sale dacă a ajuns la pământul steril din punct de vedere arheologic, dar nota că obiectele și complexele descoperite pot fi atribuite culturii Gumelnița.

În urma unor cercetări arheologice de suprafață desfășurate în zonă am sesizat că procesul de eroziune a solului în perimetrul ășezării de la Coțatcu s-a accentuat și în prezent; suprafața ce mai poate fi cercetată arheologic nu depășește 500 m². Din secțiunea de 40 m trasată de Drâmbocianu, nu se mai păstrează astăzi mai mult de 20 de metri. Surparea ășezării este pronunțată în zona centrală unde a fost trasată secțiunea din 1973.

Obiectivele demersului nostru arheologic au fost stabilirea stratigrafiei și cronologiei ășezării precum și evaluarea densității locuirii.

În malurile rupte, pe partea de V a ășezării, cea din apropierea pârâului Coțatcu, au fost sesizate urmele mai multor locuințe incendiate și neincendiate.

Au fost trasate două suprafețe de cercetare. Prima, numită P1, în lungime de 18 m, a fost trasată în partea de NV a ășezării, pe direcția NV-SE, în imediata vecinătate a râpei, cu scopul de a îndrepta malul rupt și a stabili stratigrafia acestei zone. A doua suprafață cercetată, în lungime de 10 m, a fost numită P2 și a avut drept scop îndreptarea profilului nordic al secțiunii trasate de V. Drâmbocianu.

În P1 am descoperit urmele a trei locuințe de suprafață incendiate care par a fi dispuse în linie. Locuințele au fost construite pe sistemul clasic pentru această perioadă: cu structură de bărne și pereți făcuți din împletitură de nuiele lipită cu lut. Cercetarea noastră a atins în această suprafață (P1) ad. de 0,60 - 0,70 m. Cercetarea locuințelor nu a fost finalizată, în campania din anul 2006 demontându-se numai nivelul de distrugere. În locuințe am descoperit o cantitate mare de vase ceramice fragmentare, câteva fragmente de statuete zoomorfe și antropomorfe precum și unelte (de silex, os și piatră).

Materialele arheologice descoperite în nivelul I pot fi încadrate aspectul cultural Stoicani-Aldeni).

În secțiunea de control stratigrafic numită de noi P2 (10 x 1,5 m), am descoperit urmele mai multor locuințe. În capătul vestic al P1 am descoperit colțul de SE al locuinței L3. Urmele locuinței L3 au fost descoperite la ad. de 0,60 m. Sub podeaua acestei locuințe era o groapă cu pereții arși cu pietre pe fundul ei. Sub primul nivel de locuire am sesizat un nivel de culoare gălbuie, gros de cca. 0,40 - 0,50 m, posibil de la o amenajare.

În c. 3 și 4 au fost descoperite după -1,30 adâncime o succesiune de lutuie de culoare cenușiu-gălbuie și lentile din chirpici ars care ar putea proveni de la o locuință.

În capătul estic al P2 a fost descoperită o aglomerare de fragmente ceramice și bucăți de chirpici. Materialul ceramic descoperit în acest complex cuprinde un vas întreg, fragmente ceramice decorate cu incizii și pictură cu grafit. În același complex am descoperit fragmente de vase lucrate din ceramică fină, lustruită, precum și fragmente ce provin de la vase din pastă ceramică grosieră, uneori decorate cu barbotină. Pe baza materialelor arheologice descoperite în această locuință putem atribui acest nivel aspectul cultural Stoicani-Aldeni. Unele materialele au analogii în etapă târzie a fazei Gumelnița A1 sau în începutul fazei Gumelnița A2. Fragmentele ceramice decorate cu motive incizate par a fi de tradiție Precucuteni III, la fel și vasul întreg.

În c. 1 al P2 am încercat să adâncim sondajul până la nivelul steril din punct de vedere arheologic. În acest sens am realizat sondajul până la ad. de 3,40 m, fără a ajunge la nivelul steril. Nivelurile de sub locuințele ce aparțin nivelului 2 se prezintă sub forma unor depuneri de pământ negru cenușiu (cu urme de ardere – cenușă, cărbune, fragmente de chirpici), amestecat cu fragmente ceramice și oase de animale. La ad. de 2 m în c. 1 al P2, a fost sesizată o groapă în umplutura căreia au fost descoperite fragmente ceramice, oase de animal, precum și un craniu de animal depus pe un pat de pietre. Ceramica descoperită în nivelul inferior de la Coțatcu este de calitate foarte bună. Pe lângă fragmentele ce provin de la vase lucrate din pastă grosieră și decorate cu barbotină, am descoperit fragmente ceramice lucrate din pastă ceramică fină, bine lustruită, decorate cu caneluri, motive incizate și alveole obținute prin presarea cu degetul. Câteva fragmente ceramice prezintă pictură cu roșu sau alb asociată cu motive geometrice incizate. Pe un fragment de vas lucrat din pastă grosieră am sesizat urme de pictură crudă cu roșu. Materialele ceramice descoperite în acest nivel au analogii în cultura Gumelnița, faza A1. De asemenea influențele precucuteniene sunt vizibile la nivelul formelor și decorului (motive geometrice incizate, șiruri de alveole dispuse pe umărul vaselor).

În campania următoare obiectivele principale sunt definitivarea coloanei cronologico-stratigrafice și stabilirea legăturilor dintre ășezare și terasă.

69. Covasna, jud. Covasna

Punct: Cetatea Zânelor

Cod sit: 96441.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 48/2006

Colectiv: Valeriu Sîrbu – responsabil (M Brăila), Viorica Crișan – responsabil sector (MNIT), Monica Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), Mariana-Cristina Popescu (UBB Cluj), Virgil Apostol (MNIR), Letiția Cosneanu (ARA), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (FIB)

Prima descriere amplă a cetății este făcută de Orbán Balázs¹ în a doua jumătate a sec. XIX-lea.

Cetatea Zânelor a intrat în atenția arheologilor din anul 1942 când Alexandru Ferenczi², reputat arheolog clujean, a făcut aici primele cercetări stabilind, pe baza materialelor descoperite, că impresionantul monument este opera getodacilor. Cercetările au continuat în campanii sporadice conduse de C. Daicoviciu (1949)³ și Z. Székely (1968)⁴, ale căror rezultate au confirmat și întărit observațiile făcute de Alexandru Ferenczi. Din 1998 au fost inițiate săpături sistematice de amploare, ele desfășurându-se în fiecare an.

Urcând din orașul Covasna pe firul apei Covasnei ajungi în Valea Zânelor, iar de aici, lăsând în stânga apa Covasnei, și mergând în continuare pe valea pârâului Miska, vizitatorul este întâmpinat de un peisaj splendid – în dreapta Dealul Dolomir, în spatele lui Dealul Solyomkö, iar mai în spate un vârf stâncos numit Poarta Vânturilor. Dealul Chel (Kopasz hegy) începe chiar din oraș și jalonează, pe partea dreaptă, până la un punct, valea Covasnei, se unește, apoi, prin vârful Timsos cu Poarta Vânturilor. Toate aceste dealuri, înalte de peste 1300

m, închid ca într-o cunună *Dealul Cetății*, lăsând deschisă vederea numai spre oraș și depresiunea Târgului Secuiesc.

Muntele Cetății are aspectul unui trunchi de con cu partea de N abruptă și o șa de legătură cu dealul Chel, pe partea sudică. Pe pantele de E, S și V au fost amenajate mai multe terase, dintre care patru, împreună cu platoul, au fost fortificate.

Cercetările întreprinse începând cu anul 1998 s-au concentrat, în primul rând, pe rezolvarea problemelor legate de amenajarea și fortificarea teraselor și, implicit, pe rezolvarea problemelor legate de datare. Astfel, au fost dezvelite mai multe structuri de ziduri construite din piatră locală (plăci de gresie) legată cu lut. Dintre acestea, ansamblul descoperit în zona de îmbinare a Teraselor a II și a III este cel mai interesant și spectaculos. Acest ansamblu este alcătuit dintr-un bastion (cu latura de 8,65 m), din zidul de curtină al Terasei a II-a ce se atașează bastionului, și, în porțiunea decopertată din partea inferioară a fundației, curții Terasei a III-a.

În secțiunile de control trasate (S 18, S7E) au fost observate, stratigrafic, două nivele mari de amenajare, delimitate de un strat consistent de lut galben pigmentat. În cadrul primului nivel, au fost delimitate trei faze de amenajare. Al doilea nivel, la acest stadiu al cercetărilor, pare să fi avut două faze.

Au fost descoperite mai multe construcții/locuințe, dintre care cel mai spectaculos este un edificiu cu baza de piatră, cu latura de 12 m, situată pe Terasa a III-a.

Materialul arheologic descoperit este divers: ceramică modelată cu mâna și cu roata, amfore elenistice și romane, ceramică de import, podoabe, monede, obiecte de fier și de bronz, unelte de piatră.

Pe baza materialului descoperit și a observațiilor stratigrafice *Cetatea Zânelor* a fost încadrată cronologic în perioada cuprinsă între sec. II a. Chr. – începutul sec. II p. Chr. Prima fază de construire a ansamblului a fost începută cândva pe parcursul sec. II a. Chr., urmată de o distrugere (probabil în vremea lui Burebista) și, apoi, de o refacere la sfârșitul sec. I a. Chr. – încep. sec. I p. Chr. Cetatea a fost arsă și dărâmată la cucerirea romană sau imediat după aceasta.

În campania din 2006 au fost finalizate secțiunile S7E și S7F, a fost deschisă o nouă secțiune - S7G (10 x 4 m), în zona de îmbinare a Teraselor a II-a și a III-a, și au fost luate măsuri de conservare primară a zidurilor descoperite.

Secțiunea S7E, trasată în campaniile anterioare pe Terasa a II-a, a fost extinsă cu o suprafață de 9,5 x 9 m, scopul propus fiind dezvelirea integrală a colțului estic și a laturii de pe terasă a bastionului, a feței interioare a curții terasei a II-a și păstrarea integrală a profilului ESE pentru stratigrafie.

Pe profilul ESE au fost observate două nivele mari de amenajare, delimitate de un strat consistent de lut galben pigmentat. În cadrul primului nivel au fost delimitate trei faze de amenajare, iar al doilea nivel pare a avea două faze. Situația surprinsă pe acest profil confirmă observațiile făcute în anii precedenți pe profilul ESE al secțiunii S18.

Dacă în campaniile anterioare a fost cercetat nivelul doi dacic, în 2006 săpătura a continuat prin cercetarea primului nivel de locuire dacică. În cadrul acestui nivel au fost descoperite, corespunzător primei faze, resturile unei vetre și unor bărne arse și, corespunzător fazei a doua, resturi de bărne și de arsură. Aceste două faze au fost deranjate de o construcție de mari dimensiuni, amenajată în faza a treia, în imediata apropiere a bastionului și zidului de terasă, ale căror

vestigii urmează să le cercetăm în campaniile viitoare. De asemenea, la 1,60 m de colțul estic al bastionului, a apărut un pavaj din dale de gresie, observat pe o suprafață de 1,20 x 1,20 m; deocamdată, nu putem preciza rostul acestui pavaj.

Secțiunea S7F a fost trasată în campania anterioară pe panta Terasei a II-a pentru degajarea laturii de SE a bastionului și surprinderea feței exterioare a curții. Anul acesta obiectivele propuse în zonă au fost atinse.

Zidul din marginea Terasei a II-a, în suprafața decopertată (2,60 m), are lățimea de 4,20 m și se atașează laturii de ESE a bastionului. Fața interioară a zidului se păstrează pe o înălțime de 1,10 m, iar fața exterioară pe o înălțime de 0,85 m. La exterior, zidul era sprijinit de un rambleu amenajat din dale din gresie și pământ galben cu așchii de gresie.

Latura de SE a bastionului, în zona cea mai bine conservată, are o înălțime de 3,70 m. Din păcate, această latură, ca și rambleul corespunzător, sunt foarte deteriorate.

În campaniile precedente, în colțul de V al bastionului, a fost degajată o platformă patrulateră (B1) iar anul acesta, în colțul de E al bastionului, a fost identificată o platformă analoagă (B2). Ca și în cazul platformei B1, nu se constată o ruptură între aceasta și țesătura bastionului. Spre deosebire de platforma B1, platforma B2 este triunghiulară și construită în treaptă, urmând linia pantei de-a lungul laturii de SE a bastionului, pe o lungime de trei metri. Rambleul aferent laturii de SE a bastionului și curții terasei a doua a fost amenajat sprijinindu-se pe aceasta.

În S7E, în imediata apropiere a pavajului și a laturii construcției corespunzătoare fazei a treia a primului nivel dacic, a fost deschisă o casetă, de 1,20 x 2 m și ad. de 1,75 m, pentru a se ajunge la baza fundației bastionului. Pe latura bastionului, astfel degajată, au fost observate trei zone distincte de amenajare a fundației bastionului corespunzătoare celor trei faze ale primului nivel dacic.

Materialul arheologic descoperit este bogat și variat: ceramică geto-dacică (modelată la roată și cu mâna), fragmente de sigillate pontice, fibule din fier și bronz, colane din bronz, brățări, mărgel, pandantive din bronz și din argint, cuțite din fier, fusaiole etc., Materialul descoperit provine, în mare parte, din construcția cercetată în secțiunea S7E.

Secțiunea S7G (4 x 10 m) a fost trasată pe pantă, în zona de îmbinare a Teraselor II și III, paralel cu secțiunea S7C și în prelungirea secțiunii S7D, cu scopul de a se degaja zidul de curtină al Terasei a III-a, de a se stabili raportul dintre acesta și zidul de curtină al Terasei a II-a și modul de amenajare a pantei dintre cele două terase. În campania din 2006 am reușit doar să degajăm depunerile (groase de aprox. 1 m), formate din pământ și pietre aruncate din secțiunile mai vechi, plus stratul de crengi și lemne putrezite, rezultat în urma degajării cetății de copacii căzuți în timpul furtunii din anul 1995, și să ajungem la partea superioară a curții Terasei a III-a.

Cercetarea în acestui sector a fost întreruptă datorită lucrărilor de protecție primară a structurilor de ziduri descoperite pe Terasa a II-a și a bastionului, inițiate de asociația ARA (Arhitectură. Restaurare. Arheologie), prin membri săi, care fac parte din colectivul de cercetare a sitului⁵. S-a optat pentru sprijinirea zidurilor cu panouri de lemn întărite cu contravântuiri și rambleu din pământ bătut. Panourile au fost gândite pe module de minim 1 m lățime, astfel încât să se poată repara mai ușor și, dacă se impune cercetarea unei zone anume, să fie scoase doar panourile necesare. De

asemenea, au fost amenajate, pe drumul înspre cetate, marcaje și locuri de popas pentru turiști.

Materialele arheologice descoperite în campania anului 2006 au fost spălate, marcate și inventariate la MCR, conform protocolului încheiat cu acesta.

S-au folosit mijloace clasice și moderne de înregistrare a descoperirilor: stații GPS, stație totală, aparate foto digitale, camere video etc.,

Pl. 32

Note:

1. *A székeyföld leirasa*, Pesta, III, 1869
2. Documentația de șantier întocmită de Al. Ferenczi s-a pierdut. O parte din materialele descoperite de el se află la MNIT
3. C. Daicoviciu și colaboratorii, SCIV 1, 1950, p. 119-120;
4. Z. Szekely, SCIV 23, 1972, 2, p. 201 – 214;
5. A se vedea site-ul www.simpara.ro

Abstract:

During the campaign of 2006 sections S7E and S7F were finalized. A new section, S7G, was opened in the junction area between the 2nd and 3rd terraces. At the same time basic measures of preservation have been taken for the unveiled walls.

The section S7E was placed already in the previous campaigns on the second terrace and now it was extended. The aim was: to entirely unveil the bastion's eastern corner and its side on the terrace; the inner side of the second terrace's courtine; to entirely preserve the ESE profile for stratigraphical reason. Section S7F was marked up in the previous campaign on the 2nd terrace slope to release the SE side of the bastion and to identify the outer side of the courtine. The aims of this year campaign were all fulfilled.

On the ESE profile of the section S7E two large layers of fittings out. They are delimited by a strong layer of yellow clay and pigments. Three phases of fitting out were identified in the first layer while the second level is a compact one. The situation revealed by this profile is a confirmation of what we have observed in the previous years on the ESE profile of the section S18. At the same time, a construction of large sizes was unveiled in section S 7E. It belongs to the third phase of the first level of Dacian inhabitancy.

In the uncovered area the wall on the edge of the second terrace is 4.20 wide and is stuck to the ESE side of the bastion. The inner side of the wall is preserved at height 1.10 m while the outer side for 0.85 m. On its external side the wall was "laid" on a bank of gritstone and yellow soil with gritstone splinters.

On its best preserved side the bastion's SE side has a height of 3.70 m. In the southern corner of the bastion was discovered a new platform (B2) an analogy for the platform (B1) located in the western corner of the same bastion.

A rich and various archaeological material was found: Dacian pottery (wheel- and hand made), fragments of terra sigillata from the Black Sea, iron and bronze brooches, bronze necklaces, bracelets, beads, bronze and silver pendants, iron knives, loom weights etc. Most of the material was found in the building researched in the section S7E.

Section S7G was not finished and it will be done in the following campaigns.

At the end of campaign basic conservation measures have been taken for the walls uncovered on the second terrace and the bastion.

The archaeological materials of the campaign 2006 were washed up, marked and inventoried at the National History Museum of the Eastern Carpathians in Sfântu Gheorghe following the agreement signed up with this institution.

70. Craiva, com. Cricău, jud. Alba

Punct: Piatra Craivii

Cod sit: 4160.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 7/2006

Colectiv: Vasile Moga - responsabil, Cristinel Plantos – responsabil sector (MNUAI), Daniel Costin Țuțuianu - responsabil sector, Antoniu Marc (MCDR Deva), Marius Breazu, masterand Mircea Gligor (Univ. Alba Iulia)

În intervalul cuprins între 07 iulie – 06 august 2006, cu fonduri de la C.J Alba¹ și MCC au continuat cercetările arheologice sistematice în situl de la Craiva „Piatra Craivii”.

Situl arheologic de la „Piatra Craivii” se află plasat, din punct de vedere fizico-geografic, pe ramura de SE a Munților Apusenii, în subdiviziunea Trascău pe, o *klippă* calcaroasă cu o altitudine maximă de 1078 m. Stânca dominantă, aflată nu departe de valea Mureșului, la 20 km N de Alba Iulia, oferă o excelentă vizibilitate în bazinul mijlociu al râului mai sus menționat. Motivația așezării comunităților umane de-a lungul timpului aici (din preistorie și până spre sfârșitul evului mediu) se leagă de bogatele zăcămintele metalifere din acest areal alături, evident, de poziția strategică în controlul rutelor de comunicație din acest areal.

Chiar dacă o serie de artefacte de la Piatra Craivii provin din descoperiri arheologice datând de la sfârșitul veacului al XIX-lea, investigațiilor arheologice sistematice, de aici, sunt legate de cercetările începute în anul 1960 de către Gh. Anghel la fortificația medievală, cu prilejul cărora au apărut și materiale aparținând epocii dacice. Ca urmare, în campaniile următoare cercetările se vor intensifica și vor duce la o lărgire a colectivului sub îndrumarea lui I. Berciu. Astfel, s-au descoperit și cercetat mai multe terase antropogene alături de fortificația a ceea ce se va dovedi un important centru de putere dacic, indentificat ipotetic ca și anticul *Apoulon*. Între descoperirile remarcabile se numără o serie de spații de cult, ateliere etc. O serie de verificări și sondaje, care au dus, printre altele la descoperirea unui al treilea sanctuar, au fost efectuate spre sfârșitul anilor '80 de către I. Glodariu și V. Moga.

Obiectivele campaniei din cursul anului 2006 au constat în continuarea cercetărilor în sectoarele începute în campania din anul 2005, anume pe terasa a V-a și în punctul „Sura” dar și deschiderea unor noi suprafețe, în speță pe terasa Bănuțului și pe terasa a IX-a, alături de dezvelirea sanctuarului de pe „terasa balcon”.

În S I, de pe terasa a V-a, s-a continuat cercetarea incintei circulare. Din păcate, aceasta ce a fost vandalizată în toamna anului 2005. În contextul în care regimul termic de peste iarnă a afectat cele două profiluri longitudinale, unitatea de săpătură a fost lățită cu câte 10 cm pe fiecare latură. Cercetarea parțială a ei ne-a oferit noi informații cu privire la datare, (prezența unui

segment dintr-o centură cu astragale ne sugerează funcționarea s-a în sec. I a. Chr.), dar și în ceea ce privește sistemul de construcție (prin surprinderea unui nivel lipitură de perete ars).

Cercetarea a continuat și în punctul „Șura”, S II/2005 oferind câteva informații suplimentare cu privire la complexul dacic surprins aici parțial în campania precedentă.

S III/2006 a fost trasată în prelungirea S II/2005, cu un martor de 0,50 m, având dimensiunile de 10 X 1,5 m. Rostul ei a fost acela de a surprinde continuarea complexului mai sus amintit, dar și de a secționa complet terasa din acest punct. Rezultatele s-au dovedit interesante, constatându-se, ca și în cazul S II/2005, același sistem de amenajare a stâncii locale prin tăiere, după care s-a dezvelit o platformă de piatră nefasonată, lungă de cca. 8,5 m, ale cărei rosturi nu pot fi încă precizate.

Pentru dezvelirea integrală a locuinței dacice menționate s-a trasat paralel cu SII/2005 o altă unitate de cercetare și anume S IV/2006 cu dimensiunile de 10 X 3 m, ce a fost săpată până la nivelul complexului.

Un alt sector de cercetare în situl de la Piatra Craivii îl reprezintă „Terasa Bănuțului, terasa monumentală, situată în partea estică a masivului, sub vârful Bănuțului.

Aceasta este săpată în stâncă și are dimensiunile aproximative de 60 x 14 m. Cercetările mai vechi de aici sugerau existența, printre altele, în antichitate, a unui sanctuar dacic și a unor substructii medievale. În campania din 2006 s-a trasat o singură secțiune de control având dimensiunile de 9 X 2 m, amplasată perpendicular față de stâncă, fiind situată în spațiul dintre săpăturile din anii '60 și cele din 1988. Imediat după înlăturarea stratului vegetal, au fost găsite fragmente ceramice aparținând epocii dacice, evului mediu dar și contemporane. În caroul 1, chiar la baza stâncii a fost surprinsă o vatră de foc, folosită după toate probabilitățile în urmă cu 50 - 60 de ani, ceramica surprinsă găsindu-și analogii în ceramica tradițională românească. Din punct de vedere stratigrafic, situația se prezintă astfel:

0 -0,15 m - strat vegetal de pădure format din frunze și resturi de iarbă.

-0,15 -0,30 m - strat negru amestecat cu piatră și materiale aparținând evului mediu și epocii dacice.

-0,30 -0,55 m - nivelul dacic cu artefacte de toate categoriile, totul „in situ”.

-0,55 -0,65 m - strat de lut gălbui cu piatră mărunță în compoziție, formează un pat peste care a fost așezată locuirea dacică.

Dacă evul mediu este pentru moment slab reprezentat materialele descoperite fiind amestecate cu cele de factură dacică, s-a putut surprinde un nivel de locuire subțire aparținând acestei epoci.

Descoperirea cea mai importantă este, pentru moment, reprezentată de cele două plinte rotunde din calcar aparținând unei construcții ce se circumscrie unui sanctuar dacic. Una din ele se află clar în poziție „in situ” fiind surprins, în urma secționării, și patul pe care a fost așezată. Cea de a doua, deși spartă, după toate probabilitățile se află și ea în aceeași situație dar condițiile (aparitia la finalul șantierului), nu ne-au permis să verificăm poziția ei. Plintele au dimensiunile clasice, ca cele din Munții Orăștiei, fiind mai mari decât cele descoperite până acum la Piatra Craivii (diametru 0,55 m, înălțimea de 0,22 m). Distanța dintre plinta I și plinta II este de 0,74 m.

Despre prezența unui sanctuar pe această terasă se presupunea, în urma săpăturilor din anul 1988 dar se considera că a fost distrus iar plintele reutilizate în evul mediu. Cu acel prilej a fost găsită întâmplător o jumătate de plintă de altă formă și dimensiune (diametru 0,45m; înălțime-0,16) aflată în poziție secundară²

Interesant este că pe nivelul celor două plinte a fost descoperită o mare cantitate de ceramică în cea mai mare parte întregibilă, obiecte de podoabă (cca. 8 fibule de fier, bronz și argint), fragmente de țiglă de la acoperiș, cute din piatră, fusaiole de la un război de țesut, rășniță de piatră fragmentară, monedă republicană de argint datată în anii 42-41 a.Chr., importuri romane (fragment din atașul unei situla de tip Eggers 18), piese de armament (vârfuri de săgeți).

Moneda a fost descoperită pe nivelul plintei I, la o distanță de 1,14 m de aceasta. Nu s-a constatat nicio urmă de incendiere sau de distrugere intenționată a respectivului obiectiv. Acesta este impresia pe care ne-a lăsat-o campania din acest an dar extinderea săpăturii în această punct ne vor putea aduce, sperăm, date noi în ceea ce privește sanctuarul. Bogăția materialului descoperit și diversitatea lui, în contextul în care restul aparițiilor de acest tip din Dacia se caracterizează prin lipsa aproape totală a inventarului, să deschidă noi proiectii în analiza acestui tip de spații. Tocmai în acest context, se impune o cercetare mai amănunțită și extinsă a terasei Bănuțului pentru dezvelirea integrală a acestui edificiu.

Un alt punct în care ne-am axat cercetarea în campania din 2006 l-a reprezentat, ținând cont de faptul că așezarea civilă, în zona nordică a masivului calcaros a fost mai puțin cercetată, pornind de la o groapă de braconaj sesizată din campania anterioară, s-a realizat pe terasa a IX-a un sondaj. Acesta a fost notat S VI având dimensiunile de 4 x 1,5 m, orientată NNV-SSE. În urma cercetării sale, s-a constatat existența unui nivel sporadic de locuire aparținând epocii dacice, cele mai multe materiale aparținând epocii bronzului (cultura Wietenberg) și perioadei de tranziție la epoca bronzului (cultura Coțofeni).

În fine, un alt sector pe care s-au desfășurat activități de cercetare îl reprezintă „terasa balcon”. Scopul a fost dezvelirea sanctuarului găsit aici în anii '60, pentru a fi ridicat din punct de vedere topografic. Din păcate s-a constatat distrugerea sa aproape integral, din el se mai pastrează doar 5 plinte, aflate și ele în poziție deranjată.

Campania din anul 2006 de la Piatra Craivii s-a dovedit a fi una deosebit de fructuoasă. Se detașează dezvelirea parțială a unui sanctuar cu un bogat inventar, cu interesante elemente arhitecturale (ne gândim aici și la faptul că a fost acoperit cu țiglă de foarte bună calitate), descoperire ce poate aduce elemente noi în studiul religiei dacice. A fost continuată ridicarea topografică, zona teraselor fiind ridicată într-o foarte mare măsură.

În altă ordine de idei, cu sprijinul și în parteneriat cu Consiliul Județean Alba au fost realizate și montate panouri de prezentare a sitului, fiind alocate fonduri și pentru cercetarea interdisciplinară a obiectivului de la Piatra Craivii, dintre care amintim analize fizico-chimice pentru piesele de metal și procurarea de ortofotoplanuri cu situl.

Note:

1. Adresăm calde mulțumiri Serviciului Salvamont din cadrul Consiliului Județean Alba pentru sprijinul acordat pe tot parcursul desfășurării cercetării arheologice.

2. V. Moga, *Research stages of the settlement and Dacian fortress of Piatra Craivii (Alba county)*, în *Daco-Geții*, Deva 2004.

71. Crețești, com. Crețești, jud. Vaslui

Punct: La Intersecție

Cod sit: 163217.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 7/2006

Colectiv: Vicu Merlan – responsabil, Paul Salomeia (M Huși)

Obiective: decopertarea integrală a L5 din S4; săparea unei noi secțiuni S5.

Realizări: săparea integrală a secțiunii S5; decopertarea integrală a locuinței L5 descoperită din campania 2004 în S4 și terminată în 2006 în S5;

Începând cu m. 9 din S4 a fost descoperit un complex ceramic alcătuit dintr-un bol fragmentar reîntregibil, oase, pietre, iar la m. 14 fragmente ceramice tip „Cucuteni C” cu scoică pisată în pastă, păstrată într-o stare mediocră. În c. 13 la -0,70 m a apărut o statueta zoomorfă (berbec), păstrând picioarele din spate ușor tocite. Sub masa de chirpici a locuinței L5 s-a conturat o groapă de fundare cucuteniană G14 în care s-au descoperit fragmente ceramice arse puternic, contorsionate, din cauza unui incendiu. Ceramica păstra încă urme de pictură bicromă iar în jur s-au mai găsit și câteva oase. În aceeași groapă, în dreptul c. 13 (aprox. în zona centrală a locuinței L5) a fost găsit un corn de bour (*Boss primigenius*) de 35 cm lungime și cu un diametrul la baza de 10 cm iar la vârf, unde era rupt din vechime, avea 4 cm. Alături au fost găsite și fragmente ceramice pictate policrom, dar majoritatea sunt corodate de aciditatea solului. În c. 9 la -0,60 m a apărut un schelet de matur, fiind orientat E-V, cu capul spre răsărit și picioarele spre apus, mormânt aparținând culturii Noua. Fața era orientată în sus, mâinile deasupra toracelui și bazinului, iar coloana vertebrală avea o curbă pronunțată mai ales la nivelul zonei superioare (cervicale). Starea de conservare a M13 era bună. Avea în inventar o ulcă din lut ars cu tortițe supraînălțate, păstrată fragmentar, depusă în zona picioarelor. M13 este singurul mormânt descoperit până acum care a străpuns nivelul de chirpici și platforma locuinței cucuteniene.

A fost trasată și o nouă secțiune S5 (20 x 2 m) paralel cu S4 pe direcția SE-NV, care a avut ca scop decopertarea locuinței L5 descoperită, încă din 2004 în S3, care se prelungea în afara S4 spre V. Locuința L5 a fost surprinsă de la m. 7 și a continuat până la m. 16, dar s-a constatat că aceasta iese și din perimetrul S5 spre V între c. 11-16 (bucăți de perete se aflau în exteriorul locuinței). Decopertarea a fost ușurată și de lucrările antropice recente de nivelare a platoului cu ocazia astupării gropii de lut, exploatată de localnici. Astfel nivelul cucutenian a apărut la cca. -0,40 m în partea de S a S5 și la -0,60 m în N.

Groapa de fundare descoperită încă din S4 se continua și în S5 (sub masa de chirpici a platformei care are amprente de bârne masive și crengi). Între m. 8 și m. 9, în partea estică a

secțiunii și în martorul dintre S4 și S5, a apărut un nou mormânt M14. Starea de conservare mediocră; nu avea nici un obiect în inventar.

În concluzie, prin campania din iulie - septembrie 2006 s-a decopertat aproape în întregime locuința L5, care a fost identificată încă din 2004 în S3 și a continuat și în S4 și S5. Sub chirpicul locuinței s-a găsit groapa de fundare (caracteristică tuturor locuințelor cercetate de la Crețești – „La Intersecție”). S-au mai găsit încă două morminte din epoca bronzului, care fac parte dintr-o necropolă Noua.

Abstract:

During the 2006 campaign, we researched the entire house L5, identified since 2004 in the trenches S3, S4 and S5, and dated in Aeneolithic, Cucuteni Culture. We discovered a fragmentary bowl, ceramic sherds, bones, stones, a zoomorphic statuette (ram), and the foundation pit of the house (G14) with strongly burnt pottery fragments wearing traces of bichrome painting, bones and a Boss primigenius horn 35 cm long and 10 cm wide at the bottom, broken in Antiquity. We excavated the entire south-west area of the house and identified also parts of the platform made of large wooden beams under the earthen clay mass of the fallen walls.

We also discovered two inhumation graves from the late Bronze Age (Noua Culture), M13 and M14, probably from a necropolis. M13 had a small double handled fragmentary pot at the feet of the skeleton oriented east-west, looking west. M14 had no inventory.

72. Dalboșeț, com. Dalboșeț, jud. Caraș-Severin

Cod sit. 52589.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 96/2006

Colectiv: Mariana Crînguș-Balaci, Atalia Ștefănescu (UV Timișoara)

În campania din 2006 am continuat cercetarea sistematică a edificiului de la Dalboșeț prin trasarea a două secțiuni și a unei case.

Secțiunea numită de noi SI/2006 a fost trasată la 5,75 m de casa proprietarului N. Găină și perpendiculară pe secțiunea S/2005. Dimensiunile lui SI/2006 au fost de 14X1,20 m, iar caroiul a fost trasat din 2 în 2 m.

În SI au apărut nivele noi care țin nu de o locuire romană, ci de o locuire preistorică, această atribuire făcând-o pe baza puținelor fragmente ceramice descoperite de noi, dar care pot fi încadrate unei locuiri preistorice.

Stratigrafic situația se prezintă astfel:

- humus;
- pământ lutos negricios cu sporadice pietre de râu, este depunerea peste acoperișul clădirii care s-a distrus în timp și nu în urma unei intervenții agresive umane;
- nivel de țigle și olane urmărit pe 13 m în lungul lui SI/2006; acest nivel cu o grosime de 0,15 m a fost curățat de noi și apoi întoarse fiecare țiglă și olan în parte, însă fără a identifica vreo șampilă pe materialul tegular;
- lut de amenajare pentru nivelul roman cu o grosime de 0,30-0,40 m;
- nivel locuire preistorică de suprafață reprezentat de un lut negricios, fără urme de material tegular, gros de 0,40 m; aici

au apărut mai multe fragmente ceramice din pastă fină, dar și grosieră de culoare neagră, unele fragmente prezentând incizii; acest nivel de locuire a apărut între m. 8 - 13,40, adică această locuință de suprafață avea o lungime de 5,40 m; locuirea la care ne referim apare la o adâncime de 0,90 m de la suprafața solului;

- sub nivelul locuinței de suprafață se observă un alt nivel reprezentat de un strat de lut cu urme de arsură și cioburi; acest nivel credem noi a aparținut unui bordei, identificat sub locuința de suprafață, între m. 8,50-12,80, adică bordeiul a avut o lungime de 4,30 m;
- nivelul steril.

De remarcat că ne aflăm între două ziduri romane, acest spațiu a fost acoperit cu țigle și olane care în timp a dus la degradarea acoperișului și prăbușirea sa, fapt pe care l-am remarcat în toate campaniile efectuate de noi începând cu campania din anul 2000.

În continuare am trecut la trasarea lui SII/2006 perpendiculară pe SI/2006, lăsând un martor de 0,50 m. Dimensiunile lui SII au fost de 1 x 3 m. În această nouă secțiune a apărut la ad. de 0,30 m de la nivelul solului actual absida care închidea spațiul dintre cele două ziduri amintite mai sus. Lățimea absidei este de 0,60 m, absida fiind realizată din piatră de râu legată cu mortar și prezentând o fundație din piatră de râu prinsă cu lut.

Caseta C/2006 a fost dispusă la 0,15 m de SII, dimensiunile sale fiind de 2,40 x 2,50 m. Aici a apărut închiderea absidei cu unul din ziduri. S-au putut observa 3 asize care s-au mai păstrat din absidă. Fundația absidei are dimensiunea de 0,85 m. Pe interior această absidă prezenta un strat de tencuială cu o grosime de 5 cm. Fundația absidei a tăiat un nivel de locuire preistoric, identificat de noi și în SI/2006. Îndreptând profilul în casetă am obținut următoarea stratigrafie:

- humus;
- nivel dărâmată care ține de nivelul absidei, se caracterizează prin bolovani de râu, mortar, sporadic țigle, pământ negru;
- absida din piatră de râu legată cu mortar;
- nivel de locuire de lemn gros de 0,95 m, pare un bordei, caracterizat de un lut gri-negricios;
- sterilul.

Abstract:

In the archaeological campaign from 2006 we have continued the systematic investigation of the building from Dalboșeț with two sections and a cassette. In S1 we have found new levels that do not belong to a Roman inhabitancy, but to a prehistoric one (according to the few ceramic fragments that were discovered). In SI/2006 we are between two Roman walls, and this space was covered with *tegulae*; in time, the roof collapsed, and this fact was remarked in all the archaeological campaigns starting with the one in 2000.

73. Desa, com. Desa, jud. Dolj

Punct: La Ruptură

Cod sit: 72043.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 114/2006

Colectiv: Petre Gherghe – responsabil (Univ. Craiova), Florin Ridiche – responsabil sector (MO Craiova)

Localitatea Desa, din județul Dolj, este situată în lunca inundabilă a Dunării, la cca. 21 km SE de orașul Calafat. Microrelieful din zona localității se caracterizează, în prezent, prin existența a numeroase grinduri de nisip, care se ridică cu șapte-opt metri peste nivelul general al luncii, ajungând, în mod excepțional, până la înălțimea de 40 m.

În vara anului 2001, am organizat o perieghetă pe malul Dunării. Rezultatul cercetării s-a materializat prin descoperirea mai multor puncte de interes arheologic și, în consecință, am decis începerea săpăturilor arheologice de salvare, în același an, în punctele „Castravița” și „La Ruptură”, unde siturile arheologice erau deja distruse, la acea dată, în proporție de 50%, primul, și aprox. 80%, al doilea. În anul 2001 cercetările arheologice s-au concentrat mai mult asupra punctului „Castravița” unde au aparut fundațiile unei construcții romane din piatră de calcar, un mormânt de incinerare de tip Verbicioara și câteva complexe de tip Basarabi. Cercetările au continuat și în anii 2002-2004 în trei movile funerare de tip Basarabi. Totodată, s-au executat sondaje de informare în afara perimetrelor tumulilor, prilej cu care au mai fost descoperite încă două morminte de tip Verbicioara: unul în zona cercetată în 2001 și celălalt, sub una dintre movilele funerare de tip Basarabi. Tot în vara anului 2001 au fost executate și primele sondaje de informare în punctul „La Ruptură” prilej cu care au fost surprinse două niveluri de locuire, unul hallstattian și celălalt roman. Din considerente financiare săpăturile arheologice de aici au fost suspendate până în anul 2005 când au fost reluate și continuate și-n anul 2006.

În punctul „La Ruptură”, situat în dreptul capătului de V al insulei Acalia, pe un fost grind înalt al Dunării, au fost continuate săpăturile arheologice de salvare, începute în anul 2005. Cercetarea arheologică din anul 2006 s-a concentrat pe cimitirul roman din acest punct. Astfel, au fost deschise noi secțiuni, S. III/2006, cu o lungime de 18 m și o lățime variabilă de la 2 m la 3,5 m; în baza unor informații mai vechi obținute de la localnici, cum că în perimetrul cercetat de noi, cu ani în urmă, s-a descoperit întâmplător un mormânt de inhumație, compus dintr-un „sarcofag” improvizat din țigle și olane romane; a mai fost deschisă o secțiune, S IV/2006, cu o lungime de 20 m și o lățime variabilă de la 1,5 m la 3 m; pentru realizarea unei verificări stratigrafice a fost trasată și S V/2006, cu o lungime de 9,5 m și o lățime de 1,5 m. De asemenea, s-a făcut o extindere, spre N, a secțiunii S II/2005, cu dimensiunile de 31,5 x 3,5 m pe care am numit-o S II *Extindere*. Secțiunile S III/2006 și S IV/2006, cu rol de taluzare a malului Dunării, au fost trasate, spre V, în continuarea lui S II/2005. Secțiunea S V/2006, cu orientare N-S și perpendiculară pe malul Dunării a fost trasată în apropierea capătului de V al lui S IV/2006 (Planșa IV). Secțiunile executate în anul 2006 se află la aprox. 430 m E de fostul pichet de grăniceri de la Desa, situat tot pe malul Dunării.

În toate secțiunile a apărut un strat de nisip eolian cu o grosime medie de 1 m, începând de la nivelul vegetal, situație observabilă numai pe profilele nordice. În S III/2006, aproape de capătul estic al secțiunii, a fost descoperit un mormânt de incinerare roman numerotat de noi cu M. 4¹ format dintr-un urcior, depus orizontal, cu gura către NE, și oase incinerate umane grupate lângă gura urciorului. Groapa mormântului,

surprinsă la răzuială, este de formă dreptunghiulară, iar pe marginile ei, în interior, au fost depuse bucăți din lemnele arse aproape complet pe rugul funerar. În interiorul gropii au mai apărut resturile cremației și câteva fragmente ceramice reîntregibile. Mormântul a fost găsit la ad. de 1,35 m. În capătul vestic al secțiunii a apărut un bol roman, in situ, probabil componentă a unui mormânt roman distrus de Dunăre deoarece acest vas se afla în partea de S a secțiunii chiar la marginea dinspre Dunăre a acesteia, și un fragment de statueta din epoca bronzului, de tip Gârla Mare, dovadă că cimitirul roman a suprapus și distrus o necropolă de incinerare de tip Gârla Mare, situație întâlnită și în secțiunea S II/2005. Fragmentul de statueta a fost descoperit în poziție secundară. De asemenea, au fost găsite în toată secțiunea, pe lângă fragmente ceramice de tip Gârla Mare, și câteva cioburi de la vase romane din sticlă.

În secțiunea S IV/2006, aprox. în partea centrală a acesteia, au apărut, în partea superioară, numeroși bolovani de calcar, fragmente de cărămizi și olane, un vas roman și un opaiț care e posibil să provină de la mormântul semnalat, în zonă, cu mai mulți ani în urmă, mormânt amintit de noi mai sus. Din considerente financiare nu am putut săpa până la solul viu.

Pentru realizarea unei verificări stratigrafice, am trasat o secțiune, S V/2006, cu orientare N-S. Imediat sub stratul vegetal, au apărut două fragmente de tăvițe datate în epoca bronzului, cultura Gârla Mare, una în partea nordică a secțiunii și cealaltă în partea sudică care provin de la morminte de incinerare distruse. Nu au fost găsite materiale arheologice romane.

Având în vedere faptul că în secțiunea S II/2005 au fost descoperite trei morminte romane și două complexe arheologice datate în aceeași vreme, am realizat o extindere, spre N, cu 3,5 m, a secțiunii cercetate în anul 2005 pentru a verifica dacă nu mai există și alte morminte. Astfel, în jumătatea vestică a secțiunii au apărut trei morminte de incinerare, M 5, M 6 și M 7, în care oasele au fost depuse în groapă. Mormintele 5 și 7 au avut ca inventar funerar trei urcioare, iar mormântul M 6, doar două. Izolat, a apărut în această secțiune și un fragment de opaiț ștampilat care avea inițialele IANU, probabil de la IANUARIUS.

În urma unei cercetări arheologice de suprafață făcută pe grindul Nisipul Mare aflat la 2 km V de fostul pichet de grăniceri din Desa, s-a găsit, într-o locuință de tip Dridu, mai precis într-un bordei cu pietrar, un fragment de cărămidă pe care se observă partea inferioară a cifrei III și litera G, probabil legiunea XIII GEMINA, staționată la Ratia și un detașament mutat pentru o vreme la Desa.

În punctul „Castravița” a fost deschisă o suprafață, S XVI/2006, cu dimensiunile de 6 m x 6 m, situată la V de secțiunile S XV/2004 și S VI/2002 (Planșa V). Această suprafață a fost trasată pentru a se verifica dacă mai există și alte morminte de incinerare de tip Verbicioara, în afara celor descoperite în campaniile 2001 și 2004 în secțiunile S I și S XV. Nu au fost găsite morminte dar au apărut, un vas de tip Basarabi spart pe loc, din vechime, dărâmături și o altă parte de la fundația romană identificată în anul 2001, în secțiunea S III - aflată la NE de suprafața cercetată în acest an. Au apărut izolat fragmente ceramice care provin de la urne de tip Verbicioara dovadă că acestea au fost distruse de construcția romană. Rămâne ca în campaniile viitoare să facem verificări atât la N cât și la S și E de secțiunile S XV/2004, S I/2001 și S

VI/2002 pentru a vedea dacă cele două morminte de tip Verbicioara sunt izolate sau fac parte dintr-o necropolă – eventual distrusă.

Deși cercetările arheologice nu au avut o amploare prea mare datorită lipsei fondurilor destinate cercetărilor, se află oarecum la început, analizând descoperirile întâmplătoare din zonă, aprecierile făcute de Dumitru Tudor și Octavian Toropu și rezultatele investigațiilor noastre, afirmăm *ipoteză* că așezarea și castrul de la Desa au suferit în perioada lor de existență două distrugerii majore, una petrecută la jumătatea sec. III p. Chr., moment confirmat și de descoperirile monetare din zonă, care se întrerup în vremea împăratului Filip Arabul (244-249), și a doua, a avut loc după o perioadă de acalmie din timpul împăraților Licinius (308-323), Constantin cel Mare (306-337), Constans (333-350) și Constantius (327-361). Afirmatia este susținută și de descoperirea întâmplătoare cu ani în urmă a fragmentului de cărămidă romană care păstrează, imprimată în pasta crudă, ștampila legiunii XIII Gemina². Din punct de vedere cronologic, ultimele monede descoperite întâmplător în zona de interes arheologic de la Desa datează, așa cum am arătat, din vremea împăratului Constantius (327-361).

În aceste condiții, existența castrului și a așezării de la Desa în perioada romană târzie a fost strâns legată de cetatea romano-bizantină din puternicul centru economic, politic, cultural și militar de la Ratia (Arçar-Bulgaria). După anul 442, când se consideră că Ratia a fost distrusă de huni, este posibil ca nici castrul de la Desa să nu mai fi supraviețuit, în eventualitatea că nu fusese distrus până atunci³.

Ne propunem, în continuare, să extindem cercetările în cele două situri arheologice, „Castravița” și „La Ruptură”, - atât cât se mai păstrează – deoarece ele sunt afectate, de la an la an, de surparea malului nisipos al Dunării și să stabilim raportul cronologic dintre acestea.

Note:

1. Numerotarea mormintelor se face în continuarea celor descoperite în campania 2005.
2. Pentru bibliografie vezi, H. Dessan, *Inscriptiones Latinae Selectae*, I-III, 1892-1916, nr. 9113; D. Tudor, *Anuarul Institutului de Studii Clasice* 2, Cluj-Sibiu, 1933-1935, p. 187, nr. 10; *idem*, SCIV 9, 2, 1960, p. 345, nr. 36; *idem*, *Oltenia Romană*, București, 1968, p. 102 în *Supplementum Epigraphicum* nr. 437.
3. O. Toropu, *op. cit.*, pp. 34-35 și notele aferente.

74. Dolhești, com. Dolhești, jud. Iași

Punct: La Ulm

Cod sit: 96913.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 8/2006

Colectiv : Vicu Merlan, Paul Salomeia (M Huși)

Obiective: descărcarea terenului de sarcină arheologică pe unde trece instalația de aducțiune a apei potabile în satul Dolhești; salvarea locuințelor nr. 2 și nr. 3; săparea secțiunii S2; decopertarea parțială a locuințelor L1 și L2; surprinderea a două complexe ceramice cucuteniene.

Secțiunea SI a fost realizată în partea de S a sitului la cca. 20 m față de bazinul gravitațional de apă potabilă. Deoarece

instalația traversează o mare parte a sitului, anul acesta am realizat o nouă secțiune în zona centrală (S2: L= 20 m, l= 2 m).

Începând cu m. 3 și până dincolo de m. 5 s-au găsit chirpici compacți de la o locuință cucuteniană L2. Secțiunea S2 a surprins doar latura sud-vestică a locuinței L2, restul continuând în afara acesteia spre NE și SE.

În partea de S a locuinței L2 (în imediata apropiere) s-au găsit câteva pietre arse și un complex ceramic alcătuit din fragmente ceramice grosiere (vase de provizii) cu urme de angobă. La m. 6 a fost descoperit și un gratoar dublu retușat, din silex de Prut. Vestigiile cucuteniene apar în acest sector la -0,60 m. Începând cu caroul 13 la o adâncime cuprinsă între -0,40 și -0,60 m au fost descoperiți chirpici compacți de la o nouă locuință - L3.

Dacă pentru L2 am surprins doar latura sud-vestică a acesteia, pentru L3 masa compactă de lutuală de perete apare pe întregul spațiu săpat între caroul 13 și caroul 20. Cu toate acestea chirpicul continuă și în afara secțiunii S2 atât spre V cât și spre E și NE.

În partea centrală a fost identificat un nou complex ceramic alcătuit din fragmente ceramice de la câteva vase cucuteniene reîntregibile.

Chirpicul poartă amprenta parilor și nuielilor din structura inițială a pereților. Unii chirpici sunt fățuiți pe o parte sau pe ambele părți. În preajma locuinței L3 s-au găsit și câteva așchii din silex de Prut cu urmă de uzură sau retușe. De asemenea, s-a descoperit un alt gratoar dublu pe lamă, ușor concav cu creastă "a crete", din silex de Prut patinat. Este posibil ca această piesă paleolitică să fi fost adusă din situl gravettian din amonte (1 km). A fost retușat pe toate laturile, iar părțile active sunt convexe. Mai păstrează urme de cortex rulat, dar în mare parte a fost înlăturat printr-o cioplire sumară.

Pictura policromă se păstrează într-o formă mediocră, dar majoritatea fragmentelor ceramice poartă urme vagi de pictură inițială.

În caroul 20, în afara locuinței L3 s-au descoperit o nicovală și câteva oase de animale.

Am constatat că chirpicul locuinței L3 apare mult mai la suprafață față de cel din locuința L2 (-0,30 față de -0,40 la L2) ceea ce ne arată că platoul interfluvial avea o ușoară pantă dinspre NV spre SE. Cu cât ne deplasăm mai mult spre SE sau S, cu atât nivelul arheologic cucutenian este la adâncime mai mare.

Abstract:

The section SII was drawn in the central zone of the site. There were discovered Aeneolithic remains (Cucuteni A-B) and part of a mediaeval house. Along the SII section there were discovered two houses from Cucuteni Culture (L2 and L3).

From L2 house we found the west side, this continuing to east and north-east.

The house (L3) was excavated right in the centre. Both houses had a NW-SE orientation and a rectangular form.

75. Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea

Punct: Palanca

Cod sit: 161197.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Gabriel Jugănaru - responsabil, Sorin Ailincăi (ICEM Tulcea), Alexandra Clara Țârlea (FIB), Mirela Vernescu (M Brăila)

Situl de la Enisala „Palanca”, com. Sarichioi, jud. Tulcea este situat la ieșirea nordică a localității pe partea dreaptă a drumului județean ce duce la Sarichioi. Ca repere importante în identificarea punctului putem menționa vecinătatea cetății medievale dar și digul ridicat pentru a separa lacul Babadag de lacul Razelm.

În prezent monumentul este amenințat de deschiderea de către săteni a mai multor puncte improvizate de extragere a lutului dar și de prăbușirea falezei dinspre lacul Razelm. În ultimii ani a fost înregistrată o distrugere pe o suprafață de peste 200 m². În primăvara anului 2006 a fost efectuată ilegal o altă intervenție cu excavatorul pe suprafața sitului, dar sesizările și constatările poliției locale și județene au rămas fără rezultat.

Primele sondaje au fost efectuate de S. Morintz în 1969, cercetătorul identificând vestigii atribuite culturilor Gumelnița, Foltești I, Coslogeni, Babadag dar și de epocă romană și medievală¹. Cercetările din 1979 efectuate de Gh. Mănușu – Adameșteanu și E. Lăzărucă au evidențiat existența unei așezări din faza a III-a a culturii Babadag și a unei necropole medievale databile în sec. XIV-XV². În 1986 punctul a fost investigat și de S. Baranschi, rezultatele cercetărilor din această campanie fiind în curs de publicare³.

Observând starea deplorantă a sitului în anul 2002, colectivul șantierului Babadag a solicitat începând cu 2003 autorizații pentru cercetări de salvare în jurul unei suprafețe distruse de o lutărie. În perioada 2003 – 2005 s-a reușit cercetarea integrală a zonei amenințate cu distrugerea, rezultatele acestor campanii fiind redactate anual în CCA. În anul 2005 a fost făcută și o ridicare topografică a sitului și a fost întocmit un plan de cercetare sistematică.

Cercetarea arheologică s-a desfășurat în perioada 6.07. – 21.07. 2006. Campania din anul 2006 a fost prima desfășurată în planul unei cercetări sistematice, având în vedere finalizarea în campania 2005 a cercetărilor din jurul lutăriei din zona NE a sitului, căreia i-am dedicat trei campanii arheologice de salvare.

Conform planului de cercetare conceput de membrii colectivului, am decis o cercetare în suprafață a zonei falezei amenințate cu prăbușirea, dar și extinderea cercetărilor la S de secțiunile deschise în campania 2003, după cum urmează:

S V – este amplasată în continuarea sudică a secțiunii I (2003), la o distanță de 14 m. Dimensiunile acesteia sunt de 4 x 16 m. În această suprafață au fost identificate două gropi numerotate cu 1 și 2 ce conțineau puțin material hallstattian atribuit fazei a treia a culturii Babadag, dar și urmele unei secțiuni orientate NS efectuată probabil de S. Morintz în 1969.

S VI – a fost trasată paralel cu secțiunile I și II (2003), pe același aliniament, cu un martor stratigrafic ce o separă de S II cu o gr. de 0,50 m. Dimensiunile acesteia sunt de 4 x 10 m. Depunerile arheologice măsoară cu mici oscilații 0,50 m fiind situate sub un strat de depuneri recente de 0,20 m. Densitatea complexelor din această suprafață este sensibil mai mare, fiind cercetate nu mai puțin de 9 gropi dintre care patru cu materiale hallstattiene și 5 cu materiale de epocă medievală.

S VII – este amplasată în același aliniament cu S I, S II și S VI, la o distanță de 5 m față de S VI. Cercetările au ajuns la baza

stratului de cultură, insuficiența timpului disponibil ne-au determinat să amânăm cercetarea pentru campania viitoare.

S VIII – a fost trasată în continuarea sudică a S VI, la o distanță de 7,5 m de aceasta, cu scopul de a extinde cercetarea și în zona sudică a sitului dar și de a salva parțial informațiile arheologice din zona recent distrusă. Dimensiunile suprafeței cercetate sunt de 4 x 10 m. La baza nivelului de cultură au fost identificate 6 gropi, dintre care 5 conțineau material hallstattian și una cu material ceramic medieval, dar și două morminte de înhumatie din perioadă medievală.

M 1 – era amplasat în capătul nordic al secțiunii, groapa avea formă rectangulară și conținea un schelet bine conservat depus în poziție decubit dorsal, cu mâinile așezate pe torace, orientat SSV–NNE. Individul nu era însoțit de nici un element de inventar.

M 2 – a fost cercetat în partea de SV a secțiunii, iar pentru dezvelirea lui în totalitate am deschis o mică casetă. Groapa mormântului era de formă ovală, scheletul depus în poziție decubit dorsal, orientat SSV–NNE se afla într-o stare de conservare precară și nu era însoțit de inventar.

Cercetările din campania 2006 au scos la iveală noi complexe din prima epocă a fierului și perioada medievală. Majoritatea materialului arheologic înregistrat constă în ceramică ce poate fi atribuită fazei a III-a a culturii Babadag și epocii medievale (sec. XIV–XV).

O altă observație ce reiese din aceste cercetări este identificarea nucleului locuirii hallstattiene în zona falezei, unde depunerile depășesc pe alocuri 0,50 m iar complexele sunt mai numeroase. Secțiunile trasate de noi la S de sectorul falezei au evidențiat un nivel de cultură cu o gr. de aprox. 0,20 m și o concentrație redusă a complexelor.

Planul cercetărilor viitoare constă în cercetarea spațiilor rămase între secțiunile din campania 2006 și terminarea secțiunii VIII pentru a obține o imagine de ansamblu a locuirii din prima epocă a fierului și a necropolei medievale.

Note:

1. S. Morintz, N. Anghelescu, SCIV 21, 1970, 3, p. 403
2. E. Lăzăr, Gh. Mănușu – Adameșteanu, Materiale, 1980, p. 146-156
3. Mulțumim pentru informație doamnei dr. Oana Damian.

76. Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea

Punct: Peștera

Cod sit: 161197.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 308/2006

Colectiv: Mihaela Iacob - responsabil, George Nuțu, Dorel Paraschiv (ICEM Tulcea)

Cercetările s-au desfășurat în perioada februarie-martie 2005¹ și mai 2006 în zona de N a satului Enisala, com. Sarichioi, jud. Tulcea, pe proprietatea S.C. Safari Delta Explorer SRL. Punctul se află situat la cca. 70–100 m de o cetate romană bizantină, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de Peștera² și se prezintă sub forma unui mic promontoriu de lut, cu pantă accentuată S–N, terminată abrupt în lacul Babadag. Cercetarea arheologică a urmărit extragerea informațiilor privind eventuala locuire din imediata apropiere a

cetății menționate și protejarea vestigiilor descoperite în timpul lucrărilor efectuate. Au fost trasate patru secțiuni (trei în 2005 și una în 2006), materialele descoperite fiind încadrabile din punct de vedere cronologic în sec. IV–VI p.Chr.

S I a fost trasată în partea superioară a terasei, orientată N–S, cu dimensiunile de 2 x 20 m. În secțiune nu au apărut materiale arheologice.

S II fost trasată pe lățimea proprietății, pe linia mediană a unui dâmb rezultat în urma terasării unei movile pe care ulterior a fost construită o clădire de dimensiuni mari. Secțiunea a fost orientată E–V (perpendicular pe așezarea din punctul Peștera) și are dimensiunile 1,50 x 25 m. Suprafața secțiunii a fost împărțită în 16 carouri de 1,50 m și unul de 1 m.

Datorită terasării efectuată cu mijloace mecanizate, primul strat este de nivelare cu o gr. neuniformă, cuprinsă între -0,35 – -0,95 m. În acest nivel au apărut numeroase materiale contemporane. Urmează un nivel de pământ negru, între -0,95 – -1,20 m (vegetal). Începând cu -1,20 m începe pământul galben, compact (sterilul).

În carourile 4 – 6 a fost prins un nivel arheologic marcat printr-un numeros material ceramic roman târziu (fragmente ceramice de la amfore LR 1 și LR 2, oale de bucătărie, 1 opaiț fragmentar), un fragment de la o unealtă de dulgherie, 1 aplică sau piesă de harnașament și numeroase oase de animale. În caroul 4, la ad. de 0,90 m a fost descoperit un zid, puternic distrus, păstrat la nivelul primei asize. Lățimea acestuia este de 0,40 m. Printre materialele descoperite în S II se numără și un *thuribulum* ceramic, datat în sec. V–VI p. Chr.³

Pentru verificarea nivelului surprins în S II și a traiectului zidului am trasat la N de S II o casetă (C 1) cu dimensiunile 4 x 4 m, cu un martor de 1 m între acesta și S II. Diferența de nivel între profilul de N și cel de S al C1 este de 0,70–0,80 m. Stratigrafia din C 1 o confirmă pe cea surprinsă în S II. În zona de SE a C 1, la ad. de -1,10 – -1,20 m a apărut un nucleu de pietre, neuniform, posibil o dărâmătură aflată în conexiune cu zidul distrus din S II. Pe același nivel a apărut un numeros material ceramic (fragmente de amfore LR 1 și LR 2, 2 capace fragmentare, fragmente de opaițe), un vârf de săgeată, o scoabă din fier, o lamă de cuțit din bronz, un fragment de la un pahar de sticlă și numeroase oase de animale (bovine, ovicaprine, păsări și pești). La ad. de 1,60 m, spre centrul C 1 a apărut un nivel de cenușă fără o formă bine definită. Sub acest nivel suprafața este dură, compactă, de culoare galben roșiatică. Ceramica descoperită pe acest nivel este fragmentară, cu urme de arsură secundară și este databilă în perioada romană bizantină. În aceeași zonă au fost descoperite numeroase oase de animale (în special pești), calcinate. Fragmentele de ceramică arsă secundară, oasele calcinate și suprafața extrem de dură pe care au fost descoperite ar indica prezența unei vetre deși aceasta nu poate fi inclusă într-o situație arheologică coerentă.

S III a fost trasată pe panta dealului, pe direcția N–S (altitudinea cea mai mare la S) și are dimensiunile 1,5 x 36 m. Suprafața secțiunii a fost împărțită în 24 de carouri cu dimensiunile de 1,5 x 1,5 m începând de la S.

Primul nivel este format din același pământ galben de umplutură ca în S II cu gr. medie de 0,50 m și se întinde din caroul 1 până în caroul 14. Următorul nivel este format dintr-un pământ galben-închis, compact, surprins până la ad. de 1,30 m.

Ceramica descoperită în secțiune este fragmentară și databilă în perioada romană bizantină. Predomină materialul amforic și fragmentele de oale de bucătărie.

În carourile 12 și 13, la ad. de 0,35–0,40 m au fost descoperite două nuclee formate din pietre și cărămidă. Primul nucleu (caroul 12) este izolat și este format din pietre, un fragment de chiup și ceramică fragmentară. Adâncimea redusă face plauzibilă ideea deplasării acestora dintr-un context inițial cu ocazia lucrărilor de terasare executate în zonă. Al doilea nucleu surprins în caroul următor, a apărut în profilul de V și este format din cinci blochete de dimensiuni medii cu urme de fasonare. Ca și în cazul primului nucleu, și aceste materiale au fost deplasate aici în urma lucrărilor de terasare. În aceeași zonă, la ad. de 1,5 m a apărut o structură de pământ de formă rectangulară (1 x 0,75 m), delimitată pe laturile de N și S de blochete de dimensiuni mici și mijlocii și cărămizi. În partea superioară, structura prezintă o platformă cu urme de lutială. Pe acesta, împreună cu un fragment de chiup și ceramică romană bizantină a fost descoperită o piatră de măcinat cereale, fragmentară.

În aceeași secțiune au fost descoperite patru morminte romano-bizantine:

M 1. A fost descoperit în caroul 22, la ad. de 1,30, în profilul de E. În caseta cu dimensiunile 1,50 x 1,30 m deschisă pentru verificarea situației a fost recuperat maxilarul inferior, un fragment de calotă craniană, un humerus, claviculele, un femur și un fragment de bazin; al doilea femur a fost descoperit la 0,30 m de restul oaselor. Scheletul este slab păstrat, majoritatea oaselor nefiind în conexiune anatomică. Restul oaselor nu au fost găsite, scheletul fiind distrus probabil încă din antichitate. Orientare: NE–SV.

M 2. În caroul 10, la ad. de 1 m, în profilul de E a fost descoperită o tegulă (0,33 x 0,27 m) tipic romano-bizantină. Pentru verificarea situației am deschis o casetă cu laturile de 2,80 x 2,20 m. Scheletul a fost descoperit la ad. de 1 m (craniu), la 0,25 m de tegulă, care marca probabil mormântul. Defunctul (copil) a fost înhumat așezat pe partea dreaptă și cu picioarele îndoite și orientat NV–SE (capul la NV). Majoritatea oaselor scheletului sunt în conexiune anatomică: craniul este aplatizat, coastele, extrem de friabile, erau majoritatea rupte, vertebrele coloanei slab păstrate; humerusul stând a fost descoperit la 0,10 m de restul scheletului. A fost descoperit un singur femur și ambele tibii.

În carourile 16–17, la ad. de 0,90 m au fost descoperite două rânduri de *tegulae*, ornate cu linii circulare concentrice, dispuse față în față și formând un aliniament orientat N–S. În lateralul celor două rânduri de *tegulae* au fost descoperite două morminte (M 3 și M 4).

M 3. Schelet de adult, bine conservat, surprins la ad. 1,15 m pe craniu și 1,05 m pe femure. Orientat S–N (capul la S). Defunctul a fost înhumat în decubit dorsal cu mâna dreaptă pe lângă corp și stânga pe bazin. A fost înmormântat în coșciug dovadă fiind două piroane din fier. Groapa nu a fost sesizată.

M 4. A fost descoperit la aceeași adâncime ca și M 3, spre profilul de V. Din scheletul aparținând unui copil au fost descoperite doar câteva coaste și un humerus. Avea probabil aceeași orientare ca și M 3.

S IV a fost trasată paralel cu S II, la S de acesta, în partea superioară a terasei. Dimensiunile secțiunii sunt de 13 x 1,5 m iar din punct de vedere stratigrafic avem aceeași situație ca în S II. Suprafața secțiunii a fost împărțită în 8 carouri de 1,5 m și unul de 1 m (numerotarea a fost începută de la E). Materialul

ceramic, destul de numeros, este reprezentat de fragmente de amfore și oale de bucătărie și de două opaițe fragmentare. Majoritatea acestor materiale au fost descoperite în umplutura unei gropi menajere din partea de V a secțiunii.

În caroul 1, la ad. de 1,20 m, în profilul de S a apărut partea superioară a unui craniu (M 5). Pentru verificarea situației am deschis o casetă cu dimensiunile 1 x 0,50 m fiind descoperită partea superioară a unei calote craniene și un fragment de humerus. Restul scheletului nu a fost descoperit. În lipsa materialelor arheologice nu am putut stabili încadrarea cronologică a defunctului deși, considerăm că aparține necropolei romano-bizantine a așezării din punctul Peștera. O altă situație arheologică a apărut în caroul 3. La aceeași adâncime cu fragmentele de craniu și humerusul lui M 5 au apărut în același profil (de S) 2 *tegulae*. Din păcate nu am reușit cercetarea acestei posibile amenajări cu rol funerar din cauza unei clădiri ale cărei fundații se aflau în imediata apropiere a profilului de S.

În caroul 9, la 0,25 m ad. în profilul de S au fost descoperite mai multe fragmente de *dolia*. În partea de V a secțiunii (carourile 7–9) începând cu 0,50 m s-a conturat o groapă menajeră (G1), tronconică în secțiune. Fundul gropii a fost surprins la 2,50 m. Materialul descoperit în umplutura G 1 este numeros: fragmente de amfore romano-bizantine, fragmente de la oale de gătit, 2 opaițe fragmentare, un fragment de pahar de sticlă, un pieptene de os. Materialul descoperit încadrează acest complex în sec. IV–VI p.Chr.

Materialele descoperite în timpul cercetărilor arheologice încadrează locuirea din acest punct în perioadele romană târzie și romană bizantină (sec. IV–VI p. Chr.). În ceea ce privește mormintele descoperite, acestea fac cu siguranță parte din necropola așezării din punctul Peștera. Concentrația lor în partea inferioară a terasei, spre lacul Babadag, sugerează faptul că partea superioară a terasei a fost zonă de locuire, atestată de numeroasele materiale ceramice descoperite.

Note:

1. Un scurt raport pentru anul 2005 a fost publicat în CCA 2006, p. 154.
2. Al. S. Ștefan, *Cetățile romane de la Enisala. Studii aerofotografice*, RMM-MIA 12, 1977, 2, p. 15-25.
3. D. Paraschiv, G. Nuțu, *The Discovery of a Clay Thuribulum in the North of Dobrudja*, în V. Cojocaru (ed.), *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Greek Colonization to the Ottoman Conquest*, Iași, 2005, p. 339-349.

77. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Gâta

Cod sit: 33701.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 16/2006

Colectiv: Dan Lucian Vaida – responsabil (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița), Ioana Chira (UBB Cluj)

În perioada 16-30 august 2006, a continuat investigarea sistematică a necropolei celtice de la Fântânele, punctul „La

Gâța”; cercetări începute în anul 1999, sub egida Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud. Au fost trasate două secțiuni paralele (S₃₈-S₃₉), orientate SE-NV, cu o L= 33 m, și o secțiune perpendiculară (S₄₀), cu o L= 11 m. Lățimea secțiunilor este de 1,5 m, iar a marilor de 0,5 m; rezultând o suprafață cercetată de cca. 150 m². Cu acest prilej, au fost dezvelite încă două morminte de incinerare în groapă și unul de înhumare (M₂₁-M₂₃).

M₂₁ – mormânt de incinerare, în groapă de formă ovală. Adâncimea de depunere 0,60 m. Resturile calcinate ale scheletului uman, împreună cu fragmente de carbune, au fost împrăștiate în cuprinsul gropii. Inventar: un vas bitronconic de dimensiuni medii, lucrat cu mâna, prevăzut în partea superioară cu patru apucători trapezoidale; un vas bitronconic de dimensiuni mari, modelat la roată; o strachină lucrată cu mâna; o verigă din fier; oase de animal (ofrandă alimentară).

M₂₂ – mormânt de înhumare, cu scheletul orientat S(capul)-N. Adâncimea de depunere 1,05 m. Scheletul s-a conservat parțial. Inventar: două brățări din bronz, decorate cu „crestături” și un fragment dintr-o piesă de fier.

M₂₃ – mormânt de incinerare. Groapă funerară de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite. Adâncimea de depunere 1,32 m. S-a găsit un număr foarte mic de fragmente de oase umane. Inventar: două vase mari de formă bitronconică, lucrate la roată; un castron și o strachină lucrate la roată; o cană modelată cu mâna; o fibulă din bronz de tip „Pauken”; o lamă de cuțit din fier; oase de animal (ofrandă alimentară).

Complexele dezvelite în campania anului 2006 se datează la sfârșitul La Tène-ului timpuriu și începutul La Tène-ului mijlociu. Nu au fost aduse date noi privind întinderea cimitirului. Materialul arheologic rezultat a intrat în patrimoniul MG Năsăud, necesitând, și de această dată, în special în ceea ce privește vasele ceramice, intervenția restauratorilor.

Bibliografie:

D. L. Vaida, *Cimitirul celtic de la Fântânele (punctul „La Gâța”)-informare privind cercetările arheologice*, Arhiva Someșană 2, 2003, p. 11-18.

Idem, *Cimitirele celtice din nord-estul Transilvaniei. Rîț și ritual funerar*, Arhiva Someșană 3, 2004, p. 375-392.

Idem, *Fibule descoperite în cimitirele celtice din nord-estul Transilvaniei (sec. IV-II î. Chr.)*, Arhiva Someșană 4, 2005, p. 9-21.

Idem, *Zăbale celtice în descoperirile din nord-estul Transilvaniei (sec. IV-II î. Chr.)*, în *Fontes Historie. Studia in honorem Demetrii Protase*, 2005, p. 221-229.

Idem, *Brățări descoperite în cimitirele celtice din nord-estul Transilvaniei (sec. IV-II î. Chr.)*, Arhiva Someșană 5, 2006, p. 29-48.

Abstract:

In the summer 2006, during the 6th campaign of archaeological researches in the Celtic cemetery from Fântânele (Bistrița-Năsăud county), „La Gâța” point, we discovered another two cremation graves and one inhumation grave (the total number of graves is 23 now). Together with human osteological remains, an important quantity of archaeological material was found: handmade and wheel-made pottery, bracelets, brooches, iron knives and animal bones. They are dated in the first half of the 3rd century B.C. The excavation will be continued in 2007.

78. Fegernicu Nou, Sălard, com. Sârbi, Sălard, jud. Bihor

Punct: Autostrada Borș – Brașov, tronson 3C (Sârbi - Sălard), Km 044+000 - 054+000 (Valea Șisterea, Valea Șisterea sud, km. 54)

Cod sit: 31182.04, 31020.02, 31020.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 155/2006

Colectiv: Cătălin Bem, Gabriel Bălan, Sorin Cleșiu, Eugen Paraschiv (MNIR), Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Marius Ignat (MNIR-CNCP), studenți UAIC Iași

Necesitatea inițierii Programului Național de Cercetare Arheologică „Autostrada Borș-Brașov”, instituit prin OMCC nr. 2040/04.02.2004, nu trebuie argumentată. Evidența obligativității realizării de lucrări arheologice având un caracter preventiv și de salvare nu îngăduie decât asumarea responsabilității.

Construirea autostrăzii Borș-Brașov a impus și impune anterioritatea realizării studiilor de arheologie preventivă și a săpăturilor arheologice de salvare.

Afectarea ireversibilă din punct de vedere arheologic (și nu numai) a spațiului în viitor ocupat de autostradă a implicat o cercetare exhaustivă, înțelegând prin această sintagmă nu o acoperire efectivă a întregii suprafețe prin secțiuni sau varii metode de prospectare arheologică, ci o evaluare completă a potențialului istoric al zonei și o investigare punctuală bazată pe aceasta.

Baza informațională a avut ca punct de plecare periegezele din perioada decembrie 2003 – ianuarie 2004 realizate de specialiști ai MTC Oradea, ale căror rezultate au fost predate Beneficiarului și Finanțatorului întregului complex de lucrări de construcție, Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale. Cu excepția acestui studiu preliminar nu existau în momentul debutului cercetărilor noastre alte informații privind strict zona de interes imediat. Noi am avut acces la o copie a acestui raport.

Colectivul MNIR a încercat să confirme și/sau să completeze prin investigații proprii de teren (martie, iunie-iulie 2005, mai 2006) aceste informații.

Tronsonul de autostradă care este cercetat de către colectivul MNIR este situat pe partea dreaptă a râului Barcău, traversând terasele bine dezvoltate ale acestuia, de vârste pleistocen superior, holocen inferior și superior, dar și albia majoră a Barcăului. Depunerile pleistocen superioare sunt reprezentate prin depozite proluviale pe când depozitele holocene sunt formate din pietrișuri și nisipuri, sedimente caracteristice bazinelor superioare ale râurilor.

În zona cercetată, dealurile prezintă înclinări generale spre NV, fiind tăiate de văi înguste, majoritatea reprezentând cursuri temporare. Vegetația este reprezentată prin pășuni, iar în vecinătatea nordică a zonei prin păduri de foioase.

Sectorul de autostradă care face obiectul prezentului raport traversează, așadar, strict o zonă colinară, străbătută de pâraie, afluenți în general temporari ai Barcăului, conferindu-i un aspect general vălurit și crestat de văi înguste, așa cum menționam mai sus. Cel puțin în perioadele cu precipitații bogate aceste văi se transformă în veritabile mlaștini, zone

caracterizate de o rată de sedimentare mare și un mediu reducător, improprii locuirii.

Diferențele de altimetrie absolută nu sunt semnificative în cadrul aceluiași platou, pantele acutizându-se numai în cazul prezenței acestor văi. În imediata apropiere a localității Fegernicu Nou este situată izobata –600 pe suprafața de eroziune a cristalinului.

În urma cercetărilor de teren efectuate de colegii orădeni de la Muzeul Țării Crișurilor în perioada decembrie 2003 – ianuarie 2004, fuseseră identificate în zona noastră de interes cinci posibile situri. Așa cum apar menționate și pe documentația *Bechtel* pusă la dispoziție în cadrul întâlnirilor de lucru din august-septembrie 2004, este vorba de o stațiune Starčevo (aprox. între Km 047+490 și 047+580) – *Valea Șisterea sud*, una aparținând *Hallstatt*-ului timpuriu (între Km 046+680 și 047+220) – *Valea Șisterea* – și un tumul, probabil din bronzul timpuriu (cu centrul aprox. la Km 047+230), suprapunând stațiunea din epoca fierului.

Condițiile meteorologice specifice celor două luni de iarnă când s-au realizat primele cercetări de teren din zonă și faptul că atunci traseul exact al viitoarei autostrăzi nu era fidel cunoscut au concurat, fără îndoială, la apariția unor diferențe între documentația arheologică a firmei constructoare și ceea ce am obținut noi înșine în urma unor repetate cercetări de teren efectuate în martie, iunie-iulie 2005 și mai 2006. Siguranța parcurgerii exacte a viitorului traseu (stabilit deja cu exactitate în proiectul de construcție) de către echipa MNIR a fost asigurată de utilizarea GPS-ului, a cărui abatere s-a încadrat permanent într-un maxim de 4-5 m. S-a avut întotdeauna în vedere o bandă de 100 m, parcursă de fiecare dată, de două ori. Din păcate, concluziile imediate ale cercetărilor de teren ale colectivului MNIR, nu se suprapuneau la data realizării lor tocmai datorită deficiențelor tehnice obiective din iarna anilor 2003-2004 – necunoașterea exactă a traseului viitoarei autostrăzi. Tumulul (menționat a fi plasat în dreptul km 047+230) s-a dovedit, în urma investigațiilor arheologice, a fi o simplă alveolare naturală pozitivă a terenului.

Stațiunile preistorice menționate în raportului MȚC Oradea erau suprapuse de traseul viitoarei autostrăzi, dar în dreptul altor kilometri (047+000 – 047+400 – cea din epoca bronzului – care s-a dovedit, în urma cercetărilor, a aparține *Hallstatt*-ului timpuriu, și, respectiv, 047+400 – 047+600 – cea Starčevo).

Echipa MNIR a descoperit, însă, o serie de alte elemente care ne conduc spre certitudini, chiar dacă unele parțiale. În zona Km 051+800 – 053+700 (stațiunea convențional denumită *Km54*) au fost identificate numai materiale arheologice disperate. Este vorba de câteva fragmente ceramice, rulate și de mici dimensiuni – probabil Starčevo, din sec. II-IV p.Chr și probabil medievale. Zona fiind relativ plată ne-a fost greu să ne explicăm numărul mic al acestor materiale, dacă acolo chiar ar exista locuiri ale acelor perioade. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât întregul spațiu este arat cu plug de adâncime. Este foarte posibil ca aceste fragmente să fi fost remaniate, purtate de la distanțe apreciabile. Cercetările preventive au demonstrat, de altfel, acest lucru, nefiind identificat nici un nivel antropoc în zonă.

Stratigrafia zonei este următoarea:

4 - argilă siltică, brun-cenușie, cu tente gălbui, omogenă, foarte compactă, cu fisurație prismatică, având agregate slab dezvoltate. Partea superioară este mai bogată în materie organică și conține rare fragmente de cărămidă contemporană

și oxizi de mangan (cca. 5%) fin diseminați. Limita inferioară este netă;

7/9. - argilă ușor siltică galben-brună cu tente albicioase, relativ eterogenă (30% carbonați), compactă, cu fisurație prismatică și o structură granulară cu agregate slab dezvoltate. Conține 5% oxizi de fier și mangan. Are limita inferioară netă;

5. - argilă ușor siltică brun-gălbui, omogenă, compactă, cu fisură prismatică și o structură cu agregate bine dezvoltate. Conține oxizi de mangan (5%). Limita inferioară este ondulată;

6. - argilă galben-brună, omogenă, compactă, cu fisurație prismatică și o structură cu agregate bine dezvoltate. Conține oxizi de fier și mangan (maximum 5%).

Aceasta din urmă este uneori înlocuită de o argilă (6'=3) siltică brun-roșcată, omogenă, compactă, cu fisurație prismatică și o structură cu agregate bine dezvoltate, care conține oxizi de fier și mangan (cca. 40%).

Numai în cazul stațiunii de pe Valea Șisterea a fost identificat ceea ce se numește îndeobște *nivel cultural* (11), fiind constituit dintr-o argilă siltică brun-negricioasă, organică, care conține fragmente de cărbune, chirpic ars, ceramică. Este mai degradată, însă, vorba de un sol antropizat nu de un nivel cultural propriu-zis. Umplutura gropilor descoperite este de aceeași factură.

Metodologia imediată de cercetare s-a aflat în directă legătură cu obiectivele avute în vedere. Amplasamentul tuturor secțiunilor din situl *kilometric* (Km54) a ținut cont de mai mulți factori – poziție și elemente topografice, gradul de degradare/conservare al zonelor avute în vedere, existența unor surse de apă, și nu de prezențe ceramice sau de varii piese la suprafața solului. Uneori, o serie de secțiuni au fost trasate și cercetate imediat în exteriorul benzii autostrăzii, tocmai din dorința de a elimina orice posibilitate de a nu surprinde un sit veritabil sau altul. Dimensiunile dominante ale secțiunilor din siturile *kilometrice* sunt 9 x 1 și 12 x 1 m. Neimplicând și o cercetare arheologică propriu-zisă nu vom mai insista asupra lor.

În cazul stațiunii de pe Valea Șisterea, au fost utilizate două metode de lucru. Cea dintâi a vizat mai cu seamă zona de E a stațiunii pentru a avea un control stratigrafic sever asupra spațiului cuprins între km 047+000 și 047+250. Exceptând două dintre secțiunile cercetate în campania 2005, care au relevat un sol antropizat, format în dauna unui strat natural nu am descoperit o altă depunere de acest tip decât începând aprox. cu km 047+220. În acest spațiu au fost trasate numai secțiuni (în număr de 15) și casete (acolo unde a fost necesar pentru a se cerceta complexe).

Disponerea topografică a tuturor secțiunilor de aici a avut în vedere situația generală a zonei – prezența torențurilor, alunecările vizibile de teren, pantele uneori foarte abrupte (60-70'). De asemenea, s-a avut în vedere situația stratigrafică generală și cea punctuală, noi secțiuni fiind amplasate în funcție de cele anterior cercetate.

Cea de-a doua metodă a fost aplicată în zona presupusului tumul care părea să suprapună așezarea. Aprox. 2/5 din suprafața sa se afla în exteriorul benzii viitoarei autostrăzi. Cu toate acestea, caroiera pe sferturi (cruțând un martor dublu, în cruce) a movilei, care părea atunci a reprezenta mantaua unui tumul, a inclus și spațiile exterioare proiectului de construcție.

Pentru decaparea primelor două sferturi, cel de SV și cel de SE, amplasate integral pe banda de 50 m, am utilizat mijloace mecanice. Suprafața imensă de decapat (incluzând-o

aici și pe cea din exteriorul tumului propriu-zis) și randamentul utilajului folosit ne-a permis să finalizăm această acțiune într-un tip rezonabil. Pentru că primii, în general, 0,30 de m ai stratigrafiei fuseseră afectați de lucrările agricole exact aceștia au fost îndepărtați mecanic. Finețea paradoxală a decapării a condus la descoperirea unor complexe, reprezentate în general de gropi. Aceștia li se adaugă o serie de zone de arsură – locuri de foc, fără a reprezenta vetre, ci numai mici spații unde un foc ocazional a înroșit sedimentul. Toate aceste descoperiri se plasează în zona presupusului tumul. Stratigrafia fiind identică cu cea din întreg spațiul considerat de noi a aparține stațiunii din Hallstatt-ul timpuriu, am concluzionat că alveolarea pozitivă a terenului nu este una antropică. Cu alte cuvinte nu ne-am aflat în prezența unui tumul.

De aceea, ulterior decapării mecanice, cercetarea a continuat prin trasarea de secțiuni paralele cu axul E-V al caroiului inițial al movilei (păstrând caroiul suprafețelor inițiale). În unele cazuri, după cercetarea complexelor, adâncirea în sterilul arheologic s-a realizat, de asemenea, mecanic, până la adâncimi care să înlăture riscul de a nu surprinde posibile complexe adâncite.

În cazul descoperirii de complexe au fost trasate și cercetate o serie de casete de dimensiuni variabile.

Nivelul de cultură (11), deși cvasi-prezent, este absent dintr-o serie de secțiuni, plasate spre limitele estice ale stațiunii sau pe pantele Văii Femeii Frumoase. Lipsa acestuia din zonele estice nu poate presupune decât că, de fapt, spațiul locuit este mai mic decât suprafața pe care s-au răspândit materialele arheologice. Extrem de puține și de rulate, acestea se plasează fie în segmentul arabil al stratigrafiei (nivelul 4), fie în nivelul 9 (la partea sa superioară). Această situație stratigrafică se menține (începând din dreptul km 047+000) până aprox. în dreptul km 047+280.

În ceea ce privește lipsa nivelului de cultură pe panta nord-estică a văii Pârâului Femeii Frumoase, situația se datorează antrenării întregului material arheologic și două niveluri stratigrafice spre josul pantei (pluvial).

Nivelul 11 s-a format în dauna nivelului 9 (așa cum am amintit) și, uneori, afectând și nivelul 5. Astfel, în general, în zona așezării propriu-zise nivelul 11 înlocuiește stratigrafic nivelul 9, pentru ca în unele cazuri se înlocuiescă și nivelul 5.

Cercetarea stațiunii a cunoscut două mari etape. Cea dintâi a fost în concordanță cu necesitatea delimitării cât mai exacte a spațiului care adăpostea resturi antropice, urmată apoi de sondaje de natură preventivă menite a asigura un control stratigrafic cât mai ferm (include, în general secțiunile din campania 2005 și cele trasate și cercetate în prima parte a campaniei 2006).

Exceptând cele două secțiuni cercetate în campania 2005, care au relevat acel sol antropizat (nivelul 11), nu am descoperit o altă depunere de acest tip decât începând aprox. cu km 047+220. Ne aflăm cu siguranță în exteriorul așezării, ceramica și celelalte materiale prezente în aceste secțiuni fiind antrenate. Amplasată la limita zonei în care a reapărut nivelul de sol antropizat a fost descoperită o groapă ovală (Cx11), puțin adâncă și având în compoziția umpluturii numai câteva fragmente ceramice.

Adăugând acestui spațiu de 220 m liniari de autostradă cei cca. 30 de m de pe versantul estic al văii, spălat de ploi, suprafața cercetabilă efectivă a stațiunii se redusese la 150 m liniari de autostradă (pe o bandă de 50 m lățime).

În această primă etapă au fost trasate și cercetate 28 de secțiuni (dintre care șapte în campania 2005). Așa cum am menționat în dese rânduri, stratigrafia este comună întregii zone, exceptând secțiunile amintite. Una din acestea secțiuni a secționat întregul ax al viitoarei autostrăzi, având capetele aprox. în dreptul km 047+150 și, respectiv, km 047+200.

Cea de-a doua etapă a vizat cercetarea presupusului tumul care părea că suprapune așezarea. A urmat caroierea sa pe sferturi păstrându-se un martor de control stratigrafic în cruce (cu îmbinarea aprox. pe centrul său). Continuarea cercetării în suprafețele astfel deschise (TA – 28 x 26 m și TB – 26 x 21 m, corespunzând celor două sferturi ale movilei suprapuse de banda de 50 m a viitoarei autostrăzi) a relevat însă aceeași stratigrafie (descrisă mai sus) ca cea din exteriorul presupusului tumul, evident, exceptând complexele descoperite. Din păcate, așadar, movila s-a dovedit în cele din urmă a fi stric naturală, formată prin dublă eroziune, spre V pe pantele pârâului Femeii Frumoase, iar spre E și N pe o alveolă de mică amplitudine altimetrică, dar bine conturată spațial.

Ca urmare a acestei concluzii, cele două suprafețe (fostele sferturi ale tumului) au fost cercetate ulterior prin secțiuni paralele și perpendiculare pe martorul stratigrafic (păstrându-se însă caroiul inițial al suprafețelor – format din cifre arabe pe latura orientată aprox. N-S și cifre romane pe latura E-V). În unele cazuri, pentru un control stratigrafic suplimentar, unele dintre aceste secțiuni au fost adâncite în sterilul arheologic prin aceleași mijloace mecanice.

Au fost descoperite și cercetate șapte gropi (Cx 3, 11-12, 14-16, 18) – de formă circulară sau ovală în plan, cu dimensiuni variabile, o locuință adâncită (Cx 17) și o lentilă coerentă stratigrafic de sediment ars (Cx 13), putând reprezenta locul unei vetre – singurele complexe identificate în această stațiune. Acestea sunt amplasate aprox. între km 047+220 și 047+340.

Complexele 17 (locuința adâncită), 14 (o groapă) și 13 (lentila de sediment atins de foc) puteau face parte dintr-o singură unitate de locuire. Omogenizarea pedogenetică, însă, nu a permis observarea vreunei legături stratigrafice orizontale între acestea, partea superioară a gropilor (Cx 14) și lentila de lut ars fiind acoperite de nivelul 11 și suprapunând stratigrafic nivelul 6.

Majoritatea materialului arheologic (exceptând resturile osteologice) a fost descoperit în ceea ce am numit solul antropizat (nivelul 11). Este extrem de fragmentat, de mici dimensiuni, cu suprafețele exterioare corodate, părând, în general rulat. Mai cu seamă în gropile care au adâncimi de peste 1 m, fragmentele ceramice (ca și cele osteologice) s-au conservat superior. Este, fără, îndoială, efectul acțiunii mai puțin intense a factorilor fizico-chimici.

Materialul ceramic și petrografic, aflat în curs de prelucrare, a fost integral spălat și marcat. De asemenea, au realizat determinări petrografice și arheozoologice.

Cantitativ, ceramica este cea mai importantă categorie de material arheologic descoperit. În general, este vorba de un singur tip de pastă – grosieră, neomogenă, dimensiunile incluziunilor (minerale, cuarțite și ceramică pisată) fiind majoritar încadrate în intervalul 2-4 mm. Un subtip al acestuia vizează numai dimensiunile caracteristicilor dimensionale ale incluziunilor cuarțite, care nu depășesc 1 mm.

Diferă, însă, tratamentul suprafețelor exterioare care este în concordanță și cu tipul de ardere. Cele două mari categorii

identificate în acest stadiu al prelucrării ceramicii marchează existența unei categorii care include o ceramică bine netezită (uneori chiar lustruită) și arsă reducător (cu decor, în general, canelat) și a unei categorii cu suprafețe neglijent tratate (cel mult, mai bine netezite la interior) arsă reducător, dar vasele fiind extrase timpuriu din cuptor (indicată de succesiunea nuanțe cărămizii – nuanțe gri-negricioase – nuanțe cărămizii). Această din urmă categorie are un decor, în general, plastic (butoni, tortițe, brăuri alveolate).

Excepții de la asocierile dintre tipul de pastă/ardere și decor sunt minime. Formele cele mai frecvente sunt cele globulare și acelea tronconice (inclusiv străchini). Nu lipsesc, însă, nici cămile cu toartă supraînălțată.

Rarele fragmente osteologice sunt mai cu seamă indeterminate.

În ceea ce privește stațiunea amplasată aprox. în dreptul km 047+400 – 047+600, Valea Șisterea sud, cea Starčevo, datorită spațiului extrem de restrâns care adăpostește resturi antropice, au fost suficiente secțiunile și, acolo unde a fost cazul, casele.

Cercetările arheologice preventive ale colectivului MNIR desfășurate în campaniile 2005-2006 pe tronsonul 3C (Sălard-Sârbi) al Autostrăzii Transilvania au condus la precizări de natură să permită accesul constructorului în zonă.

În primul rând, secțiunile trasate și cercetate între km 050+100 și 054+000 (Km54) nu au relevat resturi antropice care să necesite o cercetare suplimentară. Majoritatea covârșitoare a descoperirilor sunt contemporane și nu ne-au reținut atenția în acest context.

Stațiunea Valea Șisterea sud (Starčevo) nu este propriu-zis o așezare. Cel mult, poate fi privită ca un punct de stație de scurtă durată a unei comunități din zonă.

În ceea ce privește așezarea hallstattiană de pe Valea Șisterea, cercetările au fost exhaustive, dar descoperirile arheologice îmbogățesc doar un repertoriu local. Nu pun, cel puțin prin prisma stadiului actual al prelucrării materialului, probleme deosebite.

Pl. 33

Abstract:

The archaeological preventive researches performed by MNIR staff during the 2005-2006 campaign on the 3C section (Sălard-Sârbi) of the Transylvania Highway lead to conclusions meant to permit the constructor's access in the area.

In the first place the designed and excavated sections between the km 050+100 and 054+000 (Km54) did not emphasize human traces or activities which were to necessitate a further research. The major part of the discoveries is contemporaneous and so unnecessary for our research.

The station Șisterea South Valley (Starčevo Culture) is not a settlement in a proper sense of the word. At the most it can be seen as a short term station of a community from the area.

As regarding the Hallstatt settlement from the Șisterea Valley, the researches had been exhaustive, but the discoveries are only to enrich the local repertoire. These did not present in the actual moment of the research and study of the materials some special problems.

79. Feldioara, com. Feldioara, jud. Brașov

Punct: Biserica evanghelică (sector B)

Cod sit: 42138.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 21/2006

Colectiv: Adrian Ioniță – responsabil (IAB)

Feldioara este cunoscută sub două nume total diferite. Cel de Földvár, în versiune românească Feldioara, are sensul de „cetate de pământ” în limba maghiară. Al doilea nume, folosit de coloniștii germani, este Marienburg – Cetatea Sfintei Marii – și datează, probabil, din anul 1211, de la instalarea cavalerilor teutoni în Țara Bârsei, știut fiind că Sf. Maria a fost patroana ordinului cruciat. Situl istorico-arheologic (suprapus de așezarea actuală) se află pe o terasă înaltă de cca. 20 m care înaintea ca un pînten de la V la E în lunca Oltului. Situl cuprinde mai multe epoci: neolitic, epoca bronzului, Hallstatt, La Tene, epocă romană și medievală.

Șantierul arheologic a fost organizat de IAB în vara anului 1990, sub conducerea regretatului dr. Radu Popa, cu colaborarea Direcției Monumentelor Arheologice și a Siturilor Istorice (1990–1993) și a Muzeului Militar Național (1991–1995), cuprinzând de-a lungul vremii mai multe sectoare de lucru marcate cu litere de la A la F: sectorul A (1990–1991) – marginea de SE a terasei, a arealului determinat de marele șanț de apărare, viza în principal surprinderea zidului de incintă al așezării medievale; sectorul B (1990–1991, 1998–1999, 2006) – amplasat în jurul bisericii romanice; sectorul C (1990) – situat în grădina casei parohiale; sectorul D (1990–1995) – piațeta de plan aprox. trapezoidal care se află între basilica romană (biserica evanghelică) și casa parohială evanghelică; sectorul E (1991) – marginea vestică a teritoriului delimitat de marele șanț de apărare; sectorul F (1991–1995) – cetatea, situată în extrema estică a platoului pe care se află satul.

În anii 1998 – 1999, datorită faptului că monumentul era afectat de o ciupercă, s-au mai efectuat cercetări punctuale la biserica evanghelică (sector B) pentru obținerea unor date tehnice privind un proiect de restaurare, nematerializat în cele din urmă.

Sector B

Campania s-a desfășurat în perioada august-septembrie 2006, fiind finanțată de către Fundația Habermann. Obiectivul urmărit era surprinderea limitei vestice a necropolei aparținând primilor coloniști germani din secolul al XII-lea și a unor eventuale fundații de la construcții ce au existat cândva în curtea bisericii.

S-au continuat cercetările în curtea bisericii, întrerupte în 1999 din motive financiare. S-a deschis o secțiune (SI/2006) de 10 x 2 m în partea de S a curții orientată N-S completată cu o casetă în afara curții.

Au fost cercetate 20 de complexe; 4 morminte din a doua jumătate a sec. al XII-lea și 16 morminte din sec. XIV-XVII. Mormintele din secolul al XII-lea fac parte din necropola cercetată în afara incintei (sector D – 1991-1995 – 109 morminte), dar care continuă și în curtea bisericii (după cum s-a văzut în campania din 1998 – 9 morminte) și ca atare au fost numerotate în continuare începând cu M.119. Toate cele patru morminte sunt în decubit dorsal, brațele pe lângă corp, picioarele întinse, orientate VE. Trei dintre acestea M.119, M.120, M.121 au avut nișă în dreptul capului în vreme ce M.122 nu a avut nișă (poate fi mai târziu sec. XIII-XIV). Mormintele respective sunt fără inventar, în M.120 găsindu-se

însă un vârf de săgeată de fier (tipul cu trei aripioare), pătruns din spate între coaste și care probabil a cauzat moartea persoanei.

Mormintele mai târzii se deosebesc de cele din secolul al XII-lea prin faptul că nu au nișă în dreptul capului, iar brațele sunt puse pe piept sau abdomen. Foarte multe morminte au fost deranjate de înmormântări ulterioare, în câteva dintre ele găsindu-se resturi de lemn și cuie de fier de la sicrie. Un singur mormânt M.13/2006 a avut inventar cinci inele de bronz (4 verigi simple și unul cu chaton – probabil sec. XIV-XV) și o verigă mai mică, tot de bronz, în zona abdomenului. De la mormintele deranjate, fără a putea preciza complexul, s-au mai găsit: un inel verigă de bronz, asemănător cu cele patru din M.13/2006, precum și un altul dintr-un metal alb (argint?), ce pare a fi însă modern.

Sub actualul zid de incintă a apărut fundația unei construcții care continuă în afara incintei și pare a intra sub drumul asfaltat. Fundația este alcătuită din bolovani de piatră legați cu mortar var-nisip și are grosimea de cca. 0,80-1 m. În stadiul actual al cercetărilor nu putem preciza cronologia și la ce a servit această construcție, ci doar că deasupra ei au fost găsite fragmente ceramice aparținând sec. XVI-XVII, ceea ce dovedește faptul că în această perioadă a fost demantelată. În afara materialelor deja menționate s-au mai găsit fragmente ceramice aparținând mai multor epoci: bronzului, romană și medievală. Depunerile din epoca romană sunt foarte consistente 0,50-0,60 m, din ele rezultând în afara ceramicii și câteva fragmente de sticlă. Datorită numărului mare de înmormântări practicate în această zonă a curții bisericii, materialele sunt foarte amestecate și nu putem avea nici o stratigrafie care să ne permită stabilirea de raporturi între fundația apărută sub zidul de incintă și diferitele faze de construcție ale bisericii. Campania viitoare, probabil, ne va ajuta să obținem date în plus în ceea ce privește această construcție.

Obiectivul urmărit în 2007 este același ca și în 2006, la care se adaugă posibilitatea de a lua probe de sol pentru un studiu paleobotanic în colaborare cu o instituție din străinătate.

Materialele arheologice rezultate în urma campaniei se află în depozitele IAB.

Bibliografie:

Adrian Ioniță, Dan Căpățână, Nikolaus Boroffka, Rodica Boroffka, Adrian Popescu, *Feldioara/Marienburg Contribuții arheologice la istoria Țării Bârsei*, Archäologische Beiträge zur Geschichte des Burzenlandes, București, Ed. Academiei, 2004.

80. Fetești, com Adâncata, jud. Suceava

Punct: La Schit

Cod sit: 146842.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Dumitru D. Boghian – responsabil; Sorin Ignătescu (UȘtCM Suceava); Ion Mareș, Bogdan-Petru Niculică (CMB Suceava)

Situl arheologic Fetești – *La Schit* este amplasat pe platoul structural din nord-estul satului Fetești, unde a funcționat, la sfârșitul sec. al XVIII-lea și la începutul celui următor, o mică

așezare monahală¹. Acesta este situat pe dreapta pârâului Grigorești, afluent al Siretului, pe teritoriul satului Grigorești, com. Siminicea (fig. 1-2). Cea mai importantă parte a sitului se află în curtea bisericii „Sf. Nicolae”, care funcționează ca biserică a satului Fetești, restul așezării fiind acoperit de pădurea înconjurătoare și de o livadă de nuci.

Menționăm, așa cum am făcut și în rapoartele precedente, că situl nu se mai păstrează decât într-o proporție de 30 %, restul acestuia fiind distrus de alunecările de teren (actualmente parțial stabilizate prin plantarea unei păduri tinere de foioase), de construcțiile moderne și contemporane și de înmormântările, din ce în ce mai numeroase, în cadrul cimitirului aferent bisericii satului Fetești, astfel încât, foarte curând, acesta va fi distrus în totalitate. În aceste condiții, deși cercetările arheologice au fost întreprinse sistematic, potrivit unei riguroase metodologii științifice, au și un evident caracter de salvare a datelor și materialelor provenind din toate etapele de locuire de aici.

În cele șapte campanii de cercetări arheologice (2000-2006), desfășurate până în prezent, au fost identificate mai multe niveluri de locuire (Cucuteni A₃, aspectul regional Hăbășești, Cucuteni B₁ și B₂, Horodiștea – Erbiceni II, Latène getic timpuriu, Evul Mediu târziu, moderne și contemporane), fapt care a contribuit la desemnarea sitului de la Fetești-*La Schit* ca șantier arheologic – școală, pentru studenții și masteranzii de la Facultatea de Istorie și Geografie a UȘtCM Suceava. În campania din anul 2006, la practica arheologică de pe șantierul de la Fetești-*La Schit* a participat și un grup de studenți de la Facultatea de Istorie din cadrul Universității Naționale „Yu. Fedkovici” din Cernăuți (Ucraina).

În campania din anul 2006 (3 iulie-4 august 2006, 21-27 septembrie 2006, 4-5, 10, 23-25 octombrie 2006, 14-15 noiembrie 2006), ne-am propus, în continuitatea cercetărilor din 2004-2005, și în parte am reușit, să încheiem investigarea a patru secțiuni: capătul nordic al S I (6 m²), S VI (30 m²), S VII (Cas. G4-G8, 45 m²), S VIII (12 m²), reprezentând o suprafață de 93 m². Pentru o mai bună înțelegere a modului de construcție a L 3/2003, a planimetriei acesteia și a raporturilor cu șanțul interior de împrejmuire al așezării, secțiunea VIII a fost prelungită cu un metru, fapt care a condus la descoperirea altor complexe interesante, despre care vom vorbi în continuare.

Din cauza numărului redus de studenți practicanți, a condițiilor meteo neprielnice și a complexității depunerilor arheologice, la sfârșitul perioadei de practică arheologică a mai rămas de cercetat nivelul Cucuteni A₃, care în aceste secțiuni se păstrează mult mai bine, decât în alte părți ale sitului, respectiv locuințele de suprafață nr. 4 și 9, pe care intenționăm să-l cercetăm în totalitate în campania 2007.

Materialele arheologice rezultate din săpături se află depuse, împreună cu documentația de șantier, la Laboratorul de Arheologie al Facultății de Istorie și Geografie din cadrul UȘtCM Suceava, unde se efectuează conservarea, restaurarea și procesarea sa științifică și didactică. Menționăm că o parte dintre materialele arheologice cucuteniene descoperite în situl de la Fetești-*La Schit* au participat, în acest an, la expozițiile: *Dyes in History and Archaeology/Coloranți în istorie și arheologie*, Suceava, septembrie-decembrie 2006, și *CUCUTENI, un univers mereu inedit*, Bacău, octombrie-decembrie 2006.

Complexele Cucuteni A3

Începem prezentarea rezultatelor investigațiilor din campania 2006 cu descrierea situației nivelului Cucuteni A₃, identificat după epuizarea complexelor Cucuteni B₁ și B₂, acesta găsindu-se, acolo unde nu a fost deranjat, la -0,90 – 1 m adâncime, față de nivelul actual de călcare. Acestuia îi aparțin complexe aferente L 4 și L 9, în parte asemănătoare cu L (B) 7, care vor fi finalizate, așa cum arătam, în campania 2007. L 4 a fost descoperită în SVI, carourile 2-8, și Cas. G4-G6, carourile 7-9, axul său lung aflându-se pe direcția NV-SE.

Curățarea la șpaclu a părții superioare a vestigiilor acesteia, care se aflau cu 0,08-0,10 m mai jos decât resturile L 8 (Cucuteni B), a condus la descoperirea de lutuile de perete, unele cu o grosime de până la 6-7 cm, cu amprente de nuiile robuste (diametre de 2-3 cm) și leături despicate cu icul, provenind, foarte probabil, de la o substrucție lemnoasă, alcătuită din furci și împletituri de nuiile, unsă cu lut, așa cum au fost descoperite și în cazul L 7. Lutuielile de pereți și plafon se află în neorânduială, unele fiind căzute orizontal, altele pe cant, peste vasele din inventarul interiorului locuinței, care pare să se găsească mai jos, cu aprox. 0,30-0,40 m față de nivelul contemporan de călcare din exteriorul pereților. Este posibil să ne aflăm, și în acest caz, în fața unei locuințe parțial adâncite, asemănătoare cu L 7.

De asemenea, au putut fi stabilite, cu relativă exactitate, limitele celor două locuințe Cucuteni A₃. Marginea vestică a L 4 se găsește pe direcția m. 1, 45 al S VI și m. 3 al S VII (Cas. G 4), limita sa nordică se află pe linia dintre S VI și S VII (șirul de casete G 4-G 6), fiind deranjată, în parte, de o serie de gropi Cucuteni B (anterioare L 3 și L 8), cum este cea cu nr. 70. Deoarece marginea sa estică, sau a altei locuințe Cucuteni A (L 9), se găsește în dreptul m. 10 (S VIII) și m. 13 (S VII, cas G 8), fiind paralelă cu traseul șanțului de împrejmuire și apărare, luăm în calcul ipoteza că ne-am putea afla fie în fața unei singure case sau în situația a două construcții alăturate, fapt care trebuie rezolvat în campania viitoare de cercetări. Spre S, locuința se prelungește sub un mormânt contemporan, al unui tânăr căzut în Revoluția de la București (Decembrie 1989), astfel încât această parte nu va putea fi săpată și vom rămâne doar pe tărâmul ipotezelor de lucru.

În ceea ce privește amenajările interioare ale L 4, s-a putut constata că, în carourile 3 și 4 a-b ale S VI, ne aflăm în fața unor porțiuni de perete interior, păstrat parțial, care despărțea două încăperi. În cea sudică se găsea vatra 18 (V 18), care a fost surprinsă pe o suprafață de o jumătate de m², în caroul 4 b (restul se „pierde” în porțiunea nesăpată de la S de S VI, adică capătul vestic al S VIII), cu două niveluri de refacere (18 A și 18 B), în vreme ce spre N, în caroul 3 b, se găsea cuptorul 14, realizat din lutuile subțiri (2-3 cm), unele cu amprente de nuiile, asemănător parțial cu cuptorul nr. 9 din L 7. Toate aceste elemente de planimetrie și construcție ale L 4 și L 9 vor fi elucidate prin investigație atentă în campania 2007.

Complexele Cucuteni B

Referitor la complexele Cucuteni B, în campania 2006, menționăm că s-au terminat de investigat L 3, 5 și 8 și a fost identificată L 10, cu toate complexele interioare și exterioare (vetre, cuptoare, gropile nr. 51, 54, 70-79, șanțurile de fundație VSV ale L 5 și L 8 etc.).

Locuința nr. 3 - reamintim că L 3 a fost identificată în carourile 8-15 a-b ale SVI, casele G 6-8 (sau carourile 9 a, 10 a-b, 11-15 a-c ale S VII) și în carourile 8-13 a-b ale S VIII, prezentându-se sub forma a două niveluri de lipituri, cu o grosime totală de 0,30 – 0,40 m (nivelul superior aparținea

tavanului și pereților arși și prăbușiți, iar nivelul inferior reprezenta podeaua (platforma ?) și instalațiile aferente, între acestea infiltrându-se, în decursul timpului, un pământ cafeniu-negricios și rădăcinile arborilor din zonă. A fost deranjată de o serie de gropi de pari și menajere ale construcțiilor ulterioare din zonă (Horodiștea-Erbiceni II și Latène).

În anul 2006 am acordat o atenție deosebită investigării modului de construire al părții inferioare a acestei construcții. Deși marea majoritate a lipiturilor de perete a fost studiată în anii 2003 și 2005, am putut, ca în cazul camerei de SSV, să ne completăm observațiile anterioare, interesante pentru diferitele moduri și tradiții de construire a locuințelor cucuteniene din faza B.

După modul de dispunere al peretelui longitudinal de VNV și a laturii de ESE a podelei (platformă ?), această locuință a fost cvasi-dreptunghiulară, cu dimensiunile aproximative, în suprafața săpată, de 5,40 m x 4,30 m, fiind paralelă cu porțiunea șanțului de apărare în apropierea căreia a fost construită. Din punct de vedere planimetric, L 3/2003 pare să fi avut două camere (una de SSV, cu cuptorul 12 și alte instalații aferente și alta de NNE, cu cuptorul 11).

Astfel, o parte dintre lipiturile de perete au confirmat faptul că au fost aplicate pe o substrucție de nuiile împletite, cu grosimi variabile, de la 1 la 3-4 cm. În același timp, au fost descoperite lutuile masive, suprapuse pe mai multe niveluri (4-6), cu fețele relativ netede, uneori cu o grosime remarcabilă (10, 15 și chiar 20 cm), cu pleavă și paie în compoziție, provenind, fără îndoială de la pereți groși și tavan, cu sau fără urme de substrucție lemnoasă (amprente de crengi groase, leături și scânduri despicate/dulapi), care, dacă nu s-ar fi mulat pe instalațiile interioare, ar putea fi confundate, cu ușurință, cu cele de podea/platformă. Masivitatea acestor lipituri, ne permite emiterea a două ipoteze de lucru: fie este vorba de perele gros de ESE al L 3, mult mai robust în dreptul șanțului de apărare și a eventualei palisade, fie ne aflăm în fața unei locuințe etajate (turn ?), podeaua catului superior prăbușindu-se peste parter și surprinzând *in situ* inventarul camerei de SSV.

Peretele de VNV s-a păstrat discontinuu, pe o lungime de aprox. 3,80 m, capătul său sudic pierzându-se în profilul sudic al S VI. Era oarecum liniar, în dreptul V 11/2003, pentru ca, la 0,30 m S de aceasta, peretele să prezinte o curbă, cu arcu în exterior, prin care a fost deplasat cu cca. 0,30 m spre ESE, care a îngustat camera de SSV. Acesta curbă a peretelui camerei de SSV crea, împreună cu „gardina” vetrei 11 un cotlon în care se afla o râșniță de mână (loc de măcinis ?).

În ceea ce privește partea inferioară a peretelui de VNV, aceasta pare să fi fost realizată pe o talpă/barnă acoperită cu lut, rezultând o plintă (lată de aprox. 0,20 m și 0,10 m înălțime) care a fost arsă diferit (nuanțele variază de la gălbui la cărămiziu intens), în funcție de cum s-a propagat incendiul. În profilul sudic al S VI, în dreptul cuptorului 12, se observă că acest perete s-a ruinat atât spre interior, acoperind parțial această instalație, cât și spre exterior.

La demontarea peretelui median, dintre camerele de NNE și SSV, s-a observat că acesta era construit din argilă, cu multe materiale vegetale în compoziție, aplicată, probabil, pe o substrucție realizată din împletituri de nuiile, care nu se poate decela, din păcate, din masa lutuilelor, miezul acestora fiind brun-cenușiu cu unele amprente negricioase, care pot proveni de la combustia materialului lemnos. Grosimea peretelui era de cca. 0,10 m, în elevație, în timp ce baza acestuia ajungea

până la 0,20 m lăţime, încheindu-se rotunjit cu podeaua camerei de SSV.

Podeaua L 3 pare să fi fost realizată direct pe solul antic de călcare, după incendierea vegetaţiei existente la întemeierea locuirii şi nivelarea terenului, fără o substrucţie lemnoasă evidentă, şi consta dintr-o luiture cu argilă nisipoasă, aplicată într-un strat de până la 0,10 m grosime, cu o consistenţă şi arsură inegală (compactă, cărămie la suprafaţa de călcare, şi sfărâmicioasă, brună-cenuşie şi neagră, la partea inferioară), refăcută de 2-3 ori. Podeaua camerei de NNE era mai sus cu aprox. 0,15-0,20 m decât cea a încăperii de SSV, nefiind exclusă amenajarea locuinţelor şi a interioarelor acestora în "trepte", în funcţie de înclinarea terenului de construcţie.

Dintre instalaţiile gospodăreşti casnice aflate la interiorul L 3, arătăm că au fost cercetate în întregime: cuptorul nr. 5/2003 (carourile 10-11 a-b, S VI), vatra cu gardină nr. 11 (caroul 10 a, S VI), vatra din camera de NNE (nr. 16/2005), peste care s-a realizat cuptorul nr. 11, cuptorul nr. 12/2006, din camera de SSV şi locul de măcină, cu râşniţe şi frecătoare, aflat la S de vatra nr. 11.

În prezentul raport vom discuta doar modalităţile de construcţie ale cuptoarelor 11 şi 12, deoarece prezintă numeroase similitudini. Cuptorul nr. 11 a fost construit utilizându-se vatra evoluată nr. 16/2005. Astfel, această vatră era amplasată aprox. în centrul camerei, avea o formă rectangulară, cu colţurile rotunjite (1,80 x 1,40 m), şi o grosime de cca. 10 cm, formând un mic podium faţă de podeaua încăperii. La partea superioară, într-o argilă bine epurată, cu nisip în compoziţie, vatra avea încastrate fragmente ceramice decorate în grupa stilistică ε, care formau un „pat” orizontal, peste care s-a aplicat o „scliviseală” care netezea şi orizontaliza suprafaţa instalaţiei. La un moment dat, peste vatră s-au construit pereţii cuptorului nr. 11, cu o grosime de cca. 20 cm la bază, 10 cm în elevaţie şi 5 cm la boltă. S-a păstrat foarte bine baza peretelui de SSE. Se pare că pereţii cuptorului formau o construcţie rectangulară cu latura de cca. 1,40 m. Gura cuptorului se afla spre NNE, unde podiumul vetrei excede suprafaţa descrisă de pereţi pe o lăţime de cca. 0,40 m. Acest cuptor a fost puternic afectat de locuirile Horodiştea-Erbiceni II şi Latène din această zonă.

Cuptorul nr. 12 se afla în colţul (?) de SV al camerei de SSV al L 3, fiind surprins în carourile 7-8 a-b ale S VIII, pe o lungime de 0,80 m şi o lăţime de 1,30 – 1,40 m. Cuptorul a fost afectat de o serie de gropi Horodiştea-Erbiceni II şi Latène precum şi de mormântul contemporan, menţionat mai sus. Referitor la sistemul de construcţie al acestuia, arătăm că iniţial a fost construit un cuptor mai mic, desemnat drept 12 A, care, ulterior, a fost mărit căpătând forma şi înfăţişarea de la sfârşitul locuirii (12 B). În faza finală de evoluţie, cuptorul nr. 12 avea un podium rectangular, cu colţurile rotunjite, de cca. 20-25 cm înălţime, alcătuit din argilă cu nisip în compoziţie. Acest podium se încheia la bază oarecum rotunjit cu podeaua camerei.

La partea superioară a acestui podium, a fost realizată vatra cuptorului, mai mică pentru prima fază şi extinsă în cea de-a doua fază, alcătuită din fragmente ceramice Cucuteni A₃ (descoperite în sit şi reîntrebuinţate) şi Cucuteni B, grupa stilistică ε, aranjate într-un strat de argilă amestecată cu cenuşă, care avea o duritate deosebită, în urma funcţionării căpătând o culoare galbuie-cărămizie.

În faţa cuptorului, în partea de NNE, acolo unde se afla şi gura acestuia, la 0,20 m de margine, au fost realizaţi pereţii

instalaţiei, care aveau grosimi variabile: cca. 20 cm la bază, 10 cm în elevaţie şi 5 cm la boltă. De altfel, de pe vatră a fost recuperată o bucată mare de lipitură, provenind de la arcada gurii cuptorului. Peretele de SSE al cuptorului nr. 12 s-a păstrat pe o înălţime de 30-40 cm, ceilalţi fiind distruşi.

Alinierea cuptoarelor nr. 11 şi 12 şi modul asemănător de construcţie ne determină să considerăm, cu titlu de ipoteză de lucru, că au avut o funcţionalitate similară, servind, probabil, pentru încălzirea caselor şi prepararea hranei, nefiind excluse şi alte destinaţii.

Locuinţa nr. 5 - a început să fie cercetată în anul 2004, investigarea ei fiind legată de abordarea celorlalte complexe arheologice, contemporane sau nu. Astfel, sub nivelul de luiture de podea (platformă ?), considerate a aparţine unei etape de construcţie, pe care am desemnat-o ca L 5 B, a fost descoperit alt orizont de lipituri (alcătuit din trei straturi suprapuse) împreună cu alte materiale arheologice, în special ceramică, cu o grosime de aprox. 25 cm (- 0, 55 – 0, 80 m), care considerăm că aparţin unei alte faze de evoluţie a construcţiei, desemnată drept L 5 A. Acest nivel suprapune nemijlocit complexul gropilor 51 şi 54 (Cucuteni B).

Trebuie arătat că această locuinţă a fost foarte deranjată atât de construcţiile Horodiştea-Erbiceni II şi Latène, cât şi de cele legate de edificarea bisericii moderne. De aceea, nu trebuie exclusă nici ipoteza potrivit căreia această locuinţă ar putea fi etajată, mai ales dacă luăm în calcul şanţurile de fundaţie şi gropile de stâlpi, care au putut contribui la realizarea unei structuri de rezistenţă capabilă să susţină o asemenea construcţie. Din cauza deranjamentelor ulterioare locuirii Cucuteni B, nu a putut fi identificat, în suprafaţă plană, şanţul de fundaţie nr. 4, aflat la baza peretelui de V al L 5. Sub nivelul podelei L 5 A, deasupra gropilor 51 şi 54, se găsea un strat subţire de arsură, de cca. 5-6 cm, asemănător cu cel de sub L 1, L 3 şi L 8.

Locuinţa nr. 8 - a început să fie cercetată în anul 2005, când au fost definite forma (rectangulară, axul lung pe direcţia NNE-SSV) şi dimensiunile în suprafaţa cercetată (5 m lungime şi 2,80 m lăţime), compartimentările acesteia (cele două camere, de SSV şi NNE, despărţite de o tindă) şi instalaţiile interioare, respectiv cuptoarele nr. 7 şi 8, potrivit camerelor menţionate. În anul 2006, au fost demontate cele două instalaţii interioare (cuptoarele nr. 7 şi 8), observându-se că vetrele acestora au fost construite cu fragmente ceramice în compoziţie.

Astfel, vatra cuptorului nr. 7 se găsea pe un mic soclu, rectangular, păstrat parţial (1, 10 x 1 m) cu înălţime de 5-6 cm, şi consta dintr-o lipitură cu o grosime de cca. 5-6 cm, din argilă nisipoasă şi cenuşă, în care se aflau aplicate fragmente ceramice decorate în grupa stilistică ε. În întregimea ei, instalaţia era mai înaltă cu cca. 12 cm faţă de podeaua camerei de SSV. Cuptorul nr. 8 era circular, cu dimensiunile de 1,40 m, pe direcţia SSV-NNE, şi 1,10 m, pe linia VNV-ESE. Şi vatra sa avea fragmente ceramice în compoziţie, dar nu aşa de multe ca în cazul celorlalte cuptoare.

În ceea ce priveşte pereţii exteriori, mai ales cel de ESE, a fost realizat pe un schelet de leături şi împletituri de nuiele, prinse pe furci, „miezul” lipiturilor păstrate în elevaţie fiind de culoare negricioasă şi conserva amprente rotunde cu diametre diferite sau negativele lemnului despicate cu icul. Acelaşi lucru se poate arăta şi pentru pereţii interiori, dintre cele două camere şi tindă. În zona cuptorului nr. 8, la SE de acesta, se găseau câteva lipituri de perete vitrificate, unele cu amprente de

nuiele, o dovadă că în acest loc incendiul a fost foarte puternic, degajând temperaturi de peste 1200° C.

Podeaua L 8 pare să fi fost realizată direct pe solul antic de călcare și consta dintr-o lutuală cu argilă nisipoasă, netezită, care prezenta porțiuni arse la brun-cărămiziu datorită incendiului care a distrus locuința. Nu este exclus ca, în camera de NNE, unele porțiuni de podea să fi fost realizate pe plase de nuiele și alte materiale lemnoase, care alcătuiau o substrucție ușoară. De asemenea, ca și în cazul podelei L 3, consistența acesteia era diferită, mai compactă, brun-cărămizie la suprafață, și sfărâmicioasă, neagră-cenușie, la partea inferioară. De altfel, ca și în cazul L 1, L 3 și L 5, sub podeaua L 8 se găsea un strat cvasiuniform de lut cu multă cenușă în compoziție, amestecat cu fragmente osteologice mărunțite, piese litice, materiale ceramice.

Locuința nr. 10 - a fost identificată sub forma unei porțiuni de perete și a câtorva lipituri de perete și podea, descoperite în carourile 1-2 ale casei G 8, aflate la nivelul L 3, care se continuă în porțiunea nesăpată dinspre N.

În campania 2006, au fost cercetate mai multe gropi Cucuteni B: nr. 51, 54, 70-79, demne de a fi discutate mai pe larg fiind cele cu nr. 51, 54 și 70.

Astfel, gropile nr. 51 și 54 formează un complex interesant, intersectându-se și găsindu-se imediat sub L 5 A. La început, a fost săpată groapa nr. 51, care avea o formă circulară, un diametru fiind de 2 m, și se adâncea până la -1,60 m de la suprafața actuală de călcare. După ce a fost umplută cu straturi succesive de pământ brun, purtat și cenușă, amestecate cu diferite materiale arheologice, în partea sa estică a fost afectată de groapa nr. 54. Și aceasta avea o formă circulară la partea superioară, dar era mult mai mare (un diametru era de 2,55 m). Partea inferioară a acesteia prezenta cel puțin doi lobi, o dovadă a faptului că exploatarea argilei nu s-a făcut după o formă preconșă, aceștia adâncindu-se până la -2,20 m, de la suprafața actuală de călcare (lobul sudic), și -2,45 m (lobul estic). Dacă săparea sa s-a făcut pentru împrumut de argilă, ulterior a servit ca groapă menajeră, depunerile reflectând diferite activități gospodărești din spațiul vecin.

Groapa nr. 70 se găsea la SE de L 8, săparea afectând peretele de NNE al L 4 (Cucuteni A). Aceasta a avut o formă circulară (diametrele 1,35 x 1,40 m), ad. sa fiind de -1,15 m de la nivelul actual de călcare. Umplutura sa cuprinde materiale specifice unei gropi menajere (fragmente ceramice, piese litice, materiale osteologice etc.).

Șanțul de fundație nr. 5 - după îndepărtarea vestigiilor locuirii Cucuteni B, în casele G 4-G 5 și în carourile 4-5 a-b ale SVI, a fost identificat un nou șanț de fundație, desemnat cu nr. 5, paralel cu șanțul nr. 1 (al L1), care a aparținut fie L 5, fie L 8, și penetra complexul gropilor 51 și 54 și vestigiile L 4. Datorită faptului că zona a fost deranjată de B 5 (Latène), în stadiul actual al cercetărilor, nu se pot face alte precizări, campania din anul 2007 având darul să aducă doritele clarificări.

Complexele Horodiștea-Erbiceni II

În SVIII, carourile 7-9, au fost descoperite elementele locuinței-colibă nr. 11 (Horodiștea-Erbiceni) cercetate anterior și în S. VI și cas. G 6/7-8, cu podea din pământ și lespezi de gresie nisipoasă, sarmațiană (aflate la ad. de 0,65-0,75 m de la nivelul actual de călcare), „aranjate” printre și peste vestigiile locuinței cucuteniene nr. 3. De asemenea, în zonă s-au observat foarte bine și alinierea unor gropi de pari, care arată că aceasta avea o formă rectangulară (gr. nr. 57-59, 62-66).

De asemenea, dintre complexele de tip Horodiștea-Erbiceni II, trebuie menționat cuptorul nr. 13, descoperit în carourile 5-6 și 8 ale casei G 8. Vatra acestuia era alcătuită din lipituri simple, cu aspect mozaicat, aplicate pe solul antic de călcare. Din partea superioară nu se mai păstra decât o porțiune circulară a pereților, spre V, cu grosimea de 8-10 cm, restul fiind distrus de locuirile ulterioare. Cuptorul pare să fi avut o formă circulară, cu diametrele de 1,20 m (E-V) x 1,05 m (N-S).

Latène getic timpuriu (sec. V-III a.Chr.)

La săparea șanțului de control pe lângă profilul nordic al șirului de case G 4 – G 8, în caroul 3 al casei G 8, în umplutura șanțului de apărare, începând cu -0,95 m, a fost identificat colțul de SV al bordeiului Latène nr. 8 (B 8), care se adâncea până la -1,80 m de la suprafața actuală de călcare. Umplutura bordeiului era alcătuită dintr-un sol brun cu multă cenușă la fundul construcției. Un nivel de refacere se găsește între -1,26 și -1,34 m, constând dintr-un strat brun-gălbui cu multă cenușă și fragmente ceramice.

Pl. 34

Note:

1. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, DPCN, Biblioteca Monumentelor Istorice din România, București, 1974, p. 293 și nota 19 de la p. 305.

Résumé:

Pendant les fouilles archéologiques de 2006, l'équipe de recherche a investigué les complexes de H 4 et H 9 (Cucuteni A₃), en quelque sorte semblables au H 7, lesquels seront finalisés dans la campagne de 2007. En même temps, a été finalisée la recherche des H 3, H 5 A et B, H 8 (Cucuteni B₁₋₂), avec des éléments de construction préservés (en particulier portions de parois et plancher et les fosses de fondation no. 4 et 5), les complexes intérieures (les fours no. 7 et 8, 11-12, les dernières évoluées, avec podium; les places pour mouture), les complexes extérieures (les âtres et fosses, les plus importants étant no. 51 et 54). Du niveau Horodiștea-Erbiceni II, il doit mentionnée la finalisation de la recherche H 11 (cabane) et du four no 13, avec une architecture spécifique (plancher en grès sarmatiennes et fosses pour les piliers qui soutiennent le squelette en bois. Pour la couche Latène gétique précoce, soulignons la finalisation de l'étude de la hutte no. 5 et l'identification d'une autre hutte, no. 8 (m. 14-15, Cas. G 8).

Studiul preliminar al materialelor faunistice descoperite în situl de la Fetești (com. Adâncata, jud. Suceava)

Romeo Cavaleriu, Luminița Bejenaru (Facultatea de Biologie, UAIC Iași)

Așezarea Fetești – La Schit este situată în estul județului Suceava, la 15 km NE de orașul Suceava, pe un platou structural înalt al Podișului Dragomirna (subunitate a Podișului Sucevei), pe malul drept al pârâului Grigorești, afluent al Siretului¹.

Cercetările arheologice care s-au desfășurat în această așezare au un caracter sistematic și s-au derulat, până în prezent, de-a lungul a șapte campanii consecutive (2000-2006), fiind săpată o suprafață de 380 m², repartizată în mai multe sectoare. Pe această suprafață bogată în complexe de locuințe (așezări eneolitice, ale bronzului timpuriu, ale Latène-

ului getic timpuriu și ale Evului Mediu târziu) au fost identificate numeroase locuințe, complexe interioare și exterioare, vetre, cuptoare, șanțuri de apărare precum și un abundent material arheologic, din care se detașează cel arheozoologic².

În prezentul raport, ne-am propus să prezentăm materialul arheozoologic care a fost recuperat în urma primelor cinci campanii consecutive (2000–2004) de săpături arheologice, desfășurate în acest sit, și aparține culturilor Cucuteni, faza A și B și Horodiștea – Erbiceni, metodologia utilizată fiind cea specifică arheozoologiei³. Materialele studiate provin din straturile de cultură, din complexe și, mai ales, din gropile menajere, cele mai multe datând din faza Cucuteni B.

Din faza A a Culturii Cucuteni provin 241 resturi faunistice, dintre care 2 au fost atribuite moluștelor (0,83%), restul materialului aparținând mamiferelor (99,17%). Starea rea de conservare a materialului a făcut ca numai un număr de 104 resturi osoase, provenite de la mamifere, să poată fi determinate specific, dintre acestea 79 fragmente fiind atribuite mamiferelor domestice (75, 96 %) iar 24 aparțin mamiferelor sălbatice (24,04%).

Materialul aparținând fazei B a Culturii Cucuteni este mai bogat și mai variat, dar, și în acest caz, se remarcă un grad ridicat de fragmentare. Din cele 1126 resturi faunistice, 903 aparțin mamiferelor (80,19%), 221 moluștelor (19,63%) și 2 fragmente au fost atribuite păsărilor (0,18%) (fig.1). Din totalul resturilor aparținând mamiferelor numai 269 au putut fi determinate specific, iar dintre acestea 221 provin de la mamiferele domestice (82,16%) și 48 de la cele sălbatice (17,84%).

Resturile faunistice provenite din timpul Culturii Horodiștea – Erbiceni sunt în număr de numai 247, toate aparținând mamiferelor. Din totalul acestor resturi numai 76 au putut fi determinate specific, dintre care 60 au fost atribuite mamiferelor domestice (78,95%) și 16 fragmente celor sălbatice (21,05%).

Mamiferele domestice

La nivelul stratului Cucuteni A, predominante sunt porcinele (*Sus scrofa domesticus*) cu 25%, urmate îndeaproape de ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*) cu 24,03% și bovine (*Bos taurus*) cu 23,07%, iar câinele (*Canis familiaris*) apare în eșantion cu un procent de 3,84%.

În cazul resturilor ce provin de la nivelul stratului Cucuteni B, predominante sunt bovinele (*Bos taurus*) cu 29,36%, urmate de porcine (*Sus scrofa domesticus*) cu 27,13% și ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*) cu 24,16%, iar pentru câine avem un procent de 1,48%.

Referitor la fragmentele osteologice provenite din stratul Horodiștea – Erbiceni, remarcăm un procent ridicat pentru bovine (*Bos taurus*) cu 44,73%, urmate de porcine (*Sus scrofa domesticus*) cu 18,42% și ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*) cu 13,47%, iar câinele (*Canis familiaris*) apare cu un procent de 1,31%.

Fragmentele atribuite mamiferelor domestice, în cele trei eșantioane, aparțin tuturor segmentelor scheletului, dar predominante sunt cele din scheletul apendicular cu excepția fragmentelor de ovicaprine identificate în stratul Horodiștea, unde predominante sunt elementele scheletului axial.

Mamiferele sălbatice

Pentru resturile provenite de la mamiferele sălbatice din stratul Cucuteni A, observăm predominanța mistrețului (*Sus scrofa ferus*) cu 9,61%, urmat de căprior (*Capreolus capreolus*) - 8,65%, pentru celelalte specii procente fiind mult mai mici.

La nivelul stratului Cucuteni B, observăm că dintre artiodactile predomină mistrețul (*Sus scrofa ferus*) cu 6,31%, urmat de cerb (*Cervus elaphus*) – 4,82%, căprior (*Capreolus capreolus*) – 4,46%, iepure de câmp (*Lepus europaeus*) – 1,85 % și veveriță (*Sciurus vulgaris*) – 0,37%.

Stratul Horodiștea – Erbiceni se caracterizează prin predominanța mistrețului (*Sus scrofa ferus*) cu 11,84%, urmat de căprior (*Capreolus capreolus*) - 5,26% și de cerb (*Cervus elaphus*) – 3,94%.

Repartiția fragmentelor osoase provenite de la mamiferele sălbatice pe segmente scheletice, în cele trei eșantioane, ne arată că predominante sunt cele din scheletul apendicular cu excepția resturilor provenite de la căprior, în straturile Cucuteni A și B, și a celor provenite de la cerb, în stratul Cucuteni A, unde predominante sunt elementele scheletului axial.

În privința răspândirii speciilor de mamifere sălbatice funcție de afinitățile lor ecologice, putem afirma că, în toate cele trei eșantioane, se observă predominanța speciilor de pădure (cerb, mistreț, veveriță), în detrimentul celor de lizieră (căprior și iepure de câmp) și a celor euritope (vulpe).

Materialul studiat este caracterizat printr-un grad ridicat de fragmentare și conservare precară, aceasta datorându-se, probabil, vechimii sale, intensității locuirii, condițiilor de „exploatare” și zacere sau ca urmare a săpăturilor arheologice efectuate.

În urma analizei celor trei eșantioane, se observă predominanța covârșitoare a speciilor de mamifere domestice în dauna celor sălbatice, vânătoarea având un rol mai puțin important pentru comunitățile care au locuit așezarea respectivă. Din studiul efectuat, se evidențiază faptul că, deși perioada dintre cele două culturi este destul de îndelungată, nu se observă o schimbare radicală a raportului mamifere sălbatice/mamifere domestice, în cadrul celor trei eșantioane provenite de la Fetești.

În privința speciilor de mamifere domestice, remarcăm o predominanță relativă a porcinelor în stratul Cucuteni A (deoarece, așa cum arată arheologii, nivelul Cucuteni A₃ a fost puternic afectat de locuirile ulterioare), după care bovinele devin ușor dominante în nivelul Cucuteni B, iar în stratul Horodiștea – Erbiceni se detașează.

Dintre speciile de mamifere sălbatice, mistrețul este cel mai des întâlnit, urmat de celelalte specii de artiodactile, fapt ce dovedește că vânătoarea avea, înainte de toate, un evident scop alimentar.

Predominanța speciilor de pădure în cadrul tuturor celor trei eșantioane demonstrează faptul că, în respectiva perioadă, această zonă era împădurită, acoperisul forestier aflându-se în diferite etape de evoluție, ca urmare a intensei intervenții antropice.

Anexa 7

Note:

1. Boghian, 2005.
2. Boghian, D., Ignătescu, S., Mareș, I., Niculică, B., 2005 b.
3. Udrescu, M., Bejenaru, L., Hrișcu, C., 1999.

Bibliografie:

- Boghian, D., Ignătescu, S., Mareș, I., Niculică, B., 2002 – Fetești, Jud. Suceava, „La Schit”, CCA 2002, p. 132–136
 Boghian, D., Ignătescu, S., Mareș, I., Niculică, B., 2002–2003 – Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate în

situl de la Fetești – La Schit (comuna Adâncata, Județul Suceava), Codrul Cosminului, SN 8 – 9 (18 – 19), p. 161–175.
 Boghian, D., Ignătescu, S., Mareș, I., Niculică, B., 2004 – *Fetești, Jud. Suceava, "La Schit"*, CCA2004, p. 119–123.
 Boghian, D., Ignătescu, S., Mareș, I., Niculică, B., 2005 a – *Fetești, Jud. Suceava, "La Schit"*, CCA, p. 82–84.
 Boghian, D., Ignătescu, S., Mareș, I., Niculică, B., 2005 b – *Les découvertes de Fetești – La Schit parmi les stations cucuteniennes du Nord de la Moldavie*, în vol. Cucuteni. 120 ans des recherches. Le temps du bilan, Piatra Neamț, p. 333–352.
 Udrescu, M., Bejenaru, L., Hrișcu, C., 1999 – *Introducere în arheozoologie*, Editura Corson, Iași.

Résumé:

En ce rapport, les auteurs présentent les considérations préliminaires des études anatomiques, taxonomiques et quantitatifs sur les matériaux faunistiques (zoo-archéologiques) découverts dans le site pluristratifié de Fetești – „La Schit (comm. Adâncata, dép de Suceava), pendant les campagnes 2000-2004. De même, les auteurs ont poursuivi de remarquer les données principaux sur les ressources animalières pour chaque couche culturelle étudiée (Cucuteni A 3, Cucuteni B 1-2, Horodiștea-Erbiceni II) et dans l'économie de ceux communautés.

81. Frumușeni, com. Frumușeni, jud. Arad

Punct: Mănăstirea Bizere

Cod sit: 9315.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 119/2006

Colectiv: Adrian Andrei Rusu – responsabil (IAIA Cluj), George P. Hurezan, Florin Mărginean, Zsuzsanna Kopeczny (CM Arad), Ileana Burnichioiu (Univ. Alba Iulia)

Obiectivele cercetării: investigarea spațiului de la N de biserică și colțul de SV al clădirii refectoriului.

Situl arheologic Frumușeni – Mănăstirea Bizere, se află la 1 km NE de localitate (12 km E de Arad), în lunca Mureșului, pe malul stâng al râului, în punctul numit "Fântâna Turcului".

Au fost trasate 16 secțiuni, șase la N de biserică, patru în colțul de SV al refectoriului, cinci pe latura sudică a clădirii și una lângă drumul forestier care leagă satul de pădure, suprafața totală investigată fiind de 400 m².

Componentele complexului

Porticul de V al clădirii din sudul bisericii.

În apropierea colțului de SV al navei bisericii a fost amplasată, lângă portic, dar în afara lui și dincolo de linia de închidere de V a bisericii, o încăpăre specială (l= 2,5 m). Ea are podelele aranjate cu cărămidă, la fel ca cele ale vechiului refectoriu, ceea ce ar putea pleda pentru apariția ei simultană, respectiv chiar înaintea refectorului față de care a fost aici raportată.

Anexele refectoriului

Clădirea din SV, adosată refectoriului. A fost regăsită în S XLIII, cu o delimitare de zid spre S.

La interior, podeaua de cărămidă a suferit cel puțin o refacere radicală, înspre colțul de N-V al secțiunii. Rețeaua nu s-a mai ordonat, ci s-a marcat prin cărămidă fragmentare. Masa

de arsură a provenit nu numai dintr-un loc de vatră, ci și din structurile de acoperiș. Spre profilul mic, de N, s-au descoperit patru bârne carbonizate, orientate N-S, alături de o alta, încrucișată.

Clădirea de la S de clăstru, adosată porticului. Zidul care o delimita spre S a fost regăsit doar fragmentar, la pornirea sa din zidul exterior al porticului de V. Delimitarea spre N nu a fost obținută în interiorul secțiunii S LVI, ceea ce lasă să se înțeleagă că ar fi fost mai îngustă, în sensul că nu atinge colțul bisericii. Lungimea ei poate fi însă estimată la 7,34 m. Lățimea era mai mare de 3,65 m și mai mică de 6,70 m. Pe suprafața secțiunii S XLVI a fost descoperită o amenajare care ar putea fi asimilată unei intrări. Un bloc de piatră așezat lângă fundații, ar fi putu servi culisării unei uși. Cărămizi de formă pătrată, în stare fragmentară (amintind de acelea ale mozaicului mic), asigurau accesul la interior, iar un alt grup de cărămizi, pare că se ordonaseră într-un prag exterior.

A fost amenajată cu podele de cărămidă. Între ele s-au văzut însă și cărămizi mai deosebite, de o lungime mai mare decât oriunde.

Clădirea din S, asimilată parțial refectoriului. A fost regăsit un colț interior în S LIII, cu umăr clar de fundație, urmat apoi de două asize clare de blocuri fasonate. O a treia asiză se distinge cu claritate (h= 0,65 m). În grosimea sa, impresionantă (1,44 m), s-a păstrat un canal? (0,35 m), cu contururi neregulate, a cărui utilitate nu s-a putut încă determina.

Spre N, la interior, au apărut urme de podele de cărămidă.

Urmele acestei clădiri s-au păstrat în contradicție cu majoritatea altor construcții din ansamblul mănăstirii. Deși alte urme materiale, în afara unei monede, nu o arată, se pare că abia după mijlocul sec. al XVI-lea s-a reunțat la ea.

Capela din nordul bisericii.

A fost identificată mai întâi în S L, apoi cercetată integral prin S LI, S LIII și S LIV. Se afla amplasată aprox. la mijlocul distanței dintre biserica mănăstirii, la S, și palatul abațial, la N. Aparent, nu există ziduri care să le lege direct. Dar, de la umărul de S al absidei altarului, pornește către biserică, un șir de balovani masivi, cu urme de prelucrare, care par să fi fost destinați unei fundații nefăcute ori demolate. De asemenea, lotul de cahle descoperit între stâlpii din sud-vestul capelei, provin, cu certitudine din palatul abațial, de pe o linie care pare să fie concepută de la început pentru comunicare mai facilă între aceste ultime elemente constructive.

A fost fundată în stratul de așchii de gresie (galbenă), identificat anterior ca aparținând atelierului de cioplire a pietrelor din biserica principală. Faptul că în construcția ei nu au fost identificate urme de blocuri mari, fasonate (nici în fundații, nici în elevații, nici în nivelul de dărâmare din jur), indică și ele o perioadă de construcție post-biserică principală. Soluțiile de fundare par să fie inegale. S-a folosit pietriș de dimensiuni medii, fragmente de cărămidă. Șanțul de fundare a fost delimitat diferențiat. Pe alocuri a avut cărămizi fragmentare puse pe cant, la interiorul laturii de N s-au folosit mai multe cărămizi. La interiorul laturii de S șanțul de fundare a fost protejat printr-un gard de nuiel, cu pari verticali, în jurul cărora s-au împletit nuiel mai subțiri. Mortarul s-a scurs printre ele, păstrându-le amprenta.

Avea un zid paralel cu absida de N a bisericii. El depășea, cel puțin în fundație, colțul de SV (al ultimei faze, de la care a încetat existența ei), oprindu-se în dreptul locului unde a fost plasat stâlpul liber din SV. Un alt zid, perpendicular, care era

închiderea sa de V (0,65 m), avea direcția palatului abațial. Între el și zidul paralel cu biserica, a apărut M 110.

Absida corului (gr. = 0,82-0,85 m) se desenează bine prin scurte umere interioare și exterioare. Se distinge foarte clar conturul pornirii arcului absidei, fără să dispunem de zona de închidere. La interior, în adâncime, conturul semicircular se poate însă vedea, astfel încât să putem aprecia, cu destulă siguranță, modalitatea de rezolvare a estului altarului. Laturile navei au 0,90-0,95 m grosime.

Din elevație s-au conservat cel mult trei asize de cărămidă (colțul de NE al umărului navei și pornirea absidei).

Dimensiunile sale sunt următoarele: laturile navei – 6,40 m; latura de V – 5,40 m, latura de E, spre absida altarului, 5,25 m. Spre arcul triumfal, la interior, avea 3,58 m. Umerile exterioare ale altarului erau de 0,33 m (S) și 0,37 m (N).

Spre V, ultima fază de funcționare a dispus de un aranjament cu patru stâlpi. Prima pereche era alipită închiderii de V. Cel mai precar s-a păstrat stâlpul din SE. În schimb, cel cu care făcea pereche, înspre N, nu a fost aliniat perfect colțului capelei. Cca. 0,20 m din colț au fost lăsați liberi, până la apariția zidăriei. Stâlpii liberi, dinspre V, aflați la o distanță de 1,63 m, și distanțați la 3,15 m unul față de altul, se prezintă cu fundație de piatră, cu contur neregulat, peste care s-a ridicat o elevație de cărămidă, din care s-au conservat, cel mai mult, trei asize. Felul de amplasare indică o planimetrie ușor dreptunghiulară, cu latura mai lungă aliniată închiderii de V a capelei (0,93-0,95 x 0,73-0,79 m).

După toate probabilitățile, stâlpii au apărut într-o fază ulterioară.

Rostul acestor stâlpi poate fi cel mai probabil, acela de a susține elevația unui turn, cu parter penetrat de arcade, iar elevație potrivită pentru o clopotniță. Desigur, nici proiectul unui gen de pronaos nu ar putea fi cu totul exclusă.

După toate probabilitățile, capela a avut două faze distincte.

Din amenajările de podele, s-a păstrat doar o mică porțiune, realizată cu cărămizi fragmentare, în dreptul stâlpului de SV. Dat fiind faptul că M 111 a fost acoperit în mod similar, dar amenajarea de deasupra lui s-a conservat mai bine, nu este exclus ca podelele navei capelei să fi fost realizate doar cu lut sau scânduri. În schimb, în zona micii abside, s-au conservat suporturile unor podele mai rezistente, bine racordate fundațiilor, prin șapă de colț, semicirculară. Cu toate acestea, nici o amprentă de mortar nu trădează nici formele inițiale ale podelelor capelei, nici felul de rezolvare al mesei altarului.

Destinația ei pare a fi trădată de localizarea, în chiar centrul ei, a mormântului M 111. După toate semnele, M 111 a fost deja săpat după construcția bisericii, în stratul de gresie produs de atelierul de cioplire a pietrei. În exteriorul cistei sale, spre V, a fost regăsită o monedă arpadiană. Pentru o perioadă timpurie (sec. XII-XIII) pledează forma cistei în care a fost așezat M 111 (cărămidă cu mortar, tencuii, cărămizi speciale, cefalice). La mormântul respectiv s-a umblat însă ulterior, oasele răvășindu-se și amestecându-se cu cele ale unui alt defunct. Probabil că acțiunea a avut loc doar la sfârșitul sec. al XV-lea. Ea a corespuns, probabil, și cu distrugerea parțială a cistei inițiale. Distrugerea este bine vizibilă către latura scurtă, de V, unde s-a practicat o refacere grosieră, cu cărămizi nelegate cu mortar și destul de neglijent rânduite. Atunci au ajuns, probabil, cea mai mare parte a monedelor din cistă (ultima identificată, din vremea lui Matia I Corvin).

Datarea relativă a capelei este dată de prezența anterioară, pe suprafața ei, a unor morminte mai vechi. Unul este M 136, foarte aproape de curbura de S a absidei, altul este M.

Palatul abațial.

A fost atins în cuprinsul secțiunii S LVII. Este vorba despre un zid de fundație, lat de 1,10 m, aflat la 4,25 m de peretele de N al capelei. Tot acolo s-a descoperit un postament de zidărie, adosat liniei de fundație, dar conservat până la o cotă de adâncime mai mică.

Cimitirul.

Au fost cercetate încă 47 de morminte, numărul acestora ajungând acum la 154. Toate acestea sau concentrat în spațiul sudic cercetat al complexului, la V și SV de biserică, precum și în jurul și interiorul capelei.

Materialul arheologic descoperit cuprinde, în primul rând, fragmente arhitectonice (capiteluri, imposte, colonete, componente de paviment) la care se adaugă ceramică uzuală, sticlărie, podoabe, piese de metal și monete.

PI. 35

Bibliografie:

A. A. Rusu și colab., *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj, 2000, p. 139-141.

A. A. Rusu, G. P. Hurezan, *Biserici medievale din județul Arad*, Arad, 2000, p. 159-168.

A. A. Rusu, G. P. Hurezan, Florin Mărginean, Ileana Burnichioiu, CCA 2004, p. 123-124.

A. A. Rusu, I. Burnichioiu, *Mozaicurile medievale de la Bizere*, Arad, 2005, p. 56.

Abstract:

The archaeological site of Frumusești – Bizere Monastery is localized at 1 km north-east from the village (12 km east from Arad), in the meadow of Mureș, on the left bank of the river, at the point known as „The Turk's Fountain” (Fântâna Turcului).

During the 2006 campaign there have been marked out 16 trenches, six north of the church, four in the south-west corner of the refectory, five on the south side of the claustrum and one next to the forest road. The total investigated area was of 400 m².

The most important discovery in this campaign consists of a chapel north of the church, with a cist grave in it. There have been further investigated 47 graves, summing at this point 154 graves.

The discovered archaeological material consists, first of all, of architectonic fragments (capitals, imposts, columns, pavement components), completed by household pottery, glass, adornments, metal objects and coins.

82. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău

Punct: Dealul Fulgeriș - La 3 cireși

Cod sit: 24221.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 405/2006

Colectiv: Lăcrămioara Elena Istina – responsabil, Ovidiu Dimitrie Boldur (CMIA Bacău), Daniel David (Școala „Nicolae Iorga” Bacău), Laurențiu Ursachi (M Bârlad),

studenții Carmen-Silvia Munteanu, Marius-Ovidiu Ghiur (Univ. Bacău)

Cercetările arheologice au fost întreprinse în perioada 03.07 - 29.07.2006 în partea nordică a satului Fulgeriș, com. Pîncești, jud. Bacău, punctul Dealul Fulgeriș / „La 3 cireși. Forța de muncă a fost asigurată de către studenții care au efectuat practica de specialitate a anului I ai Facultății de Litere, Secția Istorie, din cadrul Universității din Bacău, o grupă de studenți din anul I din cadrul Universității „Spiru Haret” București (în perioada 03.07-22.07) și un număr de 5 angajați ai Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău. Și în acest an ne-am bucurat de sprijinul autorităților locale ale comunei Pîncești, reprezentate prin domnul Primar Ioan Moțoc și prin domnișoara Prof. Marinica Trif, Director al școlii din Fulgeriș, care ne-au facilitat cazarea în clădirea școlii din localitate.

Cercetările din acest an au fost întreprinse pe următoarele proprietăți: Iftimie Gheorghe, Tarla (solă) 96, care are întocmirea actelor de proprietate în curs de desfășurare, fiind moștenitor de soție; a doua proprietate este a soților Fodor V. Floarea și Fodor D. Vasile, nr. titlu 187523/25.03.2003, tarla (solă) 94, parcelă 2051/18.

În această campanie s-a cercetat o secțiune numerotată în continuarea celor din 2003-2005: S VII (de dimensiuni 20x2 m) și s-a redeschis secțiunea S VI pentru a fi continuată cercetarea în această secțiune, care a fost trasată și cercetată parțial în 2005. Trasarea secțiunilor din campania 2006 s-a realizat cu ajutorul măsurătorilor topografice realizate de către firma S.C. GEOCADEX S.R.L., reprezentată prin domnul topograf Stan Mihai. Astfel, s-au stabilit coordonatele secțiunii S VI și s-a trasat secțiunea S VII, amplasată paralel cu secțiunea S IV/ 2005, cu un maror de 0,50 m.

În cercetarea sitului arheologic de pe Dealul Fulgeriș s-a aplicat și în această campanie metoda clasică a investigării prin trasarea de secțiuni realizate manual, forța de muncă fiind asigurată în prima parte a cercetării de studenții menționați mai sus, iar în a doua parte de angajați ai CMIA Bacău. Secțiunile au fost în continuare amplasate în paralel față de cele din campaniile din anii 2003-2005, adică pe direcția NE-SV, cu deviație de 10°, spre E.

Amplasarea celor două secțiuni a fost realizată pe următoarele proprietăți: S VI (de dimensiuni 10 x 2 m) pe terenul lui Fodor Floarea și Vasile situată la V de proprietatea Țârlea Constantin, pe care au fost amplasate secțiunile S II și S III, campania 2004; iar S VII (de dimensiuni 20 x 2 m) pe terenul lui Iftimie Gheorghe, care se află în partea estică a proprietății Drăghici Costică, unde a fost amplasată secțiunea S I/2003

În campania arheologică din 2006 s-au urmărit următoarele obiective: prin trasarea și cercetarea secțiunii S VII s-a urmărit cercetarea integrală a gropilor Gr. 14 și Gr. 15 surprinse în campania 2005, în secțiunea S IV, în vederea delimitării formelor acestor gropi, dar și a recuperării artefactelor arheologice descoperite în acestea pentru a putea fi restaurat materialul din aceste complexe închise. Mai ales că în cursul campaniei din 2005 prin cercetarea gropii Gr. 15 a rezultat un numeros material ceramic fragmentar din care o bună parte a fost restaurat și s-a urmărit cercetarea integrală a gropii pentru completarea informațiilor despre acest complex închis. Prin trasarea secțiunii S. VII s-a constatat că cea mai mare parte a gropii Gr. 15 a fost deja surprinsă în secțiunea S. IV, în S. VII surprinzându-se doar marginea nordică a acesteia. Cu toate

acestea, materialul arheologic descoperit și în această campanie în cadrul Gr. 15 a fost consistent, după prelucrare și restaurare s-au întregit vase ceramice, pe lângă acestea descoperindu-se și alte tipuri de obiecte.

Tot în această secțiune au fost cercetate în continuare resturile locuinței cucuteniene L₃ și au mai fost surprinse și un număr de cinci gropi, numerotate în continuarea celor din campania 2005 (Gr. 21, 22, 23, 24 și 25). Între aceste gropi se remarcă Gr. 21 care e dimensiuni mai mari și în care s-au mai descoperit materiale arheologice, restul gropilor fiind de dimensiuni mici, circulare, au fost interpretate ca fiind gropi provenite de la pari înfipti în pământ, remarcându-se și raritatea materialului arheologic în aceste complexe.

De asemenea, tot în această campanie s-a redeschis secțiunea S VI în care s-a continuat cercetarea acesteia începută în campania 2005. În această secțiune a fost surprins, încă din campania anterioară, un cuptor de mari dimensiuni (C₂) pe care l-am cercetat în întregime în campania 2006. Pe lângă cercetarea cuptorului cucutenian în această secțiune au mai fost surprinse un număr de patru gropi, numerotate Gr. 26, 27, 28 și 29, de factură geto-dacă, amplasate aproape una de alta, pe alocuri chiar suprapunându-se, astfel încât la o adâncime superioară aceste gropi formau un complex singular. În umplutura acestor gropi s-au găsit numeroase fragmente de lutuie arse provenite de la cuptorul cucutenian C₂, material ceramic cucutenian, dar și fragmente ceramice dacice, perioada „clasică”, sec. I a.Chr.-I p.Chr.

Între descoperirile acestei campanii putem menționa o impresionantă cantitate ceramică (pictată tricrom sau bicrom, incizată sau nedecorată) aparținând Culturii Cucuteni, faza A₃, materialul însă nu poate fi întregit decât parțial deoarece, după cum se știe, stațiunea cucuteniană de la Fulgeriș este în prezent la suprafață și suferă grave afecțiuni anuale din cauza efectuării aici a lucrărilor agricole. De asemenea s-a mai descoperit și un număr de statuete antropomorfe și zoomorfe, unele din piatră și os.

Amplasarea secțiunii S. VI pe marginea vestică a Dealului Fulgeriș și cercetarea integrală a acestei secțiuni în această campanie ne-au demonstrat că am surprins latura sud-vestică a stațiunii. De asemenea, prin amplasarea secțiunii S. VII din această campanie a fost surprinsă marginea nord-estică.

S-a mai constatat și faptul că în secțiunea S. VII nu au fost descoperite artefacte datând din epoca bronzului, ceea ce indică faptul că așezarea din această perioadă nu atingea limitele nordice pe care le-a atins așezarea cucuteniană.

Menționăm, de asemenea, că în această campanie situl cucutenian de la Fulgeriș a beneficiat de colaborarea geologului Laurențiu Ursachi de la Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad, care a prelevat probe de sol în vederea determinării tipului de sol și a florei din perioada locuirii de pe Dealul Fulgeriș.

În continuare situl a fost cartat topografic de către firma S.C. GEOCADEX S.R.L., firmă cu care am colaborat încă de la începutul cercetării în situl de la Fulgeriș.

Cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși necesită în continuare o deosebită atenție, mai ales datorită faptului că situl se degradează anual atât din cauze antropice (arături anuale), cât și din cauze naturale (alunecări de teren, eroziune).

Pl. 36

Bibliografie:

Alaiba, R., Istina, L.E., *Ceramica de tip Cucuteni C descoperită în stațiunea Fulgeriș-Dealul Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău*, Carpica 35, 2006, p. 47-60

Artimon, Al., Istina, L.E., Istina, M.A., David, I., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2004, p. 124-125, nr. 74

Căpitanu, V., *Cercetări arheologice de suprafață pe teritoriul județului Bacău (II)*, Carpica 14, Bacău, 1982, p. 148

Căpitanu, V., *Raport de săpătură Fulgeriș (jud. Bacău)*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 50, nr. 108

Cucuteni – un univers mereu inedit (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Iași, Editura Documentis, 2006, 46 p.

Haimovici, S., Vornicu, A., *Studiul arheozoologic al resturilor faunistice din situl Fulgeriș-Cucuteni A (com. Pâncești, jud. Bacău)*, Carpica 34, 2005, p. 357-372

Istina, L.E., *Observații privind cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău. Campania 2004*, Carpica 34, 2005, p. 55-75

Istina, L.E., *Plastica antropomorfă descoperită în așezarea cucuteniană de la Fulgeriș. Repertoriu*, Carpica 35, 2006, p. 39-46

Istina, L.E., Boldur, D.-O., Istina, M.-A., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2006, p. 162-166, nr. 79, pl. 29

Istina, L.E., Tencariu, F.A., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2005, p. 152-153, nr. 100, pl. 15

83. Galați, jud. Galați

Punct: cartier Dunărea, Micro 20, zona bl. C7-F1

Cod sit: 75105.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 52/2006

Colectiv: Mihaela-Denisia Liuşnea – responsabil (UDJ Galați), Niculina Dinu (M Brăila)

Cercetările arheologice preventive întreprinse de UDJ Galați, în perioada 1 aprilie 2006 – 20 august 2006, în baza contractului nr. 454/2006, semnat cu Parohia romano-catolică « Sf. Ioan Botezătorul » din Galați, în calitate de finanțator și beneficiar al lucrărilor, au avut ca obiectiv investigarea unei zone de 800,83 mp., aflată în aria rezervației arheologice Cartierul Dunărea Galați, Micro 20, zona blocurilor C7-F1, în vederea descărcării de sarcina arheologică. În perioada 2-21 iulie, la cercetările arheologice au participat și studenții Facultății de Istorie și Filosofie, precum și cei ai Facultății de Științe administrative, Filologie și Istorie Filiala Cahul.

Terenul de la adresa de mai sus se află în limita rezervației arheologice romane Galați – Cartier Dunărea, fiind situat în zona sitului arheologic punct „Cartier Dunărea”. Pentru spațiul care intră în rezervația arheologică Cartier Dunărea cercetarea arheologică preventivă a condus la stabilirea exactă a limitei sudice a acestei rezervații și a evidențiat prezența în această suprafață a trei morminte de incinerare, distruse însă în totalitate de nivelările pe terasă, realizate în urmă cu peste douăzeci de ani.

În perioada desfășurării cercetării, am trasat și decopertat trei secțiuni cu dimensiunile 15 x 3 m (SI/2006) și 10 x 2 m (SII/2006 și SIII/2006), în care s-a lucrat până la ad. de 1,20-2 m, ceea ce a permis surprinderea situației arheologice în perimetrul protejat.

S-a realizat cercetarea arheologică manuală, conform standardelor și procedurilor arheologice în vigoare, a terenului pe care urmează să se construiască cantina, grădinița și să fie amenajate spațiile de joacă pentru copii, iar măturii arheologice identificate (fragmente ceramice și osteologice), au fost studiate integral, astfel încât să existe certitudinea că nu vor fi afectate de viitoarele construcții. Prin cercetarea arheologică a fost posibilă delimitarea exactă a limitei sudice a necropolei romane. Terenul este acoperit cu un strat gros de 0,5-1,50 m de pământ răvășit puternic și gunoae, resturi provenind de la dezafectarea unor grădini de zarzavat și garaje la suprafață și foarte frământat până la o adâncime de cca. 0,80 - 1 m. ca urmare a amenajărilor din anii '70 ai sec. trecut, când terasa a fost lătită, prin prelungirea botului ei deasupra albiei majore a Siretului, și prin nivelarea apoi a unui strat gros de moluz și resturi de materiale de construcții, provenind de la șantierele blocurilor din jur, precum și a pământului scos din fundațiile acestora.

Raportul nostru prezintă rezultatele cercetărilor, incluzând descrierea secțiunilor și a suprafețelor de lucru, stratigrafia, complexele funerare și ilustrația corespunzătoare. Raportul mai cuprinde documentația topografică și fotografică inclusă în anexe.

Situl este amplasat pe marginea sudică a Platoului Țiglina, care este în fapt o terasă înaltă în zona de confluență a Siretului cu Dunărea, în extremitatea sudică a municipiului Galați, după cum se poate observa pe imaginea satelitară. Marginea sud-vestică a acestei terase se termină cu un versant abrupt, de cca. 40 m altitudine. Cum roca suport este de tip sedimentar, loess, procesele de pluviudenudare au modelat puternic versantul, care prezintă ogașe, ravene și râpe. În lipsa vegetației sau a unor amenajări corespunzătoare, muchia terasei cu care se termină porțiunea de platou pe care se află situl este în continuă retragere.

În zona în care s-au desfășurat cercetările prezența grădinilor de zarzavat și a bateriilor de garaje, au afectat puternic stratigrafia până la cca. 1,50 m în zona garajelor. În partea sudică a perimetrului ce urmează a fi investigat se află un taluz - o râpă de desprindere, a cărui pat de alunecare avansează datorită surplusului constant de apă, rezultat din udarea grădinilor, periodic de proprietari și a suportului - argila.

Primele cercetări în zonă au fost realizate în deceniul opt al sec. trecut, când au fost identificate un *castellum* de pământ¹ roman, aflat la cca. 1 km est distanță de *castellum*-ul de pe promontoriu Tirighina, Bărboși², Galați, precum și a unei necropole birituale romane³. În ultimii doi ani au mai fost efectuate două sondaje în fortificația în cauză, fiind secționată latura nordică în anul 2002⁴ și cea vestică în anul 2003⁵. Aceasta a fost considerată ca fiind inclusă în sistemul defensiv din Sudul Moldovei, alături de *castellum*-ul de la Bărboși, care a reprezentat un cap de pod la Dunăre, în fața fortificației de la Dinogeția (Garvăn)⁶.

În ultimii 30 de ani, suprafața care a făcut obiectul cercetării noastre a fost puternic afectată de diverse intervenții, nivelări repetate, prezența unor gospodării și anexele aferente, apoi grădini de zarzavat și livezi, garaje, șanțuri, gropi menajere, canale de aducție a apei pentru irigații, garduri,

beciuri, barăci și alte construcții improvizate, care au avut ca rezultat modificarea morfologiei reliefului.

Pentru cercetarea obiectivelor arheologice a fost necesară dezafectarea construcțiilor, grădinilor și gardurilor, lucrările durând două luni (februarie-martie 2006).

Cercetările arheologice preventive au fost reluate în anul 2004 de către Liviu Petculescu și colaboratori, care au cercetat fortificația de pământ și au identificat 5 morminte de înhumare și 2 morminte de incinerare⁷.

Ne-am propus să identificăm posibile complexe arheologice funerare, aparținând necropolei romane și să delimităm spațiul necropolei aflată în *Cartierul Dunărea* Galați.

În campania din 2006, întreaga zonă a fost cercetată prin deschiderea a trei secțiuni stratigrafice realizate manual, în profilul cărora se pot observa foarte bine două straturi principale de pământ amestecat cu resturi de materiale de construcții și *loess*, aparținând unor intervenții contemporane, lucrări de nivelare și terasare. Secțiunea a treia a fost apoi completată de o suprafață suplimentară, deschisă în dreptul primei case, spre NNE, în care au fost descoperite urmele gropilor a ceea ce par trei morminte de incinerare. Din păcate, lama buldozerului, folosit în anii 70 pentru nivelări, a intrat până la 0,80 m adâncime spre margine platoului și până la 0,70 m adâncime spre capătul nord-estic al acestuia, astfel încât a distrus complexele funerare în totalitate.

Prin intermediul secțiunilor SI și S II s-a putut observa că întregul platou, al terasei Țiglina, a suferit modificări în urma lucrărilor de nivelare, realizate în același moment, fiind acoperit de două straturi continuu de *loess* și respectiv pământ amestecat cu resturi de materiale de construcții și diverse deșeuri provenite de la dezafectarea construcțiilor provizorii, la începutul anului 2006. Straturile de depuneri sunt mai consistente spre interiorul terasei și mai subțiri în grosime spre marginea terasei, care a fost modelată, la rândul ei prin împingerea pământului cu buldozerul. Lama acestuia din urmă a ajuns, în unele porțiuni, până la adâncimea de 0,70-0,80 m, după care au fost împrăștiate și nivelate mormanele de moluz și argilă rezultate din activitățile șantierelor din imediata apropiere, după cum o dovedește prezența materialului arheologic aflat în poziție secundară, în afara contextului arheologic obișnuit și distrugerea integrală a complexelor funerare surprinse în secțiunea SIII. Practic, spațiu cercetat se află la cca. 50 m de blocuri de locuințe construite acum douăzeci de ani.

SI/2006

Dimensiuni: 15 x 3 m. Adâncimea medie de săpare 1,80 m, ad_{max} 2,20 m.

Localizare: zona sud-estică a platoului, pe platou.

Orientare: aprox. E-V

Descriere: Pe profilele secțiunii s-au putut urmări urmele nivelărilor din anii 70 ai sec. trecut. În capătul V, în caseta 5, caroul C, la ad. de 0,68 m, la 0,30 m de profilul nordic și 1,18 m de profilul vestic, a apărut o toartă de amforă romană, alături de minuscule fragmente ceramice provenind dintr-un alt vas, imposibil de reconstituit măcar parțial și de fragmente osteologice provenind de la un animal (un fragment de vertebră, o coastă), aflate într-o avansată stare de descompunere, datorită umezelii mari din sol. Fragmentul de amforă, toarta este din pastă fină de culoare cărămizie, cu particule de nisip, ceramică pisată, cărbune, oxizi de fier, având diametrul de 3,5 x 2,5 cm, ovală în secțiune, cu două șanțuri mediane longitudinale adânci de cca. 0,5 cm la

distanță de cca. 2 cm unul de altul. Toarta este ruptă sus pe linia arcuirii spre gâtul vasului, iar în partea de jos păstrează un fragment din peretele vasului, care are o grosime de 0,70 cm. Înălțimea torții este de 20 cm. Astfel de fragmente au apărut și în campania din 2004, S5, F2 carourile 18-19, S1, F1 carourile 1-3⁸, provenind din același complex, necropola romană. Piese descoperite au fost deranjate de lama buldozerului probabil, întrucât s-au mai descoperit, împrăștiate în afara complexului funerar, în același carou, la adâncime de 0,80 m, un mic fragment ceramic, iar în Caseta 4, în caroul b, la cca. 1 m adâncime a apărut un alt fragment. Cu excepția primului fragment, celelalte nu proveneau de la o amforă, pereții fiind subțiri și pasta de o altă consistență.

SII/2006

Dimensiuni: 10 x 2 m. Adâncimea medie de săpare 1,60 m, ad_{max} 1,70 m.

Localizare: zona sud-estică a platoului, pe platou, la 3,15 m SV de SI.

Orientare: aprox. ENE - VSV

Descriere: Pe profilele secțiunii s-au putut urmări urmele terasărilor, a nivelării straturilor de moluz, cu grosimi ce variază între 0,20 m și 0,36 m pe toată lungimea secțiunii, precum și a unui șanț, cu profilul în forma literei V, surprins spre partea SV a terasei, atât în profilul nordic cât și în cel sudic, ad. acestuia fiind de cca. 0,60 m., iar lățimea, la nivelul firului ierbii, de cca. 0,50 m. Sub stratul de moluz se poate observa o lentilă de *loess*, cu grosimea de cca. 0,23 m, dispusă peste un strat de pământ cenușiu gros de cca. 0,53 m. Sub acest strat a apărut stratul steril de lut galben, având același aspect cu lentila de *loess*, ceea ce ne facem să fim convinși că este vorba de nivelarea în fapt a pământului rezultat din săparea fundațiilor blocurilor din imediata apropiere și a resturilor rămase în urma șantierelor de construcție a acestora. În plus, se poate urmări și direcția în care a fost împins pământul, stratul de depuneri fiind mai gros spre partea N a terasei și mai subțire spre capătul S al terasei.

În carourile 3 și 4, la adâncime de cca. 1,40 m au apărut risipite ca și în S I, fragmente ceramice, în afara unui context. În caseta 1, în capătul N, la ad. de 0,50 m se observă, sub lentila de lut, un strat de pământ cafeniu.

SIII/2006

Dimensiuni: 10 x 2 m. Adâncimea medie de săpare 1,60 m, ad_{max} 1,90.

Localizare: zona sud-estică a platoului, pe platou, la 7 m N de SI.

Orientare: aprox. VNV-ESE

Descriere: Pe profilele secțiunii s-au putut urmări, de asemenea, urmele terasărilor și a nivelării straturilor de moluz, groase de cca. 0,50 m. În caseta 2, la jumătatea distanței dintre profilul vestic și cel estic, a apărut un fragment ceramic, un fund de vas spart probabil în timpul distrugerii de către lama unui buldozer a complexelor funerare. În fapt, în profil se poate urmări un strat de pământ amestecat cu resturi de la construcțiile dezafectate înainte de începerea lucrărilor, gros de cca. 0,76 m, care suprapune un strat de moluz de cca. 0,25 m grosime, sub care începe stratul lut galben. La cca. 0,70 m adâncime, în casele 1 și 2 au apărut conturate ceea ce par a fi 3 morminte de incinerare. Urmele gropilor nu apar în profilul secțiunii, în cele trei straturi care se succed, pământ cu resturi de beton, moluz și lut, decât de la 0,70 m, ceea ce sugerează faptul că ele au fost deranjate, straturile de deasupra lor fiind îndepărtate, împreună cu materialul de inventar. Orientarea

gropilor este NE-SV, unul din morminte intrând sub profilul nordic-estic, astfel că a fost necesară deschiderea unei suprafețe suplimentare cu dimensiunea de 1,30x1,00 m, întrucât la început, conturul părea să indice un mormânt de incinerare.

Necropola:

M1 ?, (S3/2006, c. 1, caroul B)

Mormânt de incinerare, probabil, integral distrus.

Adâncime: 0,70 m.

Dimensiunile: 0,54x1,80 m.

Forma gropii: rectangulară cu colțurile rotunjite. Din păcate a fost surprins doar fundul gropii, pe o grosime de cca. 0,15 m.

Orientare: N-S.

Inventar: mici fragmente ceramice și urme rezultate din ardere (cenușă și cărbune).

M2 ?, (S3/2006, c. 1, caroul D)

Mormânt de incinerare probabil, integral distrus.

Adâncime: 0,70 m.

Dimensiunile: 0,57x0,70 m.

Forma gropii: rectangulară cu colțurile rotunjite. Din păcate a fost surprins doar fundul gropii, gros de cca. 0,17 m.

Orientare: N-S.

Inventar: urme rezultate din ardere (cenușă și cărbune).

M 3 ?, (S3/2006, c. 2, caroul B)

Mormânt de incinerare, probabil, integral distrus.

Adâncime: 0,70 m.

Dimensiunile: 0,55x0,60 m.

Forma gropii: rectangulară cu colțurile rotunjite. Din păcate a fost surprins doar fundul gropii, gros de cca. 0,19 m.

Orientare: N-S.

Inventar: Fără inventar.

O suprafață suplimentară ne-a ajutat să stabilim limita necropolei.

Întrucât în SI/2006 și SII/2006 nu au fost identificate complexe funerare, ne permitem să considerăm suprafața, care a fost investigată prin acestea, ca fiind în afara rezervației arheologice, limita necropolei nedepășind distanța de cca. 250-300 m de cel mai vestic mormânt identificat în anul 2004. [Mihaela Denisia Liuşnea]

Note:

1. M. Brudiu, *Săpăturile de salvare din castellum de pământ (sec. II-III e.n.)*, MCA 14, 1980, p. 314-320; *Idem*, *Un castellum roman descoperit la Galați și semnificația lui*, Danubius 10, 1981, p. 59-72.

2. S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. – III e.n.)*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 75-127.

3. Au fost cartate 81 de morminte aparținând celei mai mari necropole romane din Sudul Moldovei, suprafața acesteia fiind de aprox. 5 ha.

4. M. Brudiu, *Galați, jud. Galați, Punct cartier Dunărea*, CCA 2003, p. 128-129.

5. *Idem*, *Galați, jud. Galați, Punct cartier Dunărea*, CCA 2004, p. 125-126.

6. M. D. Liuşnea, *Considerații privind limes-ul roman în perioada Principatului, la Dunărea de Jos*, Carpica 29, 2000, p. 78; *Idem*, *Câteva considerații privind limes-ul dunărean în Nordul Dobrogei*, Pontica 31, 1989, p. 217-225; *Idem*, *Fortificații și unități militare romane la Dunărea de Jos în perioada cuprinsă între domniile lui dioclețian și cea a lui Justinian*, Mousaios 6, 2001, p. 69.

7. L. Petculescu și colab., *Galați, jud. Galați. Punct: cartier Dunărea*, CCA 2005, p. 153-157.

8. L. Petculescu și colab. *op.cit.*

84. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia]

Punct: Biserița

Cod sit: 160635.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 90/2006

Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil, Cristian Olariu (FIB), Mihai Severus Ionescu (Baza aeriană 90 Otopeni), Eugen Paraschiv (MNIR), Ioana Grigore, Filica Drăghici (masteranzi FIB), studenți FIB

În această campanie, accentul s-a pus pe conservarea primară. Astfel, s-a realizat conservare primară în bisericuța bizantină (în interior) și în zona *domus*, în lungime totală de 34,86 m liniari, respectându-se standardele în vigoare.

De asemenea, a fost desființat matorul dintre S3C1P-S6, unde au fost identificate mai multe obiecte mărunte: la -0,55 m, un opaiț păstrat fragmentar, iar la -1 m, un femur așezat pe o podea (nivel de călcare, format din lut galben bine tasat). Este posibil ca respectiva podea să aparțină unui bordei medieval timpuriu.

În timpul conservării primare, a fost descoperită și o monedă de argint în zona *domus*, aflată pe zidul de S al casei romane.

Din păcate, vremea nefavorabilă nu a permis continuarea lucrărilor.

85. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova

Punct: Velcovici

Cod sit: 13438.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 144/2006

Colectiv: Ștefan Olteanu (UCDC București), Nina Grigore (MJIA Prahova), Călin Hoinărescu (SC Restitutio SRL)

Situl arheologic se află situat în zona de câmpie, în lunca râului Prahova, la cca. 12 km de D.N 1 (București-Ploiești) și la 36 km SE de Ploiești.

Săpăturile arheologice sistematice au debutat în anul 1999, în punctul "*La târg*" aprox. în zona unde se afla așezarea medievală urbană Gherghița, atestată documentar încă din anul 1431.

În campania arheologică din toamna anului 2006, cercetările arheologice au continuat în comuna Gherghița, punct "Velcovici", la fundația bisericii din sec. XV-XVI-lea, identificată în anul 2003.

S-a trasat secțiunea nr. 11 pe latura de E din exterior a altarului, cu lungimea de 34 m, lățimea 2 m, cu scopul de a surprinde existența unui zid de incintă și pentru a clarifica raportul stratigrafic în legătură cu cele două faze de construcție a bisericii.

- s-a observat că nu există zid de incintă și că nu poate fi vorba de o mănăstire, ci este o biserică de mir de la marginea târgului medieval Gherghița.

- s-a confirmat existența a două faze de construcție în sec. al XV-lea și în sec. al XVI-lea și a nivelului de incendiu din prima fază a funcționării bisericii.

În secțiunea cercetată, în c. 8-12 în afara altarului bisericii pe latura estică, au fost identificate două complexe de locuire din prima fază de existență a bisericii. Nu se poate explica deocamdată, dacă aceste complexe au fost cu mult anterioare construirii bisericii. Aici s-au descoperit în interiorul locuinței, bucăți de mortar și cărămidă ce ar putea provenii din nivelul de construcție al bisericii din prima fază.

Sub nivelul de demantelare al primei faze de construcție și existența a bisericii s-a interceptat pe o suprafață de 1,50 x 1 m, o amenajare din cărămidă fragmentară (fără mortar) ce ar putea să provină de la o construcție cu un rol pe care nu-l cunoaștem. În ce măsură acest nivel compact aparține unei construcții de suprafață din exteriorul apropiat altarului, rămâne să se clarifice în cercetările ulterioare.

Ultimele observații se referă la cele două complexe care au apărut c. 8-12, și care nu sunt din aceeași epocă.

Una dintre ele c.8-10, este ulterioară dispariției bisericii din a doua fază; ea perforază ultimul nivel de moloz de la demantelarea bisericii.

Pe de altă parte menționăm că în structura fundației absidei altarului s-au descoperit foarte multe bucăți de cărămidă, moloz și fragmente de cahlă de la o sobă.

Pe latura exterioră altarului, apare o platformă foarte compactă din bucăți de cărămidă legate cu mortar, ceea ce demonstrează că aici a fost amenajat ceva, un paviment sau altceva. Deocamdată nu știm ce rost avea, campania viitoare va clarifica această situație.

Din punct de vedere stratigrafic prima locuință de tip bordei din c. 10-12, poate fi datată în intervalul dintre cele două faze de construcție ale bisericii. S-au găsit în interiorul bordeiului bucăți întregi de cărămidă cu urme de mortar de bună calitate, care au fost folosite în locuința respectivă. S-au mai găsit fragmente ceramice, un fund de vas tip oală din sec. al XV-lea.

În campania anului 2007, vom extinde cercetările în apropierea acestei secțiuni pentru a clarifica situația stratigrafică. [Ștefan Olteanu, Nina Grigore]

PI. 37

86. Giroc, com. Giroc, jud. Timiș

Punct: Mescal

Cod sit: 155323.01

Autorizație de cercetare sistematică nr. 3/2006

Colectiv: Florin Gogâltan – responsabil (IAIA Cluj), Alexandru Szentmiklosi, Valentin Cedică (MB Timișoara), studenții Anatolie Drența, Cristian Dumbravă, Andra Popescu, Roxana Preda, (UV Timișoara)

Comuna Giroc este situată la S de municipiul Timișoara, punctul *Mescal* fiind amplasat la aprox. 7 km SSV de comună, pe malul drept al râului Timiș. Situl a fost cercetat în vara anilor 1992 și 1993 de către Florin Gogâltan, prilej cu care au fost stabilite și etapele de locuire¹. În primăvara anului 2006 au fost reluate cercetările arheologice, având ca scop dezvelirea

complexelor arheologice situate pe malul râului, amenințate de inundațiile repetate. Săpăturile arheologice au confirmat existența unui nivel aparținând epocii bronzului (cultura Cruci-Belegiș), cu două sub-niveluri distincte de călcare, și a unui nivel aparținând primei epoci a fierului (grupul Gornea-Kalakača). Cercetările au adus ca noutate identificarea unui nivel cu fragmente ceramice medievale târzii, precum și a unei necropole moderne. Situl este acoperit de un strat de nisip fin aluvionar, gros de cca. 0,30 m. În cadrul cercetării arheologice s-a păstrat strategia de abordare pe casete (C), numerotarea lor fiind dublată de anul de execuție al săpăturii.

Caseta C1/2006 a fost deschisă spre S, în prelungirea casei C1/1993². Pentru o mai bună lămurire a situației stratigrafice, dar și pentru dezvelirea integrală a complexelor arheologice, au fost săpate alte două casete (C2/2006 și C3/2006), ambele dispuse în prelungirea sudică a casei C1/2006. Dimensiunile casei C1/2006 au fost de 5,40 x 3,60 m. Caseta C2/2006 a avut o lungime de 6 m și o lățime de 4 m, mărtoșul dintre cele două casete fiind de 0,40 m. Ca urmare a surprinderii unor complexe arheologice în profil, caseta C2/2006 a fost prelungită spre S cu încă 2 m (C3/2006). Suprafața totală cercetată în 2006 a fost de aprox. 55 m².

În partea sudică a casei C1/2006, la ad. de 0,70 m, s-a conturat o locuință semiîngropată de formă elipsoidală (L1/2006). Pentru dezvelirea acesteia a fost săpată caseta C2/2006. Locuința are diametrul maxim de 3,20 m, în umplutură fiind distincte două niveluri, respectiv nivelul de amenajare de culoare galben-închis, gros de aprox. 0,10 m (probabil cu rol de hidroizolație) și un nivel de umplutură de culoare neagră-gălbui, gros de 0,15 m. Latura sudică a locuinței L1/2006, dezvelită în caseta C2/2006, a fost tăiată de un șanț. Fragmentele ceramice descoperite în umplutura locuinței aparțin primei etape a culturii Cruci-Belegiș. La aprox. 0,30 m N de locuință, s-a conturat o groapă de formă relativ circulară (G1/2006), având dimensiunile în plan de 0,60 x 0,40 m, fundul acesteia fiind alveolat. Umplutura de culoare neagră-gălbui a avut o consistență lutoasă. Groapa G1/2006 este contemporană cu locuința L1/2006, fiind utilizată, probabil, ca și groapă de provizii. La V de locuința L1/2006 a fost dezvelită o altă groapă (G3/2006), de mari dimensiuni, forma acesteia fiind relativ circulară. Diametrul acestei gropi este de 1,47 m. În umplutura de culoare neagră-gălbui au fost descoperite, alături de o câniță întreagă, numeroase fragmente ceramice aparținând primei faze a culturii Cruci-Belegiș. Din punct de vedere stratigrafic groapa G3/2006 este mai timpurie decât locuința L1/2006.

Săparea casei C2/2006 a permis dezvelirea mai multor complexe aparținând unor epoci istorice diferite. După îndepărtarea stratului de depunere aluvionară, în partea sudică a casei C2/2006, la ad. de 0,50 m, au fost descoperite două monede din bronz care au fost emise în anii 1781 și 1782. Prezența unor fragmente ceramice cu caolin, pictate cu roșu, sugerează o locuire vremelnică medievală târzie, fapt surprins stratigrafic și pe latura sudică a casei C2/2006. Mormântul M1/2006 descoperit în colțul sud-estic al casei C2/2006, indică existența unui cimitir datat între sfârșitul sec. XVIII – începutul sec. XIX. Scheletul a fost orientat E-V, membrele inferioare fiind rupte de la genunchi de viiturile râului Timiș. Mormântul nu a avut nici un inventar, fragmentele ceramice și bucățile de chirpici din umplutura gropii aparținând epocii bronzului

În profilul vestic al casei C2/2006, sub stratul medieval târziu, s-a conturat o groapă de formă rotundă (G2/2006), diametrul acesteia fiind de 1,15 m iar ad. de 0,98 m. În jumătatea inferioară a umpluturii gropii au fost descoperite fragmente ceramice și oase, fapt ce sugerează reutilizarea acestei gropi de provizii ca și groapă menajeră. Fragmentele ceramice descoperite în umplutură aparțin culturii Cruceni-Belegiș, unele dintre acestea, ornamentate cu șnur fals, datându-se în mod clar în faza I-a acestei culturi. Chiar dacă fragmentele ceramice sunt caracteristice epocii bronzului, din punct de vedere stratigrafic, complexul pornește din nivelul Gornea-Kalakača.

Fotografiile aeriene ale sitului au relevat existența unui șanț a cărui existență este marcată nu numai de umplutura tasată care îl face vizibil și în teren, dar și prin vegetația abundentă (în special urzică) care marchează ductul șanțului. Șanțul delimita în vechime o incintă relativ elipsoidală de aprox. 50 m în diametru, râul Timiș erodând mai mult de două treimi din aceasta. În urma deschiderii casei C2/2006 s-a constatat faptul că șanțul, nu foarte adânc, pornește din nivelul al II-lea al epocii bronzului, aparținând culturii Cruceni-Belegiș. Șanțul are o lățime cuprinsă între 1,30 și 1,90 m la buza și 0,70 m adâncime.

În zona profilului vestic, buza șanțului a fost tăiată de o groapă circulară (G8/2006), puțin adâncă, a cărei umplutură a fost de culoare neagră și de consistență lutoasă. În acest complex a fost descoperit un fragment de potcoavă și un vârf, probabil de arbaletă, cu trei muchii. Șanțul taie la rândul său o serie de complexe arheologice preistorice, respectiv gropile de provizii G5/2006 și G6/2006, precum și groapa de stâlp G4/2006. Groapa de stâlp G4/2006 a avut o formă circulară, umplutura fiind de culoare neagră-gălbui și de consistență lutoasă. Nu a conținut materiale arheologice. Groapa de provizii G5/2006, a avut o formă circulară, fiind tronconică în profil cu marginile ușor curbate și fundul plat. Umplutura a fost de culoare neagră, consistența solului fiind extrem de uscată în comparație cu umplutura șanțului care o taie. Groapa G5/2006 a avut un diametru de 1,25 m. Groapa G6/2006 a avut, foarte probabil, o utilizare asemănătoare cu G5/2006. Erodarea malului abrupt al râului Timiș și șanțul care o taie au distrus-o aproape în întregime. În umplutura păstrată au fost descoperite fragmente ceramice caracteristice epocii bronzului, respectiv fazei I a culturii Cruceni-Belegiș, fragmente de oase și chirpici. În colțul sudic al casei C2/2006 s-a conturat un complex de formă ovală, orientat E-V, pentru a cărui lămurire s-a prelungit suprafața cu 2 m spre S (caseta C3/2006). În urma îndepărtării matorului dintre casele C2 și C3 din 2006, complexul s-a dovedit a fi o groapă (G9/2006) care tăia marginea unei locuințe preistorice (L2/2006). O primă interpretare a acestei gropi ar fi aceea de groapă de împrumutat lut, deschisă după dezafectarea locuinței. Forma alungită, ușor lătită către V și în pantă către E, nu exclude nici posibilitatea ca această groapă să fi fost o mai veche vizuină de vulpe care a deranjat marginea locuinței L2/2006.

În noua casetă (C3/2006) s-au conturat noi complexe arheologice, din perioade istorice diferite, care alături de G8/2006 au deranjat locuința L2/2006. Imediat sub stratul de humus vechi, acoperit astăzi de depunerea de nisip aluvionar, pornesc gropile a două morminte (M2 și M3 din 2006), care taie atât nivelul medieval târziu, bine evidențiat în profilul sudic, cât și cel Gornea-Kalakača, fundul acestora oprindu-se în umplutura locuinței L2/2006.

Mormântul M2/2006, de mici dimensiuni, a aparținut unui copil, probabil sugar. S-au păstrat părțile laterale ale sicriului de lemn precum și cuiele cu care au fost prinse scândurile. Între mâinile scheletului a fost descoperită o monedă din bronz, emisă în anul 1802. Groapa mormântului a avut o lungime de 1,25 m și lățimea de 0,65 m. Cel de-al treilea mormânt (M3/2006), s-a conturat în profil, fiind dezvelit doar parțial. Scheletul aparținea tot unui copil, sicriul de lemn al acestuia fiind extrem de friabil. Exceptând cuiele de fier de la sicriu, M3/2006 nu a avut nici un inventar funerar. Groapa mormântului M3/2006 a avut o lungime de 0,90 m, o lățime dezvelită de 0,30 m și ad. de 1 m.

În profilul vestic al casei C3/2006 s-a conturat și un complex preistoric (G7/2006) a cărui umplutură, de culoare neagră-gălbui, a conținut fragmente ceramice tipice epocii bronzului și oase de animale. Viitoarele cercetări arheologice intenționează să prelungească caseta C3/2006, astfel încât se va putea stabili și utilitatea acestei gropi, care prin dimensiuni, ar putea reprezenta și o parte a unei locuințe semiîngropate, dintr-o perioadă mult mai târzie decât locuința L2/2006.

Locuința L2/2006, conturată parțial în caseta C2/2006, s-a dovedit a fi o amenajare semiîngropată de mari dimensiuni, de formă rectangulară, adâncită printr-o treaptă, înspre V. Profilele dinspre S și dinspre V ale locuinței evidențiază clar lătuiriile repetate, în număr de cinci, fapt ce sugerează o relativ lungă utilizare a acesteia. Din punct de vedere stratigrafic, locuința se dovedește a fi una dintre cele mai timpurii complexe Cruceni-Belegiș fapt susținut nu numai de fragmentele ceramice din umplutura locuinței dar și de fragmentul ceramic pseudo-șnurat, descoperit într-una din lătuiriile timpurii ale construcției. Lătuiriile repetate au fost determinate și de refacerile locuinței. O astfel de refacere a fost surprinsă și în ultima etapă de folosire a sa, care pare să fi fost atinsă de un incendiu major. În profilul vestic al casei C3/2006, se observă un nivel de arsură, mai gros către marginea locuinței și mai subțire către centrul acesteia. Nivelul de arsură este acoperit de o lătuială subțire.

Campania arheologică din primăvara anului 2006 a confirmat existența unor locuri preistorice ce pot fi atribuite bronzului târziu și primei epoci a fierului. În cadrul nivelului aparținând epocii bronzului, cu o grosime cuprinsă între 0,25 și 0,75 m, au fost distinse două subniveluri. Se remarcă un număr mare de cănițe, unele reîntregibile, ale căror ornamente sunt caracteristice primei faze a culturii Cruceni-Belegiș. A putut fi evidențiat, totodată, fondul puternic de tip Cornești-Crvenka (grup regional al culturii Vatină), care a participat efectiv la geneza culturii Cruceni-Belegiș. În ambele niveluri de călcare, se constată prezența fragmentelor incizate și pseudo-șnurate în combinație cu fragmente ceramice ornamentate cu caneluri verticale și ușor oblice. Acest fapt pledează pentru ipoteza unei locuiri în două etape distincte, ambele încadrându-se însă cronologic în faza I-a a culturii Cruceni-Belegiș, respectiv în perioada bronzului târziu I (Bz. B₂ și C din sistemul modificat a lui P. Reinecke pentru Europa Centrală). Prezența sporadică a unor materiale ceramice canelate atestă continuitatea locuirii sitului și în faza a II-a a culturii Cruceni-Belegiș. Existența acestor comunități au fost atestată în punctul Mescal și de sondajele arheologice din anii 1992 și 1993, efectuate în mai multe puncte din arealul vestic al sitului.

Alături de materialele ceramice caracteristice fazei a II-a a culturii Cruceni-Belegiș au mai fost descoperite, în poziție secundară, și câteva fragmente ceramice ce aparțin bronzului

timpuriu III, respectiv grupului Gornea-Orlești. Locuirea de această vreme a fost, de asemenea, surprinsă în cadrul sondajelor anterioare. Nivelul de cultură ce poate fi atribuit grupului Gornea-Kalakača este, în zona cercetată, foarte subțire: aprox. 7-10 cm. Sărăcia extremă a materialului arheologic și subțierea nivelului față de cel existent în C1/1993 ar putea sugera limita sudică a așezării. Alături de urmele acestor locuiri preistorice a mai fost surprins un nivel subțire medieval târziu și o necropolă din sec. XVIII-XIX. Rămâne în sarcina cercetărilor viitoare să se lămurească funcționalitatea spațiului circular delimitat de șanțul din epoca bronzului, precum și evoluția așezării Cruceni-Belegiș în arealul acestui sit arheologic și limitele locuirii Gornea-Kalakača.

Note:

1. Fl. Gogâltan, *Materiale arheologice aparținând culturii Cruceni-Belegiș* [The Archeological Objects Belonging to the Cruceni-Belegiș Culture], Tibiscum 8, 1993, p. 63-73; Fl. Gogâltan, *Giroc, jud. Timiș*, CCA 1994, p. 28; Fl. Gogâltan, *About the Early Bronze Age in the Romanian Banat*, în N. Tasić (Ed.), *The Yugoslav Danube Basin and the Neighbouring Regions in the 2nd Millenium B.C.*, Belgrade-Vršac, 1996, p. 43-67; Fl. Gogâltan, *Die späte Gornea-Kalakača Siedlung von Giroc und die Frage des Beginns der Basarabi-Kultur im Südwesten Rumäniens*, în *Der Basarabi-Komplex in Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin* (7.-9. November 1996), Bukarest, 1996, p. 33-51.
2. Coordonatele casetei sunt: colțul nord-vestic 45°39'823 N, 021°17'108 E, colțul sud-vestic 45°39'821 N, 021°17'107 E, altitudinea 99 m.

Abstract:

The archaeological excavations from 1992 and 1993 lead to the identification of several settlements in the place known as "Mescal", within the boundaries of the Giroc commune, Timiș County. The site comprises an Early Bronze Age settlement (assigned to the Gornea – Orlești cultural group), superposed by a Late Bronze Age settlement (Cruceni-Belegiș Culture) and an Early Iron Age Settlement (Gornea-Kalakača cultural group).

The researches (covering some 55 sq.m.) had been resumed in May 2006, with the purpose of unearthing the archaeological units alongside the Timiș River right bank, constantly threatened by floods.

The results of the 2006 campaign confirmed the existence of certain prehistoric settlements, assignable to the Late Bronze Age and Early Iron Age. Within the Bronze Age layer (0.25 to 0.75 m thick), two sub-layers could be distinguished. A ditch, two dwellings and six pits have been excavated. As for the archaeological inventory, a large number of ornamented fragmentary cups are to be noticed, characteristic of the first phase of the Cruceni-Belegiș Culture. A strong Cornești-Crvenka type background (defined as a regional group of the Vatina culture) could also be emphasized. This group had effectively taken part in the genesis of the Cruceni-Belegiș Culture.

One could notice the presence in both Bronze Age sub-layers of incised and pseudo-corded ceramic fragments, associated with vertical and slant grooved ceramics. This situation points to two distinctive dwelling stages, both assignable to the 1st stage of the Cruceni-Belegiș (i.e. Late Bronze Age I, Bz. B₂ and C, according to P. Reinecke's

modified system for Central Europe). The sporadic presence of some grooved ceramics attests the continuity of dwelling along the 2nd phase of the Cruceni-Belegiș culture.

Together with the ceramics characteristic of the 2nd phase of the Cruceni-Belegiș Culture, some ceramic fragments attributed to Early Bronze Age III (Gornea-Orlești cultural group) had been found in secondary position.

The cultural layer assignable to the Gornea-Kalakača group was only 7 to 10 cm thick. A single complex, a pit, had been identified as belonging to this layer. The extreme scarcity of the artifacts and the thinning out of the Early Iron Age cultural layer (as compared to the 1993 investigated layer) suggests the southern limit of the Gornea-Kalakača settlement. Beside the prehistoric dwellings, a Late Mediaeval pit and three graves dated to 18th – 19th c. had also been unearthed.

87. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]

Punct: Grindurile nr. 1, nr. 3 (Avicola), nr. 9

Cod sit: 124910.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 132/2006

Colectiv: Anca Păunescu – responsabil, Irina Ene, Silviu Oța, Gabriel Vasile (MNIR), Dana Mihai (INMI), Gheorghe Matei - responsabil sector (MJ Ialomița)

Orașul de Floci, vechi centru urban medieval, azi dispărut, se afla la vărsarea Ialomiței în Dunăre, după cum atestă și informațiile documentare sau izvoarele cartografice. În cursul sec. XVIII, un complex de cauze au determinat regresul vieții urbane și dispariția așezării. Vatra părăsită a Orașului de Floci a devenit câmp agricol pentru sătenii din Piua Petri.

Situația topografică specială justifică aspectul orașului deschis, nefortificat și deosebit din punct de vedere al evoluției spațiului urban. Importanța și caracterul unic al sitului rezidă și în faptul ca pe suprafața lui nu se află construcții, care să limiteze cercetarea arheologică.

Investigațiile arheologice sistematice, desfășurate începând din 1975 și până în prezent, au pus în evidență substanțiale informații cu privire la organizarea teritoriului locuit, la densitatea locuințelor, tipologia lor precum și a tehnicilor și a materialelor de construcție. Bogatul material arheologic recoltat, compus din ceramică, unelte, podoabe, aflat în patrimoniul MNIR și MJ-Ialomița a fost valorificat prin expoziții și publicații¹.

Obiectivele cercetării din anul 2006:

-grind nr.1 - începând din anul 2001² cercetările s-au concentrat spre limita nordică a grindului, cu scopul de a stabili extinderea celor două nivele de locuire incendiate din sec. XV și XVII.

-grind 3 "Avicola" - se continuă cercetarea relației între locuințele cu mai multe faze de refacere din sec. XVI-XVII și limita necropolei nr. 3. Expertiza antropologică.

-grind 9 - verificarea prospecțiilor arheofizice efectuate în 2003 de către BCUM Alba Iulia.

Grind nr.1

Irina Ene, Anca Păunescu.

Campania anului 2006 a avut ca obiectiv cercetarea integrală a zonei de chirpic ars a unui complex identificat în casta 2/2005, la ad. de cca. -0,50 m sub nivelul actual de călcare, care nu a putut fi cercetat integral din cauza vremii nefavorabile. Paralel cu latura de V a casei 2/2005 au fost trasate casele 3 și 5, (8 m x 2 m), paralele, cu câte un martor lat de 0,50 m între ele și caseta 4 (10 x 3 m) paralelă cu latura de E a casei 2/2005, cu un martor de 0,50 m.

În toate casele, după îndepărtarea stratului de pământ arat, în care au fost descoperite fragmente de ceramică nesmălțuită și smălțuită, între care un fragment de cahlă din a doua jumătate a sec. XVI, câteva spărturi de cărămidă și puține fragmente de oase de animale sparte și o monedă (Dinar, Ungaria, 1550)³, s-a aflat un strat de lut de nivelare, cu o grosime de cca. 0,10 m întrerupt în unele locuri de dărâmtură cu chirpic ars. Sub această nivelare, la ad. de -0,60 m a apărut în suprafața casei 2/2005 un strat gros de dărâmtură de chirpic ars puternic. În celelalte case s-a aflat un strat de pământ cafeniu granulat, specific pământului de umplură din gropile pentru depunerea rezidurilor menajere. La ad. de -0,98 m - 1,04 m a fost degajată suprafața podelei unei locuințe distruse de incendiu, delimitată foarte clar de lăcașul bănelor - talpă, pe care au fost ridicați pereții (complex nr. 2). Podeaua locuinței acoperea o suprafață dreptunghiulară. Laturile lungi (5,60 m) erau orientate SV iar laturile scurte (4,4 m) erau orientate NE. Aproape de colțul nordic al podelei se mai păstra, foarte puțin înălțat, soclul sobei din lut ars la roșu, iar lângă acesta un fragment de bârnă groasă, carbonizată, probabil de la o grindă a acoperișului. Paralel cu lungimea laturii de NE s-a surprins în podea un șir de gropi de pari subțiri (0,10 m), probabil de la o laviță din scânduri, adosată peretelui. În fața acestora se aflau alte gropi de pari subțiri, grupate dezordonat. În colțul de V al podelei se aflau două gropi alăturate, adânci de 0,20 m, cu diametrul de 0,40 m. Alte două gropi similare se aflau aproape de colțul sudic și aproape de mijlocul laturii de SE.

În limita exterioară laturii de NV a locuinței din suprafața casei 2/2005 s-a observat, la ad. de -10,5 m, traseul unei bârne-talpă adâncită într-un strat de nivelare din lut galben-cenușiu, care părea ca o prelungire a laturii SV a locuinței. La o distanță de 1 m spre N de lăcașul acestei bârne s-au aflat resturile unui cuptor pentru arderea ceramicii (complex nr. 6), care a fost distrus din vechime. În apropiere de conturul gropii cuptorului s-au observat 10 gropi de pari subțiri, aprox. aliniate. Presupunem că locuința cercetată a aparținut unui meșter iar lăcașul bârnei talpă din exteriorul ei a fost folosit pentru amenajarea unei anexe, (șopron?) unde a funcționat cuptorul olarului. Analiza materialului ceramic și monedele descoperite susțin datarea acestui complex în prima jumătate a sec. XVI.

La o distanță de cca. 2 m spre V de aceste două complexe, în caseta 3 s-a observat atât în profilul vestic cât și în suprafața secțiunii o groapă cu diametrul de cca. 2 m care a străpuns un nivelul de locuire incendiat, aflat imediat sub stratul de pământ vegetal. La ad. de -1 m. în suprafața secțiunii a apărut în stratul de lut galben cenușiu un șir de gropi de pari subțiri, oarecum aliniate și resturile unui cuptor de ars ceramică (complex nr. 7), sub groapa menționată mai sus. De la acest cuptor se mai păstra numai piciorul pentru susținerea plăcii pe care se așezau vasele și șanțul din jurul lui, pe unde circula aerul cald, în care s-au găsit bulgări mari de chirpic ars proveniți din pereții și cupola cuptorului amestecați cu fragmente mici de ceramică, prăbușiți peste un strat de cenușă

fină și pigment de cărbune. Gura de alimentare a cuptorului se afla sub peretele estic al casei. Deoarece groapa în care s-au găsit resturile acestui cuptor perforază primul nivel de locuire incendiat, propunem datarea acestui complex în cursul sec. XVII.

Rezultatele cercetărilor din ultimele campanii susțin ipoteza că în cursul secolelor XVI – XVII aria de locuire a orașului pe Grindul nr.1 se extinde spre N cu un "cartier al meșteșugarilor".

Grind nr.3, "Avicola"

Silviu Oța

În anul 2006, în luna august, a continuat cercetarea pe grindul nr. 3, în sectorul E, spre S de săpăturile din anul 2004. Au fost trasate în total șapte case, din care șase cu dimensiunile de 4 x 4 m (Cas. 1 - 6), iar una de 2 x 4 m (Cas. 7). Ele au fost amplasate după cum urmează: caseta 1, la S de caseta 2/2004. Martorul lăsat este de 0,5 m⁴. Urmează spre în ordine casele 2, 3, 4 și 6. La V de Cas.3 este Cas.5, iar la E de Cas. 4 este Cas. 7.

Peste stratul de steril au fost identificate gropi menajere și porțiuni cu reziduri menajere împrăștiate. Acestea au fost cercetate integral sau parțial. În Cas.3/2006 a fost cercetată o porțiune de groapă (Gr.4/a, L = 1,80 m, Ad. = 0,65 m)⁵, în colțul de NE. Tot în jumătatea nordică a aceleiași case a mai fost cercetată Gr.3, de formă circulară, cu diametrul de 1,40 m, iar ad. de 0,25 m. În colțul de SE al Cas.3/2006 și în Cas.4/2006, în colțul de NE a fost cercetată parțial Gr.7. Pe direcția N-S avea lungimea de 3,4 m. Din profilurile de E ale ambelor case, a ieșit cu 1,5 m. Adâncimea este de 0,50 m. Nu a mai fost însă surprinsă în Cas.7/2006. Conține fragmente de lemn carbonizat, cenușă, fragmente ceramice, resturi osteologice, un nasture de os și o piesă de fier. În Cas.4/2006 au mai fost cercetate parțial Gr.5/a (lângă profilul vestic al casei) și Gr.6/a (în colțul de SV al casei). Ambele au fost tăiate de altele mai recente. Groapa 5 a fost surprinsă pe o lungime de 1,20 m și ieșea din profil 0,30 m. Groapa 6, pe profilul V are L = 0,65 m, iar pe cel S, L = 0,50 m. Adâncimea este de 0,27 m. Tot în sudul Cas.4/2006 și în nordul Cas.6/2006 este o altă groapă (Gr.2/a, b). Pe axe are următoarele dimensiuni: L = 1,80 m, l = 1,10 m. Adâncimea este de 0,35 m. O altă groapă (Gr.8), puțin adâncă (0,20 m) a fost descoperită în colțul de NE al Cas.7/2006. Este cercetată pe o lungime de 1,20 m (de la N la S), iar în lateralul său au fost depuse și alte reziduuri menajere, care cuprind toată suprafața casei. Reziduuri menajere au mai fost descoperite și între gropi, în special în Cas.6/2006.

O locuință (Loc.1), contemporană gropilor menajere, a fost identificată în Cas.3-5/2006. Aceasta este cercetată parțial datorită faptului că a fost distrusă de amenajări ulterioare și a fost suprapusă în NV de către un drum din interiorul fostei Avicola. Complexul de locuire, orientat pe direcția SV-NE, consta dintr-o podea de lut cu grosimea variabilă, de 2-4 cm. Peste podeaua de lut a fost descoperit chirpic ars, ceea ce sugerează distrugerea prin incendiere. Lățimea ei a fost de 3,75 m. După incendiere, a fost refăcută, peste resturile celei precedente, prin o nouă amenajare cu lut (gr.= 4-5 cm) a podelei. Aceasta a respectat vechile dimensiuni (atât cât s-a putut observa), dar a fost deplasată cu 0,40 m mai spre SV. După scoaterea din uz, peste ea este observabil un strat de pământ maro-zgrunțuros, gros de 0,10-0,12 m.

Amenajări cu lemn, pe steril au fost identificate și în Cas.6 și 7/2007, fără a putea spune însă dacă au aparținut unei case sau nu.

Peste aceste gropi menajere și locuința contemporană lor, a fost amenajată o altă locuință (Loc.2/2006), cercetată parțial (colțul de SE, pe o L= 2,20 m). Aceasta este identificată în Cas. 6/2006, în plan și pe profilurile de V și S ale ei, și constă dintr-o podea de lut cu gr. de 3-4 cm. Orientarea a fost probabil pe direcția NV-SE. Nu s-au identificat urme de distrugere prin incendiere. Pe latura de SE, a funcționat o instalație de încălzire. De aici, au fost recuperate ceramică de uz comun, resturi osteologice și o greutate de plasă de pescuit. Podeaua a fost suprapusă de un strat de pământ maro-zgrunțuros, cu gr. de 4-16 cm. În cea mai mare parte a fost distrusă de amenajările ulterioare.

Peste acest complex de locuire, a fost identificat un altul (Loc.3/2006). Orientarea este NV-SE. Lungimea a fost de 9,00 m. Pe latura dinspre SE, avea l= 4,30 m, iar latura de NV, probabil 5,00-5,50 m. Aceasta constă dintr-o podea de lemn montată direct pe pământul maro-zgrunțuros. Podeaua de lemn a fost suprapusă de chirpic ars și parțial era distrusă de două gropi târzii (Gr. 5b, 6b/2006). Peste locuința a fost identificat un strat de pământ maro-zgrunțuros, cu grosime variabilă de 0,10-0,40 m. Inventarul constă în fragmente ceramice de uz comun, găsite în special pe instalația de încălzire. A fost cercetată parțial în colțul de NV al Cas.6/2006.

Locuința 4/2006 a fost cercetată în Cas. 2/2006. Cercetată parțial, a fost distrusă tot prin incendiere. Identificată în Cas. 2/2006. Orientată ușor deviat, pe direcția SV-NE. Pereții constau din chirpic, așezați pe talpă de lemn. În interior, la o distanță de 0,35 m de perete a fost probabil o sobă, din care s-a mai păstrat o parte din baza de lut ars, la ad. de 0,70 m.

Locuința 5/2006, identificată tot în Cas.2/2006, a fost cercetată parțial. Ea a fost identificată în plan și pe profilurile de N și V ale casei. A fost distrusă prin incendiere. Din ea a mai fost surprinsă o podea de lut cu grosimea variabilă, de 4-6 cm, iar deasupra un strat de cenușă de 2-4 cm. Era amenajată pe un strat de chirpic ars, provenit de la o altă incendiere de locuință. Din locuința a fost recuperată ceramică de uz comun.

Locuința 6/2006, a fost identificată în Cas. 4/2006 (sub cea de sub arabil). Cercetată parțial. A fost identificată în Cas. 4, 6/2006, la ad. de 0,60-0,80 m. Orientată ușor deviat SV-NE. De la S la N, avea o lățime de 7,5 m. Pe lungime s-a cercetat, de la E la V, doar pe 3,00 m. Constă dintr-o podea subțire de lut (gr. de 2-4 cm), peste care a fost montată scândură. Peste scândura incendiată, a fost un strat subțire de chirpic ars provenit de la elevație. Inventarul constă în ceramică de uz comun și decorativă, cuie și o fusaială.

Locuința 7/2006 a fost cercetată parțial în Cas. 1-2/2006, sub arabil⁶ Orientată NV-SE, a fost surprinsă imediat sub pământul arabil, la ad. de 0,15-0,20 m. Constă dintr-o podea de lut bătătorit cu grosime variabilă, de 0,10-0,30 m. Latura de SE a locuinței a fost probabil distrusă de drum. Locuința a fost construită în elevație din chirpic. Din latura de N se mai păstrează, la nivelul podelei, o îngrămădire de chirpic ars. La N de ea, într-un strat de pământ maro-zgrunțuros, a fost descoperită o monedă (-0,12 m), iar în perimetrul locuinței, în același tip de pământ, un inel (-0,10 m).

Locuința 8/2006 a fost identificată imediat sub arabil, în Cas. 3-7/2006. Orientată SV-NE. Dimensiuni înregistrate: l= 7,00 m, L= 7,5 m (probabil era puțin mai lungă spre SV). Lățimea camerei=5,5 m, iar lungimea cercetată=6,5 m. Constă

într-o podea de lut bătătorit, cu grosimi variabile (0,10-0,22 m), peste care a fost montată o podea de lemn (2-4 cm). În elevație a fost construită din chirpic, pe talpă din lemn. Spre N a avut probabil o anexă, cu l= 1,5 m, podită și ea cu lemn, dar direct pe pământ. Instalația de încălzire a fost găsită în partea de SE. Locuința a fost distrusă prin incendiere. Inventarul constă în ceramică de uz comun și decorativă, ceramică de tip Iznik, cahle smălțuite decorate cu Sf. Gheorghe, resturi osteologice, o monedă, cuie și piroane de fier, cuțit, fragmente de sticlă, bucăți de la două pietre de moară și o pipă.

Locuința 9/2006 a fost cercetată parțial în NE-ul Cas.6/2006 și în S-ul Cas.7/2006. Orientată NV-SE. Ea a fost găsită imediat sub arabil, dar între ea și precedenta este o relație de succesiune. Pereții incindiați ai Loc.8/2006, spre marginea lor, erau sub podeaua acesteia. Loc.9/2006 constă într-o podea de lut cu grosime variabilă de 4-16 cm. Peste ea a fost montată o podea de lemn care era carbonizată. Peste ea a fost montată o alta. Dimensiunile sale cercetate sunt de 3, 5 m pe latura de NV, iar spre SE 1,5 m.

Gropi menajere au mai fost descoperite în Cas.3, 4, 5, 6/2006. Gr.1 (din NE-ul Cas.6/2006) avea d= 0,40 m, iar ad. de 0,40-0,45 m. Cronologic, este anterioară Loc.9/2006. Gr.4/b este una recentă și taie Gr.4/a. Lungimea sa pe profilul E al Cas. 3 este de 1,80 m. Gr.5/b și Gr.6/b sunt contemporane cu Loc.8/2006. Ambele au ad. de 0,65-0,70 m. În Cas.6/2006, lângă profilul estic, a fost descoperită o altă groapă (Gr.9b) cu diametrul de 0,22 m și ad. de 0,30 m. A fost contemporană cu Loc.2/2006. O ultimă groapă (Gr.10) a fost cercetată parțial în Cas.5/2006. Aceasta avea d= 0,36 m și o ad. 0,40 m. A fost contemporană cu Loc.3/2006.

Drumul din interiorul fostei Avicola a fost identificat în Cas. 2, 3, 5/2006, imediat sub pământul arabil, la o adâncime de 0,25 m. Este orientat pe direcția SV-NE și a avut o lățime variabilă de 3,00-3,20 m. Grosimea surprinsă este de 0,36 m și a fost realizat din piatră sfărâmată, de dimensiuni mici și mijlocii, în amestec cu pământ. A distrus complexele de locuire din Cas. 2, 3, 5. Lângă el, spre NNV, au mai fost identificate două grupări de pietre de același tip, în Cas. 1-2/2006. Acestea sunt dispuse perpendicular pe el și duceau probabil la clădirea alăturată.

Fragmente de clădire din interiorul fostei Avicola. Au fost surprinse trei fragmente în Cas. 1/2006, în partea de N. Lățimea fragmentelor din baza zidurilor este de 0,35 m. Toate au făcut parte din aceeași clădire, dar au fost distruse. Fragmente dispersate se mai păstrează în estul aceleiași case.

De pe grind au mai fost recuperate o monedă, o plăsea de os decorată și un inel. Analiza materialului recuperat sugerează o cronologie a complexelor de locuire cuprinsă între sfârșitul sec. XV sau începutul celui următor (pe baza ceramicii de Iznik, cuțit de Stiria, nasture de os, un nit de tablă de bronz) și sec. XVII (ceramica de tip Iznik, cahle smălțuite decorate cu Sf. Gheorghe).

Grind nr.3, "Avicola" - sector MJ-Ialomița

Gheorghe Matei, Gabriel Vasile

În campania din anul 2006 s-au deschis și cercetat următoarele suprafețe:

-S.I./2003 s-a prelungit către E cu 20 m x 2,50 m

-s-a trasat caseta B (7,50 m x 6 m) în prelungirea casei A /2004 și paralelă cu S I, în dreptul carourilor 16-20.

-s-a trasat caseta C (6 m x 4 m), paralelă cu latura nordică a casetei A.

-s-a lucrat pe S III/2005 în carourilor 1-6 pentru cercetarea necropolei nr. 3, surprinsă în această secțiune.

În Secțiunea III, în cuprinsul carourilor 1-6 s-au descoperit și cercetat 8 morminte de înhumăție (M. 80-87) din care un mormânt de copil și restul de adulți. Mormintele au orientarea V-E cu scheletele așezate în decubit dorsal cu mâinile aduse pe piept sau pe bazin, doar într-un singur caz, M. 87 suprapune pe M. 84 în zona bazinului și a abdomenului. Mormintele sunt sărace în inventar, doar la M. 82 s-a descoperit un inel din argint cu șaton în de formă romboidală. Mai menționăm situația M. 85, adult, care avea ambele brațe îndoite din cot cu palmele aduse pe umăr. În această zonă a necropolei se constată că densitatea mormintelor este mai mică, iar aliniamentul mormintelor se păstrează în proporție mai mică.

Caseta B a fost trasată pentru delimitarea estică a Locuinței nr. 7/2005. S-au surprins două suprafețe mici de pavaj (0,30 m x 0,40 m) din cărămizi care făceau parte dintr-o locuință din secolul XVIII distrusă. Locuința nr. 7 din caseta amintită, cu latura de 5 m, orientată V-E, s-a identificat la ad. de -0,85 m, prin podeaua sa, urme din talpa din lemn, adâncite în podea și gropi de par. Pe suprafața podelei s-au descoperit un tripod și o grăpă.

Caseta C situată lângă latura nordică a casetei A și paralelă cu aceasta a fost trasată pentru continuarea cercetării Locuinței nr. 4, apărută în cursul cercetărilor din 2005 și datată la sfârșitul sec. XV sau începutul sec. XVI. În suprafața casetei a fost cercetată și o altă locuință (L. 8) situată la ad. de 0, 49 m. Din Locuința nr. 8/2006, cercetată 25%, s-a păstrat podeaua groasă de 0,10 m, din lut bătătorit. Sub Locuința nr. 8, la ad. de -1 m. s-a surprins bârna talpă a Locuinței nr. 4, cu o grosime de 0,20 m și cu orientarea N-S, iar în vecinătatea ei era o groapă de par. Mai menționăm că în suprafața casetei C au mai fost descoperite și cercetate două gropi. Groapa nr. 1 de formă tronconică, cu diametrul maxim de 1,50 m., avea adâncimea de 1,50 m., iar pe fundul ei s-a găsit o amenajare din bârne ca o podea. În interiorul gropii se afla o mare cantitate de chirpic iar în partea superioară oase de animale mari. Și în a doua groapă s-a constatat că fusese podită pe fund cu bârne.

În Secțiunea I/2003 prelungire (C 21-30), chiar în caroul 21, la ad. de -0,50 m au fost surprinse blocuri de piatră, folosite la fundația unei locuințe, surprinsă parțial și în sud-estul casetei B, la ad. de -0,55 m. și care urmează să fie cercetată în campania viitoare. Între carourile 25-26 a fost surprinsă și cercetată o groapă menajeră care se adâncea până la cota de -1,75 m, în umplutura căreia s-au găsit fragmente de cahle decorate fie cu imaginea Sfântului Gheorghe, fie cu modelul crinului, fie cu imaginea stilizată a unei siluete umane. Groapa a perforat nivelul de locuire din sec. X-XI, în care s-au găsit două străpungătoare din os. În vecinătatea gropii, între carourile 27 și 28, la ad. de -0,80 m. s-a cercetat un fragment din podeaua unei locuințe (L. 10), delimitată în partea de V prin două gropi de pari cu diametrul de 0,20 m. La mică distanță de Locuința 10 a fost delimitată în carourile 29-30 Locuința 11, care are trei faze de refacere după cum sugerează pietrele folosite la temelie casei. Primul nivel de refacere a fost surprins la ad. de 0,50 m, al doilea nivel la ad. de -0,70 m, iar nivelul al treilea, cel mai vechi, la ad. de -0,80 m. În campania viitoare

ne propunem deschiderea unor noi suprafețe pentru cercetarea integrală a locuințelor nr. 2, 4, 10 și 11.

Grind nr.9

Dana Mihai, Anca Păunescu.

În vederea verificării datelor furnizate de prospecțiile arheogeofizice efectuate în anul 2003, s-a continuat cercetarea prin trasarea Secțiunii III/2006 (15 x 1,5 m), orientată N-S.

În cursul cercetării din campaniile anterioare⁷ au fost descoperite 6 morminte cu gropile adâncite în stratul steril, care păreau să anunțe existența unui cimitir plasat mai spre centrul suprafeței grindului. Pentru a verifica această ipoteză, S III/2006 a fost trasată la o distanță de 18 m. spre V de S II/2005 și paralelă cu aceasta.

După îndepărtarea stratului vegetal cu o grosime medie de 0,20 m urmează, pe întreaga suprafață a secțiunii, un strat gros de pământ negru-cenușos granulat cu aspect de umplutură de groapă pentru depozitarea reziduurilor, în care s-au găsit amestecate fragmente ceramice mici, rulate, spărturi de oase de animale, rare fragmente de chirpic, două fragmente de cărămizi sparte și câteva obiecte din fier: cuie, piroane cu floare, fragmente de balamale, un cârlig de undiță. Grosimea acestui strat variază între 0,50 m (la capetele secțiunii) și 1,40 m (în zona de centru a secțiunii). Sub acest strat se află un pământ lutos, de culoare galben închis care este steril din punct de vedere arheologic.

Raport antropologic preliminar

Gabriel Vasile

În campania de săpături arheologice din anul 2006 de la Giurgeni (Orașul de Floci), Grindul III Avicola, au fost descoperite opt morminte, ritul funerar fiind exclusiv înhumăția. Acestea au fost notate M 80, M 81, M 82, M 83, M 84, M 85, M 86 și M 87.

Toate mormintele sunt plane și individuale, având un inventar arheologic sărac, scheletele fiind relativ bine conservate și reprezentate, orientate V-E (în mormântări creștine).

Categoriile de vârstă în care se încadrează sunt: *infans I* (M 80), *infans II* (M 81 și M 86) și subiecți adulți (M 82, M 83, M 84, M 85 și M 87).

Sexul a putut fi identificat doar în cazul adulților, fiind vorba despre patru femei și un bărbat.

M 82, M 85 și M 86, prezintă elemente de patologie (exostoze, vertebre sudate etc).

Note:

1. L. Chișescu et alii, *Cercetări arheologice la Piua Petri (Orașul de Floci), jud. Ialomița*, CA 3, 1979, p.199-240; CA 4, 1981, p.120-143; CA 5, 1982, p.129-158.

2. CCA 2004, p. 129, CCA 2005, p.161-164, CCA 2006, p.168-169.

3. Identificarea monedelor a fost făcută de Mihai Dima căruia îi mulțumim și pe această cale.

4. Toți martorii dintre case au avut aceeași lățime.

5. Măsurătorile au fost făcute de la nivelul de călcare medieval, de la nivelul de la care au început să fie săpate.

6. Toate locuințele din Cas. 1-2 sunt cercetate parțial ca urmare a faptului că au fost distruse de lucrările din sec. XX.

7. CCA 2006, p.163-164

Résumé:

Les recherches archéologiques de 2006 se sont déroulées dans les suivants secteurs:

Grind no. 1 – on a découvert et a été intégralement fouillé un complexe constitué d'une habitation et d'un atelier dans le quel se trouvait un four de potier. L'analyse du matériel céramique et les monnaies découvertes soutiennent la datation pour la première moitié du XVI-ème siècle.

De même, pendant cette campagne a été découvert un deuxième four de potier, qui peut être daté, d'après les données stratigraphiques, pendant le XVII-ème siècle.

Grind no. 3 «Avicola» - on a intercepté et partiellement fouillées 9 habitations détruites par des incendies ainsi que des fosses pour la déposition des restes du ménage.

Dans la partie d'ouest du secteur on a découvert 8 sépultures appartenant à la nécropole no. 3 et on a pu étudier les relations avec les phases de réaménagement des habitations découvertes antérieurement.

Grind no. 9 – on a tracé la troisième section de sondage pour une vérification des prospections archéo-géophysiques effectuées par BCUM - Alba Iulia.

88. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]

Punct: Dealul Grădiștii

Cod sit: 90937.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 59/2006

Ioan Glodariu - responsabil, Liliana Suci, Răzvan Mateescu, Paul Pupeză, Corina Toma; Darius Sima (UBB Cluj), Eugen Iaroslavski, Gabriela Gheorghiu (MNIT), Cristina Bodó (MCDR Deva)

Sarmizegetusa Regia se află la S de Orăștie, satul Grădiștea de Munte, pe o ramificație a Muncelului intrată în literatura arheologică cu numele de „Dealul Grădiștii”. Ruinele antice s-au semnalat încă din secolul al XVI-lea. De-atunci probabil au început și răscolirile celor vizibile la suprafață. Cele mai mari s-au făcut în sec. XVIII-XIX pentru ca în ultimul deceniu al sec. XX și la începutul veacului nostru să fie călcate de căutătorii de comori înzestrați cu aparatură de detectare modernă. Primele cercetări sistematice s-au făcut în 1924 și au fost reluate cu întreruperi variabile ca întinderi, din 1950.

Locuirea antică se întinde pe aproape 6 km pe terase amenajate de daci mai ales pe coama și pe versanții de S ai „Piciorului Muncelului”. Capitala regatului dac are două „cartiere” civile la V și la E între care se află cetatea și zona sacră. Cercetările arheologice din anul 2006 au vizat doar zona sacră, anume terasele a X-a și a XI-a.

Cercetările arheologice efectuate în anul 2006 s-au efectuat după mai vechile principii ale colectivului de cercetare: continuarea săpăturilor la obiectivele anterioare abordate și verificări unde se impun. În această situație toată activitatea s-a concentrat în zona sacră pe terasele a X-a și a XI-a. În subsidiar s-a „periat” din nou „Piciorul Muncelului” pentru a verifica dacă el a fost din nou afectat de căutătorii de comori și eventual pentru recuperarea materialelor arheologice aruncate de ei.

Situația existentă înainte de începerea lucrărilor

Terasa a X-a. Continuarea cercetărilor din anii 2004 și 2005 era imposibilă câtă vreme diferendul între Ministerul Culturii și Cultelor, pe de o parte și Ministerul Mediului, recte Administrația Parcului Natural Grădiștea Muncelului – Cioclovina, pe de altă parte, nu a fost soluționat. Mai mult, copacii doborâți de vânt în primăvara anului 2005 erau acolo și, pentru a nu încălca „aprobarea” de extindere a săpăturilor dată de Administrația amintitului Parc Natural, s-a optat pentru cercetarea prin săpături arheologice a unei porțiuni din sectorul de N al terasei dacice. Prin săpăturile arheologice din anii 50 ai sec. trecut, cercetările anterioare s-au oprit, în adâncime, la partea superioară a umpluturii dacice a terasei în porțiunea dintre sanctuarul mare de andezit și cele trei încăperi cu ziduri din blocuri fasonate situate la N de sanctuar. Tot acolo în iarna anilor 1979 – 1980 s-a făcut o nivelare a terenului pentru accesul utilajelor necesare conservării din anul 1980.

În acest sector al terasei s-a trasat *Secțiunea I/2006*, de 22 x 2 m, orientată SV-NE. Stratigrafia (de sus în jos): 1 strat provenit de la nivelarea făcută în anii 1979 – 1980; 2 sub nivelarea de cca 0,25 m ad. *humus*-ul format până anul 1979; 3 pământ din umplutura dacică a terasei; 4 stâncă nativă, care coboară dinspre SV spre NE. Pe traseul secțiunii, în m. 4,5–6 era o groapă superficială, alta, patrulateră, în suprafața secțiunii în m. 14–17 și ultima în m. 20–22.

„Materialul” arheologic constă din material de construcție din fier (piroane, o scoabă) în groapa din m. 4,5–6, fragmente ceramice dacice, sfărâmături de țigle, două sfărâmături de paviment roman în partea superioară a secțiunii, blocuri de calcar în m. 17 și 18, sfărâmături de calcar și fragmente mici de la un chiup dacic.

Interes deosebit prezintă groapa patrulateră din m. 14–17. Ea era cvasidreptunghiulară cu latura lungă de 2,90 m, iar cea scurtă de 1,10 m și a fost săpată în stânca nativă până la ad. de 2,10 m îngustându-se spre partea inferioară. În umplutura gropii, în partea superioară erau fragmente din blocuri de calcar, piatră de micașist, bucăți de andezit (una cu două profilaturi), iar în groapa propriu-zisă, un pilastru de andezit așchiat și un fragment de colonetă cu caneluri. Fragmentul de andezit provine de la o colonetă care se afla în partea superioară a pilastrului și făcea corp comun cu el. Pilastrul de andezit, înalt de 1,55 m și cu o gr. de 0,50–0,51 m, este așezat acum lângă al patrulera și de plinte din sanctuarul mare de andezit.

Secțiunea IA/2006, de 8 x 2 m, s-a trasat perpendicular pe S I/2006 în m. 18–19. Stratigrafia este aproape pe aceeași ca și în S I/2006: nivelarea din anii 1979–1980, umplutura terasei. În partea superioară a umpluturii s-au găsit sfărâmături de micașist, sfărâmături mici de blocuri de calcar și fragmente ceramice dacice.

Terasa a XI-a, sectorul de SV. În continuarea S IV/2005 s-a trasat Secțiunea II/2006, de 12 x 3 m, orientată ESE-VSV, în sanctuarul mic de calcar inițial considerat ca având trei șiruri a câte cinci plinte fiecare șir. În campania din 2005 pe șirul de V s-a descoperit a șasea plintă, dar săpătura nu a apucat să fie adâncită îndeajuns. În aceste condiții 2,50 x 3 m din S II/2006 se suprapun pe capătul de VNV al S IV/2005. Acolo s-a adâncit săpătura până la conturarea clară a părții superioare a semicalotei de lut și piatră de micașist, care este „fundația” în umplutura terasei a plintei a șasea din șirul dinspre deal. Pe șirurile 2 și 3 ai sanctuarului s-a găsit a șasea plintă a fiecăruia dintre ele. Fiecare plintă, cu diametrele de 1,25–1,50 m, era așezată pe o semicalotă umplută cu lut bătut și piatră de

micașist, care avea în partea superioară diametrele de la 2,15 la 2,50 m. În m. 7–10 este un șir întrerupt de lespezi de calcar și de micașist, care traversează oblic secțiunea. Ici – colo în secțiune s-a descoperit câte un fragment ceramic dacic.

Cu toate că înfățișarea de acum a sanctuarului se încadrează în constantele celor patrulete, în privința numărului de coloane este necesară verificarea sa în continuare spre SV.

Concomitent cu săpătura sistematică s-a „periat” din nou întregul sit pentru a se verifica dacă sunt urme noi ale activității căutătorilor de comori. Rezultatul a fost descoperirea unui depozit de obiecte de fier dacice format din 27 de piese.

Din altele gropi mai vechi s-au recuperat zgură de fier, un topor, o daltă, un compas de fier și un pond de plumb.

În sfârșit, grație înțelegerii MCC, s-au făcut măsurătorile necesare și s-a întocmit planul topografic la scara 1:500 a întregului cartier civil de V al sitului (240 ha de teren accidentat și împădurit).

Pl. 38

Bibliografie:

Cele mai recente date asupra zonei se găsesc în:

I. Glodariu, *Addenda aux "Points de repère pour la chronologie des citadelles et des établissements daciques des Monts d'Orăștie"*, ActaMN 32/1, 1995, p. 103-118;

I. Glodariu, E. Iaroslavschi, A. Rusu-Pescaru, Florin Stănescu, *Sarmizegetusa Regia – Capitala Daciei Preromane*, Deva, 1996;

I. Glodariu, *Sarmizegetusa Regia – capitale du royaume dace*, Transylvanian Review 10, 2, Cluj Napoca, 2001, p. 3-15;

I. Glodariu, *Infrastructura sectorului de nord al terasei a XI-a de la Sarmizegetusa Regia (I)*, în Daco-Geții, Deva, 2004, p. 39-46;

E. Iaroslavschi, *Zona siderurgică din preajma capitalei statului dac*, în Daco-Geții, Deva, 2004, p. 55-62;

A. Pescaru, E. Pescaru, C. Bodó, *New elements of fortification in the area of the citadel of Costești-Blidaru*, în Daco-Geții, Deva, 2004, p. 47-54;

G. Florea, L. Suciu, *Considerații preliminare privind cercetările arheologice de pe platoul cetății de la Grădiștea de Munte*, în Daco-Geții, Deva, 2004, p. 63-74;

G. Gheorghiu, *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului*, Cluj-Napoca, 2005.

Abstract:

During the campaign of the year 2006, the archaeological excavations consisted of three sections. Two of them were located in the North sector of the Xth terrace while the third one was placed in the SW sector of the XIth terrace.

On the Xth terrace, the main results consist of the discovery of an andesite pilaster 1.55 m high and 0.50 – 0.52 wide and a fragmentary small column probably placed in the upper part of the pilaster. Both were found in a pit dug in the native stone until -2.10 m depth, together with many other fragments of limestone blocks, and andesite profiled pieces. This piece was part of the andesite Big Sanctuary on the Xth terrace.

Other important finds were the sixth limestone plinths on the last two rows of the small rectangular sanctuary, located on the XIth terrace. Searching for traces of illegal diggings made by treasure hunters, we discovered an iron tools deposit made up of 27 pieces and recovered several other iron tools and a pond from older holes. We also made the topographic plan (scale 1:5000) of the entire western civil district of the site

(240 sq.m. of forested sloping land), due to the support of the Ministry of Culture and Religious Affairs.

89. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare

Punct: Vamă

Cod sit: 137773.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 55/2006

Colectiv: Liviu Marta - responsabil, Ciprian Astaloș, Zoltán Kádas, Cristian Virag (MJ Satu Mare)

Zona de frontieră dintre România și Ucraina de la Halmeu este bogată în vestigii arheologice din diferite perioade, începând cu neoliticul până în evul mediu. Situl din punctul „Vamă” a fost descoperit în 2000, tot atunci fiind făcute primele săpături de salvare, care au dus la descoperirea unei așezări din neoliticul mijlociu și a unor complexe aparținând epocii bronzului.

În perioada februarie–mai 2006 au fost efectuate noi săpături de salvare în punctul „Vamă”, într-o zonă ușor mai joasă decât cea unde au avut loc cercetările precedente, dar totuși aflată la o distanță de sub 100 m. de aceasta. Săpăturile de salvare au fost necesare datorită construirii unui punct de control veterinar care urma să se întindă pe 6000 m², cuprinzând două clădiri, drumuri și parcuri. Tehnica de săpătură adoptată a fost aceea de decopertare mecanizată controlată a humusului și săpare manuală a complexelor arheologice.

Toate descoperirile din această campanie au fost atribuite neoliticului târziu (cultura Herpály) și duc la concluzia că situl reprezintă o așezare. Au fost cercetate cca. 30 complexe arheologice, în cea mai mare parte gropi, câteva șanțuri, resturile unor locuințe incendiate și două complexe cu un caracter mai special.

O parte a gropilor par a fi avut destinație menajeră, deoarece inventarul lor era format din materiale și chirpic foarte fragmentat. Există însă și un număr de patru gropi, în care au fost descoperite artefacte întregi depuse în gropi (Cx. 2, Cx. 9, Cx. 31, Cx. 33). Cele două complexe speciale (Cx. 22 și Cx. 24) ar putea fi interpretate drept morminte simbolice, inventarul lor fiind analog celui din morminte și cenotafuri din neoliticul târziu din Ungaria. Varietatea complexelor arheologice, cantitatea mare de artefacte (ceramică, plastică, piese litice) sunt elemente ce indică importanța cercetărilor din vama de la Halmeu pentru neoliticul târziu din regiune. Materialele rezultate în urma săpăturilor sunt depozitate la MJ Satu Mare.

Cx. 1 este un complex de formă neregulată (6 x 7,60 m.), surprins parțial, fiind deranjat de șanțul de drenare a apei de pe marginea șoselei. Umplutura gropii era de culoare brun închis. În colțul nordic al complexului a fost descoperită o groapă ovală (1,40 x 1,40 m.) care prezintă un nivel de umplere cu fragmente mari de chirpic, în poziție secundară și fragmente ceramice diseminate printre chirpic. Un strat de cca. 0,10 m de pietriș și cioburi se află la 0,10 m. deasupra fundului complexului. Acesta se extinde și deasupra gropii circulare din colțul nordic, prin urmare, acest pat de pietriș și cioburi pare un nivel de umplere a complexului și nu un nivel de amenajare. A fost descoperită o cantitate impresionantă de material ceramic, rășnițe, topoare.

Cx. 2 este un șanț orientat SE–NV, săpat pe o lungime de 18,60 m. fără a-i fi surprinse capetele. Ductul șanțului este ușor arcuit, cu lățimea (la nivelul de conturare) variind între 3,90 și 5,50 m. La capătul de SE al zonei săpate șanțul se lărga spre E luând forma unei gropi. Pereții șanțului erau denivelați, păstrând însă constant înclinări spre interior. De-a lungul șanțului fundul era plat, însă l sa varia între 0,30 și 1,30 m. Umplutura era negricioasă și conținea o mare cantitate de fragmente ceramice, chirpic ars, topoare și așchii de piatră, fragmente de râșnițe.

Cx. 3 este o platformă de chirpic cu L= 9 m și l= 4-4,5 m. Depunerea de chirpic era destul de compactă, având grosimi de 0,15-0,20 m. O mare parte din chirpic era fațetat, iar în câteva fragmente sau păstrat amprentele unor nuiete cu ductul paralel. Printre chirpic apăreau numeroase fragmente ceramice (chiar două vase sparte pe locul în care au fost găsite) și fragmente de topoare șlefuite.

Cx. 5 s-a conturat ca o pată de culoare închisă, de mari dimensiuni ce se afla sub platforma de chirpic Cx. 3. După săparea unui strat de 0,20 m, la răzuire s-a observat modificarea conturului complexului arheologic acesta luând forma unui șanț, orientat N–S (Cx 5a). Lungimea sa era de 9,60 m, iar lățimea sa la nivelul de conturare era de 2,60–3 m. Umplutura avea o culoare cenușie negricioasă cu intruziuni brune. Pereții erau ușor neregulați, înclinați spre interior, având un fund plat, cu lățimea de 0,60-0,70 m. Adâncimea era ușor variabilă, până la maximum 1,30 m.

Cx. 7 este un complex de formă ovală (1,60 x 1,10 x 0,60 m), descoperit în vecinătatea Cx. 2, fiind descoperite în el doar câteva fragmente ceramice.

Cx. 8 este de formă aproape circulară (1,20 x 1,10 x 0,40 m), cu fundul alveolat, fiind descoperit în zona platformei de chirpic Cx. 4.

Cx. 9 este un complex de formă ovală (3,80 x 2 x 0,30 m) care în partea sudică se adâncește printr-o groapă de formă ovală (2 x 1,4 x 0,90 m), cu un numeros material în umplutura gropii.

Cx. 10 este o platformă de chirpic (9 x 2 m.) de formă neregulată, chirpicul fiind în poziție secundară, cu fragmente ceramice diseminat printre chirpic.

Cx. 11 este un complex de formă ovală (2,5 x 1,70 m), care se adâncește în două gropi de formă ovală (1 x 0,60 m). În complex au fost descoperite aglomerări de fragmente ceramice, râșnițe, piese litice.

Cx. 11a este un complex de formă ovală (2,2 x 1,60 m.), care se adâncește 1,8 m de la nivelul de identificare.

Cx. 12 are forma unui șanț (5,60 x 0,80 m), cu umplutură brun-deschis cu bucăți de chirpic masiv, fățuit pe o parte. Complexul se adâncește 0,40 m de la nivelul de identificare.

Cx. 13, de formă circulară în plan, cu diametrul la identificare de 2 m, s-a conturat sub o aglomerare de chirpic. Complexul are fundul ușor alveolat, cu umplutură brun închis, cu fragmente de chirpic diseminat și fragmente ceramice.

Cx. 14 este compus din două gropi circulare (cu diametrele de 2, respectiv 1,8 m) care se întretaie, aflate în imediata vecinătate a Cx. 4. Au fost descoperite fragmente ceramice, piese litice, fragmente de chirpic.

Cx. 16 este o groapă (2 x 1,5 m.), cu umplutura brun-negricioasă și ad_{max} de 0,60 m.

Cx. 17 – groapă ovală (1,80 x 1,40 m.), adâncă de max. 0,60 m. Umplutura e brun negricioasă în partea superioară și brun gălbui închis în partea inferioară a complexului. Materialul arheologic descoperit este puțin.

Cx. 18 – groapă aprox. circulară (2 x 2,2 m), cu ad_{max} de 0,80 m. Umplutura este brun-negricioasă în partea superioară a gropii și brun –gălbui închis în partea inferioară. Se remarcă în nivelul inferior al gropii prezența bulgărilor de chirpic ars.

Cx. 19 – complex alungit (3,20x2,80 m.) sau poate două gropi care se întretaie. Umplutura e brun-negricioasă și materialul extrem de puțin. Adâncimea maximă e de 0,20 cm.

Cx. 20 – groapă săpată parțial (deoarece se află în marginea zonei afectate de construcții) cu dimensiunile de 3 x 1,20 m și ad. de 0,70 m. Umplutura e brun-negricioasă.

Cx. 21 – groapă aprox. circulară (2,90 x 2,60 m.). Adâncimea max. este de 1,30 m. Umplutura este brun negricioasă, cu o ușoară tendință de trecere spre brun gălbui închis în jumătatea inferioară a gropii. Materialul (ceramic și litic) este abundent.

Cx. 23 – groapă ovală (1,10 x 0,80 m.), cu ad_{max} de 0,24 m. Umplutura este brun negricioasă în partea superioară și brun gălbui închis în partea inferioară a gropii. Între cele două umpluturi diferite este un strat subțire de 4 cm. de lut brun negricios cu pietriș și nisip.

Cx. 25 – groapă (2,70 x 2,40 m.) cu ad_{max} de 0,60 m.. Umplutura gropii este brun-negricioasă. Materialul colectat e numeros, remarcându-se o figurină feminină.

Cx. 26 – groapă mică circulară (cca. 1 x 1 m), puțin adâncă (0,24 m), cu umplutură brun negricioasă și material puțin. Spre S Cx. 26 întâlnește marginea Cx.17.

Cx. 27 – groapă circulară (1 x 1 m) cu umplutură brun negricioasă și ad. de 0,30 m.

Cx. 28 – groapă circulară (0,90 x 0,90 m) cu umplutură brun negricioasă și 0,10 m. adâncime.

Cx. 29 a – groapă circulară (cca. 1 x 1 m) cu umplutură brun gălbui închis și ad_{max} de 0,40 m. Relația stratigrafică cu Cx. 29 b, nu a putut fi clar surprinsă.

Cx. 29 b – groapă ovală (1,60 x 1,10 m.) cu pereții prezentând urme de ardere la roșu. Umplutura la bază e brun gălbui închis, iar în partea superioară a complexului brun-cenușie (cenușă?). Adâncimea max. a complexului este de 40 cm. Se poate presupune că groapa a servit ca vatră sau cuptor în aer liber.

Cx. 30 – groapă cu un contur oval la gură (1,65 x 2,70), cu umplutura de culoare brun-negricioasă, ce conținea numeroase fragmente ceramice și pigmenti de chirpic. Pereții gropii erau drepecți pe latura de N, în rest arcuți sau cu ușoare denivelări sub forma unor trepte. Ca inventar se remarcă o mare cantitate de ceramică, în primul rând fragmente de oale, castroane și fructiere cu picioare înalte. Printre acestea era și un fragment ceramic pictat cu bitum și un vas miniatural. De asemenea se remarcă materialul litic: fragmente din topoare șlefuite, râșnițe, zdrobitoare.

Cx. 31 – groapă cu un contur ovoidal-neregulat (4,12 x 2,70 m) delimitându-se foarte clar de sterilul brun – muștariu, prin culoarea sa neagră-cenușie. Umplutura sa este brun cenușie spre marginile pereților și brun negricioasă în centru, iar spre fund apar două lentile de culoare brună. În partea de V groapa se covețește la o adâncime de 0,30 m, în timp ce în partea de E se adâncește sub forma unei gropi cu pereții înclinați până la adâncimea de 0,90 m, după care se lărgeste în formă de stup. Fundul este înclinat, ad_{max} fiind de 1,20 m de la conturare. În umplutura gropii s-a găsit o mare cantitate de fragmente ceramice și piese din piatră (topoare, râșnițe). O mențiune specială merită descoperirea în partea de sus a umpluturii, lângă marginea estică, a unei depuneri formate din

trei vase întregi: o cupă cu picior (culcată), o oală (ce sta pe fund) peste care era așezat un vas mic, sub formă de capac. Pe fundul complexului a fost descoperit un castronaș pictat cu bitum.

Cx. 32 – este o groapă cu un contur ușor oval (2,30 x 2,15 m), cu umplutura de culoare negricioasă. Pereții neregulați, pe alocuri cu trepte sunt înclinați în general spre interior; fundul este ușor arcuit; adâncimea max. de 0,80 m. Ca inventar se remarcă numeroase fragmente ceramice și câteva fragmente de rășnițe.

Cx. 33 este o groapă cu un contur ușor oval (3,30 x 3,00 m), cu umplutura de culoare brun negricioasă. Pereții gropii sunt oblici sau ușor arcuiți. Fundul este plat, prezentând doar o ușoară alveolare în partea de S; adâncimea max. este de 0,90 m. La 0,15 m deasupra fundului exista o fructieră, pusă cu fundul în sus, iar la același nivel, însă la o distanță de 1 m, au fost descoperite părțile inferioare a două oale. A fost descoperită o cantitate mare de ceramică și material litic (fragmente de topoare șlefuite și fragmente de rășnițe).

Complex special (cenotafuri?)

M 1 (= Cx. 22) - complexul este de formă dreptunghiulară (2,37 x 0,96 m) și suprapune o groapă circulară mai veche (22a – 1,57 x 1,55 m.). Groapa dreptunghiulară este orientată pe direcția SSE–NNV. Oasele nu s-au păstrat aproape deloc, doar fragmente mici și izolate de oase și dinți fiind cu greu observabile. Starea foarte deteriorată a acestora nu a permis recunoașterea speciei cărora le aparțin. Un singur dinte a putut fi conservat și a fost determinat de Valentin Radu (MNIR) ca fiind un dinte faringian de la un crap de 1 kg. La capătul dinspre SSE al complexului se afla un vas ceramic spart. Doi colți de mistreț erau probabil pandantive, dar starea de deteriorare avansată a acestora nu permite mai multe aprecieri. Inventarul complexului mai este constituit din diferite piese din piatră: două topoare, un ciocan (sceptru?), trei șlefuitoare, din care două canelate, toate din piatră șlefuită, și 12 piese din piatră cioplită (lame și lamele, lame și lamele cu trunchiere retușată, din care una și cu lustru, un gratoar și un carbonizat?) era pusă pe fundul gropii.

M 2 (= Cx. 24) - groapă de formă dreptunghiulară, cu orientare SE–NV (1,40 x 0,65 m.). Nu s-au păstrat oasele, cu excepția unor fragmente mici și izolate de oase calcinate care ar putea aparține mai degrabă unui animal (potrivit lui Andrei Soficar). Inventarul complexului e constituit din trei vase ceramice și 10 piese litice. Dintre acestea din urmă, o piesă este șlefuită (un topor) iar 9 sunt cioplite (lame, lame cu trunchiere retușată, gratoare, o așchie; dintre acestea, patru piese prezintă lustru).

Pl. 39

Abstract:

The preventive excavations from „Vama” point were carried out between February and May 2006 on a surface of 6000 square metres where two buildings, roads and parking lots are going to be built. The humus was mechanically removed. The mechanical removal of the humus revealed 33 archaeological complexes that were submitted to research. There were mostly pits, a few ditches, the wreckage of some burnt down buildings, and two complexes with special features, possible symbolic graves.

All the finds from this campaign were attributed to a settlement from the Late Neolithic period (the Herpaly culture).

90. Hălmeag, com. Șercaia, jud. Brașov

Punct: Biserica evanghelică Hălmeag

Cod sit: 41836.08

Autorizația de cercetarea arheologică preventivă nr. 447/2006

Colectiv: Angel Istrate - responsabil (SC Damasus SRL)

Unul din cele mai interesante monumente săsești timpurii, biserica din Hălmeag păstrează într-o formă puțin alterată arhitectura sec. XIII, cu frumoase elemente romanice. În această zonă se bănuiește după anumite indicii că ar fi existat o cetate teutonă care, într-un document ceva mai târziu, este amintită sub denumirea de „castrum Halmagen”.

În perioada 19 septembrie - 4 octombrie 2006 s-a realizat o cercetare arheologică preventivă în exteriorul Bisericii evanghelice din Hălmeag, jud. Brașov. Sondajele au avut principal scop obținerea informațiilor necesare unui proiect de restaurare. Au fost făcute trei sondaje: S1, 1,70 x 2 m, la intersecția dintre cor și sacristia de pe partea de N a bisericii, S2, 1,70 x 1,70 m, pe partea de N a bisericii, la intersecția dintre nava nordică și turn, S3, 1,50 x 2,50 m, pe partea de S, la intersecția dintre navă și turn.

În urma acestor investigații s-a stabilit că navele laterale au fost construite concomitent cu structurile pe care le atribuim turnurilor vestice. S-a putut observa folosirea aceluiași material de construcție și o manieră foarte asemănătoare de montare a acestora în operă. O altă caracteristică importantă este folosirea pe post de liant a lutului galben, simplu pe partea sudică și amestecat cu puțin pietriș și var pe partea nordică, la construirea fundațiilor. În schimb, deasupra decroșului fundației, la nivelul soclului profilat și al elevației, este evidentă folosirea unui mortar cu var și nisip, de consistență slabă.

Această manieră de construcție nu este însă o surpriză, ci o caracteristică a celor mai vechi edificii realizate de sași la sosirea lor în Transilvania. În aceeași manieră a fost construită de pildă și bazilica de la Drăușeni. Folosirea lutului drept liant în fundații este interpretată de cercetători ca o măsură de precauție pentru a asigura permeabilitatea și aerisirea fundațiilor.

Corul și sacristia nordică prezintă însă caracteristici tehnice complet diferite. Fundațiile au fost înecate într-un mortar gri extrem de dur, ce seamănă frapant cu un ciment, și prezintă un parament regulat. Totuși, adâncimea de fundare este identică cu cea a navelor, și urmele unui soclu profilat asemănător par de asemenea să pledeze în favoarea unui singur șantier de construcție. Acesta trebuie să fi avut însă mai multe etape, pentru detalierea cărora se impun cercetări mai ample.

Un alt aspect deosebit de important este acela că fundația corului a deranjat un mormânt mai vechi.

Stratigrafia din exteriorul bisericii este extrem de simplă. Solul viu, un lut galben nisipos, apare la o cotă medie de –3 m, și în el s-au adâncit fundațiile construcției. El este suprapus direct de este o umplutură castanie fără pigment de mortar, conținând în schimb pigmenți ceramici și de cărbune în cantități variabile. În acest strat au fost săpate gropile unor morminte ce preced construirea bisericii actuale, fără să fie însă antrenat pigment de mortar.

Nivelul de construcție pentru toate componentele bisericii poate fi considerat în medie la -1,70 m.

91. Hărman, com. Hărman, jud. Brașov

Punct: Groapa Banului

Cod sit: 41097.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 130/2006

Colectiv: Gheorghe Alexandru Niculescu - responsabil (IAB, FIB), Florin Moței, Alexandru Stănescu (MJI Brașov)

Zona propusă cercetării este situată la 2 km V de comuna Hărman, pe pantele line ale dealului Lempeș, formă de relief ce domină partea estică a Țării Bârsei. În această zonă au mai fost efectuate săpături arheologice în perioada anilor 1963-1972, când au fost făcute importante descoperiri din perioada neoliticului (cultura Criș și cultura ceramicii liniare), din epoca bronzului (culturile Schneckenberg, Wietenberg și Noua), din prima și a doua epocă a fierului. La acestea se mai adaugă și așezarea din sec. IV p. Chr., cea din sec. VIII-IX p. Chr., precum și cetățuia fortificată cu șanț și val de apărare datând din sec. XII de pe dealul Lempeș. Așezarea din sec. IV p. Chr. este cea mai bine cunoscută din întreaga zonă. Din păcate o mare parte a sitului este afectată de existența unei ferme pomicole constituită în anii 80, fapt ce a dus la îngreunarea cercetărilor, putându-se trasa secțiuni doar printre rândurile de pomi fructiferi.

Campania din 2005 a urmărit două obiective. Primul l-a constituit identificarea vechilor săpături și continuarea cercetării în așezare, obiectiv îngreunat de schimbarea topografiei terenului față de ultimul plan general publicat (1973). Al doilea obiectiv a fost identificarea necropolei contemporane așezării din sec. IV p. Chr.

În 2006 au fost continuate cercetările, urmărindu-se aceleași obiective ca în campania precedentă. În plus au fost efectuate periegeze pe raza comunelor Hărman, Sânpetru și Bod, pentru identificarea unor noi obiective arheologice.

Au fost trasate cinci secțiuni cu lungimile cuprinse între 26 m și 10 m și cu lățimile între 2 m și 1 m.

În secțiunea I, trasată pe direcția E-V, cu L= 26 m și cu l= 1 m s-a ajuns la o ad. -1,35 m (în cazul gropilor), când s-a descoperit solul lutos, steril. Stratigrafia se prezintă astfel: stratul vegetal, între 0,10-0,20 m, în care au apărut fragmente ceramice sporadice; stratul de cultură, între 0,20-0,85 m; stratul steril care apare de la 0,85 m. Au fost identificate trei gropi, de formă cilindrică, care conțineau fragmente ceramice de mici dimensiuni, atipice. În groapa situată între m. 21 și 22, la ad. de -0,75 m, apărut un vas întregibil, în poziție culcată din epoca bronzului (cultura Wietenberg). Fundul acestui vas se situa la -0,90 m.

În secțiunea II, aflată la 15 m distanță de secțiunea I, trasată pe direcția N-S, cu L= 12 m și l= 1 m, se păstrează aceeași situație stratigrafică ca în secțiunea I. Între metrii 2 și trei, la -0,35 m, apar numeroase fragmente ceramice din epoca bronzului, precum și din sec. IV p. Chr. Între m. 1 și 2, la ad. de -0,50 m, au fost descoperite fragmente ceramice aparținând culturii Boian.

Secțiunea III, trasată pe direcția N-S, cu o L= 10 m și o l= 2 m, se adâncește până la -0,90 m. Au fost descoperite puține fragmente ceramice.

Secțiunile IV și V, au fost trasate pe direcția N-S, ele fiind paralele la o distanță de 30 m între ele. S-a ajuns până la o adâncime de -0,95 m. Ceramica descoperită în cele două secțiuni aparține în special sec. IV p. Chr. Nu au fost descoperite complexe de locuire. Între metrii trei și patru a fost descoperit fragmentele unui vas din prima epocă a fierului. Fragmentele ceramice, decorate cu caneluri, constituie aprox. 50-60% din vas.

Cel de-al doilea obiectiv, identificarea necropolei, nu a fost atins nici anul acesta, deși au fost făcute mici sondaje în zonele apropiate așezării și au fost folosite mijloace tehnice moderne (detector de metale).

În anul 2007 vrem să continuăm cercetările, mai ales că, o parte a vechii livezi pe care se află situl, va fi înlocuită de o plantație nouă, moment în care se vor produce importante lucrări agricole de adâncime.

Abstract:

In 2006, we continued the excavation in the archaeological site of Hărman—"Groapa Banului" location. This research had the purpose to identify the old diggings dating from 1963 - 1972, to research the habitation and to identify the graveyard from the 4th century A.D. We discovered pottery from the Neolithic Period, the Bronze Age and the 4th century A.D.

92. Hârșova, jud. Constanța

Punct: Tell

Cod sit: 60810.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 40/2006

Colectiv: Dragomir Popovici (MNIR), Bernard Randoin (Ministerul Culturii și Comunicării, Franța), Valentin Parnic, Andreea Parnic, (MDJ Călărași), Florin Vlad, (MJI Ialomița), Ana Ilie, (CNMCD Târgoviște), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haita, (MNIR-CNCP), Mircea Angheliniu, Monica Mărgărit, Loredana Niță, (UV Târgoviște)

Tell-ul neo-eneolitic de la Hârșova este situat în partea de SE a orașului, pe malul Dunării. Are în prezent o formă ovală, cu diametrele de cca. 200 x 60 m, și o grosime a depozitului arheologic de peste 12 m.

Zona unde este amplasată suprafața cercetată este puternic afectată de intervențiile antropice contemporane, (în principal săparea în malul dinspre Dunăre, la baza sa, a unor anexe gospodărești, beciuri, spații pentru animale domestice, etc.), care în condițiile lipsei de reacție a autorităților locale, respectiv primăria orașului care are obligații legale în acest sens, suferă degradări ireversibile, cele mai ample fiind prăbușirile malului dinspre Dunăre. Astfel, în ultimii 10 ani suprafața cercetată s-a redus din aceste cauze cu peste 10%, ceea ce conferă în prezent cercetării de aici un caracter preponderent de salvare.

În campania anului 2006, a continuat cercetarea arheologică cu caracter interdisciplinar, desfășurată aici.

Colectivul șantierului și-a propus direcționarea cercetărilor conform următoarelor scopuri:

- continuarea cercetării și a analizei complexelor de locuire, în special a SL. 19 a cărei cercetare a continuat în vederea completării datelor existente, în primul rând cu scopul obținerii unor date suplimentare privind definirii lor din punctul de vedere al materialelor, tehnicilor constructive și desigur, al inventarului;
- acordarea unei atenții deosebite nivelurilor ocupaționale exterioare surprinse în special în cazul SL 68 în campania anului 2004 cu scopul definirii lor cât mai exacte și mai complexe; deoarece este prima situație mai bine păstrată în cursul cercetărilor efectuate până în prezent la Hârșova s-a decis să li se acorde o atenție cu totul deosebită având în vedere posibilele consecințe asupra înțelegerii noastre a tipurilor de relații posibil a exista între diferitele categorii de spațiu în cazul acestei așezări gumelnițene;
- introducerea noilor date obținute în cursul săpăturilor în B.D. generală a șantierului, (date stratigrafice, complexe, mobilierul arheologic, etc.);
- continuarea analizei detaliate a ceramicii din alte complexe descoperite și introducerea datelor obținute în B.D. a șantierului;
- completarea arhivei fotografice în format digital a șantierului.

Au fost completate Diagramele Stratigrafice Cumulative de Sector.

S-a continuat formarea profesională a studenților universităților de la Târgoviște, București și Constanța participanți la săpături. Alături de aceștia au participat la săpături și studenți din SUA și Germania

A fost organizată și în această campanie „Ziua porților deschise” în colaborare cu membrii colectivului șantierului arheologic Hârșova-Cetate și muzeul "Carsium" din oraș. Cu această ocazie s-a reușit transmiterea parțială, în premieră pentru țara noastră, a manifestării, în direct, pe internet.

În cele ce urmează vom prezenta succint principalele rezultate ale cercetărilor efectuate.

Locuința nr. 19, (SL. 19)

Resturile incendiate ale acestei locuințe, cercetate parțial în această campanie, au fost observate în sectoarele 2, 3, 7 și 8, din S.B., acoperind o suprafață de cca. 60 m². Era, evident, păstrată parțial, fiind distrusă în partea de S și SE de distrugerile ce au afectat tell-ul în această zonă. Restul suprafeței era parțial afectat de șanțurile de fundație ale altor structuri de locuire posterioare, (C. 913 și 945 în St.1-2, C.838, 863 în St.3, C.898 și C 901 în St.7).

Cu toate acestea, chiar dacă aceste vestigii nu reprezentau decât parțial această structură de locuire, s-a putut observa că ele aveau o orientare generală NNE – SSE.

Masa de chirpic prezenta caracteristicile unui incendiu violent care a transformat cea mai mare parte a acestora într-o masă de culoare roșie-cărmăzie. Uneori aceste resturi fuseseră arse numai până la culoarea neagră, demonstrând totuși o ardere neuniformă.

La partea sa superioară, s-a observat existența unui strat cu o grosime variabilă, în medie de cca. 1 cm., format din dezagregarea chirpicului incendiat al pereților. Această observație ne-a condus spre ipoteza conform căreia, după incendiere, resturile locuinței ar fi rămas expuse în aer liber o perioadă de timp.

Observațiile preliminare care au putut fi efectuate în campaniile precedente sugerează că resturile pereților

perimetrali, portanți, incendiați, par să fi căzut înspre interiorul locuinței.

Deși, după cum menționam, această structură a fost serios afectată de intervențiile posterioare, s-au putut face unele observații.

În sectorul 7, au fost descoperite și cercetate astfel de vestigii în suprafețele carourilor C 4-5 și D 4-5. S-a remarcat astfel că structura de rezistență era formată în cazul acestora de bârne despicate, cu diametre, în medie de 8 cm., dar care uneori ajungeau și la 14-16 cm. Amprentele lor au putut fi observate pe o lungime de maximum 1,26 m. Au fost observate și amprente de nuiel, dispuse orizontal între bârnele de lemn. În suprafața carourilor C 4-5 au fost observate amprente de 6 blâni de lemn, între care cea numerotată de către noi cu nr. 6, păstrată pe o L= 1 m, avea o l= 0,17 m. și o gr. de 0,08 m.

Chirpicul prezintă aceeași compoziție devenită comună, respectiv paie și pleavă. În câteva situații s-au observat și amprente de cariopse.

În suprafețele sectoarelor 1 și 2, respectiv în carourile B2-3 și C2-3, după înlăturarea depunerilor posterioare, pe o suprafață de cca. 5 m², s-a putut constata că în această zonă se păstrau mai bine conservate resturile unui perete.

La demontarea resturilor s-a putut constata că structura sa de rezistență avea o orientare aprox. E-V, părand să reprezinte un perete interior al locuinței.

Detaliile constructive observate în acest caz permit câteva observații interesante.

Astfel, s-a remarcat că structura de rezistență a peretelui fusesese realizată în principal din blâni de lemn fasonat, rectangulare, cu lățimi cuprinse între 5-6 cm. și grosimi de cca. 4-5 cm. Acestea fuseseră amplasate unele lângă altele, conservându-se amprente de la un număr de 13 astfel de blâni de lemn, ce se păstraseră pe lungimi cuprinse între 0,50 și 2,18 m.

La partea superioară a acestui perete, pe baza amprentelor descoperite după înlăturarea resturilor blânilor de lemn, s-a constatat existența amprente perpendiculare pe cele ale blânilor observate anterior și care demonstrează existența unui trunchi de copac, despicat în lung și care fusesse plasat la partea superioară a structurii de rezistență a peretelui, dar în interiorul construcției, foarte probabil cu scopul de a-i conferi soliditate.

Ulterior toată această structură, astfel realizată, a fost acoperită cu lut amestecat cu componente vegetale, compoziție de altfel caracteristică a sistemului constructiv, nu numai pentru comunitatea gumelnițeană de la Hârșova.

Cel puțin în acest stadiu al cercetării, locuința nefiind cercetată în întregime, nu putem afirma existența unor informații mai complete referitoare la fixarea structurii de rezistență a acestui perete, respectiv existența vreunui șanț de fundație. Campania viitoare de cercetări va trebui să clarifice această problemă.

Remarcăm totuși că o astfel de situație, rară până în prezent în această așezare, pe baza observațiilor realizate, permite afirmarea existenței unor soluții constructive diferite, utilizate în același timp în vederea construirii acestor structuri. La fel, se poate afirma că înălțimea minimă a acestei construcții, cel puțin în această zonă era de 2,18 m, informație ce poate fi considerată drept foarte importantă, mai ales dacă avem în vedere puținele cazuri în care s-au putut obține astfel de observații.

În St.8, pe latura de V a locuinței, foarte probabil amplasată central, a fost descoperită intrarea, pentru

realizarea căreia a fost folosit același sistem observat până în prezent atât la Hârșova, (Sl. 48), cât și la Bordușani, (Sl. 33).

Ea a putut fi observată abia după înlăturarea chirpicului ars provenit de la resturile incendiate ale pereților căzuți și în această zonă.

Soluția constructivă constă din amplasarea a două bârne cu diametre de cca. 20 cm. destinate să susțină structura de rezistență a acesteia.

Preponderent în suprafața St.2, (carourile C2-3), dar și în cea a St.1, (B2-3), sau a St.7, (D4), s-a remarcat existența unei lentile de cenușă ce avea uneori o grosime de cca. 2-3 cm., și unele discontinuități. Având în vedere caracteristicile sale (cenușă ce conserva încă urmele fibrelor vegetale), dar și amplasarea sa preponderent la partea superioară a distrugerilor pereților sau mai aproape de podea, acoperind fragmentele ceramice ale vaselor sparte în situ, s-a considerat că ea putea reprezenta resturile incendiului acoperișului. Remarcăm cu această ocazie și faptul că în zonele unde a fost observată prezența acestei lentile de cenușă albicioasă, au fost descoperite și bucăți de chirpic ce prezentau amprente de tulpini de stuf, în unele cazuri descoperindu-se chiar, pe lungimi de cca. 10 cm. fragmente arse ale acestora.

Această situație ne determină să afirmăm utilizarea și a stufului pentru realizarea construcției, posibil și pentru realizarea unui plafon ușor, la partea superioară a construcției, fără însă a putea fi exclusă nici ipoteza utilizării stufului și pentru pereții propriu-ziși ai acesteia, practică curentă în cazul construcțiilor gumelnițene.

În condițiile în care deocamdată această locuință nu a fost cercetată integral se pot menționa observațiile preliminare referitoare la inventar.

Astfel, din punctul de vedere al ceramicii s-a observat existența a două categorii de vase. Criteriul pe care-l putem utiliza este cel al poziției acestora în resturile provocate de incendiarea locuinței. Astfel, s-a observat, precum, în cazul așa-numitului Ansamblu 2. La partea superioară a distrugerilor pereților incendiați, în St.3, carou F3 a fost descoperit un ansamblu de vase evident sparte în situ, respectiv o strachină, un castron și numeroase fragmente ceramice provenind de la alte vase.

O a doua categorie de vase este definită de amplasarea lor pe podea, direct. Au fost descoperite în cursul cercetărilor 31 de astfel de vase, sparte în situ.

O parte dintre acestea erau situate lângă pereți. Menționăm aici vasele notate cu nr.20 și 21, descoperite în caroul E3, lângă peretele locuinței – C.930. Lângă acestea se afla o râșniță, un frecător și un ciocan din corn de cerb.

Remarcăm și descoperirea unor vase amplasate de o parte și de alta a intrării în locuință. Lângă vasul nr. 7, în care au fost descoperite semințe carbonizate, de exemplu, au mai fost descoperite și un fragment de râșniță, cel puțin o valvă de scoică și o lamă de silex.

După cum menționam cercetarea acestei locuințe nu a putut fi încheiată.

Reamintim că aceasta este conservată parțial, fiind afectată de distrugerile posterioare.

spațiul interior era împărțit în două camere cu dimensiuni diferite, plasate în ax și care din punctul de vedere al soluțiilor utilizate prezentau particularități. Remarcăm că nici una dintre acestea nu avea structuri de combustie ceea ce ar putea fi socotit un argument în favoarea existenței a încă unei camere, distrusă din vechime. Trecerea dintre cele două spații

era marcată de o ușă din al cărei sistem constructiv s-au păstrat amprente, în negativ, ale pragului și gropile adouă bârne ce încadrau spațiul de trecere, cu rolul de a susține structura respectivă. Pragul de lemn, la rândul său, era fixat de două piese scurte foarte probabil de lemn destinate să împiedice deplasarea sa.

bservațiile din teren, (dimensiuni, soluții constructive, inventar), permit afirmarea unei utilizări specifice a fiecărei dintre cele două camere

Datele obținute până în prezent ne sugerează o utilizare diferențiată a spațiului celor două încăperi individualizate nu numai constructiv dar și din punctul de vedere al suprafeței și al inventarului. Prima, mai mică, prezenta pereți realizați din o structură de țărâș de lemn și o lipitură subțire. Podeaua nu era nici ea elaborată, constând dintr-o lătuială subțire. Aceste date sugerează că ea pare să fi fost utilizată cu precădere pentru activități secundare, depozitare, etc. Cea de a doua, mai mare, era mai solid construită, conținea resturile unui mare număr de vase sparte pe loc datorită căderii resturilor pereților incendiați. În principal de-a lungul pereților au fost descoperite vase, râșnițe, unelte de silex sau materii dure animale și chiar de lemn, carbonizate.

Observațiile cele mai incitante din punctul nostru de vedere se referă și la pereții perimetrali ca și la cel interior (deci de pe latura de N), care sugerează existența unei situații inedite până în prezent la Hârșova, respectiv existența unei locuințe anterioare celei aflate în curs de cercetare, (SL 19) și care pare să fi fost la un moment dat, cel puțin parțial, reutilizate în momentul construirii SL 19. Aceste observații au impus un ritm lent al cercetării deoarece a apărut evidentă necesitatea clarificării tuturor detaliilor constructive.

Locuința nr. 68, (SL. 68)

Vestigiile acestei structuri de locuire, orientată NV-SE, au fost descoperite în sectoarele 9, 10, 12 și 13, fiind afectate în principal de șanțurile de fundație posterioare.

Resturile pereților incendiați se prezentau sub forma unor bucăți de chirpic ars la roșu, mărunțit, prăfos. Numai în colțul estic al locuinței chirpicul era mai bine păstrat, sub forma unor bucăți mai mari, masive, pe care s-au putut observa amprente impletituri de nău realizată între țărâșii de lemn și bârnele ce alcătuiseră structura de rezistență a acestora. De-a lungul laturii de SE chirpicul provenit de la pereți nu era de loc ars. Toate aceste observații sugerează o ardere inegală a locuinței.

Ea fusese realizată deasupra unui spațiu utilizat anterior drept zonă de deșeuri menajere, nivelate, peste care s-a depus sedimentul patului de amenajare. Suprafața acoperită de către acesta era mai mare decât amplasamentul construcției extinzându-se și dincolo de pereții de NE și de NV, ceea ce sugerează că această operațiune a fost deliberat dedicată pregătirii întregului spațiu ce urma să fie utilizat de către membrii familiei respective.

Una din particularitățile acestei construcții constă în principal în faptul că în cazul realizării pereților, a fost săpat un șanț de fundație, (C. 978, lat de 0,25 m, păstrat, din cauza intervențiilor ulterioare, pe o lungime de 1 m.), numai în cazul celui de SV, situație unică până în prezent la Hârșova.

Datorită intervențiilor ulterioare pereții nu s-au păstrat în întregime. Astfel, peretele de E, (C. 988), a putut fi cercetat numai pe o lungime de 0,60 m. Structura sa de rezistență era reprezentată de gropi de țărâș amplasați la distanțe de cca. 10 cm. fiecare.

Latura de NE, (C.1008), a putut fi observată pe o lungime totală de 6,50 m., pe alocuri el fiind păstrat în elevație 5–6 cm. Lipitura sa dinspre exterior a sa avea o grosime de 5–6 cm. ceea ce permite afirmarea grosimii totale ca putând fi de cca. 15 cm. Gropile a 15 țăruiși plasați la intervale de 10–12 cm. au fost observate numai pe o lungime de 2,80 m., marcând astfel structura sa de rezistență.

La rândul ei, latura de NV a putut fi cercetată pe o lungime de 2,60 m., prezentând gropile a 15 țăruiși amplasați la distanțe variabile, cuprinse între 7 și 12 cm.

În colțurile locuinței și pe mijlocul fiecărei laturi, (C. 886, C. 967, C. 974, C. 972, C. 946), a fost amplasată câte o bârnă, gropile acestora având diametre variind între 10–20 cm., ele având fără îndoială rolul de a întări structura de rezistență a pereților.

Podeaua, (US 10423, 11021, 11598, 11418), este reprezentată de un strat foarte subțire de lut, gros de cca. 5 mm. și care datorită incendierii locuinței căpătase o culoare neagră.

Deasupra ei au fost descoperite resturile, de asemeni arse, ale unor bârne, orientate N–S, cu lungimi cuprinse între 0,40–1,30 m. Dacă în zona de NV ele erau distanțate la cca. 0,45–0,55 m, în zona de SE a locuinței erau însă mult mai apropiate între ele. Numai acestea din urmă erau acoperite de un strat gros de lipitură de lut, suprapus la rândul său de un strat milimetric de cenușă. În nici una din situațiile întâlnite aceste bârne nu au putut fi asociate structurii de lemn a pereților, ele neavând legătură cu aceștia sau cu gropile de țăruiși sau de bârne descoperite. Între podea și resturile bârnelor luate dar și deasupra acestora au fost descoperite vase, întregi sau sparte pe loc, fragmente ceramice și alte piese. În acest context ele nu pot fi considerate ca putând face parte din structura unei platforme care, la rândul, ei nu exista.

Toată această situație ne face să credem că nu poate fi interpretată altfel decât prin existența unui "pod" amenajat numai pe o parte a locuinței, respectiv zona sa de SE, utilizat foarte probabil pentru depozitarea unor vase, unelte, etc.

Resturile pereților din sectoarele 9 și 10, respectiv zona de NV, demonstrează faptul că au fost pictați, fiind realizate elemente decorative spiraliforme și unghiulare cu ajutorul culorii albe și a celei roșii, acestea alternând și cu spații mai mari pictate integral cu roșu.

În colțul de S au fost descoperite resturile a două recipiente vegetale realizate din nuiele împletite, situate la 0,80 m unul de celălalt. Datorită arderii locuinței, acestea erau carbonizate iar conservarea lor a fost imposibilă în ciuda încercărilor noastre de a le impregna cu o soluție de paraloid.

Remarcăm și faptul că această construcție nu era prevăzută cu nici o structură de combustie, situație care o individualizează și din acest punct de vedere.

O atenție deosebită a fost acordată nivelurilor ocupaționale exterioare încă din campania anului 2004, aceasta fiind situația cea mai clară apărută până acum în cursul cercetărilor de la Hârșova.

În imediata apropiere a locuinței de-a lungul laturii scurte, de NV pe o l= 1,60 și l= de 3,20 m. și a celei lungi, de NE, pe o l= 1,80 și o l= 6 m. a fost observată existența unor niveluri ocupaționale exterioare evident asociate perioadei de utilizare a acesteia. De la bun început s-a observat că ceea ce le caracteriza era aspectul și conținutul lor, respectiv mult mai puține resturi menajere, (fragmente ceramice, oase, solzi de

pește, cenușă, etc.), în comparație cu alte situații întâlnite de-a lungul timpului în SB.

Această îngrăditură nu a funcționat pe toată durata de utilizare a spațiului de lângă locuință. Astfel, după o perioadă, el pare a fi fost dezafectat, dovadă faptul că este acoperit de US. 10479, după care zona își păstrează aceeași funcționalitate dar fără a mai fi delimitată sau în orice caz fără ca o limită clar definită să fi fost surprinsă de către noi. Este foarte posibil ca această să fi fost amplasată mai la E, zonă în prezent perturbată de un șanț de fundație posterior.

Observarea acestei situații a impus elaborarea de către colectiv a unei metodologii adecvate care să permită pe de o parte definirea cât mai completă cu putință a atributelor sale iar pe de altă parte obținerea unor date cuantificabile care să favorizeze analiza comparativă cu eventualele astfel de complexe susceptibile a mai fi descoperite în viitor.

În acest sens caroiului general de 2 x 2 m i-a fost suprapus un altul cu o grilă de 1 x 1 m care să permită o înregistrare cât mai fină a datelor și mai ales relațiile spațiale a tuturor categoriilor de descoperiri. În atari condiții s-a decis ca tot sedimentul de pe latura de E a locuinței să fie sitat, o coloană de carouri din sectorul 5, la fel, fiind aleasă pentru cernerea sub jet de apă a sedimentului arheologic. Aceasta și pentru a se putea ulterior realiza o analiză comparativă a celor două zone din imediata apropiere a locuinței.

Coroborarea datelor existente, în special grosimea variabilă a depunerilor ca și analiza comparativă a depunerilor de pe cele două laturi ale locuinței sugerează pregnant că, foarte probabil, intrarea în aceasta pare să fi fost amplasată pe latura scurtă, în zona nord-vestică, unde și sedimentul acumulat prezenta mult mai puține resturi domestice. Iar concentrarea depunerilor lângă peretele locuinței și lângă "gard", demonstrează că circulația se făcea preponderent pe un ax situat central, între peretele locuinței și limita sa exterioară.

După săparea primelor US.-uri, a fost observată existența unei îngrădituri ușoare, (C.1014), realizată din țăruiși de lemn și crengi împletite între aceștia, care delimita astfel zona liberă din apropierea locuinței. Aliniamentul a putut fi urmărit pe o lungime de 3,40 m. Aceasta era reprezentat de gropile a 13 țăruiși, cu distanțe între ele de la 0,10 m. până la 0,50 m. Diametrul maxim al acestora era de 0,07 m. iar adâncimea de 0,17 m. Gropile țăruișilor perforau patul de amenajare al locuinței, (US 10426), constituind un indiciu important că îngrăditura a fost realizată odată cu locuința și că patul de amenajare s-a extins deliberat pe toată suprafața ce urma a fi utilizată.

În zona astfel delimitată au fost depuse materiale în perioada utilizării locuinței, grosimea acestora fiind de 5 cm în zona nord-estică și 17 cm în cea sud-estică. Aici sedimentul avea o culoare cenușie fiind amestecat cu cărbune, chirpic ars sau nears, ceramică fragmentară, scoici și oase cu mici dimensiuni, situație ce pare a caracteriza existența unui spațiu bine delimitat, închis spre această ultimă zonă. S-a putut remarca și faptul că aglomerările de fragmente ceramice cu un indice mai redus de fragmentaritate dar și oase de pești, (cel puțin patru indivizi au fost determinați specific), se plasau de-a lungul peretelui, (C. 1008). În zona sa centrală, (caroul J5, US. 10443), s-a remarcat o concentrare de valve de scoici. Lângă "gard", în caroul I5 au fost descoperite o lamă și mai multe așchii de silex.

În atare situație se poate afirma utilizarea acestui spațiu specific pentru o serie de activități punctuale, cotidiene cum sunt obținerea sau repararea unor unelte, pregătirea alimentelor pentru preparare, etc.

Din sectorul 5, deci zona de la NV de locuința nr. 68, din zona unde bănuim că este posibil să se fi aflat intrarea în locuință, deci din fața intrării, unde s-a procedat la sitarea sedimentului au fost recoltate 6527 fragmente ceramice. Una dintre primele caracteristici care s-a impus observației se referă la nivelul de fragmentaritate foarte mare. Remarcăm și că numai 7,38% au putut fi determinate specific din punctul de vedere al formelor ceea ce considerăm că este elocvent.

De la vase modelate din pastă grosieră provin cca. 43% dintre acestea, 30% provin de la vase modelate din pastă semifină și numai cca. 27 % dintre acestea de la cele modelate din pastă fină.

Din punctul de vedere al numărului minim de vase s-a putut calcula astfel că 50% dintre cele care au putut fi determinate specific au fost modelate din pastă grosieră câte 25% fiind modelate din pastă semifină și fină.

Chiar dacă analiza ceramicii este în curs și nu dispunem încă de datele definitive, remarcăm faptul că aceste date, corelate cu celelalte analize asupra ceramicii realizate atât la Hârșova cât și la Bordușani sugerează existența unor caracteristici ale complexelor ceramice care la modul general coincid pentru cele două așezări.

stfel, dacă avem în vedere factorii ce acționează asupra recipientelor de lut, respectiv șocurile fizice și cele termice, în funcție de manipularea presupusă de tipul de utilizare, aceste date pot fi considerate drept expresive. Dar, deocamdată aceste observații dorim să le verificăm pe loturi care să fie cât mai reprezentative posibil.

PI. 40

Raport sedimentologic preliminar

Constantin Haită

Studiul micromorfologic din campania 2006 a avut ca obiectiv detalierea micro-stratigrafiei unei zone de deșeuri menajere ce a evoluat la un moment dat către o zonă de locuire exterioară.

Din punct de vedere sedimentologic, zonele de deșeuri sunt reprezentate prin acumulări foarte variate din punct de vedere al constituenților, (fragmente ceramice, oase de mamifere, oase și solzi de pești, cochilii de bivalve și gasteropode, cenușă și cărbune, coprolite și fragmente vegetale sau lemn, fragmente de silex, calcar și alte roci, granule de chirpici ars și nears, fragmente de lut) și caracteristici sedimentologice (limite nete, lipsa generală a transformărilor sin-depoziționale) ce indică acumularea într-o arie fără relație spațială cu zona de activitate. Zonele de locuire situate în exteriorul structurilor antropice (locuințe, structuri anexe) sunt caracterizate prin acumulări primare (*in situ*) și secundare (într-o arie de dispersie a constituenților) sub acțiunea continuă a transformărilor fizico-chimice datorate agenților naturali. În general, aceste acumulări sunt caracterizate fie prin frecvența redusă a constituenților antropici, îndeosebi de natură organică, fie prin acumulări foarte fine (lamine, lentile) ce exprimă rezultatul unor activități umane foarte precise.

Suprafața cercetată micromorfologic, ce a fost cercetată arheologic utilizându-se un caroiaj cu latura de 1 m, a fost supusă unei eșantionări sistematice, care să permită

înregistrarea variațiilor de facies dintre diferitele microzone, în scopul reconstituirii activităților umane corespunzătoare. Astfel, din cele 4 micro-profile ce delimitează zona cercetată, au fost prelevate 18 eșantioane micromorfologice.

Studiul arheozoologic al faunei de mamifere

Adrian Bălășescu

Resturile de mamifere au o pondere relativ scăzută ca NR (între 30-40%) comparativ cu celelalte tipuri de resturi faunistice identificate în diferite contexte arheologice de la Hârșova. Lista speciilor este destul de lungă și ea ilustrează atât activitatea de creștere a animalelor (vita domestică, porcul, oaia, capra și câinele), cât și vânătoarea (cerb, căprior, mistreț, bour, lup, vulpe, bursuc, vidra, pisica sălbatică, râs, lup, bursuc, jder, vidră, cal sălbatic, castor, iepure sălbatic).

Ponderea activității de creștere a animalelor este dovedită de cantitatea de oase care aparțin speciilor domestice. Dintre acestea ovicaprinele cu 23% ca număr de resturi (NR) au cea mai mare pondere, ele fiind urmate de suine 18% și apoi de bovine 10%. De asemenea și la Hârșova-tell se observă ca resturile de câine au o pondere relativ ridicată (cca. 9%):

Vânatul este extrem de variat, dintre taxonii preferați din punct de vedere cinegetic cea mai mare pondere o are mistrețul (16 %), care este urmat de cerb (2%); restul speciilor având fiecare între 0,5-1% (NR).

În curs de cercetare al spațialității acestor resturi faunistice se află diferite „eșantioane” care provin din diferite complexe arheologice; analiza comparativă pluridisciplinară a acestor structuri (zone menajere, tranșee, gropi, etc) sperăm ca pe viitor să ne permită o caracterizare a acestora din punct de vedere arheozoologic.

Binențeles ca datele faunistice nu au sens dacă acestea nu sunt integrate în contextul crono-cultural și în spațiul arheologic, unde de altfel ele nu sunt singurele care ne pot informa asupra sistemelor tehnice legate de paleoeconomie; informația arheozoologică nu ar avea sens fără informațiile care sunt legate de utilaj (litic, materii dure animale, metal, etc), de ceramică (tipuri de vase, analiza reziduurilor organice, etc), analiza sedimentelor arheologice și a resturilor botanice asociate, toate acestea permițând într-un mod direct sau indirect să ne furnizeze informații în ceea ce privește paleoeconomia animalieră.

În final specificăm ca o serie de resturi osteologice de la Hârșova-tell (nivelurile eneolitice) au fost trimise pentru analize de paleogenetică (pentru suine la Oxford University, bovine la Mainz University și ovicaprine la Ecole Normale superieure Lyon) care vor permite observarea tipurilor genetice ale animalelor domestice din perioada neo-eneolitică pe un areal foarte larg între oceanul Atlantic și Muntii Urali. Costurile acestor analize, precum și datările absolute prin C14 ale acestor eșantioane sunt suportate de programul Chronobos și Econet (coordonate de Anne Tresset, Centre Nationale des Recherches Scientifiques).

93. Hârșova, jud Constanța [Carsium]

Punct: Cetate (sector Incinte Vest)

Cod sit: 60810.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 41/2006

Colectiv: Zaharia Covacef - responsabil, Constantin Nicolae (MINAC)

Cetatea de la Hârșova prezintă o trăsătură caracteristică, unică în peisajul fortificațiilor de la Dunărea de Jos: funcționarea neîntreruptă, în același perimetru, aproape 18 secole. Primele momente ale vieții sale sunt încă discutabile cum rezultă din interpretarea unor materiale scoase la lumină în urmă cu 12 ani. Descoperirea ștampilelor care atestă aici o *Ala Flavia*, cel mai probabil *Ala Gallorum Flaviana* (publicate de colectiv¹) ne sugerează că începuturile fortificației trebuie să căutate, mult mai devreme decât s-a crezut până acum, mai precis, încă din timpul împăratului *Vespasianus*, când s-a format unitatea, nefiind exclusă posibilitatea staționării ei, de la început, chiar la *Carsium*. Cât privește sfârșitul, lucrurile sunt cât se poate de simple: s-a produs imediat după tratatul de pace de la Adrianopol din 1829 care obliga Poarta să-și distrugă toate fortificațiile de pe malul drept al Dunării.

Această particularitate, aproape ieșită din comun, creează însă multe probleme cercetării arheologice și mai cu seamă interpretării descoperirilor. Desele reconstrucții au fost precedate de masive nivelări, de distrugerea zidurilor vechi în vederea ridicării celor noi. Așa se poate explica, într-o oarecare măsură, interesul scăzut de-a lungul timpului, față de cercetarea acestui obiectiv arheologic. În anul 1939 Victor Brătulescu, întreprinde primele săpături ale căror urme sunt încă vizibile pe platoul central al cetății. Acestea nu a fost de natură să aducă, câtuși de puțin, elemente care să contureze problemele de bază ale cronologiei fortăreței. Într-un material, elaborat după campanie, acesta preciza că rezultatele obținute vor fi arătate într-un studiu viitor². Din păcate, acesta nu a mai văzut lumina tiparului. În cadrul primei campanii, în anul 1943, Grigore Florescu participă la săpăturile arheologice de la *Carsium*, invitat de Victor Brătulescu. Fondurile primite nu i-au permis decât să determine stratigrafia și în special nivelele romane, după cum preciza acesta în scurtul său raport³. În secțiunea de pe latura de V a cetății, spre capătul estic (pe platou n.n.) Gr. Florescu menționează cele trei incinte ale cetății turcești și un strat roman la 2,30 m în care apare fundația unui zid de epocă romană târzie, prins în dărâmături, așezat direct pe stâncă. În încheierea raportului, acesta precizează că "săpături sistematice la Hârșova nu se vor putea face fără utilajul necesar, în special vagonete și linie Decauville". Două decenii mai târziu, există o tentativă de reluare a săpăturilor de către Andrei Aricescu. Campania din 1963 nu a dus la concluzii generale și depline, drept pentru care rezultatele publicate iau în discuție numai materialele de epocă medievală. Cu acest prilej se fac referiri sumare asupra incintelor de N. Precizarea autorului: "Din săpătură ca și din simpla cercetare de suprafață se poate observa până în prezent, existența a trei ziduri de incintă ...", duce la concluzia că acesta a văzut și în secțiunea sa E-V incintele pe care le datează astfel: cea mai restrânsă în secolul al X-lea iar cea anterioară (nu știm la care se referă dintre celelalte două !?) legată de zidul care apăra orașul în antichitate și se încheia pe Dealul Bisericii care nu poate fi bănuț a fi anterior începutului de sec. IV⁴. Aici Aricescu se folosește intens de descrierea făcută incintelor de N, vizibile într-o oarecare măsură, de Radu Ciobanu cu un an înainte de publicarea materialului său⁵.

Actuala etapa a săpăturilor, începută în anul 1993, a prilejuit o serie de observații asupra incintelor. Un prim studiu

publicat de colectivul larg de cercetare în urmă cu 10 ani, fără a aduce elemente noi întrucât nici săpătura de la vremea respectivă nu îngăduia acest lucru, reia mai vechile discuții și face o succintă caracterizare a celor trei ziduri care înconjoară cetatea⁶.

Pentru prima dată, incintele au putut fi surprinse pe latura de V în campaniile din anii 1999-2000 și în următoarele când s-a ajuns cu săpăturile în capătul vestic al secțiunii S II. Situația înregistrată ne-a permis să facem cunoscute primele concluzii preliminare încă din 2007.

Prima constatare se leagă de faptul că, cel puțin pe latura de V, din punctul de vedere al dispunerii incintelor dar mai ales a numărului lor, situația este cu totul diferită de ceea ce s-a cunoscut până acum.

În primul rând nu se respectă planimetria celor trei ziduri de pe latura de N. Nu știm, în lipsa înregistrărilor și a unor descrieri corespunzătoare, care sunt cele trei incinte, despre care a amintit Andrei Aricescu, cu atât mai mult cu cât secțiunea S II, unde s-au făcut de către noi observațiile, reprezintă o reluare a traseului vechii săpături din anul 1963.

Încă din campania anului 1999 și apoi în 2000 au fost descoperite mai multe ziduri fapt ce ne-a obligat, de atunci și până acum, să ne extindem în secțiunile S II A, A₁ și A₂. Astfel, în campania anului 2003 am început un sector nou: "turn-vest". Din ultima incintă largă pornea un zid perpendicular care apoi era continuat paralel de un altul ce părea să închidă în incinta mare un turn. Dezvoltarea săpăturii a arătat că zidul paralel cu incinta este de fapt o altă incintă, care o dublează pe cea anterioară, care se așează pe un nivel cu ceramică "Dridu". Extinderea secțiunii S II A pe o lungime de peste 30 m, în anul 2004, ne-a înlesnit să vedem cele două ziduri și mai ales să obținem profilele stratigrafice cu care să facem încadrarea lor cronologică. Incinta largă, considerată până acum romană, are fundația într-un nivel "Dridu", cum am precizat mai sus. Caracteristicile constructive și analogiile o desemnează mai degrabă a fi legată de faza genoveză a cetății. Cea exterioară care pornește din ea și nu este prin urmare turn, este mai târzie și poate fi datată de la sf. sec. XIII până în prima parte a sec. XV. În această secțiune au ieșit la lumină resturile unui zid din piatră cu pământ a cărui parte de N a fost retezată de zidul unui turn interior. Descoperirea unei monede deasupra sa dar și caracteristicile, ne sugera la momentul respectiv, cu rezervele de rigoare, să-l plasăm în sec. al VI-lea. În campania anului 2005 când s-a deschis secțiunea S II A₁ s-a constatat de fapt că zidul din piatră cu pământ este construit peste o fundație de grosime actuală de 3,20 m și înălțime de 1,40 m. Aceasta se așează, la rândul ei, direct pe stâncă și este acoperită de un nivel, bine individualizat, din care s-a recuperat o monedă emisă între anii 337-350. Prin urmare, poate fi considerată cea mai veche incintă de la *Carsium*, necunoscută până astăzi. Cum s-a văzut, fundația este construită cu asize de cărămidă mare cu dimensiunile de 0,33 x 0,40 m și grosime de 5-6 cm și piatră bolovănoasă de dimensiuni medii și mari⁸. Rezultatele obținute în campania anului 2006

Acum s-a deschis secțiunea S II A₂ și s-a ajuns, către sfârșitul campaniei, la același nivel cu secțiunile anterioare (S II A și S II A₁). După îndepărtarea depunerilor recente, s-a pus în evidență nivelul de distrugere al incintei I 5 unită, la un moment dat, cu I 6, într-o platformă de turn, care a funcționat în evul mediu târziu până la 1829, când fortificația de la Hârșova a fost aruncată în aer ca urmare a înțelegerii dintre Poartă și Rusia prin tratatul de pace de la Adrianopol. Tot spațiul până la I 2 a

fost umplut cu piatră de construcție șlefuită pe toate părțile, identică cu cea de la platforma turnului. Din pământul de umplutură dintre dărămături au fost recuperate materiale arheologice, amestecate, din epoci diferite.

La suprafața secțiunii, până la adâncimea de 1 m, ca și în precedentele, pământul este afânat și conține resturi ceramice, sparte mult din vechime, împreună cu alte obiecte mărunte între care sunt mai multe cuie și piroane. Se remarcă și un fragment din fundul inelar al unui chiup de epoca romană, din pastă cărămizie ce are în compoziție cărămidă pisată și pleavă. Grosimea peretelui este de 5,6 cm. Prezintă urme de ardere secundară în partea interioară. Mare este numărul fragmentelor din vasele „Dridu”. Unele au urme de mortar pe suprafață. Toate materialele sunt în poziție secundară. Este foarte posibil ca în acest nivel să fi intervenit din plin cei care au transformat ruinele fortificației de la Hârșova în carieră de piatră la finele sec. al XIX-lea și prima parte a sec. XX.

Cuiele sunt în general mici, în lungime de 4,7 cm și gr. de 0,5-0,6 cm. Cel mai mare piron are $L = 18,3$ cm și gr. de 1 cm.

De aici s-au descoperit mai multe bombarde din fontă, turnate în tipare bivalve de dimensiuni mici și medii (6-10 cm).

Între 1 și 1,80 m, pământul dintre pietrele căzute de pe zidul platformei de turn conține multe fragmente de vase de epocă romană, romano-bizantină și medievală. Câteva fragmente provin de la vase de factură getică din epoca romană. Pasta este grosieră, lipsită de omogenitate, cu ceramică pisată și scoici sfărâmate în compoziție. Sunt de reținut fragmente de cănițe din pastă de bună calitate, culoare cărămizie, fragmente de mânuși de amfore și corpuri de amfore, pastă cărămizie fină cu un slip la exterior fragmente provenind de la amfore, toate întâlnite în primele secole ale erei creștine, ornate cu striuri mici ori mari, în coaste sau valuri, cu circulație în sec. IV-VI. Din categoria materialelor medievale menționăm ceramica culturii „Dridu”. Sunt fragmente de oale din pastă diferită, atât grosieră, cu ingrediente mari în compoziție, de culoare închisă, cât și cele din pastă caolinoasă, deschisă la culoare și ardere uniformă. Întâlnim decorul caracteristic și binecunoscut din arealul culturii. Destul de rare sunt fragmentele de vase smălțuite. Predomină exemplarele cu culoarea verde, galben-albicioasă și mai rar maroniu. De la 1,60 m din spațiul cuprins între I 2 și I 3 (zidul din piatră și pământ) s-au recuperat, în același context cu materialele prezentate sumar mai sus, o monedă de secolul IV p. Chr. și o cataramă din bronz. Între 1,60 m și 2,40 m au fost descoperite mai multe cuie și piroane. Piroanele apar însoțite de bucăți de lemn descompus. Cele mai mari au lungimea maximă de 28 cm. La 1,80 m întâlnim între materiale cărămizi, păstrate fragmentar, (gr. 3,7 cm; $l = 14$ cm) din pastă bine omogenizată, arsă uniform. Ele vin de la una din fazele zidului din piatră cu pământ. În plus, în fața lui, printre dărămături ieșeau la lumină resturi de lemn și urmele unor bârne însoțite de piroanele mari. După îndepărtarea pietrelor prinse cu pământ sfărâmbos, cu tendința de prăbușire, s-a evidențiat, mult mai bine, prin două sondaje, faza veche de construire a zidului din piatră cu pământ.

Până la adâncimea de 2,50 m la care s-a oprit săpătura în campania aceasta, dintre pietrele căzute au fost recuperate materiale amestecate, predominând fragmentele ceramice. Reținem fragmentele de amfore, unele exemplare din primele secole ale erei creștine, din pastă de bună calitate, cu angobă bej-gălbui la exterior; alte fragmente de corpuri de amfore sunt ornamentate cu striuri și sunt tipice sec. IV-VI. Deasemeni au

fost descoperite câteva fragmente de buze de oale, răsrânte la exterior și cu șanț pentru capac, din pastă grosieră cu pietricele în conținut, întâlnite în sec. IV-VI. La 2,00 m dintre pietrele căzute de pe ziduri au fost recuperate un fragment de colonetă din calcar și o bucată de piatră rotunjită (posibil o bilă de catapultă). Cel mai probabil acestea au fost prinse într-unul din zidurile distruse. Dintre materiale, fragmentele de vase „Dridu” ne rețin atenția. Un fragment dintr-o gură de vas are deschiderea mare (aprox. 20-22 cm), cu buza oblică mult spre exterior și ornată cu un șir de linii șerpuite prin incizare. Același ornament se află și pe corpul vasului⁹. Mai multe fragmente de vase cu smalt de culoare verde ori maroniu reprezintă ceramica medievală. De aici au fost recuperate fragmente de ceșcuțe din pastă deschisă, cu pereții subțiri, pictați cu pipe în stare fragmentară. La 2,20 m dintre pietrele căzute a fost recuperată o fibulă din fier și fragmente de ceșcuțe ornate cu solzi ori motive liniare în culori vii (albastru, roz, indigo), produse în atelierele medievale din Asia Mică. La 2,50 m a fost descoperită o monedă cu diametrul mare. Aceasta din urmă avea pe revers stemele Țărilor Române sub care se citește anul 177... , iar pe avers se citește fără prea mare greutate, jos, ΠΑΡΑ. La 2,50 m ad. s-a găsit corpul unei bombarde de mari dimensiuni, spartă probabil din vechime, cu diametrul aprox. de 18-10 cm și gr. peretelui de 0,6 cm, precum și o altă cu $d = 0,7$ cm. Tot aici s-a descoperit o lamă din fier, puternic oxidată, lată de 3,5 cm, cu grosimea mai mare în partea superioară și cu capătul semirotond, fără îndoială un fragment dintr-o armă.

În fața zidului din piatră cu pământ au fost executate două sondaje cu dimensiunile de 2×2 m: S_1 pe traseul vechii secțiuni S_{II} , carourile 77-78 și S_2 pe secțiunea deschisă în această campanie.

Primul sondaj este adânc de 1,10 m (adâncimea totală la care s-a ajuns, de la solul actual, este de 4 m). Stratigrafic, situația se prezintă astfel: pe suprafața stâncii se înregistrează o nivelare de 10-15 cm. Urmează o depunere de 0,45-0,50 m în care în care s-a făcut un mic șanț de fundație. Aici se întâlnesc pietriș și un mortar de culoare bej-cărămiziu, identic cu cel de la zidul de sec. al IV-lea descoperit anul trecut. Pietrele acesteia, dispuse într-un rând, sunt de mari dimensiuni: 53×39 cm; 56×40 cm. Deasupra urmează nivelul de construcție, bine individualizat, cu pietriș mărunț și mortar. Elevația zidului este din piatră de dimensiuni mici, cioplită la exterior. Legătura dintre acestea s-a făcut, în prima fază, cu mortar. O peliculă se mai păstrează spre partea de N pe primul rând de piatră deasupra fundației, spre exterior. Celelalte asize sunt prinse cu pământ, în faza a doua. În partea inferioară a acestei faze sunt folosite pietre de mari dimensiuni, de formă patrulateră, cioplite pe toate laturile. În săpătura mai veche din 1999 acestea erau încă vizibile mai multe. Se mai păstrează astăzi doar un bloc calcaros cu dimensiunile de $0,88 \times 0,32$ m. Acesta, cel mai probabil reutilizat, vine, la rândul său, dintr-un zid mai vechi.

Din sondaj au fost descoperite materiale din epoci diferite, amestecate. Sunt prezente fragmente de vase de epocă romano-bizantină (fragmente de amfore, pastă nisipoasă cu corpuri tari în compoziție, unele ornate cu striuri sau valuri; fragmente de cărămizi; un fragment dintr-un chiup, pastă cu nisip cuarțos, groasă de 21 cm, cu valuri mici pe suprafață, folosit poate pentru ascuțit; un fragment de vas getic de epocă romană, pastă grosieră, culoare bej-cărămizie spre exterior și închisă la interior). În această epocă se datează și un fragment

dintr-o brătară de sticlă. Materialele medievale sunt reprezentate prin fragmente de vase „Dridu” și fragmente de vase cu smalt de culoare verde ori verde oliv, destul de numeroase. Deosebit de interesante sunt fragmentele provenind de la cel puțin două vase, pastă fină nisipoasă, cărămie, ornamentată cu benzi verticale, lustruite¹⁰.

Câteva obiecte din metal (un fragment de lamă de cuțit, un colțar, câteva cuie și fragmente de piroane, un degetar din aramă) încheie seria materialelor descoperite aici.

Al doilea sondaj s-a executat până la ad. de 1,56 m de la nivelul la care s-a ajuns în secțiune și 3,20 nivelul inițial. A urmărit să evidențieze tehnica de refacere a zidului din piatră cu pământ în vederea refolosirii lui. După îndepărtarea dărâmăturilor s-au constatat următoarele caracteristici ale reconstrucției: suprafața orizontală a zidului vechi, distrus în urma unor împrejurări despre care nu putem spune nimic deocamdată, a fost egalizată folosindu-se cărămizi (întregi și fragmente recuperate, unele de epocă romană). Peste acestea s-au trecut longitudinal cât și transversal (la 1-1,5 m distanță) bârne de lemn care au fost prinse cu piroane din fier. Această substructură lemnoasă a jucat rolul de fundație, fiind încastrată în reconstrucție. La bază, zidul inițial se așează peste un nivel de pământ negru, cu gr. de 0,30 m. Pietrele din fundație sunt inegale, cele mai mari având dimensiunile de 0,53 x 0,42 m și 0,42 x 0,25 m; șanțul nu se observă în profil. Primele trei rânduri de pietre sunt prinse cu mortar. Acesta se întinde și la exterior, inegal. Folosirea mortarului este atestată și stratigrafic. Apoi urmează trei rânduri de piatră mică, cioplită la exterior după care vine refacerea. Sub nivelul de pământ de la bază se întinde un strat de mortar, bine omogenizat, pe alocuri cu cărămidă pisată în compoziție. Încheierea săpăturilor nu ne-a permis să facem alte observații asupra acestuia.

Materialele descoperite în acest sondaj sunt identice cu cele din primul. Predomină fragmentele de amfore de epocă romană și romano-bizantină, fragmente de cărămizi și olane. Câteva vase aparțin culturii „Dridu”. De pe nivelul de deasupra patului de mortar, ultimul din sondaj, au fost recuperate mai multe fragmente de vase din epoci diferite: un fragment din fundul unui vas, din pastă de culoare neagră, executat la roată, cel mai probabil un vas grecesc, funduri de vase aparținând culturii „Dridu” și fragmente de vase smălțuite și desenate cu culori vii sau ornate cu linii verticale lustruite tipice sec. XI. S-au descoperit și câteva obiecte din metal: o lamă de cuțit, cuie și piroane, o scoabă și un bușon care închidea un recipient. La adâncimea de 3 m au fost recuperate două bombarde din fontă cu diametrul de 5,5 și 6,5 cm.

În capătul de răsărit al secțiunii trei ziduri se așează unul peste celălalt: zidul de sec. al IV-lea, scos la lumină în campania 2005, este tăiat de zidul din piatră cu pământ. Peste ambele se construiește platforma turnului prin unirea, în acest sector, a incintelor 5 și respectiv 6. Înălțimea zidului platformei este de 1,90 m și are paramentul exterior din piatră cioplită. Fața de V a fost desfăcută în campania anului 1999 pe secțiunea S II. Prezintă următoarele caracteristici: se construiește pe un nivel de dărâmături din piatră mare, bolovănoasă, identică cu fundația zidului de sec. al IV-lea descoperită în campania precedentă, poate chiar pe aceasta. Două rânduri de piatră cioplită sumar se află la bază. Cele mai mari au dimensiunile de 0,43 x 0,24; 0,48 x 0,31; 0,63 x 0,30. Urmează 6 rânduri de piatră prinsă cu mortar. Calcarul, de bună calitate, este cioplit pe toate laturile. Se disting, foarte bine, dinții de la dalta meșterului. Dimensiunile pietrelor sunt

inegale: 0, 79 x 0,19; 0,78 x 0,18; 0,47 x 0,18; 0,30 x 0,20; 0,37 x 0,20; 0,57 x 0,27. Frontul de N al zidului este prăbușit. Probabil aceasta se datorează exploziei de la distrugerea cetății în anul 1829 după cum și pe traseul incintei 6, cea mai restrânsă, zidul este fragmentat în mai multe blocuri care au fost mișcate până la fundație. În pământul dintre platforma de turn și zidul din piatră legată cu pământ au fost scoase la lumină materiale diverse, amestecate. Un fragment de bol, cu fundul inelar, pastă fină, bej, cu un firnis maroniu pe ambele părți, poate fi un produs de pe litoralul vest-pontic, din epoca elenistică; la 2,25 m, pe pietrele mari pe care se construiește platforma de turn, se descoperă o bucată din corpul unui vas getic, pastă de culoare gri, cu luciu la exterior, cu un cerc în relief, în regiunea mediană, deasupra căruia se execută un ornament cu linii în zig-zag prin lustruire¹¹. Fragmentele de epocă romană sunt cele mai numeroase și diverse. Au fost descoperite câteva fragmente de vase mici din pastă fină, cu firnis la exterior, specifice primelor secole ale erei creștine. Fragmentele de corpuri și mânuși de amfore formează cea mai mare parte a descoperirilor. Se încadrează cronologic în tipologia celor din sec. II-III p. Chr. și IV-VII p. Chr. În mod cu totul excepțional au fost descoperite fragmente din corpul a două opaițe, unul tipic pentru sec. V-VI și câteva fragmente de vase din sticlă. Au fost scoase la lumină și două fragmente de vase getice de epocă romană. Urmează apoi fragmentele de vase tipice culturii „Dridu” constând din borcane din pastă grosolană ori semifină, cu buza evazată spre exterior și ornamente pe corp. Câteva fragmente de vase cu smalt de culoare verde și maroniu completează tabloul descoperirilor ceramice. În acest spațiu au fost recuperate mai multe cuie și piroane care provin de la substrucția zidului refăcut, despre care s-a vorbit mai sus.

Așa cum s-a arătat mai sus, distrugerile și nivelările masive au dat naștere unui strat de cultură instabil, cu tendința de prăbușire la adâncimi cât mai mici. Din acest motiv, s-a procedat încă de la începutul săpăturilor în sector la secțiuni largi care au impus cercetarea și înregistrarea secvențială a nivelelor. În campania aceasta a apărut oportunitatea înregistrării și reconstituirii zidurilor descoperite în sector prin metoda GIS și 3D. Timpul favorabil dintre 20 decembrie 2006 și 7 ianuarie 2007 a permis echipei (Daniela Silvia Bănoiu și Vlad Nicolae) să facă primele măsurători în acest scop urmând ca prelucrarea datelor să se facă până la începutul campaniei viitoare.

Dat fiind faptul că scoaterea la lumină a zidurilor pe partea de V în secțiunea prezentă, este avansată, se impune cu necesitate, pe termen scurt, măsuri urgente de restaurare primară, protejarea întregii cetăți cu o împrejmuire și asigurarea unui serviciu de pază. Pe termen lung, sunt necesare lucrări de restaurare la „turnul comandant”, care se păstrează până la înălțimea de cca. 10 m și asupra zidului instalației portuare, unic în peisajul monumentelor de acest tip de pe linia Dunării de Jos, care se află în stadiu avansat de degradare și mai poate fi încă salvat. Așezarea cetății pe malul Dunării, într-un relief carstic spectaculos cu deschidere abruptă deasupra apei de peste 30 m, reperată de la apropierea de portul fluvial, dar mai ales de pe uscat, de la 10-15 Km., dinspre Constanța, oferă încă de pe acum o atracție turistică aparte ce trebuie valorificată în perspectivă.

În ansamblu, cercetările din campania anului 2006 au o deosebită importanță pentru că aduc la lumină elemente noi, necunoscute, despre funcționarea cetății în lunga sa viață. Ne

interesează, cu totul în mod deosebit, în perspectiva viitoarelor campanii, legătura stratigrafică, în măsura în care nivelele nu sunt alterate, între incintele romane, pentru a putea stabili cele mai vechi etape din activitatea fortificației, precum și legătura cu cele medievale. Colectivul își propune, încă din campania 2007, să abordeze cercetarea unor obiective scoase la lumină în săpăturile mai vechi cum ar fi de exemplu bazilica creștină și să facă o serie de cercetări stratigrafice secvențiale în sectorul Incinte V pentru a stabili, în măsura în care este posibil, raporturile corespunzătoare între incintele descoperite, în vederea unei datări cât mai precise. (C. Nicolae)

Pl. 41

Note:

1. C. Chiriac, C. Nicolae, G. Talmațchi, *Noutăți epigrafice de epocă romană de la Carsium (Hârșova, jud. Constanța)*, Pontica 31, p. 140, Pl. I, II.
2. Victor Brătulescu, *Cetatea Hârșova în legătură cu Dobrogea și cu ținuturile înconjurătoare*, BCMI 33, 105, 1940, p. 3-24.
3. Gr. Florescu, *Raport asupra activității arheologice de la Hârșova în 1943*, BCMI, 1946, p. 179-180.
4. Andrei Aricescu, *Noi date despre cetatea de la Hârșova*, Pontica 4, 1971, p. 356.
5. Radu Ciobanu, *Un monument istoric mai puțin cunoscut: cetatea feudală de la Hârșova*, BMI 39, 1, 1970, p. 25-29.
6. Panait I. Panait, Adrian Rădulescu, Aristide Ștefănescu, Daniel Flaut, *Cercetările arheologice de la cetatea Hârșova. Campania 1995*, Pontica 38-39, 1995-1996, p. 121-127.
7. În cadrul sesiunii naționale *Pontica* într-o scurtă comunicare.
8. Vezi CCA 2005, nr. 89.
9. Această categorie de vase este întâlnită la Dinogetia. Vezi, Gh. Ștefan, I. Barnea, Maria Comșa, Eugen Comșa, *Dinogetia I*, 1967, p. 145, fig. 84, 3.
10. Vasele ornamentate cu linii verticale lustruite se datează la Păcuil lui Soare în secolul al XI-lea. Face parte din categoria ceramicii de factură superioară. Vezi, Petre Diaconu, Dumitru Vâlceanu, *Păcuil lui Soare*, 1972, fig. 46, 1.
11. Astfel de vase au fost descoperite la Poiana și datate în „faza clasică, 100 a. Chr.- 106 p. Chr.”. Vezi, I.H. Crișan, *Ceramica traco-gețică*, 1969, p. 191, fig. 103.

94. Hotărani, com. Fărcașele, jud. Olt [Romula]

Punct: Sectorul de sud

Cod sit: 127055.02

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Mircea Negru - responsabil (USH București), Gheorghe Mihai (Muzeul Romanatului Caracal)

În toamna anului 2006, pe raza localității Hotărani (comuna Fărcașele) a fost inițiată o săpătură arheologică preventivă pentru salvarea informațiilor științifice și materialelor arheologice puse în pericol de exploatarea lutului pentru necesități gospodărești.

Într-o primă etapă s-a procedat la răzuirea și îndreptarea pereților gropii. Cu acest prilej au fost observate urme de arsură puternică asociată cu fragmente de vase ceramice romane de uz comun și terra sigillata. Acest nivel a fost suprapus de un altul de pietriș, care se află sub solul vegetal

actual. Datele și materialele prelevate indică existența unor contexte arheologice de epocă romană, datate larg în sec. II-III p. Chr.

Cercetările arheologice preventive vor continua până la cercetarea întregii zone expuse distrugerii din motivele menționate. În același timp s-a adus la cunoștință Primăriei comunei Fărcașele necesitatea protejării acestui punct cu vestigii arheologice.

95. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: Grădina Castelului-Platou

Cod sit: 86829.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 60/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (MN Brukenthal, ULB Sibiu), Valeriu Sîrbu (M Brăila), Cristian Roman, Dragoș Diaconescu (MCC Hunedoara), Silviu Istrate Purece (ULB Sibiu)

Campania anului 2006 a urmărit, pe de parte, desființarea marilor dintre secțiunile deja săpate și, pe de altă parte, epuizarea suprafețelor începute în 2005 pentru a vedea dacă mai există depuneri umane și de piese.

Epocă dacică.

Săparea marilor dintre suprafețe s-a dovedit fructuoasă întrucât s-au descoperit trei înhumări de copii, o depunere votivă ori cenotaf, plus piese izolate, toate de epocă dacică.

Cpl. 67.

Groapa: nu s-a putut preciza forma; defunctul a fost așezat într-o alveolă din stâncă, pe un strat de pământ, deci nu direct pe dolomită, aproape de suprafață, la doar la 0,13 m ad.

Umplutura: pământ brun, granulat, cu pietre.

Scheletul: în decubit dorsal, întins, cu capul la SV și picioarele la NE, fața ușor spre dreapta, cu mâinile întinse pe lângă corp; întrucât scheletul era aproape de suprafață, anumite părți din schelet au fost deplasate.

Vârsta: 45 de ani

Sexul: feminin

Inventar: doi cercei din bronz, găsiți în dreapta și stânga craniului, iar sub bărbie, probabil puse pe un șirag, s-au găsit trei verigi din bronz, de mărimi și grosimi diferite, plus două pandantive de tip căldărușă, unul din fier și altul din bronz.

Date: sec. I p. Chr.

Cpl. 68.

Groapa: nu s-a putut preciza forma; defunctul a fost depus într-o alveolă din dolomită; întrucât exista o cădere a stâncii de la cap spre picioare, de cca. 14cm, zona a fost orizontalizată prin depunere de pământ.

Umplutura: pământ brun-negru, pietre, oase de animale și fragmente de vase Basarabi, antrenate la săparea gropii.

Scheletul: în decubit dorsal, întins, cu capul la SE și picioarele la NV, în timp ce brațul stâng este îndoit și palma așezată pe piept, brațul drept este întins iar palma așezată pe abdomen, picioarele sunt în „paranteze”, ele fiind îndoite spre exterior.

Vârsta: 6 luni

Date: sec. I p. Chr.

Inventar: în partea stângă a craniului s-a găsit un cercel din bronz, iar sub bărbie două pandantive în formă de căldărușă

din fier; în zona bazinului și în lângă femurul drept s-au aflat câteva fragmente de talc.

Cpl. 69.

Groapa: alveolare naturală în dolomită (A= 0,28-0,30 m), în care s-au descoperit două zone cu fragmente arse dintr-o cămașă de zale, plus oase incinerate de animal. Cavitățile aveau urme puternice de incendiere, de culoare neagră, ce contrastau puternic cu albul natural al dolomitei.

Umplutura: pământ negru ce conținea multă cenușă și cărbune de lemn.

Inventar: este evident că aici au fost depuse resturile incendiate ale unei cămăși din zale de fier; dacă incendierea ar fi avut loc în cavitate atunci tot fundul și pereții ar fi trebuit să aibă urme de ardere, nu numai zonele care au intrat în contact cu materialele arse și cu resturile încă fumegânde ale focului. Pe fundul alveolării au fost descoperite fragmente de limonit, bine fixate de structura naturală a platoului.

Din cămașa de fier, puternic incendiată, s-au păstrat doar zeci de fragmente, formate din zale rotunde ori din plăci compacte, plus o serie de alte tipuri de piese: nituri, balamale, bare de legătură etc. După modul cum se prezintă fragmentele păstrate cămașa a fost pusă, probabil, pliată pe rug. Fragmentele bine păstrate ne indică o cămașă de luptă de tip celtic. Precizăm că aici s-au mai descoperit alte două complexe cu piese din a doua jumătate a sec. III a.Chr.-prima jumătate a sec. II a.Chr.

Ofrandă: animal incinerat, împreună cu cămașa din fier.

Datare: cca. 200 a.Chr.

Cpl. 70.

Groapa: defunctul a fost depus într-o groapă, probabil, de formă ovală, la ad. de 0,30-0,35 m, pe un strat de pământ de culoare brună, deci nu pe stâncă.

Umplutura: pământ brun, granulat, pietre, plus fragmente de vase Basarabi, antrenate la săparea gropii.

Scheletul era în decubit dorsal, întins, cu capul la SV și picioarele la NE, cu fața spre S, mâinile ușor curbate la coate și cu palmele lângă bazin; picioarele, la genunchi, erau, de asemenea, îndoite spre exterior.

Vârsta: 12 luni.

Inventar: fibulă din bronz între humerusul drept și coloana vertebrală, plus un inel de bronz sub humerusul drept.

Datare: sec. I p.Chr.

Dintre piesele izolate de epocă dacică descoperite menționăm un inel din sârmă de bronz, cu capetele petrecute și înfășurate pe corp, și o aplică decorativă de curea (?) din bară lată de bronz, cu decor „în coaste”.

Inventarul, cu excepția cpl. nr. 69, descoperit se datează în sec. I-eventual începutul sec. II p.Chr.

Evidențiem importanța descoperirilor de epocă dacică, numărul depunerilor cu oseminte umane ridicându-se acum la 30, iar al indivizilor la minimum 54, din care 48 înhumați iar 6 incinerați. Precizăm că numărul copiilor este de 42, din care 40 sunt Infans I (0-7 ani), toți înhumați, și 2 Infans II (7-14 ani), unul înhumat și altul incinerat!

Inhumările de copii din campania 2006 prezintă aceleași caracteristici ca cele anterioare: depuneri în cavități naturale ale dolomitei, orientări diferite, lipsa vaselor ceramice și prezența podoabelor și accesoriilor vestimentare, datare similară.

Complexul 69 este insolit și este dificil de precizat, cu certitudine, dacă el reprezintă un cenotaf sau o depunere votivă; oricum, el aparține altei perioade (cca. 200 a.Chr), decât cea cu depuneri umane.

Cultura Basarabi.

În diferite zone s-au descoperit fragmente de vase Basarabi, plus un vas în miniatură, cu un interesant decor incizat. Reamintim că pe Platoul din *Grădina Castelului* s-au mai descoperit interesante vestigii Basarabi, toate având caracteristicile unor depuneri votive (resturi de schelete umane, toate de maturi, depuneri de vase întregi sau fragmentare, de vetre ori de piese cu valențe culturale, inclusiv figurine).

Evul mediu

Și în această campanie s-au descoperit piese izolate din evul mediu timpuriu și dezvoltat, inclusiv monede, ce sunt legate de perioada sec. XI-XII, precum și de existența Castelului Corvinilor.

Bibliografie:

S. A. Luca *et alii*, CCA 2003, p.143-144, pl. 64; CCA 2004, p.142-144, pl. 29; V. Sîrbu *et alii*, CCA 2005, p.178-179; CCA 2006, p. 176-177; V. Sîrbu, S. A. Luca, C. Roman, S. Purece, D. Diaconescu, 2006, *Dacian settlement and children necropolis of Hunedoara. An unique discovery in the Dacian World. Archaeological approach*, pp. 187-207, în ActaTS 5.1 2005 (S.A. Luca, V. Sîrbu (ed.), Proceedings of the 7th International Colloquium of Funerary Archaeology, Sibiu, 17-17 October 2005).

Abstract:

The archaeological campaign had the purpose to eliminate the profile witness between the sections that had already been excavated, to finish the research of the surfaces, which was started in 2005, and to find out if there were any other traces of human activity.

The digging of the profile witness leads us to the identification of three ground burials of children, one votive deposit or a cenotaph and isolated pieces, all of Dacian origin.

Materials belonging to Basarabi culture and the Middle Ages (11th – 12th centuries) resulted after the excavation of the surfaces started in 2005.

96. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: Dealul Sânpetru

Cod sit: 86829.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 458/2006

Colectiv: Cristian Constantin Roman – responsabil, Sorin Tincu, Delia Maria Roman (MCC Hunedoara), Sabin Adrian Luca (MN Brukenthal)

Situl Hunedoara-„Dealul Sânpetru” este amplasat pe o structură naturală înaltă formată din calcar dolomitic, plasată în imediata apropiere a confluenței pârâului Zlaști cu râul Cerna. Situl este cunoscut încă din sec. XIX, până în prezent o serie de construcții legate de uzinele de fier și mai apoi de combinatul siderurgic ca și montarea unor stâlpi metalici afectând parțial acest sit. În anul 2006 au fost cercetate un număr de 3 secțiuni, amplasate în jurul stâlpului metalic montat de SC Cosmote Romanian Mobile Telecommunications SA, în interiorul incintei fortificației de pământ. Suprafețele au următoarele dimensiuni: S. 1 (56 x 2 m), S. 2 (28 x 4 m) și S. 3

(34,5 x 3 m), suprafața totală excavată fiind de 327,5 m². Menționăm faptul că în zona dintre jumătatea vestică a secțiunii 1 și celelalte secțiuni, o suprafață îngrădită de peste 100 m². a fost parțial distrusă prin montarea unui stâlp metalic, înainte de cercetarea arheologică a acestui perimetru.

Descrierea principalelor complexe arheologice:

C1. Identificată în S.1, c. 2-4, conturată la -0,10 m de la actualul nivel de călcare. Groapa se adâncea până la 0,80 m și avea în componență material contemporan (resturi metalice, resturi cabluri electrice), precum și ceramică medievală și preistorică. Umplutura este de culoare brun-negricioasă, afânată.

C2. Reprezintă în șanț, identificat în S.1, c. 27-28, conturat la 0,40 m, cu mai multe etape de umplere. Forma acestuia este cea de „V” cu fundul drept, pe patul de stâncă nativă, dimensiunea la coronament fiind necunoscută din cauza cercetării parțiale a acestuia. Direcția acestui șanț urmărește axa N-S, fundul șanțului fiind săpat într-o alveolă ce conținea materiale Coțofeni, amenajarea unui segment al șanțului tăind și stânca nativă, un alt tronson al acestuia fiind identificat o dată cu cercetarea secțiunii S 2, c. 27, 28.

C 6. Reprezintă o groapă, cu un contur neregulat, identificată în S. 1, c. 2, conturată la -0,85 m de la actualul nivel de călcare. Umplutura acesteia este de culoare brună, cu zone de culoare brun-roșcată, fundul acesteia ajungând până pe un nivel compact de piatră. Conținutul acestui complex este dominat de resturi ceramice preistorice (culturile Coțofeni, Wietenberg, Basarabi, epoca dacică) și medievale, o piesă de sticlă și un pandantiv de piatră perforat. La nivelul acestui complex a fost identificat și un șir de stâlpi, de formă circulară, dispuși pe direcția NE-SV, cu o umplutură ușor afânată, de culoare brun-cenușie.

C 7. Desemnează o aglomerare de piatră, descoperită în S. 3, c. 3, 4, la ad. de 3-5 cm de la actualul nivel de călcare, direcția acesteia urmând axa E-V. Complexul era format din suprapunerea unor blocuri de mărime medie de calcar dolomitic, nelegați cu mortar, continuarea complexului în afara secțiunii cercetate fiind evidentă mai ales spre E.

C 8. Desemnează o aglomerare de piatră, descoperită în S. 3, c. 29, 30, parțial 31 și 32, la ad. de 0,10 m (creasta complexului) de la actualul nivel de călcare, direcția acesteia urmând ca și în cazul complexului C 7 axa E-V. Tehnica de construcție este identică cu cea a complexului menționat, unele blocuri de calcar dolomitic fiind de dimensiuni mai mari. Complexul se continuă spre E, cercetarea acestuia spre V fiind imposibilă din cauza gardului cu fundație de ciment aferent stației de bază telefonie mobilă.

C9. Reprezintă o structură masivă de piatră (calcar dolomitic, galeți de râu) descoperită în S. 1, c.1-3, la ad. care variază 0,60 m (c.1) și 1,05 m (c.3). Această structură, identificată o dată cu excavarea casei C 4, are aspectul unei rampe, ce se înalță spre valul de pământ. Surprinderea unei relații de ordin stratigrafic între valul de pământ și această structură este mult îngreunată de practicarea unui șanț de cca. 0,50 m l necesar racordului la rețeaua electrică a stației de bază telefonie mobilă. Partea superioară a structurii în zona caroului 1, are un amestec de piatră și mortar, prezența acestuia din urmă în cuprinsul c. 2, 3 la diverse adâncimi fiind izolată și sub formă de granule de mici dimensiuni. Remarcăm faptul că debutul acestei amenajări este marcat de existența unei aglomerări masive de piatră, plasată direct pe stânca nativă, momentul amenajării fiind unul de scurtă durată. Materialul arheologic

rezultat este bogat și constă din fragmente ceramice medievale și preistorice, resturi metalice, material osteologic.

C10. Reprezintă un complex adâncit, de dimensiuni relativ mari, identificat în secțiunea S. 1, c. 21. Conținutul nivelurilor de umplere atribuie și acest complex epocii dacice.

C11. Reprezintă o groapă de par, identificată în cuprinsul complexului desemnat cu sigla C 2, din secțiunea S. 2, c. 28, o dată cu ad. de 0,80 m de la actualul nivel de călcare.

C 12. Desemnează o groapă de par, în S. 2, complexul C 2, la limita carourilor c.27 cu 28, la ad.= 0,80 m de la actualul nivel de călcare, fiind plasată între C11 și C 12a. Acești stâlpi, din care se păstrează și gropile de acces, nu se adâncesc până pe fundul șanțului, adâncimea acestora variind între 20-35 cm.

C13. Reprezintă un complex adâncit, de formă circulară, identificat în S. 3, c. 39, conturat la -0,55 m de la nivelul actual de călcare. Umplutura acestuia este de culoare brun-cenușie, afânată, cu multă piatră mărunță, materialul arheologic fiind puțin și constă în special din fragmente ceramice.

C14. Reprezintă un complex de suprafață, identificat în S. 2, c. 2, cercetat parțial o dată cu ad.= 0,10 m de la nivelul actual de călcare. Are aspectul unei aglomerări de piatră, în marea ei majoritate de râu, pe aceasta fiind descoperite fragmente mărunte de lipitură, fragmente ceramice. Nu au fost surprinse urme de pari-stâlpi sau alte elemente legate de sistemul de construcție.

C 15. Sub această siglă desemnăm o groapă în formă de „8”, identificată în S.3, caroul c. 31-33, conturată la ad.= 0,45 m de la nivelul actual de călcare și compusă din două gropi alăturate (denumite C 15A- cea dinspre V și C 15B cea dinspre E), despărțite în partea de jos de un prag, cruțat în steril, pereții ambelor gropi fiind cuptoriți. În complexul C 15B, reține atenția prezența unor fragmente de râșniță, plasate la partea inferioară a ultimului nivel de umplere al gropii, cât și la partea superioară a celui următor. Materialul arheologic este ilustrativ pentru epoca dacică și constă din ceramică, piese de metal (o fibulă de bronz, piese fier de mici dimensiuni), oase etc.

C 16. Reprezintă un complex adâncit, săpat parțial în stânca nativă, descoperit în S.3, c. 1-5, o dată cu ad.= 0,45 m (zona nordică) și 0,17 m (zona sudică). Formei complexului, neregulată la acest moment, i se adaugă prezența în zona nordică a complexului a unei gropi, de formă circulară, denumită C 29.

C 17. Reprezintă o groapă, parțial cercetată, identificată în secțiunea S. 3, c. 27, 28, 30, o dată cu adâncimea medie de 0,35 m de la actualul nivel de călcare. Se remarcă prezența unui prag, puțin adânc, în zona vestică a gropii, complexul având o formă circulară, pereți ușor cuptoriți și fund drept. Au fost identificate mai multe momente de umplere, fiecare dintre acestea având mult material clastic în compoziție, precum și ceramică, oase.

C18. Reprezintă un complex adâncit, cercetat parțial, descoperit în secțiunea S.3, c. 25, 27, o dată cu ad.= 0, 40 m de la actualul nivel de călcare. Complexul este de formă circulară, cu pereți ușor cuptoriți, cu o zonă de acces în partea estică, puțin adâncă. Au putut fi distinse mai multe momente de umplere, ultimele două (în ordine cronologică), conținând multă dolomită calcaroasă în compoziție, precum și fragmente ceramice, resturi osteologice etc. Fundul gropii este marcat de prezența unei lutei de culoare brun-gălbui, cu aspect dens.

C19. Desemnează o groapă, cu un contur probabil circular, descoperită în secțiunea S.3, c. 24, 26, o dată cu ad.= 0, 40 m de la actualul nivel de călcare, adâncită într-un nivel steril

(dolomită alterată?). Groapa, cu fundul drept, dat de structura nativă calcaro-dolomitică, are două momente majore de umplere, în cel superior (culoare brun închis, cu aspect nisipos), fiind identică cu un fragment de râșniță.

C 20. Reprezintă o groapă de mici dimensiuni, cercetată integral, în secțiunea S. 3, c. 23, 25, situată în imediata apropiere a complexului C18. În singurul nivel de umplere a gropii au fost descoperite puține fragmente ceramice dacice și preistorice.

C 21. Desemnează un alt complex adâncit, cercetat integral, identificat în S. 3, 19-22, la 0,38 m de la actualul nivel de călcare. Complexul în formă de pișcot, a fost săpat în calcar dolomitic, umplutura acestuia încadrându-l perioadei dacice.

C 22. Reprezintă un complex adâncit, identificat în secțiunea S. 2, c. 9-12, la ad. de 0,40 m de la actualul nivel de călcare. Forma complexului este una neregulată, partea estică a acestuia fiind săpată în structura dolomito-calcaroasă. În decursul excavării fiind identificată o structură formată din cărămizi, nelegate cu mortar. Limita dintre carourile 10 și 12 este marcată de groapa unui stâlp, adâncă de 0,60 m de la conturare.

C26. Desemnează o groapă, cu un contur probabil circular, descoperită în secțiunea S.3, c. 22, o dată cu ad.= 0,40 m de la actualul nivel de călcare, adâncită într-un nivel steril (dolomită alterată?). Groapa, cu fundul ușor alveolat, are un singur nivel de umplere, similar cu cel surprins în complexul alăturat C 19, existând posibilitatea –ce va fi verificată în viitor– ca și complexul C 26, să fie alăturat complexului C 19, ca și în cazul complexului C 15. Aici a fost descoperit un fragment de râșniță.

C 29. Reprezintă o groapă, cercetată parțial, cu un contur circular, identificată în secțiunea S.3, caroul c.1, în capătul nordic al complexului C16, la adâncimea de 0,45 m de la actualul nivel de călcare. Groapa avea pereții ușor cuptoriți, săpați în structura dolomito-calcaroasă, iar fundul rotunjit. Primul moment de umplere (brun-roșcat, dens) este suprapus de un alt nivel (brun-cenușiu), cu multă piatră în compoziție, oase, un vas ceramic fragmentar.

C 33. Reprezintă o groapă, cercetată parțial, identificată în secțiunea S. 3, caroul c.9, la ad. de 0,24 m de la actualul nivel de călcare. Materialul ceramic rezultat încadrează complexul epocii dacice.

C 38. Desemnează o groapă, cercetată parțial, cu un contur circular, identificată în secțiunea S. 3, caroul c. 27, 29, la ad. de 0,40 m de la actualul nivel de călcare. Umplutura complexului cuprinde fragmente ceramice, resturi osteologice, blocuri de calcar dolomitic și galeți de râu.

Stratigrafia sectoarelor cercetate este firavă, cele mai consistente depuneri fiind în zona complexelor majore (gropi, șanțul din S. 1 și S. 2, structura de piatră din spatele valului de pământ din S. 1)

Particularitățile de ordin topografic și constructiv ale proprietății, au motivat trasarea și cercetarea a 3 secțiuni (S1, S2, S3), amplasate în zona din vecinătatea stâlpului metalic. Unitățile stratigrafice evidențiate demonstrează faptul că doar unele sectoare din perimetrul cercetat pot fi legate de tipuri de activități generale, respectiv construcție, nivelare (perioada medievală) și construcție, amenajare, nivelare și umplutură (epoca dacică). Am adoptat pentru realizarea unei cât mai fine săpături, niveluri de 0,10 m grosime iar unde a fost cazul nivelurile au fost stabilite la 0,05 m.

Până în prezent, au fost cercetate integral sau parțial peste 40 de complexe arheologice, majoritatea aparținând perioadei dacice, concentrate în secțiunea S. 3, la care se adaugă prezența unor complexe încadrate perioadei medievale.

Observațiile de până în prezent, susțin opinia conform căreia, zona înaltă a Dealului Sânpetru a fost locuită sau utilizată în diverse scopuri, la diverse paliere cronologice începând din vremea culturii Tiszapolgár și până în perioada contemporană.

Chiar și cercetarea unui sector redus al incintei, ne demonstrează faptul că în perioada epocii dacice, această înălțime era ocupată, cunoașterea întregului repertoriu arhitectural și a vieții materiale, putând fi posibilă doar în urma unei cercetări pe scară largă a sitului.

Descoperirea unor complexe majore, precum și a unor elemente cheie din punct de vedere tipologic (pintenii, piese de armament) susțin ideea mai veche a prezenței unei cetăți de pământ, cu o funcționare în timp până în sec. XIII. În același timp, descoperirea unor materiale ceramice, în special, specifice sec. XV-XVI pot fi legate de prezența în interiorul incintei fortificate a unor structuri defensive (turn de piatră).

Până la elucidarea conținutului acestui sit arheologic trebuie interzisă orice lucrare de natură de aducă distrugerii obiectivului Hunedoara-Dealul Sânpetru, care va fi cercetat și în anii viitori.

PI. 42

Abstract:

This rescue digging at Hunedoara – “Sânpetru Hill” has been performed with the aim to mount a metal pillar for telecommunications by SC COSMOTE ROMANIAN MOBILE TELECOMMUNICATIONS. In order to find more about the stratigraphy of these places and taking into account the particularities of fortification precincts from topographical and constructive points of view, there have been researched three sections for stratigraphic checking (S.1, S.2, and S.3), directed north - south (S.3) and east - west (S.1 and S.2). There have been researched more than 40 archaeological complexes belonging mainly to the Dacian period and to the Middle Ages as well, thus constituting important items for the study of historical-archaeological evolution of Hunedoara City.

97. Hunedoara, jud. Hunedoara

Punct: Piața Obor

Cod sit: 86829.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 3/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu; MN Brukenthal), Dragoș Diaconescu, Delia-Maria Roman, Cristian Roman (MCC Hunedoara)

Situl arheologic Hunedoara-Piața Obor se află dispus în zona central-estică a municipiului, pe prima terasă de dreapta a râului Cerna, ocupând o suprafață întinsă, observație confirmată de numeroasele puncte în care, pe parcursul anilor, au fost descoperite materiale ceramice eneolitice.

Mobilul cercetării a fost identificarea și salvarea complexelor arheologice situate pe latura estică a actualei piețe agroalimentare, zona unde conform planului de

sistematizare și urbanism, urmează a se extinde și moderniza o serie de spații comerciale.

În această campanie au fost trasate 2 suprafețe (S 1, S 2), cu dimensiunile de 3 x 3 m, respectiv 3 x 2,25 m, amplasate aprox. pe direcția N-S, între platoul exterior al pieței și strada Nicolae Bălcescu. Cele mai numeroase contexte arheologice au fost identificate în S 1, deși o parte a suprafeței a fost afectată de o țeavă de gaz metan, care a deranjat atât nivelul de cultură, cât și 2 complexe. Prima observație care se impune este dată de faptul că, depunerile arheologice au fost în mare parte îndepărtate, o dată cu construirea pieței agroalimentare în anii 60, locul acestora fiind luat de niveluri de umplutură, pavaie, diverse conducte pentru apă, canal, gaz etc.

În S 1/2006, au fost surprinse 4 complexe arheologice, prezentate în funcție de momentul identificării acestora, o dată cu adâncimea de -70 cm. Nivelul de cultură este subțire, din cauza motivelor expuse mai sus, inegal ca și dimensiuni, de culoare neagră cu reflexe brune. Sterilul arheologic are o culoare brun-negriciosă, dens ca și aspect cu pete de lut aluvionar.

C 1 reprezintă o groapă de mari dimensiuni, cu un contur circular, ce se adâncește ușor spre E. Umplutura acestui complex este mai afânată decât structura nivelului arheologic, materialul arheologic (fragmente arheologice în poziție orizontală sau ușor oblică, fragmente osteologice, lipitură), concentrându-se la partea superioară a acestuia.

C 2 desemnează o groapă de dimensiuni modeste, surprinsă la limita carourilor 3 și 4. Are o formă ovală, fund rotunjit, secționarea acesteia evidențiind un inventar sărac (ceramică, resturi de cărbune).

C 3 reprezintă o groapă, identică în caroul 3, cercetată parțial. Această groapă secționează nivelul de cultură și se adâncește până la -108 cm de la actualul nivel de călcare. Zona cercetată are un contur circular, pereți drepte la partea superioară și partea inferioară rotunjită. Primul nivel de săpare cuprinde resturi masive de lipitură, resturi de cărbune, mici fragmente ceramice în poziție orizontală. Umplutura este densă, de culoare neagră cu reflexe brune. După îndepărtarea acestor elemente a fost surprinsă o lentilă de lutială, amestecată cu resturi vegetale mărunte tocate, pietricele și măr, consistentă ca și aspect, ușor albiată. Centrul acestei lutieli avea până la 12 cm grosime, marginea dinspre V subțindu-se până la 6 cm. În acest nivel cu lutială a fost surprins, pe profilul estic, la 39 cm față de colțul săpăturii urma unui tăruș, plasat orizontal, cu o secțiune circulară și un diametru de 6,5 cm. Tot în cuprinsul acestei lutieli a fost identificată o placă masivă din piatră de râu, ruptă, ovoidală în secțiune. Demontarea acestei lutieli a arătat faptul că pe fundul gropii se concentrează un bogat material arheologic (ceramică, piese de silex, resturi de lipitură). Marginea gropii cuprinde o umplutură mai densă, cu pigmenți de lut ars.

C 4 reprezintă o groapă de mici dimensiuni surprinsă pe profilul intermediar din caroul 3. Golirea acesteia a condus la descoperirea unei singure piese arheologice (așchie masivă de silex).

Cercetarea S 2/2006, a relevat faptul că această zonă este serios afectată de lucrări contemporane, singurul complex arheologic fiind partea inferioară a unui gropi (C 5), cu un contur aproximativ circular, inventarul acesteia constând din fragmente ceramice mărunte, resturi de cărbune, lipitură și o piesă de silex.

Materialul arheologic, din toate complexele studiate aparține eneoliticului timpuriu, culturii Turdaș (?), cercetările viitoare urmând a face precizări de detaliu privind o încadrare cultural-cronologică mai fină a acestor materiale.

Abstract:

The archaeological site Hunedoara – “Piața Obor” is placed in the central-eastern part of the town, on the first terrace on the right of the Cerna River.

The purpose of the research was the identification and rescue of the archaeological assemblages situated on the eastern part of the nowadays food marketplace. There were traced two surfaces, from north to south, between the exterior plateau of the marketplace and the Nicolae Bălcescu Street. The archaeological complexes belong to the early Aeneolithic, Turdaș culture. The following researches will determine the cultural-chronological framing of those materials.

98. Isaccea, jud. Tulcea

Punct: Suhat

Cod sit: 159696.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 127/2006

Colectiv: Cristian Leonard Micu – responsabil, Florian Mihail (ICEM Tulcea), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită, Florea Mihai (MNIR-CNCP), Florin Velicicu (UO Constanța)

Așezarea neolitică – atribuită culturii Boian, faza Giulești – din punctul „Suhat” este amplasată pe o terasă relativ joasă, ce mărginește fosta zonă de bălți a Dunării.

Primele informații legate de prezența unor descoperiri aparținând epocii neo-eneolitice la Isaccea îi aparțin lui E. Comșa, care semnală în zona localității o așezare gumelnițeană, fără a indica și punctul în care aceasta a fost localizată.

În primăvara anului 1990, Muzeul de Arheologie Tulcea a realizat o nouă cercetare de suprafață în zonă, care a avut drept rezultat recoltarea unui bogat material boiano-gumelnițean.

Începând cu 1996, ICEM Tulcea, în colaborare cu MNIR și IAB, desfășoară un program de cercetări sistematice în așezarea neolitică.

Principalele obiective ale campaniei 2006, desfășurată în perioada 19 - 29 septembrie, au fost: continuarea cercetării în sondajele 1 și 2 (Son. 1, respectiv Son. 2) deschise în campania anterioară; realizarea unui nou sondaj în zona de S a așezării pentru stabilirea raportului dintre suprafața maximă de răspândire a materialului neolitic și suprafața reală a așezării neolitice; completarea planului topografic al așezării neolitice.

În cadrul Sondajelor 1 și 2 au fost cercetate următoarele complexe arheologice neolitice (cultura Boian, faza Giulești):

Son. 1

C 192 - complexul arheologic este reprezentat de o groapă ovală, cu $d_{max} = 1,40$ m și o $ad. max = 0,20$ m. În cadrul acesteia a fost observat un singur nivel de acumulare a deșeurilor menajere, compus dintr-un sediment maroniu, pigmentat cu cenușă, chirpici arși, asociat cu ceramică (fragmente mici),

oase, majoritatea de pește (dimensiuni mici), și scoici în număr foarte mare.

Son 2

C 193 - complexul arheologic este reprezentat de o groapă ovală, cu $d_{max}=1,50$ m și o $ad. max=0,40$ m. În cadrul acesteia a fost observat un singur nivel de acumulare a deșeurilor menajere, compus dintr-un sediment maroniu, asociat cu o cantitate mare de cenușă, chirpici arși (câțiva de dimensiuni mai mari, cu d de aprox. 0,10 m), ceramică (dimensiuni variabile), oase de pește (dimensiuni foarte reduse, ceea ce a făcut foarte dificilă, în unele cazuri imposibilă, recoltarea lor). Complexul a fost afectat în partea sa de N de amenajarea C194.

C194 - complexul arheologic este reprezentat de o groapă relativ ovală, cu $d_{max}=1,90$ m și $ad. max=0,55$ m. În cadrul acesteia a fost observat un singur nivel de acumulare a deșeurilor menajere compus dintr-un sediment brun închis, pigmentat cu chirpici arși și nearși, asociat cu ceramică (dimensiuni variabile), oase, majoritatea de pește (dimensiuni mici), cărbune și cenușă în cantitate redusă, dar și câteva fragmente de mici dimensiuni din suprafețele active ale vetrelor.

În campania arheologică 2006 am realizat un nou sondaj (notat convențional Son. 3), în continuarea celor două menționate anterior, având o orientare (N-S) și dimensiuni (3 x 2 m) similare acestora. Au fost înregistrate câteva complexe arheologice însă vremea nefavorabilă nu a permis cercetarea lor în cadrul acestei campanii.

Principalele obiective pentru campania 2007: continuarea cercetărilor în suprafața S 3; finalizarea cercetărilor în Son. 3 și realizarea unor sondaje în vederea determinării limitei sudice a așezării.

Raport topografic Isaccea - jud. Tulcea, punct „Suhat”

Mihai Florea

Cercetarea arheologică desfășurată în 2006 în punctul „Suhat” a avut în vedere și integrarea digitală a informațiilor arheologice rezultate în urma campaniilor desfășurate până în 2006. Având în vedere că se urmărește realizarea unei platforme cartografice gestionată printr-un sistem GIS (*Geographic Information System*), campania 2006 a reprezentat doar o primă etapă în cadrul acestui proiect.

Obiectivele (cu privire la realizarea GIS) urmărite au fost: delimitarea topografică a rezervației arheologice, cartării și inventarierii lucrărilor arheologice executate în cadrul stațiunii arheologice Isaccea-Suhat, jud. Tulcea.

Pentru măsurătorile topo – geodezice desfășurate în sit s-au utilizat ca puncte de sprijin bornele din Sistemul Geodezic Național având coordonatele (X, Y, Z):

Pentru efectuarea lucrărilor de teren, au fost utilizate următoarele echipamente: Stație totală Leica TCR 410; GPS Thales Mobile Mapper, cu capacitate de postprocesare a datelor; GPS Garmin GPSMAP 76CS, WAAS/EGNOS enabled; GPS Garmin Etrex Vista

Lucrările de teren s-au desfășurat în zona studiată în perioada septembrie-noiembrie 2006 și au constatat în:

- verificarea conținutului documentației existente utilizate ca referință pentru lucrările topo-geodezice desfășurate în zona studiată;

- operațiuni preliminare pentru asigurarea încadrării tuturor lucrărilor de ridicări topografice de detaliu în Sistemul de

Proiecție Planimetric Stereografic 1970 și plan de referință altimetrică Marea Neagră 1975;

- determinarea și materializarea în teren a 2 puncte locale de referință pentru acoperirea lucrărilor topo – geodezice din cadrul sitului;

- măsurători topografice pentru delimitarea și încadrarea în Sistemul de Proiecție Planimetric Stereografic 1970 a suprafeței protejate a rezervației arheologice;

- ridicarea curbilor de nivel și a elementelor cadastrale din sectorul cercetat (11,5 ha);

- măsurarea și cartarea pe planul general a 3 suprafețe cercetate arheologic (SI, SII, SIII) și 3 sondaje;

Suprafața măsurată însumează 34,8 ha; elevația minimă fiind de 1,0 m iar cea maximă de 28,5 m.

Pentru finalizarea planurilor topografice au mai fost executate lucrări de birou ce au constatat în: calculul coordonatelor punctelor noi; întocmirea planurilor (digitale și în format analogic); realizarea modelelor digitale (DEM) ale reliefului microregiunii, calculul și reprezentarea profilelor altimetrice ale platoului sitului și microregiunii, proiectarea și generarea unei platforme spațiale tridimensionale în format digital pe baza căreia se poate dezvolta un sistem GIS cu aplicabilitate în domeniul cercetării arheologice, în vederea eficientizării administrării datelor și efectuării analizelor spațiale în cadrul microregiunii și contextului arheologic contemporan sitului studiat;

Propunere (obiective) etapa 2007:

- extinderea suportului topografic al sitului prin folosirea tuturor surselor, atât în teren cât și în birou;

- cartarea noilor situri apărute în cercetarea de teren;

- integrarea datelor obținute din surse diferite (topo, photo, arheologice, etc.) într-un sistem omogen organizat pe o platformă spațială (un sistem de tip GIS).

Suportul topografic digital va oferi bazei de date de secțiuni, US-uri și pachete, fundamentul operațional și interfața grafică georeferențiată.

- datele cartografice colectate în 2006 vor fi analizate la un nivel superior prin interogări spațiale complexe (analiza vizibilității, analiza pantelor, modele de analiză predictivă), ori simulări de procese habitationale legate de relief și mediul ambiant;

- proiectarea, trasarea și materializarea în teren a unui grid de 0,50 x 0,50 m și în interiorul celorlalte suprafețe (ce urmează a fi cercetate), o dată cu îndepărtarea stratului vegetal actual.

Anexa 8

Abstract:

The main objectives of the 2006 campaign (19th –29th of September), were: continuing the excavations in the Son. 1 and Son. 2 soundings, opened in the previous campaign; excavating a new sounding (Son. 3) in the southern area of the Neolithic settlement; completing the topographical plan of the Neolithic settlement.

99. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]

Punct: Cetate

Cod sit: 159696.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr 131/2006

Colectiv: Victor-Heinrich Baumann – responsabil, Aurel Stănică (ICEM Tulcea), Laurențiu Radu (MA Mangalia), Niculina Dinu (M Brăila), George Bilavski, Dan Aparaschivei (IA Iași), Luminița Bejenaru (UAIC Iași), studenții Andra Sireșteanu, Ingrid Acatrinei, Mihaela Donici, Adrian Hamzu (UAIC Iași)

Cercetările arheologice s-au desfășurat, în general, în sectorul de SE al cetății în extramuros - Turnul Mare, Turnul A și în zona Turnului de Colț.

Campania de săpături arheologice din anul 2006 a început la Noviodunum pe 17 iulie, prin acțiuni de pregătire a punctelor de lucru, și s-a încheiat în linii generale pe 13 septembrie. În perioada 24 octombrie–3 noiembrie s-au desfășurat acțiuni de protejare a zidurilor și a zonelor sensibile la posibile degradări, aflate în curs de cercetare.

Turnul Mare (TM)

V. H. Baumann, Aurel Stănică, Niculina Dinu, studenții Ingrid Acatrinei Mihaela Donici, Adrian Hamzu

Plecându-se de la nevoia imperioasă de a rezolva problema fazei de pământ a castrului roman, au fost amenajate, de o parte și de cealaltă a Turnului Mare, respectiv la E de secțiunea CT7 și la V de secțiunea CT8, două platforme de 4 m l, situate la 1 m sub nivelul actual al solului, în care au fost amplasate două secțiuni perpendiculare pe zidul de incintă romano-bizantin. Aceste secțiuni – CT10 la E de CT7 și CT8 extindere V, urmau să fie adâncite până la stratul steril, respectiv până la -5,50 m, adâncime raportată la cota maximă, păstrată de înălțimea zidurilor laterale ale Turnului Mare. Cele două secțiuni au fost orientate N-S, ceea ce a impus și o corecție a secțiunilor învecinate, renunțându-se, de altfel, la matorul de pământ intermediar.

TM–CT10

V. H. Baumann, studenții Ingrid Acatrinei, Mihaela Donici, Adrian Hamzu

Adâncirea secțiunii s-a făcut în conformitate cu situațiile relevante de profilul de E al secțiunii anterioare (CT7), urmărindu-se eliminarea treptată a straturilor de depuneri succesive. CT10 are 3 m l și a fost săpată pe o pantă de 35°, pe o L= 10 m. Secțiunea a fost adâncită la N până la -3,80 m în dreptul incintei în c. 5, respectiv -4,60 m la S în c. 3. În zona secțiunii CT 10 zidul de incintă romano-bizantin a fost distrus în evul mediu, fiind suprapus de un nivel de locuire din sec. XIII–XIV, apoi distrus în epoca modernă de gropi de demantelare. În fața zidului de incintă, în c. 5, la -3,60 m s-a profilat o groapă de refacere, probabil a incintei, situată sub un strat de moloz datorat demantelării zidului, prin eliminarea a patru rânduri de cărămizi pătrate. Groapa se afla în relație directă cu acțiunea de refacere a paramentului sudic al zidului de incintă cu blochete prinse cu mortar de var alb, fenomen pe care, în corelație cu datele cunoscute din campaniile anterioare în CT8, îl presupunem că ar fi avut loc la sfârșitul sec. al XIII-lea. Secțiunea a fost adâncită în fața zidului de incintă până la nivelul plintei acestuia, înlăturându-se, între -2,35 m și -2,60 m, un strat de nivelare din care a fost recoltat un bogat material ceramic aparținând sec. XIII–XIV. În c. 3, la -4,45 m ad, s-au profilat în *grundriss* urmele unui nivel de locuire cu material ceramic din sec. XI–XII. În campania din 2006, cercetarea s-a oprit pe acest nivel.

TM – CT8 extindere V

V. H. Baumann, Niculina Dinu, Aurel Stănică

Extinderea spre V a secțiunii CT8 a urmărit, atât evidențierea sistemului constructiv al fortificației romane, în faza de pământ a castrului, cât și înlăturarea pericolului de prăbușire a peretelui vestic al secțiunii înalt de aproape 6 m.

Inițial, s-a procedat la degajarea resturilor păstrate în secțiunea CT8 din faza de pământ a castrului, prin înlăturarea straturilor de nivelare. S-a constatat astfel că, atât *berma* cât și *fosa* au fost puternic afectate din antichitatea romană-târzie. Fosa avea, la ad. la care a fost surprinsă, o deschidere de 5,14 m și forma unui W cu sâmburele median ascuțit și ad.= 1,80 m față de nivelul actual al bermei, situată la N.

Șanțul nordic al fosei avea la bază o umplutură de aprox. 0,50 m din care au fost recuperate fragmente ceramice din sec. II p.Chr. și o monedă romană foarte prost conservată.

Șanțul mic, dinspre S, era acoperit de straturile de nivelare care au obturat întreaga fosă în cursul sec. III p.Chr, fenomen relevant de materialul ceramic recuperat.

În spațiul vertical al secțiunii CT8, straturile de nivelare din epoca romană sunt perforate de un nivel de locuire din epoca medie bizantină, foarte probabil din sec. al XI-lea, fapt constatat încă din cercetările din anul 2005.

Extinderea de 6,43 x 2,95 m s-a făcut pe întreaga lungime a secțiunii, cu 3 m spre V. Noua secțiune a fost adâncită cu 4,30 m față de cota maximă a terenului la V, respectiv cu 3,80 m față de cota maximă a zidului vestic al Turnului Mare.

Extinderea s-a făcut pe direcția S-N, creându-se, inițial, o platformă trapezoidală de aprox. 20 m². Nivelul de la care s-a pornit se află la -1,78 m față de nivelul actual al solului.

S-a degajat stratul de pământ depus din săpăturile anterioare. După înlăturarea acestuia, secțiunea a fost adâncită în straturile de pământ care alternează cu cele de dărâmatură. În panta de scurgere de la N spre S au fost surprinse trei straturi de moloz, reprezentând tot atâtea faze de demantelare a zidului de incintă, în epoca modernă (primul, de sus în jos) și în epoca otomană când piatra a fost extrasă din zidurile cetății pentru a fi întrebuințată la alte construcții. Stratul de dărâmatură conține cărămidă, pietre, fragmente de ceramică smălțuită și ceramică de uz comun care prezintă urme de arsură, la -2,40 m, inegal distribuite pe întreaga suprafață, ce continuă până la -3,00 m și care ne indică o posibilă amenajare.

În c. 4, la -3,10 m a fost găsită o mandibulă umană, iar în profilul nordic, la -3,20 m a fost descoperit un fragment dintr-o calotă craniană și câteva oase umane, care aparțineau, probabil, unui schelet de copil.

În ultimii ani, cercetările efectuate în zona Turnului de Colț, pe traseul secțiunii S4 (în perimetrul răsăritean al bazei de cercetări arheologice) și în sectorul în care efectuează cercetări echipa britanică, au documentat în cetate un orizont de înmormântări de copii și adolescenți. Posibil, ca aceste morminte să aparțină perioadei cuprinsă între sec. XIV–XV.

Diferențele mari de nivel între c. 1 și c. 6, dar și prăbușirea matorului în primele carouri, ne-au determinat să deschidem o casetă spre V. Astfel, la S, în c. 3, a fost deschisă o casetă spre V, orientată E–V cu latura de 3,60 x 3,60 m (13 m²).

În c. 4-6 a apărut un strat de pământ galben compact, care continuă spre capătul sudic al secțiunii și care aparține unei amenajări despre care nu putem face precizări în acest moment.

Întreaga suprafață este bulversată de gropi care perforează straturi și niveluri de locuire medievală și bizantină medie. Aceste locuiri au suprapus și deseori au distrus straturile romane și romano-bizantine. În colțul de NE a casei vestice a fost cercetată o groapă medievală -Gr. 1-, mărginită la E de substrucția din faza timpurie a Turnului Mare. Groapa, are d.= 2,06 x 1,77 m, este adâncă de -1,90 m și aparține unui nivel de locuire datat în sec. XIII-XIV.

Din aceasta groapă, au fost recoltate: oase de animale, oase și solzi de pește, zgură de fier, zgură de sticlă, fragmente de lemn carbonizat, fragmente ceramice smălțuite și nesmălțuite din sec. XIII-XIV. În profilul de NV au apărut câteva blocuri de piatră, care provin cu siguranță din demantelările Turnului Mare sau zidului de incintă.

În partea de V a casei apar alte două complexe:

- Gr. 2 (1,40 x 0,60 m, -0,63) - pământ cenușiu-prăfos, cu oase de pește, câteva fragmente ceramice nesmălțuite, sticlă, fragmente de brățări; se termină la -6,20 m; ¼ monedă tăiată.

- Gr. 3 (0,40 x 0,60 m, -0,63), puține materiale ceramice, sticlă, fragmente brățări.

Turnul A (TA)

V. H. Baumann

Încă din campania anului 2005 s-a constatat că spațiul interior al turnului din prima faza constructivă a fost utilizat în cursul sec. XIII-XIV ca spațiu de locuit, prin amenajarea unei locuințe rectangulare. Pe latura de E locuința dispunea de o groapă oblongă de 0,40/0,30-0,60 m și adâncă de 0,36 m, iar marginile erau înconjurată la V, SV și NV de o bordură lată de loess și înaltă de aprox. 0,30 m.

În anul 2006 au fost continuate cercetările din interiorul turnului mic. Cu această ocazie s-a putut observa că locuința a perforat loess-ul până la ad. de -4,48 m (față de cota maximă a zidului de incintă a TA), ceea ce a provocat distrugerea totală a nivelului de călcare din interiorul turnului, în epoca romană bizantină. Locuința medievală a fost utilizată în perioada cuprinsă între sec. XIII-XIV, prezentând trei niveluri de locuire, respectiv resturi de podele de lut și urme de refacere, la -3,86 - 4,36 m, ultimele două; primul nivel situându-se sub cele două asize păstrate din elevația zidului de fațadă.

Turnul de Colt (TC)

V. H. Baumann, Laurențiu Radu, Aurel Stănică și studenta Andra Sirițeanu

Ca și celelalte trei secțiuni din zona Turnului de colț și TC4, plasată în partea de V a secțiunii TC1, are 32 m L, 2,50 m I, cu caroul de 4 x 2 m. C. 1-5 cuprind zona turnului, iar c. 6-8 se găsesc în interiorul cetății, la N de zidul de incintă romano-bizantin. În această suprafață, nivelurile medievale și bizantine s-au păstrat relativ bine, pe anumite porțiuni. În acest an, în c. 7 din TC4 s-a dat peste un nivel de locuire din sec. XIII-XIV, de pe care s-au recoltat două farfurii smălțuite (din care una aproape întreagă). Nivelul se află sub vegetalul actual, la adâncimi cuprinse între -0,25 -0,35 m, și a fost perforat de un mormânt de copil orientat V-E, aparținând unui front de înhumări care cuprinde numai înmormântări de copii, nivel plasat chiar la limita platoului cetății. Identificarea unui nivel de locuire medievală, nivel plasat pe zidurile turnului romano-bizantin, în c. 3 și c. 4, a impus, în paralel cu adâncirea secțiunii TC4, și eliminarea matorului de pământ dintre această secțiune și secțiunea TC1. A fost astfel degajată pe o suprafață apreciabilă intrarea în interiorul turnului romano-

bizantin, intrare care se făcea pe o scară din nouă trepte, zidită în grosimea zidului de incintă și care cobora pe nivelul unui zid mai vechi încorporat turnului. Acest nivel a fost acoperit, cel puțin la baza scării de un strat de *cocciopesto*. În ultima perioadă de folosire a turnului romano-bizantin, interiorul său a fost nivelat cu un strat de aprox. 0,30 m gr. de pământ galben purtat, care conține fragmente ceramice de amfore cu striuri de tip LR2, un opaiț și două monede din sec. IV - începutul sec. V. Presupunem că în epoca bizantină medie, în interiorul turnului a funcționat o locuință bordei, probabil până în sec. al XII-lea. Aceasta a fost nivelată ulterior de cei care au construit o locuință de suprafață cu ziduri superficiale și care, în sec. XIII-XIV, au folosit ca nivel de locuire nivelul păstrat al zidului anterior, utilizat drept pilon central al turnului (zid denumit de noi, convențional, „zidul severian” pe baza unei monede descoperite în campania anului 2002). Acest zid, ridicat pe o substrucție din epoca romanității timpurii, a fost și el încorporat turnului romano-bizantin. În momentul construirii turnului de colț, substrucția „zidului severian” a fost nivelată cu un strat masiv de pământ galben adus din așezarea civilă. Acest strat egalizator apare delimitat de arcuirea zidului de fațadă al turnului, zid demantelat în prezent până la nivelul solului actual în c.1. În acest strat s-au găsit fragmente ceramice din sec. II și III p.Chr.

În final, cercetările arheologice din anul 2006 au evidențiat în această zonă un turn de colț în formă de potcoavă, cu laturile de E și de V evazate și cu frontul rotunjit, care își găsește analogii în cadrul altor cetăți din Dobrogea, cum ar fi la Capidava (turnul 2 și 6)¹, Dinogetia (turnurile 1, 4 și 10)², Tropaeum Traiani (turnul 9)³, Ibrida⁴ și Troesmis- Cetatea de Est⁵ cu o structură interioară aparte, datorită refolosirii unor elemente arhitectonice anterioare.

Urmează ca în cercetările din 2007, să lămurim unele aspecte legate de acest turn în formă de potcoavă, dar și cronologia și etapele constructive ale zidurilor din această zonă.

Materialele arheologice descoperite sunt diverse și acoperă din punct de vedere cronologic mai multe perioade, începând cu epoca romană timpurie și terminând cu cea medievală. Se remarcă un fragment de opaiț de epocă romană cu o reprezentare de Sylen (sec. al II-lea p.Chr.), numeroase fragmente de amfore dintre care se disting câteva cu *dipinti* (se evidențiază un fragment cu inscripția în limba greacă care îl amintește pe Eufronius), alte fragmente ceramice de *terra sigillata* de epoca romană, două fragmente de vas din sticlă cu decor fațetat de sec. IV p.Chr și un număr relativ mare de fragmente de sticlă. Straturile medievale au furnizat un număr relativ mare de fragmente de brățări din sticlă de diverse forme și culori, un ac din os, un fragment de brățară din bronz, o cute de gresie verzuie, ceramică smălțuită, remarcăm în principal două farfurii fragmentare din sec. XIII-XIV și un număr mare de fragmente de dimensiuni mai mici, o cruce reliquar din bronz, fragmentară, datată în sec. XI-XII. Au mai fost descoperite fusaiole, un cârlig de pescuit, 10 monede tăiate (sec. XIII), la care am mai adăuga fragmente de pipe și gloanțe de plumb din sec. XVIII-XIX etc.

Cercetări de teren

Aurel Stănică, Laurențiu Radu, Niculina Dinu, studenții Andra Sirițeanu, Ingrid Acatrinei Mihaela Donici, Adrian Hamzu

Colectivul de cercetare a efectuat mai multe cercetări de suprafață în hinterland pentru o localizare a nucleelor de locuire, a necropolelor etc. Cu această ocazie a fost localizată la aprox. 1 km SE de cetate, în punctul Groapa Cailor, o fortificație de perioadă otomană, cu val și șanț, care făcea parte dintr-un sistem de mai multe fortificații de acest tip. O fortificație asemănătoare, dar de dimensiuni cu mult mai mari, o întâlnim chiar în interiorul cetății Noviodunum. De asemenea, am continuat cercetarea și în zona necropolei romane, unde au fost găsite monede, fragmente ceramice, un unguentariu din sticlă și chiar fragmente de ceramica otomană.

Pl. 43

Note:

1. Suceveanu, Barnea 1991, p. 182, fig.10.
2. Barnea și colaboratorii 1979, p. 123, fig. 106.
3. Barnea și colaboratorii 1979, p. 123, fig. 106.
4. Scorpan 1980, p 190, fig. XLVI.
5. Scorpan 1980, p 190, fig. XLVI.

Abstract:

The archaeological research in 2006 has preceded in the Southeast sector of the fortress of Noviodunum and at the "Great Tower", "A Tower", and "Corner Tower" sectors.

The research work at the "Corner Tower" sector has distinguished a tower with a horseshoe shape, which had analogies with other fortresses from Dobruja.

The future archaeological investigations had in view to clear some aspects which are bound by chronological elements and constructive stages of the walls, from late Roman Period and Byzantine Period.

The Noviodunum Archaeological Project (NAP): Summary Report of the 2006 Season

Adrian Popescu

The programme of excavation and field survey at Noviodunum, which began in 2005, continued in July 2006 and ran for eight weeks. The project team consisted of: Kris Lockyear (Institute of Archaeology, University College London [IoA], director) Adrian Popescu (Fitzwilliam Museum, University of Cambridge, director); Timothy Sly (Archaeology, University of Southampton [SU], director); Simon Davis, Agnieszka Bystron, Iris Rodenbeusch (Museum of London Archaeological Service, excavation supervisors); Elizabeth Popescu (Cambridgeshire Archaeology, excavation supervisor); Doru Bogdan (excavation supervisor); Michael Bamforth (IoA, excavation supervisor); Sylvia Kennedy (excavation supervisor); Mihaela Ciușescu (Cluj, pottery specialist); Robin Symonds (l'Institut National de Recherches en Archéologie Préventive, pottery specialist); Gareth Beale (SU, computing specialist); Jane Sidell (IoA and English Heritage, environmental coordinator); Yvonne Edwards (IoA, faunal remains); Martyn Allen (SU, faunal remains); Nichole Doub (IoA, conservation); Kim Lockyear (logistical support); Elliott Rampley (IoA, photography); Richard Farrant (finds support), as well as students from the Institute of Archaeology, University of Cambridge, University of Southampton, Bucharest University and other institutions.

One of the major aims was to excavate the wall found in the previous season on the south-facing slope of the fortress near to the SW corner of the Ottoman fort, within the Roman defensive walls in the anticipated position of a tower (Area 1).

Since the geophysical survey failed to provide clear evidence for a tower in this position, a new trench was opened in the putative location in order to verify its presence and character. The result was, however, negative as the depth of the deposits proved too thick at the base of the steep slope.

Three other trenches were opened to check the results of the geophysical survey, which suggested the existence of two parallel curtain walls. These confirmed the existence of a wall similar to the one excavated in Area 1, probably contemporary with those excavated by V.H. Baumann further to the east. The wall uncovered in two of the three trenches seems to form part of the same structure as the 2m thick wall (context 1065) excavated in the 2005 season (Lockyear 2006). Although the ashlar facing of the two sections of the newly excavated wall had been robbed, the mortar and rubble core survives. The section of the wall nearest to the Ottoman fort had a vertical clay pipe running through it (Fig. 1), the function of which is as yet uncertain. The final phases of activity are associated with the robbing out of the ashlar facing from the curtain wall to provide building material for the later structures on the site, as well as for modern houses. A 16th-century silver plated forgery of a German taler produced after 1577, recovered from the robbing trench of the wall with the clay pipe, offers a *terminus post quem* for one of the robbing phases.

Most of the 2006 contexts excavated in Area 1, which is within the Roman defensive walls, derive from medieval settlement (ephemeral buildings and numerous pits) but truncated late Roman contexts, which were evident in the base of pits. Detailed dating of the medieval contexts awaits completion of finds analysis, but most appear to be 11th to 13th century.

One of the significant finds of the season was a fragmented dolium (context 1206), from which a large collection of charred oak root/knotwood was recovered. Wheat and barley were noted in its fill and a number of sample residues from surrounding deposits contained charred lentils. Small finds consisted of coins (Roman to Byzantine) and a largely late Byzantine assemblage of glass bracelets, iron tools, bone and antler artefacts. Of particular note is a copper alloy finger from a Roman statue found re-deposited.

A new area was opened in 2006 (Area 2), lying on the north-facing slopes of elevated land to the south of the site of the Roman fortress and civil settlement, c.1km from the excavations in Area 1. This excavation sought to demonstrate the character of extra-mural settlement and was positioned between a late Roman building of relatively high status (with constructional materials including marble and water pipe) and a number of contemporary tile kilns, both of these areas having been explored in previous work by staff from Tulcea Museum.

The excavation trench lies within the confines of an extensive late Byzantine cemetery, spanning the 11th to 13th centuries A.D. A group of fourteen articulated skeletons was excavated in 2006, comprising eleven adults and three juveniles. The burials were found in simple, relatively shallow, earth cut graves orientated east to west with the uppermost graves having been disturbed and compressed by later ploughing. At least two phases of burials were apparent, the graves lying in clear parallel rows and occasionally intercutting. Few finds were directly associated with the burials, although a small iron knife was found beneath one individual indicating that it had been worn at the back of the belt.

Preliminary examination of the human remains indicates that the adult group includes five females or possible females, with the remainder being males or possible males. Although small, the group shows a remarkably high incidence of dental pathology, including pre-mortem tooth loss. Such high levels of dental problems indicate high tooth wear (relating to diet) and poor mouth hygiene. Accidental or deliberate injuries were apparent on other bones, including one individual showing injuries consistent with repeated blows to the head. Overall, the pathologies indicate a rural population, undertaking hard manual labour – probably farmers.

The burials overlay an area of building debris (including tiles) which may relate to buildings contemporary with the known structure to the west – this provides a clear target for examination in the forthcoming season.

The ceramic assemblage has only been subjected to an assessment and was quantified by weight and count. A total of 6770 fragments of pottery weighing 110,249g were recorded. Most of the pottery is late Byzantine (Byz) and only 10.22% is Roman (R) and Late Roman (LR). The latter is residual as in so far no contexts of Roman period were excavated. The total amounts of the major types of pottery are detailed in the following table.

Full identification and quantification by *estimated vessel equivalents* (EVEs, Orton 1993) was reserved for major key contexts (1214 and 1163) within the excavation.

The 2006 excavations produced 13,572 animal bone fragments (excluding fish) distributed across 127 contexts (96 contexts Area 1; 31 contexts Area 2). Some 19.6% of the bones have been identified to species/family. The combined weight of bone from all contexts was 91.240kg from Area 1 and 56.278kg from Area 2.

In Area 1 cattle (*Bos* sp) remains make up 7.5% of the total assemblage, with sheep/goat contributing 5.74% and pig 3.8%. Sheep size (shp sz) specimens (n=3854) which probably include sheep/goat and pig, far out-number cow size (cw sz) specimens (n=1350) which might include some deer and horse although these taxa are relatively uncommon. It may be concluded that amongst the livestock, sheep were more numerous than cattle. However, it is likely that cattle made the major dietary contribution, as the meat yield per animal is significantly higher than for sheep. Equids represent 0.16% of the assemblage and were most likely remains of small ass/donkey (*Equus assinis*); deer, were mostly red deer (*Cervus elephas*), and accounted for 0.43% of the assemblage. Other domesticates encountered were dog - 0.22% (*Canis familiaris*), cat - 0.03% (*Felis cattus*) and probably domestic fowl (<5%). The Area 2 assemblage differs significantly from that of Area 1 in the greater importance of cattle, a decrease in pig numbers and increased incidence of juvenile/young dogs. Cattle bones numbered 507 and comprised c. 14% of the total assemblage. In line with this cw sz specimens were considerably more abundant (n=1098). Other domesticated species were at similar relative levels to those found in Area 1, such as sheep, goat (*Ovis aries/Capra hircus* plus shp/gt - 6.6%, equids (0.19%) and dogs (0.25%), although pigs (*Sus* sp) were less common (2.22%). Thus it appears that cattle were the predominant domesticate in Area 2 as determined by number of specimens and by weight. The data suggest that wild species were hunted at roughly similar levels in both areas, although there are notably more red deer specimens in Area 1 than Area 2.

It seems very likely that during the medieval period the people living at Noviodunum had a measure of social control over the surrounding local population, as witnessed by the organization of pastoral farming, animal breeding and butchery.

Several examples of deliberate bone modification for cultural purposes were noted. Three ovicaprine astragali showed evidence of single holes drilled through the centre of the bone anterior-posterior. The use of ruminant astragali as game pieces, fortune-telling pieces or ritual/funerary items has a long history from across the world (Bar-Oz 2001; Koerper & Whitney-Desautels 1999; Gilmour 1997).

The fish remains are proving to be one of the key aspects of the environmental programme and have already provided an unparalleled assemblage. Pit fills in Area 1 in some cases appear to be more fish than soil. In such cases, residues have been sub-sampled. A key question is whether distinct fish processing areas of the site can be identified, as opposed to fish consumption and post-consumption waste disposal areas. To date, 130 contexts have been examined, with a total specimen count of over 70,000 fragments. The fish examined from five contexts, three of which were hand collected (1020, 1054 and 1076), and two (1117 <48>, 1083 <39>) were from sieved samples (1mm mesh). All are thought to be medieval in date.

The following species were identified; sturgeon (Acipenseridae), pike (*Esox lucius*), Cyprinidae, carp (*Cyprinus carpio*), bream (*Abramis brama*), barbel (*Barbus barbus*), cf ide (*Leuciscus idus*), cf wels (*Silurus glanis*), perch (*Perca fluviatilis*), cf zander (*Stizostedion lucioperca*). The fish represented in these samples could all have come from local fishing in the Danube, with the possible exception of grey gurnard.

At the end of the 2006 season the trenches were back-filled to preserve the integrity of the deposits. In 2007 it is hoped that the excavations will resume in both areas, as well as at a selected rural site in Noviodunum's hinterland. The latter was identified during the field survey and will be examined in order to clarify its nature, and to provide pottery assemblages for comparison with the surface and excavated collections.

Bibliography:

- Bar-Oz, G. 2001, 'An inscribed astragalus with a dedication to Hermes', *Near Eastern Archaeology* 64.4, 215-7.
 Gilmour, G.H. 1997, 'The nature and function of astragalus bones from archaeological contexts in the Levant and the Eastern Mediterranean', *Oxford Journal of Archaeology* 16, 167-75.
 Koerper, H.C. & Whitney-Desautels, N.A. 1999, 'Astragalus bones: artefacts or ecofacts?', *Pacific Coast Archaeological Society Quarterly* 35, 69-80.
 Lockyear, K. 2006, 'The Noviodunum Archaeological Project (NAP)', in CCA 2006, 406-408
 Orton, C. R., P. Tyers and A. Vince 1993. *Pottery in Archaeology*. Cambridge: Cambridge Manuals in Archaeology

100. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]**Punct : Cetate**

Cod sit: 62069.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 42/2006

Colectiv: Alexandru Suceveanu – responsabil (IAB)

Sector : Basilica cu criptă („Florescu”)

Irina Adriana Achim (IAB), Irina Băldescu, Dinu Bereteu și Cristina Turcu (studenți UBB Cluj)

În campania 2006 cercetările arheologice s-au concentrat în sectorul de la N de edificiul de cult creștin, în zona denumită „podium” și au avut în vedere finalizarea săpăturilor în suprafețele deschise cu două campanii în urmă. Investigațiile de teren s-au concentrat în vechile secțiuni după cum urmează: S2 (secțiune magistrală N-S), B1 și C1, la E de S2. Am procedat la curățarea vechilor secțiuni, afectate profund de condițiile atmosferice din toamna 2005 și primăvara 2006 și de vegetația foarte abundentă. Nici o nouă secțiune nu a fost deschisă în 2006, iar cercetarea basilicii propriu-zise a fost din nou amânată pentru o campanie viitoare.

S2

În secțiunea magistrală N-S am lucrat în carourile 9-11, în interiorul podiumului, îndepărtând pământul căzut din profilele E, V și S. Proximitatea acestei zone cu bothros 2 a impus demontarea pe acest tronson a profilului E al lui S2 și crearea în felul acesta a unei suprafețe importante în spațiul cândva ocupat de caseta C1 și de colțul NE interior și exterior al podiumului.

La N de podium, în zona carourilor 14 și 15 ale secțiunii am procedat la curățarea stâncii și la demontarea unui rest de zid cu traseu N-S (Z5), slab conservat. Zidul construit din piatră legată cu pământ, măsurând 0,70 m lățime se conserva pe o lungime de aprox. 3,50 m și 0,50 m înălțime, se situa la cca. 3,00 m N distanță de podium. Se sprijinea pe zidul N al peribolosului, iar eventuala sa continuare spre N nu a putut fi reperată dat fiind faptul că insula este delimitată în această zonă de o stradă unde nu am efectuat cercetări. Au fost recuperate o mică cantitate de fragmente ceramice și o de piesă de arhitectură fragmentară din marmură albă.

A fost desființat martorul care separa S2 de caseta A2 (lățime 1,00 m). Eliminarea sa a permis degajarea cvasiintegrală a mai multor trasee de șanțuri puțin profunde, practicate în stânca nativă, servind probabil la inserția unor ziduri demantelate. Este vorba despre un șanț situat la N de zidul oriental al construcției A ce prezintă două tronsoane distincte: unul N-S (L= 1,40 m și l=0,70 m) și altul E-V identificat în 2005 pe cca. 2,00 m L și pe alți 2,00 m în campania 2006. Zidurile ale căror fundații au fost implantate în șanțurile în chestiune nu au fost identificate, fiind cel mai probabil demantelate încă din vechime. Am evocat în raportul privind campania 2005 existența unui bloc de mari dimensiuni, refolosit în structura zidului N al podiumului, „en saillie” la colțul NE al construcției denumite podium și orientat N-S, care la rândul său este implantat într-un șanț similar. Este posibil ca blocul pomenit să fi făcut parte dintr-o structură arhitectonică azi dispărută, situată la N de podium, în interiorul zonei delimitate de peribolos, ale cărei unice vestigii par a fi șanțurile de inserție a fundațiilor.

În afara structurilor descrise la E de construcția A și la baza „treptelor” de pe fațada N a podiumului a fost dezvelită complet o excavație/cavitate practică în stânca nativă. Este vorba despre o amenajare formă aprox. pătrată, cu colțuri rotunjite care măsoară 0,72 m pe axul E-V și 0,75 m pe cel N-S, precum și 0,34 m ad.

Materiale arheologice: rare fragmente ceramice (nr. inv. 344, 345, 366), o piesă de arhitectură (fragment de arhitravă, de mici dimensiuni, marmură albă); două obiecte bronz (nr. inv. 39, 48).

Caseta B1

Secțiune amplasată la S de caseta A1, la N de C1 și la E de S2, despărțită de toate celelalte secțiuni prin martori de 1,00 m. Dimensiunile sale sunt de 3,80 m pentru laturile E și V, de 4,20 m pentru latura N și de 5,30 m pentru latura S. Ca și caseta A1 a fost împărțită în patru carouri, numerotate A1, A2 pentru jumătatea nordică a secțiunii și B1, B2 pentru jumătatea sudică. Încă din campania 2004 săpătura a fost epuizată în carourile A1-A2 și a fost oprită pe stânca nativă. Adâncimea maximă atinsă este de -1,12 m față de profilul V și de cca. -1,38 m față de profilul E. Cercetările din campania 2005 s-au concentrat în carourile B1-B2.

În campania 2006 ne-am limitat doar la demontarea zidului Z1, a fostului profil E al casei, precum și la curățarea stâncii native în grund. Această ultimă operațiune a condus la punerea în evidență a unui alt șanț săpat în stâncă, orientat E-V, reperat pe cca. 4,00 m lungime, imediat la S de profilul N al casei. Acest șanț, cu lărgime variabilă, cuprinsă între 0,40 și 0,46 m era căptușit cu spătură de sist cristalin, alb, în amestec cu pământ galben și mortar de culoare albă. Extremitatea sa vestică face joncțiunea cu șanțul în care era implantat blocul de mari dimensiuni de la colțul NE al podiumului. Este posibil ca acest șanț să reprezinte re folosirea în epocă romană a unui șanț mai vechi, fapt ce ar putea justifica prezența mortarului în umplutura sa.

Zidul Z1, ale cărui dimensiuni erau de 4,75 m lungime și cca. 0,60-0,70 m lățime, conservat pe o înălțime de 0,70 m, construit din blochete de calcar și sist de proveniență locală), pandant al lui Z2, lung de 4,75 m și lat de 0,60-0,70 m, construit din piatră nefasonată, calcar și sist verde, legat cu pământ) cu traseu N-S, ce traversa B1, cât și caseta C1 au fost sacrificate pentru degajarea stâncii în proximitatea bothrosului 2.

Materiale arheologice, campania 2006: o mare cantitate de fragmente ceramice recuperate din pământul aflat sub zidul Z1 și din martorul care separa caseta B1 de C1 (nr. inv. 337, 346-356, 358-359, 363, 365 și materiale speciale 165-174); obiecte fier (nr. inv. 47); fragment de unguentarium sticlă (nr. inv. 44); trei monede bronz (nr. inv. 35-36, 38).

Caseta C1

Secțiune aflată la S de caseta B1, despărțită de aceasta printr-un martor de 1,00 m. Dimensiunile sale sunt de 5,40 m pentru laturile N și S, de 2,10 m pentru cea estică și de 2,20 m pentru cea vestică. Spre deosebire de casele A1 și B1 aceasta din urmă a fost împărțită în două carouri, A (la V) și B (la E). Săpătura a început în campania 2004 și a continuat în 2005 și 2006 cu rezultate spectaculoase.

În campania 2006 a fost demontat martorul care separa caseta B1 de C1, precum și zidul Z2, aflat în caroul A și a cărui extremitate nordică se găsea în caseta B1.

La E de Z2, în caroul B au fost conservate toate structurile arhitectonice reperate în campaniile anterioare: o platformă

parțial decopertată, construită din piatră mărunță de calcar și șist, precum și din cărămidă (lungime de 1,70 m; lărgime variabilă între 0,65 m la E și 0,24 m la V); amenajarea comporta o substructură din mortar de var, amestecat cu pământ galben și era acoperită de o lentilă de lut galben;

Z3: la N de platformă, perfect aliniat acesteia, orientat aprox. E-V (dimensiuni: L= 1,67–1,70 m; l variază între 0,43–0,48 m și s-a conservat numai pe o h de cca. 0,22 m); este realizat din piatră nefasonată, calcar și șist verde de proveniență locală;

Z4: la N de Z3, capătul său oriental se pierde în profilul N al casetei; are o lungime de cca. 2,88 m și lățime de 0,45 m; ca și precedentele este construit din piatră nefasonată, șist verde și calcar, legate cu pământ; stă pe o lătuială consistentă din pământ galben.

Dar cea mai interesantă amenajare descoperită în caseta C1 încă din 2005 este bothros 2. Este vorba despre un puț amenajat de o manieră asemănătoare celeia în care a fost săpat bothros 1 din absida basilicii paleocreștine, practicat ca și precedentul în stânca nativă. Partea sa superioară se situa la -1,73 m față de profilul N al casetei (profil care între timp a fost demontat) și la aprox. -1,46 m față de nivelul actual al podiumului.

Dacă la sfârșitul campaniei 2005 era vizibilă și a fost protejată cu carton asfaltat numai jumătatea E a puțului, în 2006 am dezvelit amenajarea în ansamblul său. Această din urmă operațiune a fost posibilă numai după demontarea matorului care susținea Z2.

Instalația măsoară 1,42 m pe axul E-V și cca. 3,30 m pe axul N-S. Pe partea sa orientală este mărginit de o dală de calcar (dimensiuni: 0,65 x 0,35 x 0,13 m), posibilă amenajare la suprafața a puțului.

Existența zidului Z2 deasupra bothrosului ne-a asigurat un profil transversal prin puț până la limita superioară a acestei din urmă instalații. Succesiunea stratigrafică este următoarea:

1. zid din blochete de calcar și șist local (Z2), legat cu pământ, pandant al lui Z1 (din caseta B1); se conservă pe o înălțime de 0,56 m și este așezat pe un
2. strat preparator de pământ galben curat între -0,56 și -0,78 m;
3. lentilă gris de cenușă, între -0,78 și -0,83 m;
4. groapă umplută cu pământ galben-cenușiu, între -0,83 și -1,32 m;
5. strat consistent de umplutură, de culoare cenușiu-gălbui, ce conține scoică mărunță, pietre și fragmente ceramice, foarte bogat în materiale arheologice, situat între -1,32 și -1,80 m unde se profilează partea superioară a bothrosului propriu-zis;
6. la S de bothros, în extremitatea profilului, se conservă un nivel de culoare cafenie, ce conține scoică mărunță, situat deasupra stâncii, între -1,40 și 1,98 m unde apare stânca nativă.

Operațiunea de golire a bothrosului s-a desfășurat în condiții de risc sporit, dată fiind adâncimea foarte mare la care acesta se găsește raportat la structurile arhitectonice conservate în proximitate. Zidurile din vecinătate au fost protejate cu bârne și panouri din lemn pentru a evita sau diminua riscul prăbușirii lor.

Am putut observa că pentru amenajarea bothrosului s-a practicat aducerea la orizontală a masivului stâncos de șist pe un perimetru de cca. doi metri în jurul puțului. Existența sau non existența unei structuri monumentale de suprafață nu poate fi validată doar de prezența blocului de calcar situat pe parte de E a bothrosului. Bothrosul are o formă neregulată, cu

un volum central de contur greu de definit, cvasicircular ce prezintă o extensie spre N. Aceasta din urmă mărește dimensiunile puțului la 3,30 m pe axul N-S, luând forma unui spațiu în declivă, strâmt, folosit probabil pentru întreținerea sau accesul la bothros. Obsevăm că stânca nativă înregistrează în perimetrul bothrosului o înclinație naturală în direcție SSE.

Umplutura puțului a fost golită pe nivele convenționale, cu recoltarea întregului material arheologic rezultat. Investigarea complexului a început de la -1,46 m față de nivelul actual al podiumului, aflat în proximitate și a continuat după cum urmează:

1. -1,46/1,69 m: strat de pământ cafeniu, afânat, cu lentile de lut, deosebit de bogat în material ceramic; oase animale;
2. 1,69/1,87 m: strat de pământ cafeniu, de consistență moale, ce conține nisip, o mare cantitate de fragmente ceramice; forma puțului se modifică începând din această zonă și devine vizibilă existența extensiei septentrionale; oase animale;
3. 1,87/2,10 m: strat de pământ cafeniu, amestecat cu nisip de granulație mare, cu scoică mărunță și fragmente ceramice; oase animale; extensia septentrională este umplută cu pământ de textură diferită, de culoare galbenă, compact și foarte dur, amestecat cu spărtură de șist; pare să fie un strat deosebit de bogat în materiale care livrează elemente de datare: fund de skyphos, cu graffito DI, dedicație pentru Zeus, recuperat de la adâncimea de -2,02 m (nr. inv. 180); din extensie N, olpe fragmentară, spartă la partea superioară, la adâncimea de 1,96–2,00 m (nr. inv. 182);
4. 2,10/2,20 m: strat de culoare gris închis, umed, foarte plastic, amestecat cu scoică și multe fragmente ceramice; oase animale; din zona orientală a bothrosului am recuperat un vas miniatural, din ceramică, de forma unei amforete miniaturale, la adâncimea de 2,12 m (nr. inv. 183);
5. 2,20/2,65 m: strat de culoare gris, invadat de apă, amestecat cu mult nisip, cioburi și scoică rară, care spre partea sa inferioară conține mai mult lut galben; este unul dintre cele mai bogate nivele în material din umplutura puțului: cap de statueta de teracotă, manieră arhaică, apollinic?, la ad. de 2,34 m (nr. inv. 186); fragment de dynos, probabil unul dintre materialele cele mai timpurii din bothros, databil în sec. VI, la ad. de 2,23 m (nr. inv. 187); fragment minuscul de vas cu firnis negru luciu metalic, cu graffito EM, la ad. de 2,48 m, în zona S a bothrosului, deasupra canalului (nr. inv. 189); fund de vas culoare gris, de tip „histrion”, la -2,48 m, recuperat din același loc cu piesa nr. inv. 189; fragment de teracotă reprezentând o protomă de cal, provenind din zona central estică a bothrosului, la -2,45 m adâncime (nr. inv. 191); teracotă de culoare gălbui reprezentând un porc, descoperită la -2,77 m în jumătatea E a bothrosului, dar la limita cu canalul de pe fundul instalației (nr. inv. 193); din ultimul strat de golire, pe fundul bothrosului lekane fragmentar, reîntregibil, databil în secolul VI, recuperat din canalul vestic al bothrosului, la -2,88 m (nr. inv. special 194).
6. 2,88/3,03 m canal în jumătatea V a bothrosului, umplut cu spărtură de șist, pământ galben și nisip, dar nu conținea materiale arheologice; reprezintă partea cea mai profundă a puțului, al cărui fund se situa la cca. -3,03 m față de nivelul actual al podiumului.

La interior putem defini două zone distincte: jumătatea estică, de formă aprox. circulară, mai puțin profundă și cea vestică, mărginită de un perete grosier tăiat vertical. Jumătatea estică atinge ad._{max} de 2,77 m față de nivelul podiumului și prezintă urme puternice de arsură în special pe perețele sudic.

Această parte a bothrosului se prezintă sub forma unei trepte sau palier (dimensiuni: 0,91 m pe axul N-S și 0,54 m pe axul E-V), cu cca. 0,20 m mai sus decât canalul vestic. Distanța dintre peretele estic și cel vestic este de 1,44 m, iar la V de palierul oriental se găsește un canal care de la partea superioară a bothrosului, practicat pe peretele sudic, unde este larg de 0,32 m; spre fundul puțului canalul se îngustează și ajunge la lărgime și profunzime echivalente, de 0,21 m.

Dala de calcar de pe marginea bothrosului pare să corijeze diferența de nivel între peretele oriental și cel occidental al puțului. Peretele E atinge h_{max} de 1,20 m în timp ce pereții S și N atingeau 1,40 m h, iar peretele vestic 1,80 m până la 2,00 m. Peretele vestic, grosso modo vertical prezintă o jumătate S rezultată dint-o falie și una N foarte moale, clivată, cu lipitură din pământ galben.

Adâncimea maximă atinsă pe fundul canalului este de 3,03 m față de nivelul podiului, ceea ce indică o profunzime medie de 1,40 m pentru bothrosul 2, jumătate din adâncimea lui bothros 1.

Imediat la S de bothros și pe marginea peretelui său sudic am reușit să conservăm și să desenăm profilul integral (mai puțin zidul în *opus spicatum* al cărui relevu a fost executat de arhitecta Irina Băldescu) al fostului profil sudic al casei, pe un tronson la V de platformă și la E de Z10. Succesiunea stratigrafică, extrem de prețioasă deoarece include și limita superioară a bothrosului, este următoarea:

- zidul în *opus spicatum*, conservat pe cca. 1,00 m înălțime, a cărui limită inferioară a fost racordată la prezentul profil și care se așeza pe un strat de

1. pământ galben, de consistență moale, pulverulent, între 0 și -0,44 m;
2. groapă de intervenție cu lut bătut, compact, amestecat cu scoică, situat între -0,44 și -0,72 m;
3. lentilă fină de cca. 0,05 m la baza gropii de la punctul 2, constituită din scoică mărunță, amestecată cu cioburi și spătură de șist;
4. strat de lut galben amestecat cu mortar de culoare albă, situat la V de platformă, probabil din patul de așteptare al acesteia din urmă, între -0,38 și -0,80 m;
5. strat de nivelare cu pământ de culoare cenușiu deschis, amestecat cu scoică mărunță, pietriș, între -0,74 și 1,30 m;
6. strat cafeniu compact, de închidere a bothrosului, compact, cu lentile de lut galben, pigmenți de arsură, scoici rare, între -1,30 și -1,62 m; acest strat suprapune perfect un bloc de calcar, gros de numai 0,05 m și lung de 0,32 m care sigila canalul din interiorul bothrosului;
7. lentilă fină de lut galben, peste bothros, între -1,66 și -1,69 m;
8. strat de pământ cafeniu închis, compact și foarte dur, amestecat cu rare fragmente de scoici, probabil de sigilare a bothrosului, între -1,69 și -1,74 m;
9. canal din interiorul bothrosului, pe peretele sudic, săpat până la -2,79 m.

Lotul ceramic recuperat din complexul închis pe care-l constituie bothros 2 se constituie dintr-un material foarte unitar, încadrabil din punct de vedere cronologic între jumătatea sec. VI a.Chr. și jumătatea sec. V a.Chr. Un procent important din fragmentele amforice poartă urme de smoolă, indiciu al unui uzaj anterior momentului când au fost depuse în bothros.

Asocierea materialului osteologic cu kylices, oenochoe, castroane și cele câteva piese miniaturale sprijină ipoteza unui complex cu caracter votiv.

Materiale arheologice, campania 2006: o mare cantitate de fragmente ceramice recuperate din umplutura bothrosului (estimate la cca. 500 de kg de cioburi, într-un stadiu avansat de fragmentare, dar reîntregibile; remarcăm preponderența amforelor, în marea lor majoritate de Thasos sau nord-egeene; amfore de Chios cu gât umflat, amfore de Chios cu argilă roșie – posibilă imitație sau Chios cu angobă albă; Lesbos roșu și gris, dintre care unele rulate; amforă de masă; fragmente diverse, unul provenind de la un vas cu figuri negre, oenochoe, castroane, lighean, ceramică grise histriană, cratere, kylix și askoi fragmentare, opaițe, castron arhaic cu pastă de culoare deschisă); o cantitate importantă de ceramică provine în campania 2006 și din stratul de nivelare? de deasupra bothrosului și din pământul de sub zidul Z2;

- o cantitate apreciabilă de oase animale (probabil specii de talie mare, bovine și suine) provenind de deasupra și din interiorul bothrosului; remarcăm totuși că în comparație cu bothrosul din absida basilicii materialul osteologic este în cazul lui bothros 2 mult mai puțin numeros. Cu toate acestea fragmentele depuse sunt cam aceleași: femur, humerus, mandibule, coarne. De remarcat absența totală a craniilor întregi bine reprezentate în bothros 1.

- mai multe obiecte din fier, provenind din bothros, precum și o monedă de bronz recuperată din pământul pus deasupra puțului pentru a-l proteja la sfârșitul campaniei 2005.[Irina Achim]

Sector: Basilica Pârvan

Mircea Victor Angelescu (MCC, IAB), Valentin Bottez (FIB, MNIR), Mircea Dabâca (IAB), Anca Timofan (MNUAI), Smaranda Fărnoagă, Alexandra Neagu (studente FIB)

În anul 2000 au fost reluate vechile săpături ale lui V. Pârvan (1) și Marcelle Lambrino (2) din zona basilicii paleocreștine de lângă latura sudică a incintei romane târzii, noua cercetare având ca scop sistematizarea vechilor săpături și a informațiilor legate de principalele complexe arheologice identificate în sector: basilica paleocreștină și relația sa cu zidul de incintă; "săpătura Lambrino" din interiorul basilicii (cuprinsă într-o secțiune de mari dimensiuni numită S1 și verificarea teoriei lui Marcelle Lambrino legată de posibila existență a unui edificiu de cult dedicat zeului Apollo Ietros suprapus de bazilică. Cercetarea arheologică în perimetrul basilicii a evidențiat o porțiune din zidul sudic al basilicii (sud-estul S1) precum și amprenta acestuia în zidul de incintă.

Ca urmare a cercetării stratigrafice efectuate în acest perimetru, sub nivelul corespunzător construcției basilicii am identificat resturile a patru clădiri: Casa nr. 1 (în colțul nord-vestic al S1, datată în sec. IV-III a. Chr.), Casa nr. 2 (în nordul S1, nedată), Casa nr. 3 (în S2, datată în perioada greacă, nivelul arhaic târziu), Casa nr. 4 (în estul S1, cercetată în 2004, amenajată într-un strat gros de lut galben), Casa nr. 5 (în S4, nedată).

În centrul S1, în stâncă, am descoperit un bothros deja cercetat. De asemenea, în 2005 am descoperit la V de „synthronos-ul” basilicii vizibile la suprafață (numită convențional basilica 2) absida unei basilici și mai vechi (numită convențional basilica 1) care are următoarele dimensiuni aproximative: deschidere de 4,57 m; 2,12 m adâncime; grosimea zidului -1,10 m). Zidăria, în *opus incertum*, a acestei abside se păstrează pe o înălțime medie de cca 0,55 m (3).

În 2006, săpăturile s-au concentrat în V (unde a fost continuată S1ext) și în N-E basilicii 2 (unde au fost deschise S5 și S6, ce urmăresc să afle cât mai multe date despre basilica 1 și despre anexa de NE a basilicii 2).

Pentru a surprinde stratigrafia în perimetrul aflat în zona intrării basilicii paleocreștine de sec. VI p.Chr., în august 2005, în partea de SV a basilicii Pârvan, a fost deschisă secțiunea S1 ext orientată NV-SE și proiectată ca o extindere a S1, fiind despărțită de aceasta printr-un martor stratigrafic cu lățimea de 1,70 m.

Cercetarea desfășurată în vara anului 2006 a urmărit continuarea investigației contextelor arheologice în această secțiune cu scopul de a surprinde funcționalitatea și caracterul zidurilor descoperite în anul anterior precum și relațiile stratigrafice între contextele cercetate și cele aflate în curs de cercetare în această campanie. De asemenea am urmărit raporturile cronologice și stratigrafice dintre cele două basilici, conexiunea acestora cu fazele incintei din colțul de SE al cetății romane târzii precum și noi date privind locuirea de epocă greacă din această zonă.

Cu ocazia săpăturilor efectuate în campania 2005 a fost descoperită în S4 fundația absidei vechi având extremitatea de SE afectată de săpăturile efectuate aici la începutul sec. XX. În campania anului 2006 s-au descoperit și cercetat alte structuri de zidărie care ne-au oferit indicii importante privind arhitectura și poziționarea basilicii timpurii: fundațiile zidurilor care reprezentau intrarea, fundațiile a patru pilaștri care alcătuiau porticul aflat la intrarea în basilică, două baze fragmentare de coloane precum și fazele constructive ale unei anexe situate în S6, la NV de fundația absidei basilicii 1 și adosate absidei basilicii Pârvan.

S1ext

În campania din 2006 am continuat cercetarea stratigrafică în secțiunea S1ext (L= 14,60 m; l= 2,30 m; orientată NV-SE), ajungându-se până la o ad._{max} de + 2,83 m (adâncimile au fost raportate la nivelul de călcare în interiorul basilicii +5,15m sistem referință Marea Neagră).

La începutul acestei campanii extremitatea sud-estică a secțiunii a fost extinsă cu 2,20m-2,50m pentru a se cerceta relația dintre laturile de SE ale celor două basilici și fazele incintei. Ca urmare a acestei prelungiri, a fost descoperită o porțiune (L= 1,20; l= min.0,20 m-max. 0,40 m) din elevația incintei romane faza A (4), care, datorită unei distrugerii, prezintă o întrerupere.

Contexte S1 ext

Zid 1 (1002 ext) - L 2,30m x l 0,70m x h 0,90m (înălțimea fundației fiind de 0,60m iar cea a elevației 0,30m). A fost descoperit la cota de + 4,70m, la extremitatea de SE a S1ext având direcția NE-SV. Fundația zidului este construită din roci de șist verde legate cu pământ alcătuit 5 asize ușor neregulate iar elevația sa, păstrată parțial, este construită în manieră *opus incertum* din fragmente de șist legate cu mortar alcătuit 3 asize. Zidul 1 continuă în S1 unde a fost surprins între metri 11-11,70, pe o lungime maximă de 0,50m fiind distrus în cea mai mare parte de săpăturile arheologice efectuate la începutul sec. XX. Traseul acestui zid reprezintă practic latura de SE a basilicii 1, marcând și închiderea porticului intrării în basilică la extremitatea sa sud-estică. Construcția sa a afectat Z 3 (1008) cu direcția ENE-VSV.

Zid 2 (1003 ext) - L= 11,50 m x l= 0,60 x h min.= 0,15 m / max. 0,80 m. Orientarea sa este SV având direcția SE-NV. Reprezintă fundația intrării în *atrium*-ul basilicii 1. Zidul

fundației a fost descoperit fragmentar datorită dezafectării acesteia înainte sau în timpul construirii basilicii 2 în sec. VI p.Chr. Tehnica de construcție utilizează fragmentele de șist local legate cu pământ alcătuit asize ușor neregulate. Datorită distrugerilor au fost descoperite trei fragmente de fundație având următoarele dimensiuni și caracteristici:

Zid 2a - L= 2,50 m x l= 0,60 m x h_{min.}= 0,44 m / h_{max.} 0,80 m, descoperit la cota + 4,72, prezintă 6 asize. Prin extremitatea sa sudică acest zid intră în relație cu zidul 1 (1002 ext), formând un unghi de aprox. 90° cu acesta.

Zid 2b - L= 0,70m x l= 0,60m x h_{min.} 0,10m / h max. 0,15m, descoperit la cota + 4,28m, prezintă 1 asiză.

Zid 2c - L 2,20m x l 0,60m x h 0,20m, descoperit la cota + 4,28m, prezintă 2 asize.

Zid 3 (1008 ext) - L= 1,50 m x l= min.0,30 m / max. 0,60m x h 0,80 m descoperit la cota de + 4,70 m. Orientarea zidului este SSE având direcția ENE-VSV. Structura constructivă a fundației sale cuprinde șisturile verzi legate cu pământ prin alternarea unui șir de fragmente medii de șist verde cu fragmente mari în 4 asize. Elevația fragmentară cuprinde aceeași alternanță pe 3 asize, ultima fiind alcătuită din roci semifasonate din calcar gri poros legate cu mortar. Din punct de vedere stratigrafic dar mai ales cronologic, se observă că acest zid este anterior zidului 1 (1002) al cărui traseu afectează o bună parte din structura lui Z3. Datarea sa ar putea fi lămurită de descoperirea unei monede în S1, în dreptul metrelor 11, unde studiul profilului relevă resturi de mortar aparținând elevației zidului 3. După îndepărtarea mortarului și curățare, aversul monedei a indicat adică emiterea sa în timpul tetrarhiei prin menționarea lui Marcus Aurelius Valerius Maximianus Herculus (285-305 p.Chr.). Moneda a fost emisă probabil la Cyzic iar circulația sa nu trece de perioada 292-313 p.Chr (5).

Zid 4 (1004 ext) - L= 1,40 m x l= 0,70 m x h min.= 0,28 m / h max.= 0,44 m. Zidul fundației a fost sesizat de la cota de + 4,70 m, având un traseu cu direcția SE-NV și orientat SE. Tehnica de construcție îmbină pe cele 4 asize fragmentele de șist verde cu roca calcaroasă gri și cărămida (ultima asiză de sus) acestea fiind legate cu pământ.

Zidul 4 este afectat în momentul construirii basilicii de sec VI p.Chr., odată cu implantarea fundației zidului de intrare al acesteia. Analizând însă traseul fundațiilor de pilaștri și implicit direcția porticului, zidul nu depășește spre SV această linie deci momentul construcției sale este același (sau relativ ulterior) cu cel al colonadei de pilaștri. Acest lucru a fost demonstrat și cu ocazia practicării unui sondaj (L= 1,00 m x l= 0,60 m) în exteriorul zidului de intrare al basilicii între m. 4,80-5,80. Un alt argument ar fi identitatea între orientarea, direcția și lățimea zidului 4 și a cele ale zidului 1 (1002 ext) care reprezintă latura de SE a basilicii 1 precum și traseul său perpendicular pe zidul 2 (1003 ext).

Totodată, analiza profilului de SV al S1 a relevat un zid fragmentar între m. 4,60-5,30 care reprezintă continuarea traseului zidului 4. Posibil acesta avea funcția unui zid de separare a spațiului în interiorul porticului unde era plasat între doi pilaștri (1012ext și 1013ext) și apoi în basilică, făcând parte, probabil, din structura *atrium*-ului.

Zid 5 (1009 ext) - L= 1,50 m x l= 0,40 m x h= 0,30 m are direcția E-V și a fost descoperit la cota de + 4,04m. Zidul este construit în cea mai mare parte din fragmente de șist verde dar și din calcar alb pe alocuri, utilizând pământ ca liant. Cele 4 asize ale sale au fost sesizate și în profilul de SV al S1. Zidul

apartine unui edificiu demantelat, aparținând probabil perioadei elenistice datorită poziționării stratigrafice și tehnicii de construcție.

Zid 6 (1019 ext) – $L = 0,90 \text{ m} \times l = 0,40 \text{ m} \times h = 0,30 \text{ m}$ a fost descoperit la cota de + 3,67 m și are direcția E-V. Este un zid foarte fragmentar construit din șisturi legate cu pământ care alcătuiesc 3 asize. Caracterul și problema apartenenței sale cronologice nu au fost încă lămurite.

În profilul de SV al S1 ext, la aprox. - 0,30 m sub nivelul de călcare în basilica 2 au fost descoperite fundațiile rectangulare a 4 pilaștri (amenajate într-un strat de lut galben) care intrau în structura porticului de la intrarea în basilica 1. Traseul acestora urmează direcția SE-NV cu orientare SV, mergând paralel cu fundația zidului de intrare în prima biserică (1003 ext). Fundațiile au fost parțial afectate de implantarea fundației zidului de intrare în basilica de sec VI d.Chr (fiind suprapuse de aceasta) care a urmărit, cu mici diferențe de direcție și orientare, același traseu. Tehnica de construcție este în general similară cu cea utilizată la celelalte fundații din structura basilicii 1. Astfel, au fost utilizate cu preponderență șisturile verzi dar și fragmente de calcar alb și galben legate cu pământ.

1012 ext – $L = 1,10 \text{ m} \times h = 0,35 \text{ m}/0,40 \text{ m}$; fundație de pilastru alcătuită din 3 asize neregulate.

1013 ext – $L = 0,95 \text{ m} \times h = 0,30 \text{ m}/0,35 \text{ m}$; fundație de pilastru alcătuită din 3 asize neregulate.

1014 ext – $L = 0,90 \text{ m} \times h = 0,35 \text{ m}$; fundație de pilastru alcătuită din 3 asize relativ regulate.

1015 ext – $L = 0,65 \text{ m} \times l = 0,12 \text{ m}$; fundație de pilastru alcătuită din 2 asize.

Analiza stratigrafică generală a secțiunii S1 ext nu evidențiază o succesiune contextuală constantă, zona fiind deranjată cu ocazia diferitelor faze de construcție, amenajare și reamenajare a clădirilor de epocă greacă și romană târzie. Aceste bulversări sunt demonstrate de structura și compoziția straturilor 1000 ext, 1001 ext, 1006 ext (înregistrate în 2005) și 1010 ext (din 2006) în care s-a descoperit material amestecat (ceramică de factură elenistică și romană târzie).

Contextul 1007 ext care cuprinde extremitatea de NV a secțiunii a fost surprins pe o lungime de 2,50 m și reprezintă un strat puternic solidificat, galben deschis, posibil nederanjat.

În acest strat au fost descoperite în campania anterioară două postamente de coloană circulare, din calcar galben. Primul postament a apărut la adâncimea de 0,25 m între m. 3-4 la cota de + 4,80 m și are un d de 0,40 m fiind destul de deteriorat. În strânsă relație cu acesta au fost descoperite mai multe cărămizi (unele dispartate) posibil aparținând unui nivel de călcare (paviment) probabil al basilicii 1. Al doilea postament deosebit de fragmentar a apărut la cota de + 4,60 m în dreptul metrelor 3, fiind descoperit parțial în profilul de SV al secțiunii. Deși traseul celor 2 postamente este puțin deviat de la traiectoria inițială se poate observa dispunerea lor în dreptul fundației de postament 1014 ext, posibil marcând aliniamentul unei colonade aparținând primei basilici.

1011 ext a fost înregistrat de la cota de + 3,60 m și fiind un strat mediu solidificat, galben-marونیu ce conține în incluziuni diferite fragmente ceramice de epocă greacă, scoici și pigmenți de cărbune. Acesta reprezintă practic ultimul context cercetat în prelungirea secțiunii până la contactul cu zidul de incintă, făcând trecerea stratigrafică la nivelurile de epocă greacă.

1016 ext reprezintă un nivel de dezafectare sesizat la cota de + 3,82 m sub forma unei dărâmturi consistente care

conține fragmente mari de șist verde. Stratul este suprapus de zidul 2c (1003 ext) și intră în profilul de NE al S1 ext. Între m. 3-4, la cota de + 3,67, stratul include câteva fragmente de chirpic neregulate care ar putea constitui continuarea laturilor dezafectate ale locuinței C3, cercetată parțial în campania din 2004.

1017 ext a fost identificat de la cota de +3,50 m fiind un strat mediu solidificat, marونیu închis, incluzând fragmente ceramice de factură greacă, scoici și fragmente de cărbune. În dreptul metrelor 7, la cota de + 3,48 m a fost descoperită o amforă fragmentară de Chios datând în epoca greacă arhaică iar la extremitatea de NV a contextului, între metri 0,00–1,50 au fost prelevate 14 monede care urmează a fi analizate și catalogate alături de cele descoperite anterior.

S5

În această secțiune ($L = 3,2 \text{ m}$, $l = 2,2 \text{ m}$, orientată E-V) a apărut continuarea absidei basilicii 1, identificată în 2005 în S4. Absida (contextul 5002), ca și în S4, se păstrează doar la nivelul fundației ($L = 2,5 \text{ m}$; $h = 0,4 \text{ m}$; grosimea zidului este probabil tot 1,1 m, ca în S4, în S5 partea sudică a absidei nefiind vizibilă). Zidul absidei este construit în mare parte din șisturi verzi și rar din pietre de calcar, legate cu mortar. Nu a fost descoperit colțul NE al basilicii 1, absida terminându-se brusc. Această biserică avea o orientare E-V, cu o deviație a axei spre N, diferită de cea a monumentului tardiv.

Săpăturile au evidențiat și un element constructiv interesant privind colțul de NE al basilicii 2. Partea inferioară a fundației este realizată din pietre legate cu mortar, deasupra fundația fiind realizată din pietre legate cu pământ. Explicația ar fi nevoia de a consolida colțul clădirii. Ceea ce în acest moment rămâne inexplicabil este întreruperea fundației la 2,5 m de colțul NE al basilicii 2, în dreptul locului unde absida basilicii 1 se întrerupe brusc. Ar putea fi vorba de o săpătură modernă, care să fi distrus atât fundația basilicii 2, cât și absida basilicii 1. Între S5 și S6 a fost descoperit un spațiu unde zidul basilicii 2 este construit din pietre de mari dimensiuni, ceea ce indică o posibilă substrucție a unui prag ce făcea legătura între anexa de N-E și biserică

Succesiunea stratigrafică stabilită de noi a surprins o intervenție modernă (contextul 5000; +5,18/+4,94 m), un strat de dărâmtură format din pământ cenușiu și pietre de dimensiuni medii (contextul 5001; +4,94/+4,73 m) pe toată suprafața secțiunii, un nivel de amenajare din lut de culoare galbenă –podea– (contextul 5004; +4,73/+4,70 m) spartă în estul S5 de un nivel de umplutură conținând foarte mult material ceramic (contextul 5005; +4,78/+4,45 m), un strat de umplutură sub podeaua de lut galben (contextul 5006; +4,70/+4,45) și un strat de nivelare brun închis, cu multe fragmente ceramice, prezent pe întreaga suprafață a S5 (contextul 5007; +4,45 m), pe care am oprit săpătura.

S6

În această secțiune (aprox. $L = 4 \text{ m}$, $l = 3 \text{ m}$, orientată N-S) am descoperit două ziduri (nordic și sudic) din anexa N-E a basilicii 2. Zidul nordic al anexei ($L = 3,5 \text{ m}$; $l = 0,7 \text{ m}$; $h = 0,7$) este construit din pietre de șist și calcar, uneori frumos lucrate (*spolia*) și legate cu pământ. La cota +5,25 m zidul prezintă o plintă lată de 0,15 m. Zidul sudic ($L = 1,5 \text{ m}$; $l = 0,7 \text{ m}$; $h = 0,3 \text{ m}$), care intersectează absida basilicii 2, este construit din pietre legate cu pământ. De asemenea am descoperit un zid ($L = 1,2 \text{ m}$; $l = 0,7 \text{ m}$; $h = 0,4 \text{ m}$), poate o fază anterioară a anexei, ce pornește din colțul N-E al basilicii 2.

Sucesiunea stratigrafică stabilită de noi a surprins un nivel de dărâmatură format din pământ și materiale de construcție (contextul 6000; +5,71/+5,30 m) în N și E S6, o intervenție modernă (contextul 6001; începând la +5,70 m și ajungând până la +4,85 m în V S6) în V, centrul și S-E S6, un nivel de amenajare –podea– din lut de culoare galbenă (contextul 6003; +5,3/+5,18 m) păstrată în N și E S6, un strat de nivelare păstrat în jumătatea E a secțiunii (contextul 6004; +5,18/+5,1 m), o altă amenajare –podea– din lut de culoare galbenă împreună substructura sa (contextul 6002; +5/+4,7 m), și un nivel de călcare –din lut de culoare galbenă– pe care au apărut materiale de construcție și pe care am oprit săpătura (contextul 6005; +4,7 m).

Cercetările efectuate în campania 2006 au condus la clarificarea unor probleme cronologice și stratigrafice restante. Noile descoperiri dar și analiza atentă a planurilor și profilelor stratigrafice au dus la teoria conform căreia, înainte de edificarea basilicii târzii, a existat și funcționat o altă biserică. Arhitectura acesteia din urmă este destul de greu de urmărit datorită distrugerilor din epocă, construcției basilicii 2, reamenajărilor, și nu în ultimul rând, din cauza intervențiilor arheologice de la începutul sec. XX.

O altă prioritate a fost datarea primei basilici. Până în prezent, singurul ajutor (cu un anumit grad de probabilitate) ne este oferit de moneda din timpul tetraheriei descoperită în structura zidului 3 (1008ext). Așa cum am menționat mai sus acest zid este evident "tăiat" de traseul laturii de SE a basilicii I. Datată la sf.sec.III – înc. sec. IV p.Chr, moneda reprezintă un *terminus post quem* pentru momentul edificării basilicii timpurii, deci nivelul II A într-o largă cronologie relativă în care construcția basilicii II reprezintă termenul final al dezafectării edificiului ecleziastic anterior.

Plecând de la această încadrare cronologică dar și de la descoperirea de sec. III-IV p.Chr, se poate face o analogie cu basilica C construită la sfârșitul sec. IV-începutul sec.V d.Chr, aparținând nivelului III B al epocii romane târzii. Cercetările arheologice care au urmărit amplasarea, funcționarea și datarea acestei basilici care a funcționat înainte de marea biserică episcopală a Histriei de sec. VI p.Chr, au identificat și o serie de structuri și amenajări aparținând sec III-IV p.Chr afectate probabil de amenajarea primei basilici (6).

Relațiile celor două basilici cu fazele incintei romane târzii, din acest sector, constituie o problemă a care va trebui rezolvată în cursul cercetărilor viitoare.

PI. 44

Note:

1. V.Pârvan, Histria VII, AARMSI, III, 1923-1924, 2.
2. Marcelle Lambrino, Les Vases archaïques d'Histria, București 1938.
3. Pentru mai multe amănunte vezi rapoartele pentru situl Istria, sectorul Basilica Pârvan din CCA 2001, 114; CCA 2002, 164-165; CCA 2003, 161-162; CCA 2004, 158-159; CCA 2005
4. C. Domăneanțu, A. Sion, *Incinta romană târzie de la Histria. Încercare de cronologie* în SCIVA 33/ 1982, p.377-394.
5. avers :efigie spre dreapta, laureat [VALMAXIMIANUS], revers ilizibil, AE, cca 28 mm, RIC V; prelucrarea și analiza numismatică au fost realizate de Ștefan Vasilică (FIB).
6. vezi CCA 2002, 2003, Istria, sector Basilica Episcopală.

Abstract:

In 2006, the excavation continued in S1 ext and offered new data concerning Basilica 1 and Basilica 2, as well. Important observations have been made for the presumed plan and chronology of the two subsequent monuments. We have identified in S5 new data for the apsis of the earlier basilica (Basilica 1), discovered the previous year. S4 offered us the opportunity to observe construction details for the late basilica (Basilica 2). The excavation continued in S6 and made possible the observation of a possible entry to the late basilica from the annex, of which we have identified only the north and south walls.

Histria¹

Alexandru Avram, Iulian Bîrzescu, Monica Mărgineanu Cîrstoiu (IAB), Konrad Zimmermann (Universitatea din Rostock), Virgil Apostol (MNIR), Alexandra Lițu, Alexandra Țirlea (FIB) studențele: Kristin Grunwald, Hendrikje Schöler (Universitatea din Rostock)

Cercetarea suprafeței de la V de templul Afroditei și monumentul C, denumită convențional e

Săpăturile de la V de templul Afroditei au fost concentrate în campania din 2006 în suprafața e/sud². Obiectivele cercetărilor din acest punct sunt: 1) clarificarea situației apărute în 2003 în sondajul g-d, 2) degajarea platformei templului pe această latură.

Anul trecut în suprafața e, la cca. 1,50 m de actualul nivel de călcare, sub fundațiile celor două încăperi din casa romane târzii, apăruseră pe alocuri zidurile unei construcții anterioare, date în epoca romană timpurie. Aceste ziduri au aceeași orientare cu cele ale casei târzii. În campania din acest an am început cu demontarea acestora din urmă atât de pe latura estică și nordică cât și a celui despărțitor din suprafața e/2005. Prin aceasta, îndeosebi suprafața e/S a fost lărgită, acum 5,25 m (N-S) x 4,48 m (E-V).

Săpăturile din e/S au început de la un nivel roman timpuriu (sec. I-III), oprindu-se pe un strat de arsură, probabil din aceeași epocă. Pentru racordarea la vechile săpături am trasat un mic sondaj la marginea e/S, orientat E-V, până la nivelul platformei templului Afroditei. În cea mai mare parte am dat de o umplutură de la săpături mai vechi (rămase încă inedite).

Singurele construcții surprinse în e/S sunt reprezentate de fundații ale „casei romane timpurii”, mai bine păstrate fiind zidul pe partea vestică și cel transversal. Pe partea estică zidurile au fost afectate de săpăturile vechi. Zidurile, din pietre de șist și relativ rar spoli, sunt legate cu pământ, au fost dezvelite parțial, pe o h de ca. 0,50 de m.

Materialul descoperit anul acesta în e/S constă în cea mai mare parte în ceramică, țigle, fragmente de teracote, câteva fragmente de sticlă, monede, etc., databile în cea mai mare parte în primele secole creștine. Pe lângă acestea au apărut câteva spoli de la monumentele de la monumentele grecești.

La sfârșitul campaniei au fost efectuate unele lucrări pregătitoare pentru campania din anul următor, respectiv s-a început curățenia la N de suprafața e, în vederea unor cercetări ulterioare.

Continuarea cercetării la S de templul Afroditei, în suprafațele A6 – B6 – B7

În 2006 cercetările arheologice s-au concentrat la S de templul Afroditei, în primul rând în vederea dezvelirii eventualelor monumente grecești și a cunoașterii limitei zonei sacre în această parte. Săpăturile s-au desfășurat în suprafețele A6, B6 și B7.

Suprafața B6

După operațiunile de curățenie, am trecut la demontarea zidurilor romane târzii înregistrate în anii trecuți. Săpătura a început de la un nivel roman târziu și s-a oprit pe nivelul stâncii de șist, profilele rezultate având o înălțime maximă de 2,85 m. Decapările și gropile de fundație succesive din epoca romană au afectat pe întreaga suprafață straturile grecești elenistice și clasice până la cele arhaice. Cu excepția zidurilor romane timpurii surprinse în partea de E și N, ce au delimitat în mare măsură suprafața cercetată (2,78 m N→S x 3,24 m E→V), nu a fost dezvelită nici o altă construcție. În colțul de SE au apărut resturi de la o varniță, legată de nivelul de locuire roman târziu.

Cele două ziduri descoperite sunt legate cu pământ și prezintă o textură asemănătoare. Aceasta constă din petre de șist și spoliile de la monumente mai vechi. Zidul de N are o fundație mai adâncă. Sub fundațiile zidurilor romane timpurii amintite ca și pe întreaga suprafață B6 este interesant de amintit un strat consistent de scoici amestecate cu fragmente ceramice și oase (h 0,10-0,20 m), datat în perioada arhaică. Sub acesta se găsește un strat de pământ brun închis cu cioburi arhaice timpurii (sf. sec. al VII-lea – inc. sec. al VI-lea), care l-a rândul său se află direct pe stâncă. Fragmentele ceramice descoperite în stratul de scoici sunt în cea mai mare parte rulate. Probabil că acest strat avea rol de drenare a apei de ploaie. Stratul de scoici a fost surprins nederanjat pe toată suprafața B6. Sporadic au putut fi surprinse mici lentile de lut galben aflate deasupra stratului de scoici. Deasupra acestui strat au avut loc numeroase decapări și nivelări târzii, ce au afectat în întregime straturile grecești postarhaice. Dintre descoperirile din straturile arhaice amintim un torso din teracotă, un fragment de aryballos din faianță, ceramică în stilul „caprei sălbatică” stilul mijlociu II, amfore de Milet, Lesbos, Klazomenai.

Suprafața A6. Suprafața cercetată anul aici a fost delimitată de zidurile unei încăperi a insulei romane târzii, ce măsoară 4,44 m (N→S) x 3,92 m (E→V). Săpăturile au început de un nivel roman timpuriu și au mers până pe stâncă, ad._{max} atinsă fiind de 1,17 m. După curățenia din primele zile, am trasat în partea sudică un mic sondaj de control (0,80 m l), orientat E–V. Stratul roman timpuriu taie aici, ca și-n B6, toate straturile până la cele arhaice. Doar în partea nordică înspre templul Afroditei, pe o porțiune foarte mică și în colțul de NE a putut fi urmărită o situație stratigrafică mai complexă. În partea de N zidul roman timpuriu din spoliile stă pe un strat de lut galben, sub acesta se observă un strat de arsură (arsura 2) și un strat cu pământ lutos cenușiu, situație des întâlnită în zona sacră îndeosebi în săpăturile vechi și care a fost pusă în legătură cu distrugerea „zonei sacre” la mijlocul sec. I a.Chr. În colțul nord-estic tot pe o suprafață mică a fost surprinsă o zonă de arsură (vatră ?) aflată pe un strat de pământ brun, datat în epoca arhaică. Sub stratul de umplutură roman timpuriu, întâlnit aproape pe întreaga suprafață A6, au apărut straturi arhaice: în partea de S, SE un strat de pământ cu scoici, ce taie la rândul lui un strat de pământ brun. Datarea acestora din urmă în epoca arhaică s-a făcut pe baza bogatului material arheologic descoperit. Amintim printre altele: cupe ioniene cu păsări, ceramică în stilul „caprei sălbatică” stilul mijlociu II, ceramică de bucătărie lucrată la roată, sticlă (millefiori), câni ioniene cu gura trilobată, amfore de Chios, Milet, Lesbos, Klazomenai, Samos, atice SOS.

Atât sub zidul de E, cât și cel de V din A6 au apărut câteva blocuri din calcar și șist care ar putea fi legate de o construcție

anterioară insulei romane timpurii. Din păcate condițiile de descoperire nu permit pe moment o concluzie cu privire la funcția lor.

Spre sfârșitul campaniei, după ce stânca de șist a fost curățată în totalitate, am putut observa în partea de SE a suprafeței A6 amprenta unei amenajări în stâncă, amenajare ce a fost dezafectată deja în perioada arhaică. Aceasta constă într-o adâncitură în stâncă (ad. 0,16 m), în vederea ridicării probabil a unui mic monument. Același tip de amenajare s-a putut observa în săpăturile mai vechi din „zona sacră” la monumentul H. Din păcate amenajarea nu a putut fi cercetată în totalitate (numai 2,70 x 1,70 m), latura estică și sudică terminându-se sub zidurile romane timpurii, încă nederanjate. Totuși o limită aproximativă este indicată de săpăturile anterioare din suprafețele A7 și A6a, unde albierea din stâncă nu mai apare. Interesant pe de altă parte este descoperirea de anul trecut din A7, ce trebuie pusă în legătură cu cea de anul acesta, respectiv mica amenajare circulară din stâncă (vezi Rap. 2005). Forma celei din acest an este însă dreptunghiulară. Poziția apropiată față de templul Afroditei (puțin spre SE) indică mai degrabă faptul că am avea de a face cu un monument legat de templu (altar ?). Faptul că a fost dezafectat foarte devreme (în prima parte a sec. al VI-lea, probabil spre mijlocul sec.) lasă loc și altor ipoteze. Spre deosebire de monumentul H, din amenajarea descoperită anul acesta nu a rămas nici un bloc sau lespede in situ.

Suprafața A6a. A6a denumesc o mică încăpăre (1,64 x 3,25 m) aparținând casei romane timpurii, aflate între A6 și B6. Ultimele săpături desfășurate aici avuseseră loc în 1992 și se opriseră pe un nivel roman timpuriu. În acel an fusese scoasă la iveală o vatră, pe care se afla coarnele unui căprior (vezi Rap. 1992). Săpăturile din acest an au mers pe o adâncime max. de 1,49 m până la stâncă, lăsând nederanjată vatra cu coarne (suprafața săpată 1,64 x 2,54 m). Unul dintre obiectivele săpăturilor din această suprafață l-a reprezentat cercetarea traseului zidului cu spoliile dezvelit în anul precedent, aflat între A7 și B7. Spre deosebire de situația din 2005, am constatat că în A6a zidul a fost în întregime demantelat în primele secole p.Chr. Groapa de demantelare a fost suprinsă pe întreaga suprafață A6a, continuându-se și înspre V. Cercetarea traseului acestui zid înspre V va continua în campaniile următoare.

În profilul sudic s-a putut observa continuarea stratului arhaic de scoici și ceramică din B6, fiind tăiat de zidul din spoliile. Deasupra acestui strat s-au păstrat mici blocuri din calcar, peste care se află un strat de lut galben, apoi fundațiile casei romane timpurii.

Suprafața B7. La S de zidul estic din B6 au avut loc mici operațiuni de îndreptare a profilelor, lucrări ce au dus la dezvelirea unui mic zid, care în raport cu insula romană târzie pare mai timpuriu, dar mai târziu decât insula romană timpurie.

Spre sfârșitul campaniei au avut loc în partea estică a B7, lângă zidul cu spoliile și bazilică, o continuare a săpăturii din 2003, plecând de la nivelul arhaic. De amintit sunt de amintit aici îndeosebi descoperiri ceramice (importuri atice, ioniene, eoliene, dar și ceramică hristiană).

Pl. 45

Note:

1. Notațiile sunt aceleași cu cele din rapoartele 1991-2005.
2. Suprafața e/S corespunde cu aproximație suprafeței I/1958 din săpăturile vechi.

Sector X

Catrinel Domăneanțu-responsabil sector (IAB), Alina Pascale, Adriana Speteanu (FIB), Ștefan Vasiliță, Theodor Ulrieru (studenți FIB)

Cercetările care se efectuează pe platoul de V al cetății, în sectorul numit convențional X, au ca scop evidențierea rețelei de „temelii olbiene” datând din epoca elenistică. Fundații de pământ (straturi alternative de argilă curată și pământ amestecat cu cenușă), care rareori au păstrat elemente de elevație, aceste temelii olbiene constituiau baza unor construcții de mai mici sau mai mari dimensiuni. Ele au fost identificate, până în prezent, doar la Olbia și Histria.

Spre deosebire de Olbia, unde săpături în suprafață au permis identificarea unor monumente având astfel de substrucții (stoa, templele lui Zeus și Apollo Delphinios, zidul de incintă), la Histria, sondajele stratigrafice efectuate în anii '50, '60, le menționează numai existența, fără a le lega între ele pentru a obține planul unei singure clădiri. Acesta este lucrul pe care am încercat noi să-l facem prin reluarea cercetărilor în zonă.

Eforturile noastre, îndreptate în această direcție, au început să dea roade. Putem afirma acum că aici se află una din arile sacre al Histriei elenistice, continuarea, poate, a celei deja postulate de Dinu Adameșteanu pentru epoca arhaică¹.

Este vorba de un sanctuar dedicat, probabil, zeiței Cybele.

Ca elemente definitorii ale sale avem până în momentul de față: un patralater de temelii olbiene (6 m/3 m), ce au fiecare o grosime de aprox. 3 m, suprapus de o dărâmătură masivă de cărămizi crude, strotire și kalyptere; un *bothros* de formă rectangulară (0,60 m/0,70 m), în interiorul unei incinte, care înconjură un spațiu deschis; între ele un „canal”, probabil neacoperit, pavat cu lespezi foarte subțiri din șist verde, ce pare să înconjoare incinta².

La aceste elemente constructive se adaugă materialul arheologic descoperit. Menționăm doar piesele cele mai importante: două statuete reprezentând-o pe zeița Cybele, una din marmură³, alta fragmentară din teracotă; un fragment dintr-un vas de calcar, decorat cu ove în relief și păstrând urme de vopsea roșie; un picior fragmentar de perirrhanterion din piatră, vas ce conținea apa lustrală și se găsea în interiorul sau la intrarea sanctuarelor grecești (el apare deseori reprezentat pe vasele attice cu figuri negre sau roșii, în scenele religioase, alături de altar și statuia de cult); două fragmente din calcar aparținând unor capitelluri ionice de mici dimensiuni; un fragment de basorelief din marmură pe care este reprezentată o parte dintr-o piesă de mobilier (un tron?); o bază cilindrică din marmură, decorată sus și jos cu un tor; un mic altar votiv din teracotă.

Noutatea pe care au adus-o cercetările din anul acesta este că patralaterul de temelii olbiene, primul descoperit, nu reprezintă fundațiile unei construcții de sine stătătoare, orientată N-S, cum s-a crezut inițial, ci este de fapt pronaosul unui templu, orientat E-V.

În concluzie, partea principală a edificiului este încă sub pământ. Sperăm că vom dispune de mijloacele materiale necesare ca să-l dezvelim în întregime.

Note:

1. Acta Historica, Roma, I, 1959, p. 8-12.

2. SCIVA, 54-56, 2003-2004, p. 98-101, fig. 6-9.

3. Gabriella Bordenache, *Sculture greche e romane del Museo Nazionale di Antichità di Bucarest*, București, 1969, cat. 39, pl. XX.

Sector Extra muros – Poarta Mare – Turnul Mare

Paul Damian, Adela Băltăc, Virgil Apostol, Nicoleta Nedelcu, Valentin Bottez, Andra Samson (MNIR).

Investigațiile arheologice din sectorul *extra muros* Poarta Mare – Turnul Mare au început în anul 2000 având ca obiectiv general surprinderea unor aspecte ale locuirii romane timpurii, eventual a celei elenistice, din perimetrul central al așezării histriote în aceste epoci. Cercetările efectuate în campaniile 2000–2005¹ au oferit date stratigrafice ale zonei și au dus la descoperirea unor edificii și alte complexe arheologice, databile din epoca elenistică târzie până în ultimul nivel roman timpuriu (nivelul I C²); până în acest moment nu avem indicii concludente pentru plasarea vreunui dintre complexe posterior ridicării incintei romane târzii (nivelul II A —din a doua jumătate a sec. III p.Chr.).

Obiectivele acestei campanii au fost cercetarea unor elemente legate de edificiul nr. 1 (detalii constructive în cele două momente cronologice identificate), detalii constructive ale străzii³ și ale incintei romane târzii, precum și elucidarea unor probleme stratigrafice. Pentru aceasta cercetarea s-a concentrat doar în suprafețele de la nord⁴, casele –A 1–2, A 1–4, B 1–4, C 1 și 4, D 2–3, trasate în anii anteriori, precum și demontarea unor martori stratigrafici dintre acestea.

Edificiul nr. 1⁵ —edificiu de mari dimensiuni aflat la N de strada de tradiție elenistică (artera b)— s-a lucrat în interiorul încăperilor definite de zidurile Z1–Z2⁶ (L7), Z3, Z5 și Z10 (L1), Z5–Z6 (L3), Z11–13 (L2). Cercetările din încăperile L7 și L3 au dus la confirmarea stratigrafiei cunoscute și din alte zone ale edificiului și în exteriorul acestuia, fiind constatată din nou prezența unei cantități considerabilă de materii organice⁷. De asemenea, au fost surprinse detalii constructive ale zidurilor Z3, Z5, Z6, cărora s-a reușit să li se cerceteze inclusiv fundațiile⁸. Pentru a verifica detaliile constructive ale zidurilor Z10⁹ și Z31¹⁰, a fost secționat o parte din pavajul p e, nivelul de funcționare al încăperii L1. Acest pavaj avea un „pat” construit dintr-un strat (gr. 0,35 m) de scoici și nisip (care conține și numeroase fragmente ceramice „rulate”), strat de pietre de diferite dimensiuni (gr. 0,50 m).

În încăperea L2 (dispusă aprox. în caseta C1) s-au practicat două sondaje. Primul în jumătatea de N¹¹ (carourile a–b/1–4) unde s-a constatat că nivelul format din placi de calcar este mărginit la S de un zid (denumit inițial p a), surprins parțial, construit din blocuri mari de calcar (legate cu mortar), iar la V și N acesta este practic „tăiat” pentru implantarea zidurilor Z11 și Z12¹². Cel de-al doilea sondaj s-a efectuat în jumătatea de S (carourile c–d/1–2) pentru a se cerceta detalii ale zidurilor p a, Z13 și ale podelei de tip *opus signinum* (pavajul p d). Astfel, s-a putut observa că zidul p a este refolosit ulterior în substrucția pavajului corespunzător funcționării zidurilor Z11–12. Podeaua de tip *opus signinum* este formată din pietre de dimensiuni mici legate cu mortar. Cercetările de aici confirmă ipotezele noastre despre planimetria acestei încăperi în cele două faze de funcționare ale edificiului nr. 1¹³.

Cercetările din caseta A4 au adus noi indicii despre întinderea edificiului nr. 1. Astfel, a fost cercetat un nou zid, Z34¹⁴, perpendicular pe Z30 (considerat de noi ca fiind limita

de V a edificiului). Este posibil ca acest zid să fi funcționat doar în primele faze ale edificiului.

Strada. Cercetările efectuate în casetele D2–3 au adus elemente noi în ceea ce privește strada de factură elenistică¹⁵ utilizată și în epocă romană, care reprezintă elementul central al primelor două nivele surprinse în acest perimetru (nivelele IA și IB). S-a putut cerceta canalul de sub această stradă (canal nr. 1, orientat ca și strada E–V) construit din plăci de calcar de Babadag. S-au observat două plăci așezate vertical¹⁶ foarte bine îmbinate pe lângă placa¹⁷ de pe fundul acestuia. Spre S a fost surprins un bloc de calcar¹⁸, dispus ușor oblic, față de canalul nr. 1, care ar putea veni dinspre edificiul nr. 2, astfel încât, se poate presupune că în acest punct ar fi putut exista un punct colector.

Canal nr. 2¹⁹. La demontarea matorului dintre casetele D 2–3 a fost surprinsă o porțiune²⁰ din traseul canalului nr. 2²¹, construit din plăci de calcar și pietre fasonate legate cu mortar foarte fin (alb-nisipos, var pietricele de râu). Traseul acestuia este paralel cu cel al canalului nr. 3²², între ele fiind surprins un strat de pământ galben maroniu compact. În interior se observă aceeași manieră de construire ca cea surprinsă în caseta G3 (mortar hidrofug²³).

Pentru verificarea informațiilor din campaniile anterioare s-au efectuat sondaje prin amenajarea denumită convențional Cpl 9²⁴, în casetele B3–4 și C4, până la cote de –2,00–2,15 m, unde s-a atins nivelul pânzei freatice, confirmându-se elementele stratigrafice surprinse anterior și în alte zone la V de canalul nr. 3²⁵.

Zidul de incintă al cetății romane târzii. Cercetările s-au efectuat în zona turnului și a curții (aprox. în perimetru încăperii L7 a edificiului nr. 1), deoarece indiciile anterioare conduceau spre o posibilă contemporanitate a bastionului și turnului porții mari. Cercetările din această campanie indică faptul că plinta curții este perpendiculară pe un zid mai vechi²⁶, turnul nu are plintă, ci este construit direct pe un strat de pământ în care sunt așezate pietre cu dimensiuni medii, peste care sunt dispuse blocuri spoliolate de dimensiuni mari. Aceeași tehnică se observă și sub curtină, în perimetrul cercetat din caseta –A1. Astfel, se confirmă informațiile din cercetările anterioare, și anume că bastionul Porții Mari este construit ulterior ridicării incintei²⁷.

Note:

1. Despre cercetările arheologice întreprinse aici vezi P. Damian, Adela Băltăc, *Date preliminare despre cercetările arheologice din sectorul extra muros Poarta Mare –Turnul Mare* (2000–2004), în SCIVA 54–55, 2003–2004, p. 131–147 cu completările din CCA 2006, p. 195–197.
2. Pentru siglele cronologice de la Histria vezi Al. Suceveanu, *Histria VI*, p. 13–39; 75–92.
3. Este vorba de o stradă de factură elenistică utilizată și în epocă romană, a cărui traseu este parțial cunoscut și din cercetările intramurane (vezi Al. Suceveanu, *op. cit.*, p. 76–79, fig. 48); pentru porțiunea surprinsă în exteriorul incintei cetății târzii vezi P. Damian, Adela Băltăc, *op. cit.*, p. 138–139, fig. 2, 4/a–b.
4. Pentru sistemul de săpătură din acest sector vezi CCA campania 2000, p. 117; P. Damian, Adela Băltăc, *op. cit.*, p. 136 și fig. 2.
5. Suprapus de zidul incintei târzii, era cunoscut parțial din cercetările efectuate în cetate între anii 1949–1952, fiind denumit „edificiul roman construit în manieră greacă”. Din

acest edificiu, cu intrarea pe latura de E, orientată față de una dintre străzile care leagă Piața Mare de Terme I (Gr. Florescu, *op. cit.*, p. 108), au fost cercetate trei încăperi (*Ibidem*, p. 107–108 și fig. 12, 30). În cercetările întreprinse de noi în zona extramurană au fost surprinse mai multe încăperi, fiindu-ne foarte greu să spunem, în stadiul actual al cercetării, care sunt relațiile acestora cu cele cercetate în cetate.

6. Siglele folosite corespund celor de pe planul general de săpătură (vezi P. Damian, Adela Băltăc, *op. cit.*, p. 136, fig. 2).

7. Vezi CCA 2006, p. 196.

8. Toate aceste ziduri sunt construite din pietre de dimensiuni medii legate cu mortar fin (din var, nisip). Fundațiile: Z3 = 0,40 m, Z5 = 1,20 m, Z6 = 1,36 m. Pentru alte detalii legate de aceste ziduri P. Damian, Adela Băltăc, *op. cit.*, p. 143.

9. Aceste două ziduri pot fi definite ca fiind construite „în manieră greacă”, deși s-a constatat utilizarea mortarului în fundație și între rosturile blocurilor de calcar la construirea zidului Z10.

10. S-a constatat că zidul Z31, din care se poate vedea doar față de N, este construit din blocuri mari de calcar, având ca liant lut ars. De asemenea, acesta se pare ca are cel puțin două faze de funcționare, un gol de intrare? (l = 60 m) fiind ulterior umplut. Dimensiuni surprinse: L = 4 m, l = 0,44 m, h = 1,60 m. Cercetarea a fost oprită din cauza nivelului ridicat al pânzei freatice.

11. Acolo unde în campania anterioară ne-am oprit pe un pat de pietre, presupuneam existența unui nivel de funcționare al edificiului.

12. Despre aceste ziduri și cronologia lor vezi *Ibidem*, p. 139–145.

13. *Ibidem*, p. 139, 143–144.

14. Zid, orientat V–E, construit din șisturi legate cu pământ, surprins doar la nivelul fundației, este demantelat spre E. Dimensiuni surprinse L = 0,83 m, l = 0,46 m, h max = 0,30 m.

15. În cercetările anterioare se observase că în caseta D2 (carourile a–d 3–4) traseul străzii se întrerupea brusc, plăcile fiind dislocate cel mai probabil odată cu construirea străzii corespunzătoare canalului nr. 3 (vezi *Ibidem*, p. 145–146).

16. Dimensiuni surprinse: placa dinspre S h = 0,85 m, l max = 0,22 m; placa dinspre N h = 0,58 m, l = 0,22 m.

17. Dimensiuni surprinse: L = 1,34 m, l = 1 m, gr = 0,24 m.

18. Dimensiuni surprinse: L = 0,90 m, l = 0,18 m, gr = 0,18 m.

19. *Ibidem*, p. 142.

20. L = 3,96 m, l = 1 m, h = 0,48 m.

21. Despre acest canal vezi *Ibidem*, p. 142. În acest moment traseul acestuia este surprins pe o L = 28 m.

22. Denumit convențional Cpl 4, canalul este surprins pe o L de 25 m, orientat N–S, dispus în casetele A–E3 și F2, traseu relativ paralel cu al zidului de incintă târziu. Pentru detalii vezi *Ibidem*, p. 145–146, fig. 2, 5/a și d.

23. *Ibidem*, p. 142 și nota 70.

24. mire dată unei amenajări compusă din pietre de dimensiuni medii, fragmente tegulare și ceramice, surprinsă încă din campaniile anterioare în unele dintre casetele de la V de canalul nr. 3. Vezi CCA campania 2003, p. 160–161; CCA campania 2005, p. 196.

25. P. Damian, Adela Băltăc, *op. cit.*, p. 138.

26. Denumit convențional Z35, orientat N–S, este construit din pietre, chiar spoli, legate cu pământ. Dimensiuni surprinse: L = 0,86 m, l = 0,49 m, h max = 0,88 m.

27. Histria I, p. 99– 106; Catrinel Domăneanțu, *Die spätrömische Festungsmauer von Histria*, Xenia 25, p. 265–283.

Abstract:

In 2000, research began on the area outside the late city precinct wall, located between the Great Gate and the Great Tower, with the purpose of studying the early Roman city – possibly the Hellenistic city, but also to bring out, from a tourist's point of view, a part of the central area of the city. The area has suffered many interventions after the building of the precinct wall (238 A.D.), and especially from 1914 onwards, with the beginning of the archaeological excavations at Histria. The 2000 – 2005 research works have brought to light three buildings and a number of complexes, most of them to be dated before 238 A.D.

This field campaign's objectives were the research of certain elements of Building no. 1 (construction details from both chronological phases identified for this complex), construction details of the street and the late Roman precinct wall, as well as clearing a series of stratigraphical problems.

Building no. 1 – we have investigated the construction details of several walls by excavating down to the foundation level. We have also undertaken sounding excavations in order to verify the construction technique used for several pavements (= functioning levels) identified inside several rooms, and the area's stratigraphy. We have thus identified new clues regarding Building no. 1's extension to the west.

The street. We have identified construction details of the street and of the collection sewer underneath it, as well as a water collection point.

Sewer no. 2. This sewer has been only partially investigated when a baulk was cleared. The sewer has been identified on a length of 28 m, and its trajectory is parallel to that of Sewer no. 3; also, between them we have identified a layer of compact yellow-brownish earth.

The late Roman precinct wall. This year's results indicate that the wall's plinth is perpendicular on an older wall, that the tower has no plinth and is built directly on a layer of earth in which were laid medium-size stones superposed by large *spolia*. The same technique is recognizable under the wall, in cassette A1. Thus was confirmed the information yielded by previous excavations, according to which the Great Gate's bastion was built after the construction of the precinct wall.

Basilica extra muros

Viorica Rusu-Bolindeț – responsabil de sector (MNIT), Alexandru Bădescu (MNIR), Raluca Milea (absolventă UBB Cluj), Carmen Rogobete, Cristina Turcu, Maria Puriș, Ștefan Timofte, Dinu Bereteu (studenți UBB Cluj)

Cercetările arheologice ale singurei basilici creștine timpurii din zona extramurană a Histriei au fost reluate în anul 2005¹, ele nefiind însă de mare amploare. S-a început secționarea anexei de NE a basilicii, în vederea obținerii de informații legate de cronologia și funcționalitatea acesteia. Întrucât în zona absidei anexei, pe o porțiune de 3,00 m, stratigrafia nu a fost deranjată de intervențiile anterioare asupra monumentului², păstrându-se *in situ* bolta prăbușită și fragmente de țigle și olane de acoperiș aparținând ultimei faze ale acesteia, s-a trasat o secțiune de 6,15 x 1,25 m, orientată E-V, pe jumătatea ei nordică. După îndepărtarea elementelor

aparținând ultimului nivel al anexei, s-a constatat existența unei alte faze a acesteia, reprezentată de prezența fundațiilor a două ziduri, orientate N-S, respectiv E-V, care constituiau colțul nord-estic al unei construcții rectangulare. Fundația zidului orientat N-S a fost găsită la 0,50 m de extremitatea estică a absidei. A fost dezvelită pe lungimea de 1,00 m (ea continuă însă înspre S, pe jumătatea necercetată a secțiunii făcute în absidă), are l= 0,60 m și se afla la -0,35 m ad. Este constituită din pietre de dimensiuni mari, de calcar, bazalt și șist, prinse cu lut. Din ea s-au păstrat două asize. Peste ea a fost așezată direct fundația anexei absidate. Cealaltă temelie, a zidului orientat E-V, s-a păstrat numai pe lungimea de 1,60 m, restul ei fiind distrus de săpăturile arheologice anterioare efectuate în anexă. Lățimea ei este vizibilă numai pe 0,25-0,30 m, deoarece fundația zidului orientat similar al fazei ulterioare a anexei (cea absidată) a suprapus-o parțial, pe porțiunea indicată. Acest nou element constructiv descoperit ne indică faptul că anexa a avut o formă rectangulară într-o fază anterioară. Din păcate, datorită distrugerii stratigrafiei în jumătatea vestică a anexei de NE de către săpăturile anterioare, nu am putut face o corelație între fazele acesteia și cele ale basilicii, respectiv nu am putut afla dacă anexa nord-estică de formă rectangulară este legată de prima fază a basilicii (în care aceasta era triabsidată) sau numai de cea de-a doua, când monumentul a devenit o biserică cu o singură absidă, căreia i s-au adăugat anexe pe laturile de S, respectiv NE. Cercetarea arheologică nu a fost încheiată, ea urmând să fie continuată în campania viitoare.

Secțiunea V-E

S-a continuat cercetarea arheologică pe cei 15 m inițiali ai secțiunii, în vederea finalizării dezvelirii monumentelor antice din această zonă. Datorită intemperiilor, pe suprafața cercetată în anul trecut s-au prăbușit profilele de S și de V. Acest lucru a necesitat, pe de o parte, un volum foarte mare de muncă pentru scoaterea pământului căzut din profile, iar pe de altă parte, extinderea lățimii secțiunii SI cu 0,60 m spre S, respectiv prelungirea ei cu 0,80 m spre V, dimensiunile ei fiind acum de 40,80 x 5,20 m.

Obiectivul principal al campaniei anului 2006 l-a constituit cercetarea locuințelor elenistice din extremitatea vestică a secțiunii³, precum și continuarea adâncirii în suprafață pe cei 15,80 m inițiali ai ei, în vederea finalizării cercetării în această zonă.

Rezultatele cercetării arheologice din campania 2006 se pot urmări prin complexe dezvelite:

Clădirea în *opus graecum*

Ca urmare a extinderii secțiunii spre S, din edificiul în discuție s-a mai descoperit o porțiune, dimensiunile cunoscute ale acesteia fiind acum de 5,40 x 2,40 m. S-au putut observa de asemenea și modul de dispunere al plăcilor de calcar de pe fațadele de N, respectiv E, ale clădirii. Astfel, pe latura nordică, două dintre plăcile lungi (cu lungimile de 1,38, respectiv 1,60 m) și placa dintre ele pusă pe cant (0,36 m) lipsesc, locul lor fiind vizibil ca urmare a structurilor de zidărie pe care le îmbrăcau în exterior. Pe latura estică, s-a dezvelit total o placă lungă (de 1,72 x 0,20 x 0,76 m), una pusă pe cant (cu dimensiunile de 0,20 x 0,76 m), precum și începutul unei alte plăci lungi, care continuă sub profilul sudic. Linia interioară a zidurilor clădirii, ca și tehnica de construcție (*opus incertum*, din pietre de calcar, gresie și bazalt legate cu mortar) s-a conturat și mai clar datorită adâncirii cu cca. 0,20 în stratul de dărâmare al acesteia. Din acest strat s-a scos o cantitate mare

de tencuială pictată policromă. Totodată, s-a mai dezvelit o parte din fundația clădirii, care acum măsoară 1,70 m. Este constituită din pietre de dimensiuni variabile, aruncate în groapa de fundație, peste care s-a turnat mortar. Nu s-a ajuns încă la baza construcției, dezvelirea ei va continua în campania viitoare.

Porticul elenistic târziu

Ca urmare a extinderii profilului sudic, a mai fost descoperită parțial încă o coloană spre SV, oferindu-ne astfel certitudinea că porticul elenistic continuă atât spre NE, cât și spre SV. Lungimea cunoscută a lui este acum de 10,20 m.

Coloana nr. 5 are dezvelite numai latura sudică a bazei (de 0,50 x 0,22 m) și a tamburului (cu dimensiunile de 0,26 x 0,20 m), adâncimea la care ele apar fiind de -2,22 m (baza), respectiv -2,01 m (tamburul). Ea se află la 2,10 m spre SV de coloana nr. 1, o distanță similară fiind între coloanele nr. 3 și nr. 4⁴. Baza este din calcar, cu laturile neglijent cioplite, în timp ce tamburul este din același tip de calcar cochilifer ca și coloanele nr. 1 și nr. 2. O situație foarte interesantă ne-a fost oferită de observarea pe profilul sudic, deasupra tamburului coloanei în discuție, a unei amprente care are aceleași dimensiuni ca și tamburul din calcar al acesteia – ar putea fi negativul unui tambur din lemn, care ar fi completat restul tamburilor coloanelor porticului elenistic⁵.

Clădirea căreia îi aparține porticul

În campania precedentă am prezentat și discutat, cu titlu de ipoteză de lucru, ceea ce consideram a fi o posibilă clădire căreia i-a aparținut porticul de perioadă elenistică târzie⁶. Continuarea dezvelirii acestei clădiri ne-a confirmat ipoteza postulată anterior. Astfel, ca urmare a extinderii spre S a secțiunii V-E, a mai fost descoperită o porțiune din zidul orientat NV-SE, care acum are lungimea dezvelită de 6,00 m. Totodată, la extremitatea estică a aceluiași zid, s-a observat că temelia continuă spre N-E cu 0,60 m, intrând sub canalul roman care aparține fazei I B-C⁷. Întrucât temelia respectivă depășește fundația zidului orientat N-S (pe care îl consideram ca fiind colțul clădirii căreia îi aparține porticul) înspre NE, este posibil să avem o compartimentare a construcției respective, ceea ce, date fiind dimensiunile dezvelite ale acesteia (6,00 x 2,50 m), prezența acestei compartimentări, precum și faptul că ea continuă atât spre NE, cât și spre S-V, ne sugerează existența unei clădiri impresionante, posibil un edificiu public.

În campania anului 2006 am continuat să ne adâncim și în interiorul clădirii căreia i-a aparținut porticul de perioadă elenistică târzie. Am descoperit o amenajare de pietre de formă aprox. rectangulară, cu dimensiunile de 1,00 x 0,90 m, care a fost amplasată aproape de colțul nord-estic al construcției, respectiv la cca. 0,10 m S de zidul orientat NV-SE, paralel cu acesta cu una dintre laturi, în timp ce latura perpendiculară este aproape lipită de temelia zidului orientat N-S. Amenajarea respectivă (care ar putea fi o fântână dacă nu ar avea dimensiunile așa de mici!) este constituită din unul sau două rânduri de pietre de calcar de dimensiuni variabile, prinse cu lut, iar în adâncime, de asemenea s-a observat că nu are decât două asize. Interiorul acestei amenajări a fost golit până la -3,50 m adâncime, în umplutura ei fiind observate straturi de lut galben amestecate cu pigmenți de arsură, fragmente foarte mici de calcar, sporadic șist. Singurul material arheologic descoperit deocamdată – golirea completă a ei nu a fost posibilă datorită spațiului foarte îngust – a fost partea superioară a unei amfore-figaretă.

Tot în interiorul clădirii căreia îi aparține porticul, la 1,40 m spre SV de latura internă a zidului orientat N-S al acesteia, a fost descoperită o vatră de foc interesantă. Ea a fost amplasată în jumătatea superioară unui chiup, care a fost întors cu gura în jos. Dimensiunile acestuia au fost: diametrul corpului = 0,84 m, d_{guri} = 0,35 m. Adâncimea la care a fost dezvelită partea superioară a vetrei a fost de -2,87 m, gr. stratului de chirpic al vetrei fiind de 0,15 m; restul chiupului, până la ad. de -3,17 m, a avut un strat de umplutură constituit dintr-un pământ brun-gălbui, amestecat cu pietre de mici dimensiuni.

În această etapă a cercetării, este greu de precizat funcționalitatea amenajării de pietre, precum și care a fost raportul cronologic dintre cele două complexe arheologice descoperite în interiorul clădirii căreia îi aparține porticul de epocă elenistică târzie, ele fiind găsite numai în suprafață, fără diferențe de adâncime și fiind foarte apropiate una de alta. Cercetările arheologice vor continua în spațiul în discuție, sperăm cu posibile clarificări ale funcționalității și cronologiei complexelor arheologice constatate.

Deocamdată, nu avem alte informații care să ne ajute la precizarea unor repere cronologice mai stricte decât am făcut-o în raportul precedent – respectiv sec. I a.Chr. – I p.Chr. Prelucrarea materialului arheologic sperăm că ne va ajuta în acest sens.

Locuința elenistică anterioară porticului

Denumite convențional de noi, în raportul preliminar al campaniei anului precedent, locuințele L1 și L2⁸, vestigiile respective par a constitui, în acest stadiu al cercetării, o locuință concentrată în colțul extrem sud-vestic al secțiunii V-E, care a avut două faze de locuire.

În faza I = cea mai veche din punct de vedere cronologic, din locuința în discuție am descoperit o singură încăpere, mai precis colțul ei NE (3,20 x 2,60 m), restul ei continuând sub profilele de V și de S. Cele două temelii de ziduri care delimitează colțul nord-estic al locuinței sunt constituite din pietre de calcar și gresie, prinse cu lut. Latura estică a locuinței L1 (2,50 x 0,45 m) este mai bine definită prin marcarea liniilor interioară și exterioară a fundației zidului cu blocuri de calcar de dimensiuni mai mari, dintre care unul este pus pe cant în interior pentru a delimita colțul nord-estic. Latura nordică, cu dimensiunile de 3,30 x 0,45 m, are în compunere pietre de calcar de mai mici dimensiuni, care delimitează însă clar liniile zidului. Din ambele fundații au fost dezvelite, deocamdată, câte două asize. De asemenea, se pare că spolia folosită în structura fundației zidului estic al lui L1⁹ ar putea reprezenta un prag al locuinței în discuție, fapt pe care îl postulăm ca ipoteză de lucru, până la dezvelirea ei completă.

În interiorul încăperii delimitate din locuința L1, la 2,00 m V de colțul ei nord-estic, paralel cu fundația zidului său nordic și la 0,06 m S de aceasta, a fost descoperit un cuptor menajer dezafectat. Acesta avea dimensiunile de 0,86 x 0,92 m, a fost găsit la adâncimea de -2,25-2,35 m și era orientat cu gura spre S. Avea o formă aprox. pătrată, gura de alimentare având o formă circulară. A fost construit din lut cruțat, din latura sa nordică păstrându-se un perete din chirpic de 0,40 x 0,10 m.

În faza a II-a, locuința L1 pare să fi fost recompartimentată – de-a lungul profilului vestic am delimitat traseul unui perete despărțitor (?), care s-a conturat numai prin prezența unor pietre care marcau linia a acestuia (inclusiv colțul sud-vestic al camerei), elevația fiind, probabil, din lemn. În această fază, cuptorul amintit mai sus a fost dezafectat, în colțul nord-estic al

locuinței fiind amplasată o vatră de foc, cu conturul delimitat de pietre. A avut dimensiunile de 1,00 x 0,70 m, se delimita clar prin urme puternice de arsură și cenușă și pe ea au fost descoperite două funduri de amfore refolosite, în care se aflau resturi organice arse.

În aceeași perioadă, locuința în discuție a avut și o anexă (inițial considerată de noi ca fiind altă locuință/încăpere, denumită L2), spre NE. Reconsiderarea funcționalității ei a fost determinată de faptul că, spre deosebire de încăperea L1, care avea laturile clar delimitate de fundații din piatră, construcției în discuție nu i-am putut preciza pereții (cu excepția peretelui de V, comun cu locuința L1), conturul ei fiind indicat de un pat relativ compact de pietre de diferite dimensiuni și de cioburi rulate. În colțul nord-vestic al acestei amenajări, paralel și la cca. 0,10-0,15 m de zidul orientat N-S al locuinței L1, au fost descoperite contururile a două vetre, cu diametrele de 0,50, respectiv 0,70 m, care se aflau una lângă alta. În centrul acestora au fost găsite, refolosite ca suporturi, două guri de amfore – una cu gura în sus, alta orientată invers – în care au fost puse bazele amforelor respective. În interiorul uneia dintre aceste baze au fost găsite resturi organice arse.

Încadrarea cronologică a elementelor constructive amintite mai sus o putem formula deocamdată numai pe baze stratigrafice: relația dintre porticul de perioadă elenistică târzie și locuința elenistică este clară – aceasta din urmă este anterioară porticului deoarece fundația zidului orientat N-S al locuinței L1 merge sub patul de așteptare al coloanei nr. 1 a porticului. Monedele descoperite pe ambele nivele ale locuinței sunt în curs de prelucrare, prin urmare vom putea face încadrări cronologice mai precise în momentul în care vom avea mai multe date în acest sens.

Materialele arheologice găsite în anexa de NE basilicii *extra muros* au fost puține, majoritatea lor provenind din straturile deranjate de săpăturile anterioare. Din secțiunea V-E, au fost găsite 21 de monede, în general din bronz, care sunt în curs de prelucrare. De asemenea, au fost găsite multe fragmente de vase sau de ochiuri de fereastră din sticlă, obiecte din bronz prelucrate sau în curs de prelucrare, bavuri, creuzete (provenite din umpluturile cuptoarelor care au aparținut atelierului de prelucrare a metalelor)¹⁰, obiecte din fier, oase de animale în curs de prelucrare și prelucrate (ace de păr și de cusut), numeroase fragmente ceramice (opaițe, amfore, farfurii și boluri de import – *Eastern Sigillata* etc.). Prelucrarea lor este în curs.

În campania viitoare vom continua adâncirea în cei 15 m inițiali ai secțiunii V-E, precum și în anexa de NE a basilicii *extra muros*, în vederea finalizării cercetării.

Note:

1. O sinteză cu privire la istoricul cercetărilor basilicii *extra muros* și a necropolelor aferente acesteia, precum și a stadiului informațiilor cunoscute de noi ca urmare a investigațiilor făcute în anul 2001 la acest obiectiv la Viorica Rusu-Bolindeț, Al. Bădescu, *Histria. Sectorul basilica extra muros*, SCIVA 54-56, 2003-2005, București, 2006, p. 103-130.
2. Anexa de NE a fost cercetată parțial în anul 1955, vezi Em. Condurachi și colab., *Șantierul arheologic Histria*, MCA 4, 1957, p. 22, pl. IV, când s-a dezvelit numai extremitatea ei estică, legată de curtea basilicii; Em. Popescu a făcut, în anul 1956, o secțiune longitudinală de 3 x 0,80 m, orientată E-V, prin care a încercat să surprindă relația dintre umărul de N al basilicii și zidurile anexei de NE, acțiune care nu a fost

încununată de succes datorită distrugerii stratigrafiei de prezența unor gropi moderne – vezi D. M. Pippidi și colab., *Rapport sur l'activité du chantier d'Histria en 1956*, MCA 5, 1956, p. 292, fig. 4.

3. Informații preliminare cu privire la vestigiile elenistice descoperite în campania precedentă în CCA 2006, p. 199-200.

4. Descrierea amănunțită a coloanelor porticului elenistici târziu în CCA 2005, p. 197-199.

5. Probabilitatea ca ceilalți tamburi ai coloanelor porticului elenistic să fie din lemn a fost semnalată de noi, ca ipoteză de lucru, în CCA 2005, p. 199 și nota 5.

6. CCA 2005, p. 199.

7. Canalul roman de epocă romană timpurie a fost prezentat în CCA 2003, p. 157; CCA, 2004, p. 199.

8. CCA 2005, p. 199-200.

9. Vezi descrierea acestuia în CCA 2005, p. 199.

10. Referirile la activitatea acestui atelier în CCA 2003, p. 157-158, CCA 2004, p. 198-199.

Industria materiilor dure animale descoperită în Sectorul Basilica extra muros

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Săpăturile arheologice efectuate în cursul anului 2004 la Istria în sectorul *Basilica extra muros* de către un colectiv sub conducerea dr. Viorica Rusu-Bolindeț¹ au condus la recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). Acesta ne-a fost pus la dispoziție pentru o analiză detaliată de către șefa sectorului respectiv în octombrie 2006, inițindu-se astfel studiul sistematic al artefactelor din MDA în proveniență din sectorul respectiv al binecunoscutului sit vest-pontic; aceasta este, de altfel, o premieră la nivelul întregului sit. Adresăm și cu această ocazie mulțumirile noastre dr. Viorica Rusu-Bolindeț pentru colaborarea oferită cu deosebită amabilitate.

Piesele, descoperite (după datele avute la dispoziție) în contexte secundare, de abandon, provin din gropile și din apropierea unor complexe (cuptoare) pentru reducerea minereului de fier, databile în sec. I-II A.D. (a se vedea datele din repertoriu). Este vorba de: unelte (netezitoare de os); obiecte de port (ace de păr de os); eboșe sau resturi de prelucrare (coarne de vită și de ovicaprine). Efectivul total este de 31 piese (N total = 31), iar structura tipologică include: categoria I: Unelte: Netezitoare pe metapodii de vită (N = 11); Categoria III: Piese de Port/Podoabe: Ace de păr de os (N = 9); Categoria V: Diverse: A Piese tehnice: 1 Materii prime; 2 Eboșe; 3 Deșeuri (N = 11).

Identificarea pieselor se face pe baza indicativului compus din sigla sitului și a sectorului și numărul de ordine (exemplu: HST-BEM 3). Artefactele desemnate de noi, în mod generic, cu termenul de „netezitoare” (datorită apropierii lor morfologice de piesele eneolitice folosite la modelarea ceramicii) sunt realizate pe metapodii epifizate de vită (*Bos taurus*) sau reamenajate pe segmente de piese fracturate în timpul folosirii la nivelul părții meziale. Ele au fost obținute prin cioplirea razantă, intensă și precisă, a fețelor anatomice ale metapodului, în scopul obținerii unei suprafețe centrale plane; pe aceasta s-au amenajat, prin percuție indirectă, utilizându-se probabil un vârf metalic (de fier), șiruri rectilinii sau ușor curbe de impresiuni triunghiulare cu latura de cca 1 mm, obținându-se astfel o suprafață abrazivă; această amenajare împiedica,

totodată, aderența rapidă a resturilor de prelucrare. Utilizarea intensă producea tocirea părții active, care era reamenajată prin cioplire sau raclaj axial și refacerea șirurilor de impresiuni. Se recurgea și la amenajarea celorlalte fețe ale osului, care păstrau încă suprafețele anatomice. În mod frecvent se producea fracturarea artefactelor la nivelul părții meziale; în acest caz, dacă lungimea păstrată permitea, se proceda la reamenajarea părții active în același mod. Astfel, se ajungea ca o piesă să aibă una-patru fețe active, amenajate și utilizate succesiv. Din punctul de vedere al funcționalității, este, probabil, vorba de unelte folosite în procesarea materiilor suple de origine organică: curățirea și omogenizarea grosimii pieilor de animale sau scămoșarea țesăturilor (dărăcit?). Studiul microscopic al urmelor de uzură, identificarea analogiilor și accesarea extensivă a surselor bibliografice vor contribui la formularea altor precizări. După numărul fețelor (părților active) putem distinge subtipurile: cu o parte activă (N = 4); cu două părți active (N = 4); cu patru părți active (N = 2); subtip nedeterminabil (N = 1). Aceste subtipuri reflectă, desigur, stadiul utilizării artefactelor.

Acele de păr de os sunt apariții banale în contextele arheologice de epocă romană databile în sec. I-III A.D. (fig. 3). Ele sunt piese fasonate integral, confecționate din fragmente de oase lungi de bovine (*Bos taurus*) prin cioplire, tăiere cu ferăstrăul, raclaj axial intens. Culoarea brun-deschis sugerează aplicarea tratamentului termic, dar se poate datora și arderii accidentale. Tipologia acelor de păr de epocă romană este adoptată, în mediul cercetării din România, după standardele internaționale²; pentru exemplarele descoperite la Istria – *Basilica extra muros* în 2004 distingem următoarele tipuri: cu extremitatea proximală convexă (N = 2); cu extremitatea proximală conică (N = 3); cu extremitatea proximală globulară (N = 1); tip nedeterminabil (N = 3). Cele mai multe sunt piese fragmentare sau fragmente, fapt ce ar explica abandonul lor.

Procesele cornuale (coarnele) de vită (*Bos taurus*) (N = 11) și de ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*) (N = 2) sunt: piese detașate de pe craniu prin cioplire, fracturare sau tăiere transversală cu ferăstrăul; segmente de diverse lungimi (proximal-meziale; meziale; mezio-distale), tăiate cu ferăstrăul în vederea realizării unor artefacte (neprecizabile, deocamdată). Aceste piese indică proveniența lor dintr-un atelier de prelucrare a materiilor dure animale.

Lotul artefactelor IMDA din sectorul *Basilica extra muros* analizat cu acest prilej contribuie, în mod specific, la completarea repertoriului descoperirilor și a datelor referitoare la activitățile complexe aferente etapei de locuire din sec. I-II A.D. Totodată, aceste tipuri de piese sunt pentru prima dată analizate de o manieră detaliată, demers care ar trebui continuat și extins la celelalte sectoare ale sitului.

HST-BEM 1 - 2004 S I Carou 1 -1,72 m În zona cuptorului nr. 2 (7). Netezitor dublu pe metapod; fragment, fracturat în vechime; partea activă amenajată pe două fețe (anterioară și posterioară); materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe toate fețele; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic pe cele două fețe (anterioară și posterioară); urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forțe de presiune; rol funcțional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 80.

HST-BEM 2 - 2004 S I Carou 1 -1,72 m În zona cuptorului nr. 2 (7). Netezitor pe metapod; fragment, fracturat în vechime; se păstrează un sector al unei fețe, cu șiruri de impresiuni; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe fața/partea activă; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic pe una din fețe; urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forțe de presiune; rol funcțional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 81.

HST-BEM 3 - 2004 S I Carou 2 -2 m De pe nivelul de călcare al construcției în *opus graecum* (8). Netezitor dublu pe metapod; segment distal, fracturat în vechime; partea activă amenajată pe două fețe (anterioară și posterioară); materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe ambele fețe; urme superficiale de PD/C razantă și pe una din fețele laterale; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic pe cele două fețe (anterioară și posterioară); urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forțe de presiune; PD/C pentru reamenajare pe fața anterioară, fără realizarea șirurilor de impresiuni; PD/C pentru reamenajare pe fața posterioară și realizarea șirurilor de impresiuni; rol funcțional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 124; LPA 50.

HST-BEM 4 - 2004 S I Carou 2 -2 m Groapa nr. 2 (9). Netezitor dublu pe metapod; segment proximal, fracturat în vechime; MP ST; partea activă amenajată pe două fețe (anterioară și posterioară); materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe toate fețele; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic pe cele două fețe (anterioară și posterioară); urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forțe de presiune; rol funcțional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 108; LPA 38-55.

HST-BEM 5 - 2004 S I Carou 2 -2 m Groapa nr. 2 (10). Netezitor quadruplu pe metapod; segment proximal, fracturat în vechime; MP DR; partea activă amenajată pe patru fețe (anterioară, posterioară, mediană, laterală); materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe toate fețele; amenajarea inițială a feței posterioare; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în șiruri rectilinii și ușor curbe, dispuse transversal și oblic pe trei fețe: anterioară, posterioară, mediană; urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forțe de presiune; după fracturare amenajarea fețelor anterioară și mediană; rol funcțional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 130; LPA 15-55-60.

HST-BEM 6 - 2004 S I Carou 5 -2,25 m Groapa nr. 4 (16). Netezitor quadruplu pe metapod; segment proximal, fracturat în vechime; partea activă amenajată pe patru fețe (anterioară, posterioară, mediană, laterală); materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe toate fețele; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate

probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în şiruri rectilinii şi uşor curbe, dispuse transversal şi oblic pe trei feţe: anterioară, mediană, laterală; pe feţele mediană şi laterală amenajare după fracturarea la nivelul PM; urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forţe de presiune; rol funcţional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 132; LPA 45-60-85.

HST-BEM 7 - 2004 S I Carou 2 -2,05 m Groapa nr. 2 (17). Netezitor simplu pe metapod; întreg; MP DR; partea activă amenajată pe faţa posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă; artefact în curs de procesare, abandonat în etapa fasonării; nu au fost amenajate şirurile de impresiuni dispuse transversal şi oblic; L tot. 187.

HST-BEM 8 - 2004 S I Carou 2 -2 m Nivelul de călcare al construcţiei în *opus graecum* (18). Netezitor simplu pe metapod; întreg; MP ST; partea activă amenajată pe faţa posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe faţa posterioară; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în şiruri rectilinii şi uşor curbe, dispuse transversal şi oblic pe faţa posterioară; urme de utilizare: tocire superficială a PA; rol funcţional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L tot. 188; LPA 67.

HST-BEM 9 - 2004 S I Carou 2 -2,50 m Groapa nr. 2 (19). Netezitor simplu pe metapod; întreg; MP ST; partea activă amenajată pe faţa posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în şiruri rectilinii şi uşor curbe, dispuse transversal şi oblic pe faţa posterioară; urme de utilizare: tocire superficială a PA; rol funcţional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L tot. 210; LPA 100.

HST-BEM 10 - 2004 S I Carou 2 -2,50 m Groapa nr. 2 (19). Netezitor simplu pe metapod; segment distal, fracturat în vechime; unul din condili fracturat recent; partea activă amenajată pe faţa posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în şiruri rectilinii şi uşor curbe, dispuse transversal şi oblic pe faţa posterioară; urme de utilizare: tocire superficială; fracturare prin aplicarea unor forţe de presiune/laterale; rol funcţional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 105; LPA 35.

HST-BEM 11 - 2004 S I Carou 4 -2,30 m Cuptorul nr. 8 (20). Netezitor dublu pe metapod; segment proximal; MP ST; partea activă amenajată pe feţele anterioară şi posterioară; materia primă: metapod de vită (*Bos taurus*); fasonare: PD/C razantă pe ambele feţe; impresiuni de cca 1 mm, de formă triunghiulară, realizate probabil prin PI cu o unealtă metalică, ordonate în şiruri rectilinii şi uşor curbe, dispuse transversal şi oblic pe faţa posterioară; urme de utilizare: tocire superficială a PA; fracturare la nivelul PM prin aplicarea unor forţe de presiune; probabil după fracturare reamenajarea părţii active pe faţa anterioară; patru şiruri rectilinii şi uşor curbe transversale de impresiuni de formă triunghiulară; rol funcţional probabil: netezitor pentru fasonarea/finisarea pieilor sau a textilelor (unealtă de dărăcit?); L 110; LPA 30.

HST-BEM 12 - 2004 S I Carou 4 -2,10 m Groapa cuptorului nr. 6 (1). Ac de păr de os; întreg; EP convexă; PP tronconică în prelungirea PM; ED reamenajată; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L tot. 132; diam. EP 6,5; diam. PM 4; diam. ED 1.

HST-BEM 13 - 2004 S I Carou 4 -2,27 m Cuptorul nr. 6 (3). Ac de păr de os; fragmentar; lipseşte PD, fracturată recent; EP globulară, PP tronconică; ED reamenajată; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L tot. 85/75; diam. EP 5/3,5; diam. PM 3,5; diam. PD 2.

HST-BEM 14 - 2003 S I Carou 5 -1,43 m S I (3). Ac de păr de os; fragmentar; se păstrează PP, fracturată în vechime; EP convexă; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L 40; diam. EP 5; diam. PP/PM 4.

HST-BEM 15 - 2004 S I Carou 4 -2,00-2,05 m Cuptorul nr. 5 (4). Ac de păr sau de cusut de os; fragmentar; lipseşte ED, fracturată în vechime; dublă fracturare, urmată de reamenajarea ED; EP conică; perforaţie ovală realizată prin rotaţie rapidă; multiperforare; 3-4 perforaţii în joncţiune formează perforaţia ovală; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L tot. 85/74; diam. EP 3; diam. PM 3,5; diam. PD 2,5.

HST-BEM 16 - 2003 S I Carou 4 -1,70 m Cuptorul nr. 5 (4). Ac de păr de os; întreg; EP conică; ED reamenajată; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L tot. 92; diam. EP 4; diam. PM 4; diam. ED 1.

HST-BEM 17 - 2003 S I Carou 5 -1,90 m Cuptorul nr. 5 (11). Ac de păr de os; segment distal, fracturat în vechime; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L 33; diam. PD 3; diam. ED 1,5.

HST-BEM 18 - 2003 S I Carou 2 -1,42 m Cuptorul nr. 5 (8). Ac de păr de os; segment mezial, fracturat în vechime; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L 45; diam. PM 4.

HST-BEM 19 - 2003 S I Carou 2 -? m Cuptorul nr. 1 (16). Ac de păr de os; segment mezo-distal, fracturat în vechime; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L 56; diam. PM 5,5; diam. PD 4.

HST-BEM 20 - 2003 S I Carou 5 -2,80 m Cuptorul nr. 5 (15). Ac de păr de os; segment proximal-mezial, fracturat în vechime; EP conică; TrT; fasonare integrală prin Ra, probabil cu o lamă de cuţit; L 66,5; diam. EP 4,5; diam. PM 4,5.

HST-BEM 21 - 2004 S I Carou 1 -1,72 m Cuptorul nr. 2 (7). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment bazal-median; PD/C şi PD/F; L 85.

HST-BEM 22 - 2004 S I Carou 1 -1,72 m Cuptorul nr. 2 (7). Proces cornual (corn) de ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*); segment median; TTF PD/F; L 50.

HST-BEM 23 - 2003 S I Carou 2 -1,70 m Nivelul atelierului de prelucrare a fierului (7). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment median-distal; TTF şi PD/F; L 133.

HST-BEM 24 - 2003 S I Carou 2 -1,70 m Nivelul atelierului de prelucrare a fierului (7). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment median; TTF la PM şi PD/F la PM-PD; L 65.

HST-BEM 25 - 2004 S I Carou 3 -1,95 m Nivelul atelierului de prelucrare a fierului (12). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment bazal-median; TTF şi PD/F; L 143.

HST-BEM 26 - 2004 S I Carou 3 -1,95 m Nivelul atelierului de prelucrare a fierului (14) • Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment bazal-median; TTF şi PD/F; L 90.

HST-BEM 27 • 2004 S I Carou 3 -1,95 m Nivelul atelierului de prelucrare a fierului (14). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment median; TTF și PD/F; L 90.

HST-BEM 28 - 2003 S I Carou 4 -2,15 m Cuptorul nr. 6 (14). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment bazal; TTF și PD/F la bază; PD/F la PD; L 150.

HST-BEM 29 - 2004 S I Carou 3 -2,50 m Din umplutura cuptorului nr. 10 (21). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment bazal-median; TTF și PD/F; L 115.

HST-BEM 30 - 2004 S I Carou 3 -2,50 m Cuptorul nr. 10 (21). Proces cornual (corn) de ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*); segment median; TTF și PD/F; L 35.

HST-BEM 31 - 2004 S I Carou 4 -2,50 m Spațiul dintre cuptorul nr. 12 și cuptorul nr. 11 (22). Proces cornual (corn) de vită (*Bos taurus*); segment median; TTF și PD/F; L 83.

Abrevieri: diam. = diametru; DR = drept; ED = extremitatea distală; EP = extremitatea proximală L tot. = lungimea totală; L = lungimea; LPA = lungimea părții active; MP = metapod; PA = partea activă; PD/C = percuție directă/cioplire; PD/D = percuție directă/despicare; PD/F = percuție directă/fracturare; PD = partea distală; PI = percuție indirectă; PM = partea mezială; PP = partea proximală; Ra = raclaj axial; ST = stâng; TrT = tratament termic; TTF = tăiere transversală cu ferăstrăul [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Note:

1. Rusu-Bolindeț et alii 2006 – cu bibliografia.
2. Ciugudean 1997, p. 17-24, 53-75 – cu bibliografia; Suceveanu 1998, pl. V/7, 9-10.

Bibliografie:

Ciugudean D., *Obiectele din os, corn și fildeș de la Apulum*, Muzeul Național al Unirii, Bibliotheca Musei Apulensis 5, Alba Iulia, 1997.

RUSU-BOLINDEȚ et alii 2006 – Rusu-Bolindeț V., Bădescu A., Milea R., Chicoș L., *Istria, Sector: Basilica extra muros*, CCA 2006, p. 197-200.

SUCEVEANU 1998 – Suceveanu Al., *Fântânele. Contribuții la studiul vieții rurale în Dobrogea romană*, Institutul de Arheologie «Vasile Pârvan», București

Résumé:

L'industrie préhistorique des matières dures animales découverte dans le site Istria-„Cetate”, Secteur *Basilica extra muros*, dép. de Constanța, Roumanie. L'ouvrage offre l'analyse morpho-technologique menée sur un lot inédit d'artefacts composés par outils, objets de parure/toilette et pièces techniques sur cornes de bovinés et d'ovicaprine (matières premières et ébauches). L'effectif provient des contextes stratigraphiques bien précisés (secondaires: fosses des fourneaux désaffectés datés des Ière-IIème siècles de notre ère) étant constitué pendant les fouilles menées en 2004 par un collectif de chercheurs sous la direction du Dr. Viorica Rusu-Bolindeț (Institut d'Art et d'Archéologie de l'Académie Roumaine, Cluj-Napoca). Les pièces sont conservées dans les collections de l'Institut d'Archéologie «Vasile Pârvan» l'Académie Roumaine, Bucarest. L'ouvrage a pour but l'approche systématique (en première) des lots d'artefacts de l'industrie des matières dures animales de cet important site du Bas Danube. L'effectif du lot remis pour l'analyse compte 31 pièces. Les matières premières utilisées sont les os longs de bovinés et les cornes de bovinés et de ovicaprine. La

typologie c'est dominée par les lissoirs latérales sur metapodes de bovinés (N = 11). Les procédées de fabrication attestées par l'analyse des traces spécifiques conservés sur ces artefacts atteste le débitage par entaillage soigné et intense et le façonnage (préparation de la partie active) par raclage axial intense. Sur cette partie on a aménagé ensuite des lignes transversaux et oblique composées par des impressions ayant la forme triangulaire (1 mm environ) obtenues par l'utilisation d'une pointe métallique probablement en percussion indirecte multiple; l'opération a été réalisée d'une manière très précise. Ainsi on a obtenu une surface abrasive efficace pour le façonnage des peaux ou des textiles? L'application d'une force de pression considérable pendant l'usage produisait le fort émoussement de la partie active; par conséquence elle a été fréquemment ravivée ou aménagée de nouveau sur les autres faces anatomiques de l'os par raclage et percussion indirecte. Ainsi on constate l'existence des pièces ayant une, deux ou quatre parties actives aménagées successivement, ce qui a permis de proposer une typologie de ces objets. Dans la même mesure pendant l'usage intervenait souvent la fracturation au niveau de la partie mésiale; les fragments ont subi parfois un réaménagement de la même manière. En ce qui concerne le rôle fonctionnel présumé des lissoirs on peut envisager dans cet étape de l'analyse le façonnage des peaux ou des textiles? L'incidence de l'utilisation exclusive des outils métalliques pour la transformation des metapodes (hache, couteau, scie, pointe) se manifeste par les traces de débitage et de façonnage bien marquées mais moins variées, presque standardisées. Les pièces de toilette/parure sont représentées par un petit lot de 9 aiguilles à cheveux en os, dont une entière et le reste en état fragmentaire. Les aiguilles appartiennent aux types: à tête convexe, à tête conique, à tête sphérique. Les pièces ont été obtenues par sciage et raclage intense. Les pièces techniques sont constituées par les cornes de bovinés et d'ovicaprine (matières premières en cours de débitage par entaillage et sciage transversal) et par les segments de cornes (ébauches). Les résultats de la présente analyse contribue à la meilleure connaissance de l'insertion de l'industrie des matières dures animales dans les activités artisanales et sociales complexes des communautés istriennes aux débuts de Ière millénaire de notre ère.

101. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissum]

Punct: Forum – zona centrală (Pomet)

Cod sit: 140734.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 74/2006

Colectiv: Alexandru V. Matei (MJIA Zalău), Eric De Sena

Cercetările arheologice ale anului 2006, în sectorul *Porolissum-forum*, finanțate de către Ministerul Culturii și parțial prin proiectul internațional "Porolissum Forum Project" au continuat în zona centrală a orașului roman Porolissum, în zona *forum*-ului identificat prin cercetările anilor precedenți, la S de latura *dextra* a castrului mare de piatră de pe dealul Pomet.

În acest an 2006 aici în zona *forum* au fost realizate 3 secțiuni (S.IV, S.VII și secțiunea din prelungirea casetei nr.V) și casele nr. 5, nr. 6 și nr. 8.

Prin secțiunea nr. IV (numerotarea secțiunilor și casetelor se face în continuarea celor efectuate în anul 2004 - ultimul an de cercetare în *forum*) cu L= 33 m și l= 1,5 m trasată perpendicular pe latura vestică a *forum*-ului, s-a încercat determinarea nivelelor de locuire și stabilirea întinderii acestei laturi de V a clădirii *forum*-ului.

În zona m. 0 -0,25 stratigrafic apare humus-ul actual și în zona m. 0,50-3,50 urmele unei locuiri care străpunge nivelul roman și deranjează întreg profilul acestei zone - nivel marcat de urma unui strat de cărbune care este deranjat de această intervenție. La ad. de cca. 0,90-0,95 m se poate observa apariția unui nivel de podea (podeaua curții interioare a *forum*-ului) realizată din pietriș, rocă de dimensiuni mici-mijlocii uniformizată cu un liant de var. În zona m. 6,40-7,40 apare un zid foarte gros și bine lucrat care are cca. 0,70 m gr. și o fundație de 1,00 m gr., umărul fundației de 0,30 m grosime, este realizat spre curte (spre E). Zidul apare scos până la fundație înspre zona de N - adică în continuarea acestuia spre latura nordică a curții. Acest zid cu gr. de 0,70 m din zona m. 7 reprezintă practic zidul dinspre curte al laturii de V, SV al *forum*-ului.

De pe nivelul pavajului, al podelei curții la cca. 0,90 m ad. în zona m. 4,50 din secțiunea nr. IV a apărut o monedă romană: *DIVA FAUSTINA*.

Secțiunea S.IV în continuarea sa spre V a surprins urmele unor ziduri scoase care în fapt compartimentează această latură a *forum*-ului. Astfel în zona m. 11,60-12,80 apare urma unui zid scos ulterior, zid care delimitează o încăpăre, el având traseul paralel cu zidul gros dinspre curtea *forum*-ului identificat în zona m. 7 din această secțiune S.IV. De remarcă faptul că nivelul podelei lucrată dintr-un strat de pietriș nivelat cu un mortar mai deschis la culoare (*cocciopesto*) se află la ad. de - 0,60 m deci cu cca. 0,30 m. mai sus decât nivelul curții ce apare la cca. 0,90 m adâncime. Astfel prin acest zid interior scos în întregime de către "jefuitorii de piatră" se creează o încăpăre, un spațiu, care are o latură (lățimea?) de cca. 4,50-4,60 m. De semnalat că la cca. 0,80 m înspre interior de la zidul (de 0,70 m gr.), apare un rând de pietre mai mari care par să mărginească un canal (?) format cu marginea podelei lucrată din bolovani mai mici de piatră. Pare să fie o intervenție ulterioară în această zonă, ori această zonă (încăpăre-spațiu) nu era acoperită - fapt greu de crezut pentru planimetria *forum*-ului.

În groapa zidului interior scos din zona m. 11,60-12,80 apare în poziție secundară un bloc masiv paralelipipedic de piatră fasonată - piatră, gresie nisipoasă de culoare galbenă, cu gr. de 0,35 m, probabil o bază de coloană sau de monument (?).

De semnalat că urma acestui zid interior scos a fost surprinsă și în caseta nr. VI - realizată la 2 m S de latura sudică a secțiunii nr. IV.

Începând cu m. 12,80 spre V în secțiunea S.IV nivelul podelei egalizată cu un strat de *cocciopesto*, este la ad. de cca. 0,40 - deci cu cca. 0,20 m mai sus decât nivelul podelei încăperii alăturate. Acest nivel al podelei se menține până în zona m. 23-24 unde apare urma unei masive intervenții ulterioare a "jefuitorilor de piatră" care au scos în întregime zidul exterior cel care închidea, această latură de V a *forum*-ului. A fost astfel identificat un spațiu, o încăpăre care sigur a

fost surprinsă pe lungimea sa - și care ar avea astfel cca. 10 m.(?) L, sau această largă deschidere are acoperișul susținut de piloni de zidărie (respectiv baze de coloane) dispuși în două (?) aliniamente paralele dar care datorită îngustimii secțiunii S.IV de doar 1,5 m, nu au fost surprinși. Cert este că pe toată lungimea sa din zona m. 12,80 până la m. 23-24, în secțiunea S.IV nu a fost surprins nici un alt zid despărțitor al acestui spațiu de altfel destul de lung.

Sub podeaua de *cocciopesto*, acoperit de aceasta, a fost identificat, pe lungimea lui până la m. 22, un zid care are 0,60 m. gr., zid demantelat până la acest nivel și acoperit de podeaua încăperii *forum*-ului de pe această latură. Zidul aparține unei clădiri romane, construită într-o fază premergătoare amenajării *forum*-ului în această suprafață. Stratigrafic ea aparține ultimei faze premunicipale de amenajare a acestei zone. Clădirea a fost demantelată pentru a face loc clădirii *forum*-ului care s-a extins în această zonă. Continuarea acestei clădiri spre S a fost surprinsă în caseta nr. VI deschisă la 2 m S de această zonă a secțiunii nr. IV. Stratigrafic sub podeaua *forum*-ului în zona m. 13-22 apar mai multe nivele de amenajare a zonei care corespund, una pentru faza inițială de lemn și două pentru faza de piatră cu nivelările respective. Pe fundul secțiunii în zona m. 19-20 a fost surprinsă urma unui "zid de *caespites*" cu gr. de cca. 0,70 m ce aparține fazei de lemn și care are un traseu perpendicular pe zidul clădirii demantelate clădire ce aparține fazei a II-a de piatră. Merită menționat că nici clădirea demantelată nu are zidurile dispuse paralel și nu "intră în plan" cu orientarea clădirii *forum*-ului. *Forum*-ul are cu câteva grade o altă orientare decât orientarea clădirilor care aparțin fazelor inițiale de amenajare a zonei atât a "fazei de piatră" cât și a "fazei de lemn".

De la m. 23-24 unde în S.IV se termină clădirea *forum*-ului și până la capătul secțiunii, deci în afara *forum*-ului, stratigrafic este cu totul o altă situație. Începând cu zona m. 23-25 se observă că de fapt, vechile ziduri ale clădirii de piatră (faza I-a) distruse de construcția zidului exterior al *forum* precum și acest zid exterior al *forum*-ului au fost amenajate peste o umplutură masivă de piatră, mortar, fragmente ceramice și pământ adus. Această umplutură apare pe fundul șanțului la cca. 2,60-2,80 m. ad. având o formă rotundă cu d. mai larg la gură de peste 2 m și îngustându-se apoi spre 1,60-1,50 m d. Pare să fi fost o fântână construită într-o fază inițială pe acest loc, când zona era folosită ca zonă de ateliere (?) și când încă probabil apeductele nu funcționau (?), sau erau în construcție.

Această "fântână", umplutura ei apare "taiată" este intersectată spre VSV, de un șanț ce aparține unei fortificații de pământ (castru), fortificație identificată prin același tip de șanț ce a apărut în secțiunile trasate pe această latură, atât în secțiunile anului 2000 cât și în cele ale anului 2002. Șanțul fortificației are icul poziționat în zona m. 25,80 de pe profilul sudic și la m. 26,10 pe profilul nordic al S.IV. Astfel acest șanț de fortificație are un duct relativ oblic față de zidurile *forum*-ului; poate apare mai paralel cu orientarea inițială clădirii fazei de lemn surprinsă în zona m. 19-20 din această secțiune S.IV. Șanțul apare cu o deschidere de cca. 3-3,50 m, iar ad. icului foarte ascuțit este la -3,60 m. Șanțul prezintă 3 nivele de umplere. Inițial cu un pământ nisipos aproape identic cu sterilul zonei. În faza a II-a cu un pământ mai închis la culoare și cu sporadice fragmente de cărbune și ceramică, iar în alveolarea (nivelarea) finală apare o umplutură formată din piatră și mortar provenită de la demantelarea zidului de 0,70 m.

identificat în zona m. 28,0-28,70. Acest zid a fost demantelat și nivelat în momentul construirii *forum*-ului. Aceeași demantelare la același zid a fost identificată și în S.IV.2002 (vezi CCA 2003, s.v. Porolissum forum-zona centrală). De fapt acest zid cu gr. de 0,70 m, înconjoară jumătate (95 m) din lungimea platoul terasei pe care a fost amenajată întreaga zonă centrală a orașului. Acesta, odată cu amenajarea ulterioară a *forum*-ului, formează în fapt zidul interior circular al colonadei duble ce înconjoară o suprafață de cca. 190 x 110 m. adică zona centrală a orașului *municipium*-ului roman Porolissum. În spatele acestui zid cu gr. de 0,70 m demantelat pe latura spre *forum*, în S.IV, spre m. 30 => 33 apare un pământ steril cenușiu bătut, ce formează *agger* surprins aici pe cca. 4 m l. Întreagă această zonă a S.IV începând de la m. 23 spre nr. 33 apare cu o ridicare a nivelului cu peste 1,5 m față de nivelul curții *forum*-ului. Se pare că acest zid "urmărește" practic șanțul "fazei de lemn" față de care începutul șanțului este acum amplasat la cca. 0,6 m (*berma*?) și la cca. 2,5 m icul șanțului. În acest caz zidul cu gr. de 0,70 m ar indica că am avea aici de fapt o fază de piatră (sau o incintă de piatră pentru faza de piatră) a unui castru mai mic, inițial, de pământ, căruia îi corespunde prima fază de umplere (?) a șanțului, iar fazei de piatră corespunzându-i a doua fază de umplere a șanțului. Zidul înconjoară aceeași suprafață de cca. 95 x 80 m ca și șanțul identificat și în secțiunile anilor 2000 și 2002 trasate pe această terasă mai înaltă aflată la V de limita vestică exterioară a masivei clădirii a *forum*-ului.

Caseta nr. VI a fost realizată la 2 m E de latura estică a secțiunii S.IV din zona m. 9 până la m. 15 și are dimensiunile de 5 x 6 m. În această casetă a fost surprins același nivel al podelei surprinsă și în S.IV la cca. - 0,60 ad. A fost surprinsă continuarea zidului scos descoperit în zona m. 11,60-12,80 din secțiunea nr. IV. De asemenea a apărut sub podeaua de *cocciopesto* zidul de 0,60 m gr. surprins în zona m. 14-15 din S.IV. Întreagă această zonă este foarte răvășită și distrusă de săpături ulterioare, iar zidul intermediar și joncțiunea acestuia cu alt zid perpendicular este scos în întregime de către "jefuitorii de pietre". În poziție secundară au apărut două blocuri de piatră fasonată cu dimensiunile de cca. 0,60 x 0,70 x 0,20 m, postamente de monumente sau mai degrabă "baze de coloane".

Din zona de dărâmtură din caseta nr.IV, la spăcluire, au apărut mai multe monede romane: 3 monede aparțin dinastiei Severilor, iar una împăratului Domițian.

În extinderea de 4,5 x 1,5 m. a laturii estice a casetei nr.IV. spre E, a fost surprinsă urma unei instalații de încălzire de tip *hypocaustum* distrusă de "jefuitorii de cărămizi". Instalație amenajată într-o încăpăre ce apare ca aparținând laturii vestice a *forum*-ului. Acestei încăperi nu i s-au putut stabili dimensiunile, trebuie prelungită caseta spre E încă cu câțiva metri.

Secțiunea nr. VII a fost trasată la SSV de capătul vestic al secțiunii nr. IV, aprox. perpendicular pe prelungirea acesteia. Secțiunea are 23 m L și parțial verifică nivelele inițiale surprinse într-o mai veche secțiune a anului 2001. În secțiune au apărut zidurile interioare ale unei clădiri de mari dimensiuni, clădire identificată în interiorul incintei marcată de zidul circular de 0,70 m, zid surprins și în secțiunile din anul 2000 (secțiunea VI), în secțiunea S.IV - 2002 și S.IV - 2006 (a se vedea prezentarea acestui zid mai sus, făcută la Secțiunea nr. IV) și care zid este înglobat și folosit ca un zid intermediar al acestei

clădiri de mari dimensiuni identificată pe această latură a platoului amplasat la V de latura vestică a clădirii *forum* – ului.

Zidul cu gr. de 0,70 m. surprins și în vechile secțiuni apare la m. 8 și este amplasat pe buza estică a terasei mai înalte. Zidul are o fundație nu prea adâncă, dar spre S imediat lângă zid, terenul este mai adâncit cu cca. 0,40 m mai jos decât nivelul ultimului rând de pietre din fundație, iar la acest nivel este realizată podeaua de *cocciopesto* pentru amplasarea pilelor instalației de *hypocaustum* a unei încăperi a cărei zid intermediar este acel zid cu gr. de 0,70 m. Stratigrafic se observă foarte clar că zidul și instalația de încălzire nu sunt construite deodată, nu aparțin aceleiași faze de construcție, zidul fiind folosit, înglobat, ulterior în această construcție de mari dimensiuni amenajată în faza municipală pe această terasă. Instalația acoperă cu pile de cărămidă aproape întreaga suprafață a încăperii mărginită de zidul despărțitor în zona m. 18 al secțiunii. Deci această cameră are 10 m L. De fapt secțiunea S.VII, este trasată peste o mare clădire amenajată aici când *forum*-ul funcționa, deci este contemporană cu *forum*-ul.

Secțiunea nr.VII are capătul sudic de la m. 23, în dreptul zidului interior al dublei colonade care înconjoară și această suprafață ce aparține zonei centrale a *municipium*-ului Porolissum, fazei municipale. În zona din spatele zidului de 0,70 m gr. la m. 7 - 6 - 5 - 4 apare bine reliefat pe profilul secțiunii același pământ cenușiu-stâncos bine bătut cu urme de *caespites* în el, un *agger* ca și în zona m. 29-33 din secțiunea S.IV - 2006 prezentată mai sus ce a fost realizată pe latura vestică a *forum*-ului. De fapt acest *agger* formează marginea mai ridicată a terasei. S-a adâncit secțiunea, surprinzându-se în zona din fața zidului (m. 8), din buza terasei, mai multe straturi foarte groase de nivelare, straturi care au încercat să aducă nivelul acesteia cu nivelul terasei (o diferență de nivel de cca. 1 - 1,20 m.), iar în unele locuri chiar mai mult. Astfel sub nivelările necesitate de amenajarea ultimei faze premunicipale de piatră (faza premunicipală), - sub zona instalației de *hypocaustum* au apărut urmele nivelate a două șanțuri de apărare care aparțin nivelurilor fortificațiilor fazei de pământ. Un nivel de pietriș - nisip de la ad. de cca. 1,70 m marchează un prim nivel de călcare și nivelare a buzei terasei. De la acest nivel apare un șanț cu o deschidere de 1,0 m l (m. 10-8) din faza a I-a (poate un castru mai mic de marș, sau o primă fază a celui de-al doilea efectiv-clasic castru de pământ). Acoperind acest șanț apare o nouă nivelare în care este amenajat șanțul cu icul la m. 12 - șanț cu o deschidere de cca. 2,70 m l și cca. 1,80 - 2 m ad. de la acel nivel de călcare căruia îi corespunde nivelul aflat la cca. 1 m ad. Astfel avem confirmarea că și pe această latură de S, SE a terasei există surprins șanțul fortificației din faza de pământ și zidul incintei circulare (zidul surprins la m.8, poate faza de piatră a vechii inițial fortificații de pământ de pe această terasă).

În spatele *agger*-ului sesizat pe buza terasei, în S.VII zona m. 1,60 - 2,40 la ad. de cca. 1,55 m apare urma unui canal lucrat din zidărie prinsă cu un mortar foarte bun - *opus caementicium* - mai ales traseul rotunjit cu diametrul de 0,20 m al canalului interior propriu-zis care este izolat cu acest tip de mortar. Canalul este de fapt lucrat din zidărie masivă, în total un bloc paralelipipedic monolit de zidărie de cca. 0,70 m gr., în mijloc având un gol pentru circulația apei care avea d. de 0,20 m. Canalul a fost dezafectat într-o etapă finală de locuire a zonei, poate în faza municipală. Dezafectarea apare stratigrafic ca aparținând epocii romane.

Stratigrafic începând din zona m. 2-3 a acestei secțiuni nr. VII și până la capătul acesteia m. 23, se observă straturile succesive de nivelări care au fost făcute, straturi ce depășesc, în unele locuri, chiar 2 m. Pentru necesitățile de amenajare a *forum*-ului și a zonei clădirilor centrale și pentru obținerea unei zone plane necesare amplasării și construirii dublei colonade care trebuia să mențină un traseu rectiliniu, așa cum a fost proiectat inițial, au fost necesare realizarea acestor lucrări speciale de terasare și nivelare pentru mărirea, spre S, SE, a acestei terase, care aici inițial prezenta o mare denivelare.

În zona m. 18 - 20,90 a S.VII, tăind aceste nivelări a fost identificat un șanț care are cca. 2,60 - 2,90 m l și cca. 2,20 - 2,30 m ad. și care pornește chiar de la baza ultimului nivel roman de călcare. Stratigrafic se observă cum acest șanț a fost umplut și compactat se pare la finalul epocii romane (postromane?!). Identificăm acest șanț de apărare cu șanțul târziu (postromane?) care a mai fost identificat și în secțiunile anilor 1999, 2000, 2001, 2002 și 2006 (prelungirea casetei nr. 5), pe toate laturile (E, N, V și S) în afara *forum*-ului și a colonadei duble. Conform rezultatelor acestor cercetări "șanțul târziu" înconjoară zona centrală a *municipium*-ului Porolissum, fiind amenajat înspre exteriorul, înspre interiorul zonei centrale sau prin mijlocul colonadei duble, șanțul urmărește acest traseu al colonadei duble - (a se vedea Raportul din CCA 2003 - Porolissum). Aici, în secțiunea nr. VII, șanțul târziu este amenajat înspre interiorul zonei centrale, la 2 m N de zidul interior al colonadei duble și lipit la S (în zona m. 16,70 - 17, 30 ai S.VII) de zidul clădirii de mari dimensiuni surprinsă aici. Poate acest zid al clădirii respective a fost folosit pe post zid de apărare în spatele șanțului târziu săpat aici în epoca romană târzie.

Caseta nr. 5 și prelungirea sa, secțiunea cu lungimea totală de 58 m, au fost realizate în colțul estic al curții interioare a *forum*-ului (caseta 5), iar prelungirea spre S, a secționat latura sudică a *forum* - ului, inclusiv colonada dublă care înconjoară zona centrală a *municipium*-ului Porolissum.

Caseta nr. 5 cu dimensiunile de 5 x 6 m, iar apoi prelungită spre S încă 4 x 2 m. și în final cu încă 48 x 1 m, în total 58 m a decopertat parțial o parte din zona *porticus*-ului identificat prin cercetările arheologice anterioare pe latura de E a *forum*-ului din fața basilicii spre curtea interioară și a identificat clădirile romane care formează latura de S a *forum*-ului.

Stratigrafic pe întreaga suprafață a casetei nr. 5 au apărut nivelele epocii romane nederanjate ulterior. Astfel, după nivelul de humus actual apare un strat compact de mortar și piatră ce provin de la prăbușirea spre exterior a zidului estic al basilicii spre *porticus*-ul dinspre curtea interioară. Acest zid s-a prăbușit peste un nivel compact de țigle care proveneau de la acoperișul *porticus*-ului și al basilicii, acoperiș prăbușit mai devreme decât zidul. Aceste două nivele compacte, zidăria prăbușită peste țiglele căzute prezintă o situație arheologică de complex închis. Doar zidul basilicii, având gr. de 0,80 m., a fost scos pe toată lungimea sa, aici nivelele de piatră și țigle căzute fiind total deranjate. Țiglele prezentau ștampilele mai multor trupe militare ce au staționat la Porolissum, COH III, Cohors I Hispanorum și Numerus Palmyrenorum Porolissensium.

Au fost surprinse două amenajări de podele. Practic peste podeaua primei faze, cea principală apare o nivelare cu moloz și mortar, tecuială căzută, etc. și se amenajează o altă podea mult mai subțire și slab realizată. Peste această podea, și peste nivelul de tencuială căzută se așează nivelul de țigle și de zidărie prăbușită (acoperișul și zidul estic al basilicii). Zidul

porticus-ului are în această zonă 0,60 m gr., dar se observă că acest zid a fost lărgit (adăugit) refăcut ulterior. Au fost identificate *in situ* bazele de coloană de piatră care sprijineau acoperișul *porticus*-ului care au o cadență de amplasare la 3,50 m unele de altele. Dar se observă intervenții ulterioare la acest zid, chiar o tencuire exterioară, spre curte, cu mortar grosolan și țigle fragmentare "tencuite" prinse lateral pe zid, ca un strat de izolare. Bazele de coloană erau lucrate dintr-o piatră de gresie nisipoasă de culoare gălbuie f. friabilă. Se observă aspectul destul de "grosolan" al zidăriei refăcute a *porticus*-ului. Distanța spațiului dintre zidul basilicii și mijlocul zidului *porticus*-ului este de 3 m respectiv 2,80 m măsurați de pe laterala zidului *porticus*-ului.

În caseta nr.5, în zona prelungită a m. 9 apare, spre curte, spre exteriorul *porticus*-ului, o amenajare de piatră clădită care formează un obstacol relativ destul de gros de cca. 1,50 m și care are un traseu perpendicular pe fața exterioară a zidului *porticus*-ului. La nivelul de cca. 0,80 m de la nivelul podelei, această îngrămădire de piatră are la partea sa superioară amenajate două pietre mai mari, dispuse în unghi una față de alta, formând practic o gură de canal care avea deschiderea spre curte de cca. 0,30 m iar spre exterior de cca. 0,10 m. În unghiul astfel format a fost identificată o piatră rotundă cu diametrul de cca. 0,10 m care forma practic un "dop", un sistem primitiv de blocare a acestei "guri de evacuare a apei". În continuarea spre SE a acestei "guri de evacuare", a fost identificat un canal amenajat printre ruinele căzute ale unor ziduri mai vechi. Canalul continuă rectiliniu pornind de la gura interioară de 0,10 m și are lățimea relativ constantă de cca. 0,30 m. Era un canal care a fost amenajat pentru a evacua apa care se aduna într-un bazin ce colecta apa pluvială scursă de pe acoperișul basilicii și al *porticus*-ului din acest colț de E al curții *forum*-ului. La momentul amenajării acestui bazin în colțul curții, folosind podeaua curții special izolată și un perete al *porticus*-ului și un "baraj" realizat din piatră și chiar fragmente de monumente, latura colțului de S, SE a clădirii *forum*-ului era ruinată, căzută. Canalul târziu de evacuare a apei din "bazinul" respectiv, "taie" zidul *porticus*-ului de pe această latură de S și zidurile cu gr. de 0,70 și de 0,60 m care închid latura de S a *forum*-ului. Canalul apare acoperit cu țigle, cărămizi de diferite mărimi și chiar fragmente de piatră fasonată adusă de la diverse monumente cioplite. Rezultă că la un moment dat, locuitorii zonei centrale a orașului au transformat centrul orașului, zona *forum*-ului într-o zonă în care au locuit efectiv. O parte din necesarul de apă și l-au asigurat realizând diverse acumulări amenajate artizanal în chiar mijlocul *forum*-ului. Sigur, la acel moment, apeductele nu mai funcționau, iar acoperișul basilicii era încă neprăbușit. Sunt clar urme de locuire postromană surprinse aici, a unei populații care-și chiar fortifică această zonă centrală a orașului săpând un șanț lat și adânc de apărare, șanț ce stratigrafic și pozițional aparține clar unei perioade postromane. Acest șanț urmărește exteriorul colonadei duble, uneori este amenajat între cele două ziduri ale colonadei cum este cel surprins în prelungirea casetei nr. 5 în secțiune, în zona m. 41-48. Aici șanțul este foarte lat cca. 4-4,30 m și cu icul la - 2,30 m ad.. Umplut ulterior cu diverse materiale aruncate în el, chiar fragmente de baze de coloane, ceramică, mortare, pietre, etc, șanțul târziu, în această zonă, odată cu amenajarea (săparea) lui acesta distruge parțial zidul interior al colonadei duble lângă care este amenajat. Din nivelele superioare de umplutură ale acestui șanț a apărut o fibulă târzie de fier de tipul cu picior întors pe dedesupt.

Închiderea spre S a acestei laturi a *forum*-ului o formează probabil (?) cele două ziduri cu gr. de 0,60 m identificate la cca. 2,40 un. de altul, în zona m. 16 și 19 a prelungirii casei nr. 5 și care au un traseu perpendicular (90°) pe prelungirea zidului basilicii identificat în caseta nr. 5.

În continuare în sondajul - prelungire a casei nr. 5 spre S până la colonada dublă au fost identificate două faze de piatră ale unor clădiri care au zidurile paralele cu zidurile care mărginesc latura sudică a *forum*-ului, sigur aparțin structural complexului de clădiri ce formează împreună *forum*-ul. Au fost identificate și urme ale compartimentărilor interioare, dar care erau amenajate cu pereți realizați din lemn, mortar și lut.

Zidurile colonadei duble identificate și pe această latură de SE, au gr. de 0,60 m. cel interior și 0,80 cel exterior. Zidul exterior are și o fundație cu cca. 0,20 m mai groasă decât zidul, un zid foarte gros și cu fundația adâncă (zid sigur aparținând inițial unei alte amenajări de pe această terasă). De semnalat că spre exterior, lângă acest zid exterior al colonadei, apare amenajat un alt șanț cu o deschidere de cca. 3 m și care are icul la cca. 2,60 m în exteriorul zidului șanț ce are ad. de cca. 2,20 m. La amenajarea acestui șanț au fost "tăiate" nivelele de locuire ce aparțin unor faze mai vechi de amenajare a acestei zone. Distanța de cca. 7 m între cele două ziduri-bază a colonadei duble este aceeași surprinsă și pe celelalte laturi ale *forum*-ului în săpăturile anilor 2000 - 2002 - 2003.

Caseta nr. 8, a fost trasată la 21,50 N de latura nordică a casei nr. 5, în direct prelungirea acesteia. Caseta are 8,50 m L și 2,50 m l. În casetă a fost surprins zidul *porticus*-ului, bazele de coloane și colțul *porticus*-ului unde acesta își schimbă traseul în unghi de 90° spre V. Practic traseul zidului *porticus*-ului identificat în caseta nr. 5 continuă spre N cu același traseu și la aceeași distanță - 2,80 m respectiv 3 m. de zidurile basilicii, iar în caseta nr. 8 zidul *porticus*-ului este amplasat la 3 m S spre curte, în fața zidului exterior al *tabernae*-lor de pe această latură de N a *forum*-ului. Astfel avem dovada că pe laturile de E și N, *forum*-ul prezintă un *porticus* cu l de cca. 3 m. Fiind foarte bine păstrat la cca. 1,60 - 1,80 m înălțime zidul sudic al *tabernae*-i identificată în caseta nr. 8, s-a putut măsura cu f. bună acuratețe una din dimensiunile curții *forum*-ului pe axa N-S, care este de 44,50 m (45 m). Măsurând aceeași lățime (?) sau lungime (?) și pe axa E-V între zidurile propriu-zise care înglobează și *porticus*-ul (la fel fiind măsurată și axa N-S) a rezultat aceeași dimensiune de 44,50 m (45 m) și a acestei laturi.

Astfel, prin cercetările efectuate în ultimii ani în Zona centrală a *forum*-ului și finalizate în campania anului 2006, au fost identificate urmele locuirii - amenajării postromane în *forum* și s-a reușit stabilirea dimensiunilor curții interioare care sunt cele de 45 x 45 m.

102. Jacodu, com. Vețca, jud. Mureș

Punct: Biserica Unitariană

Cod sit: 120192.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă 431/2006

Colectiv: Soós Zoltán – responsabil (MJ Mureș)

Săpăturile arheologice din Jacodu, au vizat partea de NV a bisericii unitariene și partea de S a altarului bisericii. Satul

Jacodu este amplasat pe partea superioară a pârâului Vețca, care aparține de bazinul râului Târnava Mică. Jacodu, în evul mediu, făcea parte din scaunul secuiesc Cristur, fiind anexat județului Mureș în anii 1960. Așezarea are două părți distincte, centrul actual care s-a format în sec. al XVIII-lea și era locuit de romano-catolici, majoritatea acestora fiind iobagi colonizați în perioada Contrareforme și partea superioară a satului care păstrează mult din structura medievală și era locuit în mare majoritate de secui liberi. Partea superioară (veche) a satului s-a format în zona bisericii parohiale, care în sec. al XVI-lea a devenit biserică unitariană.

Biserica unitariană este amplasată pe partea dreaptă a pârâului Vețca, pe o terasă inferioară a dealului. Pe parcursul secolelor, edificiul a suferit multe schimbări și transformări, în mai multe etape. Pe baza materialului arheologic, putem spune că biserica a păstrat arhitectura medievală până la mijlocul sec. al XIX-lea, când a fost reconstruit altarul iar biserica a fost lărgită mutând zidul sudic al navei bisericii cu aprox. 1,5 m spre S. Mai multe elemente arhitectonice din goticul târziu - ogive de cărămidă - au fost găsite în umpluturi care provin din transformarea bisericii. Acest lucru confirmă că arhitectura medievală a bisericii s-a păstrat până în sec. al XIX-lea. Cauza principală a transformării a fost creșterea numărului enoriașilor.

Din biserica medievală s-a păstrat portalul vestic, fiind singurul element arhitectonic în stil gotic păstrat *in situ*. Profilul portalului este format din două colonete simple cu două caneluri. Acest tip de profil este destul de greu de datat deoarece nu conține elemente tipice pentru diferitele faze ale goticului și se poate încadra între anii 1350-1500. Mare parte din fațada vestică a bisericii provine din evul mediu, excepție făcând partea adosată zonei sudice și timpanul care provine tot din reconstrucția din sec. XIX. Zidul nordic al navei bisericii este îmbinat cu zidul medieval a fațadei vestice, deci face parte din structura medievală a bisericii. Reconstrucția în stil clasicist a bisericii a afectat tot restul structurii, altarul vechi fiind demolat împreună cu arcul de triumf și zidul sudic. Biserica nu avea turn în evul mediu iar astăzi are o clopotniță de lemn care este situat pe partea sudică a bisericii la cca. 5 m de poarta sudică.

Cimitirul actual se află pe latura nordică a bisericii pe deal, deci nu afectează cimitirul medieval, care prin urmare putea să fie parțial cercetat. Secțiunile și casele pentru cercetarea arheologică au fost amplasate după cum urmează:

- S1 - situat pe partea vestică a bisericii, orientat E-V, la N e portalul vestic, având dimensiunile de 2 x 3 m.
- C1 - situat pe partea nordică a navei bisericii, având dimensiunile de 4 x 2,5 m.
- C2 - situat lângă porticul bisericii pe latura sudică a altarului, având dimensiunile 3 x 3 m.

Stratigrafia:

S1 - Secțiunea era situată pe partea nordică a portalului vestic a bisericii. Am încercat să identificăm relația dintre zidul vestic și cel nordic, profilul nordic al S1 fiind la îmbinarea celor două ziduri.

După înlăturarea umpluturii moderne de sec. XIX, la o ad. de cca. 0,30 m, am identificat un nivel de călcare realizat din lespezi de piatră, a cărui datare este plasată în sec. XVI-XVII. Deasupra acestui nivel de călcare am identificat o umplutură care provine de la reconstrucția bisericii din anii 1830. Cu prilejul acestei reconstrucții au demolat altarul gotic construiind unul mai spațios, și au lărgit nava bisericii spre S. Stratul de umplutură care a rezultat din această reconstrucție conținea

mai multe fragmente de ogive de cărămidă care dovedesc că, foarte probabil, altarul vechi era boltit la sfârșitul sec. al XV-lea - începutul sec. al XVI-lea.

Sub nivelul de călcare am identificat un strat brun-gălbui, având gr. cuprinsă între 0,45 - 0,70 m, conținând bucăți de mortar și foarte puțină ceramică medievală. Stratul este rezultatul amenajării terenului din timpul construcțiilor medievale, având în vedere că la numai 2,50 m la ieșirea din biserică începea panta s-a făcut o terasare lărgind terasa la 3,50 m.

Stratul următor aparținea înmormântărilor medievale și avea o gr. de cca. 0,90 m. Compoziția solului este asemănătoare stratului care se află deasupra acestuia, cu diferența că acest strat nu conține fragmente ceramice și conține mult mai puține bucăți de mortar. Mortarul s-a amestecat în urma înmormântărilor, dar menționăm că nu toate mormintele conțin bucăți de var sau mortar, deoarece unele morminte (S1, S2) erau mai timpurii decât zidul vestic a bisericii, care era așezat deasupra mormintelor menționate. În S1 am identificat nouă morminte suprapuse, cel mai adânc fiind mormântul S8 (-1,90). La această adâncime apare solul viu, galben lutos.

Caseta C1 era amplasată pe partea nordică a bisericii, la întâlnirea dintre navă, sanctuar și scara pupitrului actual, ceea ce am presupus că ar fi rămas din sacristia medievală după reconstrucțiile din sec. al XIX-lea. C1 (4 x 2,50 m) era paralel cu zidul nordic; 3 m se aflau lângă zidul navei, iar 1 m era de-a lungul presupusei sacristii. Din cauza construcțiilor de extindere a bisericii din sec. al XIX-lea, straturile de lângă zid au fost scoase cu ocazia terasării dealului din jurul bisericii. Straturile medievale în general s-au păstrat. În C1, solul vegetal avea o gr. de cca. 0,20 m, sub care am identificat stratul de lut, având culoarea gri-gălbui. Stratul urmărea panta, la profilul estic fiind la o ad. de 0,20 m, iar la profilul sudic se afla la ad. de 0,70 m. Adâncimea stratului era mult influențată de șanțul de fundație a bisericii.

Sub solul vegetal, chiar pe suprafața de lut care reprezenta solul viu s-a conturat o groapă de mormânt care avea L= 1,80 x 1,30 m. Mărimea neobișnuită a gropii se datorează faptului că erau înmormântate trei persoane în aceeași groapă. Adâncimea maximă a gropii față de nivelul actual de călcare se afla la -0,56 m.

Lângă fundația bisericii, paralel cu aceasta, am identificat un șanț având l= 0,70 m, care avea ad._{max}= 0,90 m. Șanțul de fundație este amplasat pe lângă groapa de morminte cu trei schelete și la rândul lui conține un schelet de bărbat așezat la fundul gropii. Mormântul (S13) este anterior construcției zidului nordic, care se poate data în sec. al XIV-lea. Lângă S13 am identificat brațul drept a unui schelet S14, care era acoperit de fundația zidului. În C1 am identificat urmele a cinci înmormântări.

C2 era situat pe latura sudică a bisericii, având dimensiunile de 3 x 3 m. Caseta era amplasată la întâlnirea altarului cu construcția porticului din fața portalului sudic. După reconstrucțiile din sec. al XIX-lea, altarul medieval a fost lărgit. Stratul superior era format dintr-un strat brun lutos; gr. de 0,20-0,40 m, sec. XIX. Sub acesta am identificat un strat format din mortar, nisip, lut și piatră, având gr. de 0,20-0,35 m, provenit din reconstrucția altarului și zidului nordic a bisericii din sec. al XIX-lea.

Sub acest strat a urmat un nivel gros de cca. 1,20 m de culoare brună, care conținea pigmenți de mortar și cărămidă,

care au ajuns în acest strat prin înmormântările medievale, care sunt numeroase în această porțiune, deoarece aici era cimitirul comun în evul mediu. Mormintele se află la diferite adâncimi, între 1,80 și 2 m. La -2 m am identificat solul viu lutos, în care sunt adâncite mormintele cca. 0,30 m. Pe partea nordică a bisericii solul viu apare la 0,80 m. În C2 am identificat urmele a 13 morminte.

Secțiunile și casetele au fost marcate în jurul bisericii actuale; construcțiile identificate sunt efectiv fundațiile bisericii. Zidul nordic al navei și în proporție de 80% zidul vestic sunt medievale, restul zidurilor, altarul și porticul au fost probabil construite în sec. al XIX-lea. Se poate observa că fundațiile bisericii sunt adâncite fără excepție până la solul viu, compus dintr-un lut tare argilos.

În S1 profilul estic al secțiunii era fundația bisericii. Fundația era construită din lespezi mari de piatră de nisip, legate între ele cu lut nisipos. Mortarul era folosit numai la elevația bisericii. La baza fundației se află lespezi de mari dimensiuni (1,20 x 0,20 m), care aproape peste tot sunt așezate peste morminte. În S1 am desfăcut profilul nordic a secțiunii, pentru a identifica fundația contrafortului aflat la colțul bisericii la întâlnirea dintre peretele nordic și vestic. Am stabilit că, contrafortul aparține structurii originale fiind în legătură cu ambele ziduri.

În C1 fundația bisericii este asemănătoare celei S1 este din pietre mari, legate cu lut nisipos între ele. Fundația era la ad.= 0,80 m. Asemănător situației din S1 fundația zidului nordic se află deasupra mormântului S13.

În C2 fundația altarului avea o tehnică ușor diferită de fundațiile descoperite în S1 și C1. Fundația altarului construit în secolul 19, este construit din pietre de mărime mai redusă, comparând cu fundația medievală și la zidire se folosește mortar.

Cimitirul medieval din jurul bisericii unitariene din Jacodu are două părți distinse. Partea nordică a cimitirului era folosită numai de o familie sau persoane care erau respectași și făcea parte din elita locală. Este greu de spus dacă este vorba de o familie de nobili, sau numai elita locală secuiască care avea unele privilegii.

A doua parte a cimitirului, respectiv partea sudică și vestică era folosit de toată comunitatea deci este cimitir comun. Majoritatea scheletelor din această zonă sunt deranjate de alte morminte, sunt foarte puține morminte nederanjate, probabil cei care au fost înmormântați în ultima fază când se mai înmormântau în imediata apropiere a bisericii, aprox. până la mijlocul sec. XVI, până la reforma religioasă.

În S1 am identificat nouă urme de înmormântare.

M1. (S1) se află la întâlnirea dintre contrafort și zidul vestic, s-a păstrat partea superioară a scheletului, inclusiv craniul, de la șold în jos este tăiat de zid. M4 și M5.

M2. (S1) este orientat E-V, având mâinile întinse pe lângă corp. Partea inferioară a picioarelor lipsesc deoarece mormântul este tăiat de fundația zidului vestic. Craniul lipsește fiind dus de groapa mormântului

M3. (S1) se află la S de M2, s-au păstrat numai oasele din glezna și partea inferioară a piciorului.

M4. (S1) se află deasupra mormântului M2, în mijlocul secțiunii. Este orientat E-V, după lungimea scheletului 0,80 m aparținea unui copil de cca. 8-10 ani.

M5. (S1) se află la V de M2, paralel cu M4, din schelet s-a păstrat partea inferioară fiind tăiat de la șold de M6.

M6. (S1) se află la V de M5, este orientat NE-SV, din schelet s-a păstrat piciorul drept de la șold, piciorul stâng fiind tăiat de la genunchi în sus de M7.

M7. (S1) se află la profilul vestic al S1, am surprins numai oasele de gleznă.

M8. (S1) se află la N de M4, s-a păstrat numai un fragment din piciorul drept.

M9. (S1) se află la E de M8, este tăiat de aceasta și s-au păstrat numai oasele de gleznă.

Descrierea mormintelor în C1

M10. (C1) se află lângă șanțul fundației zidului nordic, la 1,10 m N de aceasta. M10 este în aceeași groapă de mormânt cu M11 și M12, M10 fiind pe partea sudică a gropii comune. Scheletele nu se suprapun și erau așezate împreună în groapă. Groapa are l= 1,30 m și L= 1,70 m. Mormântul este orientat E-V, brațul drept este paralel cu trup, brațul stâng este ușor îndoit, parcă ar avea mână așezată pe șold. Piciorul drept este în linie dreaptă iar piciorul stâng ușor îndoit. Scheletul este ușor aplecat spre mijloc unde se află M11. După forma bazinului în M10 am identificat un schelet de femeie.

M11. (C1) se află în mijlocul gropii comune în partea inferioară, estică a acestuia. Din schelet s-a păstrat foarte puțin deoarece aparținea unui copil care avea vârsta de cca. 1 an, era în faza creșterii dinților. Scheletul avea o L= 0,60 m. Peste umărul copilului era așezat o aplică de haină, confecționat în stil romanic târziu. M11 este ușor aplecat spre M10, probabil mama lui M11.

M12. (C1) se află în partea nordică a gropii comune, are L= 1,05 m este un schelet de copil, având vârsta de 6-7 ani, deoarece a început procesul de schimbare a dinților. Scheletul M12 este prost conservat, a dispărut total brațul stâng, iar din oasele de degete nu s-a păstrat nimic. Scheletul este așezat pe partea dreaptă, întors spre S spre M10 și M11, probabil mama și fratele mai mic. Din toate mormintele am cules specimen pentru efectuarea analizei de ADN, care ar putea stabili legătura între schelete și probabil cauza morții, care putea să fie o epidemie.

M13. (C1) se afla în groapa de fundație a zidului nordic, lângă M10. Orientat E-V, are L= 1,75 m. După grosimea oaselor și forma bazinului scheletul aparținea unui bărbat, probabil aflat în rudenie cu grupul de morminte M10,11,12, posibil tatăl.

M14. (C1) se afla lângă M13, am identificat numai două oase din brațul stâng, deoarece restul scheletului se află sub fundația zidului nordic.

Descrierea mormintelor în C2 (imag 5)

M15. (C2) se afla lângă profilul vestic între M16 și M18, păstrat parțial craniul, cutia toracică și câteva oase din umăr și mâini.

M16. (C2) este orientat E-V, scheletul este tăiat de la genunchi în jos de o altă groapă fără urme de schelet. Craniul nu am reușit să excavăm deoarece aceasta era sub profilul vestic, peste care era fundația porticului ceea ce a făcut imposibil recuperarea craniului.

M17. (C2) se afla între M15 și M16, parțial deranjat, scheletul intact până la șold. A fost deranjat de M20, dar oasele de femur și de la degete au fost adunate și așezate lângă brațul drept și stâng.

M18. (C2) se afla la colțul sud vestic al C2, foarte deranjat și scheletul degradat, s-au păstrat părți din craniu, cutia toracică, mâini.

M19. (C2) se afla la îmbinarea fundației porticului și a altarului. Fundația altarului se suprapune cu M15, din aceasta s-a păstrat numai craniul, piciorul drept până la genunchi și mâna

dreaptă și o parte din cutia toracică. Deasupra craniului erau mai multe oase adunate, femur oase de deget, care s-ar putea să fi aparținut individului din M15, fiind deranjate cu ocazia construcției altarului nou.

M20. (C2) este paralel cu fundația altarului, orientat E-V, taie pe M17. La rândul său este tăiat de o groapă, care nu a fost folosită ulterior, deoarece au dat de o piatră de nisip și au abandonat locul. Groapa a distrus mâinile și cutia toracică, s-au păstrat destul de bine picioarele, șoldul, și o parte din craniu. După forma șoldului și a femurului era schelet de bărbat.

M21. (C2) Schelet păstrat parțial, după uzura dentară era om în vârstă, cca. 40-50 ani. Din schelet s-a păstrat partea superioară până la șold. După grosimea oaselor defunctul era probabil femeie.

M22. (C2) mormântul era complet distrus de M21, sau păstrat părți din craniu și mandibula.

M23. (C2) asemănător lui M22, s-a păstrat numai craniul, mormântul fiind distrus de M24. Craniul se află în poziție secundară.

M24. (C2) se afla lângă profilul sudic a casetei la E de M18. Scheletul este păstrat parțial, până la șold. După uzura dentară, aparținea unui om în vârstă, probabil bărbat. Din umplutura lui M 24 am recuperat un denar din secolul 15 (Matia Corvinul, cca. 1470-1480).

M25. (C2) se afla la S de M20, mormântul era distrus de M26. Dau păstrat din șold, picioare, craniul în stare bună.

M26. (C2) se afla la S de M25, scheletul s-a păstrat în stare bună, probabil este printre ultimele înmormântări din această parte a cimitirului. În afară de gleznă și degetele picioarelor care erau sub profilul estic, am reușit să recuperăm tot scheletul pentru analize. După statură și grosimea oaselor defunctul era probabil femeie. Avea vârsta de cca. 30-40 ani în momentul decesului.

M27. (C2) se afla la S de M26, craniul distrus de o groapă mai târzie, lipsesc brațele, M26 taie brațul stâng, de șold în jos scheletul se afla sub profilul estic.

M28 – M29. Morminte distruse, sau gropi de înmormântare nefolosite. M28 distruge craniul la scheletul M27, M9 se afla între M25 și M20, probabil este un mormânt deranjat distrus, câteva oase păstrate au fost adunate lângă șoldul lui M25.

Material Arheologic

Obiecte din Fier și Bronz

Obiectele din fier erau cuie folosite la structurile de lemn, respectiv acoperiș și cuiele de sicriu. Mărima lor variază de la 4 cm la 8 cm și apar în toate straturile de la sec. XIV până în sec. XIX.

Un obiect special cu totul aparte era aplica de haină din bronz, identificată în M11, care era așezată pe pieptul scheletului de copil. Aplica are formă rotundă, cu urme de nituire pe exterior, iar interior are decor floral în formă de crin. Ambele părți ale aplicii sunt decorate pe parte având diferite ornamente vegetale, frunze de acant, pe cealaltă parte are o inscripție latină prescurtată, încă nedescifrată. Din păcat starea de conservare a obiectului este de precară dar pe parcursul restaurării există o șansă ca inscripția să fie descifrată. Probabil este o piesă de import iar după formă se datează în a doua jumătate a sec. XIII, începutul sec. XIV.

Materialul ceramic descoperit în jurul bisericii este neînsemnat și nu se poate folosi pentru datare în nici un caz, deoarece aceasta apare în umpluturi sau în straturi deranjate. Cele mai importante obiecte din lut ars sunt ogivele de

cărămidă, care au două caneluri simple pe ambele părți și muchie teșită. Cronologic se datează la sfârșitul sec. XV începutul sec. XVI, deci aprox. contemporan cu moneda de Matia.

Prin săpăturile arheologice de la Jacodu din 2006 am reușit să identificăm cimitirul medieval din jurul bisericii, mai mult în cimitir am reușit să identificăm două părți bine distinse. Pe partea nordică a bisericii medievale erau înmormântați membri elitei locale, iar pe partea vestică și sudică a bisericii am identificat cimitirul comun.

În cimitirul comun am observat etape succesive de înmormântare. În S1 am identificat că înmormântările succesive urmau o ordine anume, treptat cimitirul se extindea spre V, spre marginea dealului. Locul îngust de aici explică de ce sunt deranjate mormintele, mai ales acelea care au fost îngropate după construcția zidului vestic. În C2 observațiile referitoare la relația între înmormântări și fundația altarului este irelevantă deoarece, aceasta a fost construită la mijlocul sec. XIX. În C2 după modul de așezare a mormintelor și din suprapunerea acestora rezultă că aici sunt înmormântate cel puțin patru generații.

Interesantă era situația din C1, unde am descoperit un mormânt cu trei schelete, aparținând probabil unei mamei și copiilor acesteia, care au murit în urma unei epidemii. Aplica de haină cu inscripție ar putea să dea explicații despre rangul defuncțiilor, iar analiza ADN ar clarifica gradul de rudenie și cauza posibilă a morții. Interesantă este poziția mormântului M13, care era ulterior așezat lângă mormântul M10-12, dar din așezarea acestuia reiese că la înmormântarea lui M13 știau exact unde se află mormintele M10-12, deoarece M13 era îngropat exact lângă scheletul de femeie (M12) dar fără să-l deranjeze pe aceasta. Scheletul din M 13 aparținea unui bărbat posibil tată sau rudenie cu defuncții din M10-12.

În concluzie putem spune că înmormântările mai timpurii sunt acelea care se află lângă fundația de sec. XIV, deoarece fundația taie aceste morminte. În mormântările mai târzii deja sunt orientate după biserica nouă. Putem preciza că o săpătură în interiorul bisericii ar duce la iveauă urmele unei biserici mai timpurii în jurul căreia erau înmormântate M 1, 2, 10, 11, 12, 13, 14. Totodată am putea identifica începuturile acestui cimitir și bisericii, care ar da un răspuns și la data aproximativă a secuilor în valea pâraului Vețca, deoarece Jacodu era loc parohial în evul mediu prin consecință este ceea mai timpurie așezare medievală din vale.

PI. 45

103. Jigodin Băi, mun. Miercurea Ciuc, jud. Harghita

Punct: Câmpul Morii (Jigodin I)

Cod sit: 83366.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 395/2006

Colectiv: Viorica Crișan - responsabil, Gabriela Gheorghiu, Cristina Popescu (MNIT)

La S de municipiul Miercurea Ciuc, pe malul drept al Oltului, deasupra Băilor Jigodin, se ridică un pinten stâncos (709 m), reprezentând extremitatea estică a ramurii Munților

Harghita, ce închide partea de jos a Depresiunii Ciucului de Mijloc.

Pe platoul special amenajat se păstrează ruinele cetății dacice, intrată în literatura de specialitate cu numele de Jigodin I sau Jigodin – „Câmpul Morii” (Malomföld). Platoul, de formă alungită (65 x 45 m), cu contur neregulat, ușor înclinat spre E, are spre S o șa de legătură spre înălțimile din jur. Pe marginile lui a fost înălțat un zid de piatră. Urmele acestuia, asemănătoare astăzi unui val, sunt bine conturate pe laturile de S și V și aplatizate (dar vizibile) pe cea nord-vestică. Pe laturile nordice și estice zidul a fost distrus în totalitate. Acest lucru s-a petrecut ca urmare a curățării terenului de-a lungul secolelor în vederea utilizării lui în scopuri agricole.

De-a lungul timpului cetatea a fost investigată prin cercetări de suprafață sau sonde de mai mulți cercetători, iar din 1980, cu unele întreruperi s-au făcut săpături arheologice sistematice.

În interiorul fortificației au fost descoperite mai multe complexe: locuințe și ateliere din epocă dacică (sec. I a.Chr – sec. I p.Chr) cu un material arheologic foarte bogat și totodată divers.

În afara materialelor de epocă dacică, au mai fost descoperite în poziție secundară sau în albieri materiale aparținând paleoliticului superior și primei vârste a fierului (cultura Gava).

În anul 1997 în interiorul cetății, în imediata apropiere a zidului de pe latura sudică, a fost amplasată antena de telecomunicații a firmei Dialog (Orange). Lucrările executate (fundații, șanțuri pentru cabluri, nivelări, drum de acces etc.) au dus la distrugerea totală a peste 50% din platou și din zidurile de pe laturile vestice și nord-vestice. Stratul de cultură de pe platou a fost răzuit cu buldozerul și împins împreună cu zidul pe pantele abrupte ale dealului. În pământul dislocat s-au găsit cantități însemnate de lipitură și bărne carbonizate de la locuințe, arsură de la vetrele de foc, bucăți mari de zgură de fier provenite din atelierele situate în imediata apropiere a zidurilor, vase întregi și fragmentare, cuie și ținte de fier.

Cercetarea arheologică efectuată în perioada august–septembrie 2006 a avut ca obiectiv recuperarea materialului arheologic, dar și a „informației istorice” din zona platoului cetății afectată de lucrările efectuate pentru amplasarea antenei de telefonie mobilă Cosmote.

La aprox. 30 de m N de antena Dialog a fost decopertată până la stâncă o suprafață de 11,5 x 12 m. Mai mult, pe latura de VNV a acestei suprafețe a fost săpat în stâncă un șanț cu o L=8,10 m, o l=1,20 m și o ad. de aprox. 0,80 m.

De asemenea a fost afectată și zona amenajată cu pietriș pentru a facilita accesul utilajelor. Chiar dacă în acest caz nu a fost excavat pământul, prin presarea pietrișului a fost distrus stratul arheologic (cu tot ceea ce a conținut el) a cărui grosime nu este mai mare de 0,50–0,70 m. O eventuală săpătură arheologică în această zonă este foarte greu de făcut în condiții normale, iar distrugerile provocate de accesul utilajelor sunt foarte mari.

Trebuie precizat că ambele zone afectate de lucrările firmei de construcție nu au fost cercetate de către arheologi în anii anteriori.

Cercetarea arheologică s-a desfășurat în două etape: prima etapă a presupus înlăturarea pietrei și cernerea pământului din cele trei movile rezultate din excavarea suprafeței amintite anterior, iar a doua etapă a constatat în săpătură arheologică propriu-zisă.

Piatra din cele trei mobile a fost înlăturată manual și a fost depozitată în suprafața de unde ea a fost scoasă. Printre bucățile de piatră, alături de cele excavate anul acesta din stânca masivului, s-au putut observa piese sumar fasonate care, cu siguranță, proveneau din zidul cetății de pe latura de VNV, precum și pietre de dimensiuni mici ce au făcut parte din embletonul zidului. Apreciem că pe o lungime de aprox. 12 m zidul cetății, atât cât se mai păstra din elevația lui, a fost distrus de lucrările de amenajare a zonei pentru antena Cosmote. Pământul din cele trei mobile a fost „răscolit”, cernut și apoi transportat cu roabele în același loc cu piatra. În urma acestei operațiuni a fost recuperată o cantitate impresionantă de material arheologic, care este totodată și divers. El constă în primul rând din ceramică dacică modelată cu mâna (fragmente de cești dacice, de vase borcan, fragmente de fructiere de dimensiuni mai mari) și la roată olarului (fragmente de câni, fructiere, străchini, strecurători, vase de tip *kantharoi*, vase de provizii, inclusiv fragmente de pereți de chiupuri ornamentate cu motive incizate). Un număr destul de mare de piese au fost modelate din pastă de bună calitate (fină), de culoare gri – cenușie. O parte dintre acestea au fost ornamentate prin lustruire cu linii drepte, vârlurite și în zig-zag. De asemenea au fost descoperite și câteva fragmente ceramice pictate.

Tot din aceste mobile au mai fost recuperate următoarele piese: un vârf de lance din fier, un cuțit drept din același material, un fragment de toartă din bronz de formă ovală, o mărgică din pastă sticloasă de culoare verzuie, patru fragmente de cute și mai multe oase de animale.

Și în sfârșit, dar nu în ultimul rând din mobilele de pământ provin fragmente mari de la două vetre portabile din lut ars masive: una de formă patrulateră și cealaltă de formă circulară. Ambele au pe suprafața lor urme de metal topit. Aceste piese împreună cu bulgării de zgură descoperiți ne-au demonstrat că în suprafața excavată pentru antena Cosmote a fost cel puțin un atelier de prelucrarea metalelor din epocă dacică, distrus de lucrările amintite.

Săpătura arheologică a constatat în trasarea și cercetarea unei suprafețe și a unei secțiuni.

Suprafața, notată cu S1, a avut dimensiunile inițiale de 9 x 7 m și a fost trasată înspre colțul de N al cetății, unde pantele terenului sunt destul de abrupte.

Pe tot perimetrul suprafeței, imediat sub glie, au apărut resturile unei platforme construite din pietre legate cu lut. Acest lucru a impus extinderea săpăturii pe pantele de NV și NE ale platoului pentru a surprinde cât mai mult din construcția amenajată în această parte a cetății.

Au fost evidențiate astfel, foarte bine două laturi, cea de NV și cea de NE (ambele cu L de aprox. 9 m) și de asemenea două colțuri, de N și de E, ale unui bastion. Latura de SV și colțurile de V și de S ale bastionului au fost afectate de groapa de fundație făcută pentru antena de telefonie mobilă.

Materialul arheologic descoperit în această suprafață constă din ceramică dacică modelată cu mâna și la roată, câteva fragmente ceramice pictate și câteva fragmente ceramice ce provin de la vase de import, un fragment de brățară de bronz cu capete trompetiforme, un denar emis de Augustus și datat în 11-10 a.Chr., un fragment de la o cute și un fragment de fusaiolă de formă bitronconică.

Secțiunea – notată SX – cu dimensiunile de 16 m x 2 m, a fost orientată VNV 5100–ESE-1900. Ea a fost trasată la 14 m N față de antena Dialog. În această secțiune a fost surprins zidul de pe latura de VNV a cetății, între m. 8,35 și m. 11. S-au

păstrat doar două asize din fața internă a zidului. Din păcate fața exterioră a zidului nu a mai fost găsită *in situ*, pietrele care o alcătuiau fiind alunecate pe pantă. Embletonul zidului era format din piatră mai mărunță amestecată cu pământ. Cam la jumătatea embletonului au fost puse lespezi de piatră pe cant, de-a lungul zidului, probabil pentru a-i asigura stabilitatea la bază.

În m. 1-4, s-a surprins foarte bine cum, pentru amenajarea platoului, foarte probabil, stânca, acolo unde era cazul, a fost arsă pentru a putea fi mai ușor fărâmițată și nivelată.

În interiorul cetății nu a fost surprins nici un complex, zona fiind deranjată foarte probabil de lucrările din 1997 pentru antena Dialog, dar și de lucrările din 2006 pentru antena Cosmote. În schimb a fost descoperit mult material arheologic – ceramică dacică modelată cu mâna și la roată, inclusiv fragmente ceramice pictate, obiecte de metal (două cuțite din fier, unul drept și unul curb, precum și un pandantiv-toporaș din argint), oase de animale – mai ales în m. 12-6 ai secțiunii, deci în zona aflată în afara zidului cetății.

În dreptul m. 12-13, pe profilul dinspre antena Dialog a fost deschisă o casetă în care s-a descoperit destul de mult material arheologic: fragmente ceramice modelate cu mâna și la roată, oase de animale, fragmente de pereți din lut, cu urme de nuiel și pari provenind de la o construcție incendiată.

Tot materialul arheologic descoperit a intrat în patrimoniul MNIT.

Bibliografie:

Viorica Crișan, *Dacii din sud-estul Transilvaniei*, Sfântu Gheorghe, 2000.

Viorica Crișan, în vol. Noi descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei, Covasna, 2003, p. 111-118.

Viorica Crișan, Gabriela Gheorghiu, Cristina Popescu, *Cercetările arheologice de la Miercurea Ciuc – Jigodin I – campaniile 1998, 2000*, Istros 11, 2004, p. 111-147.

Abstract:

The archaeological research that took place between August and September 2006, aimed to recover the archaeological material, as well as the „historical” data from the area of the fortress plateau which was affected by the works requested for the installation of the antenna for mobile telephony of the Cosmote network. The research had two phases. The first one was focused to remove the three humps coming as a result of the excavation of the mentioned area and to collect the archaeological material. The second one has consisted of a proper archaeological excavation. One section was opened (S.X of 16 x 2 m) in which we discovered part of the courting wall on the western side of the fortress. Then we excavated on a surface (S.1, of 9 x 7 m) in which we uncovered the ruins of a bastion located in the NNE corner of the fortress. The recovered archaeological material consists of Dacian pottery (hand- and wheel made), including some painted fragments, an iron spearhead, an iron knife, one bead of greenish glass paste, a fragment from a bronze handle, 4 fragments of cockle, and many animal bones. At least but not last, large fragments from two portable hearths were found into the three humps. One of the hearths has rectangular shape while the other one is round in shape. Both present traces of the melted metal.

The archaeological material found in this excavation consists of Dacian pottery (hand- and wheel made), including

some painted fragments, some fragments of imported vessels, two small iron knives (one with straight blade, the other one with curved blade), one pendant – silver small axe, a bronze fragment from a bracelet with trumpet-shape ends, one denarius of Augustus (11 - 10 B.C.), and animal bones.

104. Jupa, com. Jupa, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]

Punct: Cetate, peste Ziduri

Cod sit: 53407.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 122/2006

Colectiv: Doina Benea, Simona Regep Vlascici, Bogdan Muscalu, Gabriel Socol, Marinela Trăilă (UV Timișoara)

În anul 2006 cercetările arheologice s-au efectuat în vicusul militar la două mari complexe: clădirea XII (THERMAE) și clădirea XI (locuința).

Thermae I reprezintă un edificiu complex în care s-au descoperit ștampilele lui cohors I Vindelicorum, ceea ce ar sugera caracterul lor militar. Deocamdată în cursul cercetărilor efectuate au fost dezvelite laturile de N și de V.

În 2006 am încercat printr-o casetă de 5 x 5,5 m să dezvelim o porțiune din sectorul acestui complex. În această suprafață au fost identificate mai multe nivele de locuire din piatră. Stratigrafic se constată următoarea situație:

0,00 -0,20 m- humus vegetal;

-0,20 -0,85 m- strat de dărâmtură masivă;

-0,85 -1 m- nivel de locuire antică, marcat prin ceramică;

-1 -1,06 m- strat de dărâmtură antică;

-1,07 - nivel de locuire marcat prin pământ negru- material arheologic nesemnificativ (mai ales ceramică).

Primul strat aparține unui edificiu din piatră de râu din care a fost surprinsă doar o porțiune dintr-un zid orientat E-V, lat de 0,80 m. Zidul apare la ad. de 1,65 m și a fost la un moment dat demantelat. Peste acest nivel de locuire a fost ridicată fundația zidului de incintă al thermaelor care încheie latura de V și continuă. Fundația edificiului are o l=0,80 m, iar elevația propriu-zisă păstrată în unele porțiuni până la 0,15 m de la nivelul solului actual are o l=0,70 m. Zidul reprezintă de fapt latura de S a edificiului. El a fost dezvelit pe 4,75 m (latura de V și 4,20 m cea de S). Materialul arheologic descoperit în întreaga suprafață este sporadic. Nu se constată amenajări ale unor camere de baie propriu-zise. Trebuie să fie o anexă, poate chiar intrarea cu un *apodypterium*.

În jumătatea nordică a suprafeței cercetate au fost descoperite într-o masă de lemn ars, cenușă și cărbune, fragmente de opaițe concentrate într-un punct (cca. 8 exemplare), opaițele prezintă următoarele ștampile: APOLAUSTI(1), FESTI(1), MURRI(1). Alături de acestea apar fragmente de opaițe cu unul sau mai multe ciocuri având ca toartă supra-înălțată un vultur cu aripile desfăcute. Opaițele de acest tip prezintă urme de angobă roșie pe suprafața corpului. Datarea lor se face în a doua jumătate a sec. al II-lea - prima jumătate a sec. al III-lea p.Chr.

Cercetările efectuate în acest an au evidențiat latura de S a edificiului care urmează să fie în continuare dezvelită prin alte 3-4 casete pentru a scoate la suprafață întregul edificiu.

Clădirea XI (casă de locuit). Acest edificiu a fost identificat în cursul cercetărilor din anul 2005. Este o clădire paralelă cu clădirea X, la 1,30 m V de aceasta. Tipologic, clădirea se încadrează în seria aceloră cu fronton îngust și dezvoltată pe adâncimea lotului.

În anul 2005 a fost dezvelit parțial un zid median al clădirii pe direcția N-S, iar prin două casete s-au dezvelit porțiuni din zidul de incintă de E al clădirii. Primele concluzii de atunci evidențiau amplasarea clădirii cu fațada spre S în fața unui drum.

În anul 2006 s-au trasat două casete, caseta 2 (subîmpărțită cu martori în 3- a, b, c- și o casetă 4. Dimensiuni: caseta 2: 11 x 4 m; caseta 4: 3,40 x 6 m. Stratigrafic nu s-a constatat o altă situație față de ceea ce cunoșteam în urma campaniei din 2005, dar s-a putut stabili lungimea edificiului de 26,90 m pe direcția N-S. Colțul de NE al clădirii a fost distrus cu ocazia dezvelirii edificiului X. Planimetria între cele două edificii X și XI prezintă o mare asemănare. În ambele cazuri se constată prezența unui portic la intrare; apoi a unui spațiu de cca. 10-11 m pe care nu apare nici o construcție redând poate o curte și abia în jumătatea nordică apar încăperile.

Edificiul construit din piatră a fost precedat de două amenajări din lut și lemn. În cea de a doua fază de lemn nu se constată utilizarea ștampilelor.

În concluzie, cercetările de la Tibiscum din anul 2006 au condus la dezvelirea jumătății estice a edificiului XI, caracterizat printr-un bogat material arheologic, mai ales ceramică locală provincială, numeroase amfore, fragmente de *terra sigillata*.

105. Lapoș, com. Lapoș, jud. Prahova

Punct: Poiana Roman

Cod sit: 133928.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 116/2006

Colectiv: Marin Cărciumaru - responsabil, Mircea Angheliniu, Loredana Niță, Marian Cosac, Florin Dumitru (UV Târgoviște), Ovidiu Cârșina (CNMCD Târgoviște)

Secțiunea XXXI/2006, cu o suprafață de 4 m², a fost deschisă în punctul „La lizieră”, la NE față de S.XXVII/2003 și împărțită în patru carouri, numerotate A1-A4. Decaparea a fost efectuată până la ad. de 1,30 m de la caroi. Coloana stratigrafică este formată dintr-o succesiune de trei mari depozite stratigrafice: I – depozit de acumulare de humus, cenușiu-închis; II – depozit compact, lutos-nisipos, crem-gălbui; III – depozit compact, lutos-argilos, maroniu-roșcat, cu structură prismatică; partea superioară apare ca extrem de degradată, prezentând o nuanță albicioasă (depuneri de calcar?), în timp ce partea inferioară prezintă numeroase „scurgeri”, de culoare gri-deschis. Cercetările desfășurate aici de-a lungul mai multor campanii au furnizat informații interesante, privind opțiunile tehnologice (materie primă, debitaj, unelte finite) evidențiate de eșantioanele litice. Decaparea în nivele minimale, de 2-3 cm și înregistrarea poziției exacte, în trei dimensiuni, a fiecărui artefact au permis realizarea unei prelucrări statistice simple, în scopul definirii nivelurilor de maximă densitate a materialului litic.

Astfel, au fost identificate trei „lentile” de aglomerare a pieselor, situate fie la contactul dintre depozitele stratigrafice I (depozit de acumulare de humus, gri-cenușiu) și II (depozit compact, lutos-nisipos, crem-gălbui) (0,25-0,30 m ad., de la caroiu), sau II și III (depozit compact, lutos-argilos, maroniu-roșcat) (0,37-0,45 m ad., de la caroiu), fie în depozitul III (0,55-0,60 m ad., de la caroiu). În cazul primei „lentile”, piesele aparțin unei tradiții microlitice bine definite prin prisma pieselor de tip *grattoir* unguiform și a lamelelor de câțiva milimetri lățime. Următoarele două aglomerări de artefacte, prezintă, în linii mari, caracteristici comune care le ancorează într-o etapă finală a paleoliticului (posibil epigravetiană). Ultima campanie a avut ca obiectiv, prin deschiderea secțiunii XXXI, verificarea poziționării în cadrul coloanei stratigrafice a acestor „lentile”.

Dacă secțiunile anterioare nu au oferit, până acum, decât piese litice izolate dincolo de ad. de 0,70 m, în c. A2 și A3 ale ultimei secțiuni deschise, la ad. de 0,80-0,83 m, au apărut resturi de debitaj (produse de amenajare fragmentare sau așchii de dimensiuni reduse) puțin numeroase și trei nuclee epuizate, din opal de calitate medie spre bună, purtând negative ale unor ultime desprinderi laminare. Piesele aparțin, probabil, unui „nivel” de densitate al artefactelor care nu a putut fi sesizat în secțiunile anterioare, datorită dimensiunilor sale reduse; definirea sa cu mai multă acuratețe presupune inițierea unui demers de tipul remontajului, care să implice toate piesele litice descoperite în punctul „La lizieră”, în depozitul stratigrafic III, între aprox. 0,70 și 0,95 m ad.. Acest demers ar putea oferi rezultate interesante, cu atât mai mult cu cât în cazul câtorva din secțiunile deschise în celălalt punct cercetat al poienii (colina D), au fost descoperite piese destul de numeroase până la ad. de 0,85 m, care s-ar putea constitui într-un nivel al densității de material cu o semnătură tehnologică și culturală diferită de cele definite până acum.

Abstract:

The 2006 campaign at Lăpuș - “Poiana Roman” site had as a focus a stratigraphical survey, in order to verify the position of three main “bulks” of lithic material statistically defined. Alongside three such “bulks” previously identified, some sparse lithic items appeared between 70 and 95 cm of depth. The 2006 campaign was able to substantiate the appurtenance of those items to a fourth, less developed level of artifact amassing, which might make up for a quite different technological and/or cultural mark.

106. Lăpuș, com. Lăpuș, jud. Maramureș

Punct: Gura Tinoasei

Cod sit 108231.02

Autorizația de cercetare arheologică [sistematică nr. 67/2006]

Colectiv: Carol Kacsó – responsabil, Dan Pop, Zamfir Șomcutean (MJ Maramureș)

Campania din 2006, desfășurată în intervalul de timp dintre 21 septembrie și 10 octombrie, a vizat cercetarea unor noi movile din cuprinsul celei de-a cincea grupări a necropolei

tumulare de la Lăpuș. Totodată s-a urmărit și cercetarea unor suprafețe cât mai mari din preajma tumulilor.

Amintim că în campaniile din 2004-2005 a fost cercetat primul tumul (T 22) din această grupare, situată la S de celelalte grupări din cadrul necropolei¹. Tumulul 22 se găsea în partea vestică a grupării, aproape de capătul pantei dealului, pe o suprafață relativ plană. Celelalte movile sunt dispuse pe panta dealului.

La E de tumulul 22 se găsește un drum comunal care a aplatizat într-o oarecare măsură panta dealului înspre V dar, în același timp, a accentuat-o spre E. Diferența de nivel de la capătul estic al suprafețelor E și F (campania 2006) până la nivelul drumului este de aprox. 3,70 m.

Pentru realizarea scopurilor propuse a fost aleasă o suprafață în imediata vecinătate a drumului, în partea inferioară a pantei dealului, pe care puteau fi observate două mici ridicături, apropiate între ele. Prima dintre ele, denumită T 23, situată la cca. 8 m E de drum, avea forma ușor ovală, orientată S-N, cu dimensiunile de 9/7 m, iar cea de-a doua, T 24, 9/5 m, cu aceeași orientare. Înălțimea celor două movile nu depășea 0,40 m.

În vederea obținerii unor date cât mai concludente, au fost trasați trei martori stratigrafici dispuși în partea cea mai înaltă a movilelor. Doi dintre ei au fost orientați aprox. S-N (15°NNE), iar cel de-al treilea, perpendicular pe primii doi, avea orientarea E-V (15°VNV). Dimensiunea primului martor, S-N 1, erau de 11,90/0,40 m, al celui de-al doilea, S-N 2, de 8,90/0,40 m (lungimea era mai mică, întrucât și suprafața E avea dimensiunile mai mici), iar al martorului trei, E-V, de 13,60/0,40 m.

Acești martori separau șase suprafețe denumite A, B, C, D, E și F cu următoarele forme și dimensiuni: A-rectangulară: 5,50/5,10 m; B-triunghiulară: 6/5,10/7,80 m (unde 7,80 este ipotenuza); C-rectangulară: 6/4,40 m; D-rectangulară: 5,50/4,40 m; E-rectangulară: 3/3,30 m; F-rectangulară: 5,50/3,30 m. Astfel martorul SN 1 separa între ele suprafețele A și B pe de o parte de suprafețele C și D, iar SN 2 separa pe acestea din urmă de suprafețele E și F. Martorul E-V separa suprafețele dinspre S, A, D și F de cele din N, B, C și E.

Suprafața afectată de cercetările arheologice a fost de 122 m² (fără martori stratigrafici).

Diferența de nivel de la capătul estic al martorului E-V până la capătul lui vestic este de -2,54 m.

Situația stratigrafică se prezintă astfel:

- strat de pământ vegetal cu o gr. de până la 0,10-0,15 m.
- strat de pământ galben nisipos cu urme slabe de limonit în partea lui inferioară, în care, în porțiunile celor două movile, se găseau pietre de râu și fragmente ceramice sau vase întregi așezate grupat; gr. acestui strat variază între 0,15-0,50 m.
- strat de pământ galben roșiatic în care, pe anumite porțiuni se găseau numeroase pietre de râu de mici dimensiuni. Steril din punct de vedere arheologic.

Tumulul 23 a fost deranjat de lucrările agricole practicate aici de-a lungul timpului. Se pare că inițial a existat și aici o aglomerare centrală de pietre de râu, care proteja probabil urna și vasele de ofrandă. Pietrele de râu au fost dispersate pe o zonă relativ mare, în timp ce ceramica și oasele calcinate, sesizate de la ad. de -0,32 m, erau răspândite pe o suprafață de 0,80/1,60 m. Alături de ele se găseau și mici bucăți de cărbune. O groapă, plasată aprox. central, de formă ovală, a cărei gura nu a putut fi cu certitudine marcată din cauza rădăcinilor, pornea din pământul galben nisipos și se adâncea

în pământul viu, având în umplutură câteva pietre de râu și fragmente ceramice.

În apropiere de colțul sud-vestic al suprafeței D, la ad. de 0,08 m a fost descoperit un mormânt de incinerare în urnă. Vasul, în care se găseau doar oase incinerate, era acoperit cu o dală de gresie groasă de 0,07. Nu au fost găsite urmele vreunei gropi în care să fi fost depusă urna. Deocamdată nu se poate stabili dacă urna menționată a aparținut vreunui dintre movilele funerare din apropiere sau reprezintă un mormânt izolat. Este de notat că relativ aproape de locul acum cercetat a mai apărut un mormânt izolat de factură Lăpuș².

În colțul nord-estic al suprafeței C, la ad. de 0,35-0,40 m, a apărut o mică parte dintr-o vatră cu gr. de 0,10 m, ce pare să facă parte dintr-un tumul de mai mari dimensiuni, aflat la E de T. 24. În partea din vatră pusă în evidență nu au fost descoperite artefacte sau oase incinerate. Ea urmează să fie integral cercetată în campaniile următoare pentru a se stabili destinația și apartenența sa.

Tot în suprafața C, dar în colțul său nord-vestic, a fost identificat un complex (groapă ?), care nu a fost decât parțial cercetat. În umplutura sa erau prezente fragmente ceramice și pietre mici de râu. Nici funcția acestui complex n-a putut fi deocamdată clarificată. Pare însă puțin probabil ca el să fi aparținut tumulului 23.

Tumulul 24 a fost mult mai puțin deranjat decât T. 23. Aprox. în porțiunea sa centrală, la ad. cuprinse între 0,05-0,20 m, se afla o amenajare realizată din pietre de râu de dimensiuni mijlocii. Ele au ieșit la iveală în colțul nord-estic al suprafeței D, în colțul sud-estic al suprafeței C, în colțul sud-vestic al suprafeței E și în colțul nord-vestic al suprafeței E. Amenajarea avea forma unei potcoave, cu partea deschisă (cca. 1 m) înspre S și dimensiunile exterioare de 4/5 m, pe direcția EV/SN. În interiorul amenajării exista un spațiu rectangular cu dimensiunile de 1,50/2,20 m, unde nu au fost așezate pietre. Aici au fost depuse mai multe vase, și anume, într-o înșiruire de la N la S, o oală striată așezată cu gura în jos, fragmente dintr-o ceașcă, un vas vatră miniatural fragmentar, un vas cu oase incinerate acoperit cu o strachină ornamentată cu motive spiralo-geometrice, realizate în tehnica exciziei-inciziei, o oală așezată culcat cu gura înspre SE și, în fine, încă o ceașcă fragmentară. O parte din spațiul rectangular pe care erau așezate vasele menționate a fost arsă cu intensitate diferită înainte de așezarea vaselor, rezultând astfel porțiuni mai mici sau mai mari roșiatice și cărămizii de consistențe deosebite. De pe aceste porțiuni resturile arse au fost îndepărtate cu grijă. Atât grupajul de pietre cât și ceramica se aflau pe o platformă de pământ construită pe solul antic. Forma și limitele platformei nu au putut fi clar stabilite, dimensiunile sale depășeau însă pe cele ale amenajării centrale.

Mai multe grupări mici de pietre de râu de diferite dimensiuni au fost găsite disparat în suprafețele cercetate. Nici între pietrele ce le compun și nici în preajma lor nu au fost descoperite materiale arheologice. Este greu de apreciat dacă aceste grupări de pietre au avut sau nu vreo legătură cu construcțiile funerare.

Delimitarea dintre tumulii 23 și 24 nu era evidentă. Doar o mică alveolă a terenului dintre cele movile pare să indice faptul că este vorba aici de două complexe funerare diferite. Având în vedere deranjările evidente observate în suprafața atribuită, firește cu anumite semne de întrebare, tumulului 23, reconstituirea ritualului practicat aici este doar ipotetică și se

bazează mai mult pe cele observate în ceilalți tumuli cercetați din cadrul celei de a cincea grupări tumulare de la Lăpuș. În schimb, tumulul 24 a oferit date concludente și în privința ritualului. Într-o primă etapă a fost construită o platformă de pământ, în centrul căreia au fost depuse numeroase pietre de râu dispuse în formă de potcoavă. Spațiul interior, neacoperit de pietre, a fost ars slab, resturile de ardere fiind apoi îndepărtate. În acest spațiu au fost așezate pe direcția N-S mai multe vase, printre care și urna acoperită cu o strachină-capac. Ea conținea o cantitate relativ mare de oase calcinate ce proveneau de la incinerarea efectuată în mod cert în afara perimetrului pe care a fost ridicat tumulul.

Spre deosebire de inventarul tumulului 22, care indică apartenența acestuia la faza cea mai recentă din cadrul evoluției necropolei tumulare de la Lăpuș (faza Lăpuș III)³, inventarul tumulilor 23 și 24 are analogii clare doar în tumulii fazei Lăpuș I. În acest fel afirmația potrivit căreia aspectul, dimensiunile și plasarea tumulilor din cea de a cincea grupare într-un loc distinct pledează pentru apartenența lor la o fază unitară, și anume faza Lăpuș III⁴, își pierde valabilitatea. Este evident că în punctul *Gura Tinoasei* au avut loc înmormântări sub tumuli și în prima fază a necropolei. Ele sunt însă mult mai modeste decât cele puse în lumină în prima grupare tumulară, plasată în punctul *Podanc*. Deocamdată lipsește din punctul *Gura Tinoasei* veriga evolutivă dintre fazele I și III ale necropolei, evidențiată în celelalte grupări tumulare. Doar noi cercetări vor putea răspunde la întrebarea dacă și în faza Lăpuș II au fost ridicați aici movile funerare. Este totuși surprinzătoare asemănarea construcțiilor din tumulii 22 și 24, apreciați pe baza ceramicii pe care o conțin ca distanțate din punct de vedere cronologic.

Pl. 46

Note:

1. Vezi raportul preliminar în CCA 2006, 207 sqq.
2. C. Kacsó, *Marmatia* 7/1, 2003, 118, nr. 31a, pl. 37
3. Vezi supra nota 1.
4. Kacsó, *Date noi cu privire la cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș* (sub tipar).

107. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea

Punct: Cetățuia

Cod sit: 160699.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 91/2006

Colectiv: Cristian Micu – responsabil, Florian Mihail, Sorin Ailincăi, Aurel Stănică (ICEM Tulcea), M. Maille (ASPAA Aveyron), Felicia Monah (IA Iași), Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită, G. Sandu, M. Florea (MNIR), Mădălina Ungureanu (MA Mangalia), C. Ștefan (IAB), C. Nicolae (FIB)

Microzona Luncavița este localizată în zona de NV a Dobrogei, limitele sale geografice majore fiind Munții Măcin, Dealurile Niculițelului și lunca Dunării.

În primăvara anului 1898, P. Polonic a cercetat așezarea-tell din punctul „Cetățuia”. Cu acest prilej, este realizată o schiță a locului completată cu o descriere sumară a realităților

arheologice observate. Cel mai important episod al cercetărilor din acest spațiu a avut loc în deceniul șase al sec. trecut și este legat de activitatea lui E. Comșa, membru al colectivului de cercetare de pe șantierul *Dinogetia* (Garvăn, jud. Tulcea). Acesta a realizat două sondaje, de mici dimensiuni, în zona de SE a *tell*-ului din punctul „Cetățuia”.

În 1975, El. Lăzurcă a realizat un sondaj, limitat prin dimensiunile și rezultatele sale, în așezarea gumelnițeană din punctul „La Cioara”, aflată în marginea de NE a localității Luncavița. Rezultatele cercetărilor amintite au fost publicate parțial, aceeași observație fiind valabilă în cazul sondajelor efectuate de I. Vasiliu în punctul „Mocuța” (marginea de SE a localității Luncavița).

Un nou program de cercetări a fost pus în aplicare în microzona Luncavița, începând cu anul 1998, de către ICEM Tulcea, Institutul de Arheologie București și MNIR București. Ulterior, au fost integrați specialiști ai ASPAA Aveyron, Institutului de Arheologie Iași și Muzeului de Arheologie Mangalia.

Campania 2006 s-a desfășurat în perioada 17 iulie-1 septembrie. Principalele sale obiective au fost: continuarea cercetărilor în suprafața SI din așezarea *tell*; verificarea rezultatelor cercetărilor geofizice realizate în campaniile anterioare; completarea informațiilor înregistrate anterior la nivelul caracteristicilor mediului natural actual; completarea planurilor topografice pe segmente ale văii Luncavița; realizarea unui sondaj în așezarea gumelnițeană din punctul „Mocuța”.

Suprafața SI, aflată în partea de NE a *tell*-ului din punctul „Cetățuia”, a fost împărțită în sectoare de 6 x 6 m, despărțite de matori stratigrafici de 0,30 m gr.. Pentru o mai bună înregistrare a materialului arheologic a fost utilizat un sistem de carouri de 2 x 2 m.

În cadrul suprafeței au fost stabilite următoarele puncte de interes:

Locuința nr. 6. Complexul de locuire a fost înregistrat în sectoarele 2, 3, 4, 8, 9 și 10. În acest an a fost finalizată cercetarea nivelului ocupațional. În sectorul 3 acesta se prezintă ca un sediment compact, brun, puternic afectat de intervențiile ulterioare (US 1647). În c. G2 a fost înregistrat un fragment din piesă din cupru. Prezența unui număr redus de plăcuțe de vatră în zona de NE a sectorului amintit nu poate susține existența unui complex de tip vatră. În sectorul 4 nivelul are o textură similară (US 1852). Pe suprafața c. J1-J3, K2-K3 au fost înregistrate vase ceramice (unele în stare de conservare relativ bună) în asociere cu oase de mamifere și coarne de cerb cu urme de tăiere. O asociere de material ceramic și unelte din corn de cerb a fost observată în sectorul 10, c. J4 (US 2159). Podeaua L6 are aspectul unui sediment compact, dur, albicios, serios afectat de galeriile săpate animale (US 1648, US 1749, US 1853, US 2160). Grosimea sa poate ajunge la 0,10 m. Peretele complexului (US 1651, US 1857, US 2161) s-a conservat pe câteva segmente ale laturilor de S și E. Intrarea în locuință, aflată la E, este marcată de două pietre aflate la 1,20 m una de cealaltă. Locuința nr. 6 a fost amenajată pe un strat de nivelare format din fragmente de chirpici aparținând unei structuri de locuire incendiate, amenajată aprox. pe același spațiu al *tell*-ului;

Locuința nr. 8. Cercetările din acest an au demonstrat că nivelul de distrugere al complexului este mult mai consistent decât a fost apreciat în campaniile anterioare. În structura acestuia intră un sediment friabil, maroniu (US 1851, US 2054,

US 2157 și US 2254, ce suprapune zone cu fragmente de chirpici arși (US 1858, US 2056, US 2162, US 2255), situație în parte asemănătoare cu cea remarcată în cazul locuinței nr. 1. Intrarea locuinței pare să fi fost amenajată pe latura de S, lățimea sa fiind de aprox. 1 m. Trebuie menționat că interpretarea situației înregistrate în L8 este influențată și de prezența unor intervenții antropice ulterioare, ce au contribuit la dislocarea inventarului, în special în sectorul 5. Este cazul mormintelor M1, M2 și M3, încadrate în sec. al XVIII-lea, ultimul cercetat în această campanie ;

Locuința nr. 9. Complexul a fost identificat pe o suprafață redusă aflată în zona de S a sectorului 5 și în colțul de SE al sectorului 4. Limita sa de N este marcată de câteva pietre. Până în prezent au fost observate puține asocieri de material în cadrul nivelului ocupațional, formate din coarne de cerb cu urme de tăiere, pietre și fragmente ceramice;

Zona aflată în marginea de N a locuințelor nr. 6 și 8. În acest spațiu a fost identificat un nivel consistent de resturi menajere și unelte din piatră. Remarcăm în acest context numărul important de râșnițe, frecătoare, oase de mamifere și coarne de cerb. Starea de conservare relativ bună a sedimentului a determinat decizia prelevării unor eşantioane de 10 l de sediment destinate studiilor arheozoologice și carpologice. Materialul a fost sitat sub jet de apă, în site succesive cu mărimea de 10, 14, 16 și 18;

Zonele de pasaj aflate între locuințele nr. 6, nr. 8 și nr. 9. Aceste spații, aparent regulate, reprezintă un element nou în cercetarea realizată în cadrul așezării *tell*. În general, se prezintă ca un sediment compact, relativ omogen, în care se regăsește o cantitate redusă de material arheologic.

Menționăm că la sfârșitul campaniei, întreaga suprafață a SI a fost acoperită cu folie de plastic, peste care s-a așternut un strat de pământ gros de 0,30 m. Această operație se realizează în fiecare an, asigurând o mai bună conservare a stratului arheologic.

În această campanie a fost continuată cercetarea secțiunilor S1, S2 și S3 aflate la V de așezarea *tell*, cu scopul verificării rezultatelor studiilor geofizice realizate anterior. O situație în totul deosebită a fost identificată în S1 unde s-a remarcat existența unui șanț, cu profil în formă de V, având ad. de aprox. 0,70 m, umplut cu o cantitate apreciabilă de chirpici arși, alături de care au fost înregistrate câteva fragmente ceramice atribuite culturii Gumelnița și foarte puține oase de mamifere. Pentru o mai bună cunoaștere a caracteristicilor acestui complex, s-a decis extinderea cercetării pe o suprafață de 4 x 4 m. Șanțul a fost amenajat la V de cele două mari complexe de același tip remarcate cu mult timp în urmă în marginea *tell*-ului, fiind afectat de cel mai mare dintre acestea;

În acest an s-a realizat o eşantionare la nivelul tuturor speciilor prezente în vegetația din zona „Cetățuia”. Prin acest demers se urmărește completarea datelor avute la dispoziție în spațiul menționat la nivelul mediului înconjurător actual. Rezultatele obținute vor fi comparate cu informațiile înregistrate prin cercetarea nivelurilor de locuire eneolitice din așezarea *tell* și zona de locuire exterioară;

O atenție deosebită a fost acordată studiilor topografice, activitate ce a condus la înregistrarea unui volum apreciabil de date. În acest sens a fost completat planul *tell*-ului, s-au realizat planurile zonei de locuire exterioare și așezării gumelnițene din punctul „Mocuța”. Cu adevărat interesantă este identificarea unui val aflat la V de zona de locuire eneolitică din exteriorul *tell*-ului. Este dificil de menționat în

stadiul actual al cercetărilor încadrarea culturală a acestui complex arheologic, în condițiile în care, în același spațiu, a fost identificată o așezare atribuită perioade romane. Pentru campania 2007 este avută în vedere realizarea planului topografic al așezării gumelnițene din punctul „La Cioara”;

Sondajul din punctul „Mocuța” a avut drept obiectiv verificarea datelor înregistrate prin intervențiile arheologice anterioare. Amintim că în anul 1990 I. Vasiliu (2007) a realizat în acest punct o cercetare de salvare impusă de lucrările pentru amenajarea traseului conductei de gaze naturale de la Isaccea la Șendreni. În acest context, au fost trasate și cercetate două secțiuni de 60 x 2 m, orientate N-S. În zonele în care nu au fost înregistrate intervenții antropice contemporane, a fost identificat un strat cultural de 0,85-0,90 m grosime, în care au fost descoperite materiale arheologice din eneolitic până în perioada modernă. Primei epoci îi corespund două locuințe și o groapă.

În campania 2006 a fost realizat planul topografic al zonei și a fost trasată și cercetată o suprafață de 8 x 4 m, aflată în zona de N a suprafeței maxime de răspândire a materialului arheologic, stabilită în campania 2005. Trebuie menționat că săpătura s-a realizat până la stratul steril din punct de vedere arheologic numai pe o jumătate din suprafața inițială. Situația arheologică identificată nu pare să indice existența unui strat arheologic bine definit. Nu a fost descoperit nici un complex arheologic, pe suprafața cercetată fiind înregistrate fragmente ceramice, unelte din piatră, plăcuțe de vatră și un fragment statueta antropomorfă (?), material atribuit culturii Gumelnița, aflat într-o poziție secundară.

La sfârșitul campaniei întreaga suprafață cercetată a fost acoperită cu pământ, terenul fiind adus la starea sa inițială.

Obiectivele campaniei 2007 sunt următoarele: finalizarea cercetării nivelului NI din așezarea-*tell* aflată în punctul „Cetățuia”; inițierea unei aplicații GIS în microzona Luncavița împreună cu FRE 2960 CNRS/EHESS/ Collège de France. Centre de Recherche sur la Préhistoire et la Protohistoire en Méditerranée; inițierea unui program de eșantionări palinologice în stratul cultural de pe așezarea-*tell* și în microzona Luncavița; realizarea unui sondaj în așezarea gumelnițeană din punctul „La Cioara”

Raport topografic

Mihai Florea

Cercetarea arheologică desfășurată în 2006 în Microzona Luncavița a avut în vedere și integrarea digitală a informațiilor arheologice rezultate până acum în urma săpăturilor arheologice desfășurate între 1998-2006. Având în vedere că se urmărește realizarea unei platforme cartografice gestionată printr-un sistem GIS (*Geographic Information System*), campania 2006 a reprezentat doar o primă etapă în cadrul acestui proiect.

Obiectivele (cu privire la realizarea GIS) urmărite au fost: delimitarea topografică a rezervației arheologice, cartarea și inventarierea lucrărilor arheologice executate în cadrul stațiunii arheologice Luncavița, jud. Tulcea.

Pentru măsurătorile topo – geodezice desfășurate în sit s-au utilizat ca puncte de sprijin bornele din Sistemul Geodezic Național având coordonatele (X, Y, Z):

Pentru efectuarea lucrărilor de teren, au fost utilizate următoarele echipamente: Stație totală Leica TCR 410; GPS Thales Mobile Mapper, cu capacități de postprocesare a

datelor; GPS Garmin GPSMAP 76CS, WAAS/EGNOS enabled; GPS Garmin Etrex Vista

Lucrările de teren s-au desfășurat în zona studiată în perioada iulie – august 2006 și au constatat în:

- verificarea conținutului documentației existente utilizate ca referință pentru lucrările topo-geodezice desfășurate în zona studiată;
- operațiuni preliminare pentru asigurarea încadrării tuturor lucrărilor de ridicări topografice de detaliu în Sistemul de Proiecție Planimetric Stereografic 1970 și plan de referință altimetrică Marea Neagră 1975;
- determinarea și materializarea în teren a 3 puncte locale de referință pentru acoperirea lucrărilor topo – geodezice din cadrul sitului;
- măsurători topografice pentru delimitarea și încadrarea în Sistemul de Proiecție Planimetric Stereografic 1970 a suprafeței protejate a rezervației arheologice;
- ridicarea curbelor de nivel și a elementelor cadastrale din sectorul cercetat (11.5 ha);
- măsurarea și cartarea pe planul general a trei suprafețe cercetate arheologic (S I, S III, S IV) și șase sondaje (S V) în punctul „Cetățuia” și o suprafață în punctul „Mocuța”;
- măsurători de detaliu (înregistrarea tridimensională digitală a contextelor și inventarului arheologic *in situ*) pentru 3 suprafețe cercetate arheologic în cadrul sitului „Cetățuia” (S I, SV), totalizând 153 mp;

Pentru finalizarea planurilor topografice au mai fost executate lucrări de birou ce au constatat în: calculul coordonatelor punctelor noi; întocmirea planurilor (digitale și în format analogic); realizarea modelelor digitale (DEM) ale reliefului microregiunii;

calculul și reprezentarea profilurilor altimetrice ale platoului sitului și microregiunii; proiectarea și generarea unei platforme spațiale tridimensionale în format digital pe baza căreia se poate dezvolta un sistem GIS cu aplicabilitate în domeniul cercetării arheologice, în vederea eficientizării administrării datelor și efectuării analizelor spațiale în cadrul microregiunii și contextului arheologic contemporan sitului studiat.

Propunere (obiective) etapa 2007:

- extinderea suportului topografic al Microzonei prin folosirea tuturor surselor, atât în teren cât și în birou;
- cartarea noilor situri apărute în cercetarea de teren;
- integrarea datelor obținute din surse diferite (topo, photo, arheologice, etc.) într-un sistem omogen organizat pe o platformă spațială (un sistem de tip GIS);
- Suportul topografic digital va oferi bazei de date de secțiuni, US-uri și pachete, fundamentul operațional și interfața grafică georeferențiată ;
- datele cartografice colectate în 2006 vor fi analizate la un nivel superior prin interogări spațiale complexe (analiza vizibilității, analiza pantelor, modele de analiză predictivă), ori simulări de procese habitationale legate de relief și mediul ambiant;
- proiectarea, trasarea și materializarea în teren a unui grid de 2 x 2 m în interiorul întregii suprafețe SI;
- proiectarea, trasarea și materializarea în teren a unui grid de 0,50 x 0,50 m și în interiorul celorlate suprafețe (ce urmează a fi cercetate); odată cu îndepărtarea stratului vegetal actual.

Anexa 9

Bibliografie:

C. Micu, M. Maille, 2006, *La période énéolithique en Dobroudja du Nord (Roumanie)*, în *Hommes et passé des Causses. Hommage à Georges Constantini*, Toulouse, p. 13-36;
I. Vasiliu 2007, *Săpăturile de salvare de la Luncavița, punctul „Mocuța”, jud. Tulcea*, Peuce SN 3 (16) (volum în curs de redactare)

Abstract:

The main objectives of the 2006 campaign, developed between the 17th of July and the 1st of September, were: continuing the excavations in SI surface from the tell settlement; verifying the results of the geophysical researches from the previous campaigns; completing the data concerning the characteristics of the present natural environment; completing the topographical plans on the Luncavița valley; and sounding the Aeneolithic settlement from „Mocuța” point.

108. Malaya Kopanya, ob. Zakarpatia, raionul Vinogradov, Ucraina

Punct: Dealul Gorodiste, Seredny Grunok

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 4/2006

Colectiv: Vjaceslav V. Kotigorosko, Igor Prohnenko (Universitatea Ujgorod), Liviu Marta, Robert Gindele (MJ Satu Mare)

În anul 2006 a fost cercetată partea sudică a așezării fortificate de la Malaya Kopanya. În total a fost dezvelită o suprafață de 800 m². Datorită configurației terenului stratul de cultură a avut o gr. de 0,20 până la 3,60 m și complexele cercetate se pot include în categoria anexelor gospodărești. A fost descoperită o mare cantitate de ceramică fină, modelată la roată, unelte, șapte fibule, cataramă, vârfuri de săgeți. Stratul de cultură este format din două nivele: dacică (mijlocul sec. I a.Chr.- sec. I p.Chr.) și medievală (sec. X-XI).

Zusammenfassung:

Im Jahre 2006 wurde eine 800 m² große Fläche im süd-östlichen Raum der dakischen Befestigung von Malaya Kopanya freigelegt. Die Kulturschicht hat zwei Niveau: dakische (ab Mitte des I. Jhs. v. Kr. bis zum I. Jh. n. Kr.) und mittelalterliche (X-XI. Jhs.). Wurden mehrere Befunde geforscht und feine, graue, scheibengedrehte, dakische Keramik, Werkzeuge, Fibeln, Schnallen und Pfeilspitzen gefunden.

109. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: Colțul de NV al Cetății

Cod sit: 60491.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 44/2006

Colectiv: Mihai Ionescu – responsabil, Nicolae Alexandru, Robert Constantin (MA Mangalia)

Cercetarea arheologică sistematică de la Colțul de NV al cetății a fost efectuată cu fonduri de la Ministerul Culturii și

cultelor, completate de fonduri de la Muzeul de Arheologie Callatis Mangalia

În principiu situația cercetărilor la situl arheologic de la Colțul de NV, din punct de vedere al secțiunilor trasate până acum se prezintă astfel:

De la V la E:

S1, 20 x 3 m, cercetată de C. Preda și V. Georgescu în 1990-1991.

S2, 17 x 3 m, cercetată de subsemnații în 1999 și 2006.

S3, 17 x 3 m, cu martor de 1,5m cu S2, cercetare 1999, 2005 și 2006.

S4, 12 x 3 m, cercetată în 2005 și 2006.

S5, 23 x 3 m, cercetată în 2005 și 2006.

Situația în grund este următoarea:

S2, orientată N-S, la 1,5m E de S1: În caroul 1, în martorul dintre S2 și S3, și extremitatea sudică a lui S2, a fost descoperit, la -1,30m, un zid din blochete de calcar legate de pământ, lat de 0,60m, orientat NE-SV. Zidul reprezintă ultima fază de locuire extramurană la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII p. Chr. În caroul 2 au fost evidențiate două nivele de pavaje, la -1,60 și respectiv -2,10 m, ultimul relativ la aceeași adâncime ca aceea a pavajului de la poarta de intrare în cetate ce o vom descrie mai jos. De asemenea, la -2,10 m a fost identificat un pînten de zid realizat din blochete de calcar legate cu pământ, perpendicular pe traseul zidului de incintă de epocă elenistică. În aceeași zonă a fost descoperită și o inscripție, fragment de dedicație către Herakles, databilă în sec. I p.Chr. Inscriptia a fost descoperită în nivelul de demantelare a zidului roman și după urmele de mortar de pe ea, se pare că a fost refolosită în epoca romană, probabil în sec. II p.Chr., la reconstrucția zidului de incintă.

În carourile 2-4 a fost cercetată o groapă de demantelare a incintei elenistice, care după ceramica smălțuită poate fi datată în epoca modernă.

În carourile 5-6, la -1,40 m de la nivelul superior al blocurilor de parament exterior ale incintei elenistice a fost cercetată o nivelare cu loess și blochete mărunte de calcar, iar în carourile 6-7 o amenajare din blochete de calcar de mari dimensiuni, ce este posibil să fi aparținut unui altar, ipoteză ce a fost avansată având în vedere includerea în aceasta amenajare a unui bloc de calcar de mari dimensiuni, bine lucrat (0,55 x 0,75 m) în care a fost fixat un belciug de fier cu diametrul de 11cm.

Materialul ceramic de pe nivelul de loess gălbui-roșcat poate fi cu ușurință încadrat în sec. I p. Chr.

La N de această amenajare, tot la ca -1,60 m se află un pavaj din dale mici de calcar și tegulae. Din punct de vedere stratigrafic profilul de V al acestei secțiuni se prezintă astfel:

0 -0,35 m, strat de demantelare format din căărmidă, mortar, blochete de calcar, nisip.

-0,37 -0,70 m, strat brun-cenușos cu fragmente de tegulae antice.

-0,70 -0,80 m nivel de calcar sfărâmat, la nivelul primei asize a elevației, probabil un nivel de construcție, sau de refacere a zidului de epocă elenistică.

-0,80 -0,90 m, lutuială.

-0,90 -1 m, tasare cu pământ brun cu fragmente ceramice de epocă romană.

-1-1,20m, nivel brun- gălbui roșcat cu mici blochete de calcar.

-1,20 -1,40 m nivelul de călcare al altarului.

-1,40 -1,60, lutuială.

S3, 17 x 3 m, N-S, la E de S2.

În carourile 1-2, la -1,70m, a fost descoperită o placă de pavaj, iar la -2,10m, în caroul 3, nivelul de pavaj ce corespunde pavajului monumental de la intrarea în cetate.

În carourile 5-6, la -0,90 -1 m, pe o suprafață de cca. 3, 50 x 3 m a fost descoperit pavajul monumental ce marca intrarea pe poarta de N a cetății în epoca elenistică și romană timpurie, pavajul fiind realizat inclusiv din fragmente arhitectonice refolosite: fragment de dedicație pe un bloc de marmură, ΑΓΑΘ(Η) și un bloc de parament ce are încastrat negativul de la un crampon în formă de T, și el databil în epoca elenistică.

În caroul 5, la S de pavaj, în ultimele zile ale cercetării a fost identificat un canal de scurgere cu dimensiuni de 0,30-0,40 m lărgimea jghiabului, 0,55 m adâncime și 0,25 x 0,55 x 0,50 m dimensiunile blocurilor laterale. Canalul a fost construit pe o nivelare cu loess roșcat, și tasare cu piatră maruntă care constituia și fundul jghiabului canalului.

Construirea canalului și a pavajului monumental a dezafectat o faza anterioară a intrării în cetate, fază reprezentată de un pavaj ce a fost observat la ca. -0,50 m de la nivelul de calcare al pavajului descris mai sus.

Intrarea a mai avut cel puțin încă două faze de funcționare ce vor fi descrise odată cu situația surprinsă în S4.

În profilul de V și în această secțiune se poate observa, în nivelul de demantelare a fazei romane ce a refolosit fundatia zidului elenistic, importante cantități de mortar, blochete de calcar, cărămidă, et caetera.

S4

În caroul 1, la -2 m a fost descoperită continuarea pavajului porții ce a fost surprins în S3, iar în carourile 2-3 a fost cercetată, până la -3,30 m groapa de demantelare a blocurilor de parament de la incinta elenistică. În această groapă material ceramic amestecat, de la cel smălțuit, până la rare fragmente ceramice de epoca elenistică, romană și romano-bizantină, un fragment de capac de vas din lut cu inscripție. În carourile 4-5, la -0,50 și 0,70 m față de pavajul monumental, au fost observate alte două faze ale nivelului de calcare al pavajului porții cetății în epocă elenistică, cea, de la -0,70 m, la nivelul plintei zidului elenistic. În caroul 5 a fost descoperită fundația unui mic turn rectangular, perpendicular pe incintă, ce făcea parte din sistemul de apărare a porții, dimensiuni 3,50 x 2,60 m. Latura de V a acestei construcții, realizată din blocuri mari de calcar, fără mortar, a fost surprinsă chiar pe 2-3 asize.

S5

A fost continuată cercetarea arheologică din 2005 prin extinderea secțiunii spre E, pentru a urmări zidul de incintă de epocă elenistică. Zidul, cu grosimea de 4,40m, are paramentul interior și cel exterior realizate din blocuri mari de talie din calcar, 1 x 0,65 x 0,55 m, păstrat pe 1-2 asize din elevație, iar emplectonul a fost realizat din blochete de calcar nefasonate legate cu loess gălbui roșcat.

Fundația este realizată, în partea sa superioară, din blocuri mari de talie, relativ înguste, și formează o krepis de 5-10 cm, pentru ca, în partea sa inferioară, să fie realizată din blochete de calcar nefasonate și să formeze o a doua krepis de 15-20 cm. Talpa fundației este așezată pe un loess gălbui roșcat, posibil nivelare.

Zidul s-a păstrat pe o lungime de 5,80 m extramuros și pe o asiză din elevație și pe 7,50 m intramuros, parțial pe două asize din elevație, unele din blocuri fiind mișcate de o intervenție modernă. Zidul a fost tăiat la E de o groapă modernă realizată pentru construirea unui WC public al Grădinii

de vară Farul, iar la V a fost secționat de groapa mai mult, sau mai puțin modernă, ce a extras blocurile de parament și pe cele din emplecton, până la talpa fundației.

La desființarea matorului dintre S4 și S5, în carourile 1-2, la -1,40 m, a fost dezvelită continuarea pavajului romano-bizantin, realizat din dale mari de calcar, descoperit în 2005-de remarcat e faptul că pavajul continuă și spre E, paralel cu incinta- și un pinten de zid ce a aparținut unei locuințe romano-bizantine (fragmente ceramice de amfore cu striuri marunte și alte amfore databile în sec. V-VI p.Chr.) Zidul este perpendicular pe incinta elenistică și romană, care, la acea dată, era dezafectată, este realizat din blochete de calcar fasonate și semifasonate, legate cu pământ și are lățimea de 0,70 m.

Cu privire la zidul de incintă de epocă elenistică este probabil faptul ca el să fi fost edificat în cursul sec. III a.Chr și a funcționat, cu o serie de reparații până cel târziu în a doua jumătate a sec. II p.Chr.

110. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: CT-16- str. Mircea cel Bătrân- PT 1

Cod sit: 60491.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă: 266/2006

Colectiv: Laurențiu Radu (MA Mangalia)

Executarea unor ample lucrări de înlocuire a conductelor de termoficare din orașul Mangalia a dus la obținerea de noi informații referitoare la orașul antic Callatis.

În dreptunghiul format de blocurile 14, 13, 12, IGA și Hotel President s-a descoperit un alt segment al zidului de incintă de epocă romano-bizantină, evidențiat anterior cu ocazia săpăturilor arheologice întreprinse în anul 1992 la Hotel President (cercetări rămase inedite până în prezent). În vederea cercetării acestui segment am efectuat un sondaj până la ad. de cca. 2,5 m. Zidul, surprins doar parțial datorită caracterului restrâns al cercetării, începe la o cotă de -0,50 m sub asfaltul actual și a putut fi cercetat pe o h de cca. 2 m, evidențiindu-se cu acest prilej și plinta aflată la -1,75 m de la cota maximă a zidului. Zidul este foarte îngrijit lucrat, din blocuri mari ca parament și emplecton din piatră cu mortar care conține cărămidă pisată, ceea ce dat mortarului o culoare roz. Remarcăm calitatea deosebită a mortarului utilizat, acesta fiind foarte dur și în prezent. Paramentul dinspre V a fost grav afectat de realizarea unui canal pentru conductele de termoficare și nu a putut fi cercetat. Nu am putut stabili grosimea zidului datorită unghiului de 90° realizat de secțiunea noastră, dar aceasta este de peste 3,60 m, suprafață surprinsă în secțiune. În urma intervențiilor făcute pe lângă conducerea S.C. Rominservices Therm S.A., traseul conductelor de termoficare a fost deviat printr-un canal existent în imediata apropiere.[Laurențiu Radu]

111. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]**Punct: CT-16- str. Mircea cel Bătrân- PT 1****Cod sit: 60491.03****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 266/2006****Colectiv: Laurențiu Radu (MA Mangalia)**

Executarea unor ample lucrări de înlocuire a conductelor de termoficare din orașul Mangalia a dus la obținerea de noi informații referitoare la orașul antic Callatis.

În zona aflată la cca. 10 m V de Hotel President (c 2-4) au fost descoperite fundații și pavaje de epoci diferite. Paramentul de la V are la bază blocuri așezate transversal după sistemul elenistic (ca analogii amintim zidul de incintă de epocă elenistică de la Histria), apoi fiecare asiză se retrace treptat, pentru a spori suprafața de sprijin a zidului, fiind realizat în manieră elenistică fără mortar. Blocurile următoare sunt de mari dimensiuni (0,50 m), iar h totală conservată a zidului este de 1,15 m. Urmează probabil un pavaj și încă un zid, care nu a putut fi clar delimitat. Paramentul exterior dinspre E a fost cercetat printr-un sondaj care atins ad. de cca. 2,35 m. La realizarea acestui zid s-au utilizat blocuri refolosite, menționăm utilizarea unui fragment de cărămidă și a unui strat de mortar pentru egalizare. Acest zid prezintă cel puțin două faze de construcție dovedite de mortarele diferite utilizate, în faza mai veche s-a folosit la construcția zidului un mortar alb pe bază de var și nisip. În faza a doua a urmat o refacere, iar deasupra zidului s-a aplicat o șapă de mortar roz. În nivelul de refacere s-a descoperit o monedă, aflată în curs de restaurare. Ulterior, în epoca modernă, peste aceste vestigii s-a construit un edificiu cărui îi aparține zidul din partea de E care intersectează din lateral secțiunea noastră. [Laurențiu Radu]

112. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]**Punct: Cartierul Dobrogea I, parcela 12, loturile 36, 37, 38,****Cod sit: 60491.11****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 269/2006****Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)**

În toamna anului 2006 am continuat cercetările loturilor de pe parcela 12 a Cartierului Dobrogea I, care se află la distanța cca 500 m către NV de parcela 16. Am remarcat că și această parte a dealului este ocupată de așezarea neolitică a culturii Hamangia. Situația locuințelor, la fel ca și pe parcela 16, nu este ordonată. Stratul cultural nu este depistat pe întreaga suprafață a așezării din NV. Locuințele descoperite în aceasta parte aparțin culturii Hamangia, dar deocamdata nu putem aprecia dacă erau contemporane, o situație asemănătoare cu cea a locuințelor descoperite pe parcela 16.

Lotul nr. 38: În partea vestică a lotului, în șanțurile de fundație, am observat următoarea situație stratigrafică: strat vegetal 0-0,30 m, strat cultural de culoare negru-cenușiu 0,30-0,45 m, apoi pământ galben. Printre materialele descoperite

avem câteva așchii din silex și fragmente de vase ceramice a căror formă poate fi reconstituită.

Lotul nr. 37: Materialele din acest lot nu sunt numeroase și au fost depistate, în general, în partea nord-estică, la ad. 0,50-0,70 m, unde am găsit și urmele unei vetre pentru construirea căreia au fost folosite pietre din calcar și gresie.

Lotul nr. 36: În zona lotului au fost găsite, într-un perimetru compact, urmele a șapte complexe-locuințe, care se aflau la distanță de 3-4 m una de alta. În acest loc, stratigrafia diferă față de stratigrafia celorlalte descoperiri. Aici, sub stratul vegetal cu grosimea de 0,60 m urmează un strat negru-cenușiu cu materiale arheologice (până la ad. 0,90-1,00 m), iar locuințele-complexe sunt adâncite în pământ galben până la 1,70 m.

La SV de fundația viitoarei construcții am efectuat două secțiuni de 4 x 2 m. Numai într-o singură secțiune am descoperit stratul cultural și urme de locuință. Aceasta a apărut în nivelul pământului galben, la ad. 0,80-0,90 m. Locuința este orientată pe axa N-S și a avut formă ovală cu dimensiunile de 3,50 x 3,00 m și a fost adâncită în pământ galben până la 0,40-0,45 m. În partea sud-estică am descoperit o vatră de forma unei potcoave, realizată din lut ars. În partea nordică a locuinței am găsit fragmente de rășniță manuală, iar alături se aflau fragmente ceramice, o lama de silex și un idol din lut ars.

Idolul are o formă aparte, deocamdată unică. Corpul are o formă pătrată; partea superioară este în formă de triunghi (care poate fi interpretată ca reprezentând mâinile), iar deasupra se înalță capul sub forma unui cilindru, relativ mare. Ultimul detaliu este foarte des întâlnit în plastica culturii Hamangia.

113. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]**Punct: Cartierul Dobrogea I, parcela 16, loturile 45, 46, 48, 50, 53, 58, 64****Cod sit: 60491.11****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 251/2006****Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)**

În vara anului 2006 am continuat cercetările arheologice la loturile din parcela 16 a Cartierului Dobrogea I.

În timpul cercetărilor am stabilit faptul că panta sud-estică a dealului este ocupată de așezarea neolitică a culturii Hamangia. A devenit clar că situația locuințelor nu este ordonată, iar locuințele se aflau uneori la distanțe mari una de altă. Nu este depistat stratul cultural pe toată suprafața așezării și nu există până acum o stratigrafie verticală a locuințelor. De asemenea, încă nu putem spune dacă toate locuințele descoperite aparțin uneia și aceleiași perioade, sau ele au fost construite la intervale de decenii sau chiar de secole.

Lotul nr. 45: În partea nord-vestică a lotului a fost găsită o aglomerație de bulgări din lut ars și zgură, care pot fi rămășițele unui cuptor sau pereții arși ai unei colibe. Situația stratigrafică arată că sub stratul vegetal cu gr. până la 0,40 m se află un strat negru-cenușiu, în care am descoperit: fragmente de cirpici, oase de animale și mai rar fragmente ceramice. Acest strat are gr. 0,35-0,45 m, sub care urmează pământul galben.

Lotul nr. 46: În partea nord-estică a fundației au apărut numeroase fragmente ceramice. După ce am săpat o secțiune de 4 x 2 m, spre N am ajuns la un bordei pe care l-am urmărit până la nivelul stratului galben, la ad. 0,80 m. Bordeul a avut forma ovală, cu dimensiunile 4,50 x 2,50 m și ad. de 0,45 m. În bordei am găsit câteva fragmente ceramice, oase de animale și fragmente de rășnițe.

Lotul nr. 48: În zona șanțurilor de fundație, la ad. 0,45 m am găsit urmele a două vetre, lângă care au apărut multe fragmente ceramice și oase de animale.

Lotul nr. 50: În partea sud-vestică a șanțurilor de fundație am descoperit urmele unei locuințe neolitice, iar în partea sudică o groapă de mici dimensiuni cu oase de animale. Dimensiunile locuințelor nu au putut fi stabilite. Groapa cu oase de animale avea un d de 0,40 m și ad. 0,70 m. În stratul negru, la ad. de 0,40 m, în partea nordică a fost descoperită o statueta feminină din os, cu dimensiunile de 2 cm h și 0,8 cm l. Din stratul cultural avem ceramică, oase de animale și fragmente de rășnițe din gresie.

Lotul nr. 53: Din șanțurile de fundații provin fragmente ceramice, piese din silex și fragmente de rășnițe.

Lotul nr. 58: În șanțurile de fundație au apărut: fragmente ceramice, piese din silex, oase de animale (printre care și oase de animale sălbătice), precum și fragmente de rășnițe. Între fragmentele ceramice au fost găsite câteva cu ornamente, care arată influența culturii ceramicii liniare.

Lotul nr. 64: În partea nordică a șanțurilor de fundație am descoperit urmele unei locuințe. Urmele altei locuințe au fost depistate în partea sudică. Locuințele aveau forma ovală. Dimensiunile lor aprox. sunt de 3 x 2 m. Situația stratigrafică arată că sub stratul vegetal (cu gr. de până la 0,45 m) se află un strat negru-cenușiu în care au apărut fragmente de circipici, oase de animale, fragmente ceramice și fragmente de rășnițe din gresie. Acest strat are gr. de 0,40–0,45 m, sub care urmează pământul galben.

Materialele arheologice din loturile descrise mai sus pot fi datate în mileniul IV a.Chr. și aparțin fazei Mangalia sau fazei CIII a culturii Hamangia.

114. Mangalia, jud. Constanța [Callatis]

Punct: Cartierul Dobrogea I, parcela 16, loturile 40,41,42,43,67,70

Cod sit: 60491.11

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 94/2006
Colectiv: Mihai Ionescu - responsabil, Ion Pâslaru, Sorin Marcel Colesniuc (MA Mangalia)

Începând din primăvara anului 2006, la periferia de V a municipiului Mangalia, în zona aflată pe dealul dintre lacul Mangalia și șoseaua Mangalia-Albești, Primăria orașului a lotizat terenul *Cartierul Dobrogea I*, unde locuitorii orașului, primind terenuri pentru construirea de locuințe, au început să sape fundațiile. Printre primele loturi au fost cele din parcela nr. 16, situate pe linia E-V, având în partea vestică farul Mangaliei. Fiecare lot din parcela 16 are o suprafață totală de 500 m².

Vestigiile antice au fost depistate pentru prima dată la lotul nr. 41. După investigarea lor am constatat că materialele descoperite aparțin epocii neolitice. După studierea articolelor apărute în literatură de specialitate și consultări cu specialiștii

din Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța și din Institutul de Arheologie „Vasile Parvan” din București, le-am datat ca aparținând fazei târzii a culturii Hamangia. Următoarele cercetări efectuate de noi pe alte loturi ale parcelei 16 ne-au convins că suntem în fața unei așezări neolitice a culturii Hamangia.

Am constatat că descoperirile făcute în jurul Mangaliei, în anii '50 ai sec. XX, au nemijlocită legătură cu descoperirea noastră. În depozitul și expoziția Muzeului de Arheologie „Callatis” Mangalia și MINA Constanța se află vase ceramice, unelte din piatră și silex, precum și podoabe (printre care și brățări *Spondylus*) provenind din mormintele culturii Hamangia, descoperite întâmplător în zona Mangaliei. Materialele sunt datate de specialiști în faza târzie a culturii Hamangia. Locul necropolei de lângă Mangalia, din păcate nu este cunoscut. Se cunoaște numai locul necropolei culturii Hamangia de lângă satul Limanu, care se află la NE de dig, în partea vestică a lacului Mangalia, pe unde trece drumul spre satul Limanu, dinspre șoseaua Mangalia-Albești.

Lotul nr. 40: În partea vestică a șanțurilor de fundație ale casei au fost găsite urmele stratului cultural Hamangia, conținând fragmente ceramice, oase de animale, circipici, pietre și așchii de silex. Stratul se află la ad. 0,40 m și a avut gr. de cca 0,45 m. Într-o secțiune cu dimensiunile de 7 x 2 m, la V de fundație am descoperit urmele unei locuințe, care conține din belșug fragmente ceramice bogat ornamentate. Locuința a fost orientată pe axa N-S, adâncită în pământ galben până la -1,00 m de la suprafața actuală și a avut dimensiunile 5 x 3 m. Pe podeaua din lut bătut au fost depistate câteva gropi cu dimensiuni diverse: d de la 0,10-0,15 m până la 0,25-0,35 m, cu ad. de 0,10-0,15 m.

Lotul nr. 41: În timpul cercetărilor au fost găsite fragmente ceramice și litice în partea nord-vestică a șanțurilor de fundație ale casei, care proveneau de la rămășițele unei locuințe. Pentru a stabili limitele ei am săpat pe lângă fundație o secțiune de 6 x 2 m. Stratul cultural de culoare negru-cenușiu se află la ad. de 0,40-0,70 m sub stratul vegetal. Locuința a avut forma ovală, cu L 5 m și l 4 m, orientată pe axa lungă de la E-V. Cea mai mare ad. a locuinței (până la 0,50 m) se află în partea vestică. În partea estică am constatat prezența a trei nivele-trepte, ceea ce poate indica o intrare în locuință. În partea vestică se aflau pietre din calcar, neprelucrate, care înconjurau o vatră, unde am găsit oase calcinate, cărbuni, fragmente ceramice și bucăți de piatră prelucrată, care reprezentau fragmente de rășnițe manuale. Pe podeaua din lut bătut, în câteva locuri am descoperit grupări de fragmente ale unor vase întregibile.

Lotul nr. 43: În partea de NV a șanțurilor de fundație, au fost găsite urmele stratului cultural la ad. 0,70 m. Dintre fragmentele ceramice trebuie remarcat fundul unui vas ornamentat cu linii punctate, ce prezintă figuri geometrice—triunghiuri, romburi și trapeze. Bordura fundului a fost ornamentată cu linii scurte infipete.

Lotul nr. 67: Sub stratul de pământ vegetal, la -0,20 m am observat stratul negru-cenușiu cu gr. de până la 0,60 m. În partea sudică a fundațiilor au fost descoperite pietre din calcar și fragmente de rășnițe din gresie, care prezentau urmele unei locuințe orientate pe axa SE–NV, având dimensiunile de 5 x 3 m. Printre materialele găsite sunt: unelte din silex, fragmente ceramice și circipici.

Lotul nr. 70: În colțul șanțurilor de fundație la SV au fost găsite multe fragmente ceramice ale unui vas întregibil, ornamentat

cu barbotină și valuri verticale, lipite sub buza și pe umerii vasului.

Materialele din loturile descrise mai sus pot fi date în mileniul IV a.Chr. și aparțin fazei Mangalia sau fazei CIII a culturii Hamangia.

115. Marca, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Primăria Nouă

Cod sit: 141955.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 498/2006

Colectiv: Ioan Bejinariu - responsabil, Dan Băcuet-Crișan (MJIA Zalău).

Localitatea Marca este plasată pe partea stângă a văii Barcăului, parte integrantă a unității geografice denumită Depresiunea Șimleului.

Situl arheologic de la Marca este situat pe un platou aflat pe a doua terasă a râului Barcău (malul stâng al râului), aprox. în centrul localității.

Vestigiile arheologice din acest punct nu au fost cunoscute de către specialiști, situl arheologic fiind descoperit întâmplător în anul 2006 în timpul excavării fundațiilor clădirii noului sediu al Primăriei Comunei Marca. Situl arheologic de la Marca este situat pe un platou aflat pe a doua terasă a râului Barcău (partea stângă a râului), aprox. în centrul localității.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică pe suprafața delimitată de viitoarea construcție (Sediu nou-Primărie Marca), stabilirea stratigrafiei sitului și colectarea cât mai multor informații despre tipul de habitat.

Clădirea a fost prevăzută cu 9 camere și două zone de acces (trepte) - față și spate. Din cele 9 camere proiectate, 4 au fost deja excavate mecanic până la sterilul arheologic de către beneficiar. Prin urmare, cercetări arheologice au putut fi efectuate numai în cele 5 camere neafectate și în zona treptelor de acces - față, spate.

În fiecare dintre cele 5 încăperi neafectate și în zona accesului în clădire au fost deschise câte o casetă, notate de la A la G.

Deoarece toate fundațiile erau deja săpate și betonate, pentru a avea profile stratigrafice pe toate cele patru laturi ale fiecărei casete, am lăsat martori pe aceste laturi (între marginile casetelor și pereții din beton ai fundațiilor). După ce a fost săpată arheologic fiecare casetă (până la steril) am desființat / excavat și acești martori, astfel că întreaga suprafață a fiecărei camere a fost cercetată și toate vestigiile au fost salvate. La fel s-a procedat și în cazul casetelor excavate în zonele ocupate de trepte (acces față și spate)

Stratigrafic situația este identică în toate casetele excavate. Astfel, a fost identificată următoarea succesiune stratigrafică:

- strat cenușiu modern (0-0,30 m)
- strat de pietriș modern (0,30-0,35 m)
- strat modern maroniu închis (0,35-0,60 m)
- strat negru cu material arheologic (0,60-0,80/0,90 m)
- la ad. de 0,80-0,90 a fost atins sterilul arheologic (lut gălbui)

Complexele arheologice, opt în total au fost descoperite în patru dintre suprafețele excavate după cum urmează: caseta

A- cpl. C1, C2 și C3; caseta C- cpl. C7 și C8; caseta D- cpl. C4 și C5; caseta E- cpl. C4 și C6; Trei dintre complexe și anume C1, C2, C3 aparțin bronzului târziu, două C4, C7 evului mediu timpuriu, iar trei C5, C6, C8 neoliticului.

Caseta A (dimensiunile de 3,50 x 2 m). În această casetă au fost surprinse complexe C.1, C.2 și C.3.

Cpl. C.1. Complexul a fost surprins la ad. de 0,90 m, sub forma unei pete de culoare negricioasă, conturată în lutul gălbui, steril d.p.d.v. arheologic. Complexul se adâncea până la 1,34 m, avea fundul drept și pereții oblici. Inventarul gropii constă în fragmente ceramice (oale de dimensiuni mari, căni cu toarte, vase cu gura lobată), o dăltă din piatră și foarte mult chirpic. Pe fundul ei se afla un strat de cărbune și cenușă. Complexul se datează în perioada târzie a epocii bronzului.

Cpl. C.2. Complexul a fost surprins la ad. de 0,90 m, sub forma unei pete circulare de culoare negricioasă. Conturul acestui complex a fost sesizat de asemenea doar la nivelul sterilului. Groapa nu se adâncea foarte mult, fundul fiind atins la -0,95 m. Inventarul gropii a constat într-un mic vas întregibil, decorat cu butoni și câteva fragmente dintr-un alt vas de dimensiuni mai mari. Complexul se datează tot în perioada târzie a epocii bronzului.

Cpl. C.3. Complexul a fost surprins tot abia la nivelul sterilului, la ad. de 0,90 m, sub forma unei pete negricioase, de formă oval-alungită. Acesta se adâncea până la 1,15 m, avea fundul alveolat și pereții ușor oblici. Inventarul gropii constă în fragmente ceramice (vase cu pereții negri lustruiți, oale cu gât alungit, vase cu gura lobată ș.a.) și doi căței de vatră (fragmentari). Complexul aparține perioadei târzii a epocii bronzului.

Caseta B. Această casetă avea dimensiunile de 3,50 x 2,40 m. În această casetă nu au fost surprinse complexe arheologice.

Caseta C (dimensiunile de 6,20 x 2,50 m). Au fost descoperite cpl. C.7 și C.8.

Cpl. C.7. Complexul a fost surprins la ad. de 0,82 m, sub forma unei aglomerări de pietre de râu, ceramică și chirpic. Totodată la acest nivel am sesizat apariția a patru gropi de stâlp (pete circulare de culoare neagră). Toate aceste elemente sugerează faptul că aici a fost surprinsă o locuință de suprafață. Inventarul consta în fragmente ceramice de la oale lucrate la roata înceată sau rapidă, decorate cu benzi de linii drepte sau benzi de linii în val. Complexul aparține perioadei medievale timpurii (sec. VIII-IX).

Cpl. C.8. Complexul a fost surprins la ad. de 0,95 m, sub forma unei pete alungite de culoare negricioasă, conturată în lutul gălbui, steril d.p.d.v. arheologic. Acesta se adâncea până la 1,65 m, avea fundul ușor alveolat. Pe una din laturi a apărut o groapă de stâlp de formă circulară.

Inventarul complexului a constat în fragmente ceramice (boluri, castroane de dimensiuni mai mari, vase cu picior, oale cu gura largă) și bucăți de chirpic. Forma complexului, precum și existența gropii de stâlp ne determină să credem că C.8 reprezintă o parte dintr-o construcție (posibil locuință). Pe baza inventarului arheologic, complexul poate fi plasat cronologic în neoliticul dezvoltat (Grupul Pișcolt).

Caseta D (dimensiunile de 3,40 x 2,80 m). În această casetă au fost surprinse cpl. C.4 și C.5.

Cpl. C.4. Complexul a fost surprins la ad. de 0,70 m, sub forma unei mari pete rectangulare de culoare închisă. Acesta se adâncea până la -1,20 m. Inventarul arheologic a constat în fragmente ceramice de la oale fără toarte lucrate la roata

înceată, rapidă sau cu mână, decorate cu benzi de linii drepte sau benzi de linii în val. De asemenea au mai apărut fragmente de țesturi și tăvițe lucrate cu mână. C.4 este o locuință adâncită și aparține perioadei medievale timpurii (sec. VIII-IX).

Cpl. C.5. Complexul a fost surprins la ad. de 1,20 m, pe fundul locuinței medievale timpurii C.4, sub forma unei pete negricioase circulare. Acest complex se adâncea până la 1,70 m. Inventarul complexului a constat în fragmente ceramice (boluri, vase cu picior) și bucăți de chirpic. Pe baza inventarului arheologic, complexul poate fi plasat cronologic în neoliticul dezvoltat (Grupul Pișcolt).

Caseta E (dimensiunile de 3,40 x 0,90 m). În această casetă au fost surprinse cpl. C.4 și C.6.

Cpl. C.4. O altă porțiune din C.4 a fost surprinsă și în această casetă. Între m. 2,50-3,40, la ad. de 0,40 m a fost identificat cuptorul locuinței C.4. Instalația de foc a locuinței consta într-un cuptor (de tip „pietral”) cu pereții ridicați din blocuri de micașist și pietre de râu. Podeaua locuinței (surprinsă la -1,10 m) era lutuită cu lut galben. Cuptorul a fost la rândul lui construit pe un „soclu” din lut galben.

Prezența cuptorului vine în sprijinul ipotezei noastre că C.4 este o locuință. În această porțiune a C.4 au fost descoperite câteva fragmente ceramice de la oale lucrate la roata înceată, decorate cu benzi de linii drepte. După cum am mai precizat, locuința medievală timpurie aparține perioadei medievale timpurii (sec. VIII-IX).

Cpl. C.6. Complexul a fost surprins între m. 2-3,40, sub podeaua locuinței medievale timpurii C.4, la ad. de 1,15 m, sub forma unei pete de culoare negricioasă, conturată în lutul gălbui steril d.p.d.v. arheologic. Acesta se adâncea până la 1,65 m.

Inventarul complexului a constat în fragmente ceramice (boluri, castroane de dimensiuni mai mari, oale cu gura largă, capace, fragmente de oale pictate cu bitum negru) și bucăți de chirpic. Pe baza inventarului ceramic, complexul poate fi atribuit neoliticului dezvoltat, iar cultural, grupului Pișcolt.

Caseta F. Această casetă avea dimensiunile de 2,00 x 3,00 m. În această casetă nu au fost surprinse complexe arheologice.

Caseta G. Această casetă avea dimensiunile de 3,60 x 1,00 m. În această casetă nu au fost surprinse complexe arheologice.

Cercetările cu caracter preventiv derulate în acest sit în anul 2006 s-au soldat cu descoperirea unui număr de 8 complexe împreună cu materialul arheologic aferent.

Cpl. C.5, C.6 și C.8 aparțin perioadei neoliticului dezvoltat. Prezența ceramicii ce are în pastă pleavă și măr, decorul pictat cu bitum negru (linii paralele) constituie elemente pentru atribuirea acestor complexe perioadei neoliticului dezvoltat, mai precis grupului Pișcolt (Faza II). Astfel de descoperiri mai sunt cunoscute în zonă în siturile de la la Porț „Corău”, Pericei „Keller Tag” sau Zăuan „Dâmbul Cimitirului”.

Cpl. C.1, C.2 și C.3 se datează în perioada târzie a epocii bronzului. Ceramica descoperită prin câteva dintre tipurile descoperite și elementele de decor ce apar pe vase își află analogii apropiate în așezările de la Suplacu de Barcău „Lapiș” și Zăuan „Banffy tag”. Ambele așezări menționate se află în pe valea Barcăului, în apropiere de cea de la Marca.

Materialul arheologic descoperit în C.4 și C.7 demonstrează apartenența acestora la perioada medievală timpurie. Oalele fără toate decorate cu benzi de linii drepte

sau benzi de linii în val, tăvițele și țesturile, plasează aceste descoperiri pe parcursul sec. VIII-IX, cu analogii în descoperirile din necropola slavo-avară de la Nușfalău sau în așezările de la Popeni „Pe pogor” și Cuceu „Valea Bochiu”¹.

Note:

1. D. Băcuț-Crișan, *Așezările medievale timpurii de la Popeni-„Pe Pogor” și Cuceu-„Valea Bochiu”*, Zalău, 2006.

Abstract:

The settlement from Marca - „Primăria Nouă” is placed on the territory of Marca village (Sălaj County), in the very centre of the locality, on a plateau on the left side of the Barcău River. It was identified by chance in 2006, when the works for the new building of the local administration started. Here we opened seven excavation units (cassettes) named: A, B, C, D, E, F, and G. In these cassettes we found eight archaeological features (dwellings from various periods):

Cassette A – complexes C. 1, C. 2 and C. 3 (Late Bronze Age).

Cassette B – without archaeological finds.

Cassette C - complexes C. 7 (Early Mediaeval Period, 8th – 9th centuries A.D.) and C. 8 (Middle Neolithic, Pișcolt Group).

Cassette D - complexes C. 4 (Early Medieval Period, 8th – 9th centuries A.D.) and C. 5 (Middle Neolithic, Pișcolt Group).

Cassette E - complexes C. 4 (Early Mediaeval Period, 8th – 9th centuries A.D.) and C. 6 (Middle Neolithic, Pișcolt Group).

Cassette F - without archaeological finds.

Cassette G – without archaeological finds.

116. Margine, com. Abram, jud. Bihor

Punct: Valea Tăniei – La Țarină (Autostrada „Transilvania”, Km. 19+200-19+400)

Cod sit: 27132.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 142/2006

Colectiv: Sever Dumitrașcu, Sorin Bulzan (MTC Oradea)

În campaniile din anii 2005-2006¹ a fost continuată cercetarea preventivă a așezării de epocă romană din sec. II-III p.Chr. Au fost deschise 20 noi secțiuni și alte 5 casete în 2005 și alte 10 secțiuni 10 casete în anul 2006 pentru cercetarea integrală a complexelor. Spre deosebire de cercetările anterioare a fost urmărită numai cercetarea extinsă în suprafață și nu sondarea așezării. În plus a fost constatată o locuire mai puțin densă pe terasa de pe partea stângă a văii Tăniei fapt care arată că așezarea se întindea pe ambele maluri ale acestui curs de apă.

În așezare au fost descoperite încă 5 locuințe, astfel că aici sunt cunoscute până acum 10 astfel de complexe. Toate sunt adâncite. Cu excepția L. 7 care are o formă neregulată, toate au o formă aprox. rectangulară cu colțurile rotunjite. În câteva cazuri au surprins gropile de stâlpi care sprijineau pereții aflați la suprafață. L. 10, de formă rectangulară și colțuri rotunjite, avea pe latura sudică un fel de tindă marcată prin gropile de implantare ale unor stâlpi de lemn. Pe baza acestor observații se poate presupune că și altele au avut intrarea pe latura însoțită. Dimensiunile locuințelor variau de la 2,22 x 3,18 m la 4,70 x 3,40 m. L. 8 și L. 9 aveau vetrele de foc păstrate parțial,

și, se pare distruse intenționat, căci cu excepția câtorva bucăți de chirpic nu s-au păstrat *in situ*. Un fapt remarcabil este orientarea majorității locuințelor în direcția SSE-NNV, la fel ca și gropile cu marginile arse, care puteau fi legate astfel de locuințe. Ipotetic, ultimele puteau fi în legătură cu complexele de suprafață din care s-au păstrat doar gropile de implantare ale stâlpilor de lemn.

Complexele gospodărești:

În această categorie pot fi plasate mai întâi complexele de formă ovală întâlnite în preajma locuințelor adâncite. Au fost surprinse vase sparte pe loc aparținând unor vase de provizii, unor străchini și câni, toate lucrate la roată, precum și vase lucrate cu mâna. În așezarea de la Margine, acestea au înlocuit gropile menajere reduse numeric. Remarcabil este un complex descoperit în 2006 de formă asemănătoare unei palete dotată cu un fel de dependență semicirculară care poate fi interpretată fie ca intrare, fie mai degrabă drept un spațiu pentru un cuptor mult distrus deoarece în această porțiune a apărut un pietriș mărunț specific substrucției cuptoarelor. Bucățile de chirpic împrăștiate în interiorul complexului erau făcute pe o singură parte, iar pe cealaltă păstrau urme ale pietrelor de râu din substrucție. Spre fundul complexului însă existau porțiuni cu cenușă și o ușoară înroșire a suprafeței acoperite de aceasta. Gradul de conservare a complexului nu permite atribuirea cu certitudine a unei vetre. Dimensiunile complexului semiadâncit și ridicat pe o structură de stâlpi de lemn sunt de 8,20 x 4,40 m. Descoperirea mai multor bucăți de spuză tehnologică de fier păstrând, eventual, forma concavă a adânciturii de încălzire a cuptorului cu infuzie de aer face probabilă interpretarea complexului drept atelier de fierărie.

Complexele de suprafață:

Cu toate că un obiectiv major a fost stabilirea planurilor complexelor de suprafață detectabile doar prin alinierea gropilor de implantare a stâlpilor de lemn, până acum au putut fi precizate doar complexe cu suprafețe mici și mijlocii. O noutate este apariția unei structuri rectangulare pe tălpi de lemn. Complexele de suprafață închideau, după observațiile făcute, perimetre aproape rectangulare de 3 sau 4 m sau chiar de dimensiuni mari, uneori peste 10 m. În perimetrul delimitat de gropile de pari ai unui asemenea complex a fost dotat cu o vatră ușor adâncită placată cu pietre de carieră și având câteva fragmente de vase specifice complexului cultural Przeworsk. Se cunoaște că neamurile germanice locuiau și în construcții de suprafață cu plan de tip hală. Este aproape sigur că acest sistem de construcție este întâlnit și la Margine. Deschiderea unor suprafețe de mari dimensiuni a fost împiedicată mult timp de statutul juridic al terenului, care nu a fost expropriat o bună bucată de timp.

Gropile de formă rectangulară cu pereții arși:

Prin ultimele două campanii de săpături numărul total al acestora a crescut la 24. În privința utilității lor observații precum existența unor vase de gătit, dar și a unor vase de mici dimensiuni care nu puteau fi folosite în acest scop pot arăta o folosință menajeră în paralel cu una, absolut ipotetic, rituală. Nu există nici un argument pentru folosirea lor în context funerar. Ele sunt orientate întotdeauna cu latura mai îngustă SSE-NNV, cu mici deviații. Doar un singur complex este orientat cu latura scurtă în direcția NNE-SSV, acesta reprezintă o excepție. Gropile bine arse au pereții vitrificați și pe fund bucăți de cărbune. Dimensiunile lor variază în L între 0,80 m și 1,10 m, iar în l între 0,80 și 0,90 m.

Complexele asemănătoare unor șanțuri:

Acestea au fost orientate fie SV-NE, fie SE-NV. Ele nu se adâncesc mai mult de 0,20 m și conțin de obicei ceramică și chirpici. Lățimea lor variază între 0,50 și 1 m, fiind, uneori, terminate în niște gropi mai mari. Cea mai lungă șanțuire surprinsă depășea 4,50 m. Interesant este cazul unui complex menajer de formă ovală descoperit în S. 110 continuat spre SSE de o asemenea șanțuire prelungă. Un alt complex identificat în anul 2006 avea aceeași prelungire șanțuită flancată de o parte și de alta de câte un rând de gropi pentru implantarea unor stâlpi de lemn. O posibilă interpretare, valabilă doar în această categorie de complexe, este că ele puteau servi ca un fel pivnițe semi-îngropate. Un argument este oferit și de prezența abundentă a materialului arheologic în astfel de complexe. Analogii etnografice se întâlnesc în zilele noastre în unele pivnițe de vin de pe valea Ierului adaptate forme de relief de câmpie (nu cele săpate în coaste mai abrupte). Alte complexe șanțuite par că delimitează unele suprafețe, fiind puțin probabil că ele erau folosite pentru drenaj. Fântânile:

Aceste complexe, în număr de 4, constau în gropi rotunde în plan, cilindrice în profil și cu d de 1,50 m, și adâncite, posibil, și peste 3,20 m. Din cauza prezenței pânzei freatice câteva nu au putut fi săpate până la fund. Prezența abundentă a apei din izvoarele captate de acestea nu a permis precizarea clară a fundului pentru că mărul scos din nivelul inferior nu mai prezenta urme antropice. În cazul unui asemenea complex au fost sesizate urme slabe de lemn fără a putea preciza de la ce structuri provin.

Un singur cuptor în aer liber, mult distrus și având formă ovală a fost construit din chirpic și piatră de râu.

Date preliminare privind materialul arheologic

Ceramica:

Se împarte, ca de obicei în așezările de epocă romană din *barbaricum*, în cele două categorii principale: cea lucrată cu mâna și cea confecționată la roată. Ceramica lucrată cu mâna aparține unui repertoriu destul de variat de la oalele pentru gătit, la pahare sau cești-opaițe constând dintr-un buton tras spre exterior. Unele forme prezintă umărul puternic carenat al vaselor de formă germanică altele forme zvelte și decor specific dacic constând în brâu alveolat. Cele cu decor dacic sunt destul de reduse numeric. Unele vase lucrate la roată par produse pe loc, însă există și un procent important provenind din provincie chiar și în cazul ceramicii de uz comun. O caracteristică a vaselor de origine provincială este slipul cenușiu închis. Aproape fiecare vas mai bine păstrat și de o calitate mai bună a slipului pare să provină din Dacia Porolissensis. O categorie aparte în cadrul ceramicii romane este vesela din pastă cărămizie sau neagră stampată, asemănătoare cu cea descoperită în provincia Dacia, dar mai ales cea cenușie fină stampilată. Două fragmente aparțin unei categorii de ceramică provincială cu decor în relief constând motive care reprezintă frunze de iederă. Analogii apar și în zona barbară din bazinul Tisei superioare.

Piese din metal:

Cele mai numeroase piese din fier constau din lupe de mici dimensiuni, probabil rebuturi, fragmente de la spuză de fier rezultată din încălzirea metalului la confecționarea artefactelor. O lupă a apărut chiar în umplutura unei fântâni în imediata apropiere a unui cuptor. Alte piese aparute sporadic în complexe sunt fragmente de cosoare, verigi, eventual și fragmente provenind de la chei de tip barbar. Singura fibulă descoperită este confecționată din bronz fiind încadrabilă în

tipul barbar cu picior întors pe dedesubt. Datarea acestora a fost propusă la sfârșitul sec. II și prima jumătate a sec. III p.Chr.

Piese din piatră:

Au fost descoperite fragmente de la râșnițe cu rotație manuală, cute de ascuțit, sau piese de silex pentru aprins focul.

Osul - s-a păstrat extrem de fragmentat și deteriorat, probabil datorită acidității solului. Adesea a fost greu de recoltat fiind friabil. Sunt documentate, deocamdată bovinele și ovicaprinele.

Piesele cu cele mai relevante criterii de datare sunt fibula amintită cu picior întors pe dedesubt datată la sfârșitul sec. II - prima jumătate a sec. III p.Chr. și de fragmente de la două pahare romane din sticlă. Elemente de datare sunt oferite de și de ceramică. Pe de o parte prezența sporadică a ceramicii negre de tip Przeworsk lucrată cu mâna indică începutul așezării la sfârșitul sec. II p.Chr. Sfârșitul așezării se poate situa pe la mijlocul sec. III p.Chr. când este posibil ca așezarea să fi fost incendiată deși sunt situații precum distrugerea vetrelor care arată că locuitorii au putut părăsi la timp așezarea. Importurile romane încadrează locuirea pe parcursul existenței atelierelor provinciale din Dacia. Din punct de vedere cultural, probabil și etnic, așezarea conține atât artefacte de origine dacică asemănătoare cu cele Latene, este adevărat, mai puține, cât și de origine Przeworsk, atribuite vandalilor de neam germanic prezenți la frontierele Daciei începând din jurul anului 170 p.Chr.

Pl. 47

Note:

1. Din nefericire, raportul pentru anul 2005 nu a mai ajuns să fie publicat în cercetărilor din anul 2005, astfel că, cu această ocazie sunt precizate și principalele rezultate din anul anterior.

117. Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman

Punct: Buduiasca - Boldul lui Moș Ivănuș, TELEOR 003

Cod sit: 153259.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 83/2006

Colectiv: Radian R. Andreescu - responsabil (MNIR), Pavel Mirea, Pompilia Zaharia (MJ Teleorman), Adrian Bălășescu, Radu Valentin, Constantin Haită (MNIR-CNCP), Douglass W. Bailey, Steve Mills, (HISAR - Cardiff University), Laurens Thissen, Abraham van As, Loe Jacobs (Leiden University)

Situl, descoperit în anul 2001, este amplasat pe terasa joasă a Teleormanului, în vecinătatea unor amenajări piscicole moderne ce au schimbat semnificativ configurația terenului. Zona este puternic afectată de deranjamente: lucrări agricole, șoseaua ce leagă Vitănești de Măgura, lucrări la sistemul de irigații. Cercetările au început în același an și au continuat, în campanii anuale, până în prezent. A fost vizată locuirea neolitică, atribuită atât neoliticului timpuriu (cultura Starčevo-Criș) cât și neoliticului dezvoltat (culturile Dudești și Vădastra). Locuirea postneolitică este reprezentată de urme sporadice din

epoca bronzului, un complex din prima epoca a fierului, complexe din sec IV p.Chr, un complex de epoca medievală târzie/modernă. Au mai fost cercetate un mormânt de incinerare din epoca bronzului și 7 morminte de înhumare din epoca medievală târzie.

Importanța sitului de la Măgura-Buduiasca rezultă din faptul că aici a fost documentată o întreagă secvență a neoliticului timpuriu și dezvoltat. De altfel, în apropiere, există mai multe locuiri Boian, precum și tell-ul gumelnițean de la Măgura „Bran”.

Obiectivele campaniei din anul 2006 au fost: continuarea cercetării specificului locuirilor neolitice în zona de E a așezării; continuarea studiilor și cercetărilor interdisciplinare.

A fost ales un sector aflat la cca. 500 m E de zona în care au fost efectuate sondajele din campaniile anterioare (2001-2005). Zona, situată la cca. 300 m de cursul actual al râului, se prezintă ca o proeminență a terasei secundare, estice a râului Teleorman și este cunoscută sub toponimul local de „Boldul lui Moș Ivănuș”. Aici au fost efectuate în anul 2004, o serie de sondaje cu ajutorul unei carotiere, ocazie cu care s-au descoperit urme de locuire din neoliticul timpuriu.

Au fost practicate 12 sondaje de evaluare (S. 34-S. 45), cu dimensiunile de 2 x 1 m orientate pe direcția N-S, repartizate pe patru axe paralele, pe direcția E-V (distanța între axe 8 m). Distanțele dintre sondaje au fost stabilite la 8, 9 sau 10 m, în funcție de situația din teren. Suprafața totală acoperită a fost de cca. 1200 m².

În urma evidențierii unor complexe arheologice, sondajele S. 34 și S. 37 au fost extinse la dimensiunile de 5 x 4 m, respectiv 3 x 3 m.

Au fost identificate 3 complexe neolitice timpurii, două gropi și o locuință de suprafață (Cpl. 45, Cpl. 46, Cpl. 47) și 13 gropi moderne, majoritatea gropi de provizii (Gr. 5-Gr. 17).

Cercetările din această campanie au identificat, pentru prima dată în Muntenia, o locuire aparținând începutului neoliticului timpuriu. Din punct de vedere arheologic, acest orizont este cunoscut sub numele de grupul cultural Gura-Baciului-Cârcea, Cârcea-Grădinile sau cultura Preciș. Descoperiri similare sunt cunoscute în Oltenia la Cârcea „Hanuri”, Grădinile, Șimnic, Studina, Verbița, Vlădila. Materialele de la Măgura „Buduiasca” au puternice analogii la S de Dunăre, mai ales în bazinele râurilor Ialova și Rusesnki Lom (Belyakovetz, Dzhulunitsa, Emen, Hotnitsa, Koprivetz, Orlovets, Somovodene, Strelets).

Prin metodologia stabilită, săpătura s-a făcut pe niveluri („contexte”, „unități stratigrafice”), cu gr. de 0,50 m, 0,20 m sau 0,10 m, suprafețele fiind împărțite în carouri cu dimensiunile de 1,5 x 1,5 m și 1 x 1 m, urmărindu-se în acest fel, obținerea unor informații cât mai exacte despre complexele arheologice identificate. În același scop au fost păstrați și martori stratigrafici intermediari, în funcție de necesități. Datele primare din teren au fost înregistrate în fișe de context.

Așa cum a rezultat și din campaniile precedente, în cazul așezării de la Măgura „Buduiasca” și în punctul cercetat în campania anului 2006 avem de-a face, mai ales, cu o stratigrafie orizontală.

Sub nivelul arabil (cca. 0,30 m gr.) se află un strat gros de 0,50-0,80 m, ce conține materiale atribuite neoliticului timpuriu, uneori amestecate cu materiale de epoca modernă. Cu totul izolat au apărut și materiale din neoliticul dezvoltat și din epoca bronzului. Nivelul neolitic este puternic deranjat de gropi de provizii din epoca modernă, de unele intervenții târzii, dar și de

rădăcini de duzi, proveniți de la o plantație, în prezent defrișată, ce a ființat aici între anii 1960-2002.

Gropile neolitice sunt evidențiate, de regulă, în momentul apariției nivelului leosoidal, steril din punct de vedere arheologic.

Complexele arheologice:

C. 45 a fost cercetat parțial în jumătatea sudică a sondajului S. 34. Era o groapă de formă ovală, neregulată, cu dimensiunile aprox. de 3 x 1,70 m, identificată la ad. de aprox. -0,70 m. Adâncimea la care a fost săpată atingea -1,46 m. A fost puternic deranjată de gropile moderne Gr.5 și Gr.10.

C. 46 a fost cercetat parțial în zona de NV a sondajului S. 34. Era o groapă, de formă curbiliniară neregulată, cu dimensiunile aprox. de 1,40 x 0,80 m, identificată la ad. de aprox. -0,70 m. Adâncimea la care a fost săpată atingea -1,49 m.

În ambele complexe, folosite pentru depozitarea resturilor menajere, materialele arheologice erau prezente sub forma unor aglomerări de fragmente ceramice, oase de animale, valve de scoici, pietre, unelte de os și silex fragmentare, ce se concentrău în jumătatea inferioară a gropilor.

C. 47, resturile unei locuințe de suprafață, a fost cercetată în sondajul S. 37. Nu au putut fi stabile cu precizie dimensiunile sale fiind puternic deranjată de gropile Gr. 11 - Gr. 17. Complexul se prezenta sub forma unei ușoare alveolări cu ad._{max} de -0,60 m, orientat pe direcția NV-SE. Podeaua, păstrată mai bine în partea de S, cu o gr. cuprinsă între 0,02-0,05 m, a fost realizată din fragmente mici de sol calcaros, dur, de culoare alb-cenușie, întins direct peste solul gălbui-cenușiu, steril din punct de vedere arheologic. Pe latura de SE e fost identificat un cuptor, distrus în proporție de peste 70% de gropile Gr. 11 (care penetra partea centrală) și Gr. 17 (care tăia partea de E). Avea forma de calotă sferică, aplatizată, cu h păstrată de cca. 0,25 m, cu o vatră de 1,35 m d și cca. 0,02 m gr. Gura de alimentare a cuptorului se găsea, cel mai probabil, în partea de V.

Materialele arheologice, prezente sub forma unei aglomerări de fragmente ceramice, oase de animale și pietre, concentrate, mai ales, în jumătatea nordică a sondajului, nu se aflau direct pe podea, ci la aprox. 0,20-0,30 m deasupra acesteia. Modul depozitional sugerează faptul că locuința a fost abandonată și folosită ulterior ca zonă menajeră. Gradul mare de fragmentare al resturilor ceramice, suprafața erodată a acestora, ce indică o expunere îndelungată, prezența resturilor de oase de animale și a valvelor de scoici, sugerează, de asemenea, acest aspect.

Materialele arheologice:

Materialul litic este reprezentat de o serie de unelte și așchii de prelucrare confecționate, cu precădere, din silex. Din acest material au fost confecționate: lame, segmente de lamă, unele cu urme de lustru (lame de seceră), răzuitoare, aflate într-o gamă variată de nuanțe cromatice: galben-cenușii, alb-cenușii, cenușii, brune, negru-cenușii. Pot fi amintite și trei piese din obsidian negru-opac, două lame și o așchie. Cu totul izolat au fost descoperite și piese de cristal de stâncă și cuarțit. Un toporaș de mână, din șist verde, cu partea activă bine șlefuită, completează inventarul litic.

Industria MDA este reprezentată de unelte precum împungătoarele și spatulele. Pot fi menționate și un ac cu partea proximală discoidală, precum și un incisiv de ierbivor, perforat, folosit ca pandantiv. Au fost descoperite și oase aflate în diferite faze de prelucrare, precum și deșeuri rezultate în

urma prelucrării. În aceeași categorie a MDA pot fi amintite și câteva podoabe realizate din valve de scoici și cochilii de melci.

Ceramica este caracterizată, în general, prin prezența unui număr redus de vase sau forme întregibile. Formele închise sunt reprezentate de vase sferice, puternic bombate în partea inferioară, cu fundul drept sau inelar, de dimensiuni mici sau medii, dar și de vase de provizii, de dimensiuni mari. Ceramica este de buna calitate, lustruită, în general monocromă, cu diferite nuanțe de roșu, oranj și brun. Forme deschise sunt ilustrate, mai ales, de castroane cu buză dreaptă, alveolată. Ceramica este grosieră, cu suprafața exterioară aspră, dar lustruită la interior.

Decorul, prezent destul de rar, este realizat prin aplicații plastice, butoni perforați de regulă vertical, brăuri alveolate, proeminențe. Uneori apare și decorul incizat (incizii late, adâncite, dispuse vertical) și decorul realizat prin impresiuni sau cu „ciupituri”. Pictura cu alb, prezentă într-un procent extrem de redus (cca. 1%) este realizată pe un fond cu diferite nuanțe de roșu. Culoarea fondului este obținută fie prin ardere, fie prin angobare. Ca motive decorative sunt întâlnite liniile paralele, liniile dispuse în rețea sau în zig-zag, semicercurile, punctele.

Din categoria materialului ceramic fac parte și o serie de rondoale neperforate și perforate confecționate din fragmente ceramice, dar și mai multe obiecte de lut ars, ovoidale sau discoadale, de diametre diferite, unele perforate total sau parțial. O „labretă” (sau amuletă zoomorfă) și un cui de lut se constituie ca indicatori pentru acest orizont neolitic foarte timpuriu. Au fost identificate și fragmente ce provin de la „altare” rectangulare, cu patru picioare, unele decorate prin excizie (dinți de lup) și încrustate cu alb, altele prin linii sau puncte incizate.

Plastica antropomorfă este ilustrată de câteva fragmente ce provin de la diferite statuete. Se remarcă un cap de statueta antropomorfă, de formă ovală, cu nasul redat printr-o proeminență mediană, iar o altă proeminență conică sugerează bărbia. La rândul său, plastica zoomorfă este reprezentată de câteva piese dintre care pot fi amintite: o figurină ce reprezintă un bovid, păstrată aproape în întregime, un fragment de bovid, de mari dimensiuni, precum și un cap de ovină, foarte realist modelat.

O descoperire deosebită, având în vedere materialul perisabil din care este realizată, o constituie un fragment de vas de lemn, probabil un castron.

Materialele arheologice se găsesc depozitate la MJ Teleorman.

În campania anului 2006 au fost prelevate, din diferite contexte, probe sedimentologice și micromorfologice, probe paleobotanice, pentru datări cu izotopul radioactiv al carbonului (¹⁴C) și pentru analiza reziduurilor de pe fragmentele ceramice.

Campania anului 2007 va continua cu cercetarea specificului locuirilor neolitice timpurii, fiind vizată aceeași parte de E a sitului.

PI. 48

Analiza tehnologică a ceramicii. Date preliminare.
Abraham van As, Loe Jacobs (Leiden University)

Analiza tehnologică a cuprins un studiu asupra structurii de fabricare a unui lot compus din 41 de fragmente ceramice provenite din cpl. C. 47. Investigarea s-a făcut microscopic, cu un factor de mărire de 10 ori, în casură proaspătă și s-a

urmărit identificarea incluziunilor minerale și a porozității fragmentelor ceramice. Au fost alese probe din toate categoriile ceramice reprezentative: grosieră, lustruită (inclusiv lustruită, de culoare neagră) și cu slip roșu. S-a observat că mineralul dominant este cuarțul, în diferite varietăți transparente și opace. Pe lângă acesta, au mai fost identificate în cantități reduse alte minerale precum: feldspat, silturi feruginoase, silturi calcaroase, pyroxenă. Din punct de vedere al structurii și tehnologiei de fabricare ceramica atribuită acestui orizont timpuriu corespunde ceramicii Starčevo-Criș analizată în campaniile anterioare.

Bibliografie:

- R. Andreescu, D.W. Bailey, *Măgura. Raport preliminar*, CCA 2005, p. 225-234.
- A. van As, L. Jacobs, L. Thissen, *Preliminary Data on Starčevo-Criș and Dudești Pottery from TELEOR 003, Teleorman River Valley, Southern Romania*, Leiden Journal of Archaeological Ceramic Studies 20, 2004, p.121-127.
- N. Elenski, *Cultural Contacts of North-Central Bulgaria with Thrace and the Marmara Area in the Early Neolithic*, în V. Nikolov, K. Băčvarov și P. Kalcev (ed.), *Prehistoric Thrace*, Sofia-Stara Zagora, 2004, p. 71-79.
- M. Nica, *Le groupe culturel Cârcea-Grădinile dans le contexte du Néolithique balkanique*, Zbornik Narodnog Muzeja, Beograd, 14, 1, 1991, pag. 103-112.

Abstract:

The objectives of the 2006 campaign were: the research of the Neolithic habitation specific in the Eastern side of the settlement.

For the first time in Walachia, this campaign researches lead to the identification of a Neolithic habitation belonging to the earliest Neolithic. This early horizon has analogies in Oltenia - West of Olt River, as well as South of the Danube, especially in the basins of Iantra and Rusenski Lom Rivers.

There were discovered three early Neolithic complexes, two pits and dwellings and 13 modern pits, from which mostly were store pits (nos. 5 - 17).

The lithic assemblage is represented by flint stones, like blades, blade fragments, some having lustrum traces (sickle blades), scarpers, as well as debris. Obsidian was also found at the site, represented by 3 pieces of black opaque obsidian, 2 blades and a chip.

Bone tools are represented by diggers and spatulas. Between the special finds there are a needle with a disc shape head and a perforated herbivore incisor, used as a pendant.

The ceramics: the closed shapes are represented by spherical pots, very pronounced in the lower part, with rectangular or round bottom and of small or medium sizes. Store pots are also present, of large dimensions. The ceramics is of good quality, polished, generally monochrome, with different red, orange and brown nuances. The opened shapes are represented by bowls with straight alveolar lip. The ceramics has rough exterior surface but well polished interior. The decoration can be traced rarely. It is realized by plastic applications, vertically perforated buttons, alveolar girdles and prominences. Sometimes appears the incised decoration (wide deep incisions, laterally disposed) as well as the „pinched” decoration. The white painting is presented at a very small amount (about 1%) and it is realized on a red background. As

decorative motives there are parallel lines, lines disposed in networks or zigzag, semicircles and points.

The ceramics is also represented by a series of round shapes perforated or imperforated and several objects made of burned clay, of ovoid or discoid shape, with different diameters and partially or totally perforated. A „labret” (or zoomorphic amulet) and a clay needle are specific markers for the early horizon. Several fragments of 4 legged “altars” were also discovered, some decorated by excision and white paste filled or by incised lines and points.

The anthropomorphic plastic is illustrated by some figurines fragments. An anthropomorphic head has an oval shape, with nose represented by a median prominence and the chin by a conical one. The zoomorphic plastic is also represented by some pieces, like a bovine almost entirely preserved, a bovine head of large size and an ovine head, very realistic modelled.

An interesting discovery is represented by a wood bowl fragment, considering the material that it is made of.

118. Mălăieștii de Jos, com. Dumbrăvești, jud. Prahova

Punct: La Mornel

Cod sit: 131498.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 51/2006

Colectiv: Radian-Romus Andreescu - responsabil (MNIR), Alin Frînculeasa, Eugen Paveleț (MJIA Prahova), Ion Torcică, Tiberiu Nica

Situl se află amplasat pe terasa dreaptă a Vărbilăului, la limita de N a localității Mălăieștii de Jos. Situl a fost semnalat la începutul anilor '80 de către E. Comșa și V. Georgescu. Materialul recuperat prin cercetări de suprafață a fost încadrat aspectului cultural Stoicani-Aldeni, epoca eneolitică. În anul 2002 MJIA Prahova în colaborare cu MNIR au inițiat cercetări sistematice în acest punct de interes arheologic, în cadrul unui proiect ce vizează abordarea ariei nordice a culturii Gumelnița și în general a locuirii neo-eneolitice în zonă.

Obiectivele campaniei 2006 au fost: cercetarea sistematică a locuințelor în suprafață, a zonelor exterioare acestora, atât pentru determinarea tipului și a modului de construcție, cât și a evoluției interne a așezării; deschiderea unor noi suprafețe pentru observații specifice privind planul și evoluția internă ale așezării; cercetări de teren în apropierea sitului pentru descoperirea altor situri, în vederea obținerii unor observații privind dinamica locuirii în preistorie pe valea râului Vărbilău.

Au fost trasate și cercetate (integral sau parțial) cinci noi sectoare denumite convențional St. 9, St. 10, St. 11, St. 12, St. 13, două secțiuni denumite convențional S.V și S.VI, dar și o casetă C. De asemenea au continuat cercetările în sectorul 6 nefinalizat în campania precedentă și caseta B. Secțiunile V și VI au fost trasate în cadrul sitului în zone periferice, acolo unde topografia terenului pare să marcheze limitele de N, respectiv E ale așezării. Remarcăm că în aceste zone terenul descrie pante de 20-25° spre N, respectiv E. Secțiunea V orientată N-S are 13 x 1,5 m. Secțiunea VI orientată V-E are 9 x 1 m. Sectorul 9 a fost trasat la 0,5 m E de St. 7/2005, și la 0,5 m E de St. 6/2005. Are dimensiuni de 6 x 6 m. Sectoarele 10 și 11

au dimensiuni de 6 x 4,5 m, despărțite între ele de un martor stratigrafic de 0,5 m gr., plasate la 0,5 m V de S.V. Sectorul 12 a fost trasat la 0,5 m V de St. 6 și are dimensiuni de 6 x 6 m. Sectorul 13 are dimensiuni de 6 x 4 m și este plasat la 0,5 m N de S.VI și 0,5 m E de caseta. B. Caseta C a fost trasată la 0,5 m S de S.VI, are dimensiuni de 6 x 2,5 m. Peste sectoare se suprapune un caroiș de 2 x 2 m.

Au fost cercetate integral sau parțial două locuințe, mai multe gropi menajere, zone exterioare locuințelor.

L. 4 a fost descoperită și cercetată în sectorul 10 și Secțiunea V. Locuința, incendiată, era plasată în zona de N a sitului, fiind descoperită la ad. de -0,35/0,45 m. Locuința avea suprafața conservată de aprox. 20 m² și era orientată NE-SV. Pereții erau realizați de chirpici, podeaua din lut. Inventarul consta din ceramică și unelte de silex și piatră șlefuită, râșnițe, mai multe statuete antropomorfe și zoomorfe. Remarcăm descoperirea în situ a unei râșnițe cu frecător având L de aprox. 0,60 m. Locuința nu a fost cercetată integral, intrând în profilul de E al S.V. Date: aspectul cultural Stoicani-Aldeni.

L. 5 a fost descoperită în St. 13, S.VI și Cas. C în zona de E a sitului. Este o locuință incendiată, având forma rectangulară. A fost degajată doar parțial, masa de chirpici ars provenind de la pereții locuinței, aceasta urmând să fie cercetată în campania viitoare.

Gr. 3 a fost descoperită în sectorul 6. Avea dimensiunile, pe profilul de S, de 0,50 m ad. și 1,70 m d. Din punct de vedere cronologic este anterioară locuinței 3 fiind suprapusă de aceasta. Inventarul era bogat, fiind descoperite foarte multe fragmente ceramice, o piesă zoomorfă, dar și foarte multe pietre puse pe fundul gropii. Intra în profilul de S al sectorului, de aceea nu a putut fi cercetată integral. Date: aspectul cultural Stoicani-Aldeni. Gr. 4 a fost cercetată în St. 6, parțial St. 9. Avea formă neregulată, perfora nivelul de pietriș natural, cobora în ad. până la -1,50 m. Fundul gropii era albiat, avea d N-S de aprox. 4 m. Inventarul era foarte bogat și consta în ceramică fragmentară sau întregibilă, unelte din silex, oase de mamifere, foarte mult chirpici ars, pietre. Era plasată sub locuința 3. Pare să fie o groapă de extras lutul, folosită ulterior ca groapă menajeră. Date: aspectul cultural Stoicani-Aldeni.

Gr. 5 a fost cercetată în caseta B. Intra în profilele de V și S. În suprafață avea culoarea negricioasă, umplutura era compactă. A fost săpată de la ad. de -0,25 m. Avea d de 1,20 m, ad. de 0,40 m. Inventarul era sărăcăcios, constând din ceramică fragmentară, pietre. Date: aspectul cultural Stoicani-Aldeni.

Gr. 6 descoperită în St 10 și SV în zona de N a acestora. Era o mare alveolă cu d cercetat de 3/3,5 m, descoperită la ad. de 0,50-0,60 m, fundul fiind surprins la ad. de 1,20/1,30 m, atingând stratul de pietriș natural al terasei. Era plină cu materiale ceramice, unelte litice, plastică antropomorfă și zoomorfă. Pare să fie o groapă de extras lutul folosită ulterior ca groapă menajeră. Peste această groapă s-a făcut o nivelere cu pământ negricios, obținându-se o suprafață plană, peste care ulterior s-a ridicat locuința 4.

„Complexul cu postamente” În Sectorul 12 au fost descoperite trei „postamente” asemănătoare celor din Sectorul 1/2003-2004. Aceste postamente sunt în linie cu celelalte cercetate în anii 2003-2004, ajungându-se la un număr de 8 (opt). Aceste postamente sunt aliniate pe o L de aprox. 8,5 m. Erau circulare în plan, având d de 0,25-0,35 m, ad. de 0,20-0,35 m. Distanța dintre ele era de 0,70 m. Au fost realizate prin introducerea în gropi a unor pari de lemn, pe lângă care a fost presat chirpici

ars. În plan au formă circulară, iar în secțiune tronconică. Cele cercetate în această campanie sunt aliniate NE-SV pe o distanță de aprox. 2 m.

În această campanie a fost recuperată o cantitate importantă de ceramică, atât fragmentată, dar și foarte multe vase întregi sau întregibile. Ceramica este grosieră, semifină și fină. Remarcăm culoarea cu preponderență cenușie a ceramicii fine, foarte rar negricioasă sau cărămizie. Foarte puțină ceramică este decorată, în general prin incizii sau caneluri largi, pictura fiind aproape o excepție. Ceramica grosieră este barbotinată, ca degresant foarte des este folosită ceramica pisată. Au fost descoperite mai multe vase întregibile, în general vase de dimensiuni mici sau medii, dar și miniaturale. Alături de ceramică, am descoperit piese din piatră, cioplite, dar și șlefuite. Cele mai multe din piese sunt suporturi (lame) sau așchii. Pentru realizarea pieselor a fost folosită foarte mult materia primă de pe prundul râului, galeți, uneori și cuarțitul. Silexul are culoarea negru translucid, maroniu, vântat-cenușiu, crem, cafeniu. Dintre piese remarcăm gratoarele pe lamă, un vârf, lamele.

Plastica antropomorfă relativ numeroasă în această campanie, este fragmentară. Remarcăm o statueta antropomorfă din lut ars cu brațele ridicate, corpul conic, fragmentară. O altă statueta antropomorfă are semnele gravidității. Au fost descoperite și piese zoomorfe, între care remarcăm o statueta reprezentând o ovicaprină.

Au fost descoperite și câteva fragmente ceramice în poziție secundară, decorate cu măturica, materiale fiind încadrate epocii bronzului, probabil cultura Monteoru.

Mornel – La râpă

În campania arheologică desfășurată la Mălăiești de Jos în anul 2006, au fost întreprinse cercetări și în zona din imediata apropiere a așezării eneolitice, la cca. 30 m NV de aceasta, în punctul numit de localnici Mornel – La râpă.

Cercetarea în această zonă a terasei înalte a râului Vărbilău a fost impusă de faptul că aici, în urma săpării unui sondaj arheologic (1,5 x 2,30 m) în campania 2005, am descoperit un mormânt de incinerare databil în sec. IV-III a.Chr.

Terasa pe care a fost descoperit mormântul de incinerare este una înaltă, până la nivelul actual al râului fiind mai mult de 40 m ad.

Zona cercetată este lată de cca. 35 m fiind mărginită la N și la S de două văioage naturale, rezultate în urma scurgerii apelor pluviale. Au fost trasate patru secțiuni cu dimensiunile de 14 x 2 m. Prima dintre secțiuni (S. 1) a fost trasată paralel cu râpa, în partea de SE a sectorului ales pentru sondare arheologică, și în partea de N s-a suprapus peste sondajul numărul 1 efectuat în campania arheologică 2005. Orientarea secțiunii a fost NV-SE. S-a săpat întreaga suprafață a secțiunii cruțând martori stratigrafici din doi în doi metri. Martorii stratigrafici au avut gr. de 0,50 m. Situația stratigrafică descoperită aici este aceeași semnalată și în sondajul 1/2005. După nivelul de pământ negru, vegetal, gros de cca. 0,15 m urmează un nivel de pământ de culoare galbenă cu gr. ce variază între 0,15 și 0,20 m. După aceste două niveluri de pământ, ce nu conțin urme arheologice, urmează nivelul de călcare din perioada getică, acesta a fost semnalat la ad. ce variază între 0,30 și 0,35 m. Pe acest nivel am semnalat urme sumare de arsură, și fragmente ceramice arse secundar, rezultate probabil în urma incinerării și depunerii defunctului în mormântul descoperit în campania 2005. După acest nivel

arheologic, la cca. 0,50–0,60 m ad. am semnalat, pe toată suprafața săpată, un nivel de pietriș compact, steril din punct de vedere arheologic. A doua secțiune, notată de noi S. 2, a fost trasată în continuarea S. 1, în partea de N a terasei, tot pe malul râpei. Și în acest caz am cercetat o zonă ce este supusă eroziunii naturale existând pericolul de surpare. S. 2, orientată NE 80°-SV 270°, a avut L de 14 m și l de 2 m. Situația stratigrafică semnalată în această zonă a terase este diferită de cea semnalată în S 1 deoarece pe aici terasa se albiază existând o șoavă pe unde se scurgeau apele pluviale în râu. Din această cauză stratul de pământ arabil este gros de cca. 0,10 m iar cel galben aluvionar nu atinge 0,15 m, nivelul de pietriș fiind foarte sus la cca. 0,25 m. În această parte a terasei urmele activităților umane datate în perioada La Tène timpuriu fiind extrem de reduse (IV-III a.Chr), urme de arsură, chirpici ars la roșu și fragmente ceramice de dimensiuni mici fiind semnalate numai în colțul SV al secțiunii în carourile 1 și 2.

A III-a secțiune săpată a fost S. 3. Aceasta a fost trasată pe direcția NE-SV, perpendicular pe S. 1 și are L de 14 m și l de 2 m. Și în cazul acestei secțiuni am cruțat martori stratigrafici din doi în doi metri. Situația stratigrafică sesizată în această secțiune este aceeași semnalată și în S. 1, cu specificația că în c. 1, situat în partea mai înaltă a terasei nivelul vegetal este mai gros cca. 0,30 m, iar nivelul de pietriș se află la cca. 0,60 m. Pe întreaga suprafață a secțiunii S 3 s-au descoperit fragmente ceramice, urme de arsură și pământ ars. Probabil și acestea sunt urme rezultate în urma ritualului de incinerare și depunere a defunctului din mormântul de incinerare.

Ultima secțiune săpată în campania arheologică a fost S 4. Aceasta a fost trasată perpendicular pe S 3, cu scopul de a cerceta zona nord-vestică a terasei. S 4 a avut aceleași dimensiuni ca și secțiunile precedente, 14 x 2 m. Și în acest caz am cruțat martori stratigrafici din doi în doi metri. Nu am sondat partea de NE a secțiunii (c. 5,6,7), datorită faptului că aici nivelul de pietriș compact, steril arheologic, se afla la 0,30 de m ad. nivelul arheologic fiind diminuat de apele pluviale.

Alături de cele patru secțiuni am mai trasat trei sonde cu dimensiunea de 2 x 2 m perpendiculare pe S. 1. În sondajul nr. 3, aflat la cca. 3 m SE de mormântul de incinerare am descoperit o groapă cu resturi de lemn ars, fragmente ceramice și urme de materiale ceramice arse și pisate. Probabil că este locul unde a fost pregătită așezarea urnei funerare. Toate materialele au fost puternic arse. Din păcate nu am descoperit și rugul unde a fost făcută incinerarea.

Nu am putut cerceta și partea de SE a terasei deoarece aici sunt pomi.

Studiind literatura de specialitate am constatat că în toate cazurile urnele funerare de tipul celei descoperite de noi nu apar izolate ci în necropole. Din păcate în afară de mormântul descoperit anul trecut nu am mai descoperit decât o groapă, dar fără urme de oase umane incinerate ci numai materiale organice și ceramice.

Materialul ceramic descoperit este puternic ars la negru, deci ars în lipsa oxigenului, reducător. De asemenea s-a sesizat, prin cercetări de suprafață că întreaga zonă de teren din imediata vecinătate a ariei cercetate de noi este bogată în materiale ceramice datate în epoca fierului. Este de spus că nu departe, la cca. 1,5 km NE a fost descoperit coiful de aur de la Coțofenești, care a fost datat în aceeași perioadă cu mormântul descoperit de noi (sec. IV-III a.Chr.)

Adăugăm aici și faptul că alături de ceramica getică am mai descoperit fragmente ceramice de epoca bronzului și două microlite de silex, probabil provenind din așezarea eneolitică din apropiere.

Și în această campanie au fost realizate cercetări periegetice pe valea Vărbilăului, fiind identificate noi puncte de interes arheologic.

Mălăieștii de Sus - „La Gogan”

Punctul este situat pe un platou (250 x 200 m EV-NS) ce domină zona, aflat pe terasa primară stângă a Vărbilăului, pe partea dreaptă a Văii Pietrei, peste calea ferată, la N de ultima casă din sat, la aprox. 1,5 Km NE de așezarea eneolitică de pe „Mornel”. Au fost recuperate materiale ceramice negricioase lucrate la mână, pastă aspră, foarte friabilă, dar și un fragment ceramic decorat prin împunsături. Date: epoca bronzului.

Materialul arheologic descoperit se află în patrimoniul MJIA Prahova.

PI. 49

Bibliografie:

Andreescu R., Frînculeasa A., Paveleț A., Nica T., Torcică I., 2006, *Considerații preliminare asupra așezării eneolitice de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova)*, Mousaios 11, (sub tipar); Comșa E., Georgescu V., 1983, *Așezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăieștii de Sus*, SCIV 34, 4, p. 334-348;

Abstract:

In this campaign we researched the settlement's north and east edges. Two dwellings and several pits were discovered. Burnt dwelling no. 4 had about 20 sq.m. The archaeological inventory was composed of ceramics, tools, anthropomorphic and zoomorphic figurines. Burnt dwelling no. 5 was partially researched. The pit contained in different proportions archaeological materials: ceramics, building material, tools, anthropomorphic and zoomorphic figurines. Three pot holes were discovered in the 12th sector, that add to the other five discovered before. Together they form an 8.5 m line.

Several test pits were made at about 30 m distance from the settlement in order to discover an Iron Age necropolis. In this area an incineration burial was discovered in the last campaign. The researches did not uncover other burials.

119. Măriuța, com. Belciugatele, jud. Călărași

Punct: La Movilă

Cod sit: 101092.01

Autorizație de cercetare arheologică sistematică nr. 29/2006

Colectiv: Valentin Parnic – responsabil Cătălin Lazăr – responsabil sector, Andreea Parnic, Theodor Ignat (MDJ Călărași), Dragomir Popovici (MNIR), Florin Vlad (MJ Ialomița) Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită (MNIR – CNCP)

Așezarea de la Măriuța, punctul La Movilă, este situată pe malul drept al Mostiștei, la 200 m NE de sat și face parte din terasa pe care cursul Mostiștei o înconjoară, datorită faptului că în curgerea sa de la N spre S, în dreptul satului, face o buclă, întorcându-se spre N cu 180°. În acest fel, așezarea

gumelnițeană este înconjurată de apă, pe latura vestică și pe cea estică.

În cursul campaniei din anul 2006 au fost continuate și finalizate cercetările în locuințele neincendiate SL 3 și SL 4.

Au continuat cercetările și în zona menajeră din imediata apropiere a locuințelor SL 1 și SL 2.

Nivelul de abandon al așezării din prima fază, după demontarea locuințelor SL3 și SL 4, se prezenta sub forma unui sediment omogen, maroniu cu pigmenți de calcar și chirpici ars. De asemenea acest nivel, care avea o grosime considerabilă, conținea foarte multe fragmente ceramice de mari dimensiuni și oase de animale de talie mare.

A fost descoperit pe întreaga suprafață afectată de cercetări.

Obiectivele campaniei de cercetări din anul 2006, au fost:

- finalizarea cercetării nivelului de abandon al primei faze de locuire a tell-ului
- cercetarea zonei menajere din imediata apropiere a SL 2.
- cercetarea locuințelor SL5 și SL 6
- cercetarea primului nivel de locuire gumelnițean
- verificarea relației dintre așezarea gumelnițeană și zona învecinată

În campania din anul 2006 au continuat cercetările cu caracter pluridisciplinar în cadrul programului "Organizarea, amenajarea și utilizarea spațiului la comunitățile eneolitice din bazinul inferior al Dunării".

În cursul campaniei au fost continuate cercetările în zona menajeră din SC, St. 1 și St 2. Pentru studiile de arheozoologie s-au realizat prelevări din câteva zone considerate a fi zone de deșeuri bogate în materiale faunistice. Scopul acestor prelevări a fost de a crea un referențial privind raportul dintre diverse artefacte pentru astfel de structuri mai ales că stadiul cercetărilor din acesta așezare este unul incipient.

Au continuat și cercetările din nivelul de abandon al primei faze de locuire a tell-ului, care se prezenta sub forma unui sediment omogen, maroniu cu pigmenți de calcar și chirpici ars. De asemenea acest nivel, care avea o grosime considerabilă, conținea foarte multe fragmente ceramice de mari dimensiuni și oase de animale de talie mare.

După demontarea nivelului de abandon au fost descoperite resturile de pereți de la două locuințe, una parțial incendiată SL 5 și o alta abandonată SL 6.

Locuința SL 5, a fost descoperită în SC, St. 2, pe o mică suprafață în zona afectată de cercetări. Resturile de pereți se prezentau sub forma unui sediment omogen roșiatic, parțial ars. Nu a putut fi identificată podeaua și structura de combustie a locuinței, fiind descoperite doar resturi disperate de plăcuțe de vatră.

Locuința SL 6, abandonată a fost descoperită în SB, St 2 și SC St 1, pe o suprafață de cca. 24 m², orientată N-S. Resturile de pereți se prezentau sub forma unui sediment lutos, gălbui, neomogen, afectat de activitatea crotovinelor. Au fost demontate resturile de pereți urmând ca în campaniile următoare să continue cercetările.

Pe întreaga suprafață cercetată au fost descoperite foarte multe fragmente ceramice, care provin în general de la vase de capacitate medie, dar foarte puține piese întregi.

Pentru verificarea stratigrafiei sitului, au fost reluate cercetările la profilul magistral din SA, cercetări efectuate de Mihai Șimon, în anii 1984–1991. Astfel, a fost îndreptat și reinterpretat profilul de E, pe o L de cca. 10,5 m. Și o ad. de 3,9 m.

Sector Necropolă

În campania 2006 au continuat cercetările în necropola de pe terasa de vis-a-vis de tell. Terasa se află la cca. 100 m NE de tell, reprezentând terasa înaltă a Mostiștei. Pentru realizarea obiectivului propus s-a realizat un caroiu de 20 x 20 m pe terasa respectivă. Punctul de reper pentru realizarea caroiului a fost reprezentat de borna topografică situată pe partea dinspre sat a terasei. A fost caroiată o suprafață de 100 x 100 m, carourile fiind denumite A1, A2, A3, A4, B1, B2, B3, B4, C1, C2, C3, C4, D1, D2, D3, D4, E1, E2, E3, E4. Metoda de cercetare a constat în realizarea unor secțiuni, amplasate la în perimetrul mormântului M4 descoperit în campania 2005. Măsurătorile altimetrice s-au realizat de la punctul 0 reprezentat de borna topografică menționată. În această campanie au fost realizate 3 secțiuni: S20 (8 x 2 m) orientat NV-SE, amplasat în c. C3; S 21 (10 x 2 m) orientat NE-SV, în c. C2; S 22 (10 x 2 m) orientat NV-SE, amplasat în c. C2. În secțiunea S21 la -0,95 m a fost identificată o groapă circulară (cu d de 0.50 m), ce conținea diverse materiale gumelnițene (fragmente ceramice, unelte de silex și oase de animale). În sondajul S22, în profilul SV, la -0,91 m a fost descoperit un nou mormânt, notat M5. Pentru cercetarea acestuia a fost realizată o casetă de 1 x 1 m. Mormântul conținea un schelet, în poziție chircită lateral dreapta. Inventarul funerar al acestui mormânt consta într-o lamă de silex depusă lângă craniu. Acest schelet a fost predat spre analiză CCA București.

Arheozoologie

Valentin Radu, Adrian Bălășescu

Pentru studiile de arheozoologie s-au realizat prelevări din câteva zone considerate a fi zone de deșeuri bogate în materiale faunistice. Scopul acestor prelevări a fost de a crea un referențial privind raportul dintre diverse artefacte pentru astfel de structuri mai ales că stadiul cercetărilor din acesta așezare este unul incipient.

Prima etapa a studiului a constituit cuantificarea fiecărui tip de material. Primul eșantion a rezultat din cernerea a 50 litri de sediment. Au fost identificate resturi provenind de la materiale organice (cărbune, semințe, scoici și oase) și neorganice (silex, ceramică, chirpici). Raportul între aceste două tipuri de materiale este de 26,07% la 73,93%.

Pentru cel de-al doilea eșantion obținut din 90 litri de sediment raportul este de 11,58% materiale organice la 88,42% materiale anorganice.

Aceste rapoarte ne pot indica densitățile tipurilor de materiale dar nu ne pot da și detalii cu privire la calitatea acestora. De aceea în faza următoare se vor prelucra separat toate aceste materiale și se va stabili importanța lor.

Anexa 10

Raport sedimentologic preliminar

Constantin Haită

În campania de cercetări arheologice 2006 a fost analizată, din punct de vedere sedimentologic stratigrafia profilului magistral din SA.

Succesiunea stratigrafică observată pe acest profil poate fi prezentată astfel (din bază către partea superioară):

1. Nivel siltic argilos, brun gălbui și nivel argilos, brun cenușiu mediu, la partea superioară, atribuite paleosolului anterior locuirii gumelnițene.

2. Nivelurile de săpare și de umplutură corespunzătoare unei gropi sau unui șanț în interiorul căreia/căruia au fost observate două gropi de par, situate în extremități.

Această primă intervenție în solul preistoric prezintă, pe profilul analizat, o l de 2,5 m și o ad._{max} de 1,30 m și prezintă două niveluri de umplutură. Cel din bază este constituit din sediment siltic, cenușiu, eterogen, poros, cu granule fine de cărbune și chirpici ars. La partea superioară, umplutura este constituită dintr-un amestec de sedimente siltice și argiloase, cenușiu închis și verzui, cu structură granulară, foarte eterogen, ce conține rare fragmente ceramice, granule de chirpici ars și cărbune fin.

Prima groapă de par este situată în extremitatea nordică cea mai adâncă (săpătura fiind realizată în trepte) iar umplutura este constituită din sediment siltic, cenușiu închis, poros, omogen. Groapa de par situată la extremitatea sudică este tăiată în nivelul de sol și acoperită de nivelul de umplutură superior. Umplutura acesteia este constituită din silt argilos, cenușiu, friabil, poros. Cele două gropi de par sunt interpretate ca făcând parte din aceeași structură/amenajare, dar sunt decalate pe verticală.

La cca. 0,20 m de marginea de N a gropii unde este situat primul par, o altă groapă de par, cu umplutură siltică argilooasă, cenușiu închis, eterogenă, cu structură granulară fină (fragmente de sediment cu dimensiuni cm) a fost săpată în nivelul de sol și acoperită de același nivel de locuire ca întreaga structură alcătuită din groapa sau șanțul de mari dimensiuni și cele două gropi de par din interior.

În imediata apropiere a extremității sudice, cea de a patra groapă de par este săpată în umplutura celei de a doua, umplutura acesteia fiind constituită din sedimente siltice argiloase cenușiu verzui, foarte eterogen, cu cărbune fin și granule de chirpici ars. Aceasta poate fi atribuită unui moment ulterior din funcționare acestei structuri/amenajări.

3. O alternanță de niveluri ocupaționale siltice mai groase, ce conțin, în general, rare fragmente ceramice, granule de chirpici ars și nears, cărbune fin, cenușă și scoici, și lentile fine, cu grosime mm-cm de cenușă, arsură, cărbune, scoici sau sedimente siltice și argiloase. Această succesiune însumează o grosime de cca. 1,20 m.

4. În zona corespunzătoare structurii prezentate, succesiunea stratigrafică se continuă cu niveluri siltice de culoare cenușie, cu structură granulară, cu rare granule fine de cărbune, mai compacte, suprapuse de un strat gros de chirpici nears, de culoare gălbui portocalie și cenușie, fără constituenți antropici, limitat de o groapă cu umplutură siltică de culoare cenușiu deschis, granulară, eterogenă, cu granule de chirpici ars și nears, cărbune fin și scoici. Această secvență a fost interpretată ca reprezentând o locuință distrusă neincendiată.

Lateral, în zona de S, succesiunea stratigrafică este continuată cu un nivel de chirpici gălbui, omogen, friabil suprapus de un nivel siltic, cenușiu deschis, cu carbonați, rare fragmente de cărbune și lut. Aceste două niveluri ar putea să corespundă locuinței neincendiate sau zonei de exterior a acesteia, fiind situate la același nivel stratigrafic.

5. Nivel de silt și nisip fin, brun cenușiu deschis, eterogen, cu rare granule de carbonați, fragmente ceramice, chirpici ars, oase și cenușă; prezintă frecvente bioturbații de mari dimensiuni.

6. Nivel de silt nisipos, brun cenușiu închis, omogen, friabil, cu rare granule de carbonați, fragmente ceramice, chirpici ars, oase și cărbune.

Ultimele două niveluri de locuire prezentate corespund și orizonturilor de sol actual.

Modul de funcționare sau scopul pentru care a fost realizată această structură este dificil de înțeles în prezent. Așa cum a putut fi observat în campania 2006, este posibil ca structura identificată pe profilul magistral al SA să fie completată de o serie de gropi de par, organizate pe două șiruri paralele.

120. Mehadia, com. Mehadia, jud. Caraș-Severin [Praetorium]

Punct: Cetate

Cod sit: 5328301

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 97/2006

Colectiv: Doina Benea - responsabil, Simona Vlascici, Iulian Lalescu, Bogdan Muscalu (UV Timișoara)

Cercetările arheologice s-au desfășurat între 1-15 august 2006 în castrul roman.

Accentul a fost pus pe studierea sistemului defensiv al fortificației romane prin dezvelirea turnului de SE. Cercetările au fost îngreunate de vegetația pomicolă. Pentru dezvelirea întregului complex a fost trasată o casetă de 7,25 x 3,40 m, orientată aprox. pe mijlocul turnului.

Stratigrafic, au fost constatate două etape de refacere a turnului: prima construită din piatră de carieră și mortar alb, iar următoarea, tot cu piatră de carieră – granit, uneori și andezit cu mortar, având în compoziție var, nisip și cărămidă pisată, mortar tipic utilizat în sec. al IV-lea. Dar, o departajare cronologică fermă lipsește. [Se cuvine a menționa că lucrările de cercetare au fost afectate de cercetările anterioare efectuate de către M. Macrea în 1943]. Ca atare, deocamdată prima etapă de construire din piatră se datează în sec. al III-lea, iar în timpul lui Constantin, ultima refacere constatată în diferite puncte ale castrului (porți, amenajare atelier olărie etc.). Materialul arheologic rezultat constă din ceramică de culoare roșie, amfore.

Turnul de colț construit din piatră de carieră a suferit mai multe refaceri. Zidul lat de 0,70 m pe laturile interioare, este rotunjit în exterior, în schimb în interior are o formă trapezoidală. Lungimea laturilor oblice de N și de S este de 4,35 m pe exterior și 3,80 m pe interior. Intrarea în turn a fost amplasată pe centrul laturii de V cu o lățime de 0,70 m. Pragul ușii era format dintr-un strat gros de mortar în care era fixat un rând de piatră. Latura de V a turnului avea în interior 3,68 m, iar în exterior 4,28 m.

În centrul castrului, în imediata apropiere a bazinului pentru prelucrarea lutului, s-a trasat o secțiune de 18 x 2 m. Cu acest prilej a fost dezvelit în nivelul de locuire romană târzie o varniță (1,40 x 1,50 m) ușor alveolată, având un strat de var gros de 0,15 m. Varnița a fost astupată și abandonată încă din antichitate.

Cercetările din anul 2006, reduse ca timp au dus un plus de informație privind mai ales sistemul de turnuri de colț al castrului.

121. Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu

Punct: Petriș

Cod sit: 144937.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică 118/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu, MN Brukenthal), Corneliu Beldiman (UCDC București), Paolo Biagi (Ca'Foscari University Veneția), Ciuta Beatrice (Univ. Alba Iulia), Marius Ciută (Poliția de patrimoniu Alba Iulia), Dragoș Diaconescu (MCC Hunedoara), Adrian Georgescu (MN Brukenthal), Michela Spataro (University College London), Cosmin Suci (ULB Sibiu)

Campania de cercetare sistematică din anul 2006 a avut drept scop cercetarea nivelului petreștean din suprafața S III/2005-2006 și decopertarea suprafeței S IV/2006.

Suprafața a III-a (20 x 10 m) a fost pregătită pentru cercetare începând cu anul 2005. Ea se află la extremitatea de S a suprafeței S I. În campania 2006 s-a cercetat *structura 3* aparținând nivelului III (cultura Petrești). Acesta este reprezentat din punctul de vedere al arhitecturii prin locuințe cu platformă de lut ars. Din cauza lucrărilor agricole precum și a adâncimii relativ reduse la care se păstrează aceste locuințe, platformele sunt păstrate parțial. *Structura 3* s-a păstrat mai bine decât *structurile 1* și *2*. Am reușit să prelevăm și să restaurăm o suprafață de aprox. 5 m². După observațiile noastre platforma s-a construit pe o structură lemnoasă masivă, în care cel mai important rol îl au grinzile despicate, pe care s-a lipit lut gros de peste 0,10 m. Din nefericire, platforma a fost deranjată și de unele amenajări realizate în perioada Latène.

Tot în această campanie s-au descoperit și resturi (partea superioară a dărâmăturii unor locuințe și un cuptor) aparținând nivelului IIb (Vinča A₃-B₁). Locuințele de suprafață ale acestui nivel vor fi cercetate în campania anului 2007.

Suprafața S IV (40 / 40 m) a fost preparată pentru a fi cercetată o dată cu anul 2007. Ea se află dispusă în partea nordică a suprafețelor S I și S II.

Descoperirile anului 2006 confirmă încă o dată observațiile făcute în anii anteriori cu privire la stratigrafia nivelurilor IIb-IV de la Miercurea Sibiului-Petriș.

Abstract:

The archaeological campaign which started in 2006 had as a purpose the research of the Petrești Culture level from the surface S III / 2005-2006 and to uncover the surface SIV/2006.

The discoveries confirm the remarks made in previous years regarding the layering of the IIb-IV levels from Miercurea Sibiului – "Petriș".

Industria preistorică a materiilor dure animale

Corneliu Beldiman (UCDC București), Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

În anul 2006 au continuat cercetările sistematice în situl arheologic de la Miercurea Sibiului, punctul „Petriș” (MSP). În cadrul acestui sit s-a pus anterior în lumină existența a trei secvențe de ocupare în decursul preistoriei (neo-eneolitic), aferente culturilor Starčevo-Criș, Vinča și Petrești (vezi *supra*, raportul de cercetare pe anul 2006)¹. Din complexele aferente

ultimelor două culturi (bordeie, locuințe de suprafață, gropi), ca și din stratul de cultură s-a recuperat o cantitate importantă de materiale osteologice (vezi *supra*, diagnoza preliminară realizată de dr. Georgeta El Susi), ca și un lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (IMDA). Acesta din urmă face obiectul prezentului raport de analiză. Lotul este compus atât din piesele recuperate în cursul săpăturilor, cât și din cele identificate de noi în masa materialului osteologic. Este vorba de un efectiv redus, compus din 19 artefacte. Alături de acestea au fost selectate 62 piese osteologice diverse pentru alcătuirea unei colecții de referință (oase lungi și plate, corn de căprior etc.) prezentând urme ilustrative de intervenție tehnică (deposare, impact, fracturi și deplasare involuntară prin lovire, călcare etc.) și urme produse de alți agenți taphonomici (coroziunea datorată acțiunii rădăcinilor și acizilor humici; fracturarea prin deshidratare, prin presiunea solului, sub acțiunea variației sezoniere a umidității și temperaturii, îngheț/dezgheț, prin expunere la soare etc.). Materialele provin din S III, excavată în anul 2006 și adâncită până la cca 0,80-0,90 m, fiind explorate nivelurile aparținând culturilor Vinča, fazele A-B și Petrești. Nu am avut la dispoziție date definitive relative la proveniența artefactelor (complexe, niveluri, subniveluri), ca și la încadrarea culturală. Acestea ne vor fi furnizate de autorii cercetărilor după epuizarea S III, ca și după analiza și interpretarea tuturor datelor înregistrate și a materialelor recuperate.

Ca și în anul anterior², demersul nostru urmărește să ofere o sistematizare a datelor privitoare la artefactele din materii dure animale descoperite la MSP. Piesele ne-au fost puse la dispoziție, pentru o analiză detaliată, de către prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca, directorul general al Muzeului Național Brukenthal; îi exprimăm și cu acest prilej mulțumirile noastre. Studiul artefactelor se face în mod unitar, conform reperelor metodologice actuale ale domeniului³. Între obiectivele vizate de analiza IMDA de la MSP menționăm: definirea unor tipuri/subtipuri noi ale IMDA preistorice; augmentarea loturilor studiate și formularea unor considerații asupra tipologiei artefactelor și a paleotehnologiei specifice începuturilor neoliticului în spațiul intracarpatic; augmentarea loturilor studiate aparținând fazei timpurii a culturii Vinča; abordarea în premieră, după repere actuale, a artefactelor atribuite culturii Petrești; obținerea diagnozei arheozoologice și corelarea datelor cu parametri IMDA; definirea unor repere specifice – metodologice, tipologice, paleotehnologice, paleoeconomice, crono-culturale, la care să se raporteze datele similare din alte situri, publicate sau inedite; augmentarea lotului prin dezvoltarea săpăturii în următorii ani și explorarea a noi complexe; cercetarea extinsă – exhaustivă și multidisciplinară a sitului, implicând corelarea concluziilor legate de IMDA cu alte seturi de date.

Aspectele metodologice ale demersului care vizează studiul complex al IMDA au fost prezentate în mod detaliat cu mai multe ocazii recente⁴. Este vorba de: criteriile și structura tipologiei (categorii/ grupe/ tipuri/ subtipuri/ variante/ subvariante); structura repertoriului descoperirilor, a fișei individuale, a vocabularului etalonat; coordonatele analizei, care urmăresc etapele «lanțului operator»: elementele debitajului și ale fasonării; amenajările specifice; înregistrarea și interpretarea urmelor macro- și microscopice ale procedeelelor de fabricare, precum și a urmelor generate de utilizare. Tratatul statistic al datelor în formulă tabelară stă la baza formulării concluziilor legate de specificul IMDA

studiate, permițând, în cadrul culturilor și al fazelor acestora, sesizarea unor aspecte importante, care se constituie în obiectivele analizei diacronice: prezența elementelor comune și a situațiilor puțin frecvente sau rare în cadrul culturilor și fazelor/subfazelor acestora; aportul tradiției și al inovației; specificul cultural și definirea «fosilelor indicatoare»; difuziunea influențelor etc.

Materialele provin din S III, nivelurile aparținând culturilor Vinča, fazele A-B și Petrești. Lotul IMDA 2006 de la MSP are un efectiv total de 19 piese (N total = 19), care se păstrează în colecțiile ULB Sibiu și ale Muzeului Național Brukenthal. Ele provin din nivelurile atribuite culturilor Vinča, fazele A-B (N = 14) și Petrești (N = 5). Astfel, distribuția pe culturi arată dominarea cantitativă netă a artefactelor aparținând culturii Vinča (vezi tabelele nr. 1-2, 5). Nu am avut la dispoziție, până la momentul elaborării prezentului raport (ianuarie 2007) datele definitive legate de proveniență, corelate cu stratigrafia generală a sitului (context – complexe, niveluri) și de atribuire culturală. De asemenea, nu am dispus de informații asupra restului materialelor și artefactelor recuperate din complexele respective, care ne-ar putea completa tabloul ambianței paleotehnologice în care a evoluat IMDA (materialul arheozoologic; industria litică șlefuită și cioplită; alte elemente de utilaj litic: lespezi/plăci pentru prelucrarea prin abraziune, percutoare, polizoare pe galeți etc.).

Pentru repertorierea provizorie a artefactelor și buna lor departajare și identificare/regăsire în loturile corespunzătoare culturilor Vinča și Petrești am adoptat următoarele convenții: situl a primit abrevierea MSP; s-a renunțat la numerotarea nivelurilor de proveniență; piesele au primit numere de la 1 la 19. După departajarea stratigrafică definitivă a artefactelor pe culturi și subniveluri, piesele vor putea fi renumerotate conform normelor deja aplicate în raportul din 2005, iar fișele lor incluse în repertoriul constituit. În repertoriul descoperirilor 2006 au fost inserate cele 19 de fișe-tip ale artefactelor, reunind, în formulă sintetică, observațiile și prelevările referitoare la totalitatea parametrilor cuantificabili semnificativi în plan tipologic, morfometric și paleotehnologic. Pe baza datelor din fișele de repertoriu (neincluse aici) se formulează concluziile analizei din prezentul raport.

Datele relative la structura tipologică a fiecărui lot pe culturi sunt redate sintetic în tabelele nr. 1-2, 5. Artefactele aparțin unui număr de 2 categorii tipologice (I Unelte; V A Diverse), 4 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; I I Lustruitoare; V A Piese tehnice) și 7 tipuri (I A7 a = vârf pe semimetapod distal de ovicaprine; I A15 = vârf pe fragment de corp costal; I A17 a = vârf pe segment de rază corn cerb (*chasse-lame*); I A19 = vârf pe fragment de canin de suid; I B1 = netezitor pe fragment de os lung; I I1 = lustruitor pe metapod; V A2 a = Materii prime – os). Se constată caracterul auster al gamei tipologice, marcat de predominarea vârfurilor diverse (grupa tipologică I A, N = 9), frecvente fiind cele realizate pe fragmente de corpuri costale (I A15). Urmează lustruitoarele (grupa tipologică I I, N = 5), netezitoarele (grupa tipologică I B, N = 3) și piesele tehnice (V A2 – materii prime, N = 2). Nu sunt prezente artefacte noi sau rare în raport cu lista tipologică elaborată recent și aplicată în studiul IMDA preistorice din România⁵.

Cultura Vinča. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Vinča (N = 14) include un număr de 2 categorii (I Unelte; V Diverse), 3 grupe tipologice (I A Vârfuri; I B Netezitoare; V A Piese tehnice) și 6 tipuri. Cel mai bine reprezentată este

categoria uneltelor (I); aceasta include 12 piese, între care domină vârfurile.

Cultura Petrești. Structura tipologică a lotului atribuit culturii Petrești (N = 5) include o singură categorie (I Unelte), o grupă tipologică (I I Lustruitoare) și un singur tip.

Parametrii morfometrici (exprimați în mm) sunt redați sintetic în tabelul nr. 4. Date fiind efectivul redus și fragmentarea artefactelor, elementele dimensionale sunt lipsite de expresivitate și nu permit conturarea unor concluzii pe baze statistice.

Analiza parametrilor paleotehnologici (de la identificarea specifică și anatomică a materiei prime și până la decelarea urmelor de uzură și formularea ipotezelor legate de rolul funcțional) se va derula distinct pentru fiecare cultură. Expresivitatea relativ scăzută a IMDA analizate sub raport paleotehnologic marchează specificul culturilor neo-eneolitice Vinča și Petrești, fiind datorată aplicării unor scheme de fabricare standardizate, în general simple, recurgând la procedee elementare, cu grad mic de combinare⁶.

Sunt atestate 4 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: ovicaprinele (*Ovis aries/Capra hircus*); bovinele domestice (*Bos taurus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a bovinelor domestice (10 piese), urmate de ovicaprine (6 piese), de cerb (2 piese) și mistreț (o piesă). Se constată frecvența utilizării oaselor lungi – 10 piese (metapodii, 8 cazuri; oase lungi neidentificabile, 2 cazuri), provenind de la mamifere domestice. Urmează, în ordine: oasele plate (corpuri costale) de mamifere domestice (6 cazuri), coarnele de cervide – raze de cerb (2 cazuri) și dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (un caz). Situația statistică generală a materiilor prime (identificarea specifică și scheletică) este redată în tabelul nr. 3, iar parametrii fiecărei piese sunt inserați în tabelul nr. 5.

Cultura Vinča. Sunt atestate toate cele 4 specii care au furnizat materii prime pentru artefacte: ovicaprinele (*Ovis aries/Capra hircus*); bovinele domestice (*Bos taurus*); cervidele – cerbul (*Cervus elaphus*) și suidele – porc mistreț (*Sus scrofa ferus*). Ca pondere a speciilor, menționăm prezența dominantă a ovicaprinelor (6 piese), urmate de bovinele domestice (5 piese), cerb (2 piese) și mistreț (o piesă). Se constată frecvența utilizării oaselor plate (corpuri costale) de bovine și ovicaprine (6 piese); oasele lungi – 5 piese (metapodii, 35 cazuri; oase lungi neidentificabile, 2 cazuri), provin, de asemenea, de la bovine și ovicaprine. Urmează coarnele de cerb – raze (2 cazuri) și dinții de mamifere sălbatice – defense de mistreț (un caz).

Cultura Petrești. Este atestată o singură specie care a furnizat materii prime pentru artefacte, respectiv bovinele domestice (*Bos taurus*). Se constată utilizarea exclusivă a oaselor lungi – 5 piese (metapodii).

Fabricarea – Debitajul. Această primă etapă a procesării urmărește prelevarea unui fragment de materie primă și schițarea formei brute a artefactului. Se înregistrează aplicarea unui număr de 5 procedee distincte: percuția directă/despicarea; percuția directă/fracturarea; percuția directă/cioplirea; șanțuirea axială; tăierea transversală. Domină în mod absolut recurgerea la procedee simple, cu grad redus de precizie, precum percuția directă/despicarea (12 cazuri), urmată de percuția directă/despicarea; percuția directă/fracturarea; percuția directă/cioplirea; șanțuirea axială /câte 2 cazuri) și tăierea transversală (un caz). Unul dintre

procedee a fost aplicat ca unică soluție de debitaj (percuția directă/despicarea, 9 cazuri); în restul situațiilor constatate ele sunt complementare și se combină în scheme de debitaj cu două-trei etape distincte: PD/C + PD/F, 2 cazuri; PD/D + Șa, 2 cazuri; TT + PD/D + PD/F, un caz). Utilizarea uneltelor litice cioplite în debitajul materiilor dure animale este sesizabil prin analiza urmelor specifice păstrate pe artefacte. Datele relative la etapa debitajului în cadrul lotului analizat sunt redactate sintetic în tabelul nr. 5.

Cultura Vinča. Datele expuse mai sus asupra debitajului sunt valabile exclusiv pentru cultura Vinča.

Cultura Petrești. Etapa debitajului este absentă în «lanțul operator» al confecționării lustruitorilor.

Fabricarea – Fasonarea. Fixarea în suport. În această etapă a „lanțului operator” se urmărea atât obținerea formei definitive a obiectului, cât și amenajarea unor detalii morfo-tehnofuncționale specifice. Observăm recurgerea la 3 procedee simple: abraziunea multidirecțională (Aa/Am) – procedeu de bază al fasonării, generalizat în realizarea artefactelor din materii dure animale începând cu neoliticul (13 cazuri); percuția directă/cioplirea (PD/C) și retușarea (Rt) (câte 2 cazuri). Aplicarea (probabilă) a tratamentului termic (TrT, încălzirea la flacără sau coacerea în cenușă fierbinte) este sporadică (un singur caz, cel al vârfului pe fragment de canin de mistreț, MSP 12). Procedeele decelate sunt aplicate în formulă unică (Aa, 2 cazuri; Am, 11 cazuri) sau combinate în scheme cu 2 componente (PD/C + Am; Rt + Am). În ceea ce privește fixarea în suport, remarcăm frecvența redusă a pieselor compozite, prevăzute cu mâner. Netezitoarele realizate pe fragmente de oase lungi (tipul I B1, 3 piese) se utilizau fixate axial pozitiv în mânere de lemn sau de corn de cerb. Datele relative la procedeele fasonării și la fixarea în suport sunt sintetizate în tabelul nr. 5.

Cultura Vinča. Constatările formulate mai sus în legătură cu etapa fasonării privesc aproape exclusiv artefactele atribuite culturii Vinča. Recurgerea la abraziunea multidirecțională (Aa/Am) este observabilă în 8 cazuri; percuția directă/cioplirea (PD/C) și retușarea (Rt) sunt prezente în câte 2 cazuri. Tratamentul termic a fost aplicat probabil vârfului pe fragment de canin de mistreț, MSP 12. Procedeele decelate sunt aplicate în formulă unică (Aa, 2 cazuri; Am, 6 cazuri) sau combinate în scheme cu 2 componente (PD/C + Am; Rt + Am, câte 2 cazuri). Netezitoarele realizate pe fragmente de oase lungi (tipul I B1, 3 piese) se utilizau fixate axial pozitiv în mânere de lemn sau de corn de cerb.

Cultura Petrești. Singurul procedeu de fasonare atestat în cazul lotului IMDA atribuit culturii Petrești este abraziunea multidirecțională (Am), aplicată în toate cele 5 cazuri.

În urma examinării sistematice a suprafețelor artefactelor (cu ochiul liber, cu lupa și în microscopie optică de mică putere) care compun lotul IMDA de la MSP s-a relevat prezența singulară sau combinată a mai multor tipuri de urme de uzură, care, cu un grad mai mare sau mai mic de probabilitate, sugerează funcționalitatea pieselor respective. Au fost decelate 7 tipuri de urme de folosire, prezente ca indicii unice (fractură de impact, FI, un caz) sau indicii combinate câte 2-4 pe același artefact: tocire, lustru (Tc, L, 5 cazuri); tocire, lustru, abraziune funcțională – striuri specifice (Tc, L, AF, 5 cazuri); tocire, lustru, abraziune funcțională, fracturi de presiune (Tc, L, AF, FP, 3 cazuri); urme de impact și de presiune (I, P, 2 cazuri). Frecvente sunt urmele de tocire și de lustru (Tc, L), intense sau superficiale; fracturile curențe,

rezultate prin aplicarea unor forțe laterale (FL) și urmele de abraziune funcțională (AF). Datele relative la urmele de utilizare decelate pe piesele studiate și rolul lor funcțional prezumat sunt sintetizate în tabelul nr. 5.

Cultura Vinča. Constatările de mai sus se aplică integral pieselor atribuite culturii Vinča, exceptând combinația tocire, lustru, abraziune funcțională – striuri specifice (Tc, L, AF, 5 cazuri), care aparțin culturii Petrești.

Cultura Petrești. În lotul atribuit culturii Petrești se constată prezența exclusivă a combinației tocire, lustru, abraziune funcțională – striuri specifice (Tc, L, AF, 5 cazuri).

Analiza urmelor de uzură, ca și comparațiile cu situațiile decelate prin studiile paleoetnologice detaliază aspectele în conexiune cu ocupațiile documentate de artefactele IMDA și implicarea acestora în alte sectoare ale ambianței paleoetnologice: pentru vârfuri: perforarea și asamblarea pieilor și a materialelor textile (cusutul); împletitul fibrelor vegetale și animale; pentru netezitoare: prelucrarea pieilor și a lemnului; pentru lustruitor: fasonarea vaselor ceramice; materiile prime (os) atestă fabricarea curentă în sit a vârfurilor, netezitoarelor etc. Fabricarea artefactelor din materii dure animale se făcea în contextul domestic și nu ilustrează practicarea unui meșteșug specializat. Gama tipo-funcțională a lotului IMDA analizat este compatibilă cu specificul activităților ipotetice derulate într-un sit de ocupare permanentă; creșterea animalelor și prelucrarea continuă a produselor rezultate din această ocupație de bază par să aibă un reflex preponderent în seria artefactelor discutate de noi: prelucrarea materiilor dure animale, a pieilor, a fibrelor de origine animală. La acestea se adaugă ocupațiile complementare: vânătoarea, prelucrarea materialelor litice, a lemnului, a argilei etc. Expresivitatea relativ scăzută a lotului IMDA analizat din perspectivă paleoetnologică marchează specificul culturilor neo-eneolitice și se datorează aplicării unor scheme de fabricare standardizate, simple, recurgând la procedee elementare, cu grad mic de combinare. Efectivele reduse și absența provizorie a datelor asupra contextului de proveniență restricționează încheierile formulabile. Nu au fost atestate tipuri noi sau rare pentru culturile respective și nici aspecte tehnologice neuzuale. Datele etalate au valoare prin faptul că augmentează repertoriul descoperirilor IMDA aparținând culturilor Vinča și Petrești din spațiul intracarpatic. [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Anexa 11

Note:

1. Luca *et alii* 2005; Luca *et alii* 2006.
2. Beldiman, Sztancs 2006 – cu bibliografia.
3. Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia.
4. Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2005c; Beldiman, Sztancs 2006.
5. Beldiman, Sztancs 2005a – cu bibliografia.
6. Beldiman, Sztancs 2006 – cu bibliografia.
7. Beldiman, Luca, Roman, Diaconescu 2004; Beldiman, Sztancs 2005a; Beldiman, Sztancs 2005b; Beldiman, Sztancs 2006.

Bibliografie:

BELDIMAN, LUCA, ROMAN, DIACONESCU 2004 – Beldiman C., Luca S. A., Roman C., Diaconescu Dr., *Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara. Industria materiilor dure animale*, CCA 2004, p. 85-94, 469-475

BELDIMAN, SZTANCS 2005a – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Industria preistorică a materiilor dure animale din „Peștera de la Cauce”*, în S. A. Luca, C. Roman, Dr. Diaconescu, H. Ciugudean, G. El Susi, C. Beldiman, *Cercetări arheologice în Peștera Cauce (II) (sat Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara)*, Universitatea «Lucian Blaga» Sibiu, Institutul pentru Cercetarea și Valorificarea Patrimoniului Cultural Transilvănean în Context European, Bibliotheca Septemcastrensis 5, Sibiu, p. 155-254

BELDIMAN, SZTANCS 2005b – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Cerișor, com. Lelese, jud. Hunedoara. Raport final privind studiul industriei materiilor dure animale*, CCA 2005, p. 112-120, 479-489

BELDIMAN, SZTANCS 2005c – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Șeușa, com. Ciugud, jud. Alba. Date privind industria preistorică a materiilor dure animale*, CCA 2005, p. 370-374, 499-507

BELDIMAN, SZTANCS 2006 – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Miercurea Sibiului-„Petriș”. Industria preistorică a materiilor dure animale*, CCA 2006, p. 224-229, 493-498

LUCA et alii 2005 – Luca S. A. et alii, *Miercurea Sibiului-„Petriș”, „Luncă”*, CCA 2005, p. 239-240

LUCA et alii 2006 – Luca S. A. et alii, *Miercurea Sibiului-„Petriș”, „Luncă”*, CCA 2006, p. 222-223

Résumé:

L'industrie préhistorique des matières dures animales dans le site Miercurea Sibiului-„Petriș”, dép. de Sibiu, Roumanie. L'ouvrage propose une analyse morpho-technologique détaillée menée sur un lot inédit d'objets (des outils et des pièces techniques – matières premières) travaillés sur matières dures animales diverses – os (en grande partie), bois de cerf, défense de sanglier. Ils ont été attribués à deux cultures du Néo-Énéolithique: Vinča, phases A et B; Petrești, phase AB, étant découvertes pendant les fouilles menées en 2006 par le Dr. Sabin Adrian Luca dans le site de Miercurea Sibiului-„Petriș” (MSP). Les pièces sont conservées dans les collections de l'Université «Lucian Blaga» et du Musée National Brukenthal, Sibiu. L'effectif étudié compte 19 pièces (14 = culture Vinča; 5 = culture Petrești). Le Répertoire rassemble toutes les dates concernant les objets: état de conservation, morphométrie, description intégrale – morphologie, l'étude technique (les étapes du débitage, du façonnage, les traces d'utilisation – décelées à l'œil nu et à binoculaire). Etant donné que l'auteur de la fouille n'a pu mettre encore à notre disposition les dates définitives sur les contextes stratigraphiques de la découverte des objets (huttes et fosses), chaque objet est individualisé par un indicatif obtenu en combinant la sigle du site et le numéro d'ordre dans la liste des artefacts de chaque culture. Les matières premières utilisées qui dominent sont les os longs de bovinés et d'ovicaprinés. La typologie est dominée par les pointes diverses (N = 9); la plupart sont des pointes sur fragments de côtes. Les dates de la morphométrie ne sont pas expressives à l'intérieur d'un lot réduit quantitativement. La fabrication fait recours à des procédés simples, combinés en schémas techniques relativement standardisés. L'étape technique du débitage atteste l'application des solutions techniques simples, comme la percussion directe et la fracturation par flexion; le fendage; l'entaillage. Le rainurage est présent dans un seul cas. Ces solutions techniques se combinent parfois dans des schémas ayant deux-trois composantes. Dans l'étape du

façonnage et de finition on a appliqué des procédés comme l'abrasion multidirectionnelle (qui domine). Parmi les procédés présentes on a aussi la retouche et l'entaillage. Le traitement thermique semble être appliqué dans une seule situation, celle de la pointe sur fragment de défense de sanglier, MSP 12. Les traces d'utilisation décelées sont: extrémités distales (actives) fortement lustrées et émoussées (pointes); fracturation de la partie active par flexion (pointes); micro retouches (lisseurs sur fragment diaphysaire d'os long); stries d'abrasion fonctionnelle. On peut conclure, hypothétiquement, que les artefacts ont servi à: perforer et/ou assembler du cuir ou des matériaux textiles, aussi bien qu pour le tissage et la vannerie – pointes diverses; préparation de peaux et pour le façonnage du bois – lisseurs sur éclat diaphysaire d'os longs; taille des matériaux lithiques – les chasses lames sur andouiller de bois de cerf; façonnage de la céramique – les lisseurs sur métapodes; Importante c'est aussi la présence des matières premières qui attestent la fabrication domestique des artefacts comme les pointes et/ou les lisseurs sur côtes. L'effectif réduit disponible et le recours à des «schémas opératoires» simples, standardisés, impliquant des procédés élémentaires, ayant une basse degré de combinaison sont les causes responsables, en perspective de l'approche paléotechnologique, pour l'expressivité relativement faible du lot analysé. Les conclusions de cette étude préliminaire sont limitées par les effectifs réduits et par l'absence d'autres informations sur l'ambiance technologique de chaque culture. Les artefacts en matières dures animales de MSP 2006 ont permis d'augmenter le répertoire des découvertes appartenant aux cultures Vinča et Petrești du Néo-Énéolithique de la Transylvanie.

122. Mironești, com. Goștinari, jud. Giurgiu

Punct: Malu Roșu

Cod sit: 103390.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 85/2006

Colectiv: Cristian Schuster – responsabil (IAB), Traian Popa (MJTA Giurgiu), Marin Panait (FIB)

Situl se află amplasat pe un promontoriu (altitudinea: 82 m) din terasa dreaptă a văii Argeșului, fiind flancat la N de acesta, la S de o vale care-l desparte de drumul județean, la E (spre satul Teiuș) de o vale puțin adâncă, iar la V de una mult mai adâncă, separându-l de punctul "Conacul lui Palade". Starea de conservare a sitului este medie, existând un proces de eroziune permanentă în partea nordică a acestuia, mai exact spre râul Argeș. Săpăturile sistematice de la punctul "Malu Roșu" au fost inițiate în vara anului 2002, reluate în 2005 și continuate în 2006. Cercetările arheologice din timpul campaniei desfășurate în august-septembrie 2006 au fost finanțate integral de Muzeul județean. În timpul campaniei respective au fost trasate șase secțiuni: $S_9 = S_1 / 2006$ (10 x 2 m), $S_{10} = S_2 / 2006$ (10 x 2 m), $S_{11} = S_3 / 2006$ (6 x 2 m), $S_{12} = S_4 / 2006$ (10 x 2 m), $S_{13} = S_5 / 2006$ (10 x 2 m) și $S_{14} = S_6 / 2006$ (10 x 2 m). aceștia li se adaugă casele $C_4 = C_1 / 2006$ și $C_5 = C_2 / 2006$ (2 x 1 m), trasate pândant la $S_9 = S_1 / 2006$ (pentru a surprinde limitele locuinței L₄).

Materialul arheologic descoperit în suprafețele respective aparține mai multor culturi, specifice unor epoci diverse: Cernavodă I, Cernavodă III, Cernavodă II, Glina, Tei, Radovanu, din Hallstatt, Latène și terminând cu medieval timpuriu. Facem precizarea că, materialul arheologic rezultat în timpul campaniei din 2006, aparține, în proporție de 75-80%, culturilor Cernavodă I, Cernavodă III, Cernavodă II, iar dintre acestea, cea mai mare pondere o are materialul arheologic ce aparține culturii Cernavodă III (cca. 50%). Dintre complexele descoperite, menționăm o construcție de suprafață, aparținând purtătorilor culturii Cernavodă III. Locuința respectivă (L₄) a fost descoperită în S₉ = S₁ / 2006, între c. 4–6, pe o suprafață de 2,2 x 2,3 m. Descoperite, începând cu ad. de -0,4, urmele locuinței coboară, dar numai în anumite locuri, până la -0,9 m, adică până în apropierea solului viu. Inventarul locuinței cuprinde fragmente ceramice, în majoritate de culoare roșiatică, cărora li se adaugă bucăți mari de chirpici (cu urme de pari și nuiete), din podină, unelte de silex fragmentare, cărbune și un substanțial material osteologic.

Este vorba de o locuință de suprafață, cu lut, suprastructură de chirpici și acoperită probabil cu stuf, așa cum sunt majoritatea locuințelor specifice comunităților Cernavodă III. Elementul esențial în reprezintă însă ceramica, prezentă în toată suprafața cercetată de noi. Din păcate, mai tot materialul ceramic descoperit, se prezintă mai mult fragmentar, astfel că posibilitățile de reîntregire a unor vase sunt extrem de reduse. Au fost identificate buze cu decor și funduri de vase, apucători, tortițe tubulare și late sugerându-ne prezența mai multor tipuri și forme de vase. Pasta din care sunt lucrate vasele respective (grosieră, semigrosieră, semifină și fină) are în compoziția ei lut și pleavă (în special cele care aparțin culturii Cernavodă I), nisip, pietricele și lut (cazul culturii Cernavodă III). Decorul aferent materialului ceramic obținut prin tehnicile exciziei și inciziei, se compun din caneluri exterioare și interioare, brăuri alveolare în relief, duble și chiar triple, brăuri alveolate, altele sunt crestate, amplasate în partea superioară a buzelor și butoni. Culoarea predominantă rămâne cea roșiatică (în special cea care aparține ceramicii culturii Cernavodă III), dar există și fragmente ceramice de culoare cenușie, cafenie și cărămizie. În afara ceramicii au mai fost descoperite trei fusaiole întregi, două bitronconice și una tronconică, cărora li se adaugă uneltele din silex, în majoritate fragmentare și o dăltiță. Cât privește materialul osteologic, descoperit în contextul Cernavodă III, acesta este destul de bogat și aparține unor specii de animale domestice, cât și unor specii sălbatice: *Bos taurus*, *Ovis aries*, *Capreea hircu*, *Sus Scrofa*. Abundența materialului osteologic relevă că ocupația economică predilectă a comunităților Cernavodă III o constituie păstoritul, dar și vânatul. De menționat că, în mai toate suprafețele cercetate, s-a descoperit o mare cantitate de cochilii de melci și scoici, care le completeau resursele de hrană.

În privința epocii bronzului, aceasta este reprezentată de culturile Glina (câteva fragmente cu decor alveolat) și Tei (fragmente care au ca decor motivul geometric, în special triunghiul).

Cât privește prima perioadă a fierului (Hallstatt; cultura Basarabi), aceasta este reprezentată de trei vase, identificate în S₁₀ = S₂ / 2006, Caroul 3, dar toate sparte, cu posibilități de reîntregire însă. Descoperite între adâncimile de -0,4 -0,6 m, vasele respective au culoarea cenușie, iar unul dintre ele este lustruit. De precizat că unul dintre vase (cel de dimensiuni mai mici) se află poziționat într-unul mai mare, un platou, probabil.

Cel de-al treilea vas este bombat în zona mediană, are gâtul cilindric și buza ușor evazată.

Descoperirile care aparțin celei de-a doua perioadă a fierului (Latène-ul) se reduc doar la câteva fragmente ceramice (unele cu brăuri alveolate duble și triple), care au aparținut unor vase de mari dimensiuni, de provizii, după toate probabilitățile.

Pl. 50

Zusammenfassung:

Die im Jahr 2006 durchgeführten Forschungen erlaubten das Entdecken eines relativ reichen archäologischen Materials. Dieses gehört hauptsächlich den Kulturen Cernavodă I, Cernavodă III und Cernavodă II an. Die Cernavodă III – Keramik war Teil des Inventars eines ebenerdigen Hauses.

Es wurden weiter drei hallstattzeitliche Basarabi – Gefäße gefunden. Zu nennen sind auch bronzezeitliche Glina – und Tei-Scherben, wie auch andere getische.

123. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]

Punct: La Cetate

Cod sit: 160920.20

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 93/2006

Colectiv: Mihail Zahariade – responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Florin Topoleanu (ICEM Tulcea), Octavian Bounegru (UAIC Iași), Traian Dvorski; Alexandru Madgearu (MMN)

Cercetarea basilicii este în linii mari terminată, un studiu arhitectonic fiind în derulare, în anul 2006 ne-am concentrat asupra investigației structurilor descoperite în campania din 2005 cu un accent deosebit pe blocul de clădiri de pe latura de NV. Descriere tehnica a săpăturilor. Săpăturile au vizat așadar două areale:

I. Un bloc compact de trei clădiri adosate incintei la interior precum și pintenului interior al bastionului pus în evidență în campania din anul trecut. Cele trei clădiri adosate incintei, le-am identificat fără multă dificultate cu cazărmi, îndeosebi datorita modului și ritmului de dispunere într-un areal fortificat, specific perioadei romane târzii.

II. Un grup de clădiri adosate basilicii episcopale spre E și termei I pe latura ei de V denumita conventional domus 2. Este o continuare a cercetării începută în 1987 de subsemnatul, prelungită prin intervenția colegilor Dvorski și Madgearu între 2002 și 2003. Blocul de clădiri par să aibă o destinație legată în primul rând de utilizarea celor două importante monumente, basilica și terma. Cercetarea nu este terminată, în campania din 2007 urmând să degajăm o porțiune de încă aprox. 30 m² care ne va oferi o imagine completă de ansamblu și de detaliu a cronologiei și funcționării acestui complex.

Sectorul cazărmi V

Toate cele trei clădiri investigate sunt construite în piatră legată cu pământ într-o combinație care întrunește *opus quadratum*, *opus mixtum* și *opus spicatum*, cu observația că *opus mixtum* este cel mai des folosit.

În momentul descoperirii, zidurile barăcii se aflau sub vegetalul actual, într-o stare relativ bună de păstrare.

Cazarma nr. 3, construită în spatele bastionului nr. II este compusă dintr-o încăpere de un plan particular. Corpul principal al clădirii, de plan rectangular, cu $L = 12 \times l = 9,60$ m se prelungește în partea de S o cameră C 1 lată de 4,70 m, cu o latură paralelă cu zidul de incintă, aflată la o distanță de 5,50 m față de acesta.

Un zid (Z_2), gros de 0,75 cm compartimentează corpul principal al cazărmii.

În jumătatea de N a barăcii se creează astfel două camere C_2 și C_3 . Un alt zid, la -1,30 m față de stratul vegetal, perpendicular pe contrafortul interior al bastionului, demantelat și acoperit de nivelurile ulterioare a fost identificat în spațiul dintre C_1 și incintă. El se prelungește către ESE, pe sub zidul C_1 .

Cronologia cazărmii nr. 3.

Zidului perpendicular pe contrafortul bastionului nr. II îi corespunde cronologic și constructiv un pavaj de cărămizi cu dimensiunile de (0,38 x 0,25 x 0,05 m) descoperite la ad. de 2,26 m față de suprafața păstrată a incintei.

Pavajul apare foarte deranjat de o intervenție ulterioară, așa cum o dovedește poziția verticală a cărămizilor. Faptul că cele 7 cărămizi din pavaj nu au fost complet înlăturate sau distruse ci au fost așezate pe verticală, sprijinite de zid, ar sugera o dislocare cumva organizată, lăsând deschisă, în mod intenționat, posibilitatea unei viitoare reamenajări.

Paralel cu zidul, lângă cărămizile în poziție verticală au fost descoperite două funduri de chiup, cu diametrul de 1,10 m și respectiv 1,00 m fără resturi vegetale în interior. Este greu deocamdată să ne pronunțăm dacă acest zid făcea parte dintr-o camera care se deschidea spre N sau spre S, dar este sigur că el face parte dintr-o structură (încăpere) anterioară. Numărul mare de țigle fragmentare și cuie arată, dacă mai era nevoie că această clădire a avut un acoperiș de șarpantă și țigle. Concluzia la aceasta situație este că pavajul care aparținea evident acestei încăperi a funcționat pe nivelul 8. El apare defăcut de inserția celor două chiupuri, probabil ca un spațiu de depozitare, în care acestea jucau un rol principal alături de un număr apreciabil de amfore, cum sugerează cantitatea semnificativă de fragmente din acest tip de vas. Crearea acestui spațiu se plasează cronologic pe N_9 .

N_9 sfârșește printr-un incendiu violent pus în evidență de un strat de arsură gros de 0,05 m care suprapune zidul Z_3 .

N_{10} reorganizează întregul spațiu prin defăcutarea și nivelarea chiupurilor și construcția noii clădiri a cazărmii 3 de mari dimensiuni, cea mai mare dintre cele trei corpuri cercetate. Zidul orientat paralel cu zidul de N al C_1 a fost construit pe același nivel, 10, în scopul regularizării planului inițial al cazărmii. Nivelul 10 este marcat de un puternic incendiu vizibil atât în profilul lui Z_3 cât și în stratigrafia dintre C_1 și Z_1 și care a pus capăt acestui nivel.

Incendului care a marcat sfârșitul lui N_{10} i-a urmat o reconstrucție generală, pe N 11, posibilă cu compartimentări din ziduri cu chirpic. Acest lucru apare clar pe profilul peretelui de S al zidului Z_3 . În acest moment latura de S a cazărmii 3 suferă o reparație generală prin reconstrucția lui din blocuri masive de carieră îngrijit tăiate în combinație cu blochete paralelipipedice. Cu această ocazie, pe latura de S a fost creată o intrare lată de 1,25 m. N_{11} nu prezintă urme evidente de incendiu în arealul cazărmii 3 și chiar în afara acesteia, spre S.

Întregul spațiu al barăcii a fost compartimentat de un zid alcătuit din blocuri de dimensiuni mici și mijlocii în alternanță cu blochete mici paralelipipedice. Aceasta a dat naștere la camerele C_2 - C_3 . Zidul are în faza sa inițială o intrare lată de 1,02 m la 1,30 m N de Z_1 blocată într-o fază ulterioară, pe N 12.

Caracterul descoperirilor în C_3 (o cantitate mare de ceramică de bucătărie, amfore, un chiup fragmentar) indică activități dedicate hrănirii soldaților. Cantitatea mică de oase indică menținerea unei igiene a spațiului. Un șir de trei blochete așezate vertical. De altfel întreaga C_3 pavată pe întreaga suprafață cu blochete din care se păstrează intact un fragment de pavaj în colțul de SV indică existența unei bucătărie în cadrul barăcii B_3 așa cum arată de fapt cantitatea semnificativă de ceramică.

O secțiune realizată în jumătatea de SE a C_3 a relevat, la -0,25 m față de pragul intrării, un pavaj alcătuit din pietre și cărămizi în continuare nivelul coincide cu plinta interioară a zidului și prezintă țigle din acoperiș căzute pe el. De altfel întreaga secțiune este marcată de o prăbușire masivă atât a plafonului reprezentat prin țigle și olane cât și a zidăriei de chirpic care foarte posibil compartimenta C_3 . Profilul peretelui de NE indică faptul că zidurile de compartimentare erau alcătuite din calupuri de chirpic căptușite cu pământ galben, care mai târziu a fost ars pe loc, așa cum indică stratul gros de 0,80 m de chirpic, lemn și țigle.

Nivelul N_{12} este un nivel de importante reparații. Așa cum indică profilul care suprapune Z_3 spațiul de la S de cazarma a fost reorganizat prin nivelarea zidurilor din chirpic a lui N_{11} cu un strat gros de 60-70 cm de pământ galben, bine bătătorit.

În mod concret, la zidul de S al cazărmii intervenția a constat din blocarea intrării corespunzătoare N_{11} și refacerea suprastructurii cu blochete paralelipipedice cu inserții de țigle și cărămizi. La 1,10 m față de incintă s-a redeschis o nouă intrare lată de 0,96 m care la o dată ulterioară, ce nu poate fi precizată a fost la rândul ei blocată.

Latura de S a barăcii a fost reparată, fapt evidențiat mai ales la contactul acesteia cu latura de E. Acest lucru a impus înălțarea pragului ce corespundea nivelului N_{12} dar, așa cum arătam mai înainte se deschide o nouă intrare.

Între zidul de S al cazărmii și C_1 a fost identificată o podea din pământ galben, bine bătătorit placat cu mortar ce corespunde nivelului de reparație de pe N_{12} . Reamintim cu acest prilej ca C_1 a fost construită pe N_{10} , așa cum indică nivelul fundației ce corespunde fazei nr. I a laturii de S a cazărmii. C_1 este serios deteriorată la colțul ei de SV dar se poate spune că această încăpere nu pare să fi suferit importante reparații, așa cum ar rezulta cel puțin din analiza structurii zidurilor păstrate.

Sondajele efectuate pentru a identifica o eventuală a patra latură spre E care să închidă acest spațiu al C_1 nu au evidențiat nici o structură semnificativă, cu excepția unui zid parțial demantelat, îngust de numai 0,50 m și asimetric distonat față de întreaga construcție masivă, cu ziduri de 0,70/0,80 m. Această cameră nu pare să fi avut o latură de închidere spre E, ceea ce ar sugera un spațiu deschis. Aceasta observație, coroborată cu resturile semnificative de oase provenite de la cabaline (aflate în studiu) găsite în cameră ar putea sugera folosirea ei drept spațiu de acomodare al cailor.

Cazarma 2

Diferența între cazarmile 2 și 3 este de 2,10 m lângă incintă și de numai 1,85 m la colțul cazarmii 2. Este o stradă care-și menține funcționalitatea până în ultima fază și apare pavată cu blochete de piatră pe N₁₂. Sondajul efectuat a relevat la -1,45 m și 1,30 pavaje succesive aparținând foarte probabil N₁₀ și N₁₁ dovedind o relativ îndelungată utilizare. Pe exteriorul peretelui de N a B₃ apare o amenajare cu dimensiuni de 1,00 x 0,40 m de formă rectangulară adosată zidului B₂ și care pare atribuibilă.

Și cazarma 2 arată toate semnele ca ar fi fost construită pe N₁₀ marcat de un incendiu ale cărei urme sunt observabile la 0,15 m deasupra zidului demantelat.

Planul inițial a suferit o importantă modificare pe nivelul următor (N₁₁). În scopul extinderii suprafeței cazarmii a fost construit spre S un nou zid, fapt ce a lărgit spațiul locuibil în mod semnificativ cu cca. 3,50 m. Cu această ocazie zidul de N₁₀ al cazarmii adosat incintei a fost demantelat prin montarea unui pilastru perpendicular pe el, vechiul zid servind drept fundație pentru pilastru. Între pilastru și zidul nou construit care a mărit spațiul cazarmii a funcționat un sistem de intrări boltite. Întreaga clădire pare să fi fost repavată cu plăci de cărămidă și piatră. Un fragment din acest pavaj este vizibil în colțul de S al cazarmii și pe lângă pilastru nou inserat. Remarcăm că baraca a suferit un grav incendiu relevat de stratul de arsură gros de 5-6 cm provenit de la bărne precum și de la suprastructurile de chirpic prăbușite peste arsură.

N₁₂ aduce de asemenea o modificare importantă în baracă prin construcția unui zid adosat incintei, clădit pe un strat gros de lut ce servea drept fundație. El pare să fi avut o înălțime destul de mare, fiind construit din blocuri mijlocii de piatră și cărămizi.

Cazarma 1

Este cea mai mică de șirul de barăci cunoscute. Construcția ei pe N₁₀ suprapune un nivel anterior cu pavaj atribuibil N₈ suprapus de un pat de pământ galben bine bătătorit în amestec cu arsură provenită de la bărne. La 0,30-0,35 m față de acest strat de pământ galben se găsește sămânța fundației. Fundația este înaltă de cca. 0,40-0,50 m și formează o plintă lată de 0,10 m față de linia zidului propriu-zis, vizibilă pe o lungime de cca. 2 m. Intrarea prezintă un prag amenajat direct pe fundație constând din blochete așezate în poziție oblică peste care s-au așternut plăci de piatră plate legate cu pământ. Întreaga clădire este unitară din punct de vedere constructiv având la colțuri blocuri și blochete rectangulare de mari dimensiuni. Stradela dintre cazarmile 1 și 2 prezintă un trotuar atașat pe latura de S a cazarmii 1.

Un zid de piatră legat cu pământ având în structură inserții de cărămidă apare ca o prelungire în direcția intrării cazarmii. El apare adosat de zidul nartexului dar este evident anterior cazarmii, fiind folosit în parte de colțul său de NE pentru așezarea fundației. Putem numai presupune că acest zid a putut servi ca structură pentru o cazarma anterioară deși lipsește orice alt element care să ateste acest lucru. Zidul apare demantelat și peste el a fost așternut un pat de 0,10-0,20 m de pământ galben amestecat cu arsură ce a contribuit la stabilitatea fundației zidului cazarmii 1.

În dreptul cazarmii 1 zidul de incintă face o ușoară curbură care-l orientează și mai mult către ENE.

Sectorul domus 2

La sectorul Domus 2 cercetarea nu este încheiată. Densitatea remarcabilă a succesiunii structurilor va fi reverificată în campania din acest an, când sperăm să intrăm

în posesia unor date de cronologie absolută a acestui important sector aflat la întretăierea axelor a trei importante monumente din cetate: poarta de N, basilica episcopalis și therme 1.

Pentru moment, este destul de a va comunica faptul că au putut fi identificate șapte faze constructive și/sau de reorganizare urbanistică. Datele sunt preliminare, ele urmând a fi reverificate în campania din acest an.

Faza I: este faza când funcționează cardo maximus ca element de castrametație al castrului cu funcție militară direcționată către poarta de N.

Faza II: de-a lungul lui cardo maximus a fost construită basilica episcopalis în faza I

Faza III: cardo maximus a fost blocată de E₁, un monument impozant, cu o anexa cu rosturi economice. E₁ dispunea probabil de o intrare boltită și portic pe latura de S. Acestui moment îi corespunde o modificare importantă a schemei urbanistice în acest areal și anume deschiderea unei noi artere orientată E-V, cu o piațetă pavată cu dale de piatră de dimensiuni mari și mijlocii, cu sistem de canalizare. O clădire din piatră cu pământ, C₁ a fost adosată foarte probabil la scurt timp de latura de S a E₁ având rol economic, așa cum ar rezulta din cele două chiupuri descoperite în colțurile de NE și SV încă din 1987.

Faza IV: Artera E-V a fost blocată de un zid (Z₁), lung de 7,60 m adosat peretelui de N al basilicii, dar care pare să fi dezafectat porticul E₁. Acest zid este zid despărțitor față de edificiile dinspre V și piațetă, cu accesul spre intrarea monumentală E₁. În această fază pare să se construiască o altă clădire, rectangulară, C₂, lată de 3,30 m, pavată cu dale de piatră. Piațetă continuă să funcționeze și chiar este refăcută.

Faza V: Îi corespunde un zid masiv Z₂, nou construit, dar nu paralel cu zidul de S al E₁ cum ne-am fi așteptat ci oblic, creând astfel un spațiu de formă trapezoidală. Piațeta își continuă existența.

Faza VI aglomerează arealul la V de piațeta prin construcția unui nou zid (Z₃) care creează un nou edificiu și un spațiu larg între zidul anterior Z₂ și noul zid Z₃.

Faza VII, întregul spațiu rezultat în faza anterioară se compartimentează cu construcția unor noi ziduri care creează încăperile C₃ și C₄.

Situația întregului bloc de clădiri este deosebit de complexă și dacă ținem seama că ea se găsește în preajma basilicii și termei I ne putem face o imagine încă în construcție despre durata și importanța arealului investigat. [Mihail Zahariade]

124. Nicorești, com. Nicorești, jud. Galați

Punct: Biserica „Sfântul Nicolae - Banu”

Cod sit: 76816.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 234/2006

Colectiv: Nicu Mircea - responsabil (M Tecuci), Ilie Costel (MI Galați)

În luna mai 2006, am primit din partea Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural a județului Galați, documentația necesară pentru descărcarea de sarcină arheologică a unui teren aflat în incinta Bisericii Sfântul Nicolae

- „Banu”, din comuna Nicorești, județul Galați, în vederea construirii unei clădiri cu destinație de muzeu și activități administrative de către proprietar, Parohia Nicorești. Proiectul vizează o suprafață de aprox. 200 m², situată în partea de SE a bisericii, în incinta delimitată de zidurile vechii mănăstiri. Cum obiectivul este înscris în Lista Monumentelor Istorice la poziția GI-II-a-B-03088, în conformitate cu legislația existentă s-au realizat cercetări arheologice în vederea descărcării de sarcină istorică.

Conform informațiilor deținute la momentul debutului cercetărilor¹, se știa faptul că mănăstirea a avut chiliile situate în partea de SV a bisericii și că a existat un cimitir al acesteia, câteva morminte aflându-se încă pe latura sudică a bisericii. În incinta mănăstirii nu au fost efectuate cercetări arheologice până la declanșarea campaniei actuale.

Ctitorii, Banul Nicolae Lentin și soția sa Catinca erau greci veniți în Moldova cu domnitorul Alexandru Moruzzi. Ei au avut un singur fiu Ioan, care a murit tânăr. Mormântul lui se află în partea de SE a bisericii. Construirea bisericii a început în anul 1800, sfințirea în 1807, iar zidul de incintă s-a terminat în anul 1868. După moartea fiului, soții Lentin au închinat biserica mănăstirii Neamț căreia i-au dăruit și cele două moșii de la Nârtești și Piscu Corbului, în suprafață de 1800 de fâci. Pe latura de SV au existat chiliile de pământ.

Zona cercetată se află în incintă fostei Mănăstirii „Banu”, situată lângă Primăria comunei Nicorești (latitudine = 45.933, longitudine = 27.283, altitudine = 142 m), la numai 20 m spre N de aceasta.

S-a procedat la efectuarea unei descărcări „clasice”, prin executarea unor secțiuni de informare și control stratigrafic, amplasate astfel încât să acopere o suprafață cât mai mare din ceea ce urmează a fi afectat de lucrările edilitare.

Au fost practicate cinci unități de cercetare și informare stratigrafică, secțiuni de diferite dimensiuni și orientări.

SI A cu dimensiunile de 15 m/2,2 m și SI B cu dimensiunile de 15 m/2,5 m, sunt localizate în zona vestică a platoului, în partea de SV a bisericii, la 1,5 m de zidul de V al incintei și au orientarea N-S.

În aceste secțiuni au fost surprinse urmele unei construcții așezată pe bârne din lemn ce a avut destinația de locuință, reprezentând o parte a vechilor chiliile ce au adăpostit călugării de la fosta mănăstire.

Construcția având L= 15 m era compartimentată în cinci încăperi, trei camere (dimensiuni: 3,80 / 4,60 m) și două spații despărțitoare cu dimensiunile de 1,20 / 4,40 m.

Ca sistem de construcție clădirea avea la fundație pământ galben bătut peste care erau așezate bârne de lemn (18/18) ce delimitează cele 3 încăperi. Bârnelor au fost surprinse în diferite stadii de conservare pe toate laturile construcției. Peste bârnele de fundație se afla o podea realizată din cărămizi dispuse orizontal (dimensiune cărămizi 27/15/4), conservată parțial în toate cele 3 încăperi. În partea de V a spațiilor despărțitoare au fost surprinse resturi de zidărie tot din cărămidă ce delimitau încăperile cu urme de tencuială pe ambele părți, cu o gr. de până la 4 cm.

Ca inventar, au fost recoltate, de pe suprafața podelei din cărămidă, fragmente ceramice aparținând sec. XIX-XX, obiecte din fier și aramă din aceeași perioadă (cuie, scoabe, talgere), câteva monede datate în 1774, 1816 și 1924, precum și o monedă otomană de la mijlocul sec. al XIX-lea.

Monedele descoperite în timpul curățării pământului din chiliile datează perioada de funcționare a acestora începând din

prima jumătate a sec. al XIX-lea și până spre mijlocul sec. al XX-lea.

Probabil aceste chiliile au fost distruse de cutremurul din 1940, când și biserica a avut de suferit așa cum arată pisania bisericii, ce amintește de refacerea acesteia între anii 1946-1949. Presupunem că într-o anumită măsură cărămida de la clădire și din paviment a fost refolosită la modificările pe care le-a suferit zidul de incintă pe latura de SE în vederea ușurării traficului pe șoseaua Nicorești-Poiana.

S II se află localizată în partea de S a platoului și a bisericii, la 4 m de zidul de incintă din partea de S, are orientarea E-V și dimensiunile de 46/1,5 m.

În secțiunea sus menționată au fost depistate urmele a două gropi menajere cu material ceramic de epocă modernă.

Groapa 1 (G 1) - cu dimensiunea de 2 m are baza ușor alveolată și merge până la ad. de -1,80 m și a avut ca inventar material arheologic ceramică din epoca modernă, cenușă și fragmente de cărămidă și beton care au astupat groapa.

Groapa 2 (G 2) - cu dimensiunea de 4 m, cu baza dreaptă, se adâncește până la -4,20 m. Din această groapă au fost recoltate numeroase fragmente ceramice provenind de la vase din epoca modernă, întregi și reîntregibile, precum și obiecte din metal.

Au fost controlate de asemenea 5 aglomerări de fragmente de cărămidă provenite din demolarea unor amenajări aferente monumentului, poate alte corpuri de chiliile. Întrucât acestea se extindeau și în afara secțiunii au fost deschise două casete, C 1 și C 2, cu dimensiunile de 2/2 m.

În C 1 aglomerarea de cărămidă era delimitată spre E de piatră de râu de dimensiuni mari. Adâncimea stratului de cărămidă a ajuns la -0,40 m. Au fost descoperite fragmente ceramice din epoca modernă, obiecte din metal (cuie, un cârlig de pescuit).

În C 2 după aglomerarea de cărămidă a apărut un strat de 5 cm de arsură ce conținea și delimita aglomerarea de cărămidă din S II. Tot în caseta 2 în partea de E a depunerii de arsură, de la ad. de 0,90 m a apărut o groapă circulară cu d=0,60 m.

Lângă această groapă la -1,47 m, în partea de E a fost sesizat un complex de oase de animale și fragmente ceramice din epoca bronzului. Sub această aglomerare de oase, la -1,80 m au apărut urmele unui înhumat din care s-a păstrat numai mandibula și o mică parte din calota craniană, având ca inventar câteva fragmente ceramice și două fragmente de topor din piatră.

Considerăm că oasele de animale fac parte din același complex cu restul oaselor umane, reprezentând un sacrificiu funerar.

Au mai fost descoperite pe întreaga suprafață a secțiunii S II, la diferite adâncimi, mici fragmente ceramice aparținând epocii bronzului.

Din gropile menajere 1 și 2 au fost recoltate numeroase fragmente ceramice aparținând epocii moderne precum și obiecte din metal (cuie, scoabe, linguriță din bronz).

S III se află localizată pe platou, la cca. 22 m S de biserică și la 4 m N de secțiunea S II, are orientarea E-V și dimensiunile de 10/2 m.

În această secțiune a fost descoperit un beci ce are pereții din cărămidă în care erau prevăzute nișe pentru treptele din lemn. Bolta de intrare este situată în partea de E și a fost distrusă până la prima treaptă. Gura de deschidere are 2 m, bolta fiind realizată din cărămidă de 27/14/6, bine arsă, în două

arce de cerc suprapuse. Lungimea beciului este de 6 m, cu înălțimea în zona centrală de 2 m, și este prevăzut cu 2 guri de aerisire, obturate de pământul depus prin demolare.

Din pământul amestecat cu spărtură de cărămidă, provenit din demolare, au fost recuperate fragmente ceramice, obiecte din metal (cuie, scoabe, bucăți de tablă, tasuri din bronz) subansamble din unelte agricole și mijloace de transport, precum și fragmente dintr-o cruce funerară cu inscripții.

S IV se află localizată pe platou, la 4 m de secțiunea S II, în continuarea secțiunii S III, la 6 m spre E de aceasta, are orientarea E-V și dimensiunile de 10/1,5 m.

În această secțiune au fost sesizate urmele unei căi de acces de la mijlocul sec. XX, precum și izolat fragmente ceramice de epocă modernă și din epoca bronzului.

În secțiunile cercetate s-a observat o stratigrafie simplă cu doar trei nivele. Solul vegetal are o gr. variabilă între 0,15-0,20 m, urmat de un sol negru granulos de cca. 0,40-0,60 m apoi de sol negru în amestec cu galben 0,40-0,60 m și solul galben, steril arheologic.

Ceramica aparținând epocii bronzului a fost găsită în nivelul 3.

În profilul de V a S1 A se păstrează stratigrafia generală prezentată cu diferența că sub stratul vegetal de doar 5 cm apar straturi provenite de la demolarea zidurilor construcției.

În urma cercetărilor efectuate se confirmă existența construcțiilor anexe (chilii și beci) ale fostei mănăstiri care au funcționat până spre mijlocul sec. al XX-lea.

Au apărut și date noi privind răspândirea în nordul județului Galați a așezărilor din epoca bronzului, Biserica Sfântul Nicolae - Banu devenind un nou punct arheologic pe harta județului Galați.

Descoperirile din epoca bronzului sunt sporadice ele nereprezentând o locuire îndelungată, o eventuală așezare în această epocă poate să fi existat pe platoul Dealului Primăriei sau la N între localitățile Nicorești și Poiana.

Urme de locuire din epoca bronzului au fost surprinse, tot izolat, în cercetările efectuate la Biserica Negustori aflată la N de Biserica Banu.

Ceramica ce aparține epocii moderne, are analogii cu descoperiri de la Nicorești, punctul Guzga (material inedit în colecția Muzeului Mixt Tecuci) și a altor descoperiri întâmplătoare din perimetrul satului Nicorești.

PI. 51

Note:

1. Referințe bibliografice – Theodor N. Ciuntu, *Dicționar geografic statistic și istoric al județului Tecuci*, Stabilimentu grafic I. V. Socecu, București, 1897; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974; Preot Dumitriu Scarlat, *Mănăstirea Banu, Comuna Nicorești-Tecuci*, teză de licență, Chișinău, 1932; *Marele dicționar geografic al României*, Stabilimentu grafic J.V. Socecu, București, 1902; *Enciclopedia României*, vol I, Imprimeria Națională, București, 1938; Ion Hulea, *Monografia Comunei Nicorești și a Comunei Poiana*, Editura Făt Frumos, București, 2004

Abstract:

The preventive archaeological research, performed at "Saint Nicolae - Banu" Church, Nicorești commune, Galați district, has revealed the annexed constructions and a cellar

which served for the old monastery, which had functioned until the middle of the 20th century, as well as some rubbish holes.

A fact of great importance is the discovery of a funerary complex which dates back to the Bronze Age, as well as some ceramic fragments from the same period. This fact confirms the presence of people living in this area even from prehistory and adds a new archaeological point on Galați district map.

125. Noșlac, com. Noșlac, jud. Alba

Punct: La Mănăstire

Cod sit: 6057.01

Autorizația de evaluare de teren nr. 16/2006, autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 457/2006

Colectiv: Zeno K. Pinter – responsabil, Aurel Dragotă (ULB Sibiu), Gabriel-Tiberiu Rustoiu, Constantin Inel (MNUAI)

În luna octombrie 2006 un colectiv din partea Muzeului Unirii din Alba Iulia și Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu au efectuat cercetări de suprafață pe teritoriul com. Noșlac (jud. Alba), în baza *Autorizației de evaluare nr. 16/2006*. În componența administrativă a comunei Noșlac se află următoarele localități: Noșlac, Căptălan, Copand, Găbud și Stăna de Mureș.

Din motive obiective, cercetarea de suprafață s-a axat pe teritoriul Noșlac-ului. În punctul „La Mănăstire” s-a identificat un depozit de bronzuri, deranjat de lucrările agricole sezoniere. Punctul este amplasat la intrarea în localitate, pe axul SV, la aprox. 150 de m de Pompa de Apă recentă, pe malul drept al unui pârâu și pe prima terasă a Mureșului. Pentru recuperarea integrală a depozitului, s-a deschis o casetă C1= 2 x 4 m. Pe aceeași suprafață, s-au identificat artefacte aparținând culturii Petrești, neoliticului mijlociu, bronzului timpuriu, Hallstatt-ul mijlociu.

S-au recuperat 150 de piese care proveneau dintr-un depozit de bronzuri ce cuprindea artefacte în mare parte fragmentare: seceri, diferite tipuri de pandantive, fierăstău, sule, cuțite, pumnale, un pandantiv din argint (?), turte, lingouri, diferite tipuri de topoare, celuri, ace, verigi, adaosuri de prelucrare și alte piese nedeterminate la o primă evaluare. Piese componente ale depozitului s-au depistat până la ad. de -0,30 m, fapt care indică depunerea depozitului într-o groapă simplă, distrusă de lucrările agricole. La o primă vedere depozitul se încadrează în seria Cincu - Suseni. De la ad. de -0,30 -0,75 m, am surprins un strat arheologic cu vestigii aparținând culturii Petrești (A-B).

Un alt obiectiv cercetat în această periegheză a fost zona fostei *Pompe de Apă*, situată pe a doua terasă a Mureșului, la 3 km V de comuna Noșlac. La intrarea în localitatea Uioara de Sus, pe partea dreaptă a DJ 107 G, se află un drum de țară ce coboară spre Pompa de Apă, situată sub „Hăgău”. Am urmărit reidentificarea necropolei cercetate parțial de Mircea Rusu.

În preajma necropolei din sec. VI-VII, investigate de Mircea Rusu, s-a identificat un sit arheologic cu urme din neolitic, epoca bronzului și sec. IV-VI.

Alte obiective arheologice, s-au surprins la 1,5 km de localitate, pe partea dreaptă a DJ 107 G, de unde s-au recuperat materiale din neolitic, eneolitic și epoca bronzului.

Abstract:

During an archaeological evaluation research in the area of Noșlac Commune, we discovered some bronze pieces in a small area, situated at the entrance of Noșlac village on the axe south-west and 150 m from the new Water Pump, on the first terrace of Mureș River. We proceeded to a preventive archaeological research and recovered a bronze hoard, which seems to fit in Cincu-Suseni series, at first sight. The hoard consists of 150 artefacts, most of them being fragmentary: sickles, different types of pendants, a saw, awls, knives, daggers, a silver pendant (?), metal cakes, ingots, different types of axes, socketed axes, links, and additions from the processing and other undetermined pieces at a first evaluation. We identified other archaeological sites in the area Noșlac – Uioara de Sus, dating from the Neolithic, Aeneolithic, Bronze Age and 4th – 7th centuries A.D.

126. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea**Punct: Trecere bac**

Cod sit: 161062.10

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Oana Damian – responsabil, Mala Stavrescu Bedivan (IAB), Aurel Stănică (ICEM Tulcea), Mihai Vasile, Anca Bănăseanu, Andra Samson, Gabriel Vasile, Virgil Apostol (MNIR), Ioana Barbu (MCDR Deva), Ștefan Bâlici (UAIM București), Claudia Apostol, Vasile Ioniță, Gelu Țicleanu (CMB Suceava)

Cercetările arheologice în cetatea bizantină de la Nufăru s-au concentrat în campania 2006 în regiunea nordică a promontoriului pe care se desfășoară așezarea, în punctul *Trecere bac* (încă proprietatea Enache Șinghi), reprezentând zona instalației portuare a cetății bizantine și a necropolei care a o suprapune.

La E de zona înglobând instalația portuară a cetății bizantine, descoperită în 1999¹, a fost cercetată în campaniile 2002, 2004-2005² o suprafață de cca. 100 m², menită a pune în evidență elementele de fortificație adiacente debarcaderului, precum și o serie de complexe funerare ulterioare³. Campania 2006 a urmărit trei obiective: a. continuarea cercetării necropolei medievale, prin desființarea matorului stratigrafic dintre S 6 și zona bine păstrată a zidului instalației portuare, prin extinderea spre E a S 8, cu încă 4 m, precum și prin adâncirea săpăturii în zona S 6 – S 7 – S 8, cu matorii de pământ respectivi; b. continuarea cercetării monumentului bizantin reprezentat de complexul instalației portuare, documentat din 1999 printr-un zid surprins pe o L de 14,1 m, prin dezvelirea părții vestice a suprafeței deschise, ca și prin extinderea săpăturii spre E; c. cercetarea zidului, presupus de incintă, reperat din 2000, prin deschiderea unei noi secțiuni, S 9, orientată N-S, cu dimensiunile de 10 x 4 m, trasată în extremitatea estică a zonei accesibile săpăturilor arheologice, cu un mator stratigrafic lat de 1,50 m între S 8 și S 9. A fost supusă astfel cercetării arheologice o suprafață de cca. 300 m².

Se remarcă, la fel ca în anii trecuți, o mare adaptabilitate a locuitorilor din vechime, atât în privința utilizării stâncii pentru

realizarea fortificației și amenajarea necropolei, precum și referitor la schimbarea rapidă a statutului zonei, de la rolul de spațiu fortificat și de acostaj la acela de zonă funerară și apoi de locuire.

Reamintim că stratigrafia acestei zone a fost serios afectată de intervenția abuzivă din 2000 a proprietarului terenului, prin utilizarea mijloacelor mecanice pentru decaparea pantei dealului la baza căruia a fost amenajat complexul instalației portuare, fiind distruse depunerile arheologice din zonă și relațiile dintre complexele adiacente (ziduri, locuințe, morminte), privându-ne de observarea unor elemente legate de utilizarea spațiului după ce instalația portuară nu a mai funcționat⁴. Achizițiile de ordin stratigrafic ale campaniei 2006 în punctul *Trecere bac* nu aduc elemente în plus față de situația cunoscută, înregistrându-se prezența, în extremitatea sudică a suprafeței cercetate, pe treapta cea mai înaltă a stâncii native, amenajată în trepte, a unui nivel de demantelare a fortificației, conținând pietre și mortar alb-gălbui friabil ce suprapune o depunere de pământ cenușiu prăfos în care au fost descoperite gropi menajere și locuințe conținând fragmente osteologice animale și fragmente ceramice din prima jumătate a sec. XIII, complexe care suprapun, distrugând adesea, nivelul înmormântărilor din sec. XI-XII.

În privința complexelor funerare cercetate în 2006, acestea se caracterizează prin aceleași aspecte de rit și ritual definind necropola cercetată în campaniile anterioare, încadrată în sec. XI-XII, acoperind eventual și începutul sec. XIII, localizată în zona nord-estică a promontoriului nufărean (*Piatră/km 104 și Trecere bac*)⁵. Celor 83 de complexe funerare cercetate în campaniile 1999-2002 și 2004-2005⁶, li se adaugă încă 55 descoperite în 2006, în zona de la S de instalația portuară, în matorul dintre S 6 și zidul bine păstrat al instalației portuare, în matorul dintre S 6 și S 7, precum și în S 8. Mormintele sunt orientate V-E, organizate în șiruri paralele. În general s-a practicat înhumarea individuală, într-un caz fiind vorba probabil de un mormânt dublu, existând și exemple în care o înhumare a afectat un mormânt anterior și multe situații de suprapuneri, indicând o mare densitate a necropolei. Se înregistrează totodată multe morminte deranjate, în special din cauza locuirii ulterioare din zonă, identificată prin gropi menajere. Unele morminte au gropile amenajate în stâncă ori în pământ cenușiu prăfos sau în pământul negru cu numeroși pigmenti de mortar de la N de zidurile legate de complexul instalației portuare. Se înregistrează depunerea direct pe stâncă – 4 cazuri, delimitarea gropii cu pietre – 6 cazuri, utilizarea sicriilor, documentate prin prezența amprentelor de lemn și a cuielor de fier – 3 cazuri. Dintre cele 55 de complexe funerare descoperite, 13 au fost puternic deranjate, constând în grupaje de oase, 8 au fost documentate doar prin cranii și 34 sunt reprezentate de schelete în decubit dorsal (19 bine conservate, 16 fiind afectate de intervenții ulterioare), dintre care 12 aparținând unor adulți și 22 unor copii și adolescenți. În cazurile în care s-a putut observa poziția antebrațelor, s-au înregistrat mai multe variante, cu subvariantele lor, cu ambele brațe încrucișate pe piept, abdomen, bazin sau umeri ori întinse pe lângă corp. Nouă morminte conțin inventar compus din piese de podoabă și accesorii vestimentare (brățări de sticlă, mărgelile de sticlă și chihlimbar, podoabe pentru vâl, năsturași globulari și cataramă de bronz).

Zona necropolei este suprapusă de un nivel de locuire, documentat în extremitatea nordică a matorului dintre S 6 și zidul bine păstrat al instalației portuare, în S 8 și în S 9,

reprezentat de gropi menajere și o locuință cercetată parțial, cu două încăperi, cu bază de piatră și vatră simplă, cu dimensiunile surprinse de 6,40 x 3,40 m.

În ceea ce privește monumentul bizantin, s-a completat imaginea asupra complexului instalației portuare, amenajată printr-un sistem de platforme care coboară spre Dunăre, utilizând desfășurarea stâncii native, mărginite spre N de pavajul înclinat la cca. 45°, dezvelit încă din 1999, care continuă spre E și spre N.

Cunoscută din 1999, sub forma unui tronson de zid cu pavaj, surprins pe L de 14,1 m, instalația portuară a fost cercetată în zona sa sudică, ca și în porțiunea de extindere spre N și E, unde se produce racordul cu zidul de incintă nordic, în cadrul unei suprafețe de cca. 45 x 7 m. În partea de S a suprafeței cercetate, apare stânca nativă, amenajată în patru trepte, depunerile arheologice înregistrându-se până la cota -2,50 m față de actualul nivel al solului, după intervenția abuzivă a proprietarului terenului. Din punct de vedere stratigrafic s-a înregistrat prezența pe treapta cea mai înaltă a stâncii native, amenajată în trepte, a unui nivel de demantelare, conținând pietre și mortar alb-gălbui friabil. Amenajarea instalației portuare în zona de la V de zidul bine păstrat, lungă de 4,80 m, este realizată printr-un sistem de compartimentări, surprins pe o L totală de 6,60 m, care se încheie cu un masiv de zidărie L=2,70 m. În porțiunile compartimentate, zidul are l=0,70 m, iar în partea sa estică este lat de 2 m. La E de porțiunea bine păstrată, se realizează o retragere spre S, marcată de două blocuri de piatră, cu L=2,30 m, monumentul continuând spre E sub forma unui zid lat de 0,95 m, surprins pe L=6,30 m, spațiul dintre zid și stâncă fiind umplut cu pământ galben, ca și în cazul zidului mare. La N de acest zid, se observă un aliniament de pietre, vizibil deocamdată pe L=3,80 m. Deocamdată nu a putut fi cercetată modalitatea de continuare spre E și spre N a acestei platforme realizată dintr-un zid îngust, umplutură cu pământ galben și aliniament de pietre, din cauza depunerilor ulterioare, foarte dense din zonă, funerare și de locuire. La distanță de cca. 10 m de extremitatea estică bine păstrată a zidului îngust al instalației portuare, a fost cercetat, pe L=13 m, un zid de incintă, reperat încă din 2000, cu l=2,60 m, construit pe alocuri direct pe stâncă, a cărei fundație urmează să fie cercetată. Zidul înregistrat în cadrul S 8 și S 9, cu martorul stratigrafic respectiv, continuă spre E, pe sub DS 120, actuală stradă a Arheologiei, depășind cu mult zona accesibilă cercetării.

În ceea ce privește continuarea investigațiilor arheologice în punctul *Trecere bac*, se impune epuizarea necropolei, studierea sistemului de fortificare a zonei și dezvelirea ansamblului instalației portuare până în dreptul DS 120, urmată de conservarea și punerea în valoare a acestui monument de importanță cu totul specială pentru istoria așezărilor portuare de la Dunărea de Jos, a doua instalație portuară cercetată aparținând epocii bizantine, după cea a cetății insulare Păcuilui lui Soare, în condițiile amplasării sale exact în zona accesului spre deltă, punct de importanță turistică, cu un potențial deosebit și din punctul de vedere al comunității locale.

În 2006, s-a continuat și procesul de conservare a materialului lemnos descoperit pe proprietatea Adrian Petre în campania 2003⁷, prin practicarea de tratamente pentru o parte din elementele constructive din lemn aparținând celei de-a doua faze de locuire cercetate.

Note:

1. CCA 2000, p. 67-68.
2. La 2,3 m distanță de limita estică degajată a zidului instalației portuare au fost trasate în 2002 trei secțiuni, numerotate în continuarea celor din campaniile trecute, S 6, S 7 și S 8, orientate N-S, cu dimensiunile de 10 x 2 m, cu martori stratigrafici lași de 2 m între ele. În campania 2004, s-a continuat cercetarea în cadrul S 6 și a fost desființat martorul dintre S 7 și S 8, pentru ca în campania 2005 accentul să cadă asupra continuării cercetărilor în zona reprezentată de suprafața formată din S 7 – martorul S 7 - S 8 – S 8 și asupra desființării martorului dintre S 6 și S 7.
3. CCA 2000, p. 67-68; CCA 2001, p. 164; CCA 2002, p. 216-217; CCA 2003, p. 213-214; CCA 2005, p. 245-246, CCA 2006, p. 237-238.
4. CCA 2001, p. 164.
5. Oana Damian, SCIVA 44, 1993, 1, p. 81-113; CCA 2006, p. 237-238.
6. CCA 2000, p. 67-68; CCA 2001, p. 164; CCA 2002, p. 216-217; CCA 2003, p. 213-214; CCA 2005, p. 245-246, CCA 2006, p. 237-238.
7. CCA 2004, p. 218-219.

127. Ocna Sibiului, jud. Sibiu

Punct: Fața Vacilor-La Făgădău

Cod sit: 143860.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 136/2006

Colectiv: Dumitru Popa (ULB Sibiu); Mihai Chiriac, Paraschiva Cârstea (masteranzi ULB Sibiu)

Stațiunea se află la 2 km SV de oraș, pe prima terasă de pe malul stâng al Visei. Ea a fost identificată cu mult timp în urmă cu prilejul cercetărilor întreprinse în așezarea eneolitică aparținând culturii Petrești. Materialul arheologic strâns cu prilejul acestor cercetări indică o comunitate de norico-pannoni, foarte probabil colonizați în legătură cu exploatarea de sare de aici. Partea inferioară a terasei pe care se află situl este degradată continuu de eroziunea apelor Visei și de alunecările de teren.

Cercetări arheologice sistematice au început în anul 2004. Rezultatele preliminarilor au fost prezentate în Sesiunea națională de rapoarte 2006 de la Constanța și în CCA, 2005, p. 240-241 și într-un studiu separat¹.

Cercetările din anul 2006 și-au propus să extindă suprafața cercetată anterior pentru a obține informații mai cuprinzătoare cu privire la topografia așezării (amplasarea ei în raport cu panta terasei), caracteristicile habitatului (tipul de locuințe din așezare, activitățile economice) și trăsăturile particulare ale culturii materiale, îndeosebi ceramica, precum și alte informații privitoare la evoluția istorică a așezării (începutul, sfârșitul).

Au fost executate două secțiuni de 10 x 2 m, amplasate în prelungirea celei executate în 2005 adică S 2, amplasate la capetele de SE și respectiv NV ale ei, pe care le-am numerotat cu S 2 B, cea din SE și S 2 C, prelungirea spre NV. În felul acesta s-a realizat o secțiune lungă de 28 m orientată pe direcția pantei terasei formată din trei tronsoane, iar pentru uniformitatea notării am redenumit pe S 2 (2005) ca S 2 A. În

fiecare din cele trei tronsoane numerotarea carourilor începe de la 0 și din capul sud-estic.

Situația stratigrafică în S 2 B: până la ad. de 0,55-0,60 solul este uniform ca aspect și de culoare maroniu-deschisă cu nuanțe cenușii. Primele materiale arheologice apar de la ad. de 0,48 m și constau din fragmente ceramice de mici dimensiuni, foarte probabil antrenate de pe zona mai înaltă a terasei. Între m. 0-6 ai secțiunii și începând de la -0,70 m adâncime solul devine lutos de culoare galben-castaniu, cu numeroase concrețiuni calcaroase dar lipsit de urme arheologice. Această observație indică faptul că limita de S a așezării se afla la o oarecare distanță (astăzi 18 m) de marginea de jos a terasei. Situația ar putea fi interpretată prin prezența unui drum antic care șerpuia pe la marginea de jos a terasei, între așezare și Visa sau prin evitarea locuirii zonei datorită eroziunii pe care Visa o execută permanent în buza terasei.

În c. 6-10 ale secțiunii începând de la ad. de 0,65 m solul devine negru cenușos, afânat și foarte bogat în materiale arheologice: ceramică, fragmente de chirpic și lipitură de vatră, resturi osteologice menajere, cărbune. La m. 10 și la -0,70 s-a descoperit un *sestertius* de la împăratul Antoninus Pius, bătut la Roma între anii 140-144, catalog RIC III, Nr. 612, p. 109, iar la m. 6 și la -1,03 m o fibulă de bronz fragmentară. Contextul arheologic surprins în aceste carouri reprezintă continuarea unuia identic surprins în campania din 2005, care se întindea pe primii 2 m ai secțiunii S 2 A, între adâncimile de 0,7-0,83 și în care am surprins, într-o groapă un vas întreg în poziție aproape verticală. Coroborând observațiile din cele două campanii se conturează cu multă certitudine amplasamentul unei locuințe de suprafață, a cărei planimetrie și dimensiuni nu putem deocamdată să le precizăm.

Situația stratigrafică în S 2 C este identică până la ad. de 0,70 m adică un sol de culoare maroniu-deschisă cu nuanțe cenușii, iar primele fragmente ceramice apar începând cu -0,55-0,60; ele nu formează un strat de cultură și după aspect par scurgeri de pe panta terasei.

Un strat de cultură bine conturat începe la -0,80. Solul devine cenușiu închis aproape negru și conține numeroase fragmente ceramice, resturi de chirpic și lipitură de vatră. În c. 2-4 și la -1,10 m se conservă foarte bine resturile unui complex, posibil o locuință de suprafață. Conturul unor cărămizi, care după tăria materialului au fost puțin - sau chiar deloc - arse se conturează în ambii pereți ai secțiunii și pe o porțiune din lățimea acesteia, sugerând resturile unui zid, executat în această tehnică, ce traversa secțiunea prin dreptul m. 4. Observațiile stratigrafice indică faptul că acest zid a fost ridicat direct pe solul antic fără nici o fundație. Pe peretele estic al secțiunii sub urma cărămizii a apărut un adevărat pat de fragmente ceramice neolitice. Am menționat anterior că așezarea romană se află la limita vestică a unei mari așezări Petrești, iar materiale sporadice fără a forma un nivel propriu-zis s-au găsit în multe puncte la baza stratului arheologic. Nu putem preciza dacă fragmentele aflate sub cărămida romană aparțineau acestui nivel neolitic, ca materiale *in situ* sau au fost intenționat aduse și așezate sub zidul construcției romane. Oricum piatra este foarte rară în zonă. S-a conservat de asemenea un strat de lutuală gros de 3-4 cm aflat la S de resturile liniei de cărămidă ce conturau acest zid ceea ce ar putea indica resturile unui paviment din interiorul locuinței.

Contextul arheologic surprins în c. 2-4 ai secțiunii S 2 C se află în prelungirea platformei de chirpic surprinse în S 1 B

(2005) în c. 1-2 și la ad. de -1,05, iar dunga de culoare roșie ce traversa secțiunea între m. 3-4, considerată atunci ca marcând limita de NV a unei locuințe, ar putea reprezenta tocmai amplasamentul unui astfel de zid executat din cărămidă slab arsă sau numai uscată la soare.

La -1,10 m se conturează clar pe ambii pereți ai secțiunii S 2 C un nivel de călcare marcat prin numeroase fragmente ceramice, mult cărbune și fragmente de chirpic și lutuală. Limita inferioară a nivelului roman se află la -1,20 m sub care apar doar sporadice fragmente eneolitice iar solul devine lutos de culoare galben-castanie. Este evident că locuința ale cărei resturi le-am surprins era una de suprafață.

În c. 8 la ad. de 0,65-0,80 m s-a descoperit o fibulă fragmentară din bronz, iar în c. 10 la -0,93 m un cui din fier.

Materialul arheologic cel mai bogat rezultat din ambele secțiuni îl formează ceramica. Din analiza caracteristicilor tehnice: calitatea și culoarea pastei, modelajul, a formelor și a modalităților de ornamentare putem distinge în lotul ceramic de la Ocna Sibiului următoarele categorii ceramice:

A- ceramică *terra sigillata* de import și locală, ceramică *terra nigra*

B- ceramică fină din pastă roșie și cenușie

C- ceramică zgrunțuroasă roșie și mai ales cenușie, lucrată la roata olarului

D-ceramică cenușie zgrunțuroasă lucrată cu mâna.

Analiza formelor și a ornamentelor materialului ceramic din așezarea de la Ocna Sibiului, indică cu multă certitudine originea norico-pannonică a coloniștilor care au locuit aici. Elementele inconfundabile și cu mare grad de certitudine în stabilirea etnicului sunt formele între care numeroasele fragmente de *dreifußschüsseln* și decorul în cele două tehnici *Kammstriche* și *Besenstrich* prezent pe majoritatea oalelor din pastă zgrunțuroasă. Analogii foarte bune în ceramica din complexele norico-pannonice se găsesc și pentru alte forme îndeosebi pentru străchini și farfuriile din pastă fină cenușie și roșie ².

Note:

1. D. Popa, *Așezarea norico-pannonică de la Ocna Sibiului*, în vol. Relații interetnice în spațiul românesc. II. Populații și grupuri etnice (sec. II a.Chr - sec. V p.Chr), 2006, p. 141-166.

2. Otto H. Urban, *Das Gräberfeld von Kapfenstein (Steiermark) und die römischen Hügelgräber in Österreich*, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, Bd. 35, München, 1984, p. 23-37, Tafel, 53, A, 3; Susanne Zabehlicky-Scheffenecker, *Übersicht über das Fundmaterial der Grabung 1992 in Virunum*, în *Carinthia*, I, 183 (1993), p. 257-270; Idem, *Übersicht über das Fundmaterial der Grabungen 1993 und 1994 in Virunum*, în *Carinthia*, I, 185 (1995), p. 175-192; W. Artnner, *Die norisch-pannonischen Hügelgräber von Wettmannstätten-Gleinhölzer in der Weststeiermark (Notgrabung 1987)*, în *Noricum-Pannonia Halomsírok (Norisch-Pannonische Hügelgräber)*, Várpalota, 1988, p. 99-121; H. Zabehlicky, Susanne Zabehlicky-Scheffenecker, *Eine Grabung in römerzeitlichen Gräberfeld von Hallstatt*, în *Noricum-Pannonia Halomsírok (Norisch-Pannonische Hügelgräber)*, Várpalota, 1988, p. 135-147.

Abstract:

During the 2006 campaign we made two sections of 2 x 10 m as extensions of the section S 2 (2005): at the south-east ends S2 B, and north-west S2 C. Between 2 and 4 metres of

the section S2 C, at the depth of -1.1 m, some findings from a surface habitation were found having mild brick walls or only dried ones. At -0.7 m, in S2 B we found a *sestertius* from the Emperor Antoninus Pius, years 140 - 144, and at -0.65 - 0.80 m a bronze brooch. Due to its shapes and ornaments, the ceramic material indicates a Norrico-Pannonicum community that settled in here from the first years of the Roman Province of Dacia.

128. Ocolișu Mic, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Costești – Blidaru]

Punct: La Vămi

Cod sit: 90379.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 61/2006

Colectiv: Ioan Glodariu – responsabil (UBB Cluj), Adriana Pescaru, Eugen Pescaru, Cristina Bodó (MCDR Deva)

Cercetarea arheologică de la turnul de observație din punctul „La Vămi” s-a desfășurat pe baza contractului de finanțare nr. 6829/17.08.2006 încheiat cu Ministerul Culturii și Cultelor.

Scopul campaniei din anul 2006 a fost de a continua cercetarea în interiorul turnului, precum și dezvelirea traseului zidului cu scopul de a-l introduce în circuitul turistic.

În prima etapă am redezvelit secțiunea trasată în interiorul turnului în anul 2005, pentru scoaterea la suprafață a cuptorului identificat la acea dată.

Cuptorul are d_{max} de cca. 1,35–1,40 m. Partea din centru, vatra propriu-zisă are un $d=0,90$ m. El este mărginit de două umere de câte 0,15 m.

Pe suprafața umărului interior, pe partea estică de la limita gurii cuptorului întâlnim din 10 în 10 cm 4 (patru) dungi transversale tot de 10 cm lungime și gr. de 1 cm. Gura cuptorului se află pe latura de NNV pe direcția intrării în turn la 2,15 m de aceasta. Secționat pe jumătate se constată un strat de arsură gros de până la 0,15 m în centrul cuptorului. Forma profilului este semicirculară. Interiorul turnului a fost golit prin trasarea mai multor secțiuni. Acestea au fost realizate cu scopul de a verifica nivelul de calcare antic. Astfel s-a constatat că în antichitate era doar o podină din lut nivelată peste stânca existentă. La 0,80 m spre V de cuptor apare încă un strat de arsură ceea ce e posibil, ca aceasta, să se fi extins de la cuptor. Turnul a fost construit din 4 asize, pe verticală, din blocuri de calcar așezate câte două - trei, după care urmează o butisă. În emplecton la nivelul fiecărei asize există așezate blocuri în retragere la partea interioară a șirului pentru rezistența zidului.

Ultimul rând de blocuri, a fost așezat pe stânca locală nivelată.

Rândul de sus păstrează foarte multe babe în special la colțuri, după care se ridică construcția din lemn. Atât, în interior cât și în exterior, au fost identificate pe suprafața blocurilor, lăcașuri de așezare a bânelor de lemn de unde se înălța nivelul superior. Lățimea acestora este de 0,25 m, aceasta fiind prezentă și în zona porții pe latura de E, unde găsim și orificii de formă rectangulară (5 x 4 cm), pe suprafața ultimelor două blocuri spre S, pentru prinderea stâlpilor de ușă. Pe latura de N a fost realizată o casetă, pentru dezvelirea zidului

pe direcția NE la fel și pe partea estică. Pe latura de E zidul este în mare parte distrus, prin lipsa unui mare număr de blocuri. Aici, în jumătatea nordică se mai păstrează doar două asize.

Sunt desființați și martorii rămași din campaniile anterioare. De asemenea, s-a procedat la umplerea casetelor sau secțiunii realizate, atât, în interior cât și exterior până la nivelul de ½ din înălțime a ultimului rând de blocuri. Astfel, am reușit să conturăm turnul pe întreaga sa suprafață în vederea includerii lui pe un traseu de vizitare științifică și turistică.

La construirea turnului s-au utilizat blocuri de calcar transportate de la Măgura Călanului. Turnul are formă patrulateră, cu laturile de 11,90 m în exterior și 6,80 m în interior. Lățimea zidului este de 2,60 m. Șanțul de fundație a fost săpat în stâncă, apoi, fără alte amenajări direct pe stâncă s-a așezat prima asiză a zidului.

Cetatea de la Blidaru se remarcă prin faptul că în jurul ei se află cea mai densă rețea de turnuri de apărare/pază, care alături de pantele abrupte ale mamelonului și de fortificația din vârful lui creșteau dificultățile pentru orice inamic.

Bibliografie:

I. Glodariu, A. Pescaru, E. Pescaru, C. Bodó, *Costești, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara. Punct: Blidaru – Cetate, La Vămi*, CCA 2004, p. 103-104.

A. Pescaru, E. Pescaru, C. Bodó, *New elements of fortification in the area of the citadel of Costești - Blidaru*, în *Daco-geții*. 80 de ani de cercetări arheologice sistematice la cetățile dacice din Munții Orăștiei, Deva, 2004, p. 47-54.

I. Glodariu, A. Pescaru, E. Pescaru, C. Bodó, *Ocolișu Mic, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara. Punct: La Vămi (Blidaru)*, CCA 2006, p. 241-242.

Abstract:

Situated on the top of Blidaru hill (705 m high) and enjoying an excellent view both to Mureș River Valley and to Grădiștea Muncelului (the Ancient Sarmizegetusa Regia), the fortress, which served for military purposes, is the most imposing work of this kind from the area. The archaeological investigations started up in 1953 and continued with some breaks until the year 2006. The fortress is remarkable due to the large number of guard towers surrounding it. One of these towers is that of "La Vămi" site which has been systematically investigated since 2003. Its walls were built using the Hellenistic technique.

129. Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita

Punct: Pustiu Mic

Cod sit: 83142.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 35/2006

Colectiv: András Sófalvi, Zsolt Nyárádi (M Odorheiu Secuiesc)

În cursul periegezelor arheologice anterioare am reușit localizarea bisericii medievale a satului Sântimbru pustii, aflat în hotarul orașului Odorhei („Pustiu Mic”). Locul bisericii se află pe marginea unui teren arabil, fapt care pune în pericol rămășițele monumentului istoric. Din cauza cercetării și salvării monumentului Muzeul Haáz Rezső din Odorheiu Secuiesc a efectuat o săpătură arheologică de salvare în perioada

28.03.2006 – 14.04.2006 cu participarea studenților de la Universitatea Babeș-Bolyai.

În contradicție cu tradiția orală locală, biserica satului medieval, care s-a întins pe suprafața superioară a cursului pârâului „Varga” (r. cizmar) nu se afla pe lângă albia pârâului, ci pe panta dreaptă a văii.

Cercetarea arheologică a dat rezultate bogate despre biserica medievală, care nu avea menționări în documente istorice scrise.

Am cercetat în două secțiuni de 5 x 5 m, în cursul căreia au ieșit la iveală zidurile de fundație și de elevație ale sanctuarului poligonal alungit. Zidul de N al sanctuarului s-a păstrat în elevație 0,40-0,50 m înălțime, iar zidul de S a fost demolat chiar până la fundație datorită muncilor agricole. Zidul era făcut din piatră și cărămizi de diferite dimensiuni, suprafața interioară a acestuia fiind acoperită cu un strat de tencuială văruiată; sanctuarul avea podeaua de lut gălbuie. În mijlocul sanctuarului s-au găsit fundațiile altarului, dar nu s-au găsit urmele sacristiei. Prin dimensiuni (sanctuarul are o lungime mai mare de 7 m; vezi planul săpăturii) biserica corespunde unei biserici mijlocii satești medievale, fapt care – contrar cu izvoarele scrise din 1567, care atestă numai 4 porți de iobagi – arată că satul Sântimbru se află în rândul așezărilor mijlocii din scaunul Odorhei. Din date și rezultate indirecte (lipsa contraforților, podeaua intactă, un simplu strat de tencuială) reiese că biserica a fost construită pe parcursul sec. al XVI-lea, înainte de reformă. Mutarea localnicilor în orașul Odorhei (1577) a însemnat sfârșitul bisericii. Pe suprafața cercetată nu s-am găsit urme de morminte din sec. ulterioare.

Deasupra și în jurul bisericii au ieșit la iveală 30 de morminte în adâncime relativă de 0,20-0,50 m. În afară de adâncimea mică a mormintelor, mai mulți factori s-au referit la faptul că mormintele dezvelite nu aparțin fazei târzii a bisericii, ci au fost înhumate în jurul unei biserici mai vechi. În zidul sanctuarului am găsit mai multe cărămizi în poziție secundară, refolosite, unele dintre ele (cărămizi profilate) care aparțin unei biserici anterioare ca și cum bucățelele de frescă provin din umplutura mormintelor dezvelite. Acestea, împreună cu diferite tipuri de mortar (care nu corespund cu mortarul zidului sanctuarului cercetat), sunt dovezile indirecte ale unei biserici anterioare (bucățelele de frescă și mortar arată că aceasta se află împrejurul bisericii dezvelite). Inventarul mormintelor (inelele de buclă cu capăt în S, denarul Ludovic cel Mare, cataramele, mărgelile de pastă) se referă la un cimitir aparținând sec. XIII - XIV.

Porțiunea de zid descoperită în profilul nordic al secțiunii 1 (care diferă de zidul sanctuarului târziu) ne dă niște informații: în sec. XVI sanctuarul poligonal era anexat unui zid anterior, demolat. Suprafața negativă între cele două grupuri de morminte dezvelite ne arată „urma” unui zid demolat (zidul unui sanctuar rectangular ?); cu înființarea acestuia și cu aranjarea în teren au devenit mormintele timpurii mai „de suprafață”.

Rezultatele săpăturii sunt în concordanță cu periegezele arheologice și completează datele izvoarelor istorice din sec. al XVI-lea ce ne arată că în apropierea Odorheiului se afla satul medieval Sântimbru care avea biserică chiar de la începuturile sale.

Pl. 52

Abstract:

During 28th of March – 14th of April 2006 the Haáz Rezső Museum of Odorhei-Secuiesc organized an archaeological excavation at the mediaeval church of Sântimbru settlement with the participation of students from University of Cluj-Napoca. The mediaeval village was settled near the town of Odorhei and was abandoned in 1577 by order of Prince Kristóf Báthory. The written sources do not mention the mediaeval church.

In the course of the excavation we made two sections on the surface of the mediaeval church which had been completely destroyed by ploughing. The foundation walls of the polygonal sanctuary, its clay floor, the altar in the middle of the sanctuary and 30 graves in and around the church were discovered. The sanctuary belongs to the late phase of the church and was built in the 16th century, before the Reformation (the unbroken floor and the one-layer plaster shows that the sanctuary was built at the end of the church's life). We did not find remains of the sacristy. On the basis of the sanctuary dimensions, the late mediaeval church was an average village-church in Odorhei County. All the graves had a shallow relative depth of 20 - 50 cm. Besides this, some factors reflect that the graves belonged to an earlier church. Some bricks built secondarily in the wall of the sanctuary, small pieces of fresco and different types of mortar which do not belong to the late phase of the sanctuary reflect the existence of an earlier church phase. The archaeological findings from the graves: jewels with an S ending, girdle-clasps, paste-pearls and one denarius of Ludovic (Anjou) the Great prove that there was a graveyard from the 13 - 14th centuries there. The wall fragment founded in the north profile of section 1 was the direct argument of this early period of the church; the polygonal sanctuary was added to this partly demolished wall. The negative area between the two groups of graves draws the mark of this demolished wall (probably a rectangular sanctuary). The arrangements made on the terrain – after demolishing these earlier walls – caused the diminution of the relative depth of the graves.

The results of the excavation are in concordance with the observations made in the course of preventive terrain ramblings and complete the data of historical sources from the 16th century showing that Sântimbru village was there in the neighbourhood of Odorhei with a church from the very beginnings of it.

130. Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna

Punct: Cariera de nisip/Tag, Situl B

Cod sit: 63919.03, 01, 04, 05

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 10/2006, 302/2006

Colectiv: Valeriu Cavruc – responsabil, Dan Lucian Buzea (MCR)

În toamna anului 2000, în zona carierei de nisip deschise de către firma DOMARKT la marginea de S a satului Olteni, comuna Bodoc, județul Covasna, au fost descoperite două situri arheologice. Primul dintre acestea (Situl A) ocupa terasa înaltă din dreapta Oltului și se întindea de la marginea de S a satului spre S pe o L de cca. 800 m, pe o fâșie de teren lată de 80-200 m, limitată din V de DN 12 iar din E de calea ferată

Braşov–Miercurea-Ciuc. Cel de-al doilea sit (Situl B) se află la V de DN 12 în faţa sectorului nordic al sitului A, la marginea de S a unei cariere de nisip abandonate mai mulţi ani în urmă.

Situl B cuprinde suprafaţa de cca. 60 x 80 m. Ambele situri au fost afectate. Situl A, în partea sa sudică – de exploatarea mai vechi de nisip, iar în partea estică de calea ferată Braşov–Miercurea-Ciuc. Situl B a fost puternic afectat de vechea carieră de nisip şi de DN 12.

În anii 2001–2006, conform unui contract de eliberare a terenului de sarcină arheologică încheiat între SC DOMARKT SRL şi Muzeul Carpaţilor Răsăriteni, ambele situri au făcut obiectul unor săpături arheologice preventive. Cercetările efectuate pe suprafaţa de cca. 20.000 m² în cadrul sitului A şi respectiv 1.500 m² în cadrul sitului B, au scos la iveală 410 complexe arheologice datând din neolitic, epoca bronzului, a doua epocă a fierului şi perioada post-romană (cca. sec. IV–V)¹.

Prezenţa izvorului cu apă minerală sărată explică şi densitatea obiectivelor arheologice pe o suprafaţă relativ restrânsă. În vecinătatea acestui izvor se află 8 situri arheologice: 1. Olteni Sud „Cariera de Nisip” – Situl A (epoca bronzului, a doua epocă a fierului, perioada Post-romană); 2. Olteni Sud „Cariera de Nisip” – Situl B (neo-eneolitic, necropolă din a doua epocă a fierului); 3. Aşezarea În Dosul Cetăţii - „Vármegye” (eneolitic, cultura Cucuteni-Ariuşd-Tripolie); 4. Aşezarea Cetatea Fetii - „Leanykávár” (eneolitic, cultura Cucuteni-Ariuşd-Tripolie); 5. Castrul Roman de la Olteni (perioada romană); 6. Olteni Nord „Carieră” (perioada Post-Romană); 7. Olteni Est „Canton C.F.R” (a doua epocă a fierului); 8. Cetatea Heretz (perioada medievală)².

Situl se află în Depresiunea Sfântu Gheorghe delimitată de munţii Bodoc şi Baraolt, în valea Oltului Superior, la 10 km N de oraşul Sfântu Gheorghe (coordonate G.P.S: 45°57'66" N; 25°50'78" E; altitudine: 569 m). Situl ocupă terasa înaltă din dreapta Oltului care oferea condiţii favorabile pentru locuire şi practicarea agriculturii. În apropierea sitului se află numeroase izvoare de apă minerală, printre care unul cu apă sărată. Siturile se află pe teren privat.

Localitatea Olteni este bine cunoscută în literatura arheologică în primul rând datorită celor două situri aflate la marginea sa nordică: aşezarea „În Dosul Cetăţii - Vármegye” (cultura Cucuteni – Ariuşd) şi castrul roman.

În anul 2000 au început exploatarea carierei de nisip în partea de S a satului. Cu această ocazie au fost descoperite două situri arheologice: Situl A şi Situl B.

În anii 2001–2005 Muzeul Carpaţilor Răsăriteni a efectuat săpături arheologice preventive în situl A, pe suprafaţa de cca. 20.000 m², fiind descoperite şi cercetate vestigii din epoca bronzului (cultura Noua), a doua epocă a fierului (cultura dacică din sec. IV a.Chr) şi perioada post-romană (sec. IV–V). În anii 2005–2006 săpăturile preventive au fost efectuate în situl B, unde, pe suprafaţa de 1.500 m², au fost descoperite şi cercetate urme de locuire din neo-eneolitic (cultura ceramicii liniare cu note muzicale, Boian-Giuleşti şi Precucuteni I), precum şi câteva morminte dacice din sec. IV a.Chr.

Principalul obiectiv al cercetării arheologice a fost eliberarea terenului de sarcină arheologică în zona exploatarea unei cariere de nisip. În acest sens, au fost efectuat săpături arheologice pe suprafeţe mari, urmărindu-se cercetarea stratului de cultură şi a complexelor arheologice.

Situl B

În anul 2005, în partea de E a sitului a fost cercetată o suprafaţă de 220 m², fiind depistate mai multe complexe din perioada neo-eneolitică. Cu aceeaşi ocazie a fost cercetat şi un mormânt din a doua epocă a fierului (M. 1).

În anul 2006, în cadrul sitului B au fost descoperite şi cercetate 3 locuinţe şi 15 gropi menajere.

L.1 era uşor adâncită având forma ovală (12 x 6,5 - 8 m, ad. 0,8 m). Umplutura locuinţei era compusă din pământ brun închis în amestec cu numeroase fragmente ceramice ce pot fi atribuite culturilor Boian-Giuleşti şi Precucuteni I, fără să fi fost surprins raportul stratigrafic între ele.

Fragmentele ceramice descoperite sunt modelate manual, din lut în amestec cu nisip şi resturi vegetale, sunt bine netezite uneori prevăzute cu slip, iar ornamentele sunt realizate prin tehnica incizării şi excizării. Dintre motivele ornamentale excizate remarcăm următoarele: „tabla de şah” şi „dinţi de lup”.

L.2 a fost descoperită în partea de E a sitului la ad. de -0,3 m de la suprafaţa terenului. A fost cercetată parţial, pe suprafaţa de 12 x 14 m. Perimetrul locuinţei se extinde spre S în afara suprafeţei cercetate. În partea nordică conturul locuinţei are forma aprox. ovală. Umplutura este formată din pământ de culoare brun-negricioasă, pigmentată cu puţine fragmente de lemn ars şi este afânată în partea superioară. În partea sudică locuinţa se adânceşte până la ad. -1,2 m, iar umplutura este uşor tasată. În această zonă a fost surprinsă o aglomerare de bolovani de piatră, printre care s-au descoperit fragmente ceramice de factură eneolitică.

Fragmentele ceramice descoperite sunt modelate manual, din lut în amestec cu nisip şi resturi vegetale, sunt bine netezite uneori prevăzute cu slip, iar ornamentele sunt realizate prin tehnica incizării, excizării şi a pliseurilor. Rareori sunt întâlnite barbotina şi alte ornamente aplicate. Dintre motivele ornamentale remarcăm următoarele: benzi formate din linii excizate; linii orizontale incizate; pliseuri orizontale combinate cu benzi formate din linii incizate umplute la rândul lor cu împunsături circulare; benzi formate din linii incizate dispuse în formă de semicercuri; motive în bandă spiralică formată din linii incizate.

Materialele arheologice descoperite în umplutura locuinţei pot fi atribuite culturilor Boian-Giuleşti şi Precucuteni I, fără să fi fost surprins raportul stratigrafic între ele. Cercetarea acestei locuinţe va fi continuată în campaniile viitoare.

L.3 a fost descoperită în partea de V a sitului, la ad. -0,4 m de la suprafaţa actuală a terenului. Locuinţa avea forma ovală şi era adâncită în special în partea sa nordică (4 x 3 m, ad. 0,9 m). Umplutura locuinţei era compusă din pământ brun, uşor tasat, în amestec cu puţine fragmente ceramice şi câteva unelte din piatră.

Fragmentele ceramice descoperite sunt modelate manual, din lut în amestec cu nisip, sunt bine netezite, iar ornamentele sunt realizate prin tehnica incizării. Majoritatea fragmentelor ceramice descoperite aparţin culturii Ceramicii liniare cu note muzicale.

Cele 15 gropi menajere atribuite perioadei neo-eneolitice au fost descoperite în zona centrală şi estică a sitului. Acestea au fost surprinse la nivelul solului steril şi au forme circular-ovale. Cu excepţia gropii nr. 5, în toate gropile cercetate, materialul arheologic a fost amestecat, fiind găsite laolaltă elemente ale tuturor manifestărilor neo-eneolitice descoperite în acest sit.

Groapa 5 a fost descoperită la cca. 30 m V de restul gropilor, la ad. de 0,45 m de la suprafața actuală a terenului. Groapa avea forma ovală (1,7 x 0,8 m, ad. 0,9 m), pereții verticali și fundul plat. Umplutura gropii era formată din pământ de culoare neagră, ușor tasat. Din această groapă au fost descoperite câteva fragmente ceramice și o cană fragmentară. Ceramica a fost modelată din lut în amestec cu nisip fin, este bine netezită și arsă reducător. Cana avea corpul sferic cu buza verticală ușor înclinată spre interior, marginea buzei fiind rotunjită. Cana a fost ornamentată pe corp cu benzi formate din linii incizate drepte orizontale și verticale precum și de linii arcuite dispuse oblic. Liniile sunt întrerupte de împunsături circulare.

Până în stadiul actual al cercetărilor, această groapă este singurul complex din sit ce poate fi atribuit exclusiv culturii Ceramicii liniare cu note muzicale.

Necropola dacică a fost descoperită în anul 2005, în acel an fiind cercetat un singur mormânt³. În anul 2006 au mai fost descoperite 2 sau 3 morminte, precum și 5 gropi dreptunghiulare fără inventar ale căror apartenență la necropolă rămâne incertă.

M. 2 a fost descoperit la cca. 10 m SV de M.1, la ad. de 0,40 m. Conturul gropii nu a putut fi urmărit cu exactitate, însă judecând după umplutura acesteia, de culoare brună, ea pare să fi fost de formă circulară. Umplutura gropii funerare a fost compusă dintr-un pământ de culoare brună. Ritul practicat a fost incinerare în urnă. Urna se afla în poziție verticală. În interiorul urnei se aflau oase umane calcinate care ocupau mai mult din jumătate din volumul acesteia.

Urna funerară este un vas de formă bitronconică, modelat cu mâna, din pasta semifină în amestec cu mult nisip și pietricele. Vasul a fost decorat cu brăuri alveolare, orizontale ori oblice și ars oxidant. Dimensiuni: h= cca.220 – 240 mm, d_{bază}= 120 mm.

M. 3 a fost descoperit la 6 m NE de M. 1. Acest mormânt pare să fi fost dublu, conținând o incinerare în urnă (M. 3a) și una fără urnă (M. 3b). În cadrul mormântului se mai aflau 5 depuneri, din care 4 de vase sau fragmente ceramice iar una era compusă dintr-o rășniță.

Groapa funerară avea forma rectangulară cu colțuri ușor rotunjite (3 x 1 m), cu axul orientat pe direcția N-S. Pe laturile de E și N, precum și pe fundul gropii, se găseau scânduri groase din lemn carbonizate, acestea fiind urme ale unei structuri de lemn. Umplutura gropii a fost formată dintr-un pământ de culoare gălbuie, diferit de cel din zona din jurul gropii.

M.3a: incinerare în urnă așezată în poziție verticală depusă în partea central-nordică a gropii acoperită cu un capac. Urna este un vas bitronconic, modelat cu mâna, din argilă comună, corpul rotunjit, prevăzut cu patru proeminențe pe partea superioară a corpului și cu brâu alveolar, fundul plat. Dimensiuni: h= 220 mm; d_{gură}= 200 mm; d_{bază}= 100 mm.

Capacul este reprezentat de o strachină, așezată peste urnă cu gura în jos, modelată cu mâna, din argilă semifină, arsă oxidant, angoba neagră. Strachina are corpul tronconic, buza verticală, fundul plat, cu două toarte „oarbe”, prinse pe umăr și ridicate deasupra gurii. Dimensiuni: h= 85 mm; d_{gură}= 255 mm; d_{bază}= 105 mm.

M.3b: incinerare în groapă (fără urnă), cu oasele depuse pe fundul gropii funerare, în partea sudică a acesteia. Alături de această incinerare se afla o depunere de vase ceramice (depunerea 1).

Depunerea 1 era compusă dintr-un vas tronconic în poziție oblic-verticală cu gură în sus și o strachină-capac, așezată, cu gura în jos peste vasul tronconic.

Vasul tronconic a fost modelat cu mâna, din argilă semifină, fundul plat, cu gura ușor invazată având marginea aproape tăiată orizontal. La jumătatea înălțimii vasul este prevăzut cu două proeminențe semicirculare. Între acestea, ușor mai sus, vasul este decorat cu două perechi de segmente de brăuri verticale ușor arcuite. Este ars oxidant și are angobă brună. Dimensiuni: h= 215 mm, d_{gură}= 235 mm, d_{bază}= 100 mm.

Strachina de formă tronconică a fost modelată cu mâna, din lut în amestec cu nisip fin, cu gura invazată și marginea oblică, cu patru toarte „oarbe”, fixate pe marginea gurii și ridicate deasupra gurii. Este arsă neoxidant și are angobă de culoare neagră. Dimensiuni: h= 113 mm, d_{gură}= 365 mm, d_{bază}= 110 mm.

Depunerea 2 era compusă dintr-un fragment de strachină, găsită la NE de M.3b. A fost modelată cu mâna, din argilă semifină cu multe concrețiuni de calcar, corpul tronconic și gura ușor invazată. Este arsă oxidant, culoarea brună. Dimensiuni: h păstrată= 65 mm; d_{gură}= 255 mm.

Depunerea 3 era reprezentată de un vas așezat cu gura în jos, aflat în capătul nord-vestic al gropii, aproape de M.3a. Vasul are forma bitronconică, este modelat cu mâna, din lut în amestec cu nisip și pietricele, cu fundul plat. Partea superioară a corpului este ușor invazată, buza plată, iar în partea superioară are două toarte „oarbe”, semicirculare și doi butoni. În partea inferioară a corpului are patru proeminențe semicirculare, dispuse în cruce. Este ars oxidant. Dimensiuni: h= 172 mm; d_{gură}= 172 mm; d_{bază}= 110 mm.

Depunerea 4 este reprezentată de un picior de vas, descoperit în partea superioară a gropii. Piciorul a fost modelat cu mâna, din lut în amestec cu nisip și pietricele, are forma tronconică cu marginea bazei lată. Este ornamentat cu un brâu alveolar în partea superioară, arderea oxidantă și culoarea cărămizie. Dimensiuni: h= 94 mm; d_{bază}= 90 mm.

Depunerea 5: un fragment de rășniță, probabil de rășniță primitivă. Are forma trapezoidală, cu partea superioară ușor albiată rezultată probabil în urma utilizării. Dimensiuni: L= 310 mm; l= 145 mm; gr.= 54 mm.

M.4 (Groapă cu ofrande? Mormânt-cenotaf?, Elemente provenind din alt mormânt?).

A fost descoperită doar o strachină fragmentară (se păstrează cca. 2/3 din vas), depusă cu gura în jos, la cca. 4 m SE de M2. Recipientul a fost modelat cu mâna din argilă semifină în amestec cu nisip, avea corpul tronconic, fundul plat, cu două (?) toarte (s-a păstrat una) „oarbe”, ce depășesc gura, acoperit cu angoba neagră, ars neoxidant. Nu este exclus ca această strachină să reprezinte practic capacul urnei de la M.2.

Locuirea neo-eneolitică.

Inițial așezarea a fost locuită de purtătorii culturii Ceramicii liniare cu note muzicale, iar mai apoi de purtătorii culturilor Boian-Giulești și Precucuteni I.

Materialele culturii Ceramicii liniare cu note muzica din SE Transilvaniei și Muntenia pot fi încadrate la nivel cronologic Vinča B2. Această datare este verificată și de prezența unor importuri atribuite ceramicii liniare cu capete de note muzicale din așezările Vinča B2 de la Tărtăria și Lumea Nouă⁴. Comunitățile culturii Ceramicii liniare cu note muzicale au avut un rol important la formarea culturilor eneoliticului timpuriu, Boian, Turdaș, Iclod și Precucuteni⁵.

Cultura Boian este cunoscută în sud-estul Transilvaniei și suprapune spațiul de locuire al culturii ceramicii liniare. Materiale aparținând acestei culturi au fost descoperite în 16 stațiuni din Transilvania⁶. La nivelul fazei Giulești, a început expansiunea comunităților culturii Boian spre N, fiind ocupate zone însemnate din sud-estul Transilvaniei și sudul Moldovei. Aici au întâlnit comunități de tip liniar-ceramic târzii, aflate la începutul fazei târzii a marelui complex central-european. Din contactul acestora, de o parte și de alta a Carpaților Orientali, s-a născut o nouă sinteză, cultura Precucuteni⁷.

Cultura Precucuteni, ca mai toate culturile neo-eneolitice, a fost angrenată într-o rețea de relații directe sau indirecte cu mai multe din culturile contemporane din spațiul geografic în care s-a dezvoltat și a evoluat. Cercetările arheologice au pus în evidență astfel de relații chiar cu cultura Boian, iar apoi cu Gumelnița, care urmează după aceasta, sau cu aspectul cultural Stoicani-Aldeni-Bolgrad⁸.

Descoperirile de la Eresteghin, Ciucsângiorziu și Turia sunt importante deoarece ele diferă de etapa Precucuteni I din Moldova. Materialele din Transilvania de SE sunt de factură mai bună. Impresia pe care ne-o lasă aceste descoperiri (în special cele văzute la Turia) este geneza lor din descoperiri de tip Giulești sau elemente înrudite, de aceea credem că geneza culturii Precucuteni are loc undeva și în sud-estul Transilvaniei (Eresteghin și Turia) și se datorează unor influențe sudice⁹. Necropola dacică.

Deși s-au identificat doar trei morminte certe putem presupune că este vorba de o necropolă, cu morminte aflate la oarecare distanță unul de altul (6-10 m), înșirate pe direcția NNE-SSE. Vorbim de o necropolă întrucât toate descoperirile de morminte plane din sec. V-III a.Chr. cercetate integral, au avut un număr mare de morminte¹⁰. Acolo unde s-a descoperit doar strachina fragmentară putem presupune, mai degrabă, că este o groapă cu ofrande decât un cenotaf.

Mormintele descoperite până acum au atât caracteristici comune (s-a practicat exclusiv incinerarea, depunerile au fost protejate de structuri din lemn, toate vasele utilizate ca urne ori cu ofrande sunt modelate cu mână), cât și diferențe (oasele incinerate au fost depuse în urnă (M.2, M.3) sau în groapă (M.1), urna din M.2 era neacoperită, pe când cea din M.3 avea o strachină drept capac, numărul mare de vase cu ofrande din M.1 și M.3 și lipsa acestora din M.2, depunerea vaselor cu ofrande în poziții normale ori cu gura în jos, spargerea intenționată a unor vase, din care doar o parte s-au depus în morminte). Se poate evidenția gama redusă de tipuri de vase din morminte (vase tronconice ori bitronconice și străchini, plus un picior de la un vas), ceea ce indică o utilizare preferențială a unor tipuri de recipiente pentru practicile funerare.

Practica utilizării unor gropi rectangulare de mari dimensiuni pentru depunerea defuncțiilor incinerate la M.1 și M.3, ca și cum ar fi vorba de morminte de înhumare, este întâlnită și în necropolele getice din sec. V-III a.Chr. din afara arcului carpatic, așa cum este cazul la Poieniști (cercetări inedite, M. Babeș), la Stelnică¹¹ ori la Coslogeni (cercetări inedite, V. Sîrbu).

Pl. 53

Note:

1. Dan Buzea, *Șantierul arheologic de salvare Olteni „Cariera de nisip”*, Angustia 7, Arheologie, p. 183-226, Sfântu Gheorghe, 2002; Dan Buzea, *Sat Olteni Cariera de nisip*, în

Noi descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei. Catalog de expoziție, p. 73-80, Covasna, 2003

2. Dan Buzea, Valeriu Căvruc, *Olteni (comuna Bodoc, jud. Covasna)*, în Sarea, Timpul și Omul. Catalog de expoziție, p. 66 – 68, Sfântu Gheorghe, 2006

3. Dan Buzea, Valeriu Căvruc, *Vestigiile dacice timpurii de la Olteni. Raport preliminar*, Angustia 9, Arheologie, p. 121-154, Sfântu Gheorghe, 2005

4. Florin Drașovean, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat*, Timișoara, 1996

5. Sabin Adrian Luca, *A Short Prehistory of Transylvania (Romania)*, Heidelberg – Sibiu, 2006

6. Eugen Comșa, *Istoria comunităților culturii Boian*, București, 1974; Zoia Maxim, *Neo-eneoliticul din Transilvania*, Cluj-Napoca, BMN 19; Zolt Székely, *Ceramica culturii Boian de la Brăduț (j. Covasna)*, ACTA, p. 151-160, Sfântu Gheorghe, 2001

7. *Istoria Românilor*, vol. I, București, 2001

8. Cornelia Magda Mantu, *Cultura Cucuteni. Evoluție, Cronologie, Legături*, Memoriae Antiquitatis 5, Piatra Neamț, 1998

9. Gheorghe Lazarovici, *Din istoria străveche a Carpaților Orientali*, Angustia 1, p. 27-49, 1996

10. Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare la geto-daci (sec. V a.Chr. - I p.Chr.)*, Istros 10, 2000, p. 159-189

11. Niculae Conovici, Gheorghe Matei, *Necropola getică de la Stelnică-Grădiștea Mare (jud. Ialomița). Raport general pentru anii 1987-1996*, MCA SN 1, p. 99-144, 1999

Abstract:

Olteni village, Bodoc commune, Covasna County, is situated in the Sfântu Gheorghe Valley. The village is lying 10 km north of Sfântu Gheorghe, on both sides of the National Road 12, Brașov - Miercurea Ciuc. The Olt River crosses this village.

Starting from the prehistoric period and until nowadays people preferred to settle on the high terraces on both banks of the Olt River. The land here is favourable for agriculture and for animal breeding. An advantage of this area is the existence of a salty mineral water spring and many mineral water springs in this area. The salt water could have been used to assure the minimum need of salt for animal breeding and for human use.

The presence of the salty mineral water spring may also stand as an explanation for the large number of archaeological findings on a relatively limited area, where one may distinguish certified findings dating from the Neolithic period (The Linear Pottery Culture with musical note heads), the Aeneolithic period (The Boian - Giulești, Precucuteni I and Cucuteni – Ariușd Cultures), the Bronze Age (Noua Culture), the Second Iron Age (the Geto – Dacian Culture), the Roman Period (the Roman Camp), the post-Roman Period (the Sântana de Mureș – Cerneahov Culture), the Medieval Period (The Heretz Fortress) and the Modern Period (Plate I/1,2).

Two archaeological sites were discovered in year 2000, south from Olteni village, Covasna County. Site A is situated between the National Road 12 and the Sfântu Gheorghe – Miercurea-Ciuc railway. Within this site, during 2001 – 2006 years, excavations uncovered evidences of the Bronze Age (the Noua Culture), Dacian La Tène (4th centuries B.C.) and of the post-Roman Period (4th – 5th). Site B is situated at about 300 m west from Site A. The excavations carried out with in

this site revealed the Neo-Aeneolithic settlement and a Dacian grave (Plate II/1, 2).

The Neo-Aeneolithic settlement

In a first stage the settlement was inhabited by the Culture of linear pottery with musical notes community (Pit no. 5) and later by the Boian - Giulești and Precucuteni I communities (in the filling of the archaeological complexes the discoveries are mixed).

The communities representing the Culture of linear pottery with musical notes had an important role for the setting up of the Early Aeneolithic cultures, Boian, Turdaș, Iclod, Precucuteni. Boian Culture is well known in south - eastern Transylvania and it is overlapping the inhabitation area of the Culture of Linear Pottery. Materials belonging to this culture have been discovered in 16 settlements from Transylvania.

Precucuteni Culture has been put into gear in a system of direct or indirect relations with some of the contemporary cultures, former or even hinder, from the geographical area in which it developed and evolved.

Neo-Aeneolithic complexes from Olteni "Cariera de Nisip", Site B will be researched in future campaigns.

The Dacian Cemetery

Grave no. 2, about 10 m southwest of G.1, found 0.40m deep.

Shape: one could not make out the contour of the pit for sure, because it was at the surface and was dug in an Aeneolithic complex; however, based on the colour of the infill (brown), it was probably round.

Infill: brown sediment.

Rite: in-urn cremation, as the vessel was almost filled with strongly burned bones of various sizes; the upper part of the urn broken and collapsed inside or on the side.

Grave no. 3: double cremation tomb, in urn and in pit.

Shape: rectangular pit, close to the north-south axis, with wooden planks, now carbonized, marking the eastern and northern sides, as well as the bottom, meaning there must have been a wooden structure on the sides and the bottom.

Infill: Yellow sediment, different from the one around the pit.

Rite: cremation

Grave 3a: in-urn cremation, as the vessel is almost filled with cremation bones; it is placed in the northern-central part of the pit.

Grave 3b: in-pit cremation, with the bones deposited in the southern part of the pit, next to deposit 1.

Deposit 1: truncated vessel with a porringer-lid, placed faced down on it, both of them found in the southern end of the pit, close to the G.3b

Deposit 2: porringer fragment, found north-east of G.3b.

Deposit 3: biconical vessel found at the north-western end of the pit, close to G.3a, placed faced down.

Deposit 4: a vessel's stem found in the pit's filling at the depth of 0.55 m

Deposit 5: grinder fragments probably from a primitive grinder, trapezoidal in shape, with the upper part slightly rounded, probably wear out as a result of use.

Offering pit ? The porringer-lid of Grave 2 ?

One found only a fragmentary porringer (about two thirds of the vessel), deposited face down about 4m southeast of Grave 2. Preliminary considerations.

Grave 1 and Grave 3 might have belonged to some families high in wealth and status, given the resources

necessary for erecting the pyre and the special manner in which the tombs was fitted out.

Why are we talking about a Dacian community? Because the many ceramic recipients, found in all types of complexes and originating from at least 60 items all in all, are characteristic of the Geto-Dacian pottery of the 5th-3rd centuries B.C.

Unfortunately, from the other intra-Carpathian valleys (Hațeg, Hunedoara, Sibiu, Bârsa, Sf. Gheorghe, Ciucaș), we have very few archaeological discoveries dating back to the 4th - 3rd centuries B.C. We believe that is due to the stage of the research and the lack of a consistent and persistent program of researching these areas, because it is difficult to believe that regions so hospitable and full of rich resources could have been uninhabited for almost two centuries.

It is obvious that these vessels, that are of modest value but so useful in food preparation, were obtained from the local Dacian communities and not brought from the other side of the mountains; there is no reason to assume the existence of intense trade activities over the Carpathians (the extreme rarity of Greek imports in Transylvania is serious evidence to that end), not to mention the difficulties associated with transporting such fragile and low-grade vessels over the mountains.

In conclusion, the special importance of the discoveries from Olteni is that the varied complexes and specific inventory stand proof of the existence of a Dacian community in Transylvania in the 4th and 3rd centuries B.C. This is just one example – albeit a representative one – on how the Dacian and the Celtic communities could live together, in their respective patches.

131. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța

Punct: Capul Dealului

Cod sit: 62495.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 142/2006

Colectiv: Gabriel Custurea – responsabil, Cristina Talmațchi, Aurel Mototolea (MINAC), Costel Chiriac (IA Iași)

În toamna anului 2006 s-a desfășurat cea de a patra campanie arheologică în așezarea fortificată de perioadă medieval timpurie de la Oltina – Capul Dealului. Situat între localitățile Oltina și Satu Nou (SV Dobrogei), pe un promontoriu din apropierea Dunării, flancat la N de apele fluviului, iar la S de cele ale lacului Oltina, situl a fost semnalat încă din anul 1935 de către P. Polonic¹. Numeroasele descoperiri fortuite din acest punct, ca și din teritoriul apropiat, au determinat acordarea unei atenții sporite din partea cercetătorilor, în vederea achiziționării materialelor respective², dar mai ales inițierea săpăturilor sistematice, începând cu anul 2001. În urma documentării pe teren – desfășurată în timpul campaniilor arheologice din anii 2001-2003 – s-a stabilit că așezarea medieval timpurie de la Capul Dealului a fost apărută de un val de pământ lung de cca. 410 m însoțit, către V, de un șanț adânc de aproape 3 m și s-a apreciat că aceasta a avut, în sec. X-XI, un aport deosebit în evoluția societății din arealul apropiat³.

Din motive obiective campania din 2006 s-a desfășurat doar pe parcursul a două săptămâni (14–28 septembrie), drept pentru care săpăturile au fost concentrate în C 13–20 din S 2, unde s-a urmărit clarificarea naturii complexelor 3 și 4. Cercetările efectuate, apariția în profilul de E, în urma intervențiilor animalelor în cei doi ani în care nu s-a mai săpat, a unor cărămizi care par a indica gura unui cuptor, ca și prezența în strat a unor urme de pământ ars și cenușă, ne-au determinat să presupunem existența în cpl. 3, cel puțin în faza actuală a documentării pe teren, a unui atelier meșteșugăresc (!?).

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în numeroase fragmente ceramice specifice sfârșitului de sec. X și celui următor (printre care și patru funduri cu marcă de olar), două fusaiole, un fragment dintr-o brățară bizantină de sticlă (de culoare albastră), un împungător din os, o gresie de ascuțit, zgură de sticlă etc.

Colectivul șantierului a efectuat și cercetări de suprafață în zona localității Oltina. A fost vizat teritoriul cultivat cu viță de vie, pornind din spatele centrului de colectare a grânelor, „Comcereal”, până la drumul care coboară spre Regia Tutunului, precum și punctul „Șoseaua lui Traian”, de pe malul drept al Dunării, ultimul plasat la cca. 2,5 Km NE de așezarea fortificată. Din primul punct au fost colectate fragmente ceramice din epoci diferite (getică, romană, romană-bizantină, medieval timpurie), în timp ce în al doilea a fost identificat un fragment de zid (probabil colț) construit din blocheți fasonați și mortar, precum și fragmente de țigle și cărămizi romane.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINAC.

Note:

1. P. Polonic, *Natura* 24, 1935, nr. 7, p. 19.
2. C. Chiriac, *ArhMold.* 23-24, 2000-2001, p. 343-348; G. Custurea, *Pontica* 39, 2006, p. 415-421, cu bibliografia la zi.
3. C. Chiriac et alii, *CCA* 2003, p. 223.

Abstract:

During the fall of 2006 we have carried out the fourth archaeological campaign in the early mediaeval fortified settlement of Oltina – Capul Dealului. From objective reasons, the 2006 campaign had only two weeks (14th – 28th of September) and was focused on the complexes C13–20 from S2, where we tried to clarify the nature of the 3rd and 4th complexes.

The archaeological material discovered consists in many ceramic fragments specific to the end of the 10th century and the following one (among the fragments, we have four bottoms with potter's marks), two point bones, a fragment of Byzantine glass bracelet (colour blue), a piercing grit stone, glass stag etc.

A surface investigation was also carried out in the Oltina village area.

The discovered archaeological material is to be found in the reserves of the Museum of National History and Archaeology from Constanța.

132. Oradea, jud. Bihor

Punct: Salca (Lotus Market)

Cod sit: 26573.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 144/2006

Colectiv: Sorin Bulzan, Gruia Fazecas, Doru Marta, Radu Huza (MTC Oradea)

În luna aprilie 2006 la punctul Salca s-au desfășurat lucrări edilitare la un complex comercial. Cu acest prilej a fost supravegheată decopertarea unei suprafețe. Într-o porțiune mai restrânsă, neafectată de construcțiile fostei Fabrici de Bere, în apropierea cimitirului din cartierul Seleuș, au fost descoperite mai multe complexe aparținând unor epoci diferite. Stratigrafia surprinsă este simplă. Sub un strat de pietriș și dărâmături de la dezafectarea fostei fabrici la 0,50-0,60 m a apărut un strat negru cu vagi urme de chirpic și puțin material arheologic. Grosimea acestuia variază în jurul a 0,40 m. Sub acesta se afla lutul steril din punct de vedere arheologic. Epoca neolitică:

Toate complexele din această epocă aparțin culturii Salca-Herpaly. La 3 m de profilul sudic a suprafeței supravegheate stratul de pământ negru, în fapt humusul antic, a fost tăiat de o groapă ușor tronconică mai largă spre suprafață și mai îngustă spre fund. Pe măsură ce groapa se adâncea au fost observate tot mai consistente bucăți de chirpic cu amprente de nuiiele. La 2,40 de actualul nivel de călcare a apărut un schelet uman îngropat în poziție chircită spre stânga și orientat E-V. La această adâncime groapa avea L= 1,62 m și l_{max}= 0,80 m. Umplutura acesteia consta în pământ amestecat cu cenușă, fragmente ceramice și de chirpic. În zona sternului un vas cu decor pictat și cu picior era aruncat cu partea inferioară în sus. Prin tasare, acesta a trecut prin oasele scheletului. Scheletul bine conservat, în conexiune anatomică, pare să aparțină unei persoane tinere. Dimensiunea individului în poziție chircită măsura 1,14 de la cap la picioare. În partea dreaptă a corpului se păstrau eventuale urme de ocru. După demontarea rămășițelor umane s-a trecut la deschiderea părții inferioare a mormântului. Vasul pictat a fost descoperit întreg împreună cu două pahare și un adevărat pat de cioburi conținând fragmente de la vase întregibile sparte pe loc, ori de la altele incomplete. Vasele întregite și restaurate ulterior au relevat un repertoriu de forme bogat. Bine reprezentate sunt vasele de provizii, cupele cu picior pictate sau nu, paharele, bolurile sau castroanele specifice, mai degrabă, fazei mijlocii a culturii Salca-Herpaly. Adâncimea acestui pat de cioburi nu a depășit 0,40 m până la fundul gropii. Câteva bucăți de silex întregesc inventarul mormântului. După indiciile de până acum mormântul pare să fi fost izolat. Numărul mormintelor neolitice cunoscute până acum la Oradea Salca nu depășește 5 sau 6 complexe. În toate cazurile cunoscute acestea sunt de inhumație în poziție chircită și sunt apărute izolat.

La câțiva metri de mormânt a fost descoperită jumătatea unei locuințe adâncite de formă aprox. rectangulară cu colțuri rotunjite și alveolată în profil. Latura sud-vestică, singura păstrată complet măsura 3 m. Restul complexului intra în profilul suprafeței decopertate de către constructor. Orientarea complexului era aprox. E-V. Inventarul locuinței constă în ceramică și oase de animale. Deasupra suprafeței adâncite au apărut bucăți de chirpic de la pereții prăbușiți. Din punct de vedere stratigrafic locuința se adâncea în stratul de pământ

negru surprins pe întreaga suprafață. Partea nord-vestică a complexului era tăiată de o groapă modernă de la construcția fostei fabrici de bere.

Epoca medievală:

În imediata apropiere a mormântului neolitic a fost descoperit un cuptor, posibil menajer, surprins în L de 1,50 m și 1 m l. Forma acestuia era ovală și dispunea de o boltă înălțată 0,34 m în interiorul complexului. De pe vatra acoperită cu cenușă au fost recoltate fragmente ceramice aparținând sec. XI-XII. Cuptorul a fost săpat în humus, dar din cauza anunțării târzii a lucrărilor de excavare nu se cunosc alte detalii. Acesta a fost primul complex identificat înaintea opririi lucrărilor pentru descărcarea de sarcină arheologică.

133. Orăștie, jud. Hunedoara

Punct: Dealul Pemilor X2

Cod sit: 87647.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 123/2006

Colectiv: Ioan Marian Țiplic – responsabil, Zeno Karl Pinter, Sabin Adrian Luca (ULB Sibiu), Maria Emilia Țiplic (ICSU Sibiu), Mihai Căstăian (MCDR Deva)

Cercetările arheologice de la Orăștie-Dealul Pemilor X2¹ au fost demarate din vara anului 1992², fiind cercetate în primele două campanii (1992-1993) vestigii neolitice și 5 morminte datate în perioada de sfârșit a sec. al X-lea și început de sec. XI³. Zona în care se află necropola este situată la ENE de municipiul Orăștie și la SE de șoseaua Orăștie-Sebeș (DN 7). Punctul numit convențional X2, se situează pe a doua terasă naturală a Mureșului, cu o altitudine ce variază între 232,50 m și 234,45 și care cu o diferență de nivel de cca. 25 m, domină prima terasă, pe care s-a extins orașul și pe care s-a construit DN 7 la cota de 209,15 m⁴. Poziția geografică extrem de avantajoasă, ce oferă vizibilitate maximă asupra unui segment important al văii Mureșului, a fost unul din argumentele demarării cercetării arheologice cu caracter sistematic. Această cercetare s-a desfășurat anevoios din cauza unor permanente lipsuri financiare. În ciuda lipsei unei finanțări adecvate – cercetările arheologice fiind posibile datorită unor minime sponsorizări – au existat câteva instituții care prin generozitatea lor au permis continuarea cercetărilor arheologice într-una din cele mai importante necropole din Transilvania și ne facem datoria de onoare de a le mulțumi călduros pentru sprijinul necondiționat acordat⁵.

În vara anului 2006 s-au încheiat săpăturile în cadrul necropolei medievale timpurii fiind excavate 71 de morminte și în cele ce urmează vor fi făcute câteva observații cu caracter sintetic privind toate celelalte campanii de săpătură.

Cercetarea necropolei medievale timpurii din punctul X2 a demarat în anul 1992 prin dezvelirea primelor morminte și a continuat în următorii doi ani⁶, descoperindu-se un total de 9 morminte, după care a urmat o perioadă de pauză de 6 ani, fiind reluată cercetarea abia în anul 2000⁷. Deși desfășurate fără sprijin financiar, cercetările arheologice au fost deosebit de fructuoase⁸, fiind dezvelite 71 de morminte de înhumăție cu un inventar funerar divers⁹.

Din punct de vedere tehnic sunt necesare câteva precizări legate de tehnica de săpătură, de modalitățile de codificare

utilizate pentru numerotarea secțiunilor etc. Datorită faptului că necropola medievală timpurie a fost descoperită ca urmare a cercetărilor ce vizau dezvelirea așezării neolitice aparținând culturii Turdaș, cercetarea ei arheologică a fost continuată păstrându-se tehnica de săpătură și numerotarea secțiunilor. Toate secțiunile, efectuate în anii 1993-1994, 2000-2002, ce au dublat spre E magistrala stratigrafică au avut lungimea de 20 m și lățimea de 2 m, dar începând cu anul 2003 s-a trecut la trasarea unor secțiuni având lungimea de 10 m și lățimea de 2 m cu martor de 0,5 m între ele.

Situl turdașan a fost abordat prin trasarea unei magistrale, ce în final a măsurat cca. 350 m, necropola medievală timpurie fiind amplasată pe capătul nord-estic al sitului, fapt ce a generat dublarea secțiunilor S1, S3 și S4 ale magistralei pe direcția E-V. Utilizarea în continuare a secțiunilor cu martor de 0,5 m între ele a fost impusă și de forța de muncă mică de care s-a dispus în fiecare campanie arheologică și cu toate acestea, până în prezent au fost deschise 29 de secțiuni cu un total de cca. 660 m² suprafață dezvelită în cei 7 ani de cercetare a necropolei medievale timpurii.

În cele ce urmează sunt prezentate pe scurt campaniile arheologice începând cu anul 2001.

Campania anului 2001.

În campania acestui an au continuat cercetările în cadrul necropolei medievale timpurii și au fost dezvelite alte 12 morminte. Au fost trasate 4 secțiuni de 2 x 20 m (S25, S26, S27, S28), reușindu-se delimitarea spre V și N a necropolei.

M12–descoperit în S25, c. 9, -0,90; este distrus în cea mai mare parte de șanțul conductei magistrale de gaz, păstrându-se doar în zona tibiilor. Orientarea scheletului este NNE–SSV. Din umplutura gropii a fost recuperat un cerceț din sârmă de bronz, probabil provenit din zona parietală dar purtat în pământul răvășit al șanțului.

M13–descoperit în S26, c. 7-8, -0,62; s-a păstrat întreg, având și un inventar funerar bogat, constituit din 2 brățări, 5 săgeți și elemente de os și metalice din armătura tolbei de săgeți. Cele două brățări se aflau în zona antebrațelor, în apropierea încheieturilor, ambele brățări fiind din tipul celor cu capete deschise. Săgețile au fost depuse în mănunchi cu vârful în sus în prelungirea brațului stâng. Fiind prezente elemente din os și metalice săgețile au fost depuse în tolba din care nu s-au păstrat decât într-o stare ce nu a permis recoltarea în bune condiții a rămășițelor ei.

M14–descoperit în S26, c. 1A, -0,76; pentru cercetarea integrală a mormântului a fost practică o casetă cu laturile de 0,70 x 0,60. Scheletul se păstrează întreg, culcat pe spate și cu palmele depuse pe bazin, fiind orientat E-V, iar în zona labelor picioarelor mormântul este tăiat de o groapă contemporană. Inventarul funerar este alcătuit din 4 săgeți, 2 brățări, o gresie și un obiect din fier în zona maxilarului inferior. Săgețile sunt depuse lângă femurul drept, în zona palmară dreaptă și lângă osul brațului drept, brățările sunt de tipul celor cu capete deschise fiind descoperite pe antebrațe în apropiere de încheieturi, iar gresia era depusă pe umărul drept în zona claviculei.

M15–descoperit în S26, c. 4, -0,60; din zona labelor picioarelor intră sub profilul de E. Orientarea acestui mormânt are o deviație în raport cu celelalte morminte, fiind orientat pe direcția NNE–SSV. Inventarul funerar constă din 2 brățări, 1 inel cu placă sigilară și un șirag de mărgelă înșirate pe o sârmă din fier. Brățările se aflau pe ambele brațe în zona coatelor, inelul l-a avut probabil prins de un brâu, fiind cu o deschidere

prea mare ce ar fi făcut imposibilă purtarea lui pe deget, deoarece scheletul aparține unei fete, cel mult unei adolescente, iar șiragul de mărgelă l-a avut pe piept, fiind prins de gât.

M16–descoperit în S26, c. 9-10, -0,94 m; din zona sternului intră sub profilul de E, partea lui inferioară fiind cercetată în cadrul secțiunii S28, fiind executată o casetă care a demontat pe lungimea de 1,5 m marotorul de 0,5 m dintre secțiunile S26 și S28. Mormântul este orientat E-V și pare a fi un mormânt de bărbat adult, date fiind dimensiunile sale, dar din lipsa unui inventar funerar nu ne putem exprima cu precizie asupra acestui aspect.

M17–descoperit în S26, c. 1A, -0,53 m; pentru cercetarea sa s-a prelungit S26 cu încă un carou ce a primit denumirea de 1A. Din acest mormânt s-a păstrat doar partea inferioară începând din zona bazinului, dar și aceasta într-o stare extrem de proastă. Date fiind dimensiunile femurelor, oasele cel mai bine păstrate, se poate spune că este un mormânt de copil. Nu a avut inventar funerar.

M18–descoperit în S28, c. 10, -0,86 m; pentru cercetarea lui integrală s-a efectuat o casetă cu dimensiunile de 1,50 x 1,70 m. M18 este cel mai important mormânt din necropolă, deoarece prin bogăția și mai ales tipul inventarului funerar permite o datare mult mai strânsă a perioadei de început a necropolei. Inventarul funerar constă din: 1 tolă, săgeți, 1 topor de luptă, 1 brățară, 2 scărițe de cavalerie, 1 zăbală articulată, 4 verigi din fier și 2 cercei din sârmă de cupru. Așezarea pieselor de inventar în mormânt este următoarea: tolă se afla depusă pe umărul drept, peste ea fiind petrecute oasele brațului, în interiorul ei, cu vârful în sus se aflau vârful de săgeată, ce nu depășeau marginea tolbei și tot în tolă se afla și toporul de luptă. Brățara se afla pe antebrațul drept în apropiere de încheietura pumnului, cele două scărițe se aflau de o parte și de alta a tibiei stângi, iar în imediata apropiere se afla și o cataramă. În zona labei piciorului drept se afla depusă zăbala articulată, ce avea ca opritor o bucată de os ce era petrecută prin una din verigile de la capătul zăbalei și tot pe latura dreaptă, dar pe femur în apropierea genunchiului se afla armătura metalică din partea de jos a tolbei. Verigile de fier se aflau una în apropierea tolbei, alta pe femurul drept lângă armătura metalică a fundului tolbei, iar alte două se aflau în zona labei piciorului stâng. Cerceii, de tipul cu capetele deschise, se aflau în zonele parietale ale craniului.

M19–descoperit în S28, c. 8, -0,62 m; din zona femurelor intră sub profilul de E și datorită lipsei inventarului nu a mai fost practicat o casetă pentru cercetarea integrală a lui.

M20–descoperit în S28, c. 9, -0,62 m; aparține unui copil, probabil de gen feminin. Inventarul funerar constă dintr-un vas ceramic depus lângă femurul stâng, vas ce a fost recuperat parțial datorită stării precare în care se afla.

M21–descoperit în S28, c. 5-6, -0,72; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar a constat din 2 cercei, 2 inele, 2 brățări și 1 pandantiv globular tip clopoțel. Dispoziția lor în mormânt fiind următoarea: câte un cercel în ambele urechi, în fiecare mână, fără a se putea identifica pe care deget, se afla câte un inel, în zona antebrațelor pe fiecare se afla o brățară cu capetele ascuțite, iar pe umărul stâng, în zona claviculei se afla pandantivul globular.

Campania anului 2002.

Au continuat cercetările asupra necropolei și au fost dezvelite alte 10 morminte, crescând numărul mormintelor până la cifra de 31, cele 10 morminte fiind dezvelite în cele

patru secțiuni trasate (S29, S30, S31, S32). În privința pieselor de lemn, piele sau materiale textile lipsa acestora este justificată de aciditatea naturală a solului, care face imposibilă conservarea lor, dar putem bănuți prezența acestor materiale în legătură cu piesele de metal de care ar fi trebuit să fie atașate. În ceea ce privește obiectele din ceramică, constituite din vase depuse ca ofrandă, numărul lor a crescut, fiind descoperite alte două morminte de femei care aveau depuse, fiecare, în zona parietală stângă un vas-borcan (M24 și M27).

M22–descoperit în S30, c. 5, -0,90; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (una simplă cu capetele ascuțite și cealaltă împletită) aflate pe brațe în zona articulației cotului, 6 pandantivi (3 globulari + 3 în formă de ciupercă) așezați în șirag pe piept.

M23–descoperit în S29, -0,99; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (cu capete ascuțite) aflate pe antebrațe în zona încheieturii palmei, 11 pandantivi așezați în șirag în partea dreaptă a corpului în zona dintre bazin și humerus (probabil ornamentau părul prins în coadă) și un cercel simplu în partea parietală stângă.

M24–descoperit în S30, -0,81; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă dintr-o brățară (cu capete ascuțite) aflată pe antebrațul drept în apropierea încheieturii cotului, un inel simplu pe mâna stângă, un pandantiv (clopoțel) deasupra bazinului, 2 cercei și un vas-borcan în partea stângă a capului.

M25–descoperit în S29, -0,88; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (cu capete ascuțite) aflate pe antebrațe în zona articulației cotului, un pandantiv (ciupercă) pe humerusul drept și un șirag de mărgelă (din pastă ceramică) dispuse în șirag în zona dintre humerusul stâng și bazin (probabil fiind prinse în părul strâns într-o coadă).

M26–descoperit în S29, -0,92; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (cu capete deschise) aflate pe antebrațe în zona încheieturii palmei, un cercel simplu în partea parietală stângă, 5(?) săgeți dispuse în tolă, 2 zăbale mici care ornamentau capacul tolbei aflată pe coapsa dreaptă, întăritura metalică din partea de jos a tolbei, 5 verigi din metal (probabil provenind de la căpăstrul calului), 1 zăbală nearticulată aflată pe laba piciorului drept, 1 scăriță aflată în zona genunchiului drept, un pandantiv cordiform aflat în gură, 1 cataramă circulară în zona genunchiului stâng.

M27–descoperit în S29, -0,98; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 3 brățări (două aflate pe antebrațe în apropierea încheieturii palmei și deasupra humerusului drept în apropiere de un fragment de os ce provine de la alt braț¹⁰), bucăți de fier (ce par a proveni de la un vârf de săgeată) aflate în zona cocsului femural, 7 pandantivi dispuși în șirag în zona sternului, 1 pandantiv de tip zurgălău pe clavicula din partea dreaptă.

M28–descoperit în S31, c. 5, -1,08; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (cu capete ascuțite) aflate pe antebrațe în apropierea încheieturii palmei, 2 pandantivi (ciupercă) pe ambele clavicule, 1 cercel simplu în zona parietală stângă, 1 obiect de mici dimensiuni sub mandibulă.

M29–descoperit în S31, -0,60; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate în zona mediană a antebrațelor, 5 pandantivi (ciupercă)

dispuși în șirag în zona sternului, 1 inel pe mâna dreaptă, 1 cerceț aurit în zona parietală dreaptă, în zona falangelor mâinii drepte se află bucăți de fier din întăritura de la gura tolbei, în zona genunchiului se aflau 5(?) vârfuri de săgeată dispuse cu vârful în jos.

M30-descoperit în S31, -0,66; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare relativ bună. Inventarul funerar constă din 3 vârfuri de săgeată dispuse: unul în zona rotulei piciorului stâng, unul în partea de jos a bazinului iar a treia în zona intercostală stângă¹¹.

M31-descoperit în S32, -0, 72; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrățe în zona încheieturii cotului, 11 pandantivi globulari dispuși în șirag pe partea dreaptă între bazin și claviculă, 1 pandantiv (zurgălău) în zona sternului, 2 cerceți simpli din sârmă de argint, un inel de buclă în partea dreaptă a capului.

M32–mormânt cenotaf.

Campania anului 2003.

În campania anului 2003 au fost dezvelite alte 10 morminte (M 33 – M 42), fiind trasate încă cinci secțiuni de 10 x 2 m (S33, S34, S35, S36, S37).

M33-descoperit în S34, -0,64; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Fără inventar.

M34-descoperit în S34, -0,78; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare relativ bună. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrățe în zona încheieturii palmei, 2 cerceți simpli (nerecuperabili datorită stării foarte proaste de păstrare) și un vas ceramic depus în zona parietală stângă.

M35-descoperit în S33, -0,64; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare relativ bună. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrățe în zona încheieturii palmei, 5 săgeți depuse în mănunchi pe tibia dreaptă și cu vârfurile în jos.

M36-descoperit în S36, -0,76; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare foarte proastă. Inventarul funerar constă dintr-un cerceț simplu aflat în partea parietală dreaptă.

M37-descoperit în S36, -0,72; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare foarte proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (una cu capete ascuțite și una din sârmă împletită) aflate în zona mediană a antebrățelor, mărgelile din ceramică dispuse în șirag pe umărul drept. Mormântul a fost deranjat în zona picioarelor de două gropi care au distrus scheletul din zona genunchilor până la labele picioarelor.

M38-descoperit în S36, -0,72; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrățe, 1 pandantiv (ciupercă) pe clavicula dreaptă, 1 cerceț simplu în partea parietală dreaptă, 1 vas ceramic depus în partea stângă a pieptului.

M39 (2003, 2004) - descoperit în S39, -0,62; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrățe în zona articulației cotului, 5 săgeți depuse în mănunchi în partea dreaptă a bazinului cu vârfurile în sus, 1 săgeată în zona costală dreaptă, 1 zăbală articulată aflată pe tibia dreaptă, 1 scăriță pe tibia stângă

M40-descoperit în S37, -0,70; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din câteva obiecte metalice foarte puternic corodate ce par a fi fragmente de la o zăbală articulată, obiecte descoperite în zona genunchiului stâng.

M41-descoperit în S37/S41, -0,72; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2

scărițe (în formă de pară) dispuse în zona tibiilor, 1 zăbală articulată aflată lângă articulația genunchiului stâng, 1 brățară cu fragmente de os în apropierea labei piciorului drept, 1 cerceț simplu în zona rotulei piciorului stâng, 1 cerceț simplu în partea parietală dreaptă, 1 vârf de săgeată în zona occipitală, 1 vârf de săgeată între cele două tibii, 1 vârf de săgeată aflat în partea stângă a cutiei toracice.

M42–mormânt cenotaf.

Campania anului 2004.

În campania anului 2004 au continuat cercetările asupra necropolei medievale timpurii și au fost dezvelite alte 16 morminte, ajungându-se astfel la cifra totală de 57 de morminte dezvelite până în prezent. Au fost trasate 10 secțiuni (S37 - S46) în care au fost cercetate și 7 complexe neolitice. În ceea ce privește obiectele din ceramică (vase depuse ca ofrandă) numărul lor a crescut, fiind descoperite alte 5 morminte care aveau depuse în zona parietală stângă (M47, M54, M57) și în zona parietală dreaptă (M48, M51) câte un vas-borcan. Inventarul lui M48 și M57 conține și piese de armament și harnașament (tolbă cu săgeți, scăriță de fier, zăbală), fiind primele morminte în care inventarul funerar atribuit unui războinic este asociat cu vasul depus cu ofrandă alimentară.

M43-descoperit în S38, -0,53; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 scărițe de cavalerie amplasate pe labele picioarelor, 4 săgeți dispuse în prelungirea tibiei piciorului stâng.

M44-descoperit în S39, -0,52; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă și doar partea superioară, deoarece de la bazin în jos a fost distrus de o intervenție contemporană (în umplutura acestei gropi contemporane a fost descoperit un izolator ceramic pentru rețeaua electrică de medie tensiune). Nu a avut inventar funerar.

M45-descoperit în S40, -0,76; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă și îi lipsesc din schelet oasele brațelor și antebrățelor, coastele și oasele bazinului, dar sunt în poziție anatomică craniul și oasele picioarelor, fiind posibilă o jefuire din vechime a mormântului, ce a dus la deranjarea scheletului. Nu a avut inventar funerar.

M46-descoperit în S39, -0,92; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrățe în zona încheieturii palmei, 1 cerceț în zona parietală stângă, 2 aplici de centură descoperite în zona bazinului, 1 cataramă de harnașament aflată pe rotula piciorului stâng, 1 zăbală articulată, săgeți care se află depuse în mănunchi între tibii cu vârfurile în jos.

M47-descoperit în S40, -0,70; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 1 brățară din sârmă împletită aflată pe antebrățul drept în zona încheieturii palmei, un vârf de săgeată înfipt în calota craniană, 1 vas ceramic depus deasupra humerusului stâng.

M48-descoperit în S41, -0,98; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 1 vas ceramic depus în partea dreaptă a capului, 1 tolbă cu 7 vârfuri de săgeată așezată în zona dintre articulația cotului stâng și articulația genunchiului stâng, 1 zăbală articulată așezată în apropierea labei piciorului drept, 2 scărițe de cavalerie depuse pe labele picioarelor, 3 verigi circulare, 1 cataramă de harnașament.

M49-descoperit în S43, -0,70; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 1 cerceț

descoperit în partea parietală dreaptă, 1 pandantiv (ciupercă) pe humerusul stâng, 1 inel de deget.

M50-descoperit în S44, -0,95; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 1 brățară aflată pe antebrațul drept în zona încheieturii palmei.

M51-descoperit în S45, -0,97; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări aflate pe antebrațe în zona încheieturii palmei, un șirag de mărgelile din ceramică dispus semicircular în partea superioară a cutiei toracice, un vas ceramică cu două torți depus în partea dreaptă a capului.

M52-descoperit în S45, -0,90; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări (una din sârmă împletită și una din placă) aflate pe ambele antebrațe în zona încheieturilor palmelor și 2 cercei din sârmă subțire păstrați foarte prost (recuperabil fiind doar unul).

M53-descoperit în S45, -0,78; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări cu capetele ascuțite aflate pe ambele antebrațe în zona încheieturilor coatelor și 2 cercei din sârmă subțire.

M.54 - descoperit în S47, -0,76; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare foarte proastă, fiind vizibile doar fragmente din cutia craniană. Mormânt de copil. Nu a avut inventar funerar.

M55-descoperit în S44, -0,81; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 2 brățări cu (una din placă și cealaltă din sârmă de cupru) aflate pe ambele antebrațe în zona încheieturilor palmelor și 2 cercei din sârmă subțire (recuperabil fiind doar unul).

M56-descoperit în S47, -0,88; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Nu a avut inventar funerar.

M57-descoperit în S46, -0,92; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 1 zăbală articulată, 2 scărițe de călărie, 1 vas depus în partea dreaptă a capului.

Campania anului 2005.

În campania anului 2005 au continuat cercetările asupra necropolei medievale timpurii din acest punct și au fost dezvelite alte 8 morminte. Au fost trasate 11 secțiuni - S48 - S58.

Materialul arheologic din inventarul mormintelor este constituit din piese de metal, trebuind remarcată, în acest context, lipsa în continuare a materialului numismatic. În privința pieselor de lemn, piele sau materiale textile lipsa acestora este justificată de aciditatea naturală a solului, care face imposibilă conservarea lor, dar putem bănuși prezența acestor materiale în legătură cu piesele de metal de care ar fi trebuit să fie atașate.

M58-descoperit în S50, -0,90; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din 6 săgeți și 1 mărgea din ceramică descoperită sub mandibulă.

M59-descoperit în S49, -1,06; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul funerar constă din: 1 tolbă de săgeți păstrată foarte prost (doar părți din armătura metalică, 2 brățări, 2 scărițe, 1 zăbală simplă).

M60-descoperit în S 52, -0,54; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 2 brățări și un mănunchi de săgeți (nr. nedefinit datorită stării foarte proaste de păstrare).

M61-descoperit în S 51, -0,82; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 2 brățări, 1

cercel (păstrat în fragmente foarte mici), 3 pandantivi globulari, 1 săgeată aflată în zona sternului.

M62-descoperit în S 52, -0,58; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă dintr-un mănunchi de săgeți depuse în zona genunchiului drept.

M63-descoperit în S52, -0,70; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Nu are inventar.

M64-descoperit în S54, -0,67; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 1 colan din cupru din sârme răsucite, 1 cercel, 2 brățări (dintre care una din două sârme împletite), în zona sternului urme de oxid verde cu imprimeu de țesătură.

M65-descoperit în S54, -0,84; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 1 brățară și 1 săgeată depusă în apropierea humerusului drept.

M66-descoperit în M58, -0,50; mormânt în parte distrus la excavare deoarece nu a putut fi distinsă urma gropii. Dispunerea oaselor mari în mormânt denotă, pe de altă parte, o altă deranjare survenită în epoca înhumării sale. Inventarul constă din: 1 brățară și 1 fragment de metal (posibil de la o săgeată) descoperit lângă humerusul drept.

Campania anului 2006.

În campania anului 2005 au continuat cercetările asupra necropolei medievale timpurii din acest punct și au fost dezvelite alte 5 morminte, ajungându-se la un total de 71 morminte în cadrul necropolei medievale timpurii. Au fost trasate 6 secțiuni - S59 - S64.

M67-descoperit în S67, -1,00. scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 1 brățară și 2 săgeți.

M68-descoperit în S59, -0,80. scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 1 colan, 5 mărgelile din pastă ceramică, 1 mărgea din piatră șlefuită, 1 brățară, 1 aplică de îmbrăcăminte (păstrată fragmentar)

M69-descoperit în S59 -0,80; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 2 brățări din două sârme răsucite, 2 cercei foarte prost păstrați.

M70-descoperit în S63, -1,22; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Nu are inventar și pare a fi depus în mormânt fără tibia și peroneul stâng.

M71-descoperit în S63, -0,76; scheletul s-a păstrat într-o stare de conservare proastă. Inventarul constă din: 1 colan, 2 brățări (dintre care una din două sârme răsucite), 2 cercei.

Din cercetările desfășurate până în prezent, putem spune că avem de a face cu o necropolă în cadrul căreia mormintele sunt organizate în șiruri paralele, lucru caracteristic necropolelor medievale timpurii din prima fază a orizontului Bjelo-Brdo. Materialele descoperite în acest punct pot fi încadrate fără dificultate în perioada timpurie a evului mediu transilvănean (prima jumătate a sec. al X-lea și până la începutul sec. al XI-lea), în acest sens existând corespondențe tipologice în mai multe puncte cercetate în spațiul intracarpatic. Încadrarea tipologică și cronologică a necropolei din punct de vedere al cronologiei relative și absolute a fost făcută de Z. K. Pinter și S. A. Luca, fiind vorba de o necropolă caracteristică orizontului Bijelo-Brdo (sf. sec. X - începutul sec. XI) și față de cele afirmate de cei doi autori, pe baza descoperirilor din perioada 2000-2006, au apărut unele materiale ce aduc mai multă exactitate în ceea ce privește cronologia relativă a necropolei, cronologie ce trebuie coborâtă până în treilea deceniu al sec. X.

În perioada 1945-2000 au fost făcute numeroase descoperiri de necropole datate pe baza materialelor descoperite în sec. X-XI: Cluj-Napoca – Str. *Semenicului*¹², Cluj-Napoca – Str. *Plugariilor*¹³, Hodoni – *Pocioroane*¹⁴, Simeria Veche – *Săulești*, punctul *În Vij*¹⁵, Moldovenești¹⁶, Pîclișa¹⁷, Deva – *Micro 15*¹⁸, Ghirbom – *Gruia Fierului*¹⁹, Alba Iulia – *Stația de Salvare II*²⁰, Alba Iulia – Str. *Arhim. Iuliu Hossu*²¹. Mormintele de la E de Tisa și din Banat aparțin unor luptători din a doua generație care au luat contact cu populația locală din aceste zone și cu cultura materială a acesteia²². Inventarul mormintelor din necropolele menționate mai sus caracterizează populația ungară aflată la a doua generație în spațiul panonic; absența săbiilor, coroborată cu tipul evoluat de scărițe, cu talpa arcuită spre interior, sunt elemente care pledează pentru datarea în a doua jumătate a sec. X.

Note:

1. Rapoarte arheologice parțiale au fost publicate după cum urmează: Z. K. Pinter, S. A. Luca, *Necropola medieval-timpurie de la Orăștie-Dealul Pemilor. Punctul X2 / 1992-93*, Corviniana 1, 1995, p. 17-44; Z. K. Pinter, I. M. Țiplic, A. Dragotă, *Das frühmittelalterliche Gräberfeld im Broser Gebiet „Böhmerberg“ / Dealul Pemilor, Ausgrabungsstelle X2 (2. Teil)*, Forschungen zur Volks und Landeskunde, Band 44-45, 2001-2002 (2003), p. 115-129 și I. M. Țiplic, Z. K. Pinter, *Das frühmittelalterliche Gräberfeld in Broos/Orăștie – Böhmerberg/Dealul Pemilor X2*, Forschungen zur Volks und Landeskunde 49/2005.
2. S. A. Luca, *Așezări neolitice pe valea Mureșului (I). Habitatul turdășean de la Orăștie - Dealul Pemilor (punct X₂)*, Alba Iulia, 1997 (vezi și harta cu repartizarea punctelor numite convențional X).
3. Z. K. Pinter, S. A. Luca, *Necropola medieval-timpurie de la Orăștie-Dealul Pemilor. Punctul X2 / 1992-93*, Corviniana 1, 1995, p. 17-44; S. A. Luca, Z. K. Pinter, *Der Böhmerberg bei Broos/Orăștie. Eine archäologische Monographie*, Sibiu, 2001, s.115-132; Z. K. Pinter, I. M. Țiplic, A. Dragotă, *Das frühmittelalterliche Gräberfeld im Broser Gebiet „Böhmerberg“ / Dealul Pemilor, Ausgrabungsstelle X2 (2. Teil)*, Forschungen zur Volks und Landeskunde, Band 44-45, 2001-2002 (2003), p. 115-129.
4. Z. K. Pinter, S. A. Luca, *op.cit.*, p.17.
5. Mulțumim Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Primăriei Municipiului Orăștie, Parohiei Romano-Catolice din Deva, Asociației Ortopraxia din Orăștie, Fermei agro-zootehnice Orăștie și nu în ultimul rând zecilor de studenți care și-au efectuat practica arheologică în cadrul șantierului-școală de la Orăștie.
6. Colectivul de cercetare fiind compus la acea dată din dr. S. A. Luca și dr. Z. K. Pinter.
7. Noul colectiv de cercetare este compus din dr. I. M. Țiplic, dr. Z. K. Pinter, dr. A. Dragotă, M. Căstăian, M. E. Crîngaci Țiplic.
8. Pentru rezultatele din anul 2000 vezi pe larg Z. K. Pinter, I. M. Țiplic, A. Dragotă, *Das frühmittelalterliche Gräberfeld*, p. 115-129.
9. Z. K. Pinter, I. M. Țiplic, A. Dragotă, *Orăștie, jud. Hunedoara, Punct: Dealul Pemilor X2*, CCA 2001, nr. 139; Z. K. Pinter, I. M. Țiplic, M. Căstăian, *Orăștie, jud. Hunedoara, Punct: Dealul Pemilor X2*, CCA 2002, nr. 157; *Ibidem*, CCA 2003, nr. 135; *Ibidem*, CCA 2004, nr. 135.
10. Posibil să fie vorba despre o inhumare rituală a brațului celui care l-a răpus pe decedatul din M 27, dar inhumarea a

avut loc odată cu acesta, fiind deci o răzbunare împlinită imediat după ce a survenit moartea lui M27.

11. Probabil aceste săgeți au cauzat moartea lui M30.
12. RepCJ, p. 137.
13. RepCJ, p. 137; R. R. Heitel, *Die Archäologie der ersten und zweiten Phase des Eindrigens der Ungarn in das innerkarpatische Transilvanien*, Dacia NS 38-39, 1994-1995, p. 415.
14. Fl. Drașoveanu, D. Țicu, M. Munteanu, *Hodoni. Locurile neolitice și necropola medievală timpurie*, Reșița, 1996.
15. R. Popa, *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului*, București, 1988, p. 59.
16. G. Bako, *Despre structura socială a populației din epoca feudală timpurie de la Moldovenești*, SCIV 20, 1969, 2, p. 337-342.
17. RepAB, p. 147; H. Ciugudean, A. Dragotă, *Cercetări arheologice la Alba Iulia-Pâclișa: descoperiri hallstattiene și medievale timpurii (Campania din anul 2000)*, Apulum 38/1, 2001, p. 269-288.
18. K. Horedt, *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, p. 84, Abb. 39
19. I. Aldea, E. Stoicovici, M. Blăjan, *Cercetări arheologice în cimitirul prefeudal de la Ghirbom*, Apulum, 18, 1980, p. 151-176.
20. RepAB, p. 43; H. Ciugudean (red.), *Catalogul expoziției „Anul 1000 la Alba Iulia – între istorie și arheologie”*, Alba Iulia, 1999, p. 4-16; H. Ciugudean, A. Dragotă, *Catalogul expoziției „Civilizația medievală timpurie din Transilvania: rit și ritual funerar (sec. IX-XI), Alba Iulia, 2002, p. 10-11.*
21. A. Dragotă, *Istoricul cercetărilor*, în: H. Ciugudean, A. Dragotă, *Catalogul expoziției „Civilizația medievală timpurie din Transilvania: rit și ritual funerar (sec. IX-XI), p. 15.*
22. Lipsa monedelor vest-europene din mormintele de tip *honfoglalas* din zona intracarpatică transilvăneană vine în sprijinul tezei după care primele grupuri de războinici unguri pătrund în această abia în primele decenii ale sec. al X-lea. Pe de altă parte ar putea fi și un argument că asupra Transilvaniei se exercită control militar și politic de către un grup ce nu a fost implicat în campaniile duse de unguri spre V, grup ce ar putea fi al pecenegilor.

Abstract:

The archaeological researches performed in Orăștie – “Dealul Pemilor” X2 between 1992 and 1994, and between 2000 and 2006, lead to the discovery of a 71 graves cemetery which had a diverse funerary inventory: weapons (arrows), jewellery (bracelets, earrings and copper necklaces). The cemetery belongs, probably, to a mixed population which lived in the Mureș River Valley in the second half of the 10th century.

134. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]

Punct: Ferma 4

Cod sit: 62547.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 45/2006

Colectiv: Paul Damian, Adela Băltăc, Virgil Apostol, Nicoleta Nedelcu, Ionuț Bocan, Cristina Drăghici, Eugen Paraschiv (MNIR), Dan Elefterescu (MDJ Călărași)

Situl este amplasat paralel cu DN 3 București–Călărași–Constanța în dreptul km 132,100, la aprox. 90 m S de malul brațului Ostrov. Punctul se situează la cca. 2–2,5 km aval de castrul¹ legiunii a XI-a Claudia, cantonată la Durostorum². Cercetările periegetice efectuate în acest perimetru au pus în evidență mai multe vestigii arheologice (cuptoare, ziduri, morminte, fragmente ceramice diverse, fragmente arhitectonice, monede etc.). Tot în această zonă s-a descoperit și inscripția care atestă singurele *canabae* din Imperiul roman care poartă gentiliciul imperial —*Aeliae*. Începând din 1955 până în prezent au fost cercetate 19 cuptoare ceramice³, iar din 1997 a început cercetarea sistematică a așezării propriu-zise. Pe baza cercetărilor de teren se poate afirma că perimetrul locuirii antice însumează o suprafață de cca. 24 ha⁴. Întreaga zonă a așezării a fost puternic afectată de cultura viței de vie, astfel încât unele dintre vestigii sunt într-o stare precară de conservare. Investigațiile arheologice din perioada 1997–2005⁵ au pus în valoare cel puțin trei edificii, dintre care unul cu funcționalitate termală. Rezultatele cercetărilor arheologice din ultimii ani au pus în evidență, dacă mai era nevoie, importanța așezării de la Durostorum, și pot aduce contribuții decisive la stabilirea statutului juridic al așezării.

Cercetarea din această campanie, desfășurată numai în sectorul I *Thermae*, s-a concentrat asupra celor două complexe identificate anterior aici (edificiul termal și edificiul nr. 3⁶), având drept obiective elucidarea unor probleme de ordin stratigrafic ale edificiului termal și relația acestuia cu noile complexe identificate. Astfel, a fost continuată cercetarea în suprafețele deschise în campaniile precedente C.13 (dimensiuni actuale 45 x 3,5 m), C.14 (dimensiuni actuale 45 x 4 m).

Edificiul termal⁷ (datat în sec. II–IV p.Chr.), orientat SSE–NNV, cu o suprafață estimată de 500 m², este compartimentat în șase încăperi, dintre care trei prevăzute cu instalație de *hypocaust*. Investigațiile anterioare au pus în evidență trei faze de funcționare⁸, stabilind clar limita lui de S⁹. Cercetările din acest an au pus în evidență limita de V a edificiului termal. Este vorba de o porțiune dintr-un zid (dimensiuni păstrate L= 11 m, l= 0,56 m, h_{max}= 0,27 m), denumit convențional Z38, demantelat până la nivelul fundației (cu un posibil „gol” de intrare de 3,10 m), care mărginește și pavajul din cărămidă cercetat în campaniile anterioare¹⁰. De asemenea, au fost surprinse noi detalii constructive ale limitei de N¹¹, care indică¹² ridicarea acesteia în faza a doua de funcționare a termelor. Din punct de vedere stratigrafic se observă o „nivelare” la V de edificiul termal, care constă într-un pământ lutos de culoare galben maronie, cu pigmenți de mortar și rare materiale arheologice. Această „nivelare” a mai fost observată și în alte zone ale edificiului termal în campaniile anterioare (suprafețele C.6, C.8–12).

Edificiul nr. 3¹³ este amplasat la N de edificiul termal (orientat VSV–ENE, suprafața estimată 168 m²), până în acest moment, fiind cercetată doar partea sudică, compartimentată în patru încăperi (dintre care una absidată). Investigațiile din acest an au pus în evidență existența unui posibil portic spre N și, deci, intrarea în edificiu. În suprafața C.13 la 3,64 m, respectiv 3,42 m N de zidul Z30¹⁴ au fost surprinse două baze de piloni¹⁵ și la o distanță de 2,00 m între ele. Acestea sunt construite din pietre nefasonate, de dimensiuni medii, legate cu mortar, având în compoziție var, nisip, pietricele și mici fragmente ceramice. Între zidul Z30 și aceste baze de piloni au fost surprinse elemente ale unui nivel de călcare, care constau

dintr-o „șapă de mortar (distrusă în mai multe locuri), foarte probabil „patul de așteptare” al unui *pavimentum*.

Pe baza observațiilor stratigrafice din sondajele efectuate la N de edificiul termal, atât în interiorul încăperilor edificiului nr. 3, cât și la N de acestea, în porțiunea dintre edificiile nr. 2¹⁶ și 3 (începute în campaniile anterioare), se poate afirma că la N de edificiul termal au existat mai multe gropi, probabil cele din care s-a extras lutul pentru nivelările descrise mai sus, care ulterior au fost umplute cu cenușa provenită din edificiul termal, dar și cu material arheologic divers (foarte bogat de altfel). Această zonă a fost ulterior nivelată cu un strat de pământ, lutos, de culoare maronie, peste care a fost construit edificiul nr. 3.

La N de edificiul nr. 3, în porțiunea dintre acesta și edificiul nr. 2, au fost surprinse, urme de locuire post romane¹⁷, extinzând indicile de locuire din sec. X–XI și înspre N. Din păcate acest nivel (aflat la cota de –0,45–0,50 m) este cel mai afectat de lucrările viticole practicate în zonă. În suprafața C.14 a fost cercetată o vatră, într-o stare precară de conservare, parțial afectată de lucrările agricole (se observă în partea de E urma unei brazde de 0,15–0,20 cm lățime pe direcția N–S, iar în partea de V o sârmă de la vița de vie, care o perforează). Aceasta are o formă aprox. ovală în plan (1,30 x 1,05 m) și este construită din fragmente tegulare așezate una lângă alta (pe margini dispuse în poziție radială), peste care a fost aplicat un strat de lut (gr. 0,02–0,03 m), care a suferit arderi succesive căpătând o culoare roșiatică. La aprox. 0,30 m SV de vatră, au fost surprinse mai multe pietre (de dimensiuni medii) dispuse aprox. circular și care par a constitui un „pietrar”. În fața acestuia se observă o zonă de arsură (cenușă sau pământ afânat, de culoare cenușie cu mici pelicule de cărbune) de formă aprox. circulară (d. 1,90 m). O zonă asemănătoare a fost surprinsă și în suprafața C.13, la aprox. 1,90 m E de vatră. Din aceste zone au fost recoltate fragmente ceramice caracteristice sec. X–XI. Toate aceste date indică prezența unei locuințe ușor adâncite ale cărei limite nu pot fi deocamdată precizate.

Note:

1. Repertoriul și cercetat de arheologii bulgari, actualmente acesta este suprapus de clădiri moderne din orașul Silistra. Pentru cercetările arheologice de aici vezi R. Ivanov, G. Atanasov, P. Donevski, *Anticeniul Durostorum*, în *Istoria na Silistra*, vol. I, Sofia, 2006.
2. Ptolemeus III, 10, 5.
3. Vezi Cr. Mușeteanu, *Ateliere ceramice romane de la Durostorum*, București, 2003, p. 16–29.
4. Vezi și Cr. Mușeteanu, SCIVA 41, 1990, 3–4, p. 293–299.
5. Pentru rezultatele cercetărilor arheologice din acest sector vezi CCA 1998, p. 53–54; CCA 1999, p. 79; CCA 2000, p. 71–72; CCA 2001, p. 168–170; CCA 2002, p. 224; CCA 2003, p. 222–223; CCA 2004, p. 225–226; CCA 2005, p. 249–251; CCA 2006, p. 247–249.
6. CCA 2005, p. 225; CCA 2006, p. 248.
7. Menționăm că edificiul se găsește într-o stare precară de conservare, suferind diverse intervenții încă din antichitate, iar în anii din urmă a fost afectat de posibile sondaje arheologice la începutul sec. trecut și de lucrări agricole.
8. Starea precară în care se găsesc unele dintre ziduri (uneori demantelate până la nivelul fundației, fiind surprinse doar amprentele lăsate) ne împiedică deocamdată să stabilim

elemente de planimetrie și funcționalitate ale edificiului în cele trei faze.

9. Vezi CCA 2004, p. 225.

10. În suprafețele C.13 și C.14, în campaniile anterioare, a fost cercetat un *pavimentum*, cu dimensiunile $L_{\max} = 11,20$ m, $I_{\max} = 5,70$ m, însumând o suprafață de 72 m², posibil *palestra* edificiului termal. Vezi CCA 2004, p. 225; CCA 2006, p. 248.

11. Despre limita de N (denumit convențional Z36) vezi CCA 2006, p. 247.

12. În suprafața C.14, sub nivelul de călcare al încăperii 2 din edificiul nr. 3, o porțiune de $1,20$ m din fundația lui Z36 a fost cruțată, nefiind demantelat în totalitate. Fundația acestui zid ($h_p = 0,94$ m, $I_{\text{surprinsă}} = 0,58$ m) este construită din pietre de dimensiuni medii, fragmente tegulare, fragmente de podea de tip *opus signinum* din faza a II-a (vezi CCA 2001, p. 168–169) și este așezată pe un strat de mortar ($gr. = 0,10\text{--}0,15$ m) și un strat de prundiș ($gr.$ cercetată = $0,23$ m) bine bătătorit.

13. Despre acest edificiu, a cărui construcție distruge o importantă parte din edificiul termal, vezi CCA 2004, p. 226; CCA 2005, p. 250; CCA 2006, p. 248.

14. Zidul Z30 este limita de N a încăperilor 1 și 3.

15. Pilon 1: dimensiuni $0,80 \times 0,80$ m, Pilon 2: $0,80 \times 0,36$ m (surprins parțial fiind dispus în proporție de peste 55% în profilul de V al casetei C.13).

16. Pentru acest edificiu vezi CCA 2000, p. 71; CCA 2001, p. 169; CCA 2002, p. 224; CCA 2006, p. 251.

17. Reamintim că în campaniile anterioare, pe lângă necropola de sec. IV, au fost surprinse mai multe indicii de locuire posterioare funcționării termelor, atât în zona de E, cât și în cea de V (vezi CCA 2003, p. 223); acest nivel este cel mai afectat de lucrările agricole din această zonă.

Abstract:

The site is located parallel to the Bucharest–Călărași–Constanța road at km 132,100, on the bank of the Ostrov branch of the Danube. The site is situated approximately 2 – 2.5 km downstream from the Roman camp at *Durostorum* (Silistra). Based on the data provided by the surface research and the research proper, one can ascertain that the perimeter of the ancient settlement covers a surface of 24 ha. The systematic research of civil settlement started in 1997. The archaeological research from 1997 - 2005 has brought to light at least two buildings, one of which had a thermal function.

This year's field research, undertaken only in Sector I *Thermae*, concentrated on the two archaeological complexes previously identified in this area (the thermal building and building no. 3), with the aim of solving stratigraphical problems regarding the thermal building and its relation to the archaeological complexes newly identified.

The thermal building – the Western limit has been identified, which consists of a segment of a wall which has been dug out to the level of its foundation (with a possible "interruption" for the entrance, 3.10 m wide), that also borders the brick pavement we have researched in previous field campaigns. Also, new construction details of the northern limit have been discovered, that indicate its construction in the second phase of the baths' existence. From a stratigraphical point of view one notices a leveling west of the thermal building, made of yellow-brown clayish earth with mortar traces and rare archaeological materials. This leveling has also been noticed in other parts of the thermal building in previous field campaigns (surfaces C.6, C.8–12).

Building no. 3 is located north of the thermal building (with a WSW–ENE orientation, and has an estimated surface of 168 m²) and, up to the present moment, only its southern part (made of four rooms, of which one has an apsis) has been researched. This year's investigations have brought to light a portico to the north and, thus, the entrance in the building. We have investigated two column bases, set 2 m apart and made of unfashioned, medium-sized stones bound with mortar made of lime, sand, small stones and ceramic fragments. Between wall Z30 and the column bases we have identified elements of a treading level, that is a mortar bed (damaged in several places), probably the substruction of a *pavimentum*.

Between buildings no. 2 and 3 we have identified post-Roman dwelling traces, dated to the 10th - 11th centuries.

135. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța

Punct: Păcuilui lui Soare

Cod sit: 62547.02

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Oana Damian – responsabil (IAB), Anca Bănăseanu, Virgil Apostol (MNIR), Ștefan Bălci (UAIM București), Claudia Apostol

Efortului constructiv al Imperiului bizantin de la sfârșitul sec. X (marcat de ridicarea sau refacerea de cetăți pe cursul inferior al Dunării) i se integrează și fortificația, cu caracter inițial de bază navală, amplasată în partea de NE a insulei Păcuilui lui Soare.

Cercetarea arheologică din campania 2006 s-a concentrat, asemeni majorității celor desfășurate după anul 2000, asupra degajării unor elemente ale sistemului constructiv al fortificației insulare¹, în vederea obținerii de informații suplimentare privind în primul rând maniera de fundare a cetății, pentru realizarea unui studiu de arhitectură care să stea la baza unui proiect de conservare și punere în valoare a monumentului bizantin. Studiul viza, evident, și instalația portuară, situată pe latura de SE a cetății (deoarece la data ridicării acesteia partea navigabilă a Dunării era constituită de brațul Ostrov). Instalația portuară, cercetată în anii 60², este constituită de un debarcader cu $L = 24$ m, reprezentat de o suită de platforme de piatră care, pe măsură ce înaintează spre exterior, coboară sub forma unor trepte, fiind flancat de două turnuri rectangulare și având o intrare impunătoare spre cetate, largă de 4 m, cu o poartă confecționată din doi batanți de lemn placat cu fier; atât în dreapta, cât și în stânga acestui acces, în lățimea zidului de incintă, au fost amenajate câte trei deschideri (fante) prin care erau petrecute otgoanele folosite la legarea corăbiilor. Din cauza sedimentării nisipului, produsă cu deosebire în ultimii 200 de ani, posibilele anexe (dane, diguri) sunt acoperite cu nisip. Era necesară obținerea de informații suplimentare privind modalitatea de fundare a portului, precum și turnurile care o flanchează, ceea ce impunea degajarea vestigiilor arheologice de aluviunile masive depuse de apele Dunării în anii 70, ce împiedicau de altfel accesul la un monument arheologic și de arhitectură unic. În campania 2004 s-a reușit, prin eliminarea pământului de pe o suprafață de $21,60 \times 10,60$ m, degajarea jumătății nordice a debarcaderului în vederea înregistrării sale cu mijloace digitale, urmând ca în campaniile viitoare să se degajeze și restul. Nivelul foarte

ridicat al apelor Dunării din 2005 nu a permis continuarea operațiunii, aceasta fiind reluată în campania 2006, de-abia în luna septembrie, din cauza retragerii foarte târzii din cetate a apelor Dunării, fluviul înregistrând cote istorice. Efectul imediat și dramatic al rămănerii o perioadă îndelungată a fortificației în condiția de inundare a fost o depunere de aluviuni groasă de cca. 0,50 m pe toată suprafața cetății. Deși având rolul unei conservări primare naturale, această depunere a afectat în gradul cel mai înalt cercetarea monumentului, ceea ce fusese redescoperit în 2004 fiind din nou acoperit, dar din fericire după înregistrarea sa. Campania 2006 a urmărit degajarea părții sudice a debarcaderului și a intrării sale, precum și cercetarea turnului său sudic, doar parțial cercetat în anii 60, și studierea modalităților de fundare a monumentului. S-a deschis o suprafață de 23 x 15,50 m, în care s-a coborât până la adâncimi cuprinse între 2,20 și 4,10 m. S-au practicat totodată în extremitatea sudică și respectiv estică mai multe casete pentru descoperirea limitelor instalației portuare, ale căror dimensiunile și amplasare au fost determinate de obiectivele menționate, dar au fost condiționate de prezența copacilor din zonă (C 1 - 3,20 x 1,85 m, C 2 - 9,40 x 2,50 m, cu un martor stratigrafic de 3 m lățime între ele, și C 3 - 6 x 2 m).

S-a realizat degajarea platformelor debarcaderului, continuându-se cercetarea pentru găsirea limitei estice a acestuia, ca și pentru stabilirea extinderii spre S a turnului debarcaderului și a relației sale cu zidul de incintă.

Este necesară continuarea cercetării pentru definitivarea înregistrării monumentului, precum și pentru găsirea unor eventuale soluții de conservare și punere în valoare.

Note:

1. CCA 2001, p. 170-172; CCA 2003, p. 223-224; CCA 2004, p. 226-227; CCA 2005, p. 251-252.

2. P. Diaconu, D. Vlăceanu, *Păcuiul lui Soare, Cetatea bizantină, I*, 1972, p. 38-45.

136. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]

Punct: Sector Nord, Sector Est, Sector Vest

Cod sit: 62618.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 47/2006

Colectiv: Ghiorghe Papuc – responsabil, Constantin Băjenaru, Constantin Chera, Zaharia Covacef, Liviu Lungu, Gabriel Talmațchi, Cătălin Nopcea (MINAC), studenții Mircea Cojocă, Sebastian Drobotă, Andrei Heroiu, Radu Petcu, Constantin Șova, Dan Vasilescu (UO Constanța)

Sectorul de Nord

Ghiorghe Papuc, Liviu Lungu, Cătălin Nopcea

În cadrul campaniei arheologice din anul 2006, întreprinsă în Sectorul de Nord al cetății Ulmetum (Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța), din luna septembrie (1–30), au fost aprofundate și extinse săpăturile executate în anul trecut, făcându-se importante descoperiri și înregistrându-se progrese în stabilirea stratigrafiei Cetății.

Secțiunea „magistrală” (sau „principală”: Sp) a fost continuată, până în Sectorul de Est, oprindu-se la atingerea laturii de E a zidului de incintă. De-a lungul ei, s-a coborât la diferite adâncimi, variind între 1,50 și 2,50 m (uneori, chiar până la 3 m).

Stratul cel mai de sus, identificat încă din cercetările trecute, este cel al ultimei faze de înființare a cetății, conținând, în pământul cu urme de cenușă, numeroase fragmente ceramice integrate, cronologic, în ultimele decenii ale sec. al VI-lea p.Chr. Totodată, s-au descoperit mai multe fragmente de ziduri din piatră (sist verde dar și calcar) relativ bine alcătuite, deși legate mai ales cu pământ, orientate N-S și E-V, desigur făcând parte din resturi ale unor clădiri de anverguri diferite. Zidurile, cel puțin la acest nivel, aproape lipsesc în primele carouri (aproape porții de NV, din al cărei turn de V s-a pornit secțiunea Sp), ca să se îndesească spre E, adică spre centrul ariei cetății. Tot din acest strat provine o foarte frumoasă amforă databilă la sfârșitul sec. menționat, întreagă.

Stratul următor conține, de asemenea, urme de cenușă (pe alocuri, chiar lemn carbonizat) și este bogat în material ceramic, la o primă vedere identic, cronologic, cu materialul ceramic din stratul precedent. Aici, însă, a fost descoperit un frumos pahar (fragmentar) din sticlă, cu picior, și mai multe resturi de obiecte din fier și bronz, ca și câteva mici fragmente de monede (imposibil de descifrat). Același strat se caracterizează prin prezența unor gropi de provizii (în această campanie au apărut două), în care se aflau puține fragmente ceramice încadrate cronologic în sec. al VI-lea p.Chr. (la jumătatea sec., poate mai timpuriu). În primele carouri (lângă poarta de NV) ca și în cele din apropierea centrului ariei cetății, cenușa este fină și în strat foarte gros (0,30–0,40 m).

Sub nivelul amintit, în trei porțiuni, se remarcă prezența unor șanțuri de excavare, poate efecte ale demantelării totale a unor ziduri mai vechi. În porțiunea acoperită de c.17–21 au apărut fragmente dintr-un pavaj, mult stricat, din ceramică. Puțin mai spre E, au apărut resturile unei case prăbușite (țigle fragmentare, piatră, fragmente ceramice, alte obiecte) și urme de arsură.

Sectorul de Vest

Zaharia Covacef, Mircea Cojocă, Sebastian Drobotă, Andrei Heroiu, Radu Petcu, Constantin Șova, Dan Vasilescu

Între 31 iulie–31 august s-au desfășurat cercetările arheologice în sectorul de Vest al cetății Ulmetum. Săpăturile au fost reluate în secțiunea I (S I) și au început și în secțiunea II (S II) pe care am trasat-o paralel cu S I, la 9 m distanță de aceasta. Am fost nevoiți să lăsăm această distanță între secțiuni pentru a putea depune pământul scos din săpătură.

S II a fost trasată sub forma unor carouri de 4 x 4 m cu un martor între ele de 1 m. Nu am putut aborda în această campanie decât c.1–4 din S II.

În S I ne-am adâncit cu cca. 0,20 m sub nivelul plintei zidului de incintă. Am reușit să degajăm complet treptele scării practicate în prima curtină de pe latura de SV, dintre turnul din colțul de Vest și turnul de Vest al porții de SV. Sub vatra care fusese descoperită în campania 2005 (în c.5), distrusă peste an, am ajuns la o podină, care pornea de lângă zidul aflat în fața intrării în turn și se păstra pe o L= 3,50 m. Podina era făcută pe un strat de moloz, plin de gropi.

În c.1 al S I plinta zidului de incintă este distrusă de unul dintre zidurile perpendiculare pe incintă (numit de noi zidul

„Pârvan 1”); aici, pe un fel de podină groasă de cca. 5 cm, găsim un strat de fragmente ceramice și o cataramă din bronz.

Din săpătură recuperăm numeroase fragmente ceramice, cele mai multe foarte mărunte, provenind de la amfore, oale, ulcioare, opaițe, capace; remarcăm un fragment de ceramică stampată. În c.4 și 5 au fost găsite trei monede din bronz; a fost identificată cea găsită în c.5, la -1,30 m (față de zidul de incintă), în mortarul podinei care este de la Constantius II/Constans. Tot din c.4 recuperăm un ac din os, iar din C. 5 – jumătate dintr-o brățară din bronz și un ivăr din fier.

Săpătura din turn a dus la descoperirea unui pavaj din cărămizi și a spărturilor pilei centrale (despre care, în cercetările lui V. Pârvan, se spunea că nu există). Tot în turn au fost găsite mai multe fragmente ceramice (unele întregibile), un ac din bronz, L= 13 cm, având unul dintre capete decorat cu o pasăre; lângă acesta, pe berna turnului, o monedă de la Constantius II. O altă monedă găsită în turn este de la Valens/Valentinianus II.

În S II se lucrează destul de greu, în primul rând pentru faptul că aceasta întreține vechile șanțuri trasate de V. Pârvan, umplute între timp (90 de ani) de dărâmături, de puneri și vegetație. De peste tot am scos foarte multe fragmente ceramice, în special provenind de la amfore, toate având consistente depuneri calcaroase.

În c.2 al S II apare un zid, din calcar legat cu pământ, lat de 0,60 m, orientat NNW–SSE, care se leagă cu un altul formând un colț al construcției pe direcția SV; primul zid trece și în c.3, la ad. de 0,50 m. În profilul de NE al caroului apare un pavaj de cărămizi. În c.3, spre mijlocul caroului, la ad. de 1 m (față de nivelul actual de călcare) apare o groapă. Am curățat-o, până la ad. de 0,90 m și am constatat că în partea de NV a acesteia apare un al zid despre a cărui orientare și rost încă nu ne-am putut da seama. Cert este că din această groapă am scos materiale ceramice, tot fragmentare dar întregibile, de la vase de import – platouri, castroane, cu decor stampat.

Din c.4 al S II, care trece peste șanțul săpat de V. Pârvan oblic spre intrarea în turnul din colțul de Vest, scoatem, pe lângă o cantitate apreciabilă de fragmente ceramice acoperite de masive depuneri calcaroase, mult material de construcție mai ales țigle și olane.

Dintre descoperirile făcute în S II, în afara ceramicii, menționăm o fibulă din bronz căreia îi lipsește acul, mai multe tălpi de la cupe de sticlă, un inel din bronz, o mărgică, fragmente de lame de fier și nouă monede, deocamdată doar 4 identificate, toate găsite în c.2: la -0,80 m monedă de la Valens; la -0,90 m monedă de la Constantin/Constantius II; la -0,95 m (în colțul sudic al caroului) o monedă de la Anastasius (după reforma monetară) și la -1,90 m o monedă de la Constantin, de tipul *Gloria Exercitus*.

În stadiul actual al cercetării din sectorul de Vest al cetății Ulmetum nu putem înainta nici o presupunere privind fragmentele de construcții ce au apărut în diversele carouri: rostul lor și tipul de construcții cărora le aparțineau. [Zaharia Covacef]

Sectorul de Est

Constantin Băjenaru, Gabriel Talmațchi

Cercetarea în sectorul de E al cetății a început în acest an cu trasarea unei secțiuni magistrale de control stratigrafic (SB), plasată aprox. pe direcția N-S, perpendicular pe absida edificiului dezvelit de Vasile Pârvan în anii 1912-1913. Secțiunea este lată de 2 m și va avea o L= 150 m.

Deocamdată s-a săpat doar pe o L= 52 m (26 carouri de 2 x 2 m).

Stratigrafia rezultată în urma cercetărilor se prezintă după cum urmează:

N 1. Primul nivel sub stratul vegetal este compus mai ales din resturi de la locuințele distruse în ultima fază de locuire în cetate. Pe alocuri s-au pus în evidență fragmente ale unor podele din lut, dar în general nivelul de călcare (aflat la cca. -0,60 -0,70 m sub nivelul actual) este format pur și simplu din bătătorirea pământului. De la acest nivel pornesc două gropi (c.11-12 și 13-14) care demantelează pe porțiuni însemnate zidul unei locuințe din faza anterioară. Pe baza descoperirilor ceramice acest nivel se poate data în a doua jumătate a sec. VI. În acest moment un singur zid este funcțional cu certitudine și anume cel paralel cu incinta (la limita dintre c. 4-5).

N 2. Este nivelul surprins foarte bine pe întreaga suprafață cercetată. În c.2-4 apare o podea de lut peste care s-au prăbușit dărâmăturile unei locuințe adosate zidului de incintă. În c.5-8 apare un nivel de pământ bătătorit puternic, semn că ne aflăm în exteriorul unei locuințe. Tot aici apare o groapă de provizii în formă de clopot, foarte adâncă (deoarece intră în profilul de E, nu am putut să o golim în întregime). În c.9-17 apare o locuință cu ziduri din piatră legată cu pământ, al cărui nivel de călcare la interior este reprezentat de o podea groasă de lut, aflată la o cotă medie de -1,20 m față de nivelul actual. Un strat masiv de arsură (în care s-au conservat și bârne de lemn carbonizate) demonstrează distrugerea prin foc a locuinței și implicit a acestui nivel. În zona edificiului cu absidă (c.19-26) a fost surprins un nivel de călcare peste dărâmăturile acestuia. El corespunde unui zid de piatră legată cu pământ care aproape că nu are fundație și stă direct pe dărâmăturile edificiului. În momentul actual datarea acestui nivel în prima jumătate a sec. VI este încă incertă, deoarece există unele indicii pentru o plasare la sfârșitul sec. V – începutul sec. VI.

N 3. Nivel cu o consistentă însemnată pe întreaga suprafață cercetată. Trebuie precizat că acestui nivel îi corespund structuri de locuire care au fost abandonate în faza ulterioară, astfel că mai toate zidurile descoperite la acest nivel sunt fie rase până la temelie, fie chiar demantelate sistematic. În c. 2-4 apare o consistentă podea de lut care se lipește de un fragment de zid perpendicular pe incintă (surprins de noi în profilul de E și continuând spre c.5-6, unde s-a constatat demantelarea sistematică a acesteia). Înspre sud nivelul a fost cercetat în zona c.6-8 și 14-18, unde apare un strat de cultură de culoare cenușie, gros de cca. 0,30-0,40 m (cu nivel de călcare la -1,60 m sub nivelul actual). De asemenea, sondajul efectuat în interiorul camerei absidate a edificiului Pârvan a relevat existența unui nivel contemporan cu ceea ce s-a descris mai sus. Datarea în a doua jumătate a sec. V este asigurată de un bogat material ceramic, două opaițe și o monedă de la Leon I.

N 4. Este un nivel surprins cel mai bine în c.2-4 din apropierea incintei, adică în interiorul unei locuințe adosate acesteia. Se prezintă sub forma unei podele uniforme din lut galben la cca. -1,80 m sub nivelul actual. La 5-10 cm sub aceasta apare o altă podea, de această dată mai puțin uniformă și cu evidente urme de refaceri succesive. Între aceste două podele s-a surprins un strat subțire de arsură, iar peste podeaua finală apare un strat de arsură foarte gros. Situația ne îndeamnă să postulăm existența unor refaceri succesive în acest loc. Datarea acestui nivel, pentru care am putea decela eventual două subfaze (4 A și 4 B), este asigurată de un bogat material

numismatic în prima jumătate a sec. V. Distrugerea finală a acestui nivel este foarte violentă, așa cum denotă stratul masiv de arsură de pe ultima podea.

N 5. Nivel de locuire surprins destul de bine în c.2-4 (un strat de pământ brun-negricios ușor adâncit în pământul vegetal antic, din care s-au recuperat mai multe monede databile în perioada 383-408) și c.7-8 (strat bogat în materiale ceramice specifice celei de-a doua jumătăți a sec. IV, alături de materiale intrusive de tip Sântana de Mureș–Cernjachov). Un fapt surprinzător este însă apariția într-un moment corespunzător acestei faze a unui mormânt de înhumăție.

N 6. Este cel mai vechi nivel de locuire identificat până în prezent în interiorul cetății. A fost înregistrat deocamdată doar în c. 17-18, fiind tăiat de groapa mormântului din N 5. Cele câteva fragmente ceramice culese nu ne permit o încadrare cronologică foarte clară, dar cu siguranță sunt de epocă romană (sec. III-IV).

În privința structurilor de locuire existente în sectorul cercetat putem spune că avem de-a face deocamdată cu trei complexe:

- o locuință adosată zidului de incintă de pe latura de NE, care a funcționat în două faze (prima în sec. V, reprezentată de zidurile demantelate din c.5-6, a doua în sec. VI, printr-un nou zid, rudimentar, aproape fără fundație, care se așează se pare pe umplutura unei gropi de demantelare a unui zid mai vechi din faza I).

- locuință cu ziduri din piatră legată cu pământ, identificată în c.9-17, funcționează pe parcursul sec. VI, cu precizarea că în ultima fază (N 1) este supusă unei demolări sistematice (pe lângă cele două mari gropi de formă rectangulară mai apare și o porțiune din zidul de E - împreună cu zidul de S cu care face colț în c.17 - din care s-a extras aproape integral piatra).

- edificiul cu cameră absidată (săpat aproape exhaustiv de Pârvan în anii 1912-1913), unul din rarele construcții făcute din piatră legată cu mortar. Sondajele din interior au arătat că edificiul este mai vechi decât sec. VI, funcționând foarte probabil încă din a doua jumătate a sec. IV. Trebuie spus că fundația absidei a fost construită „la vedere” pe partea interioară, după cum o dovedește șanțul surprins împrejurul ei. Probabil este o tehnică cu rol de hidroizolație (a se vedea și scivisirea pereților cu mortar).

Gropile identificate pe întreaga suprafață cercetată (în majoritate gropi de provizii în formă de clopot) demonstrează încă o dată caracterul militar-agrar al acestei fortificații pe tot parcursul existenței sale.

Un complex într-un fel așteptat să apară (după ce colegul Liviu Lungu a descoperit în 2005 două morminte) este mormântul de înhumăție descoperit în c.17-18. Groapa acestui mormânt (de tipul cu cameră de acces și firidă laterală) taie nivelul N 6 și la rândul lui este tăiat de o groapă în formă de clopot corespunzând nivelului N 4. Prin urmare, mormântul trebuie plasat pe nivelul N 5, un lucru surprinzător dacă avem în vedere că pe acest nivel au fost puse în evidențe urme de locuire. Din păcate lipsa inventarului nu ne poate ajuta la o datare mai clară a mormântului, dar poziția stratigrafică pledează pentru o încadrare în sec. IV, cel târziu începutul sec. V.

Materialul arheologic recoltat este bogat și variat: o mare cantitate de ceramică, predominant de uz comun, dar fără să lipsească amforele și ceramica fină, opaițe, fragmente de vase din sticlă, obiecte din metal și 50 de monede din bronz (majoritatea descoperite pe nivelele N 4 și N 5), pentru care

dăm mai jos numărul de exemplare identificate (pe etape de emisie): 330-335: 1 ex. 337-361: 6 ex. 364-378: 1 ex. 383-395: 6 ex. 395-408: 16 ex. 408-423: 12 ex. 457-474: 1 ex.

Pentru campania viitoare ne propunem să continuăm cercetarea pe tronsonul sudic al secțiunii, astfel încât să avem o imagine mai clară a secvențelor stratigrafice surprinse. Ne propunem de asemenea ca pe viitor să extindem cercetarea de-a lungul curtinelor incintei și în perimetrul locuinței de sec. VI, ca și sondarea întregului edificiu cu absidă (*principia*) pentru a surprinde eventual nivele neatinse de săpătura Pârvan.

137. Pasărea, com Brănești, jud. Ilfov

Punct: La sud de sat

Cod sit: 101323.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 402/2006

Colectiv: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu – responsabil, Zambory Mihaly (MMB), Andrei Măgureanu (IAB)

Obiectivul cercetării l-a constituit eliberarea de sarcină arheologică pentru terenul proprietate privată a dlui Pența Sorin, pentru construirea unei locuințe personale.

Zona cercetată se află pe malul de NE al văii pârâului Pasărea. Situl a fost descoperit prin cercetări de suprafață în 1999¹. În zonă au mai fost efectuate cercetări arheologice în campaniile 2000-2005². Lucrările din campania 2006 s-au desfășurat pe o pantă ușoară. Au fost efectuate un număr de 7 secțiuni și 2 casete, secțiunile fiind dispuse perpendicular pe curba de nivel. Secțiunile și casețele au fost trasate atât pe suprafața edificabilă, cât și pe întregul perimetru al proprietății.

Săpătura a fost realizată manual în întregime.

Descrierea situației stratigrafice este următoarea:

- stratul vegetal, cu o gr. ce variază între 0,05-0,10 m;
- nivelul de pământ cenușiu, compact, care are o gr. de 0,30 m;
- „pământul viu”, lut galben (pentru secțiunile dinspre apă) sau lut cenușiu-verzui (pentru secțiunile depărtate de apă), fără materiale arheologice, începe în medie la -0,40 m;

Adâncimea maximă de săpare atinsă a fost de -1,50 m.

Pe suprafața secțiunilor S. 1, S. 3, S. 4, S. 5, S. 6, S. 7 și C. 2 nu au fost surprinse complexe de locuire.

Complexele arheologice aparținând unei așezări din sec. X-XI p.Chr (cultura Dridu), au fost surprinse numai în S. 2 și în C. 1.

Complexul 1, sec. X-XI (Cpl. 1)

A fost identificat în C. 1, la -0,40 m față de nivelul actual de călcare. Ca metodă de cercetare, complexul a fost secționat atât pe lungime cât și pe lățime.

Observațiile făcute pe profilul scurt al complexului arată că inițial a fost făcută o ușoară terasare a pantei și apoi a fost săpată groapa complexului. Aceasta avea o formă ușor trapezoidală în secțiune verticală. În grund, la ad. de 0,84 m, față de nivelul actual, groapa, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite, avea dimensiunile de 1,32 x 4,25 m.

La -0,84 m a apărut o dungă de arsură, care mergea pe conturul gropii. La această cotă apare și un strat format din mici grăunțe de zgură de fier.

De la -0,95 m apare un nivel de ardere superficială care, totuși, a dus la formarea cruste mai subțiri spre centru complexului și mai groasă spre capetele acestuia. Sub acest nivel era unul roșu constituit de difuziunea căldurii din complex spre exteriorul acestuia.

Pe profilul lung al Cpl. 1 s-a mai observat că cele două capete rotunde ale complexului erau mai adâncite față de restul complexului.

Din groapa Cpl. 1 au fost recoltate numai fragmente ceramice. Acestea pot fi împărțite în trei grupe:

- ceramica lucrată cu roata, arsă oxidant, de culoare cărămizie, cu urme de ardere secundară. Pasta are drept degresant numeroase pietricele. Miezul este de culoare neagră.

Ca forme se poate recunoaște oala-borcan cu corp mai zvelt, cu umeri arcuiți, dar și oala cu umerii ridicați, puternic dezvoltată, imediat după arcuirea gâtului, formând un ușor prag la trecerea de la gât la umăr.

Decorul este reprezentat de incizii orizontale dispuse pe toată suprafața corpului. Pe singurul fragment de buză descoperit, apare și un fascicol de linii în val.

- ceramica lucrată la roată, arsă reducător, de culoare cenușie sau cenușie-negricioasă. Pasta are drept degresant nisip fin. Miezul este de culoare cenușiu deschis. Aspectul este mai îngrijit ca al ceramicii arse oxidant, pasta mai compactă, fină, care permite executarea decorului realizat prin lustruire. Numărul mic al descoperirilor și starea fragmentară ne împiedică să formulăm unele considerații asupra formelor dar, unele panouri care au pereții mai groși ne indică oala de formă globulară.

Și pe această ceramică apar două tipuri de decor: linii lustruite dispuse în rețea, și linii lustruite dispuse vertical. Cele două tipuri de decor pot fi întâlnite în majoritatea așezărilor cercetate.

- a treia categorie ceramică este reprezentată de doar două fragmente. Este vorba despre o ceramică arsă oxidant, de culoare galben-portocalie, cu nisip în pastă drept degresant, fină, compactă, lustruită pe întreaga suprafață. Unul dintre fragmente este decorat cu linii incizate, dispuse orizontal, în timp ce al doilea mai poartă urmele unui slip de culoare roșie.

Analogii pentru ceramica de la Brănești-Pasărea pot fi găsite în așezările de la Dridu³, Bragadiru⁴, Bucov⁵, București-Alba⁶, București-Băneasa⁷, București-Străulești⁸, Vadu Anei⁹ sau Vâlcele¹⁰.

Drept urmare, pe baza caracteristicilor ceramicii putem considera că acest complex aparține sec. X–XI p.Chr. (culturii Dridu).

Cpl. 2

În c. 4 al S. 2 a fost identificată și cercetată o groapă menajeră. De formă ovală în grund și trapezoidală în secțiune verticală, groapa este de mici dimensiuni (0,85 m d și 0,67 m ad.).

Singurul tip de material arheologic descoperit îl reprezintă bucățile de chirpic ars.

Înclinăm să atribuim și acest complex așezării culturii Dridu, singura identificată în acest punct.

Pl. 54

Note:

1. Sandu-Cuculea 2005, p. 36-38

2. Mănușu-Adameșteanu 2002, p. 65-66; Sandu-Cuculea 2005, p. 36-46; Mănușu-Adameșteanu 2006, p. 92-93

3. Zaharia 1967, p. 82, p. 85, pl. III/11, pl. V/2,6; pl. VII/8, pl. XVI/3, pl. XVIII/2; pl. XXII/3,7

4. Mănușu-Adameșteanu 1992, p. 60

5. Comșa 1978, p. 73, p. 80, fig. 80/3; fig. 99/15

6. Mănușu-Adameșteanu 1992, p. 58

7. Mănușu-Adameșteanu 1992, p. 66

8. Mănușu-Adameșteanu 1992, p. 64

9. Teodor 2000, p. 141

10. Oprea, Corbu 2000, p. 62

Bibliografie:

M. Comșa, *Cultura materială veche românească. (Așezările din sec. VIII-X de la Bucov-Ploiești)*, București, 1978

Gh. Mănușu-Adameșteanu, *Aspecte ale culturii materiale vechi românești în lumina descoperirilor de la București (sec. IX-XI)*, CAB 4, 1992, p.57-74

Gh. Mănușu-Adameșteanu, *Brănești, com Brănești, jud Ilfov*, CCA 2002, p. 65 – 66

Gh. Mănușu-Adameșteanu, C. Bojică, A. Măgureanu, *Brănești, com Brănești, jud Ilfov*, CCA 2006, p. 92 - 93

V. Oprea; E. Corbu, *Considerații privind așezarea medieval-timpurie (sec. IX-X) de la Vâlcele (jud. Călărași)*, Ialomița 3, 2000, p. 62-63

V.Sandu-Cuculea, *Descoperiri arheologice în comuna Brănești, județul Ilfov*, București MIM 19, 2005, p. 36-60

E.S. Teodor, *Așezări din Evul Mediu Timpuriu de la Vadu Anei*, CA 11/1, 1998-2000, p. 125-170

E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria poporului român*, București, 1967

Abstract:

The archaeological excavation was made on the North-East bank of the Pasărea Valley.

Only two complexes, dated from Early Middle Ages, have been discovered. One is a garbage pit (Cpl. 2), while the other, Cpl. 1, could be the remains from a workshop.

The pottery could be dividing in three categories: red – brown with incised decorations, grey with polished decoration and orange-yellow.

Both complexes belong to the Dridu culture and could be dated in 10th–11th centuries.

138. Pecica, com.Pecica, jud. Arad

Punct: Șanțul-Mare

Cod sit: 11593.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 11/2006

Colectiv: George Pascu Hurezan - responsabil (CM Arad), Florin Drașovean, Alexandru Szentmiklosi (MB Timișoara), John M. O'Shea, Sarah Sherwood (Universitatea din Michigan, SUA), Alex W. Barker (Universitatea din Missouri, SUA)

Obiectivele cercetării: adâncirea săpăturii până la steril în suprafețele excavate în campania precedentă; extinderea în suprafață a cercetării; continuarea sondării vecinătăților sitului prin carote.

Situl arheologic Pecica "Șanțul-Mare" este situat la 9 km V de Pecica și 600 m N de albia actuală a Mureșului.

În campania 2006 a fost trasată o singură suprafață (10 x 10 m).

Bibliografie:

I. H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1978.

John M. O'Shea, Alex W. Barker, S. Sherwood, A. Szentmiklosi, *New Archaeological Investigations at Pecica-Șanțul Mare*, *Analele Banatului* 12-13, 2004-2005, p. 81-110.

Abstract:

During the summer of 2006 a collaborative team of archaeologists from Romania and the United States continued archaeological investigations at the site of Pecica "Șanțul Mare". The research is focused on social and economic changes that occur during the course of the Bronze Age within the Carpathian Basin and beyond. The specific goals of the 2006 season were: 1) to initiate the layer by layer excavation of a 10 by 10 meter block beneath the previously excavated Dacian levels on the site; and 2) to investigate the end of the Late Bronze Age sequence and determine the nature of the thick deposits separating the final Bronze Age from the later Dacian levels. A limited amount of off site testing, in the form of auger cores and geological test columns, were also undertaken.

Excavations during the 2006 season were highly productive. Working from the upper portion of the exposed Trench 1 profile from 2005, the 10 meter block was cleared and excavated in a combination of natural and arbitrary levels to expose the final Late Bronze Age surface of the site. The excavations yielded dense deposits of carbonized plant material, animal bone and metallurgical debris. Concurrent with the site excavations was a program of soil auger sampling on the site and in its environs. The coring program confirmed the existence of extensive deposits of Bronze Age materials in a number of areas beyond tell and in the encircling ditch. The 2006 season also saw the creation of a more detailed topographic map of the areas around the Pecica tell, in preparation for an ecological analysis of the site environs.

139. Piatra Neamț, jud. Neamț

Punct: Poiana Cireșului

Cod sit: 120735.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 73/2006

Colectiv: Marin Cârciumaru - responsabil, Mircea Anghelinu, Loredana Niță, Monica Mărgărit, Marian Cosac, Florin Dumitru, Valentin Dumitrașcu (UV Târgoviște), Leif Steguweit (Institut für Ur- und Frühgeschichte, Univ. din Erlangen-Nürnberg), Ulrich Hambach (Univ. din Bayreuth), Ovidiu Cârșina (CNMCD Târgoviște)

Situl paleolitic de la Poiana Cireșului se află plasat la aprox. 4 km de Piatra Neamț, pe malul drept al Bistriței, pe un mator de eroziune echivalent terasei mijlocii a râului, la poalele masivului Cernegura, în dreptul fostei baze nautice, pe drumul care leagă orașul Piatra-Neamț de anexa Doamna.

Începând cu anul 1998 și până în prezent, situl este cercetat de către un colectiv de la Universitatea Valahia din Târgoviște. Începând cu anul 2005, echipa de cercetare interdisciplinară a sitului de la Poiana Cireșului s-a lărgit prin cooptarea unor specialiști străini, de la universitățile din Erlangen-Nürnberg și Bayreuth (Germania), respectiv Aix-en-Provence (Franța).

Data fiind concentrarea și stadiul de conservare al materialului arheologic din acest sit, cercetarea întreprinsă de colectivul nostru a căutat să-și adapteze sistemul de săpătură și înregistrare în vederea atingerii unor obiective paleoetnografice. Decaparea și înregistrarea materialului arheologic s-a realizat, ca și în anii anteriori, în funcție de un punct 0 unic, în regim planimetric, pentru dezvelirea solurilor de locuire paleolitice. Săpătura se realizează fundamental în plan orizontal și este însoțită de trecerea prin sită (0,50, 0,10 cm) a sedimentului. Lipsa unei surse de apă la o distanță rezonabilă de sit interzice, deocamdată, utilizarea cernerii sub jet de apă a sedimentului. Înregistrarea fiecărui artefact se realizează pe trei coordonate (caroiaj fix 1/1m), folosește fișe de înregistrare tip, desen pe hârtie milimetrică (în culori de cod), însoțite de fotografierea cu camera digitală. Sistemul de înregistrare permite ușor organizarea și administrarea unei baze de date, ca și reconstituirea în trei dimensiuni a relațiilor spațiale. În cursul campaniei 2006, sistemul de înregistrare a materialului faunistic – a cărui recuperare se realizează sub supravegherea permanentă a specialiștilor arheozoologi) a fost îmbunătățit, prin divizarea arilor de înregistrare anterioare (1/1 m) în patru. Acest sistem permite nu numai recuperarea conexiunilor anatomice, dar crește și rezoluția cu care se poate analiza repartiția diverselor resturi osteologice. Spălarea, conservarea preliminară, marcarea și desenarea parțială a materialului arheologic (piese litice, material osteologic) se realizează pe loc, sub supravegherea specialistului în conservare. În ciuda lentorii pe care o impune săpăturii, acest sistem de conservare asigură o recuperare calitativ și cantitativ superioară a informației arheologice conservate, în particular de lotul faunistic.

Principalele obiective urmărite de campania 2006 au vizat aprofundarea cunoașterii secvenței geologice acumulate la Poiana Cireșului și continuarea cercetării sistematice a nivelelor arheologice identificate în anii anteriori, inclusiv a celor identificate prin sondaje cu carotiera în campania 2005. Totodată, s-a urmărit realizarea unei noi ridicări topografice a sitului, în sistem STEREO 70, care să asigure uniformizarea sistemului de înregistrare, în vederea trecerii, în cursul campaniilor viitoare, la un sistem de înregistrare bazat de stație totală GPS. Cercetarea secvenței geologice a urmărit doi parametri: realizarea unei noi hărți geomorfologice a sitului și a zonei sale de amplasare, respectiv descrierea riguroasă a depozitelor geologice ale întregii secvențe prezente în sit și recuperarea eşantioanelor pentru analize paleomagnetice. Cercetarea sistematică a sitului a vizat atât completarea informațiilor cu privire la nivelele culturale deja identificate (două nivele epigravettiene și două gravettiene), cât și cunoașterea nivelelor culturale încă necercetate, indicate însă de prezența cărbunelui de lemn și a fragmentelor litice în sondajele cu carotiera din campania 2005.

Reamintim că, în cursul campaniei 2005, secvența geologică și culturală de la Poiana Cireșului s-a demonstrat a fi, în urma sondajelor cu carotiera, mult mai lungă și mai complexă decât se cunoștea. În consecință, s-a impus

adâncirea și extinderea săpăturilor realizate în anii anteriori, atât pentru a permite cercetarea aprofundată a depozitelor geologice, cât și din motive de securitate a lucrătorilor. Prin urmare, secțiunea V (9 m²) - cercetată în decursul anilor 2003-2004 și extinsă în anul 2005 cu alți 9 m² către E -, a fost redeschisă în campania 2006 și extinsă cu alți 9 m² (9 carouri, numerotate de la D1 la F3). Conservarea marilor stratigrafici nu a fost considerată necesară, datorită omogenității generale a secvenței geologice.

Suprafața totală cercetată prin săpătură sistematică, la diverse adâncimi (între 0,5 și 8 m), se ridică la 27 m².

Observații geomorfologice și geologice asupra depozitului

Observațiile geomorfologice realizate în cursul campaniei 2006 au nuanțat cunoștințele anterioare cu privire la originea și natura depozitului geologic din acest sit. Astfel, acumularea de loess din perimetrul poienii s-a realizat atât în regim eolian, cât și în regim coluvial, prin redepozitarea materialului loessic adus de pe versant de doi torenți. Prezența secvențială a pietricelelor rulate sau angulare susține această interpretare. Diversele episoade de șiroire, mai active în cursul perioadelor mai umede, confirmă acest tip de acumulare. Prezența galeților rulați de cuarț în partea inferioară a depozitului (între 5 și 6 m adâncime) susține și ipoteza existenței, în zona masiv împădurită de deasupra sitului, a unei terase superioare a Bistriței, ca sursă a acestui material rulat.

În fapt, în cursul campaniei 2006, s-a reușit cercetarea exhaustivă a secvenței geologice, a cărei adâncime maximă a fost estimată, în medie la 7-8 m, în perimetrul nordic al sitului, cel în care se află concentrate urmele de locuire paleolitică. Săpătura a fost adâncită până la 8,70 (de la punctul 0). În ciuda omogenității generale a părții inferioare a depozitului, s-a putut totuși observa o ciclicitate a acumulărilor și, respectiv, spălărilor de carbonați. Acestea indică redepozitarea loessului, ca și existența unor procese de eroziune și solificare incipientă. Corelarea observațiilor geologice cu rezultatele analizelor paleomagnetice și cu rezultatele datărilor radiocarbon va permite ancorarea acestor episoade climatice în contextul schemelor de evoluție paleoclimatică regională. În stadiul actual, se poate afirma că depozitul de la Poiana Cireșului este în mare parte depus în decursul Pleniglacialului Superior, ciclurile de depunere și eroziune putând fi corelate unor oscilații climatice posterioare episodului pozitiv Hengelo. Semnătura stratigrafică a episoadelor climatice este, ca în majoritatea siturilor din zonă, foarte discretă, în particular din pricina umidității permanente și a persistenței vegetației în această zonă montană, care și explică puternicele episoade de bioturbare din partea superioară a depozitelor de pe Valea Bistriței. Cel mai clar delimitat astfel de episod aparține, după toate aparențele, complexului de oscilații calde din Tardiglaciul (Bölling-Alleröd), care, la Poiana Cireșului, afectează superficial loessul tardiglaciul preexistent în care se află nivelul epigravettian II. În absența datărilor radiocarbon, aceste interpretări rămân preliminare.

Descoperiri arheologice

Redeschiderea și extinderea secțiunii V ne-a permis, în anul 2006, continuarea cercetărilor în partea superioară a depozitului, deja cunoscută, dar și identificarea unor episoade de prezență umană anterioare celui mai vechi nivel cercetat până în anul 2005 (nivelul gravettian I, datat la 26.000 BP).

Cel mai recent nivel paleolitic, nivelul epigravettian I a fost cercetat în cuprinsul carourilor D1-F3 (extensiunea spre N a secțiunii V). Acest nivel, puternic afectat de intervenții

moderne, nu a livrat decât resturi diseminate de debitaj paleolitic (cca. 150 de artefacte), amestecate cu material litic de factură neolitică.

Nivelul epigravettian II, cercetat integral în cuprinsul carourilor D1-F3 și parțial în cuprinsul suprafeței estice (carourile A4-C6), deja săpate parțial în cursul anului 2005, a oferit, ca în fiecare an, o remarcabilă bogăție de material litic și faunistic, resturi de combustie și pete de ocră. Dintre acestea din urmă, cu totul semnificativă este cea care acoperă integral caroul C1 și se continuă în zona necercetată încă. Inventarul litic (cca. 400 de piese) realizat din menilit, silex, jasp, gresie și șist negru este dominat de resturi de debitaj, lame de dimensiuni mici sau medii, burine și lamele cu retușă marginală mărunță directă. 3 eşantioane de cărbune pentru datări radiocarbon au fost recuperate din cuprinsul structurilor de combustie descoperite. O descoperire inedită au reprezentat-o cele 5 fragmente (în medie 0,5 cm) de os plat (scapulă de ren?) incizate geometric. Din nefericire, dimensiunile acestora nu ne permit reconstituirea obiectului din care făceau parte. De asemenea, un vârf din corn a fost recuperat din acest nivel.

Nivelul gravettian I a fost identificat și în zona nordică, deși se rezumă la mai puțin de 50 de piese litice (carourile D1-F3). Cercetarea lui în perimetrul vestic nu a fost posibilă în această campanie, din pricina densității de material din nivelele superioare.

Nivelul gravettian II (4,70-5,10 m ad. de la punctul 0) continuă, spre N, în cuprinsul carourilor D1-F3. Conținutul ansamblului litic (aprox. 150 piese) este relativ omogen în raport cu informațiile anterioare, iar fauna aproape absentă, cu excepția unor mici fragmente osoase. Materia primă dominantă, gresia silicioasă, este însoțită într-un procent de 20% de silexul de bună calitate, în care sunt realizate preponderent armăturile retușate abrupt (vârfuri La Gravette fragmentare). Deși densitatea acestui nivel scade gradat către N, în raport cu masiva structură de combustie identificată în anul 2004 în carourile A2, A3, B2 și B3, resturile de combustie diseminate și materialul litic indică gr. acestui nivel (în medie, 30 cm), ceea ce confirmă ipoteza noastră inițială, cea a existenței mai multor episoade de ocupație. Din acest nivel au fost recuperați alți doi melci perforați, cu o morfologie întru-totul similară celor 10 recuperați în anul 2004.

Cu totul semnificativă este identificarea, la o adâncime de 6-6,30 m (de la punctul 0), a unui nou nivel cultural, demonstrat de prezența resturilor de cărbune diseminat, ca și a 5 obiecte litice, realizate în menilit, șist și gresie silicioasă. Deși prea puține (două gratoare, o lamă și două așchii) pentru a fi relevante tehnologic, aceste unelte pot fi prezumtiv atribuite unei orizont gravettian mai vechi. Această ipoteză nu se poate confirma, însă, înainte ca ansamblul respectiv să devină mai consistent, misiune ce revine campaniilor viitoare. O altă lentilă de concentrare a cărbunelui diseminat se înregistrează între 7,15-7,20 m adâncime (de la punctul 0). Ea nu este, însă, însoțită, de material litic, ceea ce indică și posibilitatea ca resturile de cărbune să fie rezultatul unui incendiu natural. Această posibilitate rămâne a fi verificată prin cercetări ulterioare.

Cercetările din campania 2006 au confirmat lungimea secvenței geologice și culturale de la Poiana Cireșului. În stadiul actual al cunoașterii, prezența cel puțin a unui nivel cultural aparținând paleoliticului superior (gravettian?) mai vechi decât nivelul gravettian II, datat la 26.000 BP, este certă.

În condițiile în care datarea amintită era deja cea mai veche dateare a gravettianului de pe Valea Bistriței, noile rezultate subliniază necesitatea unei reevaluări radicale a cronologiei și conținutului cultural al siturilor paleolitice din zonă. Cea mai evidentă problemă ridicată de noile descoperiri de la Poiana Cireșului o constituie, desigur, existența tehnocomplexului aurignacian în zonă, tot mai puțin susținută de cercetările curente.

Dimensiunea interdisciplinară a programului internațional de cercetare de la Poiana Cireșului este evidentă, ca și bogăția fără precedent de informații arheologice pe care acest sit le livrează an de an. Colectivul nostru intenționează extinderea acestui program de cercetare către alte situri paleolitice de pe valea Bistriței. Principala rațiune care justifică extinderea cercetărilor în acest sit și în regiune este necesitatea de a înțelege mecanismele adaptative ale vânătorilor-culegătorilor din paleoliticul superior, dar și integrarea acestor noi informații în contextul mai larg al dinamicii culturale paleolitice din Europa Centrală și de Est.

Bibliografie:

M. Cârciumaru *et. al.*, *Paleoliticul superior de la Poiana Cireșului (Piatra-Neamț). Noi rezultate, interpretări și perspective*, CA 13, 2006 (27 p., sub tipar, 2006);

M. Cârciumaru *et. al.*, *Șantierul paleolitic de la Poiana Cireșului (Piatra Neamț). O sinteză a rezultatelor recente*, Materiale și Cercetări Arheologice, (38 p., sub tipar 2006)

M. Cârciumaru *et. al.*, *Les découvertes d'art mobilier paléolithique de Poiana Cireșului-Piatra Neamț (Roumanie)*, International Symposium La Spiritualité, Université de Liège (Belgium), December 2003, ERAUL 106, Liège, 2004, p. 123-126.

M. Cârciumaru, *et al.*, *The Upper Paleolithic site of Poiana Cireșului-Piatra Neamț (North-Eastern Romania). Recent results*, Archaeologisches Korrespondenzblatt 36, 2006, p. 319-331.

Abstract:

The Poiana Cireșului Upper Palaeolithic site is located on the third terrace of Bistrița River (45 m), on the right bank of the river, 4 km from the city Piatra-Neamț. The systematic excavations here are currently carried out by an international team from Walachia University of Târgoviște (Romania), Erlangen-Nürnberg and Bayreuth Universities (Germany) and Aix-en-Provence University (France). Several interdisciplinary analyses on the sedimentological sequence, the lithic tools and the faunistic material are currently under run.

The 2006 campaign focused on the systematic excavation of the partially unknown layers previously identified through drills during the 2005 campaign. Another major objective was the sampling of the entire loessic deposit for sedimentological and paleomagnetic analysis. The first results were promising: at least one Palaeolithic cultural layer has been identified around 6 m in depth, although the toolkit is too small in order to allow a proper cultural identification (Gravettian?). Given its stratigraphical position (below the 26,000 kyr old Gravettian II) and the radiocarbon chronology currently accepted in the area, the layer may well be one of the oldest Palaeolithic layers identified on the Bistrița Valley so far.

The extension and the systematic excavation of the section V was also carried on during the 2006 campaign. Most of the work has been done for the excavation of the very rich

Epigravettian II (Old Epigravettian) layer. Among the most spectacular finds one must mention two pierced snails from the Gravettian II layer, and 5 small fragments of a geometrically incised flat bone found in the Epigravettian II layer.

140. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu

Punct: Gorgana

Cod sit: 101038.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 53/2006

Colectiv: Alexandru Vulpe – responsabil, Cristina Georgescu, Daniel Spânu, Meda Toderăș (IAB), Svend Hansen, Norbert Benecke, Reinder Neef, Agathe Reingruber (DAI-Eurasien Abteilung, Berlin), Ivan Gatsov, Lili Gatsov, Petranka Nedelcheva (NBU, Sofia); Michael Prange (B Bochum); Florian Klimscha (DAI-Orient Abteilung, Berlin); Nico Becker, Tobias Groppe, Andreas Knäpper, Ute Koprivc, Melanie Röring, Tilmann Vachta, (IAW, Ruhr-Univ., Bochum); Jürgen Wunderlich, Tina Hoppe (IPG, Univ. Frankfurt a.M.), Andrei Mocanu, Bogdan Tănăsescu (MJTA Giurgiu), Richard Ehrich, Michael Müller, Christoph Schröder, Heide Wrobel (IPA, FU-Berlin); Maria Peters (HU Berlin); Petar Zidarov (Tübingen), Irma Berdzenisvili (Tbilisi), Jorrit Kelder (Amsterdam).

A patra campanie de cercetări arheologice de la Pietrele-Măgura Gorgana s-a desfășurat în perioada 17 iulie 2006–7 septembrie 2006. Finanțarea cercetării a fost asigurată de Deutsche Forschungsgemeinschaft (Germania) și de MCC (România).

Obiectivele urmărite în această campanie au fost: reconstituirea peisajului din perioada neo-eneolitică prin studii geomorfologice al zonei; continuarea prospecțiunilor geomagnetice (începute în 2004) pe suprafața tell-ului și în zona învecinată; continuarea săpăturilor arheologice în secțiunile B și F începute în campaniile anterioare.

Tell-ul din punctul „Gorgana” se află la jumătatea distanței dintre satele Pietrele și Puieni, pe marginea terasei Dunării, la cca. 7 km de malul fluviului. Spațiul dintre terasă și Dunăre, înainte ocupat de mai multe bălți (cea mai importantă fiind Balta Pietrele), a fost „redat agriculturii” prin amenajarea mai multor canale.

Prospecțiunile geomagnetice efectuate în anii 2004 și 2005 au făcut posibilă reconstrucția structurii așezării de pe tell. Acestea au continuat și în 2006 și s-au axat în special în zona dinspre V, în luncă; și la N și E, pe terasa înaltă a Dunării, urmărindu-se completarea imaginii de ansamblu pentru întreaga zonă înconjurătoare tell-ului. Așa cum am menționat în rapoartele trecute pe suprafața tell-ului, casele erau așezate în 4-5 șiruri paralele, orientate N-S, din care cel aflat la extremitatea sudică se adapta realităților terenului, existând posibilitatea ca aceste structuri să fi fost ridicate pe terase amenajate artificial. Pe tell au fost identificate cca. 28 de case. Tell-ul era înconjurat de un șanț ce măsoară în l cca. 5 m. În zona înconjurătoare tell-ului au fost identificate mai multe

structuri (cca. 120) ce prezintă aceeași orientare cu construcțiile de pe suprafața tell-ului. Caracterul și poziția cronologică a acestor structuri rămâne deschisă discuției. Putem afirma că întregul areal a fost intens folosit pentru diferite activități și că la un anumit moment așezarea a fost mult mai întinsă. Spre SV de tell, la mică distanță a fost identificat cimitirul, ce numără peste 50 de morminte.

Cu ajutorul unei fotografii aeriene din anul 1967, pe terasa înaltă a Dunării la cca. 600 m în linie dreaptă de tell a fost identificată o structură circulară ce măsoară între 130-170 m în diametru. A fost efectuată o perieghetză în această zonă în cadrul căreia au fost culese materiale arheologice încadrabile în epoca bronzului, La Tène, medievale și moderne. Pentru confirmare au fost efectuate cercetări geomagnetice pe zona neafectată de culturi agricole, care au indicat prezența unei structuri arse, probabil o fortificație.

Pentru reconstituirea mediului geografic preistoric, o echipă de geografi de la Universitatea din Frankfurt au efectuat o serie de foraje pornind de pe tell, zona înconjurătoare tell-ului și continuând în lunca Dunării. Scopul acestor foraje este obținerea informațiilor asupra cursurilor de apă sau a bălților existente în preistorie, prin analiza sedimentelor. Un prim rezultat constă în observația că, din preistorie până în prezent lunca Dunării a fost sedimentată cu material aluvionar de 6 m înălțime.

În anul 2002 au fost curățate și documentate profilele a ceea ce părea a fi o intervenție recentă pe suprafața tell-ului. Anul acesta s-a observat că ceea ce a fost numit inițial cu sigla de "suprafața A" este de fapt una din secțiunile săpate de Dumitru Berciu în anii 1943 și 1948. Astfel, în suprafața A pe o L = 4 m au fost curățate profilele de N și S pentru verificarea și documentarea acestora, în vederea corelării cu informația publicată de Dumitru Berciu în raportul din Materiale și Cercetări Arheologice din anul 1956. S-a putut observa astfel, o zonă cu pământ de umplutură provenit de la săpătura veche a lui Berciu, dar și o aglomerare de bulgări de chirpic, care provin probabil de la dărâmătura unei locuințe incendiate. La curățarea profilului au fost recoltate o dăltiță din piatră, o rășniță și o statueta fragmentară din lut.

Suprafața B

În suprafața B (9/16 m) s-a continuat cercetarea celor două structuri de locuire nearse și a spațiului ce le delimitează.

Locuința din partea vestică a secțiunii B își păstrează conturul și dimensiunile anterioare. Am putut surprinde în plan foarte clar pe o L = cca. 5 m peretele de N al locuinței (P06B289), și pe o L = 6 m peretele vestic (P06B274) al structurii de locuit. Pereții de S și de E (P06B292) sunt deteriorați, dar s-a putut totuși observa traiectoria acestora. Nu s-au surprins pereți în elevație. Anul acesta a fost identificat ultimul nivel de călcare al locuinței prin bucăți de lemn așezate aprox. pe aceeași axă ca și locuința. În acest ultim nivel al locuinței (P06B290) a fost descoperit un depozit de lame de silex, precum și resturile al unor structuri nearse. În partea sud-estică a structurii de locuit s-a cercetat o vatră de formă pătrată (cca. 1,10 x 1,10 m) cu patru nivele de refacere (P06B286). Din inventarul recoltat se remarcă statuete din lut și os, unelte din os și piatră, unelte din silex, obiecte din cupru. Structura de locuit nearsă din partea vestică a secțiunii B a fost cercetată în întregime.

Peretele estic al locuinței (P06B263) a putut fi urmărit pe o L = 9 m (cu o întrerupere de 1 m), gr. acestuia fiind de cca. 0,60 m. În partea sudică a locuinței a fost surprins pe o L = 4,50 m,

un alt perete nears (P06 B279) cu gr. de cca. 0,60 m. Acest perete orientat E-V, se unește perpendicular cu peretele estic al locuinței; și a fost interpretat ca aparținând de amenajarea interioară a spațiului de locuit. S-a putut observa de asemenea și traseul peretelui vestic al locuinței, care este "dublat" spre V de o zonă săracă în descoperiri de materiale arheologice, probabil un culoar de acces. În arealul locuinței estice au fost cercetate mai multe contexte arheologice, aparținând ultimelor secvențe de locuire. În partea de SV a locuinței s-a cercetat o vatră supraînălțată, cu două nivele de refacere (P06B217); iar în jurul vetrei a fost identificată în plan o zonă interpretată ca spațiu de lucru datorită inventarului descoperit (rășnițe, topoare de silex, fusaiole). În partea nordică a locuinței a fost cercetată o instalație rectangulară din lut nears (P06B261) cu dimensiunile de 0,60 x 1 m, cu pereții de 2-3 cm gr. care face parte din structura unui război de țesut. Au fost descoperite 23-24 de greutatea de lut nears, dispuse pe două șiruri paralele orientate N-S, unelte de os, silex. În partea centrală a locuinței s-a observat o zonă rectangulară (3,50 x 4,50 m) cu foarte multă cenușă și pigment de cărbune (P06B281), dar destul de puțin material arheologic. În partea estică a secțiunii a fost surprinsă ultima secvență a vetrei cercetate în anul 2004, fiind surprins nivelul de călcare datorită unei zone cu multă ceramică spartă pe loc (capace, vase de dimensiuni mici și mijlocii), rășnițe din piatră, unelte din silex. De asemenea, cercetarea acestei structuri de locuit începută în anii precedenți a fost finalizată.

Și în zona care delimitează cele două structuri de locuit din suprafața B s-a surprins ultima secvență. Aceasta constă dintr-o depunere de pământ gri cu bucăți de lemn putrezit, unele atingând L = 0,50 m. Dintre materialele arheologice recoltate se remarcă o figurină plată din os cu un cercel de cupru la urechea dreaptă și cu un șirag de mărgelă mici în zona gâtului. S-au mai recoltat unelte din os, piatră, obiecte din cupru. Și acest spațiu a fost cercetat integral.

După finalizarea cercetării acestor contexte, în toată suprafața B s-a săpat într-un strat de pământ relativ uniform de culoare brună, cu gr. de 0,30-0,45 m, materialul arheologic fiind sporadic. În acest strat de pământ nu au fost identificate complexe arheologice. După epuizarea acestui strat de pământ au început să se contureze limitele unor construcții cu pereții nearși, ce urmează a fi cercetate în campaniile viitoare. Suprafața F

În suprafața F (8 x 11 m) s-a continuat cercetarea structurilor de locuire și a spațiilor intermediare dintre acestea (interpretate ca spații de acces), identificate în campania precedentă. De asemenea, suprafața F a fost extinsă către S cu cca. 4 m în vederea surprinderii structurilor de locuire aflate în imediata vecinătate a pantei meridionale a Măgurii Gorgana. Inițial cele două suprafețe ("noua" și "vechea" suprafață F) au fost separate printr-un maror demontat într-o fază ulterioară a săpăturii, desigur, după documentarea profilelor.

În extremitatea de V a "vechii" suprafețe F a fost surprinsă parțial o locuință constituită din trei complexe distincte (P06F309, P06F310 și P06F312), dintre care cel de N și cel de S se prezintă sub forma unor masive aglomerări de bulgări de chirpic, rezultatul probabil al prăbușirii unor pereți constituiți din structuri de pari și nulele încărcate cu pământ și expuși unei intense incendieri. Cel de al doilea complex, aflat în partea centrală a acestei locuințe, conține un sol brun cu numeroase particule de chirpic ars și cenușă, și pare să fi constituit umplutura unui spațiu intermediar dintre părțile de N și de S ale

locuinței. Din inventarul locuinței compuse din complexele P06F309, P06F310 și P06F312 fac parte numeroase fragmente ceramice disparate, câteva vase întregi sau întregibile (se distinge o strachină din pastă arsă la roșu și lustruită), vase miniaturale și câteva mici unelte de os și silex.

În zona centrală și de E a suprafeței F au fost surprinse resturile unei alte locuințe separate de cea descrisă mai sus printr-un spațiu de acces și circulație (denumit inițial complexul P06F311) orientat aprox. N-S și care prezintă o l= aprox. 2,5–3 m. Ca și în campaniile precedente, în umplutura acestui spațiu de acces au fost identificate numeroase fragmente ceramice și cochilii de scoici, unelte de piatră (pietre de ascuțit și câteva lame de silex), câteva piese de cupru, vase miniaturale și figurine din os. Tot aici au fost identificate resturi de bărne de lemn putrezit, rar incendiate, presupuse ca provenind din suprastructura prăbușită a locuințelor învecinate.

Cea de a doua locuință (locuința "centrală") din "vechea" suprafață F a fost descoperită pe aproape întreaga ei întindere, cu excepția părții de N care se continuă în profil. Dacă limita de V a resturilor acestei locuințe a putut fi determinată cu oarecare greutate, în partea de E, a fost surprins un șir de cinci gropi de pari, orientat aprox. N-S și care se situează tocmai în zona de învecinare dintre mai multe contexte conținând bulgări masivi de chirpic roșu, incendiat (P06F324, P06F350, P06F362, P06F366, P06F370), interpretate ca resturi ale unor pereți prăbușiți către interiorul locuinței și un culoar de acces (orientat tot N-S), surprins în extremitatea de E a suprafeței F, similar celui menționat anterior.

De asemenea, către S, resturile de pereți incendiați ai locuinței (P06F316, P06F362, P06F370 ș.a.) se delimitează relativ clar de un alt culoar de acces orientat de această dată E-V, și care separă această locuință de o alta identificată în "noua" suprafață F.

În interiorul locuinței centrale din "vechea" suprafață F au fost identificate trei contexte interpretate ca amenajări casnice: o vatră supraînălțată (P06F336) situată în partea central-vestică a locuinței; o amenajare de formă rectangulară (P06F321) situată în partea de NE a locuinței, probabil infrastructura unui război de țesut; această interpretare a fost sugerată de identificarea mai multor greutateți de război de țesut în partea de N a locuinței. În colțul de SE al locuinței, sub un strat de dărâmătură format din bulgări masivi de chirpic incendiat a fost identificat un cuptor de plan patruleter (P06F375) care nu a putut fi cercetat în întregime, ci a fost documentat fotografic și în desen, ulterior suportând și o intervenție de conservare preventivă *in situ*, urmând să fie cercetat exhaustiv mai târziu.

Din inventarul locuinței "centrale" fac parte numeroase fragmente ceramice neîntregibile, dar și recipiente de dimensiuni medii și mici, unelte de os, piatră și silex, câteva podoabe de cupru și os, figurine de os, vase miniaturale, greutateți de război de țesut ș.a. Într-unul dintre contextele aparținând zonei de N a locuinței "centrale" (mai precis P06F366) au fost identificate în poziție secundară câteva oase umane fără conexiune anatomică (un humerus și un fragment de femur, un fragment de mandibulă și dinți, aceștia din urmă arși secundar).

În "noua" suprafață F (prelungirea către S a "vechii" suprafețe F) au fost identificate resturile unei alte locuințe afectate în bună măsură de eroziunea pantei Măgurii Gorgana. Singura limită bine conturată a acestei locuințe corespunde

laturii ei nordice. Aici au fost identificate resturile în elevație (cca. 0,20-0,30 m) ale bazei unor pereți de chirpic, la care a fost adosată în partea de E o structură rectangulară – o posibilă instalație pentru foc ridicată pe un soclu de pământ galben. La N de aceasta au fost descoperite cca. 10 recipiente ceramice de dimensiuni mici și mijlocii, un topor de silex și o rășniță de piatră. Peretele nordic a fost surprins pe o L= cca. 5 m; majoritatea resturilor acestuia s-au prăbușit către S, acoperind resturile a 3 vase de mari dimensiuni, numai parțial întregibile. Alături de acestea, au fost descoperite mai multe castroane și capace de dimensiuni mijlocii. La limita de V a locuinței, deasupra prăbușirii pereților de chirpic ars s-au identificat trei castroane de mici dimensiuni. Din inventarul locuinței mai fac parte: un ac de cupru cu cap rombic, o figurină de os cu cap triunghiular, cca. 15 greutateți de lut și alte unelte din piatră și os.

În acest an, în prelungirea către S a suprafeței F, au fost identificate resturile în elevație ale unei structuri rectangulare, posibilă instalație pentru foc. Această structură se prezintă într-o stare de conservare deosebit de precară și necesită intervenții de urgență *in situ*, pentru menținerea unei coeziuni a materiei care să permită continuarea săpăturii și a studiului. De aceea s-au demarat intervențiile de consolidare a suprafeței afectate.

Studiul materialelor osteologice din tell-ul de la Măgura Gorgana indică un tip de subzistență bazat atât pe vânătoare (mistreț, iepure), pescuit cât și pe creșterea animalelor domestice (porc, oaie, capră). Studiul resturilor paleobotanice încearcă reconstituirea modului de subzistență a comunității gumelnițene de la Măgura "Gorgana" prin utilizarea diferitelor tipuri de plante. Astfel, pe lângă resturile de cereale au fost identificate și resturi macrobotanice ce provin de la fructe sălbatice. Pentru efectuarea analizelor metalografice a obiectelor de cupru descoperite au fost recoltate mostre din 31 de piese. Totodată, se încearcă identificarea sursei de materie primă, precum și obținerea mai multor date privind procesul metalurgic.

În vederea efectuării de analize ^{14}C din ambele suprafețe (B și F) au fost prelevate probe de cărbune și oase din diferite contexte arheologice, probe ce vor fi analizate în laboratorul de la Berlin.

Materialul arheologic recoltat a fost spălat, marcat și analizat din punct de vedere statistic și tipologic în întregime. Ceramica analizată în cei 4 ani de cercetări numără peste 382 de vase întregi, într-o varietate mare de forme, au fost recoltate peste 200000 de cioburi, cântărind 4,2 t; peste 100 de statuete antropomorfe și zoomorfe, 4092 piese de silex, 511 unelte de os și corn, 111 piese de cupru, peste 100 de topoare din piatră, cca. 80 de greutateți de țesut și multe rășnițe de piatră întregi sau fragmentare. Toate materialele au fost înregistrate în baza de date a proiectului, fotografiate, descrise și desenate în cursul desfășurării campaniei. Materialele arheologice descoperite în cele 4 campanii de săpături arheologice sunt păstrate în depozitele IAB.

PI. 55

Bibliografie:

Hansen S., *Kleine Körper, große Ideen - Statuetten aus der kupferzeitlichen Tellsiedlung Măgura Gorgana bei Pietrele an der Unteren Donau*, Homage to M. Garašanin, Beograd, 2006, 433-447.

Hansen, S., Dragoman, A., Reingruber, A. *Pietrele: ein kupferzeitlicher Tell in Muntenien/Rumänien*, Das Altertum 48, 2002, 161-189.

Hansen, S., Dragoman, A., Benecke, N., Görsdorf, J., Klimscha, F., Oanță-Marghitu, S., Reingruber, A., *Bericht über die Ausgrabungen in der kupferzeitlichen Tellsiedlung Măgura Gorgana bei Pietrele in Muntenien/Rumänien im Jahre 2002*, Eurasia Antiqua 10, 2004, 1-53.

Hansen, S., Dragoman, A., Reingruber, A., Benecke, N., Gatsov, I., Görsdorf, J., Oanță-Marghitu, S., *Der kupferzeitliche Siedlungshügel Pietrele an der Unteren Donau. Bericht über die Ausgrabungen im Sommer 2004*, Eurasia Antiqua 11, 2005, 341-393.

Hansen S., Dragoman A., Reingruber, A., Benecke, N., Gatsov, I., Hoppe, T., Klimscha, F., Nedelcheva, P., Song, B., Wahl, J., Wunderlich, J. *Pietrele. Eine kupferzeitliche Siedlung an der Unteren Donau. Bericht über die Ausgrabung im Sommer 2005*, Eurasia Antiqua 12, 2006 (sub tipar).

Oanță-Marghitu, S. și Dragoman, A., *Pietrele*, CCA 2003, 267-271.

Vulpe, A., Hansen, S. et al., *Pietrele*, CCA 2003, 229-30, 446.

Zusammenfassung:

Während der vierten Grabungskampagne wurden in Pietrele die Tätigkeiten der Vorjahre fortgeführt, zu denen die geomagnetische Prospektion, die Landschaftsrekonstruktion, die Ausgrabung auf dem Tell, die Fundbearbeitung sowie die archäobotanische und archäozoologische Auswertung gehören.

Die Ergebnisse der Geomagnetik sind auf Abb. 1 zu sehen: die Siedlung beschränkte sich demnach nicht nur auf den Tell, sondern auch auf das direkte Umfeld und war somit viel größer und komplexer als ursprünglich angenommen. Auf einem Satellitenbild aus dem Jahr 1967 ist auf der Hochterrasse, ca. 600 m vom Tell entfernt, eine Kreisgrabenanlage zu erkennen, die möglicherweise aus dem Neolithikum stammt.

Die Auswertung von Bohrkernen zur Rekonstruktion der prähistorischen Landschaft ergab, dass die Donauaue von fließenden und stehenden Gewässern durchzogen war und seit der Kupferzeit um über 6 m aufsedimentiert wurde.

In Fläche B von 2002 wurde 2006 die Unterkante jenes Bauhorizontes erreicht, in welchem ortskonstant errichtete Gebäude von schmalen Gassen getrennt waren. Es scheint sich nun ein neues Siedlungsbild abzuzeichnen. In Fläche F wurde ein Horizont mit stark verbrannten Häusern erreicht; dieses Areal wurde nach Süden hin erweitert, so dass in der nächsten Kampagne auch die südlichste der Häuserzeilen erfasst werden wird.

Die Fundstatistiken verzeichnen zusätzlich zu den 380 vollständigen Gefäßen ca. 200.000 Scherben, über 4000 Silexartefakte, über 100 anthropo- und zoomorphe Figurinen, 111 Kupfergegenstände, 511 Knochen- und Geweihartefakte und über 100 Steinbeile (vgl. Abb. 4-7). Alle Funde werden in den Lagerräumen des Instituts „V. Pârvan“ in Bukarest aufbewahrt.

Archäometrische Ergebnisse erlauben die Datierung der obersten Ablagerungen in die Zeit zwischen 4500 und 4250 v.Chr.

141. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău

Punct: Gruia Dării

Cod sit: 48539.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 26/2006

Colectiv: Valeriu Sîrbu – responsabil, Stănică Pandrea (M Brăila), Sebastian Matei (MJ Buzău), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (FIB), Diana Dăvâncă (profesoară-Dobra, jud. Hunedoara), Lazăr Nicolae (profesor-Amara, jud. Ialomița)

Situl, aflat pe un promontoriu de formă ovală cu înălțimea absolută de 534 m, are spre E o zonă abruptă, pe laturile de S și N existând terase amenajate, cu pante abrupte spre platou, iar spre V, partea ușor accesibilă, a fost cel mai puternic fortificată. Pe această înălțime, care conferea o bună protecție naturală și o excelentă vizibilitate spre câmpie, s-au descoperit și vestigii din eneolitic (cultura Cernavoda Ic și Cucuteni B), din epoca bronzului (cultura Monteoru) și din sec. IV–III a.Chr, dar cele mai impresionante complexe cercetate datează din sec. I a.Chr – I p.Chr, când aici a existat o incintă sacră fortificată cu zid din piatră fasonată.

În campania din 2006 s-a continuat cercetarea în interiorul incintei, secțiunile S7, S8, S13 și S21, și în zona fortificației, secțiunea S24. De asemenea, anul acesta au fost trasate două secțiuni pe Terasa 1, aflată la SSE de platou.

Fortificația.

În această campanie săpăturile au continuat doar în S24, dar încă n-au fost finalizate, astfel că și observațiile noastre sunt preliminare. Trasarea acestei secțiuni în zona cea mai înaltă, de SV, a fortificației, cu speranța că aici vestigiile zidului s-au păstrat cel mai bine, s-a dovedit a nu corespunde realității. Aici stânca nativă este cea mai înaltă, vestigiile zidului fiind, însă, slab păstrate fiindcă aproape toate dalele paramentelor au fost luate deoarece ele erau ușor accesibile. Aici stânca nativă, cu aspect foarte accidentat, cu piscuri și cuvete, se înalță mult, de la SV spre NE, acesta fiind motivul pentru care dacii au ridicat zidul în această zonă S-au evidențiat, clar, cele două faze ale fortificării. Deși din zidul din ultima fază s-a păstrat doar primul rând de dale din fundație, mai ales din paramentul interior, s-au putut face câteva observații: el avea o lățime de cca. 2 m între paramente, ca și în celelalte zone, observându-se bine și amenajarea pentru fundație. Din păcate, zidul din prima fază, doar parțial descoperit până acum, a fost puternic afectat de amenajarea ulterioară, astfel că aici se mai pot observa doar vestigiile fundației, care era mai solidă și mai spre exterior decât cea din etapa a doua.

Stratigrafia. Doar în secțiunea S13 a fost atins, parțial, baza nivelului de cultură arheologică, situat pe o argilă nisipoasă de culoare gălbuie.

Vom descrie situația stratigrafică din S13, malul de SV:

– (0,30/0,40) m, strat vegetal actual, de culoare brună, cu aspect măzărât, ce conține material arheologic de factură dacică;

– (0,30/0,40-0,55/0,60) m, pământ cenușiu, cu aspect măzărât, cu numeroase fragmente ceramice dacice, oase de animale și pigmenți de lipitură;

– (0,55/0,60-0,80) m, pământ gălbui, cu pete cenușii, relativ compact, cu foarte rare materiale arheologice.

– (0,80-1,00) m, pământ cenușiu-gălbui, cu un aspect relativ măzărât, cu pigmenți cărbune și fragmente mici de lipitură arsă, ce conține fragmente ceramice de factură dacică, oase de animale și numeroase pietre;

– (1,00-1,20) m, pământ cenușiu, relativ măzărât, sărac în materiale arheologice;

– (1,20-1,40/1,50) m, strat cenușiu, compact, materiale arheologice de factură dacică;

– (1,40/1,50-1,80/1,90) m, strat de pământ cenușiu-gălbui, foarte compact, ce conține mulți pigmenți de lipitură și material arheologic de factură monteoreană. Deși nu s-a observat o delimitare clară, acest strat de pământ poate fi împărțit în două nivele: nivelul A reprezintă un strat de cca. 20 cm gr. în care erau foarte multe pietre, iar nivelul B este unul curat, fără pietre; de menționat că în partea superioară a nivelului B, în colțul caroului D, s-a observat o vatră *in situ*, care marchează limita dintre cele două nivele.

- (1,80/1,90-2,00/2,10) m (c. A)/2,40/2,50 m (c. D), strat de pământ cenușiu, cu un aspect mai puțin compact, cu materiale Monteoru;

- 2,05/2,10 (c. A)/ -2,40/2,50 m (c. D) – cca. 2,60, strat de pământ cafeniu-roșcat, foarte compact, cu foarte mulți pigmenți de lipitură și fragmente ceramice eneolitice;

- 2,60 m, stratul arheologic constituit din argilă gălbuie.

Complexele. În această campanie s-a continuat cercetarea unor complexe din epoca geto-dacică (sec. I a.Chr – I p.Chr), descoperite în campaniile anterioare: 4 complexe de tip moviliță cu ring la bază (C6 și 8, din S8, și C87 și C102, din S20), precum și o groapă (C110, din S13).

S-au individualizat foarte clar pietrele ringului complexului C6, compus din pietre masive pe margini (între 20-30 cm lungime). Printre pietre se află un pământ cenușiu, gălbui pe alocuri, în care s-au găsit oase de animale și fragmente ceramice. La baza complexului, în interiorul ringului, la ad. de 0,70 m, a fost descoperită o vatră *in situ*, bine păstrată, acoperită parțial cu pietre. Acest complex urmează a fi cercetat integral în campania următoare. Au fost demontate ringurile de pietre aparținând complexelor C8, C87 și C102. Complexul C110 reprezintă o groapă în formă de clopot, ce intră, parțial, în malurile de NE și SE ale secțiunii S13, epuizată la ad. de 2,40 m; în umplutura ei au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de la borcane, fructiere, lucrute cu mâna și acoperite cu angobă lustruită, boluri cenușii, nedecorate, pithoi etc., databile în sec. I a.Chr.

În această campanie au fost descoperite și cercetate, total sau parțial, 19 complexe, după cum urmează: a) 17 geto-dacice, 11 din sec. I a.Chr – I p.Chr (5 complexe de tip moviliță cu ring de pietre la bază, 4 gropi și două aglomerări de pietre, dificil încă de definit în acest stadiu de săpătură) și 6 din sec. IV-III a.Chr, b) unul, aparținând epocii bronzului (groapă) și c) unul eneolitic (locuință incendiată).

Complexele geto-dacice.

Complexele din sec. I a.Chr – I p.Chr Cel mai răspândit tip de complex îl reprezintă depunerea de tip moviliță cu ring de pietre la bază, în această campanie descoperindu-se 5 asemenea complexe (114, 115, 116, 117, 119), unul (C117) cu o vatră depusă în interior. Toate complexele au fost găsite în secțiunea S8. Ele își aveau baza pe un nivel situat la aprox. - 0,75/0,80 m, de culoare gălbui-cenușie, care ar putea reprezenta un strat de nivelare, similar cu cel din secțiunile

S11– S17. Tot în suprafața S8 au fost identificate și două aglomerări de pietre (C120, C121) a căror semnificație nu poate fi acum precizată.

În această campanie au fost identificate 4 gropi, trei în S13 și una în S7. În secțiunea S13 toate gropile au fost observate doar în profiluri. Complexul C124, vizibil în profilul de SV, și complexul C128, identificat în profilul de SE, au o formă asemănătoare, respectiv în formă de clopot, dimensiuni asemănătoare (DG= 0,50 m, DM= 0,80 m, A= 0,75/0,80 m), ele fiind săpate aprox. de la aceeași ad. -0,65/0,75 m. Cea de-a treia groapă - C126 (DM= 2,00 m) reprezintă un complex de mari dimensiuni, săpată de la ad. de 0,70/0,75 m, ce perfora nivelele dacice și monteorene, ajungând la -1,80/1,85 m; conține fragmente ceramice dacice, remarcându-se o ceașcă-opaiț, întreagă, la ad. de 1,80 m. Cea de-a patra groapă (D= 0,90 m) a fost observată la ad. de 1,30, foarte aproape de paramentul interior al fortificației, ea putând reprezenta, eventual, o groapă de stâlp, însă raportul cu fortificația este greu de stabilit în acest stadiu de cercetare; a fost umplută cu pietre, unele de mari dimensiuni, pământul dintre acestea are o culoare cenușiu-gălbuie și conține fragmente ceramice dacice. Complexe din sec. IV–III a.Chr. Și în această campanie au fost identificate depuneri de materiale arheologice în gropi puțin adâncite. În S 21 au fost cercetate două asemenea depuneri, însă ele au fost puternic deranjate de amenajările ulterioare (complexele C112 și C118). De remarcat este descoperirea în C112 a două amfore fragmentare din Heraclea Pontică, cu ștampilele englice pe gât. Alte asemenea două complexe au fost descoperite în secțiunea S7 (C123 și C125). C125, din care s-a păstrat foarte puțin din partea inferioară, unde s-au descoperit două funduri și fragmente de gură de borcane. C123 reprezintă o alveolă (D= 1,20 x 0,80 m, A= 0,20/0,25 m), observată la ad. de - 1,25/1,30 m, în interiorul căreia a fost un vas mare, spart pe loc, acoperit parțial cu pietre, în jurul lui pământul este negru, afânat, cu foarte multe bucăți de cărbune și cenușă.

Complexul C111, din S7, este un cuptor, observat la ad. de 1,20–1,25 m, el prezentându-se ca o pată roșiatică; la -1,30 m, s-au observat clar pereții, ce descriu o formă circulară (D= 1,00 m), cu o gr. de 5-7 cm, păstrându-se în elevație până la 10 cm. Pereții cuptorului au fost confecționați din lut în care s-au introdus foarte multe paie și pleavă, pe vatră găsindu-se câteva bucăți de cărbune și cenușă. Cel de-al șaselea complex din această epocă este reprezentat de o groapă (D= 0,80 m), observată la ad. de 1,45 m, cu o umplutură de culoare brun-închisă, în care s-au găsit foarte multe fragmente de lipitură arsă și nici un fragment ceramic; de aceea, datarea ei pune unele probleme.

Și în această campanie materialul arheologic descoperit este bogat și variat. S-au descoperit aproape toate tipurile olăriei dacice din sec. I a.Chr – I p.Chr, modelate cu mâna sau cu roata, arse oxidant sau reducător: borcane, vase de provizii, cești-opaiț, fructiere, cupe cu picior, kantharoi, străchini, boluri, strecurători, capace etc., decorul fiind plastic, incizat, lustruit, pictat ori realizat în tipar. Și olăria din sec. IV–III a.Chr este bine reprezentată prin borcane, vase de provizii, castroane etc.

Din fier, bronz, argint, piatră ori lut s-au găsit unelte și ustensile (cuțite, ace de cusut, dornuri, scoabe, cuie și piroane, greutate, rășnițe, cute, fusaiole și rondule etc.), podoabe și accesorii vestimentare (fibule, măregele), arme (vârfuri de săgeți, cuțite). Din sec. IV-III provin trei fragmente de amforă,

ștampilate, din Heraclea Pontică și un vârf de săgeată din bronz cu trei aripioare.

Complexele din epoca bronzului. În această campanie a fost identificată doar o groapă - C127 (D= 0,80 m), observată în profilul de SV a secțiunii S13, săpată de la ad. de 1,80 m, cu umplutura de culoare brună și puține materiale arheologice - fragmente ceramice și de lipitură (nu a fost încă epuizată). Partea superioară a nivelului monteorean a fost atins și în secțiunile S7 și S21 dar, până în prezent, nu s-au descoperit complexe. Pe lângă numeroase fragmente de vase s-au mai găsit unelte din piatră, cum ar fi: cuțite curbe din gresie, dălți și topoare cu gaură pentru atașare, dar și piese din lut, ca, de exemplu, o rotiță de car în miniatură și un fragment de „câțel de vatră”.

Complexele eneolitice.

Nivelul eneolitic a fost atins doar în secțiunea S13. Aici a fost descoperită o locuință incendiată – complex C113 – care s-a putut observa încă de la ad. de -2,00 m în carourile A și B ale secțiunii, continuându-se, spre toată secțiunea, dar ușor în pantă; a fost, parțial, afectată de groapa dacică C110. Nu putem stabili exact dimensiunile acestei locuințe deoarece ea depășește cadrul suprafeței cercetate. Dărâmătura a fost epuizată la ad. de -2,45/2,50. Imediat s-a dat peste un strat cafeniu-deschis, foarte compact, care ar putea reprezenta podina locuinței. Date mai amănunțite privind această structură de locuire vom obține în cursul campaniilor viitoare, când acest complex va fi cercetat în întregime. În interiorul acestei locuințe, au fost găsite numeroase vase fragmentare sau sparte pe loc, câteva dintre ele pictate, lame de silex, trei figurine zoomorfe din lut și oase de animale.

Terasa 1. Secțiunile S1 și S2

Întrucât în anii anteriori aici s-au descoperit, în urma unor sondaje, materiale arheologice și având în vedere extinderea săpăturilor și în zonele limitrofe platoului s-au început săpături sistematice pe Terasa 1. În acest scop s-au trasat două secțiuni (S1 = 10 x 2 m și S2 = 6 x 1,5 m). Deoarece aici săpăturile n-au fost finalizate, vom prezenta doar câteva informații preliminare. În mod cert, pe terasă au avut loc amenajări și s-au desfășurat anumite activități, natura acestora urmând a se preciza în anii următori. Cel mai interesant complex identificat în 2006 este Complexul nr. 1 (C1), o amenajare de formă ovală (cca. 2,30 x 1,30 m), marcat de bolovani de calcar, în care s-au găsit, îndeosebi pe circumferința interioară a amenajării, numeroase vase ceramice dacice, unele sparte *in situ*; spre mijlocul complexului se găseau numeroase fragmente de lipitură arsă de pereți, de diverse mărimi; depunerea avea o gr. de 0,30-0,35 m, observându-se o anume succesiune de tipuri de materiale. Trebuie precizat că vasele ceramice nu prezentau urme de ardere secundară iar în complex nu s-au identificat derivate ale focului (cărbune, cenușă, arsură), deși lipitura era incendiată; de asemenea, lipsesc resturile faunistice. Ca piese individuale menționăm doar prezența a trei fusaiole. Vasele ceramice, majoritatea modelate cu mâna și arse oxidant, variate tipologic, sunt tipice olăriei dacice din sec. I a.Chr - I p.Chr.

Piesele descoperite au intrat în patrimoniul MJ Buzău, în laboratoare efectuându-se operațiunile de conservare și restaurare a lor și, aproape în totalitate, au fost deja desenate.

S-au folosit mijloace clasice și moderne de înregistrare a descoperirilor: stații GPS, stație totală, aparate foto digitale, camere video etc., s-au efectuat analize ale faunei, îndeosebi din complexe.

S-au luat, de asemenea, măsuri primare de protecție și conservare a zidurilor și a complexelor descoperite, prin sprijinire și acoperire cu pietre, folii de plastic și pământ; s-au pus indicatoare de metal privind locul unde se află situl și faptul că este un monument protejat de lege.

PI. 56

Bibliografie:

- V. Dupoi, V. Sîrbu, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasele-Gruia Dării, județul Buzău (I)*, Buzău, 2001;
V. Sîrbu, S. Matei, V. Dupoi, *Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău. Punct Gruia Dării*, CCA 2002, p. 233-235, pl. 82; CCA 2003, p. 232-233, pl. 94; CCA 2004, p.232-234, pl. 51-B; CCA 2005, p. 271-274, pl. 30;
V. Sîrbu, D. Ștefan, C. Garganciuc, S. Matei, A. Dacian *Sacred Enclosure in Carpathian Mountains - Pietroasele-Gruia Dării*, CAA 2003, Enter the Past. Vienna 2003, BAR International Series 1227, Vienna, 2003, p. 72-75;
V. Sîrbu, *Observații privind incinta sacră dacică de la Pietroasa Mică-Gruia Dării, com. Pietroasele, județul Buzău*, în Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani, Brăila, 2004, p. 183-214;
V. Sîrbu, S. Matei, V. Dupoi, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasa-Mică – Gruia Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău (II)*, Buzău, 2005.

141bis. Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău

Punct: SC VV Pietroasa - Necropola 2

Cod sit: 48496.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 107/2006

Colectiv: Eugen – Marius Constantinescu - responsabil, Gabriel Stăicuț - responsabil sector (MJ Buzău)

În campania 2006 cercetările arheologice de la Pietroasele s-au desfășurat în perioada 12 iulie - 24 octombrie în sectorul c. *Stațiunea de Cercetări Viti - Vinicole Pietroasa*, Sectorul Administrativ, în perimetrul *Necropolei 2*

Sectorul c. Necropola / Cimitirul 2 din cadrul Complexului arheologic Pietroasele este amplasată la 1,6 km SV de castrul Pietroasele, pe o terasă joasă de pe malul stâng al pârâului Mățioana, în apropierea confluenței acestuia cu pârâul Urgoia / Pietroasa. Este un cimitir plan, biritual, mormintele de inhumație, orientate în covârșitoare majoritate S-N, fiind dispuse în șiruri paralele.

Necropola 2 a fost identificată în februarie 1976 cu ocazia săpării fundațiilor unui bloc-cămin destinat găzduirii studenților pe timpul practicii. Primele cercetări s-au efectuat între 29 ianuarie și 14 martie 1976. Atunci au fost cercetate 13 morminte, din care 12 de inhumație, 11 orientate S-N, unul, M. 2, orientat N-S și un mormânt de incinerare M 1. În octombrie același an am practicat o secțiune perpendiculară pe fundația noului bloc în fața intrării din partea de V a clădirii, unde urma să se betoneze o alee care asigura accesul în clădire. În secțiunea S I au fost descoperite trei morminte, M. 14, 15 și 16, din care M. 16 de incinerare, celelalte două de inhumație orientate S-N.

Întrerupte mai bine de două decenii, cercetările au fost reluate în iulie 1999 și continuate până în prezent. În perioada 1999-2005 au fost cercetate 20 de morminte, dintre care 19 de

inhumație și 1 de incinerare, M 23 / 2002; în campania 2006 au fost cercetate 9 morminte, dintre care 8 de inhumație M 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, un cenotaf, M 41.

Cercetările desfășurate până în prezent au permis precizarea limitelor de N și de S ale cimitirului, apartenența acestuia la cultura Sântana de Mureș, a caracterului biritual, plan, cu mormintele de inhumație dispuse în șiruri paralele, orientate preponderent S–N (39 din 42), depunerea defuncțiilor între două poduri de scânduri (practică dovedită de indicii clare în cele mai multe dintre mormintele cercetate), depunerea de arme în patru morminte de inhumație, M 6, 9, 10 și 19, în ciuda interdicției oficiale, depunerea de monede romane de argint în șapte morminte, M 6, M 7 (2 exemplare), M 9, M 10, M 22, M 36 și M 40, ca *obol al lui Charon*. Orientarea S–N a mormintelor de inhumație, folosirea podurilor de scânduri, depunerea ritualică de arme și de monede romane de argint sunt elemente care particularizează Cimitirul 2 de la Pietroasele în cadrul orizontului Sântana de Mureș. Unele din aceste elemente indică faptul că acest monument funerar era folosit de un grup uman, nu foarte numeros, ai cărui membrii aveau un statut aparte în cadrul sistemului castrului de la Pietroasele. Descoperirile din acest sector confirmă datarea propusă de Al. I. Odobescu, respectiv sec. IV p.Chr. pentru construirea și funcționarea castrului și a celorlalte obiective – cimitirele 1, 3 și 4, așezarea civilă, așezările satelit, edificiul cu hipocaust, conductele de oline pentru aducțiunea apei, taberele de muncă din complexul arheologic Pietroasele,

Cercetările efectuate în perimetrul Necropolei 2 pe laturile de S și V au dus la descoperirea a trei locuințe aparținând culturii Dridu, L 1 cercetată în campaniile 2002 și 2003, L 2 și L 3 cercetate în campania 2006.

Cercetările arheologice din campania 2006 s-au desfășurat numai în sectorul c. *Stațiunea de Cercetări Viti – Vinicole* Pietroasa, Sectorul Administrativ, în perimetrul Necropolei 2.

Pe latura de V a cimitirului secțiunea S XI / 2005 a fost prelungită cu 20 m spre S, fiind descoperite 4 morminte de inhumație, M 37, M 38, M 39, M 40 și două locuințe semiîngropate, L 2 și L 3. Pe latura de E a fost deschisă secțiunea S XII cu dimensiunile 18,00 x 4,00 m, perpendiculară pe secțiunea S X / 2005 la 0,50 m E de aceasta, în care au fost descoperite 5 morminte, M 41, M 42, M 43, M 44, M 45.

Mormântul 37. Înhumat, copil, decubit dorsal, orientat S 2490°. A apărut la ad. de 0,95 / 1,00 m și cobora până la 1,12 m față de nivelul actual de călcare. Oasele dizolvate în parte de aciditatea solului. A avut ca *inventar* o cană la roată, din pastă cenușie cu calcar pisat ca degresant, cu un brâu în relief la baza toartei; depusă la picioare.

Mormântul 38. Înhumat, adolescent, decubit dorsal, orientat S 2300°. A apărut la ad. de 1,23 m și cobora până la 1,66 m față de nivelul actual de călcare. Groapa dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, dimensiuni 2,01 x 0,70 m. Oasele bine păstrate, brațele întinse pe lângă corp cu palmele pe bazin, picioarele întinse, paralele, capul mult în față cu bărbia în piept. *Inventar:* 1. fibulă de bronz cu piciorul romboidal întors pe dedesubt și înfășurat două spire și jumătate la baza arcului; în zona pieptului; 2. vas la mână, cărămiziu la interior, negru la exterior, pastă cu cioburi pisate și nisip, fragmentar; la picioare; 3. fund de vas, cenușiu deschis, la roată; spre colțul nord-estic al gropii.

Mormântul 39. Înhumat, matur, decubit dorsal, orientat S 2500°. A apărut la ad. 1,10 m și cobora până la 1,25 m față de nivelul actual de călcare. Groapa mormântului a fost parțial

tăiată pe latura de E de locuința L 3, care a deranjat jumătatea dreaptă a corpului defunctului. Oasele bine păstrate, brațul stâng întins pe lângă corp cu palma pe bazin, craniul spre dreapta. În partea păstrată nu avea inventar.

Mormântul 40. Înhumat, matur, decubit dorsal, orientat S 2400°. A apărut la ad. de 1,31 m și cobora până la 1,88 m față de nivelul actual de călcare. Oasele bine păstrate, craniul spre dreapta cu privirea în piept, brațele întinse pe lângă corp, palma dreaptă pe o piatră de spărtură, mare. Groapa dreptunghiulară, lungă, cu dimensiunile 2,92 x 0,82 / 0,96 m. În umplutura gropii, în colțul de SV, cu 0,60 m mai sus decât fundul gropii, un vas amforoidal / urciur, de culoare roșie, spart intenționat de participanții la ceremonia funerară (nu există urme de deranjare a mormântului). *Inventar:* 1. monedă romană din argint, *siliqua*, emisiune Constantius II, anii 353 - 354 (VOTIS XXX MULTIS XXXX); 2. cataramă de argint cu placă de bronz și nituri de fier; ambele lângă cotul drept; 3. obiect din bronz, fragmentar, în apropierea craniului; 4. ulciur roman (?), de culoare roșie, spart intenționat, în colțul de SV al gropii (v. supra); 5. fragment din urciurul roșu, în fața și la nivelul labei stângi.

În secțiunea S XII au fost identificate 5 morminte.

Mormântul 41. A apărut la ad. de 1,37 m și cobora până la 1,97 m față de nivelul actual de călcare. Este un *cenotaf*, primul descoperit în *Necropola* 2. Groapa era orientată S 2950°. De remarcat faptul că, deși nu există resturi de oase umane, în groapă au fost găsite 16 mărgelile dintre care 10 din sticlă albastră plat-discoidale, 4 din os tubulare, 1 din cornalină cubo-octaedrică plată și 1 din sticlă cu praf de aur cilindrică, depuse în partea sudică a gropii, la ad. de 1,60 m, câteva oase mici de pasăre, un vas globular cenușiu cu picior îngust, gâtul scurt, la roată, așezat în partea nordică a mormântului la ad. de 1,57 m și o piatră de râu, spartă. Obiectele au fost depuse în zona centrală a gropii înșirate de la S spre N.

Mormântul 42. Înhumat, orientat S-N. A fost descoperită o parte din groapa mormântului, la ad. de 1,01 m, restul fiind distrus odată cu săparea fundației blocului - cămin. În partea nordică a gropii s-au găsit femurile defunctului, dispuse paralel, fapt care confirmă orientarea S-N a acestui mormânt. A suprapus parțial groapa mormântului 43, fără să-l deranjeze. Este prima situație de suprapunere de morminte întâlnită în acest cimitir.

Mormântul 43. Groapa păstrată parțial, a apărut la ad. de 1,30 m și cobora până la 1,41 m față de nivelul actual de călcare. Orientată SV-NE. A fost suprapus de mormântul M 42 în colțul de NE. Continua dincolo de limita sudică a secțiunii, fiind distrus de groapa fundației blocului-cămin. În umplutura gropii din porțiunea rămasă nu s-au găsit oase umane și nici inventar.

Mormântul 44. Înhumat, copil, decubit dorsal, orientat S 2800°. A apărut la ad. de 1,34 / 1,37 m și cobora până la 1,47 m). Oasele în mare parte macerate de aciditatea solului. *Inventar:* 1. două mărgelile, una din pastă de sticlă, cealaltă din cornalină; 2. vas cenușiu la roată, din pastă făinoasă, cu pereții subțiri; depus la picioare.

Mormântul 45. Înhumat, matur, decubit dorsal, orientat S 2750°. A apărut la ad. de 1,34 / 1,38 m și cobora până la 1,52 m față de nivelul actual de călcare. Oasele bine conservate, brațele întinse pe lângă corp cu palmele în jos, picioarele întinse paralele. *Inventar:* 1. placă de cataramă (?) din bronz prezentând patru perforații dreptunghiulare și patru perforații

rotunde; lângă osul stâng al bazinului; 2. cataramă din bronz, riniformă, cu spin de bronz.

Dincolo de mormântul 45 nu au mai descoperite alte complexe arheologice, ceea ce poate indica faptul că aici se află limita de E a necropolei, ipoteză ce urmează a fi verificată în campaniile viitoare.

În secțiunea S XI au fost descoperite două locuințe aparținând culturii Dridu, L 2 și L 3.

Locuința 2 a apărut parțial în carourile 18 - 20 la ad. de 1,12 / 1,27 m față de nivelul actual de călcare. Pentru cercetarea integrală a acesteia a fost deschisă o casetă cu dimensiunile 4,70 x 4,10 m. Locuința, cu dimensiunile 4,52 x 3,90 m, era de tipul semiîngropat și era orientată NE-SV. A fost distrusă de un incendiu puternic, urmele acestuia fiind evidente pe toată suprafața locuinței și în profunzimea umpluturii colorată cărămiziu pe o grosime de până la 40 cm. Pe suprafața umpluturii cărămizii erau numeroase pietre de carieră, care probabil au fixat acoperișul locuinței și s-au prăbușit în urma incendiului. În umplutură aproape la nivelul podelei se aflau mai multe fragmente de grinzi din lemn carbonizate, de diferite dimensiuni. Podeaua amenajată din pământ galben amestecat cu nisip, bătătorit se afla la ad. de 1,92 / 1,95 m față de nivelul actual de călcare și cu cca. 0,80 m sub nivelul de călcare al locuinței. În colțul de NE a avut un cuptor de mari dimensiuni construit din piatră de carieră, având bolta prăbușită. Sub locuință erau amplasate două gropi de provizii, una în fața intrării, cealaltă în partea opusă lângă peretele de N. Peste gura gropii din fața intrării era amenajat un brâu adâncit în podea ca o „ramă” de formă dreptunghiulară, în care, probabil, se fixa un capac din lemn care acoperea și ascundea groapa. Intrarea era amenajată pe latura de S deservită de două trepte. În cele patru colțuri ale locuinței erau gropi de pari. O groapă de par era și în fața intrării spre marginea de E a treptelor, probabil pentru un par care asigura funcționarea ușii.

Cuptorul sau pietrarul a avut dimensiunile 1,10 x 1,00 m; baza era formată din câte o lespede mare pe laturile de N și E și două lespezi pe latura de S, căptușite spre exterior cu pietre de carieră de dimensiuni mai mari, iar pe interior cu pietre de spărtură de mici dimensiuni, lipite cu lut galben puternic ars; latura de V, pe care era amenajată gura cuptorului, era construită din pietre de carieră de diferite dimensiuni, dispuse pe două rânduri paralele. Vatra a fost amenajată direct pe podea dintr-un strat de lut galben în care au fost înfipte pietre de spărtură și două fragmente de oase de animal; pe vatră era un strat subțire de cenușă, cărbuni de lemn și câteva fragmente de oase de animal. De lângă latura de S a cuptorului de-a lungul peretelui de E al locuinței până în apropierea peretelui de S era amenajată o platformă de lut crușat înaltă de 0,06 m și lată de 1,01 m, care folosea probabil pentru așezarea patului.

Inventarul descoperit în interiorul locuinței, foarte bogat, demonstrează abandonarea precipitată a acesteia. Pe podea se aflau 7 vase lucrate la mână și la roată, o fusaiolă din lut, 4 unelte din fier, un amnar din fier, fragmente dintr-un pahar din sticlă, două obiecte din lut cu funcționalitate incertă (dopuri de amfore?), 4 lame de cuțit fragmentare, două ustensile din fier, brocuri de zgură, fragmente ceramice, un colț de mistreț, 27 de astragale grupate spre latura de V a locuinței, oase de ovicaprină și de animale mari, chirpic. În fața intrării ușor spre E a fost găsit un fragment de toată de amforă de culoare galben - cărămizie. În zona locuinței au fost descoperite două fibule din

argint fragmentare, una cu piciorul foliform, cealaltă cu semidisc, un ac de fibulă din argint și doi cercei din bronz.

Locuința 3 a fost surprinsă parțial în secțiunea S XI, în carourile 13 - 15, la ad. de 1,20 m și continua dincolo de peretele estic al secțiunii, fapt ce a determinat deschiderea unei casete (4,50 x 1,35 m). Limita estică a casei a fost condiționată de clădirea unui grup sanitar actual, astfel că locuința nu a putut fi cercetată integral. Suprafața cercetată, aprox. 2/3, a relevat faptul că aceasta era de tipul semiîngropat, podeaua aflându-se la ad. de 1,72 / 1,78 m față de nivelul actual de călcare și cu cca. 0,76 m sub nivelul de călcare al locuinței. De formă cvasi - pătrată, cu dimensiunile de 3,51 x 3,31 m, era orientată N-S. Podeaua a fost amenajată din lutul de pe fundul gropii bătătorit. La mijlocul laturii de N a avut o groapă de par și lângă aceasta o groapă de țărș, pe latura de V trei gropi de par, la mijlocul laturii de S o groapă de par; toate gropile de par erau adâncite pe jumătate în pereții locuinței. Intrarea se afla pe latura de S. În colțul de NE a avut un cuptor pietrar construit din piatră de carieră, bine păstrat, cu dimensiunile de 0,90 x 1,26 m, înalt de 0,72 m față și 0,82 m spatele; a fost construit din rânduri de pietre suprapuse, la bază bolovani mai mari, așezați în formă de potcoavă, peste ei încă un rând de pietre mari, apoi trei rânduri de pietre mai mici care se adunau în boltă, toate lipite cu lut galben, puternic înroșit în urma arderii; centrul bolții era prăbușit; gura cuptorului era pe latura de S. Vatra simplă, amenajată din lut galben fin muiat și bătut, era puternic arsă și avea deasupra un strat gros de cenușă și cărbuni. La 0,60 m în fața gurii cuptorului se afla o vatră simplă mai mică, din lut galben, arsă pe 1-2 cm grosime. De-a lungul laturii de N, de la cuptor spre V, se afla o platformă de formă neprecizată din lut galben nisipos amestecat cu pietriș mărunț.

Inventarul, sărac, este compus din două funduri de vas, lucrate la roată, unul cenușiu, celălalt cărămiziu puternic ars la interior, fragmente ceramice, oase de animale și pietre. Partea de SV a locuinței a distrus parțial mormântul M 39.

Obiectele descoperite în campania 2006 au fost în mare parte restaurate în laboratoarele MJ Buzău și sunt depuse la instituție, cele mai multe fiind expuse într-o expoziție temporară organizată la sediul muzeului.

În campaniile viitoare vom urmări precizarea limitelor de E și V ale cimitirului 2 și vom continua cercetarea locuirii Dridu din acest punct.

142. Platonești, com. Platonești, jud. Ialomița

Punct: Platoul Hagieni – Valea Babii

Cod sit : 94410.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 64/2006

Colectiv: Elena Rența – responsabil, Simona Munteanu, Radu Coman (MJ Ialomița)

Cercetările arheologice sistematice din așezarea hallstatiiană de la Platonești, punctul *Platoul Hagieni – Valea Babii*, situat la cca. 1 km SE de vatra satului, au început în anul 2002. În primii trei ani de cercetări au fost descoperite trei locuințe hallstatiene de suprafață, o groapă de cult și câteva gropi menajere. Una din secțiunile trasate în anul 2005 a intersectat resturile unei movile a cărei manta a fost distrusă,

în mare parte, de lucrările agricole din perioada modernă, când s-a încercat recuperarea terenului pentru culturi agricole. Pentru cercetarea movilei au fost trasate trei casete însumând o suprafață de cca. 130 m².

Stratigrafia din preajma movilei a fost afectată odată cu înălțarea monumentului funerar. Un strat de pământ arat, gros de cca. 0,25 m, suprapune un strat de pământ cenușiu - negricios, granulat, cu grosimi oscilând între 0,10-0,25 m. Urmează un strat de pământ castaniu - cenușiu, cu grosimi între 0,30-0,40 m, care suprapune pământul galben, steril din punct de vedere arheologic.

Așezarea hallstattiană, cultura Babadag (II). Este posibil ca în momentul înălțării monumentului funerar cu pământ adus din împrejurimi, să fi fost distruse și unele din locuințele așezării din prima epocă a fierului. Prezența în mantaua movilei, ca și în camera funerară, a unei cantități mari de chirpic, de cele mai multe ori cu impresiuni de nuiile, atestă distrugerile provocate unui nivel de locuire preexistent.

Exceptând o mică concentrație de chirpic și o groapă menajeră, materialele arheologice din prima epocă a fierului, între care predomină cele ceramice, au fost descoperite în stratul de cultură, în mantaua movilei și în pământul de umplutură al camerei funerar.

Fragmentele ceramice provenind de la vasele de uz comun, lucrate din pastă cu cioburi pisate, sunt de dimensiuni reduse și indică un tip de vas cu profil arcuit și cu gura ușor evazată. Suprafețele exterioare au un aspect zgrunțuros, mai îngrijit lucrate, uneori chiar lustruite, sunt cele interioare. Arderea este oxidantă, miezul având culoarea cenușie sau cenușie - negricioasă. Decorul este format dintr-un brâu alveolat, aplicat la mică distanță de gura vasului.

Cele mai multe fragmente ceramice, aparținând unei categorii ceramice intermediare calitativ, lucrate tot din pastă cu cioburi pisate în amestec, sunt de la vase de formă bitronconică și cu gura evazată. O parte dintre acestea sunt arse oxidant și lustruite, dar au fost descoperite și fragmente cu suprafețele exterioare de culoare neagră, iar cele interioare, de culoare gălbuie sau gălbuie - cenușie, de asemenea, lustruite. Sunt decorate prin incizare, imprimare sau canelare, uneori decorul incizat asociindu-se cu cel imprimat. Câteva fragmente atestă și folosirea încrustării cu pastă albă iar pe unele se păstrează mici orificii de la reparațiile pe care le-a suportat vasul. Elementele de decor, sub formă de triunghiuri hașurate cu vârful în jos, zig-zag, linii orizontale incizate, striuri în formă de val, mici cerculețe imprimate, brâu crestă, caneluri sub formă de ghirlandă, sunt amplasate pe diametrul maxim al vasului sau la baza gâtului. Pe un fragment se păstrează o mică proeminență verticală iar pe altul o parte dintr-o proeminență triunghiulară având la bază incizii semicirculare cu mici linii oblice incizate în interiorul spațiilor delimitate de acestea.

Din aceeași categorie ceramică fac parte și fragmentele de străchini cu marginea arcuită spre interior, de culoare gălbuie, gălbuie - cenușie sau cenușie - gălbuie și cu suprafețele lustruite.

Din pastă apropiată calitativ au fost descoperite și două fragmente de torți.

Dintr-o pastă de bună calitate, cu nisip fin în compoziție, erau lucrate ceștile cu torți supraînălțate. Au formă bitronconică, gura evazată, culoarea gălbuie, gălbuie - cenușie sau cenușie și sunt lustruite.

Majoritatea fragmentelor descoperite sunt decorate prin incizare și imprimare, în multe cazuri cele două tehnici de decorare asociindu-se. Pe două dintre fragmentele de cești s-au păstrat și urme de încrustare cu pastă albă. Sunt atestate elemente de decor sub formă de linii orizontale, fascicule de linii oblice așezate în sens contrar, romburi, zig-zag, triunghiuri, mici proeminențe conice. Suprafețele decorate sunt amplasate pe diametrul maxim, pe torți, la baza gâtului sau imediat sub buza vasului.

Au mai fost descoperite fragmente de fusaiole cu o formă bitronconică, lucrate din pastă de bună calitate, de culoare gălbuie și lustruite, un mic fragment dintr-o lingură lucrată din lut cu cioburi pisate în amestec, de culoare gălbuie și lustruită, un fragment de inel de buclă din bronz și un frecător din piatră. Tumulul nr. II. Deși începută în anul 2005, cercetarea celui deal doilei tumul de pe Platoul Hagieni¹ nu a putut fi finalizată. În cele trei casete trasate s-a delimitat o suprafață de pământ galben depusă împrejurul camerei funerar, peste nivelul de călcare antic, cu o rază de peste 5 m. Camera funerară, orientată NV-SE, a fost cercetată parțial. Resturile lemnoase putrezite, descoperite în interiorul ei, atestă prezența unei construcții, câțiva pari aflați încă pe locul inițial, sugerând o compartimentare interioară. Pe fundul camerei funerar, jefuită din vechime, au fost descoperite oase umane împrăștiate.

Printre oasele umane au fost descoperite mici fragmente de la piese lucrate din fier, fragmente de amforă, un vas grecesc de mici dimensiuni, o fibulă din argint, un vârf de săgeată cu trei muchii din bronz și o mărgică bitronconică din aur.

Inventarul arheologic descoperit datează monumental funerar în intervalul de timp dintre sfârșitul sec. IV a.Chr. și cel imediat următor.

Note:

1. Tumulul nr. I de pe *Platoul Hagieni*, punctul *Valea lui Bursuc*, a fost cercetat în anul 2002 de un colectiv coordonat de Gh. Matei. Pentru informații privitoare la acest monument funerar a se vedea: Gh. Matei, R. Coman, *Statuia traco-scitică de la Platonești (com. Săveni, jud. Ialomița)*, Ialomița 3, 2000, p.15-19; Gh. Matei și colectiv, *Platonești, com. Săveni, jud. Ialomița. Punct: Valea lui Bursuc*, CCA 2003, p. 240-241.

Résumé:

Les fouilles archéologiques de *Plateau Hagieni – Valea Băbii*, la commune Platonești, le département de Ialomița, effectuées à environ 1 km SE du foyer du village, ont commencé en 2002. Dans l'habitat encadré dans la première époque du fer on a découvert trois habitations de surface, une fosse de culte et quelques trous ménagers.

Les matériaux archéologiques datant de l'année 2006, parmi lesquels les céramiques sont prédominants, ont été découverts dans la couche de culture, dans la chemise de la butte et dans la chambre mortuaire.

Les fragments céramiques appartiennent à une vaisselle d'usage commun exécutée d'une pâte grossière, à des vaisseaux bitronconiques et à des jattes, travaillées d'une pâte de bonne qualité et à des pots avec les anses surhaussées, travaillés d'une pâte fine.

D'autres fouilles ont été effectuées dans le monument funéraire qui, à partir de l'inventaire archéologique découvert, a été daté dans la deuxième époque du fer.

143. Poduri, com. Poduri, jud. Bacău**Punct: Dealul Ghindaru**

Cod sit: 24640.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Dan Monah – responsabil (IA Iași), Gheorghe Dumitroaia, Roxana Munteanu, Constantin Preoteasa, Daniel Garvăn, Lucian Uță, Dorin Nicola (CMJ Neamț)

Cercetările din 2006 au fost finanțate de Muzeul de Istorie Piatra Neamț și s-au desfășurat doar în Caseta C, care a fost extinsă pe laturile de N (cu 6 x 10 m) și de S (cu 4 x 16 m), ajunsă în final la suprafața de 544 m² (un dreptunghi cu laturile de 34 x 16 m).

Prin această extindere, prevăzută încă de la sfârșitul campaniei 2005¹, ne propuneam investigarea complexului din epoca bronzului identificat pe latura de S a noii săpături și epuizarea nivelului aparținând fazei Cucuteni B₁.

Complexul 1

Pe latura de S a Cas C a continuat dezvelirea structurii de pietre interceptată în 2005 – structură de mari dimensiuni, constând într-un aliniament de bolovani de râu, majoritatea de dimensiuni mari, cu o orientare NE-SV. Lățimea complexului este inegală, atingând 7 m spre profilul de NE și doar 5 pe cel de SV. Latura de N este neclară, suferind în timp distrugerii în urma intervențiilor antropice (arat). Nici pe latura de S nu s-a putut preciza o linie de demarcație precisă între nivelul corespunzător Complexului 1 și nivelurile eneolitice pe care acesta le suprapune, cauza acestei neclarități este datorată alunecării provenind din alunecarea în timp, pe pantă, a pietrelor din complex, amestecarea lor cu cele din stratul eneolitic și diferența mică de culoare și de consistență a celor două straturi. La curățarea profilurilor săpăturii s-a putut observa că structura a fost amenajată într-o alveolă (de natură antropică) care taie nivelurile eneolitice. La secționarea structurii de bolovani s-a constatat că aceasta a fost realizată prin așezarea pietrelor de dimensiuni variabile pentru a forma un strat compact, cu gr. între 0,20 și 0,40 m, liantul structurii constituindu-l un strat de pământ cu consistență lutoasă, având în compoziție fragmente ceramice eneolitice și din epoca bronzului. Din ceramica recoltată se remarcă, în special, o ceașcă fragmentară și un vas tronconic, ambele decorate cu câte un șir de triunghiuri incizate cu câmpul hașurat, atribuite culturii Costișa.

După fotografierea și desenarea structurii, pietrele din componența sa au fost ridicate, urmând ca într-o campanie viitoare să investigăm existența șanțului pe care presupunem că pietrele l-au suprapus. De asemenea, pe viitor ne propunem identificarea limitelor complexului de cult și, în măsura în care este posibil, cercetarea sa.

Aliniamentul cercetat în 2005-2006 reprezintă un segment dintr-o structură asemănătoare cu cea surprinsă parțial și în săpăturile din anii 1979-1983. Inițial, structura, interceptată în zona secțiunilor I-III, pe o $L_{max} = 8$ m, a fost considerată ca având forma unui cerc situat probabil odinioară relativ în centrul terasei, fiind numită în publicații ca ringul din epoca bronzului². În segmentul cercetat atunci, a fost identificat și un mormânt de incinerare, de la începutul perioadei mijlocii a epocii bronzului. Dedesubtul pietrelor din ring a fost dezvelit un șanț cu deschiderea la gură de 7 m și ad. de 5,80 m, în

umplutura căruia se regăsea, alături de pietre, același amestec de ceramică eneolitică și din epoca bronzului. Fragmentele de vase descoperite atât în structura ringului cât și a șanțului, precum și în restul suprafețelor cercetate, indică frecventarea locului în două momente distincte din epoca bronzului (pe parcursul perioadei timpurii și la începutul fazei mijlocii a epocii). Din investigațiile de suprafață întreprinse pe terasă și din informațiile primite de la foștii proprietari ai terenului, rezultă că structura ridicată în epoca bronzului a ocupat o zonă întinsă, pietre de râu din componența sa fiind identificate în mai multe puncte, pe întreaga suprafață (de aproape un hectar) a stațiunii. Ținând cont de dimensiunile presupuse ale acestei construcții, de efortul implicat în ridicarea ei și de lipsa altor vestigii care pot fi atribuite aceleiași epoci, considerăm că această situație nu a fost cea specifică unei așezări.

În restul suprafeței săpate în campania 2006 s-a intenționat epuizarea nivelului Cucuteni B₁. Au fost cercetate 4 locuințe aparținând acestui nivel, surprinse în întregime sau parțial în cuprinsul Casetei C. Dată fiind ad. mică la care se află nivelul Cucuteni B₁ de aici și deranjamentelor datorate locuirilor post-cucuteniene, nu era de așteptat ca săpătura să ofere vestigii bine conservate. Locuințele 1, 3 și 4 (prima surprinsă integral, celelalte două doar parțial în Cas. C) s-au încadrat acestei opinii.

Locuința 1 se prezenta ca o masă de chirpici, tăiată pe latura de S de complexul din epoca bronzului (care o suprapunea parțial), fiind întreruptă în centru de un deranjament și distrusă complet pe latura de N.

Dezvelirea locuinței 2 – cercetare care a monopolizat interesul nostru în această campanie – a oferit rezultate deosebite. Este vorba de o construcție cu etaj, de mari dimensiuni, surprinsă pe o suprafață de 72 m² și afectată de mai multe deranjamente; alunecarea terasei pe latura de NV a dus la distrugerea uneia din laturi, în timp ce latura opusă a fost distrusă de gropi. Au fost remarcate și alte discontinuități care separau resturile construcției în două mase de chirpici. În interiorul locuinței au fost surprinse mai multe amenajări, printre care 7 vetre (dintre care una cruciformă), o banchetă de lut, o casetă de lut (probabil pentru depozitarea cerealelor) și mai multe râșnițe. Au fost identificate resturi de pereți, structura fiind la origine compartimentată în mai multe încăperi, care se pare că nu depășeau, fiecare 12 m².

Porțiuni din planșeul etajului, care se prezenta sub forma unei platforme din lut cu schelet de nuiele, cu refaceri succesive, au fost surprinse pe întreaga suprafață a construcției. Existența acestui planșeu a asigurat conservarea mai bună a vestigiilor parterului – resturi de pereți, amenajări interioare. Cel mai bine păstrat era un perete cu L de 3,80 m, având 0,30 m h, de acesta fiind lipită o casetă de lut, de formă rectangulară, din care s-au recoltat macroresturi vegetale. Podeaua se păstra pe suprafețe reduse, în apropierea vetrelor 2 și 6. Construcția nu a avut platformă.

Cel puțin una dintre vetre (vatra 1) se afla la etajul construcției, împreună cu bancheta de lut, ambele prezentând pe o latură elemente care arată ca au fost adosate unui perete despărțitor. Vatra 1 (în c. A-B₃₋₄) era puternic deranjată, atât în urma dărâmării construcției, cât și datorită gangurilor de animale care o tăiau. În preajma sa au fost surprinse mai multe fragmente profilate din chirpici, aparținând unor detalii arhitectonice care nu au putut fi reconstituite. Secționarea acestei amenajări a oferit detalii stratigrafice extrem de concludente privind construcția. Dedesubtul vetrei, amenajată

pe un pat de lut, a fost surprins planșeul etajului, fragmente din pereții încăperii de la parter și podeaua parterului. În prăbușire etajul a deranjat unele amenajări aflate la parter, din distrugerile dintre planșeul etajului și podea fiind recuperate o rășniță, două vase sparte pe loc și mai multe fragmente de gardini aparținând unei structuri a cărei formă și utilitate nu au putut fi stabilite. Între resturile unuia din cele două vase (vasul 24) a fost descoperit un pumnal de aramă.

Bancheta de lut – prăbușită peste vatra 3 (în c. D₂₋₃), era ruptă în patru fragmente care aveau împreună lungimea de 1,65-1,70 m (lățimea păstrată a banchetei era de 0,26 m, iar gr._{max} de 0,13 m). De formă dreptunghiulară, cu un colț rotunjit, aceasta a fost construită dintr-un miez de lut lipit direct pe planșeu, probabil în colțul unei încăperi, îmbrăcat apoi cu o fățuială de lut care cobora până pe podea.

La parterul construcției s-au aflat cu siguranță vetrele 2, 5, 6 și cea cruciformă. Vatra 2, pe latura de NE a locuinței, în c. B-C₃, avea formă rectangulară, cu gardina bine păstrată pe laturile de NE și NV. De pe și din apropierea sa au fost recuperate șapte vase întregibile.

O amenajare deosebită, dezvelită la parter, în apropierea vetrei 2, în colțul de NE al construcției, o reprezintă vatra cruciformă. Bine conservată, aceasta se prezenta ca o structură compactă de lut, în formă de cruce greacă, cu o alveolă circulară în mijloc; stratul de lut care o îmbrăca este același cu ultima lătuială a podelei. Forma deosebită și dimensiunile reduse (o deschidere a brațelor de 0,55 m și o h de 0,08 m) recomandă această amenajare ca nefiind una comună – posibil ca ea să fi servit practicilor rituale.

Dată fiind raritatea acestei structuri în mediul Cucuteni și starea bună de conservare s-a procedat la recoltarea sa din săpătură, urmând să fie restaurată și conservată în vederea expunerii în muzeu.

Vatra 5, cea mai bine păstrată dintre amenajările de la parterul construcției, aflată în c. E₄, avea formă circulară, cu diametrul de 1,2 metri. Ținând cont de profilul fragmentelor de gardină rămase în loc, este posibil ca aceasta să fie ori vatra unui cuptor a cărui boltă cupolă nu s-a păstrat, ori o vatră deschisă cu gardina ceva mai înaltă și adusă spre interior. Oricare din aceste situații explică buna conservare a suprafeței vetrei cât și existența unui strat gros de cenușă încă în loc.

Vatra 6 era situată pe latura de SV a locuinței, în c. H 4-5. Au fost surprinse în loc doar două laturi ale acestei vetre, care pare să fi avut o formă rectangulară; – este posibil ca aceasta să fi fost construită chiar în colțul încăperii, gardina fiind lipită de acesta. Indicii privind existența unui perete despărțitor pe această latură îl oferă modul în care s-a prăbușit planșeul etajului (rupt și cu marginea împinsă în sus pe linia presupusului perete) și descoperirea în această zonă a unui fragment de stâlp de lemn.

Cea mai mare parte a vaselor descoperite în interiorul construcției au fost recuperate din apropierea vetrelor, atât de la etaj cât și de la parter. Ceramica, specifică fazei Cucuteni B₁, este în curs de restaurare în laboratorul Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț.

Greu de atribuit unuia dintre cele două niveluri ale construcției rămân vetrele 3 și 4 și caseta cu rășnițe din apropierea acestora (c. F₂). Vatra 3 construită pe un soclu de lut, de formă circulară și un diametru de 1,60 m în interiorul gardinii, se prezenta la fel de deranjată ca și vatra 1. În apropierea vetrei, în c. F₂ a fost descoperită o casetă de lut în care fusese încastrată o rășniță de mari dimensiuni (0,70 x

0,35 m). La fel ca și la vatra 3 (a cărei gardină suprapunea un vas spart pe loc), caseta rășniței nu se afla direct pe podeaua parterului, la prăbușirea construcției alunecând deasupra greutatea unui război de țesut (în număr de 32) și a unei alte rășnițe. Și gardina vetrei 3 și cea a casetei rășniței par să fi fost la origine adosate unui perete ce compartimenta construcția în lungime. În ceea ce privește vatra 4, aceasta se păstra parțial, răsturnată în apropierea rășniței și a greutatea de lut. De formă circulară, aceasta a avut un soclu înalt și nu avea gardină.

Construcție deosebită prin structura sa, locuința 2 s-a dovedit, de asemenea, extrem de bogată în inventarul mobil, din cele două niveluri ale sale fiind recuperate peste 50 de vase întregi sau fragmentare, aflate în curs de restaurare. Acestora li se adaugă un număr mare de piese de silex, greutatea pentru războiul de țesut sau plasa de pescuit, brăzdare și săpăligi de corn, rășnițe de piatră. Cu toate deranjamentele care au perturbat contextele arheologice și au îngreunat înțelegerea acestora, locuința 2 s-a dovedit a fi o construcție de excepție, una dintre cele mai bogate și mai bine conservate din nivelul Cucuteni B de la Poduri.

Locuința 3 a fost delimitată pe o suprafață de 6,5 x 2,5 m și s-a prezentat sub forma unei aglomerări de bulgări de chirpici și pietre de râu răzlețe. Nu au fost surprinse detalii arhitectonice, construcția, aflată în partea de NV a Cas. C, fiind afectată de alunecarea pantei, de vegetație și de lucrările agricole.

Din locuința 4, aflată lângă profilul de NE, au fost surprinse o parte din resturile rezultate din distrugere, căzute în afara construcției propriu-zise (care presupunem că se află dincolo de limitele Casetei C și care urmează să fie investigată la o extindere viitoare a săpăturii).

Colectivul șantierului mulțumește d-lui dr. Romeo Dumitrescu, Președintele Fundației „Cucuteni pentru Mileniul III” - București, pentru amabilitatea cu care ne-a oferit terenul pe care s-au efectuat cercetările din Caseta C.

PI. 57

Notă:

1. Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, D. Nicola, C. Preoteasa, L. Uță, I. Grădianu, D. Monah, *Poduri, com. Poduri, jud. Bacău*, CCA 2006, p. 277.
2. D. Monah, Gh. Dumitroaia, F. Monah, C. Preoteasa, R. Munteanu, D. Nicola, *Poduri-Dealul Ghindaru. O Troie în Subcarpații Moldovei*, Piatra-Neamț, 2003, p. 51-54.

Abstract:

During 2006 campaign, part of a Bronze Age complex and several Chalcolithic dwellings were researched. The Bronze Age complex was identified on 16 x 7 metres area and it consisted in a layer of stones of different sizes, few pottery and bone fragments. We linked this complex with the one discovered in 1979 - 1981 and we consider that we are dealing here with a cult structure.

Also, in 2006 four Cucuteni B1 dwellings were unearthed. The most spectacular was L2 (dwelling 2) – a large two-storey building with seven fire installations and around 50 clay vessels.

144. Poșt, com. Marca, jud. Sălaj**Punct: Paliș**

Cod sit: 141982.03

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 249/2006, 492/2006

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Alexandru V. Matei, Ioan Bejinariu, Dan Băcuet-Crișan (MJIA Zalău)

Situl este amplasat pe înșeuarea dintre dealurile *Pleșa* și *Paliș* care constituie o veche și actuală cale de acces dinspre V în județul Sălaj, mai precis în Depresiunea Șimleului, spațiu aflat la V de Poarta Meseșană, principala cale nord-vestică de acces în Transilvania.

Situl a fost identificat în urma unor cercetări de teren (2003) și cercetări arheologice preventive (2005) ocazionate de construcția unei mănăstiri la extremitatea nord-vestică a acestuia. Dispersia materialului ceramic, identificat în periegeze, a sugerat inițial o mai mică extindere a sitului doar pe culmea înșeuării care leagă dealul *Pleșa* de *Paliș*, unde arăturile moderne au afectat complexele arheologice, favorizând observarea materialelor ceramice la suprafață. Înșeuarea pomenită este lungă de cca. 400 m și lată de cca. 100-150 m. Altitudinea maximă a acesteia este de 212 m.

Trecătoarea practică de râul *Barcău*, la ieșirea sa din Depresiunea Șimleului, prin Munții *Plopișului*, în zona comunei *Marca*, a constituit, de-a lungul istoriei, o poartă de intrare în Transilvania dinspre V. Ca și defileul *Barcăului* de la *Marca-Poșt* care a fost fortificat în epoci și maniere diferite trecerea de la *Poșt-Paliș* a fost supravegheată întâi de posibila fortificație *Wietenberg* de pe vârful dealului *Pleșa*, iar mai apoi de fortificația așezării de la *Poșt-Paliș*, datând din finalul primei etape a epocii fierului și probabil de la începutul celei de a doua. În defileul *Barcăului* o primă fortificație este ridicată în punctul *Ierțașul Petacilor*, datând, foarte probabil, din prima epocă a fierului, *Hallstatt*.

Trecătoarea a fost fortificată, mai apoi, în sec. I a.Chr. de către daci, care au realizat un sistem defensiv din două ziduri concentrice din pământ și lemn pe dealul *Cetate*. Doar acest punct a fost investigat sistematic în anul 1972, celelalte beneficiind doar de investigații periegetice. Fortificația de pe dealul *Cetate* avea rolul de a bloca accesul în Depresiunea Șimleului dinspre V, pentru a proteja teritoriul controlat, foarte probabil, de către o uniune tribală dacică al cărei centru se afla la Șimleu Silvaniei.

La războaiele dacice ale împăratului Traian, cetatea dacică de la *Marca* a fost cucerită și incendiată de către romani (106 p.Chr.).

Amplasarea graniței romane pe aliniamentul Munților *Meseș* a oferit romanilor un avantaj deosebit în stăpânirea teritoriilor cucerite și în supravegherea celor din jur, locuite de daci și mai târziu și de vandali.

Relaxarea relațiilor dintre romani și "barbarii" daci și vandali a permis transformarea bazinului cursului superior și mijlociu al *Barcăului* și *Crasnei*, din afara Daciei Romane, într-o veritabilă aglomerare demografică determinată de interese economice și politice, la mijlocul sec. al II-lea p.Chr.

Finalul sec. a adus, pentru zona cercetată, o schimbare majoră datorită presiunii exercitate de triburile germanice ale *cvazilor* și *marcomanilor*. Imperiul Roman își modifică strategia în regiune transformând alianța militară daco-vandalică într-o forță tampon între romani și germani.

Climatul favorabil cât și protecția asigurată de munții din jur, dar și de armata romană, au favorizat întemeierea și dezvoltarea comunităților umane din lunca *Barcăului* în sec. II-III p.Chr.

Dispuse în general pe terase neinundabile ale râului *Barcău*, așezările umane au exploatat zonele agricole și de pășunat din jur care au asigurat principalul mod de subsistență al comunităților umane.

Așezări datate în acest interval de timp au fost identificate, în cercetări arheologice de teren, în punctele *Rât*, *La Nadă*, *Pă Coastă*, *Corău*.

Dacii liberi și vandali au fost încurajați să se așeze în aceste puncte, probabil de către romanii, care vedeau în ei o potențială forță militară, ce se putea interpune, la sfârșitul sec. II p.Chr., alianței *cvado-marcomanice* care se apropia amenințător de *Dacia* dinspre NV.

Importanța acestei treceri, intrări dinspre NV este argumentată și de reutilizarea dealului *Cetate* de la *Marca* în evul mediu între sec. XI-V când au fost amenajate elemente defensive pe platoul superior al muncelului.

Obiectivul cercetării noastre a fost salvarea vestigiilor arheologice aflate pe traseul viitoarei Autostrăzi în zona sitului de la *Poșt-Paliș*. În acest sens au fost trasate 42 de suprafețe, fiind excavată o suprafață de 2244,42 m². În suprafața cercetată au fost identificate și investigate 134 complexe arheologice.

Suprafața S 1 are dimensiunile de 66 x 2 m și este perpendiculară pe axul Autostrăzii. În cadrul secțiunii nu au apărut decât rare fragmente ceramice *hallstattiene*. Nu a fost identificat un nivel de cultură, iar la ad. de -0,40 m a apărut sterilul.

Suprafața S 2 are dimensiunile de 14 x 2 m, perpendiculară pe S1, nu a furnizat un nivel de cultură sau complexe, iar la -0,30-0,40 m apare sterilul arheologic.

Suprafața S 3 cu dimensiuni de 12 x 2 m este perpendiculară pe S1 fiind deschisă în dreptul m. 6-8 ai S1. În cadrul acestei secțiuni la -0,15 m a fost cercetat un cpl. C1, groapă conturată ca o pată cenușie din care au fost recoltate fragmente ceramice și lemn ars. La -0,30-0,40 m apare sterilul arheologic. Suprafața S 4 paralelă cu S2 și perpendiculară pe S1, are dimensiunile de 12 x 2 m și o ad._{max.} de 0,30-0,40 m. Nu au fost identificate complexe, fiind recoltate sporadice fragmente ceramice.

Suprafața S 5 paralelă cu S2, S4, perpendiculară pe S 1, având dimensiunile de 12 x 4 m, ad._{max.} de 0,30-0,40 m. Din humus au fost recoltate rare fragmente ceramice.

Suprafața S 6 are dimensiunile de 12 x 2 m, ad._{max.} de 0,35 m. În c. 1,5-3 s-a conturat un cpl. C 2, cu umplutură neagră cu pigmenți de chirpici sfărmat, complex care se adâncește foarte puțin. Au fost recoltate fragmente ceramice

Suprafața S 7 cu dimensiunile de 39 x 2 m paralelă cu S 1, amplasată perpendicular pe axul Autostrăzii aprox. NE-SV. În această zonă au apărut numeroase materiale ceramice fără a se contura vreun complex. Materialul ceramic prezintă caracteristici pentru perioada *hallstattiană* fiind identificate și numeroase fragmente ceramice lucrate la roată.

Suprafața S 8 amplasată între S 3 și S 6, paralelă cu acestea, are dimensiunile de 12 x 3,4 m. Nu au apărut materiale arheologice. Sterilul a apărut la -0,30 m.

Suprafața S 9 are dimensiunile de 12 x 2 m și este orientată aprox. E-V la 1 m de S 1. Nu au fost recoltate materiale arheologice.

Suprafața S 10 de 12 x 2 m este orientată aprox. E-V, trasată la 1 m de S 1. Nu au fost recoltate materiale arheologice.

Suprafața S 11 cu dimensiunile de 15 x 2 m este plasată perpendicular pe axul autostrăzii aprox. NE-SV. Nu au fost identificate materiale arheologice.

Suprafața S 12, cu dimensiunile de 12 x 2 m, este paralelă cu S10. Nu au fost identificate materiale arheologice.

Suprafața S 13, cu dimensiunile de 12 x 2 m, trasată între S 12 și S 2, paralelă cu acestea. Materiale ceramice au apărut numai în c. 0-2, în zonă conturându-se o pată de culoare cenușie, cpl. C 3. Au fost recoltate fragmente ceramice și oase de animale. C3 de formă circulară, diametrul 0,85 m, se adâncește foarte puțin, -0,21 m, de la suprafața solului.

Suprafața S 14, cu dimensiuni de 12 x 2 m, plasată între S 12 și S 13. La nivelul humusului apar materiale ceramice fragmentare.

Suprafața S 15: dimensiunile secțiunii sunt de 25,1 x 2 m. Prelungirea acesteia spre V a decopertat încă 3,75 m² în care a fost surprins parțial complexul C19. S 15 a fost trasată exact pe axul traseului Autostrăzii. La ad. de 0,2 m apare sterilitatea arheologică. Alte complexe arheologice nu au apărut.

Suprafața S 16. Trasată paralel cu S 15 cu un martor de 0,30 m între ele. Dimensiuni: 23,70 x 2 m. În această secțiune au fost descoperite următoarele complexe arheologice: C. 4, C. 5, C. 6. Prelungirea acesteia spre V a decopertat încă cca. 1 m² în care a fost surprins parțial cpl. C19.

Suprafața S 17. Trasată paralel cu S 15, la distanța de 3,50 m de aceasta. Dimensiuni: 29 x 2 m. În această secțiune au fost descoperite următoarele complexe arheologice: C 7, C 8, C 9, C 12 și C 13. Prelungirea acesteia spre V a decopertat încă 2,6 m² în care a fost surprins parțial cpl. C19 (notat inițial în luna iulie cu nr. de complex 13).

Suprafața S 18. Trasată paralel cu S. 16, la distanța de 3,50 m de aceasta. Dimensiuni: 18,30 x 2 m. În această secțiune au fost descoperite următoarele complexe arheologice: C 10, C 11.

Suprafața S 19. Trasată paralel cu S 18, la distanța de 3,00 m de aceasta. Dimensiuni: 19,10 x 2 m. În această secțiune nu au fost descoperite complexe arheologice.

Suprafața S 20. Trasată paralel cu S 1, la distanța de 1,10 m de aceasta. Dimensiuni: 26,50 x 2 m. În această secțiune nu au fost descoperite complexe arheologice.

Suprafața S 21. Trasată paralel cu S 20, la distanța de 3 m de aceasta. Dimensiuni: 27 x 2 m. În această secțiune nu au fost descoperite complexe arheologice.

Suprafața S 22. Trasată între secțiunile S 15 și S 17, paralel cu acestea (cu un martor de 0,60 m față de S 17 și un martor de 0,40 m față de S. 15. Dimensiuni: 26 x 2, 5 m. În această secțiune au fost descoperite următoarele complexe arheologice: C 24, C 25. Prelungirea acesteia spre V a decopertat încă 6,25 m² în care a fost surprins parțial cpl. C19.

Suprafața S 23. Trasată între secțiunile S 16 și S 18, paralel cu acestea (cu un martor de 0,25 m față de S 17 și un martor de 0,25 m față de S 15. Dimensiuni: 20, 9 x 3 m. În această secțiune nu au fost descoperite complexe arheologice.

Suprafața S 24. Trasată între secțiunile S 18 și S 19, paralel cu acestea (cu un martor de 0,50 m față de S 18 și un martor de 0,50 m față de S 19. Dimensiuni: 19, 5 x 2 m.

Suprafața S 25: trasată la 0,5 m N de S 19 din dreptul c. 0 al acesteia nu a identificat nici un complex arheologic. L secțiunii 16,5 m, l de 2 m, suprafață excavată 33 m².

Suprafața S 26: trasarea acesteia la 0,15 m S de caseta A, pornind din dreptul c. 0 al acesteia, a decopertat încă 18 m² în care a fost surprins parțial cpl. C 19, C 27 și C 28. L secțiunii 12 m, l de 1,5 m.

Suprafața S 27 având dimensiunile de 42 x 2 m, a prezentat o stratigrafie simplă, sub nivelul arat urmează sterilitatea, toate complexele conturându-se la nivelul sterilității.

Suprafața S 28 trasată în paralel cu S 27 cu un martor de 0,50 m, la V de S 27 a avut dimensiunile de 37 x 2 m. Stratigrafia este identică cu cea surprinsă în S 27. De-a lungul secțiunii au fost surprinse părți din complexe cercetate anterior în S 27 cum ar fi C 32, C 31 și parte din C 19, șanțul surprins în mai multe unități de cercetare, dar și un număr de 4 gropi de stâlpi provenite de la diverse construcții de suprafață.

Suprafața S 29 a fost trasată paralel cu S 28 pornind de la m. 24 al secțiunii S 28, cu dimensiunile de 17 x 2 m. În cadrul secțiunii au fost conturate 3 complexe arheologice. Din punct de vedere stratigrafic sub nivel arat apare un nivel maroniu lutos cu rare materiale arheologice care de la m. 5,2 este întrerupt de umplutura C 32 (sol cenușiu cu sfărâmată de chirpici și ceramică). Planimetric delimitarea dintre cele două complexe C 31 - C 32 este reprezentată de o rigolă sau un șanț lat de cca. 0,40-0,50 m și adânc de maxim 1,05 m (de la suprafața actuală) care pe alocuri este flancat de gropi de stâlpi.

Suprafețele S 30 și S 31 au fost trasate paralel cu axul Autostrăzii pe partea dreaptă a canalului care traversează situl, zonă cercetată în lunile iunie-iulie ale acestui an. Aceste secțiuni au avut un rol de control a unei mici zone rămasă necercetată. În aria celor două suprafețe de cercetare, care au avut dimensiunile de 14 x 2 m, nu au fost identificate niveluri de locuire sau complexe arheologice.

Suprafața S 32 amplasată în prelungirea S 29 având dimensiunile de 20,6 x 2 m. Stratigrafic sub nivelul arat a urmat direct sterilitatea arheologică. Cu excepția cpl. C 19, șanț defensiv, nu au fost identificate alte complexe arheologice.

Suprafața S 33 trasată în paralel cu S 27, la 0,5 m de aceasta spre axul Autostrăzii cu dimensiunile de 36,3 x 2 m. Au fost cercetate 8 complexe arheologice. Stratigrafia este identică cu S 27, S 28, sub stratul arat urmează sterilitatea. Ca un element de noutate, față de celelalte secțiuni, am sesizat în zona șanțului C 19 apariția între m. 1,5-4 a unui nivel subțire mai închis la culoare și mai bogat în materiale arheologice care suprapune stratigrafic șanțul.

Suprafața S 34 a fost trasată între S 37 și S 33, paralelă cu acestea. Are dimensiunile de 35 x 2 m. În această suprafață au apărut o serie de complexe (nouă) grupate în preajma C 19. Două dintre acestea (C 57 și C 58) suprapun clar șanțul defensiv (C 19) oferind o super poziție stratigrafică pentru interpretarea și eșalonarea cronologică a complexelor descoperite.

Suprafața S 35: formă de triunghi dreptunghic cu catetele de 24,5 și 5 m. Suprafața de 73 m². Prezintă o stratigrafie simplă. Sub nivelul arat gros de 0,25-0,30 m apare lutul steril în care se conturează complexele arheologice.

Suprafața S 36: L 87,75 m, l 2 m. Suprafața de 175,5 m². Trasată între S 37 și S 34 la 0,5 m distanță de fiecare. Orientată aprox. E-V. Prezintă o stratigrafie simplă. Sub nivelul arat gros de 0,25-0,30 m apare lutul steril în care se conturează complexele arheologice.

Suprafața S 37: formă trapezoidală cu baza mare de 5,5 m și baza mică de 2,5 m. H de 40 m. Suprafața excavată de 170

m². Trasată între S 36 și S 35. Prezintă o stratigrafie simplă. Sub nivelul arat gros de 0,25-0,30 m apare lutul steril în care se conturează complexele arheologice.

Suprafața S 38: trasată din dreptul m. 88 al S 36 la 10 m N de aceasta. L 65,5 m, l 1,5 m. Suprafața excavată 98,25 m². Prezintă o stratigrafie simplă între m. 0-6 și 20-38. Sub nivelul arat gros de 0,25-0,30 m apare lutul steril în care se conturează complexele arheologice. De la m. 38-66 apar și straturi de steril negru argilos.

Suprafața S 39: trasată la 10 m N de S 38. L secțiunii 51,25 m, l de 1,5 m. Suprafața excavată 76,87 m². Prezintă o stratigrafie simplă. Sub nivelul arat gros de 0,25-0,30 m apare lutul steril în care se conturează complexele arheologice. Apar și straturi de steril negru argilos sub argila maronie sterilă.

Suprafața S 40: trasarea acesteia între S 36 și S 38, a decoperat încă 25 m² în care a fost surprins parțial cpl. C 85. L secțiunii 16,6 m, l de 1,5 m.

Suprafața A. A fost deschisă pe latura de S-V a secțiunii S 17 (în dreptul m. m 25-29 ai secțiunii S 17), paralel cu aceasta (cu un martor de 0,30 m între caseta A și S 17). Caseta A avea dimensiunile de: 6 x 5 m. În această casetă au fost surprinse următoarele complexe arheologice: C 14, C 15, C 16, C 17, C 18, C 18/1, C 19, C 20, C 21, C 22, C 23. Prelungirea acesteia spre V a decoperat încă 11 m² în care a fost surprins parțial cpl. C 19, dar pe toată lățimea acestuia și cpl. C 26.

Suprafața B₁: de formă triunghiulară (triunghi dreptunghic) datorită problemelor legate de culturile agricole și regimul proprietății. Baza triunghiului (cateta mică) pe latura scurtă estică de 5 m a casetei A, iar cateta lungă paralelă cu S 17, la 0,5 m S de aceasta, pornind din dreptul c. 0 al acesteia. Pentru ușurarea cercetării au fost trasați 5 martori lați de 0,5 m perpendiculari pe latura nordică a casetei. Lungimea catetei mari 24 m, iar a catetei mici de 5 m. Suprafața excavată de 40 m². În colțul nordic a fost surprins parțial cpl. C 27.

Descrierea complexelor

Cpl. C 1: Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S3, Carou: 0,5-1,5. Datare: Hallstatt D. Descriere: groapă conturată la -0,15 m ad. în profilul estic al secțiunii. Umplutura este un sol negru-cenușiu puternic pigmentat cu lemn ars, chirpici și ceramică mărunță. D gropii este de 1,2 m, iar ad. de 0,3 m, având fundul drept.

Cpl. C 2 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 6, Carou: 1,5-3. Datare: Hallstatt D. Descriere: Groapă conturată la -0,1 m ad. Umplutură: sol negru pigmentat cu chirpici mărunți. D gropii cu fund drept: 1,5 m

Cpl. C 3 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 13, Carou: 0-2. Datare: Hallstatt D. Descriere: Groapă circulară cu d de 0,85 m și ad de 0,21 m. Umplutură sol cenușiu cu pigmenți de chirpici, ceramică și un os neurs friabil.

Cpl. C 4 Tip complex: vatră de foc. Locație: Suprafața S16, Carou: 6-8. Datare: Hallstatt D

Descriere: Complexul a fost surprins între m. 6-8 la ad. de 0,35 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă alungită. Fundul complexului se afla la ad. de 0,45 (ușor alveolat). Pe fund prezenta urme de ardere la roșu. Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu mult cărbune și câteva fragmente ceramice mici. Acest complex era probabil o vatră de foc adâncită.

Cpl. C 5 Tip sit: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 16, Carou: 4-5. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 4-5 la ad. de 0,30 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă circulară. Fundul complexului se afla

la ad. de 0,35 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu câteva fragmente ceramice mici. Acest complex era probabil o groapă de stâlp.

Cpl. C 6 Tip complex: Talpă de palisadă? Locație: Suprafața: S 16, Carou: 17-19. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 17-19 la ad. de 0,36 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă alungită, plasată oblic pe traiectul secțiunii. Fundul complexului se afla la ad. de 0,40-0,42 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu puțin cărbune și câteva fragmente ceramice mici. Acest complex era foarte probabil talpa unei palisade adiacente șanțului (cpl. C 19) identificat ulterior. O talpă asemănătoare (C 27) a fost conturată ulterior în S B și S 26. Ambele complexe sunt amplasate exact la 5 m de C 19, fiind săpate paralel cu ductul acestuia.

Cpl. C 7 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 17, Carou: 23-24. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 23-24 la ad. de 0,32 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,44 m (alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu puțin cărbune. Acest complex era probabil o groapă de stâlp.

Cpl. C 8 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 17, Carou: 14-15. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 14-15 la ad. de 0,35 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,45 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu puțin cărbune. Acest complex era probabil o groapă de stâlp.

Cpl. C 9 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 17, Carou: 10-11. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 10-11 la ad. de 0,35 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,50 m (alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu puțin cărbune. Acest complex era probabil o groapă de stâlp.

Cpl. C 10 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 18, Carou: 13-14. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 13-14 la ad. de 0,35 m sub forma unei pete de culoare cenușie, de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,43 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune și mici fragmente ceramice. Acest complex era probabil o groapă de stâlp.

Cpl. C 11 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 18, Carou: 15-16. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 15-16 la ad. de 0,30 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,36 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune. Acest complex era probabil o groapă de stâlp.

Cpl. C 12 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 17, Carou: 26-28. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 26-28 la ad. de 0,40 m sub forma unei pete de culoare cenușie-negricioasă, de formă oval-alungită. Fundul complexului se afla la ad. de 0,65-0,75 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu-negricios amestecat cu cărbune, chirpici și fragmente ceramice. Acest complex era probabil o groapă menajeră.

Cpl. C 13 Tip complex: șanț fortificație. Locație: Suprafața S 17, Carou: 28-29. Datare: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 28-29 la ad. de 0,40 m sub forma unei

pete de culoare cenușie-negricioasă, de formă alungită. Fundul complexului se afla la ad. de 0,60 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune, chirpici și fragmente ceramice. Acest complex a fost inițial identificat cu o groapă menajeră, dar extinderea săpăturii a demonstrat că acest complex este același cu cpl. C 19 (șanț defesiv).

Cpl. C 14 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A, Carou: 0-2/0-1. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 0-2 ai casetei A (m. 25-27 ai secțiunii S 17) la ad. de 0,36 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,55 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune, chirpici și fragmente ceramice. Acest complex era probabil o groapă menajeră.

Cpl. C 15 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A, Carou: 0-0,5/2-3. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins la ad. de 0,32 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,60 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune, chirpici și fragmente ceramice. Acest complex era probabil o groapă menajeră.

Cpl. C 16 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A, Carou: 0,5-1,5/3-4. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins în S A la ad. de 0,30 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă oval-alungită. Fundul complexului se afla la ad. de 0,52 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune, chirpici și fragmente ceramice. Acest complex era probabil o groapă menajeră.

Cpl. C 17 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A, Carou: 0,5-2/2-3. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins în S A la ad. de 0,30 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,43 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune, chirpici și fragmente ceramice. Spre centrul complexului se aflau grupate mai multe fragmente ceramice ce par să provină de la mai multe vase sparte (întregibile) și depuse în groapă.

Cpl. C 18 Tip complex: locuință adâncită. Locație: Suprafața S A, Carou: 1,5-5/0-4. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins în S A la ad. de 0,35 m sub forma unei pete de culoare cenușie-negricioasă de formă aprox. oval-alungită. Fundul complexului era săpat în trepte, podeaua se afla la ad. de 0,50-0,55 m (ușor alveolat) și la 0,70 m. Umplutura complexului consta în pământ cenușiu-negricios amestecat cu chirpici, cărbune și fragmente ceramice. Acest complex era probabil o locuință.

Cpl. C 18/1: Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața A, carou: 3/2. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins pe fundul lui C 18, la ad. de 0,70 m. Este de formă circulară umplutura lui consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune. Acest complex este de fapt groapa de stâlp (fundul gropii a fost atins la -0,75 m) centrală a locuinței C 18.

Cpl. C 19 Tip complex: șanț fortificație. Locație: Suprafețele: S A, S 7, S 15, S 16, S 17, S 22, S 26, S 27, S 28, S 32, S 33, S 34, S 36. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins inițial în suprafața S A, la ad. de 0,32 m sub forma unei pete de culoare cenușie-negricioasă de formă oval-alungită. Complexul a fost săpat în trepte, ad._{max} a acestuia fiind la 0,75 m. Umplutura complexului consta în pământ cenușiu-negricios amestecat cu chirpici, cărbune și fragmente

ceramice. Lățimea maximă păstrată a șanțului la conturare este de 2,5 m. Amplasarea acestuia de-a lungul înșeuării care leagă dealurile *Pleșa* și *Paliș*, pe culmea acesteia sugerează blocarea "porților" într-o perioadă anterioară (?) venirii celților în zonă. Complexul are ad._{max}, surprinsă în S A de 0,75 m. Umplutura complexului consta în pământ cenușiu-negricios amestecat cu chirpici, lemn ars și fragmente ceramice. Acest complex a fost inițial identificat cu o locuință. De asemenea el a fost surprins și în S 7, dar condițiile concrete în care a trebuit trasată secțiunea nu au permis identificarea corectă a acestuia. Forma acestuia în profil vertical este aprox. tronconică cu deschiderea la gură de 2,5 m, iar la bază de 1,25 m. Ad._{max}, de la conturarea în argila sterilă, este de 0,5-0,7 m, iar de la suprafața de 1 m. În suprafața afectată de viitoarea Autostradă șanțul a fost surprins pe o L de 60 m, restul fiind distrus de drumuri moderne erodate. C 19 a fost surprins și în săpătura preventivă de la *Porț-Paliș-Mănăstire*

Cpl. C 20 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S A, Carou: 4-5/0-0,5. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 4-5 ai S A, la ad. de 0,50 m sub forma unei pete de culoare neagră de formă circulară. Fundul complexului se afla la ad. de 0,70 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ negricios amestecat cu mult chirpici și cărbune. Groapa pare mai degrabă să țină de locuința C 18 fiind pandantul gropii de stâlp C 23.

Cpl. C 21 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A, Carou: 2,25-3,5/0,5-2. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins pe fundul locuinței C 18, la ad. de 0,50 m sub forma unei pete oval-alungite de culoare cenușie. Fundul complexului se afla la ad. de 0,70 m (foarte ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu chirpici și puțin cărbune. Acest complex face parte din locuința C 18.

Cpl. C 22 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A, Carou: 2-3,5/3-4. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins pe fundul locuinței C 18, la ad. de 0,50 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă circulară cu d de 1 m. Fundul complexului se afla la ad. de 0,56 (foarte ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu chirpici și puțin cărbune. Este posibil ca acest complex să facă parte din locuința C 18 și să reprezinte o groapă menajeră.

Cpl. C 23 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S A, Carou: 1,5-2/1,5-2,5. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins parțial pe fundul locuinței C 18 și parțial pe fundul cpl. C 17, la ad. de 0,55 m. S-a conturat sub forma unei pete de culoare cenușie de formă oval-alungită cu diametrul de 0,35 m. Fundul acestuia se afla la ad. de 0,60 m (foarte ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu foarte puțin cărbune. Este clar că a fost suprapus de cpl. C 17, dar este posibil să aparțină locuinței C 18.

Cpl. C 24 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 22, Carou: 21-22. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 21-22 la ad. de 0,25 m sub forma unei pete de culoare cenușie de formă circulară cu d de 1 m. Fundul complexului se afla la ad. de 0,55 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu cărbune. Acest complex era probabil o groapă menajeră.

Cpl. C 25 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 22, Carou: 4,5-5,5. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul a fost surprins între m. 4,50-5,50 la ad. de 0,30 m sub forma unei

pete de culoare cenușie de formă circulară cu d de 1 m. Fundul complexului se afla la ad. de 0,40 m (ușor alveolat). Umplutura complexului consta în pământ cenușiu amestecat cu chirpici și puțin cărbune. Acest complex era probabil o groapă menajeră.

Cpl. C 26: Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S A. Dată: Hallstatt D. Descriere: groapă circulară, conturată în prelungirea S A, cu d la gură de 0,8 m, iar la bază de 0,9 m. Ad. gropii este de 0,2 m de la conturarea în argila sterilă. Umplutura complexului constă în sol negru pigmentat cu lemn ars și ceramică puțină. Groapa este anterioară cpl. C 19 care o desființează parțial.

Cpl. C 27: Tip complex: șanț talpă palisadă. Locație: Suprafața S B și S 26. Dată: Hallstatt D. Descriere: se prezintă ca un șanț lat de 0,3 m adânc de la 0,20 la 0,45 m cu o umplutură de sol maroniu și cenușiu cu pigmenți. Orientarea acestui șanț este E-V și pare să se regăsească în S 16 când a fost surprins în luna iulie. Complexul a fost săpat la exact 5 m S de C 19 și se pare că există o relație de contemporaneitate între cele două elemente constructive. Fie cpl. C 27 este șanțul de implantare al unei palisade interne, a unei construcții defensive complexe, fie este doar o rigolă pentru colectarea apei de pe valul adiacent cpl. C 19. Mai plauzibilă pare prima variantă.

Cpl. C 28: Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 26. Dată: Hallstatt D. Descriere: complexul este mai degrabă o groapă de stâlp care ar putea ține de valul și palisada adiacente șanțului C 19. Groapa are d de 0,6 m și ad. de 0,25 m de la conturarea în argila sterilă. Umplutura gropii era formată din sol negru cu pigmenți de lemn ars și puțină ceramică.

Cpl. C 29 Tip complex: groapă de stâlp? Locație: Suprafața S 27, carou 4-5. Dată: Hallstatt D. Descriere: complexul s-a conturat la nivelul lutului steril având în umplutură un sol cenușiu negricios.

Cpl. C 30 Tip complex: groapă de stâlp? Locație: Suprafața S 27, carou 6-7. Dată: Hallstatt D. Descriere: complexul s-a conturat la nivelul lutului steril având în umplutură un sol cenușiu negricios cu fragmente ceramice mici.

Cpl. C 31 Tip complex: Locuință? Locație: Suprafețele S 27, S 28, S 29. Dată: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat la -0,38 m, cu un contur neregulat aprox. oval cu diametrele de 5 x 7,5 (?) m vizibil prin umplutura maronie. Din complex provin fragmente ceramice și un fragment de cuțit din fier.

Cpl. C 32 Tip complex: Locuință? Locație: Suprafețele S 27, S 28, S 29, S 33 (?) Dată: Hallstatt D. Descriere: construcție de mari dimensiuni, conturată sub forma unei pete (13 x 6 m) de culoare negru cenușiu, cu materiale arheologice (chirpic sfărâmat și ceramică), se adâncește de la nivelul de conturare cu aprox. 0,16-0,20 m.

Cpl. C 33 Tip complex: groapă menajeră? Locație: suprafața S 27, Caroul 19,5-21,5, profil nordic. Dată: Hallstatt D. Descriere: La suprafață are un aspect maroniu cu pigmenți de cărbune. În umplutură au apărut doar pietre de râu. Aparent are o formă rectangulară cu o latură surprinsă de 1,75 m. Ad. de la nivelul de conturare 0,3 m.

Cpl. C 34 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 29, caroul 9-10 al secțiunii profil nordic. Dată: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat la nivelul sterilului printr-o pată de cărbune. Diametrul gropii este de 0,25 m iar ad. de la conturare de 0,20 m.

Cpl. C 35 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 27, caroul 41-42. Dată: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat ca

o pată cu pigment și cărbune adâncită în steril cu d de 0,44 m și ad. de 0,23 m de la conturare.

Cpl. C 36 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 27, caroul 40-41. Dată: Hallstatt D. Descriere: complexul apare ca o grupare de cărbune și pigment la nivelul sterilului. Diametrul complexului 0,26-0,30 m. Ad. de la 0,36-0,58 m.

Cpl. C 37 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața: S 27, caroul 32-33. Dată: Hallstatt D. Descriere: conturată la nivelul sterilului ca o pată mai închisă la culoare pigmentată cu cărbune și chirpici. Diametrul complexului 0,3 m. Ad. între 0,5-0,68 m.

Cpl. C 38 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 27, caroul 41. Dată: Hallstatt D. Descriere: S-a conturat la fel ca și C 35-37 prin concentrare de material în lutul galben. Diametrul complexului 0,36 m, iar ad. de la 0,37 la 0,60 m. Probabil că împreună cu C35 și C36 provin de la o construcție de suprafață.

Cpl. C 39 Tip complex: posibil compartiment de locuit din cadrul C 32. Locație: suprafața S 29, caroul 10,5-14. Dată: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat într-un nivel galben lutos pe o lungime de 3,5-4 m adâncindu-se în steril cca. 0,25 m. Pare mai degrabă o treaptă în cadrul complexului de locuit C 32.

Cpl. C 40 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 28, caroul 37,5-38,5. Dată: Hallstatt D. Descriere: conturată printr-o concentrare de chirpici și pigmenți la ad. de -0,34 și se adâncește până la -0,68. Forma complexului ovală cu diametrele de 0,66 x 0,50 m. Umplutura maronie închisă cu fragmente de chirpici și ceramică.

Cpl. C41 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 28, caroul 33-34. Dată: Hallstatt D. Descriere: conturată ca o concentrarea de chirpici și cărbune la nivelul sterilului. Ad. gropii a fost de 0,77 m, d de 0,36 m.

Cpl. C 42 Tip complex: groapă menajeră. Locație: suprafața S 29, caroul 12-13,5, profil estic. Dată: Hallstatt D. Descriere: conturată pe fundul complexului C39, diametrul în profil de 1,10 m iar ad. de 0,17 m de la conturare.

Cpl. C 43 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 28, caroul 33-34. Dată: Hallstatt D. Descriere: conturată ca o pată de culoare închisă cu chirpici sfărâmat la suprafață conturat într-un nivel maroniu lutos. Diametrul complexului 0,3 m, iar ad. de la conturare 0,32 m.

Cpl. C 44 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 28, caroul 35,5-36,5. Dată: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat la nivelul sterilului prin concentrarea de chirpici, cărbune și arsură. Se adâncește 0,80 m de la suprafață, deci 0,36 m de la conturare. Diametrul gropii de 0,5 m.

Cpl. C 45 Tip complex: locuință? Locație: suprafața S 33, caroul 2-5,5. Dată: Hallstatt D.

Descriere: s-a conturat la ad. de 0,25 m cu un contur neregulat de culoare neagră-cenușoasă cu mult material ceramic, oase mici arse și chirpici. Suprapune șanțul C 19 și gropile C 52 și C 53.

Cpl. C 46 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 33, caroul 30, profil estic. dată: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat în sterilul galben prin umplutura mai închisă la culoare și mici fragmente de chirpic. D gropii 0,3 x 0,47 m. Adâncimea de la conturare 0,26 m.

Cpl. C 47 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 33, caroul 30-31. Dată: Hallstatt D. Descriere: conturată în sterilul galben prin umplutura mai închisă la culoare. Diametru 0,3 m, ad. 0,2 m de la conturare.

Cpl. C 48 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: suprafața S 33, caroul 28. Datare Hallstatt D. Descriere: s-a conturat în steril ca o pată de culoare mai închisă cu pigmenți de chirpici. D 0,3 m, ad. 0,1 de la conturare.

Cpl. C 49 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 33, caroul 32-33, profil nordic. Datare Hallstatt D. Descriere: conturată la -0,40 m, fundul la -0,75 m. Umplutură cu lemn ars și chirpici. D 0,4 m.

Cpl. C 50 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 34, caroul 28. Datare Hallstatt D. Descriere: Conturată înspre profilul nordic la -0,35 m, fundul la -0,45 m, Umplutură maronie cu mult lemn ars și chirpici. D 0,25 x 0,35 m.

Cpl. C 51 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 34, caroul 34. Datare: Hallstatt D. Descriere: conturată la -0,30 m, fundul la -0,55, Umplutură maronie cu chirpici și lemn ars.

Cpl. C 52 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 33, caroul 3-4. Datare: Hallstatt D. Descriere: conturată la -0,2 m în profilul nordic, fundul la -0,45 m. Umplutură cenușie cu lemn ars, chirpic și ceramică. D de 0,8 m.

Cpl. C 53 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 33, caroul 2-3. Datare: Hallstatt D. Descriere: contur la -0,20 m, fundul la -0,55 m. Umplutură cenușie cu ceramică, lemn ars și chirpici. D de 0,75 m.

Cpl. C 54 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 34, caroul 4-5. Datare: Hallstatt D. Descriere: contur la 0,20 m, fund la -0,54 m. D de 0,9 m în profil nordic. Două niveluri de umplere, nivelul superior de culoare neagră cu ceramică, chirpic, cenușă (grosime 0,2 m), nivel inferior de culoare maronie (gr. 0,14 m).

Cpl. C 55 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 34, caroul 3-4,5. Datare: Hallstatt D. Descriere: Contur la -0,24 m, fund la -0,40 m, D de 1,13 x 0,68 m. Umplutură cenușie cu ceramică, lemn, ars, cenușă și chirpici.

Cpl. C 56 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 34, caroul 2-3,5. Datare: Hallstatt D. Descriere: în profil sudic formă ovală, contur la -0,20 m, fund la -0,40 m, diametrul de 1,21 m. Umplutură cenușie cu ceramică, lemn ars, chirpici.

Cpl. C 57 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 34, caroul 6-7 profil estic. Datare: Hallstatt D. Descriere: contur la nivelul sterilului, la -0,3 m. Umplutură cenușiu închis tăiată parțial de C58-locuință. D de 1,4 m și ad. de 0,2 m.

Cpl. C 58 Tip complex: locuință adâncită. Locație: Suprafețele: S 34 și S 37, caroul 4-6,5 în S 34. Datare: Hallstatt D2-La Tène B1? Descriere: Se conturează pe cca. 75% din lățimea S 34 spre profilul nordic. Umplutură neagră cu mult chirpici, lipitură de vatră, cărbune și ceramică lucrată cu mâna și la roată (inclusiv fragmente de amforă și ceramică cu grafit în pastă). Locuința este de tip circular cu un diametru de 3 m cu stâlpi amplasați periferic.

Cpl. C 58/1 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: S 34. Datare: Hallstatt D2-La Tène B1 ?. Descriere: conturată la -0,4 m, fundul la -0,58 m. Ține de C 58. Umplutură sol negru cu chirpici și lemn ars.

Cpl. C 58/2 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: S 34. Datare: Hallstatt D2-La Tène B1 ?. Descriere: conturată la -0,4 m, fundul la -0,47 m. Ține de C 58. Umplutură sol negru cu chirpici și lemn ars.

Cpl. C 58/3 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: S 34. Datare: Hallstatt D2-La Tène B1 ?. Descriere: conturată la -0,4 m, fundul la -0,48 m. Ține de C 58. Umplutură sol negru cu chirpici și lemn ars.

Cpl. C 59 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, caroul 14 central. Datare Hallstatt D. Descriere: contur rotund, aspect maroniu închis la nivelul sterilului. D 0,34 x 0,24 m, ad. de la suprafață 0,51 m. Fără inventar.

Cpl. C 60 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, caroul 13-14 profil estic. Datare: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, aspect maroniu închis la nivelul sterilului. D 0,32 m, ad. de la suprafață 0,58 m. Fără inventar.

Cpl. C 61 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, caroul 13-14 profil vestic. Datare Hallstatt D. Descriere: contur rotund, aspect maroniu închis la nivelul sterilului. D 0,31 m, ad. de la suprafață 0,50 m. Fără inventar.

Cpl. C 62 Tip complex: locuință adâncită. Locație: Suprafețele S B și S 35 (în S 35 la caroul 1,5-4,5 în profil nordic). Datare: Hallstatt D. Descriere: complex interesant și totodată și bogat. Locuința s-a conturat la prin umplutura de culoare neagră. Inventarul foarte bogat a constat din ceramică lucrată preponderent cu mâna, dar și ceramică la roată, la care s-au adăugat oase și chirpic. D 2,75 x 2 m, ad. 0,3 m de la conturarea în steril.

Cpl. C 62/1 Tip complex: groapă de stâlp. Locație Complex C 62. Datare: Hallstatt D. Descriere: Umplutură sol negru cu pigmentație de lemn ars și chirpici mărunți. Ține de C 62, din structura de rezistență și susținere a acoperișului. D de 0,2 m, ad. de la conturare de 0,15 m.

Cpl. C 62/2 Tip complex: groapă de stâlp. Locație Complex C 62. Datare: Hallstatt D. Descriere: Umplutură sol negru cu pigmentație de lemn ars și chirpici mărunți. Ține de C 62, din structura de rezistență și susținere a acoperișului. D de 0,3 m, ad. de la conturare de 0,05 m.

Cpl. C 62/3 Tip complex: groapă de stâlp. Locație Complex C 62. Datare: Hallstatt D.

Descriere: Umplutură sol negru cu pigmentație de lemn ars și chirpici mărunți. Ține de C 62, din structura de rezistență și susținere a acoperișului. D de 0,2 m, ad. de la conturare de 0,05 m.

Cpl. C 62/4 Tip complex: groapă de stâlp. Locație Complex C 62. Datare: Hallstatt D.

Descriere: Umplutură sol negru cu pigmentație de lemn ars și chirpici mărunți. Ține de C 62, din structura de rezistență și susținere a acoperișului. D de 0,3 m, ad. de la conturare de 0,05 m.

Cpl. C 62/5 Tip complex: talpă de locuință. Locație Complex C 62. Datare: Hallstatt D.

Descriere: Umplutură sol negru cu pigmentație de lemn ars și chirpici mărunți. Ține de C 62, din structura de rezistență. L 1 m, l 0,15-0,2 m, ad. de la conturare de 0,1 m.

Cpl. C 63 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 33, caroul 28-29. Datare: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat la nivelul sterilului, ad. fiind de -0,68 m de la suprafața solului. În umplutură câteva fragmente ceramice. D de 0,68 m.

Cpl. C 64 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 36, caroul 10-11. Datare Hallstatt D. Descriere: conturată în solul galben lutos prin umplutura neagră cu pigmenți de ceramică și chirpici. Formă ovală alungită de 0,7 x 0,5 m. Ad. de 0,15 de la conturare.

Cpl. C 65 Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 36, caroul 12-13. Datare Hallstatt D. Descriere: contur circular în profilul nordic, sol de culoare neagră cu pigmenți. Diametrul surprins de 1 m, ad. de 0,1-0,23 de la conturare.

Cpl. C 66 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 34, caroul 34-35. Datare: Hallstatt D. Descriere: se conturează

prin aspectul maroniu închis cu pigmenți și lemn ars. D de 0,7 m, ad. de 0,5 m. Taie cpl. C 67.

Cpl. C 67 Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 34, caroul 34-35. Date: Hallstatt D. Descriere: se conturează prin aspectul maroniu închis cu pigmenți și lemn ars. D de 0,5 m, ad. de 0,4 m. Tăiată de C 66.

Cpl. C 68 Tip complex: locuință. Locație: Suprafața S 35-37. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul are o formă ovală alungită orientată E-V, cu d de 11 x 2,5-3 m. Se conturează la -0,2-0,3 m. Probabil și aglomerările de stâlpi dinspre S-V, dar mai ales dinspre V țin de acest complex. Complexul se caracterizează printr-o adâncire de 0,2-0,25 m față de nivelul sterilului, umplută cu sol maroniu cu materiale arheologice și pigmenți de lemn ars și chirpici.

Cpl. C 68/1. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 36, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,2 m, ad. de la conturare 0,15 m.

Cpl. C 68/2. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 36, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,2 m, ad. de la conturare 0,08 m.

Cpl. C 68/3. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 36, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,4-0,5 m, ad. de la conturare 0,4 m.

Cpl. C 68/4. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 36, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,2 m, ad. de la conturare 0,69 m.

Cpl. C 68/5. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,15 m, ad. de la conturare 0,12 m.

Cpl. C 68/6. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,3 m, ad. de la conturare 0,3 m.

Cpl. C 68/7. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,15 m, ad. de la conturare 0,08 m.

Cpl. C 68/8. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, C 68. Date: Hallstatt D. Descriere: sol cenușiu cu lemn ars și pigmenți de ceramică. D de 0,2 m, ad. de la conturare 0,11 m.

Cpl. C 69. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 36, caroul 26-27. Date: Hallstatt D.

Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie. Fără inventar. D de 0,2 m, ad. de la conturare de 0,07 m.

Cpl. C 70. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 36, caroul 27-28. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie. Fără inventar. D de 0,3 m, ad. de la conturare de 0,06 m.

Cpl. C 71. Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 36, caroul 7-8. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie. D de 0,75 m, ad. de la conturare de 0,05-0,1 m.

Cpl. C 72. Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 36, caroul 7-8, profil nordic. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie cu sol

sfărâncios cu pigmenți de chirpici. D de 1,25 m, ad. de la conturare de 0,07-0,1 m.

Cpl. C 73. Tip complex: locuință? Locație: Suprafața S 36, caroul 52,5-55. Date: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat într-o zonă fără alte complexe. La nivelul sterilului se delimitează printr-o culoare maronie mai închisă cu pigmenți de chirpici mărunți. Complexul "intră" în ambele profile, iar lățimea surprinsă a sa este de 2 m, ad. de 0,4 m. Inventar sărac.

Cpl. C 74. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 0-1. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie ovală. Fără inventar. D de 0,5-0,9 m, ad. de la conturare de 0,1 m.

Cpl. C 75. Tip complex: locuință adâncită patrulateră. Locație: Suprafața S 37, caroul 3-7,5 (jumătatea de N). Date: Hallstatt D?.

Descriere: contur aprox. patrulater cu laturile de 3 x 5 m. Orientată aprox. S-N, adâncită de la conturare de 0,2 m. Suprapune C 19 (șanț defensiv) ca și C 58. Umplutura sol negru cu ceramică, chirpici, lemn ars și lipitură de vatră.

Cpl. C 76. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 9-10. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie. Fără inventar. D de 0,5 m, ad. de la conturare de 0,2 m.

Cpl. C 77. Tip complex: groapă de scos lut? Locație: Suprafața S 37, caroul 10-11. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie închisă. Fără inventar deosebit. Formă ușor rectangulară cu L de 2,75 m și l de 1 m. Ad. de la conturare de 0,3 m.

Cpl. C 78. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 7-8, profil E. Date: Hallstatt D. Descriere: conturat la nivelul sterilului ca o pată cenușie închisă. Fără inventar deosebit. D de 0,2 m, ad. de la conturare de 0,2 m.

Cpl. C 79. Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 37, caroul 2-3,5. Date: Hallstatt D.

Descriere: s-a conturat relativ neclar între C 58 și C 75 suprapunând și el șanțul C 19, fiind contemporan cu locuințele între care a fost amenajat. Conturul este rotund cu migrații de materiale (ceramică, chirpici, lemn ars) către C 58 și C 75. Diametrul complexului este de 1,75 m, iar ad. de 0,2 m.

Cpl. C 80 Tip complex: Poartă fortificație? Locație: Suprafața S 38, caroul 10-16. Date: Hallstatt D. Descriere: "Complexul" apare conturat în prelungirea șanțului C 85 și se caracterizează printr-o îndreptare a terenului în care apar 5 gropi de stâlpi care pot aparține unei structuri identificabile cu o intrare-poartă prin care se realiza accesul în incinta fortificată de C 85 la E și de C 19 la V. O extindere a săpăturii ar putea argumenta această interpretare.

Cpl. C 80/1. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 38, C 80. Date: Hallstatt D. Descriere: umplutura gropii constă într-un sol cenușiu cu pigmenți ceramici și lemn ars. D gropii este de 0,25 m, iar ad. de la conturare de 0,2 m.

Cpl. C 80/2. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 38, C 80. Date: Hallstatt D. Descriere: umplutura gropii constă într-un sol cenușiu cu pigmenți ceramici și lemn ars. D gropii este de 0,5 m, iar ad. de la conturare de 0,32 m.

Cpl. C 80/3. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 38, C 80. Date: Hallstatt D. Descriere: umplutura gropii constă într-un sol cenușiu cu pigmenți ceramici și lemn ars. D gropii este de 0,4 m, iar ad. de la conturare de 0,2 m.

Cpl. C 80/4. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 38, C 80. Date: Hallstatt D. Descriere: umplutura gropii

constă într-un sol cenușiu cu pigmenți ceramici și lemn ars. D este de 0,25 m, iar ad. de la conturare de 0,4 m.

Cpl. C 80/5. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 38, C 80. Date: Hallstatt D. Descriere: umplutura gropii constă într-un sol cenușiu cu pigmenți ceramici și lemn ars. D gropii este de 0,25 m, iar ad. de la conturare de 0,24 m.

Cpl. C 81. Tip complex: locuință? Locație: Suprafața S 38, caroul 37,5-41. Date: Hallstatt D. Descriere: s-a conturat 0,9 m prin umplutura mai închisă la culoare, neagră cu pigmenți și material arheologic ceramic puțin. Contur aprox. patrulater cu o latură surprinsă de 3 m. Celelalte două surprinse pe lățimea secțiunii pe o lungime de 1,5 m. Amplasare *extra vallum* față de C 85.

Cpl. C 82. Tip complex: Locuință? Locație: Suprafața S 38, caroul 41,5-44,5. Date: Hallstatt D. Descriere: pare mai degrabă o alunecare din complexul C 81 și din interiorul incintei fortificate.

Cpl. C 83. Tip complex: groapă de stâlp de palisadă. Locație: Suprafața S 36, caroul 77-78. Date: Hallstatt D. Descriere: S-a conturat circular cu o umplutură cenușie-negricioasă pigmentată cu lemn ars și chirpici mărunți. Se adâncește în steril foarte puțin (0,12 m), dar "pornește" mai de sus (ad. observabilă în profilul nordic 0,5 m) dintr-un nivel care poate fi ceea ce a mai rămas din valul adiacent șanțului C 85. D gropii 0,25 m.

Cpl. C 84. Tip complex: talpă de palisadă. Locație: Suprafața S 36, caroul 77,5-78,5. Date: Hallstatt D. Descriere: S-a conturat ca o alveolă lenticulară cu o umplutură cenușie-negricioasă pigmentată cu lemn ars și chirpici mărunți. Lungimea surprinsă este de 1 m, iar lățimea de 0,2-0,4 m. Ad. de la conturare este de 0,15 m. Apare perpendicular de direcția C 85.

Cpl. C 85. Tip complex: șanț fortificație. Locație: Suprafața S 36-40. Date: Hallstatt D. Descriere: Complexul s-a delimitat în argila sterilă maronie prin umplutura cenușie-negricioasă cu ceramică, chirpici, lemn ars. În zona investigată, predispusă la alunecări de teren, șanțul, cu toate elementele sale adiacente: umăr și val, este conservat precar și neuniform. Alunecările de teren și factorii antropici antichi (incendierea fortificației, abandonarea ei și umplerea șanțului prin nivelări masive) și contemporani (arături succesive perpendiculare pe curbele de nivel) au favorizat această stare de fapt pentru acest sector al incintei spre deosebire de cel vestic amplasat pe culmea înșeuării (mai puțin expusă degradărilor de acest tip) pe care a fost amenajată fortificația, probabil de formă ovală. Astfel forma șanțului în profil este destul de neregulată, când alveolată când ușor tronconică, cu ad. variabilă păstrată de 0,5-0,75-1 m și deschiderea la gură între 1-2,5 m. În sectorul estic, unde a fost surprins acest element defensiv, lungimea șanțului poate fi urmărită pe aprox. 40 m, direcția sa fiind aprox. aceeași cu a șanțului C 19, dar paralelă cu acesta la 60-65 m distanță.

Cpl. C 86. Tip complex: groapă menajeră? Locație: Suprafața S 36, caroul 85,5-86,6 profil S. Date: Hallstatt D? Descriere: s-a conturat la ad. de 1 m prin aspectul cenușiu circular cu diametrul surprins de 0,65 m. Se adâncește 0,5 m de la nivelul de conturare. Inventar foarte sărac.

Cpl. C 87. Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 37, caroul 30-32. Date: Hallstatt D. Descriere: S-a conturat printr-o umplutură mai închisă față de steril. Forma este aprox. circulară cu d de 1,25 m. Complexul se adâncește doar 0,1 m pe fundul C 68.

Cpl. C 88. Tip complex: groapă menajeră? Locație: Suprafața S 37, caroul 29,5-31 pe centru săpăturii. Date: Hallstatt D. Descriere: contur oval delimitat de gruparea materialului arheologic (pietre de râu și ceramică) într-un sol asemănător celui din umplutura C 68. D complexului este de 1,5 x 0,8 m, iar ad. pe fundul C 68 este de 0,1 m.

Cpl. C 89. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 28-29. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,3 m și la fund de 0,2 m, iar ad. de la conturare este de 0,42 m.

Cpl. C 90. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 29-30,5. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului oval este de 0,4 x 0,6 m, iar ad. de la conturare este de 0,09 m.

Cpl. C 91. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 26-27 profil sudic. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,25 m, iar ad. de la conturare este de 0,15 m.

Cpl. C 92. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 23-24. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,45 x 0,8 m, iar ad. de la conturare este de 0,1 m.

Cpl. C 93. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 22-23. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,1 m.

Cpl. C 94. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 21-22. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,4 m, iar ad. de la conturare este de 0,42 m.

Cpl. C 95. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 21-22. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,25 m, iar ad. de la conturare este de 0,1 m.

Cpl. C 96. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 21-22. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,18 m.

Cpl. C 97. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 23. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,25 m, iar ad. de la conturare este de 0,15 m.

Cpl. C 98. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 23,5-24. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,25 m, iar ad. de la conturare este de 0,1 m.

Cpl. C 99. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 28-28,5. Date: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușie-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunți. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,29 m.

Cpl. C 100. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 26-26,5. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,35 m, iar ad. de la conturare este de 0,29 m.

Cpl. C 101. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 25,5-26. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,4 m, iar ad. de la conturare este de 0,12 m.

Cpl. C 102. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 25-25,5. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,14 m.

Cpl. C 103. Tip complex: groapă?. Locație: Suprafața S 37, caroul 24-28,5. Dată: Cultura Coțofeni. Descriere: Complexul apare ca o groapă ovală alungită, lungă de 4,5 m, lată de 0,65, iar ad. de la conturare este de 0,1-0,12 m. Umplutura complexului este un sol maroniu cu pigmenți și ceramică preistorică.

Cpl. C 103/1. Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 37, caroul 27,5-28,5. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,75 m, iar ad. de la conturare este de 0,4 m. Taie complexul C 103 în extremitatea estică a acestuia.

Cpl. C 103/2. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul 24,5-25,5. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D gropii de implantare a stâlpului este de 0,75 m, iar cel al stâlpului de 0,3 m. Adâncimea de la conturarea gropii de implantare este de 0,1 m, iar cel al stâlpului de 0,25 m. Și acest complex taie C 103 înspre V.

Cpl. C 104. Tip complex: groapă menajeră. Locație: Suprafața S 37, caroul 0-1. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur oval, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 1,2 x 0,6 m, iar ad. de la conturare este de 0,45 m. Complexul este tăiat de C 58.

Cpl. C 105. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, caroul 0 profil S. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura neagră cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,15 m, iar ad. de la conturare este de 0,25 m. Face parte din structura de rezistență a C 58.

Cpl. C 106. Tip complex: Mormânt de incinerare. Locație: Suprafața S 40, caroul 2 profil S. Dată: Hallstatt D?. Descriere: complexul se concretizează printr-o aglomerare de oase mici incinerate și mici pietre de râu depuse în zona umărului șanțului C 85, în suprafața S 40, la 2 m ad. înspre profilul sudic. D complexului este de 0,3 m, iar gr. depunerii de 0,05 m.

Cpl. C 107. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 40, caroul 10,75 central. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,12 m.

Cpl. C 108. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 38, caroul 37-38 profil S. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice și chirpici mărunte. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,25 m. Ține de complexul C 81?

Cpl. C 109. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 35, caroul 7-8, profil nordic. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura cenușiu-închisă cu fragmente ceramice, lemn ars și chirpici mărunte. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,12 m.

Cpl. C 110. Tip complex: groapă de stâlp. Locație: Suprafața S 37, caroul -1-0. Dată: Hallstatt D. Descriere: contur rotund, umplutura neagră cu fragmente ceramice și chirpici mărunte ca și în C 58. D complexului este de 0,3 m, iar ad. de la conturare este de 0,2 m. Ține de structura de rezistență a complexului C 58.

Pe parcursul anului 2006 (13 iunie -16 august, 30 octombrie - 14 decembrie) au fost efectuate cercetări arheologice preventive pe traseul viitoarei Autostrăzi (Brașov - Borș, Tronson 3C), în situl de la Marca-Paliș, între km. 4.350 – km. 4.550.

Au fost trasate 42 unități de săpătură, însumând 2244,42 m² excavați și cercetați sistematic (conform Anexei 1). În această suprafață au fost identificate și cercetate 134 complexe arheologice (conform Anexei 2). Majoritatea covârșitoare o deține categoria gropilor de stâlp (79= aprox. 60%), acestea ținând în mare parte de complexe de locuire mai greu de delimitat sau de anexe la acestea. O parte aparțin cu siguranță sistemului de fortificare. Din cele 134 complexe, 32 (aprox. 24 %) sunt părți inferioare ale unor gropi menajere, care inițial au fost probabil gropi de provizii. Cele 12 locuințe (9 % din total) ar putea fi încadrate toate la categoria locuințe de suprafață deoarece nu se adâncesc mai mult de 0,3-0,4 m. Exceptând locuința C 75, care este patrulateră, toate celelalte descriu un plan circular neregulat, specific acestui orizont cronologic și spațiului neceltic. Identificarea unei singure vetre de foc nu trebuie să mire. Complexele de locuire au fost identificate la mică adâncime, fiind afectate profund de lucrările agricole. Alături de cantitatea mare de fragmente de vase, în inventarul locuințelor au fost descoperite numeroase fragmente de lipitură provenind din vetrele distruse de arăturile moderne.

Din punct de vedere stratigrafic situația sitului este relativ simplă. În toate suprafețele excavate întâlnindu-se aceeași succesiune: 0,00-0,20 / 0,25 m nivel cenușiu cu maroniu amestecat cu puține materiale arheologice (humus arător), sub acesta urmând lutul maroniu-gălbui, steril din punct de vedere arheologic, dar în care s-au conturat complexele arheologice. Doar în anumite tronsoane ale unor secțiuni stratigrafia devine mai complexă în funcție de situația concretă determinată de intersecțiile dintre complexele arheologice.

Șapte din complexele descoperite aparțin cu siguranță unei incinte fortificate cu șanț (C13, 19, 85), val și palisadă pe tălpi (C 6, 27) și stâlpi a cărei intrare bănuim că am identificat-o prin complexul C 80. Descoperirea unui element defensiv în sectorul investigat de noi, începând din luna iunie, nu trebuie să ne mire și constituie o descoperire deosebit de importantă datorită încadrării cronologice a acestuia. În cercetarea noastră, din sectorul vestic, șanțul (C 13, 19) a fost surprins pe o lungime de aprox. 60 m, dar acesta a apărut și la 50 m S într-o altă săpătură de salvare din acest an, fiind suprapus de o groapă menajeră din același larg interval cronologic propus (Hallstatt D-La Tène B). Complexul C 85, de asemenea șanț defensiv, s-a delimitat în sectorul estic al săpăturii la 60-65 m E de C 13 și 19. Alunecările de teren și factorii antropici antici (incendierea fortificației, abandonarea ei și umplerea șanțului prin nivelări masive) și contemporani (arături succesive perpendiculare pe curbele de nivel) au favorizat degradarea

continuă pentru acest sector al incintei spre deosebire de cel vestic amplasat pe culmea înșeuării (mai puțin expusă degradărilor de acest tip) pe care a fost amenajată fortificația, probabil de formă ovală. Astfel forma șanțului în profil este destul de neregulată, când alveolată când ușor tronconică, cu ad. variabilă păstrată de 0,5-0,75-1 m și deschiderea la gură între 1-2,5 m. În sectorul estic, unde a fost surprins acest element defensiv, lungimea șanțului poate fi urmărită pe aprox. 40 m, direcția sa fiind aprox. aceeași cu a șanțului C 19, dar paralelă cu acesta la 60-65 m distanță. Amenajarea sa pe înșeuarea dintre Dealul Paliș și Dealul Pleșa, cale de acces cunoscută din vechime și utilizată și acum prin amenajarea șoselei Oradea-Șimleu și a căii ferate Marghita-Șimleu, este ușor de înțeles. Devine tot mai clar că avem de-a face cu o fortificație ovală, orientată E-V, care trebuie să fi avut diametrele de cel puțin 250 și 65-80 m pentru a închide calea de acces amintită, înspre Depresiunea Șimleului. Direcția spre care era orientată fortificația, spre N, NV, ne este sugerată de talpa de palisadă (cpl. C 6 și 27) și stâlpii prezenți în preajma elementelor defensive, mai precis între talpă (C 27) și șanț (C 19). Este foarte posibil ca unele complexe descoperite la S de C 19 să fi fost anterioare acestuia (sec. V a.Chr.), iar mai apoi, datorită pericolului celtic (?), să se fi amenajat șanțul pomenit, probabil undeva în sec. IV a.Chr., abandonat ulterior.

Materialele ceramice descoperite au analogii foarte apropiate în cele aparținând grupului Sanislău-Nir (sec. V-IV a.Chr.), dar se regăsesc și mai târziu, fiind forme conservatoare, în La Tène-ul celtic (sec. IV-III a.Chr.). Fiind orizonturi cronologice mai puțin cunoscute în zonă (doar câteva morminte de incinerare "de tip celtic"), ne este greu, deocamdată, să stabilim o cronologie exactă a descoperirilor, lipsind și piesele speciale de datare. Din complexele cercetate a fost recuperat un material arheologic ce constă doar din ceramică.

Ceramica descoperită în complexe arată existența a două categorii distincte: recipiente lucrate la roată arse inoxidat și ceramică lucrată cu mâna. Ceramica lucrată la roată este de culoare cenușie sau negricioasă, pasta foarte fină cu degresantul constituit din nisip fin amestecat cu puțină mică. Formele țin mai ales de câni cu o toartă bandată supraînălțată, dar și străchini.

Ceramica lucrată cu mâna este de culoare brun-cărmizie, roșcată, negricioasă. Pasta a fost degresată cu nisip amestecat cu pietricele și mică, dar și șamotă. Unele fragmente sunt decorate cu brăuri cu alveole mari, în cazul oalelor, sau caneluri oblice în cazul străchinilor cu buza invazată.

Majoritatea covârșitoare a materialului arheologic, bogat de altfel, provine din complexele de locuire (C 58, 62, 68, 75).

O apariție importantă este reprezentată de trei fragmente de amforă și unul cu grafit în pastă, lucrate la roată apărută în locuința C 58. Aceasta poate constitui un indiciu că acest complex se poate data undeva după apariția celților în zonă, pe la mijlocul sec. IV a.Chr., dacă nu cumva chiar mai târziu.

Ceramica lucrată cu mâna de culoare brun-cărmizie, roșcată, negricioasă, este vorba despre ceramică cu colorit dublu, negru la exterior-cărmiziu roșcat la interior, apărută în locuința C 62, unde apare în asociere și cu alte tipuri caracteristice hallstattului târziu precum și cu câteva fragmente lucrate la roată, sugerează că putem identifica și un orizont material mai timpuriu, anterior venirii celților, undeva la finalul sec. V-prima jumătate a sec. IV a.Chr.

Majoritatea complexelor descoperite se concentrează în interiorul incintei fortificate. O serie suprapun șanțul (C 13, 19, 85), deci sunt ulterioare, altele sunt "tăiate" de acesta (C 26), fiind deci anterioare.

Putem astfel concluziona că la Porț în punctul Paliș, probabil în sec. V a.Chr. (poate doar în a doua jumătate a acestuia) exista o așezare nefortificată. În ajunul fenomenului expansiunii celtice la răsărit (mijloc sec. IV a.Chr.), așezarea a fost înconjurată cu un șanț dotat cu palisadă, poate dublă, care a distrus total sau parțial complexe mai vechi. Odată cu incendiarea acesteia (de către celți?) valul a fost nivelat și șanțul colmatat. Locuirea, din acest al treilea orizont cronologic, caracterizată prin locuințe de suprafață, adâncite doar 0,2-0,3 m, bogate în inventar ceramic, este de asemenea incendiată, fără a mai fi refăcută vreodată. [Horea Pop]

Anexa 12

145. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași

Punct: Gorgana a doua

Cod sit: 104760.07

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 139/2006

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil (MCG Oltenița), Cristian Schuster, Alexandru Morintz (IAB-Centrul de Tracologie), Andrei-Cosmin Mocanu (MJ Giurgiu), Emil Paunov Petkov (Muzeul Tutrakan, Bulgaria), Laurențiu Mecu, Tiberiu Nica, Alexandru Nălbitoru (UV Târgoviște), Simona Lungu (UDJ Galați), studenții Monica Grigore, Sanda Simion, Dumitru Geamăn, Mihai Ghibercea, Liviu Moroiu (UV Târgoviște)

Săpăturile derulate în august-septembrie 2006, au avut ca obiect cercetarea stratului aparținând primului nivel getic. S-a optat pentru deschiderea mai multor suprafețe, în scopul identificării modului de dispunere în spațiu a construcțiilor surprinse în campaniile anterioare. Pentru aceasta au fost trasate paralel cu secțiunea XXV din anul 2005 două șiruri de casete. Acestea au fost dispuse la 1 m distanță de secțiunea XXV, la N de aceasta. Au fost deschise 12 suprafețe, notate A-J. Dintre acestea, 11 au dimensiunea de 16 m² (4 x 4 m). A 12-a suprafață, din cauza unei viroage a fost redusă 12 m² (3 x 4 m).

Săparea simultană a întregii suprafețe de 188 m² a permis stabilirea că cele două vetre decorate cu șnur, cercetate în 2005, se aflau fiecare în interiorul unor construcții de suprafață. Dimensiunea acestor construcții nu a putut fi determinată cu precizie. Ele se prezintă sub forma unor aglomerări compuse din fragmente de podină și bucăți de chirpici cu impresiuni de nuiete. Ca și în campaniile anterioare, gropile de par lipsesc. Totuși, menționăm faptul că în construcția din suprafețele A și B a fost identificat un șir de gropi. Acestea au diametrul sub 0,05 m și au aparținut unor pari ce sprijineau, probabil, o policoară, aflată în imediata vecinătate a vetrei de foc.

Resturile unei a treia construcții de suprafață au fost descoperite în suprafețele E și F, de altfel această construcție, mai exact partea ei sud-vestică, a fost cercetată de Sebastian Morintz și Done Șerbănescu din anii '70-'80 ai sec. trecut. În partea nord-estică a locuinței a fost identificat un mic fragment

de perete, lung de cca. 30 cm și gros de cca. 4 cm. Dată fiind poziția acestuia, în interiorul construcției - locuință, presupunem ca este vorba de un element de compartimentare.

Toate cele trei complexe investigate în anul 2006 au livrat o cantitate importantă de material arheologic constând în mod preponderent din ceramică, dar și oase de animale și câteva fragmente metalice.

În campania 2006, pentru o înțelegere cât mai exactă a sistemului de fortificații getice de la Radovanu, s-a procedat și la curățarea profilurilor vechilor secțiuni efectuate în anii '80 din sec. trecut de către Eugen Comșa pe *Gorgana I/Gherghelău*, aflată la cca. 250 m SSE de *Gorgana a doua*, pe același mal drept al fostului curs al râului Argeș. Această operațiune s-a făcut în perspectiva reluării săpăturilor arheologice în anii următori.

Bibliografie:

- S. Morintz, D. Șerbănescu, *Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, Punctul „Gorgana doua” (jud. Călărași). I. Așezarea din epoca bronzului. II. Așezarea geto-dacică. Studii preliminare*, Thraco-Dacia 6/1-2, p. 5-30.
 D. Șerbănescu, *Monede descoperite în dăva geto-dacică de la Radovanu*, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos 3-4, 1987, p. 155-160.
 E. Comșa, *Așezarea fortificată getică din punctul „Gherghelău” de la Radovanu*, Symposia Thracologica 7, Tulcea, 1989, p. 290-292.
 S. Morintz, C. Schuster, *Aplicații ale topografiei și cartografiei în cercetarea arheologică*, Târgoviște 2004.
 C. Schuster, A. Morintz, A. Chelmeș, *Die Gestaltung eines dreidimensionalen Modells eines archäologischen Grabungsortes. Ein Beispiel: Radovanu-Gorgana a Doua*, Studia Antiqua et Archaeologica, 10-11, Iași, 2005, p. 30-40.
 D. Șerbănescu et alii., *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași*, CCA 2005, p. 287 și pl. 33.
 D. Șerbănescu et alii., *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași*, CCA 2006, p. 279-281.

Zusammenfassung:

Die 2006 durchgeführten Grabungen setzten sich die Erforschung der Spuren des I. getischen Niveau's zum Ziel. Es wurden 12 Quadrate mit einer Gesamtoberfläche von 188 m² eröffnet. Dadurch konnten die Überreste dreier Häuser analysiert werden. Leider gab es keine sicheren Anhaltspunkte für die Bestimmung ihrer Dimensionen. Zwei der Bauten waren mit schnurverzierten Ofen ausgestattet. Der gebrannte Lehmewurf trug Pfosten- und Flechtspuren. Die Kulturschicht und insbesondere die drei Bauten beherbergten eine wichtige Anzahl von archäologischen Materialien (Keramik, Metallgegenstände, Münzen).

146. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara

Punct: Măgura Uroiului

Cod sit: 87736.01

Autorizație de cercetare arheologică sistematică nr. 106/2006

Colectiv: Adriana Pescaru – responsabil, Angelica Bălos, Adriana Ardeu, Roxana Stăncescu, Romică Pavel, Viorel

Papp (MCDR Deva), Otis Crandell (Univ. Alba Iulia), studenți UV Târgoviște

Cercetarea sistematică desfășurată în august-septembrie 2006 la Măgura Uroiului, deal situat între satul Uroi (aparținând orașului Simeria) și satul Rapoltu Mare, a vizat două sectoare.

Terasele se situează la baza Măgurii Uroiului, în dreapta Mureșului și în imediata apropiere a confluenței acestui râu cu Streiul. Potențialul arheologic al zonei a fost cunoscut prin sondaje și periegeze care au semnalat numeroase descoperiri aparținând epocilor preistorice precum și celei romane și medievale. Începând cu anul 2000, interesul pentru această zonă s-a concretizat în realizarea unui studiu făcut pe fotografie aeriană, precum și a unei săpături de salvare (2001), ambele punând în evidență posibila existență a unei așezări fortificate. Cercetarea sistematică a debutat în vara anului 2003 cu trasarea a două magistrale Mg. 1 și Mg. 2, orientate N-S și E-V, având dimensiunile de 111 x 3 m, respectiv 100 x 3 m, scopul fiind secționarea valului și verificarea platoului din spatele acestuia. Campaniile anterioare (2003, 2004, 2005) au pus în evidență existența unor complexe aparținând unor culturi preistorice (Coțofeni, Wietenberg, Hallstatt) și epocii La Tène. În campania arheologică 2005 a fost din nou sondată Terasa I pentru a verifica rezultatele prospecțiilor magnetometrice, fiind identificate structuri de locuire preistorică. Pe Terasa a III-a s-a continuat cercetarea complexului dacic identificat anterior, secțiunea respectivă (S.IV) punând în valoare și alte complexe de epocă dacică. De asemenea, a fost cercetat un complex de natură funerară cu amenajare de piatră. Cu ajutorul colegilor de la Centrul de Antropologie din București s-a realizat analiza antropologică a resturilor umane descoperite.

Campania arheologică de la Măgura Uroiului, în anul 2006 a fost finanțată de Ministerul Culturii și Cultelor și de Muzeul Civilizației Dacice și Romane.

Obiectivele propuse au fost:

- cercetarea exhaustivă a terasei a III-a pe care a fost identificat complexul funerar;
- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiilor non-destructive;
- secționarea fortificației de pe platoul Măgurii Uroiului în scopul verificării acesteia;
- sondaje pe terasa a II-a în scopul verificării acesteia.

Terasa a III-a

Pentru început, s-a trasat secțiunea S.VI/2006 cu dimensiunile de 6 x 4 m, paralelă cu S.III/2004, cu martor de 0,50 m. În nivelul aparținând epocii dacice a fost cercetată o vatră surprinsă și în S.III/2004 și o groapă. Sub nivelarea dacică a fost descoperit un schelet uman la marginea structurii de piatră ce continuă și în această secțiune, în apropierea lui aflându-se o săgeată de bronz. Între pietre și sub acestea au fost descoperite oase umane de la doi indivizi și de animale, împreună cu fragmente ceramice aparținând primei epoci a fierului. Ad._{max.} a secțiunii este de 2,80 m.

Pe aceeași terasă a fost trasată suprafața S.VII/2007 cu dimensiunile de 5 x 5 m. În nivelul aparținând epocii dacice a fost descoperită o grupare compactă de pietre ce continuă în profilul sudic al suprafeței, acestea fiind așezate pe un pat de pământ cu urme de chirpic și cărbone. Sub nivelarea dacică au apărut pietre din structura funerară. Până în acest moment al cercetării structura are o formă regulată, cu o l de aprox. 2 m și o gr. de 0,80 m, L cunoscută fiind de 14,50 m. În urma

demonțării structurii de piatră s-a constatat prezența osemintelor umane (un individ aflându-se în poziție anatomică), de animale, o cantitate semnificativă de cochilii de melci, precum și a materialelor arheologice (ceramică) aparținând primei epoci a fierului. Ad_{max} este de 2,45 m.

Platoul superior al dealului Măgura Uroiului

Perpendicular pe fortificație a fost trasată secțiunea S.VIII (21 x 2,50 m), pentru a se verifica structura acesteia. S-a observat că o primă fortificare a dealului s-a realizat în preistorie, probabil în prima epocă a fierului, aceasta fiind refăcută în epoca dacică. În mantaua valului mare, până la urma de palisadă ce a fost surprinsă, au fost descoperite mai ales fragmente de vase aparținând epocii dacice, pentru ca inventarul ceramic din nivelul următor să fie compus din fragmente de vase aparținând culturilor Coțofeni și Wietenberg.

Metode non-distructive și sondaje

Au fost investigate Terasa I și Terasa a II-a prin metode non-distructive (rezistivitatea electrică a solului) în unele zone, obținându-se plan și profil. De asemenea, s-a trasat sondajul 1 (22 x 1 m) în marginea Terasei a II-a, unde a fost observată doar urma unei tranșee și au fost recoltate puține fragmente de vase preistorice. Sondajul 2 (2 x 1 m) a fost plasat mai sus de Terasa I, la baza dealului. Din stratul de cultură au fost recoltate materiale aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg, primei și celei de a doua epoci a fierului (între care și un cuțitaș de fier dacic).

Din toate unitățile de săpătură au fost recoltate probe de cărbune și de lut ars pentru a fi analizate.

Înregistrarea datelor cercetării cuprinde jurnalul de săpătură, numerotarea și poziționarea în planul general a unităților de săpătură, baza de date (arhiva foto digitală, arhiva grafică, fișe de obiecte, de complexe și de unități stratigrafice). Au fost realizate fotografii de ansamblu și de detaliu, desene de planuri și profile scara 1:20. Locația bazei de date și a artefactelor este la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva.

S-a realizat ridicarea topografică în coordonate STEREO 70 a platoului de pe dealul Măgura Uroiului și a Terasei a III-a, cu poziționarea unităților de săpătură.

Se va continua activitatea de cercetare pluridisciplinară în situl arheologic de la Măgura Uroiului, adăugându-se faze noi prin care să fie posibilă cunoașterea cât mai în detaliu a fiecărei secvențe de locuire:

- cercetarea exhaustivă a terasei pe care a fost identificat complexul de natură funerară;
- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiunilor non-distructive;
- sondaje pe terasa a II-a, în zona unde s-a observat o posibilă construcție de piatră și secționarea unei movile artificiale;
- preluări de imagini fotogrammetrice în scopul imortalizării imaginii reale a dispunerii descoperirilor;
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite;
- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale;
- editarea unor modele 2D solid și 3D ale zonei cercetate topografic, pentru determinarea actuală a configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice.

Pl. 57

Bibliografie:

A. Ardeu, A. Bălos, *Cercetări arheologice la Măgura Uroiului (jud. Hunedoara)*, Cumidava 25, 2002, p. 67-81

A. Ardeu, A. Bălos, *Figurine zoomorfe descoperite la Măgura Uroiului Marmatia*, 7/1, 2003, p. 183-186

W. S. Hanson, I. A. Oltean, *A Multi-Period Site on Uroi Hill, Hunedoara: an Aerial Perspective*, Acta MN 37, 1, 2000, p. 43-49

CCA 2002, p. 249-250, pl. 87; CCA 2004, p. 250-251, pl. 55-B; CCA 2005, p. 287-288, pl. 33; CCA 2006

Abstract:

The systematic research aimed at two sectors.

First Sector: On the third terrace we traced two sections, S. VI and S. VII, as a research continuation of the Dacian level and of the First Iron Age funerary complex.

Second Sector: On the upper plateau of the Magura Uroiului was traced the S. VIII section perpendicular on the fortification. It could be noticed that the fortification had two stages of building, first made during the First Iron Age and the second one in the Dacian Period.

The not destructive research went on (the electric resistivity) and the site sounding.

147. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj

Punct: Castru

Cod sit: 71108.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 109/2006

Colectiv: Eugen S. Teodor – responsabil, Ovidiu Țentea (MNIR), Dorel Bondoc (M Olteniei)

Castrul roman de la Răcarii se află la doar câțiva zeci de metri de gara Răcarii, pe tronsonul de cale ferată Craiova-Filiași, și la doar alte câteva zeci de metri de șoseaua europeană E70. Castrul păzea, în vechime, un vad al Jiului, aflat astăzi la cca. 2 km V, dar în antichitate, cu siguranță, mult mai aproape. Obiectivul a făcut obiectul curiozității arheologilor în mai multe rânduri, rezultând campanii de săpătură scurte dar intense: Pamfil Polonic (prin procură de la G. Tocilescu), în 1897-98, Grigore Florescu, în 1928 și 1930, și Cristian Vlădescu, în 1991-92¹. Vechile cercetări au permis cunoașterea dimensiunilor castrului (170 x 141 m), a curții de piatră (cu toate porțile, turnurile etc.), a comandamentului și a unui grănar.

Cercetările de teren au fost reluate în 2003, de echipa semnată de acest raport². Cele trei campanii anterioare s-au concentrat pe clarificarea sistemului defensiv al curții răsăritene și a etapelor sale de realizare și distrugere. S-a conturat o stratigrafie cu patru nivele de bază:

N.1 – castrul mic de pământ; surprins prima oară de Vlădescu, pe latura de V;

N.2 – castrul mare de pământ; pus în evidență de cercetările noastre;

N.3 – castrul mare de piatră; este obiectivul cunoscut prin rapoartele arheologice mai vechi;

N.4 – castrul mic (?) de piatră; nu are nimic a face cu presupusa locuire de sec. IV, care, cel puțin pe suprafața castrului, nu poate fi identificată; orizontul de ocupare roman încetează în jur de 251 (sau imediat după).

Campania 2006 a avut drept obiectiv compararea rezultatelor anterior obținute la curtea răsăriteană, prin secționarea sistemului de fortificații pe laturile de S (S.3) și N (S.4), pe o axă comună ce trece la 10 m V de turnurile porților principale (sau 15 m de axul drumului principal). Ambele au lățimea de 2,5 m (considerată optimă între vizibilitate și randament), lungimi de 23,6, respectiv 25 m; ambele au câte 5 m în exteriorul incintei castrului de piatră (adică lungimea maximă a bermei), restul fiind spre interior.

Cele două secțiuni au multe în comun, și vom comenta mai întâi aceste aspecte. În primul rând, amândouă corespund, stratigrafic, nivelelor deja stabilite. Diferențele față de situația de la curtea răsăriteană sunt mai degrabă de nuanțe. Dacă la aceasta din urmă șanțul de apărare al castrului mic de pământ (neîndoielnic din epoca războaielor daco-romane³) se află la 12,5 m în interior, față de curtea de piatră, în secțiunile 3 și 4 am constatat că fortificația a fost lărgită exact până la limita exterioară a vechiului șanț, situație identică cu cea constatată de echipa Vlădescu la curtea apuseană, în 1991. Soluția găsită de romani nu pare, tehnic vorbind, cea mai bună, însă a fost rezultatul unei secvențe decizionale mai lungi. Nu știm cum s-a comportat palisada castrului mare, dar știm sigur că zidul fazei 3 (sau N.3) nu a fost afectat; valul de pământ din spatele incintei, însă, a suferit însă tasări semnificative, contribuind probabil la decizia de a suplimenta valul, la refacerea fortificației, în faza 3.2, de jur împrejur, inclusiv la curtea răsăriteană, neafectată de tasare.

Dimensiunile comparate ale fosei traianice arată că cea sudică este cea mai mare, atât ca deschidere, cât și ca adâncime. Ea măsoară 7 m lățime (7,5 m fiind dimensiunea reconstituită, prin reducerea nivelărilor ulterioare) și 2,3 m adâncime; spre comparație, șanțul de E are 6 x 1,95 m, cel de V – 5 x 1,7 m⁴, iar șanțul de N are deschidere de 6,7 m (cu adâncime necunoscută, săpătura nefiind finalizată). Am fi considerat că aceste diferențe, în favoarea apărării sudice, ar fi o întâmplare, dacă nu s-ar întâmpla ca, într-o fază ulterioară (foarte probabil N.3.2) singura poartă blocată să fie tocmai cea de S⁵, adică exact spre grosul așezării civile, și, strategic vorbind, spre exteriorul provinciei. Asupra acestei vulnerabilități sudice va fi de reflectat, însă, evident, nu într-un raport preliminar.

Celelalte elemente ale primei fortificații, de epocă traianică, nu sunt deloc clare. Valul a fost complet demontat pentru amenajările fazei 2. În cazul S.3 s-a constatat chiar o nivelare suplimentară, cu coborârea cu minim 0,3 m a nivelului solului viu⁶, ceea ce a fost de natură a compromite oricare observație asupra amenajărilor anterioare. În cazul S.4 s-a putut surprinde o groapă cu diametrul de 0,7 m și ad. de 0,25 m, care aparține N.1, se află la o distanță convenabilă de fosă (2 m), dar este prea puțin adâncă, teoretic, pentru a susține un stâlp de palisadă. Tot pe S.4 s-a putut surprinde și un nivel arheologic care ar putea fi atribuit fazei de ocupare inițială, extrem de sărac arheologic. Săpătura asupra interiorului primului castru este prea restrânsă pentru a formula orice fel de concluzii, însă sugestia, la acest moment, ar fi a unei locuiri mai degrabă sporadice.

Ceea ce s-a clarificat, prin săpăturile din 2006, sunt dimensiunile castrului traianic: 144 x 125 m (orientat E-V), respectiv o suprafață de 1,8 ha. Măsurătorile sunt făcute imediat la interiorul șanțului vechi, fiind singurul element ferm cunoscut. Linia palisadei trebuie să fi fost retrasă între 2 și 3 m,

conform constatărilor din S.1 și S.4, situație în care cifrele ar trebui corectate undeva la 138 x 119 m.

În ce privește faza a doua de construcție a castrului de la Răcari – castrul mare de pământ – ea este caracterizată, pe toate laturile, de existența unui șanț mic de apărare, la cca. 1,5 m în exteriorul incintei de piatră. Pentru solurile din România, mai ales pentru acesta, dintr-o margine de luncă, distanța era prea mică pentru a asigura soliditatea unui zid de piatră de peste 3 m înălțime, plus presiunea considerabilă a valului din spate. Legătura stratigrafică nemijlocită dintre acest șanț și curtea de piatră a fost secționată de Grigore Florescu, de jur împrejurul castrului; totuși, situația nu lasă nici un dubiu asupra faptului că cele două elemente de fortificație nu au funcționat împreună. Șanțul mic al N.2 este peste tot suprapus de berma N.3, peste care zac ruinele zidului. Din conținutul acestor șanțuri lipsesc elementele constructive ale zidului de piatră (gresie, calcar, cărămidă, mortar), dar au fost găsite în două cazuri (S.2 și S.3) fragmente relativ mari de tencuială, semn sigur că palisada era fățuită, probabil pentru a încetini degradarea lemnului.

Diferențele între laturile lungi și cele scurte se referă la tipul șanțului. Ambele secțiuni de pe frontul castrului (S.1 și S.2) au pus în evidență șanțuri duble, în „w”, cu deschidere totală de cca. 4,5-5 m și adâncimi sub 1,65 m⁷, în timp ce pe laturile lungi există un șanț simplu (?), cu lățimea de aprox. 3,5 m și ad. de aprox. 1,3 m. Că acest șanț ar fi unul „simplu” sau „dublă”, este un detaliu pe care nu îl vom mai putea preciza, fiindcă, spre exterior, de la acest punct, începe șanțul mare, din faza următoare (N.3; vezi desenul de la S.3, cu o situație clară). După aspectul sinusoidului putem însă spune că aceste șanțuri nu se ridicau până la nivelul solului antic, ci erau continuate de cel puțin încă o fosă, spre exterior. Procedura, la momentul amenajării incintei de piatră, pare a fi constat din astuparea primului șanț și lărgirea celui de al doilea (cât și adăugarea mai multor centuri de obstacole externe).

Ambele șanțuri ale N.2, de pe S.3 și S.4, au o umplutură în care lemnul incendiat este lucrul cel mai frapant (mai ales pe S.4). Urme de incendiu există și în interior (vezi mai jos), pentru același nivel.

Campania 2006 nu a adus nici un fel de lămuriri asupra sistemului constructiv al palisadei castrului mare, așa că rămânem cu ceea ce știm din campania 2003. Despre valul aparținând palisadei extinse nu se poate spune decât că nu există. Deși teoria generală spune că incintele de piatră sunt adăugate în locul palisadei, prin decuparea primului metru exterior al valului vechi, toate cele patru secțiuni practicate de noi au demonstrat altceva, și anume că acest val a fost complet demontat pentru construcția incintei de piatră. O situație extrem de clară a apărut în S.4, unde, deasupra șanțului traianic există un strat, de cca. 30 cm, conținând pietre și alte materiale de construcții, inclusiv urme ale unor scânduri putrezite. Aspectul aparent este de drum (scufundat, prin tasare, însă este normal să ne imaginăm că amenajarea originară era orizontală), dar mult mai sigur este o amenajare provizorie de șantier; sugestia este că zidul împrejmuitoare de piatră s-a ridicat într-un anotimp foarte ploios, la ieșirea sau intrarea în iarnă, iar soldații au amenajat o „punte” de pietre și scânduri, pentru a circula dinspre interior spre zidul în construcție. Această amenajare, clar legată nivelului constructiv al zidului, demonstrează limpede completa demontare a valului palisadei mari. Singurul strat care are

legătură cu N.2 este, aici, umplutura șanțului traianic, de sub amenajarea de șantier.

Revenind la descrierea N.2, despre zona de interior știm relativ puțin. Deoarece zona S.3 a suferit nivelări foarte distructive, stratigrafia acestei secțiuni este prea puțin utilă. Stratigrafia S.4 este însă foarte expresivă în definirea caracteristicilor de bază ale nivelelor de construcție din interior. Deși urmele amenajării unor barăci sunt evidente, și pe S.1, și pe S.4, frapează două lucruri: absența aproape completă a materialelor de construcție, recomandând clădiri ridicate exclusiv din lemn și chirpici, cu acoperire vegetală; sărăcia de material arheologic, sugerând o ocupare subțire, sau de scurtă durată. Pentru ambele nivele pentru care s-au surprins barăci, N.2 și N.3, baraca din *praetentura dextrum* este dispusă *per strigas* (paralel cu *via principalis*), sugerând o ordonanță similară pentru întreaga *praetentura*, în timp ce baraca de lângă *porta principalis sinistra*, în *latus sinistrum*, pare dispusă *per scamna* (paralel cu *via praetoria*). Ceea ce diferențiază cele două nivele de amenajare este planul interior al clădirilor, complet diferit, sugerând o garnizoană mai mare pentru ocupanții castrului de piatră.

Baraca din S.4, de pe N.2, are două încăperi vizibil inegale, una de 4 m la S, și una de 2,17 la N, cea din urmă, probabil, o verandă. Nu este clar dacă la capătul sudic ar mai exista o încăpere suplimentară (probabil nu), dar continuarea secțiunii va lămurii problema. Această baracă a pierit printr-un incendiu de proporții, pilonul sudic prăbușindu-se în chiar timpul incendiului, deoarece marginile gropii de implantare sunt arse; pe profilul sudic, o bârnă arsă, pe același nivel, semnalează același eveniment.

Pe aceeași poziție, în S.4, se ridică pe N.3 o altă baracă, tot cu două încăperi clare, pe lățimea clădirii, cu deschideri de 4 m (N) și 3,6 m (S). Amenajarea este refăcută, cu același plan, și pe N.3.1, și N.3.2, adică aceeași situație constatată pe S.1 (2003-2004). În camera sudică a fost surprins și un zid despărțitor, N-S, cu prima asiză *in situ* (primul caz de acest fel!), compus din doi paramenți de cărămidă, din cărămizi de 0,40 x 0,30 m (în general), dispuse longitudinal, cu un interval de 0,30 m între paramenți constituind un perete compus, cu gr. totală de 0,9 m (!). Stratigrafic, din acești pereți nu este surprinsă decât groapa de implantare a stâlpilor de lemn din mijlocul structurii. Spațiul dintre paramenții de cărămidă sunt umpluți cu argilă puternic bătută, așa cum am putut constata în cazul peretelui *in situ* din c. 10-11. Asupra unui sistem constructiv compus din doi paramenți de cărămidă paraleli, legați doar cu lut, de o parte și de alta a unui schelet de lemn, speculasem încă în raportul campaniei 2004, plecând de la situații cu mult mai puțin clare. Nu este vorba despre „pereți dubli” din literatura de specialitate, fiindcă nu sunt pereți longitudinali, ci pereți de separatori de *contubernia*, atât în cazul de pe S.1/ 2004, cât și S.4/ 2006. Sistemul de construcție descris aici pare a fi sistemul obișnuit de ridicare a barăcilor, pentru N.3 (castrul de piatră). O consecință a unor pereți atât de groși ar fi supoziția, perfect întemeiată arhitectonic, a unor clădiri etajate. Care ar fi putut fi funcția etajului – este, evident, prea devreme pentru a specula orice. O altă consecință ar fi aceea că spațiul locativ propriu-zis este destul de modest. Lățimea camerelor, măsurată anterior din axul pereților, trebuie redusă cu 70-90 cm (aceasta pare variația tipică a grosimii peretelui), lățimile celor două încăperi reducându-se la 3,2 m (N) și 2,8 m (S).

Rezultatul unui asemenea sistem constructiv, pentru ambele subnivele ale N.3, este prezența masivă a cărămidilor, țiglelor și olanelor în straturile respective, caracterizându-le și separându-le de celelalte nivele din castru. Pentru nivelul final (N.4), rezultat al unui efort de reconstrucție după invazia carpică (247/248), se mai folosesc doar materiale de construcție recuperate. Sistemul constructiv moștenește zidul dublu de cărămidă (așa cum am constatat pe S.1), însă cu cărămizi de toate dimensiunile, aproape la întâmplare, dar se bazează, în primul rând, pe postamente de piatră masive, îngropate în nivelul anterior, mai exact în ruinele vechilor construcții. Situația, întâlnită și pe S.1, s-a repetat în S.4, unde amenajarea unei locuințe (?) pe N.4 a avut drept consecință îngroparea unor fragmente de monument, de mari dimensiuni, respectiv un bloc de cretă, în mijlocul secțiunii, în c. 7, și a unui bloc de gresie la profilul estic, în c. 9, ambele cu greutatea de peste 100 kg. Opțiunea pentru fundații masive de piatră, pentru stâlpii de rezistență, pare o soluție înțeleaptă pentru situația dată, respectiv un teren plin de ruine, pe care nu se mai face tipica nivelare de reamenajare, ci se improvizează. Reconstituirea propusă, în unghi de 45° față de ordonanța castrului, este ipotetică, însă plauzibilă, fiindcă, dacă am interpretat corect situația, încă din 2004, acest nivel constructiv se află, acum, în afara fortificației. Aceasta pare restrânsă, pentru N.4, la spațiul delimitat de turnul de NE, *porta praetoria* și *porta principalis sinistra*, ceea ce rămâne, încă, de demonstrat⁸. Materialele de construcție folosite pe acest nivel sunt mai degrabă rodul întâmplării și al recuperării de material. În cazul locuinței de pe S.4, deși cărămida se află din abundență pe nivelul de călcare (părând, mai degrabă, o ruină sistematizată, decât o amenajare propriu-zisă), lipsește aproape complet din strat, sugerând că piatra măruntă și lutul au fost folosite pentru suprastructură, cu acoperire vegetală.

O amenajare, mult mai sumară, pe N.4, a fost găsită și pe S.3, însă aceasta pare o amenajare încă și mai improvizată, lipsind bolovanii de fundație. Situația arheologică de pe S.3 a fost dezamăgitoare. Dincolo de faptul că o nivelare masivă a distrus practic toate nivelele anterioare (probabil pentru amenajarea N.3.2), acolo unde am fi așteptat să intersectăm *praetorium*, am găsit doar capătul unei clădiri de chirpici. Continuarea spre N a secțiunii 3 ne va lumina, sperăm, asupra planimetriei din *latus dextrum*.

O altă caracteristică comună a celor două secțiuni din 2006, care le diferențiază de cele constatate pe S.1 și S.2, a fost imposibilitatea de a surprinde *via sagularis*. Sigur, există posibilitatea ca drumul să fi fost afectat de nivelările și reamenajările succesive, însă, simptomatic, nu a fost găsit nici pentru N.3.2, ceea ce este mai ciudat, fiindcă pe N.4 nu s-au mai făcut nivelări. Putem presupune că au fost amenajate, în schimb, alte căi de rond de-a lungul zidului de incintă. Tot pe S.4 a apărut o situație care sugerează clar o asemenea amenajare. La 3 m de incinta de piatră au fost găsite, în poziție simetrică, la ambele profile, bârne incendiate de lemn, prăbușite pe val, resturile incendiului fiind rulate până la marginea inferioară a *agger*-ului. Ele indică balustrade masive de lemn, spre interior, asigurând un drum de rond lat de 3 m, care, evident, putea prelua funcția *via sagularis*. Incendiul a afectat primul sub nivel al castrului de piatră (N.3.1). Stratul care suprapune arsura are aceeași consistență și același aspect cu ceea ce se află la N de balustradă, și presupunem că este drumul supraînălțat, care, în absența structurii lemnoase s-a rostogolit peste *agger* (lemnul arzând mocnit,

arsura tipică *in situ* fiind bilaterală). Valul a fost completat ulterior, cu un strat argilos, care a fost identificat și pe S.1 și S.2, caracterizând refacerea N.3.2 (neidentificată la fel clar pe S.3, dar prezentă).

Inventarul campaniei 2006, cu excepția monumentelor fragmentare din S.4, este modest, dar tipic. Se detașează, totuși, o țiglă cu însemnele NMΣ (epsilon?!), și o cărămidă fragmentară pe care figurează o variantă a ultimului semn, ambele realizate manual, ca toate cele publicate⁹. Au fost descoperite 9 monede. Cele două monede care au putut fi citite, de pe S.3, sunt de la Gordian III și Filip Arabul, contribuind la un peisaj debalansat, în favoarea monedelor târzii¹⁰.

PI. 58

Note:

1. Cercetările Tocilescu-Polonic au fost publicate după aproape șapte decenii de Dumitru Tudor (Apulum 5, 1965, p. 233-256); Grigore Florescu a publicat însă mult mai repede o broșură, care ține și astăzi loc de monografie (*Castrul roman de la Răcari-Dolj. Săpăturile arheologice din 1928 și 1930*, Craiova 1931, p. 1-28); colectivul condus de C. Vlădescu a publicat doar un rezumat sumar al săpăturilor din prima campanie (Oltenia. Studii. Documente. Culegeri 3, 1998, II, 1-2, p. 80-85).

2. Sunt accesibile rezumatele publicate, în fiecare an, în CCA. Texte și ilustrații mult mai substanțiale veți găsi în micro-situl dedicat (http://www.mnir.ro/cercetare/santiere/racari/Index_Rac.htm). O prezentare globală a stadiului cunoștințelor despre sit a fost prezentată în cadrul celui de al XX-lea Congres al Frontierelor romane (León, septembrie 2006), studiul fiind trimis la tipar. O altă prezentare, de această dată concentrată mai ales pe etapele inițiale, este în curs de publicare în volumul de comunicări ale simpozionului *Dacia Avgvsti Provincia*, 13-14 octombrie 2006, MNIR.

3. Principalul argument se referă la ștampilele legiunii V Macedonica (CIL, III, 14216, 24, a-b, apud Tudor 1965, 236; Tudor 1968, 309; CIL III 8066 a, apud Tudor 1978, 98), care a părăsit Moesia Superioară în 107, cu destinația Troesmis. Analiza inventarului numismatic cunoscut (din toate campaniile raportate) ne îndrumă spre aceeași soluție.

4. La o măsurătoare seacă a desenului din publicația olteană; o versiune mai „sinceră” (dar și mai confuză) a aceluiași profil, publicat în 1997 într-un Supliment al Muzeului Militar Național, sugerează o adâncime de minim 2 m și o lățime corectată spre 6 m.

5. Conform desenelor lui Pamfil Polonic, reproduse de Teodor, în *Dacia Avgvsti Provincia*, fig. 9.

6. Terenul pe care s-a construit castrul este perfect plat, cu o ușoară înclinație NE-SV, permițând deci astfel de calcule.

7. Din câte ne putem da seama din desenul deformat apărut în Supliment 1 al Muzeului Militar Național (1996?), situația era asemănătoare și la curtea vestică.

8. Vezi și raportul pentru 2005, cu argumente pentru situația diferită din colțul de NE al castrului.

9. Nicolae Gostar, SCIV 5, 1954, 3-4, 607-610, cu bibliografia.

10. Vezi E. S. Teodor, în *Dacia Avgvsti Provincia*, cu mai multe comentarii pe această temă.

148. Râca, com. Râca, județul Argeș

Punct: Tudoria

Cod sit:

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 343/2006

Colectiv: Spiridon Cristoce, Dragoș Măndescu (MJ Argeș)

În perioada 1 - 22 septembrie 2006, MJ Argeș a efectuat o campanie de săpături arheologice preventive în comuna Râca, sat Râca, punctul „Tudoria”, jud. Argeș. Existența unui obiectiv arheologic în acest punct a fost semnalată încă din 1858, de către Cezar Bolliac. Cercetări mai recente ale profesorului Ion Ionescu din localitate, aveau ca rezultat descoperirea unor „fragmente de cărămizi, ceramică, unelte” etc. În primăvara anului 2006 am efectuat în acel loc o primă recunoaștere de teren, care a confirmat justetea semnalărilor anterioare, ocazie cu care am constatat și permanenta degradare a sitului, cauzată de alunecările de teren.

Situl se află amplasat la cca. 7 km SE de localitatea actuală Râca, pe un bot de terasă, deasupra văii Bucovului, afluent de pe partea dreaptă a Teleormanului, chiar pe granița dintre județele Argeș și Teleorman. Poziția este una dominantă, promontoriul respectiv fiind la cca. 40 m diferență de nivel față de lunca Bucovului.

Pentru stabilirea caracterului sitului și a încadrării sale cronologice și culturale, am efectuat două secțiuni de 20 x 2 m orientate NV-SE. Adâncimea până la care s-a săpat a fost de maximum 1,5 m.

Rezultatul principal a fost descoperirea unei cetăți de la începutul epocii fierului (sec. IV-III a.Chr.) pe care o putem atribui geților, prima de acest fel descoperită până în prezent în județul Argeș.

Cetatea a fost fortificată pe latura accesibilă dinspre V cu un șanț lat de cca. 5 m și adânc de 1,3 m, dublat de palisadă din trunchiuri de lemn legate cu lut, pe care am surprins-o pe o lățime de 2 m și o înălțime de maximum 0,6 m, zona fiind expusă lucrărilor agricole intensive ce au dus în timp la distrugerea unei mari părți a sitului și la uniformizarea terenului.

Stratigrafia este extrem de simplă și nu ridică probleme deosebite: stratul actual vegetal, negru, cu o grosime maximă de numai 0,10-0,15 m, suprapune nemijlocit unicul nivel de locuire, reprezentat de un strat brun- cenușos nu foarte consistent, cu mult pigment și granule de chirpici ars la roșu, având o grosime de cca. 0,15 m, nedepășind 0,20 m, mai consistent în apropierea palisadei. La rândul său, acest strat suprapune pe toată întinderea sa sterilul (humă cenușiu-gălbui), care începe, așadar, deja de la -0,30-0,35 m.

Cetatea a sfârșit în urma unui puternic incendiu, mărturie fiind bucățile de lut ars la roșu din palisadă, împrăștiate de lucrările agricole actuale pe întreaga suprafață a platoului. Inventarul arheologic descoperit se compune din fragmente ceramice autohtone la mână și la roată, bucăți mari de lipitură din palisadă ce păstrează urmele parilor pe care a fost aplicată, fusaiolă sferică din lut, țință de fier, vârf de lance de fier, un fragment de lamelă de silex.

Considerăm că obiectivul principal al campaniei din 2006, și anume stabilirea caracterului și cronologiei sitului, a fost îndeplinit, campaniile următoare trebuind să fie axate pe

descoperirea unor gropi menajere/de provizii și complexe de locuire. [Dragoș Măndescu]

149. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]

Punct: Grădiște, Erdenburg

Cod sit: 40376.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 141/2006

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil (MNIR), Stelian Coșuleț, Radu Ștefănescu, Ionel Bauman (MJI Brașov), Cristina Mitar (MCDR Deva)

Situl arheologic de la Râșnov se află situat pe o terasă mijlocie a râului Bârsa, la cca. 4 km NV de orașul Râșnov, la hotarul cu comuna Vulcan. Întreaga suprafață a castrului, inclusiv zona șanțurilor se află în proprietatea Primăriei Râșnov, în total însumând 2,10 ha. Primăria locală intenționează să valorifice cultural-științific monumentele romane și a oferit sprijinul său constând într-o primă fază în mijloace de transport puse la dispoziția colectivului care a reluat săpăturile în 2006. Limitrof terenurile au fost retrocedate proprietarilor particulari însă potențialul lor economic este sărac, deci întreaga zonă se pretează cercetării arheologice.

Semnalarea și descrierea relativ precisă a unei fortificații romane la Râșnov a fost făcută încă în 1856 de M. J. Ackner. Primele cercetări sistematice au fost efectuate de către M. Macrea în anul 1939, însă rezultatele lor au rămas inedite cu excepția unei inscripții din timpul lui Severus Alexander, în care a fost identificată unitatea militară dislocată aici și numele castrului: Cumidava¹. Săpături arheologice pe o scară mai largă vor fi efectuate între anii 1969-1974 de către N. Gudea și I. Pop². Principalele rezultate obținute în aceste cercetări, au constat în precizarea dimensiunilor castrului, a structurii sistemului său de fortificație, și a unor elemente ale organizării sale interioare: *principia*, construcțiile cu zid de piatră din *latera pretorii* și *retentura*. De asemenea a fost publicat și un număr important de piese arheologice din metal și ceramică.

Săpăturile la Râșnov au fost reluate în 2006, la inițiativa MJI Brașov. Obiectivele finale ale noilor cercetări sunt: dezvelirea completă a castrului; restaurarea construcțiilor de piatră descoperite, fapt posibil datorită stării de conservare mulțumitoare a acestora; introducerea în circuitul turistic a monumentului. În cazul identificării *vicus*-ului militar acesta va fi și el dezvelit parțial. În prima etapă a cercetărilor, proiectată să dureze 5 ani, săpăturile vor fi concentrate în *praetentura* castrului urmărindu-se identificarea barăcilor trupe și precizarea stratigrafiei acestei zone. De asemenea va fi investigat sistemul de fortificație pe latura porții *praetoria* pentru a se elucida dacă există mai multe faze de construcție ale acestuia. Din punct de vedere istoric se va analiza relația dintre castrul Râșnov și *limes*-ul transalutan, datarea sistemului de apărare roman în Țara Bârsei și raportul dintre trupe și populația civilă a zonei.

Campania din 2006 a fost de mică amploare datorită fondurilor reduse și lipsei forței de muncă. S-au deschis patru suprafețe care însă nu au putut fi lucrate până la pământul viu. Suprafața 1, de 10 x 4 m, a fost plasată perpendicular pe zidul de incintă la stânga de *porta praetoria*, în imediata apropiere a marginii dinspre turnul de colț a S1 Gudea, pentru a verifica

stratigrafia sistemului de apărare în singurul loc în care se afirmă că temelia incintei de piatră a fost implantată în șanțul aparținând castrului de pământ. Suprafața intră în interiorul castrului cu 2,15 m intersectând *agger*-ul. Temelia zidului de incintă este lată de 1,36-1,38 m și a fost degajată pe o adâncime de 0,80 m până acolo unde s-a putut săpa în această campanie. Temelia are doi paramenți din piatră de carieră fasonată destul de grosier și un miez din piatră de râu și piatră mică de carieră. Pietrele sunt legate cu mortar, parte din el având în compoziție cărămidă pisată. La partea superioară temelia are un pat de așteptare din mortar, pe care trebuie să se fi construit elevația. În porțiunea săpată temelia zidului de incintă este remarcabil de îngrijit lucrată și foarte bine conservată.

La distanță de 5 m de Suprafața 1, înspre poartă, deci depășind S1 Gudea, au fost executate un număr de trei suprafețe de 6 x 4 m, cu martori de 1 m între ele, marcate S 2-4. S2 începe de la suprafața interioară a temeliei zidului de incintă pe care se sprijină cu partea îngustă, S3 și S4 continuând spre interiorul castrului. Aceste suprafețe au fost săpate până la ad. de 0,60-0,80 m. În S2-S3 s-a lucrat în *agger* și *via sagularis*. În S4, sub pământul vegetal a fost surprins un strat de dărâmături de la o construcție cu zid de piatră identificată de N. Gudea și I. Pop. Deja de la -0,40 m începe stratul roman, constituit din pământ cenușiu cu mult pigment negru provenind din cenușă de lemn ars. La ad. de 0,80 m au apărut două șiruri de câte trei cărămizi pătrate cu latura de 0,26 m, reprezentând resturile unui pavaj, probabil exterior barăcii.

Materialul descoperit este destul de sărac și constă în afară de obișnuitele fragmente de ceramică uzuală romană, din țigle și cărămizi, dintr-un mortar fragmentar, o bucată de creuzet cu urme de bronz, un șir de solzi de *lorica* de mici dimensiuni, și un denar calcinat din timpul dinastiei Severilor³.

Datorită finanțării reduse care nu a permis terminarea lucrului la suprafețele deschise, principalele rezultate obținute în această primă campanie sunt mai mult de ordin tehnic. Astfel s-au făcut observații privind sistemul de construcție al zidului de incintă și a modului de amenajare a drumurilor secundare dintre barăcile din *praetentura*. Prezența masivă a cenușii în stratul de depunere de pe nivelul roman sugerează că barăcile au avut ziduri de lemn iar dezafectarea lor a avut loc în urma unui incendiu puternic.

În 2007 se va continua săparea suprafețelor 1-4 până la pământul viu și în măsura fondurilor alocate se va extinde cercetarea, tot prin intermediul unor suprafețe, până la *via principalis*. De asemenea se intenționează ridicarea topografică ST 70 a castrului și efectuarea unor cercetări de suprafață pentru a se încerca identificarea așezării civile.

Note:

1. M. Macrea, AISC 4, 1941-1943, 234-261.
2. N. Gudea, I. Pop, *Das Romerlager von Rîșnov-Rosenau. Cumidava*, Brașov, 1971; N. Gudea, JRGZ-Mainz 44, 1977, 65-66.
3. Determinare E. Oberlander –Târnoveanu.

Bibliografie:

- N. Gudea, *Der Dakische Limes. Materialien zu seiner Geschichte*, JRGZ-Mainz 44, 1997, 1-112.
N. Gudea, I. I. Pop, *Das Romerlager von Rîșnov (Rosenau). Cumidava*, Brașov, 1971.

M. Macrea, *Cumidava*, AISC 4, 1941-1943, 234-261.

Abstract:

After a 30 years-break, in 2006 were resumed the diggings in the Roman auxiliary fort at Râșnov (Brașov County). Four areas were excavated:

The first area, of 4 x 10 m, intersected the stone enclosure wall between the *porta praetoria* and the left corner tower.

The areas 2 - 4, of 4 x 6 m each, and separated one another by 1 m wide balks are disposed in line from the inner face of the defensive wall to the interior of the *praetentura*. They are placed at 5 m distance to the right of the area 1.

Due to the severely limited funding we disposed of, the diggings of the four areas could not be finished. Under these circumstances, the main results of 2006 season consisted mainly in technical observations of the stone foundation structure of the enclosure wall, of the walls of the barracks, and of the secondary roads inside the *praetentura*.

150. Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt [Romula]

Punct: Sectorul de nord. Cartierul de producție ceramică

Cod sit: 126754.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2006

Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH), Gheorghe Mihai, Marin Nica (Muzeul Romanășului Caracal)

Cercetările arheologice din sectorul nordic de la Romula au început în anul 1965. Principalele obiective investigate au fost cartierul de producție ceramică și necropola de N a orașului roman.

Săpăturile arheologice din cartierul de producție ceramică, cele mai intense din acest sit, au fost conduse de dr. Gheorghe Popilian între anii 1965 și 1998. Descoperirile din acest sector al orașului roman au stat la baza cărții sale *Ceramica romană din Oltenia*¹, a numeroase rapoarte, studii și articole publicate în reviste de specialitate din țară și din străinătate².

Aceste cercetări au fost reluate în anul 2003, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor³ și continuate în anul 2006, cu finanțarea Primăriei Municipiului Caracal prin intermediul Muzeului Romanășului. La cercetări au participat, de asemenea, studenți de la Universitatea Spiru Haret din București – Facultatea de Istorie, pe perioada practicii de specialitate.

Cercetările arheologice din necropola de N, în vecinătatea cartierului ceramic, au fost conduse de profesorul dr. Mircea Babeș. Între anii 1965-1969, au fost descoperite și cercetate un număr de 199 de morminte. Un amplu studiu al acestora a fost publicat în anul 1970⁴.

În campania din anul 2006 ne-am propus să delimităm spre V cartierul de producție ceramică, raportul dintre acesta și zidul lui Filip Arabul fiind deja cunoscut. Un alt obiectiv important a fost culegerea de noi informații privind cronologia sectorului, în mod deosebit raportul cronologic dintre atelierele de producție ceramică și necropola de N.

În campania din anul 2006, au fost practicate un număr de 5 secțiuni cu suprafața totală de 152 m². Patru dintre acestea

au fost trasate în zona zidului lui Filip Arabul, iar una în continuarea săpăturilor întreprinse în anii 1997-1998 și 2003, la V de drumul roman către Acidava.

În secțiunile S 1 și S 5 stratigrafia a fost următoarea: până la 0,20-0,25 m – strat de pământ cenușiu de culoare cenușie (vegetal); de la 0,20-0,25 m până la 0,40-0,45 m strat cenușiu-negricios cu fragmente ceramice romane; de la 0,40-0,45 m până la 0,60-0,70 m – strat castaniu cu fragmente ceramice preistorice (neolitic); de la 0,60-0,70 m la 0,80 – strat castaniu steril arheologic.

În secțiunile S 1 și S 5 au fost cercetate zidul lui Filip Arabul, 6 gropi, o locuință și două morminte de înhumatie.

Trei dintre gropile descoperite în S 1 aveau un plan oval, cu diametrele mici de la 1,64 m (Gr. 3) la 2,02 m (Gr. 2), iar diametrele mari peste 2 m (nu au fost surprinse în secțiunea S 1). Ad. acestor gropi a fost, surprinzător, cuprinsă între doar 0,73 m (Gr. 1) și 0,93 m (Gr. 2). În umplutura lor au fost descoperite fragmente ceramice, fragmente de cărămizi, țigle. Gropile au fost sigilate cu fragmente de țigle și cărămizi romane, aparținând nivelului de reorganizare a zonei din timpul lui Filip Arabul.

A patra groapă (Gr. 4) este de formă cilindrică cu d de 1,05 m și ad. de 1,30 m. Ea a fost suprapusă de un strat gros de arsură din perioada amenajării zidului lui Filip Arabul.

Zidul lui Filip Arabul de N a fost cercetat încă din a doua jumătate a sec. XX⁵. Din păcate în zona investigată de noi în anul 2006, el era demontat, ceea ce ne lipsește de date prețioase privind stratigrafia zonei. Totuși câteva informații au fost adunate. Lățimea gropii de demantelare era de 1,70-1,74 m, iar fundația, formată din fragmente de cărămizi și țigle, era adâncă de 0,70-0,75 m față de nivelul antic.

În fața zidului, la N era berma lungă de 4,90 m, apoi un șanț de apărare triunghiular (*fossa*) cu deschiderea de 3,50 m și ad. 2,55 m față de nivelul roman de la mijlocul sec. al III-lea (3,05 m de la nivelul actual).

În secțiunile S 1 și S 5, la S de zid, în c. 10-13, stratigrafia este următoarea: 0,25-0,48 m – strat de pământ gălbui steril arheologic; 0,48-0,70 m – strat gros de arsură, fragmente de cărămizi și vase ceramice romane; 0,70-0,90 m – strat gălbui steril arheologic; 0,90-1,05 m – strat castaniu steril arheologic. Menționăm faptul că stratul de arsură puternică este suprapus de unul gălbui steril arheologic, contemporan cu zidul lui Filip Arabul. Arsură puternică și stratul steril gălbui de sub ea, ar putea fi rezultatul incendierii unei fortificații din lemn și pământ de la mijlocul sec. al III-lea, anterioară refacerii din vremea lui Filip Arabul.

În aceleași secțiuni, în c. 12-13 au apărut două gropi care taie cel mai târziu nivel roman de la mijlocul sec. al III-lea p.Chr, dar care, datorită lipsei unor indicii clare, nu pot fi încadrate cronologic.

Cele două morminte au fost descoperite în secțiunea S 1, la aprox. 100 m V de drumul roman de la Romula către Acidava, în imediata apropiere a zidului lui Filip Arabul, aprox. paralel cu acesta.

Mormintele prezentate sunt de tipul cu cutie simplă din cărămidă și au un volum prismatic. Ele au fost realizate din cărămizi și țigle romane prinse cu lut castaniu nisipos, iar în interior au fost luate și arse rituale.

Mormântul nr. 1/2006 a fost descoperit de la ad. de 1,18 m de la nivelul actual de călcare. Cutia prismatică avea în interior h de 0,28 m, l de 0,38 m și L de 1,06 m. Pereții laterali erau din cărămizi cu L de 22,5 cm, gr. de 5,3 cm și l de 12,5 cm.

Cărămizile au fost legate cu lut castaniu. La interior, peretele inferior a fost tencuit cu un strat de lut castaniu, ce conținea nisip și fragmente de cărămidă pisată (de aprox. 3-7 mm). Capacul era constituit din cărămizi romane.

În momentul descoperirii interiorul cutiei era gol, starea de conservare a mormântului fiind foarte bună. În apropierea capătului de E al cutiei au fost descoperite fragmente de dinți umani, un număr de 9 mărgel și o monedă romană.

Mormântul nr. 1 a avut un inventar relativ sărac. Acesta conținea doar 9 mărgel din sticlă și o monedă romană emisă în vremea împăratului Marcus Aurelius. Deasupra capacului, în partea de S a fost găsită o căniță din ceramică.

Mormântul nr. 2/2006 a fost descoperit de la ad. de 1,05 m de la nivelul actual de călcare. În interior cutia avea h de 0,47 m și L de 1,07 m. Pereții laterali erau din țigle cu lățimea de așezate pe muchia lungă. La interior pereții au fost lățuți cu un strat de lut castaniu gros de 8-10 mm, cu nisip și fragmente de cărămidă pisată (de aprox. 3-5 mm). Peretele dinspre zidul lui Filip Arabul a fost deplasat spre interior în timp.

Scheletul descoperit era într-o stare proastă de conservare, datorită umidității provenite din scurgerea apei din groapa zidului scos în cutia de cărămidă a mormântului. El se afla în poziție întinsă pe spate cu mâinile întinse pe lângă corp. Craniul era întors pe partea stângă, cu mandibula inferioară alunecată ușor față de poziția normală. Partea de la genunchi în jos a picioarelor se aflau într-o zonă în care se așezase între ele o cărămidă pentru a susține partea superioară a cutiei.

Inventarul funerar cuprindea: 124 de mărgel (122 din sticlă și 2 din metal), 4 pandantive din chihlimbar, 3 brățări și 2 inele din bronz, un ac din bronz pentru păr, un pandativ de tip *lunula*, doi cercei din sârmă de aur și o monedă romană din bronz. Brățările și inelele se aflau pe mâna stângă, iar colierul de mărgel în regiunea gâtului. În apropierea capului a fost descoperită și moneda emisă în vremea împăratului Marcus Aurelius.

Expertiza antropologică indică un copil în vârstă de 1,5 ani în cadrul mormântului nr. 1, respectiv o fetiță în vârstă de 10-12 ani, în cazul mormântului nr. 2⁶.

În secțiunea S. 3 trasată la V de drumul către Acidava a continuat investigarea clădirii surprinse în cursul cercetărilor din anii 1997-1998 și 2003⁷. De asemenea, a fost descoperită o groapă cilindrică ce aparținea unui nivel anterior, din sec. al II-lea p.Chr.

În stadiul actual al cercetărilor, considerăm că în secțiunile S 1 și S 5, cel mai vechi nivel roman poate fi datat în a doua jumătate a sec. al II-lea și prima jumătate a sec. al III-lea. La mijlocul sec. al III-lea are loc o primă amenajare a unei incinte fortificate șanț, val de pământ gălbui și palisadă, după cum indică stratigrafia și urmele unui incendiu puternic al structurii din lemn. Deasupra stratului gros de arsură a fost depus încă un strat de lut gălbui, contemporan cu zidul din cărămidă ridicat în vremea împăratului Filip Arabul.

Cel mai probabil, după încetarea utilizării zidului de incintă, au fost practicate cele două morminte de inhumatie. Argumentele în acest sens țin de contextul general al sectorului, respectiv de inventarul funerar al mormintelor.

Cercetările arheologice întreprinse, în anii '80 ai sec. XX, la cca. 50 m NNE de acest punct s-au încheiat cu descoperirea unor cuptoare, dintre care într-unul a fost găsită o monedă de la Filip Arabul⁸. Această ipoteză a fost confirmată în anii 1997-1998, când au fost descoperite două morminte de inhumatie în cutii de cărămidă (având în inventar monede de la Gordian III

și Filip Arabul), care suprapun atelierele ceramice de la V de drumul roman către Acidava⁹.

În privința cronologiei celor două morminte descoperite în anul 2006, un rol important îl au mărgelile din inventarul funerar. Subliniem faptul că tipurile de mărgel descoperite au fost încadrate cronologic, majoritatea în sec. II-III. Unele au fost datate chiar mai larg și mai târziu. Astfel, mărgelile de prismatice din sticlă albastră cu colțurile șlefuite au fost descoperite în contexte din sec. II-IV în mormintele sarmatice din Pannonia¹⁰, respectiv din sec. IV în cadrul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov din Muntenia¹¹ și Barbaricum¹². Mărgelile de tip sandwich, din sticlă transparentă și foiță de aur, au apărut la Tibiscum în sec. al III-lea¹³. Aria lor de răspândire a cuprins și Barbaricum, mai ales zona sarmaților iazigi și regiunea Vistulei Inferioare (c. Willebark) unde au fost datate în sec. II-III p.Chr.¹⁴

Pornind de la contextul zonei care indică o activitate de producție ceramică până la mijlocul sec. al III-lea, continuând cu poziția lor paralela față de zidul lui Filip Arabul, și având în vedere unele tipuri de mărgel care continuă până în sec. al IV-lea, considerăm, că, în ciuda monedelor de bronz foarte tocite de la Marcus Aurelius¹⁵, cele două morminte prezentate pot fi datate după mijlocul sec. al III-lea. Deși nu excludem o posibilă datare mai târzie, în stadiul actual al cercetărilor ele pot fi datate cu mai mare probabilitate în a doua jumătate a sec. al III-lea, probabil după abandonarea zidului lui Filip Arabul.

Considerăm că nu este încă momentul de a discuta relația acestor morminte cu necropola romană de N, totuși puțin cercetată, dar subliniem faptul că tehnica cutiei de cărămidă lutuită la interior și arsă, moneda depusă în gura decedatului relevă ritualuri comune cu necropola amintită, care s-a extins treptat, după mijlocul sec. al III-lea, către S.

Perspectivele proiectului Romula

Un proiect pentru situl arheologic Romula era o necesitate mai veche. Lipsa unei baze materiale a sitului, lipsa posibilității de restaurare și conservare au fost și ele motive pentru care mulți dintre arheologii, care au efectuat săpături, au renunțat să mai vină la Romula. La toate acestea se adaugă finanțarea tot mai precară și faptul că situl este suprapus de satul Reșca.

În acest context, cercetarea arheologică sistematică este limitată la zona centrală ori periferiile orașului roman, unde nu sunt încă gospodării. Pe de altă parte, lucrările gospodărești și amenajările de locuințe fără solicitarea avizului Ministerului Culturii și Cultelor au produs distrugerii de-a lungul timpului.

Pentru protejarea sitului arheologic s-a solicitat Comisiei Naționale de Arheologie eliberarea unei autorizații privind evaluarea de teren și cartarea cu exactitate a limitelor orașului roman, precum și a punctelor cu descoperiri arheologice întâmplătoare.

De asemenea, a fost adusă în atenția poliției de patrimoniu Olt și celei din IGP București, necesitatea protejării sistematice a sitului de intervenții neautorizate sau acordarea unor autorizații de construcție cu încălcarea legislației.

În vederea dezvoltării proiectului de cercetare au fost coopțați în colectiv specialiști de la Universitatea din Craiova, Institutul de Arheologie din București, geologi, topografi și arhitecți de la Facultățile de Geografie și Arhitectură ale Universității Spiru Haret, precum și un numismat de la Cabinetul Numismatic al Academiei Române. În același timp, șantierul arheologic devine un centru de efectuare a practicii de specialitate pentru studenții facultăților implicate în proiect.

În privința valorificării rezultatelor cercetărilor arheologice, a demarat deja redactarea unor manuscrise privind cercetările din fortificația centrală, din cartierul nordic de producție ceramică, respectiv cu privire la opaițele din colecția Muzeului Romanatului Caracal. Aceste cărți vor fi grupate într-o serie cu titlul *Bibliotheca Romulensis*.

Pentru suportul financiar au fost făcute demersuri la autoritățile publice locale și către sistemul privat.

Pl. 59

Note:

1. G. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976.
2. G. Popilian, *Două cuptoare de ars țigle și cărămizi descoperite la Romula*, RevMuz 6, 1969, 2, p. 167-169; idem, *Un atelier de terra sigillata à Romula*, Dacia NS 16, 1972, p. 145-161; idem, *La céramique sigillée d'importation découverte en Oltenie*, Dacia NS 17, 1973, p.179-216; idem, *Contribution à la typologie des amphores découvertes en Oltenie (Ile-IIIe siècles de n.è)*, Dacia NS 18, 1974, p. 137-146; idem, *Tradition autochtones dans la céramique provinciale romaine de la Dacie méridionale*, Thraco-Dacica 1, 1976, p. 279-286; idem, *Un quartier artisanal à Romula*, Dacia NS 20, 1976, p. 221-250; idem, *Nouvelles découvertes de sigillée d'importation en Dacie*, Dacia NS 21, 1977, p. 343-350; idem, *Continuitatea populației autohtone confirmată la Romula (sec. IV-VI)*, Contribuții istorice, filologice și socio-istorice 3, Craiova, 1979, p. 70-75; idem, *Realizări în domeniul cercetărilor arheologice din Oltenia*, RMM-MIA 48, 1979, p. 23-24; idem, *Date noi cu privire la centrul ceramic de la Romula*, AO SN 3, 1984, p. 46-54; idem, *CIBISUS la Romula*, AO SN 11, 1996, p. 43-47; idem, *Les centres de productions céramique d'Olténie*, în *Etudes sur la céramique daco-romaine de la Dacie et de la Mésie Inferieur*, Universitatea de Vest, Timișoara, 1997, p. 7-20 + 48 planșe; idem, *Quelques considerations, concernant la Terra Sigillata locale de la Dacie Romaine Extra Carpatique*, în *Travaux du Simposium International de Drobeta-Turnu Severin (16-18 mai 2003, p. 60-70)*; G. Popilian, Șt. Chițu, M. Vasilescu, *Săpăturile arheologice de la Romula*, Materiale, Tulcea, 1980, p. 351-353; idem, *Săpăturile arheologice de la Romula*, Materiale, Brașov-București, 1983, p. 324-326; idem, *Villa suburbana de la Romula, jud. Olt*, Materiale, Ploiești, 1, 1992, p. 231-234.
3. M. Negru, G. Popilian, M. Nica, G. Mihai, F. Ghemuț, CCA 2004, nr. 156, p. 62-64.
4. M. Babeș, *Zu den Bestattungsarten im nördlichen Flachgräberfeld von Romula. Ein Beitrag zur Grabtypologie des römischen Daziens*, Dacia NS 14, 1970, p. 167-206.
5. C. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova, 1986, p. 40; C. Mărgărit-Tătulea, *Romula-Malva*, București, 1994, p. 44.
6. Expertiza antropologică a fost efectuată de dr. Alexandra Comșa de la IAB.
7. M. Negru, G. Popilian, M. Nica, G. Mihai, F. Ghemuț, *op. cit.*; G. Popilian, M. Negru, D. Bălțeanu, *Romula*, în CCA 1998, p. 76.
8. G. Popilian, *Romula*, CCA 1993.
9. G. Popilian, M. Negru, D. Bălțeanu, *op. cit.*, loc. cit.
10. A. Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok*, Antaeus 17-18, Budapest, 1989, pl. 20-21.
11. B. Mitrea, C. Preda, *Necropole din sec. al IV-lea în Muntenia*, București, 1966, Fig. 6.

12. M. Tempelmann-Maczynska, *Die perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*, Mainz, 1985, p. 37.

13. D. Benea, *Die Römischen Perlenwerkstätten aus Tibiscum /Atelierele romane de mărgelă de la Tibiscum*, Timișoara, 2004, p. 244.

14. M. Tempelmann-Maczynska, *op. cit.*, p. 64-65.

15. Identificarea a fost făcută de dr. Viorel Petac de la Cabinetul Numismatic al Academiei Române.

Abstract:

The latest archaeological excavations in the northern pottery district of Romula Roman town continued a long tradition started in 1965 by first excavations conducted by Dr. Gheorghe Popilian. In fact, most of his studies on Roman pottery, including *Ceramica romană din Oltenia* (Roman Pottery from Oltenia) have the base in over 30 years of archaeological excavations in this sector of the town.

In 2006 there continued to be excavated a Roman building on the west side of the road to Acidava, and other four trenches were made in the south-west of this sector for to find the limits of the pottery quarter. In this last trenches were found four pits of late 2nd century and early of 3rd century A.D., the fortification elements of the middle of 3rd century A.D. and also two pits that are latter than Roman Period, but there were not enough information to date them.

The oldest archaeological level identified in the trenches nos. 1 and 5 was dated in the second half of the 2nd and early of 3rd century A.D. At the middle of the 3rd century A.D., there was built a fort. In the first phase have a trench and a palisade, which was burned, as there showed the archaeological evidences. Latter, in 248 A.D., instead of the wood wall, there was built a brick wall under direct supervision of the Philip Arabs Emperor.

Later, after the brick wall was abandoned, there were two inhumation graves. Their chronology is supported by the general context of the area that shows that the pottery workshops were abandoned at the middle of the 3rd century A.D. and the northern cemetery of the town advanced to the south. Also, there were found some beads of glass that are dated from the 2nd to the 4th century A.D. The most probable chronology of these graves is the late of the 3rd century A.D.

151. Rogova, com. Rogova, jud. Mehedinți

Punct: La cazărmi

Cod sit: 113475.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 69/2006

Colectiv: Gabriel Crăciunescu – responsabil, Cristian Manea (MRPF Turnu Severin)

Cercetările s-au desfășurat în intervalul 24 iulie – 23 august 2006, fără fonduri, cu persoane puse la dispoziție de Primăria Rogova, dintre cei care beneficiau de ajutor social, conform Legii 416

Situl se află în jud. Mehedinți, com. Rogova, sat Rogova, punct „La cazărmi” situat la 2 km E de sat, pe malul râului Blahnița. Situl a fost descoperit în anii 1977-1978, când în zonă s-au făcut lucrări de îmbunătățiri funciare. Din 1995 a

Început cercetarea lui, dar sumele alocate nu au permis lucrări de mare amploare iar în campania din 1999 acestea au fost suspendate. Reluate în 2000, tot cu sume modeste, nu s-a reușit atingerea obiectivelor propuse inițial. Situl se află în lunca, adeseori inundabilă, a râului Blahnița. De la el, către V pe o distanță de 2 km, se află nuclee de locuiri din feudalism și Hallstatt. În partea de SV a sitului nostru se află o așezare din bronzul timpuriu, aparținând culturii Glină. În nordul sitului, la cca. 800 m, se află un izvor în jurul căruia se întâlnește ceramică și monede romane. Situl nostru se află într-o stare de conservare destul de bună și este important prin aceea că cea mai mare parte a sa este acoperită de o așezare aparținând culturii Verbicioara, cca. 6 ha. Cu fondurile reduse de care dispunem, încercăm să cercetăm cea mai mare așezare a acestei culturi.

În anul 2006 am dorit să stabilim limitele de E și V ale așezării. Pentru aceasta, am atacat latura de E la care s-a lucrat destul de puțin, cu forța de muncă avută la dispoziție, trasând S. XXIX. Latura de V nu a putut fi cercetată. Deși se cunoaște latura de N a stațiunii, fiind marcată de o fostă albie a râului Blahnița, am trasat și aici o secțiune, S. XXVIII, la distanță de cele anterioare, pentru a verifica mai exact situația.

În S. XXIX am constatat că stratul de cultură se continuă către E, probabil și dincolo de secțiunea noastră. Au fost descoperite fragmente ceramice și bucăți de chirpic, resturi ale unor locuințe, în toată secțiunea. În malul Blahniței, situat la 18 m S de secțiunea noastră, am constatat existența unui rest de locuință în care apare un material ceramic cu influențe Gârla Mare. Este un material aparținând fazei a IV-a a culturii Verbicioara, nesurprinsă în acest an în secțiune, precum în anii anteriori. Latura de V nu a putut fi cercetată deoarece terenul aparține unui localnic cu care, în lipsa banilor, nu am putut ajunge la o înțelegere. Latura de N a fost mărginită de albia de atunci a râului Blahnița care acum este seacă dar bine marcată în teren. Deoarece nu aveam certitudinea că această linie reprezenta limita nordică a așezării pe toată latura nordică, am trasat o secțiune, S. XXVIII, în acest sector. Lungă de 22 m, aceasta ne-a permis să constatăm că locuirea se întindea până și pe tot malul Blahniței.

Fiind vorba de o așezare de mari dimensiuni aparținând culturii Verbicioara, s-ar impune o cercetare sistematică a întregii suprafețe a acesteia pentru a constata modul de organizare a unui sat din această vreme. Lipsa fondurilor, a unui sprijin din partea celor cu obligații în acest sens, inclusiv a Ministerul Culturii și Cultelor, ne împiedică să ne imaginăm că vom putea vreodată să ducem la bun sfârșit ceea ce am enunțat mai sus. Ceea ce mai sperăm este legat de aflarea limitelor de E și V ale acestui sit și apariția unor date noi legate de locuirea de tip Gornea-Orlești de la Rogova. Acest lucru este posibil de realizat, în câțiva ani, cu puținele fonduri pe care le face Muzeul Regiunii Porților de Fier din diverse activități.

Bibliografie:

Gabriel Crăciunescu, *Mărturii ale practicării metalurgiei și obiecte de metal în cadrul culturii Verbicioara*, Drobeta 15, 2005, 57-101.
Cristian Manea, Ovidiu Pădurean, *Șantierul arheologic Rogova. Campania 2005*, Drobeta 15, 2005, 47-56.
Gabriel Crăciunescu, *Descoperiri din feudalismul timpuriu în județul Mehedinți*, Drobeta 14, 2004, 50-87.

152. Roșia Montană, com. Roșia Montană, jud. Alba [Alburnus Maior]

Punct: Pârâul Porcului-Tăul Secuilor

Cod sit: 6770.06

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 187/2006, 416/2006

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Mihaela Simion, Gabriel Bălan, Ionuț Bocan, Emil Dumitrașcu, Cătălina Mihaela Neagu, Eugen Paraschiv, Alexandru Rațiu, Mihai Vasile, Decebal Vleja (MNIR).

În campaniile de cercetări arheologice din anii 2004 – 2006, colectivul de arheologi al MNIR și un colectiv de la IAB (campania 2004), au investigat sistematic perimetrul amplasat la E de vechiul punct de exploatare a gresiei „Pârâul Porcului”, pe versantul de N al văii Roșiei. De asemenea, în campania din anul 2004, la cercetări au participat și arheologi de la Facultatea de Istorie a Universității din București. Înregistrarea și prelucrarea datelor topografice a fost realizată de un colectiv de la Institutul de Arheologie Sistemică, Alba Iulia (IASAB), iar datele preliminare pentru proiectul GIS de către un colectiv de la Centrul Român pentru Utilizarea Teledetecției în Agricultură, București (CRUTA).

Cercetarea arheologică a fost realizată datorită faptului că perimetrul va fi afectat de „Proiectul Minier Roșia Montană”. Această zonă, cunoscută în literatura arheologică de specialitate și sub denumirea generică de Tăul Secuilor¹, a beneficiat de o evaluare de teren anterioară² în cadrul campaniei din anul 2000 și parțial în anul 2003. Astfel, în stadiul incipient al investigației era semnalată, cel puțin pentru zona de N a perimetrului, o necropolă romană de incinerare. De asemenea, sunt vizibile intervenții antropice, legate de specificul economic al zonei (amenajări de tăuri și a sistemului de canale aferent acestora³).

Raportul de cercetare arheologică prezentat se referă la cele trei campanii de cercetare. (2004, 2005, 2006).

După evaluarea teoretică și de teren, în campaniile 2004–2006, s-a adoptat o metodologie de săpătură, conformă condițiilor din teren, respectiv o cercetare în suprafață prin casete și secțiuni. Au fost trasate un număr de 252 unități de săpătură cu dimensiuni și orientări variabile.

Caroiajul utilizat în interiorul tuturor unităților de săpătură este un tip tablă de șah, alfabetic pe axa V–E și numeric pe axa N–S (1/1 m).

În urma rezultatelor obținute în cele trei campanii de cercetări arheologice au putut fi estimate limitele de NV, V și S ale necropolei.

Este evident faptul că o parte din necropolă a fost afectată de amenajarea lacului Tăul Secuilor, al cărui dig a fost surprins parțial în secțiunea 01 09 01 093. Ultimul mormânt cercetat în extremitatea estică este M90, deranjat parțial de lucrările efectuate cu prilejul construirii tăului. Nu ne putem pronunța, în stadiul actual al cercetărilor, în ceea ce privește delimitarea necropolei la NE și la E.

Necropola se prezintă într-o stare de conservare medie, majoritatea complexelor fiind prezervate satisfăcător, atât în ceea ce privește groapa sepulcrală, cât și amenajările exterioare. Mai puține sunt cazurile în care amenajările

exterioare sunt parțial distruse. Există însă, în cadrul necropolei, zone în care au avut loc și importante intervenții ulterioare.

În cazul a mai mult de două treimi din totalul mormintelor (228 de cazuri) au fost observate intervenții ulterioare asupra gropii mormântului.

Repartiția mormintelor în planul necropolei

S-a remarcat o concentrare a mormintelor în partea de NV a necropolei, la intervale cuprinse între 0,30 m și 3,00 m. În restul necropolei distanța dintre morminte este oarecum constantă, de obicei la intervale cuprinse între 1,50 m și 2,00 m.

Orientarea gropilor mormintelor nu prezintă diferențe majore, constatându-se, la prima vedere, o predilecție pentru axa NV–SE (148 de morminte). Se înregistrează, în unele cazuri, ușoare deviații spre N sau spre V de la această axă, însă acestea nu sunt majore. Au fost observate și cazuri când mormintele sunt orientate E–V (48 de cazuri) sau NE–SV (24 de cazuri), fără însă a constitui grupuri aparte în cadrul necropolei.

Groapa sepulcrală

Groapa este practică de la adâncimi variabile în raport cu nivelul actual de călcare, de la –0,10 până la –0,80 m (pământ afânat, de culoare brun-negricioasă și stratul de pământ lutos, galben). În cazul mormintelor tumulare gropile sunt acoperite, în interiorul ringului, cu o manta de lut galben tasat. Sunt înregistrate și cazuri în care gropile sunt acoperite cu o manta compactă din pietre de mici dimensiuni.

Profilul și tratamentul gropilor sepulcrale, ca și modul de depunere a reziduurilor cremației oferă posibilitatea încadrării în patru tipuri.

I. Gropi arse cu treaptă - 99 de morminte.

În majoritatea cazurilor pereții gropii sunt verticali sau ușor evazați (de formă trapezoidală), platforma plată și etajul inferior al gropii de formă rectangulară. În funcție de structura geomorfologică a solului și de configurația pantei se constată o adaptare a modului de amenajare a gropii funerare în funcție de aceste caracteristici. Astfel se constată situații în care pereții gropii sunt verticali sau ușor înclinați, însă platforma nu este perfect plată. Aceste cazuri sunt determinate de compoziția geomorfologică a stratului în care este săpată groapa mormântului, respectiv stratul fiind impregnat cu blocuri de gresie. În alte cazuri groapa este săpată pe panta naturală, existând un decalaj de nivel între laturi.

Dimensiunile acestor gropi sunt variabile, cu lungimi de 1,42–3,60 m, lățimi de 0,92–1,95 m, iar stratul de reziduuri ale cremației este dispus unitar, de obicei în interiorul etajului inferior. De asemenea, sunt vizibile și pe platformă urme de cărbune de lemn în amestec cu cenușă și oase calcinate. În unele cazuri etajul inferior este marcat, la rândul său, de pietre dispuse pe contur.

II. Gropi arse fără treaptă — 214 de morminte.

Gropile de acest tip au în general dimensiuni mai mici și se încadrează în două subtipuri, în funcție de profilul acestora:

a) cu pereții ușor evazați și fundul plat (de formă trapezoidală în secțiune).

b) gropi de formă albiată.

Predominant este primul tip, aici integrându-se majoritatea mormintelor descoperite în cadrul necropolei.

Pereții și fundul gropii prezintă în majoritatea cazurilor o crustă de arsură de culoare roșie portocalie, cu grosimi

variabile (0,01–0,04 m). În unele cazuri, arsura pereților nu este consistentă sau continuă.

Stratul de reziduuri ale cremației de pe fundul gropii este de asemenea variabil (de la 0,01–0,02 m până la 0,30–0,40 m).

III. Gropi nearse de formă rectangulară — 5 morminte.

Resturile cremației, cu un posibil tratament intermediar de separare parțială de reziduurile de lemn arse, sunt depuse direct în groapă, după care complexul funerar este sigilat.

IV. Morminte cu resturile cremației depuse în anumite tipuri de recipient - 3 morminte.

Este vorba de morminte în care resturile cremației, separate de reziduurile cremației sunt depuse în recipiente ceramice (urne) sau de piatră (*cistae*).

Amenajări exterioare gropii sepulcrale

Prezența structurilor și amenajărilor exterioare gropilor mormintelor este una dintre caracteristicile acestei necropole. Astfel, sunt întâlnite atât forma simplă a ringului de piatră, cât și cea complexă a incintei funerare. Au fost identificate și cercetate parțial trei incinte funerare, dintre care una se individualizează printr-un sistem elaborat de edificare (Incinta funerară nr. 3). În ceea ce privește ringurile (128 de morminte), acestea sunt alcătuite din pietre de diverse dimensiuni (cuprinse între 0,15–0,60 m) dispuse în majoritatea cazurilor pe o singură asiză. Diametrele ringurilor variază între 1,90–4,50 m. Sunt înregistrate câteva cazuri particulare în care pietrele sunt dispuse pe două sau trei asize, întotdeauna fără liant. În anumite situații, amenajarea de piatră urmărea conturul rectangular al gropii sepulcrale (10 morminte). În ce privește starea de conservare a amenajărilor exterioare se constată, în cazul mai multor morminte, demontarea ulterioară, parțială sau integrală a acestora (în 62 de cazuri amenajările funerare exterioare au suferit perturbări semnificative).

Forma tumulară a amenajării exterioare a fost constată în 46 de cazuri.

Incinta funerară numărul 3

Incinta funerară este amplasată în partea de NE a perimetrului cercetat⁴. Ansamblul funerar are două faze de construcție și trei momente de înmormântare. Prima fază este de formă rectangulară cu laturile egale (3,90 x 3,90 m), fiind realizată din blocuri de piatră de dimensiuni mari, păstrate pe înălțimea a două sau trei asize. În cea de-a doua fază planimetria monumentului cunoaște o modificare sensibilă, dimensiunile sale fiind de 6,00 x 4,60 m, păstrate pe înălțimea a cinci asize. În faza a doua construcția este orientată pe axa NNE–SSV.

Între cele două faze de construcție există atât diferențe privind modul de fasonare a materialului litic utilizat în construcția elevației, cât și la nivelul materiei prime folosite⁵. Astfel, în prima etapă de construcție au fost utilizate blocuri de piatră de dimensiuni mari (2,20 x 1,00 x 0,50–1,00 x 0,80 x 0,40 m), foarte puțin prelucrate sau deloc, în timp ce în faza a doua, blocurile de piatră sunt prelucrate fără excepție, și au dimensiuni cuprinse între 0,80 x 0,60 x 0,40–0,60 x 0,40 x 0,20 m. De asemenea, pentru prima fază liantul utilizat este lutul galben, în timp ce pentru a doua fază nu a fost sesizat nici un liant.

În interiorul incintei au fost descoperite trei morminte de incinerare cu ardere pe loc: M268 (prima înmormântare, situat în partea centrală a fazei I a incintei), M270 (ultima înmormântare, situat în partea N a primei faze de construcție a

incintei), M271 (a doua înmormântare, situat în partea de N, în interiorul celei de-a doua faze de construcție a incintei).

Intervenții ulterioare asupra gropii sepulcrale

În majoritatea cazurilor complexele funerare sunt perturbate de intervenții ulterioare poziționate fie în centrul gropii sepulcrale, fie lateral, afectând parțial una din laturile mormântului. În general gropile de intervenție au un diametru cuprins între 0,80–1,20 m, și o adâncime variind între 0,20–1,40 m. În unele cazuri, de la suprafața sau din umplutura gropii de intervenție au fost recoltate fragmente ceramice, fragmente de cărbune de lemn sau, în unele cazuri, oase calcinate. Intervenția anulează calitatea de complex închis a mormântului (relație stratigrafică de interferență cu zona de depunere a inventarului).

Complexele cu funcționalitate incertă

Au fost identificate pe întreaga suprafață a necropolei un număr de 6 aliniamente de piatră, realizate într-o manieră constructivă rudimentară. În stadiul actual al cercetării se poate formula o ipoteză privind posibila funcționalitate a acestora în legătură cu distribuția parculară a loturilor consacrate funerare.

O atenție aparte trebuie acordată zonelor sau structurilor (un caz clar–M276) care conțin doar resturile rugului separate total sau parțial de osemintele calcinate. Gropile sunt nearse. Resturile cremației, concretizate într-un nivel de cărbune de lemn, sunt distribuite uniform pe fundul gropii.

La limita de SV a necropolei de incinerare, în campaniile 2005 și 2006, a fost identificată și cercetată o clădire datată în epoca romană, cu un plan care indică o posibilă funcționalitate sacră.

Edificiul se află într-o stare precară de conservare, suprafața sa fiind afectată în proporție de 60% de către intervențiile antropice efectuate de-a lungul timpului (derocări, drum vicinal, șanțuri) sau de către alunecările de teren. Au fost distruse în întregime partea de V și SV a edificiului, precum și partea sa de E și SE.

Marginea platoului, ales în antichitate pentru amplasamentul edificiului, conferă o vizibilitate deosebită asupra versantului de S (zona Carpeni, Valea Nanului, masivul Cânic), precum și asupra Văii Roșiei. Configurația terenului a determinat efectuarea unor lucrări de nivelare în stânca nativă sau în lutul galben care o suprapune.

În urma cercetării întreprinse în campaniile din anul 2005–2006 au fost obținute următoarele rezultate: a fost urmărit traseul zidului de N și al platformei constituite în exteriorul zidului de N, a fost delimitată fundația platformei de susținere din camera B a edificiului, a fost extinsă cercetarea spre V a pavajului din curtea interioară a edificiului (spațiul C), a fost identificat parțial zidul de S (Z6) al edificiului (o parte din paramentul de S al acestuia, precum și capătul de E, a fost afectat de alunecările de teren), iar în final a fost cercetat traseul zidului de compartimentare Z5, situat paralel cu zidul de S.

Edificiul are formă dreptunghiulară și este orientat NNE–SSV (15° față de N), iar axul longitudinal pe această direcție are o lungime de 14,66 m. Pe acest ax zidul perimetral N se află la o cotă de +792,641, în timp ce zidul perimetral de S se află la +789,969.

Accesul se făcea dinspre S, prin curtea interioară, acoperită cu un pavaj din dale de piatră, iar legătura dintre aceasta și compartimentările de pe latura nordică era realizată prin intermediul treptelor săpate în stâncă (?).

Latura lungă a clădirii se află pe direcția NNV–SSE și a fost identificată pe o lungime preservată de 17,80 m. Capătul de E al zidului este distrus, însă prezența unui grup de pietre mari (0,25–0,40 m), fasonate, în structura sa, în această porțiune, sugerează existența ipotetică a colțului clădirii în apropiere.

Distrugerea completă a unei părți importante din clădire nu permite reconstituirea integrală a planului acesteia. Amplasarea curții interioare foarte aproape de limita de V a edificiului este în disonanță cu lungimea zidurilor perimetrice de N și de S. O situație similară în ce privește asimetria planului edificiului pe latura de V a fost întâlnită în cazul edificiului de cult din punctul Szekely, cercetat în campania anului 2001.

Partea de S a pavajului se află la cota +790,384, partea mediană la +791,304, limita de N (coincide cu baza treptelor săpate în stâncă) la +791,875, partea superioară a treptelor +792,288.

Inventarul este constituit din ceramică și obiecte de metal, datate în epocă romană, recoltate de pe întreaga suprafață cercetată a edificiului. O concentrație mai mare a materialului a fost semnalată în camerele A și B distribuite pe latura nordică.

Materialul ceramic este reprezentat într-o măsură mai mare de oale și platouri fragmentare. Se remarcă prezența câtorva fragmente de cărămidă.

Obiectele de metal sunt constituite dintr-un număr apreciabil de piroane și de scoabe, toate cu un grad foarte mare de coroziune.

Considerații preliminare asupra inventarului funerar

Inventarul din necropola de la Tăul Secuilor, caracteristic în linii mari necropolelor din Dacia romană, este constituit din ceramică, piese din metal, obiecte din sticlă și varia.

Inventarul ceramic: cercetările arheologice din anii 2004–2006 au scos la iveală un bogat material ceramic. Acesta este reprezentat prin amfore, urcioare, oale, turibula, castroane, cratere, cupe, platouri, farfurii, boluri, capace și opaițe.

Amfore: o situație rar întâlnită în necropolele de la Roșia Montană este reprezentată de prezența amforelor în morminte. În necropola de la Tăul Secuilor au fost recoltate 13 vase din această categorie.

Urcioare: din complexele arheologice cercetate în campania arheologică din anii 2004–2006 au fost recoltate 257 de piese din această categorie. Dintre acestea 65% sunt piese întregi, iar restul de 35% fragmentare, multe dintre ele fiind întregibile. Ponderea urcioarelor în morminte este considerabilă. Astfel din M 105 au fost recoltate cinci urcioare; din M177, M185 și M230 au fost recoltate câte patru urcioare. În multe dintre complexele cercetate au fost descoperite câte trei urcioare: M94, M132, M159, M161, M200, M202, M217, M247, M267 M268, M280 și M298 și M303. Dintre acestea se remarcă o piesă, descoperită în campania arheologică din anul 2004 în M112, care reprezintă un urcior T. S., probabil de proveniență italică.

Oale: această categorie de obiecte este reprezentată de un număr de 164 de piese, majoritatea fragmentare, 55% fiind întregibile.

Turibula: categorie de vase reprezentată de un număr de 75 de piese, în proporție de 40% întregi. Restul de 60% sunt fragmentare, dar în majoritate întregibile și reîntregibile.

Castroane: categorie de obiecte reprezentată prin cinci piese fragmentare.

Cratere: din această categorie ceramică a fost recoltat un singur vas, fragmentar, dar întregibil, descoperit în M182, în timpul campaniei arheologice din anul 2005.

Cupe: în necropola de la Tăul Secuilor au fost descoperite 132 de vase din această categorie. Din aceste piese 70% sunt piese întregi. Majoritatea pieselor, în proporție de 75% sunt reprezentate de exemplare cu buza înălțată vertical sau înclinată spre exterior, rotunjită, delimitată de corp, corp globular, baza inelară. Restul de 25% sunt cupe prevăzute cu o toartă. Dintre acestea, o piesă, recoltată din M235 face parte din categoria vaselor cu glazură plumbiferă, fiind foarte posibil să fie confecționată într-unul din atelierelor de la Ampelum (Zlatna). Atrage atenția o piesă descoperită în M284, care reprezintă o imitație a formei de T. S. Ritterling 9. Cele mai multe dintre piesele din această categorie reprezintă imitații de vase cu pereți subțiri.

Platouri: au fost descoperite patru piese din această categorie de obiecte, recoltate din M166, M176, M213 și M321. Toate sunt prevăzute cu buza înclinată în interior, pereți arcuiți, baza dreaptă.

Farfurii: în campaniile arheologice din anii 2004–2006, au fost recoltate 16 piese din această categorie de obiecte, toate fragmentare, dar întregibile. Toate sunt imitații ale formei T. S. Drag. 36.

Boluri: au fost recoltate 14 piese din această categorie. Toate reprezintă imitații ale formei T. S. Drag. 41.

Capace: categorie de obiecte reprezentată prin 10 piese, toate fragmentare, dar întregibile. Acestea au buza rotunjită și înclinată în interior, pereți arcuiți, buton scurt, ușor profilat.

Opaițe: categorie de obiecte cu cea mai mare reprezentare în ponderea materialului ceramic din necropola romană de la Tăul Secuilor. Numărul opaițelor se ridică la 308, dintre care 45% sunt întregi. Dintre piesele fragmentare un număr destul de mare este reprezentat de piesele întregibile. Majoritatea opaițele sunt de tipul Loeschcke X, cu disc neted, rotund, cu un orificiu de alimentare, delimitat de bordură printr-un cordon, care se îndreaptă spre cioc și formează un canal, prevăzut, în toate cazurile, cu un mic orificiu pentru ventilație. De multe ori are înscrisă în centru ștampila producătorului. Două piese, descoperite în M146 sunt de tipul VIII Loeschcke. De asemenea atrage atenția un opaiț cu glazură plumbiferă.

Mărcile de producător de pe opaițele de la Tăul Secuilor sunt comune, des întâlnite în necropolele și așezările provinciei Dacia Superior: ATIMETI, CAI, CASSI, FAOR, FESTI, FORTIS, LITOGNE, LUCIA, MURRI, OCTAVI, OPTATI, VETTI. De multe ori acestea apar însoțite de *hedere supra* sau *infra*.

Pastele din care sunt confecționate aceste obiecte reprezintă aproape în totalitate tipuri de pastă locală.

Multe dintre obiectele de inventar sunt deformate, fiind foarte posibil ca unele să reprezinte rebuturi, cu valoare de întrebuintare anulată (piese noi) utilizate în cadrul ceremonialului de înmormântare. De asemenea multe din piese sunt puternic arse secundar.

Obiectele din metal sunt reprezentate de: o piesă din aur, piese din bronz și fier.

De o valoare deosebită este piesa reprezentată de un cercel din aur, descoperită în M225, în campania arheologică întreprinsă în anul 2005. Obiectele din bronz sunt constituite din monede, fibule, o pensetă, catarame de centiroane, un zar, un inel și obiecte neidentificabile ca tip în acest stadiu al cercetărilor.

Monede⁶: în urma cercetărilor arheologice întreprinse în necropola de la Tăul Secuilor au fost recoltate 84 de monede; din acestea 83 sunt din bronz și una din argint, care aparține inventarului din mormântul M157. Această reprezintă un denar, datat în timpul împăratului Antoninus Pius. Piese din bronz sunt reprezentate de 16 monede de tip as. Una este datată în timpul domniei împăratului Domitian (M152), una este emisă în timpul domniei împăratului Nerva (M87), una, cu precauție poate fi datată în timpul domniei împăratului Traian (M 76), 11 datează din timpul domniei împăratului Hadrian (M15, M23, M44, M50, M74, M109, M110, M133, M150, M169, M178), 2 din perioada împăratului Antoninus Pius (M 3, M 86), 2 din timpul în care Antoninus Pius era împărat, iar Marcus Aurelius Caesar (M33, M127), una de la Faustina II, emisă anterior anului 176 (M26).

Monede fragmentare și ilizibile din bronz, neprecizate (M 41, M46, M53, M79, M83, M87, M125, M144, M146, M163, M169, M172, iar cea de-a treisprezecea a fost recoltată din suprafață).

În ceea ce privește tipul și datarea monedelor descoperite în campaniile arheologice din anii 2005–2006, în acest stadiu al cercetărilor nu ne putem pronunța. Mențiuni speciale sunt reprezentate de M237, M260 și M267, morminte din care au fost recoltate câte două monede.

Fibule: au fost descoperite 17 exemplare, toate fragmentare: două din argint, 11 din bronz și patru din fier.

O mențiune specială o reprezintă o piesă din inventarul mormântului M99, reprezentată de o pensetă din bronz, ce a fost depusă într-o casetă, cu ornamente de bronz. Datorită stării precare a artefactelor nu ne putem pronunța asupra materialului din care a fost realizată aceasta.

Catarame: din această categorie de material au fost recoltate două piese confecționate din bronz, ambele fragmentare.

Oglinzi: au fost descoperite două piese. Ambele sunt confecționate din bronz.

Obiecte din bronz neidentificabile: au fost descoperite opt obiecte din bronz (șase în M207, câte unu în M229 și M244). În acest stadiu al cercetărilor, datorită coroziunii aceste obiecte nu pot fi identificate.

Obiectele din fier sunt reprezentate de: un cuțit, armături pentru cutie, scoabe, piroane și ținte.

Cuțite: a fost descoperită o singură piesă din această categorie de material, puternic oxidată, corodată, într-o stare precară de conservare.

Armături de cutie: din M174 și M215 au fost recoltate două piese fragmentare, foarte deteriorate.

Scoabe: au fost descoperite 15 exemplare, toate puternic oxidate, corodate și fragmentare. Majoritatea au câte un cui rupt sau o parte din bară lipsă.

Piroane: din necropola de la Tăul Secuilor a fost recoltat un număr impresionant de piroane, toate puternic oxidate și corodate. În stadiul actual al cercetării putem preciza că acestea reprezintă piroane întregi sau fragmentare, ce pot proveni fie de la rugul funerar pe care au fost incinerati defuncții (în cazul mormintelor cu ardere de tip *bustum*), sau de la unele piese de mobilier funerar.

Ținte: descoperite într-un număr apreciabil provin, probabil, fie de la piesele de mobilier funerar, de la casetele depuse în gropile mormintelor, fie de la elemente de îmbrăcăminte sau încălțăminte.

Obiectele din sticlă sunt foarte bine reprezentate prin *unguentaria* și foarte multe fragmente de sticlă vitrifiată.

Unguentaria: în necropola de la Tăul Secuilor au fost descoperite 58 de piese din această categorie. Din punct de vedere al tehnicii toate sunt vase confecționate în ateliere locale.

Varia: în M205 au fost descoperite trei piese miniaturale, confecționate din chihlimbar, cu o valoare artistică deosebită. De asemenea, trebuie menționate patru mărgel, confecționate probabil din os (trei din M240 și una din M225). Atrag atenția două seturi de piese pentru joc, a câte șase jetoane, descoperite în M112, în timpul campaniei arheologice din anul 2004.

Analiza preliminară a inventarului funerar indică o funcționare neîntreruptă a necropolei în decursul sec. al II-lea p.Chr. În această fază a cercetării este prematură o estimare a dezvoltării spațiale a necropolei. Se constată însă, prezența monedelor târzii (Antoninus Pius, Marcus Aurelius) pe limita de V, în timp ce monedele timpurii (Nerva, Traian, Hadrian) sunt descoperite în partea centrală a necropolei.

În ceea ce privește analiza ceramicii, aceasta confirmă ipoteza formulată mai sus. Toate piesele descoperite în mormintele de la Pârâul Pârâului/Tăul Secuilor reprezintă forme care circulă în toată lumea romană de la un capăt la altul al sec. al II-lea. Mărcile atelierelor de pe opaițe confirmă această încadrare cronologică⁷.

În cazul necropolei Pârâul Pârâului/Tăul Secuilor sunt asociate următoarele elemente:

- morminte de incinerare *bustum* cu groapa în trepte;
- structura tumulară a anumitor amenajări exterioare;
- prezența combinată, în cadrul aceleiași necropole, a variantelor *busta* și *ustrina*;
- prezență frecventă a amenajărilor exterioare— ringuri de piatră.

Dintre necropolele cercetate până acum la Roșia Montană, necropola de la Jig–Piciorag pare a constitui cea mai apropiată analogie.

Rezultatele cercetărilor arheologice efectuate în cadrul necropolei romane de incinerare din perimetrul Pârâul Porcului/Tăul Secuilor au evidențiat faptul că această necropolă are anumite caracteristici prin care, la o analiză în detaliu a elementelor de rit și ritual funerar, se pot obține informații noi privind configurația etnică și socială a populațiilor care au fost colonizate în zonă. Au fost identificate și cercetate, în cele trei campanii, un număr de 321 de morminte, elemente de arhitectură funerară, trei incinte funerare precum și o posibilă clădire cu funcționalitate sacră. Astfel, pe lângă faptul că este vizibilă o predilecție pentru înmormântările *busta*, necropola se individualizează și prin caracterul mixt, plan și tumular, al amenajărilor funerare. De asemenea, prezența ringurilor de piatră și a incintelor funerare într-o pondere mare, anumite particularități ale inventarului-mobilierului arheologic al complexelor funerare (prezența amforelor în depunerile ofrandă, prezența pieselor de chihlimbar etc.), precum și ponderea scăzută a mormintelor în care resturile cremației sunt depuse în diverse tipuri de recipient (*cistae*, urne ceramice) pot indica, credem noi, o serie de influențe din spațiul balcanic într-o măsură mai mare, comparativ cu restul necropolelor de la Roșia Montană, cel puțin în stadiul actual al prelucrării informației arheologice.

Pl. 60

Note:

1. Zona Pârâul Porcului/Tăul Secuilor este cunoscută ca loc de proveniență a unor monumente funerare, vezi *Alburnus Maior*, I, București 2003, p. 31–33, CCA 2005, 187; CCA 2006, 158.
2. Vezi CCA 2005, 187; CCA 2006, 158.
3. Vezi *infra* CCA 2005, 187; CCA 2006, 158.
4. S 01 09 01 194, careurile 15 (c. 1/a), 16 (c.e1-6/a-e), 17 (c. 6/f), 18 (c. 1-6/b-f), 19 (c. 4-6/d-f). Incinta a fost identificată în campania 2005 și finalizată în campania 2006.
5. În prima fază au fost folosite cu predilecție conglomerate, iar în faza a doua s-au utilizat gresii.
6. Studiul materialului numismatic este realizat de Mihai Dima.
7. Vezi *supra* Considerații preliminare asupra inventarului funerar.

Abstract:

The Roman cremation necropolis. The site is located in the north-western part of the current commune Roșia Montană (Alba County). Geographically, the perimeter where the funeral complexes have been identified and investigated is positioned on a plateau, nearby a former area for sandstone exploitations. The entire area is known by the toponym "Tăul Secuilor". The name comes from the presence, in the Eastern extremity of the site, of a former artificial lake, presently almost clogged. The north-western extremity is marked by the transverse corridor of the water course named with the hydronym "Pârâul Porcului" (with a flowing direction of NW-SE).

The area where the archaeological investigation has concentrated presents itself as a succession of small plateaus, which follows the course of the slope on the north-south – south-west direction. The integrity of the ensemble was partially affected by construction works for building an artificial pond. Thus, the entire initial configuration of the area suffered a human intervention generated by construction activities in modern and contemporary times. The current function of the space, aside from the works mentioned above, is that of a grazing area (hay field).

The information regarding the archaeological potential in the area known by the toponym of „Tăul Secuilor” is underlined by the chance discoveries presented in several specialized publications, as well as through trial trenches undertaken in 1984 and 1986 and then in 2000. Chance archaeological finds are documented starting with the 19th century, such attestations existing throughout the next century in various locations in this perimeter.

The preventive archaeological research campaigns during 2004 - 2006 meant a systematic approach of the entire perimeter in order to complete a full investigation on the necropolis area that will be affected by a future sandstone quarry. Thus, it has been found that the necropolis stretches on a surface bigger than that known from former historical-archaeological literature. Precisely because of that, although the perimeter was formerly known as Tăul Secuilor, it was decided that the toponym be extended to the entire perimeter of the necropolis, meaning Pârâul Porcului - Tăul Secuilor.

In the actual state of the research, an estimation concerning the north-western, western and south-western boundaries was successfully made. There have been identified and excavated 321 cremation graves (on-the-spot or *ad ustrina* cremation types), with elements of funerary architecture and 3 funerary enclosures.

Generally, the funerary pits are burnt, rectangular, and the remains of the cremation (charcoal, ashes and calcinated

bones) are laid on the bottom of the sepulchral pit. More than half of the investigated graves have outer layouts composed of a ring of stones, placed in a single row. In most of the cases, the graves with stone rings are barrow-shaped, following the adding of earth and its settling inside the ring, in order to delimitate the funeral space. Rarely enough, are they covered with a pelt of small rocks. In more than two thirds of the cases, later interventions (pits) were discovered over the graves.

The funerary inventory consists of pieces characteristic to necropolises of Roman Dacia: ceramics, metal and glass objects. The ceramic categories discovered in the funerary inventory are: amphora (13 pieces), jugs (257 pieces), pots (164 pieces), *turibula* (75 pieces), bowls (21 pieces), cups (132 pieces), platters (4 pieces), plates (16 pieces), lids (10 pieces), oil lamps (308 pieces). The coins (84 pieces) are generally in a poor state of preservation, and the ones who could be identified are set in the chronological frame of the 2nd century A.D. This is also confirmed by the preliminary analysis of the ceramics. Also, the marks of the lamp producers (CAI, CASSI, FESTI, FORTIS, OCTAVI, SEXTUS, LUCIA, VETTIUS) fit perfectly from a chronological point of view in the 2nd century A.D. Other types of inventory objects are represented by the bronze artefacts such as brooches (11 pieces), buckles (2 pieces) and mirrors (2 pieces), as well as by the iron objects - a huge amount of iron spike nails, most probably used for the funerary pile or from certain funerary inventory items and four brooches. There also have been found a great number of glass objects (58 *unguentaria*), as well as some rare finds – 3 objects made of amber, 4 bone beads and two sets of games made of bone. On the current stage of knowledge it seems that this ancient necropolis has good analogies with the one from Jig Piciorag (on the northern limit of the historic centre of nowadays Roşia Montană) and in the same time certain influences from the Balkan area have been observed in the manner of the graves' construction (ring of stones and funerary enclosures and certain building particularities) and for the structure of the funerary inventory.

On the south-western limit of the necropolis, a building dating back to the Roman times has been identified and investigated; it was in a poor state of preservation (only 60% preserved), with elements that indicate a possible sacred function.

153. Roşiori, com. Dulceşti, jud. Neamţ

Punct: Țarina Veche (La Humărie)

Cod sit: 122.472.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 71/2006

Colectiv: Vasile Ursachi – responsabil, George Hânceanu (CMJ Neamţ)

Campania arheologică 2006 din satul Roşiori, comuna Dulceşti, punctul „Țarina Veche”, a urmărit trasarea mai multor secţiuni, în vederea cercetării unei suprafeţe mai mari comparative cu cea din anii precedenţi (2004, 2005). În acest scop, s-au deschis trei secţiuni (S. V, S. VI şi S. VII), precum şi o casetă (Cas. A), de dimensiuni diferite: secţiunile de 10 x 1,5 m sau 8 x 1,5 m, iar caseta de 10 x 4 m.

Săpătura arheologică a confirmat menţinerea celor două straturi de cultură, din sec. II–III şi VI–VII p.Chr, fapt dovedit stratigrafic de materialul arheologic.

S. V a fost orientată ENE 10° – VSV 40° şi se află în imediata apropiere a S. III (fiind despărţite doar de martor – 1 m). Sub nivelul de călcare se afla un strat subţire din sec. VI–VII, marcat de prezenţa câtorva fragmente de vase-borcan (buze, funduri groase), lucrate la mână, din pastă grosieră, cu pietricele, de culoare gălbui-cărmizie. Acest nivel este urmat de cel antic (0,40-1 m), consistent în material arheologic: fragmente ceramice de la câni, căniţe, căţui, străchini (lucrate la mână şi la roată), obiecte din fier (cuţite), etc. S. V a dezvăluit prezenţa unui cuptor (din lut şi pietre de râu -0,60 m ad.) şi a două gropi de provizii, special amenajate, prin bătătorirea fundului şi arderea pereţilor (resturi mici de cărbuni şi urme de ardere pe fundul gropilor). Fragmentele cenuşii, lucrate la roată şi lama de cuţit, descoperite pe cuptorul din partea vestică a secţiunii, datează instalaţia de foc în sec. II-III p.Chr. De asemenea, ceramica diversă, carpică şi de import, indică aceeaşi încadrare cronologică şi pentru cele două gropi (Gr.1 şi Gr. 2), găsite înspre marginea estică a şanţului. Din inventarul celor două gropi de provizii cel mai important recipient este o amforă, de factură romană, găsită pe fundul primei gropi. Posibil, ca mai târziu, cele două gropi să fi fost transformate în gropi menajere: prezenţa oaselor şi a altor resturi ceramice, par să confirme această ipoteză.

S. VI avea orientarea precedentei secţiuni; L sa este de doar 8 m, iar I se menţine la 1,5 m. Din punct de vedere stratigrafic, situaţia este următoarea: există un strat subţire din sec. VI–VII, marcat de fragmente provenite de regulă de la vase-borcan, lucrate la mână, din pastă cu pietricele, de aspect grosier, de culoare cărmizie şi maronie-neagră. Stratul antic se remarcă prin prezenţa unui cuptor (0,60 m ad.), din lut, situat spre estul secţiunii şi care conţinea câteva fragmente ceramice, lucrate la roată, cenuşii, specifice carpilor (sec. II-III). Pe lângă această sursă de foc s-au identificat şi două gropi (Gr.1 şi Gr.2), prima în colţul estic iar a doua în cel vestic. Ambele conţin, pe lângă oase, fragmente ceramice de la câni, străchini, vase-borcan, la mână şi la roată, caracteristice sec. II–III p.Chr.

Cas. A se află în vecinătatea S. VI, de care o desparte doar un martor de 0,50 m gr. Dimensiunile ei sunt de 10 m L şi 4 m I, identice cu cele ale Cas. I, săpată în 2005. Situaţia straturilor de cultură este similară cu cele din restul suprafeţei cercetate. Stratul antic este mult mai consistent, ca grosime şi în material arheologic, fiind remarcate câteva vestigii: în primul rând o vatră deschisă (0,50 m ad.), foarte bine păstrată, de formă rotundă, pe suprafaţa căreia s-au găsit fragmente de vase-borcan, lucrate la mână, din pastă cu microprundişuri, sfărâmicioasă de culoare gălbui-cărmizie. Diametrul vetrei este de 0,90 m şi are o gr. de 0,20 m, fapt ce indică o îndelungată utilizare. Alături de vatră, identificată spre partea sudică a casetei, s-au descoperit şi patru gropi (Gr.1-4), două în zona nordică (Gr. 1 şi Gr. 4), una în latura estică (Gr. 2) şi alta în cea vestică (Gr. 3). Dacă cele două gropi din zona nordică au un inventar modest, celelalte două se remarcă printr-un material arheologic bogat şi divers. Pe fundul Gr.3 am găsit o vatră simplă, peste care s-au aruncat diferite resturi ceramice, oase, etc. Se pare că iniţial a fost vorba de o groapă de cult, transformată ulterior în groapă menajeră. Gr. 2 conţine oase, un cuţit, două fusaiole, fragmente de la buze şi funduri de urne cenuşii, de castroane, câni, căniţe, un buton de capac

cenușiu, etc. Interesant este faptul că, conturul fundului gropii atinge o vatră, de unde am recoltat un creuzet, deformat în urma temperaturii ridicate. Stratul exterior al obiectului este exfoliat, iar pe pereții interiori se observă urme de zgură metalică. În afara celor descrise, putem semnală prezența în stratul antic, pe lângă fragmentele ceramice abundente și a unui *ac de pescuit*, de dimensiuni mari și foarte bine păstrat (inclusiv spinul).

S. VII a fost situată perpendicular pe buza terasei, fiind lângă S. II (2004) și a avut orientarea diferită (NE 8° – SV 40°), datorită configurației terenului. Sub nivelul actual am identificat două straturi culturale. Cel mai important element al acestei secțiuni și credem al întregii campanii din 2006 este o monedă romană, descoperită în strat, la 0,60 m ad. spre capătul estic al șanțului. Păstrată în condiții bune, moneda a fost perforată cu scopul purtării ca pandantiv și ajută la datarea stratului antic al așezării.

Dovezile arheologice ale acestui an, sprijinite de cele din anii precedenți ne îndreptățesc să credem că avem de-a face cu un sit important pentru istoria dacilor liberi din Moldova și care necesită continuarea săpăturilor în anii următori.

154. Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov

Punct: La Pârâuț

Cod sit: 40982.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 22/2006

Colectiv: Alexandru Vulpe – responsabil, Cristian Ștefan, Mala Stăvrescu Bedivan (IAB), Laura Dietrich, Oliver Dietrich (FU-Berlin), Jeffrey Shragge, Kyle Spikes (Stanford University SU), studenții Andrei Carp Rusu, Cristian Cocuz, Cezar Iacob, Dana Ștefania Lazăr, Bogdan Nichifor, Răzvan Orza, Alexandru Ștefan, Emil Tănăsie, Iulian Voinescu, Anca Zamfir (Univ. București, Secția Geofizică), Cristian Țuțu (UV Târgoviște)

Situl a fost cercetat sistematic între anii 1970-1973 de către Alexandru Vulpe (IAB) și Mariana Marcu (MJ Brașov). Au fost trasate șapte secțiuni, cu lungimi cuprinse între 24 și 105 m, și lățimea de 1,5 m, însumând 1300 m². În suprafața cercetată au fost dezvelite 149 de complexe arheologice, în majoritate gropi, cu material aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg (fazele I-III), Noua și Gáva. Gropile au diametrele cuprinse între 0,80 cm și 2 m și o adâncime de până la 2 m.

În august 2005 au fost reluate săpăturile în stațiunea arheologică, pentru a se verifica stratigrafia și pentru a se obține date mai concludente privind structura așezării. O parte din rezultatele obținute au fost semnalate în CCA 2005 (p. 302, nr. 160) și în formă electronică pe pagina de internet www.geocities.com/laura_dietrich2004. [Alexandru Vulpe]

În septembrie 2006 au fost continuate cercetările arheologice din centrul stațiunii, în sistemul casetelor de 5 x 5 m, cu un martor de 1 m între ele. Săpătura a fost finanțată de Ministerul Culturii și Cultelor, iar materialul rezultat a fost preluat și depozitat în MJI Brașov.

Scopul cercetării în suprafață, sub formă de rețea, a fost dezvelirea unei suprafețe cât mai mari din așezarea preistorică și observarea structurii acesteia prin corelarea stratigrafiei

orizontale cu cea verticală. În campania 2006 au fost deschise două secțiuni (IX.2 și IX.3), lângă secțiunea IX.1 din 2005, urmând ca săpătura să fie continuată în anii viitori în același sistem, pe axa N-S. Secțiunea IX.2 a fost mărită ulterior cu o casetă de 9 m² în direcția nord-vestică, urmărindu-se dezvelirea completă a locuinței (C. 28) săpate parțial în 2005.

Și în acest an rezultatele cercetării au fost fructuoase, confirmându-se astfel densitatea mare a locuirii preistorice din centrul stațiunii, observată și în campania precedentă. Au fost dezvelite în total 14 complexe cu material din epoca bronzului (culturile Wietenberg, fazele I-III și Noua).

În secțiunea IX.2 s-a observat următoarea situație stratigrafică: sub stratul vegetal, cu ad. de până la 0,40 m, a fost identificat un rest de strat de cultură cu material ceramic încadrabil în bronzul târziu, cultura Noua (stratul a fost afectat masiv de lucrările agricole intensive); sub acesta (între -0,50 - 0,90 m), două straturi de cultură cu material ceramic încadrabil în cultura Wietenberg, faza a III-a și respectiv a II-a. Noutatea din campania 2006 a fost descoperirea, sub stratul de cultură Wietenberg II, a câtorva complexe cu material încadrabil în prima fază a acestei culturi. Unul dintre acestea (C. 8) este o vatră cu diametrul de 0,95 m, în profilul căreia s-au putut distinge cel puțin 4 faze de folosire. Pe fundul vetrei, corespunzând celei mai vechi faze, se afla un vas răsturnat, plin cu semințe arse. Conținutul vasului a fost prezervat în întregime și va fi analizat la IAB. În ultima ei fază de folosire vatra a fost probabil defăctată și transformată în groapă de resturi menajere.

C. 7, aflat la 2 m distanță, pare, având în vedere materialul ceramic asemănător, a fi contemporan cu C. 8. Este vorba o groapă de provizii, din care s-a păstrat numai partea inferioară. Pe fundul gropii se aflau multe fragmente ceramice grosiere de la vase reîntregibile.

Este interesantă descoperirea, în stratul de cultură aparținând culturii Wietenberg, a unei figurine antropomorfă de lut de 2,4 cm. Figurinele de acest fel sunt destul de rare în cultura mai sus menționată, cea de la Rotbav fiind a unsprezecea¹.

În secțiunea IX.3, stratigrafia este asemănătoare celei din secțiunea IX.2. Unul dintre rezultatele importante ale campaniei 2006 a fost descoperirea a două complexe cu material încadrabil în cultura Noua, respectiv Wietenberg (faza III), care marcau bazele celor două straturi de cultură.

Baza stratului aparținând culturii Noua este marcată de un rest de vatră, distrusă în partea superioară. Lângă vatră a fost descoperită o toartă cu buton, încadrabilă în spectrul formelor ceramice specifice acestei culturi.

La ad. de -0,75 m a apărut o vatră cu crustă, de formă ovală, înconjurată de pietre, marcând baza stratului de cultură cu material Wietenberg. Vatra are diametrul de aprox. 1 m și a fost folosită în cel puțin două faze. Pe vatră era așezată o roțiță de car în miniatură, iar fragmente de la alte patru au fost descoperite în stratul de cenușă din jurul vetrei. Situația în care o roțiță de car miniaturală poate fi pusă în legătură cu un „loc de ardere” este asemănătoare celei de la Dumbrăvița².

Toate piesele de silex prezentate mai jos provin din S. VIII, din stratul de cultură aparținând culturii Wietenberg. Piesa 1 este un fragment mezial de lamă din silex, cu profil drept, trapezoidală în secțiune transversală (dimensiuni: 20 mm lungime, 18 mm lățime, 3 mm grosime). Fracturile observabile sunt perpendiculare pe planul suportului, cea proximală fiind dreaptă, iar cea distală, oblică. Fractura distală întrerupe linia

unei troncături amenajată prin retușă directă, abruptă, foarte fină. Lama aparține unui stadiu avansat al debitajului, prezentând pe fața dorsală negativul de desprindere al unei lamele. Marginile paralele ale lamei poartă mici desprinderi accidentale.

Piesa 2 este un *grattoir* amenajat pe capătul distal al unei lame din silex calcinat, cu profil drept, trapezoidală în secțiunea transversală (dimensiuni: 21 mm lungime, 15 mm lățime, 4 mm grosime). Frontul activ formează un unghi de 65° cu planul suportului și este amenajat prin retușă directă, semiabruptă. Inițial, frontul activ ocupa probabil toată lățimea piesei (15 mm), însă desprinderea care afectează fața dorsală a uneltei a lăsat vizibilă o suprafață de 11 mm a acestuia. Pe fața dorsală a piesei se poate observa negativul unei desprinderi lamelare anterioare. Starea avansată de exfoliere/degradare a piesei face greu de precizat cauzele și tipul fracturii care a afectat lama-suport sau existența altor amenajări. Piesa 3 este un fragment proximal de lamă „réfléchie” din silex calcinat, cu profil aprox. rectiliniu, cu marginile aprox. paralele afectate de desprinderi accidentale, trapezoidală în secțiunea transversală (dimensiuni: lungimea 24 mm, irelevantă din cauza fracturii, lățime 24 mm, grosime 7,5 mm, lățime talon 6 mm). Talonul este drept, iar percuția este directă realizată cu un percutor dur. Suprafața dorsală afectată de negative de desprindere anterioare aparținând unor lamele (două „réfléchies” din sens opus; una din același sens de debitaj). Nervurile de pe fața dorsală sunt netezite. Posibilitate: lama poate fi desprinsă în scopul reamenajării suprafeței de debitaj a nucleului. [Cristian Țuțu]

Cercetările geofizice

Cercetările geofizice (magnetometrie, GPR și electrometrie) au fost finanțate de Society of Exploration Geophysicists (SEG), și realizate în colaborare cu Stanford University și Universitatea București, Secția Geofizică. Harta topografică și măsurătorile cu stația totală au fost realizate de către Emil Tănăsie, cu echipament al firmei de geofizică Brantax (București). [Laura Dietrich, Oliver Dietrich]

Magnetometrie

Prospecțiunea geomagnetică a fost proiectată pentru a caracteriza condițiile și conținutul subteran al sitului, în special elemente arhitecturale (cuptoare, vetre, șanțuri, gropi sau aglomerări de chirpic). Instrumentul utilizat în cadrul acestor măsurători este un gradiometru GRAD601 Fluxgate Bartington cu un metru distanță între cei doi senzori de măsură și rezoluție de 0.1 nT. Gradiometrul este proiectat pentru a elimina variațiile diurne și asigură o rezoluție mai bună fenomenelor mici din apropierea suprafeței solului. Suprafața măsurată a fost împărțită în funcție de suprafața topografică astfel: 11 griduri de 30 x 30 m, 5 griduri de 20 x 20 m, 5 griduri de 20 x 30 m și 1 grid de 10 x 20 m. Metoda de măsurare a fost zig-zag cu o densitate de 8 măsurători pe metru și cu un interval de colectare al datelor de 1 m între traverse. Au fost identificate în jur de 60 de anomalii cu dimensiuni cuprinse între 30 cm - 2 m, care au forme rotunde și ovale și au valori ale susceptibilității magnetice cuprinse între +77.1 nT și - 86.1 nT. Acestea pot sugera existența unor cuptoare, vetre, gropi cu ceramică arsă. [Iulian Voinescu]

Georadar (GPR)

Metoda GPR a fost aplicată pentru a depista anomalii, manifestate sub forma discontinuităților în straturile geologice. Aparatura folosită a fost sistemul GPR pulseEKKO 1000. Aparatul este alcătuit dintr-un emițător radar și un receptor.

Emițătorul radar produce un puls scurt de energie electromagnetică de frecvență foarte înaltă pe care o transmite în sol. Pe măsură ce unda pătrunde în sol, dacă întâlnește un obiect sau o suprafață cu proprietăți electrice diferite, o parte din energia sa va fi reflectată către suprafață iar altă parte din energie va continua să străbată subsolul. Unda reflectată către suprafață este captată de către antena-receptor și înregistrată. Pe baza înregistrărilor, se evaluează timpul de propagare al acestui impuls de la suprafața solului la limita reflectatoare și din nou la suprafață. Prin prelucrarea acestor timpi de reflexie se realizează imagini (radargrame) ale mediului sondat. Pe situl arheologic de la Rotbav, măsurătorile GPR au fost efectuate cu 10 griduri de dimensiuni diferite amplasate pe principalele anomalii magnetice. Acest lucru a avut ca scop corelarea rezultatelor obținute din GPR cu cele obținute din prospecțiunea magnetică. [Andrei Carp Rusu]

PI. 61

Note:

1. Alte figurine antropomorfe din cultura Wietenberg au fost descoperite la: Agrișteu (Lazăr 1995, 74, pl. LIX/30-31), Derșida (una, Boroffka 1994, 37, nr. 162, Taf. 67,4), Nicoleni (trei, Boroffka 1994, 59, nr. 293), Sighișoara, „Dealul Turcului” (cel puțin 4, Horedt u.a. 1971, Abb. 58.22, 25-27), Țelna „Pe coastă” (una, Boroffka 1994, 83f., nr. 448, Taf. 135, 6).
2. T. Soroceanu, A. Retegan, *Neue spätbronzezeitliche Funde im Norden Rumäniens*, Dacia NS 25, 1981, 195-229.

Bibliografie:

- Nikolaus G. O. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 19 (Bonn 1994).
- O. Dietrich, L. Dietrich, *Observații privind descoperirile cu caracter funerar din epoca bronzului de la Rotbav, com. Feldioara, jud. Brașov, Cumidava 2006 (sub tipar)*.
- K. Horedt, C. Seraphim, *Die prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighișoara-Schässburg*. Antiquitas R. 3, 10, Bonn 1971.
- V. Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Tg. Mureș 1995.
- Jürg Leckebusch, *Die Anwendung des Bodenradars (GPR) in der archäologischen Prospektion. 3D- Visualisierung und Interpretation*. Internationale Archäologie. Naturwissenschaft und Technologie 3, 2001.
- Rotbav „La Pârâu”, com. Feldioara, jud. Brașov, CCA 2005, 302-304, nr.160, pl. 59.
- T. Soroceanu, A. Retegan, *Neue spätbronzezeitliche Funde im Norden Rumäniens*, Dacia NS 25, 1981, 195-229.
- Benno Zickgraf, *Geomagnetische und geoelektrische Prospektion in der Archäologie. Systematik- Geschichte- Anwendung*. Internationale Archäologie. Naturwissenschaft und Technologie 2, 1999.

Zusammenfassung:

Die Ausgrabungstätigkeit konzentrierte sich im Jahre 2006 auf die Erweiterung des im Vorjahr angelegten Schnittes IX im Zentrum des Siedlungsareals. Um einen Eindruck von der Struktur des Platzes zu erhalten, soll hier in einem Raster von 5 x 5 m großen Flächen, zwischen denen zunächst 1 m breite Profilstege stehen bleiben, eine möglichst große Gesamtfläche untersucht werden. In den zwei neu angelegten Schnitten und

einer Erweiterung nach Norden, die dem Verfolgen eines ausgedehnten Befundes diene, konnten 14 archäologische Komplexe aufgedeckt werden, darunter mehrere Feuerstellen, deren Tiefen im Zusammenhang mit Profilbeobachtungen die schon im letzten Jahr gemachten stratigraphischen Beobachtungen untermauern. Unterhalb des Pflughorizontes liegt ein geringer Rest einer Kulturschicht der Noua-Kultur, deren Basis von einem Feuerstellenrest markiert wird. Darunter liegen zwei Ablagerungen der Wietenberg-Kultur (Phasen III und II), wobei wiederum eine Feuerstelle eine klare Grenzziehung zwischen beiden erlaubt. Unterhalb dieser Schichten konnten in diesem Jahr erstmals Befunde der Frühphase der Wietenberg-Kultur festgestellt werden.

Neben den Ausgrabungsarbeiten lag ein Schwergewicht auf geophysikalischen Untersuchungen (Geomagnetik, Georadar und Bodenwiderstandsmessungen), die finanziert von der SEG in Zusammenarbeit mit Doktoranden der Universität Stanford und Studenten der Universität Bukarest durchgeführt werden konnten und interessante Ergebnisse versprechen. [Oliver Dietrich]

155. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]

Punct: Forum Novum, Area Sacra

Cod sit: 91063.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Ioan Piso – responsabil (MNIT)

Forum Novum

Ioan Piso, Cristian Roman, Felix Marcu (MNIT), Gică Băeștean (MCDR Deva), George Cupcea, Ioniță Petiș, Sorana Mișca, Andreea Váradi (UBB Cluj)

Curtea Forului Nou

În vederea cercetării structurilor de lemn anterioare *macellum*-ului, au fost deschise pentru început două suprafețe, S 7 și S 8 la N de suprafețele S 1–S 4 din anul 2005. S 7 are dimensiunile de 5 x 5 m și se află la N de S 3, cu un martor de 1 m între ele. S 8 are dimensiunile de 5 m (N-S) x 7 m (E-V) și se află la N de S 2 cu un martor de 1 m între ele. Între S 7 și S 8 s-a păstrat un martor de 1 m. Pentru lămurirea unor elemente acest martor a fost ulterior secționat în partea de N pe o L de 1,90 m, iar suprafața S 7 a fost extinsă spre S cu 0,50 m. De asemenea, S 8 a fost prelungită spre N printr-o secțiune S 8', de 4,80 m (N-S) x 2 m (E-V), de-a lungul peretelui P 29, iar spre V printr-o secțiune S 8'', de 3 m (E-V) x 1,50 m (N-S). Profilul de N al lui S 8'' se află în prelungirea profilului de N al lui S 8.

Faza premergătoare fazei I de lemn

În S 7 a fost surprinsă incomplet o groapă (124) cu margini neregulate, adâncă de 0,45 m (vezi planul). Ea fusese surprinsă în 2005 și în partea de N a suprafeței S 3, unde am văzut, foarte neclar, pereții P 20, P 27 și P 28. Groapa este tăiată de pereții P 22 și de P 31 ai fazei I de lemn. Este parțial acoperită de podeaua 99 a fazei I de lemn și de stratul de nivelare 133. Din toate acestea deducem că nu poate fi decât anterioară fazei I de lemn. S-ar putea să fi fost făcută pentru exploatarea de lut pentru alte clădiri de lemn (vezi rapoartele din anii 1995 și 1996).

În S 8 au fost surprinse două cuptoare, 140 și 142. Primul (140) va fi tăiat de pereții P 22 și P 29, iar al doilea va fi tăiat de peretele P 29. Dacă pentru cuptorul 140 mai poate fi reconstituită măcar forma (vezi descrierea), din cuptorul 142 nu a mai rămas decât o mică porțiune din fundul său (lut înroșit). Din zona acestor cuptoare nu a fost extras nici un material arheologic. Erau probabil cuptoare de pâine (vezi și cuptorul 81 din S 3/2005).

Gropile 132 din S 7 și 135 din S 8 au fost găsite sub podeaua 95. Au forma relativ circulară și o adâncime de 0,20-0,25 m. Nu am reușit să identificăm vreo urmă de par în 132, ci doar pietre. În 135 am constatat o groapă ovală de implantare a stălpului.

Este clar că înaintea construirii în acest loc a locuințelor, existau niște instalații premergătoare, al căror scop nu-l înțelegem foarte bine.

Faza I de lemn

A fost cercetată o clădire de lemn, care o continuă pe cea din S 6/2005. Ea este mărginită la S de peretele P 22, dublat de un portic. Doi stâlpi din acesta (96 și 98) au fost găsiți în 2005. Către sfârșitul campaniei din 2006 suprafața S 7 a fost extinsă spre S cu 0,50 m, ajungându-se astfel pe linia de S a suprafeței S 6/2005. Așa cum ne-am așteptat, am găsit continuarea porticului, și anume, în profil, gropile de stâlpi 145, 144 și 143. Distanța dintre ei este de cca. 2 m. De la E la V stâlpii porticului sunt prin urmare: 96, 98, 145, 144 și 143. Este oricum evident că înspre S se deschide o curte. Pentru acest portic avem substrucția de podea 99, făcută dintr-un strat subțire de lut galben. Pe câte o porțiune din profilul de S și de V al suprafeței S 7 distingem dedesubt un strat subțire de lut (99'), ceea ce ar confirma într-o oarecare măsură observațiile din 2005, potrivit cărora faza I ar fi avut în această zonă două subfaze. Acest strat 99 este despărțit de stratul 99 de stratul de amenajare 138. O amprentă slabă de bărnă sau de scândură a putut fi observată în acest portic în S 7.

Cu perețele P 22 fac "T" pereții N-S pe care îi enumerăm de la E spre V: P 31, P 32, P 35, P 29, P 33 și P 39. Un prin șir de camere este închis spre N, dar nu știm dacă pe toată lungimea, de peretele P 38, surprins doar în îngusta secțiune S 8'. Un al doilea șir de camere se întinde spre N între P 38 și o limita pe care nu o cunoaștem, care ar putea fi un perete anterior lui P 37 (care a fost construit în faza II).

În încăperi găsim substrucția de podea 95, asemănătoare cu 99. În mai multe porțiuni s-au păstrat șipurile și scândurile dușumelei, carbonizate. În S 8' se distinge o refacere a podelei 95, între cele două straturi aflându-se cel mult 1 cm de pământ negru umblat.

La E de P 31 se întinde, peste suprafața S 6/2005, o cameră neobișnuit de mare, de cel puțin 6,15 m. Limita ei de E trebuie să se afle undeva la E de suprafața S 6/2005. Între P 31 (E), P 32 (V) și P 22 (S) avem un coridor N-S, l de cca. 1,80 m (E-V). Dimensiunile sunt date între marginile șanțurilor de implantare. Cum acestea sunt late de cca. 0,40 m, iar pereții propriu-ziși nu depășesc 0,20 m, camerele sunt evident mai mari. Între P 32 (E), P 35 (V), P 22 (S) și, poate, P 38 (N), avem o cameră cu dimensiunile: cca. 2,80 m (E-V) x cca. 4,25 m (N-S). Urmează camera dintre P 35 (E), P 29 (V), P 29 (S) și, poate, P 38 (N), cu dimensiunile: cca. 2,30 m (E-V) x cca. 4,25 m (N-S). Între P 29 (E), P 33 (V), P 22 (S) și P 38 (N) camera sau coridorul are dimensiunile: cca. 2 m (E-V) x cca. 4,25 m (N-S). Între P 33 (E), P 39 (V), P 22 (S) și, poate, P 38 (N), camera are dimensiunile: cca. 2,50 m (E-V) x 4,25 m (N-S). O

altă încăpere se întinde și la V de P 39, dar nu-i cunoaștem limita de E.

Faza I de lemn a sfârșit printr-un incendiu controlat. Practic în stratul de demolare 7 nu am găsit alte materiale decât cuie – nici măcar țigle.

Faza II de lemn

În vederea fazei II de lemn a fost amenajat stratul 7 de demolare a fazei I și a fost adus un strat de amenajare și de egalizare (133) de 0,10-0,15 m cuprinzând pământ brun și lut. În colțul de S-E al suprafeței S 8 partea superioară a suprafeței 133 constă dintr-un strat de bucățele și mortar 133'. Ca și în anul 2005, structurile fazei II sunt prezente cu lacune. În S 8 P 29' (care îl suprapune pe P 29) și P 30 sunt construiți pe direcția N-S și taie spațiul porticului din faza I. În S 8', P 40 (N-S) face un "L" sau mai degrabă un "T" cu P 41 (E-V). În S 8', P 36, probabil și P 37, orientați E-V, fac un "L" cu P 29'. În S 8, P 22' (E-V) face cruce cu P 30 (N-S) și un "L" cu P 34 (N-S). Acesta este și singurul perete din faza II care a dublat un perete din faza I (P 29). Am putea presupune că limita estică a clădirii se află acum pe linia peretelui P 29'. Totuși, pe o mare suprafață din S 7 a putut fi surprinsă substructia podelei fazei II (71 și 136). În S 7, lutul 71 acoperă atât stratul 7, cât și stratul 133. Nu se confirmă observațiile din 2005, potrivit cărora gropile mari de pari și construcțiile de tip șopron ar fi legate de faza II de lemn. Avem de-a face cu construcții asemănătoare celor din faza I, cu pereți asemănători, dar cu mai multă piatră în șanțurile de implantare, o singură dată pe același traseu, dar cu un plan diferit.

Am surprins următoarele încăperi: O prima cameră între P 36 (N) – P 29' (E) – P 30 (V), incompletă în partea de S prin colțul făcut de P 22' și P 34; dimensiuni: 4,35 (N-S) x 4,25 (E-V). Următoarea cameră se află la N de prima – între P 37 (N) – P 36 (S) – P 29' (E) și probabil P 30 (V); dimensiuni: 3,70 (N-S) x 3,15 (E-V). În partea de S mai există o încăpere sau coridor între P 22' (N) – P 34 (E) și P 30 (V), lat de 1,20 m, iar dintr-o altă a rămas colțul dintre P 22' (N) și P 30 (E). În partea de V avem o cameră sau coridor între P 30 (E) – P 22' (S) și P 40, lat de 1,70 m, și colțul unei camere între P 40 și P 41, cu cuptorul 146.

Faza II nu a sfârșit, ca faza I, printr-un incendiu. Ea a fost demolată, iar printre resturile acestei demolări găsim tencuiala 141, surprinsă fie peste 136, fie amestecată cu următorul strat de amenajare (61 = 134).

Faza intermediară

Îi aparțin în primul rând gropile 115 și 118, surprinse parțial în profilul de V al suprafeței S 7, ca și rigola 120, la E de ele și practic în fața lor. Gropile 115 și 118 au fost făcute pentru pari puternici și sunt umplute cu material din stratul de amenajare 61, amestecat cu tencuială din faza II de lemn (141). Parii din 115 și 118 ar putea aparține extremității de E a unui șopron, în fața căruia se afla rigola 120. Problema este că în suprafața S 8 nu mai întâlnim asemenea gropi. Să fi fost construcția atât de mare încât a depășit marginea de V a lui S 8? Contemporane par a fi groapa 94 (S 6/2005) și gropile de stâlpi St 1 – St 2 (S 4/2005), St 3 – St 4 (S 3/2005). Contemporan sau ulterior acestor structuri este stratul de amenajare și egalizare 61. Pe el au fost puse gresiiile 91, care se mai văd în profilurile din colțul de N-E al suprafeței S 7 (pentru aceste gresii - vezi raportul pe anul 2005 - și săpăturile acestui an din suprafața P – c. 37). Acum ne aflăm în plină construcție a forului vechi, iar ca dovadă avem stratul gros de mortar (113) aflat chiar pe gresii în colțul de N-E al suprafeței S 7.

Faptul că subfazele s-au succedat cu repeziciune este indicat de prezența peste umplutura rigolei 120 a unor bucăți din gresia 91.

Faza *macellum*-ului

În ultima instanță peste straturile 61, 92, 91 și 113 au fost așternute pe alocuri bucățele de calcar provenite din prelucrarea calcarului pentru forul vechi (c. 14). Peste toate acestea au fost puse plăcile de gresie ale pieții *macellum*-ului. Ne-am fi așteptat ca scurgerea din bazinul *macellum*-ului (vezi raportul pe 2005) să se fi aflat la N de acesta, ținând cont de panta naturală. Această ipoteză este acum exclusă, fiindcă nu am găsit nici o urmă de așa ceva în suprafețele S 7 și S 8. Va trebui, prin urmare, să reconsiderăm funcționalitatea șanțului 18 din S 1/2005, orientat E-V. Constataserăm atunci că a fost făcut în legătura cu *macellum*-ul, dar nu-i dăduserăm nici o explicație.

Intervenții moderne

Cea mai spectaculoasă este groapa 125 din S 8. Nu excludem ca ea să fi fost o secțiune arheologică din anul 1979. În umplutura a fost descoperit un sac de nailon de sare iodată. În rest, podeaua fazei II de lemn și amenajările ulterioare au fost puternic deranjate fie de săpăturile mai vechi, fie de căutătorii de marmură.

Criptoporticul nordic (basilica forensis)

Suprafața P este ultima porțiune a criptoporticului rămasă încă necercetată, și anume în extremitatea de V a acestuia. Suprafața P are dimensiunile: 12,5 m (N-S) 7 m (E-V) pe latura de S și 5,8 m E-V pe latura de N. Forma a fost dată dificultățile create în anii trecuți de gropile moderne și de un nuc.

Fazele de lemn

Clădirea de lemn este mărginită spre S de peretele P 13. La S avem un spațiu deschis, cu un strat de amenajare 82. Nu am constatat, că în anul 2002, urma vreunui portic spre acest spațiu deschis. Paralel cu P 13, deci tot orientat E-V, este peretele P 3, spre N, dublat probabil tot spre N de un alt perete paralel, P 1.

Acelorași faze sau poate numai fazei I îi aparține peretele P 32 (N-S). P 32 delimitează două încăperi: una spre E, între P 32, P 17/2004, P 13 și P 3, și o cameră spre V, între P 32, un perete necunoscut de V, P 13 și P 3. Dimensiunea camerei de E este de 4,70 m (N-S) x xxx. Dimensiunile sunt luate de la marginea șanțurilor de implantare și nu de la pereții propriu-ziși. Camera de V are de asemenea 4,70 m (N-S) și o lungime E-V necunoscută.

Între P 3 și P 1(?) avem de-a face cu un coridor. Substructia podelei fazei I este lutul 86. În cadrul acestei faze a funcționat cuptorul 79. Aceleași faze sau demolării ei și aparține stratul 87, fie de amenajare, fie de demolare.

La sfârșitul fazei I nu par a fi fost demolați pereți, fiindcă în c. 87 nu găsim tencuiala din aceștia sau poate ca pereții nu au avut tencuială. Rezerva pleacă de la faptul ca, după toate aparențele, peretele P 32 a dispărut la sfârșitul acestei faze.

La sfârșitul fazei I a fost făcută groapa 84, care cuprinde și bucăți din cuptorul 79. În vederea fazei II a fost pusă substructia de podea 76. Acum funcționează și cuptorul 78. Faza II se încheie cu demolarea masivă a pereților.

În anii anterior s-a constatat că peretele P 13 încetează să mai funcționeze. Cu siguranță putem afirma același lucru despre P 32 și cu mare probabilitate despre P 3. Un element al fazei III, cunoscut din anii anteriori, este întâlnit numai pe profilul de E al caroului. El consta din stratul de amenajare 74, a cărui parte superioară este acoperită de un strat subțire și

continuu de tencuială albă provenind de la pereți ai acestei faze. Nu excludem însă că în restul suprafeței să nu fi putut distinge elementele acestei faze în partea superioară a stratului 75 (de demolare a fazei II).

Faza intermediară

Această fază cuprinde instalații servind foarte probabil construcției forului vechi. Peste stratul de demolare a pereților (c. 74 și 75) a fost așternut un strat de amenajare (38). A fost identificat un singur cuptor (c. 73).

În vederea construirii cuptorului 73 au fost aduse calupuri de lut galben. Dimensiunile cuptorului: 0,40 x 0,48 m. Gura se află în partea de S. Cuptorul este fără nici o îndoială contemporan cu stratul 38. El a fost distrus de o groapă modernă. La cca. 2 m de cuptor există un puternic strat de cărăbune.

După demolarea cuptorului a fost pus un strat discontinuu de gresie galbenă (vezi S 7, S 8 și rapoartele din anii trecuți). Stratul de gresie (c. 37) a fost pus și peste stratul 38. Constatăm deci în cadrul fazei intermediare două subfaze.

Faza I de piatră (contemporană *macellum*-ului)

Pe toată suprafața c. M, N și P (vezi și rapoartele din anii trecuți) a fost așternut un material de construcție, pe care îl întâlnim în mod obișnuit în substrucția de drumuri. În anii anteriori l-am numit 36, deosebind în cadrul său trei substraturi. Acum le-am dat numere diferite: stratul inferior, cuprinzând pietriș și nisip albicios, de 0,10-0,15 m, a rămas 36, stratul următor, de 0,10-0,15, cuprinzând pietriș și pământ brun, a devenit 34, iar stratul următor, de 0,10-0,15 m, este practic identic cu 36. Ele putea fi aduse la anumite intervale de timp unul de celelalte sau concomitent din locuri diferite, dar servind aceluiași scop. În general un asemenea material se folosește ca substrucție de drumuri. Pe de altă parte, nu vedem nici un indiciu pentru o podea. Putem deci presupune că avem de-a face cu un spațiu deschis. Este greu să fim foarte siguri de funcționalitatea lui, din moment ce a reieșit că Z 5 a fost construit odată cu criptoporticul. Profilul N-S din suprafața P nu ne lămurește dacă stratul 36+34 este sau nu tăiat de fundația zidului Z 5. Este plauzibilă ideea unui *decumanus*, care se întâlnea la mică distanță cu un *cardo*. Este totuși ciudat că de la acest drum nu s-a păstrat nici măcar o lespede. Rămâne să reluăm discuția atunci când vom trece la S de Z5 și la N de Z 1.

Forum novum – faza I

Au fost construite zidurile Z 1, Z 6 și Z 5, ale căror fundații se țin. În același timp a fost construit templul spre N, dimpreună cu treptele de marmură și cu bazele B 1 și B 2. Pereții au fost placați cu plăci de marmură, organizate în panouri separate de caneluri. Placajul pereților pornea de la dublul soclu descris mai sus. Acest soclu este pus pe creșta zidurilor egalizată cu fragmente de țiglă și lut. Soclul trece și în spatele substrucției B 2, nemaivăzându-se, lucru de înțeles dacă ne gândim că placajul de marmură se înalță și în spatele statuii. În anii trecuți am interpretat greșit acest detaliu, considerând că baza a fost adăugată în faza II. Substrucția este cea care dovedește că bazele B 1 și B 2 au fost construite concomitent cu treptele. În spatele treptelor zidul Z 1 nu prezintă stratul obișnuit de *opus signinum*. Prin urmare, templul a fost construit dimpreună cu treptele chiar de la început.

Deoarece canalul în Z 6 a fost construit odată cu zidul, fântâna (platforma B) a fost și ea construită de la început. Sursa de apă a fost mutată de la platforma A, contemporană tabernelor, la platforma B.

Substrucția podelei 32 constă dintr-un strat de *opus signinum* pus pe un strat de țiglă sfărâmată. Ne putem întreba în ce constă pavajul. El putea consta din parchet, dar nu am găsit nicăieri urme de arsură. Cantitatea imensă de plăci de marmură de grosimi diferite ne fac să ne gândim mai degrabă la un pavaj de marmură, ceea ce pare firesc într-un loc atât de fastuos și de frecventat. Pavajul poate fi pus în legătură cu blocurile paralelipipedice de-a lungul creștelor. El se află la partea superioară a acestora. Numai astfel putea fi acoperită în faza I lespeda de marmură a substrucției B 2. Podeaua ajungea până aproape de partea superioară a primei trepte din templu. În întregul criptoportic nu s-a găsit în plan nici o urmă de pavaj din cauza săpăturilor prea adânci ale lui C. Daicoviciu și a altor intervenții moderne.

Forum novum – faza II

Suntem obligați să punem modificările din această zonă în legătură cu cele din întregul criptoportic. Momentul este în jurul anului 180 p.Chr, când una dintre intrările dinspre *forum vetus* a fost închisă, a fost amenajată *aedes Augustalium* și au fost modificate treptele către camera T. Cu aceeași ocazie a fost amenajată noua substrucție de podea 31. Cel mai bine au putut fi surprinse ambele substrucții (32 și 31) în anii trecuți pe zidul Z 5, constatându-se între ele o diferență de nivel de 0,10-0,15 m. Stratul de amenajare între ele nu l-am putut surprinde în plan cu toată certitudinea. Din jocul adâncimilor rezultă că substrucția 31 nu putea decât să acopere porțiunea profilată a soclului, ajungând cu siguranță la marginea de sus a primei trepte din templu. Măcar parțial a fost schimbat și placajul în marmură, folosindu-se al doilea strat de *opus signinum* de culoare mai deschisă (vezi descrierea zidului Z 1). La prima vedere, alte modificări nu s-au produs în această zonă.

Intervenții moderne

Pe planul său din 1938 C. Daicoviciu schițează zidul Z 6. Au existat însă intervenții mai timpurii și în adâncime, în timpul cărora au fost extrase mari cantități de marmură. Astfel a dispărut elevația fântânii publice (platforma B), placajul interior, o parte din treptele templului și substrucția altarului din fața acestuia (vezi raportul din 2002). Pe atunci însă zidurile se aflau parțial în picioare. În colțurile de N-V și de S-E am găsit dărâmătură romană neatinsă, căzută în gropile moderne.

Decumanus maximus

În anii 1991 și 1992 au fost dezvelite în fața lui *forum vetus* o bună parte din *decumanus maximus*, din *cardo maximus* și din încrucișarea lor. S-a stabilit atunci că *decumanus maximus* era mărginit pe latura de N de un portic, iar *cardo maximus* era și el mărginit pe ambele laturi de un portic. Lățimea lui *decumanus maximus* este de cca. 11,60 m, măsurat între portice. *Cardo maximus* este lat de 11,40 m, de asemenea între portice. Probabil însă că aveau aceeași l.

În anul 2006 a fost făcut un mare efort pentru îndepărtarea munților de pământ de aruncătură din zona. Au fost descoperite elemente importante din porticele care mărgineau *cardo maximus* și *decumanus maximus*, ca și din clădirile din spatele lor. Cercetările sunt departe de a fi încheiate. O prima constatare este că avem de-a face cu structuri de la începuturile orașului, constând din blocurile de gresie verde și de calcar numulitic, urmate de refaceri mari din piatră de râu, utilizată în locul celei de carieră după domnia lui Traian.

PI. 62

Area sacra. Tempel der Götter Domnus und Domna - 2006

Manuel Fiedler, Constanze Höpken (Universität zu Köln)

Die diesjährige Grabungskampagne in der *area sacra* von Sarmizegetusa fand vom 13.7. bis 31.7.2006 unter Grabungsleitung von Dr. Constanze Höpken und Dr. Manuel Fiedler statt. Beteiligt waren vier deutsche Studierende (Benjamin Gnade von der Universität Köln sowie Wiebke Streblow, Sebastian Hoffmann, Holger Kühne von der Humboldt-Universität Berlin), ein Praktikant aus Spanien, Studierende der Universität Cluj-Napoca und meist zwei Arbeiter. Die Grabung wurde durch die Fritz Thyssen-Stiftung und das Sokrates-Programm (M. Fiedler) finanziert.

Für die Kampagne 2006 war vorgesehen, die im Vorjahr aufgedeckten Mauern zweier (zeitlich aufeinanderfolgender) Kultgebäude weiter freizulegen und insbesondere die geöffneten Schnitte von 2005 (Schnitt G und H) durch Abtiefen auf den gewachsenen Boden abschließend zu untersuchen.

Als wichtigstes Grabungsergebnis ist festzuhalten, daß verschiedene, regelhaft angeordnete Pfostenlöcher in den Grabungsarealen zutage traten, die sich im gewachsenen Boden abzeichneten (Abb. 1-4): Eine west-östlich orientierte Reihe bestand aus fünf Pfostenlöchern im Abstand von etwa 0,70 m bis 1,00 m zueinander (Abb. 1 und 4). Sie lag etwa 0,80 m südlich der Südmauer des späteren Kultgebäudes (s. Grabungsbericht 2005). Eine zweite Reihe war rechtwinklig dazu, nord-südlich orientiert und bestand ebenfalls aus fünf (erhaltenen) Pfostenlöchern im Abstand von 0,40 bis 0,70 m zueinander (Abb. 1 und 3). Die Westmauer des späteren Kultgebäudes überlagerte z.T. die Pfostenlöcher (Abb. 2-3), wodurch sich eine relativer Zeitansatz ergibt.

Nach derzeitigem Stand der Auswertung bestehen zwei Interpretationsmöglichkeiten: Es könnte sich erstens um Überreste des frühesten Gebäudes handeln, das aus Holz errichtet war und einen rechtwinkligen Grundriß gehabt haben wird. Da mögliche Pfostenlöcher einer Nordwand nicht erhalten sind (bzw. eventuell unter der Temenos-Mauer liegen), wäre die Nord-Süd-Ausdehnung des Holzgebäudes unklar; seine West-Ost-Ausdehnung bliebe ebenfalls offen, da eine Ostreihe von Pfostenlöchern nicht zutage trat; sie liegt vermutlich knapp östlich des derzeitigen Grabungsareals (östlich von Schnitt G und H).

Als zweite Möglichkeit kommt in Frage, daß es sich um Standspuren einer hölzernen Portikus handelt, die zum älteren Steingebäude gehörte. Zu rekonstruieren wäre in diesem Fall ein Steinbau von 3,50 x 4 m Grundfläche mit etwa 3,40 m tiefer hölzerner Vorhalle in der Front (im Süden) und 2,20 m tiefem Umgang im Westen. Zugehörig dürfte ein ebenso breiter Umgang im Osten gewesen sein. Ein Umgang im Norden – damit ergäbe sich eine Rekonstruktion als herkömmlicher Gallo-römischer Umgangstempel – kann ausgeschlossen werden, da die rückwärtige Steinmauer des Baues zugleich die Temenosmauer der *area sacra* darstellt. Es bleibt der weiteren Grabungsauswertung und vergleichenden Studien zu Grundrissen solcher Kultbauten in der Region vorbehalten, welcher der beiden Interpretationen der Vorzug zu geben ist.

Generell bleibt auch nach der Grabungskampagne 2006 die allgemeine Zeitstellung des frühen Steingebäudes in das 2. Jahrhundert gültig. Das Gebäude dürfte einer Zerstörungsschicht zufolge, die signifikante datierende Funde enthielt (s. Grabungsbericht 2005) während der Sarmaten-Einfällen zerstört worden und durch das größere Steingebäude ersetzt worden sein. Die im Vorjahr geborgene Bauinschrift weist dieses zweite Steingebäude als Tempel der Großen

Götter Domnus und Domna aus, der durch den Zenturio der *legio III Italica* G. Postumius Pansa gestiftet worden war.

Drei weitere Deponierungen kamen während der diesjährigen Grabung hinzu: Eine Grube von etwa 50 cm Durchmesser und 30 cm Tiefe war unter dem Boden des älteren Steinbaues eingetieft; sie enthielt lediglich einige wenige Tierknochen. Nicht auszuschließen ist, daß es sich um Überreste eines Tieropfers handelt, das man unter dem Tempel verborgen hatte.

Von einem Tieropfer dürfte auch ein Depot unmittelbar am Fundament der Temenosmauer, an der südlichen Seite und im Westbereich der freigelegten Mauer, herrühren. Hier lag ein Rinderschädel an den Mauersteinen.

Ein drittes Deponat fand sich an einem der Pfostenlöcher, im Zentrum der südlichen Pfostenreihe (also in der Mitte der mutmaßlichen Südwand des Holzgebäudes bzw. dem zentralen Eingangsbereich der Portikus): In eine kleine Grube, die wie das Pfostenloch in den gewachsenen Boden eingetieft war, hatte man Reste eines Räucherkelches und eines Topfes niedergelegt. Die Positionierung der Grube unmittelbar an dem Pfostenloch spricht dafür, den Befund als Bauopfer zu interpretieren.

Von besonderer Bedeutung ist ferner ein Einzelfund, der am letzten Tag der Grabung geborgen wurde: Es handelt sich um ein etwa 7 cm breites, 5 cm hohes und 0,5 cm dickes Bleiobjekt, das beidseitig mehrere Reihen eingeritzter Buchstaben trägt. Vermutlich liegt hier ein Votiv- oder Fluchtäfelchen vor. Der Fund, der für eine Reinigung ins Museum nach Cluj gebracht wurde, wird wesentlich zum Verständnis des Kultcharakters der hier verehrten Gottheiten beitragen.

Insula

Colectiv: Dorin Alicu (MNIT), Gică Băeştean, Cătălin Delinescu (MCDR)

Programul guvernamental de cumpărare a unor terenuri în zona Coloniei Dacia Sarmizegetusa, desfășurat cu câțiva ani în urmă, a dus la achiziționarea unor proprietăți aflate între zidurile de incintă ale orașului roman.

Terenul ales de noi este mărginit în partea de E de forul orașului, spre V de una dintre ulițele satului, spre N de proprietatea Delinescu, iar spre S de proprietatea Farcaș.

Probabil ne aflăm într-o *insula*, notată de noi drept "*insula 3*", a cărei parte de E se alinia la un *kardo* ce mărginea partea de V a forului. În această zonă C. Daicoviciu a întreprins săpături arheologice, din păcate nepublicate. Secțiunile noastre se află imediat la V de acestea, iar în viitor se impune ca o necesitate legarea lor, pentru a putea avea o imagine de ansamblu.

Am trasat două secțiuni, S1= 15 x 2 m, orientată E-V și în continuarea acesteia, cu un martor de 1 m, S2= 30 x 2 m, cu aceeași orientare, cu intenția de a trasa o magistrală pe direcția E-V, care să ne ofere un profil al zonei și o idee pentru viitorul cercetării. În anul 2006 dimensiunile s-au modificat datorită prăbușirii profilelor pe timpul iernii. Din păcate numărul mic de elevi și retragerea unora dintre ei, ne-a obligat la o restrângere graduală a activității.

În partea de E a lui S1, de sub un strat de dărâmatură compus din bolovani de râu și resturi de acoperiș, a fost scos la iveală zidul Z6, cu o substrucție din bolovani de râu, și o parte din elevație care se compune din aceiași bolovani dar de această dată prinși cu mortar. Lăstărată este de 3,80 m (E-V) și iese din profilul de N la 1,10 m. În săpăturile viitoare vom

deschide o casetă pentru a o delimita. La un moment dat Z6 este penetrat de canalul, C7, ce intră în profil. Canalul nu pare a fi contemporan cu zidul și este construit din piatră de râu fără mortar și diverse piese de arhitectură (un fragment de capitel doric). De asemenea la marginea de V a lui C7 a mai fost folosit și un bloc de calcar rectangular. Două lespezi, dintre care una pusă în cant, par a împărți traiectul canalului în două.

Nu departe de Z6, spre V, acoperit de dărâmătură, dar așezat pe lutiiala primului strat roman surprins de noi, a fost descoperit un bloc de marmură, care pare a fi un capitel corintic neterminat. Are doar partea superioară prelucrată, frunzele de acant nu au mai fost redade, probabil, datorită unei fisuri ce se poate observa pe două din fețele blocului.

Și mai la V se delimitează traiectul a două canale, C5 și C6, care au un traiect N-S. Tehnica de construcție este asemănătoare, cu lespezi de mari dimensiuni puse în cant și bolovani de râu, doar că C5 este acoperit de stratul de dărâmătură în timp ce umplutura lui C6 acoperă dărâmătura. Astfel de canale, C1, C1', C2 apar și în S2, marginea de E a lui C2 este chiar adosată unui zid roman, Z3. Par a fi aceleași canale târzii care brăzdează întreg teritoriul orașului, dar care nu pot fi datate cu certitudine.

În apropierea profilului de V se observă o linie de bolovani de râu care par a fi marginea unui canal târziu, C3, pe unele pietre apar urme de mortar, arătând faptul că au fost refolosiți. Posibil ca cealaltă margine să se afle chiar în profilul de V. Sub C3, ieșind din profilul de S, se delimitează un canal roman, C4, cu marginile construite din piatră de râu prinsă cu mortar. Lățimea acestuia era de 0,35 m și pare a fi dezafectat încă din antichitate, el fiind acoperit de o lutiială în care se poate observa, pe o porțiune, șanțul de scoatere a zidurilor care se oprește la C5.

În secțiunea S2 au fost scoase la iveală zidurile Z1 (0,65 m l), Z3 (0,60 m l), Z4 (0,50 m l) și Z5 (0,60 m l), orientate N-S. Perpendicular pe Z1, ieșind din profilul de S și intrând în profilul de E, se poate observa Z2. Substrucția celor două pare a fi contemporană, însă de la nivelul elevației cele două se adosează. În acest moment este foarte greu de spus care este relația dintre ele, afară doar, poate, de Z4 la construcția căruia s-a folosit un mortar de culoare roșiatică și care pare a face parte dintr-o altă fază sau dintr-o altă construcție.

Materialul arheologic este foarte sărac și se compune din fragmente ceramice (nu foarte numeroase), un fragment de tegulă ștampilată și un medalion greu de datat. Din păcate stratigrafia a fost distrusă în mare măsură de canalele mai târzii, lucru care poate explica într-o oarecare măsură și sărăcia artefactelor.

În ambele secțiuni s-a reușit scoaterea nivelului de dărâmătură, care este foarte consistent, campaniile următoare având rolul de a aduce mai multe lămuriri.

156. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]

Punct: La Cireș - Necropola Estică

Cod sit: 91063.02

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Gică Băeștean (MCDR Deva), Felix Marcu (MNIT), Ovidiu Țentea (MNIR), Ioniță Petiș, Codruța Plăiaș, Rada Varga, Petrică Ureche (UBB Cluj)

Cea de-a șasea campanie arheologică consecutivă din Necropola Estică a Sarmizegetusei s-a desfășurat între 12 iulie și 14 august 2006. Arealul care a fost în atenția noastră în toți acești ani este situat în vecinătatea vestică a așa-numitului "Mausoleu al Aureliilor", la S de drumul imperial¹, care traversa provincia de la *Dierna* (prin Porțile de Fier ale Transilvaniei, trecând prin *Sarmizegetusa*, *Apulum*, *Potaissa*, *Napoca*) până la *Porolissum*. După cercetarea parțială a "incintei A", în anii 2001-2003, săpăturile au fost extinse înspre E.

În zona investigată în ultimii trei ani, după cum aminteam și în rapoartele din anii precedenți, pe măsură ce panta scade dinspre limita estică a "incintei A", spre E, complexele arheologice se păstrează într-o stare de conservare din ce în ce mai precară. Acest fapt se datorează lucrărilor agricole intensive desfășurate în această zonă în decursul timpului, până în momentul în care terenul respectiv a fost achiziționat și inclus în rezervația arheologică. În urma refuzurilor repetate ale proprietarului parcelei situate la limita rezervației, loc în care este amplasată "incinta funerară A", de-a ne permite finalizarea cercetării acesteia, ne-am redefinit obiectivele campaniilor anterioare, anume cercetarea spațiului cuprins între acest complex și "Mausoleul Aureliilor", fixându-ne ca obiectiv completarea cercetării arheologice a acestui monument. În acest sens am adoptat ca metodă de cercetare deschiderea unor suprafețe succesive de mari dimensiuni, înspre E.

Cercetarea din 2006 și-a propus finalizarea unităților de săpătură cercetate în anii anteriori, anume S 7A (9 x 5 m), S 10 (trapez 10 x 5 x 3 m) și S 11 (10 x 3 m), în paralel cu S 12 (10 x 10), trasată paralel cu S 11, la E de aceasta. Am adoptat acest tip de cercetare pe o suprafață foarte amplă pentru a încerca clarificarea unor aspecte legate atât de planimetria acestei zone de necropolă, referindu-ne aici la amenajările incintelor și ale diverselor delimitări ale complexelor funerare și ale intervențiilor ulterioare, cât mai ales datorită necesității de a corela cât mai atent traiectele lineare ale structurilor de lemn aparținând construcțiilor anterioare înmormântărilor. Astfel suprafața totală aflată în curs de cercetare în această campanie a fost de aprox. 250 m² (incluzând și anumite porțiuni din S 7)².

Au fost descoperite un număr de 4 morminte de înhumare și 11 de incinerare:

Morminte de înhumare - G 101 (S 10; dimensiunile gropii 1,75 x 0,40; orientare SV-NE; inventar - fragmente din antebrațe lungi de maxim 0,25 m, dinți; moneta cu dinți - SV, cuie și mărgelile mărgelile - NE; monetă ilizibilă, mărgelile, un cui, ceramică, fragmente din calota craniană și antebrațe), G 103 (S 7A; 1,70 x 1,15; N-S; schelet adult), G 104 (S 11, 1,60 x 0,55, mărginită de un șir de bolovani de râu cu dimensiuni între 0,15-0,40 m; N-S; adult: se păstrează membrul superior drept pe o lungime de aprox. 0,50 m, cel stâng aprox. 0,25 m, un antebraț, în zona toracelui - ușor oblic - pe o L de aprox. 0,15 m; un opaiț, cuie), G 106 (S 11, 1,05 x 0,50 m; N-S; acoperit cu două țigle; schelet răvășit; fragmente sporadice de ceramică, cui și oase răvășite, posibil și o monetă)

Morminte de incinerare - G 102 (S 10, puternic deranjat, surprins parțial; ceramică, mărgea de sticlă), G 105 (S 12; 1,70 x 0,50; E-V; groapă arsă; ceramică, oase calcinate), G 107 (S 12; 2,60 x 1,20 pe exterior, 1,90 x 0,50 interior, orientare VNV-ESE, păstrat pe o h de 0,25 m; ceramică, cui), G 110 (S 12,

dimensiune groapă 1,60 x 0,80, arsă, orientare NE-SV, inventar: fragmente sporadice de ceramică, cuie).

Morminte de incinerare cu groapă arsă - G 108, 109, 111-115 (identificate în plan orizontal, dar cercetarea nefinalizată)

Construcția cu pereți de lemn

Desfășurare E-V pe o L de 12,75 m, l de 7,5 m (incluzând aici și desfășurarea acesteia surprinsă în suprafața S 7).

Ca ipoteză de lucru admitem faptul că este vorba de un spațiu închis delimitat de traiectele P 30 spre V (dublat spre V de P 26), P 25 spre N (dublat spre N de P 14 și P 19), P 29 spre V și P 28 și P 27 spre S. Aliniamentul nordic este dublat în exterior de un rând de 7 gropi de pari (bârne) și gropi de scoatere a acestora.

Traiectele acestor structuri (pereți), adânci de 0,15-0,50 m sunt marcate, la un interval de aprox. 0,50 m, de câte o groapă de par, cu d de aprox. 0,20 m, care se adâncește cu 0,10-0,25 m față de baza șanțului. Baza șanțului P 28 a fost întărită cu bolovani de râu cu dimensiuni de 0,10-0,15 m. Aceeași situație a fost semnalată la baza gropii GS 31, și sporadic în alte complexe de acest tip. Aceste date argumentează o consolidarea a elevației susținute de structurile implantate pe aceste șanțuri. Este probabil o clădire cu pereți de lemn defaectată anterior primelor înmormântări din acest areal.

După cum am amintit, mare parte a acestor așa-numiți pereți, în special cei perimetrali, au fost dublați sau intersectați de traiectele altora sau de gropile de pari sau de scoatere a bânelor provenind de la construcții diferite. Succesiunea acestor elemente nu a putut fi precizată pentru fiecare caz în parte, motiv pentru care nu vom insista asupra ipotezelor noastre privind diferențele de planimetrie ale fiecărei faze, respectiv probabilitățile de atribuire ale unor situații încă incerte.

Există așadar două faze ale acestei construcții sau o dublare ulterioară a pereților, coroborată cu corecția unor aliniamente. Nu a fost identificat un nivel de călcare corespunzător unei locuințe. Ipoteza unor parcelări anterioare a necropolei nu poate fi exclusă, însă sunt semnalate numeroase situații în care groapa mormintelor a fost săpată pe traiectele rectilinii ale acestor structuri, fapt care sugerează mai degrabă o defaectare a construcției anterioare înmormântărilor. Desigur că adâncimea mare la care au fost implantate unele bârne (mergând până la 0,60 m față de baza pereților), precum și consolidarea acestora, pe alocuri, cu piatră de râu, ne îndreptătesc să susținem, mai degrabă existența unei (unor) clădiri romane defaectate destul de timpuriu, chiar în prima parte a sec. II p.Ch. Materialul recoltat din aceste structuri aparțin în special epocii romane: ac păr de os (P 13), monetă ilizibilă de bronz (P 29), ceramică uzuală și un piron de fier (P 14), precum și ceramică aparținând epocii bronzului și microlite (P 17, 22, 23, 27).

Conservarea primară a zidului perimetral nordic al spațiului funerar din proximitatea estică a „incintei funerare A”, pe o L de 28 m, incluzând „platforma A”³ și mica „platformă (postament?) B”⁴, precum și limita estică a incintei amintite (L 10 m). De asemenea a fost transportat pământul de aruncătură din campaniile anterioare, nivelându-se spațiul din vecinătatea incintei respective până la nivelul de călcare antic, pe o suprafață de aprox. 100 m². Au fost conservate contururile unor morminte din cărămidă la nivelul la care acestea au putut fi surprinse din punct de vedere arheologic. De asemenea, spațiul pe care este amplasat mausoleul și cel care desparte complexele conservate primar de acest monument au fost

amenajate astfel încât să se poată distinge cu ușurință contururile monumentului cercetat în perioada interbelică, traseul drumului imperial (vizibil ca o fâșie lată de aprox. 6 m, ușor bombată în zona centrală), precum și traiectul zidului perimetral nordic al incintelor din acest areal al necropolei⁵.

Data fiind starea precară de conservare a sitului în această porțiune, ne propunem ca în următoarele două campanii să continuăm cercetarea spațiului care ne desparte de monumentul citat, prin suprafețe succesive mai puțin alungite pe direcția N-S astfel încât, păstrând relația cu zidul perimetral nordic să acoperim acest spațiu într-un timp cât mai scurt, astfel încât, păstrând legătura stratigrafică cu cercetările din ultimii ani, să demarăm cât mai repede cercetarea arheologică de salvare a „Mausoleului Aureliilor”. Funcție de starea sa de conservare a monumentului, cât și de rezultatele cercetărilor acestuia, cât și ale incintei A – dacă este posibil să finalizăm acest din urmă obiectiv, din motivele enunțate – vom evalua oportunitatea demarării demersurilor pentru realizarea unui proiect de restaurare a acestor monumente. Trebuie avut în vedere atât caracterul de unicat (excepție) al acestor demersuri, cât și un aparent inconvenient managerial, adică distanța de 500 m față de parcul arheologic și căile de acces nu tocmai facile pentru vizitatori.

PI. 63

Note:

1. F. Marcu, Virginia Rădeanu, O. Țentea, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*. Punct: *La Cireș - Necropola Estică*, CCA 2003, 457, pl. 103.
2. F. Marcu, Virginia Rădeanu, O. Țentea, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*. Punct: *La Cireș - Necropola Estică*, CCA 2004, 290; F. Marcu, Virginia Rădeanu, O. Țentea, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*. Punct: *La Cireș - Necropola Estică*, CCA 2005, 326.
3. F. Marcu, Virginia Rădeanu, O. Țentea, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*. Punct: *La Cireș - Necropola Estică*, CCA 2004, 452 pl. 62/A.
4. G. Băeștean, F. Marcu, O. Țentea, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*. Punct: *La Cireș - Necropola Estică*, CCA 2006, 311.
5. Reamintim aici observațiile realizate în campaniile precedente și relaționate cu informațiile din perioada interbelică - vezi F. Marcu, Virginia Rădeanu, O. Țentea, *Sarmizegetusa [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]*. Punct: *La Cireș - Necropola Estică*, CCA 2002, 274, anume faptul că zidul (Z 3), a constituit atât limita nordică a incintei A, a platformelor A și B, având un traiect rectiliniu pe axa E-V, în vecinătatea drumului imperial, pe o L, identificată de noi, de aprox. 38 m. A fost construit în mare parte în aceeași tehnică, excepție făcând în zona platformei A și în partea estică a suprafeței S 12, când își schimbă ușor traseul. Acest zid, tangent spre N cu „mausoleul” a fost identificat, potrivit cercetărilor din acea perioadă, pe o L de 70 m spre V, adică inclusiv în zona cercetată de noi, s.v. C. Daicoviciu, Oct. Floca, *Mausoleul Aureliilor de la Sarmizegetusa*, Sargetia 1, 1937, 1-23.

157. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]

Punct: proprietatea Brăilă Mircea

Cod sit: 91063.xx

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 131/2006

Colectiv: Gică Băeștean, Cătălin Delinescu (MCDR Deva)

Terenul se află în intravilanul satului, la 150 m V față de forul Coloniei Dacica Sarmizegetusa, la S față de DN 68. Construcția se va întinde pe o suprafață mai mare, dar folosindu-se de structurile existente. Totuși, pe o suprafață de 10,30 x 6,15 m se vor turna betoane, iar pe o suprafață de 2 x 1 m se intenționează să se amenajeze o *fossa septica*.

Am deschis două secțiuni, $S_1 = 8 \times 2$ m, orientată E-V și $S_2 = 2 \times 1$ m, orientată N-S.

S_1 se află la aprox. 25 m față de râul ce traversează satul de la S spre N. Primele două straturi țin de folosirea terenului în scopuri agricole și aducerea de pământ evacuat din zona forului pentru nivelare. Sub aceste două niveluri urmează stratul cu numărul 3, surprins doar în profilul de S, care se compune din nisip și dărâmătură (fragmente de cărămizi, țigle, etc.) și are o gr. de 0,10-0,15 m. Sub stratul 3 se delimitează pe toată lungimea secțiunii un nivel de demolare foarte consistent, care se compune din bolovani de râu amestecați cu dărâmătură de acoperiș, fragmente de *tegula mammata* și bucăți variate de paviment ceramic. În profilele de E și V corespunzător acestui strat notat de noi cu cifra 4, au fost surprinse lespezi mari de piatră (posibil de la drumuri) și blocuri de marmură. Pe două dintre aceste blocuri au fost surprinse orificii cu d de aprox. 0,10 m, ce ne dovedesc faptul că provin de la un prag al unei intrări. Posibil ca și celelalte fragmente să provină de la același prag.

În jumătatea de E a secțiunii s-a reliefat o masă de lut de culoare galben, ce prezenta la partea superioară bolovani de râu.

În S_2 situația stratigrafică este asemănătoare, iar în ceea ce privește materialul arheologic descoperit ar fi de amintit un opaiț.

Toate aceste constatări ne fac să credem că ne aflăm în grădina unei case din interiorul orașului. Materialul arheologic este destul de sărac, pe lângă fragmentele de ceramică uzuală, ar mai fi de remarcat un fragment de vas din piatră precum și absența totală a cuielor de fier sau a oricăror piese mărunte de bronz.

158. Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa]

Punct: proprietatea Oproni Cornel

Cod sit: 91063.xx

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 434/2006

Colectiv: Gică Băeștean (MCDR Deva)

Terenul se află în intravilanul satului, la V față de forul Coloniei Dacica Sarmizegetusa (în afara zidurilor de incintă ale

orașului), la S față de DN 68. Pe locul respectiv au existat construcții mai vechi, din care s-a mai păstrat o pivniță.

Pe locul destinat construcției am deschis două c. C_1 și $C_2 = 5 \times 2$ m, orientate N-S, cu un martor de 0,50 m între ele. Pe locul unde se va amenaja *fossa septica* am trasat c. $C_3 = 2 \times 2$ m.

Din punct de vedere stratigrafic situația este asemănătoare în cele trei unități de săpătură. În C_3 sub glie, notată cu cifra 1, se delimitează stratul cu numărul 2, format din pământ de culoare gri-gălbui, sub care apare lutul galben (notat cu cifra 3) și bolovani de dimensiuni mari. În colțul de SE, tăind starturile 2 și 3, se delimitează groapa G_1 , surprinsă în profilele de E și de S. Groapa pare a fi umplută tot cu stratul 2, doar că în componență mai apar arsuri și fragmente ceramice moderne.

În C_1 și C_2 stratul 2 este înlocuit de stratul 4, de culoare brun-cenușie, în care apar bucăți de mortar și fragmente ceramice moderne, corespunzătoare construcției mai vechi (de la care se mai păstrează pivnița, surprinsă în C_1 , profilul de V).

În zona cercetată nu au fost scoase la iveală urme romane. Un semn de întrebare se ridică în legătură cu bolovanii de dimensiuni mari. Întrucât ne aflăm în imediata apropiere a zidului de V al orașului, ar putea reprezenta materialul de construcție pentru acesta.

159. Satu Mare, jud. Satu Mare

Punct: Piața de vechituri

Cod sit: 136492.02

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 313/2006

Colectiv: Péter Levente Szöcs - responsabil, Liviu Marta, Astaloș Ciprian, Zoltan Kadas, Cristian Virag (MJ Satu Mare)

În data de 7 septembrie 2006, specialiștii Muzeului Județean Satu Mare au fost sesizați despre descoperirea unor oase umane, găsite cu ocazia lucrărilor de modernizare la Piața de Vechituri (Satu Mare, str. Gh. Barițiu, nr. 2). A fost executat o verificare de teren și s-a constatat că lucrările au deranjat un cimitir. Pentru documentarea și cercetarea mormintelor deranjate au fost sistate lucrările și au fost documentate mormintele descoperite. Lucrările au fost supravegheate în continuare de specialiștii Muzeului Județean Satu Mare.

În momentul sesizării Muzeului Județean Satu Mare, pe suprafața afectată de proiect (cca. 1000 m²) a fost amenajată, până la ad. de 0,4 m de la nivelul de călcare actual, o șapă de pietriș pentru baza planșeului de beton și au fost săpate mecanic două șanțuri paralele de canalizare de câte 0,8 m l, în L de 60 m și ad. de 1,5 m. Oasele umane au fost descoperite în cursul săpării mecanice. Cercetarea arheologică a propus identificarea complexelor (în principal morminte de înhumatie) deranjate, documentarea lor și – în măsura posibilității – cercetarea lor integrală. Oasele din morminte și inventarul lor a fost recuperate și au fost depozitate la Muzeul Județean Satu Mare, împreună cu documentația de șantier.

În profilul și fundul șanțurilor de canalizare au fost identificate gropile de mormânt care au fost delimitate și documentate grafic și fotografic. S-a trecut la cercetarea prin săpătură manuală și documentarea a mormintelor nederanjate și a celor din porțiunea dintre cele două șanțuri de canalizare.

Au fost identificate 114 inhumății databile în sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea. Mormintele au fost orientate aprox. V-E, scheletele fiind așezate pe spate, în poziție întinsă. Numărul mormintelor cu inventar este redus, majoritatea vestigiilor descoperite fiind accesorii vestimentare (copci și nasturi). În două cazuri a fost documentat și recuperat decorul metalic al sicriului. Sub nivelul mormintelor au fost identificate trei complexe medievale, databile în sec. XII și XIII. Două dintre acestea este groapă de lucru având câte un cuptor săpat în perete. Într-una din cazuri, platforma cuptorului a fost realizat din fragmente ceramice lipite în lut. Al treilea complex este o groapă de resturi menajere, de dimensiuni mici, având în umplutură ceramică și pământ amestecat cu cenușă.

Fragmentul de cimitir aparține orașului Mintiu, unit cu orașul Satu Mare în anul 1715. Zona Pieței de Vechituri fiind situată la limita așezării Mintiu până în sec. al XIX-lea, și, în același timp, pe lângă drumul de acces în oraș dinspre N, a fost un loc prielnic pentru amplasarea unui cimitir. Inhumățiile au fost începute în sec. al XVIII-lea, iar densitatea și inventarul mormintelor arată o folosire de cca. 100–150 de ani. Această data, mijlocul sec. al XIX-lea, este în concordanță cu deschiderea cimitirelor actuale din oraș.

În urma cercetării respectiv supravegherii arheologice, suprafața afectată de șanțurile de canalizare prevăzute în proiectul de modernizare, a fost eliberată de sarcină arheologică. Cimitirul, însă, ocupă toată suprafața pieței și probabil se extinde și la loturile vecine. Se impune efectuarea cercetării arheologice preventive, respectiv supravegherea arheologică al eventualelor lucrări efectuate în zonă.

Pl. 63

160. Săvârșin, com. Săvârșin, jud. Arad

Punct: Dealul Cetățuia

Cod sit: 11851.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 12/2006

Colectiv: Peter Hügel – responsabil, George Pascu Hurezan (CM Arad), Valeriu Sîrbu (M Brăila)

Situl include mai multe zone de interes arheologic, atât pe un promontoriu, cu mai multe terase antropogene, cât și de jur-împrejurul acestuia. Este vorba de un promontoriu de origine vulcanică, cu o h max. de 245 m și cu diferență de nivel, față de luncă, de 85-90 m, situat în dreapta Mureșului și la întretăierea a două văi ce vin dinspre Munții Zarandului.

Cercetările arheologice întreprinse, cu unele întreruperi, între 1979-2001 au evidențiat vestigii ale culturii Coțofeni și, îndeosebi, din epocă dacică. Deosebit de importante sunt vestigiile de epocă dacică: așezare și necropolă din sec. IV-III a.Chr. și așezare din sec. II a.Chr.-I p.Chr. Importanța deosebită a sitului din epoca dacică rezultă atât din varietatea vestigiilor (așezare, necropolă, eventual atelier metalurgic), cât și din perioada îndelungată de locuire (sec. IV a. Chr.- I p.Chr.) și a raporturilor cu celții.

Decesul neașteptat al regretatului coleg Mircea Barbu, cel care a coordonat mulți ani săpăturile, și publicarea doar episodică a rezultatelor, au impus reluarea cercetărilor pentru valorificarea vestigiilor deja descoperite, dar și pentru clarificarea unor probleme rămase încă în discuție.

Campania din 2006, pornind de la aceste realități, și-a fixat câteva obiective: a) delimitarea eventualelor zone de interes arheologic de pe *Platou*, rămase nedistruse de instalarea a două antene de telefonie mobilă (înainte de anul 2000), b) săpături pe *Terasa I* în vederea obținerii unor date stratigrafice și racordarea la ridicarea topografică a unor cercetări mai vechi și c) săpături pe o terasă de N, pentru a vedea dacă a fost locuită.

Platou. În vederea identificării zonelor de interes arheologic rămase intacte s-a trasat Secțiunea S1 (22 x 2 m), aprox. pe direcția N-S, la cca. 6 m de una dintre antene. S-a constatat, din păcate, că tot stratul arheologic din această zonă a fost distrus, iar vestigiile împinse pe panta dinspre N. Au mai rămas *in situ* doar complexele adâncite, așa cum a fost cel identificat în partea nordică a secțiunii S1.

S1C1 (Locuință adâncită?). Este vorba de un complex adâncit, păstrat doar parțial, întrucât partea lui superioară a fost afectată de buldozer, iar extremitatea nordică de eroziune; s-a păstrat pe o lungime de cca. 4,50 m, pe direcția N-S, cu accesul dinspre S, identificându-se un stâlp central de susținere și altul spre marginea de N. În interior, în partea cercetată, nu s-au găsit nici un fel de amenajări și nici instalații de încălzit. S-ar putea să fie vorba de o locuință adâncită, dacă avem în vedere pragul, cei doi stâlpi și unele materiale din groapă (fragmente de vase ceramice, de rășniță, de vetre și de pereți arși); desigur, marea majoritate a acestor vestigii sunt ulterioare posibilei locuiri, când groapa a fost umplută cu pământ din jur și deșeuri. În umplutura de culoare cenușie a complexului adâncit s-au identificat fragmente de vase ceramice dacice în cantitate moderată, marea majoritate modelate cu mâna (multe borcane, puține cești, căni, străchini, castroane, căni), unele prevăzute cu proeminențe și butoni pentru manevrare, decorate cu brăie alveolare ori crestate, câteodată incizii; doar câteva fragmente, majoritatea cenușii, sunt modelate cu roata, dar e dificil de precizat tipurile. Toate tipurile de vase identificate sunt caracteristice olăriei dacice din sec. I a.Chr.-I p.Chr.

În pământul împins de buldozer pe panta dinspre N s-au descoperit, pe lângă fragmentele de vase dacice, și câteva fragmente de vase aparținând culturii Coțofeni; rezultă, deci, că și pe *Platou* a existat o sporadică locuire din această epocă.

Se poate aprecia că doar în partea de SV a platoului a rămas o zonă importantă care n-a fost afectată de excavațiile și de nivelarea cu buldozerul, sector spre care se vor îndrepta săpăturile viitoare.

Terasa I-a. S-a trasat o secțiune, S2 = 20 x 2 m, aprox. pe direcția N-S, atât pentru a identifica eventuale vestigii arheologice, cât și pentru a racorda vechile săpături la ridicarea topografică. Întrucât nu s-a încheiat săpătura în secțiune nu se pot emite concluzii ferme, ci se pot face doar unele aprecieri preliminare. În partea de N a secțiunii nu s-au descoperit complexe de locuire, ci doar câteva fragmente de vase Coțofeni. Doar între m. 11-17, în partea nordică a secțiunii, s-a observat o concentrare mai mare de materiale arheologice, ceea ce ar putea indica un complex, situat, în majoritate, la E de S2. În suprafața săpată s-au descoperit fragmente de vase dacice în cantitate moderată, modelate îndeosebi cu mâna, de la tipuri de vase din sec. I a.Chr. - I p.Chr. Dintre piesele individuale menționăm un vârf piramidal de săgeată și o cataramă, ambele din fier.

Terasa de N. Întrucât într-o anumită parte de pe latura de N a promontoriului s-a observat o zonă aplatizată, ce prezenta

caracteristicile unei amenajări antropogene, am trasat o nouă secțiune, S3 = 6 x 2 m, tot pe direcția N-S, pentru a identifica eventuale vestigii arheologice. Întrucât cercetarea este în curs, putem face doar câteva observații. S-au identificat materiale ale culturii Coțofeni și din epoca dacică. Fragmentele de vase dacice, modelate îndeosebi cu mâna, dar unele și cu roata, provin de la tipuri specifice sec. I a.Chr.-I p.Chr.; între piesele individuale menționăm două rondoale și două fusaiole.

Cercetările din această campanie, cu obiective limitate, s-au desfășurat atât în sectoare unde s-au mai efectuat săpături, confirmându-se o parte din informațiile anterioare, dar s-au deschis suprafețe și în alte zone.

Cultura Coțofeni. În această campanie nu s-au descoperit complexe, dar prezența unor fragmente de vase ale acestei culturi în toate zonele săpate dovedesc o locuire sporadică pe Platou și mai intensă pe cele două terase.

Epoca dacică. Vestigiile din această epocă au fost mai numeroase, identificându-se atât complexe, cât și materiale. S-a identificat o gamă variată de vase ceramice, majoritatea modelate cu mâna, caracteristice olăriei dacice din sec. I (eventual II) a.Chr.-I p.Chr.: borcane, cești-opaițe, vase de provizii, străchini, castroane, câni, fructiere etc. Deși nu prea numeroase, s-au descoperit, totuși, unelte, ustensile, accesorii vestimentare ori arme: fragmente de rășniță, cute, lustruitor, rondoale, fusaiole, cataramă, vârf de săgeată.

Cercetarea cu prioritate a acestui sit se impune, din cel puțin două motive. Primul este determinat de distrugerile masive pe care le-a suferit platoul, prin instalarea antenelor de telefonie, cât și latura de N, ca urmare a amenajării unui drum de acces. Ca urmare a acestor excavații procesul de eroziune a sitului s-a accentuat. Al doilea motiv este determinat de importanța vestigiilor de epocă dacică, variate și databile pe o perioadă de aproape jumătate de mileniu, situație rară în Transilvania și vestul țării. În plus, prezența unui sit dacic pe valea Mureșului, importantă arteră de comunicație în antichitate, poate aduce informații importante privitoare și la raporturile dintre daci și celți în sec. IV-II a.Chr.

Pe lângă epuizarea cercetărilor deja începute, în campania următoare se vor întreprinde săpături pe latura de S a sitului, unde au fost identificate și vestigii din sec. IV-III a.Chr., perioadă puțin cunoscută în această zonă.

Pl. 64

Bibliografie:

M. Barbu, Ziridava 12, 1980, p. 101-116; idem, CCA 2002, p. 281-282;
M. Barbu, P. Hurezan, Ziridava 14, p. 49-66;
Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior. Județul Arad, Timișoara, 1999, p. 106-109, fig. 46-46a (sub voce, M. Barbu, Peter Hügél).

Abstract:

The site includes several archaeological interest zones, on the promontory with anthropogenic terraces and on the surrounding area. The archaeological researches undertaken, with interruption, in 1979 – 2001, have brought to light vestiges of the Coțofeni culture and mostly from the Dacian period.

The 2006 campaign fixed some goals: a) to delimit the zones of archaeological interest from the *Plateau*, unaffected during the installation of two mobile phone aerials before 2000, b) excavations on *Terrace I* to obtain stratigraphic information correlated to the topographical measurements of older

researches and c) excavations on a northern terrace to verify an eventual habitation.

Besides exhausting the researches, in the next campaign will be investigated the southern side of the site, where have been already identified vestiges dating from the 4th – 3rd centuries B.C. as well, period slightly known in this area.

161. Sânnicolau Mare, jud. Timiș

Punct: Seliște

Cod sit: 155537.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 87/2006

Colectiv: Adrian Bejan, Liviu Măruia (UV Timișoara)

Până în anul 2005 lotul se afla în proprietatea cetățeanului Negoț Traian, iar în urma unui schimb de teren efectuat prin mijlocirea Primăriei Orașului Sânnicolau Mare, terenul a fost scos din circuitul agricol până în anul 2010 pentru efectuarea investigațiilor arheologice. Terenul este situat pe șoseaua Sânnicolau Mare-Arad, la 500 de m de ieșirea din Sânnicolau, pe latura nordică a șoselei, la 0,5 km de aceasta. Situl este amplasat pe o terasă aluvionară înaltă, înconjurat din trei părți de zone inundabile în antichitate, formate de meandrele unor brațe moarte ale pârâului Aranca.

Cercetările arheologice sistematice au demarat începând din anul 1995. S-a stabilit stratigrafia sitului, succesiunea nivelelor de locuire și zonele cu pondere maximă pentru fiecare nivel. Din anul 2000 s-a inițiat o a doua etapă de cercetare pentru a se determina raportul dintre complexe de locuire.

Campania anului 2006, desfășurată pe parcursul a trei săptămâni, în cursul lunii iulie, a avut ca obiective principale atât corelarea cu elementele de interes arheologic apărute pe parcursul anului precedent, cât și lămurirea întinderii spre V (limita superioară a platoului) a așezării feudale și a necropolei postromane. În acest sens s-au trasat următoarele secțiuni:

S_{1/2006} (S₃₀) a avut dimensiunile de 20 x 2 m, orientată E-V și amplasată în continuarea secțiunii S_{3/2005} (S₂₉), la 1 m S de aceasta și a avut drept obiectiv corelarea cu elementele de interes arheologic care țin de necropola medievală și, îndeosebi, postromană.

S_{2/2006} (S₃₁) a avut dimensiunile de 20 x 2 m, orientată de asemenea E-V, înspre latura vestică a platoului „Seliște”, deschisă cu scopul de a elucida extinderea așezării și necropolei înspre extremitatea vestică a platoului. Este amplasată la 15,5 m V de extremitatea vestică a S_{1/2006} și 8,5 m N de talvegul exterior nordic al drumului de țară care străbate așezarea. Între S₁ și S_{2/2006} se află plasate secțiunile S₁ și S_{2/2004}, cât și S_{1/2005}, toate trei dispuse perpendicular, pe direcția N-S.

S_{3/2006} (S₃₂) a avut dimensiunile de 8 x 2 m, fiind plasată la 0,5 m de extremitatea estică a S_{2/2006} și având orientarea E-V. Raționamentul deschiderii acestei secțiuni a fost acela de a asigura succesiunea neîntreruptă cu secțiunile anilor precedenți (S₁ și S_{2/2004} cât și S_{1/2005}) și de a vedea dispunerea elementelor arheologice fără hiatusuri, această secțiune distrugând parțial martorii secțiunilor sus-menționate și intersectându-le perpendicular.

S_{4/2006} (S₃₃) a avut dimensiunile 10 x 2 m și următorul amplasament: la 4,50 m de profilul sudic al S_{1/2006}, m. 0 al S₄ fiind plasat în dreptul m. m₅ din S₁. Între S₁ și S_{4/2006} se află plasată S_{3/2005}. Orientarea este E-V. Scopul deschiderii acestei secțiuni s-a legat de lămurirea unei eventuale extinderi spre S a necropolei postromane descoperite, în această zonă, în campania anului 2005. Și în anul 2006, respectând succesiunea cronologică a sitului arheologic, au apărut în secțiunile S₁-S₄, următoarele elemente arheologice:

Așezarea feudală:

- locuințe:

L_{1/2006}: locuință puțin adâncită (semibordei) cu cuptor. Acoperă întreaga suprafață a secțiunii S₁, între m_{8,60}-m₁₃. Între m_{8,60}-m₁₀, spre mijlocul și nordul secțiunii se află vatra cuptorului, cu pereți păstrați până la 0,30 m înălțime. Dimensiunile vetrei sunt 1,80 x 1,30 m. Adâncimea gropii cuptorului coboară până la 1,18 m. De la m₁₀ până la m₁₃ se întinde podina locuinței, aceasta extinzându-se spre N. Fundul locuinței coboară până la 0,80 m de la nivelul actual de călcare, 0,60 m de la cel feudal. În umplutura locuinței s-au găsit fragmente ceramice feudale.

L_{2/2006}: În secțiunea S₄, între m₂-m₆ s-a degajat podina arsă a unei locuințe, probabil de suprafață, acoperind întreaga secțiune și continuând la S de aceasta. Gr. podinei este cuprinsă între 4 și 8 cm. Spre V, chiar la începutul secțiunii (m₀-m₁), adâncindu-se doar până la 0,40 m, se află o groapă circulară, puțin adâncită, adiacentă locuinței, în care se aflau oase și coarne de la un animal mare, probabil bovidu.

- gropi (g), vetre (v) și cuptoare (c):

V_{1/2006}: Vatră deschisă distrusă, surprinsă în profilul nordic al S₁, între m₁-m₂, de formă ovală, are mici dimensiuni și se adâncește foarte puțin, doar până la 0,40 m. Alături de fragmente de vatră și cenușă, conține și fragmente ceramice feudale.

G_{1/2006}: Groapă mai veche, aparținând tot stratului feudal, apărută între m₀ și m₂. A fost astupată și peste ea s-a suprapus, după o perioadă, latura nordică a V_{1/2006}. Groapa începe la ad. de 0,60 m față de nivelul de călcare actual. Ad. gropii este de 0,80 m (ad. totală de 1,60 m). În profil groapa este concavă, având gura (partea superioară) mai îngustă decât baza (fundul). La nivelul superior au apărut câteva fragmente de vatră, fără a se putea preciza prezența aici a unei vetre funcționale.

G_{2/2006}: Apare între m_{5,10}-m_{6,80} din S₁ și la ad. de 0,30-0,40. Ad. este de 1,40 m. În zona superioară se află mai multe nivele de arsură suprapuse, totalizând 0,30 m gr., care căpăcuiu groapa. Posibil ca aceasta să fi fost acoperită cu un capac sau acoperiș de lemn, datorită stratului gros de arsură de lemn din partea sa superioară. În jurul gropii nu s-au depistat urme de pari pentru susținerea acoperișului, deci varianta capacului fiind cea mai plauzibilă. Nu sunt, de asemenea, urme de vatră care să provină de la un eventual cuptor. Diametrul gropii este de 1,20 m. Umplutura cuprinde numeroase fragmente ceramice feudale, fragmente de cărămidă, numeroase oase de animal, solzi de pește, cochilii de melc și bucăți de fier corodate de mici dimensiuni.

G_{3/2006}: A apărut între m_{6,60}-m_{8,20} în S₁. este o groapă de provizii circulară (puțin ovală), plasată spre centrul secțiunii, cu d de 1,25 x 1,32 m, adâncită până la 1,68 m față de nivelul actual de călcare. În umplutură conține fragmente ceramice feudale și oase fragmentare de animal.

G_{4/2006}: Secțiunea S₂ conține, pe tot parcursul său, un strat de cultură feudal. Secțiunea se plasează deja spre limita vestică a locuirii feudale, sectorul fiind dat de extremitatea platoului, care din acest punct coboară accentuat spre o zonă joasă. Partea de E a S₂ se plasează, din punct de vedere al altitudinii, cu cca. 1 m mai sus decât extremitatea vestică a aceleiași secțiuni. Stratul de cultură are o gr. de aprox. 1,20 m până la solul viu. Doar în dreptul m₁₈-m₂₀, deci la extremitatea estică a secțiunii s-a degajat o groapă (g₄) ovală, aprox. 1,60 x 1,40 m, coborând de la 0,60 până la 1,20 m. În componența sa s-au descoperit numeroase fragmente ceramice feudale. Ca și particularitate, în zonă au apărut mici suluri de lut compact (L de 0,20 m și d 0,06-0,08 m). Putem crede că aceste baghete de lut descoperite în preajma G₄ reprezentau sulurile frământate și utilizate în confecționarea ceramicii. Nu poate fi exclusă prezența în apropiere a unui cuptor de olar, raționament justificat de descoperirea în apropiere (campania 2004) a unei fântâni, cât și a unor gropi cu fund neregulat și umplutură de cenușă și ceramică în gr. de 1,20 m (campania 2005). Lutul era extras din numeroasele alveolări, adâncite în solul viu din S_{2/2006}, era frământat cu apa scoasă din fântâna descoperită în 2004, iar ceramica era arsă în cuptoarele ale căror gură a apărut în S₂ și S_{3/2005}.

În secțiunea S₄, tot aparținând așezării feudale, au apărut pe latura sudică a acesteia, între m₂-m₆, trei gropi ovale alăturate: g_{5/2006} (între m_{1,70}-m_{2,70}), g_{6/2006} (între m_{3,10}-m_{4,20}) și g_{7/2006} (între m_{4,60}-m₆), care nu au fost dezvelite decât parțial, o bună parte din structura acestora fiind dispusă în profilul sudic al secțiunii. Toate cele trei gropi sunt identice tipologic, pornesc de la 0,70 m ad., au pereții oblici și îngustându-se sensibil spre fund, fund care prezintă o suprafață neregulată. G₆ și g₇ au ad. de 1,60 m față de nivelul de călcare actual (0,90 m ad. a gropilor propriu-zise). G₅ coboară doar până la 1,30 m, dar trebuie avut în vedere că s-a surprins în secțiune doar latura nordică a sa, majoritatea gropii fiind în afara secțiunii. Axele aproximative ale celor trei gropi sunt de 1,5 x 1 m, axa mare fiind orientată N-S. Umplutura acestor gropi conține o cantitate importantă de fragmente ceramice feudale, intercalate între numeroase straturi de arsură, dispuse pe toată adâncimea gropilor. Forma neregulată a fundului și pereților acestora, cantitatea importantă de ceramică, stratul deosebit de gros de arsură, corelarea cu celelalte elemente descoperite în preajmă (fântâna, sulurile de lut, gropi similare descoperite în secțiunile anilor precedenți din apropiere), ne îndreaptă să considerăm că, din punct de vedere funcțional, aceste gropi ar putea să reprezinte gurile, mutate succesiv, ale unui cuptor de olar. Doar deschiderea unei case în dreptul laturii sudice a acestora va putea să lămurească mulțumitor această chestiune. Spre fundul acestor gropi au fost descoperite câteva fragmente ceramice feudale timpurii, rezultate probabil din străpungerea de către gropi a respectivului nivel de cultură. De remarcat, de asemenea, că aceste gropi se află sub podina locuinței feudale, fiind deci mai vechi decât aceasta.

C_{2/2006}: Acest cuptor a apărut între m. 7,50 – m. 8,50 din S₄, spre latura nordică a acesteia, la ad. de 0,70 m, din el păstrându-se fragmente de vatră și de perete, acesta cu o h de 0,10-0,20 m și o gr. de 0,20 m. În umplutură s-au găsit fragmente de cărămizi și ceramică feudală. Vatra este ovală, orientată NE-SV. Pereții sunt puternic arși, vitrificați până la roșu. Diametrul interior al vetrei cuptorului este de 0,60 x 0,70 m, iar cel exterior de 1,10 x 0,80 m. În groapa acestuia a apărut un fragment de dimensiuni mari de „cazan peceneg”,

aparținând feudalismului timpuriu. Presupunem că acest fragment ceramic provine din stratul de cultură feudal timpuriu, deranjat de locuirea feudală târzie fiind, în acest caz, în poziție secundară.

Pe latura nordică a S₄, între m₇-m_{8,10}, a apărut o groapă (G_{8/2006}) asemănătoare celor de pe latura sudică, cu axa lungă de 1,10 m și adâncă de 0,70 m, pornind din stratul de cultură feudal, cu pereți oblici, fundul fiind mai îngust decât gura.

Așezarea postromană:

Din nivelul locuirii postromane au rezultat fragmente ceramice aparținând unui vas de factură postromană, în cadrul S₁, în dreptul lui m₁₄, lângă peretele nordic al secțiunii, la 0,90 m adâncime.

- locuințe:

L_{3/2006}: Locuința se plasează în extremitatea estică a secțiunii S₁(m₁₈-m₂₀), iar pentru lămurirea structurii acesteia secțiunea a mai fost prelungită cu încă un metru spre E. Ea începe în imediata vecinătate a gropii G_{9/2006}, la NE de aceasta, și continuă atât la N cât și la E în afara secțiunii. De la locuință, de-a lungul peretelui exterior estic, se află accesul către groapă, dezvoltat de o ușoară pantă ce pornește de la locuință pe latura sudică. Înclinația pantei permite scurgerea apei dinspre locuință și groapă spre exterior. Locuința are o adâncime cuprinsă între 0,70 și 1,80 m față de nivelul actual de călcare. Atât în groapă, cât și în locuința-bordei s-au descoperit fragmente ceramice cenușii, lucrate la roată, de factură postromană.

- gropi:

G_{9/2006}: A apărut între m_{18,40} și m_{20,20}. Este de formă aprox. circulară, cu pereții puternic înclinați, îngustându-se spre fund cu 0,30 m față de gură, diametrul fundului fiind de 1,10 x 1,20 m. Groapa are ad. de 1,40 m (între 0,80-2,20 m față de nivelul actual de călcare). Funcțional, se leagă organic de L_{3/2006}.

Necropole

Necropola feudală:

La cele 13 morminte de inhumatie descoperite în campaniile anilor 2004-2005 se mai adaugă încă cinci, toate ieșite la iveală în secțiunea S_{1/2006}.

M1: Schelet de copil, găsit în dreptul m. 11, spre mijlocul secțiunii, aflat doar la 0,40 m ad.. Orientarea probabilă a fost V-E. Nu s-au putut recupera decât două fragmente de calotă craniană, restul scheletului fiind distrus de lucrările agricole moderne.

M2: Adult, aflat spre latura nordică a secțiunii, în dreptul m.9 - m.10. pentru recuperarea sa a fost deschisă o casetă (C_{1/2006}), cu dimensiunile de 2,5 x 1 m. Orientat V-E, ad. 0,50 m. Lungimea scheletului este de 1,60 m. Fără inventar. Poziția pe spate, cu brațele pe piept.

M4: Apărut între m. 12 – m. 14, spre mijlocul secțiunii și orientat V-E. Păstrat relativ bine, are urme ale coșciugului din lemn. Ad. 0,70 m. Schelet de dimensiuni mari, L sa fiind de 1,80 m. Este întins pe spate, cu brațele pe piept. În continuarea lui M4, spre m. 15 – m. 16, s-au descoperit fragmente de oase umane dispartate: vertebre cervicale, fragmente de membre superioare, fragmente de coaste, toate fără conexiune anatomică, sugerând posibilitatea existenței unui mormânt distrus, aflat în zona menționată (m. 14 – m. 16), spre latura nordică a secțiunii. Tot fragmente de oase dispartate, de copil de data aceasta, au apărut la capul lui m4.

M5: Între m.17,50 – m. 19, la ad. de 1,05 m, plasat pe latura sudică a secțiunii. L scheletului 1,55 m. Este așezat pe spate, cu mâinile încrucișate pe piept. Posibilă deranjare ulterioară, în

urma căreia mandibula a ajuns în zona picioarelor, iar unul din oasele membrelor superioare a fost așezat în interiorul bazinului.

M6: Plasat la N de secțiune, în dreptul m. 19 – m. 21. A fost necesară deschiderea unei casete (C_{3/2006}), cu dimensiunile de 2,50 x 1 m, spre latura estică secțiunea prelungindu-se astfel cu un metru. Ad. 0,90 m. L scheletului 1,55 m. Este așezat pe spate, cu brațele pe piept și capul alunecat spre S datorită tasării terenului. În zona din jurul capului a apărut un mic ac de bronz, păstrat fragmentar.

Concluzionând, necropola feudală cuprinde până în momentul de față un număr de 18 morminte, așezate probabil pe șiruri. În cadrul S_{1/2006}, rândurile de morți ar fi în dreptul m. 7 – m. 9, m. 12 – m. 14 și m. 18 – m. 20, cu abateri de aprox. 1 m de o parte sau alta, rezultând trei rânduri orientate N-S. Distanța dintre mormintele unui rând este de 1-1,50 m, în cadrul S_{1/2006} morții apărând pe latura nordică și pe cea sudică, dar și spre mijlocul secțiunii. Orientarea este V-E, poziția scheletului pe spate, cu brațele pe piept, în majoritate încrucișate și mai rar alăturate (de-a lungul) corpului. Sunt complet lipsite de inventar, într-un singur mormânt apărând un ac de bronz fragmentar. Cadavrele s-au depus în sicrie de lemn, urmele lor păstrându-se evident în numeroase cazuri. Ad. de înmormântare frecventă este de 0,70-1 m, dar cu excepții atât de adâncime mai mare (1,05 m), cât și superficială (0,40), în acest ultim caz scheletul fiind distrus de lucrările agricole moderne.

Necropolă primul mileniu p.Chr:

M3: Mormânt de copil, pe latura sudică a S_{1/2006}, între m. 8 – m. 10, la ad. de 0,80 m. A necesitat deschiderea C_{2/2006}, cu dimensiunile de 2,50 x 1 m. Orientarea scheletului este SE-NV. Se păstrează craniul și partea superioară a torsului. Inventarul constă dintr-un vas piriform și o mărgea hexagonală de lut dispuse în partea dreaptă a craniului, cât și dintr-o altă mărgea rotundă amplasată pe gât.

M7: Pe latura sudică a secțiunii, între m. 7 – m. 9. A necesitat deschiderea casetei C_{2/2006} (2,50 x 1 m). Scheletul este bine păstrat, lipsind doar labele picioarelor. Fără inventar. Prezintă o deformare craniană. L scheletului este de 1,60 m. Ad. înmormântării 1,10 m. Și M3 și M7 au fost deranjate de o groapă feudală ulterioară, care a eliminat scheletul de copil de la bazin în jos (M3) și labele picioarelor (M7). Deformarea craniului, textura și culoarea osemintelor, poziția stratigrafică, toate ar tinde spre stabilirea unei relații de contemporaneitate între cele două morminte, și anume pentru prima jumătate a mileniului I p.Chr. Lipsa oricărui inventar funerar și poziția V-E sunt elementele care s-ar putea opune unei asemenea datări la M7, dar credem că elementele enumerate mai sus îndreptătesc încadrarea sa necropolei primei jumătăți a mileniului I p.Chr.

Cercetările anului 2006 au completat investigațiile anterioare. În acest an nu s-au depistat complexe preistorice și nici feudal timpurii. Epocii postromane, în acest an, au putut să-i fie atribuite o locuință-bordei cu groapa adiacentă, cât și două morminte, unul de copil (distrus în bună parte de locuirea feudală târzie) și unul de adult (acesta fiind fără inventar dar având ca și particularitate o deformare evidentă a craniului).

Așezarea feudală târzie (sec. XVII-XVIII) se completează cu două locuințe, opt gropi, două cuptoare și două vetre deschise. Probabil în relație cu așezarea, dar în lipsa unor elemente de inventar databil ne plasăm încă în stadiul de supoziție, poate fi

pusă și necropola, din care, în acest an, au mai apărut încă șase morminte, toate fără inventar (excepție un mic ac de bronz, păstrat fragmentar).

Periegheza sistematică a sitului „Seliște”, desfășurată cu ocazia ridicării topografice pentru planul 3D (ianuarie 2007), a relevat potențialul deosebit pe care îl prezintă situl (suprafața totală de 15,8 ha), ieșind în evidență numeroase concentrări de complexe arheologice, cuprinse cronologic din preistorie și până în medievalitatea târzie, atât sub forma așezărilor cât și a necropolelor. O cercetare sistematică a acestuia nu s-ar putea întreprinde, în condițiile actuale, decât în câteva zeci de campanii de săpătură. Materialul faptic acumulat în cele 11 campanii precedente de săpătură permite totuși elaborarea unei monografii arheologice a sitului, deziderat ce se dorește îndeplinit cât mai grabnic. Campania anului 2007 va avea menirea să verifice și, eventual, să corecteze și completeze cercetările anterioare.

Materialul arheologic rezultat din săpătură este reprezentat, în majoritatea sa covârșitoare îndeosebi din ceramică, extrem de fragmentară, fără posibilități reale de reconstituire. Ceramica este tipică și specifică orizontului cronologic căreia îi aparține, în totalitate fiind de uz curent și de proveniență locală, fără a conține vreun element mai deosebit. Materialul osteologic se înscrie în nota specifică a sitului, fiind reprezentat îndeosebi de oase de animale mari (probabil bovine, cabaline și, eventual, porcine). Descoperirea necropolei feudal târzii, dar și a mormintelor postromane au impus adoptarea unor măsuri pentru colectarea, descrierea, repertorierea și depozitarea materialului osteologic uman. În virtutea acestui deziderat a fost inițiată colaborarea cu specialiști și studenți ai Catedrei de Antropologie de la Facultatea de Sociologie – Filozofie. Întreg materialul arheologic descoperit se află depus în depozitul de arheologie al Catedrei de Istorie, la Universitatea de Vest Timișoara, sala 311.

Cercetare a fost clasică, efectuată prin executarea de secțiuni și casete adiacente, care surprind stratigrafia și complexele arheologice pe verticală și orizontală. Materialul arheologic rezultat este transportat în depozitul de arheologie al Universității de Vest Timișoara pentru investigație arheologică și antropologică. Terenul este redat agriculturii după fiecare campanie anuală. Nu au apărut, până în prezent, vestigii care să impună protejarea lor pe loc. Punerea în valoare a obiectivului se va face prin publicarea monografiei arheologice și prin studiile științifice care vor fi întocmite.

Următoarele campanii de cercetare pe platoul „Seliște” de la Sănnicolau Mare vizează stabilirea relațiilor dintre complexele de locuire contemporane prin deschiderea unor casete în care se urmărește stratigrafia orizontală pentru a se putea deduce raportul care a existat între elementele de habitat aparținând aceluiași nivel cronologic. De asemenea se vizează lămurirea succesiunii etapelor de locuire din preistorie (epoca bronzului) și până în feudalismul târziu (sec. XVII-XVIII), prin departajarea clară a nivelelor de cultură specifice. Descoperirea necropolei așezării feudal târzii, cât și a unor elemente de habitat mai deosebite, impune cercetarea, cel puțin pentru încă o campanie de săpătură, a elementelor nou apărute. Periegheza desfășurată în ianuarie 2007 în condiții de vizibilitate deosebită a complexelor arheologice de pe teren a relevat grupări substanțiale de complexe de locuire și funerare care ar impune, într-un deziderat de viitor, lărgirea arealului de investigație. Tot cu acest prilej au fost recoltate de la suprafața

solului două monede din bronz (primele și singurele de până acum de pe „Seliște”), relativ bine păstrate și care urmează a fi catalogate. În acest context lărgirea ariei de investigație ar oferi, fără putință de tăgadă, noi orizonturi asupra cronologiei sitului, cel puțin pentru sectorul stratigrafic medieval. Însă acest deziderat este condiționat de limitele parcelei pe care o avem concesionată în investigare până în 2010.

Până la ora actuală nu au apărut elemente de habitat care să impună restaurarea și conservarea lor pe loc. După fiecare campanie arheologică terenul este evacuat de urmele excavațiilor și redat agriculturii.

PI. 65

Bibliografie:

CCA 1996, CCA 1997, CCA 1998, CCA 1999, CCA 2000, CCA 2001, CCA 2002, CCA 2003, CCA 2004, CCA 2005, CCA 2006 (<http://www.cimec.ro>)

162. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Piața Gării (Piața 1 Decembrie 1918, turnul Porții Elisabeta)

Cod sit: 143469.02

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 57/2006, 196/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil, Dumitru Popa, Ioan Marian Țiplic, Aurel Dragotă, Silviu Istrate Purece, Cosmin Ioan Suciu (ULB Sibiu – IPCTE)

Cercetarea arheologică a zonei numită „Piața Gării” s-a realizat în urma contractului nr. 4 din 15 februarie 2006, încheiat – în urma unei licitații publice – între Primăria Municipiului Sibiu și Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

În funcție de Caietul de sarcini și Contractul încheiat s-a inițiat sistemul de săpătură pe un sector mare (20-10 m) și supravegherea pe ductul conductelor de apă din Piață.

Pentru identificarea poziției exacte a turnului porții Elisabeta a fost trasată o secțiune, secțiunea 1 care pornește dinspre strada 9 Mai, pentru a verifica adâncimea la care se află complexele arheologice. L secțiunii S₁ este de 59,75 m cu o l de 2 m.

S-a observat că stratul de pietriș și nisip al patului drumului are o ad. mare care depășește 0,40 m. Sub ad. de 0,40 m am efectuat 6 sonde de control, numerotate de la C₁ la C₆.

Cercetarea s-a efectuat manual prin decopertarea suprafeței cu hârlețul și lopata, curățarea obiectivelor cu șpaclul, mătura și pensula, fotografierea și desenarea detaliată a secțiunii și resturilor arheologice.

Secțiunea a fost grav afectată de lucrările de demolare și reamenajare din anii '80 când a mai fost turnat un nivel de pietriș și de asfalt.

C₁ este amplasată între m. 3-5 ai secțiunii S₁ și are o ad. de 1,45 m. Nu conține materiale arheologice.

C₂ este amplasată între m. 11,5-13,5 ai secțiunii S₁ și are o ad. de 1,60 m. Nu conține urme arheologice.

C₃ este amplasată între m. 20-22 ai secțiunii S₁ și are o ad. de 1,35 m. Nu conține urme arheologice.

C₄ este amplasată între m. 34-39 ai secțiunii S₁ și are o ad. de 1,3 m. Nu are urme arheologice.

C₅ este amplasată între m. 30,5-28,5 ai secțiunii S₁ și are o ad. de 1,5 m. Nu conține urme arheologice.

C₆ este amplasată între m. 1,80 și 2,80 ai secțiunii S₁. Au fost reliefate urmele unei podine luate de culoare deschisă tăiată însă de mai multe conducte. Lungimea surprinsă a segmentului de podină este de aprox. 2 m.

La 6 m de secțiunea S₁ a fost trasată o altă casetă de control, C₇ care a adus la lumină zidul de incintă al cetății Sibiu (N 45°48'00.8"; E 024°09'29.9"), în zona Porții Elisabeta. Zidul a fost tăiat, înspre E, de către un Cămin Termic din Beton, iar înspre S se pare că a fost secționat de către conductele de apă care intrau în Căminul Termic. În partea interioară zidul este din piatră de râu legată cu mortar, iar spre exterior este fațetat cu un brâu de cărămizi.

Cu privire la resturile pavimentului de mortar scivisit identificat în caseta C₆ el este de pus în relație cu camera de pază a turnului interior al porții Elisabeta, reprezentată de Böbel în albumul său. Pavimentul a fost secționat pe direcția E-V de șanțul de amplasare a vechii conducte de alimentare cu apă, iar în partea sa estică, adică spre zidul de incintă a fost complet distrus ca de altfel și substructiile acestei camere de amplasarea unui canal termic dublu.

Ca urmare acestei descoperiri a fost dezvelită o suprafață de 20-10 m. Zidul de incintă a mai fost descoperit și în alte 2 puncte. Segmentul construit din piatră are 0,60-0,70 m gr., iar cel de cărămidă are aprox. 0,30 m.

Lucrările au fost îngreunate de introducerea unei conducte de apă (fontă) pentru aprovizionarea orașului. Conducta urmărește traiectul unei mai vechi conducte de apă care a fost dezafectată parțial. Ad. la care a ajuns este de 1,80-2 m. Pentru a devia o parte a conductei spre strada Blănarilor, trebuia construit un cămin lat de minim 1 m și ad. de 2,6 m. Această lucrare a adus la suprafață o altă structură de zid cu fundație adâncită. Lățimea zidului este de 0,60 m, și este tăiat în partea superioară de o altă conductă de apă iar în partea superioară este suprapus de un zid ce aparține de un front de case construit în sec. al XIX-lea.

O altă structură de zid de piatră, lat de 0,50-0,60 m a fost descoperită în partea de SV, perpendiculară pe zidul de incintă, din păcate nu am reușit să identificăm modul în care era legat de acesta datorită faptului că în zona de contact se află 2 conducte de gaz care au distrus zidul. Zidul a fost surprins pe o lungime de aprox. 5 m. Dacă luăm în considerare partea secționată ar fi avut o L de 6 m. Este posibil ca acest zid să fi fost parte a primului turn de apărare.

În continuarea acestuia, legat de el, se află o altă structură masivă din piatră care pare a fi parte a celui de-al doilea turn de apărare construit în fața primului turn. Structura sa este complexă și pare a fi fost construit pe segmente.

În partea de S se află construcții de cărămidă care pot să aparțină de case adăugate mai târziu.

Structura masivă a celui de-al doilea turn (N 45°48'00.6"; E 024°09'30.5") a fost tăiată de conducte și de un front de case care au fost surprinse în profilul dinspre NE prin partea superioară a unor bolți de cărămidă acoperite cu mortar. Ele au fost rase de sistematizarea (demolările) din anii '80 ai sec. XX.

Pentru decopertare s-au folosit și mijloace mecanice pentru îndepărtarea asfaltului și betonului care acoperea obiectivul.

Cercetarea s-a efectuat manual prin decopertarea suprafeței cu hârlețul și lopata, curățarea obiectivelor cu

șpaclul, măturica și pensula, fotografierea și desenarea detaliată a secțiunii și resturilor arheologice.

Zidul lung, din piatră cu mortar, gros de numai 0.5 m și orientat perpendicular pe direcția zidului de incintă, aparține, foarte probabil „Casei Cojocarilor” care era adosată zidului de incintă al orașului, iar frontul său nordic era lipit de turnul interior al Porții. Din observarea structurilor de zidărie surprinse și din corelarea acestora cu desenele lui Böbel reiese că turnul interior era amplasat asimetric, în diagonală, față de zidul de incintă; de altfel toate turnurile de pe acest sector al zidului sunt plasate la interior.

Din acest prim turn nu s-au păstrat decât câteva fragmente de zidărie care se evidențiază prin gr. lor de cca. 0,9 m și prin folosirea unui parament de 1 ½ cărămidă la zidul de incintă spre exterior.

Cu privire la amplasamentul celui de al doilea turn al Porții Elisabeta, cel exterior, el se află pe axa de circulație la E de primul, între cele două existând o distanță evident mai mică decât cea redată de Böbel pe planul său. Pe latura sa nordică adosată lui se afla o casă de locuit, figurată pe o gravură din anul 1860 și redată de Böbel; această construcție depășea în lungime turnul și închidea spre N spațiul dintre cele două turnuri.

Din acest turn exterior nu s-a conservat decât fundația zidului de S cu contrafortul din colțul său de SV. S-a surprins de asemenea la extremitatea vestică a acestei fundații jumătatea inferioară a unui canal dispus în diagonală față de axa E-V a turnului II. Canalul era zidit din cărămizi și avea partea superioară boltită; s-au păstrat numai cărămizile de la începutul boltirii partea superioară fiind complet rasă de intervențiile moderne în substructia străzii. Este foarte probabil o lucrare veche poate unul din primele canale de evacuare a apelor pluviale din cetate.

Structurile de zidărie din piatră și cărămidă surprinse la S și la E de turnul nr. II ca și pavimentul din cărămidă indică o construcție acoperită, poate scara de urcare la etajul superior al turnului.

Amplasarea întregului ansamblu: zidul de incintă și Poarta cu cele două turnuri și construcțiile adosate, în raport cu actuala tramă stradală și construcțiile contemporane reiese din ridicarea topo ce însoțește actualul Raport.

Al doilea obiectiv al lucrărilor din Piața Gării care a necesitat cercetare și supraveghere arheologică a constat în introducerea unei conducte de alimentare cu apă potabilă și extinderea rețelei de canalizare. Pe baza planului general de amplasare a acestor lucrări am efectuat o documentare teoretică în lucrările de specialitate și îndeosebi în planurile topografice și hărțile cadastrale ale cetății medievale a Sibiului pentru a putea estima incidența acestor lucrări cu posibile urme ale unor construcții medievale dispărute între timp. Pe traseul intramuran al conductei de apă, respectiv pe strada 9 Mai între intersecțiile sale cu Constituției și Blănarilor am executat verificarea arheologică a traseului conductei prin secțiunea S₁, ale cărei rezultate au fost prezentate mai sus. În zona zidului de incintă și a celor două turnuri, conducta de apă a fost amplasată, ca de altfel pe tot traseul său, în imediata vecinătate a unei conducte mai vechi astfel că ea nu a intersectat structuri de zidărie altele decât cele prezentate la descrierea situației arheologice de ansamblu din zona porții Elisabeta. Dincolo de fosta poartă spre E, conducta se află pe traseul fostei străzi a Gușteriței, astfel că nici pe această porțiune nu au fost surprinse contexte de interes arheologic.

A doua lucrare supravegheată arheologic a constat în executarea unui canal de 4 m ad. și cca. 3 m l pentru completarea rețelei de canalizare. Traseul acestui canal pornea din colțul de NV al Autogării (N 45°48'03.0"; E 024°09'33.3"), în fața Bursei de Mărfuri și după ce traversa perpendicular strada Abatorului, făcea un unghi de 90° (N 45°48'01.8"; E 024°09'32.8") și înainta pe latura vestică a acestei străzi spre S până la intersecția cu str. 9 Mai; de aici conducta înconjură Piața Gării, la cca. 6 m de bordura de margine a acesteia. Un alt canal de dimensiuni mai mici parcurgea Piața Gării pe latura sa de S.

Supravegherea canalului mare a permis realizarea unei stratigrafii generale a zonei Pieții Gării. Grosimea stratului de materiale de balastieră depuse în decursul timpului de către constructorii care au amenajat succesiv amplasamentul actualei piețe, măsurată de la nivelul ei actual variază între 0,9-1,2 m, aceasta din urmă în zona intersecției străzilor 9 Mai cu Abatorului. Sub acest strat urmează un al doilea format dintr-un lut negru intens a cărui cotă de fund este la -2,5 m; este cunoscut din documentele medievale că această zonă a avut până târziu un aspect de mlaștină, iar existența acestui strat confirmă această tradiție. Sub -2,5 m urmează un strat de nisip aluvionar fin și curat, a cărui ad. coboară sub -4 m, ad. max. de săpare a canalului.

Pe tot traseul de săpare a canalului nu au fost surprinse urme arheologice. Această realitate concordă și cu informațiile deduse din analiza planurilor topografice consultate, care indică doar grădini pe amplasamentul actualei piețe.

Singurul element de construcție identificat în colțul de NE al Pieții Gării, în fața aripii nordice a clădirii gării, este o canalizare executată din zid de cărămidă cu aspect modern; canalul are formă dreptunghiulară în secțiune iar la partea superioară secțiunea se reduce prin retragerea succesivă a cărămizilor, formându-se astfel un început de boltă. La partea superioară canalul este închis cu dale mari de piatră cioplite rectangular. Canalul de amplasare a noii conducte de canalizare a dezvelit o latură a acestei construcții pe cca. 10 m și o ramificație a ei ce avea o direcție sud-vestică deci aprox. spre intersecția cu str. Uzinei. Partea superioară a acestui canal se afla în stratul de produse de balastieră depuse aici cu prilejul amenajărilor din epoca modernă. Coroborând acest detaliu cu aspectul modern al cărămizilor credem că acest canal a fost executat în contextul ridicării Gării C.F.R., prin anii 1870-1872, sau al amenajării parcului din fața acesteia prin anii 1880.

Subliniem de asemenea că pe traseul canalului nu au fost surprinse resturi de construcții care ar putea fi puse în relație cu o construcție anterioară aflată în vecinătatea actualei Capele, ipoteză pe care au exprimat-o cu diferite ocazii unii cercetători ai perioadei medievale a orașului. De altfel din observarea planului lui Böbel, reiese că fosta stradă a Gușteritei, desființată cu prilejul construirii liniei și a gării C.F.R., trecea chiar pe lângă latura sudică a Capelei (N 45°48'00.8"; E 024°09'36.8"), iar această stradă trebuie să fi fost la fel de veche ca și cea din interiorul cetății, Elisabethgasse (azi 9 Mai), pe care de altfel o continuă în linie dreaptă în exteriorul porții Elisabeta. Deducem de aci, ca o ipoteză de cercetare, că un astfel de edificiu (din care se susține că provine crucifixul din interiorul Capelei) s-a putut afla chiar pe locul actualei construcții sau mai la N de ea.

În concluzie considerăm încheiate lucrările de cercetare și supraveghere arheologică a obiectivelor de investiții din Piața

Gării. Intervențiile ulterioare de amenajare a pavajului nu sunt de natură să deranjeze contexte arheologice dat fiind faptul că în întreaga zonă există un strat de cel puțin 0,9 m de materiale de balastieră depuse recent ca substrucție a Pieții și a străzilor învecinate ei.

Supravegherea lucrărilor de amenajare a Pieței Gării. Nu au fost reperate obiective arheologice medievale.

În zona dintre Biserica Crucii și partea de V clădirii Gării CFR Sibiu a fost găsită o rigolă din cărămidă acoperită cu beton, construcție contemporană.

În zona din partea din față a, în zona de E a clădirii Gării CFR Sibiu a fost găsită o canalizare contemporană.

Felul în care se păstrează cele două turnuri ale Porții Elisabeta nu permite restaurarea acestora pornind de la situația *in situ*, chiar dacă noi am eliberat de sarcină arheologică acest perimetru.

Considerăm încheiate lucrările de cercetare și supraveghere arheologică a obiectivelor de investiții din Piața Gării. Intervențiile ulterioare de amenajare a pavajului nu sunt de natură să deranjeze contexte arheologice dat fiind faptul că în întreaga zonă există un strat de cel puțin 0,9 m de materiale de balastieră depuse recent ca substrucție a Pieții și a străzilor învecinate ei. Cu toate acestea propunem supravegherea în continuare a constructorului, până la finalizarea lucrărilor.

Abstract:

The archaeological diggings from Piața Gării were developed as preventive archaeological diggings. The section S1 was marked to identify the exact position of the Poarta Elisabeta/Elisabeth Gate and to verify the deepness of the archaeological complexes. Under the depth of 0.40 m, 6 archaeological test pits (C₁-C₆) were taken. The enclosure wall of the city of Sibiu was discovered at 6 m distance from the S1 section, in the test cassette C7, situated in the area of the *Elisabeth Gate*.

163. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Străzile Cetății și Tipografiilor

Cod sit: 143469.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 284/2006

Colectiv: Daniela Marcu-Istrate – responsabil, Toma-Cosmin Roman (SC Damasus SRL)

Strada Cetății

Odată cu începerea decopertării au ieșit la iveală mai multe elemente care țin de centura a treia de fortificații a orașului. Pe tronsonul cuprins între casele cu nr. 16 și 40 au fost surprinse 52 de contraforturi ale zidului de cetate. Au fost notate convențional aceste contraforturi în funcție de apariția lor în timpul lucrărilor. Realizate din cărămidă cu mortar, contraforturile au dimensiuni ce variază între 1,30 și 1 m lungime respectiv 1,20 și 1 m lățime. Adâncimea la care se află contraforturile variază și ea de la 0,10 m și până la 0,60 m de la cota pavajului nou. Ceva mai mari sunt contraforturile 14 și 15 care aparțin Turnului Archebuzierilor și care sunt realizate din piatră cu mortar. Contrafortul al 14-lea are dimensiunile de 2,50 m latura de E, 1,47 m latura de V și 3,08 m lățime, la ad. de 0,40 m de la pavajul nou. Cel de-al 15-lea contrafort are

dimensiunile de 1,10 m latura de E, 2,86 m latura de V și 1,90 m lățime, la ad. de 0,25 m de la cota pavajului nou.

Lângă Postul de Transformare și în dreptul casei cu nr. 48 de pe Strada Cetății au apărut câteva ziduri din cărămidă legate cu mortar care au aparținut se pare unei case. Lățimea zidurilor variază între 0,20 și 0,50 m iar adâncimea la care se află acestea este de 0,16 m de la cota pavajului nou.

În dreptul casei cu nr. 36, pe întreaga sa lungime a apărut un zid din cărămidă cu mortar la distanța de aprox. 0,60-0,70 m de casă. Zidul este realizat dintr-un singur rând de cărămidă și are l de 0,30-0,35 m. Acesta pare să fie de fapt fundația unui gard care împrejmuia parcela respectivă cu atât mai mult cu cât casa nr. 36 este recent construită.

În dreptul casei cu nr. 9 (nr. primit de pe Strada Papiu Ilarian) au apărut 2 aerisitoare de pivniță realizate din cărămidă cu mortar. Acestea se aflau la ad. de 0,50 respectiv 0,56 m de la nivelul pavajului nou și erau astupate cu moloz și bucăți mari de asfalt.

În fața casei cu nr. 25 au ieșit la iveală două ziduri. Primul este doar un fragment și este realizat din bolovani cu mortar și cărămidă. Acesta se află la ad. de 0,40 m de la nivelul pavajului nou. La aprox. 4 m de acest fragment se află un alt zid lung de 3,33 m și lat de 1,10-1,15 m. el este construit din cărămidă cu mortar și se află la ad. de 0,46 m de la nivelul pavajului nou.

În dreptul casei nr. 1 la aprox. 2,10 m de la colțul clădirii dinspre Strada Gheorghe Lazăr au apărut urmele unui posibil cuptor de ceramică (?). El are 4,24 m lungime pe lângă fundația casei și este secționat de aceasta. Mai a fost secționat de șanțul pentru cablurile electrice și de conducta hidrantului care este în mijlocul cuptorului. Este împărțit în două camere și se află la ad.. de 0,60 m de la nivelul pavajului nou.

Strada Tipografilor

În timpul decopertării carosabilului a apărut în fața casei cu nr. 27, la 3,10 m de aceasta, urma unei posibile gropi de var. Ea are dimensiunile de 6,03 m lungime, 1,30 m lățime și se află la 0,60 m adâncime de la nivelul pavajului vechi. Între groapa de var și casa cu nr. 27, la distanța de 2,40 m față de aceasta din urmă, au apărut două picioare de schelă. Ele se află la ad. de 0,60 m de la nivelul pavajului vechi și la 5,40 m unul față de celălalt.

În dreptul casei cu nr. 20 a apărut un fragment de zid din cărămidă cu mortar. Aflat de distanța de 2,80 m față de casă, are lungimea de 3,78 m și lățimea de 0,57 m. Aflat la ad. de 0,73 m de la nivelul vechiului pavaj, zidul este așezat paralel cu casa nr. 20.

În dreptul caselor cu nr. 23 și 25 a apărut un fragment dintr-o posibilă groapă de var. Deși a fost secționată de șanțul conductei de apă, ea mai este vizibilă pe o suprafața desul de mare, 5,10 m lungime și 0,30 - 0,45 m lățime. Ea se află la distanța de 8,20 m de casa nr. 25 și la ad. de 0,80 m de la nivelul pavajului vechi.

De asemenea au apărut în timpul decopertării fragmente izolate dintr-un pavaj din piatră de râu. Probabil acesta era pavajul vechi al străzii.

164. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Piața Aurarilor

Cod sit: 143469.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 161/2006

Colectiv: Mircea Dan Lazăr, Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Proiectul de reabilitarea pieței Aurarilor din Sibiu, însoțit de masive săpături de canalizare, de aducțiune a apei, pluviale și refacerea pavajului, au impus cercetarea arheologică preventivă a cunoscutului sit arheologic.

Piața Aurarilor este unul din spațiile arhitectonice structurate în funcție de repere geografice (terasele Cibinului) și socio-culturale (evoluția ansamblurilor de locuit și a incintelor defensive). Structura pieței se datorează accesului dinspre axa orașului de jos (strada 9 Mai) prin Poarta Fingerling, spre ansamblurile de clădiri reprezentative de pe terasa superioară. Planul pieței este determinat de căile de comunicare: spațiul este îngust spre scările Fingerling și se lățește spre N și V, unde au luat naștere trei străzi: două de legătură cu drumul principal și o a treia cale de comunicare cu actuala stradă a Constituției. Cercetarea arheologică a evidențiat un alt factor geografic determinant: pâraul (canalul) care se scurgea în Cibin.

Locuitorii zonei aparțineau păturilor mijlocii, de meseriași, amploarea planimetrică a caselor fiind, în consecință, subordonată puterii economice și în consecință cu evoluția arhitectonică.

În literatura tradițională piața poartă numele turnului Fingeling. Mai cunoscute pentru aspectul lor romantic au fost scările Fingeling. (H., A., Fabini, *Hermannstadt. Portraet einer Stadt in Siebenbuergen*, Sibiu, 2003, p. 63). Denumirea de Piața Aurarilor are legătură doar cu realitatea istorică post medievală.

Este dificil, așa cum remarcă și istoricii de artă, a evidenția detalii ale vechii structuri de apărare în casa de la numărul 24, care asigură printr-o trecere boltită accesul în piață. (Al. Avram, V. Crișan, *Sibiu, ghid cultural artistic*, București, 1998, p. 64). Cu atât mai mult, se pot scoate în evidență urmele vechii structuri arhitectonice în volumetria actuală a caselor de pe laturile pieței. (Al. Avram, I. Bucur, *Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Sibiu*, Koeln, 199, p. 289-292). Acest neajuns subliniază necesitatea cercetării arheologice. Pentru prima jumătate a sec. al XIII-lea nu au fost propuse reconstituiri arhitectonice în zona studiată. (P. Niedermaier, *Der mittelalterliche Staedtebau*, I, Heidelberg, 1996, p. 220, 258) Parcelarea terenului, determinată de căile de acces, este sesizată doar în sec. al XIV-lea. (P. Niedermaier, *Staedtebau in Spaetmittelalter*, Koeln, 2004, p. 112-113)

Prima mențiune documentară care face referire la o fântână – fontis fyngelinxpruwn este datată în anul 1496. (*Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der Saechsichen Nation*, Hermannstadt, 1880, p. 224)

Comparând doar planul lui M. Visconti cu cel realizat de J. Boebel realizăm evoluția planimetrică a pieței și, prin urmare, necesitatea cercetării arheologice.

Proiectul planului cercetării arheologice și-a propus amplasarea secțiunilor în așa fel încât să fie realizat un maxim

de eficiență în condițiile impuse de contract: restrângerea la 10 zile a săpăturilor din teren.

Amplasarea și densitatea cercetării arheologice a trebuit să țină seama de specificul locului: zonă intens locuită, clădiri șubrede, utilități moderne. Numai două secțiuni (SI și SV) au atins fundațiile caselor.

Pentru a dezveli o suprafață mai mare din teren, în condițiile restrictive ale contractului, secțiunile au avut l=1,50 m, cu excepția secțiunii SVI, de sondaj, cu l=1 m.

Secțiunile au fost dispuse pe direcția E-V, concentrate în zonele cu interes arheologic. Primele secțiuni au sondat partea de S a pieței. În funcție de descoperiri (canal din cărămizi, structuri din material ușor) au fost cercetate prin casete zone imediat învecinate. Cercetarea s-a extins apoi spre N cu o secțiune magistrală SIV și cu una de dimensiuni mai mici, SV.

În afara perioadei contractuale a fost trasată o secțiune perpendiculară pe SIV, determinată de interesul pentru un posibil zid de apărare și s-a dezvelit întreaga suprafață a unei posibile fântâni.

În perioada impusă au fost practicate următoarele secțiuni:

SI, cu dimensiunile de 6,50 x 1,50 m, direcția E-V;

SII: 10,50 x 1,50 m direcția E-V;

Caseta 1 la N de SII cu dimensiunile de 3,50 x 2 m;

SIII de 9 x 1,50 m direcția E-V;

Caseta 2 la S de SIII cu dimensiunile de 2 x 2 m;

SIV cu dimensiunile de 15,50 m x 1,50 m

SV cu dimensiunile de 3 x 1,50 m, direcția E-V;

SVI perpendiculară pe SIV cu dimensiunile de 5 x 1 m.

Substrucții

Urmele de locuință și alte amenajări descoperite vor fi prezentate în ordinea descoperirii în secțiunile practicate, referirile cronologice aparținând concluziilor.

Substrucții din material ușor

În SI au fost dezvelite urmele unei construcții cu o fundație superficială (2-3 rânduri de pietre prinse cu un mortar conținând puțin var) cu l=0,50 m. În planul secțiunii a fost surprins chiar colțul clădirii. Nivelul superior pietrelor este alcătuit din pământ ars.

Urma unui par a apărut în SVI.

Urmele unor gropi

Două gropi cu planul circular au fost identificate în SII: una avea d=1,50 m și cobora în solul viu cu 1,50 m și cea de la E cu d=0,80 m. Prima groapă menționată a fost umplută cu pământ și resturi ceramice.

Urmele unor canale din cărămizi

Urmele unor canale din cărămizi au apărut în SI, SII, SIII, SIV, caseta 1. Canalul principal are direcția NV-SE, iar cel secundar direcția E-V.

Canalul principal

Urmele bolții din cărămizi care acoperea canalul principal au fost evidențiate în SII. Tot aici se observă un zid care a obturat canalul și amenajările cu beton. Canalul a fost pavat cu cărămizi așezate pe cant, puse pe un pat de nisip. Canalul avea l=1,20 m, fiind mărginit de un zid din cărămizi lat de 0,40 m. În S IV, pe direcția canalului au ieșit la lumină două ziduri paralele din material mixt, cu distanța între ele de 1,20 m. Ele au fost acoperite cu nisip. Și în SII și SIII s-au păstrat urmele unor ziduri paralele, demolate în momentul construirii celor noi. Canalul secundar

Canalul secundar avea o deschidere pentru scurgerea apei, îngustă, cu h=0,20 m și l=0,90 m. Cărămizile din această structură de cărămizi au dimensiunile de 30 x 15 x 5(6) cm.

Fântâna

Săpătura arheologică din SIII și caseta alăturată a scos la iveală urmele unei probabile fântâni de adâncime, cu planul determinat de axele de 1,50 și 1,10 m. Zidurile din pietre nelegate cu mortar au fost afectate de săpături ulterioare în așa măsură încât este greu de determinat lățimea zidului și eventualitatea unui pavaj în jurul ei, spre E. Spre interior, zidăria a fost tencuită cu un mortar dur.

Amenajarea a fost perforată de un masiv tub de canalizare, mai jos de care a fost dificil de săpat din cauza apei.

Ziduri de fundație din material mixt

Urmele unei construcții din material mixt (pietre și cărămizi), afectate de un incendiu, au fost văzute în SI. Zidul era evident la -0,60 m față de partea superioară a canalului.

Casa actuală are o fundație superficială. Fundația casei dezvelite în S V este formată din bolovani de râu, adâncindu-se superficial în pământ.

În SII, capătul de V, s-a putut vedea urma unui contrafort din zidărie mixtă, afectat de incendiu.

Stratigrafia

În general, profilele stratigrafice sunt marcate de masive straturi de piatră și alte aluviuni, de gropi moderne. Este suficientă, în majoritatea cazurilor, descrierea unui singur profil din fiecare secțiune și inutilă amintirea profilelor marcate de umplutura unor gropi de canalizare moderne. Observații stratigrafice la profilele necuprinse în raport sunt cuprinse în notele de text.

Stratigrafia secțiunii SI., peretele de N

Într-o alveolă practică în piatră (sol natural) s-au depus două nivele succesive de incendiu: primul nivel este un strat compact de lemn ars depus pe piatră, al doilea format din pământ brun roșcat, ambele poziționate sub nivelul de construcție al fundației superficiale din pietre. Amenajarea adâncită a fost acoperită cu piatră amestecată cu nisip. Stratul superior de piatră și fragmente de cărămizi a acoperit și canalul din cărămizi.

O altă situație stratigrafică este legată de casa de la V. Peste clădirea cu fundație din pietre și nivelul de dărâmături, între canal și limita clădirii s-a depus un strat de lut.

Notă: peretele de S al secțiunii SI a fost afectat de șanțurile a patru țevi și conducte moderne. Sub nivelul de -0,50 m începe stratul de piatră cu puțin material arheologic. Nu se observă straturile de arsură și construcție surprinse pe peretele de vis a vis.

Stratigrafia secțiunii SII, profilul de N

În partea de V, profilul înregistrează solul medieval - pământ brun cu pete galbene și fragmente ceramice medievale, în care s-a adâncit o structură de zidărie mixtă care a lăsat în mal urma constructorilor. Un strat de arsură este evident peste nivelarea cu pământ brun-maroniu și pigmenți de lut galben. La E de zidul din cărămizi al canalului s-a depus peste solul viu un strat subțire de pământ negru.

În partea estică a secțiunii, peste solul viu s-a așezat un strat de arsură. Profilul are în partea superioară straturi de nivelare cu piatră și pământ și, mai sus, piatră cu materiale de construcții.

Notă: profilul de S al secțiunii II este marcat de canalul din cărămizi și șanțul conductei de canalizare moderne.

Profilul sudic al secțiunii S III

În profil se observă două gropi suprapuse: cea inferioară, mai mică umplută cu pietre și cărămizi, s-a adâncit în

succesiunea de aluviuni (pietriș, nisip). Cea superioară a marcat stratul de nivelare superior.

Notă: în profilul nordic al secțiunii S III se observă groapa cu material arheologic identificată pe peretele sudic

Profilul nordic al secțiunii IV

În partea de V este evident stratul de nisip cu material arheologic modern care a astupat zidurile canalului. Mai la E, peste nivelul de pietriș fără material arheologic, s-a depus unul cu fragmente de cărămizi, țigle și fragmente ceramice. Terenul a fost înclinat spre partea de E.

Notă: profilul de S al secțiunii SIV a înregistrat aceleași straturi. O groapa intersectează nivelul de depunere medievală între m. 13 și 15.

Profilul de N al secțiunii V

În profilul secțiunii există un nivel inferior, peste stratul natural, format din depunere cu materiale de construcții. Stratul superior conține multă zgură, peste care a rămas un strat de arsură. Nivele amintite au fost intersectate de un șanț și acoperite cu un strat masiv de pietriș.

Peretele de E al secțiunii SV

Profilul este în legătură cu fundația casei. Sub nivelul de construcție al casei au fost înregistrate șase straturi de depuneri cu arsură, pietriș și soluri cu materiale de construcții (nivelări). Talpa fundației este la -0,80 m față de solul actual întărit cu beton.

Notă: peretele de S a secțiunii SV a fost deranjat masiv de șanțul de aducțiune a apei pluviale

Profilul de E al secțiunii SVI

Suprapus solului viu este un nivel de pământ galben cu pigmenți de arsură. Și cel superior, mai masiv, de nisip verzui are pigmenți de arsură. El a acoperit un șanț care a intersectat solul viu. În partea superioară este un strat de moloz și unul cu pământ brun-roșiatic cu material de construcție.

Profilul de vest al secțiunii SVI

Peste nivelul inferior cu arsură, s-a depus o lentilă de nisip care a fost acoperită de stratul superior de pământ brun - verzui cu pigmenți de lemn ars.

Materialul arheologic

Materialul arheologic cuprinde fragmente ceramice medievale și moderne, fragmente din obiecte de sticlă și piese din fier.

Raportul preliminar cuprinde aprox. 80% din totalul celui descoperit. Nu au fost analizate fragmentele de oase de animale.

Materialul ceramic:

Toartă, ars oxidant, nepenetrant, lat. 3 cm SI, -0,70-0,80 m

Idem, idem, idem., lat 2,5 cm, idem

Idem, fragmentar, idem, idem, lat. 3 cm, idem,

Idem, idem, idem, idem, lat. 2 cm, idem.

Fund de oală, fragmentar cu inel suport, oxidant, SI, -0,70-0,80 m

Fragment de perete cu tub de scurgere de la o cană. oxidant, diam. 2 cm, SI. -0,70-0,80 m

Idem, diam. 1,7 cm, SI, -0,70-0,80 m.

Gât de oală, buză rotunjită, oxido-reducător, idem.

Buză de cană, buza rotunjită, reducător, SI, -0,70-0,80 m.

Toartă cu impresiuni, fragmentar, oxidant, lat. 3cm, SII, -0,80-0,90 m.

Toartă cu fragment de cană lobată, oxidant, lat. 3,5 cm, SII, -0,80-0,90 m.

Capac fragmentar, oxidant, diam. 12 cm, SII, -0,80-0,90 m.

Fund de cană, oxidant, diam. 6,5 cm, SII, -0,80-0,90 m.

Gât de cană, oxidant, SII, -0,80-0,90 m

Mâner și gât de cană, idem, idem

Fund de cană, oxidant, diam. 6 cm, SII, -0,80-0,90 m

Fund de oală, oxido-reducător, diam. 8 cm, SII, -0,80-0,90 m

Toartă, fragmentar, oxidant, lat. 4 cm, SII, -0,80-0,90 m

Toartă cu caneluri, oxidant, lat 3,2 cm, SII, -0,80-0,90 m

Toartă, fragmentar, lat 1,8 cm, SII, -0,80-0,90 m

Toartă cu caneluri, oxidant, lat. 3,2 cm, SII, -0,80-0,90 m

Buze de castroane, oxidant, SII, -0,80-0,90 m

Fragment de capac, oxidant, SII, -0,80-0,90 m

Toartă fragmentară, oxidant, lat. 4 cm, SI, -0,70-0,80 m

Idem, idem, lat 3 cm, SI, -0,70-0,80 m

Idem, oxidant nepenetrant, lat. 3,7 cm, SI, -0,70-0,80 m

Toartă cu profilul rotund, oxidant, diam. 3 cm, SI, -0,70-0,80 m

Orificiu de scurgere a lichidelor de la urcioare, oxidant, diam.

1,5 cm, SI, -0,70-0,80 m

Toartă, oxidant, lat. 3,7 cm, SI, -0,70-0,80 m.

Idem, idem, lat 4 cm, SI, -0,70-0,80 m

Fund de cană, oxidant, diam. 4,2 cm, SI, -0,70-0,80 m

Buze de recipiente, oxidant, SI, -0,70-0,80 m

Picior de tripod, oxidant, L7 cm, SII, -0,80-0,90 m

Fragment de mâner, oxidant, lat 3,2 cm, SII, -0,80-0,90 m

Idem, idem, lat 4 cm, SII, -0,80-0,90 m

Idem, cu o caneluri, oxidant, lat. 2,3 cm, SII, -0,80-0,90 m

Fragment de capac de mari dimensiuni, ornamentat, reducător, SII, -0,80-0,90 m

Fragmente din fundurile unor vase, oxidant, oxido-reducător, SII, -0,80-0,90 m.

Fragmente din buzele evazate ale unor vase, oxidant, SII, -0,80-0,90 m

Fragment din buza unui capac ornamentat, oxidant, SII, -0,80-0,90 m

Fragment de fund de cană, oxidant, SIII, -0,85-0,95 m.

Fragment din gâtul unui urciur, oxidant, SIII, -0,85-0,95 m.

Toartă de urciur, oxidant, lat 3 cm, diam. deschiderii gurii urciurului 3 cm, SIII, -0,85-0,95 m.

Fragment din gâtul unui urciur, oxidant, SIII, -0,85-0,95 m.

Toartă plată, oxidant, lat 2,2 cm, SIII, -0,85-0,95 m.

Toartă plată, cu caneluri, oxidant, lat. 3 cm, SIII, -0,85-0,95 m.

Fragmente din fundul unor oale, diam. 11 cm, 9 cm, 10,5 cm, oxidant, SIII, -0,85-0,95 m

Fragment de buză lățită, oxidant, SIII, -0,85-0,95 m

Fragmente de căni, oxidant, diam. 6,5 cm, SIII, -0,85-0,95 m.

Fragment din gâtul unui urciur, oxidant, diam. interior 2,2 cm, SIII, -0,85-0,95 m.

Gât urciur, oxidant, diam. 3,5 cm, SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m

Gât cană lobată, oxidant, SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m

Gât urciur, oxidant, diam. 1,8, 2,3 cm, SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m

Fragmente toarte, oxidant, lat. 4,5; 4 cm, 3,3 cm, SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m

Fragmente de funduri de vase, oxidante, diam.: 10,5, 8, 12,5; 6 (cu gaură în pântecul vasului), SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m.

Buze de vas lățite, tăiate în ungi sau rotunjite, oxidant, SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m.

Fragmente din corpul unor căni lobate și oale, oxidant, SIII, carourile 3-4, -0,90-1 m.

Ciubuc de pipă, în forma unui cap de turc, SII, -0,20-0,30 m.

Obiecte din fier

Cui din fier, L 7 cm, SI, -0,70-0,80 m

Idem, L aprox. 6 cm, idem

Lamă curbă, arcul 14 cm, idem

Idem, lat. 3 cm, SII, în canal
 Foraiber, lat 1,5 cm, idem
 Cui, L 8,5 cm, SIII, -0,85-0,95 m
 Obiecte din faianță și porțelan
 Flacon, L 4 cm, diam 4 cm, SII, umplutură canal
 Farfurie, castron, fragmentare, SII, umplutură canal
 Obiecte din sticlă
 Pahar fragmentar, L. 7,5 cm, diam. fund 4,2 cm, SII, umplutură canal.
 Gât de flacon, sticlă colorată, SII, umplutură canal
 Obiecte din os
 Măner ornamentat, L 7,2 cm

Cercetarea arheologică a permis degajarea unor concluzii și a unor ipoteze ce pot fi confirmate de viitoare săpături asistate arheologic.

Depunerile aluvionare conduc la concluzia existenței unui pasaj de trecere a unor surse de apă dinspre terasa de sus spre albia Cibinului. Prezența depunerilor aluvionare, a depunerilor ulterioare, intenționate de pietriș este evidentă.

Primele amenajări din lemn au fost ridicate, ca și în alte locuri din zonă, pe depunerea aluvionară.

Urmele construcției cu fundație din piatră de plan rectangular, gropile umplute cu resturi de vase, sugerează o dispoziție planimetrică în evoluție. Atestarea timpurie a unei fântâni care era reparată la sfârșitul sec. al XV-lea, descoperirea urmelor ei pe direcția scărilor de acces se pot constitui în informații istorice pertinente pentru dezvoltări istorice credibile. Probabil în sec. al XVIII-lea s-a amenajat un canal de scurgere a apei din fântână.

Materialul ceramic fragmentar aparține formelor medievale, categoriei numite de „uz comun”. Remarcăm numărul mai mare de vase-recipient în comparație cu alte zone cercetate în Sibiu și prezența doar ca excepție a urmelor de ardere secundară pe unele fragmente de oale.

Urmele de fundații distruse de incendiu și mai apoi dezafectate, depunerea unui strat masiv de nivelare și creșterea implicită a nivelului terenului ilustrează perioada evenimentelor catastrofale de la mijlocul sec. al XVI-lea.

Nu am găsit urmele unui presupus segment al zidului de apărare. El nu a apărut nici în săpăturile ulterioare, nesupravegheate permanent de către arheologi.

Chiar și amenajările de canalizare au suferit transformări, ultimele în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Colaborarea între constructori și arheologi în perioada săpăturilor mecanice ulterioare este necesară în măsura în care pot fi afectate și alte amenajări neatinse de săpătura arheologică.

Planul de amenajare a zonei, chiar dacă are un caracter tehnic, trebuie să țină seama de cea mai importantă descoperire-fântâna.

Rugăm a se ține seama de următoarele sugestii: - marcarea traseului canalului principal; - montarea unui panou cu informații inedite despre evoluția istorică a zonei; - ridicarea la suprafață a zidului fântânii și marcarea canalului de deversare.[Petre Beșliu Munteanu]

165. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: str. Moș Ion Roată

Cod sit: 143469.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 161/2006

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Strada Moș Ion Roată (fosta stradă a Rațelor) a suferit modificări la începutul sec. al XX-lea, când au dispărut casele dinspre terasa superioară, iar cele de pe latura opusă au suferit transformări. Ca urmare a acestor modificări și a altor lucrări de sistematizare strada s-a lărgit.

În anul 2006, strada a fost modernizată prin refacerea pavajului și a infrastructurii. Săpăturile efectuate mecanic au fost supravegheate arheologic în perioada mai-iulie. Raportul prezintă informațiile arheologice culese pe teren în urma unor intervenții sumare.

Nu s-au efectuat săpături arheologice de salvare
 Construcții medievale

Săpătura de canalizare a afectat frontul de case dinspre orașul de jos.

Casa de la intersecția cu str. Măsarilor.

Fundația casei vechi este la 2,70 m de linia casei actuale. Zidăria fundației medievale este mixtă, cu talpa la -1,10 m.

O a doua casă medievală învecinată avea talpa fundației din zidărie din cărămizi la -1,40 m. Sub talpa fundației este un strat de pământ brun verzui cu pigmenți de arsură.

Casa de la nr. 3

Construcția medievală are fundația cu talpa la 1,80 m. Sub talpa zidului este un strat de pământ verzui de 0,30 m lățime ce suprapune un strat cu urme de lemn. Fundația este lată de 0,50 m.

Zidul pendent al camerei, înspre terasa de sus are talpa la -1,20 m.

Un alt zid de compartimentare este susținut de fundație cu arce din cărămizi groase de 0,05 m. Zidul este lat de 0,60 m. Pavajul camerei aflat la -0,60 m a fost alcătuit din cărămizi hexagonale. Sub pavaj este un strat de 0,30 m de umplutură. Stratigrafia casei: straturi de arsură între -0,60-0,65 m; -0,80-0,85 m; -1,10 m-1,70 m pe solul viu. Statul de construcție al zidului din piatră este la -0,80 m. Peste el s-a amenajat zidărie din cărămizi de 0,30 x 0,15 x 0,05 m. Construcțiile au fost distruse de incendiu.

În fața casei actuale de la nr. 11

La 1,50 de fațada casei, substrucție din cărămizi cu talpa la -1,10 m.

Drumul medieval

În zona intersecție cu strada Măsarilor.

Pe malul șanțului de canalizare se observă de la -0,30 la -1,40 m un strat consistent de pietriș. Sub -1,40 m este pământ negru, mîlos.

Stratigrafia în șanțul din fața casei de la nr. 11

Între -0,10-0,20 m sunt pietrele pavajului modern; până la -0,50 m dărâmături; între -0,50-0,70 s-a depus pământ negru; între -0,70 m-1,70 m este pietriș; urmează un strat de 0,20 m de nisip cu materiale de construcție. Sub -1,90 m este pământ negru.

În fața Pensiuni Leu:

Între -0,70 m-1,10 m este un strat de pământ negru cu fragmente de lemn. Solul viu este sub -1,10 m.

Alte amenajări

Groapă cu var la limita casei 3 cu fundul la -2,20 m
Canal modern

În fața intrării casei de la numărul 4 a fost intersectat de săpătura mecanică la ad. de 1,20 m un canal din scânduri groase de 0,05 m, late de 0,30 m. Canalul avea l=0,60 m. Canalul este o amenajare de evacuare a apei din perioada modernă. El a fost vizibil și în fața casei de la nr. 9. [Petre Beșliu Munteanu]

166. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: str. Ocnei, nr. 22

Cod sit: 143469.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 198/2006

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Potrivit prevederilor contractuale, Muzeul de Istorie era obligat doar la asistența arheologică „pe toată perioada lucrărilor” din clădirea de pe strada Ocnei, 22. Importanța clădirii și precedentele săpături ne-au obligat să solicităm angajarea de săpături arheologice. Ele s-au desfășurat „la concurență” cu cele pentru coborârea nivelului de călcare.

Spațiul camerei 3 a fost cercetat arheologic extensiv. În camera 2 s-a efectuat o secțiune și o casetă. Terenul a fost coborât de constructori până la nivelul sec. al XV-lea. Camera 1 a beneficiat de două sonde, efectuate după ce a fost coborât nivelul de călcare în mai multe etape. În 1999 și 2006. La prima săpătură a fost recuperat un vas din lut smălțuit în interior. Și celelalte camere au fost sondate înainte de a intervenii constructorii. Sondajul din camera 4 s-a efectuat după ce constructorii au ajuns la nivelul pavajului din cărămizi. Planul cercetării arheologice a fost completat cu o secțiune în exterior.

Atenția acordată cercetării arheologice se datorează interesului istoricilor de artă și poziției clădirii, în apropierea porții fortificate de acces în oraș Burgertor și a nevoii de a completa informațiile arheologice despre o zonă prea puțin cercetată din orașul de jos.

Este prima clădire din Sibiu la care pe baza observațiilor de parament se propune două etape de construcție în sec. al XIV-lea. Se afirmă că la sfârșitul sec. al XV-lea casa s-a extins spre strada Pielarilor și ca aripa dinspre curte datează din sec. XVI-XVII¹. Apariția unei case noi în locul altor două mai vechi, pe același loc este în alt loc datată în sec. al XVI-lea².

Tratarea separată a terenului pe care s-a construit casa și a celui învecinat este necesară pentru a releva relațiile stratigrafice în interiorul casei și, separat, cele ale casei cu terenul și clădirea vecină.

Camera 1

Sub nivelul bazelor de pornire a arcelor din cărămizi se află două straturi de demolare și cu pigmenți de arsură.

Camera 2

SI ne arată straturi de nivelare suprapuse, aflate sub pavajul din cărămizi. Deasupra solului viu a se vede un strat de pietriș amestecat cu pigmenți de var, suprapus de unul cu pigmenți de arsură. Talpa fundației este la -0,60 m față de nivelul actual.

Camera 3 a fost cercetată prin dezvelire integrală, pe toată suprafața

Camera 4

Șanțul zidului taie două straturi de demolare și unul de construcție (nisip, var). Talpa zidului este la -0,80 m față de nivelul actual de călcare.

Camera 5 sub rampa de acces la etaj, nu a fost sondată.

Camera 6 (coridor)

Zidărie din pietre de râu este suprapusă de pavajul din cărămizi. Nivelul de construcție suprapune solul mîlos și depunerea cu pigmenți de mortar.

Camera 7

Peste un strat de arsură evident pe latura lungă a casetei s-a depus un strat de moloz. Peste solul viu, pământ brun - verzui, se află un nivel de pământ de aceeași culoare, cu pigmenți de arsură

Camera 8

Nivelul inferior de arsură este puțin evident. Groapa cu multe oase de animale taie arsura și este căpăcuită de un strat de pământ provenit de excavarea straturilor inferioare. Peste groapă se văd două podele din lut cu pigmenți de var.

Camera 9 un spațiu mic, nu a fost sondat arheologic.

Camera 10

Sub solul actual se vede un strat de arsură și două podele din lut amestecat cu pigmenți de var. Peste solul natural, mîlos, a rămas depus un strat consistent de arsură. Groapa taie și prima podea.

SII Exterior

Profilul este marcat de o groapă pe fundul căreia se află arsură și pietre. Groapa este ulterioară zidului casei de la numărul 22 dar anterioară fundației superficiale a casei învecinate.

Camera 11

Încercarea de a sonda camera 11 a dus la dezvelirea celor două baze din mortar. Terenul dinspre zidul exterior a fost deranjat de o săpătură pentru subzidiere.

Amenajări interioare

În stratul de pietriș inferior cu puține fragmente ceramice au fost amenajate:

- gard din lemn fixat pe stâlpi verticali care au lăsat gropi în pietriș cu latura de 6 cm, 6 cm, 4 cm, 4 cm, 5 cm, 10 cm, 14 cm;

- canal din lemn așezat lângă gard, având diametrul de aprox 10 cm. A fost amenajat în pietriș;

- bârne din lemn (pentru podele) ? au apărut în camerele 1 și 2, fixate în pietriș; urmele lăsate în camera 1 au l de aprox. 20 cm;

- vetre din mortar cu var a cinci vase din lemn cu d de 1,10 m în camerele 3 și 11, la ad. de 1,15-1,20 m;

- bază rotundă din pietre legate cu mortar slab, cu d de 1,5 m, ad. de 1,10 m (camera 3);

- bazele arcelor de susținere a bolților în camerele 2 și 3 Ele au apărut după săpătura supravegheată arheologic.

Sunt menționate dimensiunile și materialul de construcție al fundației apoi al elevației (dimensiunile cărămizilor sunt în cm):

baza 1 - cu suprafața de 0,50 x 0,50, pietre; elevația 0,50 x 0,30 cărămizi 30 x 15 x 4, talpa la -0,40 m; -0,46

baza 2 - cu suprafața de: cu suprafața 0,70 x 0,70 un rând pietre suprapus de un rând de cărămizi de 30 x 15 x 4; talpa la -0,50 m; -0,48

baza 3 - cu suprafața de 0,60 X 0,60, pietre, talpa -0,46

baza 4 - 0,30 X 0,40 cărămizi; 0,30 X 0,17 cărămizi 30 x 15 x 5; -0,60

baza 5 - cu suprafața de = 0,30 x 0,40 pietre, 0,30 x 0,17 cărămizi 30 x 15 x 5 m; -0,50

baza 6 - 0,50 X 0,40 pietre; 0,50 x 0,13 cărămizi 30 x 15 x 5 cm; -0,50

baza 7 - 0,44 x 0,24 cărămizi; 0,30 x 0,15 cărămizi 30 x 15 x 5

baza 8 - 0,70 x 0,90 pietre; 0,70 x 0,30 cărămizi 30 x 15 x 5; -0,65 - 0,45.

baza 9 - 0,40 X 0,50 pietre; 0,30 x 0,15 cărămizi de 30 x 15 x 5; -0,65, - 0,45.

baza 10 - 0,50 x 0,50 pietre; 0,20 x 0,25 cărămizi de 30 x 15 x 5; -0,59, -0,45

baza 11 - 1,70 x 0,50 cărămizi de 30 x 15 x 5, -0,49

baza 12 - suprafața de 1 m x 0,30 pietre; 1 m x 0,15 cărămizi de 30 x 14 x 5 m și fața la -0,35 m; -0,36, -0,35

baza 11 - suprafața de 1,70 x 0,30 m, cărămizi de 30 x 15 x 5 fața la -0,49 m

baza 9 - suprafața de 0,40 x 0,40 m, fața la -0,45 m

baza 10 - suprafața de 0,50 x 0,50 m și fața la -0,45 m

baza 11 - suprafața de 1 m X 0,50 m, fața la -0,45 m

baza 12 - suprafața de 0,50 X 0,30 m, fața la -0,45 m

Talpa bazelor din camera 1 (bazele 7-12) este la -0,65 m

Zid formată dintr-un rând de cărămizi și puține pietre, camerele 3 și 11; -1

Baza de stâlp, semirotund cu d de 1 m, talpa la -0,60 m (coridorul de acces)

Vatră de sobă din piatră cu laturile de 0,50 m x 0,50 m, la -0,65 m și pereții din cărămizi (coridorul de acces)

Bazele din zidărie ale unor vase rotunde din lemn, d 1,50 m; ad - 0,71 m, camera 3

Zidărie din cărămizi, ruptă de constructori, - 0,45 m

Structuri de fundație:

Camera 11

Zid de S fundație din arce din cărămizi cu talpa la -0,40 m; spre E zidărie din pietre coboară sub 0,60 m; spre camera 7, fundația este la -0,70 m.

Zid de E din pietre cu talpa sub 0,69 m

Zid de V, pietre bucăți de cărămizi între rosturi; talpa sub -0,70 m.

Camera 5

Zidul de V; talpa sub -0,40 m

Camera 7 zidul de E: fundație din pietre și cărămizi: talpa la -0,50 m

Camera 1

Zid de S, fața interioară: cărămizi cu talpa la 0,30 m; zid de V: fundație pietre, talpa la -0,30 m.

Camera 3 laturile lungi de la V la E: segmente de zidărie din cărămizi de 30 x 15 x 4-5 cm; plombă din cărămizi cu talpa la -0,80 m și o fundație din pietre de râu cu talpa la -1,40 m

Pentru vasele din ceramică nesmălțuite sunt consemnate: starea de conservare (vas întreg, fragmentar sau fragment de vas), natura arderii, culoare, dimensiuni, ornamentica, locul descoperirii. Prescurtări: l - înălțimea; l - lățimea; d - diametrul; dg - diametrul gurii; di - diametrul inferior; dm - diametrul la mijlocul vasului; dimensiunile vaselor sunt date în cm.

Oală cu toartă, întregibilă, smălț verde în interior; l 15,5; dg 11; di 9,2; dm 14; descoperită în 1999, camera 1, sub podeaua din lemn;

Cană nesmălțuită, întregibilă, oxidantă, roșu-gălbui, l 12,5; di 8,5; dg 8; dm 15; camera 1, -0,40 - -0,60;

Capac, întregibil, oxidant, roșu-cărămiziu, d 15; l 6; camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Oală, întregibilă, oxidantă, roșu-cărămiziu, buza rotunjită; l 14; di 6; dg 10,8; dm 12; camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Oală smălțuită în interior, smălț verde; l 17; di 10; dg 14; dm 15,5; brâu de linii paralele tăiat de o linie în val; camera 1, -0,40 m - -0,60 m;

Cană cu gura lobată, smălțuită; di 8; l 18; butoni în relief; camera 4, -0,40 m;

Cahlă plată, fragmentară; pelerin (?) în centru cu haină drapată, curea peste piept, mâna stângă în semn de binecuvântare; pe marginea din dreapta cahlăi, decor cu ove redat cu stângăcie; l 11,5, camera 1, -0,40 - -0,6;

Fragment de cahlă plată, personaj cu o pălărie pe cap; două ornamente florale deasupra și la dreapta; camera 1, -0,40 - -0,60 m, ;

Fragment de cahlă-plată; partea stângă a unui personaj de la care se păstrează o mână; camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment de cahlă-plată, partea inferioară a unui leu; camera 1, -0,40 - -0,60 m, sec. al XV-lea (Klusch 1999, p. 80, pl. 15; 16

Fragmente de cahlă plate smălțuită; traforată, smălțuită (Marcu Istrate 2004, p. 473, pl. 134, C, 7-a-c, p. 427, pl. 88, fig. 34 fig. 13); sec. al XVI-lea

Toartă cu perete de oală; refolosită, nesmălțuit, oxidantă, roșu-cărămiziu, l toartei 2,5; gaură în mijlocul fundului; găuri în peretele vasului; camera 3, -0,40 - -0,60 m;

Cană fragmentară, nesmălțuită, oxidantă, roșu-cărămiziu, gura lobată; dg 19, camera 3, -0,30 - -0,40 m;

Idem, cu toartă, oxidantă, roșu-cărămiziu, dg 9,5; di 5; l 4; camera 2, -0,30 - -0,60 m;

Idem, dg 11; di 5,5; l 5; oxidantă, roșu-cărămiziu; camera 2, -0,30 - -0,60 m;

Fragment de perete cu toartă; l toartei 2;

Fragment de fund de oală, refolosit, găuri pe fund și peretele lateral, oxidant, roșu-cărămiziu, di 5,2, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment de fund de cană cu picior, urme de smălț verde în interior, camera 3, deasupra dărâmătură;

Fragment din partea de jos a unei căni, oxidant, roșu-cărămiziu, di 6,5; camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment de fund de oală; nesmălțuit, oxidantă, roșu-cărămiziu, di 10,2; camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment de gât de urciur, oxidantă, roșu-cărămiziu; camera 1, -0,40 m - -0,60 m;

Fragment de capac, oxidant, roșu-cărămiziu, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment de oală-cahlă, oxidantă, roșu-cărămiziu, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragmente din buza unor oale, cu profile de buze variate, ardere reducătoare (29, 30) și oxidantă (27, 28, 31, 32) dg 16; 16,2; 13; 15; 13; 16,7; ardere secundară (28);

Fragmente din partea de sus a unor oale cu buze profilate variat; oxidant, roșu-cărămiziu, ardere secundară (33, 35, 36), dg 13,5; 13; 11,5; 14,7; ornament: benzi de linii (33, 34);

Fragment de cană cu picior-suport; oxidantă, roșu-cărămiziu, S III, -1, exterior di 7,5;

Fragment din partea de jos a unei oale; smălț interior, camera 1, -0,40 - -0,60 m, di 6;

Toartă, oxidantă, roșu-cărămiziu, camera 1, l 2,5; -0,40 - -0,60 m;

Fragment de capac, oxidantă, roșu-cărămiziu, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Tripod fragmentar, smălț verde în interior, di 8,7, dg 15, camera 1, -0,40 - -0,60 m.;

Ciubuc de pipă, nesmălțuit, ornamentat cu incizii, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment din gâtul unui urcior, oxidantă, roșu-cărămiziu, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment din partea de jos a unei oale; oxidantă, roșu-cărămiziu, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragmente de oale-cahle, oxidantă, roșu-cărămiziu, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Fragment de capac; oxidantă, roșu-cărămiziu, d 17, camera 1, -0,40 - -0,60 m;

Cercetarea cvasi exhaustivă a subsolului casei a permis degajarea unor concluzii care pot fi comparate cu ipotezele istoricilor de artă.

O primă etapă de locuire s-a terminat la mijlocul sec. al XV-lea. Moneda datată 1430-1437 a fost descoperită în stratul cu material de construcție ce a pus capăt primei etape de locuire. Nivelul de depunere se regăsește în mai multe locuri din zona casei. Numai aici el se poate pune în legătură cu pereții din pietre de râu al celor două camere și amenajarea din material ușor dinspre actuala stradă a Pielarilor. Urmele din lemn descoperite în mai multe locuri în camera 2 arată că ea era podită cu lemn. Urmele de amenajări din spațiul de la N, de la primul nivel de locuire sunt mai consistente: amprente în mortar al unor vase mari, circulare, din lemn, o bază din pietre legate cu mortar, de aceeași formă rotundă, structurile din lemn.

Se poate reconstitui un spațiu deschis spre N, limitat la început de un gard și apoi de un parapet de zidărie (cărămizi de 4 cm grosime, lipite cu lut) ridicat aliniamentul unei alte structuri cu pari verticali cu trei vase din lemn spre peretele casei. Un canal colecta soluția folosită de meșteri și o transmitea în exterior. Terenul din jurul vaselor spre canalul colector era lutuit.

În faza a doua, ceea ce corespunde cu ridicarea pinionului în trepte se amenajează o podină din lemn. Pereții laterali au fost lungiți până la parapet, iar capetele bânelor au fost prinse în structura lui.

A treia etapă de extindere și închiderea spațiului meșteșugăresc lasă urme evidente: zidul lateral acoperă bânele existente. Vasele d circulare primesc o nouă dimensiune, 1,60 m (cele mai vechi aveau 1,10 m).

Groapa în care erau aruncate coarnele animalelor sacrificate datează din această etapă de locuire datată cu moneda de la Sigismund de Luxemburg.

În noua etapă de construcție se produc transformări ample: casa se extinde ocupând terenul gol din împrejurime. În spațiul dinspre strada Pielarilor se extinde spațiul meșteșugăresc, fiind montate alte două vase din lemn. Spre stradă a existat la început o zidărie superficială, semn că exista doar un parapet.

Camerele de locuit și coridorul nou creat sunt boltite. Accesul dintr-o cameră de locuit în alta (camerele 1 și 2) este îngustat. Un pavaj din cărămizi a fost amenajat în aceleași spațiu domestic care a cuprins și camerele adosate până la coridor. În capătul dinspre strada Pielarilor a fost amenajată o sobă, iar vasele din lemn au din spațiul tradițional meșteșugăresc au fost prinse în mortar. În această a doua etapă masivă de construcție a fost amenajat etajul. Este dificil de apreciat când a fost construit accesul la etaj din strada Ocnei. Separarea nivelelor și accesul direct din stradă la etaj, așa cum apare în planul din 1864 poate fi cauzat, de împărțirea temporară a proprietății. Mulțimea și specificul materialului arheologic, folosirea loazbelor pentru captușirea

peretilor ne arată importanța camerei 1, dinspre curte, în perioada ce a urmat mijlocului sec. al XV-lea. Tot aici au fost amplasate sub podeaua actuală, într-o perioadă de refacere modernă a podelei (sec. al XIX-lea?) vase în picioare.

Incendiile înregistrate stratigrafic sunt locale. Cele mai multe urme de incendiu se află pe pavajul din cărămizi.

Cercetarea arheologică a confirmat etapizarea deja enunțată. Precizările cronologice sunt utile analizei e ansamblu a evoluției arhitecturii din Sibiu. Materialul arheologic evidențiază gospodăria unui meșteșugar amplasată într-o zonă puțin prielnică (solul este format din pietriș, nisip și pământ negru, lutos), chiar periculoasă, în afara fortificației și apoi lângă poarta Burger. Avantajele locului veneau din apropierea apei și a unei căi de acces principale.

În groapa de gunoi identificată arheologic în din camera 8 au apărut coarne de la 20 berbecuți și de la un țap bătrân.

Din nivelul construcției mai veci au fost recuperate oase de la doi viței și un berbec.[Petre Besliu Munteanu]

Note:

1. Avram, Bucur 1999, p. 385 - 386.

2. Fabini H., A. 2003 p. 77.

Bibliografie:

Alexandru Avram, Ioan Bucur, *Denkmaltopographie Siebenbürgen Stadt Hermannstadt 5.1.1 Stadt Hermannstadt. Die Altstadt Topografia Monumentelor din Transilvania Municipiul Sibiu 5.1.1 Municipiul Sibiu. Centrul Istoric*, Köln, 1999.

Hermann und Alina Fabini, *Hermannstadt. Porträt einer Stadt in Siebenbürgen*, Heidelberg, 2003.

Daniela Marcu Istrate, *Cahle din Transilvania și Banat de la începuturi până la 1700*, Cluj-Napoca, 2004

Horst Klusch, *Zauber alter Kacheln aus Rumänien*, Sibiu, 1999

167. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: strada Turnului, nr. 7

Cod sit: 143469.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 430/2006

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Cercetarea arheologică a fost efectuată la solicitarea proprietarilor în baza unui contract cu obiect de activitate asistența arheologică. Raportul cuprinde rezultatele cercetării de teren, materialul arheologic fiind în curs de prelucrare. Se impune, de asemenea, finalizarea cercetării arheologice.

Clădirea de pe strada Turnului numărul 7 se află pe una din axele stradale care lega cartierul meșteșugăresc din orașul de jos de burgul inițial al orașului de sus.

Strada Turnului cobora din zona bisericii de comunitate, avea acces la spitalul medieval, se întâlnea cu artera principală derivată din actuala stradă 9 Mai și cobora spre râul Cibin, acolo unde exista un sistem de apărare.

La intersecția cu strada Târgul Vinului, strada se lărgeste nefiresc de mult. Clădirea cu numărul 7 are intrări spre ambele străzi. Clădirea principală spre strada Turnului nu păstrează urmele unei construcții vechi. Singurul reper cronologic este adosarea podului la clădirea învecinată cu pinion în trepte.

Era evidentă din relația zidurilor, adosarea la corpul dinspre strada Turnului a spațiului dinspre interiorul curții.

Informații istorice anterioare sunt date de planurile orașului Sibiu de la mijlocul și din a doua parte a sec. XIX, de prezența în podul casei a unui pinion în trepte și de informațiile culese din șanțurile de cablare de pe străzile Turnului și Târgul Vinului. Proiectul arheologic a fost stimulat de mai vechile sondaje efectuate în vecinătate: strada Măsarilor, Piața Cibin, Biserica Azilului, strada Ocnei, 22.

Din cauza insuficienței din acel moment a personalului de specialitate nu am alcătuit un colectiv de cercetare, autorul raportului asigurând și asistența arheologică.

Săpătura arheologică a fost efectuată în luna septembrie 2006. Proiectul cercetării arheologice a ținut seama de starea avansată de degradare a clădirii, de co-proprietatea curții, de dificultatea de a săpa pe domeniul public și de stratul de 0,30 m de beton care a acoperit camerele dinspre strada Turnului, folosite ca măcelărie. Nu a existat o solicitare expresă a membrilor echipei de expertiză tehnică pentru sondarea unei anumite zone.

Proiectul cercetării arheologice a cuprins toate spațiile clădirii supuse restaurării. Importanța urmelor descoperite face necesare alte 2-3 casete.

În curtea din spatele clădirii au fost efectuate două casete la fundație. Interesul arheologic rezultat din materialul ceramic a dictat o casetă suplimentară.

În corpul adosat au fost efectuate două casete, cu un martor de un metru între ele. Urmele arheologice impun dezvelirea integrală a camerei. Camera învecinată, cu pereții fisurați a fost sondată de o secțiune de 2 X 1 m. Sondarea celei de a treia camere a fost imposibilă din cauza pericolului prăbușirii pereților și depășirii prevederilor contractuale. O altă casetă a fost efectuată în strada Turnului, pe domeniul public, și ultima în corpul dinspre strada principală.

Rezultatele cercetării arheologice cuprind informații stratigrafice, date despre substructii și materialul arheologic aflat în curs de prelucrare.

Sondajele arheologice au recuperat informații stratigrafice în terenul dinspre strada Turnului, corpul dinspre stradă, corpul dinspre curte și terenul curții.

Profilul de NV

Fundația din pietre de râu adâncă de 0,20-0,30 m se află sub straturile actuale de beton și pietriș. Talpa fundației este așezată pe un strat de demolare ce suprapune un nivel superficial de arsură. Stratul inferior conține nisip cu pietre mici și pigmenți de var.

Nivelele de mai jos nu au urme de materiale de construcție. Se observă un nivel de arsură compactă și alte depuneri cu pigmenți de arsură. Nivelările succesive conțin depuneri de pământ brun verzui și negru cu lentile de lut galben.

Profilul de SE.

Profilul de SE a păstrat cele două nivele de arsură, depunerile cu pământ mălos și pigmenți de lemn ars. Deasupra stratului inferior de arsură se vede urma unei nivelări cu lut galben.

Doi pereți ai casei au fost marcați de ziduri. Profilul dinspre NE, sub zidul dinspre stradă nu este semnificativ.

Profilul de SV

Din cauza lățimii reduse a spațiului dintre ziduri săpătura a atins doar cota de -1,30 m.

Deasupra zidului din pietre de râu se află un strat consistent de beton. La nivelul zidului este un strat de pământ brun-gălbui, lutos cu pigmenți de var. El a acoperit groapa de fundație a zidului casei învecinate. Zidul din pietre medieval s-a adâncit într-un strat de pământ brun-verzui cu pigmenți de mortar. La baza lui este un nivel de demolare care suprapune un strat de lut galben.

Sub talpa zidului din pietre de râu este solul negru cu pete galbene și pigmenți de arsură.

Profilul de NV al secțiunii I

Sub scândura podelei și deasupra zidului cu talpa la -0,70 m se află moloz. El a acoperit pavajul din cărămizi din interiorul camerei și stratul de pământ negru cu arsură din exterior ce suprapune un nivel cu lut galben. Zidul amintit intersectează un nivel inferior de moloz, aflat deasupra unui strat de pământ galben – maroniu. Stratul inferior păstrează urme de pământ ars roșu în amestec cu nisip. Mai jos este un strat de nivelare cu pietriș și unul de pământ brun-verzui. Starea pereților a împiedicat adâncirea săpăturii mai jos de 1,10 m.

Peretele de SE al casei 2.

Zidul din cărămizi al amenajării circulare a fost acoperit de un strat de dărâmături suprapus de unul de pământ nisipos, sub scândura actuală. Nivelul de construcție este suprapus de umplutură formată din pământ brun cu pete galbene și pigmenți de var și suprapune un strat cu brun nisipos cu fragmente de cărămizi.

Straturile inferioare sunt consistente: pământ negru cu arsură și brun verzui cu rare urme de arsură.

Peretele de NV al casei 2 ne arată un strat de lut galben ce suprapune un nivel cu pigmenți de var și arsură, ambele la nivelul părții inferioare a amenajării circulare. Sub stratul brun verzui se află un nivel compact format din depuneri de lemn.

Doi dintre pereții casei 3 sunt ziduri de fundație, iar al treilea de NE a fost puțin semnificativ, în el fiind evidentă groapa vizibilă pe malul de NV. Deasupra nivelului cu amenajarea din lemn se află un strat de lut ars (chirpici).

Peretele de NV al casei 3

Un strat de lemn ars se află în interiorul amenajării circulare, la -0,90 m. Sun arsură s-au depus straturi de pământ brun-maroniu și galben cu pete maronii. Ultimul strat a fost intersectat de o groapă în cu o amenajare din lemn. Groapa a intersectat și solul viu.

Peretele de NV al casei 4

Sub pavajul curții se află un strat de depunere cu fragmente de cărămizi și pigmenți de var. El a fost așezat pe un strat de pietriș care, la rândul lui a suprapus nivele de depunere cu pământ brun și pete galbene.

Un alt strat cu pietriș suprapune pământul negru cu arsură și chirpici. Nivelul coboară în pantă și suprapune stratul brun – verzui cu pete galbene. Stratul cel mai de jos atins, brun-cenușiu cu arsură este suprapus de un nivel compact cu pietriș și pigmenți de var.

Peretele de NV al casei 4 arată același strat compact și neted format din pietriș și var la -1,80 m suprapus de pietriș și un nivel format din resturi de lemn. Un alt strat de arsură se află la -0,70 m.

Peretele de SE al casei 4, sub contrafortul casei, nu a păstrat amenajările medievale inferioare.

Caseta 1 profilul de SV.

Șanțul de fundație pleacă de sub stratul actual de călcare. Se remarcă în dezvoltarea stratigrafică două straturi de

nivelare cu pietriș, un nivel nisipos cu resturi organice (gunoi de grajd?) și cel inferior de nisip verzui.

Caseta 1 profilul de NE.

Sub pietrele mari ale pavajului a fost amenajată o groapă cu var. Este evident stratul cu resturi organice în care s-a amenajat o groapă cu pietre mari de râu.

Substrucții dezvelite arheologice.

În caseta 5, din stradă au fost dezvelite fundații din pietre de râu cu talpa la -0,40 m

Caseta 6 – interiorul clădirii dinspre strada Turnului sunt două structuri de zidărie: fundație din pietre de râu, lată de 0,70 m cu două adâncituri rotunjite de 10 cm: Talpa este la -0,60 m fundația casei învecinate cu talpa la -0,60 m este alcătuită din pietre și cărămizi.

Secțiunea I.

Fundația din pietre și cărămizi, lată de 0,50 m are o elevație din cărămizi, lată de 0,30 m; cu talpa la -0,70 m.

Casetele 2-3.

Amenajarea de formă circulară, din cărămizi are lățimea zidului de 0,50 m. Diametrul interior este de 3,50 m, iar talpa este la -1,40 m. Zidurile amenajării se dezvoltă spre E, legându-se de cele ale încăperii.

Amenajarea a fost suprapusă de un zid din cărămizi lat de 0,60 m. Camera are în colțul de NV un pinten interior cu talpa la -0,60 m. Talpa fundației casei învecinate este mai jos de 0,80 m.

La -1,80 -1,90 m se află urmele unei amenajări din lemn.

În cursul săpăturii pentru coborârea nivelului de călcare al camerei cu amenajarea circulară a fost dezvelită o vatră circulară din lut cu d de 1,20. Pe suprafața ei s-a păstrat un pavaj din cărămizi prinse cu lut de 30 x 15 x 4 cm. Vatra a fost mărginită de o zidărie din material mixt.

Casetele din curte (casetele 1,4).

Fundația casei are talpa la -1,20 m. În C1 este vizibilă talpa fundației formată dintr-un bolovan ieșit în afară.

În C 4 la -1,70 m se află o podină formată din pietriș prins cu var. Amenajarea a fost surprinsă pe o suprafață de 0,70 x 0,40 m

Contrafortul exterior din cărămizi se adâncește până la -1,30 m.

O groapă cu pietre se adâncește de la 1,40 la 2 m.

Materialul arheologic cuprinde piese din metal și fragmente ceramice. După descoperire piesele din metal au fost predate laboratorului de restaurare, iar fragmentele ceramice sunt la desenat.

Cea mai importantă piesă este un pinten din fier cu spin, descoperit în caseta 2, la ad. de 1,80 m. Piesa a fost restaurată.

Sub podeaua actuală, în stratul de moloz a corpului adosat (casetele 2 și 3) au apărut două monede din cupru. Ele se află la laboratorul de restaurare.

Materialul ceramic cuprinde fragmente ceramice medievale arse reducător și oxidant descoperite sub cota de -1,70 m.

Din stratul de moloz superior au fost recuperate fragmente de cahle plate, figurative, smălțuite și nesmălțuite.

Cercetarea arheologică din Sibiu, strada Turnului numărul 7, materializată prin șase casete și o secțiune, este importantă nu numai pentru evoluția clădirii ci și pentru ansamblul istoric citadin.

Din simpla prezența a pinionului din pod istoricii de artă au stabilit etapele de construcție ale clădirii sec. XIV; sec. XVI-XVII; sec. XVIII¹. Părea că efortul arheologică este inutil.

Rezultatele conclusive ale cercetării arheologice, incomplete pentru că lipsesc nuanțările, conduc spre etapizări argumentate.

Terenul pe care s-a ridicat casa se afla la marginea lacului Kempel, într-o zonă inundabilă a Cîbinului și pe un teren impropriu locuirii de lungă durată. În nivelele cu depuneri aluvionare am descoperit urme de locuire stabilă: podină formată din pietriș amestecat cu var, amenajări din lemn și un pinten din fier cu spin, prima descoperire arheologică de acest fel din Sibiu. Piesa este valoroasă prin vechime – sec. al XII-lea sau prima jumătate a sec. al XIII-lea și sugestivă pentru ocupația purtătorului.

Cantitatea relativ mare de fragmente ceramice descoperite în același context arheologic este relevantă pentru densitatea locuirii în sec. XII-XIII a unui teren mlăștinos. Materialul ceramic este asemănător cu cel descoperit la același nivel stratigrafic în alte zone din Sibiu, pe terasa de jos. În zona străzii Turnului ceramica arsă reducător este mai numeroasă.

Substrucțiile descoperite structuri de zidărie din piatră de râu și din cărămizi arată nu numai schimbarea volumetriei, ci și a planimetriei: de la o clădire cu două camere, cu spațiu comercial înspre stradă și un bazin rotund, din cărămizi în încăperea din spate, la un spațiu dezvoltat, compartimentat și dotat pentru locuire, cu accese din străzi diferite.

Momentul transformării funcționale și planimetrice este ilustrat de cahlele plate, nesmălțuite și smălțuite descoperite în corpul din spate al clădirii. Pieseile nesmălțuite sunt bogat decorate cu animale fantastice și scuturi heraldice.

Însemnătatea sitului arheologic, posibilitatea cercetării integrale a unei clădiri de meșteșugar, în condițiile în care acest aspect al vieții urbane este prea puțin cunoscut impune continuarea cercetării prin degajarea stratului de pământ ce acoperă amenajarea circulară și cercetarea corpului dinspre strada Turnului.

În etapa actuală de cercetare, etapele de evoluție ale clădirii pot astfel identificate și datate în limite largi:

- construcție cu fundații din pietre de râu și elevația din cărămizi, cu spațiu comercial spre accesul pietonal spre axa principală (sec. XIV-XV); după demolarea clădirii a fost ridicată cea învecinată, cu pinion în trepte;
- spațiu compartimentat la stradă și necompartimentat spre curte cu un probabil bazin din cărămizi (sec. XVI-XVII). Clădirea s-a adosat la cea învecinată. În această etapă fațada a primit un decor cu liniaturi și ornamente, a căror vagi urme încă se mai păstrează;
- dezafectarea bazinului, prelungirea, compartimentarea și încercarea de etajare a corpului dinspre curte (probabil sec. al XVIII-lea). În noua planimetrie, clădirea apare la sfârșitul sec. al XIX-lea.

Istoria orașului a câștigat prin această modestă săpătură arheologică cunoștințe științifice asupra unui teren locuit de la primul val de coloniști până la familia mixtă româno-olandeză care a cumpărat recent casa și a finanțat cercetarea arheologică. [Petre Beșliu Munteanu]

Note:

1. Al. Avram, I. Bucur, *Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Sibiu*, Köln, 1999, p. 430.

168. Sibiu, jud. Sibiu**Punct: Teatrul Gong**

Cod sit: 143469.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 161/2006

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Zona străzii Odobescu a fost intens și des afectată de lucrări de construcții în curtea liceului de artă și în perimetrul străzii cu ocazia refacerii canalizării și a pavajului. Săpăturile amintite au atins substructurile caselor, la rândul lor demolate în urma unui proiect aberant de lărgire a căii de acces de la începutul sec. XX.

Săpăturile masive din zona Teatrului Gong și a Liceului de Artă dintre anii 2004-2005 au fost asistate arheologic, dar era necesar ca informațiile de pe teren să fie completate cu săpături sistematice.

Săpătura arheologică s-a desfășurat după îndepărtarea de către constructori, fără acordul nostru, a straturilor superioare de pavaje moderne și de demolare, pe o ad. de 0,30-0,50 m.

Săpătura arheologică s-a desfășurat în perimetrul clădirii teatrului aflat la intersecția dintre străzile Odobescu și Moș Ion Roată, la poalele terasei, pe calea de acces dintre clădirile importante de pe terasa superioară (reședințe de instituții și case de patricieni) și cele de pe marginea Căminului (cartierul meșteșugăresc).

Cu toate că zona de deasupra teatrului a cuprins clădiri importante cum este ce numită Groapa Leilor, informațiile bibliografice sunt sumare. Ele au fost adunate și publicate într-un studiu în revista Transilvania din februarie 2006. (Petre Beșliu Munteanu, *Groapa cu lei*, în Transilvania, 2, 2006). Piese de feronerie și din piatră dezafectate în anii 30 ai sec. XX au fost donate Muzeului Brukenthal. De asemenea, fototeca muzeului cuprinde imagini din timpul demolării clădirilor.

Proiectul cercetării arheologice a fost ajustat în funcție de sumele cuprinse în contract și perioada impusă de beneficiari. Terenul de pe fațada principală a clădirii, după dezafectarea corpului "parazitar" și după finalizarea gropii de fundare a noului corp de clădire a fost cercetat prin trei secțiuni late de 2 m sau 1,50 m (S I 6 x 2 m; S II 9,5 x 2 m; S III 5 x 1,5 m). Pe fațada dinspre, acolo unde terenul fusese deja afectat de constructori a fost practică a secțiune de 3 x 2 m. Latura îngustă a clădirii, înspre strada Odobescu a fost sondată de un șanț mărginit la capetele înguste de zidul de parapet al străzii și de elevația teatrului.

Din cercetarea arheologică au rezultat informații stratigrafice, planimetrice și material arheologic.

Terenul dinspre fundația din beton a teatrului nu a fost săpat, fiind recent răscolit de săpăturile pentru subzidire, de alte șanțuri pentru utilități moderne. Din cauza stratului masiv de depunere, a intervențiilor moderne și a șuvoaielor de apă meteorică, a folosirii în perioada cercetării a unor utilaje grele, malurile șanțurilor s-au prăbușit, înregistrarea lor grafică fiind dificilă. Am efectuat lucrări de protejare a malurilor.

Stratigrafia secțiunilor de pe frontul principal, spre strada Odobescu este marcată de un strat superior de depunere a pietrișului.

În secțiunea I s-a păstrat un strat superior de arsură precedat de o depunere de lut galben. Nivelul inferior de depunere este format din pământ brun-roșcat cu materiale de

construcție și de un nivel de pietre în partea inferioară. Sub stratul amintit a fost vizibil un nivel superficial de pământ negru cu pete galbene.

În secțiunea II, în afara stratului masiv de depunere cu pământ brun - roșcat, lutos și pietre de râu în partea de jos este important nivelul pavajului din cărămizi între cele două ziduri din, precedat de un strat de pământ cu fragmente de cărămizi.

Secțiunea III a scos la iveală un strat superior format din bolovani de râu (pavaj modern) ce suprapunea un nivel cu fragmente de cărămizi și un strat format din pietriș și var (strat de construcție). Sub acest nivel este unul cu pigmenți de arsură, chiar arsură în strat compact, suprapunând un nivel superficial cu pietriș. În partea inferioară a secțiunii, spre clădirea teatrului, pigmenți de arsură sunt sporadici.

Al doilea detaliu care atrage atenția este un nivel cu zgură peste care s-a depus nisip galben. Amenajarea a fost tăiată de un șanț cu pietre și cărămizi groase de 4 cm, cu pigmenți de arsură. Nivelul cu arsură se continua spre actuala clădire.

O amenajare adâncită în solul viu, marcată de depunerea cu pigmenți de arsură a fost evidentă în SIV. Există și un nivel superior de arsură compactă.

Și în SV a existat o amenajare care a lăsat în profilul șanțului urmele unei podele din lut galben amestecat cu var, al lemnului ars.

Zidurile din SI

În SI este o structură de zidărie (fundație) mixtă, lată de 0,40 m. perpendiculară pe strada Odobescu. Talpa fundației este la -1,20 m. Cărămizile au dimensiunea de 28 x 14 x 4-5 cm.

De această fundație se leagă o structură de zidărie mixtă, liantul folosit fiind argila. Zidăria are 0,30 m l, cu talpa la -0,80 m.

Zidurile din S III

Zidurile din cărămizi au distanța între ele de 2 m. Zidurile sunt late de 0,50 m. În structura lor se observă două lăcașuri pentru fixat o bârnă în poziție orizontală (20 x 20 x 30 cm) și un locaș pentru fixat o bârnă verticală. Pe perete se văd două straturi de zugrăveală și urma în tencuială a unei probabile scări. Interiorul spațiului a fost pavat cu cărămizi. De un segment de zidărie din cele prezentate se leagă un zid neîngrijit lucrat, o posibilă etapă de reparație a clădirii.

Zidul din SV

Zid din cărămizi de 28 x 14 x 4 cm, lat de 0,40 m are o fundație superficială. Zidul este paralel cu latura clădirii actuale. Liantul folosit este lutul.

Zidăria din SIV

Segmentul de zidărie este din piatră și cărămizi (două rânduri de material de construcție).

Pavaje

Pavajul din SIII este format din cărămizi de 30 x 15 x 4 cm. Amenajarea din lemn evidențiată de groapa de excavator

La ad. de 3,20 m a apărut în malul gropii o amenajare din lemn pe o lățime de 2 m, cu scânduri late de 30 cm și groase de 6 cm.

Amenajarea din SII

La ad. de 3 m a ieșit în evidență un strat cu zgură de fier suprapus de un strat de nisip galben, tăiat la rândul său de o groapă cu plecarea dintr-o poziție stratigrafică superioară.

Zidul din groapa de excavator

Pe malul dinspre str. Moș Ion Roată, a fost dezvelit un zid din material de construcție mixt, în plan paralel cu strada, cu talpa la -1,70 m.

Stratul de construcție este la -1,10 m

Groapă de var

Pe același mal săpat de excavator pe care a rămas imprimată amenajarea din lemn a existat o groapă de var u lungimea de 7 m.

Amenajări din lemn subterane

O amenajare din lemn subterană a apărut în S V. Podeaua era amenajată din lut. Se întindea sub clădirea modernă

Materialul arheologic

Materialul arheologic este fragmentar. Fac excepție obiectele din fier

Materialul ceramic medieval

Fragmentele ceramice medievale aparțin unor capace și recipiente. Ele au fost descoperite în SI, în amestec cu cele post medievale, în cantitate mai mare în S III și sporadic în S V.

Materialul ceramic modern.

Cele mai multe vase fragmentare sau fragmente de vase smălțuite au ieșit la iveală din umplutura gropii de var afectată de săpătura mecanică.

Piese din fier

O spatulă (?) din bronz a fost descoperită în stratul de nivelare modern.

Lamă de cuțit din fier

Potcoava pentru cizmă aparține nivelului post medieval.

Săpătura arheologică a surprins următoarele etape de locuire prezentate cronologic: nivelul medieval: amenajări din lemn arse cu material ceramic medieval; nivelul de umplere al lacului Kempel; construcțiile post medievale; construcții moderne.

Pentru activitatea constructorilor sunt utile următoarele observații: terenul cercetat este format în bună măsură din straturi de măr depus pe fundul lacului și un nivel consistent de umplutură; constructorii moderni au folosit un sistem de susținere pe piloți din lemn a fundației.

Nu există posibilitatea practică a marcării în teren a ansamblului caselor. Recomandăm expunerea în holul teatrului al unui plan al clădirilor vechi din zonă și a unui grupaj de fotografii cu săpăturile arheologice. [Petre Beșliu Munteanu]

169. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Piața Mare, nr. 2 (Gimnaziul iezuit)

Cod sit: 143469.08

Autorizația de supraveghere arheologică nr. 262/2006

Colectiv: Daniela Marcu-Istrate – responsabil, Toma-Cosmin Roman (SC Damasus SRL)

Casa Parohială Romano-catolică se află în centrul istoric al Sibiului, mai precis pe latura de N a Pieței Mari lipită de Biserica Catolică și în imediata vecinătate a Turnului Sfatului. Aici au mai fost efectuate cercetări arheologice în 1998 de către Petre M. Beșliu în curtea interioară, care sunt încă nepublicate, din păcate și cele efectuate de către Anca Nițoi și Răzvan Pop în anii 2002-2003¹.

Conform documentelor medievale cunoscute și confirmate de săpăturile arheologice, au apărut vestigiile primei case de

breaslă cât și ale celei de-a doua case, ambele realizate în cea de-a doua jumătate a veacului al XV-lea. Prima casă a fost dărâmată din ordinul Magistratului Sibian la scurt timp după ridicare, probabil înainte de a fi terminată. Pe locul ei a fost edificată o altă clădire, numită a doua casă de breaslă care a aparținut croitorilor. Aceasta a fost dărâmată în deceniul al treilea al sec. al XVIII-lea când cea mai mare parte a clădirilor de pe latura de N a Pieței Mari au lăsat locul construirii unei mănăstiri iezuite. Biserica, construită între anii 1726-1733, este sfințită în 13 septembrie 1733 de către episcopul de Alba Iulia, Georg von Zorger². Lipit de biserică se ridică un alt corp de clădire construit între anii 1726-1739³ unde va funcționa Colegiul Iezuit până la desființarea ordinului. Ulterior acestui eveniment, corpul de clădire trece în administrarea Bisericii Romano-catolice devenind Casa Parohială a acesteia, funcție care o păstrează și în prezent.

În decursul supravegherii au apărut mai multe vestigii medievale și moderne. A fost surprins un zid care a aparținut primei case de breaslă a croitorilor, în S. 1, S. 3 și în secțiunea de pe latura de N a Casei Parohiale. Notat convențional zidul 1 este construit din piatră cu mortar, iar în partea lui superioară prezintă 2-4 rânduri de cărămidă cu mortar. Are lățimea de 0,55 m cu o fundație foarte adâncă de aprox. 5,02 m de la cota 0⁴. De asemenea a fost identificat un zid ca aparținând celei de a doua case de breaslă a croitorilor. Numit convențional zidul 2 acesta este construit din piatră cu mortar, iar în partea lui superioară prezintă 2 rânduri de cărămidă cu mortar. Are lățimea de 0,45 - 0,55 m iar talpa de fundare se află la ad. de 1,78 m de la cota 0.

De asemenea au apărut în toate secțiunile efectuate fundațiile actualei case a cărei talpă de fundare variază între 3,50 și 3,90 m de la cota 0. Atât fundația Casei Parohiale cât și elevația acesteia este realizată din cărămidă cu mortar. Tot legat de acesta sunt și cele două canale (unul păstrat doar fragmentar) care străpung fundația casei actuale. Primul canal descoperit a fost cel din S. 1 unde s-a mai surprins o parte a acestuia. El este construit din piatră cu mortar (pereții laterali) dar acoperit cu o boltă din cărămidă cu mortar. Cel de-al doilea apărut în S. 3 a fost distrus cu ceva timp înainte păstrându-se doar deschiderea prin fundația casei actuale spre Piața Mare. Acestea au fost utilizate probabil pentru apă.

În S. 1 și în S. 3 au apărut fragmente din pavajul de sec. XVIII care acoperea Piața Mare. În secțiunea de pe latura de N a Casei Parohiale a mai apărut un zid din cărămidă cu mortar a cărui talpă de fundare se află la ad. de 1,98 m de la cota 0. După cărămida utilizată aduce ca fiind cea mai veche construcție din cele prezentate aici. Dimensiunile cărămizii utilizate în construcția zidului sunt 28 x 14 x 4 - 4,5 cm. Acest tip de cărămidă este încadrată de către Herman Fabini în perioada 1350-1450⁵.

Note:

1. Nițoi, A., Pop, R., *Observații privind cercetările arheologice din centrul Sibiului, Casa Parohială Romano-catolică, Piața Mare nr. 2*, Corviniana 9, 2005, pp. 195-209; Munteanu C., *Despre sediul breslei croitorilor din Sibiu*, Corviniana 10, 2006, pp. 213-226.

2. Avram, A., Bucur, I., *Topografia Monumentelor din Transilvania. Municipiul Sibiu*, Köln, 1999, p. 80.

3. *Ibidem*, p. 81 sq.

4. Cota zero a întregii săpături a fost luată convențional la nivelul parchetului din încăperea unde a fost amplasat primul sondaj.

5. Fabini, H., *Sibiul gotic*, București, 1982, p. 77.

170. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Piața Unirii (Cazarma '90 și turnul Porții Cîsnădiei)

Cod sit: 143469.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 56/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil, Ioan Marian Țiplic, Aurel Dragotă, Silviu Istrate Purece, Cosmin Ioan Suci (ULB Sibiu - IPTCE)

Cercetarea arheologică preventivă a zonei numită „Piața Unirii” s-a realizat după contractul nr. 3 din 15 februarie 2006 încheiat – în urma desfășurării unei licitații publice – între Primăria Municipiului Sibiu și Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

În data de 20 martie 2006 s-a făcut predarea de amplasament către responsabilul șantierului arheologic, iar în data de 20 mai 2006 s-a încheiat cercetarea.

În funcție de Caietul de sarcini și Contractul încheiat s-a inițiat sistemul de săpătură pe două mari sectoare: Cazarma 90 și Turnul Porții Cîsnădiei.

Cazarma 90.

Cercetarea s-a efectuat manual prin decopertarea suprafeței cu hârlețul și lopata, curățarea obiectivelor cu șpaclul, măturica și pensula, fotografierea și desenarea detaliată a secțiunii și resturilor arheologice. Materialele arheologice descoperite au fost curățate prin spălare, restaurate și se află în curs de prelucrare.

Aici s-au trasat 34 de secțiuni, după cum urmează:

Secțiunea S 1. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 12/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 2. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 21,3/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 3. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 5,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-

au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 4. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 8,4/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 5. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 7,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 6. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 21,6/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 7. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 7,2/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La golirea încăperii s-a ajuns la ad. de 1,30 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 8. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 8/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 9. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 4,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii

Secțiunea S 22. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 4,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Cercetarea s-a efectuat manual prin decopertarea suprafeței cu hârlețul și lopata, curățarea obiectivelor cu șpaclul, măturica și pensula, fotografierea și desenarea detaliată a secțiunii și resturilor arheologice. Materialele arheologice descoperite au fost curățate prin spălare, restaurate și se află în curs de prelucrare.

Secțiunea S 23. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 6/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 24. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 20/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 25. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 4,3/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 26. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 3,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 27. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 7,7/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-

au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 28. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 8/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 29. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 10/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă, sistemul de încălzire al clădirii austriece (hornuri, sobe) și, pe alocuri, resturi ale sistemului bastionar.

Secțiunea S 30. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul clădirii mici din curtea fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 8,45/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m.

Secțiunea S 31. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul clădirii mici din curtea fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 7,4/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă.

Secțiunea S 32. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul clădirii mici din curtea fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran. La acest nivel s-au descoperit structurile de rezistență ale zidurilor, pavimente din mozaic sau cărămidă și bărne dezafectate.

Dimensiunile secțiunii sunt: 6/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 0,40 m.

Secțiunea S 33. Are drept scop dezvelirea structurilor de la parterul clădirii mici din curtea fostei Cazărmi 90, urmărirea ductului zidurilor de fundație și eventualele resturi ale unor încăperi aflate în subteran.

Dimensiunile secțiunii sunt: 7,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 1,20 m.

Secțiunea S 34. Are drept scop străpungerea valului aflat în extremitate de NE a Cazărmi și eliberarea trecerii pentru efectuarea legăturii pietonale cu șanțul de apărare al centurii de fortificație prebastionară.

Dimensiunile secțiunii sunt: 6,5/2 m. Ad. medie la care a ajuns cercetarea arheologică este de 1,40 m.

Turnul Porții Cîsnădiei.

Suprafața 1. Aceasta a fost trasată și cercetată pentru dezvelirea structurilor turnului Porții Cîsnădiei. Dimensiunile săpăturii sunt 14/12 m. Ad. medie la care s-a ajuns este de

1,20 m. În anumite porțiuni, și anume în locurile în care s-au făcut sondajele de fundație, s-a ajuns la 3,50 m.

Zidurile turnului au lățimea medie de 2 m pe laturile de E și S, acesta fiind ușor deviat de la axa normală a zidului fortificației spre SV. Partea exterioară este placată cu cărămidă în vremea construirii sistemului bastionar. Din partea centrală a turnului, în exterior, pornește un zid de cărămidă al sistemului bastionar care duce către rondela de artilerie construită mai la S, spre Cislădie, necercetată în acest program.

Zidul este fragmentat în partea sa superioară de lucrările efectuate pentru tramvaiul electric (șine astăzi dezafectate) și pentru îngroparea cablurilor de curent, telefonie, împământarea tramvaiului electric etc.

Am putut extrage și câteva date legate de fazele de construcție ale complexului.

Într-o primă fază s-a construit un turn patrulater cu zidurile groase de aprox. 1,40 m (zidul este compus din piatră de râu amestecată, pe alocuri, cu resturi de cărămidă spartă și mai rar de cărămizi întregi, prinse cu mortar). 60 % din acesta erau construite în afara zidului exterior al orașului. În această fază partea din spatele turnului nu era închisă cu zid la parter. Tot acum funcționează după câte se pare și o subzidire a porții mari a turnului. Poarta mică are nivelul de călcare mai ridicat decât cea mare. Nivelul de călcare al porții mari este înclinat spre fortificație.

În a doua fază se adaugă un zid lat de aprox. 1 m în spatele porții mici. Tot acum funcționează, după toate probabilitățile, și zidul intermediar, dintre poarta mare și cea mică (acesta este construit din piatră de carieră prinsă cu mortar). Fazei a doua îi alocăm și baza de coloană aflată *in situ* pe latura din stânga porții mari, la granița dintre prima treime și restul lungimii porții mari.

Într-o a treia fază se execută lucrări de subzidire a laturii de V a turnului realizată cu piatră de râu prinsă cu mortar. Este posibil ca aceste lucrări să fie necesitate de slăbirea zidului. Tot acum se realizează și o „talpă” a zidului, ieșită cu 0,50 m de acesta, necesară pentru întărirea bazei dinspre E a porții mari (aceasta este placată cu piatră de carieră atent șlefuită). Remarcăm că se vede clar locașul de prindere a acesteia în ușorul din zid (acesta este săpat într-o gresie). De asemenea se distinge pornirea arcului bolții realizate din gresie atent prelucrată pe latura de E a acesteia.

Într-o fază următoare se adaugă părți de cărămidă compactă pe latura de S și E a turnului, în partea exterioară a acestuia (aprox. 0,60-0,70 m). Acum, turnul se leagă printr-un zid compact de cărămidă, care pleacă aprox. de 1 mijlocul laturii sale de S, de rondela de artilerie dispusă mai la S, spre Cislădie. Concomitent se adaugă ziduri de cărămidă și în interiorul fortificației, pe latura de NE a turnului, legate de construirea unor anexe de locuit.

Faza a cincea este legată de demantelare efectuată cândva în sec. al XIX-lea. Operațiunea este efectuată la aprox. 0,50 m deasupra de nivelul de călcare medieval. Se adaugă piatră spartă până la nivelul rămas din partea superioară a turnului. Mai apoi se practică fundațiile pentru linia tramvaiului (în zidul turnului), se sapă șanțul pentru împământare (în zidul turnului) și se toarnă fundația stâlpilor tramvaiului, din beton cu latura de aprox. 1 m.

Poate că în același timp – dacă nu cumva puțin mai înainte – se practică un șanț, în forma literei U cu laturile oblice și fundul drept, la ad. de 1,50 m și cu l fundului de 1 m. Prin el

curgea apă, după toate probabilitățile. Acesta străpunge poarta mare aprox. prin centrul acesteia.

Mai târziu șanțul devine nefuncțional și este înlocuit cu altul din beton, dispus de această dată pe zidul dinspre V al turnului. Cu această ocazie zidul suferă o distrugere importantă. Pentru a susține greutatea betonului se practică subzidiri din cărămidă.

Într-o fază următoare se practică trei străpungeri ale turnului pentru traversarea unor cabluri de energie electrică. Una dintre acestea este prin tub de ciment, alta prin olane de lut ars, iar a treia este pozată cu cărămidă. Cel mai grav afectată de aceste străpungeri este tot latura de V a turnului.

Următoarele distrugerii ale laturii de V sunt cauzate de îngroparea unui sistem de cabluri de comunicații, unui cablu telefonic și a unui de curent. Toate aceste lucrări au fost efectuate în sec. XX.

Pentru decopertare s-au folosit și mijloace mecanice pentru îndepărtarea asfaltului și betonului care acoperea obiectivul.

Cercetarea s-a efectuat manual prin decopertarea suprafeței cu hârlețul și lopata, curățarea obiectivelor cu șpaclul, măturica și pensula, fotografierea și desenarea detaliată a secțiunii și resturilor arheologice. Materialele arheologice descoperite au fost curățate prin spălare, restaurate și se află în curs de prelucrare.

Monede descoperite în turnul porții Cislădiei. 1. Leopold I (1657-1705) 2. Francisc II Rákóczi (1704-1711) – principe al Transilvaniei 3. Francisc I (1740-1765) 4. Iosif II (1780-1790) 5. Francisc Iosif I (1848-1916)

Concluzii.

Pentru Cazarma 90.

După observațiile noastre se poate practica o străpungere a valului din zona transformatorului electric pentru a fluidiza și facilita traficul pietonal dinspre șanțul incintei a treia spre zona Cazarma 90. Jumătatea dinspre transformatorul de curent a valului actual este din epoca modernă și a fost realizată pentru a obtura accesul spre Cazarma 90, pe atunci în funcțiune. Acest lucru l-am observat prin practicarea secțiunii S 34.

Pe latura de S a Cazarmii 90 se pot goli manual pivnițele – astăzi dărâmate intenționat, în interior – pentru ca spațiile să fie reabilitate în cadrul unui proiect viitor. Astfel se va putea folosi în scopuri comerciale o incintă altfel astupată cu moloz.

Pe latura de E a Cazarmii 90 se poate degaja nivelul de călcare a unor încăperi, prin golirea manuală a molozului. Aceasta se poate face în zona scârilor de acces în cazarmă și către latura de N, acolo unde s-a păstrat și o parte din zidul fortificației *Vauban*.

Pentru Turnul porții Cislădiei.

În cazul acestui monument de arhitectură medievală putem propune două posibilități de valorificare:

- turnul porții Cislădiei se poate amenaja pentru vizitarea liberă.

- turnul porții Cislădiei se poate reconstrui, parțial sau total. Cu excepția laturii de V – parțial distrusă, dar cu fundația intactă – toate celelalte laturi au fundațiile și sub pânza de apă freatică locală, adică la o ad. de peste 3 m.

Toate lucrările de amenajare și reconstrucție se vor desfășura sub supravegherea strictă a arheologului.

Abstract:

The archaeological excavations from *Piața Unirii* were developed as preventive archaeological diggings, from March

to May 2006. 34 sections were traced in the point "Cazarma 90" and one surface in the area where the tower of the Cîsnădie Gate was situated.

The results obtained by excavating those sections can give some ideas in organizing this space, both aesthetically and functionally.

171. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Piața Gării (1 Decembrie), C.F. 51.216, nr. topo 3236/1/1/1/1/1/1/1/3

Cod sit: 143469.14

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 508/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil, Aurel Dragotă, Dumitru Popa, Silviu Istrate Purece, Alexandru Sonoc, Ioan Suciu, Ioan Marian Țiplic (ULB Sibiu – IPCTE)

Cercetarea arheologică a zonei numită „Piața Gării” se realizează în urma contractului de prestare servicii nr. 1701 din 23 octombrie 2006, încheiat între S.C. Sephora Impex S.R.L. și Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

În funcție de Caietul de sarcini și Contractul încheiat s-a inițiat sistemul de săpătură pe două sectoare, unul în vecinătatea capelei Sf. Cruce și celălalt pe zona de lângă intrarea în autogara Transmixt.

Mănăstirea ordinului dominican se presupune că era situată în capătul estic al actualei străzi 9 Mai, în fața porții Elisabeta (Gușteriței) pe locul unde se află actuala capelă a Sf. Cruce, fapt confirmat de solicitarea călugărilor (1474) de a primi un teren în incinta fortificată pentru a-și edifica un nou lăcaș în locul celui anterior, puternic afectat de invaziile otomane.

Vechea mănăstire a fost transformată în leprozerie (1475), iar dominicanii își construiesc cu începere din 1475 mănăstirea și biserica pe actuala stradă Gh. Magheru. La 1543 datorită Reformei, orașul vinde iazul care a aparținut dominicanilor. Odată cu cucerirea Transilvaniei de către austrieci pe locul fostei mănăstiri dominicane se construiește biserica Sf. Cruce la 1755. La 1282 avem prima atestare a mănăstirii dominicane Sf. Cruce dar se pare că aceasta a existat încă de dinainte de 1242. În actuala capelă Sf. Cruce se află un uriaș crucifix care a fost sculptat în 1417 de Peter Lantregen cu două personaje, Maica îndurerată și apostolul Ioan. După incendierea și demolarea vechii biserici dominicane, marele crucifix a rămas căzut în pământ și a fost acoperit de moloz până în anul 1683 când sfatul orașului a reînălțat crucea. În 1755 consilierul Martin Wankel von Seeberg a dispus construirea, în jurul crucii monolitice, a unei capele în forma care se păstrează și astăzi. Capela a fost declarată monument istoric în 1954.

Cercetarea arheologică s-a efectuat manual prin decopertarea suprafeței cu mijloace mecanice (aprox. 0,60 m sunt depuneri din ultimii 30 de ani – două straturi de călcare care au asfalt), săparea cu ajutorul hârlețului și a lopeților, curățarea obiectivelor cu șpaclu, măturica și pensula, fotografierea și desenarea detaliată a secțiunii și resturilor arheologice.

Au fost executate un număr de 6 secțiuni și o suprafață care au acoperit întregul teren aflat în discuție. O suprafață a

fost trasată în imediata vecinătate a secțiunilor S1, S2, S3, și S4 pentru a evidenția mai bine traiectul zidului. Încă de la începutul lucrărilor se bănuia că în primul sector s-ar putea găsi resturile mănăstirii Ordinului Dominicanilor. Acest lucru era posibil și datorită caracteristicilor acestui sector care nu a fost pe traiectul vreunui drum principal și nu a fost afectat în adâncime de marile intervenții de la sf. sec. al XIX-lea când a fost inaugurată calea ferată Sibiu-Vințu de Jos, iar lucrările succesive din a doua jumătate a sec. al XX-lea, în special sistematizarea din anii 80, au ridicat substanțial nivelul pieței. Acest lucru se observă ușor și din diferența de nivel între nivelul de călcare al Capelei Sf. Cruce și nivelul actual al pieței. Acest sector a rămas o zonă verde fără prea mari intervenții.

Astfel în primul sector, mai sensibil, au fost trasate S1, S2, S3, S4 și suprafața SI iar în cel de-al doilea secțiunile S5 și S6. Al doilea sector a fost traversat de un drum de acces unde infrastructura modernă a coborât mult în adâncime.

Sectorul I

Secțiunea S1. Aceasta este situată în extremitatea de E a sectorului I, înspre biserica Sf. Cruce. L este de 9,50 m, iar ad. de 2,80 m. Se observă depunerile de contemporane, în special cele din anii '80 dar și de mai multe gropi ale sistemului de gaz, telefonie fixă și rețele electrice. În partea sudică a ieșit la iveală un zid realizat din pietre masive de râu, legate cu un mortar foarte rezistent. Zidul are o l de 1 m și este susținut de un contrafort. Zidul pare că se continuă către capela Sf. Cruce. Secțiunea S2. A fost trasată paralel cu S1 și perpendicular pe traiectul gardului Autogării Transmixt. L de 8,50 m și ad. de 2,70 m. A fost afectată de intervenții moderne dar se observă continuarea traiectului zidului surprins anterior în S1.

Secțiunea S3. A fost trasată paralel cu S1 și S2, perpendicular pe traiectul gardului Autogării Transmixt. A fost afectată puternic de lucrările din anii 80. L de 8 m și ad. de 2,7 m. Se observă o rețea adâncă de cabluri și conducte ca și o mare groapă de pietriș contemporan.

Secțiunea S4. A fost trasată în continuarea suprafeței I, pentru a urmări zidul de piatră. Este paralelă cu gardul Autogării Transmixt și cu traiectul străzii 9 Mai. Zidul își continuă ductul dar se pierde în profilul sudic. L de 10 m și ad. de 2,6 m.

Suprafața I (SI). A fost săpată în continuarea S1, S2, S3, la S de acestea pentru a urmări traseul zidului care a apărut în S1. Se continuă cu S4 înspre E. Zidul este surprins 16,5 m. Gr. lui este de aprox. 0,8 m ceea ce exclude că ar fi parte a bisericii mănăstirii. Zidul prezintă contraforti înspre partea nordică, în continuarea lui S2, în suprafața I, zidul este întrerupt fără a fi tăiat element care ar indica o posibilă intrare cu un turn. Din nefericire nu au fost surprinse mai multe elemente. Înspre Piața zidul nu mai continuă fiind tăiat de lucrările la infrastructura drumului din perioadele anterioare. Este cert că acest zid face parte din complexul mănăstirii dominicane dar nu avem mai multe elemente datorită faptului că parcela cercetată este puțin depărtată de actuala capelă Sf. Cruce pentru a observa relația stratigrafică.

Sectorul II

Sectorul II a beneficiat de două suprafețe S5 și S6.

Secțiunea S5 a fost trasată și excavată în sectorul II, perpendicular pe gardul care delimitează proprietatea de cea a autogării Transmixt pe latura de NE. L de 24 m și ad. între 2 și 2,80 m. Nu au fost identificate elemente medievale, modernizările succesive au distrus nivelurile anterioare.

Secțiunea S6 a fost trasată în sectorul II, perpendicular pe gardul care delimitează proprietatea de cea a autogării

Transmixt pe latura de NE. L de 20 m și ad. între 3,4 m și 2,7 m. Nu au fost identificate elemente medievale, modernizările succesive au distrus nivelurile anterioare.

Zidul decopertat aparține cu certitudine mănăstirii dominicane. Nu s-au descoperit alte elemente care să ne arate evoluția arhitecturii sau necropolei acesteia.

Abstract:

The archaeological diggings from "Piața Gării" were developed as preventive archaeological diggings. It was identified the wall of the Dominican Monastery, which was situated in the east side of the 9 Mai street, in front of the *Elisabeth Gate*. The archaeological diggings were developed manually by uncovering the surface through mechanical means, followed by the digging with spades and cleaning the surfaces with the spatula, the brush and the paintbrush. A number of 6 sections and one surface were traced. Another surface was traced near the S1, S2, S3, S4 sections, to mark the outline of the wall.

There were no elements to indicate the evolution of the architecture and/or necropolis.

Artefacte provenind dintr-un atelier de confecționare a pieptenilor

Corneliu Beldiman (UCDC București), Alexandru Gh. Sonoc, Diana-Maria Sztancs (ULB Sibiu)

Materialele care fac obiectul prezentului raport de analiză au fost recuperate în iunie 2006 cu ocazia supravegherii de către conf. univ. dr. Dumitru Popa și asist. drd. Alexandru Gh. Sonoc (ULB Sibiu) a lucrărilor edilitare efectuate în zona Pieței «1 Decembrie 1918» (Piața Gării) din Sibiu (SB-PG). Ele se păstrează în colecțiile ULB Sibiu. Artefactele provin din suprafața excavată plasată la capătul actual al str. 9 Mai (zona fostei str. Pieptănari) dintr-un context databil *grosso modo* în sec. al XVI-lea – al XVII-lea¹; nu dispunem, deocamdată, de alte date utile relative la contextul descoperirii. Este vorba de un perimetru bogat în vestigii arheologice, în care se plasează, între altele, și cele ale mănăstirii dominicane.

Pieseile reprezintă două procese cornuale ale osului frontal (coarne), fragmentare, recoltate de la bovine adulte (*Bos taurus*) și aflate în stadii incipiente de procesare în vederea confecționării probabile a pieptenilor (obiecte de port și de toaletă)¹. Artefactele sunt identificabile prin indicativele SB-PG 1 și SB-PG 2. Starea de conservare excepțională, urmele de intervenție tehnică foarte bine marcate, valoarea lor de ilustrare a practicării unui meșteșug important în spațiul cîbinens, ca și atenția (încă) redusă de care „beneficiază” astfel de obiecte în mediul cercetării de la noi sunt argumente pentru o tratare detaliată a acestei descoperiri. În cercetarea arheologică din România, artefactele medievale din corn de cerb sau de vită au constituit mai rar (până de curând) subiectul unor analize extensive, care să ia în considerare ansamblul parametrilor tehnico-funcționali: achiziția materiei prime; «lanțul operator» al fabricării, ilustrat de piesele finite, de cele aflate în diverse stadii de procesare, eboșe, rebuturi, deșeuri; tipologia; studiul urmelor generate în timpul procesării și al utilizării².

Artefactul SB-PG 1 este un proces cornual stâng, reprezentând un deșeu de prelucrare. El are culoarea maro uniformă și un luciu artificial, rezultate probabil prin aplicarea unui tratament înainte de transformarea volumelor anatomice; este vorba de tratamentul termic și chimic de înmuiere,

probabil prin imersie/fierbere în leșie. A urmat debitajul, respectiv, detașarea de pe craniu prin tăiere transversală cu ferăstrăul, pe o direcție oblică la nivelul colului, dinspre fața anterioară, pe o grosime reprezentând cca 1/3 din diametru; suprafața de tăiere prezintă serii de striuri rectilinii specifice, generate de cursele active ale lamei ferăstrăului, striuri poziționate transversal față de axul principal al cornului. Detașarea s-a finalizat prin fracturare, recurgându-se probabil la percuție directă lansată (lovirea violentă la nivelul colului cu un instrument dur sau izbirea craniului de pământ); marginile neregulate de fractură sunt revelatorii în acest sens. La nivel mezial, cornul a fost secționat transversal cu ferăstrăul, pe întregul diametru, pe o direcție perpendiculară față de axul său lung; marginile păstrează serii de striuri rectilinii specifice. Operațiile au urmărit, probabil, recoltarea segmentului mezo-distal al cornului care, prin secționare axială, tratament termic/chimic și presare, permitea obținerea a două plăcuțe de formă trapezoidală, utilizabile în confecționarea pieptenilor. Dimensiuni (mm): L 128; diam. la nivelul colului 46/43; diam. coroanei 50/43; diam. părții meziale 36/32.

Artefactul SB-PG 2 este un proces cornual probabil drept, reprezentând o eboșă – segmentul mezial al cornului, din care se extrăgeau două plăcuțe de formă trapezoidală. El are, ca și piesa SB-PG 1, culoarea maro uniformă și un luciu artificial, rezultate probabil prin aplicarea tratamentului termic și chimic de înmuiere, probabil prin imersie/fierbere în leșie. La extremități se păstrează foarte bine urmele debitajului (secționării pe întreg diametrul) cu ajutorul ferăstrăului, pe direcții ușor oblice în raport cu axul principal al piesei; suprafețele de tăiere prezintă serii de striuri rectilinii specifice, generate de cursele active ale lamei ferăstrăului, striuri poziționate transversal față de axul principal al cornului. Operațiile din etapa debitajului au urmărit recoltarea segmentului mezial al cornului care, ca și în cazul piesei SB-PG 1, prin secționare axială, tratament termic/chimic și presare, permitea obținerea a două plăcuțe de formă trapezoidală, utilizabile în confecționarea pieptenilor. Dimensiuni (mm): L 101; diam. extremității proximale 62/57; diam. părții meziale 53/50; diam. extremității distale 49/44.

Pieseile analizate oferă indiciile existenței în zonă a unui atelier specializat în confecționarea pieptenilor; faptul este deja cunoscut, atestat, între altele, și pe planul toponimiei locale (Pieptănari). Urmele specifice ale debitajului prin tăiere cu ferăstrăul, conservate în condiții foarte bune, contribuie la îmbogățirea referențialului legat de transformarea/procesarea cornului de vită, în condițiile stadiului de evoluție tehnologică din sec. al XVI-lea – al XVII-lea. Datele etalate cu acest prilej se adaugă celor deja intrate în circuitul științific, contribuind la abordarea problematicei legate de meșteșugurile practicate în Sibiul sfârșitului de ev mediu.

Pl. 66

Note:

1. Rusu, Mărginean 2005 – cu bibliografia; Dobrescu 2006.
2. Beldiman, Sztancs 2006; Rusu, Mărginean 2005.

Bibliografie:

Beldiman, Sztancs 2006 – Beldiman C., Sztancs D.-M., *Analiza artefactelor provenind dintr-un atelier de prelucrare a cornului de cerb*, CCA 2006, p. 324-325

Dobrescu 2006 – Dobrescu Al., *Problematica și metodologia de restaurare a unui pieptene (sec. XIX) confecționat din material cornos*, Brukenthal. Acta Musei 1/1, p. 285-288

Rusu, Mărginean 2005 – Rusu A. A., Mărginean Fl., *Prelucrarea osului și cornului în Transilvania medievală (început de abordare tematică)*, Arheologia medievală 5, p. 113-158

Résumé:

Analyse des restes de fabrication des peignes en corne de bovinés provenant d'un atelier de la ville médiévale Sibiu, dép. de Sibiu, Roumanie. L'ouvrage propose une évaluation morpho-technologique menée sur un petit lot inédit de deux objets en corne de bovinés; il s'agit de restes de fabrication en provenance probable d'un atelier spécialisé en confection des peignes. Ils datent probablement du XVIème-XVIIème siècles A.D., étant découvertes par le Dr. Dumitru Popa et Alexandru Gh. Sonoc par surveillance des travaux éditaires effectuées en juin 2006 dans la Place «1 Décembre 1918» (ancienne Place de la Gare) de Sibiu (SB-PG). Les pièces sont conservées dans les collections de l'Université «Lucian Blaga», Sibiu. L'effectif compte les deux pièces déjà mentionnées: un déchet et une ébauche, pièces abandonnées après le débitage. L'analyse envisage toutes les dates concernant les artefacts: état de conservation, morphométrie, description intégrale – morphologie, l'étude technique (les étapes du débitage – décelées à l'œil nu et à binoculaire). Après le traitement probable par immersion/bouillage en solution sodique, qui a probablement rendu un poli brillant sur les objets et leur couleur brune, l'étape technique du débitage atteste l'application des procédés techniques simples comme le sciage oblique ou perpendiculaire, la percussion directe/l'entaillage; la fracturation par flexion en percussion directe lancée. Le processus technique a fait appel aux outils en fer comme la hache ou le couteau massif et la scie, ce qui a déterminé l'apparition des traces de débitage spécifiques. Dans l'étape suivante du «schéma opératoire» (absente sur les objets analysés), l'ébauche c'est fendue et les deux pièces obtenues sont pressées pour l'obtention des plaques trapézoïdales qui vont servir ensuite à la façonnage des peignes. La présente approche sur les découvertes de la Place «1 Décembre 1918» a permis de confirmer une fois de plus par la voie de l'archéologie l'existence des ateliers pour la confection des peignes dans la zone même de la ville Sibiu où ont été conservés encore il y a quelques décennies des toponymes significatifs en ce sens comme la «Rue des artisans qui confectionnent des peignes» (str. Pieptănari). Toute à la fois la démarche a mis en lumière des choix techniques dans la transformation artisanale des cornes de bovinés à la fin du Moyen Âge et a offert quelques dates aptes d'enrichir le référentiel regardant ce domaine.

172. Silvașu de Jos, oraș Hațeg, jud. Hunedoara

Punct: Dealul Țapului

Cod sit: 89601.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 9/2006

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (ULB Sibiu, MN Brukenthal), Cristian Constantin Roman, Dragoș

Diaconescu, Delia Maria Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara)

Situl arheologic se află situat în partea nordică a localității Silvașu de Jos, într-o zonă deluroasă, cu vegetație ierboasă, în apropierea unui releu, de o parte și de alta a drumului de exploatare ce leagă localitățile Silvașu de Jos și Ocolișu Mare.

Amplasarea „tumurilor” se află pe o cumpănă de ape. O parte a izvoarelor se îndreaptă spre Silvașu de Jos (spre S – bazinul hidrografic Strei), iar altele se îndreaptă spre N (bazinul hidrografic Cerna). Toată coama este plină de resturi de la prelucrarea „silexului”, în râpele de pe marginea acestuia descoperindu-se galeți din același material.

Necesitatea cercetărilor decurge din distrugerile aduse sitului prin realizarea unui drum de acces spre pășune, amenajare ce se dorește a se continua ca activitate constructivă și în următorii ani.

Situl a fost descoperit în anul toamna anului 2005, repetatele cercetări de teren evidențiind în jurul sitului puncte cu materii prime utile (roci silicioase), precum și alte puncte cu materiale inedite din punct de vedere arheologic.

Datele GPS ale movilelor sunt: M₁ – N 45°39'55.7"; E 022°55'09.9", ± 4 m; altitudine 530 m; M₂ – N 45°39'56.7"; E 022°55'09.5", ± 4 m; altitudine 530 m; M₃ – N 45°39'58.03"; E 022°55'09.5", ± 4 m; altitudine 531 m; M₄ – N 45°39'58.00"; E 022°55'10.07", ± 3 m; altitudine 530 m; M₅ – N 45°39'56.02"; E 022°55'08.08", ± 2 m; altitudine 528 m; M₆ – N 45°39'54.07"; E 022°55'09.9", ± 4 m; altitudine 529 m; M₇ – N 45°40'00.00"; E 022°55'15.7", ± 4 m; altitudine 521 m. Menționăm că toate datele au fost colectate în aceeași zi și se referă la mijlocul, partea cea mai înaltă a movilelor.

Aminteam și de existența unor șanțuri și valuri. Am luat date GPS și pentru ductul celui care înconjoară în planul cel mai apropiat complexul de ridicături, spre S. Datele care vor fi citate în continuare au fost prelevate de sus în jos, pe panta care coboară abrupt spre șoseaua Hunedoara – Hațeg. Acestea sunt următoarele: 526 m (h max. a dealului): N 45°39'58.6"; E 022°55'08.50", ± 5 m; la cca. 30 m spre V de punctul anterior: N 45°39'59.3"; E 022°55'08.6", ± 6 m; la cca. 30 m spre V de punctul anterior: N 45°40'00.1"; E 022°55'08.5", ± 4 m; la cca. 50 m spre V de punctul anterior: N 45°40'01.7"; E 022°55'08.0", ± 4 m; 513 m (h) și la cca. 30 m spre V de punctul anterior: N 45°40'02.7"; E 022°55'07.0", ± 5 m; 505 m (h).

Anul 2006 a marcat debutul cercetării movilei nr. 1 (M₁), în parte distrusă în zona nordică, din cauza drumului de exploatare menționat. Au fost cercetate sferturile A (parțial) și C (integral) al movilei, sistemul de carioaj, fiind stabilit la 2 x 2 m, axele (profilele stratigrafice), urmărind direcția N-S și E-V. Dimensiunile movilei sunt de 19,30 m (axa E-V) și 17,15 m (axa N-S).

S-a constatat că movilele sunt realizate dintr-un loess glaciatic foarte dens prin structura sa primară. Este de presupus că acestea aparțin – mai degrabă – reliefului post-glaciatic, rezultând în urma retragerii calotei glaciare, mai degrabă, decât activității umane. Complexele arheologice folosesc aceste movile, le străpung, văzându-se în profiluri și urmele unor depuneri rezultate în urma activităților antropice. Tocmai de aceea credem că purtătorii culturii Coțofeni folosesc și modelează aceste movile prin activități specifice: creșterea animalelor (stâne) și – poate – exploatarea resurselor de piatră bună de cioplit.

Complex C₁. Sub această siglă este desemnat în caroul A₁, -0,45 m la conturare, o groapă alungită, cu marginile bine conturate, cu un prag interior, cu o umplutură brun-gălbui, cărbune de lemn, ad. maximă a complexului de la conturare, fiind de 0,54 m în parte centrală.

Complex C₂. Reprezintă o groapă de mici dimensiuni, surprinsă la -0,45 m de la actualul nivel de călcare. Complexul, puțin adânc, avea o umplutură nisipoasă, cu puțin cărbune în compoziție.

Complex C₃. Reprezintă o groapă, cu un contur circular, cu un prag bine marcat, complexul adâncindu-se cu până la 0,24 m în partea centrală de la nivelul conturării. Umplutura este de culoare brun-albicioasă, densă, cu material divers: zgură, piroane fier, într-o stare precară de conservare, rare fragmente ceramice contemporane, material litic fragmentar.

Complex C₄. Desemnează o groapă, de mari dimensiuni, parțial suprapusă de C₁. Complexul se adâncea cu până la 0,75 m în partea centrală, marginile complexului având aspectul unui prag, cruțat în sterilul geologic. Fundul complexului era aproape orizontal, iar pereții ușor cuptoriți, în zonele de V și E ale acestuia. Primul nivel de umplere, consistent ca și grosime (peste 0,40 m), avea o culoare cenușiu-albicioasă, cu bogate resturi de cărbune, alături de care apar și bulgări de lut ars (slab arse, oxidant, slab prezervate), resturi litice. Al doilea nivel de umplere, brun, pigmentat, este suprapus de un altul brun-gălbui, nisipos. Până în prezent, au fost identificate 5 gropi de stâlpi, plasate în jurul gropii, la diverse distanțe de aceasta.

Complex C₅. Reprezintă un complex ușor adâncit, identificat în cuprinsul c. F₁₋₂ și G₁. Forma acestuia este rectangulară, având gropi de stâlpi, conice în secțiune, majoritatea dintre acestea (gropile G₁₋₄), situându-se pe limita complexului. O dată cu excavarea acestuia au fost surprinse resturi arse ale stâlpilor de lemn, căzuți spre interior, pe nivelul de călcare al colibei fiind identificate 10 vase, în diverse poziționări, concentrate în părțile centrală și estică. Vasele nr. 1, 4 aveau sub fund resturi ceramice sporadice. Inventarul acestui complex este completat de prezența unor plăci de gresie nisipoasă, resturi litice rezultate în urma cioplii pietrei. Materialul ceramic se încadrează în cultura Coțofeni, faza III.

Complex C₆. Desemnează o groapă, parțial cercetată, identificată în c. F₂, ad. 0,75 m de la nivelul actual de călcare (cota 0). Pe fundul acesteia, au fost descoperite fragmente ceramice, provenind de la un vas de mari dimensiuni.

Complex C₇. Reprezintă o parte a unei vetre de foc (?), cu resturi compacte de lipitură și cărbune, identificată în c. F₁, ad. 1,10 m.

Complex C₈. Reprezintă un alt complex adâncit, cu o formă poligonală, identificat în c. F₁₋₂ și G₁₋₂, la ad. de 1,20. Deține gropi de stâlpi, plasați pe limita dintre peretele complexului și sterilul arheologic, precum și un stâlp central. Ca și în cazul complexului C₅, au fost surprinse urmele arse ale stâlpilor de susținere ale acoperișului. Inventarul colibei este compus din vase ceramice, grupate în zona estică a complexului, resturi de piatră cioplită, fragmente de gresie nisipoasă. Materialul ceramic se încadrează în cultura Coțofeni, faza III.

Complex C₉. Reprezintă o groapă cu un contur neregulat, identificată în c. G₁, parțial H₁, la același nivel cu C₈. Umplutura acesteia, cu mult cărbune, conținea resturi ceramice și fragmente litice (așchii în principal). Materialul ceramic aparține culturii Coțofeni, faza III.

Complex C₁₀. Desemnează un complex adâncit, identificat în sfertul A, c. A₁₋₂, B₁₋₂, conturat de la -0,70 m față de cota 0, afectat de săparea complexului C 4. Complexul avea pe margini gropi de stâlpi, dispuse la distanțe aprox. egale.

Complex C₁₁. Reprezintă o succesiune 11 gropi de pari, urmând un contur semicircular, identificată în sfertul A, c. A₂₋₃, B₂₋₃, C₁.

Contrar așteptărilor, situl de la Silvașu de Jos-Dealul Țapului nu reprezintă o necropolă.

Observațiile de până acum ne fac să credem că suntem în fața unei așezări cu caracter pastoral (stâne de familie), poate sezoniere aparținând culturii Coțofeni, faza III. Oricum, doar cercetarea mai multor movile ne va confirma supoziția. Putem afirma că movilele au fost locuite în cel puțin două-trei orizonturi distincte, care au arhitectură vizibilă.

Este curios faptul că există mai multe șanțuri și valuri care înconjoară proximitățile zonei, continuu, vizibile la suprafața solului și astăzi. Până la executarea unei cercetări arheologice ne ferim să le încadrăm cronologic și cultural.

Ne ferim, de asemenea, să încadrăm cronologic și cultural activitatea de realizare a uneltelor din „silex” cioplit surprinsă pe toată suprafața sitului, până la realizarea unei cercetări sistematice, exhaustive dacă se poate, a sitului.

Concluzia noastră este că trebuie interzisă orice lucrare (sau continuarea oricărei lucrări) până la elucidarea conținutului acestui sit arheologic. Aceasta se va realiza în anii următori în urma unor cercetări sistematice.

Abstract:

The archaeological site is located in the northern part of Silvașu de Jos locality. The tumuli are located on a watershed. The 2006 campaign was dedicated to the digging of the first tumulus, T1. The dimensions of the tumuli are 19.30 x 17.15 m.

Contrary to the appearances, the Silvașu de Jos Dealul Țapului site is not a necropolis. The observations made until now lead us to the conclusion that the site represents a pastoral settlement, maybe a temporary one, belonging to the Coțofeni culture, phase III.

173. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]

Punct: Cetatea Fetei

Cod sit: 161277.01

Autorizatia de cercetare arheologică sistematică nr. 129/2006

Colectiv: Mihaela Iacob – responsabil, Dorel Paraschiv, George Nuțu, Marian Mocanu (ICEM Tulcea), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei, Lucian Munteanu (IA Iași), Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba (UAIC Iași), Alina Neagu (FIB), Adrian Doboș, Gabriel Popescu, Irina Achim (IAB), Nicolae Mirițoiu, Andrei Soficar, Mihaela Gătej (CCA București), Simina Stanc (UAIC Iași – Facultatea de Biologie), Valentin Piftor, Natalia Midvichi (absolventă UAIC Iași), Silvia Lazăr (absolventă UDJ Galați), Andreea Gheorghită, Cristina Prisacaru, Elena Adam, Florentina Picincu, Ramona Zaharia, Mădălina Perju, Mihaela Lehoneac, Irina Șerbănescu, Alina Costaș,

Cristian Iacob, Bogdan Voicu, Marius Nagâț, Ionuț Acrudoae, (studenți UAIC Iași), Ginu Dumbravă, Vasile Cotoran (studenți UO Constanța)

Sectorul Curtina G

Dorel Paraschiv, Costel Chiriac, Marian Mocanu, Dan Aparaschivei

Cercetările din campania 2006 s-au desfășurat în secțiunea 3 (începută în 2004) și în secțiunea 4 (începută anul acesta).

Secțiunea 3

S 3 este amplasată la 3 m E de S 1 (secțiunea de control, cercetată în anii 2001–2002) și la 3 m V de S 2 (secțiune deschisă în 2003 pentru cercetarea turnului 8). Am lăsat martori de 3 m între secțiuni deoarece, stratul de dărâmătură fiind foarte consistent, există pericolul prăbușirii acestora.

S 3 este orientată N–S, este aproape perpendiculară pe zidul de incintă și are l de 15 m, iar L, pe profilul de V, de 21 m. Secțiunea este amplasată în afara zidului de incintă (la N de acesta).

După cum am observat și în campaniile trecute, în această zonă, zidul de incintă are două faze. Ultima (în ordine cronologică) este realizată din pietre de mari dimensiuni (unele având L de 0,70–0,90 m și h de 0,40 m) și mortar albicios din nisip ce conține cochilii de scoici marine, var, pietricele și puțină cărămidă pisată. În unele zone se observă că spațiul dintre pietre a fost rostuit. Această fază, care apare la ad. max. de 0,30 m față de actualul nivel de călcare (în unele locuri chiar sub acesta – care reprezintă punctul 0 al sectorului), se păstrează pe o h max. de 1,20 m. Sub faza amintită urmează o alta, realizată din pietre de dimensiuni medii (acestea nu depășesc, în general, 0,30–0,40 m în L și 0,20 m în h), legate cu mortar de culoare roșiatică, cu foarte multă cărămidă pisată în compoziție. Ultimele două rânduri de pietre (cele de jos, situate la ad. de 2,70–3,20 m) sunt rostuite cu un mortar albicios.

La ad. de 3,10 m am surprins o mică plintă, cu l=0,09–0,10 m. Această plintă nu corespunde cu cea descoperită în secțiunea de control; cea din urmă este mai lată și se găsește la o adâncime mai mare cu 0,40–0,50 m. În zona incintei săpătura s-a efectuat până la ad. de 3,30–3,35 m, adâncime la care am surprins un strat de dărâmătură ce conține foarte mult material tegular (țigle și olane). Fazei de construcție (sau de reparație) a incintei în această zonă (în S 3) îi corespunde demantelarea uneia sau mai multor clădiri realizate din piatră și mortar. De la clădire (clădiri) am surprins doar fundațiile unor ziduri, unele dintre acestea fiind „călcate” de incintă. Fundațiile „călcate” de incintă erau dispuse aproape perpendicular pe aceasta (cu o ușoară deviație spre NV).

Zidul nr. 1, surprins parțial în campania 2005, este situat la 3 m E de profilul de V al secțiunii și are L=3,20 m și gr.=0,60–0,65 m. După o întrerupere de 1,55 m (aceasta reprezentând o intrare) zidul continuă; l-am surprins pe o L=2,60 m, după care intră în profilul de V al secțiunii. Cu siguranță, acest zid este component al edificiului surprins în campaniile trecute în secțiunea de control (S 1).

Zidul nr. 2, descoperit, de asemenea, în campania trecută, este paralel cu anteriorul, găsindu-se la 2,35 m E de acesta. Zidul nr. 2, cu gr.=0,60–0,65 m, a fost surprins pe o L=1,60 m, după care este rupt.

La cca. 2,80 m de zidul nr. 2 se găsește un altul (nr. 3), paralel cu anteriorul, dar cu o gr. mai mare (0,90 m). Zidul nr.

3, „călcat”, ca și celelalte, de incintă, a fost surprins în *extra muros* pe o L=0,90 m, după care este întrerupt (probabil că în continuarea acestuia se găsea intrarea într-o clădire (încăpere). Nu excludem posibilitatea ca zidul nr. 3 să fie legat de un altul, situat mai la N, demantelat în totalitate, din care am surprins doar negativul, în groapa M134.

Stratigrafia

În zona incintei, la ad. de 1,90 m în profilul de V și la 2,40 m în cel de E, se găsește un nivel pe care a căzut dărâmătura acestuia – piatră, material tegular, mortar.

De la ad. de 2,80 m până la 3,30–3,35 m (până la stratul de dărâmătură din tegule amintit mai sus), deci și deasupra plintei și sub aceasta, am surprins un strat din pământ negru afânat, cu foarte mult material ceramic (amfore LR 1, LR 2, Kuzmanov XV, farfurii Hayes 3 – unele ștampilate cu motive vegetale, animaliere sau creștine, veselă de bucătărie și de băut de factură locală), oase de animale (în cadrul cărora cele de pești dețin un procent mult mai mare decât la loturile studiate anterior), sticlărie, obiecte din metal (o spatulă, fibule, vârfuri de săgeți etc.) și cca. 200 de monede datate în sec. IV–V p.Chr. Între materialele descoperite în acest context trebuie remarcată o gemă de epocă romană timpurie gravată cu *Lupa Capitolina*. În ambele profile ale secțiunii, pe o l=0,20–0,30 m, am surprins șanțul de fundație al incintei. Plintei îi corespunde, pe cea mai mare parte din suprafața secțiunii, un nivel datat cu materiale ceramice și monede datate în sec. IV, nivel care „calcă” zidurile demantelate descrise mai sus.

Sub nivelul stratului de dărâmătură descris anterior a fost surprins parțial (în zona de N a secțiunii) un nivel din pământ galben tasat, puternic incendiat suprapus de o dărâmătură din chirpic și grinzi carbonizate, provenite de la niște locuințe de suprafață. Nivelul respectiv conține materiale arheologice datate în sec. I–II p.Chr – ceramică (în special amfore Zeest 64), vase din sticlă și monede (între acestea trebuie remarcat un aureus emis de Nero). La cca. 0,60 m. Sub acest nivel se găsește sterilul (surprins în groapa M134).

În afara unor contexte arheologice clare, în această secțiune au apărut și materiale ce nu se încadrează în epoca romană sau în cea romano-bizantină:

- ceramică și piese din silex de perioadă eneolitică (cultura Gumelnița);
- ceramică din prima și din cea de-a doua epocă a fierului;
- ceramică medievală timpurie (fragmente de la vase-- borcan datate în sec. XI).

M134

În urma unei ploii, la cca. 3 m E de profilul de V al secțiunii, la ad. de 3,30 m față de punctul 0 (reprezentat de altitudinea maximă la care se păstrează incinta), s-a conturat o groapă dreptunghiulară, orientată V–E, cu dimensiunile de 2 x 0,90 m, fundul acesteia găsindu-se la 4,80 m. Până la ad. de 0,80 m de la locul de unde pornește groapa (deci până la 4,10 m față de punctul 0), pe mijlocul profilelor de N și de S ale acesteia, se observă negativul fundației unui zid din piatră și mortar (amintit mai sus). În profilul de E al gropii, la ad. de 4 m, a fost surprinsă o lespede paralelipipedică din calcar, cu dimensiunile de 0,60 x 0,35 x 0,05 m, suprapusă de două mici pietre. Groapa conținea materiale arheologice amestecate – ceramică romană timpurie, hallstattiană și o piesă din silex, probabil eneolitică.

La NE de groapa amintită se găsea o șapă de mortar, cu dimensiunile de 1,60 m x 0,60 m și gr. de 0,01–0,15 m, orientată, de asemenea, V–E. Intuind existența unui mormânt

în această zonă (la E de placa de calcar), am demontat șapa de mortar și am trasat o casetă orientată V–E, cu dimensiunile de 1,90 x 2,20 m.

La ad. de 0,45 m față de punctul de la care am început săparea casetei (3,75 m față de punctul 0), în colțul de SV al acesteia, am surprins un pat din pământ galben ce conținea două vase ceramice – o oală cu două torți lucrată la roată, caracteristică culturii Sântana de Mureș – Cerneahov) și un vas-borcan cu brâu alveolar lucrat la mână, de tradiție getică. La aceeași adâncime s-a conturat și groapa mormântului, orientată V–E, cu dimensiunile de 2,05 x 0,90 m, fundul acesteia găsindu-se la -4,50 m.

Scheletul aparține unui adult și are aceeași orientare ca groapa mormântului. Oasele acestuia au fost descoperite astfel:

- metatarsienele, tarsienele, tibiile, peroneele și femurele – bine conservate și în conexiune anatomică;
- coxalul drept – în conexiune cu capul femural;
- coxalul stâng și sacrum-ul – deranjate (deplasate către partea de N a gropii, în sus);
- humerusul, radiusul și cubitusul drepte – relativ bine conservate, însă nu se găsesc în conexiune;
- restul oaselor – puternic deteriorate și deranjate;
- craniul – dispersat, relativ bine păstrându-se doar mandibula.

Defunctul fusese depus în coșciug, dovadă stând descoperirea a opt piroane din fier, câte două în fiecare colț al gropii; unele dintre piroane mai păstrau și resturi de lemn.

Cele două vase de pe patul descoperit în colțul de SV al casetei fac parte, fără îndoială, din inventarul funerar. În groapă au mai fost descoperite și alte piese ceramice fragmentare, din diverse perioade:

- amfore de epocă romană timpurie (în special Zeest 84 – 85) – sigur antrenate;
- vase lucrate la mână, de perioadă elenistică sau romană, unele din acestea din urmă putând constitui piese ale inventarului funerar;
- vase hallstattiene, în număr mare – antrenate.

În groapa mormântului au fost descoperite și mai multe oase de la pești, păsări și mamifere, unele secționate; nu excludem posibilitatea ca o parte a acestora să fi fost depuse ca ofrande.

Lângă placa de calcar amintită mai sus (la E de aceasta), la ad. de 4,03 m a fost descoperită o gemă din cornalină roșie, cu imaginea, în negativ, a unui personaj masculin tânăr, cu diademă. Gema se datează, cel mai târziu, în sec. II p.Chr.

În profilul de E al casetei se observă că nivelul cu arsură, chirpic și bărne carbonizate datat în sec. I–II a fost perforat de groapa mormântului.

Secțiunea 4

S 4 a fost trasată la 3 m E de S 2 (secțiune cercetată în anul 2003, în aceasta fiind surprinsă partea exterioară a laturii de V a turnului 8. Secțiunea are l=9 m; scopul trasării acesteia este cercetarea interiorului turnului 8.

Imediat sub actualul nivel de călcare (în zona corespunzătoare zidului de incintă) a apărut un fragment de zid ce se păstrează pe o l=1,75 m și pe o h=0,45 m. Acesta se compune din două asize – cinci pietre pe rândul inferior și două pe cel superior. Pietrele sunt legate cu un mortar albicios, ce are în compoziție var nisip și pietricele. Acestea sunt rostuite.

Fragmentul de zid, deși urmează traseul paramentului exterior al incintei, este așezat pe o dărâmtură din pietre,

cărămizi și mortar. Distanța de la partea inferioară a acestui zid până la nivelul la care se păstrează incinta (adică gr. stratului de dărâmtură) e de 0,35 m. Peste această dărâmtură fusese așezat un mic strat de mortar, cu gr.=0,01–0,02 m. Zidul în discuție are o singură față (înspre turn); spre interiorul cetății, acesta nu prezintă parament. Gr. max. (păstrată ?) e de 0,70 m. Considerăm că acest zid a fost realizat într-o perioadă când turnul 8 nu mai avea rol militar; probabil că în interiorul acestuia a fost amenajată o locuință.

La ad.=0,40 m luată din zona zidului de incintă și la cca. 0,10 m mai sus de partea inferioară a zidului cu o singură față au apărut laturile de E și de N ale turnului 8. Am surprins doar partea interioară a turnului – zidul de E, în totalitate, pe o L=3,80 m, iar cel de N, parțial, pe 5,90 m.

Paramentul interior al turnului este realizat, în partea superioară păstrată (pe o h=0,90–0,95 m), din pietre de dimensiuni medii, frumos rostuite cu un mortar ce are în compoziție foarte multă cărămidă pisată. Sub această porțiune din pietre, urmează cinci asize din cărămizi cu o gr. de 0,45–0,05 m și cu un strat de mortar de 0,05–0,06 m între asize, după care urmează, din nou, o porțiune realizată din pietre. Săpătura s-a efectuat până la ad. max. de 2 m, zidul interior al turnului fiind surprins pe o h de 1,60 m.

La ad. de 0,90 m a apărut și zidul de incintă. Acesta a fost decapat până la un nivel de la care urmează o porțiune din pietre legate cu mortar. De la acest nivel în sus urmau asize din cărămizi, fapt demonstrat de amprente ale acestora în mortar, situație întâlnită și în S 2.

La 1,85 m V de latura de E a turnului 8 am surprins un contrafort „țesut” cu zidul de incintă și decapat până la aceeași altitudine. Acesta are L=1,85 m (latura perpendiculară pe incintă) și l=1,80 m. Ca și incinta, contrafortul avusese în partea superioară niște asize din cărămizi, de la acestea păstrându-se doar amprente în mortar, după care urmează, pe o h de 0,80–0,85 m, un strat din pietre legate cu mortar, apoi, din nou, asize din cărămizi cu gr. de 0,35–0,04 m și cu un strat de mortar de 0,02–0,03 m între acestea. Ultimele asize din cărămizi nu se regăsesc și în paramentul exterior al zidului de incintă.

În interiorul turnului, în dărâmtură, am descoperit un fragment ceramic atipic de epocă romană și o buză de la un vas-borcan medieval timpuriu (sec. XI), precum și numeroase cărămizi întregi sau fragmentare, unele dintre acestea prezentând marcă de fabricant.

În ceea ce privește cărămizile întregi, acestea (în număr de cca. 60) pot fi clasificate, în funcție de formă și dimensiuni, în patru categorii:

- aprox. pătrate, cu latura de 0,30–0,35 m și gr. de 0,45–0,05 m – majoritatea;
- aprox. pătrate, cu latura de 0,26–0,27 m și gr. de 0,03–0,35 m;
- dreptunghiulare, cu L=0,34–0,35 m, l=0,26–0,28 m și gr. de 0,45–0,05 m;
- dreptunghiulare, cu L de cca. 0,30 m, l de cca. 0,15 m și gr. de 0,45–0,05 m;

Sectorul Extra muros vest III

Dorel Paraschiv, Andreea Gheorghită

În urma arăturilor ilegale din toamna anului 2005, am observat, la cca. 300 – 500 m V de curtea E, un pământ negru cu cenușă și cu foarte mult material ceramic. Probabil că este vorba de zona în care, în anul 1953, un subcolectiv al echipei

de cercetare de pe șantierul Histria, a efectuat un sondaj într-un loc denumit „cenușar” sau „groapă de gunoaie”, la cca. 100 m V de incintă.

În campania 2006 am trasat o secțiune cu dimensiunile de 20 x 2 m, orientată N-S și caroiată din 2 în 2 m (10 carouri). Secțiunea e amplasată la cca. 300 m V de curtea E.

În stratul vegetal, care are o gr. de cca. 0,30 m, au apărut numeroase fragmente ceramice romano-bizantine, monede datate în sec. IV-V p.Chr., câteva fragmente ceramice medievale timpurii (între care trebuie remarcat unul cu firnis verde-măsliniu, datat în sec. XI) și o monedă elenistică.

În primele două carouri, la ad. de 1 m, a apărut o lentilă de pământ galben tasat, cu gr. max. de 0,30 m.

Până la ad. de 1,60 m în capătul de N al secțiunii și până la 1,50 m în cel de S, pe toată suprafața acesteia, am săpat într-un strat de pământ negru afânat, cu multă cenușă, oase de animale, fragmente ceramice (unul dintre acestea specific culturii Sântana de Mureș-Cerneahov), sticlărie, o fibulă cu placa triunghiulară, o închizătoare de casetă cu decor antropomorf (probabil Venus) și mai multe monede, majoritatea din sec. IV-V p.Chr., însă există și câteva piese datate în sec. VI (cele mai târzii fiind emise de Iustinus II și Sophia). Acest strat înglobează lentila de pământ galben amintită mai sus.

Sub stratul de pământ negru cu cenușă (deci la ad. de 1,50–1,60 m față de actualul nivel de călcare) am surprins un nivel din pământ galben bine tasat, gros de 0,20–0,30 m. Între materialele descoperite pe acest nivel, pe lângă numeroase fragmente ceramice și monede, trebuie amintit un opaiț local complet datat în a doua jumătate a sec. IV sau la începutul sec. V p.Chr. În capătul de N al secțiunii (în c. 1–2), de la acest nivel pornește o groapă în formă de clopot (G 1). Dimensiunile acesteia sunt: d în partea superioară – 1,40 x 1,60 m; d în partea inferioară – 2 x 2,30 m; ad. – 2,60 m, deci fundul acesteia se găsește la 4,20 m față de actualul nivel de călcare. În groapă, pe lângă oase de animale și fragmente ceramice, am descoperit o țigla, o cărămidă cu marcă de fabricant și cinci monede (două datate în sec. IV, iar trei în sec. V p.Chr.).

Am lăsat nesăpată jumătatea de V a secțiunii și ne-am adâncit doar în cea de E (pe 20 x 1 m). În primele două carouri am săpat doar până la -2,25 m, deoarece în această zonă se găsește groapa 1. La această adâncime, după ce am trecut printr-un strat tasat de culoare roșiatică, am ajuns pe o lentilă de pământ galben.

Sub nivelul surprins pe toată suprafața secțiunii (la 1,50–1,60 cm), am săpat, în c. 3–10, până la ad. de 3,25 m, într-un strat de pământ afânat, de culoare gri-maronie. În jumătatea de S a secțiunii, la -2,50–2,70 m, se găsește un strat continuu de arsură, cu o gr. de 0,10–0,15 m.

Sub stratul de pământ gri-mariniu, apare unul aluvionar roșiatic, cu lentile galbene. În stratul de pământ aluvionar, în c. 4, la ad. de 3,30 m, am descoperit o groapă cu d de cca. 1,40 m, care nu a putut fi cercetată datorită umidității terenului. În c. 5, la -3 m, a apărut o platformă din pietre de mici dimensiuni, pe care am surprins-o pe o L=1,40 m. Săpătura în stratul aluvionar (care conținea materiale arheologice) s-a putut efectua doar până la ad. max. de 4,40 m, datorită umidității.

Materialele de sub nivelul surprins pe toată suprafața secțiunii se datează, cu unele excepții, în sec. IV–V p.Chr., indiferent de stratul din care au fost recoltate (din pământul roșiatic, din cel gri-mariniu sau din cel aluvionar).

Monedele din Sectorul Extra muros vest III, în număr de 83, sunt, în cea mai mare parte, din sec. IV–V. Excepțiile le constituie o piesă elenistică, câteva romane timpurii (între care o colonială histriană) și câteva din sec. VI p. Chr.

În ceea ce privește ceramica, în secțiunea cercetată sunt reprezentate toate categoriile funcționale.

Amforele, care reprezintă aproape jumătate din numărul pieselor ceramice, sunt prezente prin următoarele tipuri (orientale, pontice și nord-africane):

LR 1 – 74 exemplare (majoritatea torți);

LR 2 – 95 exemplare;

Berenice LR 3 – 4 exemplare;

Burdaf – 6 exemplare;

Kuzmanov XI – 1 exemplar;

Kuzmanov XV – 69 exemplare (48 de dimensiuni mari și 31 mici);

Kuzmanov XVI – 1 exemplar;

Opaiț B V – 1 exemplar;

Keay LVII – 1 exemplar;

amfore de masă – 21 exemplare;

amfore aparținând unui tip oriental neidentificat – 5 exemplare;

alte amfore neidentificate – 5 exemplare (4 pontice și unul oriental);

Trei amfore descoperite în sectorul în discuție sunt caracteristice perioadei romane timpurii (sec. II–III p.Chr.) – două se încadrează în tipul *Zeest 84* – *85* iar unul în *Zeest 94*.

Capacele de amfore sunt reprezentate prin 23 de exemplare:

o piesă, de mari dimensiuni, are corpul plat, cilindric și butonul în formă de cruce;

o piesă are corpul concav și mânerul rotund;

șapte piese sunt realizate din cărămizi;

14 piese sunt realizate din fragmente de amfore (panse).

Ceramica pentru servitul mâncării este reprezentată, aproape în exclusivitate prin piese orientale (*Late Roman C ware*):

77 buze de farfurii *Hayes 3*;

22 buze de la alte farfurii orientale;

46 fragmente de baze de farfurii orientale nedecorate;

cinci baze de farfurii orientale ce prezintă decor ștampilat (cruce cu dublu contur, motive vegetale și animaliere);

două fragmente de baze de farfurii pontice de perioadă romano-bizantină;

cinci fragmente de farfurii pontice romane timpurii (sec. II–III p. Chr.).

Ceramica pentru servitul lichidelor este reprezentată prin 67 de exemplare fragmentare (ulcioare și căni), de factură locală.

Vesela de bucătărie este prezentă prin lotul nostru prin 78 de oale locale (două dintre acestea fiind caracteristice Culturii Sântana de Mureș-Cerneahov) și trei capace.

Opaițele, de factură orientală și pontică, sunt prezente prin două exemplare aproape întregi și zece fragmentare.

La cele de mai sus trebuie adăugate un vas pentru depozitare, un *mortarium* și șapte greutatea pentru plase de pescuit.

Sectorul Extra muros nord I

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Valentin Piftor, Andreea Gheorghită, Natalia Midvichi, Tincuța Cloșcă, Cristian Iacob, Florentina Picincu, Elena Adam, Cristina Prisacaru, Mihaela Lehoneac, Bogdan Voicu, Ramona

Zaharia, Mădălina Perju, Ionuț Acrudoae, Alina Costas, Irina Șerbănescu

Obiectivele campaniei 2006 au fost continuarea săpăturii începute în 2005 în zona edificiului descoperit în acel an și extinderea acesteia către zidul de incintă. În acest scop au fost trasate încă trei secțiuni, S3, S4 (paralele cu S1) și S5 (în prelungirea către V a S4) în vecinătatea edificiului, două sondaje (a și b) și o secțiune (S6, în prelungirea către S, spre zidul de incintă, a sondajului b). S-a reușit dezvelirea laturii de S și a unei bune părți din latura de V a edificiului, constatându-se că latura de V a fost adosată mai târziu celei de S, totuși în intervale apropiate de timp. Edificiul este de mari dimensiuni, având o singură încăpere de cel puțin 50 m², latura de E nefiind dezvelită din cauza traversării ei de o gospodărie privată. Pe această suprafață mare nu au fost descoperite urme de stâlpi de susținere din lemn sau din alt material, nici urme de țigle sau olane, astfel încât presupunem, cel puțin în stadiul actual al cercetării, că acoperișul clădirii era construit dintr-un material ușor și perisabil. La nivel stratigrafic a fost identificat un nivel de călcare documentat printr-o podea de pământ galben bătorit, datat într-un interval cuprins, *grosso modo*, între începutul sec. al IV-lea și debutul sec. al V-lea, pe baza monedelor descoperite și al inventarului ceramic și al obiectelor de bronz. Cantitatea abundentă de zgură de sticlă găsită atât în interiorul, cât și în exteriorul edificiului, precum și numărul mare de monede descoperite (peste 180), ne îndreptășesc să credem în momentul de față că este vorba despre un atelier de producere a sticlei și în același timp un punct de desfacere. Monedele datează în marea lor majoritate din intervalul cronologic amintit mai sus, dar trebuie să menționăm faptul că la suprafață au fost descoperite și unele piese din sec. al VI-lea (Iustinian I, Iustin II și Sofia). În S5 și în martorul dintre S4 și S5, la o ad. de 1,60 m, au fost descoperite membrele inferioare ale unui schelet. După catarama unei centuri descoperită în regiunea bazinului defunctului, mormântul datează de la începutul sec. al V-lea, așadar către finalul funcționării edificiului.

În sondajele a și b, deși am atins o ad. de 3,50 m, nu s-au descoperit resturile vreunui zid, iar inventarul material datează din sec. IV–V p.Chr. Aceeași situație se constată deocamdată și în secțiunea S6, unde ne-am oprit pe un nivel de călcare aflat la ad. de 1,70 m față de stratul vegetal. Faptul că atât sondajele, cât și secțiunea, se află în proximitatea incintei, iar stratigrafia ne indică doar niveluri de umplutură cu material de sec. IV–V, ne determină să avansăm ipoteza că în acea zonă, în vecinătatea incintei, a fost săpat un șanț de apărare, iar pământul din sondaje și din secțiune provine din această amenajare; materialul de epocă târzie găsit la o adâncime atât de mare confirmă deocamdată această ipoteză.

Sectorul Cuptoare

George Nuțu, Lucian Munteanu, Mădălina Perju, Ramona Zaharia, Natalia Midvichi

Cercetările în punctul *Cuptoare* au fost începute în campania 2006, în urma observării unor mari cantități tegulae și pereți vitrificați la suprafața solului, materiale care anunțau existența unor instalații artizanale în zonă. Cercetarea în acest punct a fost impusă și de lucrările agricole practicate în această arie, lucrări care afectau grav vestigiile arheologice. Punctul se află pe o pantă de deal la cca. 100 m V de incinta cetății, într-un promontoriu de loess, folosit drept carieră de lut și astăzi de către locuitorii satului. În această zonă avem

documentată și necropola romano-bizantină a (L)Ibidei, câteva secțiuni fiind trasate în anii anteriori, la 200–300 m spre V de sectorul nostru.

Pentru cercetarea acestor instalații am trasat o secțiune (S I) orientată NNV-SSE (pe panta dealului), cu dimensiunile de 1 x 25 m. Secțiunea a fost caroiată din metru în metru începând de la NNV (altitudinea cea mai mare).

Din punct de vedere stratigrafic, primul nivel este constituit dintr-un strat subțire (0,10–0,20 m) de pământ negru (vegetal); urmează un pământ galben-deschis, compact (sterilul) care în zona cu pantă mai accentuată apare direct la suprafața solului. Primul cuptor (Cuptorul I) a apărut în c. 11–15 la 1,30–1,50 m adâncime (adâncimile au fost raportate, datorită diferenței mari de nivel între capetele secțiunii, la un punct 0 aflat în partea de NNV a S1). Are o formă circulară, ușor ovală. D exterior este de 2,85 m, d max. interior este de 2,16 m, cu o gr. medie a pereților de 0,17–0,25 m. Din elevația bolții s-au păstrat fragmente arse la roșu pe segmentele de N și V. *Praefurnium*-ul este orientat spre SE și are dimensiunile 50 x 60 m. De ambele părți ale acestuia, aprox. simetric, începe postamentul pentru grătar cu o l de 0,20–0,40 m. În camera de ardere pereții sunt vitrificați de la combustie iar podeaua este compactă și dură. Grătarul era sprijinit pe un pilon central, construit din pietre fasonate sumar și legate cu pământ. A fost surprinsă gaura acestuia, de formă ovală, deplasată ușor, spre segmentul de V al cuptorului. În interiorul acesteia au fost descoperite două pietre de dimensiuni mai mari și câteva mai mici. Pe segmentele de NE și V au fost descoperite două orificii de tiraj cu d de 0,10–0,15 m. În interiorul cuptorului la secționare nu au apărut materiale arheologice cu excepția unor fragmente ceramice atipice de perioadă romano-bizantină și a unui material vitric contemporan, probabil element intruziv. Lipsa materialelor arheologice care ar fi putut stabili detalii privind probleme de ordine cronologică și a materialelor fabricate ne-au determinat să trasăm o casetă (C1) și o altă secțiune S II la V și respectiv E de cuptor, în căutarea unor gropi cu rebuturi. În C1 (dimensiuni 3,30 x 3,50 m) nu au fost descoperite materiale arheologice. Ulterior, suprafața a fost extinsă cu încă o casetă de 2 x 2 m fiind descoperit un mort (M 105¹) de perioadă romano-bizantină.

M 105 a fost descoperit la ad. de 0,60 m. Orientare: V–E. Scheletul este păstrat fragmentar: humerusul stâng, patru fragmente de coaste, o parte din bazin. Femurul și tibia stângă s-au păstrat relativ bine; femurul drept este fracturat în partea inferioară iar tibia dreaptă este dizlocată. De la același schelet provine un metatarsian și câteva falange descoperite la 0,20 m distanță. Defunctul a fost înmormântat în coșciug dovadă cele trei piroane fragmentare descoperite în zona humerusului stâng (1 ex.) și a picioarelor (2 ex.). Nu au fost surprinse urmele vreunei amenajări cu rol funerar. Scheletul se afla la 1,70 m de cuptorul 1.

În S II, practic o extindere spre E a S I, la ad. de 0,80 m s-a conturat Cuptorul nr. 2, necercetat din păcate datorită fondurilor limitate. La o cercetare primară, acest cuptor are dimensiunile ceva mai mari decât Cuptorul 1 (cca. 3 m). La suprafața acestuia se observă un strat de pietre calcaroase, de dimensiuni mici și medii. Pe același nivel, la 0,30 m V de al doilea cuptor, a fost descoperit un fragment de amforă romano-bizantină.

În lipsa materialelor arheologice (vase ceramice, rebuturi, monede) este dificil să ne pronunțăm asupra încadrării cronologice a acestor cuptoare, cu atât mai mult cu cât rarele

materiale descoperite ar fi putut fi scoase din mormintele necropolei unde se află practic situat sectorul nostru.

Sectorul Extra muros nord-vest I

Alina Neagu, Silvia Lazăr, Elena Adam, Florentina Picincu

Pe un promontoriu situat la cca. 200 m NV de turnul 7 a fost trasată o secțiune cu dimensiunile de 20 x 2 m, caroiată din 2 în 2 m, orientată N-S. În această secțiune au fost descoperite nouă morminte romano-bizantine; pentru cercetarea unora dintre acestea am deschis casete în profilul de E și în cel de V.

S 1, c. 4

M 112 – Schelet de copil descoperit la ad. de 1,71 m pe craniu și 1,75 m pe femur. Orientarea: SV-NE. Scheletul este așezat pe partea dreaptă, cu mâna sub el, iar mâna stângă pe lângă corp, ceea ce explică deplasarea coloanei în raport cu capul și picioarele. Craniul este așezat pe partea stângă cu bărbia spre torace. El s-a spart datorită presiunii pământului. Starea de conservare este slabă. Defunctul a fost îngropat în sicriu. S-au descoperit 5 cuie de fier. Sicriul a fost protejat de țigle și pietre așezate semicircular în dreptul picioarelor. Scheletul se afla în zona convexității țiglelor. Nu s-au observat urmele gropii. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 1

M 117 – Fragment de craniu descoperit la ad. de 1,66 m. Fragmentul este așezat cu 0,15 m deasupra țiglelor aparținând lui M 118. Pe nivelul acestuia s-au descoperit 8 cuie de fier. Probabil a fost îngropat în sicriu. Nu s-au observat urmele gropii. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 1

M 118 – Schelet adult descoperit la ad. de 2,01 m pe mandibulă și 2 m pe rotula dreaptă. Orientarea: V-E. Scheletul este așezat în decubitus dorsal cu mâinile pe lângă corp și picioarele paralele. Craniul este deteriorat cu excepția mandibulei. Starea de conservare: relativ slabă. A fost înmormântat în sicriu din care s-au păstrat doar câteva cuie. La picioarele defunctului s-au găsit țigle. Nu s-au observat urme de groapa. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 1

M 119 – craniul deteriorat descoperit la ad. de 1,88 m, în spatele țiglelor aparținând lui M 118. Pe nivelul craniului s-au descoperit 2 cuie aparținând probabil sicriului în care acesta a fost îngropat. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 8

M 120 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,74 m pe craniu și 1,90 pe tibie. Orientarea: V-E. Defunctul așezat în decubitus dorsal cu mâinile pe lângă corp. Oasele sunt puternic deranjate. Craniul este ușor aplecat spre dreapta, fiind fracturat. Coloana vertebrală s-a păstrat parțial (doar partea superioară). Coastele se păstrează doar pe partea dreaptă. Humerusul stâng se afla în zona abdomenului. Bazinul este deranjat. Partea inferioară a scheletului este bine păstrată. O parte din vertebre și o bucată de bazin descoperite la adâncimi diferite de restul scheletului. Nu s-au observat urmele gropii, nici urme ale unui sicriu. Inventar – o cataramă de bronz (de curea) în zona bazinului.

S 1

M 121 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,60 m pe craniu și 1,80 m pe tibie. Orientarea: SV-NE. Defunctul era așezat în decubitus dorsal cu capul spre dreapta, mâna dreaptă întinsă pe lângă corp și mâna stângă pe bazin. Starea de conservare:

bună. Mortul a fost îngropat în sicriu (s-au descoperit 3 cuie). La cap se află o tegulă fragmentară. Nu s-au observat urmele gropii. Inventar – o cataramă de fier puternic oxidată descoperită în zona calcaneului stâng.

S 1

M 122 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,60 m pe craniu și 1,68 m pe rotulă. Orientarea: V-E. Scheletul este așezat în decubitus dorsal cu capul aplecat spre dreapta și mâinile pe lângă corp. Picioarele sunt aplecate spre dreapta. Defunctul a fost îngropat în sicriu (s-au găsit 5 cuie de fier). Nu s-au observat urme ale gropii. Craniul a fost probabil deformat artificial (?).

Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 5

M 124 – Fragment craniu descoperit la ad. de 1,75. Nu s-au observat urme ale gropii. Mormântul nu are inventar.

S 1

M 125 – Fragment craniu. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 6-7

M 127 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,88 m pe craniu și 2,04 m pe tibie. Orientarea: SV-NE. Scheletul este așezat în decubitus dorsal cu mâinile pe lângă corp și craniul aplecat spre dreapta. Craniul este prost păstrat și are calota deplasată. Coloana vertebrală nu este în poziție anatomică. Inventar – un pieptene de os în partea stângă a capului; o cataramă de bronz în partea stângă a femurului drept.

Sectorul Extra muros nord-vest II

Mihaela Iacob, Valentin Piftor, Natalia Midvichi

La cca. 100 m E de Sectorul *Extra muros nord-vest II*, a fost trasată o secțiune de 20-2 m, orientată N-S, caroiată din 2 în 2 m, în care au fost descoperite cinci morminte romano-bizantine. Săpătura în această secțiune nu este terminată.

S 1, c. 8-9

M 113 – Fragmente de oase descoperite aproape de suprafață. Scheletul a fost deranjat de lucrările agricole; s-au descoperit un fragment de craniu, o bucată os de la antebraț, o vertebră și o falangă. Defunctul a fost îngropat în sicriu (s-au găsit 2 cuie de fier). Nu s-au observat urme ale gropii. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 8-9

M 128 – Schelet adult descoperit la ad. de 0,53 m pe craniu și 0,70 m pe metatarsiene. Orientarea: SV-NE. Scheletul este așezat în decubitus dorsal cu mâinile pe lângă corp. Capul este distrus și îndreptat spre stânga. O parte din vertebre și coaste lipsesc. Defunctul a fost protejat de trei tegule (olane): la cap, lateral (zona toracică, partea dreaptă) și la picioare. Nu s-au observat urme ale gropii. Inventar – un pieptene de os, lângă humerusul stâng.

S 1, c. 8-9

M 129 – 2 fragmente de os: o bucată de bazin (adult) și un fragment os lat (probabil omoplat). Fragmentele descoperite la ad. de 0,48 m pe bazin și 0,37 pe osul lat. Fragmentele suprapun partea inferioară a picioarelor lui M 128. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 9

M 130 – Schelet adult descoperit la ad. de 0,39 m pe craniu și 0,52 m pe femur. Orientarea: V-E. Scheletul este așezat în decubitus dorsal cu capul aplecat spre dreapta deplasat de mandibulă, cu mâna dreaptă pe bazin și cu mâna stângă pe lângă corp. Coloana este deplasată parțial. Partea dreaptă a bazinului este distrusă. Falangele mâinii drepte lipsesc, iar

tibiile sunt parțial distruse. Sternul s-a descoperit izolat în raport cu scheletul în partea dreaptă a femurului drept (la 0,10 m deasupra nivelului). Deasupra scheletului la o ad. de 0,55 de m, la stânga femurului stâng, s-a descoperit un os izolat (dacă este os animal probabil ofrandă). Nu s-au observat urme ale gropii. Craniul a fost spart cu hârlețul. Mormântul nu are inventar.

S 1, c. 9

M 131 – Schelet adult descoperit la ad. de 0,60 m pe tibie. Orientarea: V–E. Scheletul este așezat în decubitus dorsal. Se păstrează doar tibiile și peroneele. Groapa sa a fost secționată de groapa lui M 128. Defunctul a fost îngropat în sicriu (s-au găsit 2 cuie de fier, puțin deasupra nivelului acestuia). Nu s-au observat urme ale gropii. Mormântul nu are inventar.

Sectorul Necropola medievală

Alina Neagu, George Nuțu, Elena Adam, Florentina Picincu, Ramona Zaharia, Mădălina Perju, Cristian Iacob, Bogdan Voicu

La cca. 70 m V de incinta cetății și la 30 m de sectorul Cuptoare, a fost deschisă o secțiune, pentru verificarea unor nuclee de piatră și cărămidă apărute la suprafața solului. Secțiunea a fost orientată E–V și are dimensiunile 1,5 x 20 m. În urma cercetării arheologice au fost descoperite 9 morminte medievale (sec. XVII – XVIII).

S1, carou 1

M 106 – Schelet adult, surprins la ad. de 0,50 m pe craniu și 0,60 pe femur; Orientat V–E; descoperit în decubit dorsal, mâna stângă pe bazin, dreapta nu s-a păstrat. Vertebrele coloanei în conexiune anatomică; bazinul slab păstrat. Femurul și tibia stângă nu au fost descoperite. Craniul este fracturat și aplecat spre dreapta. Inventar – o monedă otomană în zona toracelui

S1, c. 1-2

M 107 – Schelet adult surprins la ad. de 0,73 m pe craniu și 0,85 m pe femur. Orientat V–E. Descoperit în decubit dorsal, mâinile pe piept. Lipsesc o parte din vertebre, tarsienele și metatarsienele. Craniul este puțin aplecat spre stânga. Inventar – o paftă din bronz compusă din două plăcuțe circulare cu ornamentație prin traforare, așezat pe torace, mai jos de stern; cele două plăcuțe sunt legate printr-o verigă circulară, - în partea stângă a scheletului, sub o coastă deranjată din poziția anatomică, au fost descoperite două monede otomane perforate, - un inel din bronz aurit cu chaton din pastă de sticlă poziționat pe o falangă aflată tot sub coasta deranjată din poziția anatomică.

S1, c. 1-2

M 108 – Schelet adult, descoperit la ad. de 0,86 m pe craniu și 0,94 m pe picioare. Orientat V–E. Descoperit în decubit dorsal, mâinile împreunate pe piept, craniul aplecat puțin spre dreapta. Craniul prezintă în partea stângă o lovitură dată cu un obiect ascuțit. Inventar – un inel de bronz descoperit pe o falangă desprinsă din poziție anatomică, un obiect de fier lipit de femurul stâng, un obiect de bronz descoperit la extremitatea tibiei stângi, o monedă otomană descoperită în apropierea bazinului în partea dreaptă, un obiect sferic de plumb în zona humerusului drept.

S1, c. 4

M 109 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,05 m pe craniu și 1,21 m pe femure. Orientat V–E. Descoperit în decubit dorsal, cu mâna dreaptă pe bazin iar antebrațul stâng deplasat pe omoplatul stâng. Inventar – un obiect de bronz (vestimentație)

descoperit pe a treia vertebră de la gât, două monede otomane perforate rotund, un fragment dintr-un obiect de bronz.

S1, c. 2-3

M 110 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,11 m pe craniu și 1,14 m pe femur. Orientat V–E. Descoperit în decubit dorsal, cu capul orientat spre stânga, deteriorat puternic în zona maxilarului; primele vertebre lipsesc. Mâinile așezate pe piept. În partea stângă a maxilarului are o piatră de dimensiuni mici. O altă piatră de dimensiuni mai mari a fost descoperită în zona claviculei drepte și o alta în partea superioară a femurului drept. Tarsienele și metatarsienele de la piciorul stâng sunt deplasate spre dreapta. Inventar – în zona cranului, o salbă din 20 de monede (două poloneze, două habsburgice și 16 otomane) și 17 mărgelă din pastă de sticlă; - un obiect de podoabă din bronz (lănțisor?) în dreapta craniului; - doi cercei de o parte și de alta a craniului; - un obiect de bronz (încuetoare vestimentară) descoperită sub bărbie.

S1, c. 2

M 111 – Schelet adult descoperit la ad. de 0,60 m pe craniu și 0,73 m pe tibii. Orientat V–E. Descoperit în decubit dorsal, cu mâinile pe piept. Inventar – o monedă otomană perforată descoperită în partea stângă a scheletului, în zona coastelor.

S1, c. 5-6

M 115 – Schelet adult descoperit la ad. de 0,78 m pe craniu și 0,89 pe tibii. Orientat V–E. Defunctul a fost descoperit în decubit dorsal, cu mâinile pe piept, craniul aplecat ușor spre dreapta. Inventar – 2 monede otomane pe stern; - un obiect de plumb descoperit în zona coastelor.

S1, c. 3

M 116 – Schelet de copil descoperit la ad. de 0,90 m pe craniu și 0,80 m pe femure. Orientat SV–NE. Defunctul a fost descoperit în decubit dorsal cu mâna dreaptă pe bazin iar mâna stângă întinsă pe lângă corp; bazinul și femurul drept sunt ușor deplasate spre stânga. Inventar – o brățară din bronz descoperită pe brațul drept; - o brățară din bronz descoperită pe brațul stâng; - un cercei în bandă circulară descoperit în partea stângă a craniului.

S1, c. 3-4

M 123 – Schelet adult descoperit la ad. de 1,75 m pe craniu și 1,50 m pe tibii. Orientat SV–NV. Defunctul a fost descoperit în decubit dorsal, cu scheletul puternic deranjat de numeroase galerii de animale. Craniul este ușor deplasat spre dreapta. Mormântul nu are inventar.

Sectorul Fântâna Seacă

Lucian Munteanu, George Nuțu

Cercetările în acest punct au fost inițiate în campania din 2006 având drept scop stabilirea densității de locuire în zona din teritoriul imediat al (L)lbidei și investigarea unei zone în care, prin periegeze efectuate în anii anteriori au fost documentate urme ale unor cuptoare de ars material tegular. Punctul este situat pe un deal aflat la cca. 2,5 km N de cetate, spre localitatea Slava Cercheză. Numeroasele nuclee formate din piatră fasonată și material tegular ne-au determinat să trasăm trei sondaje, două în punctul cel mai înalt al dealului și unul în zona de N a acestuia.

Primul sondaj (S I) cu dimensiunile 1 x 1,5 m a fost orientat NV–SE. Nu au fost descoperite materiale arheologice cu excepția unei fusaiole și a unei pietre de măcinat cereale, descoperită în profilul de SV.

Stratigrafia. Primul nivel (0–20 cm) îl constituie vegetalul, urmat de un pământ negru-deschis cu mult pietriș (0,20–0,60

m). Începând de la 0,70 m apare un nivel de piatră mică tasată care anunță scala de piatră.

S II a fost trasat perpendicular pe S I. Nu au fost descoperite materiale arheologice. Din punct de vedere stratigrafic este aceeași situație ca în S I.

S III a fost trasat în partea de N a dealului, orientat V-E și are dimensiunile de 1 x 20 m. Din punct de vedere stratigrafic primul nivel este constituit din vegetal (gr. max. 0,20-0,25 m) urmat de pământul galben (steril). În vegetal au fost descoperite 2 monede de sec. IV p.Chr. La mică distanță spre N de S III, în afara rezervației arheologice, se pot observa la suprafața solului mai multe zone cu piatră fasonată și tegulae, scoase la suprafață în urma lucrărilor agricole. Din aceste puncte au fost recuperate 10 monede (datate în sec. IV-V p.Chr.).

În urma campaniei din vara acesta putem presupune că locuirea în punctul *Fântâna Seacă* a fost practic „rasă” în urma lucrărilor agricole efectuate în anii trecuți.

Periegheze:

La Căugăgia – Cimitirul turcesc a fost descoperită baza unei stele din calcar.

În partea de SV a localității Slava Cercheză (în zona cartierului de vile) au fost descoperite mai multe amfore fragmentare de epocă romană timpurie (sec. II-III p.Chr.).

Pe Dealul Ienicerilor (la cca. 1 km SV de Două Cantoane) au fost descoperite mai multe piese paleolitice.

Pl. 66

Anexa 13

Note:

1. Numerotarea din 2006 o continuă pe cea din campaniile anilor trecuți.

174. Slobozia, com. Slobozia, jud. Giurgiu

Punct: Drumul lui Rainea

Cod sit: 100558.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 90/2006

Colectiv: Bogdan Tănăsescu; Florin Grofu, Andrei Mocanu (MJTA Giurgiu)

În primăvara anului 2001 o echipă de arheologi, alcătuită din dr. Sven Conrad (DAI – RGK), Dimitar Stancev (Muzeul de Istorie Ruse), Nicușor Sultana (Facultatea de Istorie București) și Bogdan Tănăsescu (Muzeul Județean “Teohari Antonescu” Giurgiu) au întreprins o periegheză de-a lungul primei terase a Dunării între Giurgiu și Zimnicea. Cu acest prilej a fost descoperit și punctul arheologic de la Slobozia “Drumul lui Rainea”.

La 200 m de intrarea dinspre Giurgiu în satul Slobozia există un drum de pietriș (Drumul lui Rainea) care, venind dinspre șosea, taie prima terasă a Dunării într-un punct mai înalt (23 m) la 50 m E de digul din dreptul Fermei Piscicole. La 7-8 m de buza terasei, pe partea stângă a drumului, a fost observată o groapă săpată de la ad. de -0,3 m, cu o deschidere la gură de 1,7 m, care se adâncea până la -1,1 m. În profilul gropii se puteau vedea câteva aglomerări de scoici și de melci, un vas-borcan spart pe loc, o ceașcă, precum și alte fragmente ceramice. După recuperarea materialului ceramic s-

a constatat că acesta este de atribuit epocii Bronzului timpuriu, respectiv descoperirilor de tip Cernavoda. De la suprafața terasei, pe o porțiune de 25 x 40 m, au fost recoltate puține fragmente ceramice atribuite neoliticului și perioadei Latène, precum și o roțiță de car și două nuclee de silex.

În primăvara anului 2006 lucrările de introducere a unui cablu de fibră optică de către firma GTS Telecom au dus la începerea cercetărilor arheologice preventive în această zonă.

Au fost săpate cinci suprafețe totalizând 110 m² astfel: S.A (10 x 3 m), S.B (4 x 4 m), S.C (5/6 x 4 m), S.D (4 x ¾ m), S.E (4 x 6 m). Cantitatea de pământ excavată a fost de aprox. 120 m³.

Secțiunea A (10 x 3 m) a fost deschisă la cca.14 m de marginea de S a terasei, perpendiculară pe axul drumului, orientată aprox. SV-NE. Scopul ei a fost acela de a obține un profil stratigrafic spre interiorul terasei. În profilele realizate în această secțiune se poate observa un nivel vegetal gros de cca.0,20 x 0,40 m, un strat de cultură gros de cca.0,30 m înspre marginea drumului care se subțiază până la 0,10 m la 4 m spre E, ca apoi să dispară complet. Nota sa distinctivă este dată de scoicile sfărâmate ce pot fi observate peste tot. După materialul ceramic recoltat stratul de cultură poate fi atribuit începutului epocii bronzului, culturii Cernavoda. Numai în zona de margine, spre V, au fost descoperite și fragmente ceramice din epoca Latène. În mai multe zone ale profilului de N au fost observate lentile de pământ galben, fără material arheologic. În capătul de V al secțiunii au fost descoperite CPL 3 (groapa observată în timpul perieghezei din 2001) și CPL2.

Secțiunea B (4 x 4 m) a fost deschisă la S de S.A. Stratigrafia ei a fost aceeași ca și în S.A. CPL 2, observat în S.A, nu a mai continuat și în această suprafață, el oprindu-se undeva în profilul dintre cele două secțiuni. În caroul 2 S a fost descoperită o rășniță de piatră, lipită de profilul de E, iar un alt fragment a fost descoperit în caroul 2 N. În jumătatea de S a acestei secțiuni au fost descoperite două complexe, CPL 5, spre interior, și CPL 6, spre margine. La gura CPL 5, în profilul de S, a fost descoperit un mojar de piatră, ce are zone active pe ambele fețe. Materialul ceramic a fost mai numeros în special în jumătatea de N a suprafeței, spre S.A.

Secțiunea C (4 x 6 m) a fost deschisă la N de S.A, cu scopul de surprinde ce-a de-a doua parte a CPL3. În jumătatea ei sudică stratigrafia este aceeași ca și în S.A. În jumătatea nordică, de-a lungul profilului, a fost surprinsă o fâșie de pământ negru, ce pleca din profilul de N și intra în profilul de E al secțiunii, pornind chiar de sub nivelul vegetal. Coroborate și cu informațiile localnicilor privind “Căsele lui Rainea”, această groapă a fost considerată ca aparținând unei construcții din perioada interbelică.

Secțiunea D (4 x ¾ m) a fost deschisă pe latura sudică a terasei, deasupra unei gropi ce fusese observată la ad. de -0,40 m. Ea se adâncea până la cca. -1,10 m, având la bază o lățime de cca.1 m. În cursul săpăturii s-a putut observa că ea penetra stratul din epoca bronzului, aparținând de fapt unui mormânt de incinerare (M.2) cu resturile depuse pe fundul gropii, având ca Inventar fibule de bronz și de fier, mărgelile de bronz și de lut și un vârf de săgeată din bronz. El suprapunea un mormânt de înhumare (M.1), orientat E-V, resturile cinerare situându-se aprox. deasupra antebrațului stâng al înhumatului. În partea dreaptă a craniului a fost descoperit un cercel de argint, cel de-al doilea cercel fiind descoperit în zona bazinului, ajuns acolo datorită unui gang de animal. La E de craniu se aflau depuse două vase lucrate la roată și alte două vase

lucrate la mână. Pe baza inventarelor, ambele morminte au fost atribuite perioadei de început a epocii Latène (sec.V-IV a.Chr.). În colțul de N al secțiunii a fost observată o aglomerare de fragmente ceramice de mari dimensiuni, oase mari de animale, nuclee de silex și percutoare, toate aparținând stratului din epoca bronzului.

Secțiunea E (4 x 6 m) a fost deschisă la S de S.B. Stratigrafia a fost aceeași ca și în celelalte secțiuni, materialul ceramic fiind însă mult mai puțin. La cca. 2 m de profilul de N a fost observată o aglomerare de fragmente ceramice, nuclee de silex și percutoare, toate aparținând stratului din epoca bronzului.

În CPL 2, 4, 5 și 6 au fost descoperite doar fragmente ceramice de mici dimensiuni, puține scoici și oase mici de animale, ele având o adâncime între 0,2 – 0,5 m. O mențiune aparte este de făcut pentru CPL 3. Acesta a fost observat la ad. de -0,40/0,45 m, în marginea de NV al S.A, spre râpa drumului. Forma sa era ușor ovală, mai regulată pe partea interioară a secțiunii, neregulată înspre râpă, având dimensiunile de cca. 1,10 x 0,60 m. În S.C la ad. de -0,40 m a fost surprinsă o dungă de pământ negru pe o lungime de cca. 1 m în marginea rupturii, aceasta fiind identificată ca CPL3, astfel diametrul total al gropii ajungând la cca. 2,2 m. Au fost descoperite numeroase vase, unele sparte pe loc, a căror reîntregire a fost parțial posibilă. Materialul ceramic numeros, cca. 412 fragmente ceramice, cantitatea mare de oase de animale (3 kg), cochilii de scoici și melci (26 kg), toate acestea recoltate din ceea ce ar putea fi maximum jumătate din dimensiunile inițiale ale acestui complex, fac din CPL3 elementul central al descoperirilor de la Slobozia "Drumul lui Rainea", precum și un reper în stabilirea repertoriului ceramic (categorii de pastă, forme de vase, tipuri de decor) al culturii Cernavoda.

Pl. 67

175. Snagov, com. Snagov, jud. Ilfov

Punct: Coada Chiot

Cod sit: 105179.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 283/2006, 477/2006

Colectiv: Vasilica Sandu-Cuculea – responsabil (MMB)

În perioada 19 iulie–27 octombrie 2006 au fost efectuate cercetări arheologice preventive în situl Snagov „Coada Chiot” pentru descărcarea de sarcină arheologică a terenului pe care urmează să se realizeze proiectul de investiții „Sat de vacanță Indigo Club–Snagov”.

Situl Snagov „Coada Chiot” se află în câmpia Snagovului, pe suprafața unui bot de terasă, orientat E-V, format pe malul drept al unei văi afluate lacului Snagov numită de localnici *Coada Chiot*, de un meandru al acesteia cu o vâlcea de eroziune, situată la N.

A fost descoperit în octombrie 1999¹ prin cercetări arheologice de suprafață efectuate pentru întocmirea hărții arheologice necesare avizării PUG-ului comunei Snagov, cu care ocazie a fost identificată pe panta nordică o așezare geto-dacică și pe cea sudică una din sec. VI p.Chr. Cu prilejul unei noi cercetări de suprafață făcută în noiembrie 2005², s-a constatat că resturile arheologice geto-dacice și din sec. VI

p.Chr ocupau în teren o suprafață comună, care se întindea atât pe cele două pante cât și pe culmea botului de terasă. Pe panta nordică am găsit și câteva fragmente ceramice din epoca bronzului.

Obiectivele propuse au fost: dezvelirea în suprafață a tuturor complexelor antice de locuire, cercetarea lor exhaustivă, consemnarea datelor tehnice, recoltarea materialului arheologic mobil și sondarea periferiei perimetrului antic construit.

Pentru realizarea obiectivelor, pe toate suprafețele cu pigmentație specifică a solului și concentrări de materiale arheologice au fost trasate și săpate 15 secțiuni paralele notate S.I – S.XV, orientate N-S, cu lățimi de 2,75 m (S.II); 5,00 m (S.I), între 2,90 și 3,50 m (S.III - S.XV) și precum și cinci casete. Între secțiuni s-au lăsat martori a căror lățime a variat între 0,90 și 1,70 m, din care, pentru cercetarea în suprafață a tuturor complexelor închise au fost eliminate ulterior numeroase segmente. Până la -0,25-0,30 m săpătura a fost realizată prin răzuire mecanică, apoi continuată manual, în unele cazuri până la -0,45 m, după care s-a trecut la săparea manuală a complexelor închise de locuire. Aceste secțiuni au acoperit o suprafață totală de 4394,50 m², din care s-au săpat efectiv 3342,35 m².

Cercetarea periferiei sitului s-a realizat prin prelungirea la N și S a secțiunilor deja trasate și prin săparea mecanică, în partea nord-vestică a perimetrului investigat, a 12 șanțuri (S.XVI - S.XXV cu L=52 m; l=0,50 m și S.XXVI – S.XXVII cu L=51 m; l=1,5 m), toate cu ad. de 0,50 m, pe o suprafață de 1370 m² din care au fost săpați efectiv 413 m².

Stratigrafia: strat de sol cenușiu-negricios, afânat pe 0,10-0,15 m grosime de arăturile din ultimii ani; strat de pământ foarte tasat, cenușiu-negricios, gros de 0,10-0,15 m; strat negricios afânat, de 0,05-0,10 m grosime datat în sec. VI p.Chr; strat castaniu-negricios cu gr. de 0,05-0,10 m din sec. III p.Chr. Toate nivelele stratigrafice au avut gr._{max} pe coama botului de terasă, lată de cca. 20 m, unde au fost descoperite cele mai multe complexe de locuire. Pe pantele terasei și spre periferia sitului, nivelele din sec. III și VI p.Chr au fost foarte subțiri sau chiar au lipsit, deoarece au fost înglobate în nivelele 2, respectiv 1, cu ocazia lucrărilor agricole care s-au făcut după defrișarea pădurii.

Complexele închise de locuire s-au găsit numai în partea centrală a secțiunilor S II-XII, pe o suprafață de cca. 1635 m². Locuirea din epoca bronzului.

Din epoca bronzului nu a fost identificat nici un complex închis de locuire. Pe toată suprafața jumătății nordice a sitului, în stratul dacic, s-au găsit cca. 20 fragmente ceramice, un topor, fragmentar, din piatră șlefuită, și un cuțit curb, fragmentar din gresie iar pe cea sudică numai trei fragmente de la vase din lut ars. Pasta ceramică conține pleavă, nisip și pietricele sau cioburi pisate. Unele fragmente au fost decorate cu striuri realizate cu măturica în stilul caracteristic culturii Tei. Aceste puține resturi indică urmele unei șederi temporare ale unei comunități, în deplasarea ei spre un loc mai bun pentru constituirea unei așezări statornice.

Așezarea din sec. III p.Chr

A fost constituită din patru locuințe de suprafață, un bordei, un cuptor de ars ceramică și șapte gropi menajere.

Locuințele de suprafață au fost construite ușor adâncite în pământ, podeaua lor aflându-se în pământul castaniu, cu 0,10 până la 0,20 m mai jos decât nivelul de călcare al epocii dacice. În plan, la trei locuințe groapa era rectangulară și la

una ovală. Bordeiul (B. 5) a avut lângă peretele vestic al gropii o treaptă-laviță din pământ castaniu cruțat. Locuințele de suprafață și bordeiul nu au avut instalație de foc și nici podea amenajată artificial.

Din cuptorul de ars oale toată partea lui centrală a fost distrusă din vechime, păstrându-se numai peretele exterior cu o parte din boltă, din peretele intermediar și vatra de foc.

Gropile menajere au avut gura rotundă și corpul cilindric. Patru au fost mai adânci, celelalte trei au fost mai degrabă niște alveolări care au coborât în stratul castaniu cu numai 0,10 m.

Materialul arheologic mobil găsit la scoaterea pământului cu care erau umplute gropile complexelor închise a fost format din bucăți de nuiele carbonizate, oase de animale foarte slab conservate, fragmente de lipitură din pereții arși ai locuințelor și de la un cuptor de ars oale, fragmente ceramice, o lamă de cuțit, o fusaiole și o fibulă din bronz îndoită. Fragmentele de vase lucrate majoritatea la roată, din pastă fină sau zgrunțuroasă, arse cenușiu sau cărămiziu provin de la castroane, oale și vase de provizii produse în mediul local al dacilor liberi. S-au găsit și câteva fragmente de la căni și amfore romane. Descoperirea cea mai importantă o constituie trei unelte din fier (o secure, un târnăcop și o săpăligă), găsite în timpul scoaterii umpluturii din Gr. 12.

Cele 13 complexe de locuire din sec. III p.Chr sunt mărturia existenței unui cătun locuit de daci liberi, probabil refugiați aici în mijlocul codrilor Vlăsiei, pentru a nu fi fost în calea evenimentelor zbuciumate legate de raporturile încordate dintre Imperiul roman și populațiile migratoare.

Așezarea din sec. VI p.Chr

A fost întemeiată din 15 locuințe de suprafață, patru bordeie și 15 gropi menajere.

Locuințele de suprafață, ca și la așezarea din sec. III p.Chr au fost puțin adâncite în pământ, podeaua lor găsindu-se în partea inferioară a stratului dacic, la limita acestuia cu stratul castaniu sau în stratul castaniu. Au avut gropile aprox. rectangulare și la câteva dintre ele s-a observat lângă pereți conturul unor gropițe în care au fost fixați stâlpii de susținere ai pereților și acoperișului. Deasupra podelelor zăcea un strat de pământ amestecat cu foarte multe nuiele carbonizate a căror prezență indică materialul din care au fost construite locuințele, precum și dispariția lor în incendiu. La nici o locuință podeaua nu a fost amenajată special prin băătorire și lipire. Una dintre locuințe, fără instalație de foc a avut sub podea o groapă de provizii. Celelalte au avut pe sau sub nivelul podelei vetre de foc scobite și lipite, deasupra cărora și în jurul lor s-au găsit cărbuni, chirpic, pietre arse în foc, fragmente de vâlătuci și de vase ceramice, lupe, zgură și unelte întregi și fragmentare din fier.

Bordeiele au avut groapa rectangulară și podeaua neamenajată. Numai G B. 1 a avut gropi de stâlpi în colțuri și pe mijlocul laturilor. Două bordeie au avut gropi de provizii sub nivelul de călcare al podelelor. Trei bordeie au avut cuptor în colțul nordic sau nord-estic, scobit într-un bloc de pământ cruțat și lipit în interior. Cuptoarele au fost găsite pline cu pietre arse în foc printre care erau mai multe sau mai puține fragmente ceramice, vâlătuci fragmentari și bucăți de zgură. Pământul găsit în gropile bordeielor semăna ca aspect și compoziție cu cel de deasupra podelelor locuințelor de suprafață.

Gropile menajere a avut gura rotundă și corpul cilindric sau ușor tronconic. În pământul lor de umplutură s-au găsit mai puține resturi materiale decât în locuințe.

Printre piesele descoperite în această așezare remarcăm un lanț din bronz de proveniență romano-bizantină, două ciocane și un clește din fier, întregi, lame de cuțit, dălțițe, dormuri și alte ustensile întregi și fragmentare precum și numeroase lupe de fier care sunt mărturia existenței unei comunități sătești sedentare a cărei ocupație principală a fost practicarea meșteșugului prelucrării fierului.

Considerăm că săpătura arheologică făcută în 2006 în situl Snagov „Coadă Chiot” a scos la iveală toate complexele închise de locuire și a atins toate obiectivele științifice propuse, rezultatele din acest sit arheologic de mici dimensiuni care de-a lungul timpului nu a fost deranjat de intervenții majore, urmând a fi valorificate prin publicare în literatura de specialitate iar patrimoniul mobil inventariat și păstrat la MMB.

Note:

1. Descoperitori: Vasilica Sandu-Cuculea și Bogdan Tănăsescu.
2. Vasilica Sandu-Cuculea, „Raport de cercetare arheologică 1. Evaluarea de teren”, nov., 2005

Résumé:

Le site archéologique Snagov „Coadă Chiot” est situé dans la plaine de Snagov entre le village Ghermănești et Snagov, dép. Ilfov, sur le rive droite d'une vallée dit Coadă Chiot, affluent du lac Snagov.

Sur la surface du site ont été identifiés des rares tessons ceramiques, un fragment de couteaux courbe et une hache en pierre polie appartenant d'un habitat éphémère de l'époque du bronze.

Dans la moitié septentrionale du site ont été mis au jour un hutte, quatre habitations partiellement enfouies dans la terre, un four de potier et sept fosses ménagères appartenant d'un habitat rural du IIIe siècles ap. J. Chr. Dans la fosse ménagère n° 12 parmi des tessons céramiques ont été trouvées des outils en fer (une binette, une pioche et une hache)

Sur entière surface du site ont été découvertes 15 habitations partiellement enfouies dans la terre, quatre huttes et 15 fosses ménagères d'un habitat du VIe siècles ap. J.Chr. Les nombreuses fragments de scories, de déchets et d'outils en fer (deux marteaux, une pince, des couteaux et autres) sont des témoignages de l'existence dans établissement des artisans en fer.

176. Steierdorf, oraș Anina, jud. Caraș-Severin

Punct: Peștera Hoților (La Hoțu)

Cod sit: 50905.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 110/2006

Colectiv: Ion Bălțean, Sorin Petrescu, Dimitrie Negrei, Gheorghe Lazarovici, João Zilhão, Silviu Constantin, Oana Moldovan, Adela Cincă, Oana Bălțean, Alexandru Bărbat.

Peștera La Hoțu' sau Hoților – cod. speo. 2233/6 (GORAN 1982, 156) este situată în sistemul carstic al văii Minișului, pe versantul drept al acesteia, la o altitudine aprox. de 600 m. Reper: sectorul sistemului carstic al văii Minișului supus cercetărilor noastre se înscrie în următorul perimetru în sistem de referință STEREO 70: Y: 249360 X: 396307, Y: 249360 X: 398307, Y: 251360 X: 398307, Y: 251360 X: 396307

Valea Minișului este săpată în calcare recifale masive, barremiene, „de Plopa” și Miniș. Dat fiind gradul accentuat de fragmentare a acestui sistem carstic, susținut prin existența numeroaselor doline de prăbușire, de mari dimensiuni, suntem de părere că înțelegerea prezențelor antropice în acest sistem carstic în Pleistocenul superior și Holocen nu poate fi realizată fără o analiză pe două direcții, una verticală (subteran – Peștera cu Oase și suprafață – doline de prăbușire, etaje fosile, galerii parțial prăbușite) și una orizontală prin intercorelarea secvențelor stratigrafice neremaniate ale unor galerii-peșteri cu acces natural – Peștera cu Abri (cvasi-colmatată), Peștera din Dolină (3 galerii cu faună pleistocenă), Peștera La Hoțu (secvență stratigrafică pluristratificată Pleistocen – Holocen).

Campania 2006 s-a rezumat la continuarea cercetărilor în Peștera La Hoțu, conform planului și sistemului de carioaj realizat în 2004. În cadrul acestui sistem de carioaj, cercetarea arheologică (2004-2006) include careurile 2B, 3B, 4A-4B și 5A-5C. Menționăm că a fost adoptat acest sistem de numerotare a careurilor pentru a se putea realiza un grid unitar menit să sprijine dezvoltarea pe orizontală a săpăturii, în cursul campaniilor viitoare.

În această campanie am depășit limita Pleistocen - Holocen, marcată de un strat gros alcătuit din material clastic și blocuri de calcar de mari dimensiuni (Level 6.1 – 6.2) situație ce ne-a permis cercetarea nivelurilor inferioare, fără a atinge patul peșterii.

Sintetic, în urma a trei campanii de cercetări, am putut pune în evidență o coloană stratigrafică pluristratificată, fără ca aceasta să fie finală, ce numără până în acest moment 17 niveluri depozitionale:

- nivel modern (niv. 1.1) (sediment negru);
- nivel medieval (niv. 1.2) (sediment negru-marونی);
- nivel roman (niv. 2) (sediment brun cu multe pietre);
- nivel Coțofeni (Baden) (niv. 3.1 – 3.5) (sediment cenușiu);
- nivel neolitic (niv. 4.1);
- nivel Starčevo-Criș (niv. 4.2) (sediment gălbui-marونی);
- nivel mezolitic (niv. 5.1) (argilă roșiatică);
- nivel mezolitic (niv. 5.2) (argilă galben-roșiatică);
- nivel epipaleolitic (niv. 6.1) (argilă galbenă-roșiatică cu material clastic);
- nivel steril arheologic (niv. 6.2) (matrice galbenă-roșiatică cu material clastic grosier);
- sediment fin de proveniență eoliană, cenușiu-gălbui cu material clastic (niv. 7.1);
- sediment cenușiu-gălbui cu claste de dimensiuni medii, cărbune și material osteologic (niv. 7.2);
- sediment alb-gălbui foarte fin cu cărbune diseminat și material osteologic (niv. 7.3).

Au fost identificate mai multe structuri de combustie aparținând perioadei moderne, culturii Coțofeni, Starčevo-Criș, mezoliticului, epipaleoliticului și, credem noi, Paleoliticului superior.

Astfel, în careul 5B-C, Level 4.2, a fost cercetată în perioada 2004-2005 o structură de combustie aparținând culturii Starčevo-Criș. Datarea efectuată pe o probă de cărbune, specia *Fagus Sylvatica* L. a furnizat o vârstă de 6710±80 BP (Sac 2001).

În nivelul 5.1, sub nivelul vetrei Starčevo-Criș a fost surprinsă o structură de combustie ce se întindea în careurile 4A-4B și 3A-3B la ad. de -2,80-2,82 m. Au fost recoltate două probe de cărbune aparținând în general speciilor *Fagus Sylvatica* L., *Prunus* sp. & *Quercus* (*Quercus Oersted*) ce au furnizat două vârste absolute, aproape identice: 7590±100 BP (Sac-2104) respectiv 7610 ±60 BP (OxA-15967).

La acestea mai adăugăm prezența în careul 4A, în colțul nord-estic al acestuia, la ad. de -2,99/3,00 m (partea inferioară aniv. 6.1), a unei unități stratigrafice caracterizată printr-un sediment de culoare cenușie cu multă cenușă și cărbune diseminat aleator, alături de fragmente de oase lustruite, probabil din cauza proceselor post-depoziționale. Din acest sector au fost prelevate eșantioane de cărbune în vederea obținerii unei vârste ¹⁴C AMS. Identificarea antracologică efectuată a pus în evidență o compoziție bazată pe specia *Pinus* (*P. cembra*/*P. peuce*/*P. strobus*), analiza ¹⁴C AMS efectuată furnizând o vârstă de 13.710±60 BP (OxA-15992).

În cursul ultimei campanii de cercetări (2006), în careul 3B, la -4,20-4,28 m față de punctul „0”, a fost surprins un nivel arheologic în care au fost descoperite 3 piese de silex atipice, fragmente de oase, unele calcinate și cărbune, din care au fost prelevate două probe în vederea efectuării unor analize ¹⁴C AMS. Este vorba de existența în proximitatea careului 3B a unei structuri de combustie aparținând, credem noi, Paleoliticului superior, plasată anterior LMG. În acest sens luăm în calcul și vârsta obținută pe o crustă calcitică prelevată în 2005, ce indică pentru partea bazală (7 mm) vârsta de 23.97 (+2.52; -2.48) ka (datare *U-series*, proba #3059).

Coloana stratigrafică furnizată de cercetările din Peștera „La Hoțu” este foarte importantă pentru înțelegerea prezențelor antropice preistorice în carstul văii Minișului și constituie totodată rațiunea științifică în baza căreia vom continua cercetările arheologice multidisciplinare în acest sector. Potențialul arheologic al acestei peșteri ca și rolul major pe care-l are în contextul înțelegerii perioadei preistorice din acest sistem carstic, atrage un interes major asupra continuării cercetării în acest punct, în cadrul etapei a doua (2007-2008) de dezvoltare a programului internațional de cercetare demarat în 2004.

Abstract:

The cave called “La Hoțu” (“Peștera Hoților”) is a cave located in the same karstic system as the cave “Peștera cu Oase”, which yielded Europe's earliest modern humans, directly dated to 34,950/+990/-890 (OxA-11711/GrA-6165). “La Hoțu” was selected for testing (2004 and 2005 - 2006), under the expectation that it might provide the cultural context for the modern human remains recovered in the latter, which came from a purely paleontological context. The assumption was that the cultural affinities of that people could be revealed by the identification of contemporary habitation levels from sites nearby, even if no artifacts were to be found in direct association with the human remains themselves.

In the first season, testing revealed a Holocene sequence with a final Aeneolithic layers/transition to the Bronze Age

(Coțofeni and Baden Cultures) hearth overlying an extensive, early Neolithic (Starčevo-Criș) ash and charcoal lens, which lay directly on top of large boulders. The charcoal in this Starčevo-Criș context was entirely made up of thin branches of *Fagus sylvatica*, whence a sample submitted to the Lisbon radiocarbon lab yielded a conventional date of 6710 ± 80 BP (Sac-2001).

In 2005, an adjacent area extending towards the interior was open under the expectation that those blocks would correspond to an eboulis cone related to a lateral entrance and, thus, that the overlying stratigraphic sequence would become thicker as one moved away from that lateral entrance, and possibly include Pleistocene levels. This inference is supported by the fact that, sedimentologically, there is a marked stratigraphic discontinuity, between the base of the Neolithic deposits and the top of the red clays containing the uppermost hearth.

The uppermost lens, 280-285 cm below datum, yielded two charcoal samples: one, collected in squares 4A-4B and in association with a microlithic backed point, was entirely made up of charcoal from a single xylomorphological type, either *Fagus* or *Prunus*; the second, collected from the entire thickness of the hearth in square 4B, was also made up of a single xylomorphological type belonging to a species of *Quercus*. Conventional dates: 7590 ± 100 BP (Sac-2104) & 7610 ± 60 BP (OxA-15067).

At an elevation of 311-330 cm below datum, a thin, extensive charcoal scatter was identified in square 4A, in grey sediments some 25 cm below the base of the Mesolithic layers; however, no diagnostic artifacts were associated with it (only bones fragments with post depositional mechanical traces). The charcoal has been identified as *Pinus*, with features suggestive of the group *P. cembra*/*P. peuce*/*P. strobus*. Conventional date: 13710 ± 60 BP (OxA-15992).

In 2006, we identified another layer at almost 1 meter below the Late Upper Palaeolithic layers, at 420-428 cm below datum, in grey-yellow fine sediment, which contains a few fragments of flint pieces, bones and charcoal. Two samples of charcoal were collected and are waiting to be analyzed in 14C Lab.

In conclusion, the stratigraphical sequence provided by "La Hoțu" Cave is very important for understanding the human presence in Miniș karstic system in prehistory and this is the reason for us to continue the multidisciplinary archaeological approach in this area.

177. Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița

Punct: Grădiștea Mare

Cod sit: 94508.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 65/2006

Colectiv: Mircea Babeș – responsabil, Anca Ganciu (IAB), Gheorghe Matei, Elena Rențea (MJ Ialomița), Cristina Muja (masterandă Univ. București - Facultatea de Biologie)

Grădiștea Mare este o ridicătură de teren din Balta Borcei, cu o suprafață de cca. 15 ha și o înălțime relativă față de

terenul din jur de 0,50 - 2,00 m, situată la cca. 3 km NNV de bacul de traversare de la Stelnica¹.

Săpăturile sistematice s-au desfășurat în perioada 26.06-21.07.2006. S-a urmărit finalizarea cercetării în partea de V a necropolei, în spațiul rămas neocupat de saivane și spre N. S-a lucrat în 4 secțiuni de mărimi diferite, una rămasă din campania precedentă: S.38 14 x 3 m, S.39 6 x 3 m, S.40 7 x 3 m, S.41 52 x 3 m, (nefinalizată).

În campania 2006 a fost epuizată suprafața vestică rămasă neocupată de saivane. Pentru cercetarea necropolei înspre N, în zona rămasă necercetată din fața morii, a fost trasată S.41, orientată E-V. Investigarea acestei suprafețe a rămas nefinalizată și va face obiectul campaniei 2007. Rezultatele obținute și în acest an confirmă observațiile publicate de către N. Conovici, în raportul amplu cu privire la descoperirile din anii 1987-1996².

În această zonă terenul este foarte afectat prin planșeuri de nisip cimentat, construcția morii și alei betonate. Informațiile localnicilor arată însă că aici au fost găsite morminte. Rezultatele campaniei 2006 confirmă informațiile localnicilor, prin descoperirea mai multor resturi osteologice umane disparate (craniu, femure). Fondurile au fost asigurate de Muzeul județean Ialomița.

Vestigii medievale și moderne.

În S.41, C. 2-3, C. 5-7, C. 9-11, au fost cercetate trei bordeie medievale, dintre care două cu cuptor. Toate cele trei bordeie au apărut la adâncimi relativ apropiate, -0,30 -0,50 m. Inventar: fragmente ceramice care pot fi atribuite perioadei medievale, obiecte din fier deformate și puternic oxidate, oase de pește și de animale de talie medie (ovicaprine) și de talie mare (bovine).

Cele trei bordeie nu sunt prezentate separat deoarece inventarul lor este sărac și nu prezintă particularități.

Tot în S.41, C. 11-12, -0,30 -0,35 m, a apărut un șanț modern, dublat cu cărămizi care protejau o țevă Necropola getică.

În campania 2006 au fost înregistrate 16 morminte getice, dintre care 10 de inhumație, 5 de incinerare cu osemintele depuse în urnă și 1 de incinerare cu oasele depuse în groapă circulară.

Mormintele de inhumație.

M.349, (S.39, C. 3, -0,36 m), subadult, distrus. Orientare: aprox. N-S. Complet distrus, după poziția capului orientarea probabilă este N-S.

M.350, (S.38, C. 1, -0,35 m), adult, groapă alungită, parțial deranjat. Orientare: SSE 135 – NNV 240. Decubit dorsal, brațul drept îndoit din cot și adus pe bazin, brațul stâng întins pe lângă corp, sub bazin.

M.351, (S.38, C. 1, -0,60 -0,75 m), subadult, groapă de formă oval-alungită. Orientare: SSE 135 – NNV 240. Decubit dorsal, brațele întinse pe lângă corp. Tibiile și peroneele rupte.

Inventar: vârf de săgeată fragmentar, puternic corodat, s-a distrus la recoltare, găsit în zona picioarelor; fragment tub? din bronz, sub genunchiul drept; piatră la picioare.

M.354, (S.40, C. 2, -0,34 -0,43 m), subadult, groapă circulară. Orientare: SSV 203 – NNE 23. Chircit pe stânga. Schelet incomplet, se păstrează o parte din humerusul drept, antebrațul drept este fragmentar, tibia și peroneul stâng, craniul este fragmentar, spart de muncitori.

M.355, (S.40, C. 1-2, -0,54 -0,70 m), adult, groapa oval-alungită, parțial deranjat. Orientare: SSE 175 – NNV 350. Decubit dorsal, brațele întinse pe lângă corp.

Inventar: fusaiolă tronconică, la cotul drept; fragment de rocă de culoare roșie – sub tâmpla dreaptă; fragment ceramic la cap în partea dreaptă.

M.356, (S.41, C. 1-2, -0,40 m), adult, groapă de formă oval-alungită. Orientare: SSE 135 - NNV 315. Decubit dorsal, brațul drept îndoit din cot și adus pe bazin, brațul stâng pe lângă corp, capul ușor deformat de presiunea pământului.

M.358, (S.41, C.17-18, -0,15 -0,23 m), adult, groapă de formă alungită, parțial deranjat. Orientare: SSE 135 – NNV 325. Decubit dorsal, maxilarul căzut, capul deplasat, brațele întinse pe lângă corp, picioarele puternic depărtate.

Inventar: fusaiolă bitronconică, la cap, pe partea stângă; mărgică din bronz la coaste.

M.359, (S.41, C. 20, -0,30 m), subadult, puternic deranjat. Nu poate fi stabilită orientarea. Se păstrează calota craniană (puternic fragmentară) și câteva fragmente din scheletul postcranian: fragment de humerus, fragmente de coaste, un fragment de femur care apare la distanță de craniu, spre profilul N.

Inventar: verigă din plumb în craniu.

M.360, (S.41, C. 23, -0,15 m), adult?, distrus. Orientare: aprox. N-S. Se păstrează femurele și peroneul stâng (getic?)

M.361, (S.41, C. 21, -0,37-0,45 m), adult, groapă oval-alungită, parțial deranjat. Orientare: S-N. Decubit dorsal, brațul drept pe bazin, brațul stâng pe abdomen. Femurul stâng este deplasat spre cel drept. Craniul este spart de muncitori. Schelet bine păstrat.

Morminte de incinerare

M.346, (S.38, C. 3, -0,18 m), incinerare cu oasele depuse în urnă cu capac. Urnă culcată (?) spartă. Oase împrăștiat în jurul urnei. Cea mai mare parte a oaselor s-au găsit în urnă, spre fundul acesteia.

Urnă: amforă

Capac: picior de amforă

Inventar: vârf de săgeată găsit lângă urnă, puternic corodat, s-a distrus la recoltare; fragment brătară din bronz găsit în zona urnei.

M.347, (S.38, c. 5, -0,21 -0,31 m), incinerare cu oasele depuse în urnă, distrus. Se păstrează un fragment din fundul urnei.

Urnă – vas lucrat cu mâna, pastă foarte friabilă

M.348.1, (S.38, c. 4, -0,40 -0,65 m), incinerare cu oasele depuse în urnă cu capac, groapă de formă ovală. Oasele apar în număr redus încă din partea superioară a urnei. Majoritatea oaselor sunt grupate spre fundul urnei. Printre oase, în urnă, s-au găsit cărbuni și cenușă, fragmente din capacul urnei. Lângă urnă era așezată o cană acoperită cu o ceșcuță pusă cu gura în sus. Pe capacul urnei și în jurul vaselor din groapa funerară s-au găsit fragmente de cărbune.

M.348.2. Sub vasele aparținând M.348.1 a apărut o aglomerare de oase calcinate și o ceșcuță. Aparent M.348.1 și M.348.2 au groapă comună. Aglomerarea de oase era separată de vase printr-un strat de pământ de aprox. 0,05 m. Oasele apar la SV de vase. Rămâne ca analiza antropologică să stabilească dacă resturile osteologice umane din urnă și cele din aglomerarea depusă sub urnă aparțin aceluiași individ sau sunt doi indivizi.

Urnă: vas clopot lucrat cu mâna, cu patru apucători, pastă friabilă. Butonii aplatizați dispuși sub buză, decorați în cruce.

Capac urnă: strachină lucrată cu mâna, cu gura ușor arcuită în interior, pastă de culoare gălbui-roșatică.

Ofrandă: Cană cu două torți, fund inelar, lucrată la roată, întreagă

Capac vas ofrandă: Ceșcuță cu gura ușor arcuită spre interior, se păstrează o urmă de toartă, culoare maronie, întreg, lucrat cu mâna

Ceșcuță cu toarta supraînălțată, gura invazată, lucrată cu mâna

Inventar: mărgică tubulară, din pastă de sticlă, decorată cu incizii în val, aparține probabil aglomerării de oase.

M. 352, (S.38, C.3-4, -0,33 -0,75 m), incinerare cu oasele depuse în urnă. Lângă urnă au apărut câteva oase calcinate și 1 fragment de bronz. Oase calcinate de dimensiuni mari, apar spre jumătatea inferioară a urnei.

Urnă: vas bitronconic, cu gât înalt, gura ușor evazată, cu două torți și două apucători pe diametrul maxim. Pastă friabilă.

Inventar: fragment brătară din bronz, găsit în afara urnei

M.353, (S.40, C. 3, -0,31 -0,50 m), incinerare cu oasele depuse în groapă. În umplutura gropii pe lângă oasele umane s-au găsit un maxilar de vită și alte oase de animale, cenușă. Oasele umane par a fi fost puse în partea superioară a gropii, spre fund acestea sunt mai rare și sunt amestecate cu cele de animale.

Ofrandă de carne: Maxilar de vită și alte oase

M.357, (S.41, C.8, -0,27 m), incinerare cu oasele depuse în urnă cu capac, groapă circulară. Urnă este culcată cu gura spre S. Lângă urnă s-a găsit un fragment de gât de amforă.

Urnă: amforă întreagă

Capac: fund de amforă

Ofrandă? Fragment gât de amforă

Alte complexe nefunerare descoperite în 2006.

În această campanie a fost descoperit în S.40, c. 2, -0,50 – 1 m, un schelet de porc întreg. Scheletul a fost depus (?) într-un șanț orientat E-V, cu o lungime de aprox. 2 m și lățimea de 0,50 m. Până în prezent este singura descoperire de acest tip în situl de la Stelnică. El apare în zona a trei morminte dar nu avem nici un argument pentru a putea atribui această descoperire necropolei dar nici celorlalte epoci cercetate la Stelnică.

În afara complexelor amintite mai sus, au mai fost identificate câteva galerii de animal.

Materialul ceramic este depozitat la Muzeul Ialomița. Documentația de șantier se află la Institutul de Arheologie din București. Materialul osteologic uman rezultat din această campanie a fost adus la București pentru analiza antropologică.

În campania 2007 se are în vedere finalizarea săpăturilor în partea de N a necropolei în zona rămasă necercetată de la S de moară.

Nu se pune problema conservării *in situ* a descoperirilor arheologice, fiind vorba de un sit puternic afectat de lucrări agricole și mecanice. O parte a inventarelor mormintelor descoperite, precum și obiecte aparținând culturii Coslogeni vor fi prezentate în expoziția de bază a Muzeului Județean Ialomița, care se află în curs de amenajare.

PI. 68

Note:

1. Pentru stratigrafia generală a sitului și descoperirile anterioare vezi CCA 2001, p. 232-235; CCA 2002, p. 297-301; CCA 2003, p. 300-302; CCA 2004, p. 315-317; CCA 2005, p. 359-362.

2. N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnică-Grădiștea Mare (jud. Ialomița). Raport general pentru anii 1987-1996*, Materiale SN 1, 1999, p. 99-144

Bibliografie:

N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnică-Grădiștea Mare (jud. Ialomița). Raport general pentru anii 1987-1996*, Materiale SN 1, 1999, p. 99-144.

Rezultatele parțiale ale săpăturilor au fost prezentate la sesiunile anuale de rapoarte arheologice, în mai multe comunicări științifice și au fost publicate succesiv în CCA.

Abstract:

The point "Grădiștea Mare" is situated at the Danube River, in the area called "Balta Borcei", at North from the Fetești - Cernavodă bridge. It is a point of 15 ha and of about 0.50 – 2.00 metres height. The researches are concentrated in a Getic cemetery dating from 4th – 3rd centuries B.C. In the same time, we have discovered vestiges from other periods: Neolithic Age (Boian culture), Bronze Age (Coslogeni culture), late Mediaeval Age and modern period.

Discoveries from Mediaeval Age are represented by three dwelling houses with kiln, pole pits, few holes, and one trench covered with bricks that belongs to the mill.

In the Getic cemetery 4th – 3rd centuries B.C., this year we discovered 16 graves: 10 graves of inhumation, 5 graves with cremated bones in urns and one grave with the bones cremated and put in the grave hole. The funerary ritual and funerary inventories are similar with the other graves discovered till now. Most of the graves were disturbed by the workers and the mechanics working in the modern period.

We discovered only a few ceramic fragments from Coslogeni culture and Boian culture.

Other important discovery is a complete pig skeleton, which can not be linked to any period researched at Stelnică.

Determinări antropologice pentru resturile scheletale provenite din necropola getică de la Stelnică, Grădiștea Mare (jud. Ialomița), campania 2006

Cristina Muja

M. 349

Stare de conservare slabă.

De la nivelul scheletului cranian au fost identificate: frontalul, scvama occipitalului, parietalul stâng și o serie de fragmente din parietalul drept și stânga temporalului drept. Elementele scheletale de la nivelul viscerocraniului lipsesc. Din mandibulă au fost identificate fragmente de pe partea dreaptă a corpului.

Scheletul postcranian este slab reprezentat, fiind identificate următoarele elemente: clavicula stângă, un fragment din porțiunea distală a diafizei humerusului stâng, un fragment din partea proximală a diafizei cubitusului stâng, două fragmente de diafiză provenind de la nivelul femurelor sau tibiilor și șase fragmente costale.

Vârsta estimată: 24 ± 8 luni (*infans I*) – pe baza stadiului erupției dentare.

Sexul determinat: –

M. 350

Stare de conservare bună.

Scheletul cranian prezintă neurocraniu aproape complet (lipsește câteva porțiuni de la nivelul bazei craniului), iar viscerocraniul este slab reprezentat fiind identificate fragmente din maxilă și zigomate. Mandibula prezintă distrugeri la nivelul unghiului mandibular stâng și procesului condilar stâng. Din scheletul axial au fost identificate fragmente vertebrale cervicale, o serie de arcuri vertebrale toracale și lombare

precum și un fragment din partea supero-laterală dreaptă a sacrumului. Coastele sunt puternic fragmentate și incomplete, iar sternul lipsește.

De la nivelul scheletului membrelor superioare au fost identificate ambele clavicule, porțiunile axiale ale omoplaților, humerusurile (cu distrugeri la nivelul epifizelor), diafizele cubitusurilor și diafiza radiusului drept, cinci carpiene, patru metacarpiene și nouă falange.

Coxalele prezintă distrugeri la nivelul foselor iliace, iar oasele pubiene lipsesc. Femurele prezintă eroziuni la nivelul epifizelor, tibiile și peroneele sunt reprezentate de fragmente din diafize. Din scheletul picioarelor au fost identificate un metatarsian și trei falange.

Vârsta estimată: peste 45 ani (*maturus II/senilis*) – după stadiul de eroziune dentară.

Sexul determinat: masculin.

M. 351

Stare de conservare bună.

Craniul este bine reprezentat, cu neurocraniul aproape complet (prezintă distrugeri la nivelul bazei craniului), iar din viscerocraniu au fost identificate zigomatele și fragmente din maxilă. Mandibula este completă și nefragmentată.

De la nivelul scheletului axial au fost identificate o serie de fragmente de arcuri vertebrale și un corp vertebral provenit probabil de la o vertebră lombară. Coastele sunt puternic fragmentate, iar sternul lipsește.

Din scheletul membrelor superioare au fost identificate cele două clavicule, două fragmente de la nivelul spinelor scapulare, diafizele humerale, fragmente diafizare radiale și cubitale.

Scheletul membrelor inferioare este reprezentat prin fragmente ale oaselor iliace și ischiatică, diafize femurale, un fragment din epifiza distală a femurului drept precum și fragmente diafizare tibiale și fibulare.

Vârsta estimată: 4 ani ± 12 luni (*infans I*) – pe baza stadiului erupției dentare.

Sexul determinat: –

M. 354

Stare de conservare slabă.

Din scheletul cranian au fost identificate următoarele elemente: un fragment de occipital, stâncile temporalelor și o serie de fragmente de la nivelul parietalelor. Nu au fost identificate elemente scheletale de la nivelul viscerocraniului. Mandibula este reprezentată de două fragmente din partea dreaptă a corpului mandibular.

De la nivelul scheletului postcranian au fost identificate două fragmente de diafiză și un fragment de coastă.

Vârsta estimată: 3 ani ± 12 luni (*infans I*) – pe baza stadiului erupției dentare.

Sexul determinat: –

M. 355

Stare de conservare slabă, prezintă depuneri de piatră.

Stare de reprezentare: neurocraniul este complet, iar de la nivelul viscerocraniului se conservă doar cele două zigomate. Mandibula prezintă distrugeri la nivelul proceselor condilare.

Din scheletul axial au fost identificate toate vertebrele cervicale, opt corpuri vertebrale de la nivel toracal și trei corpuri vertebrale de la nivel lombar, iar din sacrum se păstrează doar un fragment din porțiunea superioară a osului. Au fost identificate cinci fragmente costale, iar din stern se păstrează un fragment din corp și manubriul.

De la nivelul scheletului membrelor superioare au fost identificate următoarele elemente scheletale: claviculele, porțiunile supero-laterale ale omoplaților, diafizele humerale, diafizele radiusurilor, un os carpian, trei metacarpene și o falangă proximală.

Din scheletul membrelor inferioare au fost identificate fragmente de la nivelul oaselor coxale, diafizele femurale, fragmente din diafizele tibiilor și fibulelor, două oase tarsiene și cinci metatarsiene.

Vârsta estimată: peste 45 ani (*maturus*) – după stadiul de eroziune dentară.

Sexul determinat: feminin.

M. 356

Stare de conservare foarte bună.

Scheletul cranian este bine reprezentat, dar prezintă distrugerii la nivelul bazei craniului și la nivelul maxilei. Mandibula este completă și nefragmentată.

De la nivelul scheletului axial au fost identificate toate vertebrele, sacrumul, sternul, precum și nouă coaste din partea dreaptă și toate coastele din partea stângă.

Scheletul membrelor superioare este bine reprezentat, fiind identificate cele două clavicule, marginile axiale ale omoplaților, humerusurile, radiusurile și cubitusurile (complete și nefragmentate), iar de la nivelul scheletului mâinilor au fost identificate șapte oase carpiene, 10 metacarpene, șase falange proximale, două falange intermediare și o falangă distală.

De la nivelul membrelor inferioare au fost identificate coxalele, femurele, patelele, tibiile și peroneele – toate complete și nefragmentate, iar de la nivelul scheletului piciorului drept au fost identificate toate tarsienele și metatarsienele, în timp ce din scheletul piciorului stâng s-au păstrat doar trei tarsiene (talusul, calcaneul și cuboidul), patru metatarsiene și falanga proximală a halucelui.

Vârsta estimată: peste 45 ani (*maturus*) – după stadiul de eroziune dentară.

Sexul determinat: masculin.

M. 358

Stare de conservare slabă.

Neurocraniu incomplet, cu distrugerii masive la nivelul parietalului stâng, occipitalului și la nivelul bazei craniului. Din viscerocraniu au fost identificate fragmente din osul zigomatic stâng și din maxile. Mandibula nu este fragmentată, dar lipsește procesul condilar stâng.

Din scheletul axial au fost identificate următoarele elemente scheletale: toate vertebrele cervicale, șase vertebre toracale și vertebrele lombare, precum și o porțiune din zona superioară a sacrumului. Coastele sunt fragmentate și incomplete, iar sternul lipsește.

De la nivelul scheletului membrelor superioare au fost identificate claviculele, fragmente din omoplați, diafizele humerale, radiusurile și cubitusurile cu eroziuni pe conturul epifizelor.

De la nivelul scheletului membrelor inferioare au fost identificate următoarele elemente scheletale: ambele coxale cu distrugerii la nivelul creștelor iliace, femurele cu eroziuni la nivelul epifizelor, tibiile și fibulele și trei oase tarsiene.

Vârsta estimată: $23 \pm 2,5$ ani (*adultus*).

Sexul determinat: feminin.

M. 359

Stare de conservare slabă.

De la nivelul craniului au fost identificate următoarele elemente scheletale: frontalul, parietalele, scvama occipitalului și stâncile temporalului. Din mandibulă s-au conservat fragmente de la nivelul corpului mandibulei și un fragment din ramura mandibulară stângă.

Din scheletul postcranian s-au conservat fragmente de la nivelul diafizelor humerale și femurale, precum și o serie de fragmente de la nivelul arcurilor vertebrale.

Vârsta estimată: 3 ani $\pm$ 12 luni (*infans I*) – pe baza stadiului erupției dentare.

Sexul determinat: –

M. 360

Starea de conservare slabă.

Scheletul este slab reprezentat, fiind identificate următoarele elemente scheletale: diafiza radiusului stâng, femurul drept cu eroziuni la nivelul epifizelor, tibia stângă și un fragment costal.

Clasa de vârstă estimată: adult.

Sexul determinat: masculin (?) – după robustețea elementelor scheletale.

M. 361

Stare de conservare bună.

Scheletul cranian este complet.

Scheletul axial este slab reprezentat și conservat, fiind identificate fragmente de la nivelul vertebrelor cervicale și lombare, precum și porțiunea superioară a sacrumului. Coastele sunt puternic fragmentate și incomplete.

De la nivelul scheletului membrelor superioare au fost identificate claviculele, fragmente din omoplați, humerusurile, oasele antebrățelor, un os carpian, un metacarpian și 10 falange.

De la nivelul scheletului membrelor inferioare au fost identificate coxalele cu distrugerii la nivelul pubisurilor, femurele, tibiile și peroneele, 10 oase tarsiene și toate metatarsienele.

Vârsta estimată: $42 \pm 2,5$ ani (*maturus*).

Sexul determinat: feminin.

178. Stupini, com. Sânmihaiu de Câmpie, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: Fânațele Archiudului

Cod sit: 34529.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 18/2006

Colectiv: Corneliu Gaiu – responsabil (CM Bistrița)

Așezarea de la Stupini „Fânațele Archiudului” ocupă o suprafață de aprox. 15 ha în partea de NE a hotarului, pe pantele și terasele de pe malul stâng a Văii Brătenilor, între aceasta și pâraul Bândii. Pe direcția N-S stațiunea este divizată de cursul unui pârau format de izvoarele aflate pe pantele dealului și care au asigurat nevoile de apă pentru comunitățile antice care și-au stabilit vetrele în această parte de hotar. Respectivul curs de apă împarte stațiunea în două sectoare delimitate și de zona mlăștinoasă formată la intersecția acestor pâraie.

Cercetările arheologice întreprinse aici au dus la identificarea și cercetarea unor interesante vestigii arheologice aparținând neoliticului (cultura Petrești), epoca bronzului

(cultura Wietenberg, cultura Noua), hallstatt-ului timpuriu și apoi epocii romane, celei postromane și medievale timpurii.

Cercetările din 2006 au fost direcționate în sectorul sud-estic, notat ca sectorul B al sitului de la „Fânațele Archiudului”, sector format din parcele ocupate de culturi cerealiere, spre deosebire de sectorul A utilizat dintotdeauna ca pășune comunală. Din această cauză săpăturile au fost distribuite atât în funcție de sistemul de caroiaj anterior, cât și de culturile înființate de către proprietari.

O primă secțiune S₆₁ (90 x 2,5 m) a fost deschisă în partea nord-estică a terasei, pe proprietatea lui Pop Leon, paralelă cu secțiunea magistrală S₃₁ din 2001. Aceasta avea drept scop degajarea complexelor interceptate anterior și întregirea planului așezărilor. Stratigrafia, așa cum s-a constatat și prin secțiunea anterioară, față de care s-a păstrat un martor de 0,5 m, cuprinde, în zona mediană a terasei, sub stratul de humus actual, un strat de 0,30 – 0,45 m de lut negru măzuros ce formează nivelul roman de locuire, strat străpuns din loc în loc de complexele de sec. V-VI și cele din sec. VIII-IX cărora nu le corespund niveluri continue de locuire, de la 0,60 – 0,75 m până la 0,90 – 1,0 m urmează un strat de lut maroniu cu urme de locuire din epoca bronzului, după care întâlnim un strat de pământ vinețiu steril arheologic, loessul galben fiind consemnat sub ad. de 1,25 – 1,40 m. Spre capătul nordic al secțiunii, acolo unde terasa coboară treptat înspre zona mlăștinoasă, stratul de depunere arheologică se limitează la un nivel de lut maroniu, situat sub humusul actual, gros de 0,25 – 0,40 m, cu slabe urme de epoca bronzului și eneolitic.

Secțiunea a dus la identificarea unui număr de 13 complexe arheologice și definitivarea dezvelirii altor 7 complexe, dintre care 11 locuințe și 9 gropi. Dintre locuințe, patru erau de epocă romană, patru din sec. V-VI, celelalte cinci aparținând orizontului medieval timpuriu. Din cele 9 gropi, una aparținea perioadei de tranziție (cultura Coțofeni), șapte gropi aparțin așezării romane și una de sec. IX.

Alte trei secțiuni au fost deschise în capătul sudic al platoului cu dimensiunile de 40 x 5 m, 44 x 5 m și 34 x 5 m, orientate pe direcția SV-NE și care coboară până în buza pârâului median. În acest sector stratigrafic, sub humusul actual ce urmează un strat de lut castaniu, în general lipsit de urme arheologice, gros de 0,20 – 0,30 m, după care urmează un loessul galben străpuns de complexele săpate. În suprafața degajată au fost identificate și cercetate un număr de 14 locuințe: o locuință hallstattiană, trei locuințe romane, o locuință romană târzie, alte trei locuințe din sec. V-VI și șase locuințe medievale timpurii, la care se adaugă un mormânt de înhumare și 20 de gropi din care două sunt aferente așezării hallstattiene, celelalte țin de locuirea romană.

Mormântul descoperit în campania din anul 2006 este cea de-a șaptea depunere funerară înregistrată în suprafața cercetată, fiind vorba de înmormântări izolate aparținând unor epoci diferite. Mormântul M₇ a fost descoperit în S₆₂, caroul 16, la 0,45 m adâncime, groapa mormântului neputând fi delimitată. În stratul de lut maroniu era așezat un schelet de copil orientat SV-NE, prost conservat. În stânga craniului era depus un vâscior globular care asigură datarea complexului funerar în eneolitic (cultura Petrești, cel mai probabil). Materialele contemporane cu mormântul au mai fost descoperite și în S₆₁ în carourile 8 – 14,5 m, la 180 m NE distanță.

Epoca bronzului este semnalată sub forma unui strat de cultură în partea nord-estică a stațiunii, în S₆₁ nefiind

precizabile complexe aparținând acestui orizont. Materialul ceramic recoltat din stratul de cultură cuprinde vase din pastă grosieră și semifină aparținând unor oale de tip sac sau bitronconice decorate cu brăuri alveolate sau striațiuni, castroane, străchini, cești cu forme specifice bronzului târziu în care elemente Wietenberg și Noua se întrepătrund.

Nivelul de locuire aparținând Hallstattului timpuriu a fost semnalat printr-o locuință rectangular-rotunjită având dimensiunile de 3,70 x 3,40 m, cu podina la 0,70 m, în umplutura căreia s-au găsit fragmente ceramice canelate și din pastă grosieră, specifice culturii Gava și prin două gropi de formă circulară cu diametrele guri de 1,70 m, respectiv 1,30 m săpate în formă de căldare, în a căror umplutură s-au aflat mărunte fragmente ceramice.

Din așezarea romană în campania din anul 2006 au fost dezvelite un număr de șapte locuințe de suprafață sau semi-adâncite, de formă rectangulară, cele mai multe lipsite de instalații de încălzire. Doar în două dintre complexe, L₁₄₇ și L₁₅₂ aveau pe latura opusă intrării vetre din gresii și bolovani de râu. În cea din urmă dintre locuințe sub pietrele cuptorului erau așezate două străchini din pastă cărămie fină, întregi.

Numărul mare de gropi de provizii evidențiază caracterul agrar al așezării. Acestea au forme variate: cilindrice, în formă de butoi, de butelie sau în formă de căldare, cu diametre cuprinse între 0,90 și 1,80 m și adâncimi de la 0,65 m la 1,40 – 1,70 m. Umplutura gropilor, constând în general din lut negru-cenușos, pigmentat cu cărbune și arsură, conține un inventar redus la mărunte fragmente ceramice și resturi arheologice. Într-un singur caz, G₉₀, fundul gropii era acoperit de o crustă consistentă de arsură.

Locuirea romană târzie este reprezentată printr-o locuință dezvelită în secțiunea S₆₂. Aceasta (L₁₄₁) avea o formă rectangulară cu laturile de 3 x 2,90 m, podina fiind adâncită la 0,75 m. Groapa locuinței a deranjat parțial două din gropile de provizii aparținând locuirii romane provinciale. Pe latura nordică a locuinței era depus un schelet de câine, culcat pe partea stângă. Inventarul ceramic al locuinței cuprinde fragmente ceramice cenușii lucrate din pastă zgrunțuroasă și fină aparținând unor oale, străchini, castroane, câni și vase de provizii (Kraussengefesse). Dacă în cazul vaselor de provizii decorul constă din benzi de linii în val incizate, câteva dintre fragmentele ceramice din pastă fină prezintă un decor format din benzi verticale sau linii în zigzag realizate prin lustruire, cunoscute în orizontul roman târziu.

Așezarea din sec. V-VI se întinde pe terasa și la piciorul pantei ce străjuiește cursul Văii Brătenilor, locuirea nefiind sesizată în sectorul A al stațiunii.

În campania acestui an au fost cercetate un număr de șapte locuințe din acest nivel pentru care nu există un strat continuu de depunere arheologică, stratul fiind antrenat de lucrările agricole, de unde și numeroasele fragmente ce pot fi culese pe întinderea așezării. Complexele acestui nivel de locuire se conturează cu ușurință prin stratul de lut negru-cenușos ale căror gropi de formă rectangulară au suprafețe cuprinse între 10 și 15 m². Cele mai multe dintre locuințe sunt lipsite de instalații de încălzire, aspect comun tuturor așezărilor din această perioadă, cunoscute în spațiul intracarpatic. O altă constatare confirmată și în cazul complexelor dezvelite în acest an, este lipsa gropilor de pari pe laturile locuințelor. În general inventarul complexelor se reduce la fragmente ceramice și resturi osteologice. Inventarul ceramic cuprinde vase de dimensiuni mici și mijlocii lucrate la roată, din pastă

cenușie și cenușiu-negricioasă, mai rar și vase din pastă cărămizie, cu pietricele în compoziție, a căror suprafață interioară este marcată de coste iar fundurile oalelor cu urme ale desprinderii cu sfoara de pe discul roții olarului. Pe lângă oale mai pot fi identificate câni și vase de provizii. Ceramica lucrată cu mâna, redusă cantitativ, aparține unor borcane cu suprafețele neglijent lucrate, lipsite de decor.

Pe podina locuinței L₁₃₉ erau grupate câteva zeci de greutăți conice de la războiul de țesut. Alte câteva piese de același tip s-au găsit și în complexul învecinat L₁₄₀, elemente de natură să argumenteze existența unor ateliere în cadrul așezării, similare celor descoperite în așezarea contemporană de la Morești.

Așezarea din sec. IX-X se dovedește una de mari dimensiuni, complexe acestui orizont extinzându-se atât în sectorul A cât și în sectorul B, săpăturile din anul 2006 adăugând alte 11 locuințe celor deja identificate în campaniile anterioare. Topografic nu poate fi sesizată o ordine în dispunerea în teren a caselor, doar grupări de locuințe sub forma unor cuiburi de gospodării.

Locuințele cercetate în acest an au fost atât case de suprafață cât și unele de tip semibordei, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Dimensiunile variau de la 2,5 x 2,6 m în cazul L₁₃₆, până la altele cu laturile de 4,10 x 3,60 m – L₁₄₆. În toate locuințele erau amenajate vetre de foc de formă circulară sau cuptoare rectangulare construite din lespezi de gresie. Inventarul celor mai multe dintre locuințele medievale timpurii se reduce la câteva fragmente ceramice brun-cărămizii lucrate la roata înceată, cu decor specific constând din benzi de linii drepte și în val dispuse pe umerii și pântecul oalelor.

Din L₁₄₂ a cărui cuptor a fost dispersat de lucrările agricole s-a reușit întregirea câtorva oale-borcan lucrate la roată, din pastă nisipoasă, cărămizie decorate cu benzi de linii incizate și a unui vas grosier lucrat cu mâna, brun-negricios.

Prin urmare, în zona cercetată în această campanie există urme de locuire din bronzul târziu și din hallstattul timpuriu. Locuirea romană deosebit de consistentă, cuprinde locuințe de suprafață în jurul cărora au fost amenajate gropi de provizii care în marginea sudică a așezării apar cu o densitate sporită. Dacă în campania din acest an lipsesc piesele metalice cu relevanță pentru cronologia așezării, s-a reușit racordarea și completarea planului așezării. Săpăturile au confirmat continuitatea locuirii din perioada provincială în cea postromană prin materiale caracteristice sfârșitului de sec. III și sec. următor.

La anterioarele date referitoare la locuirea din sec. V-VI săpăturile din acest an au adus informații suplimentare privitoare la topografia satului și prezența unor locuințe-atelier în cadrul așezării. În același timp, materialul ceramic recoltat, deși fragmentar, permite o mai nuanțată cronologie pe baza căreia putem argumenta că acest orizont începe încă de la mijlocul sec. al V-lea și continuă până în a doua jumătate a sec. al VI-lea. [Corneliu Gaiu]

Bibliografie:

Corneliu Gaiu, *Provincia profundă – imaginea unui sat daco-roman în lumina arheologiei*, în Corneliu Gaiu, Horațiu Bodale, Centru și Periferie, ed. Accent, 2004, p 77-99.

179. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași

Punct: Valea Orbului

Cod sit: 104216.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 138/2006

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil (MCG Oltenița), Alexandra Comșa (IAB), Mecu Laurențiu (UV Târgoviște)

Cercetările arheologice s-au desfășurat în perioada 7 iunie–15 iulie și avut ca obiectiv principal cercetarea necropolei în sectorul I. Ca și în anul precedent cercetarea arheologică în necropola neolitică de la Valea Orbului s-a desfășurat concomitent în două sectoare situate pe cei doi versanți ai văii. Prin trei secțiuni de 20 x 2 m trasate în sectorul I, situat pe versantul de V al văii au fost descoperite și cercetate 36 morminte de inhumatie. Scheletele descoperite în morminte se aflau așezate în poziție mai mult sau mai puțin chircită pe partea stângă cu craniul orientat spre E sau SE, între 108° și 160°. Unele dintre schelete aveau însă toracele întors cu fața în sus, sau cu fața în jos. Ad. la care s-au aflat înhumate scheletele variază între 1,50 m și 2,20 m. Din cele 36 morminte cercetate în sectorul I, în 24 morminte a fost descoperit inventar funerar care constă în obiecte de podoabă și unelte. Obiectele de podoabă descoperite constau în mărgele de diferite tipuri confecționate din os, marmură și cochilii de scoici marine, pandantive, inele și brățări. Brățările descoperite sunt de două tipuri: brățări confecționate din valve de scoici *Pectunculus Pilosus* și o brățară oblică înaltă, de tip Hamangia. În două morminte de femei tinere, în zona pubiană a scheletelor, au fost descoperite câte o paftă ornamentală lucrată dintr-o valvă mare de scoică, cu două orificii în partea de sus și un orificiu la bază. Referindu-se la acest tip de pafte ornamentale unii cercetători consideră că reflectă un obicei străvechi și că ele erau un fel de „*custos virginitalis*”, dar este posibil ca piesele să fi făcut parte dintr-o cingătoare de mijloc, iar paftea ornamentală din valvă de scoică să fi pus în evidență voit zona pubiană, sau din pudicitate să o acopere. Până în prezent în necropola de la „Valea Orbului” au fost descoperite cinci astfel de piese, din care una era confecționată de lut. Uneltele, destul de rare în descoperirile de la Valea Orbului, constau în mici herminete și lame de silex microlite. În pământul de umplură al unui mormânt a fost descoperită o săpăligă din con de cerb, pe care o considerăm unealta cu care s-a săpat groapa funerară.

În sectorul al II-lea, situat pe versantul de E al necropolei, a fost trasată o secțiune de 20 x 2 m în care a fost descoperit un mormânt. Scheletul, așezat în poziție chircit moderat pe partea stângă, se afla la ad. de 1,45 m și era orientat cu craniul pe direcția SV 160°. Ca în majoritatea mormintelor cercetate în acest sector, nici în acest mormânt nu a fost descoperit inventar funerar. Am semnalat cu alt prilej că din punct de vedere cronologic înmormântările din acest sector pot fi datate într-o fază mai evoluată a civilizației Boian.

Având în vedere că suprafața agricolă se extinde în mod abuziv în dauna islazului comunal și periclitează cercetarea necropolei se impune ca în campania anului 2007 să fie terminată cercetarea, în cea mai mare parte a sectorului I. De asemenea sunt necesare investigații cu mijloace moderne pentru a se constata dacă necropola se extinde și sub terenurile arabile din preajmă, care sunt proprietate privată.

PI. 69

Bibliografie:

Done Șerbănescu, *Un nou tip de figurină neolitică*, CCDJ 15, 1997, p. 81-96; *Observații preliminare asupra necropolei neolitice de la Sultana, jud. Călărași*, CCDJ 19, 2002, p. 69-86; CCA, 2003, p. 321-322, CCA, 2004, p. 364-365; CCA, 2005, p. 343-344.

Abstract:

In the 2006 summer archaeological campaign, in the Neolithic necropolis from Sultana, Călărași County, "Valea Orbului" point, we dug a parcel of 160 square metres and we discovered 36 burials. The skeletons in the tombs were laid on the left side, some of them being turned with the chest up or down. The majority of the skeletons were placed with the head to the SE. 24 of the tombs contained funerary inventory, composed by adornments and tools. The adornments were: different kinds of beads, rings, pendants, bracelets and buckles from shells. These categories of finds were found in some young women tombs in the chest area, considered by some researchers "*custos verginitatis*". The tools in the tombs were: microlithic, and hermines blades.

180. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași**Punct: Malu-Roșu**

Cod sit: 104216.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 50/2006

Colectiv: George Trohani - responsabil, Radian Romus Andreescu (MNIR), Cătălin Alexandru Lazăr, Theodor Ignat (MDJ Călărași), Constantin Haită (CNCP – MNIR), Andrei Soficar, Mihaela Gatej (CCA București).

Obiectivele cercetării: continuarea cercetărilor din suprafața S I; realizarea unor sondaje pe terasă de la V de tell, în vederea verificării rezultatelor măsurătorilor geo-fizice și a identificării necropolei gumelnițene; completarea observațiilor legate de stratigrafia tell-ului.

Rezultatele cercetărilor

Obiectivul principal al acestei campanii a fost continuarea cercetărilor din suprafața S I, amplasată în partea de NNE a sitului, în vederea epuizării nivelului cultural din această zonă aflată în pericol de prăbușire în apele lacului Mostiștea.

În acest sens, suprafața S I a fost prelungită spre NV, pe toată lățime a tell-ului. Aceasta extindere a condus la obținerea unui perimetru de lucru de 6 x 22 m. În suprafața nou-deschisă s-a continuat caroiul din S I, obținându-se 30 de carouri (2 x 2 m), notat cu litere între E-M și cifre de 1-3. Aceste carouri (ca de altfel întreaga suprafață nou deschisă) au fost amplasate raportându-se la axul de referință inițial al suprafeței SI.

În partea superioară a suprafeței nou deschise, la fel ca și în campania 2005, s-au identificat mai multe secțiuni vechi, din timpul cercetărilor conduse de C-tin Isacescu și C. Hălcescu. După cum s-a constatat și în campania 2005, aceste vechi secțiuni nu au mers până la baza locuirii din tell-ului. Analiza nivelului arheologic pe care s-au oprit vechile săpături a putut stabili că nivelul aparținând fazei B1 și partea superioară a

nivelului A2 a culturii Gumelnița a fost cercetat în mare parte. Au fost „cruțate” partea inferioară a nivelului A2 și nivelul aparținând primei faze a culturii Gumelnița (A1). Aceste observații ne determină să continuăm cercetările, mai ales că nivelul A1 (destul de puțin cunoscut în această zonă) poate oferi situații arheologice concrete și coerente, neperturbate de vechile săpături arheologice.

În c. E 1-3, F 1-3 și G 1-3 s-a identificat continuarea locuinței L5, descoperită în campania 2005. Acest rest de locuință a fost, în anumite porțiuni, afectat de vechile săpături. Astfel, în unele zone nivelul de distrugere al locuinței fusese demontat. În alte zone, nivelul de distrugere era conservat cu punji de plastic și saci de plastic. Limita de NV a locuinței era afectată de o veche secțiune care o taie perpendicular și coboară sub podelele și nivelul de amenajare al acestora. Existența acestui profil a permis realizarea unor observații stratigrafice interesante, în privința modului de realizare și amenajare a acestei locuințe. Totodată, s-a putut constata existența unei locuințe neincendiate, imediat sub nivelul de amenajare al locuinței L5.

Nivelul de distrugere constă în bucăți masive de chirpici ars, provenite de la pereți. Interesant este faptul că unele dintre acestea prezentau urme de vopsea albă. După îndepărtarea părții superioare a nivelului de distrugere, s-au putut identifica mai multe vase sparte *in situ*, reîntregibile. În carourile F2 și F1 au fost identificate 3 pietre de mari dimensiuni, friabile, care prezentau numeroase fisuri și fracturi, indici ai expunerii la temperaturile înalte. Alte vase întregi sau reîntregibile au fost identificate pe podeaua locuinței.

În perimetrul c. F2 –F3 s-au identificat urmele unui perete interior, acest fapt demonstrând compartimentarea locuinței L5 și implicit existența a cel puțin 2 camere.

În c. C3 al suprafeței S I a fost identificat un cuptor, puternic afectat de o groapă posterioară.

O altă locuință, notată L6, prost conservată, a fost identificată în c. H3, I 1-3, J 1-3, K 1-3 și L 2-3. Aceasta reprezintă tot o locuință incendiată, însă, gradul de ardere al acesteia este mult mai mic decât în cazul locuinței L5. Nivelul de distrugere al acestei structuri de locuire era ars sau doar parțial ars (în unele zone). Locuința cobora spre parte de NV a tell-ului (la fel ca și celelalte nivele stratigrafice).

În c. I3, locuința L6 era afectată de o tranșee din vechime, probabil un șanț de fundație al unei structuri cercetate în anii '70-'80, fapt care face imposibilă stabilirea unor relații stratigrafice complete. Singura constatare certă e că această tranșee este posterioară cronologic locuinței L6.

Demontarea nivelului de distrugere (puțin consistent) a condus la identificarea podelelor. Acestea prezentau mai multe refaceri succesive. Interesant este că în c. K2, între refacerile podelelor s-a descoperit o statueta plata de os. Tot la acest nivel s-au putut identifica mai multe găuri de par. Pe podeaua locuinței s-au identificat mai multe vase întregi sau reîntregibile.

Existența unei vechi secțiuni în c. G1-3 și H1-3, a făcut imposibilă stabilirea relației dintre L6 și L5.

În suprafața S.X, a continuat cercetarea locuinței incendiate L2, locuință cu totul și cu totul deosebită prin prisma amenajărilor și a inventarului. În această campania a fost sectionată podeaua și peretele locuinței, în vederea stabilirii modului de construcție al acesteia.

Un al treilea obiectiv vizat și realizat în campania 2006, a fost completarea observațiilor legate de profilul magistral. Cu

această ocazie a fost realizat un nou profil, paralel cu cel realizat în campania 2005. Acesta, a surprins din nou existența unor amenajări complexe pe panta de V a așezării.

Pentru verificarea datelor obținute în urma prospecțiunilor geo-magnetice din campania 2003 au fost realizate mai multe sondaje de verificare pe terasa vestică.

Sondajele realizate în această campanie au fost grupate pe margine terasei, la cca. 200 m V de tell. Au fost realizate 8 sondaje de 3 x 1 m și unul de 6 x 1 m, amplasate la distanțe de 10-20 m unul de altul. Cercetările au condus la identificare a 5 morminte de înhumatie. Complexele funerare au fost identificate la adâncimi cuprinse între -1,00 -1,60 m. Acestea, pe baza inventarului și tratamentului funerar aparțin culturii Gumelnița. Deosebit din punct de vedere al inventarului funerar este mormântul notat M1/2006. Acesta conținea un individ depus în poziție chiricită lateral stânga, orientat E-V. În jurul falangelor membrilor superioare, a antebrațelor, dar și în zona gâtului, au fost descoperite peste 40 de mărgel de *Spondylus* și 60 mărgel de malahit. De asemenea, lângă umărul drept s-a identificat o lamă de silex, iar în zona membrului superior stâng s-a găsit un topor de piatră șlefuită, neperforat.

Indivizii din mormintele M4/2006 și M5/2006 prezentau același mod de dispunere și aceeași orientare ca cel din M1.

Mormântul M2 aparținea unui copil foarte mic, din care s-au păstrat doar fragmente din cutia craniană.

Mormântul M3 conținea resturi osteologice umane dispersate, fără conexiune anatomică.

Având în vedere aceste descoperiri funerare, la care se adaugă cele trei morminte cercetate în campania 2002, putem conchide ca am identificat necropola așezării de la Sultana-Malu Roșu.

Protejarea suprafețelor în curs de cercetare s-a realizat prin acoperirea cu folie de plastic și pământ.

Materialele arheologice descoperite au fost transportate la MDJ Călărași. Resturile osteologice umane au fost predate spre analiză CCA București. Materialele faunistice și litice vor fi trimise spre analiză CNCP – MNIR.

Valorificarea se va realiza prin includerea unor piese descoperite în această campanie în expoziția "Sultana – O așezare de acum 6000 de ani", ce este deschisă la MDJ Călărași din anul 2003.

Obiectivele campaniei 2007:

- continuarea cercetărilor din suprafața S I.
- continuarea cercetărilor din suprafața S X.
- continuarea cercetărilor în necropola gumelnițeană.

PI. 70

Bibliografie:

CCA 2006, p.343-344

Abstract:

A 22 x 6 m ditch was opened in the north-east side of the settlement which is affected by erosion. The remains of a dwelling (L5) discovered in the last campaign were uncovered. Massive remains of burned walls and pots were discovered. The remains of another dwelling (L6) were discovered in north-west side of the settlement. On the floor of this dwelling there were many pots.

A magisterial profile was cut on the west flank of the settlement, parallel with the profile made in the last campaigns.

Several arrangements made in different phases of the settlement were noticed.

The soundings dug into the terrace, at about 200 m distance from the settlement, made possible the discovery of five inhumation burials which probably belong to the necropolis of the settlement.

Raport sedimentologic

Constantin Haită

În campania de cercetări arheologice din 2006, a fost analizat profilul estic al secțiunii magistrale, din marginea tell-ului *Malu Roșu*, până în baza prelungirii terasei pe care acesta este amplasat.

Stratigrafia acestui profil a evidențiat o serie de elemente de amenajare-delimitare, care pot fi redată prin următoarea succesiune stratigrafică (din bază către partea superioară):

În zona de limită a așezării, solul anterior locuirii eneolitice este suprapus de două niveluri de arsură ce conțin cărbune fin, cu grosime cm, inter-stratificate cu niveluri granulare, eterogene, cu structură granulară cm-dm, de sedimente siltece gălbui și brun cenușiu.

Prima intervenție în solul preistoric, în zona dinspre marginea așezării, este reprezentată prin săparea unui șanț, observat pe profilul analizat pe o lățime maximă 1,50 m și o adâncime de 0,60 m, în spatele căruia (spre zona locuită) a fost ridicată o movilă ("val"?), observată pe o lățime de 1,60 m și cu înălțimea relativă (față de nivelul de umplere al șanțului) de cca. 0,50 m. Umplutura șanțului este constituită, în bază, din loess gălbui, omogen, iar la partea superioară dintr-un amestec de silt și silt argilos gălbui și brun cenușiu închis, cu structură granulară, fără constituenți antropici. Acumularea de sedimente este constituită, în principal, din același amestec de sedimente ca și cel prezentat anterior, suprapus la partea superioară de un nivel lenticular, de 0,10-0,20 m grosime, de silt argilos brun cenușiu închis, omogen, a cărui sursă o constituie nivelul de sol anterior locuirii. La partea superioară a acestei ridicături au fost observate, către zona locuită, câteva fragmente de lemn în poziție orizontală.

Această structură este suprapusă de un strat gros, cu grosime de cca. 1 m, de silt gălbui, omogen, cu fisurație prismatică, a cărui sursă o constituie depozitele de loess din alcătuirea terasei. La partea superioară a acestui strat a fost observată o alternanță de niveluri siltece gălbui și cenușiu închis, ce includ frecvente granule de carbonați la partea superioară. Această acumulare, ce marchează cel mai probabil, desființarea elementelor menționate anterior, prezintă o importantă schimbare de pantă (de la cca. 10° la cca. 45°) și evidențiază o săpătură de o mult mai mare amploare, secționând marginea sudică a șanțului anterior și coborând la cca. -3,40 m față nivelul de umplere al acestuia.

Cel de al doilea șanț, observat și pe profilul vestic în campania anului 2005, prezintă un fund dublu, cu lățimi de cca. 2,50 m (către zona locuită) și 1,0 m și adâncimi de 0,80 m (către zona locuită) și 0,35 m față de un mic prag, cruțat în terasă, cu lățime 0,50-1,0 m.

Umplutura acestui șanț este constituită, în zona dinspre așezare, din depuneri cu stratificație difuză de silturi și silturi argiloase, brun cenușiu mediu, cenușiu deschis și gălbui roșcat ce conțin rare oase, fragmente ceramice și concrețiuni carbonatice și foarte rare granule de cărbune și includ lamine argiloase fine, depuse în timpul precipitațiilor. Stratificația acestei depuneri indică o acumulare în timp, iar peliculele de

argilă faptul că șanțul a fost deschis o perioadă de timp. A doua zonă a șanțului, situată către baza terasei, prezintă același tip de depunere, singura diferență notabilă fiind faptul că la partea superioară s-a observat un nivel fin ce include frecvente granule de cărbune.

Umplutura celui de al doilea șanț, care a fost observat pe profilul stratigrafic analizat pe o distanță de cca. 8,50 m, are o grosime variabilă, fiind acumulată pe o pantă ce tinde să fie apropiată de cea inițială (asemănătoare cu panta actuală), depunerile succesive, cu stratificație difuză, însumând o grosime stratigrafică maximă de cca. 1,40 m. Aceste depuneri sunt reprezentate prin straturi groase, constituite din amestecuri de silturi și silturi argiloase, brun cenușiu închis și gălbui, eterogene, cu structură granulară, lentile de silt gălbui, omogen, cu rare granule de carbonați și lentile de sediment siltic nisipos cenușiu și galben roșcat. În cadrul acestor acumulări au fost observate pelicule mm de lemn și cărbune, însoțite de depuneri feruginoase și depuneri de granule de carbonați. Stratificația acestor depuneri, ca și prezența lemnului și a cărbunelui, ar putea indica etape succesive de funcționare a unor elemente (de delimitare?) pentru care era utilizat lemnul.

Nivelul de umplere al celui de al doilea șanț este delimitat de marginea unui al treilea șanț, surprins și acesta pe profilul vestic, cercetat în 2005. Acesta a fost observat pe o lățime de 4,30 m, fără a se surprinde limita sudică, și o adâncime maximă de cca. 1,80 m. Umplutura este constituită din silt argilos brun cenușiu gălbui, relativ omogen, cu structură granulară, cu rare fragmente ceramice, silex, oase, chirpici ars și cărbune fin. Caracterul masiv, nestratificat al umpluturii acestui șanț, ca și trecerea gradată către nivelul de coluviu ce îl suprapune, indică faptul că acest ultim șanț ar fi funcționat până spre sfârșitul locuirii eneolitice.

Primul nivel ce suprapune toate cele trei structuri prezentate este reprezentat prin silt argilos cu nisip, cenușiu gălbui, omogen, cu fisurație prismatică și structură agregată, ce conține numai spre baza profilului constituenți antropici fini și include granule și pete carbonatice.

Ultimul nivel al profilului studiat este reprezentat prin silt argilos cu nisip, brun cenușiu mediu, omogen, cu structură agregată și rari constituenți antropici fini și constituie orizontul superior al solului actual.

Stratigrafia profilului estic a confirmat și a detaliat observațiile noastre din campania 2005, asupra profilului vestic. Pe acest profil însă nu au mai fost surprinse nivelurile de locuire superioare, observându-se faptul că zona locuită se închide spre N, așa cum indică și configurația terasei pe care este situat tell-ul.

181. Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare

Punct: Dealul Soldubița

Cod sit: 138958.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.1/2006

Colectiv: Alexandru V. Matei (MJIA Zalău), Robert Gindele (MJ Satu Mare)

Cercetările sunt desfășurate la acest obiectiv începând din 1997. A fost secționat șanțul și valul de apărare (cu șanțul înspre V spre Barbaricum) care intersectează valea Crasnei la

SE de localitatea Supuru de Sus. Traseul șanțului a fost urmărit pe o distanță de cca. 3 km din locul „Bondaua” prin locul „La Șanț” până pe „dealul Șoricelului”. În acest punct șanțul de apărare își schimbă direcția spre E într-un unghi de cca. 120 de grade, punct în care se face conexiunea cu un sistem de șanțuri de apărare cu profil în formă de „V”, care au constituit o fortificație unghiulară. Fortificația de pământ are dimensiunile maxime de cca. 220 x 120 m și este amenajată pe platoul „dealul Șoricelului” și pe panta de E a dealului care coboară spre pâraul Șoricelului. Latura lungă de SSV a fortificației (șanțul și valul), continuă până la albia pâraului Șoricelului și urcă apoi panta vestică a pâraului de pe malul opus și ajunge pe platoul dealului Soldubița. Cercetările anului 2005 au identificat și pe platoul acestui deal Soldubița, vecin fortificației unghiulare de pe dealul Șoricelului, un sistem defensiv asemănător compus din urmele mai multor șanțuri de apărare asemănătoare cu cele ce au fost surprinse în anii precedenți pe dealul Șoricelului.

Obiectivele cercetării din anul 2006:

Zona de lucru nr.1. Verificarea legăturii sistemului de șanțuri, a prelungirii laturii sud vestice ale fortificației de pe dealul Șoarecului cu sistemul defensiv identificat pe platoul și pe pantele nordice ale dealului Soldubița.

Lucrările s-au desfășurat atât pe panta nordică a dealului Soldubița cât și pe panta sudică a dealului Șoricelului. A fost taluzat malul pâraului Soldubița și s-a constatat, că prin meandrele sale realizate de-a lungul timpului și revărsările dese, acestea au distrus zonă. În continuare au fost trasate mai multe secțiuni pe ambele maluri ale pâraului. Pe malul nordic în secțiunile S 91- 94, 132-137 au fost surprinse mai multe șanțuri în formă de „V”. Prin dispunerea pe teren a acestor șanțuri ele ar putea să se constituie și să formeze un sistem de intrare „a la chicane”. Amplasarea unei intrări în această zonă este favorizată de configurația terenului, care formează o zonă relativ plată, neinundabilă. Încă nu s-a reușit să se identifice cu claritate unde este locul de intrare de pe această latură de NNE a fortificației. Pe malul sudic, în secțiunile S 89-90 a fost surprinsă continuarea șanțului spre sistemul defensiv identificat pe platoul dealului vecin Soldubița. Zona de lucru nr.2. Verificarea legăturii sistemului de șanțuri de pe dealul Șoarecului cu sistemul defensiv identificat în anii precedenți pe platoul dealului vecin Soldubița.

Lucrările s-au desfășurat pe panta nordică a dealului Soldubița.

Au fost trasate secțiunile S 99-102, 140-145 pentru verificarea traseului șanțului care urcă rectiliniu panta dealului Soldubița venind dinspre dealul Șoarecului. Deși compoziția pământului nu permite observații foarte clare, în mai multe secțiuni a fost surprins traseul unui șanț cu profil în formă de „V” care ar putea să facă legătura între latura sud vestică a sistemului de șanțuri de pe dealul Șoricelului cu cel identificat acum pe dealul Soldubița.

Zona de lucru nr. 3. Verificarea unei zone din mijlocul platoului dealului Soldubița unde a fost probabil amenajată o intrare în fortificația presupusă a fi identificată aci.

Au fost executate mai multe secțiuni și deschise suprafețe de cercetare. În prima etapă au fost verificate laturile complexului C3/S29 (șanț secționat în 2005) deschizând în continuare mai multe case și secțiuni (S 96-98, 103, 138,139, 146-148). Au fost surprinse mai multe gropi de stâlpi și gropi rectangulare alungite, care ar putea să formeze un sistem de intrare. Sunt de fapt urmele unor gropi rectangulare de mari

dimensiuni în care au fost implantați probabil stâlpi de lemn care susțineau structura unei intrări (poarta spre *barbaricum* a acestei posibile fortificații). Cercetările din acest punct trebuie să continue până la lămurirea completă a modului de realizare a acestei intrări.

Zona de lucru nr. 4. Verificarea legăturii sistemului de fortificație cu șanțurile care au orientarea dispusă transversal spre valea Crasnei.

Pe panta de N a platoului dealului Soldubița au fost executate secțiuni orientate E-V pentru studierea profilului șanțurilor care coboară înspre valea Crasnei pe direcția nordică. În anul 2005 pe această pantă au fost identificate urmele a două șanțuri paralele care coboară panta dealului Soldubița spre valea Crasnei. Cele două șanțuri au adâncimile și lățimile diferite dar au traseele paralele. A fost verificată zona aproape de baza pantei, pentru a se stabili dacă aceste șanțuri continuă spre valea Crasnei, sau își modifică traseul închizând în fapt o altă fortificație rectangulară pe platoul dealului Soldubița, cele două șanțuri putând să reprezinte de fapt latura de E a acestei posibile fortificații. Secțiunile realizate aici în acest scop nu au ajuns deocamdată să surprindă locul unde aceste șanțuri cotesc înspre altă direcție. Se pare ca acel loc se află cu câțiva metri mai spre panta terenului decât locul unde am trasat și realizat noi ultima secțiune a anului 2006 de pe acest platou al dealului Soldubița. Cercetările arheologice trebuie să continue în acest punct pentru a surprinde latura de N a acestei presupuse fortificații rectangulare de aici.

Dimensiunile și forma șanțurilor, precum și sistemul defensiv format din șanțuri și valuri de pământ, are analogii în sistemele de fortificații de pământ romane. O asemenea încadrare cronologică indică și cele câteva fragmente ceramice "barbare" din epoca romană descoperite în umplutura șanțurilor cu profile în formă de "V".

Cercetările arheologice viitoare vor elucida, dacă sistemul de șanțuri surprinse formează o fortificație care barează numai calea de circulație de pe valea Crasnei spre provincia Dacia, sau face parte dintr-un sistem mai complex de *limes* roman avansat în *Barbaricum*.

Pl. 70

Zusammenfassung:

Die Forschungen wurden bei diesem Denkmal von 1997 durchgeführt. Bis zu diesem Jahr wurde das Befestigungssystem, das das Krasna Tal süd-östlich dem Ort Supuru de Sus durchläuft, geschnitten und auf den Hügeln „dealul Șoricelului“ und „dealul Soldubița“ wurden zwei Erdwallsysteme identifiziert. Im Jahr 2006 haben die Ausgrabungen in der Verbindungszone zwischen beiden Erdwallsystemen, in der Eingangszone von Barbaricum und in der Richtung der Grabenlinie nach Krasna Tal stattgefunden.

182. Sutoru, com. Zimbor, jud. Sălaj

Punct: La Cetate

Cod sit: 143183.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 134/2006

Colectiv: Constantin Ilieș – responsabil (UBB Cluj), Sorin Cociș, Silvia Mustață (IAIA Cluj), Dan Tamba, Alexandru

V. Matei (MJIA Zalău), Felix Marcu (MNIT), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (FIB).

Prima campanie (2001) a dus la identificarea vicusului militar și a termelor (S1-S3). Campania din 2002 s-a concentrat asupra a două obiective: cercetările din zona vicusului (S4-S7) precum și localizarea castrului. În secțiunile S4, S5, a fost identificat sistemul de fortificație al castrului pe latura de E.

În anul 2006 au fost reluate investigațiile arheologice în situl de la Sutoru. Intenția noastră a fost aceea de a colecta informații noi, prin cercetări de suprafață, folosirea imaginilor satelitare, măsurători topografice și săpături arheologice, urmărind, în final, delimitarea completă pe teren a castrului roman, respectiv, în principal, surprinderea sistemului de fortificație pe toate laturile.

A fost cercetată prin săpătură o suprafață de 144,43 m², respectiv secțiunile S8 (11 x 1,10 m), S9 (19 x 1,10 m), S10 (16,5 x 1,10 m), S11 (25 x 1,10 m), S12 (27 x 1,10 m), S13 (17 x 1,10 m), S14 (15,80 x 1,10 m).

Zona a fost afectată de lucrări agricole și de numeroase inundații ceea ce a determinat ca stratul de aluviune depus să fie în unele zone de 2 m. În aceste condiții decaparea stratului vegetal și a celui aluvionar s-a făcut cu ajutorul unui excavator. Adâncimea maximă la care s-a ajuns cu cercetarea arheologică în aceste secțiuni este de 3,20 m din cauza pânzei freactice

Cercetarea arheologică a început din apropierea secțiunii S4, S5, unde a fost identificat în campania 2002 sistemul de fortificație al castrului pe latura de E. Pe latura de E au fost trasate trei secțiuni, (S8, S9, S12) pe latura nordică două secțiuni (S10-S11), pe latura sudică o secțiune (S14), iar în interiorul castrului o secțiune (S13).

În ceea ce privește stratigrafia generală a sitului și structura sistemului de fortificație ne stau la dispoziție două din cele mai sugestive secțiuni stratigrafice: latura de N a secțiunii S 9 și latura de E a secțiunii S 11. Astfel, în ce privește primul caz, constatăm dinspre interiorul înspre exteriorul castrului existența mai multor niveluri de inundații constând din mai multe straturi de nisip aluvionar. Aprox. în mijlocul secțiunii a fost identificată groapa de scoatere a zidului de incintă de E al castrului. Aceasta este vizibilă de la o ad. de cca. 1,00 m, și are o l de cca. 1,30 m, deasupra fiind observate din nou straturi aluvionare. Înspre interior, între m. 5,00 și 9,50, de la același nivel superior de la care se putea observa și urma gropii de scoatere a zidului scos până la ad. max de cca. 2,00 m, a fost constatată existența unui *agger*. Valul castrului este realizat dintr-o umplutură compactă cu pământ de culoare închisă conținând câteva lentile de lut, pentru a întări rezistența valului. Deasupra valului, începând de la mică distanță de zid, se observă o lentilă de pietriș și piatră de carieră spartă. Nu putem preciza acum funcționalitatea acestui context, dar nu credem că făcea parte din consistența valului. La V de *agger*, înspre interiorul fortificației, a fost identificată probabil *via sagularis*, constituită dintr-un strat de pietriș gros de 0,10-0,15 m. *Via* are o l de cca. 1,50 m. Această *via* aparținea ultimei faze de construcție a incintei, de vreme ce acoperă parțial un strat de dărâmatură, constituit din piatră de carieră și fragmente de cărămizi și tencuială. *Via sagularis* continuă înspre interior cu un nivel de cultură, identificat pe o L de aproape 4,00 m (între m. 0-4), în care au fost identificate câteva fragmente ceramice romane. Stratul are o gr. de cca.

0,10 m și nu conține urme de complexe sau alte contexte arheologice, aflându-ne între *via sagularis* și construcțiile din interior, încă în zona *intervallum*. Sub *via* și stratul amintit a fost observată existența unui alt context arheologic roman, având în componență fragmente de cărămizi romane. Acest context se află în continuarea valului, constituind practic continuarea acestuia înspre V, într-o fază anterioară valul fiind mai lat sau mai înspre interiorul castrului, în afara secțiunii realizate de noi. De aceea nu a fost surprinsă *via sagularis* a primei faze de construcție, corespunzătoare primului șanț de apărare identificat (vezi *infra*). Sub aceste contexte a fost constatată existența unui pământ de culoare brună steril din punct de vedere arheologic.

La E de groapa de scoatere a zidului se constată existența unui prim șanț de apărare a cărui escarpă interioară pornește de la m. 13, la cca. 2,00 m de groapa de scoatere a zidului. Nivelul de la care pornește șanțul este după cum aminteam corespunzător cu nivelul inferior roman din interiorul castrului. Deschiderea în partea superioară a șanțului este de 4,00 m. Pare să se constituie dintr-o *fossa fastigata* simplă, fără să-i putem urmări ad. maximă, datorită pânzei freatice care este destul de ridicată. Umplutura șanțului este unitară, constituită dintr-un pământ de culoare brună, fără urme de material arheologic, fiind evident umplut într-un anumit moment dat, atunci când incinta a fost construită din piatră. Din cauza gropii de scoatere a zidului nu avem indicii certe privind construcția incintei într-o primă fază. Chiar dacă nu au fost identificate pietre de carieră în umplutura șanțului timpuriu nu este totuși exclus ca acesta să fie contemporan de asemenea cu un zid de piatră.

Ultimul șanț de apărare în a cărui umplutură a fost identificată dărâmătura consistentă a zidului de incintă a fost cercetat doar parțial în această secțiune. Berma este din nou destul de lată, escarpa foarte lină la început a șanțului pornind de la cca. 2,00 m de groapa de scoatere a zidului. Este fără îndoială vorba despre un șanț de apărare cu o deschidere largă, caracteristică obișnuită a sec. al III-lea p.Chr. Și deasupra se poate observa un strat de nivelare compact, peste care se distinge un strat gros de dărâmătură, din piatră de carieră provenită de la zidul de incintă.

Secțiunea stratigrafică de E a secțiunii denumite convențional S 11 atestă existența laturii de N a fortificației de la Sutor. Constatăm că zidul de incintă nu mai este de această dată scos, fiind constituit din pietre de carieră de dimensiuni destul de mari, având o l de cca. 1,00–1,10 m. În interior a fost identificată în apropiere de zid între m. 3-9, parte din baza valului de apărare. În val, într-o fază timpurie, a fost realizată o construcție din chirpic, asemănătoare unei locuințe semi-adâncite. Are dimensiuni de doar 2,00-3,00 m, fiind desființată prin ardere. Este probabil că această locuință să aparțină unei faze anterioare construirii castrului, sau chiar etapei în care se edifica fortificația. Nu am identificat material arheologic. Deasupra complexului a fost observată o lentilă subțire de pietriș ce putea constitui *via sagularis*. În această parte inundațiile nu au mai fost atât de consistente, nemaifiind observată în interior existența nisipurilor aluvionare. Sub „arătura” contemporană a fost identificat un strat de demolare cu fragmente de cărămidă și tencuială, reprezentând sfârșitul locuirii romane.

La N de zidul de incintă înspre exterior, pe o porțiune de 8 m, atât cât a fost posibil să săpăm zona fiind inundată, am constatat o situație similară exteriorului castrului de pe latura

de E (vezi *supra*). Se pot observa escarpele interioare ale celor două șanțuri, aparținând celor două faze de construcție ale incintei, care se suprapun. Diferența constă în existența pe această latură a unei berme foarte late de această dată de 4,50 m.

Pentru a crea un fundament cartografic al întregii documentații arheologice, au fost executate măsurători topografice pe întreaga suprafață a sitului și în suprafețele adiacente. Măsurătorile topografice au fost executate prin mijloace tahimetrice cu Stația totală (Leica TCR 410). Pentru a asigura integrarea acestor măsurători în Sistemul de Proiecție folosit în România (Stereo 1970) a fost creată o bază formată din puncte de referință topografice ce au fost materializate în teren și ale căror coordonate au fost determinate cu ajutorul unui receptor GPS geodezic cu corecții prin postprocesare (Thales Mobile Mapper 2.0).

Înregistrarea și documentarea cercetării au fost realizate prin numeroase planuri ce conțin secțiuni în plan vertical și orizontal (grund) ale contextului arheologic, în diferite etape ale excavației. Aceste planuri au fost realizate atât prin desen arheologic clasic cât și prin înregistrarea fotogrametrică urmată de corecțiile necesare și desenare prin mijloace informatice a acestor planuri. Coordonatele punctelor de referință fotogrametrică au fost înregistrate cu Stația Totală. Tot cu ajutorul Stației Totale au fost înregistrate contextele arheologice cele mai importante și coordonatele unora dintre artefacte.

În toate etapele realizării cercetării excavației au fost realizate fotografii, de ansamblu și de detaliu, cu camere foto digitale. Colectarea materialului arheologic a fost exhaustivă, în vederea analizei ulterioare a acestora. Rezultatele analizelor contextelor arheologice și a materialelor recoltate au fost înregistrate într-o bază de date special proiectată pentru acest proiect. Această bază de date permite gestiunea principalelor caracteristici ale contextelor arheologice și ale artefactelor.

Constatăm ca urmare a cercetării din toamna anului 2006 că avem de-a face cu incinta de piatră a unui castru de mari dimensiuni și cu existența a două faze de construcție a incintei care va avea de fiecare dată dimensiuni apropiate. Este greu de spus acum dacă existase un castru anterior de mai mici dimensiuni. Au fost identificate trei dintre laturile fortificației: de N, S și E. Ca atare, știm numai distanța dintre laturile de N și S, deci lungimea laturii de E a fortificației. Aceasta este de 166,00 m, dimensiuni similare cu ale altor caste de cohorte și alae. Nu știm dacă și fortificația de la Sutor a fost sub forma unui pătrat ca și în cazul analogiei amintite. Bănuim că da, având în vedere faptul că *numerus*-ul de Mauri, garnizoana probabilă a castrului de la Sutor, fusese *equitata* și probabil echivalent cu o *ala*, trupele de Mauri fiind cu efective destul de mari.

Pl. 71

Bibliografie:

C. Ilieș, S. Cociș, F. Marcu, D. Tamba, Al. Matei, *Raport privind cercetările arheologice de la Sutor (Raport on the Archeological Reserch from Sutor)*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Greco-Catholica Varadiensis, 2002, 47,1, 131-151.

183. Șeșuș, com. Ciugud, jud. Alba**Punct: Gorgan****Cod sit: 1124.02****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 9/2006**

Colectiv: Marius-Mihai Ciută (Inspectoratul de Poliție Alba), Antoniu Marc (MCDR Deva), Beatrice Ciută (Univ. Alba Iulia)

Cercetarea arheologică din acest an a avut ca obiectiv continuarea investigațiilor complexelor de locuire din vârful mării Gorgan, în vederea dezvelirii structurilor și artefactelor aparținătoare celor două orizonturi culturale identificate până în prezent, precum și prelevării resturilor macrovegetale, având ca scop reconstituirea cel puțin parțială a ecosistemului și paleomediului epocilor istorice ilustrate de descoperirile din acest sit. Campania din acest an a fost condiționată de limita scurtă de timp avută la dispoziție, datorată fondurilor insuficiente pentru desfășurarea pe o perioadă mai îndelungată a șantierului, care a avut, și în acest an, caracterul de șantier-scoală, pentru studenții și masteranzii la specializarea Arheologie a Universității din Alba Iulia.

Primele operațiuni au constat în curățarea perimetrului unității de cercetare S X/2004-2006 și refacerea profilelor, astfel că suprafața secțiunii s-a extins cu câte 20-25 cm pe fiecare latură. Datorită uscării în profunzime și fragmentării suprafeței superioare a profilului de NV, acesta nu a putut fi îndreptat integral, decât doar de la ad. de 1 m, existând riscul de prăbușire a acestuia. S-a evacuat pământul scurs în suprafață, pentru a se reface nivelul atins în urma săpăturilor din campania precedentă.

De pe acest nivel s-a reluat adâncirea, pe niveluri de 0,05 - 0,10 m. Primul nivel a fost început dinspre latura de SV, cu c. 10 și 9. Motivul a fost determinat de necesitatea recoltării, din c. 1, a pământului ce conținea o cantitate însemnată de semințe de grâu (*triticum dicoccum*) carbonizate. Acest perimetru nu a relevat structuri de locuire, dar a oferit fragmente ceramice, unelte de os, fragmentare, precum și un pandantiv de lut ars sub formă de toporaș, decorat prin împunsături pe ambele fețe și având o gaură transversală de purtare în partea opusă „tășului”.

În c. 9 și 7 a fost surprinsă, pe o suprafață de cca. 1 m², o aglomerare de lutoială arsă și lemn carbonizat în amestec cu pământ, ce a atestat existența unei structuri de locuire prăbușite în urma incendierii, codată L12/2006, în acest stadiu fiind surprinsă partea superioară a dărâmăturii locuinței. Din suprafața corespunzătoare c. 6-4 s-au recuperat fragmente dispartate de lutoială de pereți arsă, prezentând urmele nuielilor ce alcătuiau structura pereților locuințelor corespunzând nivelului de locuire sezonieră a purtătorilor culturii Coțofeni. De asemenea, o cantitate însemnată de fragmente ceramice, purtând decoruri în tehnica inciziilor liniare și a împunsăturilor succesive, specifice fazei finale a acesteia. Printre acestea, câteva fragmente care, prin factură și elemente de decor (butoni perforați), sunt atribuibile primului orizont de locuire de la Gorgan, de factură Decea-Mureșului, antrenate în nivelurile superioare de amenajările coțofeniene.

În c. 3, a fost dezvelită o parte din structura L11/2005, aferentă complexului D 1, fiind recuperate fragmente ceramice și semințe de grâu carbonizate. Structura a fost dezvelită în continuare prin spăcluire pe un nivel de lutoială arsă aprox. compactă, inclusiv în c. 1, oferind același tip de materiale. În c.

2, în colțul de E al secțiunii, o lentilă consistentă de cenușă, lemn carbonizat și lutoială arsă a atestat prezența unei alte locuințe (L13/2006). De la limita dintre c. 1 și 2, lângă profilul de NE, a fost recuperat un alt pandantiv (din lut ars) în formă de triunghi isoscel, având o perforație în unghiul format de laturile egale.

După aducerea întregii suprafețe la același nivel s-a reluat adâncirea, tot dinspre latura de SV a secțiunii. Din nivelurile de locuire, distincte, s-a recuperat material ceramic fragmentar; material faunistic; unelte din os, cuarț și silicite (lame mici și răzuitoare). În urma rașchetării suprafeței corespunzătoare c. 10-6, a fost conturată cu claritate L12/2006, aceasta intrând în profilul de NV. După cum a apărut, laturile lungi erau orientate către E și V, iar cele scurte către S și N. Pe latura de E s-au conturat două gropi de mici dimensiuni, fără materiale în umplutură. Din perimetrul locuinței a fost recuperat un bogat material ceramic fragmentar și, de pe o lentilă de arsură de cca. 0,5 m d, semințe de grâu carbonizate și lemn carbonizat, unele bucăți păstrând forma întreagă a speciei vegetale din care a provenit. În colțul de NE al locuinței au fost dezvelite câteva fragmente dintr-un vas decorat prin impresiuni cu unghia. Între c. 10 și 8 s-a conturat o groapă (G19), fără a avea materiale în conținutul ei, la acest nivel.

În c. 6 a fost dezvelit un fragment masiv de lutoială de perete, fățuit pe o parte, pe cealaltă prezentând urmele suportului de nuiel. De asemenea, au fost recuperate numeroase fragmente ceramice, unele provenind din vase întregibile. Material ceramic însemnat cantitativ, aparținând olăriei Coțofeni, s-a recuperat și din c. 5-2.

În suprafața c. 1, după îndepărtarea stratului corespunzător complexului cu lentile de semințe carbonizate s-a constatat existența unui strat consistent, argilos, galben, probabil planșeul complexului, străpuns însă pe alocuri de zone de arsură conținând, la rândul său, semințe de grâu carbonizate (*triticum dicoccum*). După demontarea acestuia, a fost consemnată și la acest nivel prezența grâului carbonizat (*triticum dicoccum*).

Cu săparea acestui nivel în secțiune, s-a atins și nivelul inferior al gropii G18/2006, golite parțial în campania anului precedent. La acest nivel s-a oprit adâncirea, singura operațiune care s-a mai efectuat fiind golirea bordeiului L12, utilizându-se tehnica *cross-section*. Groapa s-a adâncit cca. 0,70 m, până la întâlnirea unui strat argilos, de culoare cenușiu-maronie, care se pare că a constituit patul de umplutură pe care s-a ridicat locuința. Înspre latura de S a acestuia, acest strat a fost străpuns în ad. cca. 0,10 m, până pe un altul, argilos, de culoare gălbuie. În urma săpării locuinței s-a recuperat material ceramic Coțofeni, fragmente de oase, lame de cuarț, lemn carbonizat și, din nou, o mică cantitate de semințe de grâu (*triticum dicoccum*) carbonizate. Conținutul delimitat de perimetrul săpat s-a prezentat sub forma unei succesiuni de lutoială arsă fragmentată, straturi de cenușă și lemn carbonizat și lentile de pământ. Din nivelul cel mai de jos, unde acesta coboară până pe umplutura gălbuie, a fost recuperat un fragment de lutoială fățuită și decorată cu lini paralele obținute prin împunsături succesive adânci.

La nivelul umpluturii de argilă gălbuie, sub bordeiul Coțofeni, a fost dezvelită, parțial, o vatră similară celor din complexe orizontului Decea, se pare nederanjată de depunerile ulterioare. Din partea dezvelită s-au prelevat mostre pentru datări arheo-magnetice.

La acest stadiu zona s-a pus în conservare, prin acoperire cu folie și pământ până la reluarea săpăturilor. Adâncimea care s-a atins în SX/2004-2006 (mai precis în cadrul bordeiului L12), a fost în jur de 2 m față de borna topografică situată la cca. 1 m de latura vestică a suprafeței.

184. Șimian, com. Șimian, jud. Bihor

Punct: Groapa cu lut (Sárgaföldes gödör)

Cod sit: 31342.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 518 / 2006

Colectiv: Sorin Bulzan (MTC Oradea), Alexandru Ciorba

În luna noiembrie lucrările de exploatare a argilei pentru uz local din zona sitului arheologic au avut o amploare neobișnuită, astfel că din săpăturile sătenilor ne-au fost semnalate un castron și o fibulă ce ar putea proveni dintr-un mormânt. Acesta a fost și motivul cererii pentru acordarea autorizației de săpătură preventivă.

Stațiunea de la "Groapa cu lut" este cunoscută în literatura arheologică începând cu anii 30 ai sec. XX, dar până acum nu au existat cercetări sistematice. De aici provin numeroase fragmente ceramice aparținând primei epoci a fierului și câteva morminte atribuite gepizilor. Din păcate, excavările pentru obținerea lutului sunt permanente, astfel că cercetările preventive vor trebui să dobândească un caracter sistematic.

În cele două secțiuni trasate în malul gropii de lut stratigrafia este simplă. Până la 0,38 m apare pământul negru deranjat de arături și lucrări de excavare moderne. Obiecte recente au apărut până la 0,48 m ad. unde se conturează clar lutul virgin. Ipoteza privind existența unei necropole a fost confirmată la acest nivel prin conturarea a două gropi aparținând unor morminte de înhumăție.

Primul dintre acestea a fost deranjat, astfel că oasele descoperite pe fundul gropii nu se mai aflau în poziție anatomică. Observația este susținută și de răspândirea celor 29 de mărgel din calcedoni și chihlimbar în aproape toată umplutura gropii. Totuși cele mai multe au apărut într-o rază de 0,20 m în partea sud-vestică a complexului. În capătul nordic al mormântului a apărut o grupare de mărgel de chihlimbar și de calcedon dintr-un șirag. Ele se aflau spre zona craniului mult distrus, adică în poziția în care au fost depuse în momentul înmormântării. Mărgel de culoare neagră au mărimea de cca. 0,01 m, sunt plate și cu colțurile rotunjite. Cele din chihlimbar sunt cilindrice și puternic oxidate. În zona sternului se afla o fibulă din argint cu picior întors pe dedesubt, ornamentată cu două discuri montate pe arc. L fibulei este 0,48 m, iar sub aceasta au mai fost descoperite câteva mărgel din calcedon. În profilul sudic al gropii mormântului, la ad. de 0,75 de m au fost identificate oase umane în poziție neanatomică. Spre peretele nordic al gropii se afla un vas întreg de culoare portocalie cu angobă de culoare cărămidă. Recipientul este un import roman. Lângă vas au fost descoperite încă 25 de mărgel. Fundul gropii mormântului, avea o pantă ușoară spre N. Capătul sudic al gropii s-a adâncit până la 0,73 m, iar cel nordic până la 0,87 de m, de la actualul nivel de călcare. L gropii mormântului este de 2,11 m, l 0,86 de m, iar capătul sudic (spre cap) este mai lat, iar cel nordic mai îngust.

La desfacerea mormântului nr. 2, a fost identificată o groapă rotundă care o tăia pe cea a mormântului. Aceasta din urmă se adâncea până la 1,30 m. Groapa mai recentă a ajuns până la 1,50 m. Această situație arată că mormântul a fost deranjat ulterior. Inventarul mormântului constă numai în mărgel din chihlimbar și din calcedoni.

În umplutura gropilor de morminte au fost descoperite și fragmente preistorice rulate.

Datarea mormintelor este oferită de fibula din argint cu analogii în mediul sarmatic din câmpia Tisei și în mediul transilvănean din sec. IV p.Chr¹. O altă fibulă din argint de același tip semnalată de localnici înainte de începerea săpăturilor se datează bine în a doua jumătate a aceluiași sec.

Note:

1. Vaday 1989, Abb. 16, 5, Horedt 1982, p. 130, Abb. 58, 8.

Bibliografie:

***, *Repertoriul Monumentelor naturii, arheologice, istorice, etnografice, de arhitectură și artă din județul Bihor*, Oradea, 1974, nr. 385, p. 72sq.

M. Comșa, *Unele date privind regiunile din nord-vestul României în sec. V-IX*, în Centenar Muzeal Orădean, 1972, p. 210.

K. Horedt, *Siebenbürgen in spätrömischer Zeit*, București, 1982.

A. Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitat Szolnok*, Anteus, 17-18, 1988-1989, Budapest, 1989.

185. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: Observator

Cod sit: 139893.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 78/2006

Colectiv: Horea Pop – responsabil; Ioan Bejinariu, Emanoil Pripon (MJIA Zalău), Dan Vasile Sana (DCCPCN Sălaj)

Masivul *Măgura Șimleului* domină zona nord-vestică a *Depresiunii Șimleului*, iar orașul Șimleu Silvaniei se întinde la poalele *Măgurii*, spre S, pe malul râului Crasna. Toponimul *Observator* desemnează zona maximei altitudini a *Măgurii* (597 m) și platourile înalte aflate la N.

Date despre primele „investigații” arheologice ale sitului sunt menționate încă din a doua jumătate a sec. al XIX-lea în publicația maghiară *Archaeologiai Értesítő*, iar o parte a materialelor descoperite cu acel prilej a ajuns în colecția unor muzee din Transilvania, respectiv Ungaria și Austria. Sondaje de amploare redusă au fost efectuate de către M. Moga după al doilea război mondial (1949) și de către Al. V Matei în anul 1978. Cercetarea arheologică sistematică a sitului de la Observator a început în anul 1994, de către un colectiv coordonat de regretatul dr. Mircea Rusu, de la IAIA Cluj Napoca. Până în prezent au fost efectuate 9 campanii de săpături, iar suprafața cercetată este de 1427 m². În această suprafață au fost cercetate prin intermediul a 16 secțiuni și 9 casete: 261 de gropi din epoca bronzului, prima epocă a fierului și dacice, 38 de locuințe și 30 de cuptoare și vetre din perioadele menționate și două morminte (unul din bronzul

timpuriu, celălalt din sec X p.Chr). Au fost descoperite puține materiale ceramice din neolitic (complexul cultural Criș) și enolitic final (cult. Coțofeni), un mormânt de incinerare din perioada timpurie a epocii bronzului, ceramică cu decor de tip Wietenberg atribuită perioadei mijlocii a epocii bronzului, numeroase gropi din perioada târzie a epocii bronzului. Sistemul defensiv al așezării fortificate din prima epocă a fierului (sec. X–VII a.Chr), cu un traseu adaptat configurației terenului, a fost sondat în mai multe puncte pentru a verifica elementele sale constitutive și dinamica dezvoltării spațiului fortificat. Parțial, vechea fortificație din prima epocă a fierului a fost refolosită în perioada dacică (sf. sec. II a.Chr – încep. sec I p.Chr) și în evul mediu timpuriu (sec. VIII–X). Publicarea monografică a descoperirilor a început în anul 2006 cu apariția primului volum al monografiei arheologice a Șimleului Silvaniei. Este un sit arheologic tipic amplasat pe o înălțime greu accesibilă, dar cu numeroase surse de apă disponibile în zona înaltă. Râul Crasna curge pe la poalele *Măgurii* și o înconjoară la S, V și NV. Numeroase alte situri din epoca bronzului, prima epocă a fierului și perioada dacică au fost descoperite și cercetate cu ocazia unor cercetări sistematice, preventive și periegeze în zona din jurul *Măgurii Șimleului*. Marea densitate de locuire care se conturează în această microzonă, începând cu a doua jumătate a bronzului mijlociu, se leagă în mod cert de conștientizarea poziției strategice a acestui punct, aflat pe o importantă arteră naturală de circulație (valea Crasnei), dar mai ales prin posibilitatea de a controla trecătoarea tăiată de râul Crasna în masivul *Măgura*, între Șimleu Silvaniei și Cehei. Campania anului 2006. Date stratigrafice

În campania anului 2006 ne-am propus în principal verificarea stratigrafiei pe platoul aflat la N de punctul *Observator*, mai precis pe axul E-V al acestuia. În funcție de rezultatele obținute dorim să proiectăm viitoarea strategie de cercetare a acestei zone cu o suprafață de câteva hectare, ce a fost defrișată cu mulți ani în urmă. A fost trasată o secțiune S1 / 2006 orientată E-V, cu dimensiunile de 36 x 2 m. La capătul acestei secțiuni, spre V am surprins, la ad._{max} de 2,70 m cea mai veche fază de locuire, ce aparține bronzului târziu. În prima epocă a fierului, pentru a atenua diferența de nivel între partea estică, mai înaltă a platoului și cea vestică, mai joasă, au fost realizate nivelări succesive cu rocă sfărâmată și humus provenit dintr-o zonă cu locuire din perioada târzie a epocii bronzului. Interesant este, că între m. 25-36 ai secțiunii unde apar aceste straturi succesive de nivelare nu au fost surprinse complexe din prima epocă a fierului cu excepția a două gropi de stâlp. Ca urmare a acestor amenajări, nivelul părții vestice a platoului, în zona cercetată, a fost ridicat în general cu 0,5 până la 1 m. Ulterior, în perioada locuirii dacice, amenajarea platoului a continuat, fără a mai fi nevoie de nivelări de amploarea celei realizate în prima epocă a fierului. Mai sus de acest sector al secțiunii, între m. 13-25 unde diferența de nivel era mai puțin accentuată, s-a realizat în prima epocă a fierului o terasare până la nivelul stâncii și aici au fost surprinse cel puțin două faze de locuire din această perioadă. În fine între m. 0-13 ai secțiunii, imediat sub humusul vegetal apare roca locală (micașist) în care se adâncesc complexe din perioada târzie a epocii bronzului, prima epocă a fierului și perioada dacică.

Cele trei casete C1-C3 / 2006, fiecare cu dimensiunile de 6 x 4 m au fost trasate la limita nordică a platoului, în continuarea suprafeței cercetate anterior în campaniile din anii 1999 și 2002. În toate cele trei casete, imediat sub humusul de

pădure apar complexe din prima epocă a fierului și din perioada dacică. Poate fi sesizat nivelul dacic din care pornesc complexe și doar pe anumite porțiuni un nivel din prima epocă a fierului neafectat de amenajările recente. În prima casetă (C1) am surprins chiar și urmele unei secțiuni mai vechi din care am recuperat o sapă de fier și câteva bucăți de tablă. Poate fi vorba despre una dintre secțiunile de sondaj ale lui M. Moga din 1949 sau chiar de o secțiune mai veche din a doua jumătate a sec. XIX-lea.

Caseta C4/2006 (1 x 5 m) a fost trasată în vederea investigării complete a gropii G189 descoperită în campania din anul 2003.

Descoperirile din epoca bronzului

Materiale ceramice din perioada timpurie și mijlocie a epocii bronzului au apărut destul de puține, în poziție secundară, rulate în stratul de cultură din prima epocă a fierului și din perioada dacică.

În decursul acestei campanii am dezvelit integral o groapă surprinsă și cercetată parțial în secțiunea S1 din campania de săpături a anului 2003. Este vorba despre groapa G 190. Inventarul foarte bogat și divers al acestei gropi surprinsă în proporție de 40% în campania anterioară ne-a determinat să continuăm dezvelirea ei. Inventarul gropii apare masat în treimea inferioară și cea mediană a complexului. Groapa conținea o mare cantitate de ceramică întreagă și întregibilă. Foarte interesante sunt însă bucățile de lut ars care par să provină de la un model de casă, ce a fost rupt în bucăți, iar apoi bucățile au fost aruncate în jumătatea inferioară a gropii alături de fragmente ceramice, numeroase fragmente de la greutatea piramidale de lut (*căței de vatră*), cenușă, oase arse și cărbune. Pe fundul gropii a fost depusă o râșniță din micașist. Din umplutura gropii am mai recuperat fragmente dintr-o vatră cu marginea modelată în trepte, din păcate foarte friabilă și dificil de recuperat. Se remarcă în mod deosebit un fragment ceramic pe care apare modelat capul unui berbec, fiind redată foarte bine botul cu toate detaliile (nări, ochi) și unul dintre coarne. La fel de interesant este un fragment de vas care se sprijină pe un picior uman, precum și un vas bitronconic de dimensiuni medii cu două toarte goale pe interior și cu orificiu de scurgere ce comunică cu interiorul vasului. Pe baza inventarului ceramic groapa aparține grupului Cehăluț, care în primele două etape ale bronzului târziu este documentat prin numeroase descoperiri în zona cuprinsă între bazinele râurilor Barcău și Crasna din nord-vestul României. Inventarul ceramic cuprinde și câteva fragmente parțial întregibile decorate cu ornamente excizate în manieră Suci de Sus II.

În secțiunea S1/2006, între m. 31-36 la ad. cuprinsă între 2,20–2,70 m am surprins un nivel de locuire din perioada târzie a epocii bronzului, suprapus de nivelări succesive din prima epocă a fierului. Stânca a fost îndreptată și s-a amenajat o terasă la capătul căreia, spre E, a apărut o amenajare cu piatră locală, prinsă cu lut la ad. de 2,3–2,4 m. În spatele acestei amenajări au apărut patru complexe: două cuptoare dezafectate (complexele C 87 și C 89), un cuptor menajer păstrat intact (C 88) și o groapă de stâlp (C85). Un strat consistent de cenușă și cărbune suprapune nivelul terasei din perioada târzie a epocii bronzului, inclusiv amenajarea cu rocă. În acest stadiu, nu putem aprecia în chip convingător caracterul acestei amenajări cu rocă prinsă cu lut. Poate fi vorba fie de un zid de sprijin a marginii terasei, fie de embletonul unei palisade ridicate la limita platoului. În viitor, prelungirea secțiunii S1/2006, pe pantă, spre V ar trebui să

aducă un răspuns în acest sens. Din zona cercetată am recoltat un bogat material ceramic întregibil și parțial întregibil, precum și o mare cantitate de oase de animale. Ceramica este caracteristică grupului Cehăluț. Până acum este singura zonă unde am surprins un nivel de locuire din această perioadă, în ciuda faptului că au fost descoperite numeroase gropi cu inventar ceramic caracteristic. O importantă descoperire ce se leagă de locuirea din această perioadă este un tipar din micașit găsit în groapa C 59, pe care este redat în negativ, pe ambele fețe un topor cu disc și spin. Interesant că în *Depresiunea Șimleului* nu au fost descoperite topoare cu disc și spin, o piesă foarte bine reprezentată mai ales în depozitele seriei Uriu–Opály, din zona *Tisei Superioare*, iar acum avem o dovadă directă a producerii lor în acest centru. Un fragment de tipar provine din c. 2, din stratul de cultură. Tot locuirii din perioada târzie a epocii bronzului îi aparțin câteva piese de bronz (ace) descoperite însă în poziție secundară în nivelul de cultură din prima epocă a fierului.

Descoperirile din prima epocă a fierului

Complexele din prima epocă a fierului au fost descoperite în toate suprafețele cercetate în campania anului 2006. Este vorba în total de 42 complexe, dintre care 6 construcții (locuințe și anexe: C8, C14, C38, C62, C65, C66), un cuptor (C61), o vatră (C65/1) și 30 de gropi dintre care 9 gropi de stâlp, iar celelalte gropi menajere (de provizii și reziduale) și cultice. Un complex din prima epocă a fierului, cu o destinație incertă a apărut în caseta C3/2006. Este vorba despre un complex, parțial surprins, cu o formă alungită (C 56), cu l cuprinsă între 0,4-0,5 m ce se adâncește cca. 0,3 m de la nivelul de conturare. Inițial am crezut că este vorba despre locașul de amplasare al tâlpilor unei construcții, însă pe fundul complexului au apărut 2 vase întregibile.

Construcțiile din prima epocă a fierului sunt fie de tipul celor adâncite în roca locală, relativ ușor de excavat (C 8, C38) fie construcții de suprafață, adâncite nesemnificativ în rocă (C14, C62, C65, C 66). Unele dintre aceste construcții pot fi locuințe, iar altele, mai ales cele de suprafață, pot reprezenta, în unele cazuri amenajări anexe (șoproane). În cazul construcției C 65 am surprins parțial și o vatră amenajată pe podina acesteia. De obicei, aceste construcții au fost amplasate în locuri mai drepte sau pe terase antropogene, cum este cazul terasei amenajate între m. 13-25 unde există un prim nivel de locuire din prima epocă a fierului, reprezentat de construcția cu indicativul C 66, după care urmează construcțiile C 62, C 63, C65 care sunt ulterior dezafectate, iar pe nivelarea care le suprapune este amenajat un cuptor dintr-un bloc de lut (C 61). În nivelarea pe care a fost amenajat acest cuptor au apărut fragmentele unui vas de tip Id -Teleac (cu corpul scund și puternic bombat, prevăzut cu proeminențe conice hipertrofiate, împinse din interior) atestat în această cunoscută așezare doar în nivelul I de locuire, printr-o apariție unicat. Inventarul tuturor locuințelor descoperite în campania anului 2006 este modest, ceea ce pare să denote dezafectarea lor și nu distrugerea în urma unor evenimente violente. Doar câteva dintre gropile cercetate au avut un inventar mai bogat, constând din ceramică întregibilă. Este vorba despre gropile C 24 și C 31 din care au fost recuperate cel puțin 3 vase întregibile. Groapa C 72 avea drept unic obiect de inventar o cană cu corpul scund, turtit și gâtul înalt, cu toarta fixată de zona diametrului maxim și gât. La Teleac, acest tip (VI d1), cu un decor de tip „arhaic” reprezintă de asemenea o descoperire singulară ce provine din primul nivel de locuire.

Cercetările din această campanie, subsumate în principal necesității precizării stratigrafiei acestei zone au adus însă și noi date utile pentru precizarea momentului de început al așezării fortificate din prima epocă a fierului de la Șimleu Silvaniei-*Observator*. Deși stratigrafic, nu a putut fi decelat un nivel de locuire timpuriu, unele dintre descoperirile ceramice din această campanie, sugerează existența unui orizont cronologic de locuire contemporan cu nivelul I de la Teleac, ipoteză pe care o avansasem și anterior, fără însă a deține argumente prea substanțiale. Din acest nivel de locuire trebuie să provină în mod firesc și materialele de factură Gáva timpurie apărute în nivelarea ce suprapune complexele C62, 63 și 65.

Descoperirile din a doua epocă a fierului-epoca dacică (sf. sec. II-I a.Chr.)

În campania anului 2006 au fost descoperite și cercetate sistematic 41 complexe dacice. Din punct de vedere funcțional complexele sunt reprezentate de gropile de stâlpi, gropile de provizii și menajere (26), vetrele de foc și cuptoarele (6), locuințele (4), tâlpile de locuință (2) și un element defensiv-șanț (1).

Gropile de provizii, de regulă cu profil cilindric, mai puțin tronconic, devenite în timp gropi menajere (?), au dimensiunile caracteristice acestui tip de complex în lumea dacică: d_{gura} și baza de 0,8-1,0 m, ad. de 0,5 - 1,3 m. Inventarul lor, adesea sărac, constă, în unele cazuri, în ceramică dacică întregibilă, unelte, ustensile din piatră, lut și fier și chiar podoabe din bronz.

Locuințele sunt de regulă de suprafață, dar surprinse parțial în săpătura de anul acesta. Inventarul acestora este fragmentar, constând în ceramică dacică lucrată cu mâna și la roată, unelte și ustensile din lut, piatră și fier.

Cuptoarele și vetrele de foc au de regulă diametre variind între 0,8 - 1,2 m. Crustele vetrelor acestor instalații de foc au fost arse consistent până la 0,05 m gr. în unele cazuri, dar pereții cuptoarelor s-au conservat precar în majoritatea cazurilor. De regulă cuptoarele dacice sunt "dotate" cu groapă de deservire în dreptul gurii de alimentare.

Materialele dacice speciale descoperite anul acesta la Șimleu Silvaniei-*Observator* constă din unelte și ustensile din lut (prășnele de fus, greutăți, călcatoare), piatră (rășnițe fragmentare, cute), fier (cuțite, piroane, scoabe, dălți, dornuri, topoare) și os (duză de foale), piese de joc din lut (jetoane), arme (vârf de sabie?), podoabe din bronz (verigă) și o monedă din argint (drahmă de Dyrhachium).

Descoperirile dacice din acest an completează fericit informațiile privind habitatul uman din așezarea dacică fortificată de pe platourile superioare ale Măgurii Șimleului. Totodată cercetările din acest an ne arată nivelul amenajărilor dacice care au schimbat într-o oarecare măsură mai vechile terasări hallstattiene.

În acest orizont cronologic (sf. sec. II-I a.Chr.) în acest spațiu ni se conturează tot mai mult o întinsă și prosperă așezare dacică fortificată, în care locuia o comunitate care prelucra fierul, confecționa o ceramică de calitate, practica schimburi cu lumea celtică nord-vestică și cu cea dacică învecinată și controla defileul Crasnei și Depresiunea Șimleului.

În campania anului 2006 a fost investigată o suprafață de 150 m² fiind excavat un volum de peste 160 m³. Au fost descoperite și cercetate 88 complexe arheologice dintre care 5

aparținând epocii bronzului, 42 primei epoci a fierului, 41 epocii dacice.

Din punct de vedere funcțional au fost descoperite 46 gropi de provizii și menajere, 8 locuințe adâncite, 6 locuințe de suprafață, 12 gropi de stâlp, 5 vetre de foc, 6 cuptoare, 3 tălpi de construcții și 2 elemente defensive.

Pentru întâia oară a fost investigat sectorul vestic al platoului superior unde a fost stabilită stratigrafia sitului.

Au apărut de asemenea noi elemente care pot să susțină locuirea sau fortificarea platoului în evul mediu timpuriu, poate chiar din sec. VIII.

Finanțarea din acest an din partea MCC, destul de consistentă, a reușit să acopere costurile investigațiilor (sondajelor) din acest an propuse, dar pentru abordarea de anvergură, la care situl se pretează, fondurile sunt insuficiente. În vederea cercetării elementelor de habitat săpătura necesită o abordare în suprafețe de mari dimensiuni pentru surprinderea completă a complexelor arheologice pe fiecare nivel de locuire.

Anexa 14

Abstract:

Known in the historical literature, due to the discovery of a Dyrhachium type Greek coin hoard, the point called "Observator" is situated on the superior plateau of Măgura Șimleului Hill, placed on the northern part of Șimleu Silvaniei town. After certain field researches made at the beginning of the 1990's, it was discovered a Hallstatt period fortified settlement laying on a surface of 35 ha, with its plan perfectly adapted to the terrain. The Hallstatt period fortification (10th – 7th centuries B.C.) was reused in several periods, and several ways, in the Dacian period (1st century B.C.), and in the Middle Ages (8th – 10th century A.D.).

The beginning of a great research plan of the habitation complex situated on the Măgura Șimleului Hill, and the solving of chronological problems made us to open a long archaeological research period. Last year's (2006) campaign aimed the northern sector of the shell-shaped fortified habitation area to follow its elements.

Until now, there were made nine archaeological campaigns (1994, 1995, 1996, 1999 - 2003, 2006), through 16 ditches, 8 cassettes, which discovered 1500 sq.m. of the site. On the mentioned surface appeared 250 provision, domestic and ritual pits (150 prehistoric, and 1000 Dacian), 43 houses (20 prehistoric, and 23 Dacian), 12 fireplaces (4 prehistoric, and 8 Dacian), 12 ovens (4 prehistoric, and 8 Dacian).

The archaeological research from Șimleu Silvaniei continued in 2006 as well, with the 9th campaign. It was traced a research trench (S 1/2006), oriented east-west, measuring 36 x 2 m. During this year's campaign there were discovered 88 archaeological complexes.

From this, 41 belong to the La Tène period, 5 dating from the Bronze Age, and 42 dating from Hallstatt. Based on an archaeological students' camp (the only possible for this important site), this year's campaign felt the need of a more consistent financial support to properly research the Thracian, Dacian and Romanian phenomena from Șimleu Silvaniei - Observator. [Horea Pop, Ioan Bejinariu]

186. Șoimeni–Ciomortan, com. Păuleni Ciuc, jud. Harghita

Punct: Dâmbul Cetății

Cod sit: 83384.01.01

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Valerii Kavruk – responsabil, Dan Lucian Buzea (MCR), Gheorghe Lazarovici (Univ. Reșița)

Stațiunea se află la cca. 8 km NE de municipiul Miercurea-Ciuc și la cca. 1 km NE de satul Șoimeni (*Csikcsomortán*), comuna Păuleni Ciuc, județul Harghita, în locul numit de localnici *Várdomb* (*Dâmbul Cetății*). Este amplasat într-un loc ferit, cu altitudinea absolută de 882 m, la poalele de V ale Munților Ciucului. Acest loc oferă o bună vizibilitate asupra Depresiunii Ciucului și totodată un bun control al punctelor de comunicație cu zonele extramontane. Se află în dreptul pasului Vlăhița ce traversează munții Harghitei – granița naturală dintre Depresiunea Ciucului și centrul Transilvaniei, între cursul superior al Oltului și Izvorul Trotușului, asigurând legătura între Depresiunea Ciucului de Moldova, pe drum de creastă.

Inițial, pe locul respectiv a existat un promontoriu natural, de formă ovală, cu suprafața de cca. 60 (N-S) x 90 (E-V) m și înalt de cca. 3 m. Dinspre S promontoriul era mărginit de o pantă accentuată și înaltă a văii pârâului Remetea – afluent al Oltului. La N, în imediata apropiere a promontoriului, curge alt pârâu afluent al Remetei. Acest loc oferea bune condiții de securitate: accesul în așezare a fost ușor de controlat, din spre S ea fiind limitată de o pantă accentuată a văii Remetei, din N – de pârâul Nyirpataka și malul înalt al promontoriului, iar din spre V singura cale de acces spre promontoriu trecea printr-o șă îngustă de cca. 15 m. Așezarea avea o poziție importantă în ceea ce privește legăturile cu diverse teritorii: pe cursul ambelor pâraie din vecinătatea sa, se putea ajunge ușor la principală arteră hidrografică din zonă – râul Olt.

Așezarea a fost descoperită în perioada interbelică de Al. Ferenczi care a inclus-o în repertoriul cetăților dacice din Transilvania. În anii 1956, 1960 și 1967 aici a efectuat cercetări arheologice Székely Zoltán. Cu ocazia acelor cercetări s-a constatat că așezarea a fost locuită în eneolitic (cultura Cucuteni-Arșud), în perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului (cultura Coțofeni) și în epoca bronzului mijlociu (culturile Ciomortan și Wietenberg). În ceea ce privește fortificațiile, s-a ajuns la concluzia că valul a fost ridicat în epoca bronzului. Cu ocazia cercetărilor efectuate de Székely Zoltán a fost descoperită o nouă cultură denumită în literatura de specialitate „cultura Ciomortan”, încadrată perioadei mijlocii a epocii bronzului.

Cu scopul aprofundării cercetărilor, care să contribuie la rezolvarea problemelor menționate, în anul 1999 săpăturile în această așezare au fost reluate de un colectiv format din reprezentanții mai multor instituții: Muzeul Carpaților Răsăriteni (Valeriu Kavruk – coordonator, Dan Buzea, Galina Kavruk), Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei (Gheorghe Lazarovici și Mihai Rotea) Institutul Român de Tracologie (Székely Zoltán) și Muzeul de Istorie Neamț (Gheorghe Dumitroaia)¹.

Cercetările s-au desfășurat în secțiunea S.I, în c. A–D / 8–14, pe o suprafață de 96 m². Acestea au vizat urmele eneolitice de locuire descoperite în campaniile anterioare. În campania din anul 2005 au fost delimitate o parte din gropile

de stâlpi ce făceau parte din infrastructura locuințelor Loc.5 și Loc.5A².

În campania din anul 2006 au fost cercetate 3 complexe de locuit (Loc.21, Loc. 24 și Cpl. 23), 4 vetre (Cpl. 25, Cpl.26, Cpl. 27 și Cpl. 28 ?), 2 gropi „menajere” (Gr.8 și Gr.9), 35 de gropi de stâlp (de diferite tipuri și forme, aparținând mai multor complexe sau amenajări interioare) și a fost realizat un experiment privind construirea unei vetre de foc după modelul celor descoperite în cadrul locuințelor cucuteniene.

L21. Descoperită în c. A-B/11–14, formă rectangulară colțurile fiind ușor rotunjite și dimensiunile de 3,8-4 x 2,5-3 m. Podeaua a fost cercetată doar în partea superioară. Aceasta a fost formată din pietriș local tasat³.

În zona podelei s-a efectuat o răzuială la -3,2 m și s-a delimitat conturul locuinței, evidențiat prin pământul pietros (tasat) de culoare roșiatică cu pete de culoare brună și neagră. Inițial pentru amenajarea podelei s-a efectuat o nivelare în stânca naturală a terenului.

După ce terenul a fost nivelat s-a depus un strat de pământ cu pietricele în compoziție (gr. de cca. 0,10–0,15 m) în scopul izolării termice a casei. După ce locuința a fost incendiată, podeaua a ars și a devenit roșie cu nuanțe de brun și negru.

Cpl. 23 (bordei?). A fost descoperit în c. A-B/9-10 și cercetat parțial în campania din anul 2005. Groapa complexului are forma rectangulară cu colțurile rotunjite, cu dimensiunile de cca. 2,2 x 2,8 m fiind orientată pe direcția NE-SV. În partea sa nordică, groapa complexului prezintă un canal (șanț) lung de cca. 0,8 m și lat de 0,4 m.

Groapa bordeiului a fost săpată până la -0,8 m în stânca naturală a dâmbului și are pereții oblici spre fundul aprox. plat.

Nu au fost descoperite resturi de la dărâmăturile pereților, podelei și nici de la acoperiș. Bordeiul a fost probabil distrus în momentul amenajării peretelui comun al Loc.5 și Loc. 5A. Parțial groapa bordeiului a fost umplută cu pământ pietros de culoare galbenă în amestec cu pământ de diferite nuanțe.

Materialul arheologic este reprezentat în special de fragmente ceramice ce pot fi atribuite primei etape de locuire a așezării de către purtătorii culturii Cucuteni-Ariușd.

L24. Descoperită în c. B-D/12–13 la ad. de -3 –3,3 m, formă rectangulară cu dimensiunile de cca. 4,5 x 4 m. S-a păstrat foarte bine o parte din lutiua la fină a podelei, aceasta are 4,5 x 1,5 m. Locuința a fost descoperită în partea de N a sitului, unde terenul este în pantă. Locuința a fost orientată pe direcția NE-SV. Aceasta face parte din complexe de locuit din prima etapă de locuire a așezării de către purtătorii culturii Cucuteni-Ariușd (*Nivelul eneolitic Păuleni I*).

Podeaua a fost amenajată direct pe sol (un humus vechi) din lut în amestec cu pietricele și resturi vegetale. Are gr. cuprinsă între 0,05 – 0,10 m, iar în urma arderii se prezintă ca o masă compactă de lut (are aspectul unei vetre de foc). La construirea podelei acestei locuințe nu s-au folosit bârne din lemn (utilizate în cazul Loc.5 și Loc.5A) dar nici pietriș tasat, ca în cazul Loc.21.

Se presupune că locuința avea podeaua astfel amenajată deoarece în această parte se dormea (?) și o astfel de amenajare era necesară pentru a ține de cald. Partea păstrată a podelei prezintă o ușoară înclinație spre N. Înspre V se găsea o vatră care a corespuns primei etape de locuire. Vatra și o parte a podelei din zona vetrei a avut o lipitură de lut ce se afla în partea vestică la cca. 0,60 m, de marginea bordeiului sus pomenit.

Au fost surprinse trei etape de construire a locuinței: în prima etapă s-a amenajat lutiua la fină a podelei în partea sud-vestică vatra (în prima fază sunt două refaceri); în a doua etapă s-a efectuat o nivelare și o lutiua la nu la fel de bună pentru reamenajarea locuinței; în a treia etapă s-a amenajat vatră sau cuptor cu pietre, tot în partea de SV. Acestea au fost afectate de lucrările la Loc. 5 (în această parte a fost descoperită o cantitate mare de cenușă).

Din păcate nu au fost descoperite resturi de la dărâmăturile pereților și nici de la acoperiș, acestea fiind probabil din lemn și dezafectate în momentul amenajării podelei Loc. 5.

La nivelul podelei au fost delimitate mai multe gropi de stâlpi ce făceau parte din structura acoperișului și a pereților. Pe latura estică a fost descoperită o groapă (gr.1), pe latura nordică, 3 gropi (gr.2, gr.3, gr.5), în centrul locuinței a fost depistată o groapă de dimensiuni mici (gr.4), iar pe latura vestică, au mai fost depistate alte 2 gropi (gr.6, gr.7). Gropile de stâlp au gura circulară cu d cuprins între 0,2 și 0,4 m, pereții oblici spre fundul aprox. drept. Umplutura gropilor de stâlp era formată din pământ de culoare brun-negricioasă în amestec cu concrețiuni mici de lemn și lut ars, fiind ușor tasată.

Inventarul locuinței este modest, pe podea s-au descoperit materiale arheologice reprezentate în special de fragmente de vase ceramice și resturi de oase animale.

Cpl. 25 (cuptor sau vatră ?). A fost descoperit în c. B-C/12 -13 în partea vestică a Loc. 14, parțial deasupra podelei acestei locuințe. Complexul a fost surprins la ad. de -3,1 m și a fost format dintr-o aglomerare de bolovani de piatră, ce aveau dimensiuni cuprinse între 0,05 x 0,35 m. Complexul avea forma rectangulară cu dimensiunile de 1,4 x 1 m.

Printre pietrele neprelucrate ce făceau parte din structura cuptorului a fost descoperită o rășniță păstrată fragmentar.

După demontarea aglomerării de bolovani din piatră, nu au fost descoperite elemente care să ne ajute în determinarea exactă a acestui complex (cuptor sau vatră ?). Datorită lipsei unor elemente, nu știm dacă vatra (cuptorul) a aparținut Loc. 24, sau a funcționat într-o altă etapă.

Cpl. 26 (vatră). A fost descoperit în c. B-C/10-11, la ad. de -2,9 –3 m și a fost format dintr-o aglomerare de pietre ce par a fi desprinse din roca naturală. Printre pietrele ce făceau parte din pavajul vetrei, au fost descoperite și părți din lutiua la vetrei ce forma partea superioară pe care se găteau produsele. Complexul avea forma probabil circulară cu d de cca. 1,2 m.

Printre pietrele neprelucrate ce făceau parte din pavajul vetrei au fost descoperite fragmente ale unor rășnițe.

Vatra a fost distrusă în momentul amenajării podelei Loc. 5.

Cpl. 27 (vatră). A fost descoperit în c. B-C/13, la ad. de -3,1 m și a fost format dintr-o aglomerare de pietre plate, ce par a fi desprinse din roca naturală. Complexul avea forma probabil rectangulară, cu dimensiunea păstrată de 1 x 0,7 m. Grosimea păstrată a pavajului a fost de cca. 0,1 m. În cazul acestei vetre nu s-a păstrat lipitura fină ce a fost amenajată peste pietre.

Datorită lipsei multor elemente, nu putem spune dacă complexul a aparținut Loc. 24 sau a funcționat după ce locuința a fost distrusă.

Cpl. 28 (podea de locuință sau vatră ?) a fost descoperit în c. D/13 -14 și a fost cercetat parțial deoarece o parte din acest complex se extinde în afara suprafeței cercetate. Complexul a fost surprins la ad. de -3,4 m și cercetat pe suprafața de 0,7 x 0,6 m.

Deoarece complexul a fost cercetat parțial nu știm dacă este vorba despre podeaua unei locuințe sau despre lipitura unei vetre de foc cu suprafața bine netezită (?). Lipitura a fost amenajată pe sol, din lut în amestec cu pietricele și resturi vegetale. În urma arderii se prezintă ca o masă compactă de lut de culoare roșiatică.

În partea sudică complexul a fost secționat de G 9. O parte din lipitura complexului a fost descoperită în groapă cu cca. la 0,8–0,9 m ad. față de gura gropii.

G 8. A fost descoperită în c. B/13 la ad. de –3,4 –3,5 m, la V de podeaua Loc. 24. Gura gropii are forma circulară cu d de 1,3 m iar pereții sunt verticali spre fundul plat. Groapa a fost excavată aprox. 0,4 m în stânca naturală a dâmbului.

Umplutura gropii este formată din pământ pietros în amestec cu concrețiuni de lemn, lut ars și cenușă. Pe fundul gropii au fost descoperite materiale arheologice formate din fragmente ceramice, piese din piatră și fragmente de oase animale.

Datorită faptului că groapa a fost delimitată la nivelul podelei Loc. 24, aceasta este atribuită primului nivel de locuire al așezării de către purtătorii culturii Cucuteni-Arșud.

G 9. A fost descoperită în c. D/13 la ad. de –3,2 m, la E de podeaua Loc. 24. Groapa a fost secționată pe direcția N-S și a fost golită în partea sa vestică (partea estică a gropii intră în suprafața necercetată de noi, sub profilul estic al secțiunii). Gura gropii în partea sa vestică are forma semicirculară cu diam. de 1,4 m. În secțiune profilul gropii are forma unei "clepsidre" cu fundul ușor sferic și a fost săpată aprox. 1,2 m în stânca naturală a dâmbului.

Umplutura gropii este formată din pământ pietros de culoare brun-gălbui în amestec cu pământ brun cu resturi de lemn carbonizat, lut ars și puține urme de cenușă. Groapa a fost secționată în partea superioară de o groapă de stâlp ce făcea parte din infrastructura valului de fortificație ridicat la începutul epocii bronzului mijlociu.

Pe fundul gropii au fost descoperite materiale arheologice formate din fragmente ceramice, piese din piatră și fragmente de oase animale.

La nivelul solului steril pe întreaga suprafață cercetată au fost delimitate mai multe gropi de stâlp, unele făceau parte din structura acoperișului sau pereților locuințelor cercetate, iar altele de la anumite amenajări interioare. Gropile de stâlp au gura circulară cu d cuprins între 0,2 și 0,4 m, pereții oblici spre fundul aprox. drept sau sferic. Acestea au fost săpate până la 0,4 m în stânca naturală. Umplutura gropilor de stâlp era formată din pământ de culoare brun-negricioasă în amestec cu pietriș, resturi de lemn și lut ars, uneori fiind ușor tasată.

Au fost descoperite mai multe gropi de stâlp ce fac parte de la infrastructura Loc. 5. Inițial a fost săpată o groapă (de formă circulară cu diametrul la gură de 0,6 m), care avea pereții aprox. drepte și fundul sferic (groapa a fost săpată până la cca. 1 m ad. în stânca naturală a dâmbului). După ce groapa era săpată, se introducea un stâlp din lemn (de formă triunghiulară sau semicirculară – practic erau copaci despicăți în două sau trei părți) care era fixat în poziție verticală. Pământul pietros scos în urma excavării gropii, era apoi tasat în jurul stâlpului și acesta era bine fixat.

Pe latura sudică a Loc. 5 au fost depistate și cercetate 3 astfel de gropi, pe latura nord-estică alte 5, iar una este dispusă pe colț în partea sud-estică. Pământul pietros cu care se fixa stâlpul din lemn, avea culoarea galben-verzuie.

Concomitent cu cercetarea arheologică a fost realizat un experiment privind construirea unei instalații de foc (vatră), după modelul celor descoperite în cadrul așezării culturii Cucuteni-Arșud.

Odată nivelat terenul, pietrele ce urmau să facă parte din pavajul vetrei au fost bine aranjate (acestea nu depășeau gr. de 0,1–0,2 m) în formă circulară cu d de cca. 1 m. În paralel, a fost adus lut din apropierea așezării, care a fost amestecat cu nisip, pietricele, cenușă și resturi vegetale. Lutul a fost depozitat câteva zile în apă. Lutul frământat a fost așezat peste pavajul de pietre, iar în partea superioară s-a efectuat o netezire cu ajutorul unor unelte din lemn (spatule) și cu mâna umedă.

După ce lipitura s-a uscat la soare, s-au făcut mai multe focuri pe vatră pentru a o consolida. Jarul a fost mutat cu ajutorul lemnelor, pe toată suprafața vetrei până când aceasta a devenit funcțională. În urma acestui experiment s-a observat faptul că vetrele astfel construite păstrează mult mai bine căldura în jurul lor.

Jarul se păstrează bine până a doua zi când se poate face focul, doar aruncând câteva lemne uscate peste cărbunii din cenușa rămasă în vatră.

La terminarea campaniei arheologice, în luna septembrie a anului 2006, cenușa din jurul vetrei a fost împrăștiată iar vatra a fost acoperită cu gazon (pământ cu iarba din starul vegetal) pentru a urmări comportamentul ei în timp.

Materialul ceramic descoperit din o sumară privire a datelor statistice denotă prezența în număr mare a ceramicii negre lustruite, a ceramicii roșii sau maronii, uneori cu fațete și alveole. Pe ceramica neagră și roșie există motive decorative din benzi din 2-3 linii subțiri albe, caracteristice grupului Arșud care apar în mai toate stațiunile din Transilvania de fază Arșud-Cucuteni A1-A2 apărând în numeroase stațiuni din Transilvania: Arșud VII-VI, Olteni, Tg. Mureș; Bod, Păuleni - L5 încăperea A⁴.

PI. 72

Note:

1. Zoltan Szekely, *Cultura Ciomortan*, Aluta, 1970, p. 71-76; Valeriu Cavruc, *Noi cercetări în așezarea de la Păuleni (1999 - 2000)*, Angustia 5, 2000, p. 93 -102; Valeriu Cavruc, Gheorghe Dumitroaia, *Descoperirile aparținând aspectului cultural Ciomortan de la Păuleni (Campaniile 1999-2000)*, Angustia 5, 2000, p. 131-154; Valeriu Cavruc, Mihai Rotea, *Locuirea Wiitenberg de la Păuleni (campaniile 1999-2000)*, în Angustia 5, 2000, p. 155-172; Valeriu Cavruc, Dan Buzea, *Noi cercetări privind epoca bronzului în așezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001 - 2002. Raport preliminar*, în Angustia 7, 2002, p. 41 - 88; Valeriu Cavruc, în *Catalogul Expoziției Noi Descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei*, Covasna, 2003; Valeriu Cavruc, *The Ciomortan Group in the Light of New Researches*, Marmatia 8/1, 2005, p. 81-123; Eugenia Zaharia, *Cultura Ciomortan*. În: Comori ale epocii Bronzului din România. Treasures of the Bronze Age in Romania, 1995, p. 151-152, București.
2. Gheorghe Lazarovici, Sabin Adrian Luca, Cosmin Suci, Dan Buzea. *Descoperirile Cucuteni - Arșud de la Păuleni (Ciomortan)*, Angustia 5, 2000, p. 103-130; Gheorghe Lazarovici, Valeriu Cavruc, Sabin Adrian Luca, Cosmin Suci, Dan Buzea. *Descoperirile Cucuteni - Arșud de la Păuleni (Ciomortan)*, Angustia 7, 2002, p. 19 - 40.

3. Dan Buzea, Gheorghe Lazarovici, *Descoperirile Cucuteni-Ariuşd de la Păuleni Ciuc – Ciomortan „Dâmbul Cetăţii”*. *Campaniile 2003 – 2005. Raport Preliminar*. Angustia 9, 2005, p. 25 – 88

4. Gheorghe Lazarovici: *New Archaeological Research about Cucuteni-Ariuşd Culture. Transylvania*. În: *Tripolian Settlements – Gigants*. The international symposium material, Kiev, 2003, p. 217-231

Abstract:

The prehistorically settlement from Păuleni Ciuc is known under the name of Ciomortan or *Şoimeni*. The settlement is situated at about 8 km northeast from Miercurea-Ciuc city and at about 1 km north-east from *Şoimeni* village, in the place called by the villagers *Vărdomb (Dâmbul Cetăţii)*.

The settlement has oval shape, with a surface of about 60 (north - south) x 90 (east - west). The site's emplacement in this point was well choose by the prehistorically communities. The settlement is well hidden between the hills from the west slope of Ciucului Mountain and it offers a good visibility over the Ciuc Valley.

The settlement was discovered in the interwar period by Al. Ferenczi who included it in the repertory of Dacian fortresses from Transylvania. Between 1956, 1960 and 1967 archaeological researches were made here by Székely Zoltán.

The settlement was inhabited in the Early Copper Age (Cucuteni-Ariuşd and Bodrogkeresztur Cultures), in the Late Copper Age (Coţofeni Culture) and in the Middle Bronze Age (Costişa - Ciomortan and Wietenberg Cultures).

Between 1999 and 2006 the director of The Museum of Eastern Carpathians from Saint George, Valeriu Căvruc, coordinated the archaeological researches.

In the 2006 campaign were researched the traces of three complexes which were used to inhabit:

House No. 21, has a rectangular shape, the dimensions of 3.8 - 4 x 2.5 - 3 m with every corner lightly rounded. After the house was put on fire, the floor burnt and became red with shades of brown and black a.

Complex No. 23 (hut?). The complex's pit had the dimensions of about 2.2 x 2.8 m and it was oriented on the direction NE-SV. In its northern side, the complex's pit has a channel (ditch) with a length of about 0.8 m and a breadth of 0.4 m (it probably represents the place used as entrance in the house "hut").

House No. 24. The house was disposed on the direction NE-SV. It had a rectangular shape with the dimensions of about 4,5 x 4 m. A part of the floor's smooth daub was very well kept; it has 4.5 x 1.5 m. The house was discovered in the northern side of the settlement, where the ground is inclined.

Pit No. 8. The pit has a circular shape with the diameter of 1.3 m; the walls are vertical towards the flat base. The pit was dogged approximately 0.4 m on the hill's natural rock. The padding was formed from earth mixed with stones, ceramic fragments, carbonized wood and ashes.

Pit No. 9 was partially researched. The pit in its western side has a semicircular shape with the diameter 1.4 m. In section, the pit's profile has the shape of a "clepsydra" with a lightly spherical base; it was dogged at about 1.2 m on the hill's natural rock. The pit's padding is compound of stony earth with a brown-yellowish colour, mixed with brown earth combined with remains of carbonized wood, burnt wood and a few traces of ashes.

Post holes.

There have been researched 35 post pits, of different types and shapes. Some of them belong to the house's infrastructure and others belong probably to some interior arrangements.

Fire hearths

There have been discovered and researched 3 fire installations; Hearth No. 25, Hearth No. 26 and Hearth No. 27. All researched hearths had a stone made pavement over which it was applied a clay stratum. Another hearth or house floor was partially researched; it remains to be set on our next archaeological research.

Simultaneously with the archaeological research an experiment was realised concerning the construction of a fire installation (hearth) after the type of those discovered inside the Cucutenian houses.

187. Şuţeşti, com. Şuţeşti, jud. Brăila

Punct: Popină, Val

Cod sit: 44159.01, 44159.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 422/2006

Colectiv: Valeriu Sîrbu - responsabil, Stănică Pandrea, Viorel Stoian (M Brăila), Costin Croitoru (MJI Galați)

Punctul „Val”

Situl este situat la marginea vestică a satului Şuţeşti şi urmează un traseu ce începe la marginea cimitirului satului, în stânga DN 22 Brăila – Rm. Sărat, şi se mai poate observa pe un traseu de cca. 1 Km. Cercetarea preventivă s-a impus datorită riscului distrugerii acestui val de către activitatea cotidiană a locuitorii comunei: la capătul nord-estic al valului se află cimitirul satului, iar locuitorii au început să sape în el pentru a-şi înmormânta defuncţii, iar pe traseul său au fost executate patru căi de acces spre zone cultivată deoarece el închide, practic, accesul spre lunca Buzăului.

Primele informații despre acest sistem de fortificații le avem de la Pamfil Polonic. Acesta a menționat existența unui val, cu l de 20 m și h de 2-4 m, și a două șanțuri (primul cu l de 11 m și ad. de cca. 2 m, iar al doilea șanț cu l de 7 m și ad. de cca. 1 m), ce se întindeau pe o distanță de cca. 900 m. Anterior săpăturii a avut loc o evaluare de teren, efectuată de Stănică Pandrea, Viorel Stoian și Costin Croitoru, în perioada 14–27 august 2007.

Obiectivele acestei cercetări preventive au fost identificarea traseului păstrat al fortificației și modul de amenajare a valului și a șanțului.

Valul. Este dificil de stabilit întinderea sa inițială întrucât a fost puternic afectat de-a lungul timpului; dacă ar fi să judecăm utilitatea sa, atunci el ar fi trebuit să aibă minimum 10 Km, adică să bareze accesul spre două vaduri naturale ce coborau în lunca Buzăului, izolând, astfel, o suprafață de câteva zeci de hectare. Acum se mai observă pe o L de cca. 1 Km, la V de DN 22 Brăila – Rm. Sărat, având orientarea NE-SV, la E de acest drum național el a fost distrus de localnici când și-au ridicat locuințele.

În zonele unde valul se păstrează cel mai bine el are o formă trapezoidală, cu h de 2,5-3 m, cu baza de cca. 15 m și cu partea superioară, aproape plată, lată de cca. 6 m. În vederea cercetării lui s-a trasat secțiunea S1=36 x 2 m, din

care s-a săpat doar 20 m, adică până spre mijlocul coamei sale, și nici aceea până la baza fortificației. Valul a fost amenajat din straturi succesive de pământ galben (loess) și cenușiu-brun; pe panta exterioară, dinspre șanț, s-au găsit pietre mari și mijlocii de râu, probabil pentru a consolida zona și a împiedica alunecarea.

Șanțul este situat la S de val, iar partea sa superioară are l de 5-6 m; întrucât nu s-a epuizat săpătura nu putem spune care era adâncimea lui. La S de șanț am identificat o altă amenajare de loess, rezultat din săparea lui, probabil ridicată pentru a împiedica colmatarea.

Zona fortificației a fost utilizată pentru depozitarea unor cantități apreciabile de gunoi menajer și gunoi de grajd.

Întrucât toate materialele descoperite până acum sunt din epoca modernă iar cercetarea este în curs, nu se poate aprecia perioada când s-au făcut aceste amenajări. Oricum, dacă avem în vedere mărimea și complexitatea acestui sistem de fortificații, ce bara o zonă întinsă, apărută la S de val și șanț, iar la N de cursul Buzăului, care, împreună, reprezentau un obstacol greu de depășit, și controlau accesul înspre lunca Buzăului, putem aprecia că el reprezintă dovada unor interese majore ale unei puteri politice încă greu de identificat.

Punctul „Popină”

Situl arheologic este situat pe un martor de eroziune din lunca Buzăului, aflat la N de localitate, pe stânga șoselei DN22 Brăila – Rm. Sărat,

Cercetarea preventivă a acestui obiectiv arheologic s-a impus datorită riscului distrugerii vestigiilor arheologice, cât și a popinei, de către factorii naturali (torente) și antropici (terasare, plantații agricole și horticoale, exploatare lut).

Scopul și obiectivele acestei cercetări preventive au fost precizarea stratigrafiei sitului și tipurile de vestigii arheologice din zonele cercetate. În acest scop s-au trasat trei secțiuni de dimensiuni medii, în diferite zone ale sitului.

S1 = 18,3 m² (6 x 2 m; 3,50 x 1,80 m) a fost trasată în colțul nordic al popinei, pe direcția NE-SV, la o distanță de cca. 21 m de la latură estică și cca. 45 m de la începutul pantei laturii nordice. Datorită descoperirii unei gropi, care continua în profilul sudic, am extins săpătura pe acea latură cu încă un carou de 3,50 x 1,80 m, păstrând un martor de 0,30 m. Ne-am adâncit până la stratul steril din punct de vedere arheologic, situat la -0,80 m în c. 1-3 și până la -1,20 m în c. 3 (GR.1), respectiv -1,40 m în c. 4. Fragmentele de vase ceramice au fost descoperite încă din stratul vegetal și continuat în depunerile arheologice până la -0,80 m și, respectiv, -1,20 m în groapă.

Gr. 1 (DG = 1,80 m, DB = 1,55 x 1,60 m, A = 0,45 m), cercetată doar parțial, începea de la baza stratului arheologic, avea formă tronconică și a fost umplută în două etape, cu pământ de culoare negru-gălbui în partea superioară și pământ galben-brun în partea inferioară; materialele arheologice descoperite constau în fragmente de vase ceramice, fragmente de oase de animale și lipitură de pereți.

S2 = 12 m² (6 x 2 m), orientată NE-SV, a fost trasată la cca. 37 m de la colțul sudic al S1 și cca. 22 m de la latură estică a popinei. Ne-am adâncit până la stratul steril din punct de vedere arheologic, în trepte, datorită descoperirii Gropii nr.2, până la -(0,79-1,71) m. Fragmente de vase ceramice au găsite în săpătură încă din stratul vegetal și continuat în straturile arheologice până la -0,70 m și, respectiv, -1,40 m în groapă.

Groapa 2 (DG = 2,55 m, DF = 1,90 m, A = - 0,75 m), cercetată parțial, începea la -0,75 m, la baza primului strat arheologic

superior; avea formă tronconică și conținea în umplutură pământ de culoare galben-brun, fragmente de vase ceramice, lipitură și fragmente de oase.

S3 = 6 m² (3 x 2 m), cercetată parțial, orientată NE-SV, a fost trasată la cca. 30 m V de linia imaginată ce unește S1 și S2. Ne-am adâncit până la -0,80 m și nu a fost încă descoperit nici un complex, ci doar o aglomerare mare de materiale arheologice, dar nu s-a atins sterilul arheologic. În stratul vegetal actual și imediat sub el am descoperit o toartă de amforă grecească și mai multe fragmente de vase getice din sec. IV-III a.Chr.

Stratigrafia. Spre exemplificare, redăm următoarea situație stratigrafică: a) strat vegetal actual, gros de 0,50–0,70 m, cu materiale arheologice bulversate b) stratul arheologic neafectat de lucrările agricole, negru-gălbui, cu gr. de 0,15-0,65 m (deasupra gropilor), c) sterilul arheologic, format din loess.

Descrierea materialelor arheologice. Fragmentele de vase ceramice și celelalte materiale arheologice descoperite se datează, în marea lor majoritate, în cultura Basarabi, dar sunt și câteva fragmente ceramice din sec. IV-III a.Chr. Din categoria ceramicii grosiere a culturii Basarabi menționăm prezența următoarelor categorii: a) vase mari de provizii, de culoare cărămizie; b) vase de tip sac, de culoare cărămizie, brună sau brun deschis, cu pastă ce are ca degresanți pietricele și cioburi pisate. Această categorie de vase a fost decorată cu unul sau două brăie crestate sau cu un brâu alveolat. Din categoria ceramicii fine fac parte a) vase de dimensiuni mari cu pasta de culoare neagră, lustruite atât în interior, cât și în exterior; b) castroane tronconice de culoare brun deschis, cu buza invazată; c) vase de culoare neagră lustruită cu buza lată orizontală, decorată cu motive geometrice; d) vas de dimensiuni mici, brun-deschis, cu corpul globular. Decorul vaselor constă din benzi hașurate, benzi din linii imprimate, motive geometrice incizate sau imprimate, triunghiuri hașurate, șiruri de „S” imprimate, linii în zig-zag, spirale. Unul din fragmentele de vase ceramice este decorat cu un „S” mare care pare a sugera un șarpe stilizat. Pe lângă fragmentele de vase ceramice s-au mai descoperit un lustruitor din piatră vinețiu-roșiatic și un fragment de rășniță (?) din piatră de râu.

Descoperirile acestei campanii de cercetare preventivă ne dau posibilitatea să apreciem că pe popina de la Șutești există o așezare de tip Basarabi, din care am identificat două complexe menajere, dar există și unele materiale arheologice mai târzii care se datează în sec. IV-III a.Chr. Prin campaniile viitoare vom încerca să identificăm amploarea locuirii de pe această popină, cât și rolul ei pe valea Buzăului.

S-a întocmit documentația necesară de șantier iar piesele descoperite au intrat în patrimoniul Muzeului Brăilei.

Bibliografie:

N. Harțuche, *Preliminarii la repertoriul arheologic al județului Brăila*, Istros 1, 1980, p. 281-354.

188. Tășnad, jud. Satu Mare

Punct: Sere

Cod sit: 136651.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 12/2006

Colectiv: Cristian Virag - responsabil, Liviu Marta, Robert Gindele, Zoltan Kadas (MJ Satu Mare)

Situl de la Tășnad-Sere, unul dintre cele mai bogate și întinse situri Starčevo-Criș din NV României este afectat de lucrările de extindere a ștrandului Tășnad. Suprafața totală prevăzută în proiect pentru construirea de căsuțe de agrement este de aprox. 1,3 ha. De menționat că, terenul prevăzut pentru căsuțe este parcelat și este în proprietate particulară. Au fost realizate cercetări și în dreapta drumului DJ Tășnad-Marghita, zonă în care au fost construite căsuțe de agrement

Situl este amplasat pe prima terasă a vechiului pârâu Cehal (actualmente acesta are cursul schimbat, fiind excavat în anii '70 un canal prin mijlocul sitului). Vechiul curs al Cehalului (secat) se afla la câteva sute de metri SE de canal.

Istoricul cercetării:

1989 - N. Iercoșan: S I și sondarea parțială a 2 gropi mari (G1-G2) tăiate de canalul Cehalului, din 6 detectate în mal (Starčevo-Criș)

1995 - N. Iercoșan: 4 secțiuni (S II-V); rezultate importante: L1, o locuință de suprafață (în S III+casetele A și B), Groapă menajeră (în S III)

1996 - N. Iercoșan: S VI-VIII + o groapă în malul Cehalului (G 3) și o vatră cu gardină (V 1)

1998 - N. Iercoșan: S IX-XI: locuință de suprafață în S X (L.2), 2 gropi menajere (în S IX), o groapă de mari dimensiuni în S XI + G4 în malul Cehalului

1999 - N. Iercoșan: S XII-XIV: 5 gropi + în malul Cehalului, caseta A, în apropiere de G1/1989 cu resturi de schelet uman (mormânt neolitic sau Coțofeni?)

2001 - J. Némethi, C. Astaloș: săpături de salvare: pe traseul canalului de evacuare a apei reziduale din ștrand: S(canalizare) I, cu casete deschise în dreptul celor mai importate complexe tăiate de canal: 5 complexe, din care 4 Starčevo-Criș, 1 Coțofeni, în malul canalului Cehal: continuarea săpăturilor în G1 și G2/1989, grav afectate de viituri: în G 2: mormânt Starčevo-Criș cu scheletul în poziție chirchită, foarte bine păstrat. Săpăturile în acest punct au fost oprite brusc, de o inundație puternică a Cehalului, fără a fi săpate în întregime complexele.

2002 - J. Némethi, C. Astaloș, C. Virag: săpături de salvare; au fost realizate patru suprafețe (Su I-IV) și trei casete, reprezentând 250 m², fiind descoperite nouă complexe, de epocă neolitică și eneolitică.

2004 - C. Virag: săpătură preventivă; a fost săpată Su. I, cu 8 complexe preistorice, de epocă neolitică, precum și 5 complexe de epocă romană (sec II-IV).

Obiectivele cercetării: salvarea vestigiilor arheologice din zona afectată.

Au fost realizate șase suprafețe (Su III 60 x 16 m.; Su IV 25 x 30 m.; Su V 28 x 35 m.; Su VI 30 x 10 m.; Su VII 28 x 14 m.; Su VIII 45 x 10 m.) în care decopertarea stratului vegetal a fost făcută mecanizat, iar stratul de cultură și complexele săpate manual. Zona este puternic bulversată de intervenții antropice moderne, în zona respectivă funcționând, actualmente dezafectate, sere de flori pentru care au fost realizate numeroase șanțuri pentru aducțiunea apei termale la sere. În primăvara anului 2004 zona a fost nivelată mecanizat de către Primăria Municipiului Tășnad. Prin urmare, decopertarea suprafeței a fost făcută mecanizat până la nivelul stratului de cultură, unde s-a intervenit manual.

În dreapta drumului DJ Tășnad-Marghita au fost realizate trei secțiuni au avut l= 1 m și L= 21 m. Suprafața aferentă celui de-al treilea corp de clădire a fost decopertată în întregime mecanizat, iar cercetările arheologice din acest sector au fost efectuate de către Marta Liviu, arheolog la MJ Satu Mare.

Suprafața totală prevăzută în proiect pentru construirea de căsuțe de agrement este de aprox. 1,3 ha.

Suprafața totală decopertată în acest an a fost de 3832 m². În zona afectată de proiect s-au efectuat cercetări începând cu anul 2001, ajungându-se astfel la cercetarea prin decopertare integrală sau prin sondare, în funcție de realitățile arheologice la cercetarea a cca. 1 ha. Restul suprafeței reprezintă o zonă joasă inundabilă, respectiv vechiul curs al Cehalului unde nu au fost surprinse materiale arheologice in situ.

Stratigrafia: 0-0,30 m. Strat vegetal; 0,30-0,80 strat de cultură, de culoare negru-cenușiu, cu materiale ceramice neolitice

Complexele și elementele de inventar

C 23 - complex de epocă neolitică de formă ovală (4 x 3,5 m), ad._{max} de 1,20 m. A fost descoperită o impresionantă cantitate de material ceramic și osteologic aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este brun închis negricios în partea superioară a complexului, respectiv brun-cenușiu. În inventarul complexului se remarcă doi idoli antropomorfi, un altăraș, greutatea de diferite dimensiuni.

C 30 - complex de epocă neolitică de formă circulară cu d. de 0,70 m. cu un vas de provizii descoperit în complex. Umplutura complexului este brun închis.

C31 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (5,70 x 3 m), ad._{max} de 1,20 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu în partea superioară respectiv brun închis negricios în partea inferioară. În inventarul complexului se remarcă un fragment de pintanderă și un fragment de picior uman.

C32 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (5,80 x 3,70 m), ad._{max} de 0,50 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C33 - platforma de chirpic de formă neregulată (10 x 6 m) tăiată de complexele de epocă romană C 18 și C19. În inventarul complexului a fost descoperit un fragment de idol antropomorf.

C 18/ 2005 - Groapă rectangulară cu pereți arși. Formă aprox. rectangulară, orientat N-S, 0,84 x 0,66 m, ad. 0,14 m. Pereții arși, foarte slab conservați umplutură brun-cenușie, cu lentile de lut galben, cu lemn carbonizat și fragmente de chirpic și lut ars. Fără material arheologic. Se datează pe baza datării generale a așezării de epoca romană în sec. II-III p.Chr.

C 19/ 2005 - Groapă rectangulară cu pereți arși. Formă aprox. rectangulară, orientat N-S, 1 x 0,92 m, ad. 0,24 m. Pereții arși, păstrați numai pe anumite porțiuni, umplutură brun-cenușie, cu lentile de lut galben, cu lemn carbonizat și fragmente de chirpic și lut ars. Fără material arheologic. Se datează pe baza datării generale a așezării de epoca romană în sec. II-III p.Chr.

C 34 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (3,30 x 2,10 m), ad._{max} de 0,80 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C35 - complex de epocă neolitică de formă circulară, cu d. de 2,80, ad._{max} 0,60 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu. A fost descoperit un fragment de idol antropomorf.

C 36 - complex de epocă neolitică de formă ovală (1,80 x 2 m), ad._{max} 0,30 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu.

C 37 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (2,30 x 2,60 m), ad._{max} de 0,30 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Au fost surprinse trei gropi de stâlp, două în marginea complexului, în exterior, a treia în complex. Au fost descoperite coarne de *Bos primigenius* și material ceramic întregibil.

C 39 - Groapă rectangulară cu pereți arși. Formă rectangulară, cu colțuri rotunjite, orientat N-S, 0,84 x 0,64 m, ad. 0,13 m. Pereții arși, păstrați sub formă de pigmenți de lut ars, umplutură brun-cenușie cu fragmente de chirpic și lut ars. Fără material arheologic. Se datează pe baza datării generale a așezării în epoca romană în sec. II-III p.Chr.

C 40 - complex de formă circulară, cu d. de 1,80 m, ad._{max} 1,50 m, deranjat parțial în partea de V de un șanț modern de apă termală. Umplutura complexului este brun închis negricios cu lentile de galben.

C 41 - complex de formă circulară, cu d. de 2,20 m, ad._{max} 0,40 m, deranjat parțial în partea de E de un cămin de beton. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 42 - complex de formă circulară, cu d. de 1,60 m, ad._{max} 0,40 m, cu o groapă circulară cotlonită descoperită în marginea de NE a complexului. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat. În umplutura complexului a fost descoperit un fragment de idol antropomorf cu fața triunghiulară.

C 43 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (3,70 x 3,50 m), ad._{max} 0,45 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. În zona centrală complexul prezintă o alveolă neregulată. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 44 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (5,20 x 3,50 m), ad._{max} 1,45 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Complexul este deranjat parțial în partea de E de un cămin de beton. În partea estică a complexului au fost surprinse două gropi de stâlp cu d. de cca. 0,40 m. Umplutura complexului este brun închis.

C 45 - șanț de epocă modernă de drenare a apei, cu umplutură brun închis, fără materiale arheologice. Umplutura complexului este brun închis cu chirpic diseminat.

C 46 - groapă de epocă modernă de formă circulară cu d. de 0,60 m.

C 47 - groapă de epocă modernă de formă rectangulară provenind de la un gard dezafectat.

C 48 - complex de epocă neolitică de formă neregulată (4,60 x 3,10 m), ad._{max} 0,30 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. În partea nordică a complexul prezintă o alveolă neregulată denumită 48/1, fiind descoperit un mormânt de inhumatie. Umplutura complexului este brun închis negricios. În umplutura complexului a fost descoperit un fragment de idol. M 2/2006 (C 48/1) - mormânt de inhumatie în poziție chircită, culcat pe partea stângă, orientat NE-SV. Defunctul s-a păstrat fragmentar și nu are inventar. Groapa mormântului este de formă rectangulară (2,10 x 0,80 m), cu colțurile ușor rotunjite. Mormântul a fost descoperit în partea nordică a complexului C48.

C 49 - complex de epocă neolitică de formă circulară, cu d. de 1,80 m, ad._{max} 0,20 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-

IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 50 - șanț de epocă modernă de drenare a apei, cu umplutură brun închis, fără materiale arheologice.

C 51 - complex de epocă neolitică de formă neregulată (2,50 x 2,10 m), ad._{max} 0,15 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. În zona sud-vestică a complexului a fost descoperită o groapă de stâlp. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 52 - Probabil locuință adâncită în pământ. Formă aprox. rectangulară, orientată aprox. E-V, cu colțuri rotunjite, 3,74 x 2,20 m, ad. 0,62 m. Pereții coboară drept, fundul este drept. Pe axul longitudinal, la mijloc o groapă de stâlp (52/1) cu d. de 0,22 m și ad. de 0,18 m. În colțul sud-vestic o alveolă ovală (52/3), cu d. de 0,60 x 0,64 m, în partea nord-vestică o alveolă rectangulară (52/2), de 1,70 x 0,42 m, orientată în aceeași direcție cu locuința. Umplutură negricioasă, cu fragmente de chirpic. Materialul arheologic constă în ceramică cenușie modelată la roată, ornamentată cu motive ștamplate, ceramică modelată cu mâna, brun cărămizie, ornamentată cu alveole, o ceașcă cu tortă și patru picioare și se datează în sec. II-III p.Chr.

C 53 - complex de epocă neolitică de formă ovală, ușor neregulată (9,40 x 4,30 m), ad._{max} 1,45 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Complexul este deranjat parțial în partea de N de un cablu electric și o conductă de apă termală. A fost descoperită o impresionantă cantitate de material ceramic și osteologic aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. În inventarul complexului se remarcă doi idoli antropomorfi, altăraș, greutăți de diferite dimensiuni. În inventarul complexului se remarcă idoli antropomorfi, altăraș, greutăți de diferite dimensiuni. Umplutura complexului este negru-cenușiu.

C 54 - groapă de stâlp de formă circulară cu d. de 0,30 m. Umplutura complexului este brun închis.

C 55 - groapă de stâlp de formă circulară cu d. de 0,50 m. Umplutura complexului este brun închis.

C 56 - complex de epocă neolitică de formă circulară cu pereți cotloniți, cu d. de 1,70 m, ad._{max} 1 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este brun-negricios cu chirpic diseminat.

C 57 - complex de epocă neolitică de formă circulară, cu d. de 1,30 m, ad._{max} 0,60 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este brun-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 58 - complex de epocă neolitică de formă ovală (3,20 x 2,40 m) ad._{max} 0,40 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA.

C 59 - groapă de stâlp de formă circulară cu d. de 0,30 m. Umplutura complexului este brun închis.

C 60 - groapă de stâlp de formă circulară cu d. de 0,40 m. Umplutura complexului este brun închis.

C 61 - complex de epocă neolitică de formă ovală (2 x 2,10 m) cu ad._{max} 0,60 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 62 - complex de epocă neolitică de formă ovală (1,8 x 2 m), ușor neregulată cu ad._{max} 1,40 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 63 - complex de epocă neolitică de formă ovală (2,3 x 2 m), cu ad._{max} 0,40 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 64 - locuință de epocă neolitică de formă ușor neregulată (7,5 x 5,5 m), cu ad._{max} 0,80 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. În complex au fost descoperite 10 gropi de stâlp. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat. În inventarul complexului se remarcă un fragment de vas antropomorf reprezentând un picior uman, greutăți de lut.

C 65 - complex de formă conică cu d. la conturare de 1,8 m, cu ad._{max} 1,55 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 66 - complex de formă ovală (3,7 x 1,7 m) cu ad._{max} 0,80 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu.

C 67 - complex de epocă neolitică de formă circulară, cu d. de 1,80 m, ad._{max} 0,70 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 69 - complex de formă ovală (1 x 0,6 m.) cu ad._{max} 0,40 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este cenușiu-negricios cu chirpic diseminat.

C 70 - complex de formă ovală (2,5 x 1,7 m) cu ad._{max} 1,20 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA.

C 71 - complex de formă ovală (1,8 x 1,1 m) cu ad._{max} 0,60 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului este negru-cenușiu.

C 72 - M3/2006 mormânt de înhumatie în poziție chirchită, scheletul păstrat fragmentar, este culcat pe partea stângă, orientat N-S, având ca inventar doua piese de obsidian descoperite în zona claviculei drepte și a antebrațului drept. Groapa mormântului este de formă ovală (1,20 x 0,70 m).

C 73 - complex de formă ovală (1,7 x 2,1 m) cu ad._{max} de 0,20 m, aparținând culturii Starčevo-Criș IIIB-IVA. Umplutura complexului negru-cenușiu cu chirpic diseminat.

C 74 - M4/2006 mormânt de înhumatie în poziție chirchită, culcat pe partea stângă, orientat NE-SV. Oasele defunctului sunt păstrate fragmentar, oasele picioarelor fiind așezate oblic în groapa mormântului din cauza dimensiunii mici a gropii. Groapa mormântului este de formă rectangulară, cu colțurile ușor rotunjite (1,20 x 0,35 m.)

În dreapta drumului DJ Tășnad-Marghita

Sub stratul de pământ arat, apărea un strat de cultură cu puține urme materiale. Sub acesta, la nivelul sterilului de culoare muștarie-brună (0,60-0,65 m) au fost surprinse contururile complexelor arheologice.

Au fost cercetate un număr de 12 gropi. Cel puțin două dintre ele par să fi fost săpate special în scopul depunerii materialelor ce s-au descoperit în ele (Cx.5 și Cx.6). Una dintre ele pare a fi o groapă de stâlp (Cx.11), iar Cx.1 nu este sigur că este complex arheologic. Materiale descoperite în celelalte complexe arheologice pare a indica o umplere secundară a acestora, ele reprezentând probabil deșeuri menajere.

Toate complexele arheologice se datează în epoca târzie a bronzului, fiind atribuibile grupului cultural Cehăluț. Cu siguranță că groapa Cx.5, reprezintă cel mai interesant obiectiv arheologic al locuirii din epoca târzie a bronzului din așezarea de la Tășnad. Gropile cu depuneri de greutate de lut, al căror număr sporește în zona bazinului Tisei, denotă un fenomen general ce reflectă practici rituale aflate în legătură cu anumite activități. În cazul acesta este vorba de practici legate de meșteșugul țesutului.

Descrierea complexelor arheologice:

Cx.1 - groapă cu gura ovală (1,15 x 1,20 m), de culoare brun închisă. Pereții sunt arcuiți, fundul plat. Dat fiind că umplutura sa a avut doar 0,10 m, iar materialele arheologice lipsesc, considerarea sa ca și complex arheologic este nesigură.

Cx.2 - groapă cu gura de formă ovală (1,15 x 1,40 m), cu umplutura de culoare cenușie și cu mult chirpic diseminat în jumătatea vestică și brun deschis în partea estică. În zona vestică groapa atinge ad._{max} (-0,30 m).

Cx.3 - groapă cu gură ușor ovală (0,85-0,96 m) de culoare brun deschisă cu mult chirpic diseminat în umplutură. Pereții sunt fie ușor arcuiți fie ușor înclinați, iar fundul este plat, ad._{max} de 0,22 m. Materiale: două fragmente de castron cu corpul tronconic, toartă alungită, decorat cu butoni încadrați de șiruri de împunsături și caneluri arcuite.

Cx.4 - groapă cu gura circulară (d. 1,15 m) de culoare cenușie cu nuanțe brune. Pereții sunt ușor înclinați (cu excepția peretelui vestic puternic înclinat) iar fundul este plat ad._{max} 0,18 m.

Cx.5 - groapă cu gura aproape circulară (1,30 x 1,35 m) de culoare cenușie cu nuanțe brune, cu pigmenți de chirpic. Deși inițial la conturare nu s-a observat, marginea sa vestică este tăiată de o mică groapă (Cx.5/1). În partea de sus pereții gropii sunt cilindrici, ca apoi să se lărgescă spre fundul plat, ajungând la un d. de 1,50 m. În jumătatea estică a gropii apare o mare cantitate de cenușă, fragmente de lemn carbonizat, arsură de lut roșie, câteva fragmente ceramice dar și fragmente de lut galben, nearse. Printre acestea, în treimea estică a gropii au fost descoperite și un mare număr de greutate de lut, întregi sau fragmentate, atât tronconice cât și piramidale. Ele au fost așezate până în marginea peretelui, unde au fost descoperite și fragmente mari de lemn carbonizat. Punerea fragmentată în groapă a unor exemplare de greutate de lut, arderea lor superficială și neuniformă face greu de stabilit numărul inițial al fragmentelor, oricum numărul lor pare a fi între 12 și 17.

Cx.5/2 - Groapă săpată parțial, ce taie în partea de V groapa Cx.5. Cu mult chirpic, fără alte materiale.

Cx.6 - groapă cu gura ovală (1,95 x 2,28 m) la ad. de 0,20 - 0,30 m gura gropii se strâmtează, ajungând până la un d. de 1,50 m, ca apoi începând cu 0,20 - 0,30 m deasupra fundului să se lărgescă cu 0,10 - 0,20 m. Umplutura gropii este de culoare brun închisă, până la o ad. de 0,50 m, după care până la fund, există un strat gros de cca. 0,20 m format din cenușă, fragmente mici de lemn carbonizat și fragmente friabile de lut arse la roșu. În acesta erau depuse și numeroase fragmente dintr-o amforă și un fragment dintr-o tavă. Unele dintre fragmentele de amforă erau arse secundar.

Cx.7 - groapă cu gura ovală (1,60 x 1,30 m), cu umplutura de culoare brun închisă, în care, spre fund, era o mare cantitate de chirpic și arsură. În jumătatea sudică pereții gropii sunt oblici, îngustându-se spre fund, în timp ce în jumătatea sudică aceștia sunt tronconici. Fundul este denivelat, ad._{max} fiind de 0,45 m.

Materiale: fragmente ceramice decorate cu caneluri late și cu butoni.

Cx.8 - groapă cu gura ovală 2 x 1,60 m, cu umplutura de culoare brun deschisă, în partea de V a gropii, și brun închisă cu fragmente mici de chirpic în partea de V. Fundul gropii apare la 0,10 - 0,15 m, prezentând pe o suprafață circulară cu d. de 1,00 m o alveolă de până la 0,30 m.

Nu a conținut materiale arheologice.

Cx.9 - groapă cu d. circular (1,20 m), cu umplutură de culoare brun deschisă, cu fundul ușor alveolat, ad._{max} 0,24 m. Fără materiale arheologice.

Cx.10 - groapă de formă ovoidală cu margini neregulate (în plan), cu umplutura cenușie cu nuanțe brune, cu pereții ușor înclinați și fundul ușor alveolat, ad._{max} 0,30 m. În umplutura gropii existau numeroase fragmente de chirpic, unele prezentând urme de nuiel. Au fost descoperite și mai multe fragmente ceramice dintr-o amforă cu buza evazată, dar și un fragment roșu pe fața interioară și negru pe fața exterioară.

Cx. 11 - groapă (probabil de stâlp) de formă ușor ovală (0,50 x 0,42 m), cu pereții și fundul arcuit. În umplutură era mult chirpic, fără alte materiale.

Cx.12 - groapă de formă (1,40 x 1,10 m), cu umplutura de culoare brun cenușie, pereții drepti în partea estică și curbați în partea vestică, fundul drept, ad._{max} 0,50 m. În umplutura gropii a fost descoperită o mare cantitate de pereți arși, unii păstrând amprenta nuielilor care susțineau lutul din pereți.

Așezarea neolitică de la Tășnad este bine cunoscută prin importanțele descoperiri de tip Starcevo Criș, așezarea neolitică fiind, probabil, cea mai importantă așezare neolitică din nord-vestul României la acest nivel cronologic. Sunt prezente și descoperiri din epoca eneolitică, epocii bronzului și epoca migrațiilor (sec. II–IV p.Chr.). [Cristian Virag, Liviu Marta] **Pl. 73**

Bibliografie:

N. Iercoșan, *Săpături arheologice în așezarea neolitică aparținând Culturii Starcevo-Criș de la Tășnad (jud. Satu Mare)*, Studii și Comunicări Satu Mare 11-12, 1994-1995, p. 9-23

Sanda Băcuet-Crișan, Cristian Virag, *Plastica antropomorfă neolitică din nord-vestul României*, în *Fontes Historiae, Studia in Honorem Demetrii Protase*, Bistrița Năsăud 2005, p. 43-59
Raportele anuale pentru CCA

Abstract:

The Neolithic settlement from Tășnad is well known through the major finds of the type Starcevo-Criș. It is probably the most important Neolithic settlement from the North-Western side of Romania at this chronological level. There are also finds from the Aeneolithic period, the Bronze Age and the period of migrations (2nd - 4th centuries A.D.).

Forty Neolithic complexes were found (dwellings, waste pits, wells) of which three were inhumation graves with the body in a crouched position belonging to the Starcevo-Criș culture, and two complexes from the 2nd-4th centuries A.D. On the right side of the county road from Tășnad to Marghita 12 pits were discovered dating from the Bronze Age (the cultural group of Cehăluț).

189. Tătărăștii de Sus, com. Tătărăștii de Sus, jud. Teleorman

Punct: La ziduri

Cod sit: 154674.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 11/2006
Colectiv: Dana Mihai – responsabil, Raluca Iosipescu, Ciprian Sandu, Constantin Mehedințeanu (INMI), Ecaterina Țințăreanu (MJ Teleorman)

Cercetările arheologice s-au desfășurat în perioada 12.07.–21.07.2006, fiind demarate în vederea obținerii datelor arheologice pentru proiectul de restaurare realizat de S.C. Proiect Argeș S.A. Situl arheologic „Curtea întărită a Bălăcenilor”, se află în localitatea Tătărăștii de Sus, jud. Teleorman, pe malul stâng al râului Teleorman, la 60 km de Pitești, pe traseul șoselei Pitești-Alexandria. Situl arheologic este situat în centrul localității, pe un vechi drum comercial ce făcea legătura între Dunăre și munți.

Satul Tătărăștii de Sus este atestat documentar pentru prima dată în anul 1538. Boierii Bălăcenii, proprietari de moșie în aceste locuri, sunt menționați mult mai târziu, spre sfârșitul sec. al XVIII-lea, prin șetrarul Ioniță Bălăceanu. Deși începuturile lucrărilor de edificare a curții rămân aproape necunoscute, este sigur că ele au fost terminate de Zoîța Bălăceanu înainte de 1798, când își îngroapă soțul, pe Anghelache Amiras, în biserica de la Tătărăștii de Sus. Mai târziu, în anul 1817, ea cedează drepturile de proprietate asupra curții de la Tătărăștii de Sus lui Ștefan Bellu, cu condiția îngrijirii lor și a unei rente pentru donatoare. Neîndeplinirea condițiilor de către episcop va conduce la un șir de procese cu moștenitorii Zoîței și colateral la degradarea și ruinarea acestei reședințe boierești.

Curtea de la Tătărăștii de Sus, corespunzătoare programului arhitectonic al epocii, se prezintă ca un ansamblu unic, ridicat după un plan încheiat, perfect axat, care integrează atât locuința și acareturile, cât și biserica și turnul-clopotniță. Din păcate, deși încă se prezintă ca un ansamblu de arhitectură monumental, starea de conservare este destul de precară, astfel încât turnul-clopotniță este amenințat cu prăbușirea. Celelalte elemente ale ansamblului suportă urmările nefaste ale lipsei de întreținere, precum și a unei degradări continue, din cauza lipsei unei restaurări recente.

Ansamblul „Curtea întărită a Bălăcenilor” ocupă o suprafață de aprox. 5400 m². Ansamblul este format din două incinte, inegale ca întindere și diferite ca formă, din care incinta mare este de cca. 3774 m², iar incinta mică de cca. 1628 m², incintă în care este situată și biserica paraclis. Întregul ansamblu este construit din cărămidă, în afara ancadramentelor intrărilor dintre cele două incinte, care sunt realizate din piatră. La curtea boierească de la Tătărăștii de Sus, caracterul de apărare este dominant, el subordonând toate celelalte funcțiuni chiar și pe cea de reprezentare.

Prima incintă, de formă pătrată, este înconjurată de un zid de cărămidă înalt de aprox. 7 m, care dispune la colțuri de câte un turn circular dotat cu metereze, singurul păstrat fiind cel de SE. Celelalte turnuri se păstrează la nivelul fundațiilor, distrugerea lor datând de la mijlocul sec. XX. Dispozitivul principal de apărare era turnul-clopotniță situat deasupra porții principale, dispunând de metereze care traversează pieziș zidurile și de un sistem de barcadare a ușilor masive.

În interior dispunerea construcțiilor respectă poziția simetrică față de axul longitudinal al ansamblului. Pe latura sudică este locuința boierească, din care se păstrează numai pivnița acoperită cu o boltă în leagăn. Pe latura de N erau magazii și grajdurile. Pe latura de E, pe lângă bucătărie, adosată zidului de NE, existau trei deschideri: două porți de acces în exterior, iar în centru poarta către al doilea sector al curții, la rândul lor dotate cu un sistem de barcadare. Cea de-a doua incintă este mai mică, de formă poligonală, pe latura estică zidurile fiind fortificate în interior cu 12 contraforturi. O

clădire de mai mari dimensiuni, care cuprindea trei încăperi, era amplasată în colțul de SV. Edificiul cel mai important era biserica, aliniată pe axul longitudinal ce traversează cele două incinte. Înscrișă într-un plan dreptunghiular, cu absida altarului semicirculară în interior și poligonală în exterior, cu pridvor deschis, biserica a fost cel mai probabil lipsită de turlă. În interior arcadele care permiteau accesul dintre pronaos și naos, cât și deschiderile de la tâmpla de zid sunt închise cu arc frânt, în timp ce arcadele pridvorului sunt semicirculare și inegale. Intrarea în biserică se făcea printr-o ușă masivă de lemn, înzestrată cu o grindă pentru baricadare în interior.

Scopul principal al cercetării este de a pune în valoare etapele de construcție ale ansamblului, precum și de a oferi date inedite proiectului de restaurare care s-a poticnit tocmai din lipsa acestor investigații.

Suprafața finală cercetată a fost de cca. 65 m², fiind trasate trei secțiuni și trei casete. Secțiunile au avut următoarele dimensiuni: S. I=16,45 x 1,5 m, S. II= 12,90 x 1,5 m, S. III=10 x 1,5 m. În incinta mică au fost trasate două secțiuni, denumite S. I și S. II.

S. I a avut ca scop stabilirea stratigrafiei în incinta mică și eventual descoperirea unei amenajări de tip alee principală. S. I a fost trasată de la intrarea în incinta mică până la intrarea în pridvorul bisericii, ulterior fiind lărgită prin două casete laterale (C. 1 și C. 2), cu dimensiunile de 1,75 x 0,75 m.

S. II a fost trasată pentru a stabili relația stratigrafică între zidul de incintă nordic și biserică. S. II a fost trasată perpendicular pe latura de N a bisericii, la joncțiunea dintre pridvor și pronaos, suprapunând o parte din primul contrafort.

În incinta mare a fost trasată o secțiune, denumită S. III, cu dimensiunile de 10 x 1,5 m, al cărei scop a fost de a pune în evidență zidul despărțitor al celor două construcții, care cad perpendicular pe latura nordică a incintei.

În pronaosul bisericii a fost trasată o casetă, denumită C.3, pentru a se verifica existența mormântului ctitorului, având dimensiunile de 2 x 2 m.

Stratigrafie:

S. I – sub stratul vegetal este identificat nivelul de distrugere al zidului de incintă (al laturii de V a acestuia), nivel care conține fragmente de cărămidă amestecate cu mortar. Din c. 4 spre E până în capătul secțiunii, sub stratul vegetal, este un strat de pământ maroniu granulos, pigmentat cu fragmente mici de cărămidă și mortar. Sub acest strat se află primul nivel de distrugere al bisericii, nivel care conține fragmente de cărămidă și mortar, fragmente de tencuială, inclusiv de frescă. Următorul nivel este format dintr-un pământ cenușiu-maroniu, conținând pietricele și fragmente de cărbune, nivel care se întinde pe toată suprafața secțiunii.

La -0,50 m față de nivelul de călcare, a fost surprinsă o groapă de var cu d aprox. 2 m, a cărei ad. maximă este de -0,80 m. Fundul gropii este reprezentat de o platformă de var întărit.

În capătul de E al S. I a fost descoperită intrarea în biserică, C1 și C2 au fost trasate pentru a se cerceta în întregime intrarea în biserică, ce are deschiderea maximă de 2,62 m. Nivelul de amenajare al intrării este format din cel puțin două rânduri de cărămizi (cu l=0,35 m) legate cu mortar.

S. II - sub stratul vegetal, se află nivelul de distrugere (recentă) a zidului nordic de incintă. Zidul prăbușit (probabil datorită unui cutremur) a fost surprins pe o L cca. 2,50-3,00 m. În S. II, la aprox. 2 m de zidul de incintă, în c. 5 și 6, a fost surprins și cercetat la -1,20 m, primul mormânt (notat m.1).

În S. II a fost cercetată fundația bisericii și a contrafortului amplasat între pridvor și pronaos. Talpa fundației bisericii se găsește la -1,92 m față de nivelul actual de călcare, iar talpa fundației contrafortului este la -1,45 m sub nivelul actual de călcare, fapt ce indică o succesiune în timp a fazelor de construcție ale bisericii. Succesiunea este confirmată și de faptul că, contrafortul este construit peste brâul soclului bisericii, realizat din cărămizi profilate. Fundația bisericii are h=0,85 m. A fost surprins nivelul de distrugere al bisericii, având în compoziție fragmente de cărămidă și mortar. Conform stratigrafiei, se poate deduce faptul că mai întâi s-a ruinat biserica și apoi zidul de incintă. Zidul de incintă nordic are fundație de cărămidă înecată în mortar. Fundația are o h=0,40 m, deasupra înălțându-se 10 asize de cărămidă până la nivelul actual de călcare.

S. III – În c. 3 la -0,17 m a fost surprins zidul exterior (Z1) al unei construcții, a cărei funcționalitate probabil că era aceea de grajduri. În c. 1 și 2, la -0,50 m față de nivelul actual de călcare, a apărut un zid de compartimentare (Z2) al aceleiași construcții, perpendicular pe zidul exterior (Z1).

În capătul nordic al S. III s-au putut face următoarele observații în legătură cu fundația și elevația zidului de incintă nordic. Astfel, talpa fundației zidului de incintă, construit din cărămidă înecată în mortar este la -1,30 m, având un decroș de la fața zidului, de 0,20 m. Pe zid mai sunt încă vizibile urme de tencuială. Zidul de compartimentare (Z2), perpendicular pe incintă, suprapune decroșul fundației incintei, dar asizele de mortar fac masă comună cu cele ale incintei. H păstrată are maxim 0,22 m, iar gr. fundației zidului de compartimentare (Z2) este de 0,40 m. Talpa fundației este la -1,12 m față de nivelul solului. Zidul exterior (Z1) are o l=0,58 m. H=0,50 m (7 asize de cărămidă). Fundația din mortar amestecat cu fragmente de cărămidă, se păstrează pe o h=0,40 m și este așezată pe un strat de amenajare, din piatră de râu și nisip. Talpa fundației este la -1,07 m față de nivelul solului. În interior, zidul are un decroș l=0,20 m cu gr.=0,40 m (4 rânduri de cărămizi).

C. 3. Pe latura sudică a pronaosului, s-a trasat o casetă de 2 x 2 m, notată C3. Sub nivelul actual de călcare, a apărut un nivel de demolare, conținând: mortar, tencuială, pământ și fragmente de cărămidă. Sub acest nivel de demolare, la -0,30 m s-a descoperit nivelul de călcare din interiorul bisericii, fiind vizibilă o porțiune dintr-un paviment de cărămidă profilată cu dimensiunile de: 0,30 x 0,20 x 0,05 m. Singura informație cu privire la înmormântările efectuate în biserică se referă la piatra de mormânt a lui Anghelache Amiras, pusă la 1798 de soția sa Zoița Bălăceanu, piatră care apărea figurată într-un plan aflat în arhiva INMI, realizat de arh. V. Moisescu, datat 1945, din păcate neconfirmat arheologic.

Cercetarea arheologică, dublată de cea de parament, a pus în evidență faptul că ansamblul de la Tătăraștii de Sus, nu a beneficiat până în prezent de investigații sistematice, aducând date preliminare noi cu privire la fazele de construcție ale ansamblului. Cercetările din acest an au avut un caracter de sondare a problematicei acestui sit. Astfel, s-a putut constata faptul că din punct de vedere stratigrafic, biserica a fost primul edificiu care a suferit distrugerii masive, urmând apoi prăbușirea zidului de incintă de pe latura de N.

Cercetarea arheologică efectuată la fundația bisericii și a contrafortului a pus în evidență faptul că contrafortul este construit peste brâul soclului bisericii, construit din cărămizi profilate, deci este adosat. Se constată în același timp existența unei diferențe de 0,47 m între adâncimea de fundare

a acestuia și cea a bisericii. Contrafortul face corp comun cu zidul bisericii doar la partea superioară a acestuia. Se mai remarcă faptul că fundația bisericii a fost tencuită cu mortar pentru o mai bună izolație.

Biserica a avut cel puțin două faze de distrugere, puse în evidență stratigrafic. Cercetarea arheologică a descoperit amenajarea din fața intrării în pridvor despre care nu existau informații până în acest moment, treptele semicirculare din cărămidă și piatră. Nu s-a constatat arheologic existența unei alei care să facă legătura între biserică și intrarea în incinta acesteia.

În interiorul bisericii, în pronaos, a fost descoperit nivelul de călcare original, realizat din cărămizi profilate. Acestea erau așezate pe un nivel de amenajare din nisip cu mortar. În această zonă a existat o intervenție antropică ulterioară nivelului pavajului de cărămizi, groapa săpată având în umplutură și fragmente din pavaj. În privința presupusului mormânt al lui Amiras, localizat pe planul amintit anterior, în pronaosul bisericii, nu avem în stadiul actual al cercetărilor date care să confirme ipoteza.

În stadiul actual nu ne putem pronunța în legătură cu existența în jurul bisericii a unui cimitir. În incinta mare au fost descoperite două ziduri ale unei construcții (un zid exterior și unul despărțitor), adosate zidului de incintă nordic. Zidul despărțitor este perpendicular pe zidul nordic al incintei mari, încălecând decroșul fundației. Pe cele câteva asize din elevație păstrate se poate observa încercarea de țesere a cărămizilor acestui zid cu zidul de incintă. Zidul exterior este fundat pe un pat din piatră de râu și nisip. Construcția aceasta este posterioară zidului de incintă. Din cauza stării precare a zidurilor bisericii, cercetarea arheologică s-a limitat la o zonă restrânsă pentru a nu afecta și mai mult starea actuală a monumentului care este precară¹.

Având în vedere concluziile cercetării arheologice se impune continuarea acestora, atât în incinta mică, pentru descoperirea unui posibil cimitir și pentru lămurirea fazelor de construcție și de refacere a elementelor ansamblului, a relației între acestea, precum și în incinta mare, pentru evidențierea construcțiilor interioare: clădiri, pivnițe, turnuri de colț, etc. Proiectul de restaurare va trebui să își însușească rezultatele prezentei cercetări arheologice, precum și pe cele viitoare.

PI. 74

Note:

1.N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, partea a IV-a veacul XVIII*, BCMI 29, 1936; Rada Theodoru, *Curți întărite târzii*, SCIA, 1963, nr. 2. Anca Brătuleanu, *Curți domnești și boierești din România veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1977; Virgil Drăghiceanu, *Inscripții referitoare la Bălăcenii*, BCMI 7, fasc. 27, 1914, p. 195-196; Ștefan Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, București, 1913; C. Bălăceanu - Stolnici, *Cele trei săgeți. Saga Bălăcenilor*, București, 1990; Mihai D. Sturdza, *Familii boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, I, București, 2004.

Abstract:

The archaeological site is located in the village Tătăraștii de Sus, Teleorman County, on the left bank of Teleorman River and on Pitești - Alexandria highway. The ensemble is a boyar's fortified residence from 18th century, composed by two

unequal precincts, with a church within the smaller precinct, and an entrance tower placed in the middle of the west wall.

The aim of the archaeological research project is to provide useful data for a restoration project made by S.C. Project S.A. The research had a prospective character, one that provides general information about stratigraphy and chronological relations between the elements of the ensemble. Therefore the church was the first element that collapse, then the north precinct wall. The research on the church foundation revealed that the buttress was built above churches string course, and the church foundation was plastered for better isolation. The research made in front of the church revealed a semicircular entrance, with semicircular steps. Inside the church was found the original walking level made of profiled bricks. In the bigger precinct was found a divisive wall and an exterior wall belonging to another building attached to the North of the precinct wall.

The research had to limit to a small area because the precarious conservation of the monument and not to risk any damage of the specific elements of the ensemble.

Due to the important signification of the cultural objective we sustain that the research must continue to clear relevant issues about this unique monument.

190. Târgu Mureș, jud. Mureș

Punct: Cetate

Cod sit: 114328.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 124/2006

Colectiv: Soós Zoltán – responsabil (MJ Mureș)

Săpăturile arheologice și lucrările de conservare din cetate au vizat zona de lângă turnul porții și zona bisericii reformate - fosta mănăstire franciscană.

În raport despărțim zona mănăstirii franciscane de săpăturile executate la N de mănăstirea franciscană, spre zona bastionului porții, cum am denumit sectorul C. Zona este situată între bastionul porții și latura nordică a mănăstirii, dinspre V este delimitat de o clădire de magazie modernă, la N de drumul de acces dinspre bastionul porții, la S de teritoriul mănăstirii franciscane.

Conform despărțirii sectorului am început o nouă numerotare a casetelor adăugând în față litera C, însemnând sectorul C. În acest sector am deschis două casete: -C1, 3,5 x 4 m la cca. 30 m N de zidul nordic a mănăstirii franciscane.

-C2, 3,5 x 4 m la N de C1 în continuarea acestuia, între casete am lăsat un profil de 1 m.

Secțiunile și casetele din zona mănăstirii franciscane:

-C13, la 1 m V de C10 2005 și la 1 m N de C14, având dimensiunile de 6 x 5 m.

-C14, la 1 m S de C 13 și la 1 m V de C7 2004, având dimensiunile de 5 x 5,50 m.

-C15, orientat N-S, se suprapune parțial cu capătul estic a S12 din 2001 și S3 din 2003, la S de C8 din 2004, 9 x 3 m.

-C16, la 1 m N de C11, având dimensiunile 5 x 5 m.

-C17, situat la 1 m E (profil) de C6, la V de S4 2003, având dimensiunile de 9 x 3 m.

-C18a, la E de mănăstirea franciscană, între capela mănăstirii și grajdul militar de sec. XVIII, la capătul nordic al acestuia, dimensiuni: 4 x 3,5 m

-C18b, la S de C18a, în continuarea acestuia, cu 0,50 m mai spre V, având dimensiunile de 3 x 4 m.

Zona sector C

Sectorul C este zona nord-vestică a cetății, delimitată de către magazia de sec. XX dinspre V, zona mănăstirii dinspre S și clădirea comandamentului militar austriac dinspre N. În zona C am deschis două casete după cum urmează:

-C1, 3,5 x 4 m la cca. 25 m de zidul nordic al mănăstirii franciscane.

-C2, 3,5 x 4 m la N de C1 în continuarea acestuia, între casete am lăsat un profil de 1 m, orientat E-V.

Descrierea stratigrafică:

C1. Stratul superior era reprezentat de un strat de pietriș (nivel de călcare) de 0,2 - 0,3 m. Sub acesta se găsește o umplutură modernă cu fragmente de cărămidă având gr. de 0,4 m. În colțul nord-estic al casetei am identificat groapa G1 adâncă de 0,3 m, care conținea materialul a două sobe medievale aruncate. Groapa a fost identificată în C1-2/A.

-al treilea strat avea gr. de 0,4 m, partea inferioară fiind la 1 m față de nivelul actual de călcare și conținea material ceramic hallstattian.

-al patrulea strat avea gr. de 0,35 m era la ad. de 1,35 m și conținea material ceramic din epoca bronzului (cultura Wietenberg).

-ultimul strat avea gr. de 0,25 m și partea inferioară era la ad. de -1,65 m și conținea material ceramic din cultura Criș, neolitic. Menționăm că la profilul estic am identificat o groapă de provizii din epoca bronzului și fundul acesteia era la 2,10 m față de nivelul modern de călcare.

C2. Primul strat era reprezentat de un strat de pietriș cu bucăți de cărămidă groasă de 0,2 m.

-al doilea strat este o umplutură modernă cu fragmente de cărămidă având gr. de 0,4 m. Sub umplutură în C1,2/ A,B am identificat o groapă de gunoi G2 din sec. XV, care conținea o cantitate însemnată de ceramică și oase de animale.

-al treilea strat avea gr. de 0,45 m, partea inferioară fiind la 1,05 m față de nivelul actual de călcare și conținea material ceramic hallstattian.

-al patrulea strat avea gr. de 0,3 m era la ad. de 1,35 m și conținea material ceramic din epoca bronzului (cultura Wietenberg).

-ultimul strat avea gr. de 0,3 m și partea inferioară era la ad. de 1,65 m și conținea material ceramic din cultura Criș, neolitic. Menționăm că la profilul vestic la ad. de -1,10 m am identificat urmele unei vetre din epoca bronzului.

Materiale arheologice

Obiecte din fier

C1. Pinten cu roțiță de la sfârșitul sec. XV, din C1 /B, la ad. - 0,50 m. Măner de cuțit de la începutul sec. XVI, C1/B, ad. - 0,55. Ac de bronz din C3/C, ad. -1,30, epoca bronzului.

Material osteologic

Materialul osteologic cuprinde oase de animale de la diferite specii după cum urmează: ovine, porcine, păsări.

Material ceramic

Ceramica descoperită în sectorul B se încadrează după cum urmează: material ceramic neolitic (cultura Criș), material ceramic din epoca bronzului, material ceramic medieval timpuriu, material ceramic sec XV-XVI.

Cercetările arheologice în partea nord-vestică a cetății au vizat o zonă necercetată până acum. Am reușit să identificăm două gropi de gunoi contemporane cu faza târzie a mănăstirii franciscane, sfârșitul sec. XV, începutul sec. XVI. Prima groapa G1, conținea fragmentele de la una sau două sobe medieval târzii aruncate, iar groapa a doua G2, conținea un material însemnat de ceramică și material osteologic provenind de la animale. Totodată în C1 am identificat o groapă mare de provizii din epoca bronzului, G3, lutuită pe margini și având o râșniță la fund.

Zona mănăstirii Franciscane

Cercetarea fostei mănăstiri s-a început în 1999, descoperind și identificând treptat planimetria, extinderea mănăstirii, precum și rolul spațiilor descoperite. În 2004 am reușit să identificăm aripa nordică, mai precis deambulatoriul acestuia și o porțiune mică din aripă vestică. Bazat pe aceste rezultate în 2005 am deschis 4 casete acoperind o suprafață de cca. 110 m², la N de deambulatoriu, scopul fiind dezvelirea sistematică a aripii nordice. Necesitatea săpăturilor în această zonă era justificată și de construcția unui drum neavizat peste situl arheologic. În 2006 am continuat cercetările din fondurile obținute de la Ministerul Culturii și Cultelor, Consiliul Județean Mureș și Primăria Municipiului Târgu Mureș. Lângă săpăturile arheologice am efectuat conservarea zidurilor scării bastionului porții, demolat în anii 1960 și la pregătirea terenului pentru crearea parcului arheologic din zona mănăstirii.

Descriere stratigrafică

C13. Dimensiuni: 6 x 5 m. Trasată în prelungirea casetei C10 (martor de 0,5 m) cu scopul surprinderii resturilor anexelor mănăstirii franciscane. Situat la 1 m V de C10. Prin C13 am dorit să identificăm linia zidului Z8, dar nu am reușit să surprindem întoarcerea acestuia spre biserică, deci nu am surprins încă în această porțiune aripa vestică a mănăstirii. În direcția vestică urmează să urmărim linia zidului Z8 în 2006. Totuși am identificat câteva structuri interesante.

Primul strat era reprezentat de pietrișul folosit la fundația drumului, aceasta având o gr. de cca. 0,10 m. Nivelele de umplutură se subțiau în funcție de cum ne apropiam de marginea vestică a terasei de râu. Sub nivelul de pietriș (2) am identificat o umplutură groasă de cca. 0,30 m, (profilul estic) care conținea moloz, bucăți de cărămidă și fragmente ceramice din sec. XVIII-XIX. Sub nivelul de umplutură a urmat negativul de zid în latura nordică a secțiunii. În latura vestică a secțiunii stratul de umplutură s-a îngroșat, având cca. 0,75 m gr. Umplutura avea rolul de a nivela scăderea stratului medieval. Al treilea nivel (3) era bine compactat, avea culoarea negricioasă și reprezenta nivelul de călcare al mănăstirii. În acest strat era adâncită o groapă (G8) modernă de sec. XVII-XVIII, având ad. de cca. 0,50 m. Groapa avea formă patrulateră, orientată E-V, avea l= 1,10 m și L= 1,80 m și era împletită cu scânduri. Probabil servea ca loc de depozitare.

Nivelul de călcare al mănăstirii menținea nivelul identificat în C10 și C11 numai până la mijlocul casetei C13, de unde nivelul a scăzut cu 0,90 m. Scăderea nivelului se poate explica cu apropierea marginii terasei pe care se afla mănăstirea. Pe această porțiune mai adâncă am identificat un pavaj de piatră de râu, având gr. de 0,20 m. Prin fragmentele ceramice identificate am stabilit că pavajul de piatră era funcțional în sec. XV-XVI, după care era treptat umplut, mai ales după demolarea mănăstirii. În partea vestică a casetei nivelul de călcare medieval era la o ad. de -1,50 m față de profilul estic unde nivelul medieval este la o ad. de cca. 0,30 m.

O altă surpriză era sub pavajul de piatră, unde la ad. de -1,20 m am identificat un nivel călcare compus din lut. Lutuirea avea o gr. de cca. 0,20 m. Suprafața lutuită se afla în partea vestică a casetei în careurile 1-5/D-F. La E de lutuire am surprins urmele maronii a unei bârne de lemn, care era orientată N-S și la capătul acesteia, în careul D/2 se afla o fundație din piatră, prinsă cu lut. De aici structura de lemn s-a continuat în direcția E-V. În podeaua de lut am găsit mai multe fragmente ceramice care se datează în a doua jumătate a sec. XIV. Al patrulea nivel (4), avea gr. de 0,80 m, culoarea de brun-marونی și se afla sub stratul negricios medieval. Stratul conținea material ceramic din epoca bronzului (Wietenberg). În partea vestică a secțiunii stratul se subțiază având o gr. de cca. 0,30 m. Al cincilea nivel avea gr. de 0,10 m, avea culoarea de galben marونی și conținea o cantitate neînsemnată de ceramică din cultura Criș. Sub acest strat la o ad. de cca. -1,50 se află solul viu.

Stratigrafia jumătății estice sub nivelul de călcare de piatră se prezenta astfel:

- strat de nivelare din lut galben și nisip amestecat cu lut brun-gălbui, având gr. de 0,05 – 0,20 m
- nivel de călcare format din dale de calcar și lut amestecat cu nisip
- strat de pământ brun-negricios, lat de 0,15 – 0,20 m, pigmentat pe alocuri cu lut galben și verzui
- strat de nivelare, gros de 0,15 – 0,20 m, format din lut galben și pământ negru alterat cu lut galben bătătorit
- umplutura unei construcții din lemn adâncită până la solul virgin, gr. lui fiind de 0,30 – 0,35 m
- dărâmtura construcției de lemn (0,30 – 0,35 m)
- podea de lut galben – steril, la ad. de -2,40 m față de nivelul modern de călcare.

C14. era situat la 1 m S de C13 și la 1 m V de C7, având dimensiunile 5 x 5,50 m, profilul vestic fiind parțial suprapus cu S13, 2001, pe care am identificat la careurile 2-3 la profilul vestic. Straturile superioare la C14 aveau o ușoară ridicare spre V.

Primul strat era humusul de suprafață, având gr. de cca. 0,10 m. Sub acest strat urma un strat de pietriș gros de 0,10 – 0,40 m care am identificat între careurile 3-5,5 m. Sub nivelul de pietriș am identificat o umplutură groasă de cca. 0,10 m pornind de la colțul estic al profilului nordic și care până la partea vestică a profilului nordic avea gr. de 0,80 m, conținând moloz, bucăți de cărămidă și fragmente ceramice din sec. XVIII-XIX. În latura vestică a secțiunii stratul de umplutură s-a îngroșat, având cca. 0,80 m gr. Umplutura avea rolul de a nivela scăderea stratului medieval. Al patrulea nivel era bine compactat, avea culoarea negricioasă și conținea foarte multe bucăți de cărămidă, avea gr. de cca. 0,15 - 0,20 m.

Nivelul de călcare al mănăstirii medievale, asemănător situației din C13 a început să coboare, scăzând cu 1,60 m față de nivelul medieval de la partea estică a profilului nordic. Scăderea nivelului se poate explica cu apropierea marginii terasei pe care se afla mănăstirea. Pe această porțiune vestică mai adâncă, am identificat un pavaj de piatră de râu, având gr. de 0,20 m. Prin fragmentele ceramice identificate am stabilit că pavajul de piatră era funcțional în sec. XV-XVI, după care era treptat umplut, mai ales după demolarea mănăstirii. În colțul nord-vestic al C14 am identificat urmele locuinței adâncite în solul steril care se continuă din C13. Locuința numită G13 se termină în C14, linia peretelui estic a acestuia întorcând spre V

în C14. Numai o porțiune de 1 m² am identificat în colțul lui C14.

După ce am curățat umplutura locuinței am identificat urme ale structurii de lemn arsă și am identificat mai multe fragmente ceramice care se datează în a doua jumătate a sec. XIV. Adâncimea maximă a locuinței de sec. XIV era de 2,30 m, față de nivelul modern de călcare.

Situația era diferită pe partea estică a profilului nordic deoarece aici nivelurile preistorice s-au păstrat mult mai bine, deoarece panta și locuința medievală nu distrug stratigrafia. Între careurile 1-3, la ad. de -0,70 – -1,30 m am identificat un nivel care conținea material ceramic din epoca hallstattiană și epoca bronzului, având gr. de 0,60 m. Stratul avea culoarea de brun-marونی și se afla sub stratul negricios medieval. La profilul vestic, careul 1-2 am identificat la ad. de -2,10 m o groapă umplută cu pietre din perioada culturii Wietenberg. Groapa G 18, avea d. de 0,80 m și ad. de 0,20 m. Ultimul nivel avea gr. de 0,40 m, avea culoarea de galben marونی și conținea o cantitate neînsemnată de ceramică din cultura Criș. Sub acest strat la o ad. de cca. -2,40 se află solul steril.

C15. era situat la V de C8 (2005) unde am identificat intrarea în pivnița mănăstirii și se suprapunea parțial cu S12 (2001). Caseta era orientată N-S având dimensiunile de 9 x 3 m. Straturile identificate reprezintă o diferență clară în partea nordică și în partea sudică a casetei, delimitarea între cele două părți fiind făcută de negativul de zid Z2, aflat în careul 5. Stratigrafia casetei până la careul 5 este destul de uniformă, fiind umplutura structurilor demolate. Stratul superior brun negricios, conține boabe de mortar și lățimea ei variază între 0,30 – 0,70 m și poate fi urmărit pe toată lungimea casetei. Sub acest strat se afla o lentilă între careurile 1-3, având l de 0,30 m, fiind compus din nisip lutos. Stratul următor este o lentilă care se poate identifica până la negativul de zid Z2, deci până la careul 6, și are o gr. variabilă de 0,18 – 0,40 m. Stratul avea culoare gălbui lutos și conținea bucăți de cărămidă, piatră și mortar, provenind din dărâmarea mănăstirii. La ad. de 0,80 m pe profilul estic între careurile 3-5, am identificat o lentilă groasă de 0,10 – 0,20 m, având o culoare brună și conține bucăți de cărămidă și mortar.

Următorul strat este compus din nisip cu mortar și pământ lutos, având o culoare gri și conține pietricele și bucăți de cărămidă. Grosimea stratului de umplutură variază între 0,15 – 0,45 m, respectiv de la nivelul de călcare -0,80 – 1,20 m și se află între careurile 1-6.

La ad. de -1,10 la profilul nordic și la profilul estic, careul 1, am identificat un zid de cărămidă Z3, identificat parțial în 2001, S12. Lângă Z3 în careul 2-3, am identificat o umplutură masivă de lut care la zid avea gr. de 0,70 m la careul 3 de 0,15 m și partea inferioară a stratului era la ad. de 1,50 m. După careul 3 acest strat de lut se continua în trei lentile care țineau până la negativul de zid, primul având gr. de 0,40 - 0,20 m, aflat la o ad. de 1,20 m, al doilea având o gr. de 0,15 – 0,40 m, iar al treilea de 0,18 m. Cele trei lentile aveau culoarea de brun spre gri și conțineau bucăți de cărămidă, mortar și pietricele. Ad._{max} față de nivelul de călcare era la -1,70 m sub care am identificat un strat care conținea ceramică din epoca bronzului dar din cauza spațiului îngust și a structurilor de cărămidă nu era posibil pe această porțiune adâncirea până la stratul steril. Față de nivelul de epoca bronzului talpa zidului aripii estice Z2 era la ad. de -1,50 m și are l= 0,74 m. Stratigrafia între careurile 6-9:

Primul strat este stratul brun negricios care se poate urmări pe toată lungimea casetei și care la careurile 6-9 este la ad. de 0,80 m. Stratul este rezultatul distrugerii mănăstirii, care distruge și stratul nivelului de călcare. Pe porțiuni s-a păstrat nivelul de construcție aflat la -0,40 m de nivelul de călcare modern. În colțul sud-estic a C15 aflat în careul 8-9 am identificat o groapă de gunoi modernă, G 24, care are ad._{max} -1,34 m. Nivelul de construcție medieval lângă negativul de zi era distrus de G23 respectiv G24, care aveau ad. de -1,24 m, aveau forma rotunjită pe latura sudică.

Sub nivelul de construcție medieval la ad. de -0,65 -1,34 este situat un strat de culoare negricioasă care conține material ceramic mixt, hallstatt și epoca bronzului. Sub acest strat la ad. de -1,35 m se află un nivel de călcare, podea care conținea material hallstattian. Următorul strat avea gr. de 0,60 m, aflat la ad._{max} -2 m și care conținea material ceramic din cultura Wietenberg. Sub acest strat urmează stratul culturii neolitice Criș, având gr. de 0,40 m și fiind la ad. de -2,40 m, sub care urmează solul steril. Stratul avea o culoare de brun - negricioasă.

C16. (5 x 5 m) Situat la 1 m N de C7/2004, lângă clădirea unei magazii moderne la N de mănăstirea franciscană, la 1 m N de profilul nordic al C11, având dimensiunile de 5 x 5 m. C16 era amplasat în afara mănăstirii în vederea identificării unor structuri extramuros. Am descoperit șanțul mănăstirii care era orientat NE-SV și tăia jumătatea nordică a C16. Urmărind profilul vestic se poate stabili că șanțul medieval care înconjura mănăstirea, pe această latură avea o ad. de cca. 2,10 m. Umplutura șanțului s-a făcut începând din evul mediu târziu, deci am avut mai multe succesiuni de lentile. Pe partea estică a secțiunii s-a păstrat stratigrafia originală a dealului, descrierea până la steril va urmări această zonă, deoarece straturile din șanțul mănăstirii nu au relevanță.

După înlăturarea humusului care avea o gr. de 0,20 m, am identificat un strat brun negricios, aflat la ad. de -0,20, -0,65 m și care conținea material ceramic medieval timpuriu, arpadian, și câteva fragmente romane. Al doilea strat era la cotele de ad. cuprinse între -0,65 și -1,20 m. Avea culoarea brună și conținea ceramică de epoca bronzului și pigmenți de ceramică. Al treilea strat era la ad. cuprinsă între -1,20 și -1,54 m și conținea un număr redus de fragmente ceramice aparținând culturii Criș, neolitic. Având în vedere numărul redus al ceramicii medievale am stabilit, că foarte probabil terenul era folosit pentru agricultură. La ad. de -1,55 am identificat solul steril. Singura diferență era în colțul nord-vestic al C16, deoarece aici la nivelul sterilului s-a conturat urma unei gropi G 21. După curățirea acestuia am stabilit că erau urmele unei locuințe abandonate, care avea două straturi de umplutură. Primul strat avea gr. de 0,70 m și culoarea galben-maronie. Sub acest strat am identificat urmele unui cuptor în poziție secundară care făcea parte din primul nivel de umplutură, care avea gr. de 0,60 m și se afla la cotele de ad. de -2,30 m și -2,90 m. La ad. de -2,90 m am identificat solul steril lutos.

C17. Situat la cca. 3 m E de C6, având dimensiunile de 9 x 2,5 m. Am urmărit identificarea structurii zidului exterior al porticului. Stratul superior avea culoarea maroniu închis, cu multe bucăți de cărămidă. Grosimea stratului varia între 0,16 - 0,20 m. Al doilea strat era la ad. de -0,80 -0,40 m și avea culoarea maronie conținând bucăți de mortar și cărămidă. La careul 5 am identificat zidul exterior al porticului, având o l= 0,60 m. În careurile 1-4, deci la N de zidul porticului Z4. În capătul nordic al C17 am identificat negativul de zid al Z5, care

avea l= 1 m și talpa fundației la ad. de -1,80, față de nivelul de călcare. Între negativul de zid Z4 și zidul Z5 era dărâmată porticul mănăstirii groasă de 0,70 m și conținea multe cărămizi și fragmente de pietre profilate, ogive împreună cu ceramică de sec. XVI, început de sec. XVII. Sub acest nivel urma un strat de culoare neagră spre maroniu, care conținea material ceramic hallstattian. Dat fiind spațiul îngust din portic și instabilitatea zidului descoperit adâncirea până la steril ar fi periclitat stabilitatea structurilor descoperite.

La S de zid era curtea mănăstirii, unde stratigrafia se prezenta astfel:

- sub cele două straturi superioare prezentate mai sus, care ajungeau la ad. de -0,80 m am identificat un strat de umplutură având gr. de 0,10, 0,30 m care a rezultat din demolarea mănăstirii.

- al patrulea strat avea gr. de 0,10 m, de culoare maroniu închis, conținea bucăți de mortar și a rezultat din amenajarea curții interioare a mănăstirii după construcții, deci era nivelul medieval de călcare.

- al cincilea strat avea gr. de 0,002, 0,006 m și era compus din mortar și nisip. El reprezenta nivelul de construcție al mănăstirii și era la ad. de 0,96 m.

- al șaselea strat era la ad. de -0,98 și -1,24 m, de culoare negru-maroniu și conținea ceramică hallstattiană și din epoca bronzului.

- ultimul strat era la ad. de -1,24 -1,80 m unde am identificat ceramică de epoca bronzului. Talpa zidului Z4 era la ad. de -1,70 m. Sub Z4 am identificat o fundație de zid anterioară care mergea paralel cu Z4 și era parțial sub aceasta. Fundația de zid avea l= 0,30 m până la Z4 de unde mai mergea spre N 0,20 m sub Z4, deci avea în total 0,50 m l și ad._{max} a acesteia era -1,90 m de la suprafața modernă. Probabil era o fundație săpată greșit care ulterior s-a astupat și au săpat o altă fundație pentru Z4.

În profilul estic al secțiunii am descoperit o groapă de gunoi care conținea cahle medievale târzii, G20. Sub groapa G20 am descoperit două morminte orientate E-V, M33 care era parțial răvășit de groapă, avea craniu, cutia toracică, șold, bazin, piciorul și mâna dreaptă, partea stângă fiind distrusă de groapă. Lângă M33 am identificat rămășițele unui mormânt M34, care era distrus de M33. Din acesta s-a păstrat numai craniul.

C18a. Stratigrafie:

- strat cu pietriș și beton, drum de acces contemporan
- strat de nivelare brun-negricios, cu multe fragmente de cărămizi, bolovani, mortar, etc. (aproape fără material arheologic)
- strat de umplutură cu fragmente numeroase de cărămizi, pietre și mortar
- strat de umplutură brun-maroniu cu fragmente de cărămizi, pietre de râu, pigmenți de mortar și lut galben
- nivel de călcare (podea) lutuită
- nivel de călcare amenajat din pietre de râu și lut
- strat brun deschis ușor pigmentat cu lut galben, epoca bronzului

După înlăturarea stratului de beton și pietriș, am început degajarea nivelării brun-negricioase, care conținea multe fragmente de cărămizi și bolovani și câteva fragmente de ceramică modernă. Sub nivelarea amintită, la ad. de -0,35 - 0,60 m am găsit un nivel de umplutură de cca. 0,20 - 0,30 m gr. plină cu fragmente de cărămidă și piatră care s-a adâncit treptat de la V spre E. Sub acest strat, în c. 1/A-D (lângă

profilul sudic) am găsit fundația unui zid. În structura fundației au folosit pietre de râu, blocuri de calcar și cărămidă, liantul fiind doar lut galben amestecat cu nisip. Fundația avea l= 0,45 – 0,50 m și s-a adâncit până la limita de 1,60 – 1,70 m. La jumătatea lungimii fundației s-a profilat o fisură clară, ceea ce ar putea indica și motivul demolării zidului.

La ad. de 1,40 – 1,50 m, sub nivelul de umplutură și dărâmătura zidului am găsit o podea de lut brun-gălbui având gr. de 0,08 – 0,12 m. Stratul de lut s-a amenajat peste un alt nivel de călcare, format din pietre de râu și lut, lat de 0,15 – 0,20 m.

C18b. Stratigrafie:

- strat cu pietriș și beton, drum de acces contemporan
- strat de nivelare brun-negricios, cu multe fragmente de cărămizi, bolovani, mortar, etc. (aproape fără material arheologic)
- strat de umplutură cu fragmente numeroase de cărămizi, pietre și mortar
- strat de umplutură brun-maroniu cu fragmente de cărămizi, pietre de râu, pigmenți de mortar și lut galben
- nivel de călcare (podea) lutuită
- nivel de călcare amenajat din pietre de râu și lut

În c. 2-3/A-D (la 0,50 m distanță și paralel cu profilul nordic) la ad. de 0,40 – 0,60 m am găsit urmele unei fundații, similară ca tehnică de construcție și paralelă cu fundația săpată în C18A. Fundația a fost adâncită, asemenea celui alt, până la limita de 1,60 – 1,75 m, gr. lui fiind de 0,45 – 0,55 m. Distanța dintre cele două ziduri este de 5,10 – 5,20 m. Spre V de fundație s-a arătat groapa de fundare a acestuia, lângă care am săpat un strat negricios, pigmentat ușor cu fragmente de mortar și conținând mai multe fragmente ceramice medievale și preistorice. La ad. de 1,25 – 1,30 m s-a arătat un strat brun-deschis, lutos, compact, cu pigmenți de mortar și cărămidă, pe care am identificat-o ca nivelul de călcare aferent fundațiilor de ziduri găsite anterior.

Construcții identificate

În cele opt casete deschise în campania arheologică din 2006 am descoperit urme de construcții, provenind de la mănăstirea de sec. XIV-XV și de la o casă orășenească de la sfârșitul sec. XVII. Scopul nostru a fost clarificarea planimetriei aripii nordice și estice, precum și cercetarea aripii estice.

În ordine cronologică prima construcție descoperită era clădirea de lemn din C13. Urmele construcției le-am identificat sub pavajul de piatră al mănăstirii de sec. XV, la ad. de -1,20 m. Am identificat un nivel de călcare compus din lut, lutuirea avea o gr. de cca. 0,20 m.

Pe toată lungimea casetei, în c. 1/A-D (lângă profilul nordic), am degajat negativul zidului mănăstirii, care s-a adâncit până la 1,20 m de la nivelul de călcare actual (în continuare NCA)

În jumătatea vestică a casetei, de la limita de -1,00 – -1,10 m am curățat un nivel amenajat din dale de calcar, gros de cca. 0,10 m și care avea funcționalitatea de podea exterioară. Materialul arheologic redus și atipic ar indica plasarea cronologică al acestuia în sec. XVI–XVII.

Sub nivelul de dale am găsit un strat de nivelare din lut galben ce conținea foarte puține fragmente ceramice medievale și s-a adâncit până la -1,50 – -1,60 m de la NCA. Alături de ceramică, în caroul 6E am descoperit un pinten cu roțiță caracteristic sec. XIV–XV pe baza căruia lutuirea se poate data la sfârșitul epocii medievale. Cele două urme de bârnă descoperite la limita estică și nordică a lutuirii permit

ipoteza existenței unei construcții de lemn (anexă ?) în această zonă.

L1 s-a surprins în jumătatea vestică a secțiunii sub forma unei pete uriașe care se adâncea în stratul brun-gălbui neolitic. Din motive obiective nu am reușit să stabilim parametrii construcției, caseta fiind delimitată la N de clădirea unui depozit, iar la V de drumul de acces spre biserica reformată. Am reușit să surprindem doar colțul sud estic al L1 în C14. L1 a fost orientată NE-SV, lungimea măsurabilă a laturii estice fiind de 6 m.

Umplutura construcției a început de la 1,60 m ad. de la NCA și a continuat până la cca. 2,00 m. Umplutura era formată din straturi succesive de pământ cenușiu pigmentat cu cărbune, cenușă, fragmente mărunte de cărămidă alterat cu pământ brun-gălbui, lutos, cu fragmente de cărbune și chirpici. După degajarea umpluturii, am descoperit resturi din structurile de lemn ale construcției. S-au păstrat extrem de bine câteva din bârnele de susținere, precum și scândurile de căptușeală ale peretelui estic. Bârnelor aveau secțiune patrulateră rotunjită la colțuri sau circulară, dimensiunea lor fiind variabilă de la 0,20 x 0,15 x 0,10 m până la 0,25 x 0,18 x 0,12 m. Scândurile aveau l= 1,45 sau 0,15 m, gr. lor înscriindu-se în intervalul dintre 0,35 și 0,55 m. În cursul săpăturii am descoperit și câteva fragmente de șindrilă folosită la acoperișul locuinței.

Din stratul de dărâmătură (rezultată în urma unui incendiu), gros de 0,30 – 0,40 m au fost culese numeroase fragmente de chirpic ars.

La ad. de -2,40 – -2,50 m de la NCA am descoperit podeaua din lut galben curat al L1 sub care am găsit solul steril. L1 a fost adâncită cca. 0,50 m în lutul steril.

În C14 am încercat să surprindem fundația zidului porticului Z5, a cărui întoarcere nu am reușit să o surprindem în C7. Dat fiind faptul că porticul avea numai 1,50 m l pe porțiunea aripii vestice decât pe lângă aripa nordică (2,50 m l), nu am identificat în C14 întoarcerea zidului Z5, ci am identificat numai după defacerea profilului estic a C14 negativul de zid Z5, care se întorcea cu 90° spre S.

În C14 am excavat o structură de cărămidă aflată lângă profilul sudic, structură deja identificată în 2001. Construcția avea formă patrulateră, 1,20 x 1,20 m și era la ad. de -1,20, -2,00 m. Modul exact de utilizare al acestei construcții de anexă încă este necunoscut.

Ultima construcție identificată aparține casei de lemn adâncite descoperite în C3 și care se termină în colțul nord-vestic al C14. Aici am identificat colțul sud-estic al construcției de lemn, care avea o urmă de bârnă în colț și urmele a două bârne așezate pe pământ pe lângă latura estică a pereților casei. Materialul arheologic din umplutura casei era predominant ceramică și material osteologic.

În C15 am identificat mai multe complexe arheologice și o structură de cărămidă. Printre complexele arheologice se numărau gropile moderne din sec. XVII–XVIII, conținând foarte puțin material arheologic, G22 la profilul sudic și vestic, careurile 9/B-C, G23 la S de negativul de zid Z2, careul 6/A-B și groapa G24 lângă profilul estic, care pornește din negativul de zid Z2 și se află în careul 6/A.

Următorul complex negativul de zid Z2, l-am identificat deja în secțiunea S2 (2003) unde am găsit o parte din talpa zidului fiind la ad. de 1,80 m față de nivelul modern de călcare. Zidul este orientat V-E, pornește din Z1 care este zidul vestic a aripii estice. Construcția lui Z2 este datată după un parvus de Sigismund găsit în tencuiala fundației zidului, care prin urmare

a fost construit în jurul anilor 1420-1430. La N de Z2 am identificat două ziduri de cărămidă orientate N-S, care sunt legate de Z2 și care se termină tot la un zid de cărămidă care este paralel cu Z2, orientat V-E și se află la distanța de 3,20 m față de aceasta. Așadar spațiul închis de zidurile de cărămidă Z3a, b, c avea 7,68 m², era la ad. de -2,30 m. Menționăm că în 2001 (S12) am identificat deja colțul nord-vestic al acestei structuri, identificând o cantitate însemnată de cahle oală. După tipologie și forme cahelele se datau la sfârșitul sec. XV, începutul sec. XVI. Analizând forma structurii și analogiile publicate de Victoria Paraschiva Batariuc putem afirma că am descoperit o instalație de încălzire care se alimenta din subsol de la sfârșitul sec. XV, poate prima de pe teritoriul României.

În C16 am identificat mai multe gropi moderne neînsemnate din punctul de vedere al materialului, cum este G15 care avea 0,60 x 0,50 m și o ad. de 0,30 m, conținând material ceramic sărăcăcios din sec. XVII. G 19 făcea parte din umplutura șanțului medieval.

Singurul complex important identificat era situat în colțul nord-vestic al casetei C16, numit cpl. G21. Aici am identificat o urmă de locuință adâncită cu 1,30 m în solul steril, având două straturi de umplere. Primul strat conține fragmentele unui cuptor în poziție secundară. Forma locuinței era ovală și din păcate pe suprafața cercetată nu am reușit să identificăm urme de bârne de acoperiș. După mărime, 2,90 m pe profilul vestic, 1,70 m pe profilul nordic, casa avea L= cca. 5,50 – 6 m și l= cca. 3,5 – 4 m. În casetă am surprins cca. 20 la sută din locuința G21. Bazat pe materialul ceramic locuința poate fi datată în sec. IV-V și aparține culturii Sântana de Mureș–Cerneahov.

C17 era deschis la 3 m E de C6 unde am identificat porticul aripii nordice. În C17 am identificat continuarea Z4, care era zidul sudic al porticului și la S aceasta era curtea interioară a mănăstirii. Z4 are o l= 0,60 m în elevație, confecționat din cărămidă. La nivel de fundație zidul era confecționat din piatră de râu cu bucăți de cărămidă și avea l= 0,70 m.

În partea estică a C17 zidul Z4 era distrus de o groapă modernă de var, din zid am identificat o porțiune de 2,80 m. Aceasta este prima porțiune unde am reușit să surprindem elevația zidului, care pe această porțiune avea 0,50 m. Am observat că zidul avea l= 0,60 m pe o L= 1,20 m, iar pe ambele părți ale acestei porțiuni de zid l zidului avea 0,42 m. Prin urmare am reușit să identificăm mărimea pilastrelor spre curte. Prin prelungirea C17 spre V sperăm să identificăm și lungimea deschiderii dintre pilastre, care ar face posibil reconstrucția exactă a structurii porticului.

Negativul zidului nordic al porticului Z5 avea l= 0,80 m la nivel de fundație, Z5 era complet excavat. Din porțiunile de zid aparținătoare Z5 descoperite în C10, C11, C12, putem concluda că aceasta era un zid mai solid de rezistență, pe aceasta fiind sprijinit porticul și totodată era zidul sudic al refectoriului. În colțul nord-estic al C17 am identificat întoarcerea spre N al Z5, ceea ce era de așteptat deoarece în C12 (2005) am identificat acest zid numit Z11, care încheia dinspre E refectoriul.

C18a/b. Prin săpăturile executate în cele 2 secțiuni am reușit să identificăm resturile unei construcții, a cărei funcționalitate nu o cunoaștem deocamdată, urmând ca investigațiile următoare să clarifice atât planimetria și funcționalitatea cât și perioada de construcție a acestuia. Pe baza materialului din umplutură construcția se poate data în sec. XVI–XVII.

Material Arheologic

Monede

C13. careul 5/C, ad. -1,80, monedă, denar de argint, încă neidentificat, în stare de degradare avansată. Moneda este din umplutura casei L1, care după ceramică și situație stratigrafică este datat în sec. XIV.

Obiecte din Metal

Bronz

În C13 4/D la ad. de -1,50 m-am identificat un *stilus* din bronz folosit la scrierea pe tăblițe de ceară. Analogii mai apropiate găsim la mănăstirea carmelită din Freiburg, Germania.

În C15 din careul 2, ad. -1,85, am găsit o greutate de cântar și un gât de ploscă fabricat din os, ambele de la sfârșitul sec. XV.

Fier

Printre obiectele de fier în cel mai mare număr am descoperit cuie folosite la structurile de lemn, respectiv, acoperiș, schelă sau pereții caselor din lemn. Mărimea lor variază de la 0,05 m la 0,20 m și apar în toate straturile de la sec. XIV până în sec. XVIII.

În C13, c. 6/E, în lutuirea de sub nivelul de călcare din piatră am descoperit un pinten cu roțiță, databil după tipologie la începutul sec. XV. În partea nord-vestică a L1 s-au găsit mai multe fragmente din peretele și buza unui vas de bronz reîntregibil. Din categoria metalelor fac parte și cele câteva fragmente de cuie și plăci din fier (probabil fragmente de fernerie de ușă?).

C14, c. 5/A, ad. -1,70, fragment de lacăt medieval.

Material osteologic

Material osteologic animalier

Materialul osteologic provine din complexe preistorice, medievale, respectiv moderne.

Materialul osteologic preistoric este compus din oase de animale (urmează să fie identificat), precum și câteva unelte preparate din os. Uneltele făcute din os sunt exclusiv ace.

Materialul osteologic medieval este compus atât din oase umane (morminte deranjate) cât și din oase de animale. Majoritatea oaselor provin de la diferite animale după cum urmează: ovine, porcine, bovine, pește. Prelucrarea acestora se va efectua în vara anului 2007.

Materialul Osteologic modern este compus exclusiv din oase de animale, majoritatea fiind de la porcine, ovine, bovine și păsări. Materialul urmează să fie prelucrat.

Material osteologic uman

În C17 am descoperit un mormânt M33 și urmele de la încă un schelet M34.

M33. era orientat E-V, fără inventar, din schelet sa păstrat parțial craniul, cutia toracică, șoldul, bazinul, piciorul și mâna dreaptă, restul fiind tăiat de groapa G22. Mormântul se afla în curtea mănăstirii, scheletul aparținea unui bărbat.

M34. – s-au păstrat câteva fragmente osteologice din craniul individului, restul scheletului fiind distrus de M33.

Ceramică

Materialul ceramic descoperit în cetate se încadrează cronologic după cum urmează: (materialul ceramic este în curs de prelucrare), ceramică Neolitică, cultura Criș, ceramică Eneolitică, cultura Coțofeni, ceramică Epoca Bronzului, Cultura Gava, ceramică Romană, sec. III (fără complex arheologic), ceramică Gothică, sec. IV (fără complex arheologic), ceramică Arpadiană, sec. XII-XIII, ceramică medievală, sec. XIV-XV, ceramică modernă, sec. XVI-XVII

C13

Ceramica găsită se înscrie în categoria veselei reprezentative pentru sec. al XIV-lea. Alături de numeroase fragmente de ceramică zgrunțuroasă de bucătărie, reprezentată prin oale fără toartă, câni trilobate etc. s-au păstrat în întregime câteva piese de ceramică fină. Două câni și un ulcior din pastă fină cenușie sunt forme caracteristice ceramicii de lux medievale. Din aceeași categorie face parte și ceașca de culoare albă, caolinică, reprezentativă pentru ceramica fină central-europeană din sec. XIII–XIV.

Pe podeaua de lut s-au găsit și două fragmente de piatră fasonată, rolul acestora nefiind fi deocamdată identificat. Materialul osteologic constă din mai multe fragmente de oase animale, abundența oaselor de pește fiind surprinzătoare.

Pe toată suprafața L1 am găsit cca. 20 de saci de semințe carbonizate.

Informațiile stratigrafice precum și materialul arheologic indică prezența unei construcții de mărimi considerabile, probabil o construcție aferentă primei faze de construcție a mănăstirii franciscane din zonă.

Prin săpăturile arheologice din 2006 am identificat pentru prima oară urmele unei structuri de încălzire din sec. XV ceea ce reprezintă o noutate absolută în România. În continuare am surprins șanțul mănăstirii pe partea nordică a acesteia, care avea o ad. de cca. 2 m, deci era în primul rând o protecție împotriva apei, mai puțin pentru defensivă. Am reușit să identificăm prima porțiune din elevația porticului unde după elementele păstrate foarte probabil va fi posibil reconstrucția teoretică a porticului mănăstirii.

Pe teritoriul fostei mănăstiri franciscane am reușit să identificăm ceea ce mai timpurie fază a mănăstirii din sec. XIV. Stratul de arsură puternică și bârnele descoperite înseamnă existența unei structuri de lemn dinaintea clădirilor de piatră, datate pe baza ceramicii și a stratigrafiei în a doua jumătate a sec. XIV. Este pentru prima oară când se dovedește arheologic existența clădirilor de lemn în prima fază de funcționare a unei mănăstiri aparținătoare ordinului cerșetoresc. În cazul mănăstirilor de la Cluj și de la Suseni suntem informați din documente că pe parcursul construcțiilor, călugării locuiau în clădiri de lemn. [Soós Zoltán]

PI. 75

191. Târgu Trotuș, com. Târgu Trotuș, jud. Bacău

Punct: Țarna Nouă, Sectorul III, Biserica Catolică

Cod sit: 25834.01; 25834.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 15/2006

Colectiv: Alexandru Artimon – responsabil (DCCPN Bacău), Lăcrămioara Stratulat, Dimitrie-Ovidiu Boldur (CMIA Bacău)

Cercetările arheologice au fost întreprinse de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, cu fonduri financiare puse la dispoziție de Consiliul Județean Bacău și s-au desfășurat în perioada 25 septembrie-25 octombrie 2006.

Menționăm faptul că cercetările arheologice, începute la Tg. Trotuș în 1975, au căpătat caracterul de săpături

sistematice, în toamna anului 1976, când a fost depistată vatra veche a orașului.

În perioada anilor 1976 - 2005 au fost trasate, în vatra veche a orașului, un număr de 44 secțiuni, dispuse astfel încât, în funcție de formele de teren, dar și de posibilitățile reale de lucru, să se obțină cât mai multe date și informații privind așezarea medievală urbană de aici.

Din datele arheologice obținute până în prezent, a reieșit faptul că în perimetrul cercetat au fost descoperite un număr de 47 de locuințe, 11 cuptoare de uz casnic și ars oale, 22 gropi menajere, fundația unei vechi biserici românești de rit ortodox din sec. XIV-XV, precum și un cimitir, afiliat acestei biserici, aparținând sec. XV-XVII, din care au fost dezvelite integral 214 morminte.

În același timp, merită să evidențiem că în urma acestor ample cercetări arheologice s-a descoperit un bogat material, format din ceramică de uz casnic și ornamentală, obiecte de fier de diverse întrebuințări meșteșugărești, gospodărești și de uz casnic, obiecte de podoabă și monede locale sau de factură străină (germane, turcești, poloneze, raguzane, venețiene, ungurești, rusești, etc.).¹

Obiectele istorice scoase la lumină aparțin epocii medievale, cu precădere sec. XIV-XVII. În zonă au fost surprinse și materiale ceramice, găsite sporadic în perimetrul cercetat, care aparțin epocii neolitice – cultura Cucuteni.

În campania de cercetări a anului 2006 ne-am propus investigarea în continuare a zonei de S a orașului, unde se află astăzi biserica catolică. Acest lucru era necesar pentru clarificarea unor date istorice privind geneza și evoluția acestui monument istoric, de caracter cultural, aparținând comunității catolice din vechiul oraș medieval Trotuș.

În acest scop, în ziua de 25 septembrie 2006, în zona rezervată nouă de către conducerea bisericii catolice din Tg. Trotuș, cu aprobarea Episcopiei catolice de Iași, aflată la cca. 38 m spre S de biserica catolică actuală, s-a trasat secțiunea XLV, cu L= 16 m și cu o l= 2 m, orientată pe direcția N-S.

Cercetările întreprinse la această secțiune, au scos la lumină vestigii importante din mai multe epoci istorice. În primul rând, am constatat că într-o anumită perioadă, și ne referim cu certitudine la sec. al XVI-lea, terenul a fost rezervat unor înmormântări ce aparțineau unei biserici de rit catolic, ce a fost ridicată în zonă, cum sugerează unele documente de la mijlocul sec. al XVI-lea².

Într-adevăr, în cadrul secțiunii XLV au fost depistate foarte multe morminte, din mai multe epoci istorice, ce se întind pe o perioadă cuprinsă între sec. XVI-XIX. Densitatea acestor înmormântări, într-un perimetru restrâns, ne-a surprins, ținând cont de deseale reînhumări într-o suprafață mică de teren. Aceste înmormântări succesive au distrus aproape complet situația stratigrafică din această secțiune. Precizăm că, totuși, în anumite porțiuni ale secțiunii XLV, am reușit să elucidăm anumite aspecte ale vieții umane de-a lungul vremurilor, pe baza materialelor arheologice. Ne referim la ceramica de uz casnic și ornamentală, la unele obiecte de podoabă și monede aparținând mormintelor din această secțiune, dar și a altor obiecte aparținând culturii materiale din zonă.

Din analiza datelor pe care le avem la dispoziție, pe baza materialelor arheologice, reiese că în acest perimetru, cele mai vechi urme aparțin epocii sec. III-IV. Ipoteza noastră are la bază fragmentele ceramice descoperite în stratul de pământ aparținând epocii respective. Aceste materiale sunt sporadice și nesemnificative, dar ele ne conduc la concluzia că în zonă

există așezări din aceste veacuri. La fel, pe baza materialelor arheologice surprinse în cadrul secțiunii XLV, s-a dovedit că un nivel de locuire aparține sec. XIV-XV. În anumite porțiuni în care nu s-au realizat înmormântări, s-a observat existența acestui nivel de locuire, cu precădere de la sfârșitul sec. al XIV-lea – începutul sec. al XV-lea.

De asemenea, s-a constatat că gropile mormintelor vechi, din sec. al XVI-lea, străpungeau nivelul de locuire din sec. al XIV-lea. Numai așa explicăm prezența în cadrul secțiunii a materialelor arheologice (ceramică), aparținând sec. XIV-XV. Elocvente sunt în această direcție fragmentele de la buze de vas caracteristice acestei perioade istorice (sec. XIV-XV), dar și prezența ceramicii cenușii fine, aparținând coloniștilor germani de la sfârșitul sec. al XIV-lea – începutul sec. al XV-lea. Merită menționate și fragmentele de la cahle, din care unele sunt decorate cu motive heraldice, animaliere, geometrice și florale caracteristice sec. al XVI-lea.

În cadrul secțiunii XLV au fost dezvelite un număr de 14 morminte, din care cinci morminte (M2, M4, M5, M12 și M13) au fost dezvelite integral, celelalte fiind reînhumări. Deși suntem la începutul cercetărilor la acest cimitir, din datele pe care le-am obținut, putem să emitem ipoteza că este vorba de o necropolă aparținând bisericii catolice, ridicată în zonă la 1557 și reclădită la 1813³.

Mormintele aparțineau comunității catolice a orașului și satului Tg. Troțuș și se întindeau pe o perioadă de patru sec. (XVI-XIX). Erau morminte de adulți și copii, constituind dovada că este vorba de un cimitir obișnuit. Cu prilejul săpăturilor arheologice s-au făcut unele observații asupra ritului de înmormântare și obiectelor de inventar găsite în aceste morminte. Gropile mormintelor, de formă dreptunghiulară, erau săpate la ad._{max} de 1,10 m și cea minimă de 0,60 m, față de nivelul actual de călcare. În mormântările prezintă un caracter de uniformitate, datorat ritului creștin, scheletele fiind descoperite culcate pe spate, în poziție întinsă, cu brațele paralele cu corpul și îndoite din cot, formând un unghi aproape drept. În majoritatea cazurilor, mâinile sunt îndoite în zona superioară a abdomenului, așezate una peste alta, în mod obișnuit – mâna stângă peste cea dreaptă, iar în rest stau așternute peste stern (brațul cu antebrațul formează un unghi drept). Unele mici deviații de orientare spre SE sau NV de datorează, probabil, anotimpului în care s-a făcut înhumarea.

Referitor la mormintele descoperite aici, se observă faptul că au analogii cu cele găsite la Tg. Troțuș – cimitirul ortodox⁴, Ștefan cel Mare⁵ și Bacău⁶.

Inventarul mormintelor poate fi considerat, până în prezent, în general modest, atât din punctul de vedere al numărului de obiecte găsite, cât și din punctul de vedere al calității și al valorii artistice al obiectelor.

La morminte, sau în groapa lor, s-au găsit următoarele obiecte: un fragment de la un cercel din sârmă de bronz răsucită (la M2); o monedă de argint aparținând lui Sigismund III (1578-1632), de tipul solidus, găsită în c. 2, ce aparținea cu siguranță unui mormânt de reînhumare; o altă monedă foarte corodată, la care nu s-a putut descifra emitentul, a fost găsită în același c. al secțiunii XLV; la fel, nu s-a putut descifra emitentul nici la moneda găsită în c. 3 din această secțiune; în mormântul 2 s-a descoperit o monedă de argint, într-o stare de conservare relativ bună, care era de tipul solidus, emisiune aparținând aceluiași Sigismund III (1578-1632); în mormântul 13 a fost găsit un medalion din bronz, ce are încrustat anul 1854, a cărui prindere se realiza printr-un colier împletit cu

sârmă din cupru, la care erau adăugate mărgelile din sticlă și piese de os.

Descoperirea acestui cimitir ne-a obligat să cercetăm această zonă, pentru a delimita întinderea lui și descifrarea istoriei acestei necropole. În primul rând, am constatat că limita de S a cimitirului a fost surprinsă în c. 6 al secțiunii XLV. Într-adevăr, între m. 12-16 înspre S, nu există nici un mormânt.

Pentru verificarea întinderii cimitirului în zona de V, s-a trasat secțiunea XLVI, în L de 23 m și l de 2 m, orientată N-S și paralelă cu secțiunea XLV, la distanță de 13 m față de prima.

Cercetările întreprinse la această secțiune nu s-au soldat cu dezvelirea vreunui mormânt, ceea ce ne-a determinat să verificăm în continuare întinderea spre E a cimitirului. În schimb, în cadrul secțiunii XLVI am descoperit alte vestigii istorice de valoare deosebită. În umplutura pământului scos din această secțiune, au ieșit la iveală mai multe fragmente ceramice. Cele mai vechi aparțineau sec. III-IV, ceea ce ne dovedește că, undeva, în apropiere, se află o puternică așezare din aceste secole.

Surpriza cea mare a reprezentat-o, pentru noi, descoperirea unei foarte interesante locuințe din a doua jumătate a sec. al XIV-lea. Aceasta a fost surprinsă în c. 4-6, iar pentru cercetarea ei s-a trasat Caseta nr. 1, în L de 4,00 m și având o l de 2,50 m. După scoaterea pământului de umplutură, am reușit să depistăm întregul contur al acestei locuințe.

Din observațiile întreprinse, atât cele stratigrafice cât și de altă natură (materialul arheologic recuperat din locuință), reiese că locuința este de plan rectangular, cu dimensiunile de 4,00 m L și 3,50 m l. Fiind construită în a doua jumătate a sec. al XIV-lea, ea a funcționat până în primele decenii ale sec. al XVI-lea. Ad._{max} a locuinței este de 0,90 m, în partea de V și 0,80 m în partea de E.

Stratigrafia locului în care s-a descoperit locuința este relativ necomplicată. Baza săpăturii este reprezentată de solul viu, de culoare galben murdar. La partea superioară a solului viu, și fără ca până în prezent să fi aflat un complex anume căruia să-i aparțină sau să se înscrie într-un strat continuu de cultură, au apărut fragmente ceramice aparținând sec. III-IV. Urmează un strat de pământ de culoare cenușiu deschis, corespunzător nivelului de locuire din a doua jumătate a sec. al XIV-lea – sec. al XV-lea. Stratul imediat următor, de culoare cenușiu închis, destul de bogat în materiale arheologice, corespunde nivelului de locuire din sec. XVI-XVII. În sfârșit, deasupra acestui strat, se găsește stratul actual vegetal, care are, de la bază și până la nivelul actual de călcare, materiale aparținând sec. XVIII-XX. Locuința este săpată de la nivelul de pământ cenușiu deschis, aparținând sec. XIV – începutul sec. XV.

În locuință s-au găsit fragmente ceramice din pastă cenușie, arsă reducător și fragmente din pastă cărămizie, arsă oxidant. În proporție mică (5%) sunt fragmentele ceramice din pastă cenușie fină arse reducător, care aparține coloniștilor germani stabiliți la Troțuș în a doua jumătate a sec. al XIV-lea – începutul sec. al XV-lea.

Din analiza efectuată la fața locului, pe baza studierii situației stratigrafice, dar și a materialului arheologic recuperat, reiese că locuința a fost părăsită de proprietarul ei în mod intenționat, în primele decenii ale sec. al XVI-lea. Din izvoarele scrise se constată că în această zonă, la mijlocul sec. al XVI-lea (mai precis la 1557)⁷, în acest perimetru se va ridica

biserica catolică, iar în jurul ei, cimitirul de caracter orășenesc și sătesc.

În apropierea locuinței, între m. 2-5, s-a descoperit o groapă menajeră ce aparținea acesteia, săpată de noi până la ad. de 1,10 m, dar care din motive obiective nu a fost cercetată integral. În cadrul secțiunii XLVI s-au descoperit și fragmente ceramice sau de la cahle, din sec. XVI-XVII.

Finalizarea cercetărilor la această secțiune ne-a determinat să urmărim cimitirul spre zona de E, fapt pentru care am trasat secțiunea XLVII, cu L= 23 m și l= 2 m, orientată pe direcția N-S și paralelă cu secțiunile XLV și XLVI.

În cadrul secțiunii cercetate integral până la pământul viu, nu s-au găsit morminte, dar nici alte construcții. În schimb s-au găsit numeroase fragmente ceramice din sec. XIV-XVII, care vor forma obiectul cercetării viitoare.

În campania anului 2007 se va urmări cercetarea cimitirului în zona de N și E, în vederea stabilirii limitelor acestei necropole și a datelor istorice necesare cunoașterii ei și implicit asupra istoriei bisericii catolice și a vechiului oraș Troțuș.

Note:

1. Alexandru Artimon, *Orașul medieval Troțuș în sec. XIV-XVII. Geneză și evoluție*, Bacău, 2003, p. 87-257; *idem*, *Așezarea medievală urbană de la Tg. Troțuș*, CCA 2000, p. 107-109; Alexandru Artimon, Lăcrămioara Stratulat, *Așezarea medievală urbană de la Tg. Troțuș*, CCA 2004, p. 351-352; Alexandru Artimon, Lăcrămioara Stratulat, *Așezarea medievală urbană de la Tg. Troțuș*, CCA 2005, p. 383-384; Alexandru Artimon, Lăcrămioara Stratulat, *Așezarea medievală urbană de la Tg. Troțuș, Campania 2005*. A fost trimisă cu întârziere, dar n-a fost inclusă în Cronica cercetărilor pe 2005.

2. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 865.

3. *Ibidem*.

4. Alexandru Artimon, *Orașul medieval Troțuș...*, p. 174-187.

5. Alexandru Artimon, Constantin Eminovici, *Cercetări arheologice în așezarea medievală din comuna Ștefan cel Mare (jud. Bacău)*, Carpica 10, 1978, p. 279-282.

6. Alexandru Artimon, *Contribuții arheologice la istoria orașului Bacău*, Carpica 13, 1981, p. 20.

7. Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 865.

192. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea

Punct: Celic Dere

Cod sit: 160412.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 94/2006

Colectiv: Valeriu Sîrbu – responsabil (M Brăila), Gavrilă Simion, Gabriel Jugănar (ICEM Tulcea), Dan Ștefan, Magdalena Duțescu (FIB)

Obiectivele campaniei din 2006 au fost: a) poziționarea, pe noua ridicare topografică, a vechilor săpături și, implicit, delimitarea zonelor ce mai urmează a fi cercetate, b) poziționarea cu ajutorul stației totale a tumulilor săpați pe planul noii ridicări topografice și c) reînceperea săpăturilor, atât în necropolă, cât și în așezare.

Așezare. S-au trasat două noi suprafețe (S15 = 4 x 4 m și S6 = 4 x 4 m), paralele cu S14, cercetată în ultima campanie de săpături.

S15. Săpăturile din această suprafață au evidențiat faptul că s-a intersectat, pe direcția E-V, o extindere a secțiunii S5, astfel că, până la ad. de 0,90 m, nu s-au mai identificat complexe iar materialul arheologic a fost foarte sărac: bucăți izolate de lipitură arsă, de vatră ori pietre, fragmente de vase getice, modelate cu mâna ori cu roata, și de amfore grecești. S-ar putea menționa, la ad. de 0,60 m, doar o mică aglomerare de fragmente de vatră și arsură (D= 0,23 x 0,20m), care se prelungește în malul nordic al suprafeței.

S16. În această suprafață s-au identificat două vetre și o groapă.

Vatra 1. Identificată la ad. de 0,35 - 0,45 m, avea o formă neregulată (D= 1,03 x 0,95 m), puternic înclinată de la NV spre SE, probabil datorită existenței unui complex adâncit sub ea, crusta avea o gr. de cca. 0,01 m, iar arsura de sub ea avea cca. 0,04 m; a fost amenajată pe un suport de pietre și fragmente de vase ceramice și înconjurată de o nivelare cu loess care, în unele zone, intră sub marginile ei. Pe o mare parte din suprafața vetrei erau bucăți mari de lipitură arsă de pereți, fragmente de vase getice ori grecești, plus câteva pietre și oase de animale. Sub vatră s-au găsit mai multe fragmente de vase getice modelate cu mâna, unul de la un castron cu angobă neagră, modelat cu roata, plus câteva de amfore, toate grecești

Vatra nr.2. Situată la SV de vatra nr.1, delimitată la ad. de 0,60 m, pe o nivelare de pământ galben, amenajată tot pe un suport de pietre și fragmente de vase ceramice; era de formă aproape circulară (D= 0,78 x 0,75 m), crusta având o gr. de 0,02 m, iar arsura de 0,05 - 0,06 m. Pe lângă fragmentele de vase getice descoperite în apropierea vetrei, majoritatea modelate cu mâna, menționăm un ac de bronz în bună stare de conservare. Gr. nr. 1. În colțul de SE al suprafeței, la ad. de 1,00 m, s-a delimitat un complex adâncit, bine evidențiat în zona de pământ galben, cu o umplutură de culoare brună, cu mult cărbune și bucăți de vatră, plus fragmente de vase getice, modelate cu mâna, unele de tradiție Babadag, ori cu roata. Întrucât complexul intra mult în malurile de E și de S ale suprafeței urmează a fi cercetat în anii următori.

Întrucât săpăturile nu au fost epuizate în nici una dintre suprafețe nu se pot face decât unele considerații preliminare. Se poate aprecia că zona cercetată include diverse tipuri de complexe, identificându-se trei niveluri de amenajare pentru cele două vetre și groapă. Vasele ceramice getice, variate ca forme și decor, aparțin unor tipuri caracteristice sec. V-IV a.Chr, dar s-au antrenat și fragmente de vase mai vechi, ceea ce indică prezența unei locuri anterioare în zonă. S-au descoperit și fragmente de amfore ori de alte recipiente ceramice de origine grecească. Ca piese individuale menționăm doar acul de bronz și două fusioale.

Necropola. Din motive obiective, anul acesta s-a continuat săpătura doar în zona necropolei plane. Întrucât un mormânt din campania anului 2001 rămăsese nefinalizat, el a fost redescoperit, lucrare necesară și pentru racordarea săpăturilor anterioare la cele de acum. În acest scop s-a trasat secțiunea S33= 6 x 3,50 m, plus o casetă de 3 x 1,5 m.

În plus, s-au mai descoperit alte patru complexe, din care două sunt morminte, caracterul celorlalte două urmând a se stabili după săparea lor integrală.

M10 din S28/2001, 2006 - mormânt de înhumatie. Mormânt marcat de o aglomerare de pietre, iar groapa delimitată de un șir circular de pietre masive ($D = 3,70 \times 3,60$ m); groapa era de formă ovală ($D = 2,20$ m), scheletul fiind la ad. de 0,55 m. Scheletul de matur era în decubit dorsal, întins, capul la S, mâinile pe lângă corp, picioarele întinse, aproape paralele.

Cpl. 4, M2 (C4M2) - mormânt de incineratie în urnă: groapă de formă aproape circulară ($D = 1,20-1,30$ m), cu ad. de 0,60-0,70 m, cu anumite amenajări. Astfel, în partea superioară, estică, a gropii se afla o aglomerare de pietre, ce marcau mormântul, iar spre baza gropii se afla o placă de gresie pe care s-a aflat urna cu oasele incinerate, dar oase umane incinerate erau și în jur; în schimb, vasele ceramice cu ofrande se aflau spre baza gropii, mai ales partea vestică. Umplutura era constituită atât din loess-ul rezultat din săpare, depus mai ales spre baza gropii, cât și dintr-un sediment castaniu-brun, aflat mai ales în partea sa superioară. Dintre vase menționăm un borcan modelat cu mână, prevăzut cu butoni pentru manevrare, decorat cu brăie alveolare, un castron, modelat cu mână, ars oxidant și prevăzut cu proeminențe pentru manevrare, și un krater, modelat cu roata, ars reducător, cu angobă neagră.

Cpl. 2, M1(C2M1) - mormânt de înhumatie. Nu s-a putut determina forma gropii, din cauza structurii solului, defunctul aflându-se la ad. de 0,73 m. Schelet de matur, în decubit dorsal, întins, capul spre S, privirea spre V, mâinile îndoite de la coate și îndepărtate de corp, cu palmele aduse spre bazin, picioarele întinse, aproape paralele; n-avea inventar; la 0,55 m de craniu, dar cu 0,15 m mai sus, se aflau două plăci de gresie, așezate în unghi ascuțit, care marcau, probabil, mormântul.

Cpl. 1. În mijlocul suprafeței S33 s-a descoperit o aglomerare de formă ovală, de cca. 2×1 m, de pietre mari și mijlocii, dar în care nu s-au descoperit oseminte ori piese de inventar.

Cpl. 3. În colțul de NV al suprafeței S33 și în caseta alăturată s-a identificat o aglomerare masivă de pietre, care continuă în malurile săpăturii. În S33, c.D, la ad. de 0,60 m, s-a descoperit partea inferioară a unui borcan, modelat cu mână, ars oxidant, și o placă de gresie gălbuie, iar în casetă, la 0,52 m ad. se afla un castron, modelat cu mână, ars reducător, cu angobă neagră, așezat cu gura spre S. Întrucât nu s-au identificat oseminte umane rămâne de stabilit tipul de complex după săparea lui integrală.

Pe baza vaselor ceramice mormintele pot fi datate în sec. V-IV a.Chr.

Pl. 76

Bibliografie:

G. Simion, *Tombes tumulaires dans la nécropole de Celic Dere*, p. 69-82, în *Tombes tumulaires de l'âge du Fer dans le Sud-Est de l'Europe*, Tulcea, 2000.

193. Tilișca, com. Tilișca, jud. Sibiu

Punct: Dealul Cățanaș

Cod sit: 145916.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 137/2006

Colectiv: Dumitru Popa – responsabil, Andrei Gonciar (MN Brukenthal)

Cercetările din acest an au vizat alte două noi obiective propuse prin proiectul: Conservarea, restaurarea și introducerea în circuitul cultural-turistic a Cetății dacice de la Tilișca, „Cățanaș”, proiect inițiat de Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sibiu și aprobat de Ministerul Culturii și Cultelor, prin organismele sale de specialitate.

Prin alegerea lor s-a urmărit obținerea de informații suplimentare la cele deja valorificate prin monografia stațiunii, cu privire la modalitatea de amenajare a centurii superioare de apărare și eventual a unor precizări cronologice cu privire la aceste amenajări, iar în cazul celui de al doilea obiectiv, cu privire la planimetria, tehnica de construcție și starea de conservare a celui de al doilea turn locuință din cetate.

Prima arie de interes a fost zona denumită de N. Lupu „marginea întărită a platoului superior”, situată la V de turnul principal (T1), sub terasele 3 și 4^a. Rezultatele preliminare ale sondajelor din anul acesta indică faptul că această zonă este o terasă amenajată, ce mărginește platoul superior către NV, pe o distanță de peste 400 m.

Scopul săpăturii pe această terasă este dublu: determinarea amenajării propriu-zisă a terasei, dinamica ocupării terasei.

Sezonul 2006 a avut ca obiectiv studierea ultimei faze de amenajare a zonei, corespunzătoare ultimei perioade La Tène.

Au fost excavate trei secțiuni magistrale pe această terasă, situate între secțiunile 1 și 37 ale lui N. Lupu. Două dintre ele, S1 și S3, de $10 \times 1,5$ m, au fost trasate paralel cu marginea platoului, la aprox. 5 m de aceasta. S3 începe la 5 m E de secțiunea 37 (săpată de către N. Lupu) și continuă 10 m către E. S1 începe la 11,5 m E de extremitatea lui S3. Extremitatea vestică a lui S1 și cea estică a lui S3 au fost casetate ($2 \times 2,5$ m). S2 (15×1 m) este situată între S1 (la 4 m) și S3 (la 6,5 m), perpendiculară cu marginea platoului (și cu axul S1-S3), începând la 1 m S de această margine. Vegetația densă și mai ales prezența unor copaci masivi au fost un factor în determinarea poziției secțiunilor.

Toate secțiunile prezintă un strat vegetal de 0,25 - 0,30 m. S1 prezintă sub stratul vegetal o evoluție orizontală E-V după cum urmează. În extremitatea estică, pe o distanță de 2 m apare un nivel de bolovani (piatră spartă și de râu) de dimensiuni variabile (0,10 - 0,70 m), care se continuă încă 2 m cu un amestec de pământ lutos maroniu gălbui și bolovani dispași. De la limita nivelului de bolovani, începe o platformă de aprox. 0,10 m gr. de piatră spartă (de talie sub 0,05 m) compactă care continuă cca. 2 m spre V, unde începe să fie acoperită de un strat de pământ lutos maroniu, bogat în urme de arsură și chirpic. Acest ultim strat continuă până la extremitatea vestică a secțiunii, unde se suprapune cu o zonă de mare concentrație de chirpic. Chirpicul este mărginit la N de bolovani și la S de piatră spartă compactă. În jurul concentrației de chirpic au fost găsite numeroase obiecte de fier (o lamă de cuțit, două vârfuri de lance, o cataramă, elemente de harnașament, cuie). În jumătatea estică a secțiunii, săpătura a fost continuată în adâncime. Sub platforma de bolovani, a apărut stânca (la o ad. de 0,60 m la extremitatea estică a lui S1), ce urmează o pantă foarte lejeră la extremitatea estică a secțiunii și din ce în ce mai accentuată către NV. La 1 m de extremitatea estică a secțiunii, a apărut o groapă cu un d de 0,55 m, săpată în stâncă până la o ad. de 0,60 m. Pe fundul gropii apar urme puternice de arsură.

Umplutura este compusă din pământ negru, cu mult cărbune și cenușă, și numeroase fragmente ceramice.

În S2, în jumătatea sudică a secțiunii, stânca apare imediat sub nivelul vegetal (o monedă din 1859 a fost găsită pe stâncă) și urmează o pantă din ce în ce mai accentuată către N. În capătul nordic a secțiunii, pe o L de 5 m, apare un nivel de bolovani care se continuă 2 m cu o platformă de piatră spartă compactă, ca în S1 (și în S37). Sub nivelul de bolovani se profilează partea superioară a unor elemente de construcție.

S3 a fost foarte afectată de rădăcini. Sub stratul vegetal propriu-zis, apare un strat cu câțiva bolovani împrăștiați. Sub nivelul de bolovani, apare un nivel steril de 0,50 m de lut galben nisipos. Sondajul a fost coborât un nivel în jumătatea vestică a secțiunii. Sub nivelul de lut a apărut un nivel cu arsură puternică, bogat în fragmente ceramice.

Rezultatele preliminare ale acestei cercetări indică faptul că această terasă a avut o funcție mult mai complexă decât o simplă întăritură a valului superior (concluzie exprimată de către N. Lupu din rezultatele secțiunilor 1, 17, 18, 19, 37)².

Al doilea punct cercetat a fost aria ocupată de amenajările turnului 2 (T2), situat la extremitatea estică a platoului superior. Scopul săpăturii a fost stabilirea cât mai precisă a structurii turnului și a elementelor structurale asociate, identificate de către N. Lupu dar fără ca să ofere mai multe informații. Opt secțiuni au fost identificate pe teren din săpăturile anterioare: 4, 13, 14, 15, 28, 29 (menționate de către N. Lupu)³ și încă două nementionate. Trei secțiuni au fost săpate. Prima secțiune a avut ca scop curățarea secțiunii 28 a lui N. Lupu pentru stabilirea unui profil continuu N-S prin interiorul turnului, de la limita „terasei intermediare”⁴ până la versantul, foarte abrupt, al platoului către satul Tilișca. S4 N și S4 S, au avut ca scop dezvelirea eventualelor resturi ale zidului de V al turnului. Săpătura a scos la iveală un puternic strat de arsură, de peste 0,30 m gr., în exteriorul turnului, în care au fost găsite scânduri (?) și bărne carbonizate, acoperit de un strat masiv de moloz cu fragmente mari de cărămidă, urmat de un strat vegetal de grosime variabilă. De asemenea a fost identificată zona săpată de localnici pentru extragerea blocurilor fasonate, ceea ce explică dispariția completă a zidului vestic, inclusiv a emplectonului.

În secțiunea 28 a fost surprins emplectonul și trei blocuri de calcar fasonate din paramentul exterior al zidului de N. În exteriorul zidului N, apare o platformă de aprox. 2 m formată pe primul metru de stâncă fasonată și continuată încă 1 m printr-o structură de zidărie neregulată realizată cu piatră spartă. Această platformă pare a marca extremitatea estică a centurii superioare, așa cum a fost ea denumită de prof. N. Lupu. Observațiile preliminare par să indice că „terasa intermediară” este mult mai târzie și a rezultat din amenajarea unui drum pentru căruțe care ocolește movila cu laturi abrupte formată din resturile turnului, ca atare nu este o amenajare antică. În interiorul turnului, s-au găsit resturi din podina de lut/pământ compactat care forma o platformă orizontală, completând astfel amenajarea stâncii, acoperită de un strat de arsură de 0,03 - 0,10 m, urmat de un strat masiv de moloz. Poteca modernă trecând prin mijlocul turnului a afectat foarte mult stratigrafia din interiorul structurii.

Lucrările de cercetare din acest an s-au executat între 25 iulie și 15 august, iar la ele a participat și o echipă internațională de voluntari de a căror recrutare s-a ocupat prof. Andrei Goncear.

PI. 77

Note:

1. Nicolae Lupu. *Tilișca. Așezările arheologice de pe Cățanaș*, București, 1989, p. 28, 112-113.
2. *Ibidem*, p. 21-22, 112-113.
3. *Ibidem*, p. 26-27, 112-113.
4. *Ibidem*, p. 26-28.

Abstract:

The first area of interest was the “fortified margin of the upper plateau” (so-called by N. Lupu), W of the main tower (T1) and situated under terraces 3 and 4. The preliminary results of this year's excavation seem to indicate that this area is a man made terrace, with a more complex function, rather than a simple fortification that marks of the NW upper edge of the plateau for 400 m (conclusion reached by N. Lupu from the results of trenches 1, 17, 18, 19, 37).

The object of the excavation on this terrace is two fold: to determine the nature of the occupation of the terrace, and to explore the dynamics of the terrace.

The objective of the 2006 season was to study the last phase of construction on that terrace, dating from Late La Tène.

Three long trenches have been excavated between N. Lupu's trenches 1 and 37. Two of them, S1 and S2, 10 x 1.5 m long each, are parallel to the edge of the plateau, situated at approximately 5m S from it. S3 begins 5 m E from S37 (excavated by N. Lupu) and continues 10 m eastward. S1 begins at 11.5 m E from the extremity of S3. The western edge of S1 and the eastern edge of S3 have been extended (2 x 2.5 m). S2 (15 x 1 m) is situated between S1 (4 m from it) and S3 (at 6.5 m distance), perpendicular to the edge of the plateau and the S1-S3 long axis. The dense vegetation, especially the presence of massive trees, was an important factor in positioning the trenches.

All trenches have a 25 - 30 cm of active vegetal topsoil. Under the topsoil, in S1, a horizontal stratigraphy develops E-W. Starting from the eastern edge, there is a level of large stones (10-70 cm) that continues for 2 m. It continues westward for another 2 m with a mixed level of brown-yellow clay and large stone fragments. From the edge of this level, a small stone platform extends for 2 m where it starts to disappear under a layer of brown sandy clay, rich in charcoal and structural clay fragments. This burnt level borders a high concentration structural clay fragments area at the western edge of the trench. This structural clay is bordered to the N by large stones and to the S by a compact small stone platform. Around this area, several iron objects were uncovered: a knife blade, two spear points, a belt buckle, harness elements, nails. In the eastern half of the trench, the excavation was continued down to the bedrock (60 cm deep at the eastern edge of S1). The bedrock is sloping towards the NW, gentle at first and more accentuated towards the W. Approximately 1m from the eastern edge of the trench, a 55 cm diameter pit carved in stone was uncovered. The bottom of the pit is covered in charcoal. The filler is composed of black charcoal and ash rich sand and numerous ceramic fragments.

In S2, in the southern half of the trench, the bedrock appeared immediately under the topsoil (an 1859 coin was found directly on the bedrock) and follows a gradually northern slope. At the northern edge of the trench, for 5 m, a large stone

level appeared continued for another 2 m with a compact small stone platform, same as in S1 (and S37). Under the large stone level, several construction elements started to appear.

S3 was very much affected by the root system. Under the topsoil, there is a level with several random large stone, continued downward by a sterile yellow sandy clay 50 cm thick layer. In the western half of S3 the yellow clay level has been removed to expose a charcoal rich burnt clay level, rich in ceramic fragments.

The second area of interest was the situated at the eastern extremity of the upper plateau, occupied by the structures of the second tower (T2). The object of the excavation here was to establish the structure of the tower and the associated structural elements, identified by N. Lupu without offering more information. Eight trenches were identified in the field from previous excavations: 4, 13, 14, 15, 28, 29 (mentioned by N. Lupu) and two more that were not labelled. Three new trenches have been explored. The object of the first trench was the cleaning of N. Lupu's trench 28 in order to establish a continuous N-S profile through the interior of the tower, from the edge of the "intermediate terrace" to the edge of the cliff towards Tilișca village. S4 North and S4 South were intended to expose the ruins of the western wall of the tower and its exterior bedrock landscape. The pillage trench used by the local inhabitants to extract the large carved limestone blocks has been identified. This explains the disappearance of the wall, including the stone filler (emplecton). The excavation has exposed outside a thick burnt layer (over 30 cm), with several burnt beams and planks, covered by a thick level of brick fragments, followed by the topsoil. S28 exposed three carved limestone blocks from the northern exterior wall and part of the emplecton.

Outside the wall, on the N side, a 2 m wide platform was exposed, made from carved bedrock (ca. 1 m) continued by a broken stone structure, in "opus incertum" (ca. 1 m). This platform marks the eastern extremity of the upper fortifications. Preliminary observations seem to indicate that the "intermediate terrace" is modern and the result of the construction of a cart road around the steep hill made of the tower remains, therefore it is not part of the fortification itself. Inside the tower, the remains of the compacted clay floor were found, used for levelling the carved bedrock. The floor was covered by a charcoal layer 3 - 10 cm thick. The modern path is cutting through the middle of the tower and thus destroyed much of the stratigraphy of the interior of the structure.

194. Topalu, com. Topalu, jud. Constanța

Punct: Stânca Topalu-Cekirgea, cariera Margela

Cod sit: 63054.02

Autorizația de evaluare de teren nr. 10/2006

Colectiv: Cătălin Dobrinescu (MINAC), Ioan C. Opreș (FIB), studenți UO Constanța.

În perioada 15-31 iulie 2006 s-au desfășurat săpături arheologice în punctul Stânca Topalu (com. Topalu, jud. Constanța), inițiate în campania 2006 în scopul evaluării de teren, prin practicarea unei secțiuni de mici dimensiuni în cetatea antică – S I (8 x 2 m). Micul sondaj stratigrafic în fortificația romano-bizantină de la Stânca Topalu a fost realizat după ce, în campaniile anterioare, fuseseră recoltate

fragmente ceramice romano-bizantine și hallstattiene (Babadag II) de sub malurile botului de deal, pentru realizarea repertoriului de așezări din landul Capidavei.

Cercetările de teren (periegheză) din anii trecuți în teritoriul Capidavei ne-au îndreptat atenția și asupra acestui important punct arheologic. Scopul principal al săpăturii din acest an a fost realizarea unui sondaj stratigrafic, respectiv verificarea succesiunii straturilor romane și hallstattiene. În cercetarea noastră am utilizat și informația lăsată de Pamfil Polonic despre starea fortificației la începutul sec. XX – perioadă în care aceasta a fost afectată de exploatarea pietrei în carieră (cariera Margela), cam în aceeași vreme și de către același antreprenor (ing. Cantacuzino din Brăila) cu exploatarea similară de la Capidava¹.

Timpul scurt și număr redus de lucrători afectați acestei operațiuni au determinat doar realizarea un mic sondaj de 2 x 8 m, orientat N-S pe latura mică, în apropierea malului erodat. Suprafața rămasă din această fortificație este astăzi de aprox. 6-7000 m², latura de V și de N fiind distruse de vechea carieră.

Adâncimea la care a ajuns săpătura din 2006 este de -1,10 m, situația stratigrafică surprinsă fiind următoarea:

- vegetal (U.S. 1000): 0 -0,40 m, sol de culoare brună, cenușoasă, străpuns de gropi de crotovine, cu pietre și fragmente mici de țigla.

- abandon (U.S. 1001): -0,40 -0,90 m, nivel de abandon, cenușos ca textură și culoare, ce conține pietre și țigle, fragmente ceramice romano-bizantine (castroane și amfore, sec. V-VI p.Chr.) și intrusive (slave ?).

- distrugere (U.S. 1002): sol brun-roșcat, cu arsură de la lemn, aspect fărâncios datorat arderii, chirpici ars, fragmente ceramice din a doua jumătate a sec. VI p.Chr. (?), pietre și oase de animale; reprezintă ultimul nivel de locuire al fortificației romano-bizantine.

Ultimelor unități stratigrafice le corespunde două ziduri ale unor locuințe (?) din piatră legate cu pământ. Materialul arheologic recoltat din U.S. 1002 constă din vase de bucătărie sparte *in situ*, fragmente de amfore, fusaiole, oase de animale, o monedă bronz² acoperite de țigle și pietrele construcției menționate. Până acum, potrivit datelor numismatice cunoscute, cele mai târzii monede cunoscute de la Topalu datează din epoca lui Honorius³, iar moneda descoperită în 2006 putea circula și mai târziu, în sec. al VI-lea. În actualul stadiu al cercetărilor este imposibil să avansăm o limită finală clară a funcționării fortificației de la Topalu. Din analiza materialului ceramic recoltat până acum (veselă de masă microasiatică și amfora „în formă de morcov”⁴) se poate stabili că aceasta funcționa în prima jumătate a sec. V p.Chr. Apoi, se remarcă și materialul ceramic de factură „barbară”, constituit din oale-borcan lucrate cu mâna și decorate cu alveole pe toată lungimea buzei, care seamănă cu materialul descoperit la Capidava în Corpul de Gardă⁵, ultimul datat în sec. VI p.Chr.

Materialul arheologic rezultat se află actualmente la Laboratorul de restaurare-conservare a M.I.N.A.C., iar prelucrarea sa, funcție de cele trei unități stratigrafice cărora le aparține, va permite, pentru început, datarea momentului de final al fortificației și poate cauzele părăsirii acesteia.

Ca o concluzie a sondajului arheologic de evaluare de teren din 2006, se impune epuizarea acestuia în 2007 și, mai departe, deschiderea unei săpături arheologice sistematice pentru viitoarele campanii, în scopul obținerii unor noi date asupra sistemului defensiv (în condițiile în care o mare parte din fortificație a fost deja afectată de cariera de piatră), cât și

asupra cronologiei relative a cetății romane târzii (și poate romano-bizantine) de la Stânca Topalu.

PI. 78

Note:

1. Vezi **anexa I**, cu textul lui Pamfil Polonic, *Cercetările de la Hârșova până la Ostrov (Siliștră)*, din Mss. păstrate la Academia Română

2. Monedă de la Constantius II (337-361), descoperită la Stânca Topalu 06, □ 3, US 1002: AE3, Constantinopol ? AE ↓ 2.0 gr., 16 x 19 mm, ruptă. RIC, VIII, 149, anii 355-361.

3. Al. Barnea, *La Dobroudja aux IVe-VIIe siècles n.è.*, în Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, București, 1991, p. 182, n. 125; vezi și TIR, L 35, p. 73.

4. Din discuțiile cu colegul dr. Andrei Opaș (Toronto), care a avut spre prelucrare ceramica de la Chersones, piesa este sigur de factură pontică și ar putea fi chiar produsă în atelierele de pe lângă marea cetate romano-bizantină din Crimeea. Specialistul citat plasează circulația acestor amfore-morcov în sec. IV-V în bazinul pontic. Vezi și Dorel Paraschiv, *Amfore romane și romano-bizantine în zona Dunării de Jos (sec. I-VII p.Chr.)*, Editura Fundației Axis, Iași, 2006, tip 8, varianta C, p. 28-33, 48-49, pl. 7, nr. 48. Piesa de la Topalu s-ar plasa mai repede în intervalul cronologic cuprins între sf. sec. IV – începutul sec. VI, deși asemenea piese sunt raportate ca fiind în circulație chiar până în sec. următor.

5. Vezi Ioan I.C. Opreș, *Ceramica romană târzie și paleobizantină de la Capidava în contextul descoperirilor de la Dunărea de Jos (sec. IV-VI p.Chr.)*, Editura Enciclopedică, București, 2003: capitolul II.4 *Vesela de bucătărie* (vasa coquinaria), în special subcapitolul II.4.6. *Oale de bucătărie modelate cu mâna și pe roata lentă (sec. VI p.Chr.)*.

Anexa 15

195. Tulcea, jud. Tulcea [Aegyssus]

Punct: Dealul Monumentului

Cod sit: 159623.09

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 14/2006
Colectiv: Dorel Paraschiv, George Nuțu (ICEM Tulcea)

Cercetarea a avut caracter preventiv, fiind prilejuită de lucrările de reamenajare a Muzeului de Istorie și Arheologie (pavilionul vechi), obiectiv situat aproximativ în centrul anticului Aegyssus.

Pentru realizarea unui grup sanitar, în colțul de NE al edificiului, a fost săpată o suprafață poligonală de 17 m², aceasta corespunzând cu viitoarea extindere. Săpătura s-a efectuat până la ad._{max} de 2,80 m (ad. la care a apărut sterilul galben), într-un strat de cultură ce conținea materiale arheologice de perioadă otomană (un fragment de ceramică de Iznik, faza Miletus, datat în sec. XV), romano-bizantină (amfore LR 1, LR 2, Kuzmanov XV, farfurii Hayes 3, veselă de bucătărie și de băut de factură locală), romană timpurie (două torți de amfore Zeest 84 – 85, un fragment de bol și o toartă de la o *oenochoe* din sticlă). Acest strat fusese, în mare parte, deranjat de intervenții anterioare, cu prilejul realizării fundațiilor muzeului.

În zona centrală a suprafeței cercetate, la ad. de 1,30 – 1,40 m față de nivelul actual de călcare, a apărut un mormânt de copil (M 1), orientat V–E. Defunctul fusese depus într-un

coșciug, de la care s-au păstrat resturi de lemn și un piron din fier. Scheletul, descoperit în poziția decubit dorsal, era distrus parțial – din craniu s-a păstrat un fragment de mandibulă și câțiva dinți, iar antebratul drept și câteva vertebre n-au fost găsite.

În zona de NV a suprafeței, la aceeași adâncime a apărut un mormânt de adult (M 2). Defunctul fusese depus în groapă simplă. Ca și în cazul primului mormânt, scheletul, care era slab conservat, a fost descoperit în poziția decubit dorsal, cu mâna dreaptă pe abdomen iar stânga pe lângă corp.

În lipsa unor piese de inventar și a unui context stratigrafic clar nu putem încadra cronologic mormintele descoperite.

La N de clădire a fost efectuată o secțiune cu l=1 m, pe toată lungimea clădirii. Am săpat într-un strat de pământ amestecat, cu puține fragmente ceramice atipice romano-bizantine, deoarece la mijlocul anilor '70 V. H. Baumann efectuase cercetări în această zonă. În capătul de V al secțiunii au fost descoperite resturile unui zid, o cărămidă întreagă și partea inferioară a unui *dolium* (cu diametrul păstrat de cca. 1,25 m) din perioada romano-bizantină.

196. Tulcea, jud. Tulcea

Punct: str. Ciurel, nr. 1

Cod sit: 159623.10

Cercetare arheologică neautorizată

Colectiv: Dorel Paraschiv, Mihaela Iacob, Vera Rusu (ICEM Tulcea)

Cercetarea a avut caracter de salvare, fiind prilejuită de descoperirea unui mormânt de înhumatie, în timpul săpării fundațiilor unei construcții (în colțul de NE al acesteia), mormânt ce fusese deranjat și de intervenții anterioare, din acesta fiind recuperate câteva oase fragmentare ale membrilor inferioare. Mormântul, a cărui orientare nu a putut fi stabilită, aparținuse unui adult. Groapa, săpată în steril a putut fi observată la ad. de 0,85 m față de actualul nivel de călcare, iar fundul acesteia se găsea la –1,25 m. Am numerotat acest mormânt M 1.

În zona de N a construcției au apărut alte două morminte de adulți, M 2 și M 3, unul lângă altul, la ad. de 1,80 m față de actualul nivel de călcare, ale căror schelete erau ușor deranjate. Defuncții fuseseră depuși în groapă în poziția decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp. Orientarea mormintelor este aprox. SV–NE. Groapa a fost săpată în steril, neputând fi observată în profil. Împreună cu scheletele au fost descoperite resturi de lemn și două piroane din fier, deci cel puțin unul dintre defuncți fusese depus în sicriu.

În zona central-nordică a viitoarei construcții, la ad. de 1,22 m, au fost descoperite oase deranjate de la cel puțin trei schelete de adulți, pe care le-am numerotat M 4, M 5 și M 8 (în funcție de ordinea descoperirii). Împreună cu oasele amintite au apărut un piron din fier două mici fragmente din pansa unei amfore LR 1, un cercel din plumb și câteva fragmente dintr-un nasture din bronz. Cercelul și nasturele au făcut parte din inventarul unuia dintre morminte.

În partea de NV a construcției, la ad. de 1,10 m față de actualul nivel de călcare a apărut scheletul unui adult, M 6, dispus decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp, parțial deranjat

de o groapă în care au fost descoperite câteva oase de pești și un fragment de ulcior cu firnis verde-măsliniu.

În zona centrală a construcției, la ad. de 1,50 m a apărut un alt mormânt de adult, M 7, parțial deranjat (craniul nu a fost recuperat). Orientarea mormântului era aprox. V-E; acesta avea ca inventar o cataramă din fier, fragmentară.

Tot în zona centrală, la ad. de 0,50 m, a fost descoperit un mormânt de adult numerotat de noi M 9, al cărui schelet, în aceeași poziție ca cel anterior, era slab conservat. Orientarea mormântului era V-E.

După recuperarea oaselor primului mormânt, sub fundul gropii acestuia, la ad. de 1,35 m față de actualul nivel de călcare a apărut altul, M 10. Oasele scheletului erau în poziție anatomică, însă acestea nu au putut fi recuperate în totalitate, deoarece craniul și parțial membrele inferioare se găseau pe proprietăți vecine. Scheletul era așezat decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp. Orientarea mormântului era aprox. V-E. Împreună cu scheletul au apărut mai multe piroane din fier, deci defunctul fusese depus în coșciug.

197. Turda, jud. Cluj [Potaissa]

Punct: Dealul Cetății

Cod sit: 52268.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 34/2006

Colectiv: Mihai Bărbulescu - responsabil, Sorin Nemeti, Florin Fodorean, Carmen Mihăilă, Mihaela Sălășan (UBB Cluj), Mariana Pîslaru, Ana Căținaș, Claudia Luca (MI Turda), Irina Nemeti (MNIT), Adrian Husar (Univ. Târgu Mureș), Pavel Huszarik (Liceul Nădlac)

Cercetările arheologice s-au desfășurat pe baza contractului nr. 5200 din 26.06.2006 și a actului adițional nr. 6826 din 17.08.2006 încheiat între Ministerul Culturii și Cultelor ca finanțator și Universitatea "Babes-Bolyai" Cluj-Napoca ca beneficiar.

Cercetările din anul 2006 au continuat dezvelirea unor camere și *praefurnia* situate, în special, pe latura sudică, dar și în zonele vestică și nordică. S-au realizat prin săpături stratigrafice manuale 18 casete și secțiuni. În urma acestor cercetări s-a dezvelit zidul care închide spațiul amplasat la N de *frigidarium* I, s-a cercetat *praefurnium*-ul camerei M, pe laturile de N și V, și prin mai multe secțiuni și casete s-a dezvelit integral partea sudică a termelor (s-a finalizat cercetarea camerei K, s-au dezvelit absida și *praefurnium*-ul camerei K, camera J și *praefurnium*-ul camerei J). Camera M. *Praefurnium*.

Caseta 1 a urmărit dezvelirea camerei *praefurnium*-ului camerei M, cercetat parțial în campania din anul 2005. S-a observat că zidurile camerei *praefurnium*-ului erau construite în *opus incertum*, cu o l de cca. 0,60 m. Înălțimea maximă păstrată a acestor ziduri, deasupra fundației, este de 1,40 m. Se observă urme de tencuială în interiorul camerei, iar intrarea era probabil prin zidul sudic (ca în cazul *prefurniului* camerei L). Canalul *prefurniului* este realizat din două lespezi cu dimensiunile de cca. 1,10 x 0,80 x 0,30 m, albiate și foarte calcate. Camera *prefurniului* nu este centrată pe canal (la fel ca în cazul camerei L). Dimensiunile camerei *prefurniului* camerei M prin interior: 3,30 x 3,75 m. În interior s-a descoperit

puțin material arheologic: în afară de puținele fragmente ceramice, merită menționat un vârf de lance.

De-a lungul laturii de V, paralel cu aceasta, se observă urma unui zid desființat în antichitate, lat de cca. 0,60 m și care se adâncește în solul viu cu 0,30 m. El se află la 4,80 m (capătul nordic) spre V de zidul care închide termele (camerele K, L, M) în această parte și la 5,30 m (capătul sudic).

Zona nordică.

La V de *palestra*, în zona de la N de spațiul numit convențional *frigidarium* I, s-au practicat trei suprafețe – c. 15 (6 x 7,5 m), c. 16 (10 x 3,5 m) și c. 18 (6 x 3,5 m).

În c. 15, orientată SN, la ad. de -0,75 -0,80 m față de nivelul actual, pe toată suprafața casetei a fost surprinsă o podea sfărâncioasă de *opus signinum* (reparată în partea sudică cu fragmente de gresie albă nisipoasă). Pe direcția NS s-a surprins urma zidului care închidea spre V spațiul de la N de *frigidarium* I. În apropierea profilului nordic acesta se unește cu urma unui zid scos care închide spre N acest spațiu. Din punct de vedere stratigrafic se poate observa că între humusul modern (0 - 0,30 m) și podeaua de *opus signinum* (-0,75 -0,80 m) se află un strat de dărâmtură (piatră de carieră provenită de la zidurile demolate, țiglă, cărămidă, inclusiv fragmente de *tegula mammata*). Din acest strat provine materialul arheologic: o mare cantitate de ceramică romană provincială, cuie, multă zgură de fier și câteva obiecte din bronz (capsulă pentru sigilii, piese de echipament).

C. 16 a fost trasată pentru a surprinde relația dintre cele patru baze găsite anterior în spațiul de la N de *frigidarium* I. Cele patru baze descriu un pătrat care nu este poziționat pe direcția intrării în curtea E. Bazele sud-estică și sud-vestică sunt lespezi de calcar cu dimensiunile de 0,95 x 0,85 x 0,30 m și 0,75 x 0,75 x 0,30 m așezate pe substrucții de piatră. În ultima fază erau îngropate în podeaua de *opus signinum* (se ridică față de aceasta doar cu 0,10 m; deoarece podeaua era pavată cu cărămizi care lipsesc azi, probabil că lespezile se aflau la nivelul de călcare de pe podea). În c. 16 s-au găsit alte două asemenea baze, înălțate pe o substrucție de piatră de râu și mortar, dar confecționate din blocuri de gresie galbenă sfărâncioasă (dimensiuni 0,70 x 0,56 x 0,30 m). De la aceste baze spre N pleacă două ziduri „seci” realizate din piatră de carieră, lespede fasonată, sfărâmturi de gresie, fragmente de țigle și olane, late de cca. 0,40 - 0,50 m (probabil substrucții pentru pereți de lemn). Intrarea în această încăpere se făcea probabil pe latura estică. Din interiorul acestei încăperi a fost recoltată o mare cantitate de ceramică romană provincială.

Latura sudică.

În această zonă au fost trasate 14 secțiuni și casete (c. 2–14, c. 17), urmărindu-se dezvelirea completă a laturii de S a termelor.

Camera K. *Praefurnium* sudic camera K.

Din canalul *prefurniului* nu se mai păstrează nici un bloc, sub cele două ziduri din blocuri care formau canalul se observă un strat de pământ puternic ars la roșu. Camera acestui *prefurniu* se închide spre V cu un zid situat aprox. în prelungirea celui care închide termele spre V (l = 1 m, păstrat pe o h = 1,10 m, dezvelit pe o L = 4,95 m). În profilul sudic al casetei se observă două ziduri scoase care ar putea fi urmele zidurilor canalelor.

S-a cercetat extremitatea sudică a camerei K, unde au apărut încă 5 șiruri de pile (pe direcția N-S), din cărămizi diferite ca formă și dimensiuni (0,28 x 0,28 m, 0,42 x 0,42 m,

0,54 x 0,38 m, 0,18 x 0,18 m). Dimensiunile camerei K prin interior sunt 12,20–12,30 m x 9 m.

Deodată cu desființarea încăperii dreptunghiulare care suprapune absida camerei K sau ulterior, se lărgeste și camera prefurniului sudic al camerei K. În profilul sudic se observă urma zidului estic al canalului încăllecând parțial zidul de V al camerei dreptunghiulare cu două compartimente. Spre S de absidă se observă zidul care închide spre E camera prefurniului absidei, l=0,45 m. Este reutilizat pentru a închide camera mare a prefurniului sudic al camerei K și astfel este dublat de un zid cu l=0,50–0,55 m. Zidul sudic al camerei prefurniului de la absida camerei K este dublat într-o manieră similară. Ambele ziduri, sudic și estic ale acestui prefurniu, sunt refolosite în noua construcție a camerei prefurniului sudic al camerei K, fiind astfel dublate până la l de cca. 1 m. Marea cameră de alimentare a prefurniului sudic al camerei K astfel creată, are dimensiunile de 9,4 x 9,4 m. În această cameră canalul prefurniului ocupă jumătatea vestică, iar jumătatea estică se află peste fosta absidă și fosta cameră dreptunghiulară.

Absida camerei K. Praefurnium.

Faza I. Lipit de zidul estic al canalului prefurniului camerei K apare zidul unei abside. Această absidă, situată la S de cam. K, cu d=4,95 m este complet descentrată față de axul N-S al camerei K. Absida nu e perfect semicirculară, pe direcția N-S având d=3,70 m. Se păstrează podeaua inferioară a absidei, din *opus signinum* roșcat, finisat, situată mai jos cu 0,10–0,15 m față de podeaua inferioară din camera K. Absida are doi contraforți (cel estic este de 1,40 x 0,85 m). La această absidă s-a renunțat în antichitate (nu există pile, deși podeaua inferioară indică un hipocaust). Deasupra nivelului inferior al podelei din absidă se observă un strat de arsură care trecea și peste zidurile desființate ale absidei (demolate în antichitate până aproape de nivelul podelei inferioare). Peste acest nivel s-a amenajat o podea din lut, peste care se observă un alt nivel de arsură. Spre S s-a cercetat prefurniul care încălzea absida camerei K. Canalul este din blocuri de piatră și are o deschidere de 0,80 m.

Faza II. Pentru că într-o fază ulterioară se renunță atât la absidă cât și la prefurniul ei, canalul este blocat cu o lespede cu dimensiunile de 1 x 0,50 x 0,20 m. Peste fosta absidă se amenajează o încăpăre dreptunghiulară neîncălzită, cu dimensiunile prin interior de 6,4 x 5,8 m. Zidul vestic al încăperii dreptunghiulare, l= 0,60 m, refolosește parțial peretele absidei pe o L= 2, 6 m. Se păstrează doar urma zidului sudic, care era l= 0,70 m. În încăpărea dreptunghiulară se construiește un zid median gr= 0, 50 m care se păstrează pe o L= 1,6 m. Este construit în tehnica *opus incertum*, așezat direct peste podeaua inferioară din absidă și peste lespede care blochează canalul prefurniului. Acest zid median împarte încăpărea dreptunghiulară în două compartimente egale de câte 5,8 x 2,9 m. Este posibil ca acest zid median să nu fi fost un zid portant, ci să delimiteze două căzi dreptunghiulare cu dimensiunile de 10 x 20 *pedes*.

Faza III. Într-o fază ulterioară se renunță și la încăpărea dreptunghiulară cu două compartimente: zidurile sudic și estic sunt complet scoase, din zidul vestic rămâne o asiză de 0,15 m h. Totul se acoperă cu podeaua de lut bătătorit descrisă anterior, nivelul de călcare înălțându-se față de nivelul podelei inferioare din absidă cu 0,45–0,50 m.

Camera J.

La S de camera I s-a decopertat camera J, care are dimensiunile interioare de 9 x 3,1 m. În colțul sud-estic se păstrează pe interior un strat de tencuială de 0,05-0,10 m. Lângă peretele de V s-au găsit numeroase tuburi de distanțare pentru dublarea peretelui. Zidul dintre camerele I și J era străpuns de mai multe canale de cărămidă pentru trecerea aerului cald. Este posibil ca acest zid să fi fost desființat, păstrându-se numai capetele de E și de V, lângă care s-au realizat (în camera I) contraforți la fel de lungi ca și capetele păstrate. Prin desființarea zidului și unificarea camerelor I și J s-a obținut un spațiu egal cu cel din camera K.

S-a cercetat și un prefurnium centrat pe latura de S a camerei J. După ce intra în cameră în loc de pile s-au folosit două blocuri de piatră. Spre E de gura canalului pilele din cărămizi sunt măcinate datorită căldurii. De la prefurniu se păstrează urmele zidurilor canalului, lungi de 2,5 m. Canalul propriu-zis era l= 0,5 m iar camera de depozitare și alimentare a cuptorului era l= 2,9 m. Dimensiunile camerei de alimentare sunt de 5,4 x 2,9 m. Intrarea în cameră era pe latura de E, unde se observă locul pragului pavat cu cărămizi. Față de nivelul antic de călcare pragul este la -0,5 m, indicându-ne astfel nivelul antic de călcare în această zonă a termelor.

Canalul de evacuare.

Paralel cu zidul sudic al termelor la 1,7 m spre S se află un canal care evacua apa din absida de la camera K (ulterior din compartimentele rectangulare). Canalul este mărginit de două ziduri groase de 0,40–0,50 m, din piatră și cărămidă, iar fundul este pavat cu țigle. Deschiderea canalului este de 0,25 m, ad.=0,35 m. Canalul era acoperit cu țigle cu dimensiunile de 0,50 x 0,37 m. În compartimentul de depozitare al prefurniului din camera J canalul este desființat, ceea ce indică faptul că prefurniul de la J este ulterior canalului. Canalul nu se varsă în canalul deversor I: la cca. 1 m de acest canal face un cot de 90° și merge spre E paralel cu canalul deversor I.

S-au efectuat lucrări de conservare primară la spațiile K, L, M, N și prefurniile de la K-vest, L și M, absida estică de la camera I, absida de la camera D, lucrări de conservare la camerele A,B,C,D.

Prin aceste lucrări de conservare primară, 80 % din suprafața cercetată până în prezent a termelor este conservată.

Pl. 79

198. Turnu Măgurele, jud. Teleorman

Punct: La Cetate

Cod sit: 151692.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 82/2006

Colectiv: Ionel Căndea - responsabil (M Brăila), Ecaterina Țânțăreanu (MJ Teleorman)

Cetatea medievală Turnu a fost amplasată în câmpia inundabilă dintre gura Oltului și Dunăre, la cca. 1 km distanță de ambele, prin urmare la un vad de trecere a fluviului deosebit de important, având în față, pe malul drept, înalt, puternica fortificație de la Nicopole (Nicolopolul Mare, în timp ce Turnu a fost denumit și Nicolopolul Mic).

Cetatea a fost descoperită în 1936 de către Grigore Florescu și cercetată arheologic printr-un sondaj (1936)

publicat în Omagiu lui Constantin Kirițescu din același an. Din 1937 încep cercetările arheologice propriu-zise pentru trei ani consecutivi 1937-1939, întrerupte în 1940 și nereluate până în 1943, când se fac demersuri pentru reluarea lucrărilor.

Între anii 1978-1980 Gheorghe Cantacuzino întreprinde noi cercetări la fortificația atribuită lui Mircea cel Bătrân, stabilind prin observații stratigrafice succesiunea cronologică a principalelor etape de construcții la această cetate. Totuși nu s-a putut atinge talpa fundației datorită pânzei de apă freatică.

Fotografia aeriană din anul 2000 asupra sitului Cetatea Turnu a relevat, pe de o parte, că fortificația de la sfârșitul sec. al XIV-lea a fost dezvoltată cu o alta, de plan pentagonal (de către turci), iar pe de altă parte a relevat și amplasamentul vechii așezări Turnu (sec. XIV? – XIX), de unde s-a mutat în 1836 pe locul numit Măgurele (Turnu Măgurele de astăzi).

Așadar două obiective s-au conturat: pe de o parte noua fortificație (poate sec. al XV-lea? – XVI – XIX) și vechea așezare medievală Turnu.

Pentru campania 2006 ne-am propus – prin forța împrejurărilor – doar defrișarea turnului ajuns aproape în aceeași stare ca în 1936, precum și trasarea și executarea unei secțiuni care să unească cetatea de plan circular (atribuită lui Mircea cel Bătrân) cu urmele fortificației pentagonale otomane.

Astfel a fost trasată și a început execuția secțiunii 1 (S1)/2006 (20 x 2 m), astfel încât ea să cuprindă, la capătul dinspre cetatea de plan circular, fântâna atribuită acesteia. Orientată spre SE, ea va trebui să atingă la celălalt capăt fundațiile fortificației de plan pentagonal pentru ca, în continuare, să poată ajunge și în vechea așezare.

Adâncirea secțiunii s-a putut face doar pe o L de 20 m între c. 13 și 24.

La ambele capete ale S1 (atât cât a fost practicat pe L a 20 m), au fost descoperite resturi ale unor amenajări din piatră de dimensiuni mici, la ad. de 0,47–0,75 m (în capătul de SE) și 0,64–0,68 m (în capătul de NV al S1).

Sub raportul inventarului arheologic, remarcăm precaritatea sa, poate legată și de nivelul la care a ajuns cercetarea (0,80–1 m). Amintim o lulea (sec. XVIII) și un fragment de ulcior cu cioc (sec. XIX). În mod firesc acestea, precum și o serie de fragmente ceramice nesmălțuite târzii (sec. XIX), revin Muzeului de Istorie Teleorman din Alexandria.

Remarcăm faptul că pentru reușita cercetărilor viitoare, reputatul ing. Constantin Mehedinteanu din cadrul Institutului Național al Monumentelor Istorice București a realizat o ridicare topografică a întregului sit în sistem de coordonate stereografic 1970.

Obiectivele cercetărilor viitoare sunt în primul rând realizarea unei stratigrafii a curții cetății pentagonale, deci continuarea S1 către NV și atingerea zidului cetății atribuite lui Mircea cel Bătrân, după care ea va fi continuată spre SE pentru a „pătrunde” în așezarea Turnu ante 1836.

În ceea ce privește conservarea imediată a lucrărilor din 2006, am luat măsura astupării cu pământ cernut a S1, după așezarea unei folii de plastic pe toată suprafața, dar și pe cele patru profile.

În altă ordine de idei, am propus forurilor locale (respectiv Primăria Turnu Măgurele) asocierea la un proiect comun cu partea bulgară (respectiv autoritățile ce administrează Cetatea Nicopole), precum și cu organizatorii Programului Sigismund de Luxemburg rege și împărat (ce se va derula în 2007,

continuând un demers încă din 2006) pentru includerea și a Cetății Turnu într-un astfel de program.

Bibliografie:

Evlia Celebi în, *Călători străini în Țările Române*, vol. VI, Buc. 1976, p. 704-706; Grigore Florescu, *Cetatea Turnu* (Turnu Măgurele), în „Revista Istorică Română”, 1945, vol. XV, fasc. IV, p. 432-466; Gheorghe I. Cantacuzino, *Cercetări arheologice la Cetatea Turnu, Turnu Măgurele (jud. Teleorman)*, în „Cercetări Arheologice”, 1981, p. 100-119; Gheorghe I. Cantacuzino, *Cetăți medievale din Țara Românească, sec. XIII-XVI*, București, 1981.

Abstract:

The archaeological research conducted at Turnu Citadel had started in 1936 and it was continued between 1978 and 1980 (by Gheorghe Cantacuzino), after a long delay.

An aerial photograph taken in the year 2000 revealed not only a pentagon-shaped walled city (constructed by the Turks during the 15th - 16th centuries) but also the outline of the civilian settlement in Turnu, before 1836.

Our research aims at showing the relationships between the two fortifications (the walled city and the civilian area) as well as the link between these ones and the greater area of Turnu settlement before the year 1836.

199. Urlați, jud. Prahova

Punct: La Câmp sau La Islaz

Cod sit: 131639.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 51/2006

Colectiv: Radian-Romus Andreescu - responsabil (MNIR), Alin Frînculeasa (MJIA Prahova)

Situl arheologic este situat la aprox. 150 m SV de Liceul Teoretic Brâncoveanu Vodă, la S de lacul de la (fostul) CAP. A fost identificat prin cercetări de suprafață de A. Frînculeasa în anul 2002. Au fost recuperate de la suprafața solului materiale ceramice încadrate culturilor neo-eneolitice: Starcevo-Criș și Gumelnița, epoca bronzului-cultura Tei, cultura Chilia-Militari (sec. II-III p.Chr.), materiale medievale târzii.

Cercetările arheologice au debutat în anul 2004 când au fost realizate mai multe sondaje. Ele se derulează în cadrul unui proiect ce vizează abordarea ariei de N a culturii Gumelnița. Un alt obiectiv al proiectului este înțelegerea dinamicii locuirii neo-eneolitice în această zonă, cu o preocupare specială pentru locuirea în zona de deal sau din imediata apropiere a acestora.

Având în vedere că această campanie a fost una de evaluare a sitului, obiectivele principale ale cercetării au avut strânsă legătură cu perspectiva trasării - fixării unei strategii de cercetare sistematică a acestui sit. Prin cercetările din această campanie am urmărit: obținerea unor informații suplimentare asupra stratigrafiei sitului arheologic; stabilirea unor zone de locuire mai intensă a sitului arheologic; determinare și înțelegerea tipului de ocupare - locuire a acestei terase de către comunitățile umane;

Metodologia de cercetare a fost adaptată obiectivelor principale, dar și fondurilor avute la dispoziție. A fost trasat un

ax pe lăţimea sitului în zona de SV a acestuia. Axul a fost orientat aprox. S-N, la 50 m de limita de V a sitului. Pe lungimea acestui ax au fost trasate un număr de 6 sonde, plasate din 10 în 10 m. Precizăm că în campania anului 2004 am trasat un ax central pe lungimea presupusă a aşezării, ax ce a avut orientarea NE 40°-SV 218°, iar în campania din anul 2005 a fost stabilit un ax ce traversa aşezarea aprox. de la N la S pe l_{max} a sitului (130 m), fiind trasat aprox. perpendicular pe cel din campania anului 2004. Pe lungimea acestui ax au fost trasate şi cercetate mai multe suprafeţe, plasate din 10 în 10 m, începând cu m. 20.

Aceste suprafeţe trasate în această campanie au avut dimensiuni de 2 x 1 m (denumite convenţional sonde). Acestea au fost orientate cu lungimea pe direcţia N-S.

În sondajele trasate au fost descoperite materiale arheologice specifice culturii Gumelniţa, sporadic materiale din epoca bronzului.

Cel mai numeros material arheologic descoperit în această campanie este încadrat în cultura Gumelniţa. În această campanie a fost recuperată o cantitate importantă de ceramică, în general foarte fragmentată. A fost descoperită ceramică decorată, în general prin incizii, canelură şi mici impresiuni circulare. Ceramica grosieră este barbotinată. Tot încadrate culturii Gumelniţa alături de ceramică, am descoperit unelte cioplite din silex.

Ceramica de epoca bronzului este foarte fragmentară, are suprafaţa exterioară aspră, având ca degresant nisipul, are culoarea negricioasă, cenuşie sau cărămidie, foarte puţin este decorată. Având în vedere descoperirile din campaniile precedente materialul de epoca bronzului poate fi atribuit culturii Tei.

Materialul arheologic descoperit se află depozitat şi conservat la MJIA Prahova.

Pl. 80

Bibliografie:

R. Andreescu, A. Frânculeasa, E. Paveleţ, *Urlaţi, jud. Prahova*, CCA 2006, p. 381-383.

200. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova

Punct: Budureasca - Puţul Tătarului

Cod sit: 133321.03

Autorizaţia de cercetare arheologică sistematică nr. 52/2006

Colectiv: Dan Lichiardopol - responsabil, Alin Frânculeasa, Bogdan Ciupercă, Ionuţ Adamescu, Ionuţ Torcică (MJIA Prahova), Andrei Măgureanu (IAB),

Valea Budureasca este situată în zona dealurilor subcarpatice, în estul judeţului Prahova la o distanţă de aprox. 5 km N de oraşul Mizil, încadrată administrativ comunei Vadu Săpat (jud. Prahova).

Cercetările arheologice în această vale au fost demarate în anul 1959 de către arheologul Victor Teodorescu. De-a lungul timpului au fost identificate în acest perimetru 31 de situri arheologice grupate într-un areal de cca. 10 km². Cercetarea arheologică a fost axată în special pe studierea aşezărilor de tip Ipoteşti-Cândeşti (sec. V-VII p.Chr.) şi a complexelor getice,

dar au fost cercetate şi alte complexe datând din paleolitic, neolitic, epoca bronzului, prima epoca a fierului, medievale.

În campania arheologică din anul 2006 s-a continuat cercetarea sectorului de Nord al terasei Budureasca 4 "Puţul Tătarului", care este separat în prezent de restul platoului printr-o viroagă cu l ce variază între aprox. 6-10 m, orientată V-E.

Au fost continuate cercetările în suprafeţele deschise în anii (2001-2005), suprafeţe neepuizate din punct de vedere arheologic. Cercetările s-au axat pe finalizarea Secţiunilor I, II şi III, dar şi a casetelor A şi B. Toate secţiunile au orientarea V-E. Suprafeţele au următoarele dimensiuni SI: 60 x 1,5 m, SII şi SIII: 40 x 2 m, CAS A, B, C şi D au dimensiuni de 10 x 2 m. În această campanie a fost trasată o nouă secţiune denumită convenţional S.IV. A fost plasată la 0,5 m N de SIII şi are L de 25 m, iar l de 2 m.

În campania 2005 s-a încercat epuizare nivelului de locuire Ipoteşti-Cândeşti (sec. VI-VII p.Chr.). De aceea cercetările din această campanie s-au concentrat pe decopertarea şi epuizarea nivelului de locuire din epoca Latène. Nivelul arheologic Latène apare constant la ad. de 0,90-1,20 m. Stratul de pământ are culoarea gălbuie cu nuanţe roşcate, textura nisipoasă, siltică. Nivelul arheologic Latène este foarte bogat fiind descoperite şi cercetate integral sau parţial până în prezent un număr de aprox. 25 de complexe arheologice. Acestea pot fi împărţite în două tipuri, respectiv locuinţe şi gropi. Locuinţele sunt atât de suprafaţă (2) cât şi uşor adâncite (2). Cele mai numeroase complexe şi care apar constant sunt gropile. Acestea sunt atât din categoria celor menajere, dar şi gropi rituale. Inventarul mai ales al gropilor rituale este foarte bogat şi este format din ceramică, oase, piese mărunte.

În această campanie au fost cercetate parţial sau integral un număr de 20 de complexe arheologice. Stadiul incipient al prelucrării materialului arheologic descoperit în această campanie, nu permite momentan în cadrul acestui raport concluzii care să depăşească un caracter strict preliminar. Complexele aparţin următoarelor epoci: epoca medievală (cpl. 4), Ipoteşti-Cândeşti-sec. VI-VII p.Chr. (cpl. 10), epoca Latène (cpl. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 8/2005, x/2003), Hallstatt (cpl. 16), epoca bronzului (cpl. 13). Remarcăm că în această campanie a fost descoperit pentru prima dată nivelul de locuire din epoca bronzului, anterior acesteia fiind găsite numai materiale în poziţie secundară. Acesta se află la ad. de -1,50-1,75 m, pământul are culoarea negricioasă, textură nisipoasă.

Cpl. 1 a fost descoperit în SIII, c. 38-39, la ad. de -1,20 m. Este o groapă ce are ad. de 0,30-0,40 m, formă rectangulară, colţurile rotunjite. Dimensiuni: 2/1,10 m E-V/N-S. Dată: epoca Latène.

Cpl. 2 a fost descoperit în SI, c. 36-37, surprins la ad. de 1,20 m. Este o groapă ce are formă circulară cu d de 1,10/1,10 m, culoarea negricioasă, textura umpluturii fiind friabilă. Pot fi observate şi urme de pigment de lemn şi chirpic arse. În suprafaţă apar pietre de dimensiuni medii (0,20 x 0,10 m). În inventarul gropii a fost descoperit un fragment de mărgea din sticlă de culoare verzuie. Dată: epoca Latène.

Cpl. 3 a fost descoperit în SIII în c. 40-41, surprins la ad. de 1/1,10 m în pământul galben-roşcat. Este o groapă uşor alungită (E-V) cu d de 0,70/0,90 m (N-S/E-V). În plan are culoarea negricioasă, pigmentată puternic cu lemn ars. Inventarul este format din oase, ceramică, pietre, bucăţi de

chirpic ars. Suprapune și taie complexul 8/2005 pe latura de V. Date: epoca Latène.

Cpl. 4 a fost descoperit în SIII, c. 22-23. Este o groapă ce a fost surprinsă la ad. de -0,50/0,60 m, fundul gropii coboară la -1 m. În suprafață apare ca o zonă circulară cu d de 1,60 x 1,80 m NS-EV. Umplutura are culoarea verzui-albicioasă datorită cenușii. De asemenea apare foarte mult lemn ars. Inventarul este sărăcăcios format din câteva fragmente ceramice roșcate lucrate la roată. Date: epoca medievală.

Cpl. 5 a fost descoperit în SIII, c. 31-32, ad. -0,90/1 m. Apare ca o zonă neregulată negricioasă, bogată în lemn ars. De asemenea apar foarte multe fragmente ceramice lucrate la mână. Date: epoca Latène.

Cpl. 6 a fost descoperit în CAS B, c. 44-45, surprins la ad. de 1,20 m. Este o groapă circulară, cu d de aprox. 1 m, ad. de 0,50 m. În suprafață are culoarea negricioasă datorită puternicei pigmentații cu lemn ars. Pe fundul gropii la ad. de 1,70 m apare depus un craniu de porc mistreț. Tot ca inventar au fost descoperite fragmente ceramice. Date: epoca Latène.

Cpl. 7 a fost descoperit în SI, c. 44-45, la aprox. 0,40 m N de cpl. 7. A fost surprins la ad. de 1,20 m. Este o groapă circulară cu d de 1,10. În zona vestică a complexului apare foarte mult chirpic ars oxidant. Inventarul este sărăcăcios, constă în fragmente ceramice și oase. Date: epoca Latène.

Cpl. 8 apare în SII, c. 43-44, la ad. de 1,20 m. Este o groapă circulară cu d de 1,35/1,25 m, plină cu pietre de mari dimensiuni (ex: 0,80 x 0,60 m, 0,65 x 0,38 m), depuse pe partea plană sau muchie. Umplutura gropii este nisipoasă, culoarea galben-roșcat. Lipsa inventarului face dificilă încadrarea din punct de vedere cultural al acestui complex.

Cpl. 8/2005 apare în SIII la ad. de 0,90-1,10 m în c. 41-44. Este o locuință ușor adâncită nu foarte bogată în material arheologic. Apar fragmente ceramice lucrate la mână, dar și la roată, oase, chirpic ars, pietre. Podeaua este amenajată din lut de culoare cenușiu-negricios. Pe limita de E apare o vatră aprox. rectangulară (0,50 x 0,45 m), construită din lut și apoi fățuită. Locuința are orientarea aprox. E-V. Date: epoca Latène.

Cpl. 9 a fost descoperit în SII, c. 26-27, ad. 1,20 m. Este o groapă în formă de clopot cu d de 0,80 x 0,90 m. Inventarul este format din ceramică, oase și o fusaolă din lut, bitronconică. Remarcăm că ceramica este dispusă pe fundul gropii, în special pe zona de SSE. Fundul gropii este la ad. de -1,90 m. Date: epoca Latène.

Cpl. 10 apare în SIII, c. 50-51 la ad. de 1,10 m. Este o groapă circulară, ce are culoarea negricioasă în suprafață, având d de 1,60/1,70 m E-V/N-S. Inventarul este format din ceramică fragmentară lucrată la roată sau mână. Groapa coboară până la ad. de -1,70 m Date: epoca medievală timpurie sec. VI-VII p.Chr.

Cpl. 11 a fost descoperit în SII c. 24-25, la ad. de 1,10 m. Este o groapă cu d de 0,80 m. Inventarul este format din foarte mult chirpic ars provenit de la pereții de locuință și resturi de vatră, ceramică lucrată la mână. Fundul gropii a fost surprins la -1,90 m. Date: epoca Latène.

Cpl. 12 a fost descoperit în SIII, c. 21-24 la ad. de 1-1,10 m. Este o suprafață rectangulară, pigmentată cu chirpic grosier. Complexul ar putea fi o locuință, ușor adâncită pe latura de V, întră în profilul de N al SIII. Complexul nu a fost cercetat integral. Date: epoca Latène.

Cpl. 13 acoperă o zonă de aprox. 8 m² în SII, SI la ad. de 1,35-1,45 m, în c. 21-24, într-un strat negru nisipos. Este o aglomerare de oase de mamifere și fragmente ceramice. Ceramica este negricioasă, lucrată la mână, fragmentară. Remarcăm o toartă tubulară specifică epocii bronzului.

Cpl. 14 este o groapă gălbuie în suprafață, descoperită în SII, c. 25-27, la ad. de 1,20 m. Are d de 1,70 m. Fundul gropii apare la -1,80 m. Inventarul este sărăcăcios, constă din ceramică lucrată la mână și oase. Date: epoca Latène.

Cpl. 15 apare în SI, c. 21-22, la ad. de 1,50-1,60 m. Este o groapă de formă ovală, are culoare gălbuie în suprafață, umplutură nisipoasă, cu d de 1,90 x 1,50 m N-S/E-V. Fundul gropii apare la -2 m. Inventarul este sărăcăcios, constă din ceramică lucrată la mână foarte fragmentară și oase. Date: epoca Latène.

Cpl. 16 a fost identificat în SIII în c. 42-43, la ad. de 1,25 m, intră în profilul de N al SIII. Are culoarea negricioasă în suprafață. Are dimensiuni (pe profilul de N al SIII) de 1,85 x 0,45 m. Fundul gropii a fost surprins la ad. de -1,65 m. Inventarul este format din ceramică lucrată la mână, între care remarcăm un buton de toartă supraînălțată atribuit culturii Ferigile-Bârsești, prima epocă a fierului. Groapa este suprapusă de Cpl. 8/2005.

A fost recuperată o cantitate foarte mare de material arheologic, constând în ceramică, inclusiv vase întregibile, dar și piesele mărunte din metal, între care remarcăm un vârf de suliță din fier.

Prin cercetări de suprafață a fost descoperită în situl Budureasca „La Talpazan” (Bud. 15) o fibulă din bronz de tipul „cu portagrafă înaltă” (mit hohem Nadolhalter). Tot prin cercetări de suprafață în situl Budureasca „Valea Pietrei” (Bud. 1) a fost descoperită ceramică Starcevo-Criș, iar în situl Budureasca „La Hulă” (Bud. 7) a fost descoperit un topor din piatră șlefuit de tip pană din epoca neolitică.

În timpul acestei campanii a început reamenajarea depozitului arheologic aflat la baza arheologică din Rezervația Arheologică Budureasca. Toate materialele arheologice au intrat în patrimoniul MJIA Prahova. Ceramica se află în curs de restaurare.

PI. 81

Resumé:

Pendant la campagne archéologique 2006, on a continue la recherche de secteur du nord de la terrasse Budureasca 4 „Puțul Tătarului”. Plusieurs complexes ont été recherché, complexes du l'époque Latène, mais aussi hallstattiennes, consistant en fosses de cult ou ménajères et établissements.

201. Valea Crișului, com. Valea Crișului, jud. Covasna

Punct: Castelul Kálnoky

Cod sit: 64915.02

Autorizația de cercetare arheologică de salvare nr. 6/2006

Colectiv: Angel Istrate— responsabil, Toma Cosmin Roman (SC Damasus SRL)

În anul 2006 au fost continuate investigațiile pentru identificarea fazelor de construire a acestui castel care își are originile într-o locuire greu de definit din sec. XIII după care în

sec. al XVI-lea se construiește aici reședința unei ramuri a familiei Kálnoky.

Secțiunile trasate în zona șanțului de apărare au fost în măsură să aducă o concluzie surprinzătoare. Deși topografia actuală sugerează un șanț de apărare perimetral, s-a dovedit că partea cea mai evidentă a șanțului este de fapt o mică depresiune naturală care chiar în epoca medievală era locuită, în sec. al XVII-lea a fost colmatată parțial pentru a rezulta un șanț care abia în epocă modernă a fost prelungit până spre colțul de NV al castelului cu un șanț care avea rol decorativ.

Au fost descoperite mai multe ruine care creionează amploarea construcțiilor palatului în sec. al XVI-lea. Pe latura de N a ieșit la lumină un tract de încăperi care se întindeau până în zona centrală a curții actuale. Pe latura de E a curții actuale exista un mare corp de clădiri a cărui lățime se compunea din trei încăperi de mari dimensiuni. Accesul se făcea pe o scară ce cobora trei trepte care a fost descoperită aproape de zona centrală a curții actuale. Combinând aceste informații cu cele obținute din documente putem remarca faptul că etajul locuit se afla deasupra unui demisol care avea nivelul de călcare amenajat cu lut bătut.

Elemente de datare certe pentru construirea acestor clădiri nu au fost identificate, dar în stadiul actual al cercetărilor considerăm că ele au funcționat în sec. al XVI-lea. Aceste clădiri au fost demolate într-o singură etapă, după care terenul s-a nivelat pentru a amenaja actuala curte.

În umplutura de deasupra nivelului de călcare a fost descoperită o monedă din prima parte a sec. al XVII-lea, pe care o considerăm un element de datare pentru scoaterea din funcțiune a acestor construcții.

Așa cum ne-am obișnuit din celelalte campanii de săpături, materialul arheologic descoperit este alcătuit în principal din ceramică. Cantități impresionante de fragmente aparținând unor vase de uz comun dar și unor teracote au fost descoperite în umplutura șanțului presupus de apărare, dar și în straturile de umplutură depuse în alte sectoare ale săpăturii.

Ceramica este în general cu pereți subțiri, lucrată din pastă fină sau semifină acoperită cu smalt de bună calitate la interior și uneori la exterior. Decorul este realizat cu angobă albă peste care se aplică smalt.

Bibliografie:

Zoltán Szekely, *Stațiunile arheologice de la Turia și Valea Crișului jud. Covasna*, MCA 2, 1983, p. 299-306.

202. Vărădia, com. Vărădia, jud. Caraș-Severin

Punct: Pustă

Cod sit: 54519.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 30/2006

Colectiv: Eduard Nemeth (UBB Cluj-Napoca), Ovidiu Bozu (MBM Reșița)

Castrul roman se află în imediata vecinătate a comunei actuale, la ESE de aceasta, sub pășunea comunală. Săpăturile noi, începute în anul 1997, au continuat cu o singură întrerupere (anul 2003) până în prezent. Finanțarea săpăturilor din campania iulie 2006 a provenit exclusiv de la Muzeul

Banatului Montan din Reșița, instituția organizatoare a șantierului arheologic.

În această campanie a fost săpată o secțiune de 25 x 2 m, cu denumirea S. XVIII, și două casete adiacente de câte 9 x 1,5 m, denumite caseta „A” și caseta „B”.

Secțiunea a fost săpată pe latura de S a castrului, cu orientarea E-V, în zona mediană a laturii. Scopul ei a fost de a surprinde și cerceta poarta de S a fortificației, adică *porta decumana*.

Săpăturile au dezvelit parțial zidul de incintă de S a castrului și o parte a suprafeței ocupate de poarta amintită mai sus. S-a constatat că zidul de incintă avea o gr. de cca. 2 m, fiind construit în tehnica *opus incertum* cu excepția unei părți a fundației care sprijinea fața exterioară a zidului, unde am găsit un șir de pietre tăiate relativ rectangular. Este posibil ca întreaga față exterioară acestui zid să fi fost ridicată în această tehnică.

O surpriză a fost faptul că în săpătură (e drept, limitată ca suprafață din motive financiare) nu am găsit elementele constructive ale unor turnuri laterale de poartă, așa cum este obișnuit la castele cu zid de incintă din piatră. S-a găsit drumul care ieșea prin poartă (*via decumana*), amenajat din pietriș și unele blocuri mari de piatră tăiate relativ regulat rectangular (cele mai multe cu latura de cca. 1 m) care zăceau pe stratul de pietriș. Rolul și proveniența acestor blocuri de piatră urmează să fie clarificate în campania viitoare, când se vor continua cercetările în acest loc. Aspectul porții pare însă de pe acum destul de diferit față de planul întocmit în urma săpăturilor din anul 1932 de către Gr. Florescu¹.

Materialul arheologic descoperit este foarte sărac, constând mai ales din puțină ceramică, piroane din fier, câteva bile de praștie din lut ars etc.

Campania anului 2007 va trebui să ducă la săparea integrală a *porta decumana* pentru stabilirea planului corect și integral al acesteia.

Note:

1. Gr. Florescu, Istros 1, 1934, pp. 60-72.

Abstract:

In 2006 we excavated an east - west oriented trench and two surfaces on the south wall of the fort in order to uncover the south gate (*porta decumana*). We found the fort wall, which was built as an *opus incertum*, except a row of quasi rectangular cut stones and the outer face of the wall. The surprise of the excavations was the shape of the gate – which we could not fully uncover because of financial reasons. Although not yet fully excavated, the gate seems not to have had gate towers, which is the well-known, usual shape for a gate of a fort with stone walls. The campaign of the year 2007 will finish the excavations of this gate and hopefully provide the explanations for this unusual shape, the full ground plan and the stratigraphy of this gate.

The archaeological finds were quite poor: ceramic fragments, iron nails and a few sling balls of burnt clay.

203. Vețel, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia]**Punct: SE Amfiteatru***Cod sit 91991.01***Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 135/2006**

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil (MNIR), Cristina Mitar (MCDR Deva), Marius Barbu (student UBB Cluj)

În campania din 2006 s-a continuat cercetarea începută în anul 2000 în zona din așezarea civilă, de la SE de amfiteatru¹. Datorită finanțării total insuficiente a fost necesară concentrarea săpăturilor mai ales în sectorul Cuptoare al MNIR, situat la V de secțiunea magistrală S 1 2000, unde au lucrat ambii membri ai colectivului. În sectorul Domus al MCDR-Deva, s-a lucrat pe o scară foarte redusă, rezultatele obținute urmând să fie prezentate la sfârșitul campaniei viitoare. Tot datorită lipsei fondurilor nu s-a mai putut organiza practica arheologică a studenților de la Universitatea Pitești. Cu sprijinul primăriei Vețel care a oferit câțiva muncitori ce prestau muncă pentru obținerea ajutorului social s-a lucrat la curățirea de vegetație a vechilor săpături și a unei părți din monumentele restaurate.

Sector Cuptoare

În condițiile finanțării din acest an, obiectivul campaniei a fost doar continuarea investigării complexelor identificate și săpate parțial în 2004² și 2005³ în suprafețele Sp.8 și Sp.9, ambele cu dimensiunile de 10 x 6 m.

În Sp.8 după evacuarea pământului de protecție s-a continuat săpătura până la -1,90 m. La cele două camere situate la S de temelia zidului orientat V-E s-au degajat ultimele depuneri de pe podeaua de lut. S-au surprins două gropi de par cu pietre pe fund pe linia peretelui despărțitor dintre camere. În profilul de V chiar lângă temelia de piatră și apoi la terminarea camerelor spre S au apărut gropile de implantare ale pereților construcției cu cele două camere. În partea de S a suprafeței intrând în profil la -1,75 m a fost descoperită o platforma de pietriș lată de 1,30 m, îngustându-se spre vârf. Funcționalitatea acestei structuri este neclară, ar putea fi vorba de o substrucție pentru susținerea unui monument de piatră.

Materialul arheologic recuperat pe ultimul nivel al acestei suprafețe este destul de sărac, constând din ceramică, printre care și un pahar fragmentar de *terra sigillata* cu ștampilă.

În suprafața Sp.9, situată la S de SP.8 și despărțită de aceasta printr-un martor de 1 m, s-a continuat săpătura până la ad. de -1,60 m. Cuptorul metalurgic descoperit în campania trecută a fost păstrat pe un martor de 2,90 x 2,35 m. Un alt martor a fost cruțat în colțul de NE al suprafeței în zona unde există o groapă de mari dimensiuni umplută cu pietre.

În partea de N a suprafeței, până la cuptor, deci pe L de cca. 2 m. este o aglomerare de 3 gropi umplute cu arsură, chirpic ars, pietre. La extremitatea sudică, pe o L de cca. 3 m. este o zonă de pietriș și pietre mari continuată cu un spațiu sărac în materiale, delimitată către partea centrală a secțiunii printr-un șir de pietre mari. Între aceste două zone, în partea centrală a Sp.9, pe 5 x 6 m se concentrează complexele legate de prelucrarea metalelor: cuptorul cu cele două gropi de serviciu descoperite în 2005 și o încăpăre cu pereți de lemn cu l de 2 m și L de cel puțin 2,5 m, având în interior două gropi mici cu resturi calcinate, identificată în această campanie, care trebuie să fi aparținut și ea atelierului. În plus pe tot spațiul

acestei zone au fost găsite materiale calcinate legate de funcționarea cuptorului. În depunerile de pe nivelul atelierului a fost descoperită majoritatea inventarului arheologic mobil: ciocan dublu, primele fragmente de creuzete, dintre care un fund de creuzet de mari dimensiuni, diferite piese calcinate de metal. Tot aici au fost găsite și câteva piese de echipament militar: limbă de curea bipartită, bara profilată centrală a unei aplice de centiron, aplică în formă de scut.

Sub acest nivel, la ad. de -1,30-1,60 m, pe un spațiu dreptunghiular de cca. 3 x 2,5 m în centrul Sp.9, a fost surprinsă o aglomerare de fragmente ceramice, în majoritate boluri și capace, negre și roșii, două dintre ele având pe pansă câte o cruce incizată după ardere. Acest context pare a reprezenta locul unui banchet, însă până la terminarea săpăturii preferăm să nu ne pronunțăm asupra semnificației sale exacte.

Principalele rezultate ale acestei campanii de mica amploare constau în descoperirea unei anexe a cuptorului, a unor noi piese legate de activitatea metalurgică și a locului unde au fost depuse resturile banchetului, indiferent dacă acesta a fost laic sau religios.

Obiectivul campaniei viitoare va fi epuizarea, terminarea săpării suprafeței Sp.9 și în măsura existenței unei finanțări adecvate deschiderea unor noi suprafețe pentru a delimita întreaga zonă a atelierului.

Note:

1. CCA 2001, p. 268-269.

2. CCA 2005, p. 403-404.

3. CCA 2006, p. 393.

204. Vințu de Jos, com. Vințu de Jos, jud. Alba**Punct: Vila romană***Cod sit: 8835.05***Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 10/2006**

Colectiv: Iuliu Paul – responsabil, Mihai Gligor, Marius Breazu, Paula Mazăre, Călin Șuteu, Borșan Tudor, Maican Ionuț (Univ. Alba Iulia), Ian Haynes, Mihaela Ciușescu (Birkbeck College, University of London), Doru Bogdan, Silvia Mustață (UBB Cluj), Gabriel Sicoe (HU Berlin)

Săpăturile arheologice din vila romană de la Vințu de Jos sunt parte dintr-un proiect mai amplu (Apulum Hinterland Project), lansat în urmă cu câțiva ani de către Birkbeck College din Londra și Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.

Situl de la Vințu de Jos a fost identificat cu ajutorul fotografiei aeriene, iar în campania 2005 o parte a acestuia a fost săpată și documentată¹. Date fiind rezultatele obținute, a devenit evidentă nevoia de extindere a săpăturilor în anul 2006 pentru a se obține imaginea completă a vilei romane și pentru a se încerca excavarea unui număr mai mare de locuințe semi-îngropate.

Pe lângă investigarea sistematică a sitului, și în acest an s-a avut ca obiectiv adiacent instruirea studenților de la Alba Iulia și Londra în lucrul cu metodele moderne în arheologie.

Vila romană de la Vințu de Jos este situată pe primul platou al Mureșului, în dreapta șoselei ce duce de la Alba Iulia la Vințu, vis-à-vis de stația de pompare a gazului metan. Fotografia aeriană a scos la iveală o imagine destul de clară a situației din teren, putând fi identificată o clădire rectangulară înconjurată de numeroase structuri ovoidale, ce păreau a fi bordeie. Întrebarea inițială ce a fost adresată prin săpătura arheologică era, dacă aceste locuințe semi-îngropate erau contemporane cu ceea ce părea a fi o *villa rustica* romana, sau se datau în alte perioade.

Ridicarea topografică complexă realizată de departamentul topografic al Institutului de Arheologie Sistemică din Alba Iulia în 2005 a fost extinsă și completată în 2006 de către aceeași instituție. În primul rând, au fost marcate colțurile celor două suprafețe, ulterior întreaga suprafață ce urma a fi săpată fiind divizată cu un caroi de 5 x 5 m. Prima unitate de săpătură (Sp. III) a fost amplasată imediat dincolo de zidul nordic al clădirii rectangulare dezvelite în 2005, pentru a se încorpora și cerceta două potențiale bordeie ce apăreau ca pete mai închise la culoare pe fotografia aeriană. Zece metri mai la N de aceasta a fost amplasată o altă suprafață (Sp. IV), care avea drept scop identificarea corpului principal al vilei romane, ce părea să fi fost construit foarte aproape de marginea terasei fluviale.

Imediat după înlăturarea stratului de sol deranjat de lucrările agricole, un zid în forma de T a fost dezvelit. Acesta era format dintr-un zid N-S ce făcea joncțiunea la mijloc cu un al doilea E-V. Capătul de N al acestei fundații nu s-a păstrat fiind probabil erodat datorită înclinației naturale a pantei pe care au fost construite. Dat fiind faptul ca extremitățile de V și de S ale acestei structuri păreau să se extindă dincolo de limitele secțiunii excavate, mai multe linii de rezistivitate electrică de adâncime (deep probes resistivity) au fost instalate. Acestea au demonstrat fără dubii că avem de-a face cu un corp de clădire foarte mare, care probabil era zona de locuit în vila, în timp ce structura rectangulară cu contraforturi cercetată în campania anterioară avea rolul de spațiu de depozitare.

Secțiunea de 18 x 20 m amplasată mai la S nu a produs rezultatele așteptate, dovedindu-se că petele mai închise la culoare observate pe fotografia aeriană nu erau de fapt bordeie. Totuși în zonă au fost identificate câteva elemente cel puțin la fel de interesante. Acest areal pare să fi fost o suprafață liberă de construcții, poate o curte între cele două corpuri de clădire. Cele câteva gropi de stâlpi de lemn identificate în zona ar putea indica existența unui gard împrejmuit.

Urme de activitate umană în perioada romană sunt nenumărate, constând atât în ceramică și artefacte (inclusiv o fibulă de bronz) aflate pe nivelul antic de călcare, cât și în câteva gropi cu funcționalitate distinctă. Cea mai interesantă dintre acestea din urmă este o groapă aproape pătrată cu margini verticale, măsurând 2,88 x 2,45 m și având o ad. de 0,85 m. Funcția acesteia este absolut evidentă, fiind umplută pe jumătate cu un strat de var alb și având chiar și o instalație de cărămizi și tegulae în centru, care să permită accesul și lucrul în interior. Această groapă de var a servit probabil la prepararea materialului de construcție necesar ridicării celor două corpuri de clădire.

Materialul arheologic a fost înregistrat, s-a făcut conservarea primară și se află în totalitate în depozitele Institutului de Arheologie Sistemică din Alba Iulia.

Tehnica de cercetare a fost aceea a Museum of London Archaeology Service și anume așa numita "Single Context Planing", însemnând că fiecare context a fost săpat și înregistrat individual, tridimensional, urmând a fi transpus în formă digitală. Împreună cu notarea locației exacte a fiecărui artefact prin trei coordonate și cu interpretarea statistică a ceramicii, acestea vor constitui o bază de date cu rol atât de arhivare a informației, cât și de instrument de lucru viitor. Stocarea informației în acest fel este foarte utilă, fiind compatibilă cu lucrări similare din toată lumea și utilizabilă într-un sistem GIS, precum și studierii rezultatelor săpăturii, putând fi interogată în ArcView, relevând astfel informații care nu sunt evidente la momentul excavării sitului.

Continuarea săpăturilor arheologice pe situl de la Vințu de Jos ar mai fi necesară dintr-un singur motiv și anume soluționarea controverselor legate de materialele arheologice de epocă dacică și romană descoperite în același context. Ar fi așadar utilă săparea mai multor locuințe semi-îngropate. Importanța acestui obiectiv este majoră, pentru că dacă situația se confirmă și în alte astfel de bordeie, va fi clar că autohtonii au locuit în vecinătatea vilei, lucrând pe domeniul acesteia, iar datarea ceramicii dacice de acel tip, strict în sec. I a.Chr. va trebui revizuită. În ceea ce privește vila romană, cercetarea este încheiată, mai multă lumină pentru înțelegerea acestui tip de structuri putând fi adusă doar prin eventuala studiere a altor vile de pe Valea Mureșului.

Note:

1. I. Paul, M. Gligor, P. Mazăre, M. Breazu, T. Borșan, I. Maican, I. Haynes, D. Bogdan, S. Mustață, S. Panczel, M. Ciușescu, *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Vila romana de la Vințu de Jos, jud. Alba*, CCA 2006, 393-395.

Abstract:

The excavation of the Roman villa in Vințu de Jos is part of a larger project meant to study the hinterland of the Roman city Apulum. Combining aerial photography with systematic field walking, geophysics and excavations, the projects main objective is to bring light into the suburban area during the Roman occupation of Dacia.

The two trenches excavated in 2006, brought to light a complex construction to the north of the one exposed in the previous season and a large open space between the two, in which traces of various activities were identified. In order to understand the full extent of the building a series of deep probe resistivity lines were installed and the results they produced were very relevant.

At the end of the two fieldwork seasons at the Roman villa from Vințu de Jos, the understanding of the appearance and function of the site changed significantly. It seems to have been a medium size Roman villa or farm, consisting of a complex living area and a very large storage building, both covered by tile roofs, with a large courtyard or open area between them. Around the masonry buildings, other living spaces were constructed, in the form of sunken feature buildings, some possibly pre-dating the arrival of the Romans, but at least two of them co-existing with the villa complex.

The excavation method was that of single context planning with the final purpose of building a GIS and a functional database, for storing the information and for the interrogation of it, before publication.

205. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman**Punct: Măguriș**

Cod sit: 153811.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 83/2006

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil, Katia Moldoveanu (MNIR), Pavel Mirea (MJ Teleorman), Adrian Bălășescu, Radu Valentin, Constantin Haită (MNIR-CNCP)

Tell-ul se află în valea Teleormanului, la 1,5 km E de șoseaua București-Alexandria, în apropierea terasei de NE.

Primele cercetări au fost întreprinse în 1993. Din 1998 tell-ul a fost inclus în cadrul proiectului de cercetare româno-britanic *Southern Romania Archaeological Project*.

În prezent cercetările se derulează în cadrul programului „Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos”, proiectul “Cercetarea locuirii neo-eneolitice din vestul Munteniei”.

Dimensiunile tell-ului sunt de 40 x 45 x 6,5 m. Starea de conservare este relativ bună.

Obiectivele cercetării: continuarea săpăturilor în suprafața de control stratigrafic A-G, dezvelirea ultimului nivel de locuire (Gumelnița B1).

Obiectivul specific al campaniei a fost continuarea săpăturilor în suprafața Sx, c. S-Z (1-10), unde au fost conservate din campania din 1997 urmele unei presupuse locuințe (L4/97).

Metodologie de cercetare:

Suprafața tell-ului a fost împărțită în 2 suprafețe, Sx și Sy, separate printr-un martor de 2 m. La rândul lor, aceste suprafețe au fost împărțite în sectoare de 10 x 10 m și apoi în c. de 2 x 2 m, numerotate de la A la Z (1-10) și în continuare cu A I-V și Z I-III.

Stratigrafia sitului:

Gumelnița A1, A2, B1

În această campanie cercetările s-au desfășurat în sectoarele S-Z (1-6) și S-Z (7-10).

În anul 1997 în sectorul S-Z (1-6), în zona c. T1-2, U1-2, pe o suprafață de cca. 4 x 4 m, au fost descoperite aglomerări de chirpici și fragmente ceramice, care au constituit ceea ce am numit L4/97. În jurul țărșului U1 se aflau o serie de plăci compacte, așezate înclinat peste care se aflau vase sparte în loc, întregibile, din pastă grosieră. Resturile de chirpici și fragmentele ceramice se continuau în profilul nordic.

În campania 2006 s-a continuat cercetarea resturilor acestui complex. Nu s-au putut contura limitele locuinței, nu au fost descoperite gropi de par, iar podeaua nu a putut fi surprinsă nici în profilul magistral, nici în cele intermediare. În zona țărșului din c. U1 se aflau mai multe plăci de chirpici ars suprapuse, probabil bucăți de pereți. Plăcile de chirpici ars la roșu s-au dovedit foarte friabile la demontare, putându-se identifica 5 astfel de plăci așezate una peste alta, fisurate și înclinate în dreptul țărșului din C.U1. Grosimea lor era de aprox. 0,05 m și se păstrează foarte bine amprente vegetale. În concluzie, L4/97 s-a dovedit a fi fost aproape în întregime deranjată de intervenții ulterioare, ea aflându-se la aprox. 0,30-0,40 m sub nivelul actual al solului.

Alte complexe descoperite în sectorul S-Z (1-6) au fost 2 vetre, numite V1/06 și V2/06.

V1/06 a fost descoperită în c. S3, la cca. 3 m S de resturile L4/97. Vatra era puternic înclinată pe direcția E-V, o parte din ea aflându-se în martorul ce desparte sectoarele M-R și S-Z. Forma sa era rectangulară, cu dimensiuni de aprox. 0,60 x 0,70 m.

Într-o fază inițială s-a ridicat un miez compact din lut de culoare cenușiu-deschis înconjurat de 5-6 lutuiei succesive, constituind gardina vetrei. Peste acest miez se afla un pat de pietriș peste care a fost construită prima fază a vetrei. Plăcuțele acestei faze, prost arse, au fost la un moment dat acoperite de o nouă lutuială. Grosimea lor nu depășește 3 cm. Plăcuțele fazei a doua, groase de 1-5 cm, mult mai bine arse, se aflau pe un pat de nisip și pietriș așternut peste plăcuțele primei faze. Vatra este refăcută a doua oară, plăcuțele de aceeași dimensiuni fiind plasate tot pe un pat de nisip și pietriș, gros ca și primul, de 2-3 cm. Gardina vetrei nu se înalță deasupra focarului, plăcuțele ultimei faze suprapunând gardina. Astfel, se poate spune că după ce a fost construit patul vetrei din lut compact, s-a ridicat gardina în jurul vetrei, rezultând o suprafață concavă în care au fost amenajate suprafețele active.

Din V2/06, plasată la N de L4/97, nu s-au păstrat decât două mici porțiuni, restul fiind distrus de o groapă. Înclinată pe direcția NV-SE, vatra avea dimensiunile aprox. de 1 x 0,8 m. Baza vetrei era din lut masiv, de culoare maroniu deschis. S-au putut identifica 4 faze de folosire, primele 2 cu plăcuțe mai subțiri, de 4 cm și mai puțin arse și ultimele 2 mai groase, cu dimensiunile plăcuțelor de 8-10 cm. În toate fazele, plăcuțele au fost așezate direct peste faza anterioară, fără umplutură.

În sectorul S-Z (1-6), pe ultimul nivel de locuire Gumelnița B1, se pare că a existat o locuință și două vetre exterioare din care cel puțin una contemporană cu aceasta.

Materialul descoperit în campania 2006 este foarte numeros și variat, ca de altfel în toate campaniile. Ceramica se încadrează fazei Gumelnița B1. Se remarcă câteva vase întregibile din zona L4/97, dintre care alte două vase mari de provizii. Foarte numeroase sunt piesele din silex, în jur de 600 (?), dintre care se remarcă un procent mare de gratoire provenite din suprafața S6-10 - Z6-10. Au fost descoperite și alte unelte din os-corn (dălțițe, vârfuri, săpăligi), piatră (râșnițe, dălțițe, toporașe), cupru (două ace) și lut (greutăți și fusaiole). Plastica din lut este compusă din câteva fragmente de statuete antropomorfe și un pandantiv zoomorf.

Tot în campania 2006 s-a deschis o nouă suprafață S6-10 - Z6-10. Cercetările s-au oprit pe nivelul cultural, fără a se identifica încă complexe arheologice. Materialul descoperit este însă foarte numeros, format din fragmente ceramice, oase, unelte din silex, os, corn și piatră.

Obiectivele cercetării viitoare: continuarea dezvelirii nivelului B1 al așezării.

Bibliografie:

Andreescu R., Mirea P., Apope Ș., *Cultura Gumelnița în Vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești, jud. Teleorman*, Cercetări Arheologice 12, 2002, CCA 2004, CCA 2006

206. Vlaha, com. Săvădisla, jud. Cluj**Punct: Pad (Autostrada Braşov-Borş, tronson 2B, km. 43+000 - 44+000)****Cod sit: 59407.02****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 1/2006**

Colectiv: Ioan Stanciu – responsabil, Florin Gogâltan (IAIA Cluj), Apai Emese (Federația Universitară Maghiară, Cluj-Napoca), Marius Ardeleanu, Ferencz Szabolcs, Victor Sava, Daroczi Tibor, Dobos Alpár, Komáromi Zsolt, Gelu Fodor, Florin Ardelean, Ioana Marchiş (absolvenți UBB Cluj), Daniel Tanasiciuc, Vlad Lăzărescu, Luciana Irimuş, Daniela Culic, Alexandra Cociş, Kiss Tünde, Elena Marchiş, Alexandru Moraru, Andreea Sucală, Adriana Antal, Monica Gui, Zalomi Emöke, Flavius Milăşan, Maria Magdalena Diacu (studenți UBB Cluj)

Pe parcursul celei de-a treia campanii (12.06 – 30.10.2006) a fost finalizată cercetarea unor porțiuni restante din suprafețele V, IX și X, spre marginea sudică a viitoarei șosele, de asemenea au fost integral cercetate complexele arheologice existente în suprafața II (ansamblul suprafeței cercetate în 2006 se ridică la 5764 m²). Din extensia totală estimată a sitului, ca suprafață inclusă ductului autostrăzii, adică 1,5 ha, până la sfârșitul campaniei 2006 au fost epuizate 1,10 ha, adică peste 73%. Sigură este doar limita estică a sitului (marginea platoului „Pad”) ¹, deoarece, așa cum indică răspândirea complexelor preistorice, dar și a mormintelor din sec. VI p.Chr., acestea depășesc spre N și S marginile șoselei, foarte probabil, cu un număr restrâns de morminte în cazul cimitirului. Conform sondajelor susținute în 2004, spre V de suprafețele II, V și IX, deja finalizate, stratul de cultură preistoric se subțiază accentuat, până la dispariție, ca urmare și numărul complexelor înregistrate în vechile secțiuni a fost mic. De asemenea, cum indică deja planul de ansamblu al cimitirului, este de așteptat ca în suprafețele III, VI-VIII, în care doar a fost decapată arătura, să apară un număr restrâns de morminte, în completarea sau prelungirea șirurilor deja determinate (orientate N-S).

Până la ora actuală au fost complet investigate 1296 complexe, dintre care 289 morminte din sec. VI p.Chr., în rest diverse amenajări legate de locuirile preistorice. Pe durata campaniei 2006 au fost identificate și cercetate 443 complexe (nr. 0854 – 1296), dintre care 79 morminte, în rest complexe preistorice. Se adaugă alte 17 complexe preistorice și 32 de morminte, identificate în 2004-2005 (majoritatea din suprafața V) și săpate pe durata acestei campanii.

Locuirile preistorice

Ca și în campaniile anterioare, se remarcă numărul foarte mare de gropi de stâlpi. Dispunerea unora dintre ele sugerează existența unor diverse amenajări la suprafața vechiului nivel de călcare. Alte astfel de gropi se aflau în imediata apropiere a unor gropi de provizii de dimensiuni mari, făcând dovada că cel puțin unele dintre acestea erau protejate de o acoperiș. Numeroase gropi de pari au fost identificate de-o parte și de alta a unor șanțuri de fundare pentru garduri, indicând astfel faptul că au făcut parte din sistemul lor de construcție. Alte gropi, de diferite dimensiuni, au fost săpate în preajma sau în interiorul construcțiilor semiîngropate și

îngropate pentru implantarea parilor destinați susținerii acoperișului.

O altă categorie de complexe bine documentată în așezările preistorice de la Vlaha sunt gropile de provizii, transformate ulterior în gropi menajere. Destinația lor este dovedită de formă, adâncime, conținut, dar și de amenajarea unor trepte de intrare. Gropile de provizii au apărut atât în interiorul unor amenajări semiîngropate și îngropate destinate activităților cotidiene sau locuințe, cât și în preajma lor. Ca și în campaniile anterioare s-a putut dovedi că în unele gropi de provizii, după defecțarea lor, au avut loc practici speciale destinate „mulțumirii” divinității sau divinităților care au protejat recoltele și alimentele depozitate aici peste an. Cănițe și vase de provizii întregi, bucăți mari de chirpic, greutatea de lut, fragmente de vetre-cuptor, chiar și o scândură de lemn carbonizată, constituie un inventar insolit în comparație cu simplele gropi menajere.

De asemenea, în categoria complexelor cu caracter special intră și acele gropi de dimensiuni mici în care au fost depuse câte o căniță întreagă, în formă de „rinichi”. Această situație, prin cele șase cazuri de acest fel constatate până în prezent la Vlaha, indică o practică rituală cotidiană în așezarea din prima epocă a fierului. De asemenea, sunt de amintit două vase de mari dimensiuni îngropate întregi în pământ, până aproape de buză, care nu prezentau însă un fund întreg. Ele se găseau de o parte și alta a unei locuințe din prima epocă a fierului.

Locuințele și alte tipuri de amenajări din perioada târzie a epocii bronzului aveau o formă neregulată, fiind săpate în pământ până la o adâncime de peste un metru. Trebuie amintită în acest raport o locuință de dimensiuni foarte mari pentru această vreme (9,90 x 8,80 m), în care au fost identificate două vetre de foc. Până în prezent, vetre de foc, cuptoare cu boltă și gropi de deservire au fost găsite doar în afara acestor amenajări. Pentru locuirea din prima epocă a fierului caracteristică este o locuință de formă circulară, semiîngropată, cu un d de cca. 3 m.

Bogatul material arheologic descoperit în aceste complexe permite încadrarea cronologică a celor două secvențe de locuire preistorică de la Vlaha „Pad”. Cea mai veche comunitate care s-a așezat pe această terasă înaltă a pârâului Finişel aparține perioadei târzii a epocii bronzului. În cronologie relativă, este vorba de o secvență ce acoperă mai larg etapele bronz târziu II și III (Br. D-Ha A central european). După cca. 300-400 de ani terasa va fi iarăși locuit de o comunitate contemporană nivelului II de la Teleac, Mediaș, Alba Iulia etc. Ceramica permite plasarea lor în secvența Fier II (Ha B2). Cimitirul din sec. VI p. Chr

Planul, deja aproape integral, indică o porțiune principală a necropolei, pe o suprafață dreptunghiulară de cca. 50 x 33 m, cu axa lungă orientată N-S, unde se concentrează majoritatea mormintelor, dispuse în cel puțin 10 șiruri paralele, orientate N-S, remarcabile prin regularitatea lor (fără excepție, mormintele sunt orientate V-E, defuncții fiind depuși cu capul la V). Spre E, acest segment al cimitirului este suficient de clar separabil în raport cu restul suprafeței ocupate de morminte (de asemenea relativ dreptunghiulară și orientată N-S cu lungimea, măsurând cca. 95 x 50 m), în interiorul căreia șirurile sunt dispușe, respectiv densitatea lor, indică suficient de clar prezența altor trei grupe, periferice în raport cu unitatea centrală a cimitirului.

Una dintre particularitățile cimitirului de la Vlaha este dată de proporția foarte mare a mormintelor jefuite, în mod preliminar fiind de estimat că în cca. 90% dintre cazuri există intervenții ulterioare înmormântării. Oasele, complet răvășite în porțiunea gropilor de intervenție, uneori aruncate pe vechiul nivel de călcare, lipsa ori sărăcia categorică a inventarului, fiind găsite mai ales piese mărunte de fier, care nu prezentau interes, indică în mod categoric faptul că avem de-a face cu o jefuire premeditată, fiind de exclus posibilitatea unor intervenții în legătură cu o eventuală practică funerară. Indiferent dacă mormintele au fost sau nu marcate la suprafață, este de accentuat observația că întotdeauna s-a intervenit foarte precis asupra lor. De obicei, groapa de jaf poate fi surprinsă până la nivelul sicriilor de lemn (de cele mai multe ori se păstrează suficient de clar amprenta acestora), după care, așa cum indică oasele mișcate chiar în afara limitelor gropii, s-a intervenit pe întreaga porțiune a sicriului corespunzătoare părții superioare a scheletului, uneori fiind mai mult sau mai puțin mișcate chiar și oasele picioarelor. Aceste date pot susține presupunerea că, la data jafului, sicriile erau cel puțin parțial păstrate, uneori nefiind umplute cu pământ ori cu pământ foarte afânat. În orice caz, dezordinea totală în care sunt găsite majoritatea oaselor dovedește că acestea nu mai aveau ligamente, așadar că între data morții și cea a intervenției a trecut o anumită durată. Până acum cel puțin, în gropile de intervenție nu au fost găsite materiale care să depășească orizontul cultural-cronologic ilustrat de cimitir, dimpotrivă, relativ frecvent apar în partea superioară a umpluturii acestora fragmente ceramice din vasele depuse alături de defuncți. Uneori, părți din același vas au fost găsite în gropile de intervenție ale unor morminte distincte, situație ce, mai probabil, indică faptul că unele dintre morminte au fost jefuite concomitent.

Desigur, nu ar fi de așteptat ca mormintele, fără excepție, să fi avut inventar bogat, așa cum sugerează și puținele complexe nejefuite (șiraguri de mărgelă în cazul mormintelor de femei, piese mărunte de fier în cele de bărbați). Cu predilecție au fost sustrate piesele din bronz ori metal prețios, așa cum uneori indică urmele de patină de bronz ori metal păstrate pe oasele bazinului sau ale mâinilor. Ar fi de presupus că măcar în acele morminte în care au fost descoperite *umbo*-uri de scut ori multe vârfuri de săgeți sau de lance, ar fi trebuit să existe și alte arme (*spatha*, *sax*, cuțite), dar acestea lipsesc, ceea ce ar însemna că și aceste obiecte din fier au fost furate, adică, în ultimă instanță, erau încă utilizabile, măcar ca materie primă. Atunci când ele sunt găsite, ele erau depuse între sicriu și peretele mormântului, porțiune în care jefuitorii nu au intervenit. Este și cazul unei spade în teacă de lemn, decorată cu garnituri de argint, găsită în cpl. 0285 (mormânt dublu) ori al unei tolbe pentru săgeți (de lemn, cu garnitură din bandă de fier), din cpl. 1232. În relativ puține morminte au fost depuse recipiente de lut, modelate la roata rapidă, din pastă fină, semifină sau chiar grosieră, frecvent cu decor ștampilat, în general vase de băut, în care se aflau lichide.

În ceea ce privește datarea în ansamblu a cimitirului, măcar în mod preliminar poate fi avută în vedere, ca punct de greutate, prima jumătate a sec. VI p.Chr. În cpl. 0637 a fost găsit un fragment din veriga de fier a unei cataramă, încrustată cu sărmă de bronz. În lumea gepidă acest tip de decor este rar atestat pe durata primei jumătăți a sec. VI, răspândindu-se în jumătatea răsăriteană a bazinului carpatic mai ales în sec. VI târziu și prima jumătate a sec. VII. Analiza finală a inventarului

(cum s-a spus, destul de sărac și, de multe ori, fără posibilitatea unor datări mai strânse) va stabili dacă, eventual, cimitirul a continuat să fie utilizat și după prăbușirea regatului gepid.

Finalizarea cercetării preventive a sitului, replanificată pentru campania de săpături a anului 2007, necesită suplimentarea fondurilor alocate.

Note:

1. Pentru amplasarea sitului și descrierea succintă a cadrului natural al microzonei: CCA 2005, p. 404-405; CCA 2006, p. 398.

Bibliografie:

CCA 2005, p. 404-406.

CCA 2006, p. 398-400.

Abstract:

During the third campaign of excavation a surface of 5,764 m² was researched 1.10 Ha, representing 73% of the entire extension of the site (a surface included in the motorway route) was targeted by the excavations. Only the east limit of the complex could be identified (the border of the „Pad” plateau). Towards north and south the layout of the prehistorically and the 6th century A.D. graves are beyond the road edges, most probably with a small number of graves as is the case of the cemetery. At the moment, 1,296 complexes were entirely investigated; 289 of them belongs to the 6th century A.D., the others are connected with complexes of various utility of the prehistoric period.

Regarding the prehistoric habitation of the place, one can remark the large number of pole pits. Their display suggests the existence of different layouts on the surface of the old walking level. Similar pits are located right next to storage pits of large sizes. This can be an argument that at least some of them were protected by a roof. Same kinds of pits were unveiled on both sides of foundation ditches for fences.

The storage pits which later were transformed into garbage pits represent another category of complexes of the prehistorically period identified at the site of Vlaha. Like in the previous campaigns, we demonstrate that some of the storage pits, after being disaffected were used for special rites to worship divinities who have protected their harvests and the stored food throughout the year. The dwellings and other buildings of the Late Bronze Age were ones irregular shape. They were dug into the ground over 1 m depth. A circular shape dwelling is the one specific for the First Iron Age habitation matter. It is partially buried into soil and has 3 m in diameter.

The rich archaeological evidence coming from these contexts allow to establish the chronological segments of the prehistorically habitation at Vlaha-„Pad”. The earliest community settled down on the high terrace of the Finişel Creek in the phases II and III of the Late Bronze Age (Br. D-Ha A Central European). After cca. 300-400 years the terrace will be inhabited of a community contemporary with those of the level 2 of habitation from Teleac, Mediaș, Alba Iulia etc. Based on pottery the dating goes to the period Early Iron Age II (Ha B2).

The 6th century A.D. cemetery belongs to the type “cemeteries with parallel rows of graves” (Reihengräberfelder). Its plan, almost entirely unveiled, suggests a main part of the

necropolis where the most of the graves are placed. They are displayed on at least 10 parallel rows north - south orientated. It must be remarked their regular layout. With no exception the graves are west - east orientated with the deceased's head towards west. Eastwards this part of the cemetery is clearly separated compared to the rest of the graveyard's area where the rows are discontinued placed. The way the funerary complexes were displayed, their density, indicate undoubtedly the presence of other three groups, peripheral ones compare to the central kernel of the cemetery.

A specific aspect of the cemetery from Vlaha is revealed by the high number of the robbed graves. At a first count a value of 90% indicate the graves which suffered interventions after the burial process took place. The bones were totally spread around in the graves, sometimes they were even thrown on the walking level; the inventory is now a poor one, only small worthless pieces of iron were found. All these aspects suggest a premeditated robbery of the graves; the hypothesis of some funerary practices has no support. At the moment no items of a later chronological horizon were found in the robbery pits. On the contrary, pottery fragments of the vessels deposited near corpses were quite frequently found on the upper part of the filling of the grave. In some cases fragments of the same vessel were found in different graves, which may suggest that more graves were robbed at the same time.

Concerning the overall dating of the cemetery at a preliminary stage of research we can forward the first half of the 6th century A.D. Inside the complex 0637 there was found a fragment from an iron link, embedded with a bronze wire. In the Gepidic world this technique is seldom attested for the first half of the 6th century A.D. It spread on the eastern half of the Carpathian Basin mainly in the late 6th century and the first half of the 7th century A.D. The final analysis of the inventory – frequently a poor one with no possibility for a precise dating – will establish if the cemetery, eventually, was in use till the end of the Gepidic Kingdom.

207. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița

Punct: Popina Blagodeasca

Cod sit: 94802.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 66/2006

Colectiv: Emilia Corbu – responsabil (MJ Ialomița)

Popina Blagodeasca este un martor de eroziune localizat la 4,5 km NV de com. Vlădeni, 2 km SE de râul Ialomița și aprox. 4 km de Brațul Borcea. Pe o suprafață de aproape 20 ha se găsesc vestigii de la o așezare medieval-timpurie (cultura Dridu), o așezare getică și una neolitică (cultura Gumelnița). Localizată în plin câmp, popina a fost introdusă în circuit agricol și arată mai bine de 50 de ani, fapt ce a dus la distrugerea nivelelor arheologice de pe grinduri. Datorită faptului că este departe de sat și a climei (în 2006, timp de aproape 2 săptămâni au fost temperaturi caniculare de peste 40 grade - cod portocaliu) cercetările se desfășoară greu și suma de 6000 RON alocată în 2006 a fost una modică. În anul 2000 pe grindul sudic a început cercetarea așezării medieval-timpurii. Rezultatele sunt deosebite.

În cursul celor 6 campanii arheologice au fost cercetate integral un număr de 27 complexe (cinci bordeie, 13 gropi de bucate, șase cuptoare, două vetre) aparținând așezării medieval-timpurii. Descoperirea unei palisade în anul 2005 ne-a condus la ipoteza unei așezări întărite. Investigația arheologică a fost completată cu ridicări topografice ale popinei și complexelor, cu analize carpologice, determinări paleofaunistice, analize arheomagnetice (în premieră pe un sit medieval-timpuriu). Așezarea a evoluat de-a lungul mai multor faze. Determinările arheomagnetice pe două complexe din două faze diferite indică o locuire continuă de-a lungul sec. IX. Inventarul arheologic dovedește continuarea locuirii și în a doua jumătate a sec. X – a doua jumătate a sec. XI.

Obiectivul campaniei din 2006 l-a constituit investigarea traseului și a vecinătăților complexului care, prin caracteristici constructive, este o palisadă din lemn și pământ. În acest sens au fost efectuate săpături pe traseul acesteia (trei casete de 4 x 4 m, Cas.B30, Cas.B31, Cas.B33) și două secțiuni perpendiculare pe aceasta în vederea explorării vecinătăților dar și a descoperirii unor elemente care să ne lămurească cu privire la caracterul și cronologia acesteia. În acest sens au fost trasate două secțiuni SD (30 x 1,5 m) și SE (20 x 1,5 m) perpendiculare pe palisadă. Alte trei casete de 4 x 4 m (B29, B32, B34) au fost deschise pentru a finaliza cercetarea unor complexe apărute în anii anteriori.

Au fost cercetate integral sau parțial un număr de nouă complexe: unul medieval-târziu, traseul palisadei și două șanțuri adiacente, trei gropi de bucate medieval-timpurii, patru complexe getice.

S-au mai adăugat câteva elemente stratigrafice privind cronologia palisadei și anume faptul că nivelul getic se conturează sub nivelul palisadei, dovadă fiind complexele descoperite în apropierea acesteia, de o parte și alta a ei. Două gropi de bucate medieval-timpurii se află în vecinătatea palisadei, dar sub nivelul acesteia și în consecință palisada a aparținut unei faze de locuire ulterioare celei caracterizate de gropile de bucate.

Complexele medieval-timpurii

Palisada

S-a constatat ca traseul palisadei continuă în partea de NV cu caracteristicile cunoscute. În B30 a apărut tot la -0,40 m ca o peliculă brună, relativ tare, cu puțin material ceramic. Pereții evazați, l în partea superioară de 1 m și ad. de 0,82. Pe fund se află gropi de la vârfurile unor pari ascuțiți.

În partea de SE palisada se întrerupe în B33, unde are o formă rotunjită și ad. de 0,77. Datorită faptului că panta urca acolo palisada apare la -0,30 m și ad. este de 0,64 m. Pe traseul Cas.B31 se aflau 22 de gropi de la vârfurile unor pari ascuțiți care par să fie aliniate pe trei rânduri ca și în celelalte casete. Pare să fie mai îngustă (-0,80 m) dar nu se păstrează bine pereții evazați. La acest capăt al palisadei apar 9 gropi de pari rotunde sau patrulete paralele cu palisada (Cas. B31) sau în continuarea acesteia (cas.B33). Au dimensiuni de 0,20 x 0,20 m sau d tot de 0,20 m și ad. cuprinsă între 0,50 - 0,78 m.

Pe traseul celor două secțiuni perpendiculare pe palisadă, una la capătul nordic (SD) și cealaltă la capătul sudic (SE) au apărut următoarele situații.

Pe traseul S.D, C. 5-7, -0,30 s-a conturat o pată brună, paralelă cu palisada constituită din sediment brun-cenușiu, tare, dar care nu continuă și în adâncime unde apare pământul galben dur.

Pe traseul S.E, C.3-7-0,40, la 6 m de palisadă și paralel cu aceasta s-a conturat o peliculă brună lată de 9 m compusă din sediment brun, foarte afânat, untos, umed care alterna cu pelicule de pământ galben afânat. Pe măsură ce ne-am adâncit pe profil s-au descris două șanțuri paralele, tronconice, din care unul mai lat (§.1) și celălalt mai îngust (§.2) între care se aflau gropi de pari.

Primul șanț (§.1) are l de 4,5 m și cobora în trepte marcate de gropi de pari, se îngusta la bază până la l de 1 m. Am coborât până la -1,30 și deoarece timpul și fondurile nu ne mai permiteau continuarea săpăturilor, am efectuat un sondaj pe latura sudică și am constatat că șanțul cobora până la -1,75.

Al doilea șanț (§.2) are sus l de 2,5 m și avea gropi de pari doar în partea exterioară. Latura dinspre celălalt șanț era abruptă, fără treaptă. Am coborât până la -1,30.

Umplutura celor două șanțuri nu se asemăna cu nici un sediment din complexele de locuire cercetate până acum. Era negricioasă și foarte afânată, lipsită de material arheologic, cu un aspect umed. Considerăm că cele două șanțuri sunt legate de palisadă și fac parte din același complex.

Groapa de bucate nr.11 (Cas. B 29, C.4)

S-a conturat la -0,45 m ca o peliculă brună-cenușoasă afânată, cu pigmenți de arsură și paiantă arsă. Era suprapusă parțial de pământul galben de la palisadă. Avea gura ovală, formă tronconică, ad. de 1,52 m, d_{guri} de 0,75 m, $d_{bază}$ = 1,20 m. Pe fund avea pete de arsură. În umplutura brună, foarte afânată, s-au găsit fragmente de paiantă, melci, oase de animale și câteva cioburi din pastă nisipoasă, arsă oxidant și cu angobă cărămizie, un ciob din pastă fină, cenușie, lustruit cu linii orizontale, cioburi smălțuite verde-oliv din care unul de la un vas cu marginea crestată.

Groapa de bucate nr.12 (SD, C. 4)

S-a conturat la -0,40 m ca o pată rotundă, brună, afânată cu mult pigment galben (provenit de la palisadă). Groapa avea formă de butoi, cu d_{guri} de 1,10 m, $d_{bază}$ de 1,35 și ad. de 2 m. Pe fundul gropii se afla o cantitate mică de cereale carbonizate (mei, grâu). Pe pereți și pe fundul gropii se văd pelicule mici de arsură.

S-a descoperit puțin material ceramic: ciobulețe din pastă nisipoasă, arsă reducător, decorate cu striuri; cioburi din pastă cenușie, decorate cu linii verticale lustruite; două cioburi din pastă roșie, pictată; cioburi smălțuite verde-oliv de la un vas cu buza crestată la fel ca și în G 11. Au mai apărut fragmente de paiantă arsă, melci, oase de animale.

Groapa de bucate nr.13 (Cas. B 34, C. 3)

Această groapă a fost săpată mai mult de 75% într-un bordei getic așa încât delimitarea ei în cadrul detrișului din complexul getic a fost destul de dificilă. Groapa apare în profil la -0,40 m. A avut formă de butoi, așa încât fundul rotunjit are d de 1,25 m. Ad. este de 1,70 m. Pe fundul gropii se află două gropi de pari. În umplutură se afla mult lemn ars și cenușă alburie ceea ce sugerează faptul că pereții au fost acoperiți de o împletitură de nuiel.

În umplutura brună, foarte afânată s-au găsit cioburi din pastă nisipoasă cu angobă cărămizie, striate, din care unul cu două striuri oblice pe gât; cioburi din pastă cărămizie, lustruită cu decor în rețea; cioburi de amforă din pastă cărămizie cu coaste la exterior.

Complexele getice

Groapa de bucate getică nr.3 (SE, C1)

Sub nivelul palisadei la -0,45 m se delimitează o pată cenușoasă, afânată cu multe oase, cioburi getice, bucăți de

lutuială puternic arse. Este vorba de o groapă în formă de sac cu gura mai strâmtă de 0,90 m și umăr boltit. Are ad. de -1,64 m, $d_{bază}$ de 1,60 m. Inventar sărac. Au fost descoperite cioburi de la borcane lucrate cu mâna din pastă cu cioburi pisate, angobă cărămizie; cioburi de la un vas din pastă fină, cenușie, cu urme de roată rapidă la interior, cu toarte circulare aplicate orizontal, cioburi de amforă, negre la interior; o fusaiolă, piese din fier, oase de animale, zgură.

Bordei getic nr.2 /2006 (Cas. B34)

Este un bordei cu plan aprox. pentagonal, orientat ENE-NNV, conturat la -0,50 m. Coboară în trepte (la -0,88 și -1,12 m) până la -1,20. În interior este aproape rotund cu un d de 3,50 m. Au fost surprinse trei laturi de 2,50 m. Inventarul constă din cioburi lucrate cu mâna din pastă cărămizie, de la borcane decorate cu brâu alveolat sau torsionat, castroane cu buza invazată, oale cu toartă; cioburi din pastă cenușie lustruită, fină, lucrată la roata rapidă cu coaste la interior, cioburi de amforă.

A fost intersectat de groapa de bucate medieval-timpurie nr.13.

Au mai fost surprinse colțurile a încă două complexe (Cas. B29, C.1.4 și Cas. B32) a căror cercetare o vom finaliza în campaniile viitoare.

Obiectivul campaniei 2007 îl constituie cercetarea celor două șanțuri paralele cu palisada; investigarea traseului palisadei în zona NV și finalizarea cercetărilor în celelalte complexe descoperite.

PI. 82

Abstract:

This account contains descriptions of ten archaeological assemblages. One of them is late medieval, five early medieval and four date from the Getic period.

The campaign's target was investigation of a stockade. Two fosses parallel to stockade were discovered at 6 m distance. Their shape is like a bell, large at surface and contracted to bottom. The walls of fosses were indurated with stakes.

Other discoveries were three early mediaeval pits of food, one Getic pit, one Getic hut and two Getic archaeological assemblages.

208. Vlădila, com. Vlădila, jud. Olt

Punct: La pepinieră

Cod sit: 130035.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.:83/2006

Colectiv: Radian Andreescu – responsabil (MNIR), Marin Nica, Sabin Popovici (MR Caracal)

Situl este plasat în valea Vlădilei, la mai puțin de 15 km V de Olt. Primele cercetări au fost efectuate în anul 1977, urmate de o altă campanie în anul 1993. Descoperirile arheologice au plasat situl în perioada de început a neoliticului, aspectul cultural Gura Baciului-Cârcea. Descoperirile din situl de la Vlădila, foarte importante pentru înțelegerea procesului de neolitizare a sudului României, nu au fost menționate decât sporadic în publicațiile de specialitate. Din aceasta cauză s-au reluat cercetările în scopul determinării specificului locuirii

aparținând neoliticului timpuriu la V de Olt în micro-zona Vlădila-Grădinile.

Locația în care au fost descoperite vestigii ale neoliticului timpuriu fiind indisponibilă în timpul campaniei, s-au efectuat mai multe sondaje în zonă în vederea identificării limitelor sitului.

Cercetarea s-a efectuat prin intermediul sondajelor de 2 x 1 m, 2 x 2 și 4 x 1 m și a unui șanț de 10 x 1 m.

Primele sondaje (S1-3) au fost deschise la cca. 30 m V de sondajului făcut de M. Nica. Nu au fost descoperite complexe arheologice, zona fiind puternic afectată de intervenții moderne.

Alte sondaje (S4-6) au fost deschise la cca. 150 m V de primele. Stratigrafia este foarte simplă, după arabil urmează un nivel de sol negru, un nivel intermediar gri-cenușiu și apoi sterilul care apare la ad. de 0,80-1 m. În sondajul 5 a apărut o groapă cu diametrele aprox. de 1,60 x 0,70 m și o ad. de peste 2 m în care au fost descoperite doar câteva mici fragmente ceramice atipice. Groapa intra în profilul vestic al sondajului.

Un șanț de 10 x 1 (S7) și alte două sondaje de 2 x 2 m (S8-9) au fost deschise în apropiere de locuirea neolitică spre NNE. În capătul dinspre S al șanțului a apărut la ad. de -1,60 un strat gros de nisip, posibil o albie veche a pârâului. Stratigrafia: arabil și două niveluri de sol negru-marونی și marونی după care urmează sterilul la aprox. 1,50 m. Puținele materiale arheologice neolitice, de epoca bronzului sau moderne, apar între -0,50-0,90 m. În capătul de N al șanțului s-a săpat parțial o groapă care cobora până la -2,50 m în care au fost găsite bucăți de chirpici și fragmente ceramice neolitice, romane și moderne.

În celelalte două sondaje cu o stratigrafie asemănătoare, la ad. de 0,50-0,60 m apar mai multe fragmente ceramice fără a se diferenția însă un nivel cultural distinct față de nivelul de lut negru-marونی. Materialele ceramice, ceva mai numeroase, aparțin epocii bronzului și Hallstattului. Au fost descoperite și câteva mici fragmente ceramice romane.

A treia zonă cercetată se află în apropierea locuirii neolitice, la cca. 25 m spre E. Aici au fost deschise mai multe sondaje de 2 x 2 m (S10-12). Stratigrafia este relativ simplă, 0,30 m arabil, după care urmează un nivel foarte gros de sol negru până pe la -2 m, adâncime la care apare sterilul, mult mai jos decât în celelalte zone. Materiale arheologice apar la cca. -0,60 m, dar nici aici nu se individualizează un nivel cultural.

În S10 a fost descoperită o groapă în formă de pâlnie a cărei adâncime depășea 4 m. Groapa avea d_{guri} de 1,90 x 1,50 m. Materialele descoperite în ea dar și în sondaj aparțin Hallstatt-ului, cultura Basarabi, și epocii bronzului, cultura Verbicioara.

Fragmentele ceramice Verbicioara aparțin unor vase din pastă fină, de culoare cenușie sau cenușiu-gălbui, cu decor incizat. Altele provin de la vase din pastă cu impurități în pastă, decorate cu brăuri alveolate. Încadrare cronologică, Verbicioara III-IV. Câteva fragmente decorate cu incizii și creștături aparțin culturii Basarabi. Au mai fost descoperite sporadic fragmente ceramice aparținând culturii Vădastra, epocii romane și culturii Drîdu.

Cercetările de la "Pepinieră" au relevat faptul că în valea Vlădilei s-au succedat mai multe locurii începând cu neoliticul timpuriu. Locuirile par a fi destul de disparate dar intervențiile contemporane pentru amenajarea pepinierii au dus la perturbații majore ale sitului.

Cercetările viitoare vor viza zona în care a fost descoperită locuirea din neoliticului timpuriu.

Bibliografie:

M. Nica, *Le groupe culturel Cârcea – Grădinile dans la contexte du neolithique balkanique et anatolien*, AMN 32, 1, 1995, 11-28.

M. Nica, Elisabeth Dinan, *Tehnologia litică în așezările neoliticului timpuriu din Oltenia*, Arhivele Olteniei 10, 1995 p. 3-11.

PROIECTE DE CERCETARE

Proiectul „Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos”

Radian-Romus Andreescu (MNIR)

Campania 2006 a însemnat pentru programul „Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos” largirea ariei de cercetări prin includerea unor noi locații.

Beneficiind de experiența dobândită în timpul desfășurării proiectului româno-britanic de cercetare a locuirii neo-eneolitice de pe Valea Teleormanului, *Southern Romania Archaeological Project*, acest program a început să prindă contur în anul 2001, odată cu debutul cercetărilor de pe Valea Mostiștei în cadrul proiectului *Dinamica locuirilor de pe Valea Mostiștei*. Anul următor cercetările au fost extinse în nordul Munteniei printr-o nouă componentă a programului, proiectul *Cercetarea locuirii neo-eneolitice de pe Valea Teleajenului*.

Extinderea programului prin apariția a două noi proiecte, *Valea Oltului în epoca neo-eneolitică și Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neo-eneolitică* a reclamat o nouă abordare, la nivel instituțional, a acestui program. Cerințele activității de cercetare științifică au impus conjugarea eforturilor umane și materiale din mai multe instituții în vederea ridicării acestora la standarde europene. În acest scop a fost creat un protocol de colaborare, într-o încercare de adaptare a cercetării științifice la realitățile acestui început de mileniu.

La nivel instituțional programul reunește mai multe muzee, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Județean Buzău, Muzeul Dunării de Jos, Călărași, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Muzeul Romanășului, Caracal, Muzeul Județean Teleorman. Aceste instituții au format un consorțiu al cărui obiectiv este concertarea eforturilor umane și materiale în vederea eficientizării activității de cercetare. Punctual, pe valea Teleormanului, la acest program participă și Școala de Istorie și Arheologie a Universității din Cardiff, U.K.

Programul de cercetare cu un caracter pluridisciplinar se concentrează atât asupra comunităților umane și a mediului natural, cât și asupra specificului regional și micro-zonal al civilizației neo-eneolitice. Obiectivul principal îl constituie studierea complexelor fenomene culturale petrecute în sud-estul Europei începând cu mileniul VII BC, fenomene care vor duce la apariția societății neolitice. Caracteristicile noi societății, sedentarizarea, economia productivă, viața spirituală, arhitectura vor sta la baza tuturor societăților care se vor succeda pe continentul european.

Rezultatele obținute până în acest moment dovedesc eficiența unirii eforturilor pentru realizarea unei cercetări științifice de calitate. Astfel, rezultatele cercetărilor de pe Valea Teleormanului au fost cuprinse în două rapoarte preliminare apărute sub egida Universității din Cardiff, au fost subiectul

unor comunicări științifice ținute la, Cardiff, Leeds, Liege, Stanford, București, Alexandria precum și subiectul articolelor apărute în publicații de specialitate din țară și străinătate, cum ar fi *Antiquity*, *SCIVA*, *Journal of Quaternary Science*. Proiectul a avut primul website din România dedicat unor cercetări arheologice realizat de specialiștii de la Universitatea din Cardiff (www.srap.cardiff.ac.uk/). Rezultatele cercetărilor din toate cele trei locații, Valea Teleormanului, Valea Mostiștei și Valea Teleajenului, au făcut obiectul unor simpozioane și workshopuri desfășurate la Alexandria, Călărași și Ploiești și au fost vernisate expoziții cu aceste rezultate la București, Alexandria și Călărași.

Campania 2006 s-a desfășurat în următoarele locații, în cadrul proiectelor:

1. *Cercetarea locuirii neo-eneolitice de pe Valea Teleormanului (Southern Romania Archaeological Project)*, colaborare între MNIR, Muzeul Județean Teleorman, Universitatea din Cardiff, Universitatea din Leyden

Valea Teleormanului (zona Măgura-Vitânești)

Cercetările s-au desfășurat în zona Vitânești-Măgura, pe Valea Teleormanului, concentrându-se asupra siturilor din punctele „Măgurice” și „Buduiasca”. În această zonă, cercetările din ultimii ani au dus la descoperirea unei intense locuiri aparținând epocii neo-eneolitice.

Obiectivul campaniei 2006 de la Măgura a fost evaluarea locuirii neolitice în parte de V a sitului. În această zonă terasa joasă coboară în lunca Teleormanului. Aici, în punctul numit „Boldul lui Moș Ivănuș”, au fost efectuate în anul 2004, o serie de sondaje cu ajutorul unei carotiere, fiind descoperite urme de locuire din neoliticul timpuriu.

Cercetările din campania 2006 au dus la identificarea a 3 complexe neolitice timpurii, două gropi și o locuință de suprafață precum și 13 gropi moderne, majoritatea gropi de provizii.

Locuința de suprafață se prezenta sub forma unei ușoare alveolări cu adâncimea maximă de -0,60 m cu podeaua realizată din fragmente mici de sol calcaros, dur, de culoare alb-cenușie. Pe latura de SE a fost identificat un cuptor, distrus în mare parte, având o formă de calotă sferică, aplatizată, cu înălțimea păstrată de cca. 0,25 m. Materialele arheologice, fragmente ceramice, oase de animale și pietre, se concentrează în jumătatea nordică a locuinței. Este posibil ca locuința să fi fost abandonată și folosită ulterior ca zonă menajeră.

Cercetările din această campanie au identificat, pentru prima dată în Muntenia, o locuire aparținând începutului neoliticului timpuriu. Din punct de vedere arheologic, acest orizont este cunoscut sub numele de grupul cultural Gura-Baciului – Cârcea. Descoperiri similare sunt cunoscute în Oltenia la Cârcea „Hanuri”, Grădinile, Șimnic, Studina, Verbița, Vlădila.

În tell-ul gumelnițean de la Vitânești a continuat decopertarea primului nivel de locuire din partea de V a

ășezării. Aici fuseseră descoperite în anul 1997 resturile unei locuințe. Locuința fusese puternic afectată de intervențiile ulterioare, din ea păstrându-se doar câteva aglomerări de chirpici și fragmente ceramice. În apropierea ei a fost cercetată o vatră cu trei faze de utilizare, cu un miez compact din lut. Primul nivel de locuire Gumelnița B1, este și în această parte deranjat de intervenții moderne.

2. *Dinamica locuirii neo-eneolitice pe valea Mostiștei*, colaborare MNIR cu Muzeul Dunării de Jos Călărași

Valea Mostiștei (zona Sultana-Mănăstirea), jud. Călărași

Din cauza pericolului prăbușirii părții de NV a ășezării în apele lezerului Mostiștei a fost deschisă o secțiune de 22 x 6 pe axul scurt al tell-ului, la cca. 2 m de marginea terasei. Au fost identificate vechile secțiuni săpate în anii '70-'80 care au afectat în general partea superioară a nivelului cultural. În această secțiune au fost descoperite resturile a două locuințe. Prima, L5, descoperită în campania precedentă, a fost afectată de vechile săpături. Se prezenta sub forma unor resturi masive de chirpici cu multe materiale ceramice, unele provenind de la vase întregibile. O altă locuință, L6, prost conservată a fost descoperită spre marginea de NV a ășezării. Pe podeaua acestei locuințe, parțial incendiată, au fost descoperite mai multe vase întregibile.

Alt obiectiv l-a constituit săparea unui profil pe panta de SV a ășezării, paralel cu cel realizat în campaniile precedente. Cercetările au relevat faptul că aici au fost făcute mai multe amenajări, șanțuri, în diverse faze de locuire.

Un ultim obiectiv a avut în vedere continuarea sondajelor pe terasă în vederea identificării necropolei ășezării. La cca. 200 m V de ășezare au fost descoperite 5 morminte de înhumăție. Mormântul 1/2006 conținea un individ depus în poziție chircită lateral stânga având un inventar din mărgelile de *Spondylus* și malahit precum și un topor de piatră șlefuită, neperforat.

3. *Cercetarea locuirilor preistorice de pe Valea Teleajenului*, colaborare MNIR cu Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova

Valea Vărbilăului (zona Mălăieștii de Jos-Dumbrăvești) și Valea Cricovului Sărat (zona Apostolache), jud. Prahova

În această campanie au fost cercetate zonele de N și E ale ășezării de la Mălăieștii de Jos. Au fost cercetate integral sau parțial două locuințe, mai multe gropi menajere, zone exterioare locuințelor.

Locuința nr. 4, incendiată, era plasată în zona de N a sitului, având o suprafață păstrată de cca. 20 m². Inventarul constă din ceramică și unelte de silex și piatră șlefuită, rășnițe, mai multe statuete antropomorfe și zoomorfe.

Locuința 5 a fost descoperită în zona de E a sitului. A fost degajată doar parțial masa de chirpici ars provenind de la pereții locuinței, aceasta urmând să fie cercetată în campania viitoare.

Au mai fost descoperite trei postamente, gropi pentru pari umplute cu chirpici, care se adaugă celor cinci descoperite în campaniile anterioare. Întreg aliniamentul, orientat NE-SV se întindea pe o distanță de 8,5 m.

Au mai fost săpate câteva sondaje la cca. 30 m NV de ășezare în vederea identificării unei eventuale necropole

aparținând *La Tène-ului* (sec. IV-III a.Chr.). Aici, în campania precedentă, a fost găsit un mormânt de incinerăție.

La Urlați, pe valea Cricovului Sărat, o campanie foarte scurtă a dus la descoperirea unor materiale aparținând culturii Gumelnița, fără a se identifica însă complexe arheologice.

4. *Interferențe culturale în nord-estul Munteniei în epoca neo-eneolitică*, colaborare MNIR cu Muzeul Județean Buzău

Valea Râmnicului-Sărat (zona Podgoria-Coțatcu), jud. Buzău

Situl eneolitic de la Coțatcu, comuna Podgoria, este situat în partea de NE a județului Buzău. Situl se află la cca. 15 km NV de orașul Râmnicul-Sărat într-o zonă de dealuri, pe partea dreaptă a terasei medii a pârâului Coțatcu. ășezarea a fost supusă unei puternice eroziuni, astăzi mai păstrându-se mai puțin de jumătate din ea. Sondajul efectuat în anul 1973 a relevat un nivel cultural gros de cel puțin 4,20 m. Sondajele, reduse ca suprafață, au relevat existența mai multor locuințe cu un bogat material arheologic aparținând aspectului cultural Stoicani-Aldeni.

5. *Valea Oltului în epoca neo-eneolitică*, colaborare MNIR cu Muzeul Romanatului, Caracal

Valea Oltului (zona Vlădila-Grădinile), jud. Olt

Situl se află la cca. 15 km E de Valea Oltului în apropierea pârâului Vlădila. Cercetările întreprinse aici în trecut au relevat existența unui nivel cultural aparținând neoliticului timpuriu, aspectul cultural Gura-Baciului-Cârcea. Sondajele limitate efectuate au avut drept scop evaluarea densității de locuire a sitului. Nu au fost descoperite complexe aparținând neoliticului timpuriu, numai fragmente ceramice izolate, fapt ce sugerează o locuire extrem de restrânsă pentru această perioadă.

Rezultatele campaniei anului 2006 au sporit considerabil informațiile despre sudul României în epoca neo-eneolitică.

În primul rând programul s-a extind în două noi locații care vizează două zone cu un interesant potențial arheologic. Astfel zona Buzăului este o zonă de puternice interferențe culturale între civilizațiile din Moldova și cele din Muntenia. Cercetările desfășurate pentru început în zona Podgoria-Coțatcu sunt strâns legate de cele de pe valea Teleajenului. Ambele sunt plasate în regiunea de dealuri, deci locuirea are un specific aparte și aparțin a ceea ce convențional numim aspectul cultural Stoicani-Aldeni. Situl de la Coțatcu pare a se încadra prin caracteristice sale în categoria ășezărilor pluristratificate de tip tell. Cercetările din zona de dealuri a Munteniei, (jud. Prahova și Buzău) vor aduce informații prețioase despre contactele dintre cele două mari civilizații eneolitice, Cucuteni și Gumelnița.

Cercetărilor de pe Valea Teleormanului li s-au alăturat cele care au debutat în dreapta Oltului, în zona Vlădila-Grădinile. Această zonă este cunoscută pentru siturile sale aparținând neoliticului timpuriu, grupul cultural Gura Baciului-Cârcea.

Cercetările de la Măgura de pe Valea Teleormanului au avut rezultate spectaculoase. Pentru prima oară a fost documentat în Muntenia grupul cultural Gura-Baciului-Cârcea, reprezentând începutul epocii neolitice la N de Dunăre. Aceste informații vin să se adauge celor extrem de importante despre neoliticul dezvoltat și despre legăturile cu sudul Dunării

documentate în acest sit în campaniile precedente. Cercetările din aşezarea de tip tell de la Vităneşti au adus şi în acest an informaţii despre perioada finală a epocii neolitice.

Descoperirile din această campanie au adus confirmarea că zona Măgura-Vităneşti este una dintre cele mai importante pentru cercetarea epocii neo-eneolitice. Este practic singura zonă din România în care această epocă poate fi urmărită de la începutul până la finalul ei.

Cercetările din tell-ul de la Sultana-Malu Roşu au fost orientate din punct de vedere metodologic spre salvarea părţii de NE a aşezării de la prăbuşirea în apele lacului lezerul Mostiştei. În acest scop s-a deschis o secţiune de 22 x 6 m paralelă cu marginea aşezării, urmărindu-se, după epuizarea nivelului arheologic, crearea unei zone de protecţie pentru restul aşezării.

Cercetările au relevat faptul că vechile săpături nu au dus la epuizarea nivelului cultural, unele secţiuni oprindu-se după primul nivel de locuire.

Un obiectiv important a fost acela al identificării necropolei aşezării. Descoperirea a cinci morminte de înhumăţie la cca. 200 m de aşezare pare a dovedi faptul că aici era necropola aşezării.

Rezultatele obţinute în ultimii ani de programul „Începuturile civilizaţiei europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos” au adus date importante despre evoluţia societăţii neo-neolitice din sudul României.

Bibliografie:

Andrescu Radian-Romus, *Valea Teleormanului. Mediul şi comunităţile umane în mil. V a.Chr.*, Cultură şi civilizaţie la Dunărea de Jos, XXII, Călăraşi 2005, p. 141-150.

Andrescu Radian-Romus, Pavel Mirea, Ştefan Apope, *Cultura Gumelniţa în vestul Munteniei. Aşezarea de la Vităneşti, Jud. Teleorman*, Cercetări arheologice, XII, Bucureşti, p. 71-87.

Comşa E., Georgescu V., *Aşezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăieştii de Sus (jud. Prahova)*, SCIV, 34, 4, p. 334-339.

Douglass Bailey, Radian Andreescu, Steve Mills, Steve Trick, (ed) *Southern Romanian Archaeological Project. Second Preliminary Report, 1999-2000*, Cardiff Studies in Archaeology, Cardiff June 2001.

Bailey, DW, R. Andreescu, A.J. Howard, M.G. Macklin & S. Mills, *Alluvial Landscape in temperate Balkan Neolithic: transition to tells*, Antiquity 76, 2002, p. 349-355.

Dragomir I.T., *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani-Aldeni*, Bucureşti, 1963.

Isăcescu C., *Staţiunea eneolitică de la Sultana-com. Mînăstirea*, Documente recent descoperite şi informaţii arheologice, Bucureşti, 1984, p. 11-20; *Săpăturile de salvare de la Sultana, com Mînăstirea, jud. Călăraşi*, Cercetări Arheologice, VII, 1984, p. 27-42.

Laurens Thissen, *The role of pottery in agropastoralist communities in early Neolithic southern Romania*, în (Un)settling the Neolithic (I), Cardiff, 2005, p. 71-78.

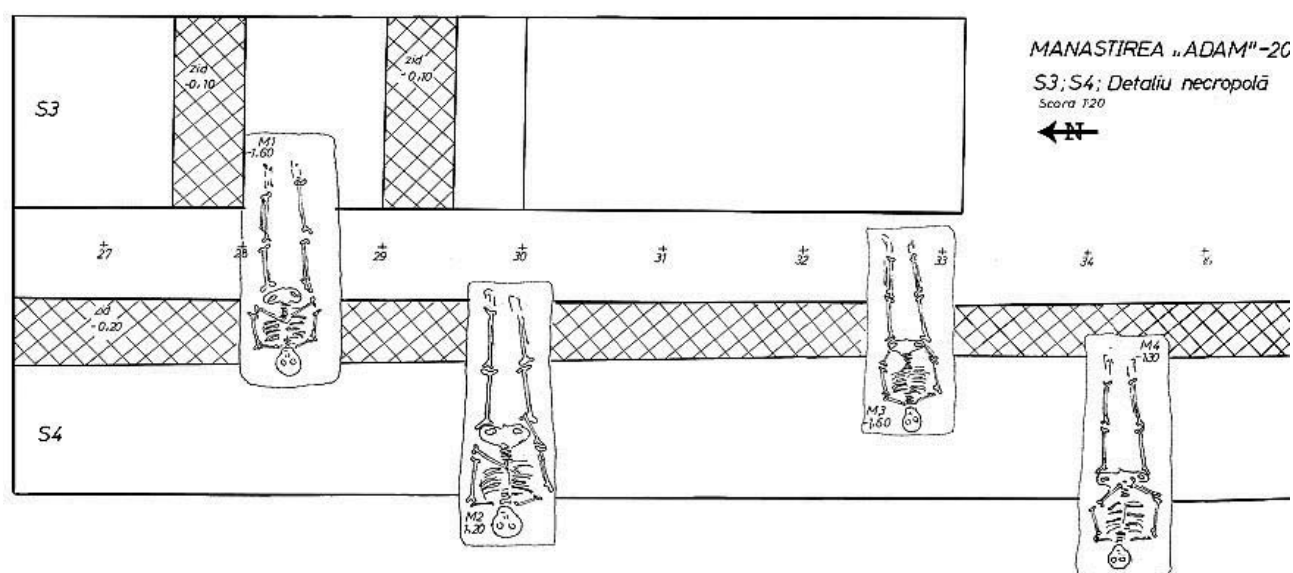
Nica M., *Unitate şi diversitate în culturile neolitice de la Dunărea de Jos*, Pontica, XXX, 1997, p. 105-116.

Şerbănescu D, Trohani G., *Cercetări arheologice pe valea Mostiştei*, Ilfov, file de istorie, Bucureşti, 1978, p. 17-42.

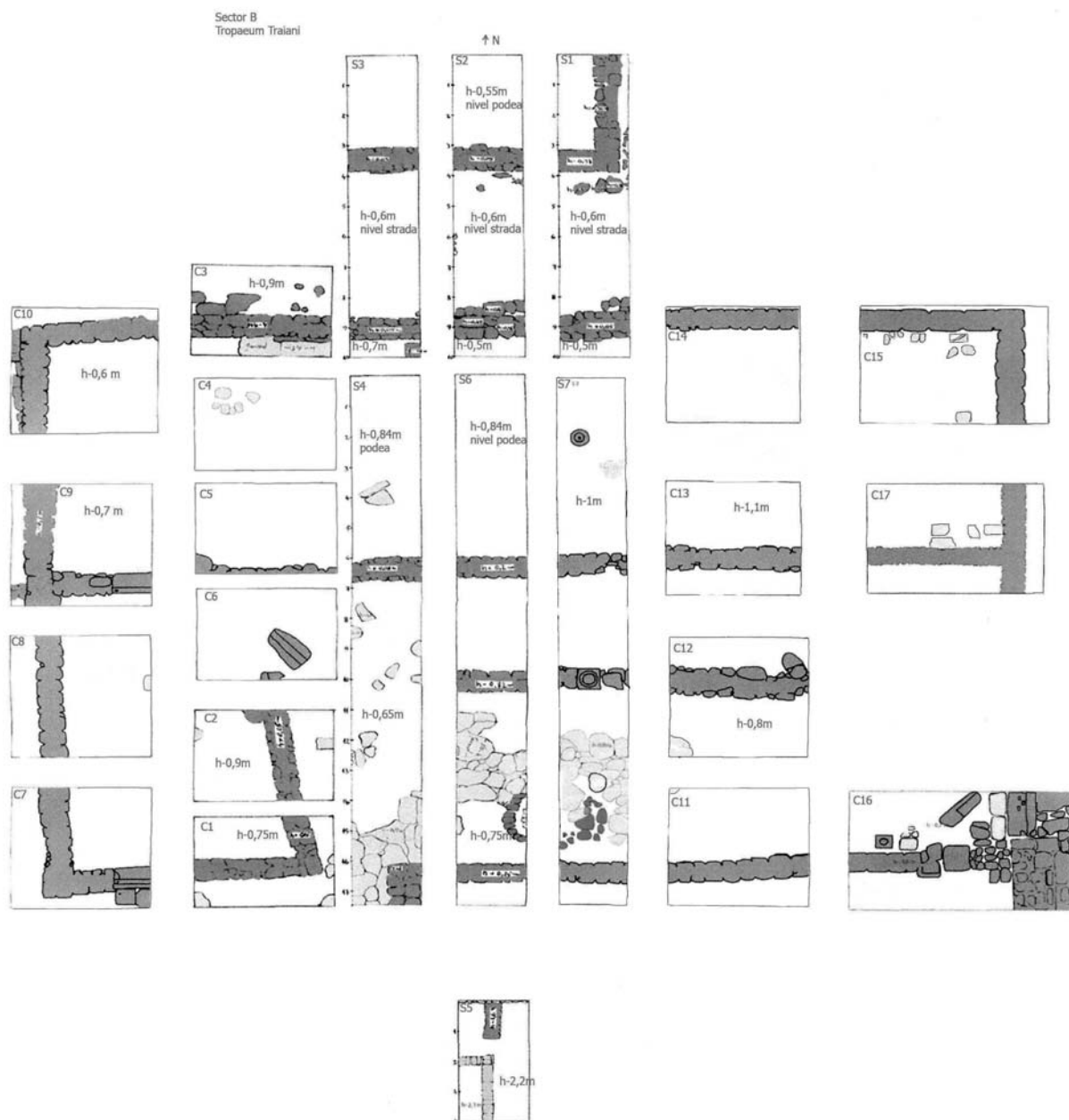
PLANŞE

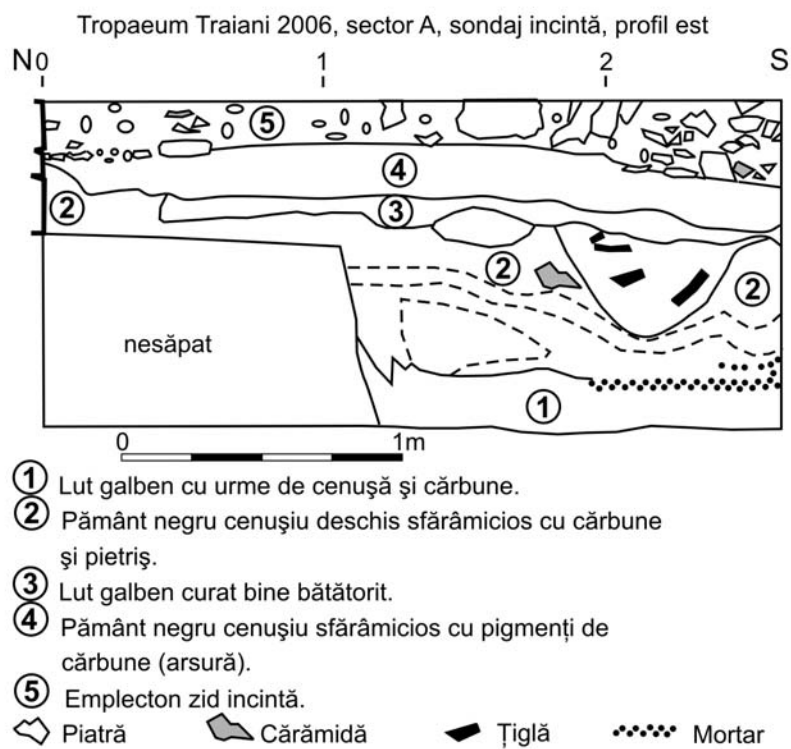

Secțiunile 1, 2, 3 și 4, vedere spre nord

Planul mormintelor din S 3 și S 4

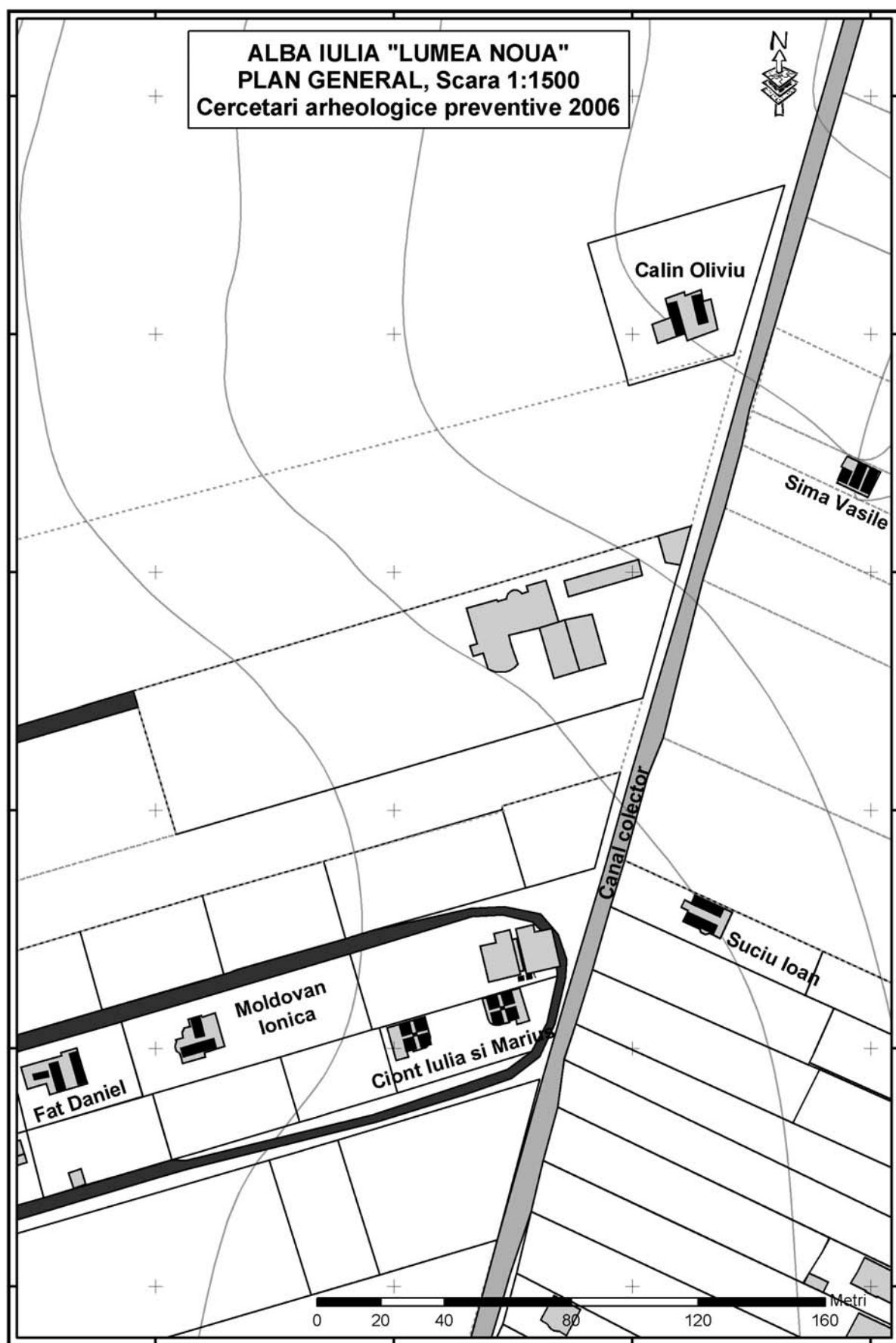

Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani] (2)

Alba Iulia – str. Pavlov nr. 4: imagini din timpul săpăturii

Alba Iulia, jud. Alba (19)

1

2

3

Alba Iulia „Izvorul Împăratului”. 1 – 2 cercel și 3 – inel din argint aurit de factură bizantină (sec. X). Foto: Lacrima Rădulescu

Alba Iulia – „Izvorul Împăratului”. Clădire romană (sec. III). Suprafața interioară acoperită cu țigle. Vedere dinspre est.

Alba Iulia, jud. Alba (22); Alba Iulia, jud. Alba [Apulum] (26)

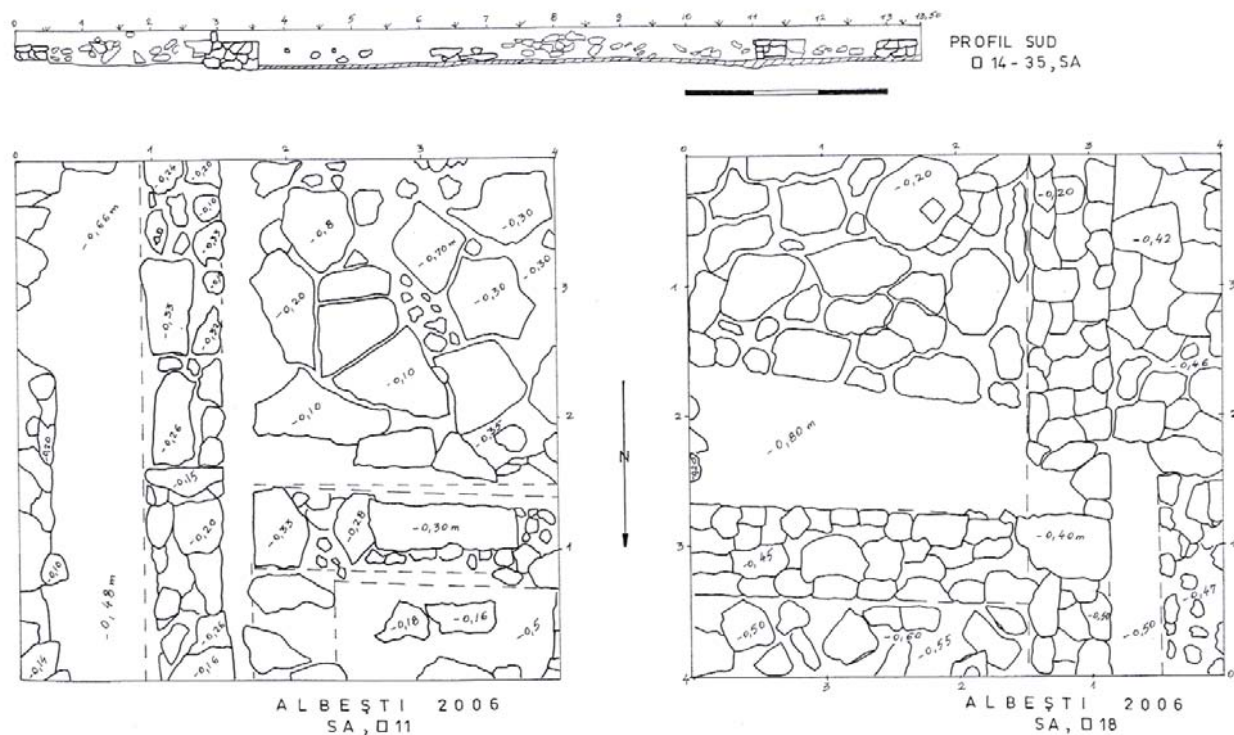
Alba Iulia, jud. Alba (27); Alba Iulia, jud. Alba (28)

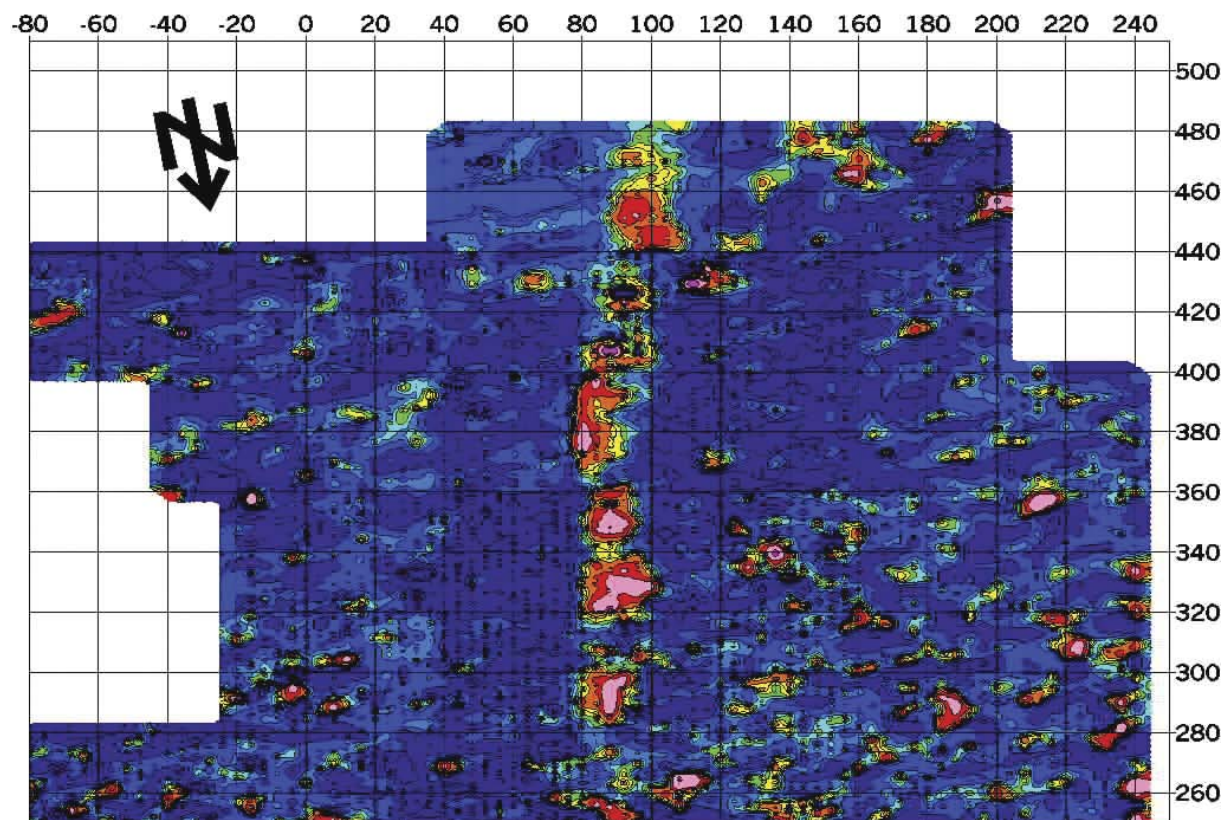
Groapă rituală cu depuneri de oase umane

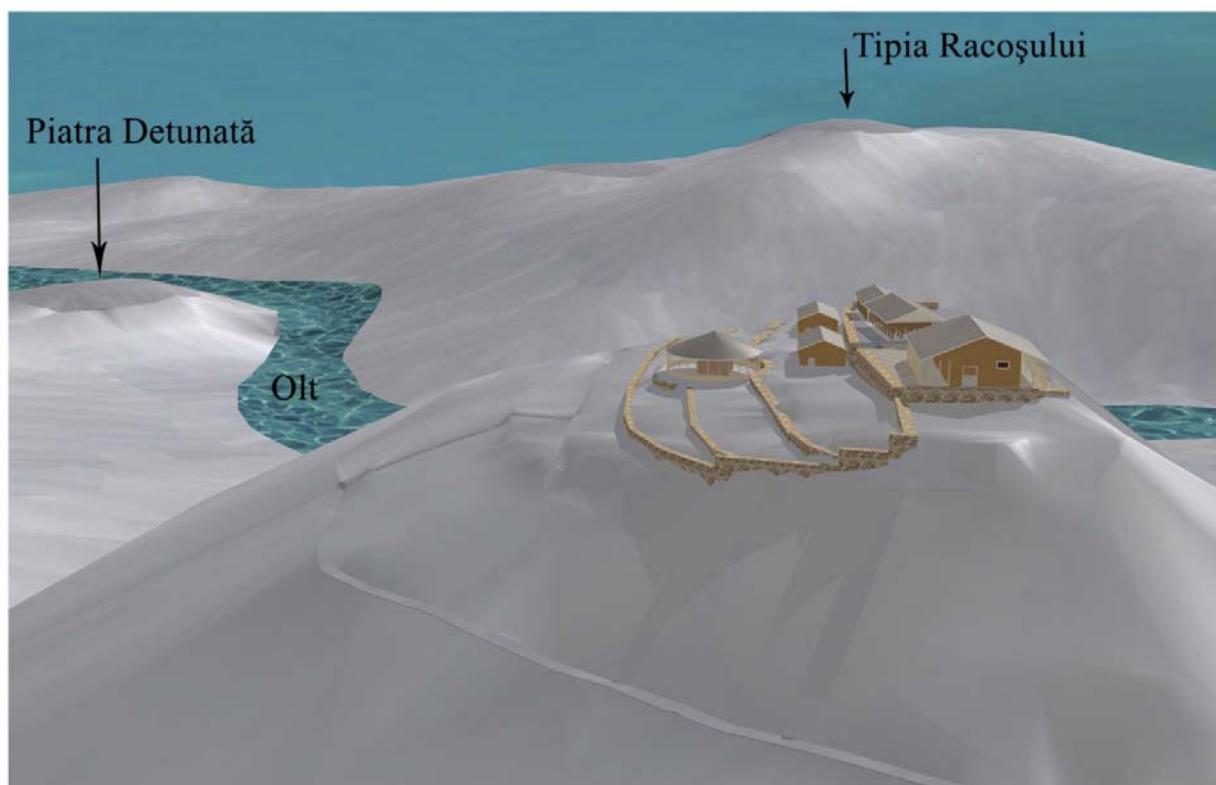
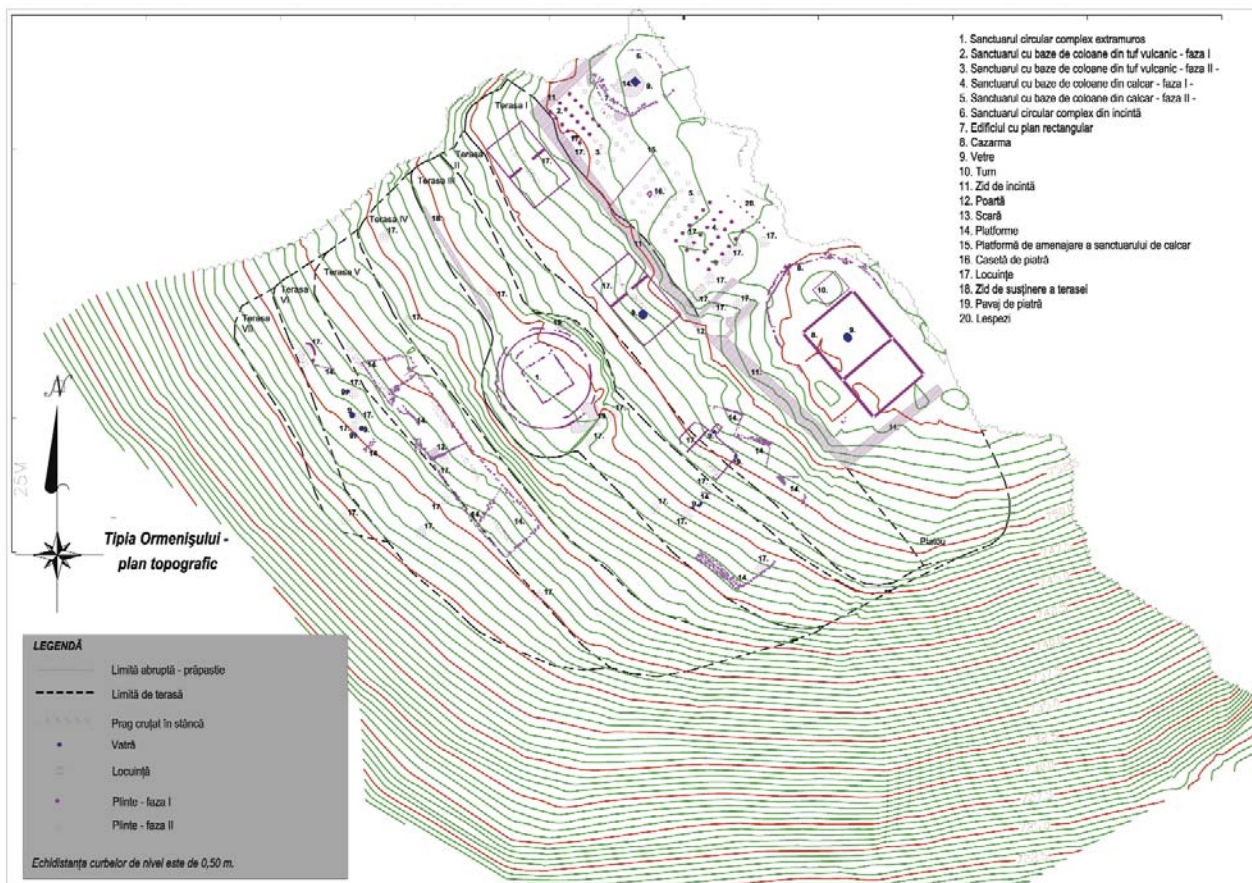
Pieptene de corn din perioada postromană

ALBEȘTI - 2006
Harta magnetometrică a zonei sudice

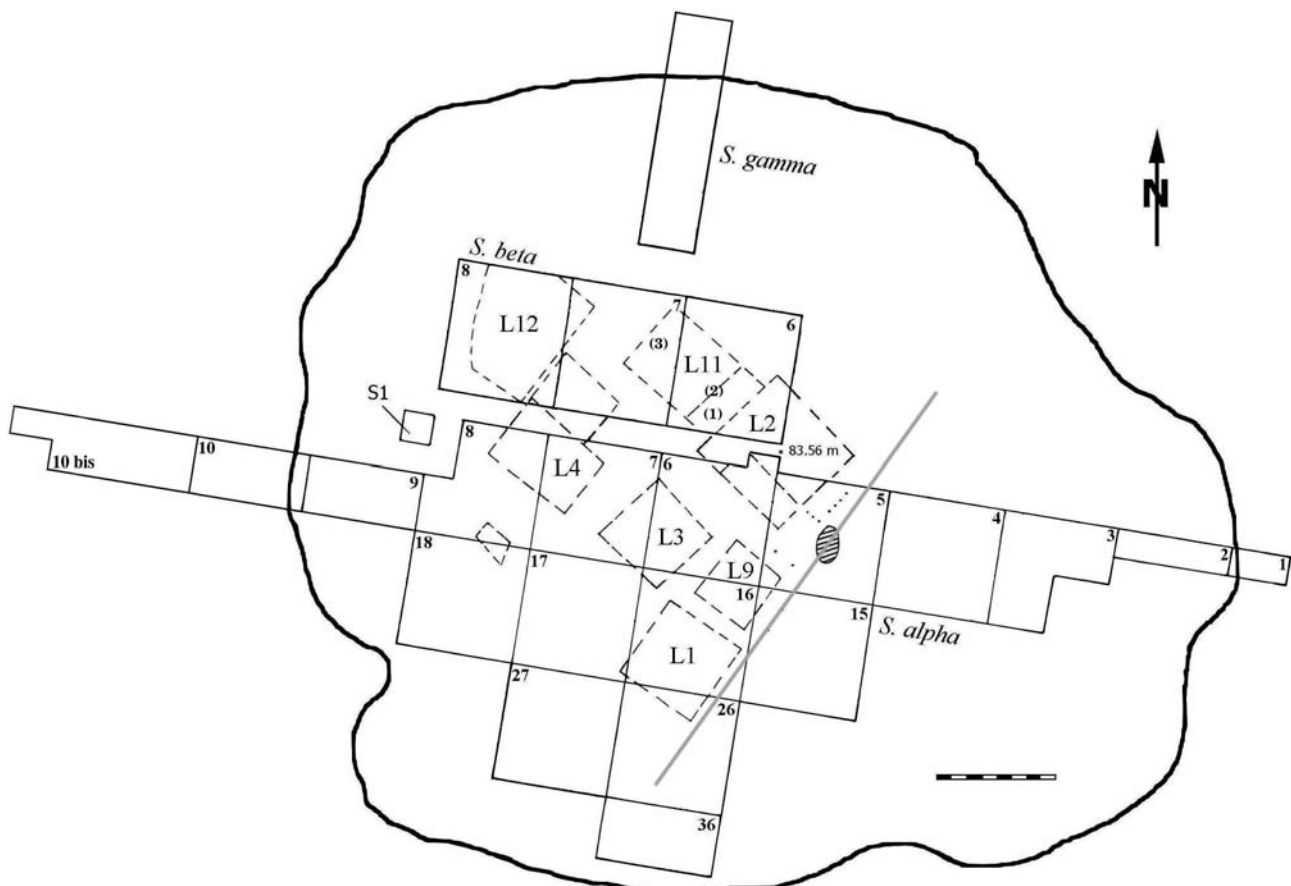
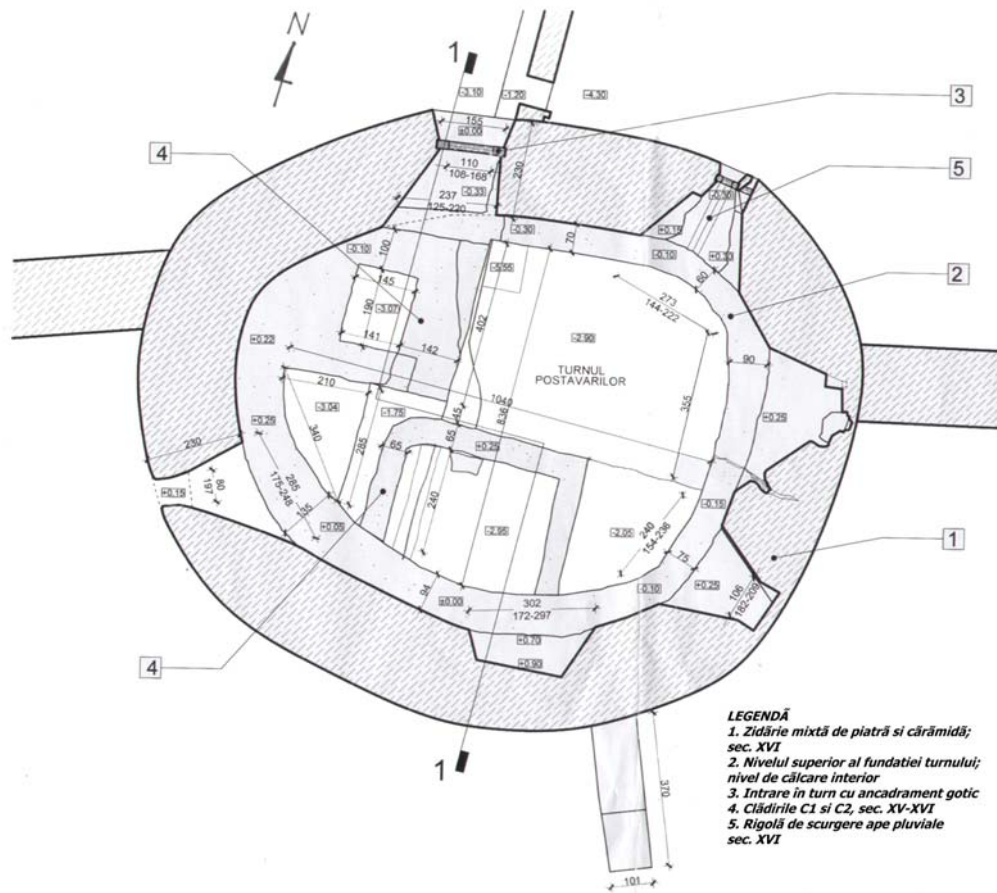
Albești, com. Albești, jud. Constanța (30)

Reconstituire arhitectonică ipotetică a platoului și teraselor Tipiei Ormenișului - vedere către vest a masivului (după D. Ștefan și M. Duțescu)

Km 79+235. 1. Aspect de sapatura; 2. Mormant de inhumatie.

epoca Latène (Cpl. 1): 1-3; secolele VI-VII p.Chr. (Cpl. 3): 4-6 ceramică, 7-9 vălătuci

1

2

1. Secțiunile S. 125 și S. 126. 2. Gropile nr. 87, 88 și cuptorul nr. 9

Palatul voievodal Curtea Veche, S I/2006, detaliu de zidărie (zid din bolovani de râu din secolul XVI suprapus de ziduri de cărămidă din secolul XVII)

Palatul voievodal Curtea Veche, S V, cas. 1-2/2006 cu detaliu de zidărie de la palatul Gh. Duca (1674-1678)

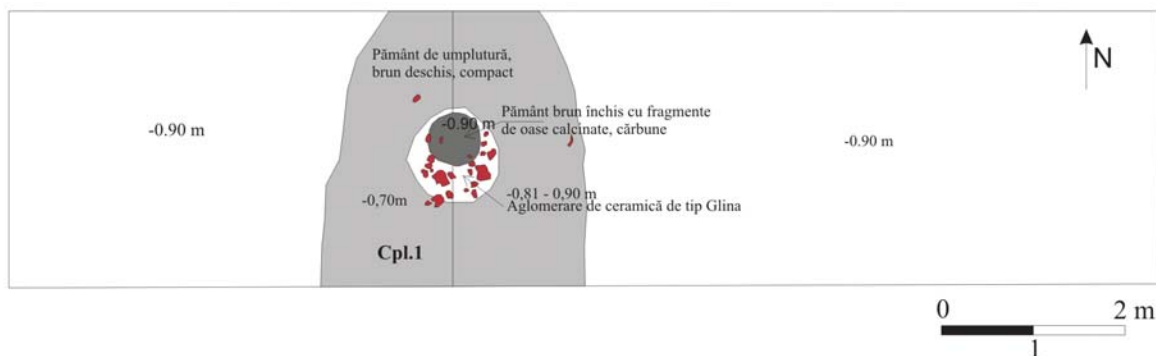
Tiranți în zidul de fundație sud-vestic

Tiranți în zidul nord-vestic al fundației turnului din etapa Brâncoveanu

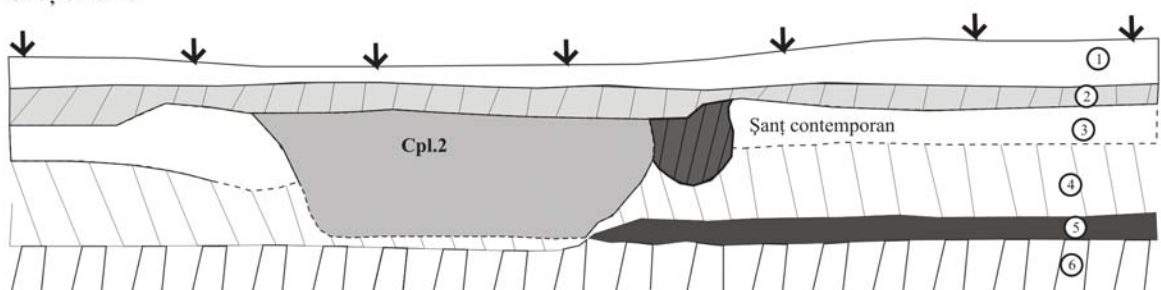
Secțiunea 2

A

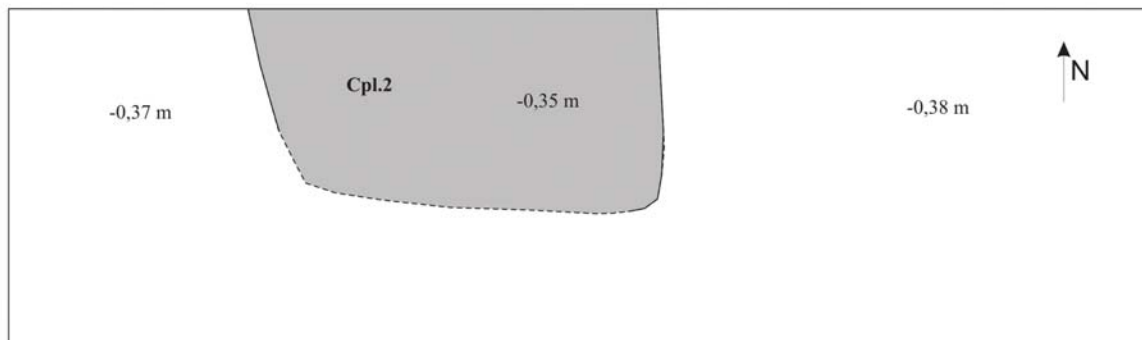
Secțiunea 3

B

- 1 - Depunere de pământ galben cu nisip și gunoaie de la construcțiile contemporane
 2 - Vegetal
 3 - Pământ cenușiu -gălbui; 4 - Strat cu material de factură Latene;
 5 - Pământ gălbui, compact cu materiale de epoca bronzului;
 6 - Pământ galben/steril din punct de vedere arheologic.

Secțiunea 3

“Băneasa Lac”, Str. Bujorului nr. 36

A. S.2 - Cpl. 1 - complex de locuire de epoca bronzului (cultura Glina);

B. S.3 - Cpl. 2 - locuința de epocă Latene (profil și grund).

Cimitirul bisericii, sec XVII-XIX:

1. S I, carourile 3-4, mormintele 20, 21;
2. S I, carourile 4-5, mormântul 22;
3. S I, carourile 5-6, mormântul 24;
4. S II, caroul 1, mormântul 41;
5. S II, caroul 1, mormântul 43;
6. S II, carourile 3-4, mormântul 45;

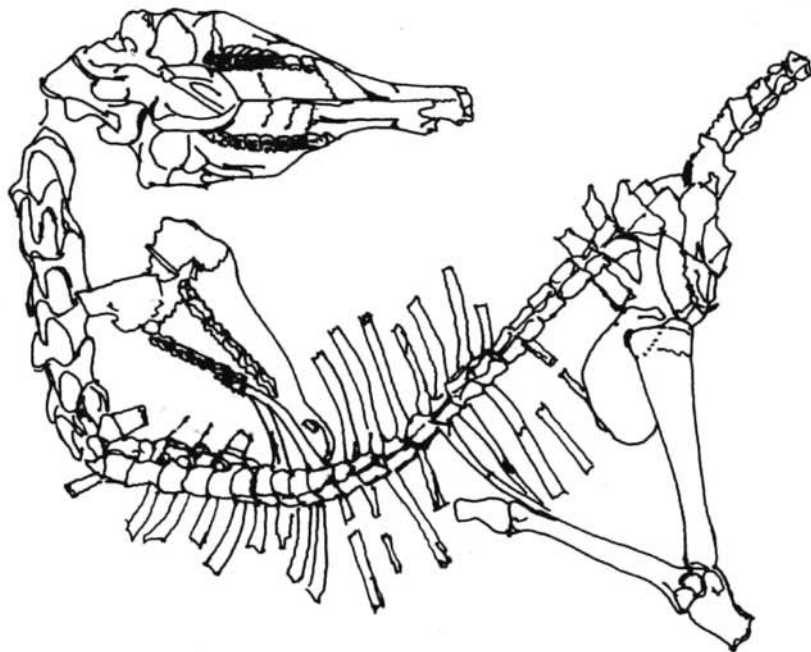
1

2

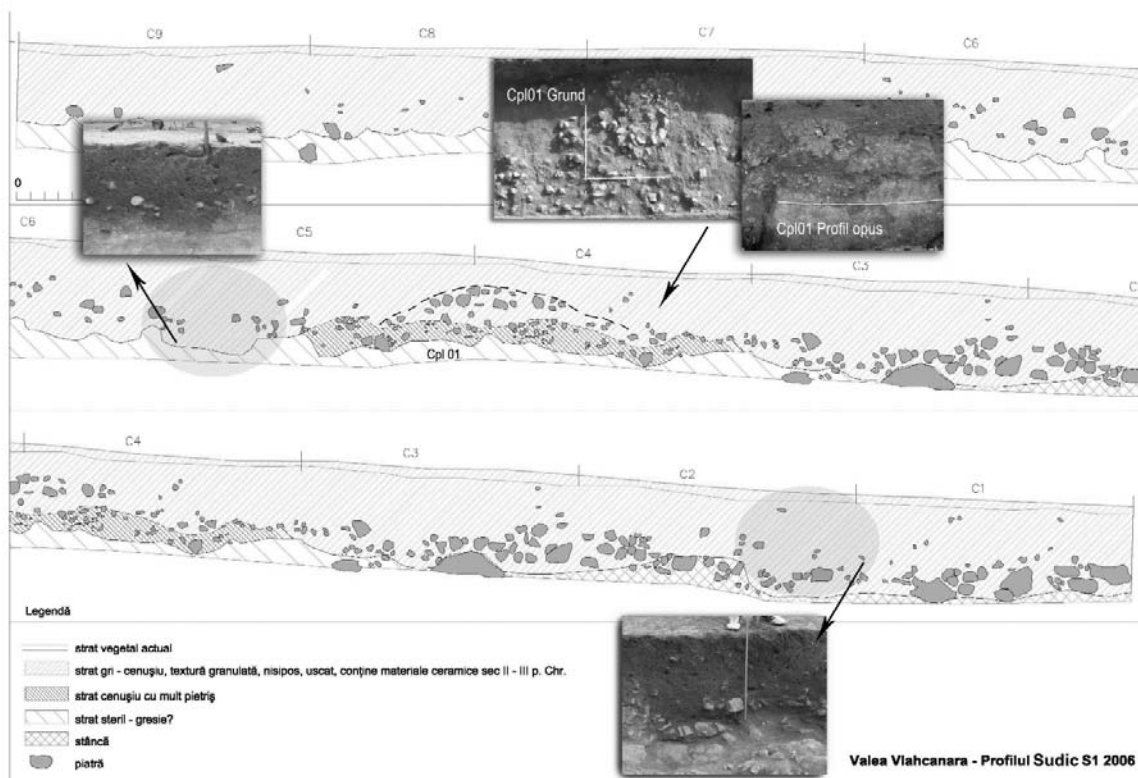
Bumbești Jiu "Gară". Cuptor de ars ceramică. Aspecte de săpătură

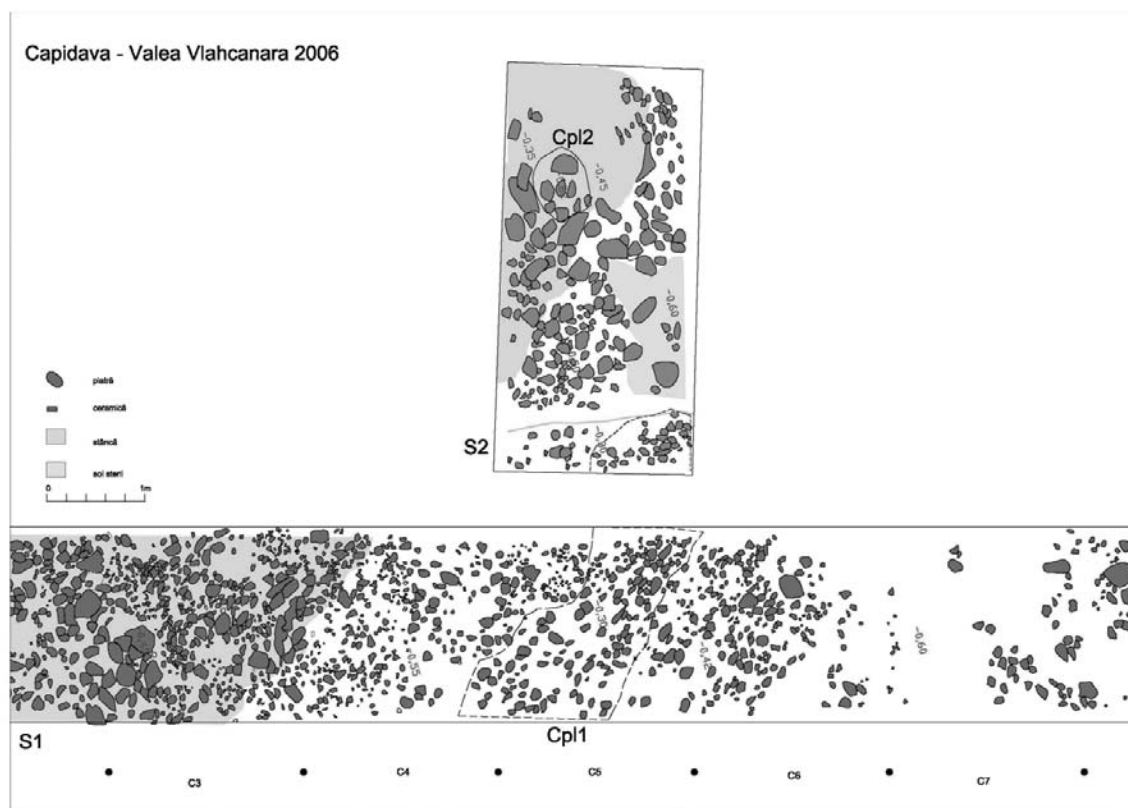
**Fotografie și desen ale calului descoperit
în poziție anatomică pe strada dintre Corpul de Gardă
din sectorul III și clădirea aflată în cercetare
în sectorul VII de la Capidava.**

- 1. Podea de bordei (careul T 70);**
- 2. C 1/1994. Cercetări 2006.**

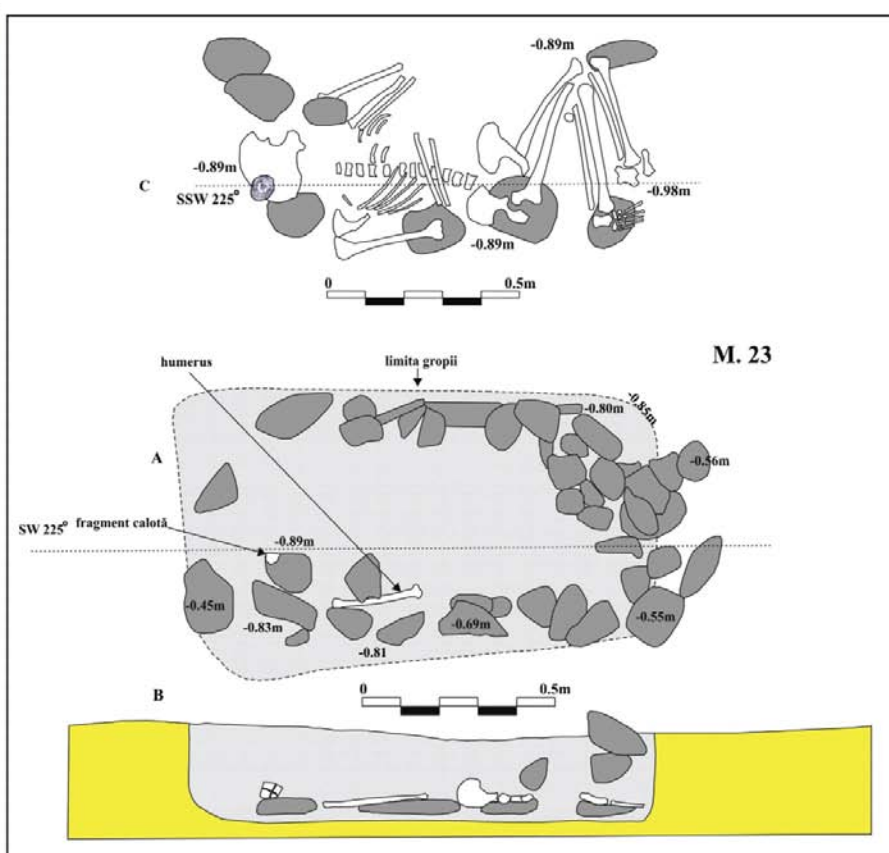
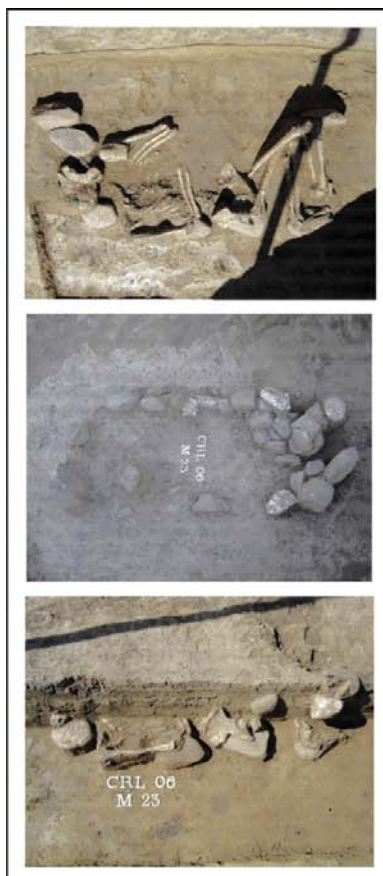
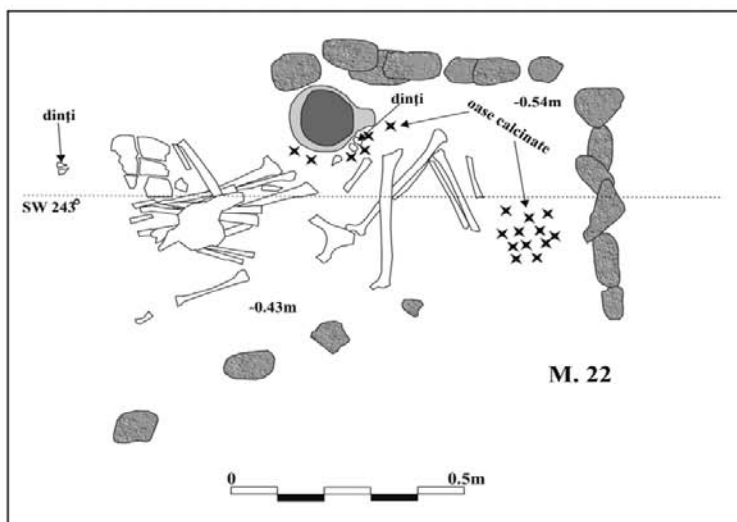
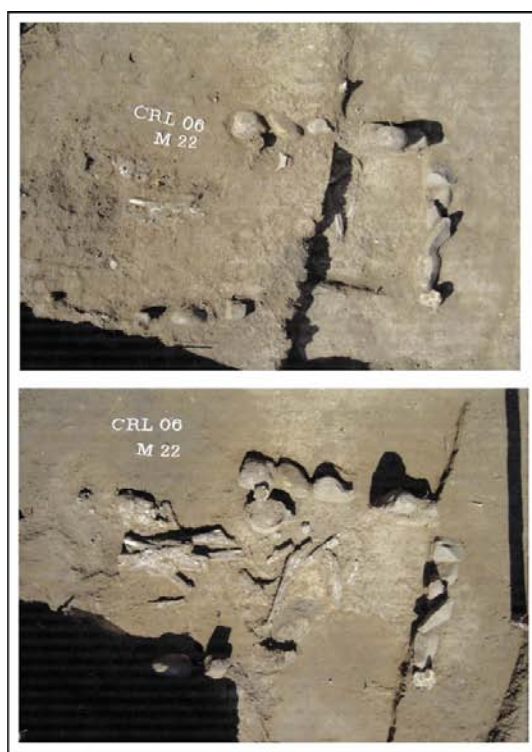
Capidava 2006 - Valea Vlahcanara (profil și complexe)

Capidava 2006 - Valea Vlahcanara (grundriss S 2)

1. Complexul 47 - vatră decorată (cpl. 47 B) suprapusă de o altă vatră (cpl. 47 A);
 2 - 3. Complexul 47 B - vatră decorată (plan și profil); 4. Arealul V4b / imagine de ansamblu; 5. Terasa 1, secțiunea S1, vedere dinspre NV; 6. Terasa 1, secțiunea S1, complexul 3 (șanț?) - detaliu cu umpluturi succesive;

Cheia - vatră dezafectată, locuința L.I

Cheia - fragment de idol, detaliu

1

2

3

4

5

6

Sectorul A: 1-5 ceramică din strat, epoca bronzului (cultura Tei);
6 vas din locuința 1, secolele VI - VII p.Chr.

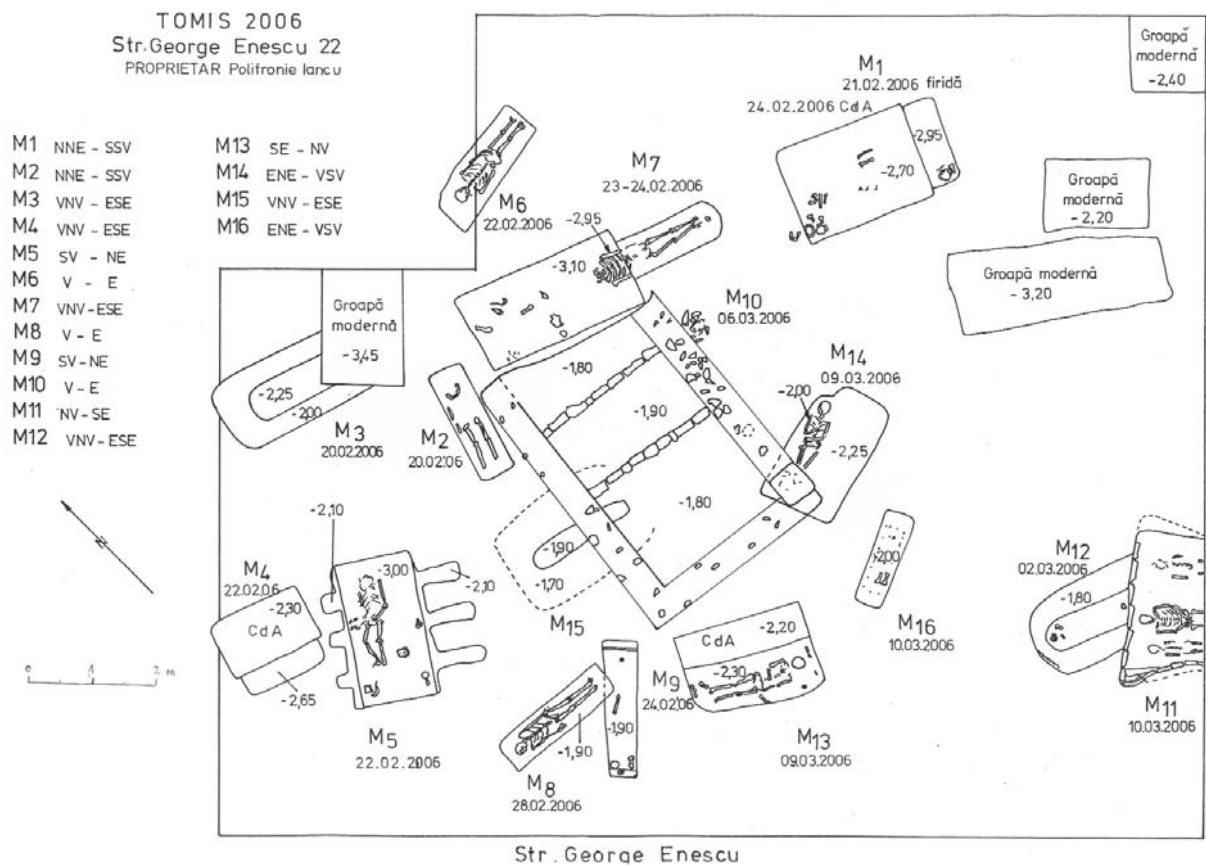
Ciocadia „Codrișoare”. Aspecte de săpătură

Tomis, str. Brâncoveanu 1, ceramică de epocă elenistică (amfore stampilate) și romană timpurie (opaiț, vas)

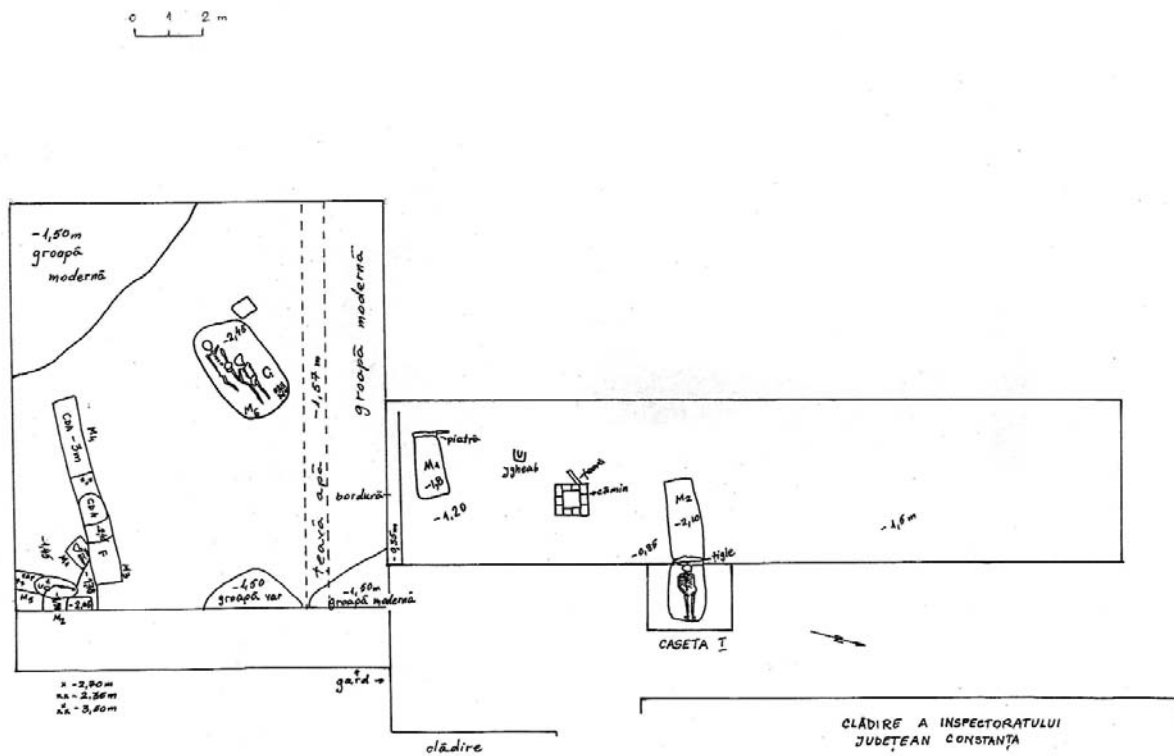

Tomis, str. Brâncoveanu 1, cană pictată cu benzi negre pe fond bej, epocă elenistică

TOMIS - 2006
Str. M. EMINESCU Nr. 13 (INTRAREA SMÂRDAN)

Biblioteca Județeană

Constanța, jud. Constanța [Tomis] (64); Constanța, jud. Constanța [Tomis] (65)

26

27

28

29

30

31

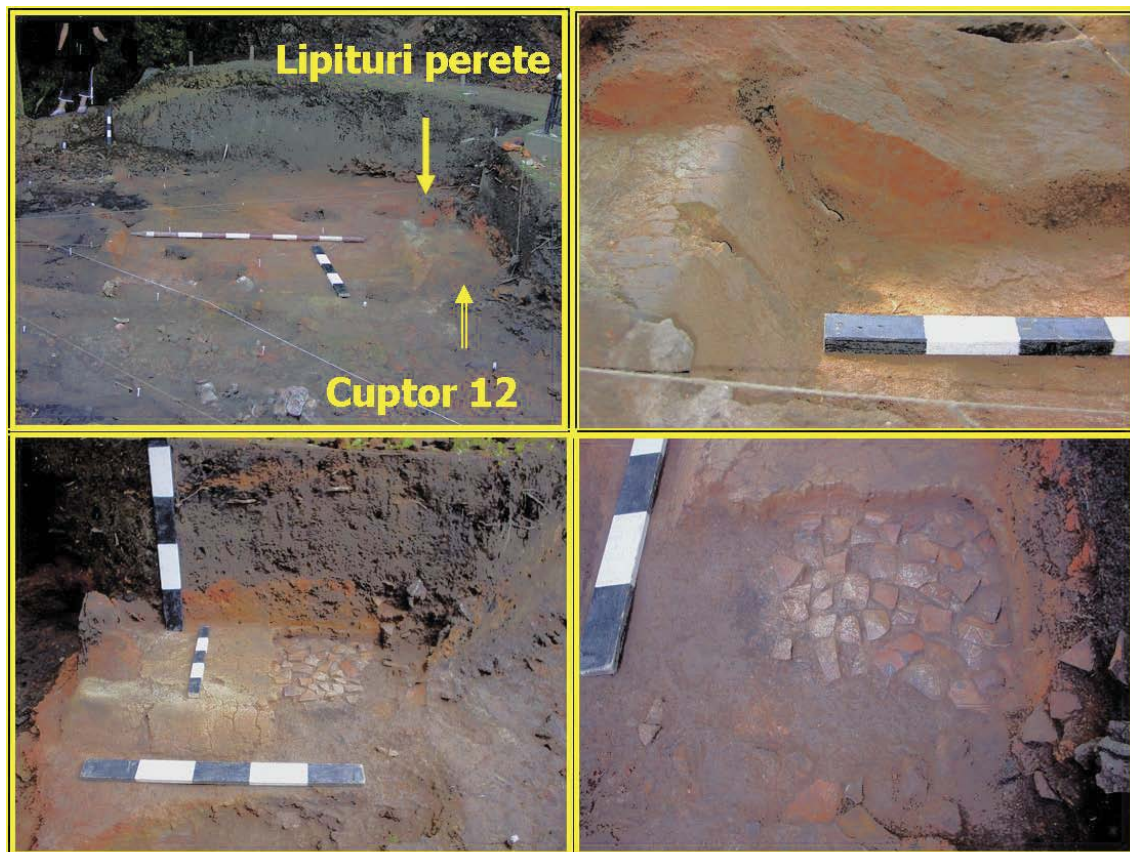
26. Opaț (C2, □1c, -0,70 m);
 27. Gât de amforă (C8, □1a, -1,20 m);
 28. Capac din ceramică (C16, □2b, -0,80 m);
 29. Fragment ceramic pe care au fost incizate literele MA (C1, □1c, -1,10 m);
 30. Fragment de inscripție tegulară cu litera M (C1, □3b, -1,20 m);
 31. Fragment de cărămidă cu linii incizate (C15, □3b, -1,00 m).

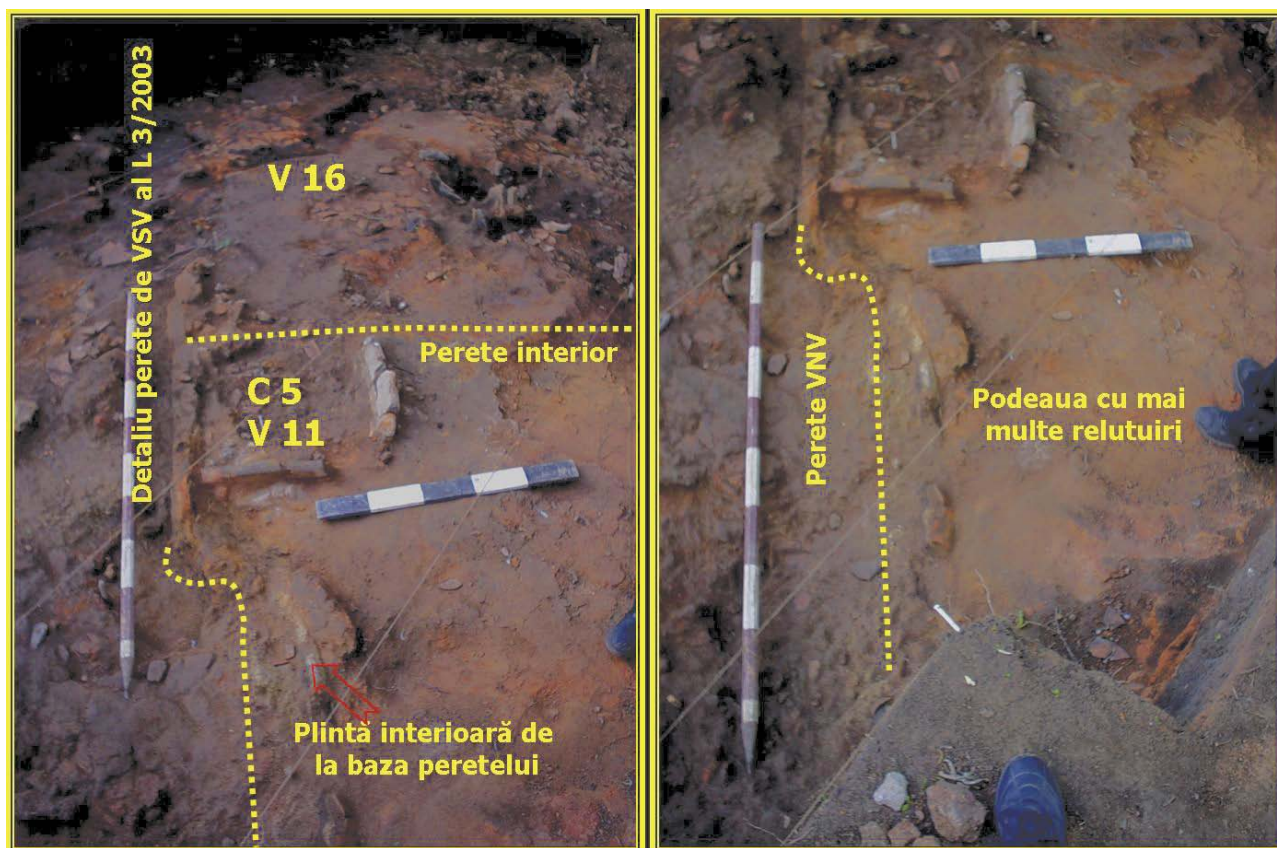
“Cetatea Zânelor” Materiale descoperite.

Fegernicu Nou, Sălard, com. Sârbi, Sălard, jud. Bihor (78)

Fetești-La Schit. L 3, cuptorul nr. 12 și detalii constructive

Fetești-La Schit. Detalii camera de SSV a L 3

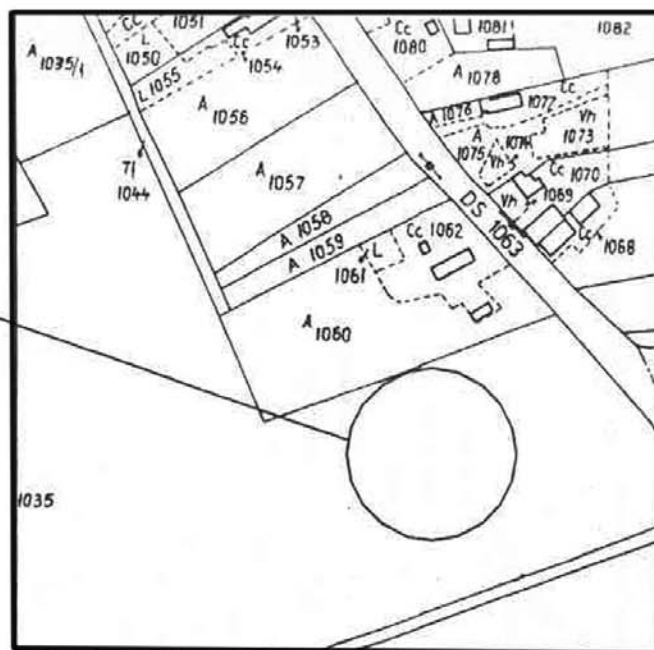
Frumușeni, com. Frumușeni, jud. Arad (81)

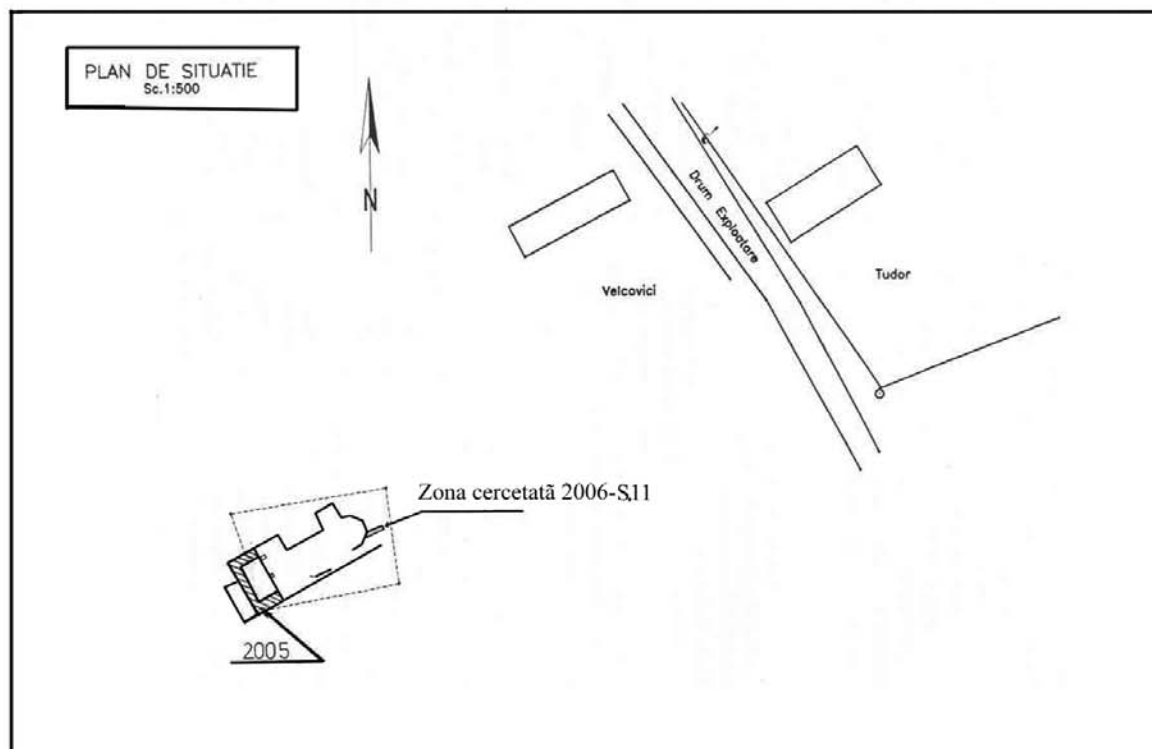
Piese descoperite în campania 2006: Vas și plastică antropomorfă

GHERGHTA-jud. Prahova
 “Velcovici”
 Punct “Biserică”

Amplasament
 zonă cercetată

INCADRARE IN ZONA
 Sc. 1:2000

Plan general și încadrare în zonă a sitului

1.

2.

3.

1. Secțiunea II/2006; 2. a șasea plintă de pe șirul din mijloc la sanctuarului mic de calcar;
3. a șasea plintă de pe șirul de est al sanctuarului mic de calcar.

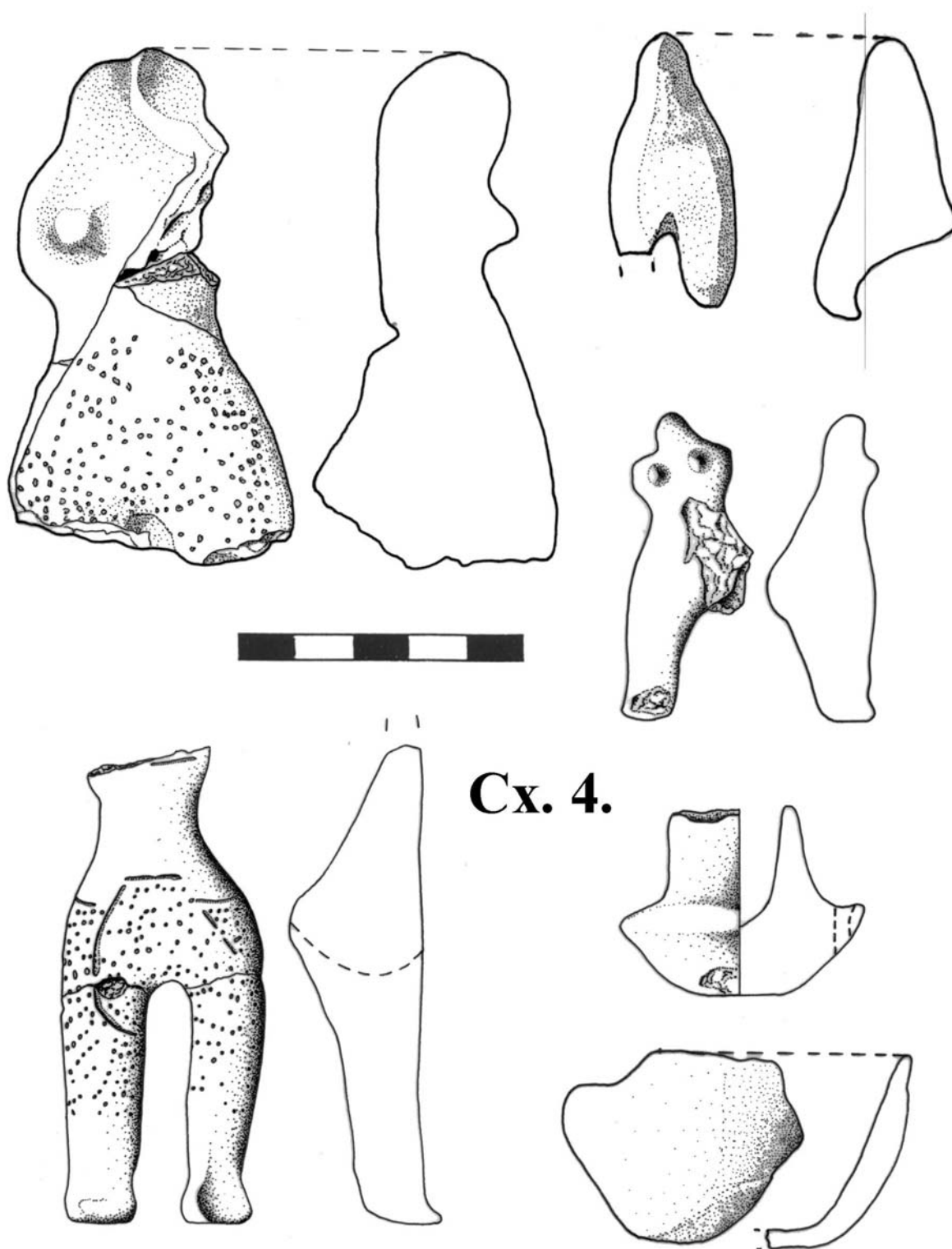

1.

2.

1-2 Pilastru de andezit și fragment de colonetă in situ – detalii

Hârșova-tell. Vedere generală SL 19

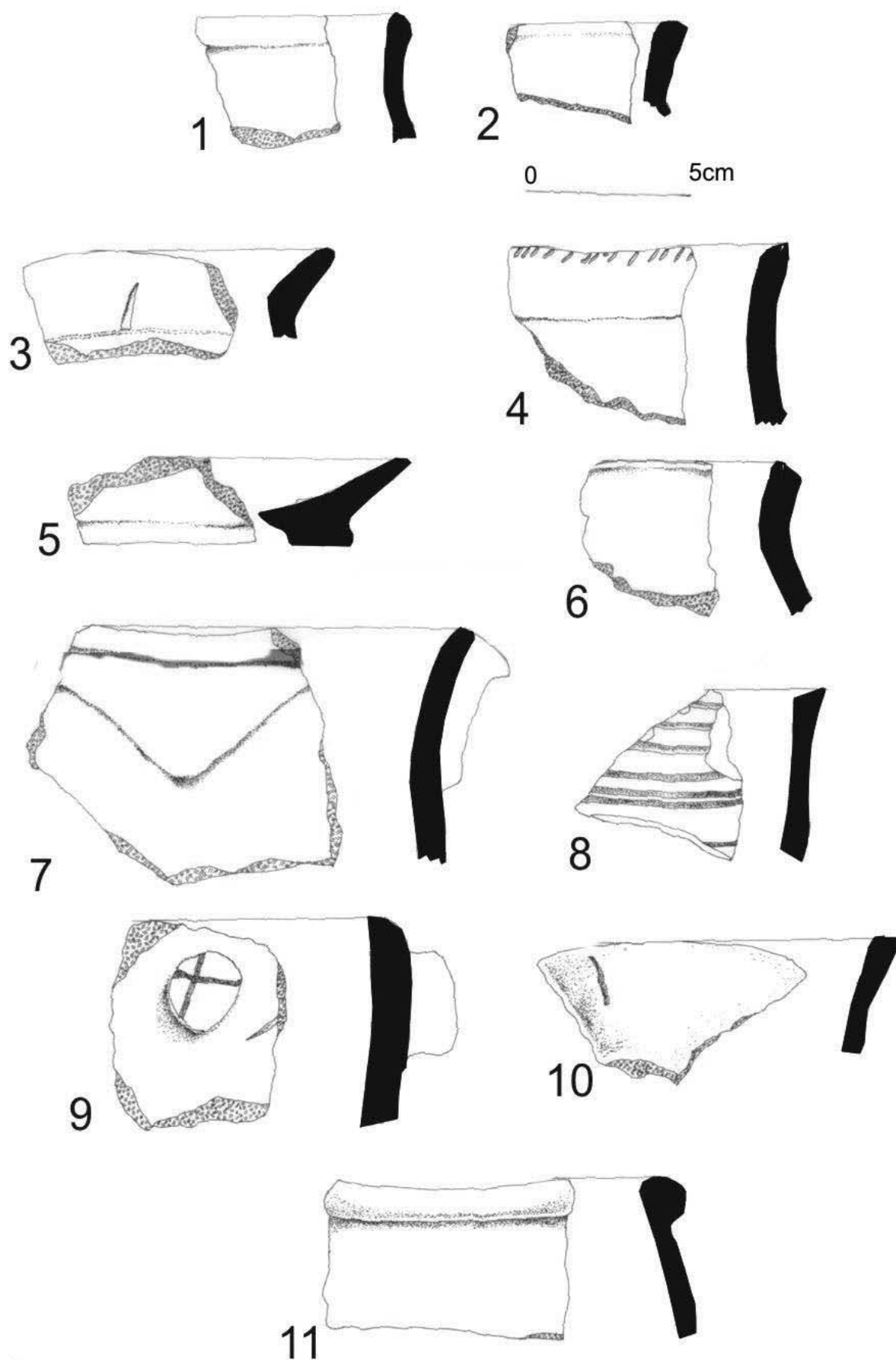
Hârșova-tell. Aspect de săpătură C1027

Începutul săpăturilor în S II A2

Vedere generală a sectorului spre est

1.

3.

2.

4.

5.

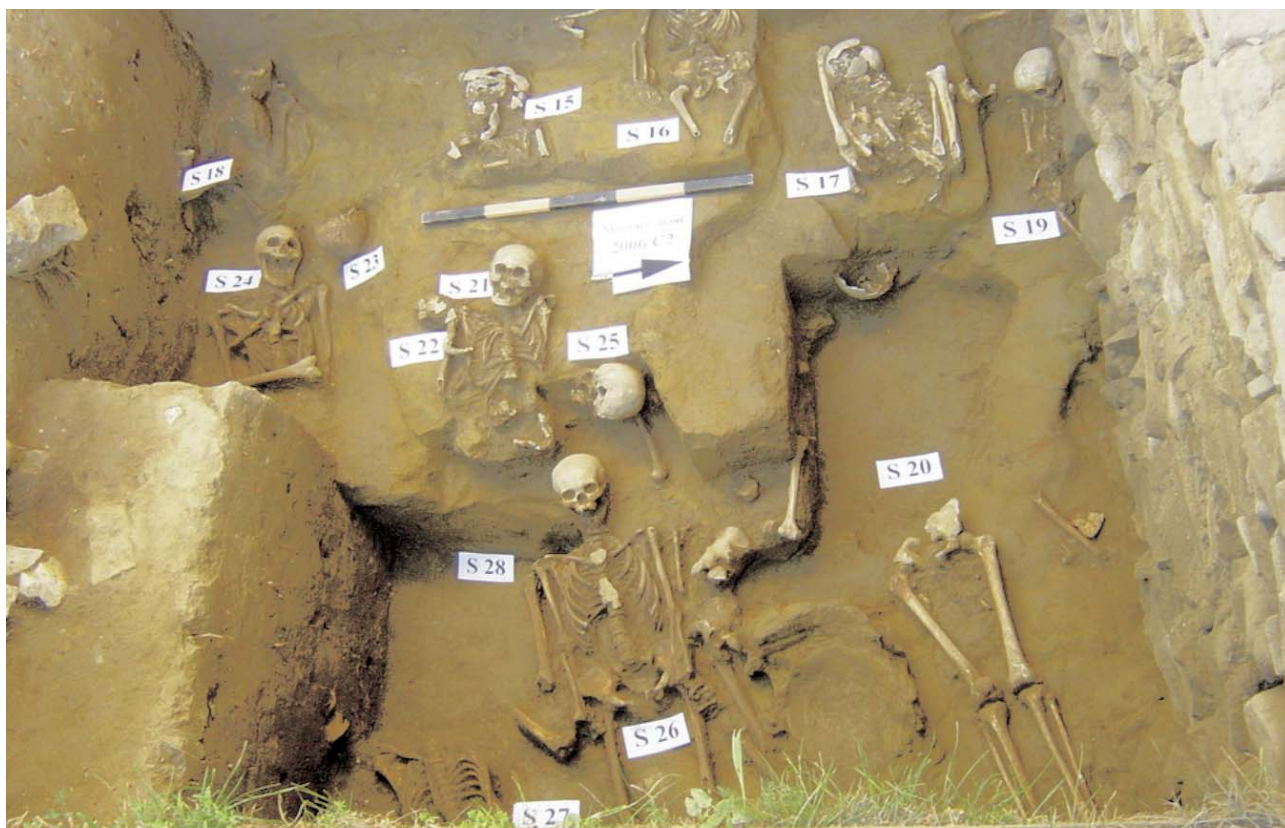
6.

7.

1.-2. Locuință medievală sec.XIII-XIV în interiorul Turnului A

Grundul casei C2

T. 24 – Aspect de săpătură

T. 24 - Urna cu capac și vase de ofrandă

Lăpuș, com. Lăpuș, jud. Maramureș (106)

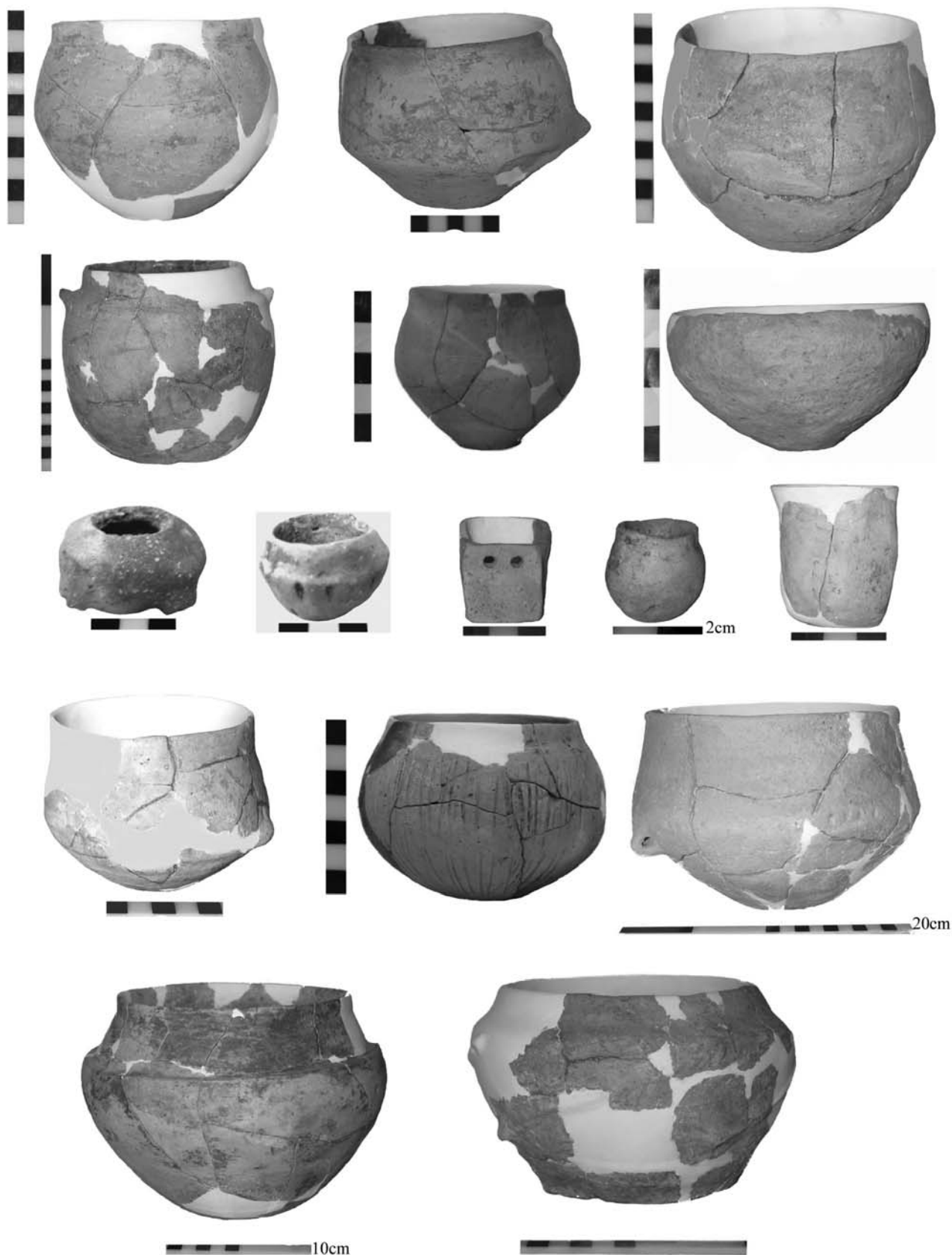

Margine "Valea Taniei", jud. Bihor

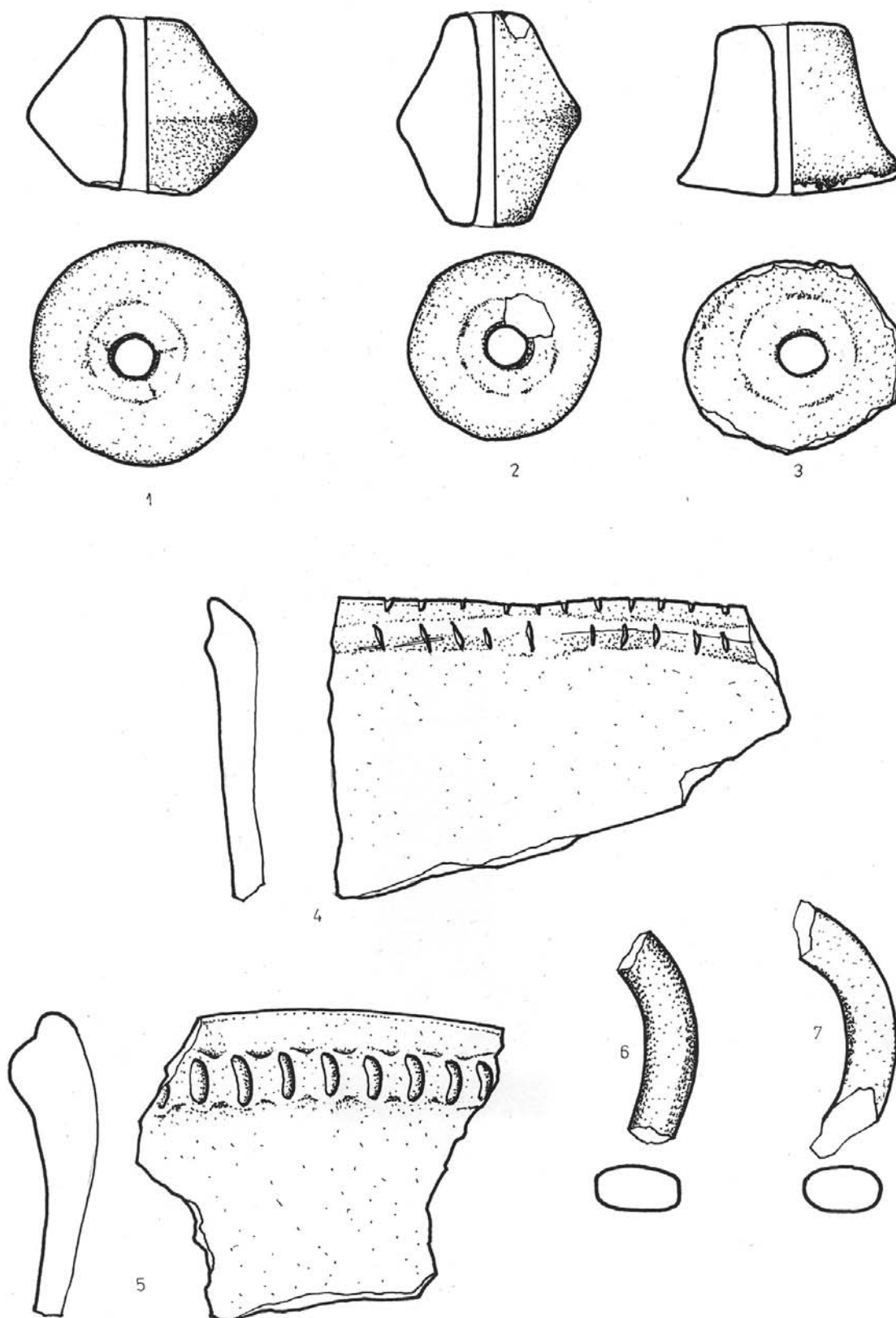

Măgura - "Buduiasca" 2006, plastică antropomorfă și zoomorfă

Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman (117)

Mălăieștii de Jos, "La Mornel". Ceramică Stoicani-Aldeni

Mironești – Malu-Roșu
Ceramică

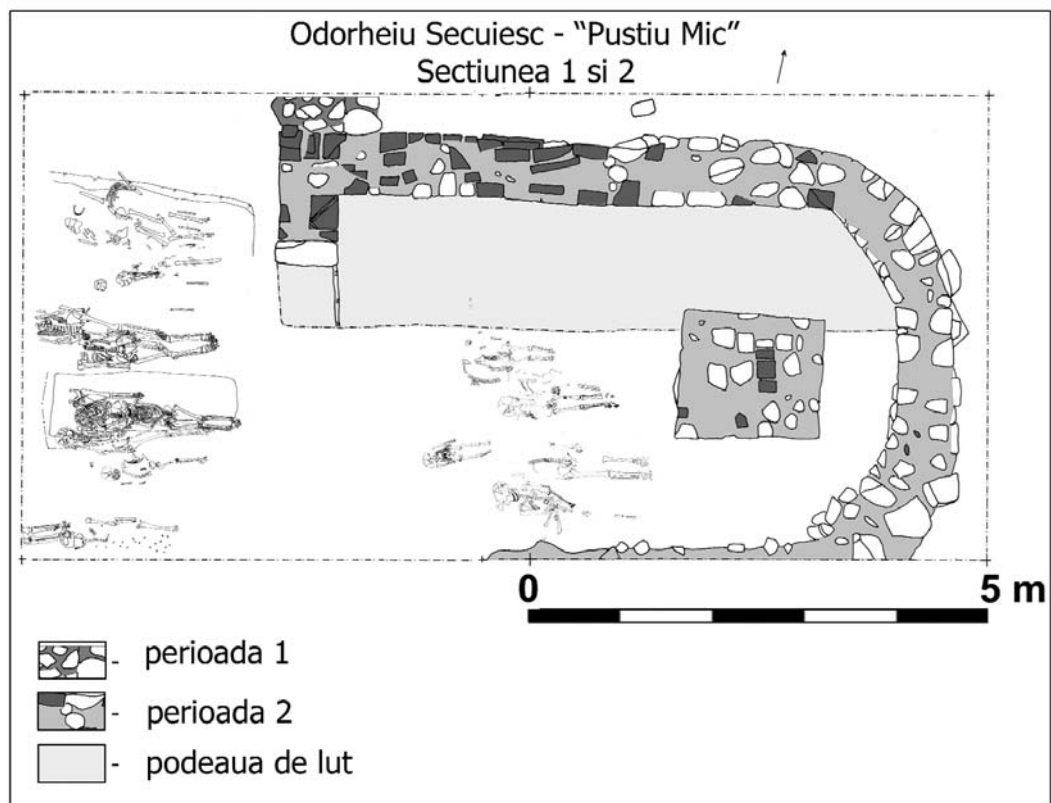
Mironești, com. Gostinari, jud. Giurgiu (122)

S1A, S1B - Vedere dinspre S

Bolta beciului

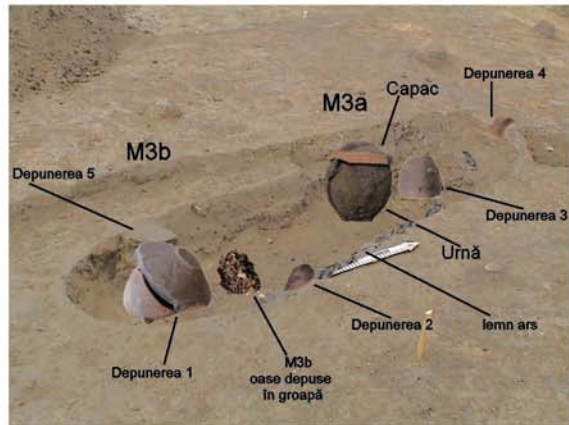
Secțiunea 1-2 – planul general al săpăturii

Secțiunea 1-2

1

2

3

4

5

6

7

Olteni „Cariera de Nisip” - Situl B.
 1. Mormântul 1 (reconstituire); 2. Mormântul 3 (reconstituire);
 3 – 4, Groapă de ofrandă sau capacul vasului de la M2?;
 5 – 7. Mormântul 2

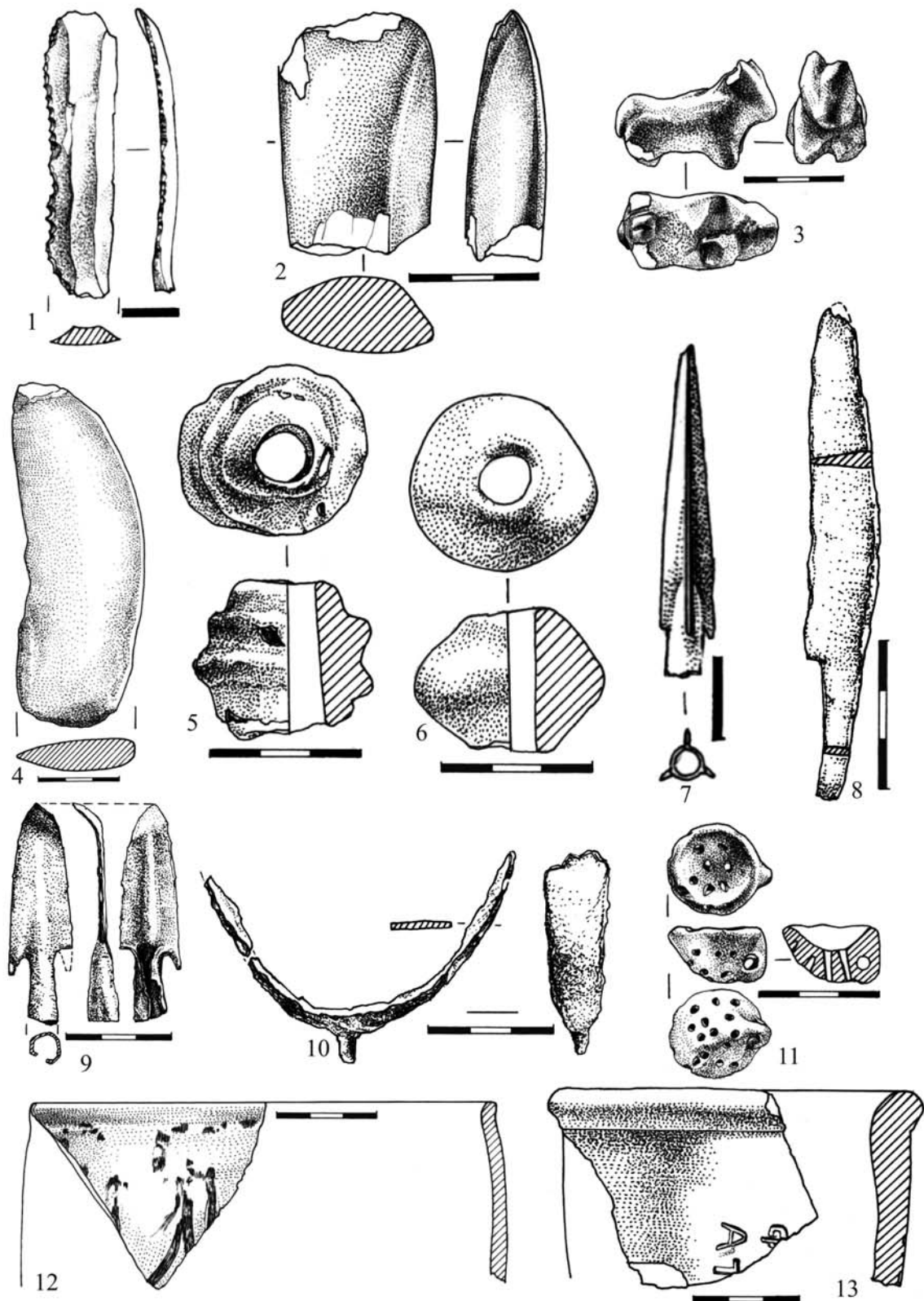
Cpl. 1 (sec. X-XI p.Chr.) inventar: 1-3 ceramică cărămizie; 4-6 ceramică cenușie;
7-8 ceramică galben-portocalie; 9 deșeurii

Figurină din os cu podoabe

Capac cu decor

Pietroasa Mică-Gruiu Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău.

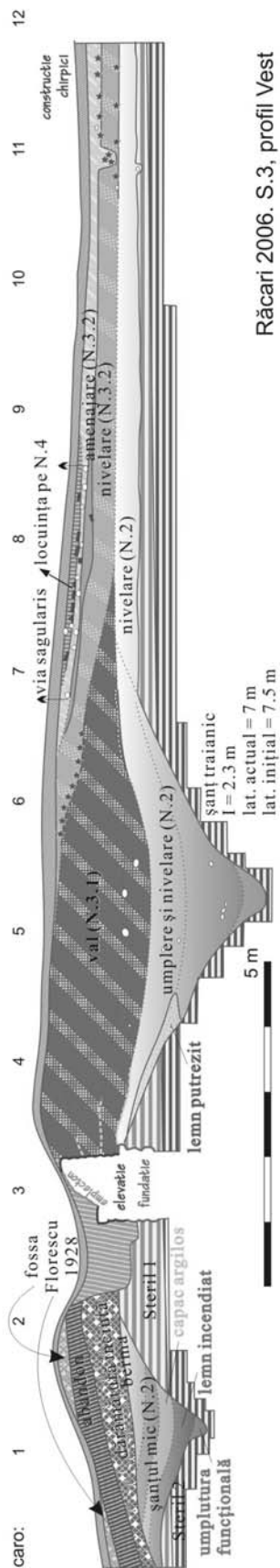
Piese din epocile: eneolitică (1-3), bronzului-cultura Monteoru (4-5) și a doua epocă a fierului (6-13); 13 amforă din Heraclea Pontică; 7, 13 sec. IV-III; 6, 8-12 sec. I a. Chr. - I p. Chr.

Locuința 2 - parter. Vedere dinspre V

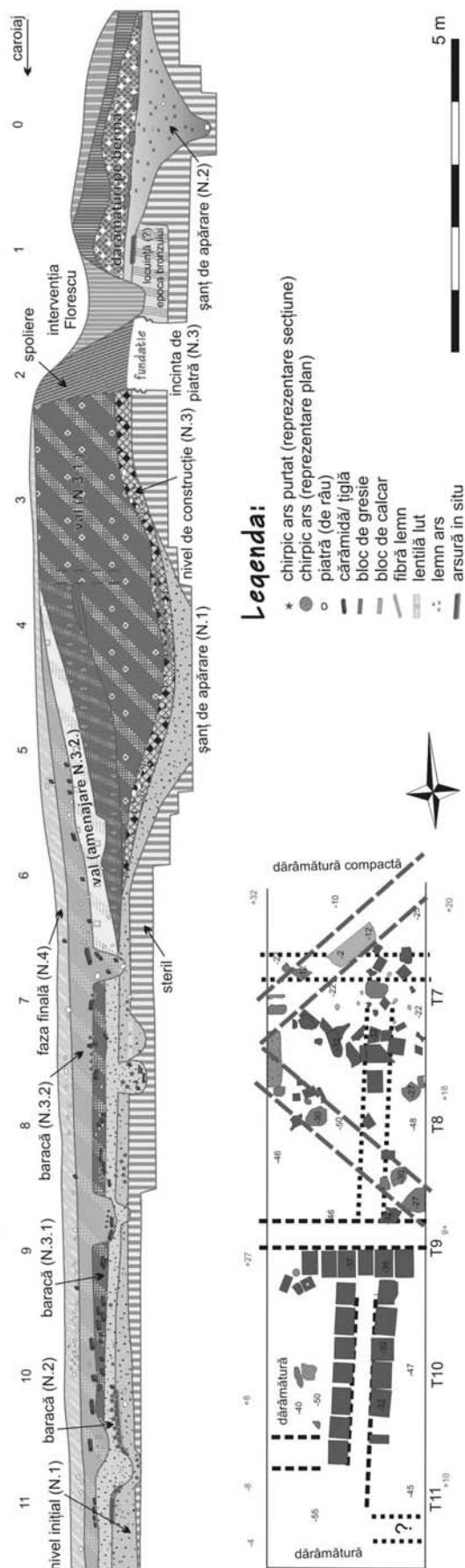

Răcari, campania 2006.

Răcari 2006. S.3, profil Vest

Răcari 2006. S.4, profil Vest și fragment de plan (nivelele superioare)

1

2

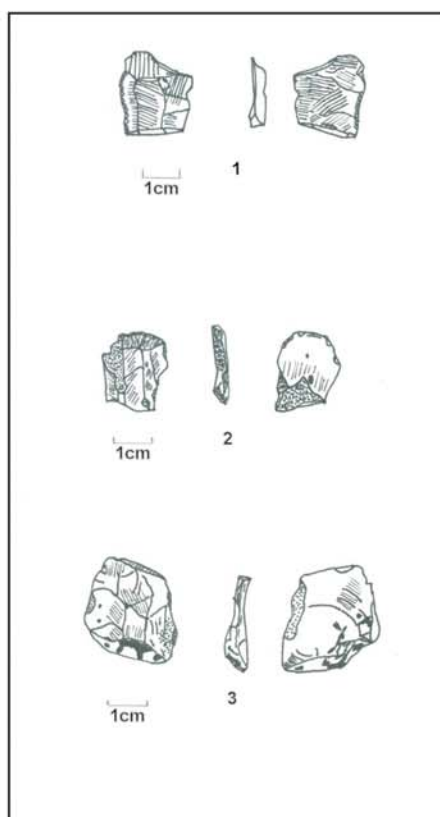
**Secțiunea S. 1 (2006). 1. Șanțul (fossa).
2. Urmele zidului lui Filip Arabul**

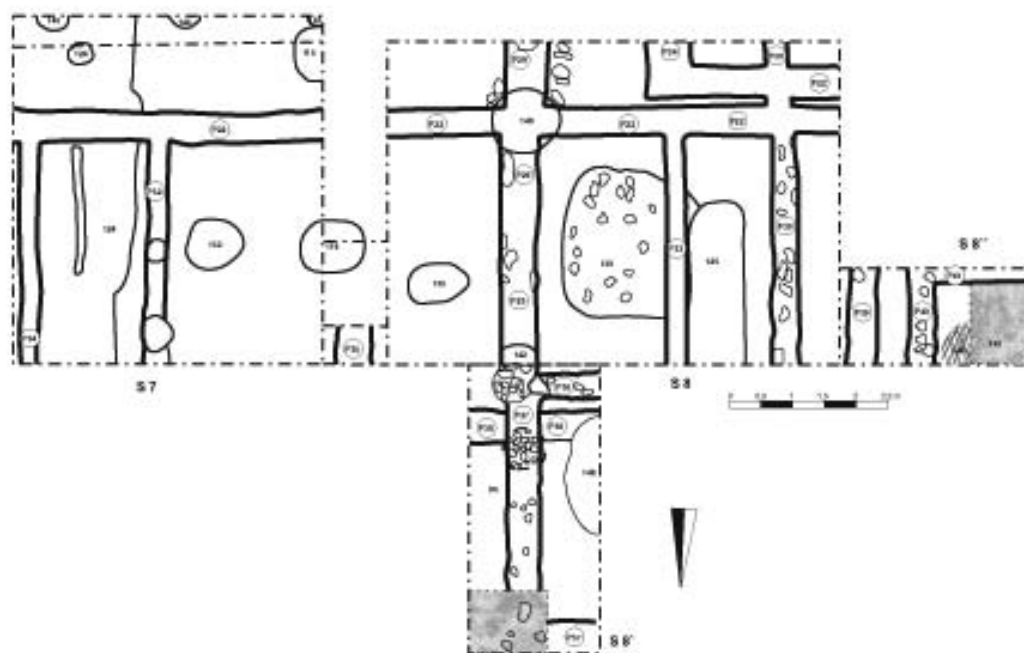
S 010901195, M 237, detaliu cistae cu inventar, vedere dinspre nord est

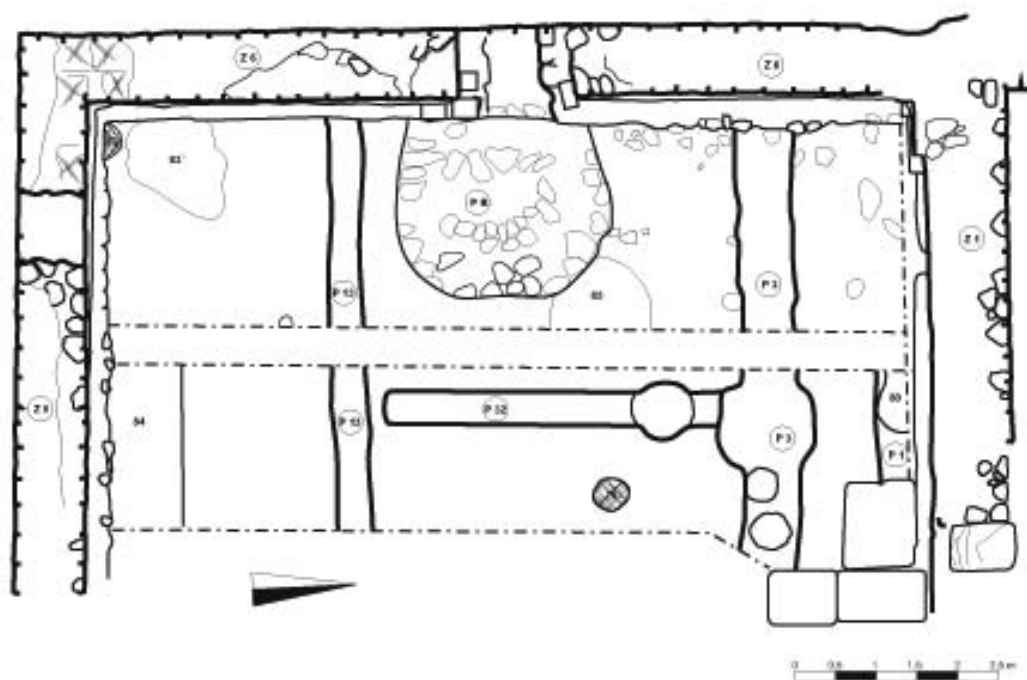
S 010901194, Incinta nr. 3, vedere generală dinspre vest

Rotbav „La Pârâu”:
Ceramică (sus), figurină antropomorfă (dreapta) și piese din silex (stânga) din cultura Wietenberg

Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Forum Novum 2006
Secțiunile S7, S8, S8', S8'', plan

Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Forum Novum 2006
Secțiunea P, plan

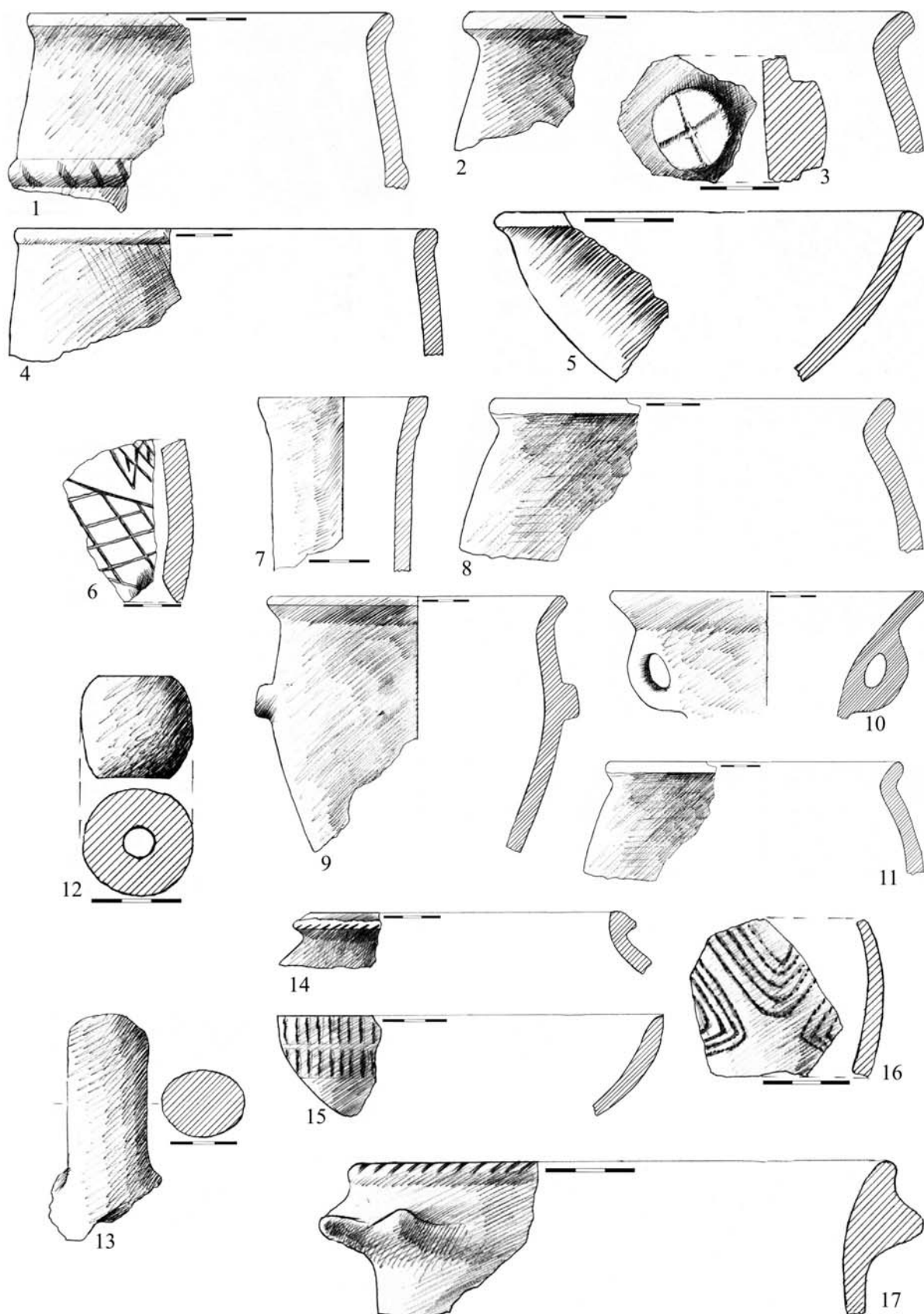

Contururile structurilor de lemn după golire

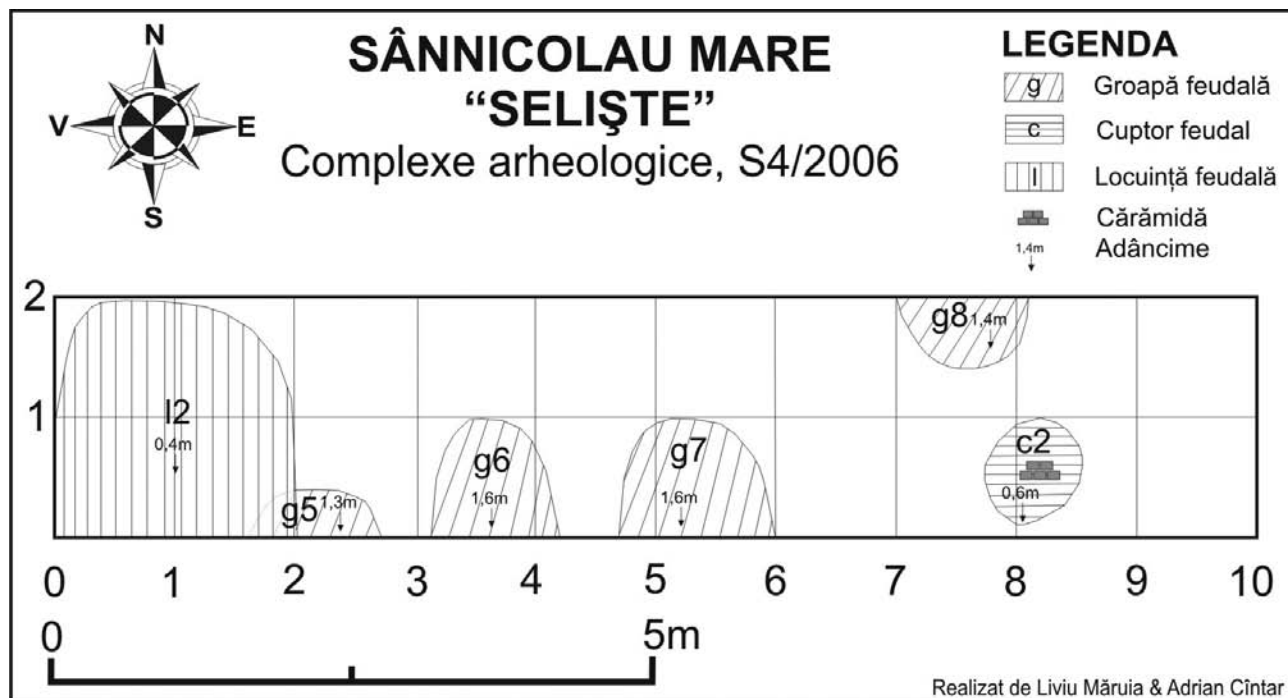
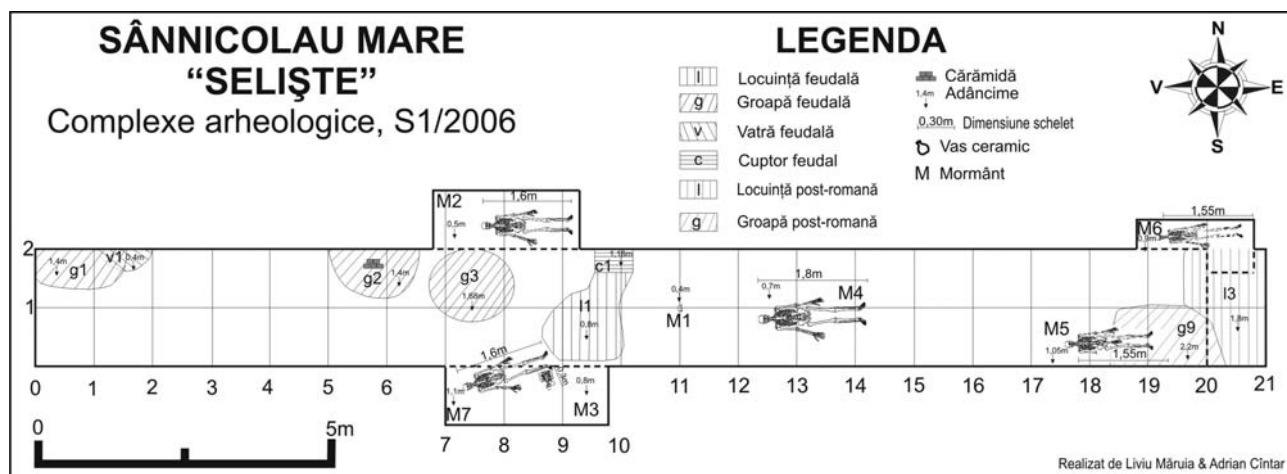

Mormântul nr. 44 la nivelul sicriului păstrat

Sarmizegetusa, com. Sarmizegetusa, jud. Hunedoara [Ulpia Traiana Sarmizegetusa] (156);
Satu Mare, jud. Satu Mare (159)

Săvârşin. Piese dacice (1-13) şi din cultura Coţofeni (14-17). 1-5 Platou, Loc. 1; 6-11, 14-15 Terasa 1, S2; 12-13, 16-17 Terasa de Nord.

IMDA – Evul mediu: piesa SB-PG 2 (corn de vită);
eboșă rezultată în procesul de confecționare a pieptenilor

Cuptorul nr. 1

Sibiu, jud. Sibiu (171); Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida] (173)

SDR 2006 S.D M.2

Mormânt de incineratie din epoca Latene (sec. IV î.Chr.)

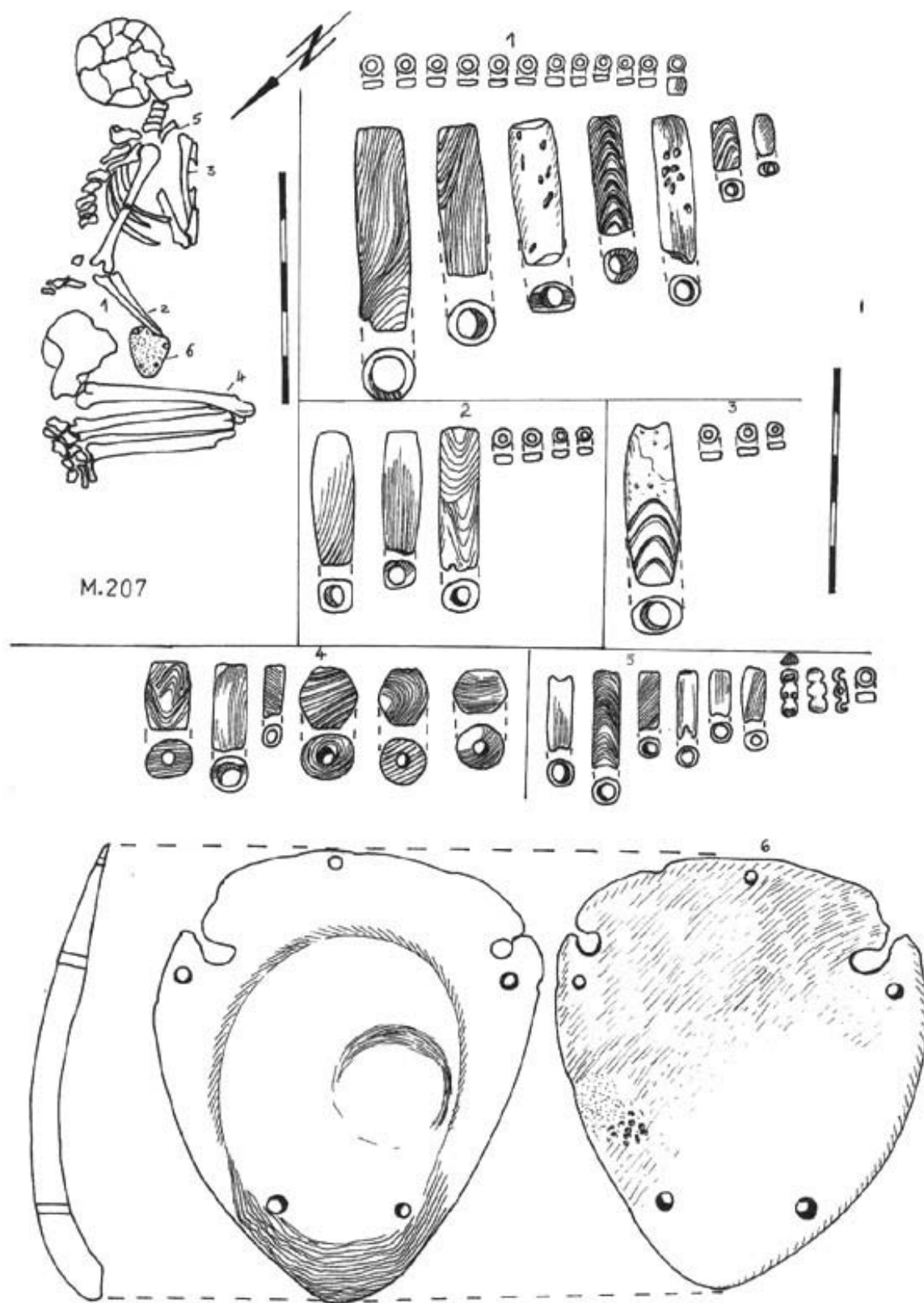

Stelnică - Grădiștea Mare 2006, M. 348.1, vase

Stelnică - Grădiștea Mare 2006, M. 354

Stelnică, com. Stelnică, jud. Ialomița (177)

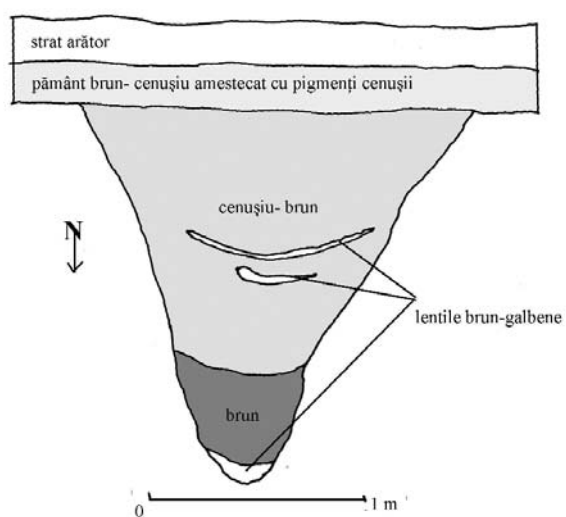

Mormântul M 207

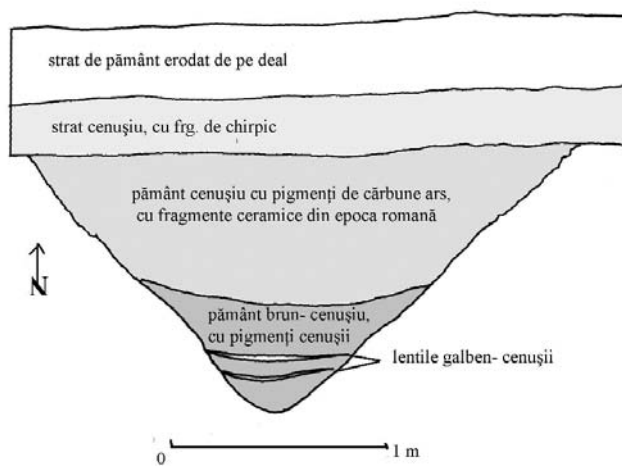
Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași (179)

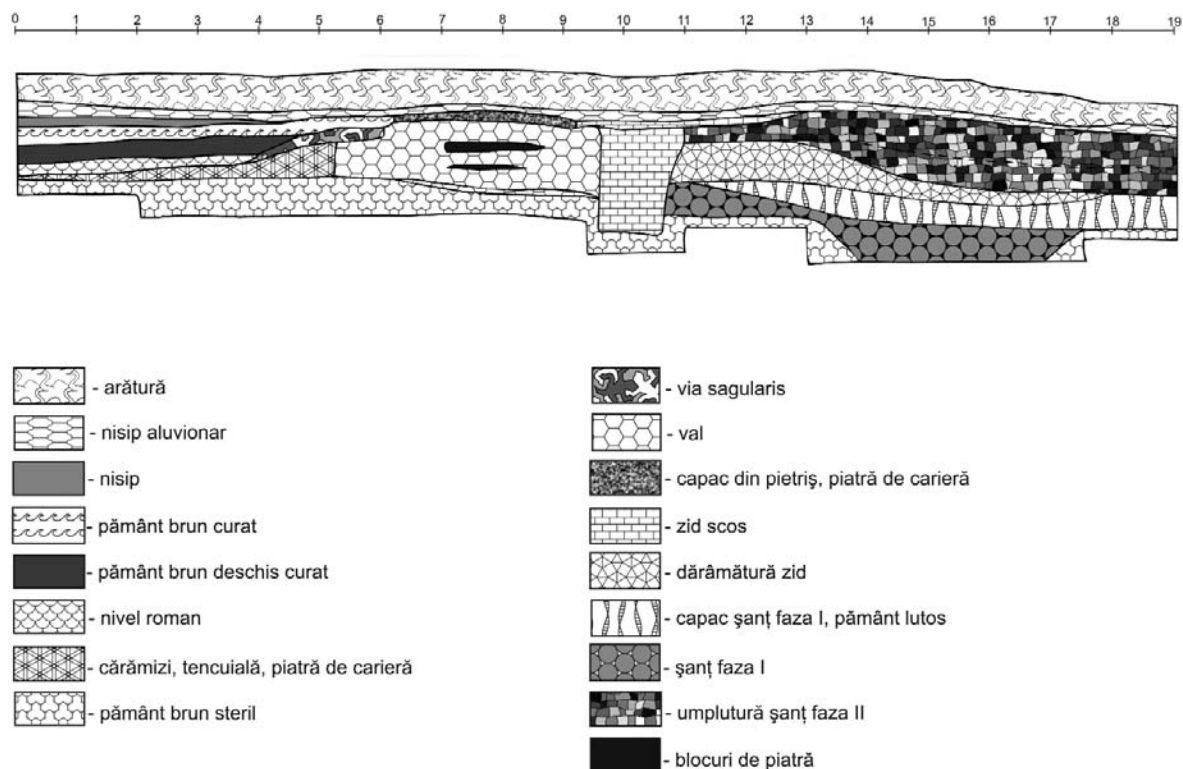
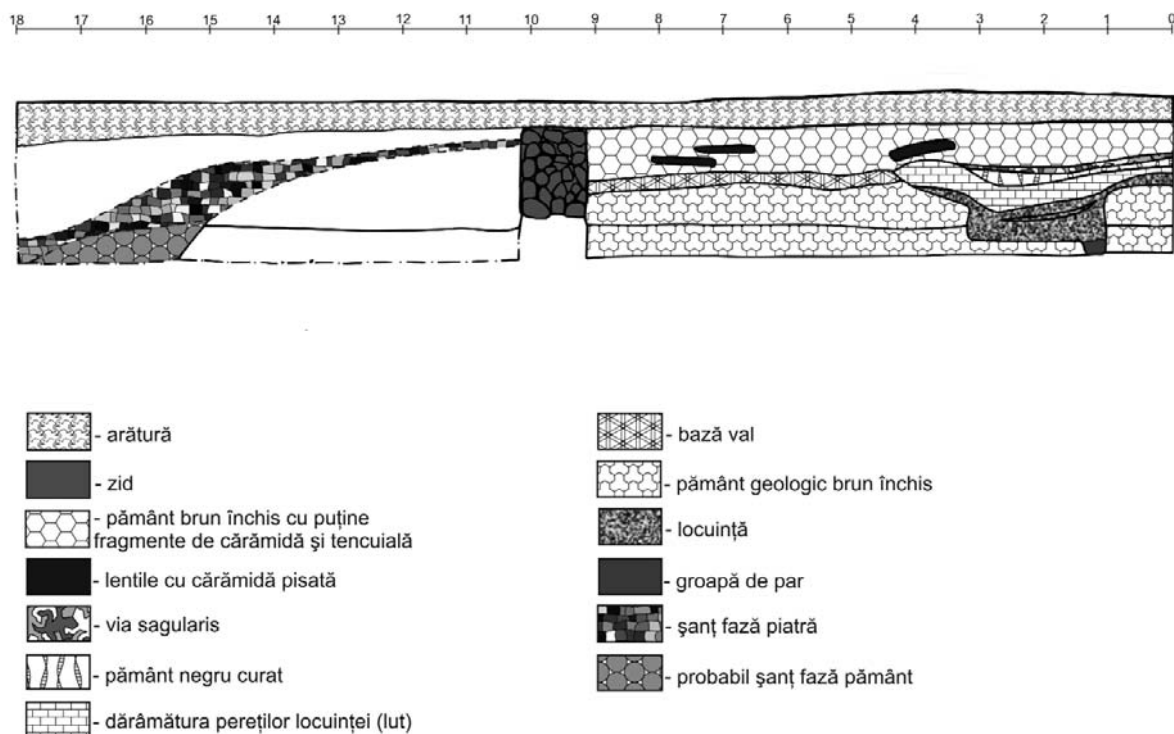
Locuința L5

Supur 2006 S 141 Zona II

Supur 2006 S 136 Zona I

S. 09, profilul N**S. 11, profilul E**

1

2

3

4

5

6

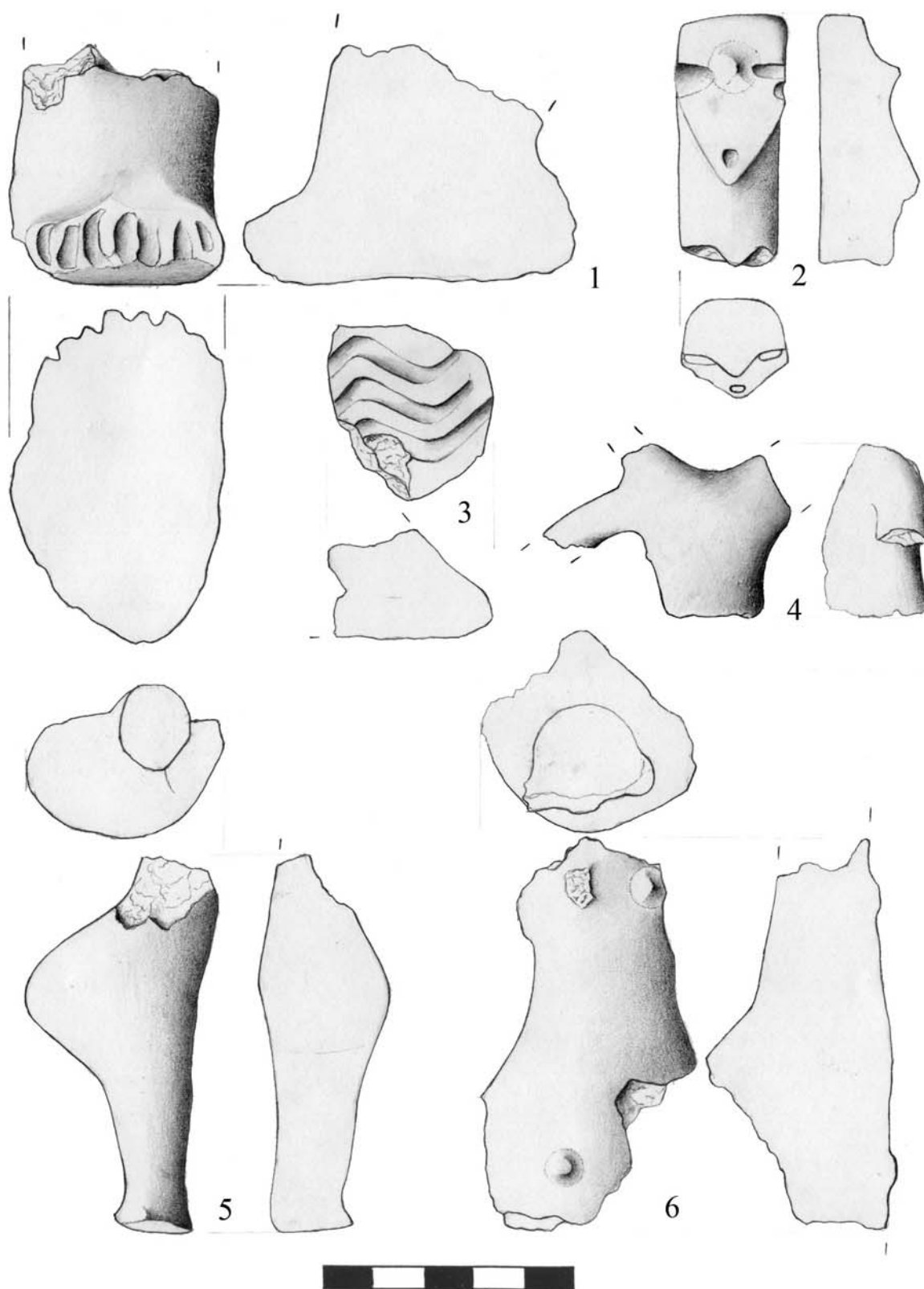

7

8

1 – 2. Locuința 23, vedere dinspre vest; 3 – 4. Locuința 21, vedere de sus;
5 – 8. Locuința 24, aspecte din timpul cercetărilor

Tășnad Sere 2006; 1, 3 - C 31; 2 - C 42; 4 - C 48;
5 - C 33; 6 - C 35

1. Vedere generală incinta mică dinspre vest

2. Vedere generală incinta mare dinspre sud-vest

3. Vedere generală SII dinspre nord

4. Vedere generală SI dinspre vest

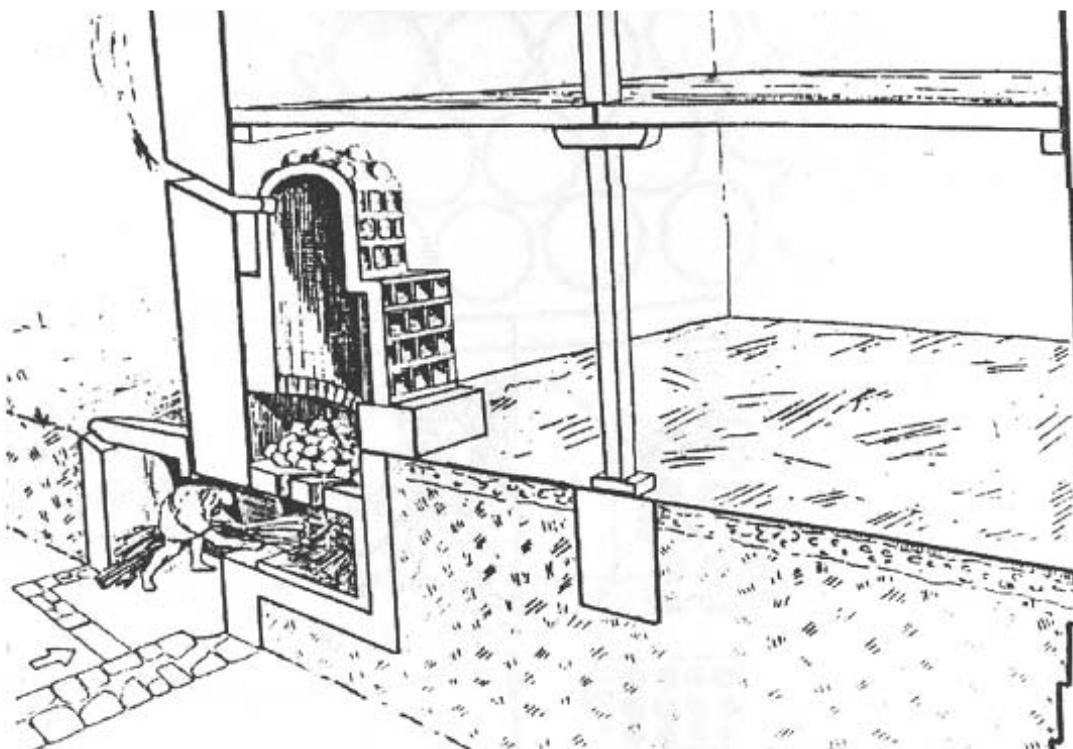

5. Zidul exterior și zidul de compartimentare din SIII

6. Intrarea semicirculară a bisericii

Imagini din cursul cercetărilor arheologice de la Curtea întărită de la Tătăraștii de Sus

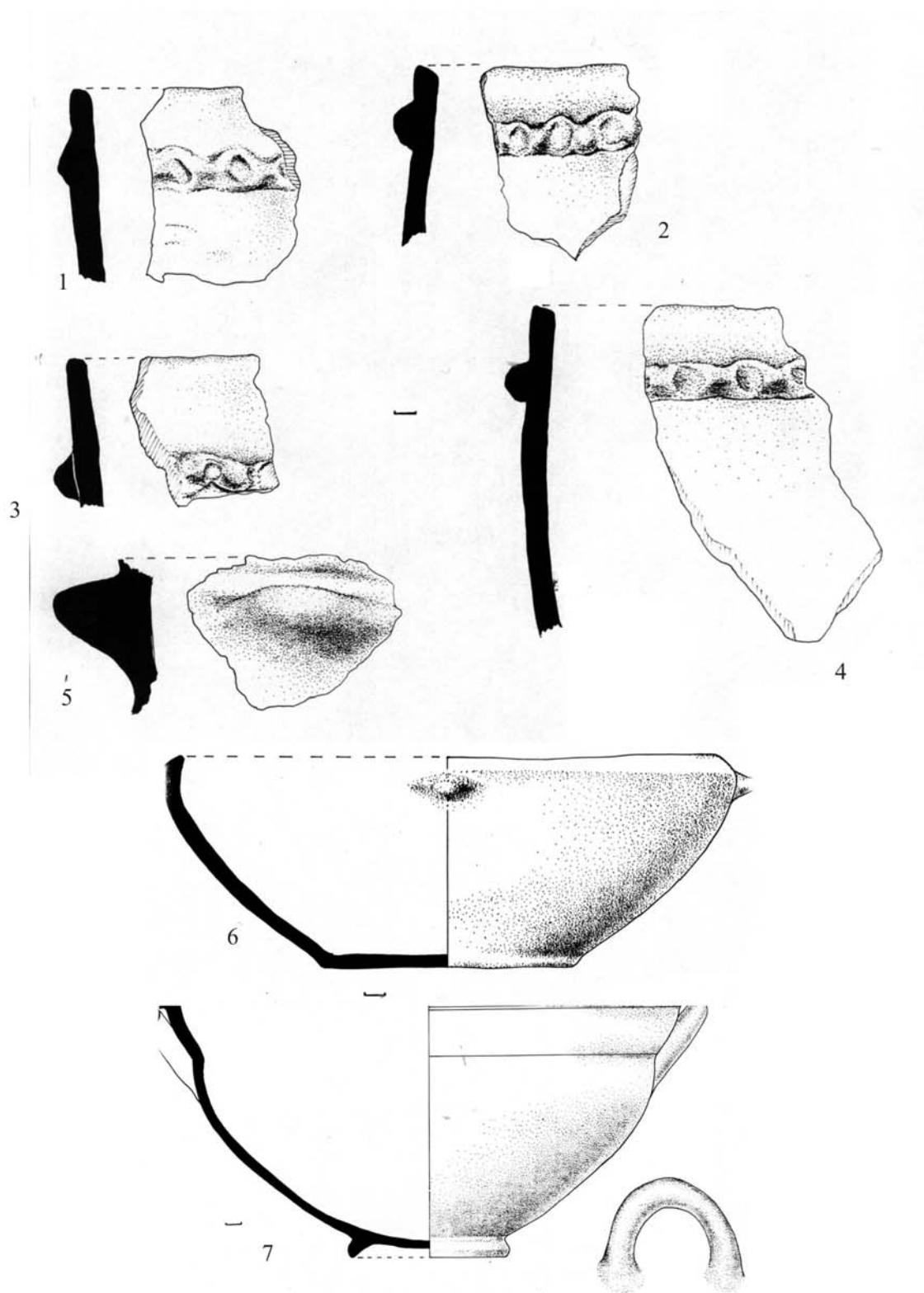

Reconstrucția unui sistem de încălzire, Steinheim Germania (Batariuc)

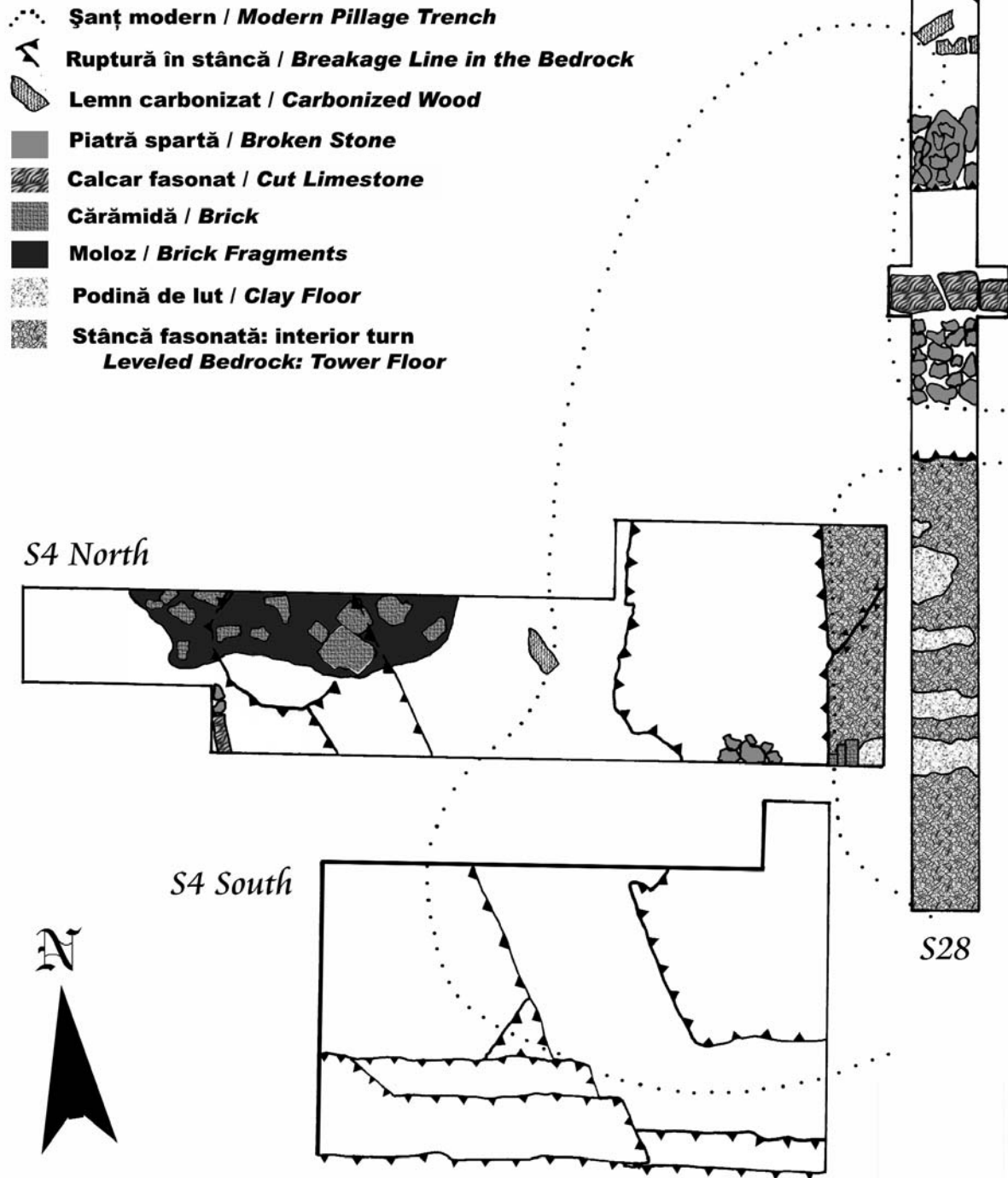
Urmele sistemului de încălzire din secolul 15

Târgu Mureș, jud. Mureș (190)

Telița-Celic Dere, com. Frecăței, jud. Tulcea. 1-5 Vase din așezare, 6-7 vase din necropolă (C4M2)

Zona turnului 2 - Tilișca 2006 Second Tower Excavation - Tilisca 2006

1

2

3

Săpăturile din campania 2006 în cetatea de la Topalu (Cariera Cekirgea). 1. Amforă - morcov; 2. Oale de bucătărie lucrate cu mâna; 3. Vesselă microasiatică de masă (farfurii focene, LR C Ware, forma 3).

Camera J

Terme - vedere generală

Urlați "La Islaz". Ceramică, cultura Gumelnița

1

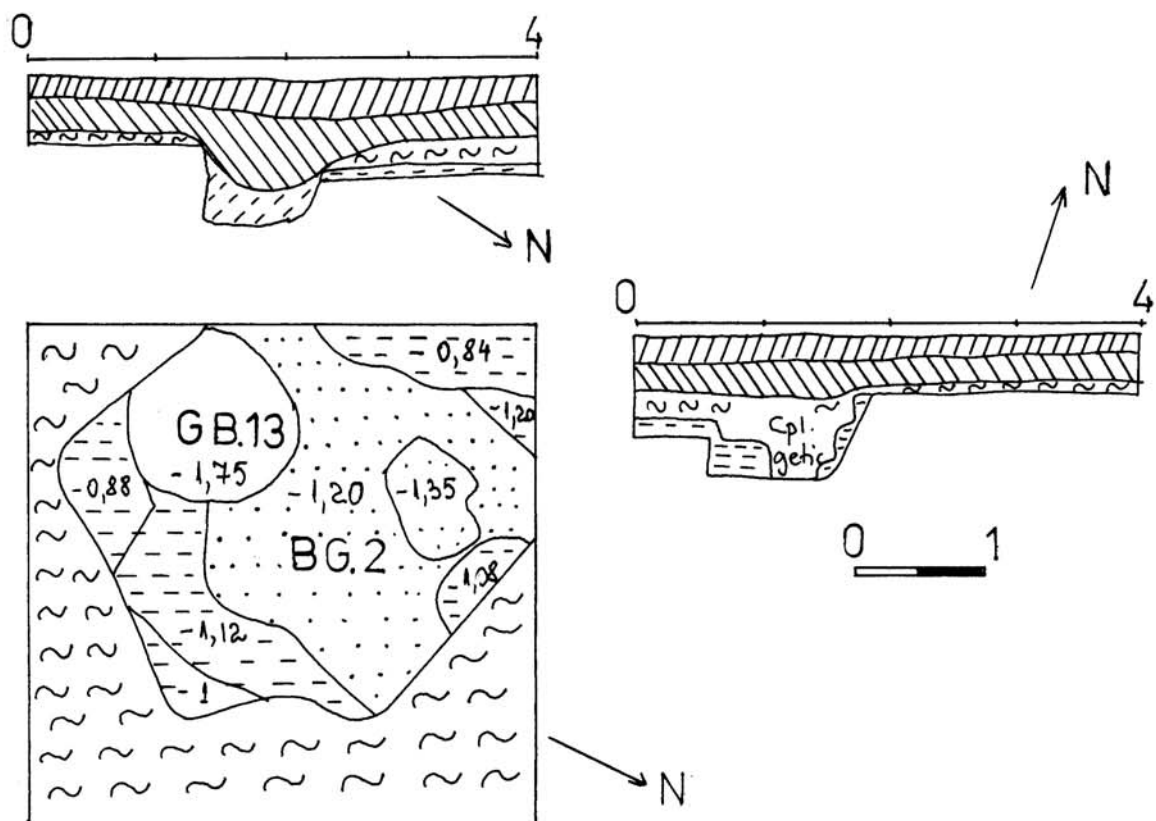

2

1. Locuință getică; 2. Gropi menajere getice

Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova (200)

VLĂDENI-POPINA BLAGODEASCA 2006 (Cas. B 34)
Groapa de bucate medieval-timpurie nr.13; Bordei getic nr.2

Legenda plan

	Sediment galben-murdar amestecat cu lentile brune și puțin material arheologic
	Trepte din pamânt galben
	Pământ galben pigmentat cu pigmenți bruni, paintă arsă, material ceramic
	Groapa de bucate medieval-timpurie

Legenda profil

	Strat arabil
	Nivel medieval-timpuriu, sediment brun-marونی, afănat
	Nivel getic, galben-brun, relativ tasat cu pigmenți paintă
	Pământ galben
	Sediment brun, pigmentat cu cenușă alburie, foarte afănat

ANEXE

1. Alba Iulia, jud. Alba (19)

Tabel nr. 0 Lista abrevierilor

Aa	Abraziune axială	IMDA	Industria materiilor dure animale
AF	Abraziune funcțională	L	Lungimea, lustru (vezi contextul)
Al	Alezare	L tot.	Lungimea totală
ALN	Alba Iulia-„Lumea Nouă”	Lăț.	Lățimea
Am	Abraziune multidirecțională	LPA	Lungimea părții active
As	Abraziune în suprafață	MP	Metapod
Ax	Ax (de corn de cerb)	OC	Ovicaprine
B	Bovine, bordei (vezi contextul)	OL	Os lung
C	Complex	PD	Partea distală
CD	Calibrul distal	PD/C	Percuție directă/Cioplire
Cn	Corn (de cerb)	PD/D	Percuție directă/Despicare
Cpr	Căprior	PD/F	Percuție directă/Fracturare
Crb	Cerb	Perf.	Perforație
Cs	Corp costal	PfB	Perforare, perforație bilaterală
D	Dinte	PI/D	Percuție indirectă/despicare
Diam.	Diametru	PM	Partea mezială
ED	Extremitatea distală	PP	Partea proximală
FADP	Fixare axială distală pozitivă	RotA	rotație alternativă
FAN	Fixare axială negativă	Rz	Rază (de corn de cerb)
FI	Fața inferioară, fractură de impact	S	Suine (mistreț)
FL	Fractură laterală	Sc	Scobire
Fn	Finisare	Sfr	Sfedel
FP	Fractură de presiune	Sp.	Suprafața
FS	Fața superioară	Șa	Șanțuire axială
FTN	Fixare transversală negativă	Tc	Tocire
G	Groapă	TrT	Tratament termic
G-C1	Groapa anexă a complexului C1 Foeni	U	Ulna
G-RSU	Groapa/complexul cu resturi scheletice umane Foeni și Petrești		

Tabel nr. 1 ALN. IMDA – Tipologia

Codul tipologic	Denumirea tipului
I A1	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat distal
I A3	Vârf pe fragment diafizar de os lung fasonat integral
I A7	Vârf pe semimetapod de ovicaprine
I A7 a	Vârf pe semimetapod distal de ovicaprine
I A7 b	Vârf pe semimetapod proximal de ovicaprine
I A9	Vârf pe semimetapod de erbivor de talie mare
I A9 a	Vârf pe semimetapod distal de erbivor de talie mare
I A9 b	Vârf pe semimetapod proximal de erbivor de talie mare
I A11 b	Vârf cu perforație proximală
I A13	Vârf dublu
I A15	Vârf pe fragment de corp costal
I A16 b	Vârf pe fragment de canin de suid
I A17 a	Vârf pe segment de rază corn cerb (<i>chasse-lame</i>)
I B1	Netezitor pe fragment de os lung
I B9	Netezitor pe fragment de metapod
I B9 b	Netezitor pe fragment de metapod proximal
I G4-1	Vârf oblic pe rază de corn de cerb
III B3	Pendantiv pe fragment de canin de suid
III D1	Mârgea pe segment diafizar de os lung
V A2 d	Materii prime – dinți

Tabel nr. 2 ALN. IMDA – Tipologia și distribuția pe culturi și complexe.

Tip	Indicativ	Complex	Coordonate	Atribuire culturală
I A1	ALN/I 1	Nivel	Sp. I/Șoaită 2005 □ D -1,20 m	Vinča B
I A7	ALN/I 2	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C -1,35-1,50 m	Vinča B
I A7 a	ALN/I 3	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C -1,35-1,50 m	Vinča B
I A7 a	ALN/I 4	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C -1,35-1,50 m	Vinča B
I A15	ALN/I 5	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C -1,35-1,50 m	Vinča B
I A15	ALN/I 6	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C -1,35-1,50 m	Vinča B
I A15	ALN/I 7	Nivel	Sp. I/Șoaită 2005 □ A -1,00 m	Vinča B
I A17 a	ALN/I 8	G1	Sp. III/Colda 2005 □ A -0,95-1,00 m	Vinča B
I A16 b	ALN/I 9	Nivel	Sp. I/Șoaită 2005 □ B -0,70 m	Vinča B
I B9	ALN/I 10	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C4 -1,20-1,25 m	Vinča B
V A2 d	ALN/I 11	B3	Sp. III/Colda 2005 □ C -1,35-1,50 m	Vinča B
I A1	ALN/II 1	L1	Sp. V/Sima 2006 S I □ 3 -1,00-1,20 m	Foeni
I A1	ALN/II 2	Nivel	Sp. I/Șoaită 2005 □ B -0,50-0,70 m	Foeni
I A7	ALN/II 3	B1	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,65-0,85 m (B1)	Foeni
I A7	ALN/II 4	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S I □ -1-1,10 m	Foeni
I A7	ALN/II 5	G-C1	Sp. IV/Călin 2006 S I □ 2-3 -2,00-2,20 m	Foeni
I A7	ALN/II 6	B1	Sp. III/Moldovan 2006 S II -1,70-1,90 m	Foeni
I A7	ALN/II 7	B1	Sp. III/Moldovan 2006 S II -1,00-1,30 m	Foeni
I A7	ALN/II 8	Nivel	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,65-0,90 m	Foeni
I A7 a	ALN/II 9	B1	Sp. III/Moldovan 2006 S II -1,00 m	Foeni
I A7 a	ALN/II 10	G-RSU	Sp. III/Colda 2005 M 15-16 -1,65 m	Foeni
I A7 a	ALN/II 11	Nivel	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,40-0,50 m	Foeni
I A7 a	ALN/II 12	Nivel	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,40-0,50 m	Foeni
I A7 a	ALN/II 13	B1	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,85-1,05 m	Foeni
I A7 b	ALN/II 14	L1	Sp. V/Sima 2006 S II □ 2 -1,20-1,40 m	Foeni
I A7 b	ALN/II 15	L1	Sp. V/Sima 2006 S I □ 2 -1,20-1,40 m	Foeni
I A9 a	ALN/II 16	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S I □ 4 -1,00-1,20 m	Foeni
I A9 b	ALN/II 17	B1	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,65-0,85 m	Foeni
I A9 a	ALN/II 18	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S I □ 1 -1,00-1,20 m	Foeni
I A9 b	ALN/II 19	B1	Sp. II/Sărăcuț 2005 -1,00 m	Foeni
I A7 b	ALN/II 20	Nivel	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,55 m	Foeni
I A15	ALN/II 21	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ C4 -0,85-1,00 m	Foeni
I A15	ALN/II 22	Nivel	Sp. I/Șoaită 2005 □ D -0,65 m	Foeni
I A15	ALN/II 23	G-C1	Sp. IV/Călin 2006 S I □ 2-3 -2,00-2,20 m	Foeni
I A13	ALN/II 24	Nivel	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,60-0,65 m	Foeni
I A3	ALN/II 25	G-RSU	Sp. III/Colda 2005 □ B -1,75 m	Foeni
I A3	ALN/II 26	Nivel	Sp. VI/Fat 2006 S I □ 5 -0,90 m	Foeni
I A9	ALN/II 27	G1	Sp. III/Moldovan 2006 S I -1,50-1,70 m	Foeni
I A9	ALN/II 28	B1	Sp. I/Ciont 2006 □ B -0,65-0,85 m	Foeni
I A11 b	ALN/II 29	B1	Sp. I/Șoaită 2005 □ C -0,85-1,00 m	Foeni
I A17 a	ALN/II 30	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S III □ 2 -0,90-1,10 m	Foeni
I A17 a	ALN/II 31	G-C1	Sp. IV/Călin 2006 S I □ 2-3 -2,10 m	Foeni
I A17 a	ALN/II 32	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ C -0,80-0,90 m	Foeni
I A17 a	ALN/II 33	Nivel	Sp. I/Șoaită 2005 □ A -0,50-0,70 m	Foeni
I A17 a	ALN/II 34	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ E -0,75-0,90 m	Foeni
I B9 b	ALN/II 35	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S III □ 1 -0,90-1,10 m	Foeni
I B1	ALN/II 36	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S II □ 4 -0,80-0,95 m	Foeni
I B1	ALN/II 37	Nivel	Sp. V/Sima 2006 S II □ 4 -1,30-1,40 m	Foeni
I G4 -1	ALN/II 38	G-RSU	Sp. III/Colda 2005 □ B -0,85-1,10 m	Foeni
I A7 a	ALN/II 39	G-RSU	Sp. III/Colda 2005 □ B -0,90-0,95 m	Foeni
I A11 b	ALN/II 40	G-RSU	Sp. III/Colda 2005 □ B-C -0,55-0,65 m	Foeni
I A7 a	ALN/III 1	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ B-C -0,60-0,65 m	Petrești
I A15	ALN/III 2	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ C3 -0,60 m	Petrești
I B9 b	ALN/III 3	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ D-E -0,55 m	Petrești
I A17 a	ALN/III 4	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ C2 -0,45-0,50 m	Petrești
I A17 a	ALN/III 5	L1	Sp. III/Colda 2005 □ C2 -0,60-0,70 m	Petrești
I A17 a	ALN/III 6	Nivel	Sp. VII/Ampoițan 2005 S I □ 2 -0,60 m	Petrești
I A17 a	ALN/III 7	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ E -0,50-0,60 m	Petrești
III B3	ALN/III 8	G-RSU	Sp. III/Colda 2005 □ B -0,65-0,70 m	Petrești
V A2 d	ALN/III 9	Nivel	Sp. III/Colda 2005 □ E -0,50-0,60 m	Petrești
III D1	ALN/III 10	Nivel	Sp. II/Sărăcuț 2005 -0,45 m	Petrești

Tabel nr. 3 ALN. IMDA – Distribuția cantitativă a grupelor tipologice și a tipurilor pe culturi

Tip	Cultura Vinča	Grupul cultural Foeni	Cultura Petrești	Efectiv total tip	Efectiv total categorii
I A1	1	2		3	58
I A3		2		2	
I A7	1	6		7	
I A7 a	2	6		8	
I A7 b		3		3	
I A9		2		2	
I A9 a		2		2	
I A9 b		2		2	
I A11 b		2		2	
I A13		1		1	
I A15	3	3	1	7	
I A16 b	1			1	
I A17 a	1	5	5	11	
I B1		2		2	
I B9	1			1	
I B9 b		1	1	2	
I G4-1		1		1	
III B3			1	1	2
III D1			1	1	
V A2 d	1		1	2	1
Total	11	40	10	61	61

Tabel nr. 4 ALN. IMDA – Distribuția cantitativă a tipurilor în complexe

Tip	Indicativ	Context (complex)*								
		B1 Foeni	B3 Vinča	L1 Foeni	L1 Petrești	G1 Vinča	G1 Foeni	G-C1 Foeni	G-RSU Foeni	G-RSU Petrești
I A1	ALN/I 1									
I A7	ALN/I 2		1							
I A7 a	ALN/I 3		1							
I A7 a	ALN/I 4		1							
I A15	ALN/I 5		1							
I A15	ALN/I 6		1							
I A15	ALN/I 7									
I A17 a	ALN/I 8					1				
I A16 b	ALN/I 9									
I B9	ALN/I 10		1							
V A2 d	ALN/I 11		1							
I A1	ALN/II 1			1						
I A1	ALN/II 2									
I A7	ALN/II 3	1								
I A7	ALN/II 4									
I A7	ALN/II 5							1		
I A7	ALN/II 6	1								
I A7	ALN/II 7	1								
I A7	ALN/II 8									
I A7 a	ALN/II 9	1								
I A7 a	ALN/II 10								1	
I A7 a	ALN/II 11									
I A7 a	ALN/II 12									
I A7 a	ALN/II 13	1								
I A7 b	ALN/II 14			1						
I A7 b	ALN/II 15			1						
I A9 a	ALN/II 16									
I A9 b	ALN/II 17	1								
I A9 a	ALN/II 18									
I A9 b	ALN/II 19	1								
I A7 b	ALN/II 20									
I A15	ALN/II 21									

I A15	ALN/II 22									
I A15	ALN/II 23						1			
I A13	ALN/II 24									
I A3	ALN/II 25							1		
I A3	ALN/II 26									
I A9	ALN/II 27					1				
I A9	ALN/II 28	1								
I A11 b	ALN/II 29	1								
I A17 a	ALN/II 30									
I A17 a	ALN/II 31						1			
I A17 a	ALN/II 32									
I A17 a	ALN/II 33									
I A17 a	ALN/II 34									
I B9 b	ALN/II 35									
I B1	ALN/II 36									
I B1	ALN/II 37									
I G4 -1	ALN/II 38							1		
I A7 a	ALN/II 39							1		
I A11 b	ALN/II 40							1		
I A7 a	ALN/III 1									
I A15	ALN/III 2									
I B9 b	ALN/III 3									
I A17 a	ALN/III 4									
I A17 a	ALN/III 5				1					
I A17 a	ALN/III 6									
I A17 a	ALN/III 7									
III B3	ALN/III 8									1
V A2 d	ALN/III 9									
III D1	ALN/III 10									
Total		9	7	3	1	1	1	3	5	1

*Fără date = proveniență din nivel

Tabel nr. 5 ALN. IMDA – Distribuția cantitativă a materiilor prime pe culturi (specii).

Specia	Cultura Vinča	Grupul cultural Foeni	Cultura Petrești	Număr piese
Cpr	1			1
S	1		2	3
Crb	1	6	4	11
B	4	16	2	22
OC	4	18	2	24
Total	11	40	10	61

Tabel nr. 6 ALN. IMDA – Distribuția cantitativă a materiilor prime pe culturi (elemente scheletice)

Element scheletic	Cultura Vinča	Grupul cultural Foeni	Cultura Petrești	Număr piese
U		1		1
Cn Ax	1	1		2
D	1		2	3
Cs	3	3	1	7
OL	1	6	1	8
Cn Rz	1	5	4	10
MP	4	24	2	30
Total	11	40	10	61

Tabel nr. 7 ALN. IMDA – Morfometria (mm)*

Tip	Indicativ	L tot.	L	PM	PD/ED	Diam.	LPA	CD	Diam. perf.
I A1	ALN/I 1	73						3,5/3	
I A7	ALN/I 2	67						3/2	
I A7 a	ALN/I 3	61,5						3/2,5	
I A7 a	ALN/I 4	62/59						4/2,5	
I A15	ALN/I 5	140						5/2,5	
I A15	ALN/I 6	108,5						5,5/3	
I A15	ALN/I 7	95/92,5						8/3,5	

I A17 a	ALN/I 8	126				ED 16,5/14			
I A16 b	ALN/I 9		142						
I B9	ALN/I 10	131			ED 8				
V A2 d	ALN/I 11		63						
I A1	ALN/II 1	109						9,5/7	
I A1	ALN/II 2	100/97,5						3,5/2,5	
I A7	ALN/II 3	97						2	
I A7	ALN/II 4	81						2,5/2	
I A7	ALN/II 5	83/81						3/2,5	
I A7	ALN/II 6	67						3/2	
I A7	ALN/II 7		66,5					4/3	
I A7	ALN/II 8	55/53						4/3	
I A7 a	ALN/II 9	109/106,5						4/3	
I A7 a	ALN/II 10	85						2,5	
I A7 a	ALN/II 11	81/79						3/2,5	
I A7 a	ALN/II 12	77						4/3	
I A7 a	ALN/II 13	58						5,5/3,5	
I A7 b	ALN/II 14	73						3/2,5	
I A7 b	ALN/II 15	71						2,5/2	
I A9 a	ALN/II 16	86/79						10/5,5	
I A9 b	ALN/II 17	230						3,5	
I A9 a	ALN/II 18	85/77						10/6,5	
I A9 b	ALN/II 19	64						7,5/5	
I A7 b	ALN/II 20	51,5						3/2,5	
I A15	ALN/II 21		105						
I A15	ALN/II 22	80/76						5/3	
I A15	ALN/II 23		73,5					5/3,5	
I A13	ALN/II 24	111						5,5/4	
I A3	ALN/II 25	103/100						4,5/4	
I A3	ALN/II 26	103/100,5						4,5/4	
I A9	ALN/II 27	95/85						9/7	
I A9	ALN/II 28	84/82						9/6,5	
I A11 b	ALN/II 29		79						6/4
I A17 a	ALN/II 30	155				ED 14/7,5			
I A17 a	ALN/II 31	138				ED 20			
I A17 a	ALN/II 32	104				ED 15/14			
I A17 a	ALN/II 33	105				ED 18/15			
I A17 a	ALN/II 34	101				ED 6			
I B9 b	ALN/II 35	115					30		
I B1	ALN/II 36	81					30		
I B1	ALN/II 37	78,5					34		
I G4 -1	ALN/II 38	110							40/25
I A7 a	ALN/II 39	68/66						4/3	
I A11 b	ALN/II 40		93						5/3
I A7 a	ALN/III 1	59						4/3	
I A15	ALN/III 2		68					6/4	
I B9 b	ALN/III 3	139					50		
I A17 a	ALN/III 4	126				ED 13/10			
I A17 a	ALN/III 5	123				ED 8			
I A17 a	ALN/III 6	116				ED 12/8			
I A17 a	ALN/III 7	100				ED 13/12			
III B3	ALN/III 8	44		15					6,5/5
V A2 d	ALN/III 9	87		18					
III D1	ALN/III 10	24				12/9			6/4

*Caractere italice: parametri estimați (reconstituire grafică)

Tabel nr. 8 ALN. IMDA – Clasele de lungimi ale grupeii tipologice I A (vârfuri)

Cultura	Clase de lungimi (număr piese)				
	I (10 – 50 mm)	II (51 – 100 mm)	III (101 – 150 mm)	IV (151 – 200 mm)	V (201 – 300 mm)
	Mică		Mijlocie		Mare
Vinča	–	5	3	–	

Foeni	–	17	11	1	1
Petrești	–	2	4	–	–
Total	–	24	18	1	1

Tabel nr. 9 ALN. IMDA – Tipologia și reprezentarea materiilor prime. Debitajul. Fasonarea. Urmele de utilizare. Rolul funcțional prezumat.

Tip	Indicativ	Materie primă	Specie	Debitaj	Fasonare	Fixare	Utilizare	Rol funcțional
I A1	ALN/I 1	OL	OC	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7	ALN/I 2	MP	OC	As, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 a	ALN/I 3	MP	OC	As, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 a	ALN/I 4	MP	OC	As, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	ALN/I 5	Cs	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	ALN/I 6	Cs	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	ALN/I 7	Cs	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A17 a	ALN/I 8	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		?	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A16 b	ALN/I 9	Cn	Cpr	PD/C, PD/F	PD/C, Am		FL	Plantator
I B9	ALN/I 10	MP	B	PD/D	Am		Tc, L, AF, FP	Procesare piele
V A2 d	ALN/I 11	D	S	PD/F				Materie primă pentru fabricarea vârfurilor sau a pieselor de podoabă
I A1	ALN/II 1	U	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil
I A1	ALN/II 2	MP	OC	PD/D	Am		Tc, L, FL	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7	ALN/II 3	MP	OC	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7	ALN/II 4	MP	OC	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împleti
I A7	ALN/II 5	MP	OC	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7	ALN/II 6	MP	OC	Șa bilaterală, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7	ALN/II 7	MP	OC	Șa, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7	ALN/II 8	MP	OC	Șa, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 a	ALN/II 9	MP	OC	Șa bilaterală, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 a	ALN/II 10	MP	OC	Șa bilaterală, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit

I A7 a	ALN/II 11	MP	OC	Șa bilaterală, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 a	ALN/II 12	MP	OC	PD/D, PI/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 a	ALN/II 13	MP	OC	PD/D, PI/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 b	ALN/II 14	MP	OC	As, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A7 b	ALN/II 15	MP	OC	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A9 a	ALN/II 16	MP	B	PD/D, PD/C	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A9 b	ALN/II 17	MP	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A9 a	ALN/II 18	MP	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A9 b	ALN/II 19	MP	B	Șa, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil
I A7 b	ALN/II 20	MP	OC	PI/D, PD/D	Am		Tc, L	Unealtă de împletit Perforator piele sau material textil
I A15	ALN/II 21	Cs	B	PD/D	Am		?	?
I A15	ALN/II 22	Cs	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	ALN/II 23	Cs	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A13	ALN/II 24	OL	OC	Șa, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A3	ALN/II 25	OL	B	?	Am		Tc, L, FL	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A3	ALN/II 26	OL	B	Șa bilaterală, PD/D	Am		Tc, L, FL	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A9	ALN/II 27	MP	B	Șa, PD/D, PD/F	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A9	ALN/II 28	MP	B	Șa, PD/D, PD/F	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A11 b	ALN/II 29	OL	B	Șa, PD/D	Am, Pfb, Sfr, Al		Tc, L, FL	Unealtă de țesut sau împletit
I A17 a	ALN/II 30	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		FI	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/II 31	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C		?	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/II 32	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C		?	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/II 33	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C		?	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/II 34	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C		?	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I B9 b	ALN/II 35	MP	B	Șa bilaterală, PD/D	Am		FI	Procesare lemn
I B1	ALN/II 36	OL	B	PD/D	Am	FADP	Tc, L, AF	Procesare piele

I B1	ALN/II 37	MP	B	Șa, PD/D	Am	FADP	Tc, L, AF	Procesare piele
I G4-1	ALN/II 38	Cn Ax	Crb	PD/C, PD/F	Am, PD/C, Pfb, RotA, Sc, Al	FTN	FI	Procesare lemn Armă Prelucrare sol (săpăligă)
I A7 a	ALN/II 39	MP	OC	Șa, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A11 b	ALN/II 40	OL	B	Șa, PD/D	Am, Pfb, Sfr, Al		Tc, L, FL	Unealtă de țesut sau împletit
I A7 a	ALN/III 1	MP	OC	PD/D, PI/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	ALN/III 2	Cs	B	PD/D	Aa		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I B9 b	ALN/III 3	MP	B	Șa bilaterală, PD/D	Am		FI	Procesare lemn
I A17 a	ALN/III 4	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		FI	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/III 5	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		?	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/III 6	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		FI	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I A17 a	ALN/III 7	Cn	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		FI	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
III B3	ALN/III 8	D	S	PD/D, Șa	Am, Pfb, Sfr, Al	FTN	Tc, L	Pandantiv/plăcuță
V A2 d	ALN/III 9	D	S	PD/D, Șa	Aa			Materie primă pentru fabricarea pandantivelor sau plăcuțelor
III D1	ALN/III 10	OL	OC	PD/C, PD/F		FAN	?	Piesă de podoabă Mârgea

2. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița (36)

Tabel 1. Numărul de resturi de pește și taxonii identificați în US 4258 și 4253 din SL 47

Taxon	NR		
	US4258	US4253	Total SL 47
<i>Sturioni</i>		1	1
<i>Esox lucius</i>		10	10
<i>Blicca bjoerkna</i>		2	2
<i>Cyprinus carpio</i>	82	41	123
<i>Rutilus rutilus</i>	1		1
<i>Cyprinidae</i>	111	38	149
<i>Silurus glanis</i>	6	32	38
<i>Acerina sp.</i>		1	1
Total	200	125	325

Tabel 2. Numărul de resturi și greutatea moluștelor studiate din SL 47

Taxon	NR	greut (g)
<i>Anodonta & Pseudanodonta</i>	30	103,7
<i>Unio sp.</i>	-	249
<i>Unio pictorum</i>	26	84,4
<i>Unio tumidus</i>	77	489
<i>Viviparus sp.</i>	2	2,1

Total	136	928,2

3. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu (39)

Nr. Crt.	Taxon	NR
1.	<i>Mollusca</i>	193
2.	<i>Reptilia</i>	169
3.	<i>Pisces</i>	460
	Total	762

Tabelul 1. Materiale faunistice provenind din L11

4. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța (49)

Tabel 1. Numărul de resturi de pește prezente în structurile cercetate.

	<i>Acipenser ruthenus</i>	<i>Huso huso</i>	Sturioni	<i>Esox lucius</i>	<i>Abramis brama</i>	<i>Cyprinus carpio</i>	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	Cyprinidae	<i>Silurus glanis</i>	<i>Stizostedion lucioperca</i>	NRD	IND	Total
Corp Gardă lângă pila F				1		3			4		8		8
careu Ș 71						1			3		4		4
careu Ș 71, -1,1m	1	1	1	5	3	23	1		48	6	89	33	122
careu Ș 71, -1,2m				2		6			7		15		15
martor S-Ș71/S-Ș72, -1,10m						1			2		3		3
martor Ș71-T71, -1,20m				1		1			4		6	3	9
martor Ș 71-72, -1,20 m				3		8		1		6	18	1	19
careu T 70, -0,20 – -0,40 m						1			4		5		5
careu T 70, -1m									1		1		1
martor T 70/ S1 2004									1		1		1
martor T 70/ T 71, -0,5m				1		2			4		7		7
martor T 70-71, -0,7m				1		7			10	1	19		19
careu T 70, - 1m									2	1	3		3
martor T 70/ U70						1			3		4		4
martor T 71/ U71, -1m				2		11			5		18	13	31
martor T 71/ U71						7			9		16	3	19
U/ V72, -0,6m									1		1		1
Total	1	1	1	16	3	72	1	1	108	14	218	53	271

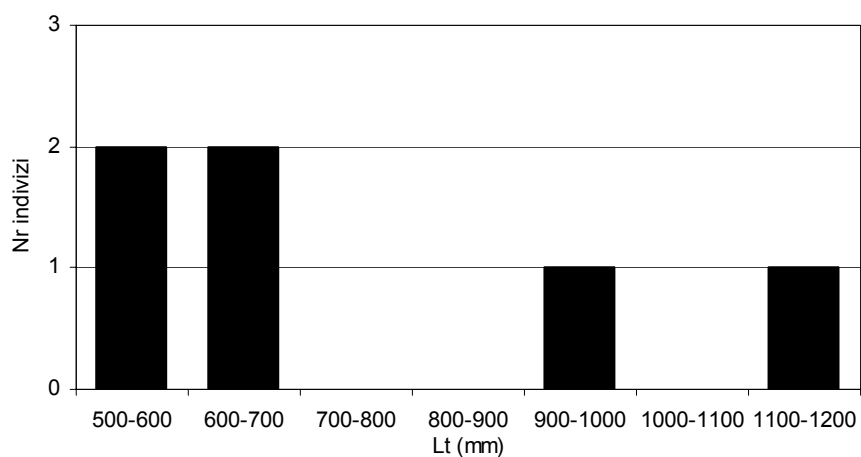

Fig. 1. Știuca (*Esox lucius*). Repartiția indivizilor pe clase de lungime (Lt în mm)

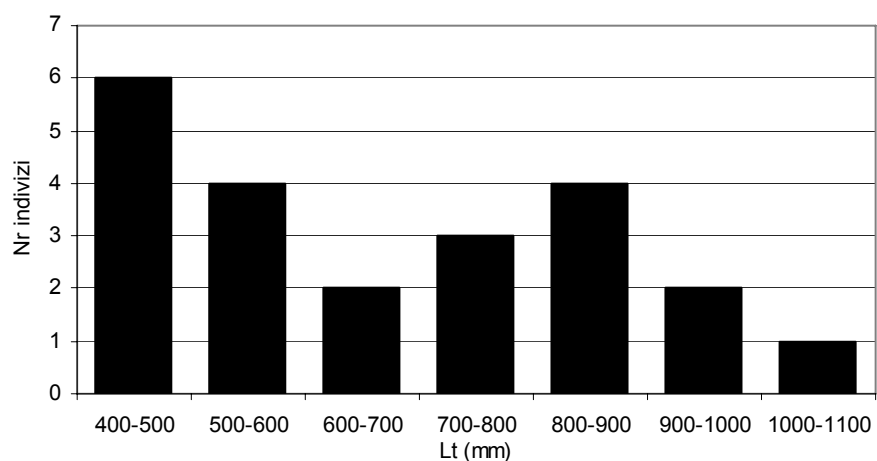

Fig. 1. Crap (*Cyprinus carpio*). Repartiția indivizilor pe clase de lungime (Lt în mm)

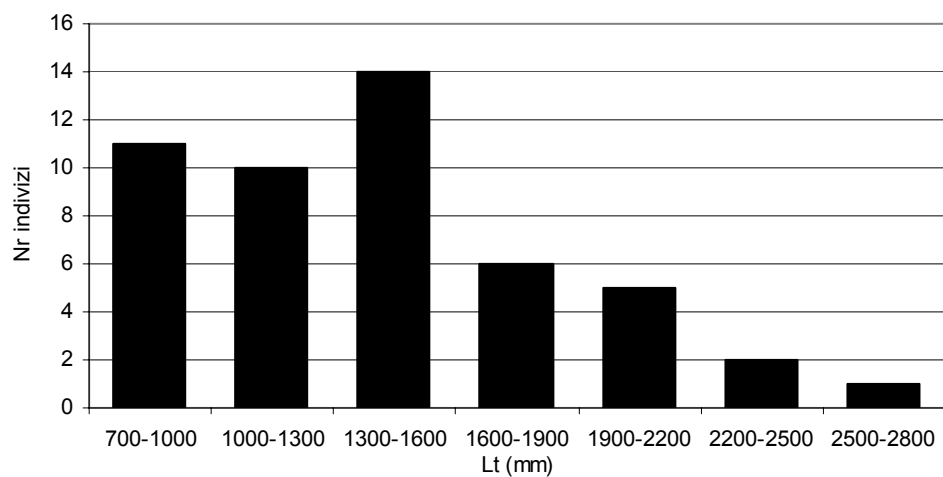

Fig. 2. Somn (*Silurus glanis*). Repartiția indivizilor pe clase de lungime (Lt în mm).

5. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța (56)

Tabel 1. Taxoni identificați în nivelul cultural Hamangia de la Cheia (Campania 2006)

Taxon	NR	%
<i>Acipenser</i> sp.	19	7,06
<i>Acipenser stellatus</i>	6	2,23
<i>Esox lucius</i>	1	0,37
<i>Abramis brama</i>	13	4,83
<i>Cyprinus carpio</i>	106	39,4
<i>Rutilus</i> sp.	43	16
Cyprinidae	36	13,4
<i>Silurus glanis</i>	4	1,49
<i>Stizostedion lucioperca</i>	41	15,2
NRD	269	33,7
IND	529	66,3
Total	798	100

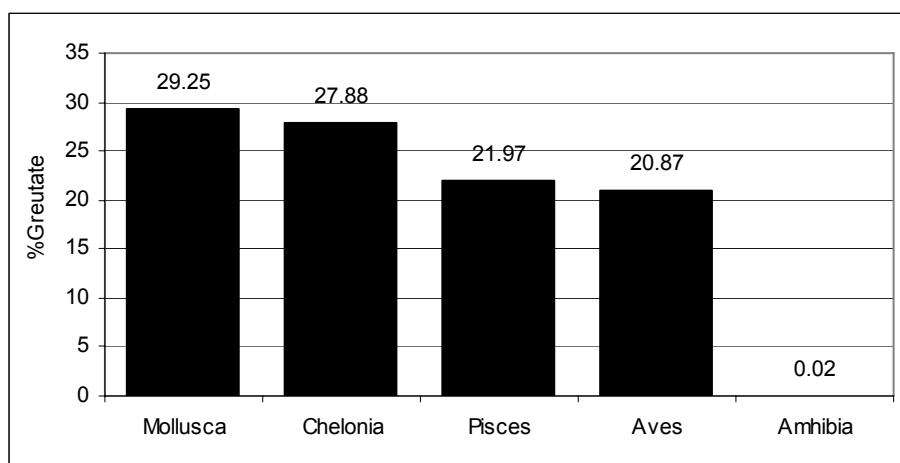

Fig. 1. Distribuția greutății (%) resturilor faunistice identificate în nivelul Hamangia de la Cheia (Campania 2006).

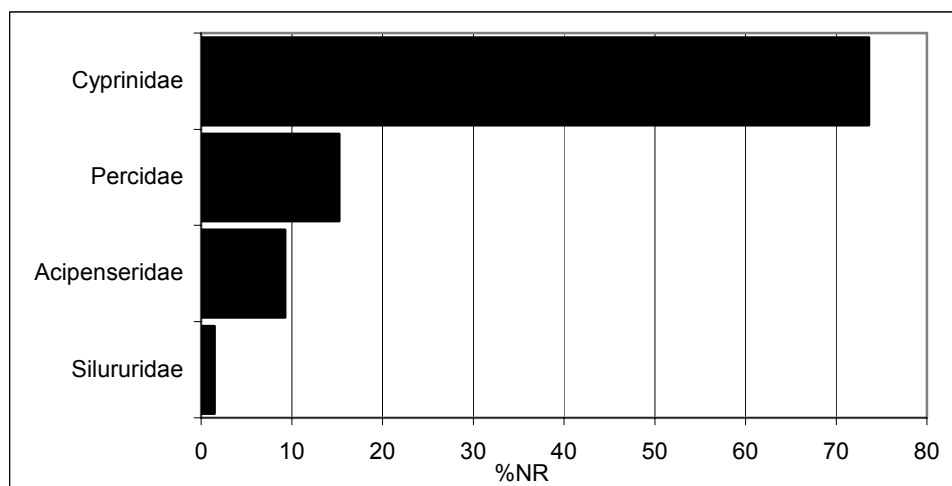

Fig. 2. Distribuția numărului de resturi pe clase de pești în nivelul Hamangia de la Cheia (Campania 2006)

6. Corabia, jud. Olt [Sucidava] (66)

Catalogul descoperirilor

I. Obiecte din metal

1. Monedă (bronz argintat), diametru 20 mm, bine conservată (C.10, □3a, -1,00 m), fig. 17.
2. Monedă (bronz), diametru 14 mm, trecută prin foc, ilizibilă (C6, □1c, -1,27 m).
3. Monedă (bronz), diametru 26 mm, greu lizibilă (C8, □1a, -1,27 m).
4. Monedă paleobizantină (bronz), diametru 34 mm, parțial lizibilă (C1, □3b, -1,20 m).
5. Monedă (bronz), diametru 18 mm, ilizibilă (C9, □3c, -1,00 m).
6. Monedă (bronz), diametru 8 mm, parțial lizibilă (C10, □1a, -1,10 m).
7. Monedă paleobizantină (bronz), diametru 26 mm, parțial lizibilă (C15, □2c, -1,20 m), fig. 18.
8. Zală de sârmă (bronz) în forma cifrei 8, cu capetele recurbate și extremitățile răsucite în jurul axului, lungime 6 cm (C10, □2a, -1,25 m), fig. 19.
9. Plăcuță (bronz) în formă de *pelta* cu trei perforații pătrate, lungime 3,7 cm, lățime 3,1 cm (C15, □2c, -1,20 m), fig. 20.
10. Cuțit fragmentar (fier) cu vârful rupt și peduncul, lungime 6 cm (C5, □2a, -1,30 m), fig. 21.
11. Sulă (fier), cu secțiunea pătrată, lungime 9,2 cm (C55, □3c, -1,00 m), fig. 22.
12. Vârf de săgeată (fier) cu trei șanțuri longitudinale și peduncul, lungime 8 cm (C14, □2b, -1,40 m), fig. 23.
13. Verigă semicirculară (fier) cu rol incert (piesă de harnașament sau suport de strigiliu?), lungime 7,4 cm, lățime 4,8 cm (C15, □3a, -1,00 m).
14. Piesă (fier) cu utilizare incertă, posibil de la broasca unei încuietori, lungime 10,1 cm, lățime 3,3 cm (C14, □1b, -1,00 m), fig. 24.
15. Cui (fier), lungime 6,4 cm (C10, □3a, -1,05 m).
16. Trei cuie (fier), cu lungimile de 6,00 cm, 6,5 cm și 7,5 cm (C8, □1a, -1,10 m), fig. 25.
17. Cui (fier), lungime 4,7 cm (C14, □2b, -1,40 m).

II. Obiecte din ceramică

1. Opaiț fragmentar din pastă cenușie, fără ornamente, diametru 5,4 cm (C2, □1c, -0,70 m), fig. 26.
2. Gât de amforă (C8, □1a, -1,20 m), fig. 27.
3. Dop de amforă sub formă de trunchi de con, realizat dintr-un fragment de cărămidă (C1, □3b, -1,20 m).
4. Capac, diametru 6,2 cm (C16, □2b, -0,80 m), fig. 28.
5. Fusaiole (C14, □3b, -0,60 m).
6. Fragment de vas decorat cu „coaste” înguste, pe care au fost incizate după ardere literele MA cu înălțimea de 2 cm (C1, □1c, -1,10 m), fig. 29.
7. Fragment de țiglă care păstrează o porțiune din cartușul unei ștampile cu litera M în excizie și înălțimea de 3,4 cm (C8, □1c, -1,10 m).
8. Fragment de țiglă care păstrează o porțiune din cartușul unei ștampile cu litera M în excizie și înălțimea de 2,5 cm (C1, □3b, -1,20 m), fig. 30.
9. Fragment de cărămidă având incizată în pasta crudă o rețea de linii orizontale și verticale (C15, □3b, -1,00 m), fig. 31.

III. Obiecte din piatră

1. Plăcuță șlefuită, dreptunghiulară, lungime 5,6 cm, lățime 4,3 cm, grosime 0,6 cm (C10, □3b, -1,30 m), fig. 32.
2. Proiectil de balistă, sferic, diametru 8,5 cm (C15, □3b, -1,00 m), fig. 33.
3. Piesă șlefuită, de formă cubică, cu laturile de 25 cm. Pe una din fețe a fost practică o concavitate cu diametrul de 10 cm și adâncimea de 5 cm (C8, □2c, -0,90 m), fig. 34.

IV. Obiecte din corn

1. Vârf de corn de cerb, polifațetat prin șlefuire și tăiat la bază, lungime 13 cm (C8, □1a, -1,20 m), fig. 35.
2. Vârf de corn de cerb, tăiat la bază, lungime 11 cm (C2, □3b, -1,00 m).
3. Vârf de corn de cerb, tăiat la bază, lungime 12,5 cm (C13, □1c, -1,00 m), fig. 36.
4. Vârf de corn de bovid, tăiat la bază, lungime 8,9 cm (C6, □1b, -1,00 m).
5. Mai multe fragmente de corn de cerb în inserție pe calota craniană, tăiate la câțiva centimetri deasupra acesteia (C1, □1a, -1,20 m).

V. Obiecte din sticlă

1. Picior de pahar cu diametrul bazei de 4,4 cm (C10, □1b, -1,10 m), fig. 37.
2. Partea inferioară a unui *lacrimarium* cu diametrul de 4,5 cm (C15, □3a, -1,00 m), fig. 38.

7. Fetești, com Adâncata, jud. Suceava (80)

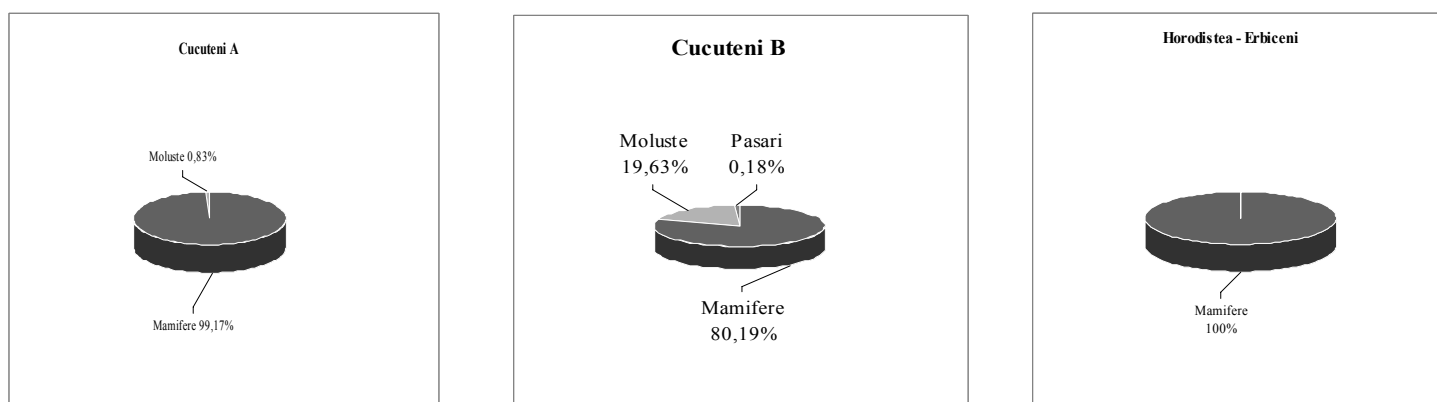

Fig. 1. Distribuția resturilor faunistice în eșantioanele analizate

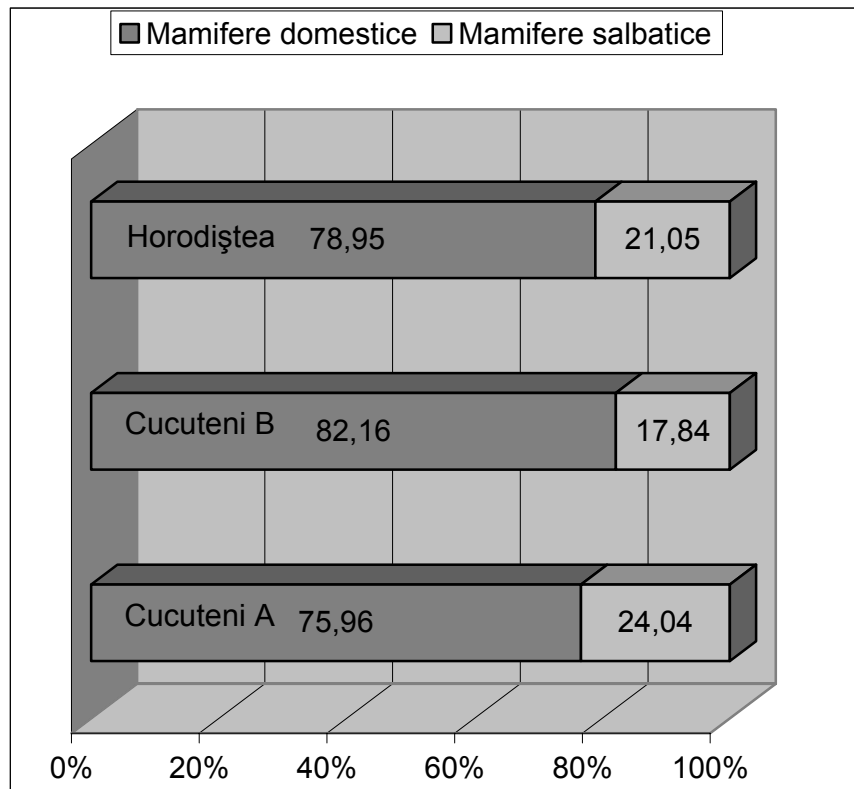

Fig. 2. Proporția resturilor de mamifere domestice și sălbatice în eșantioanele analizate

Cultura Specia	Cucuteni A		Cucuteni B		Horodiștea -Erbiceni	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
<i>Bos taurus</i>	24	23,07	79	29,36	34	44,73
<i>Sus domesticus</i>	26	25	73	27,13	14	18,42
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	25	24,03	65	24,16	11	13,47
<i>Canis familiaris</i>	4	3,84	4	1,48	1	1,31
<i>Equus caballus</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Sus scrofa</i>	10	9,61	17	6,31	9	11,84
<i>Capreolus capreolus</i>	9	8,65	12	4,46	4	5,26
<i>Cervus elaphus</i>	2	1,92	13	4,82	3	3,94
<i>Lepus europaeus</i>	2	1,92	5	1,85	-	-
<i>Vulpes vulpes</i>	1	0,96	-	-	-	-
<i>Sciurus vulgaris</i>	-	-	1	0,37	-	-

Tabel 1. Distribuția procentuală a numărului de resturi de mamifere domestice și sălbatice din cadrul eșantioanelor analizat

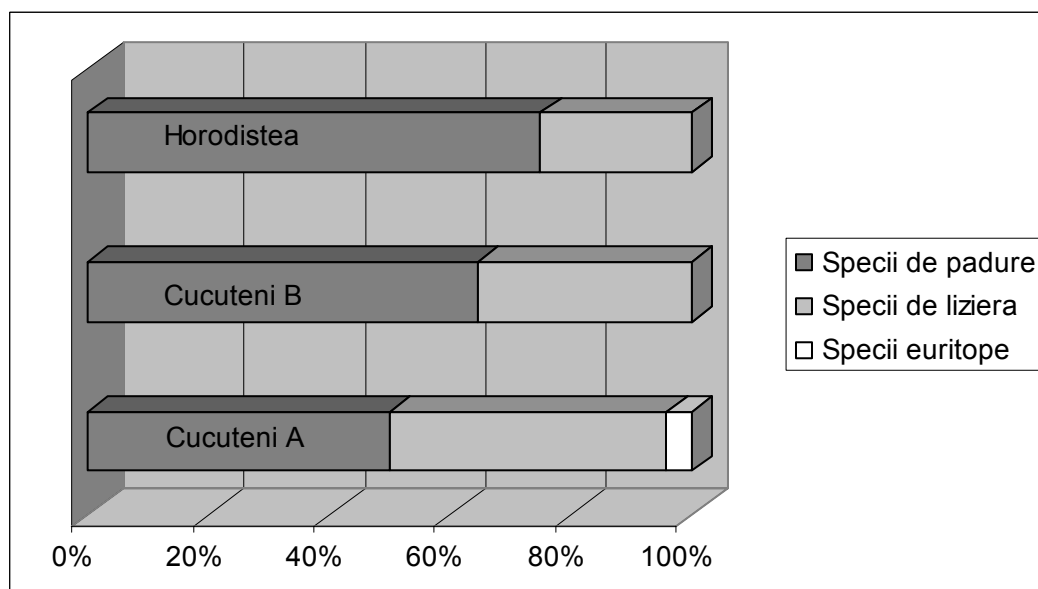

Fig. 3. Repartiția speciilor de mamifere sălbatice după afinitățile lor ecologice

8. Isaccea, jud. Tulcea (98)

Coordonatele geografice ale punctelor de referință

Punct de referință	X	Y	Z
Dealul Asan (ord. 2)	766143.753	423716.270	202.810
Ostrovul Isaccea (ord.4)	769987.375	425937.951	4.200

Punct de referință	X	Y	Z
B01	769497.070	425120.294	24.220
B02	769413.936	425143.735	21.793

9. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea (107)

Coordonatele geografice ale punctelor de referință

Punct de referință	X	Y	Z
Gilma Mare (ord. 4)	760072.111	422231.177	229.950
Ciclaiași (ord. 4)	753359.033	423553.563	203.380

Punct de referință	X	Y	Z
B01	757620.853	421925.487	48.482
B02	757750.327	422000.623	36.660
B03	757577.336	421987.362	48.822

10. Măriuța, com. Belciugatele, jud. Călărași (119)

Tabel 1. Greutatea artefactelor dintr-un eșantion de 50 l de sediment

Tip de material	Greut (g)	Greut %
oase	195	25,54
cărbune	2	0,26
semințe	0,03	0,00
scoici	1,99	0,26
	199,02	26,07
ceramica	549	71,90
chirpic ars	11,7	1,53
silex	3,8	0,50
	564,5	73,93

Tabel 2. Greutatea artefactelor dintr-un eșantion de 90 l de sediment

Tip de material	Greut (g)	Greut %
cărbune	4,3	0,26
semințe	0,27	0,02
scoici	6,3	0,38
oase pești	0,88	0,05
oase	177,2	10,57
coprolite	5	0,30
micromamifere	0,1	0,01
	194,05	11,58
silex	38,8	2,31
chirpic ars	260	15,51
ceramică	1183,1	70,59
cupru	0,15	0,01
	1482,05	88,42

11. Miercurea Sibiului, com. Miercurea Sibiului, jud. Sibiu (121)

Tabel nr. 0 Lista abrevierilor

Aa	Abraziune axială	L	Lungimea, lustru (vezi contextul)
AF	Abraziune funcțională	L tot.	Lungimea totală
Aa	Abraziune axială	Lăț.	Lățimea
Am	Abraziune multidirecțională	LPA	Lungimea părții active
Ax	Ax (de corn de cerb)	MP	Metapod
B	Bovine, bordei (vezi contextul)	OC	Ovicaprine
CD	Calibrul distal	OL	Os lung
Cn	Corn (de cerb)	PD	Partea distală
Crb	Cerb	PD/C	Percuție directă/Cioplire
Cs	Corp costal	PD/D	Percuție directă/Despicare
D	Dinte	PD/F	Percuție directă/Fracturare
Diam.	Diametru	PM	Partea mezială
ED	Extremitatea distală	PM	Partea mezială
FADP	Fixare axială distală pozitivă	Rz	Rază (de corn de cerb)
FI	Fractură de impact	S	Suine (mistreț)
FL	Fractură laterală	Șa	Șanțuire axială
FP	Fractură de presiune	Tc	Tocire
IMDA	Industria materiilor dure animale	TrT	Tratament termic

Tabel nr. 1 MSP. IMDA – Tipologia

Codul tipologic	Denumirea tipului
I A7 a	Vârf pe semimetapod distal de ovicaprine
I A15	Vârf pe fragment de corp costal
I A17 a	Vârf pe segment de rază corn cerb (<i>chasse-lame</i>)
I A19	Vârf pe fragment de canin de suid
I B1	Netezitor pe fragment de os lung
I I1 a	Lustruitor pe metapod amenajat unifacial
I I1 b	Lustruitor pe metapod amenajat bifacial
V A2 a	Materii prime – os (segment de corp costal, metapod)

Tabel nr. 2 MSP. IMDA – Distribuția cantitativă a grupelor tipologice și a tipurilor pe culturi

Tip	Cultura Vinča	Cultura Petrești	Efectiv total tip	Efectiv total grupă
I A7 a	1	–	1	9
I A15	5	–	5	
I A17 a	2	–	2	
I A19	1	–	1	
I B1	3	–	3	3
V A2	2	–	2	2
I I1 a	–	1	1	5
I I1 b	–	2	2	
I I1	–	2	2	
Total	14	5	19	19

Tabel nr. 3 MSP. IMDA – Distribuția cantitativă a materiilor prime pe culturi (specii/elemente scheletice)

Specia	Cultura Vinča	Cultura Petrești	Număr piese	Element scheletic	Cultura Vinča	Cultura Petrești	Număr piese
OC	6	–	6	Cs	6	–	6
B	5	5	10	MP	3	5	8
Crb	2	–	2	OL	2	–	2

S	1	–	1	Cn Rz	2	–	2
–	–	–	–	D	1	–	1
Total	14	5	19	Total	14	5	19

Tabel nr. 4 MSP. IMDA – Morfometria (mm)*

Tip	Indicativ	L tot.	L	Diam.	LPA	CD
I A7 a	MSP 1	79/76,5				5,5/4
I A15	MSP 2		70			5/3
I A15	MSP 3	68/60				5/2,5
I A15	MSP 4	49/45				7/2
I A15	MSP 5		32			6/3
I A15	MSP 6	37/33				5/2
I A17 a	MSP 7	135		ED 15		
I A17 a	MSP 8	122		ED 12		
I B1	MSP 9	110			22	
I B1	MSP 10	80			13	
I B1	MSP 11	68				
I A19	MSP 12	86				6/2,5
V A2	MSP 13	160				
V A2	MSP 14		97			
I I1 a	MSP 15		110			
I I1 b	MSP 16		98			
I I1 b	MSP 17		87			
I I1	MSP 18		65			
I I1	MSP 19		48			

*Caractere italice: parametri estimați (reconstituire grafică)

Tabel nr. 5 MSP. IMDA – Tipologia, contextul, atribuirea culturală. Reprezentarea materiilor prime. Debitajul. Fasonarea. Fixarea în suport. Urme de utilizare. Rolul funcțional prezumat.

Tip	Indicativ	Coordonate	Atribuire culturală	Materie primă	Specie	Debitaj	Fasonare	Fixare în suport	Urme de utilizare	Rol funcțional
I A7 a	MSP 1	MSP 2006 S III Carou 173 0,80-0,90	Vinča A-B	MP	OC	Șa, PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil. Unealtă de împletit
I A15	MSP 2	MSP 2006 S III Carou 167 0,50-0,60	Vinča A-B	Cs	B	PD/D	Aa		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	MSP 3	MSP 2006 S III Carou 173 - 0,50-0,60	Vinča A-B	Cs	OC	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	MSP 4	MSP 2006 S III Carou 165 - 0,50-0,60	Vinča A-B	Cs	OC	PD/D	Am		Tc, L, FL t	Perforator piele sau material textil Unealtă de împleti
I A15	MSP 5	MSP 2006 S III Carou 199 - 0,80-0,90	Vinča A-B	Cs	B	PD/D	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A15	MSP 6	MSP 2006 S III Carou 201 - 0,60-0,70	Vinča A-B	Cs	OC	PD/D	Aa		Tc, L, FL	Perforator piele sau material textil Unealtă de împletit
I A17 a	MSP 7	MSP 2006 S III Carou 206 - 0,80-0,90	Vinča A-B	Cn Rz	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		I, Pr	Chasse lame Debitaj lamelar

										materiale litice
I A17 a	MSP 8	MSP 2006 S III Carou 174 - 0,80-0,90	Vinča A-B	Cn Rz	Crb	PD/C, PD/F	PD/C, Am		I, Pr	Chasse lame Debitaj lamelar materiale litice
I B1	MSP 9	MSP 2006 S III Carou 175 - 0,70-0,80	Vinča A-B	MP	B	PD/D	Rt, Am	FAPD	Tc, L, AF, FP	Procesare piele
I B1	MSP 10	MSP 2006 S III Carou 190 - 0,80-0,90	Vinča A-B	OL	OC	PD/D	Rt, Am	FAPD	Tc, L, AF, FP	Procesare piele
I B1	MSP 11	MSP 2006 S III Carou 183 - 0,80-0,90	Vinča A-B	OL	B	PD/D	Am PA neamena- jată	FAPD	Tc, L, AF, FP	Procesare piele
I A19	MSP 12	MSP 2006 S III Carou 205 - 0,70-0,80	Vinča A-B	D	S	PD/D, Șa	Am		Tc, L	Perforator piele sau material textil
V A2	MSP 13	MSP 2006 S III Carou 180 - 0,50-0,60	Vinča A-B	Cs	OC	TT, PD/D, PD/F				Materie primă pentru vârfuri de tip I A15 sau netezitoare de tip I B3-I B4
V A2	MSP 14	MSP 2006 S III Carou 172 - 0,40-0,60	Vinča A-B	MP	B	PD/D			FI	Materie primă pentru fabricarea vârfurilor sau a netezitoarelor
I II a	MSP 15	MSP 2006 S III Carou 171 - 0,40	Petrești	MP	B		Am		Tc, L, AF	Lustruitor pentru fasonarea ceramicii
I II b	MSP 16	MSP 2006 S III Carou 186 - 0,40-0,50	Petrești	MP	B		Am		Tc, L, AF	Lustruitor pentru fasonarea ceramicii
I II b	MSP 17	MSP 2006 S III Carou 173-174 -0,50-0,60	Petrești	MP	B		Am		Tc, L, AF	Lustruitor pentru fasonarea ceramicii
I II	MSP 18	MSP 2006 S III Carou 184 - 0,30-0,40	Petrești	MP	B		Am		Tc, L, AF	Lustruitor pentru fasonarea ceramicii
I II	MSP 19	MSP 2006 S III Carou 186 - 0,40-0,50	Petrești	MP	B		Am		Tc, L, AF	Lustruitor pentru fasonarea ceramicii

12. Porț, com. Marca, jud. Sălaj (144)

Suprafețele excavate - Autostrada-sector 3C-Porț-Paliș

NR	SUPRAFAȚA	LUNGIME-m	LĂȚIME-m	MP
1.	S 1	66	2	132
2.	S 2	14	2	28
3.	S 3	12	2	24
4.	S 4	12	2	24
5.	S 5	12	4	48

6.	S 6	12	2	24
7.	S 7	39	2,2-1,2	66,3
8.	S 8	12	3,4	40,8
9.	S 9	12	2	24
10.	S 10	12	2	24
11.	S 11	15	2	30
12.	S 12	12	2	24
13.	S 13	12	2	24
14.	S 14	12	2	24
15.	S 15	25,1	2	50,2+3,75
16.	S 16	23,7	2	47,4
17.	S 17	29	2	58+2,6
18.	S 18	18,4	2	36,8
19.	S 19	19,1	2	38,2
20.	S 20	26,5	2	53
21.	S 21	27	2	54
22.	S 22	26	2,5	65+6,25
23.	S 23	20,9	3	62,7
24.	S 24	19,5	2	39
25.	S 25	16,5	2	33
26.	S 26	12	1,5	18
27.	S A	6	5	30+11
28.	S B	24/25,5	5	40
29.	S 27	40	2	80
30.	S 28	42	2	84
31.	S 29	17	2	34
32.	S 30	14	2	28
33.	S 31	14	2	28
34.	S 32	20,6	2	41,2
35.	S 33	36,3	2	72,6
36.	S 34	35	2	70
37.	S 35	24,5	5 și 1	73
38.	S 36	87,75	2	177,5
39.	S 37	40	5,5 și 2,5	170
40.	S 38	65,5	1,5	98,25
41.	S 39	51,25	1,5	76,87
42.	S 40	16,6	1,5	25
	TOTAL			2.244,42

Tabel statistic privind complexele descoperite

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	C1	X												X
2.	C2	X												X
3.	C3	X												X
4.	C4					X								X
5.	C5		X											X
6.	C6								X					X
7.	C7		X											X
8.	C8		X											X
9.	C9		X											X
10.	C10		X											X
11.	C11		X											X
12.	C12	X												X
13.	C13									X				X
14.	C14	X												X
15.	C15	X												X
16.	C16	X												X
17.	C17	X												X
18.	C18			X										X
19.	C 18/1		X											X
20.	C19									X				X
21.	C20		X											X

22.	C21	X												X
23.	C22	X												X
24.	C23		X											X
25.	C24	X												X
26.	C25	X												X
27.	C26	X												X
28.	C27							X						X
29.	C28		X											X
30.	C29		X											X
31.	C30		X											X
32.	C31				X									X
33.	C32				X									X
34.	C33	X												X
35.	C34		X											X
36.	C35		X											X
37.	C36		X											X
38.	C37		X											X
39.	C38		X											X
40.	C39				X									X
41.	C40		X											X
42.	C41		X											X
43.	C42	X												X
44.	C43		X											X
45.	C44		X											X
46.	C45				X									X
47.	C46		X											X
48.	C47		X											X
49.	C48		X											X
50.	C49		X											X
51.	C50		X											X
52.	C51		X											X
53.	C52	X												X
54.	C53	X												X
55.	C54	X												X
56.	C55	X												X
57.	C56	X												X
58.	C57	X												X
59.	C58			X										X
60.	C58/1		X											X
61.	C58/2		X											X
62.	C58/3		X											X
63.	C59		X											X
64.	C60		X											X
65.	C61		X											X
66.	C62			X										X
67.	C62/1		X											X
68.	C62/2		X											X
69.	C62/3		X											X
70.	C62/4		X											X
71.	C62/5							X						X
72.	C63		X											X
73.	C64	X												X
74.	C65	X												X
75.	C66		X											X
76.	C67		X											X
77.	C68				X									X
78.	C68/1		X											X
79.	C68/2		X											X
80.	C68/3		X											X
81.	C68/4		X											X
82.	C68/5		X											X
83.	C68/6		X											X
84.	C68/7		X											X
85.	C68/8		X											X

86.	C69		X											X
87.	C70		X											X
88.	C71	X												X
89.	C72	X												X
90.	C73			X										X
91.	C74		X											X
92.	C75			X										X
93.	C76		X											X
94.	C77									X?				X
95.	C78		X											X
96.	C79	X												X
97.	C80										X			X
98.	C80/1	X												X
99.	C80/2	X												X
100.	C80/3	X												X
101.	C80/4	X												X
102.	C80/5	X												X
103.	C81			X?										X
104.	C82			X?										X
105.	C83		X											X
106.	C84							X						X
107.	C85								X					X
108.	C86	X												X
109.	C87	X												X
110.	C88	X?												X
111.	C89		X											X
112.	C90		X											X
113.	C91		X											X
114.	C92		X											X
115.	C93		X											X
116.	C94		X											X
117.	C95		X											X
118.	C96		X											X
119.	C97		X											X
120.	C98		X											X
121.	C99		X											X
122.	C100		X											X
123.	C101		X											X
124.	C102		X											X
125.	C103	X?										X		
126.	C103/1	X												X
127.	C103/2		X											X
128.	C104	X												X
129.	C105		X											X
130.	C106					X?								X
131.	C107		X											X
132.	C108		X											X
133.	C109		X											X
134.	C110		X											X
	TOT	32	79	7	5	1	1	1	3	3	1	1	1	133
	%	23,8	59,4	5,2	3,7	0,7	0,7	0,7	2,2	2,2	0,7	0,7	0,7	99,3

1	Nr. Curent	2	Complex	3	Groapă menajeră
4	Groapă de stâlp	5	Locuință adâncită	6	Locuință de suprafață
7	Vatră de foc	8	Mormânt incinerare?	9	Talpă de locuință
10	Talpă de palisadă	11	Șanț defensiv	12	Groapă de lut?
13	Poartă fortificație	14	Cultura Coțofeni	15	Hallstatt D

13. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida] (173)Tabelul nr. 1. Categoriile ceramice de la [(L)Ibida, Sectorul *Extra muros vest III*

Categorie ceramică	Nr. de exemplare	%
Amfore	286	49,06
Capace de amfore	23	3,95
Vesela de masă*	106	18,18
Vesela pentru băut	67	11,49
Vesela de bucătărie	78	13,38
Capace pentru oale	3	0,51
<i>Mortaria</i>	1	0,17
Opaițe	12	2,06
Greutăți pentru plase de pescuit	7	1,2
Total	583	100

* La vesela pentru servitul mâncării nu am inclus în statistică și bazele, acestea putând face parte din exemplare pentru care am luat în calcul buzele

Tabelul nr. 2. Tipurile de amfore de la [(L)Ibida, Sectorul *Extra muros vest III*

Tip de amfore	Nr. de exemplare	%
LR 1	74	25,87
LR 2	95	33,22
Berenice LR 3	4	1,4
Burduf	6	2,1
Kuzmanov XI	1	0,35
Kuzmanov XV	69	24,12
Kuzmanov XVI	1	0,35
Opaiț B V	1	0,35
Keay LVII	1	0,35
Amfore de masă	21	7,34
Amfore romano-bizantine neidentificate	10	3,5
Zeest 84 – 85	2	0,7
Zeest 94	1	0,35
Total	286	100

Tabelul nr. 3. Proveniența amforelor de la [(L)Ibida, Sectorul *Extra muros vest III*

Zona de producție	Nr. de exemplare	%
Amfore orientale	185	64,69
Amfore pontice	100	34,96
Amfore nord-africane	1	0,35
Total	286	100

Tabelul nr. 4. Formele veselei pentru servitul mâncării de la de la [(L)Ibida, Sectorul *Extra muros vest III*

Forma	Nr. de exemplare	%
Hayes 3	77	72,64
Alte forme orientale	22	20,75
Farfurii pontice romano-bizantine	2	1,89
Farfurii pontice romane timpurii	5	4,72
Total	106	100

14. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj (185)

Tabel statistic privind complexele descoperite

nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	1				X							X			
2.	2	X										X			
3.	3								X			X?			
4.	4						X					X			
5.	5				X							X			
6.	6					X						X			
7.	7	X										X			
8.	8			X							X				
9.	9			X								X			
10.	10						X					X			
11.	11	X										X			
12.	12	X									X				
13.	13	X									X				
14.	14	X									X				
15.	15	X									X				
16.	16	X										X			
17.	17		X									X			
18.	18	X									X				
19.	19	X										X			
20.	20	X										X			
21.	20/1	X									X				
22.	21													X	
23.	22	X										X			
24.	23	X										X			
25.	24	X									X				
26.	25													X	
27.	26	X										X			
28.	27	X									X				
29.	28													X	
30.	29	X										X			
31.	30	X										X			
32.	31	X									X				
33.	32	X									X				
34.	33	X									X				
35.	34				X							X			
36.	35	X									X				
37.	36	X									X				
38.	37	X									X				
39.	38			X							X				
40.	39	X									X				
41.	40				X							X			

42.	41							X				X?			
43.	42				X							X			
44.	43							X				X?			
45.	44					X						X			
46.	45				X							X			
47.	46	X										X			
48.	47	X										X			
49.	48	X										X			
50.	49	X										X			
51.	50	X										X			
52.	51		X									X			
53.	52	X									X				
54.	53	X									X				
55.	54	X										X			
56.	55	X										X			
57.	56							X			X				
58.	57						X					X			
59.	58			X								X			
60.	58/1						X					X			
61.	59	X									X				
62.	60	X									X				
63.	61						X				X				
64.	62			X							X				
65.	63			X							X				
66.	64		X									X			
67.	65			X							X				
68.	65/1					X					X				
69.	66			X							X				
70.	67	X										X			
71.	68	X									X				
72.	69														X
73.	70	X									X				
74.	71		X								X				
75.	72	X									X				
76.	73	X									X				
77.	74	X									X				
78.	75	X									X				
79.	76	X									X				
80.	77		X								X				
81.	78		X									X			
82.	79		X								X?				
83.	80		X									X			
84.	81		X								X				

85.	82		X								X				
86.	83		X								X				
87.	84	X									X				
88.	85		X							X					
89.	86								X?	X					
90.	87					X				X					
91.	88						X			X?					
92.	89					X				X?					
	T.	46	12	8	6	5	6	3	2	5	42	41	0	3	1

1	Număr complex	9	Fortificație
2	Groapă manajeră, rituală, de provizii	10	Epoca bronzului
3	Groapă de stâlp	11	Epoca fierului
4	Locuință adâncită	12	Epoca dacică
5	Locuință de suprafață	13	Ev mediu timpuriu
6	Vatră de foc	14	Recente
7	Cuptor menajer	15	Nu este complex
8	Talpă de locuință		

15. Topalu, com. Topalu, jud. Constanța (194)

Pamfil Polonic, *Cercetările de la Hârșova până la Ostrov (Silistra)*, din mss. Academia Română, p. 4-5.

p. 4

Cetatea romană de la Cekirgea (Cariera Margela)

La 4 km spre nord de comuna Topalu/ găsim pe malul stâng al vaei/ Cekirgea lângă Dunăre o cetate mare romană de piatră. – Ea are în/ total forma patrată, iese însă în colțul de nord/ vest puțin afara (cu 40 m) acomodându-se/ formei terenului. Laturele ei despre nord/ și vest se reazămă pe malurile abrupte și/ stâncoase a platoului, sub care astăzi funcționează o carieră (numită Margela)/ de unde se scoate piatră pentru fabrica/ de cement a inginerului Cantacuzino din Brăila. Cetatea este înconjurată în partea despre est/ și sud cu un val de 10 m lat și 1 m înalt/ pe care se văd urmele unui zid de piatră/ care arată o grosime de 2 m, / și un șanț de apărare de 2-3 m adânc/

p. 5

și 20-30 m lat./

Latura despre sud măsoară 116 m, cea despre/ răsărit 140 m în cea din urmă găsim urmele a două/ intrări und cred că au fost porțile cetății./ Latura despre nord are o lungime de 64 m care însă se prelungește cotind pe o lungime de 40 m drept spre nord/ acomodându-se astfel formei terenului. Latura despre/ apus are o lungime de 170 m și se reazămă/ pe malul abrupt al Dunărei./

În interiorul cetății se văd urme de construcțiuni/ de case. Cetatea este acum încă bine conservată/ dar dacă nu se va opri exploatarea carierei/ ea va fi cu timpul cu totul distrusă.

Aici s-au găsit de cătră/ lucrătorii italieni care șiau/ construit în vale locuințe solide monede/ romane și bizantine.

INDICI

INDICE CRONOLOGIC

1 – Preistorie

Capidava (51), Hunedoara (96), Olteni (130), Rapoltu Mare (146), Șoimeni – Ciomortan (186)

11 – Paleolitic

Mălăiești de Jos (118), Piatra Neamț (139)

113 - Paleolitic superior

Lapoș (105), Piatra Neamț (139)

12 – Mezolitic

Steierdorf (176)

13 – Neolitic

Alba Iulia (19), Costișa (67), Isaccea (98), Isaccea (99), Mangalia (112), Marca (115), Măgura (117), Olteni (130), Oradea (132), Slobozia (174), Stupini (178), Steierdorf (176), Sultana (180), Târgu Mureș (190), Vadu Săpat (200), Vlădila (208)

131 - Neolitic timpuriu

Fegernicu Nou (78), Hărman (91), Tășnad (188), Urlați (199)

132 - Neolitic mijlociu

Șimleu Silvaniei (185), Urlați (199)

133 - Neolitic târziu

Coțatcu (68), Halmeu (89), Mangalia (113), Mangalia (114), Miercurea Sibiului (121), Olteni (130), Reșca (150)

14 – Eneolitic

Alba Iulia (19), Bâzga (34), Bordușani (36), Băneasa (45), Bunești (48), Crețești (71), Dolhești (74), Enisala (75), Hârșova (92), Luncavița (107), Măriuța (119), Mironești (122), Noșlac (125), Pecica (138), Pietrele (140), Pietroasa Mică (141), Poduri (143), Rapoltu Mare (146), Sultana (179), Sultana (180), Șoimeni – Ciomortan (186)

141 - Eneolitic timpuriu

Bocșa (35), Cheia (56), Hunedoara (97), Șoimeni – Ciomortan (186), Urlați (199), Vitănești (205)

142 - Eneolitic mijlociu

Bucșani (39), Fulgeriș (82), Rapoltu Mare (146), Șoimeni – Ciomortan (186), Urlați (199)

143 - Eneolitic târziu

Enisala (75), Hunedoara (96), Șoimeni – Ciomortan (186), Tășnad (188), Vitănești (205)

15 - Epoca bronzului

Adâncata (4), Alba Iulia (29), Bâzga (34), Bucu (40), București (41), București (45), Bunești (48), Cărlomănești (54), Chitila (57), Costișa (67), Crețești (71), Enisala (75), Fetești (80), Giroc (86), Hărman (91), Lăpuș (106), Mironești (122), Olteni (130), Pecica (138), Pietrele (140), Pietroasa Mică (141), Poduri (143), Porț (144), Rapoltu Mare (146), Rogova (151), Rotbav (154), Silvașu de Jos (172), Snagov (175), Stupini (178), Șoimeni – Ciomortan (186), Târgu Mureș (190), Vadu Săpat (200), Vlădila (208)

151 - Epoca bronzului timpuriu

Alba Iulia (6), Rogova (151), Săvârșin (160), Slobozia (174), Șeușa (183), Șimleu Silvaniei (185)

152 - Epoca bronzului mijlociu

Adâncata (4), Alba Iulia (29), Ceplea (55), Fulgeriș (82), Hunedoara (96), Rapoltu Mare (146), Șimleu Silvaniei (185), Șoimeni – Ciomortan (186), Urlați (199)

153 - Epoca bronzului târziu

Bucu (40), București (42), Marca (115), Olteni (130), Rapoltu Mare (146), Rotbav (154), Șimleu Silvaniei (185), Tășnad (188), Vlaha (206)

16 – Hallstatt

Alba Iulia (29), Babadag (32), Bâzga (34), Bucu (40), Bunești (48), Capidava (50), Cârloănești (54), Desa (73), Enisala (75), Fegernicu Nou (78), Giroc (86), Mironești (122), Noșlac (125), Pietrele (140), Platonești (142), Rapoltu Mare (146), Râca (148), Rogova (151), Târgu Mureș (190), Vadu Săpat (200), Vlaha (206), Vlădila (208)

161 - Hallstatt timpuriu

Rapoltu Mare (146), Șimleu Silvaniei (185)

162 - Hallstatt mijlociu

Covasna (69), Hunedoara (96), Rapoltu Mare (146), Șimleu Silvaniei (185)

163 - Hallstatt târziu

Porț (144)

2 – Protoistorie

Olteni (130), Rapoltu Mare (146), Șimleu Silvaniei (185)

21 – Latène

Alba Iulia (23), Bâzga (34), Bocșa (35), Bucu (40), București (41), București (45), Bunești (48), Craiva (70), Fetești (80), Hunedoara (95), Jigodin Băi (103), Malaya Kopanya (108), Măgura (117), Miercurea Sibiului (121), Mironești (122), Ocolișu Mic (128), Olteni (130), Rapoltu Mare (146), Râca (148), Săvârșin (160), Slobozia (174), Șoimeni – Ciomortan (186), Vadu Săpat (200), Vlaha (206)

211 - Latène timpuriu

Fântânele (77), Olteni (130), Pietroasa Mică (141), Stelnică (177), Telița (192), Vlădeni (207)

212 - Latène mijlociu

Covasna (69), Fântânele (77), Fulgeriș (82), Olteni (130), Telița (192), Tilișca (193)

213 - Latène târziu

Augustin (31), București (42), Covasna (69), Grădiștea de Munte (88), Hunedoara (96), Pietroasa Mică (141), Radovanu (145), Rapoltu Mare (146), Roșiori (153), Șimleu Silvaniei (185), Șoimeni – Ciomortan (186), Telița (192), Tilișca (193)

3 - Epoca antică

Augustin (31), Istria (100), Olteni (130)

313 - Epoca elenistică

Albești (30), Constanța (63), Istria (100), Mangalia (109), Mangalia (110), Mangalia (111)

32 - Epoca romană

Adamclisi (3), Alba Iulia (7), Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Alba Iulia (10), Alba Iulia (16), Alba Iulia (18), Alba Iulia (22), Alba Iulia (25), Alba Iulia (26), Alba Iulia (28), Alba Iulia (29), Bocșa (35), Bucium (38), Bumbesti Jiu (47), Capidava (51), Cășeu (52), Chitila (57), Cigmău (58), Ciocadia (59), Cioroiu Nou (60), Constanța (64), Constanța (65), Dalboșeț (72), Desa (73), Enisala Palanca (75), Galați (83), Hârșova (93), Hotărani (94), Istria (100), Jac (101), Jupa (104), Margine (116), Mehădia (120), Ocna Sibiului (127), Ostrov (134), Răcarii de Jos (147), Reșca (150), Roșia Montană (152), Roșiori (153), Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Sarmizegetusa (157), Sarmizegetusa (158), Slava Rusă (173), Snagov (175), Steierdorf (176), Stupini (178), Supuru de Sus (181), Sutoru (182), Turda (197), Vărădia (202), Vințu de Jos (204)

321 - Epoca romană timpurie

Alba Iulia (24), Capidava (51), Constanța (63), Ostrov (134), Râșnov (149), Reșca (150), Vețel (203)

322 - Epoca romană târzie

Adamclisi (3), Enisala (76), Isaccea (99), Murighiol (123), Ostrov (134), Pantelimonu de Sus (136), Pietroasele (141 bis), Șuțești (187)

33 - Epoca post-romană

Alba Iulia (21), Alba Iulia (23), Alba Iulia (29), Istria (100), Olteni (130), Pietroasele (141 bis), Sănnicolau Mare (161), Stupini (178), Șimian (184)

34 - Epoca romano-bizantină

Capidava (49), Constanța (63), Constanța (64), Constanța (65), Corabia (66), Enisala (76), Garvăn (84), Hârșova (93), Isaccea (99), Mangalia (109), Mangalia (110), Pantelimonu de Sus (136), Slava Rusă (173), Topalu (194), Tulcea (195), Tulcea (196)

4 - Evul mediu

Alba Iulia (24), Baia (33), Frumușeni (81), Gherghița (85), Hunedoara (95), Capidava (51)

41 - Epoca bizantină

Nufăru (126), Ostrov (135)

42 - Epoca migrațiilor

Bâzga (34), Bucu (40), București (42), Pecica (138), Pietroasele (141 bis), Reșca (150), Snagov (175), Tășnad (188), Vadu Săpat (200)

43 - Epoca medievală

Adam (1), Alba Iulia (20), Brașov (37), București (43), București (44), București (46), Capidava (50), Craiva (70), Dolhești (74), Enisala (75), Feldioara (79), Frumușeni (81), Jacodu (102), Malaya Kopanya (108), Nufăru (126), Odorheiu Secuiesc (129), Oradea (132), Rogova (151), Sânnicolau Mare (161), Sibiu (162), Sibiu (164), Sibiu (165), Sibiu (166), Sibiu (167), Sibiu (168), Sibiu (171), Steierdorf (176), Târgu Mureș (190), Târgu Trotuș (191), Turnu Măgurele (198), Vadu Săpat (200)

431 - Epoca medievală timpurie

Alba Iulia (20), Alba Iulia (25), Bocșa (35), Bucu (40), București (42), București (44), Cluj-Napoca (61), Codlea (62), Hălmeag (90), Hunedoara (96), Jacodu (102), Marca (115), Mironești (122), Oltina (131), Orăștie (133), Pecica (138), Pietroasele (141 bis), Sânnicolau Mare (161), Stupini (178), Șimleu Silvaniei (185), Vlădeni (207)

432 - Epoca medievală târzie

Alba Iulia (25), Alba Iulia (27), Bucu (40), București (42), București (44), Cluj-Napoca (61), Codlea (62), Fetești (80), Giroc (86), Giurgeni (87), Hunedoara (96), Pasărea (137), Satu Mare (159), Sibiu (163), Sibiu (168), Sibiu (170), Tătăraștii de Sus (189), Urlați (199), Valea Crișului (201)

5 - Epoca modernă

Alba Iulia (5), Alba Iulia (24), Alba Iulia (28), Bucium (38), București (42), București (44), Fetești (80), Giroc (86), Nicorești (124), Pietrele (140), Sibiu (168), Steierdorf (176), Târgu Mureș (190)

7 – Fără vestigii

Alba Iulia (11), Alba Iulia (12), Alba Iulia (13), Alba Iulia (14), Alba Iulia (15), Alba Iulia (17), Sarmizegetusa (158)

INDICE TIPURI DE SIT

1-LOCUIRE

Alba Iulia (19), Alba Iulia (23), Alba Iulia (29), Babadag (32), Bâzga (34), Bocșa (35), Bucium Șasa (38), Bucu (40), Bunești (48), Capidava (50), Cărlomănești (53), Ceplea (55), Crețești (71), Dalboșeț (72), Desa (73), Dolhești (74), Enisala (76), Giroc (86), Halmeu (89), Hărman (91), Hotărani (94), Hunedoara (95), Hunedoara (96), Hunedoara (97), Isaccea (98), Jacodu (102), Malaya Kopanya (108), Mangalia (112), Mangalia (113), Mangalia (114), Marca (115), Margine (116), Mălăiești de Jos (118), Miercurea Sibiului (121), Mironești (122), Olteni (130), Oradea (132), Piatra Neamț (139), Platonești (142), Poduri (143), Rapoltu Mare (146), Rogova (151), Roșiori (153), Rotbav (154), Săvârșin (160), Sănnicolau Mare (161), Slobozia (174), Șoimeni – Ciomortan (186), Șuțești (187), Târgu Mureș (190), Telița (192), Tulcea (195), Urlați (199), Vlaha (206)

11-LOCUIRE CIVILĂ

Alba Iulia (6), Alba Iulia (28), București (43), București (45), Ostrov (134), Rapoltu Mare (146)

111-AȘEZARE DESCHISĂ

București (41), București (43), București (44), București (45), Cheia (56), Chitila (57), Coțatcu (68), Fegernicu Nou (78), Giurgeni (87), Grădiștea de Munte (88), Măgura (117), Noșlac (125), Olteni (130), Ostrov (134), Pasărea (137), Pietroasa Mică (141), Pietroasele (141 bis), Porț (144), Rapoltu Mare (146), Snagov (175), Șimleu Silvaniei (185), Șoimeni – Ciomortan (186), Tășnad (188), Vlădeni (207), Vlădila (208)

112-AȘEZARE FORTIFICATĂ

Albești (30), București (43), Capidava (51), Costișa (67), Craiva (70), Fetești (80), Nufăru (126), Olteni (130), Oltina (131), Pecica (138), Radovanu (145), Rapoltu Mare (146), Supuru de Sus (181), Șimleu Silvaniei (185), Șoimeni – Ciomortan (186), Tătăraștii de Sus (189), Turnu Măgurele (198)

113-AȘEZARE URBANĂ

Adamclisi (3), Alba Iulia (7), Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Alba Iulia (10), Alba Iulia (16), Alba Iulia (18), Alba Iulia (21), Alba Iulia (24), Alba Iulia (25), Alba Iulia (26), Alba Iulia (27), Alba Iulia (28), Alba Iulia (29), București (43), București (44), Constanța (63), Galați (83), Giurgeni (87), Grădiștea de Munte (88), Jac (101), Nufăru (126), Reșca (150), Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Sarmizegetusa (157), Sibiu (163), Sibiu (164), Sibiu (165), Sibiu (166), Sibiu (167), Sibiu (168), Sibiu (170), Târgu Trotuș (191)

114-AȘEZARE RURALĂ

București (43), București (44), Ciocadia (59), Fulgeriș (82), Lapoș (105), Ocna Sibiului (127), Snagov (175), Vințu de Jos (204)

115-LOCUIRE ÎN PEȘTERĂ

Steierdorf (176)

116-LOCUIRE SEZONIERĂ

Fegernicu Nou (78), Silvașu de Jos (172), Șeușa (183)

117-TELL

Bordușani (36), Bucșani (39), Hârșova (92), Luncavița (107), Măriuța (119), Mironești (122), Pietrele (140), Sultana (180), Vadu Săpat (200), Vitănești (205)

12-LOCUIRE MILITARĂ

București (43), Cășeu (52), Jupa (104), Rapoltu Mare (146), Sutoru (182), Vețel (203)

121-CASTRU

Bumbești Jiu (47), Cigmău (58), Cioroiu Nou (60), Mehadia (120), Răcarii de Jos (147), Râșnov (149), Sutoru (182), Turda (197), Vărădia (202), Vețel (203)

122-CETATE

Adamclisi (2), Brașov (37), București (43), Capidava (49), Codlea (62), Corabia (66), Covasna (69), Craiva (70), Grădiștea de Munte (88), Hârșova (93), Hunedoara (96), Isaccea (99), Istria (100), Jigodin Băi (103), Mangalia (109), Mangalia (110), Mangalia (111), Murighiol (123), Nufăru (126), Ocoliu Mic (128), Ostrov (135), Pantelimonu de Sus (136), Porț (144), Rapoltu Mare (146), Râca (148), Sibiu (162), Slava Rusă (173), Șimleu Silvaniei (185), Târgu Mureș (190), Tilișca (193), Topalu (194), Turnu Măgurele (198)

123-CASTEL

București (43), Valea Crișului (201)

13-STRUCTURĂ DE CULT/RELIGIOASĂ

Alba Iulia (20), Costișa (67), Pietroasa Mică (141)

132-SANCTUAR

Augustin (31), Grădiștea de Munte (88), Pecica (138)

133-BISERICĂ

Alba Iulia (26), București (43), București (44), București (46), Cluj-Napoca (61), Codlea (62), Garvăn (84), Gherghița (85), Hălmeag (90), Odorheiu Secuiesc (129)

134-MĂNĂSTIRE

Adam (1), Fetești (80), Frumușeni (81), Nicorești (124), Sibiu (171)

2-DESCOPERIRE FUNERARĂ

Alba Iulia (20), Costișa (67), Olteni (130), Rapoltu Mare (146), Șoimeni – Ciomortan (186)

21-NECROPOLĂ

Alba Iulia (5), Alba Iulia (6), Alba Iulia (7), Alba Iulia (20), Alba Iulia (23), Baia (33), Bucu (40), Constanța (64), Constanța (65), Crețești (71), Desa (73), Enisala (76), Galați (83), Giroc (86), Jacodu (102), Nufăru (126), Orăștie (133), Pecica (138), Roșia Montană (152), Săvârșin (160), Sânnicolau Mare (161), Slava Rusă (173), Vlaha (206)

211-NECROPOLĂ PLANĂ

Cârlomănești (54), Feldioara (79), Galați (83), Ostrov (134), Pietroasele (141 bis), Roșia Montană (152), Satu Mare (159), Stelnică (177), Sultana (180), Șimian (184), Telița (192)

212-NECROPOLĂ TUMULARĂ

Adâncata (4), Lăpuș (106), Platonești (142), Roșia Montană (152)

22-MORMÂNT IZOLAT

Olteni (130), Șimleu Silvaniei (185), Șoimeni – Ciomortan (186)

222-MORMÂNT

Alba Iulia (29), Bucu (40), Hunedoara (95), Olteni (130), Oradea (132), Tulcea (196)

3-DESCOPERIRE IZOLATĂ

București (43), Olteni (130), Oradea (132), Șoimeni – Ciomortan (186)

311-DEPOZIT DE BRONZURI

Noșlac (125), Rapoltu Mare (146)

313-TEZAU MONETAR

Grădiștea de Munte (88)

32-OBIECT IZOLAT

Olteni (130), Șoimeni – Ciomortan (186)

6- FĂRĂ VESTIGII ARHEOLOGICE

Alba Iulia (11), Alba Iulia (12), Alba Iulia (13), Alba Iulia (14), Alba Iulia (15), Alba Iulia (17), Sarmizegetusa (158)

INDICE DE INSTITUȚII

AA Ltd. Marea Britanie
Asociația RA
ANIC
ASPAA Aveyron
BA 90 Otopeni
B Bochum
BC, Univ. of London
Univ. Ca'Foscari Veneția
clMeC
CM Arad
CMB Suceava
CMIA Bacău
CM Bistrița
CMJ Neamț
CNCP-MNIR

CNMCD Târgoviște
DAI-Orient Abteilung, Berlin
DAI-Eurasien Abteilung, Berlin
DCCPN Bacău
FL, Lisabona
FBB
FUM Cluj-Napoca
FIB

FU-Berlin
GEI-PROSECO București
HISAR - Cardiff University
HU Berlin
IA Iași
IAB

IAIA Cluj
ICEM Tulcea

ICSU Sibiu
INMI
INRAP
IAW, Ruhr-Univ., Bochum
IPG, Univ. Frankfurt a.M
IPA, Freie Univ. Berlin
IUF, Univ. din Erlangen-Nürnberg
IAFR București
IPCTE
Univ. Leiden
Liceul Nădlac
M Astra Sibiu
M Bârlad
M Brăilei

MM Huși
MO Tecuci

Alba Iulia (26)
Covasna (69)
București (46)
Luncavița (107)
Adamclisi (2), Adamclisi (3), Garvăn (84)
Pietrele (140)
Alba Iulia (26), Vințu de Jos (204)
Miercurea Sibiului (121)
Bucșani (39)
Frumușeni (81), Săvârșin (160)
Adâncata (4), Fetești (80), Nufăru (126)
Fulgeriș (82), Târgu Trotuș (191)
Fântânele (77), Stupini (178)
Poduri (143), Roșiori (153)
Bordușani (36), Bucșani (39), Cheia (56), Fegernicu Nou (78), Hârșova (92), Isaccea (98), Măgura (117), Măriuța (119), Sultana (180), Vitănești (205)
Bordușani (36), Hârșova (92), Lapoș (105)
Pietrele (140)
Pietrele (140)
Târgu Trotuș (191)
Steierdorf (176)
Bucșani (39), Stelnica (177)
Vlaha (206)
Adamclisi (2), Adamclisi (3), Bucșani (39), București (45), Capidava (49), Capidava (51), Cârlomanești (53), Covasna (69), Enisala (75), Feldioara (79), Garvăn (84), Hărman (91), Luncavița (107), Mironești (122), Pietroasa Mică (141), Slava Rusă (173), Sutoru (182), Telița (192), Topalu (194)
Rotbav (154)
Adamclisi (2), Capidava (49)
Măgura (117)
Pietrele (140), Vințu de Jos (204)
Isaccea (99), Luncavița (107), Oltina (131), Poduri (143), Slava Rusă (173)
Adamclisi (2), Bucșani (39), București (41), București (42), Cârlomanești (53), Cârlomanești (54), Chitila (57), Costișa (67), Covasna (69), Hărman (91), Isaccea (99), Istria (100), Luncavița (107), Mironești (122), Murighiol (123), Nufăru (126), Ostrov (135), Pietrele (140), Radovanu (145), Rotbav (154), Stelnica (177), Sultana (179), Vadu Săpat (200)
Frumușeni (81), Giroc (86), Sutoru (182), Vlaha (206)
Babadag (32), Baia (33), Enisala (75), Enisala (76), Isaccea (98), Isaccea (99), Luncavița (107), Murighiol (123), Nufăru (126), Slava Rusă (173), Telița (192), Tulcea (195), Tulcea (196)
Orăștie (133)
București (46), Giurgeni (87), Tătărești de Sus (189)
Alba Iulia (26)
Pietrele (140)
Pietrele (140)
Pietrele (140)
Piatra Neamț (139)
Cârlomanești (54), Slava Rusă (173), Sultana (180)
Sibiu (162), Sibiu (170), Sibiu (171)
Măgura (117)
Turda (197)
Capidava (49)
Fulgeriș (82)
Covasna (69), Enisala (75), Galați (83), Hunedoara (95), Isaccea (99), Pietroasa Mică (141), Săvârșin (160), Șutești (187), Telița (192), Turnu Măgurele (198)
Bâzga (34), Bunești (48), Crețești (71), Dolhești (74)
Nicorești (124)

M Tutrakan, Bulgaria	Radovanu (145)
MA Callatis	Adamclisi (2), Albești (30), Isaccea (99), Luncavița (107), Mangalia (109), Mangalia (110), Mangalia (111), Mangalia (112), Mangalia (113), Mangalia (114)
MAE Corabia	Corabia (66)
MB Timișoara	Giroc (86)
MBM Reșița	Vărădia (202)
MCC	Adamclisi (2), Istria (100)
MCC Franța	Hârșova (92)
MCC Hunedoara	Hunedoara (95), Hunedoara (96), Hunedoara (97), Miercurea Sibiului (121), Silvașu de Jos (172)
MCDR Deva	Augustin (31), Bucium Șasa (38), Cigmău (58), Corabia (66), Craiva (70), Grădiștea de Munte (88), Nufăru (126), Ocolîșu Mic (128), Orăștie (133), Rapoltu Mare (146), Râșnov (149), Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Sarmizegetusa (157), Sarmizegetusa (158), Vețel (203)
MCG Oltenița	Radovanu (145), Sultana (179)
MCR	Olteni (130), Șoimeni-Ciomortan (186)
MDJ Călărași	Bordușani (36), Hârșova (92), Măriuța (119), Ostrov (134), Sultana (180)
MG Năsăud	Fântânele (77)
MHR Odorheiu Secuiesc	Odorheiu Secuiesc (129)
MI Galați	Adam (1), Nicorești (124), Radovanu (145), Șutești (187)
MI Turda	Turda (197)
MINAC	Adamclisi (2), Albești (30), Capidava (49), Capidava (50), Cheia (56), Constanța (63), Constanța (64), Constanța (65), Hârșova (93), Oltina (131), Topalu (194)
MJ Argeș	Râca (148)
MJ Buzău	Cârlomănești (53), Coțatcu (68), Pietroasa Mică (141), Pietroasele (141 bis)
MJ Gorj	Bumbești (47), Ceplea (55), Ciocadia (59),
MJ Ialomița	Bordușani (36), Bucu (40), Giurgeni (87), Hârșova (92), Măriuța (119), Platonești (142), Stelnică (177), Vlădeni (207)
MJ Maramureș	Lăpuș (106)
MJ Mureș	Jacodu (102), Târgu Mureș (190)
MJ Satu Mare	Halmeu (89), Malaya Kopanya (108), Satu Mare (159), Supuru de Sus (181), Tășnad (188)
MJ Teleorman	Măgura (117), Tătărești de Sus (189), Turnu Măgurele (198), Vitănești (205)
MJ Vaslui	Babadag (32)
MJI Brașov	Augustin (31), Brașov (37), Hărman (91), Râșnov (149)
MJIA Prahova	Coțatcu (68), Gherghița (85), Mălăiești de Jos (118), Urlați (199), Vadu Săpat (200)
MJIA Zalău	Bocșa (35), Jac (101), Marca (115), Porț (144), Supuru de Sus (181), Sutoru (182), Șimleu Silvaniei (185)
MJTA Giurgiu	Bucșani (39), Mironești (122), Pietrele (140), Slobozia (174)
MMB	București (41), București (43), București (44), București (45), București (46), Chitila (57), Snagov (175)
MMN	Murighiol (123)
MN Brukenthal	Hunedoara (95), Hunedoara (96), Hunedoara (97), Miercurea Sibiului (121), Sibiu (164), Sibiu (167), Sibiu (168)
MNIR	Bordușani (36), Bucium Șasa (38), Bucșani (39), București (42), București (46), Capidava (49), Corabia (66), Coțatcu (68), Covasna (69), Fegernicu Nou (78), Garvăn (84), Giurgeni (87), Hârșova (92), Istria (100), Luncavița (107), Măgura (117), Mălăiești de Jos (118), Măriuța (119), Nufăru (126), Ostrov (134), Ostrov (135), Răcarii de Jos (147), Râșnov (149), Roșia Montană (152), Sarmizegetusa (156), Sultana (180), Urlați (199), Vadu Săpat (200), Vețel (203), Vitănești (205), Vlădila (208)
MNIT Cluj	Cășeu (52), Cluj-Napoca (61), Codlea (62), Covasna (69), Grădiștea de Munte (88), Istria (100), Jigodin Băi (103), Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Sutoru (182), Turda (197)
MNUAI	Alba Iulia (5), Alba Iulia (6), Alba Iulia (7), Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Alba Iulia (10), Alba Iulia (11), Alba Iulia (12), Alba Iulia (13), Alba Iulia (14), Alba Iulia (15), Alba Iulia (16), Alba Iulia (17), Alba Iulia (18), Alba Iulia (20), Alba Iulia (21), Alba Iulia (22), Alba Iulia (23), Alba Iulia (24), Alba Iulia (25), Alba Iulia (27), Alba Iulia (28), Alba Iulia (29), Bucium Șasa (38), Craiva (70), Istria

MO Craiova	(100), Noșlac (125)
MR Caracal	Cioroiu Nou (60), Desa (73), Răcarii de Jos (147), Vlădila (208)
MRPF Turnu Severin	Hotărani (94), Reșca (150), Vlădila (208)
MTC Oradea	Rogova (151)
NBU, Sofia	Margine (116), Oradea (132), Șimian (184)
Poliția de patrimoniu Alba Iulia	Pietrele (140)
RMGC	Miercurea Sibiului (121), Șeușa (183)
SC Damasus	Steierdorf (176)
SC Restitutio SRL	Cluj-Napoca (61), Codlea (62), Hălmeag (90), Sibiu (163), Sibiu (169), Valea Crișului (201)
Școala „Nicolae Iorga” Bacău	Gherghița (85)
Școala Generală Amara	Fulgeriș (82)
Școala Generală Dobra	Pietroasa Mică (141)
Stanford University SU	Pietroasa Mică (141)
Univ. Craiova	Rotbav (154)
UAIC Iași	Corabia (66), Desa (73)
UAIM	Bucșani (39), Fegernicu Nou (78), Fetești (80), Isaccea (99), Murighiol (123), Slava Rusă (173)
UBB Cluj	Nufăru (126), Ostrov (135)
UCDC București	Alba Iulia (26), Cășeiu (52), Covasna (69), Fântânele (77), Grădiștea de Munte (88), Istria (100), Ocolișu Mic (128), Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Turda (197), Vărădia (202), Vețel (203), Vințu de Jos (204), Vlaha (206)
UDJ Galați	Capidava (49), Gherghița (85), Istria (100), Miercurea Sibiului (121), Sibiu (171)
UEM Reșița	Galați (83), Radovanu (145), Slava Rusă (173)
ULB Sibiu	Șoimeni-Ciomortan (186)
Univ. Alba Iulia	Capidava (49), Hunedoara (95), Hunedoara (96), Hunedoara (97), Istria (100), Miercurea Sibiului (121), Noșlac (125), Ocna Sibiului (127), Orăștie (133), Sibiu (162), Sibiu (170), Sibiu (171), Silvașu de Jos (172), Tilișca (193), Craiva (70), Frumușeni (81), Miercurea Sibiului (121), Rapoltu Mare (146), Șeușa (183), Vințu de Jos (204)
Univ. Alba Iulia – IAS	Alba Iulia (19), Alba Iulia (23),
Univ. Bacău	Fulgeriș (82)
Univ. București	Cârlomănești (54), Rotbav (154),
Univ. din Bayreuth	Piatra Neamț (139)
Univ. Reșița	Steierdorf (176)
Univ. Ujgorod	Malaya Kopanya (108)
Univ. Köln	Sarmizegetusa (155)
UPM Târgu Mureș	Turda (197)
Univ. Rostock	Istria (100)
Univ. College London	Miercurea Sibiului (121)
UO Constanța	Albești (30), Capidava (49), Capidava (50), Cheia (56), Constanța (64), Constanța (65), Isaccea (98), Slava Rusă (173)
USH București	București (42), Corabia (66), Hotărani (94), Reșca (150)
UȘtcM Suceava	Adâncata (4), Fetești (80)
UV Târgoviște	Borduşani (36), Hârșova (92), Lapoș (105), Piatra Neamț (139), Radovanu (145), Rapoltu Mare (146), Rotbav (154), Sultana (179)
UV Timișoara	Dalboșeț (72), Giroc (86), Jupa (104), Mehadia (120), Sânnicolau Mare (161)

INDICE DE PERSOANE

Achim, Irina Adriana
Acrudoae, Ionuț
Adam, Elena
Adamescu, Ionuț
Ailincăi, Sorin
Alexandru, Moraru
Alexandru, Nicolae
Amon, Lucian
Andreescu, Radian Romus

Angelescu, Mircea Victor
Anghelinu, Mircea
Antal, Adriana
Antoni, Marc
Aparaschivei, Dan
Apostol, Claudia
Apostol, Virgil
Ardelean, Florin
Ardeleanu, Marius
Ardeu, Adriana
Artimon, Alexandru
As, Abraham van
Astaloș, Ciprian
Avram, Alexandru
Babeș, Mircea
Bailey, Douglass W.
Barbu, Ioana
Barbu, Marius
Barnea, Alexandru
Bauman, Ionel
Baumann, Victor-Heinrich
Băcuet, Crișan Sanda
Băcuet, Dan Crișan
Bădescu, Alexandru
Băeștean, Gică

Băjenaru, Constantin
Băjenaru, Radu
Bălan, Gabriel
Bălășescu, Adrian

Băldescu, Irina
Bălos, Angelica
Bălțean, Ion
Bălțean, Oana
Bănăseanu, Anca
Bărbat, Alexandru
Bărbulescu, Maria
Bărbulescu, Mihai
Bălci, Ștefan
Băltăc, Adela
Becker, Nico
Bejan, Adrian
Bejenaru, Luminița
Bejinariu, Ioan
Beldiman, Corneliu

Istria (100), Slava Rusă (173)
Slava Rusă (173)
Slava Rusă (173)
Vadu Săpat (200)
Babadag (32), Enisala (75), Luncavița (107)
Vlașa (206)
Albești (30), Mangalia (109)
Corabia (66)
Coțatcu (68), Măgura (117), Mălăiești de Jos (118), Sultana (180), Urlați (199), Vitănești (205), Vlădila (208)
Istria (100)
Bordușani (36), Hârșova (92), Lapoș (105), Piatra Neamț (139)
Vlașa (206)
Șeușa (183)
Isaccea (99), Slava Rusă (173)
Nufăru (126), Ostrov (135)
Covasna (69), Istria (100), Nufăru (126), Ostrov (134), Ostrov (135)
Vlașa (206)
Vlașa (206)
Rapoltu Mare (146)
Târgu Trotuș (191)
Măgura (117)
Halmeu (89), Satu Mare (159)
Istria (100)
Cârlomănești (53), Stelnică (177)
Măgura (117)
Nufăru (126)
Vețel (203)
Adamclisi (2), Garvăn (84)
Augustin (31), Brașov (37), Râșnov (149)
Baia (33), Isaccea (99)
Bocșa (35)
Marca (115), Porț (144)
București (42), Istria (100)
Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Sarmizegetusa (157), Sarmizegetusa (158)
Constanța (64), Constanța (65)
Costișa (67)
Fegernicu Nou (78), Roșia Montană (152)
Bordușani (36), Bucșani (39), Capidava (49), Cheia (56), Fegernicu Nou (78), Hârșova (92), Isaccea (98), Luncavița (107), Măgura (117), Măriuța (119), Vitănești (205)
Istria (100)
Augustin (31), Rapoltu Mare (146)
Steierdorf (176)
Steierdorf (176)
Nufăru (126), Ostrov (135)
Steierdorf (176)
Albești (30)
Turda (197)
Nufăru (126), Ostrov (135)
Istria (100), Ostrov (134)
Pietrele (140)
Sânnicolau Mare (161)
Fetești (80), Isaccea (99)
Marca (115), Porț (144), Șimleu Silvaniei (185)
Capidava (49), Istria (100), Miercurea Sibiului (121), Sibiu (171)

Bem, Carmen	Bucșani (39)
Bem, Cătălin	Bucșani (39), Fegernicu Nou (78)
Benea, Doina	Jupa (104), Mehadia (120)
Benecke, Norbert	Pietrele (140)
Berdzenisvili, Irma	Pietrele (140)
Bereteu, Dinu	Istria (100)
Beșliu Munteanu, Petre	Sibiu (164), Sibiu (167), Sibiu (168)
Biagi, Paolo	Miercurea Sibiului (121)
Bilavski, George	Isaccea (99)
Bîciu, Marius	Corabia (66)
Bîrzescu, Iulian	Istria (100)
Blăjan, Mihai	Alba Iulia (20), Alba Iulia (21), Alba Iulia (22)
Bocan, Ionuț	Ostrov (134), Roșia Montană (152),
Bodó, Cristina	Grădiștea de Munte (88), Ocolișu Mic (128)
Bodolică, Vitalie	Constanța (64), Constanța (65)
Bogdan, Doru	Alba Iulia (26), Vințu de Jos (204)
Boghian, Dumitru	Adâncata (4), Fetești (80)
Bojică, Ovidiu Cătălin	București (41), București (45)
Boldur, Dimitrie-Ovidiu	Fulgeriș (82), Târgu Trotuș (191)
Bondoc, Dorel	Ciroiu Nou (60), Răcarii de Jos (147)
Borșan, Tudor	Alba Iulia (19), Vințu de Jos (204)
Bottez, Valentin	Istria (100)
Bounegru, George	Alba Iulia (7), Alba Iulia (24), Alba Iulia (27), Alba Iulia (28), Alba Iulia (29)
Bounegru, Octavian	Murighiol (123)
Breazu, Marius	Alba Iulia (19), Craiva (70), Vințu de Jos (204)
Budui, Vasile	Adâncata (4)
Bulzan, Sorin	Margine (116), Oradea (132), Șimian (184)
Burnichioiu, Ileana	Frumușeni (81)
Buzea, Dan Lucian	Olteni (130), Șoimeni-Ciomortan (186)
Buzoianu, Livia	Albești (30)
Calotoiu, Gheorghe	Ceplea (55)
Carabuz, Tănase	Capidava (50), Cheia (56)
Cavaleriu, Romeo	Fetești (80)
Căpiță, Carol	Adamclisi (2)
Căpuș, Cornelia	Cheia (56)
Căpuș, Leonid	Cheia (56)
Căstăian, Mihai	Orăștie (133)
Cătinaș, Ana	Turda (197)
Cândea, Ionel	Turnu Măgurele (198)
Cârciumaru, Marin	Lapoș (105), Piatra Neamț (139)
Cârstea, Paraschiva	Ocna Sibiului (127)
Cârșina, Ovidiu	Lapoș (105), Piatra Neamț (139)
Cedică, Valentin	Giroc (86)
Chicideanu-Șandor, Monica	Cârlomănești (54)
Chira, Ioana	Fântânele (77)
Chiriac, Costel	Oltina (131), Slava Rusă (173)
Chiriac, Mihai	Ocna Sibiului (127)
Chirițoiu, Alexandru	Cârlomănești (54)
Ciașescu, Mihaela	Alba Iulia (26), Vințu de Jos (204)
Cincă, Adela	Steierdorf (176)
Cioc, Mihaela	Augustin (31)
Ciocănel, Camelia Mirela	București (45), București (46)
Ciorbă, Alexandru	Șimian (184)
Ciucă, Marcel	București (46)
Ciugudean, Horia	Alba Iulia (5)
Ciupercă, Bogdan	Vadu Săpat (200)
Ciută, Beatrice	Miercurea Sibiului (121), Șeușa (183)
Ciută, Marius	Miercurea Sibiului (121), Șeușa (183)
Cleșiu, Sorin	Fegernicu Nou (78)
Cliante, Laurențiu	Albești (30)
Cociș, Alexandra	Vlaha (206)
Cociș, Sorin	Sutoru (182)

Cocuz, Cristian	Rotbav (154)
Cojoc, Mirela	Corabia (66)
Colesniuc, Sorin Marcel	Mangalia (112), Mangalia (113), Mangalia (114)
Coman, Radu	Bucu (40), Platonești (142)
Comșa, Alexandra	Sultana (179)
Constantin, Robert	Adamclisi (2), Mangalia (109)
Constantin, Silviu	Steierdorf (176)
Constantinescu, Eugen-Marius	Pietroasele (141 bis)
Constantinescu, Mihai	Cârlomănești (54)
Corbu, Emilia	Vlădeni (207)
Cosac, Marian	Lapoș (105), Piatra Neamț (139)
Cosneanu, Letiția	Covasna (69)
Costaș, Alina	Slava Rusă (173)
Costea, Florea	Augustin (31)
Coșuleț, Stelian	Brașov (37), Râșnov (149)
Cotoran, Vasile	Slava Rusă (173)
Covacef, Zaharia	Capidava (49), Hârșova (93)
Crandell, Otis	Rapoltu Mare (146)
Crăciunescu, Gabriel	Rogova (151)
Crișan, Viorica	Covasna (69), Jigodin Băi (103)
Cristescu, Florin	Adamclisi (2)
Cristocea, Spiridon	Râca (148)
Crînguș-Balaci, Mariana	Dalboșeț (72)
Croitoru, Costin	Șuțești (187)
Culic, Daniela	Vlaha (206)
Cupcea, George	Sarmizegetusa (155)
Custurea, Gabriel	Oltina (131)
Dabâca, Mircea	Istria (100)
Damian, Oana	Nufăru (126), Ostrov (135)
Damian, Paul	Bucium Șasa (38), Istria (100), Ostrov (134), Roșia Montană (152)
Dana, Dan	Augustin (31)
Daroczi, Tibor	Vlaha (206)
David, Daniel	Fulgeriș (82)
Dăvâncă, Diana	Pietroasa Mică (141)
Delinescu, Cătălin	Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156)
Diaconescu, Alexandru	Alba Iulia (26)
Diaconescu, Dragoș	Hunedoara (95), Hunedoara (97), Miercurea Sibiului (121), Silvașu de Jos (172)
Diacu, Maria Magdalena	Vlaha (206)
Dietrich, Laura	Rotbav (154)
Dietrich, Oliver	Rotbav (154)
Dinu, Niculina	Galați (83), Isaccea (99)
Dobos, Alpár	Vlaha (206)
Doboș, Adrian	Slava Rusă (173)
Dobre, Viorel	Bordușani (36)
Dobrinescu, Cătălin Ionuț	Capidava (50), Constanța (64), Constanța (65), Topalu (194)
Domăneanțu, Catrinel	Istria (100)
Donici, Mihaela	Isaccea (99)
Dragotă, Aurel	Noșlac (125), Sibiu (162), Sibiu (170), Sibiu (171)
Drăghici, Cristina	Ostrov (134)
Drăghici, Filica	Adamclisi (2), Garvăn (84)
Drâmbărean, Matei	Alba Iulia (8), Alba Iulia (9), Alba Iulia (10), Alba Iulia (11), Alba Iulia (12), Alba Iulia (13), Alba Iulia (14), Alba Iulia (15), Alba Iulia (16), Alba Iulia (17), Alba Iulia (18)
Drența, Anatolie	Giroc (86)
Dumbravă, Cristian	Giroc (86)
Dumbravă, Ginu	Slava Rusă (173)
Dumitrașcu, Emil	Roșia Montană (152)
Dumitrașcu, Sever	Margine (116)
Dumitrașcu, Valentin	Piatra Neamț (139)
Dumitroaia, Gheorghe	Poduri (143)
Dumitru, Florin	Lapoș (105), Piatra Neamț (139)
Duțescu, Maria Magdalena	Capidava (49), Capidava (51), Cârlomănești (53), Covasna (69), Pietroasa Mică (141), Sutoru (182), Telița (192)

Dvorski, Traian	Murighiol (123)
Ehrich, Richard	Pietrele (140)
Elefterescu, Dan	Ostrov (134)
Emese, Apai	Vlaha (206)
Emöke, Zalomi	Vlaha (206)
Ene, Daniel	Adamclisi (2), Capidava (49), Capidava (51)
Ene, Irina	Giurgeni (87)
Fazecas, Gruia	Oradea (132)
Fărnoagă, Smaranda	Istria (100)
Fiedler, Manuel	Sarmizegetusa (155)
Florescu, Cristian	Alba Iulia (19)
Fodor, Gelu	Vlaha (206)
Fodorean, Florin	Turda (197)
Frînculeasa, Alin	Mălăieștii de Jos (118), Urlați (199), Vadu Săpat (200)
Gaiu, Corneliu	Stupini (178)
Ganciu, Anca	Stelnica (177)
Garvăn, Daniel	Poduri (143)
Gatsov, Ivan	Pietrele (140)
Gatsov, Lili	Pietrele (140)
Gămureac, Emilian	Adamclisi (2)
Gătej, Mihaela	Slava Rusă (173), Sultana (180)
Gândilă, Andrei	Capidava (49)
Geamăn, Dumitru	Radovanu (145)
Georgescu, Adrian	Miercurea Sibiului (121)
Georgescu, Cristina	Pietrele (140)
Georgescu, Ștefan	Capidava (50), Cheia (56)
Gheorghiu, Andreea	Slava Rusă (173)
Gheorghiu, Gabriela	Grădiștea de Munte (88)
Gheorghiu, Gabriela	Jigodin Băi (103)
Gherghe, Petre	Corabia (66), Desa (73)
Ghibercea, Mihai	Radovanu (145)
Ghiur, Marius-Ovidiu	Fulgeriș (82)
Gindele, Robert	Malaya Kopanya (108), Supuru de Sus (181), Tășnad (188)
Gligor, Mihai	Alba Iulia (19), Alba Iulia (23), Vințu de Jos (204)
Gligor, Mircea	Craiva (70)
Glodariu, Ioan	Grădiștea de Munte (88), Ocolișu Mic (128)
Gogâltan, Florin	Giroc (86), Vlaha (206)
Goncear, Andrei	Tilișca (193)
Grigoraș, Laurențiu	Coțatcu (68)
Grigore, Ioana	Adamclisi (2), Garvăn (84)
Grigore, Monica	Radovanu (145)
Grigore, Nina	Gherghița (85)
Grigoruță, Oana	Cheia (56)
Grofu, Florin	Slobozia (174)
Groppe, Tobias	Pietrele (140)
Grunwald, Kristin	Istria (100)
Gui, Monica	Vlaha (206)
Haită, Constantin	Bordușani (36), Bucșani (39), Fegernicu Nou (78), Hârșova (92), Isaccea (98), Luncavița (107), Măgura (117), Măriuța (119), Sultana (180), Vitănești (205)
Hambach, Ulrich	Piatra Neamț (139)
Hamzu, Adrian	Isaccea (99)
Hansen, Svend	Pietrele (140)
Haynes, Ian	Vințu de Jos (204)
Hânceanu, George	Roșiori (153)
Hoinărescu, Călin	Gherghița (85)
Hoppe, Tina	Pietrele (140)
Höpken, Constanze	Sarmizegetusa (155)
Hortopan, Dumitru	Bumbești (47), Ciocadia (59)
Hügel, Peter	Săvârșin (160)
Hurezan, George Pascu	Frumușeni (81), Săvârșin (160)
Husar, Adrian	Turda (197)
Huszarik, Pavel	Turda (197)

Huza, Radu	Oradea (132)
Iacob, Cezar	Rotbav (154)
Iacob, Cristian	Slava Rusă (173)
Iacob, Mihaela	Enisala (76), Slava Rusă (173), Tulcea (195)
Iaroslavschi, Eugen	Grădiștea de Munte (88),
Ignat, Marius	Bucșani (39), Fegernicu Nou (78)
Ignat, Mircea	Adâncata (4)
Ignat, Theodor	Măriuța (119), Sultana (180)
Ignătescu, Sorin	Adâncata (4), Fetești (80)
Ilie, Ana	Bordușani (36), Hârșova (92)
Ilie, Constantin	Sutoru (182)
Ilie, Costel	Adam (1), Nicorești (124),
Inel, Constantin	Alba Iulia (6), Alba Iulia (23), Alba Iulia (24), Alba Iulia (25), Alba Iulia (29), Noșlac (125),
Ion, Alexandra	Cârlomănești (54)
Ionescu, Dan D.	București (46)
Ionescu, Mihai	Adamclisi (2), Mangalia (109), Mangalia (112), Mangalia (113), Mangalia (114)
Ionescu, Mihai Severus	Adamclisi (2), Adamclisi (3), Garvăn (84)
Ioniță, Adriana	Feldioara (79)
Ioniță, Vasile	Nufăru (126)
Iosipescu, Raluca	Tătăraștii de Sus (189)
Irimuș, Luciana	Vlaha (206)
Isac, Adriana	Cășeu (52)
Isac, Dan	Cășeu (52)
Istina, Lăcrămioara Elena	Fulgeriș (82)
Istrate, Anghel	Codlea (62), Hălmeag (90), Valea Crișului (201)
Istrate, Voica	Augustin (31)
Jacobs, Loe	Măgura (117)
Jugănar, Gabriel	Babadag (32), Enisala (75), Telița (192)
Kácsó, Carol	Lăpuș (106)
Kádas, Zoltán	Halmeu (89), Satu Mare (159), Tășnad (188)
Kavruk, Valerii	Olteni (130), Șoimeni-Ciomortan (186)
Kelder, Jorrit	Pietrele (140)
Kiss, Tünde	Vlaha (206)
Klimscha, Florian	Pietrele (140)
Knäpper, Andreas	Pietrele (140),
Kopeczny, Zsuzsanna	Frumușeni (81)
Koprivc, Ute	Pietrele (140)
Kotigorsko, Vjaceslav V.	Malaya Kopanya (108)
Lalescu, Iulian	Mehadia (120)
Lascu, Ilie	Alba Iulia (24), Alba Iulia (29)
Lazanu, Ciprian	Babadag (32)
Lazarovici, Gheorghe	Steierdorf (176), Șoimeni-Ciomortan (186)
Lazăr, Cătălin	Măriuța (119), Sultana (180)
Lazăr, Dana Ștefania	Rotbav (154)
Lazăr, Mircea Dan	Sibiu (164)
Lazăr, Silvia	Slava Rusă (173)
Lăzărescu, Vlad	Vlaha (206)
Lehoneac, Mihaela	Slava Rusă (173)
Lichiardopol, Dan	Vadu Săpat (200)
Lipot, Ștefan	Alba Iulia (19)
Lițu, Alexandra	Istria (100)
Liușnea, Mihaela-Denisia	Galați (83)
Luca, Claudia	Turda (197)
Luca, Sabin Adrian	Hunedoara (95), Hunedoara (96), Hunedoara (97), Miercurea Sibiului (121), Orăștie (133), Sibiu (162), Sibiu (170), Sibiu (171), Silvașu de Jos (172)
Lungu, Liviu	Adamclisi (2)
Lungu, Simona	Radovanu (145)
Lupescu, Radu	Cluj-Napoca (61)
Madgearu, Alexandru	Murighiol (123)
Maican, Ionuț	Alba Iulia (19), Vințu de Jos (204)
Maille, Michelle	Luncavița (107)

Manea, Cristian	Rogova (151)
Marc, Antoniu	Craiva (70)
Marchiş, Elena	Vlaha (206)
Marchiş, Ioana	Vlaha (206)
Marcu, Daniela Veronica	Cluj-Napoca (61)
Marcu, Felix	Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156), Sutoru (182)
Marcu-Istrate, Daniela	Sibiu (163), Sibiu (169)
Mareş, Ion	Adâncata (4), Feteşti (80)
Marin, Rodica	Adamclisi (2)
Marinescu, George G.	Fântânele (77)
Marinescu-Bîlcu, Silvia	Bucşani (39)
Marinoiu, Vasile	Bumbeşti (47), Ciocadia (59)
Marta, Liviu	Halmeu (89), Malaya Kopanya (108), Oradea (132), Satu Mare (159), Tăşnad (188)
Mateescu, Răzvan	Grădiştea de Munte (88)
Matei, Alexandru V.	Jac (101), Porţ (144), Supuru de Sus (181), Sutoru (182)
Matei, Gheorghe	Giurgeni (87), Stelnică (177)
Matei, Sebastian	Cârlomăneşti (53), Pietroasa Mică (141)
Mazăre, Paula	Alba Iulia (19), Vinţu de Jos (204)
Măgureanu, Andrei	Bucureşti (41), Chitila (57), Vadu Săpat (200)
Măgureanu, Despina	Cârlomăneşti (53)
Măndescu, Dragoş	Râca (148)
Mănuclu-Adameşteanu, Gheorghe	Bucureşti (41), Bucureşti (45), Bucureşti (46), Chitila (57)
Mărgărit, Monica	Borduşani (36), Hârşova (92), Piatra Neamţ (139)
Mărginean, Florin	Frumușeni (81)
Mărgineanu, Mădălina	Ceplea (55)
Mărgineanu-Cârstoiu, Monica	Covasna (69), Istria (100), Murighiol (123)
Măruia, Liviu	Sânnicolau Mare (161)
Mecu, Laurenţiu	Radovanu (145), Sultana (179)
Mehedinţeanu, Constantin	Tătăraştii de Sus (189)
Merlan, Vicu	Bâzga (34), Buneşti (48), Creţeşti (71), Dolheşti (74)
Micu, Cristian Leonard	Isaccea (98), Luncaviţa (107)
Midvichi, Natalia	Slava Rusă (173)
Mihai, Dana	Giurgeni (87), Tătăraştii de Sus (189)
Mihai, Florea	Isaccea (98), Luncaviţa (107)
Mihai, Gheorghe	Hotărani (94), Reşca (150)
Mihail, Florian	Baia (33), Isaccea (98), Luncaviţa (107)
Mihăilă, Carmen	Turda (197)
Mihăilescu-Bîrliaba, Lucreţiu	Slava Rusă (173)
Milăşan, Flavius	Vlaha (206)
Milea, Raluca	Istria (100)
Mills, Steve	Măgura (117)
Mircea, Nicu	Adam (1)
Mirea, Pavel	Măgura (117), Vităneşti (205)
Miriţoiu, Nicolae	Slava Rusă (173)
Miron, Costin	Capidava (49)
Mişca, Sorana	Sarmizegetusa (155)
Mitar, Cristina	Corabia (66), Râşnov (149), Veţel (203)
Mitchel, Dave	Alba Iulia (26)
Mocanu, Andrei	Bucşani (39), Pietrele (140), Radovanu (145), Slobozia (174)
Mocanu, Marian	Slava Rusă (173)
Moga, Vasile	Alba Iulia (7), Alba Iulia (28), Alba Iulia (29), Bucium Şasa (38), Craiva (70)
Moldovan, Oana	Steierdorf (176)
Moldoveanu, Katia	Vităneşti (205)
Monah, Dan	Poduri (143)
Monah, Felicia	Luncaviţa (107)
Morintz, Alexandru	Bucureşti (42), Radovanu (145)
Moroioiu, Liviu	Radovanu (145)
Moţei, Florin	Hârman (91)
Mototolea, Aurel	Oltina (131)
Motzoi-Chicideanu, Ion	Cârlomăneşti (53), Cârlomăneşti (54)
Muja, Cristina	Bucşani (39), Stelnică (177)
Müller, Michael	Pietrele (140)

Munteanu, Carmen-Silvia	Fulgeriș (82)
Munteanu, Florentin	Capidava (49), Capidava (51)
Munteanu, Lucian	Slava Rusă (173)
Munteanu, Roxana	Poduri (143)
Munteanu, Simona	Bucu (40), Platonești (142)
Muscalu, Bogdan	Jupa (104), Mehădia (120),
Mustăț, Silvia	Alba Iulia (26), Sutoru (182), Vințu de Jos (204)
Mușețeanu, Crișan	Bucșani (39)
Nagăț, Marius	Slava Rusă (173)
Nălbitoru, Alexandru	Radovanu (145)
Neagu, Alexandra	București (45), Istria (100)
Neagu, Alina	Slava Rusă (173)
Neagu, Cătălina Mihaela	Roșia Montană (152)
Neagu, George	Cheia (56), Constanța (63), Constanța (64), Constanța (65)
Nedelcheva, Petranka	Pietrele (140)
Nedelcu, Nicoleta	Istria (100), Ostrov (134)
Neef, Reinder	Pietrele (140)
Negrei, Dimitrie	Steierdorf (176)
Negru, Mircea	București (42), Corabia (66), Hotărani (94), Reșca (150)
Nemeti, Irina	Turda (197)
Nemeti, Sorin	Turda (197)
Nica, Marin	Reșca (150), Vlădila (208)
Nica, Tiberiu	Mălăieștii de Jos (118), Radovanu (145)
Nichifor, Bogdan	Rotbav (154)
Nicola, Dorin	Poduri (143)
Nicolae, Cătălin	Bucșani (39), Luncavița (107)
Nicolae, Constantin	Hârșova (93)
Nicolae, Lazăr	Pietroasa Mică (141)
Nicu, Mircea	Nicorești (124)
Niculescu, Gheorghe Alexandru	Hărman (91)
Niculică, Bogdan Petru	Adâncata (4), Fetești (80)
Niță, Loredana	Borduşani (36), Hârșova (92), Lapoș (105), Piatra Neamț (139)
Nuțu, George	Enisala (76), Slava Rusă (173), Tulcea (195)
Nyáradi, Zsolt	Odorheiu Secuiesc (129)
O'Reilly, Owen	Alba Iulia (26)
Oargă, Ovidiu	Alba Iulia (6), Alba Iulia (24), Alba Iulia (29)
Olariu, Cristian	Adamclisi (2), Adamclisi (3), Garvăn (84)
Olteanu, Ștefan	Gherghița (85)
Opriș, Ioan C.	Capidava (49), Capidava (51), Topalu (194)
Orza, Răzvan	Rotbav (154)
Oța, Radu	Alba Iulia (7), Alba Iulia (29), Bucium Șasa (38)
Oța, Silviu	Giurgeni (87)
Panait, Marin	Mironești (122)
Panait, Valentin	Baia (33)
Panaite, Adriana	Adamclisi (2)
Pandrea, Stănică	Pietroasa Mică (141), Șuțești (187)
Papp, Viorel	Rapoltu Mare (146)
Papuc, Gheorghe	Adamclisi (2), Constanța (63)
Paraschiv, Dorel	Enisala (76), Slava Rusă (173), Tulcea (195), Tulcea (196)
Paraschiv, Eugen	Fegernicu Nou (78), Garvăn (84), Ostrov (134), Roșia Montană (152)
Parnic, Andreea	Borduşani (36), Hârșova (92), Măriuța (119)
Parnic, Valentin	Borduşani (36), Hârșova (92), Măriuța (119)
Pascale, Alina	Istria (100)
Paul, Iuliu	Vințu de Jos (204)
Pavel, Romică	Rapoltu Mare (146)
Paveleț, Eugen	Coțatcu (68), Mălăieștii de Jos (118)
Păunescu, Anca	Giurgeni (87)
Părcălăbescu, Ștefan	Capidava (49), Capidava (51)
Pâslaru, Ion	Mangalia (112), Mangalia (113), Mangalia (114)
Perju, Mădălina	Slava Rusă (173)
Pescaru, Adriana	Bucium Șasa (38), Cigmău (58), Ocolîșu Mic (128), Rapoltu Mare (146)
Pescaru, Eugen	Cigmău (58), Ocolîșu Mic (128),

Petculescu, Liviu	Corabia (66), Râșnov (149), Vețel (203)
Peters, Maria	Pietrele (140)
Petiș, Ioniță	Sarmizegetusa (155), Sarmizegetusa (156)
Petkov, Emil Paunov	Radovanu (145)
Petrescu, Sorin	Steierdorf (176)
Picincu, Florentina	Slava Rusă (173)
Piftor, Valentina	Slava Rusă (173)
Pinter, Zeno Karl	Capidava (49), Noșlac (125), Orăștie (133)
Pîrvulescu, Dan Cosmin	București (45), București (46)
Pîslaru, Mariana	Turda (197)
Piso, Ioan	Sarmizegetusa (155)
Plăiaș, Codruța	Sarmizegetusa (156)
Plantos, Cristinel	Alba Iulia (27), Alba Iulia (29), Bucium Șasa (38), Craiva (70)
Pop, Dan	Lăpuș (106)
Pop, Horea	Porț (144), Șimleu Silvaniei (185)
Popa, Dumitru	Ocna Sibiului (127), Sibiu (162), Sibiu (171), Tilișca (193)
Popa, Traian	Bucșani (39), Mironcești (122)
Popescu, Adrian	Isaccea (99)
Popescu, Anca-Diana	Costișa (67)
Popescu, Andra	Giroc (86)
Popescu, Cristina	Jigodin Băi (103)
Popescu, Gabriel	Slava Rusă (173)
Popescu, Mariana-Cristina	Covasna (69)
Popovici, Dragomir	Bordușani (36), Hârșova (92), Măriuța (119),
Popovici, Sabin	Vlădila (208)
Potârniche, Tiberiu	Capidava (49), Constanța (65)
Prange, Michael	Pietrele (140)
Preda, Roxana	Giroc (86)
Preoteasa, Constantin	Poduri (143)
Pripon, Emanoil	Șimleu Silvaniei (185)
Prisăcaru, Cristina	Slava Rusă (173)
Prohnenko, Igor	Malaya Kopanya (108)
Pupeză, Paul	Grădiștea de Munte (88),
Purece, Silviu Istrate	Hunedoara (95), Sibiu (162), Sibiu (170), Sibiu (171)
Puriș, Maria	Istria (100)
Radu, Laurențiu	Isaccea (99), Mangalia (110), Mangalia (111)
Radu, Valentin	Bordușani (36), Bucșani (39), Capidava (49), Cheia (56), Hârșova (92), Isaccea (98), Luncavița (107), Măgura (117), Măriuța (119), Vitănești (205)
Randoin, Bernard	Hârșova (92)
Rațiu, Alexandru	Bucium Șasa (38), Capidava (49), Roșia Montană (152)
Regep Vlascici, Simona	Jupa (104)
Reingruber, Agathe	Pietrele (140)
Rența, Elena	Bucu (40), Platonești (142), Stelnică (177)
Ridiche, Florin	Deșă (73)
Rîșcuța, Nicolae Cătălin	Bucium Șasa (38)
Rogobete, Carmen	Istria (100)
Roman, Cristian	Hunedoara (95), Hunedoara (96), Hunedoara (97), Sarmizegetusa (155)
Roman, Delia Maria	Hunedoara (96), Hunedoara (97), Silvașu de Jos (172),
Roman, Toma-Cosmin	Codlea (62), Sibiu (163), Sibiu (169), Silvașu de Jos (172), Valea Crișului (201)
Röring, Melanie	Pietrele (140)
Rustoiu, Gabriel Tiberiu	Alba Iulia (6), Alba Iulia (29), Noșlac (125)
Rusu, Adrian Andrei	Frumușeni (81)
Rusu, Cosmin	Cluj-Napoca (61)
Rusu, Vera	Tulcea (196)
Rusu-Bolindeț, Viorica	Istria (100)
Rusu Carp, Andrei	Rotbav (154)
Salomeia, Paul	Bâzga (34), Bunești (48), Crețești (71), Dolhești (74)
Samson, Andra	Istria (100), Nufăru (126)
Sana, Dan Vasile	Șimleu Silvaniei (185)
Sandu, Ciprian	Tătărăștii de Sus (189)
Sandu, G.	Luncavița (107)
Sandu-Cuculea, Vasilica	București (43), București (44), Snagov (175)

Sava, Victor	Vlașa (206)
Savu, Lucica Olga	Augustin (31)
Sălășan, Mihaela	Turda (197)
Schröder, Christoph	Pietrele (140)
Schüler, Hendrikje	Istria (100)
Schuster, Cristian F.	București (42), Mironești (122), Radovanu (145)
Scurtu, Florin	Adamclisi (2), Albești (30), Capidava (49)
Sena, Eric De	Jac (101)
Shragge, Jeffrey	Rotbav (154)
Sicoe, Gabriel	Vințu de Jos (204)
Sima, Darius	Grădiștea de Munte (88)
Simion, Gavrilă	Telița (192)
Simion, Mihaela	Roșia Montană (152)
Simion, Sanda	Radovanu (145)
Sirețeanu, Andra	Isaccea (99)
Sîrbu, Valeriu	Covasna (69), Hunedoara (95), Pietroasa Mică (141), Săvârșin (160), Șuțești (187), Telița (192)
Socol, Gabriel	Jupa (104)
Sófalvi, András	Odorheiu Secuiesc (129)
Soficaru, Andrei	Slava Rusă (173), Sultana (180)
Sonoc, Alexandru Gh.	Sibiu (171)
Soós, Zoltán	Jacodu (102), Târgu Mureș (190)
Spataro, Michela	Miercurea Sibiului (121)
Spănu, Daniel	Pietrele (140)
Speteanu, Adriana	Istria (100)
Spikes, Kyle	Rotbav (154)
Stanc, Simina	Slava Rusă (173)
Stanciu, Ioan	Vlașa (206)
Stavrescu Bedivan, Mala	Nufăru (126), Rotbav (154)
Stăicuț, Gabriel	Pietroasele (141 bis)
Stăncescu, Roxana	Rapoltu Mare (146)
Stănescu, Alexandru	Hărman (91)
Stănică, Aurel	Baia (33), Isaccea (99), Luncavița (107), Nufăru (126)
Steguweit, Leif	Piatra Neamț (139)
Stoian, Gabriel	Capidava (49)
Stoian, Viorel	Șuțești (187)
Stratulat, Lăcrămioara	Târgu Trotuș (191)
Sucală, Andreea	Vlașa (206)
Suceveanu, Alexandru	Istria (100)
Suciu, Cosmin Ioan	Miercurea Sibiului (121), Sibiu (162), Sibiu (170), Sibiu (171)
Suciu, Liliana	Grădiștea de Munte (88)
Symonds, Robin	Alba Iulia (26)
Szabolcs, Ferencz	Vlașa (206)
Szentmiklosi, Alexandru	Giroc (86)
Szócs, Péter Levente	Satu Mare (159)
Sztancs, Diana-Maria	Capidava (49), Istria (100), Miercurea Sibiului (121), Sibiu (171)
Șerbănescu, Done	Radovanu (145), Sultana (179)
Șerbănescu, Irina	Slava Rusă (173)
Șomcutean, Zamfir	Lăpuș (106)
Ștefan, Cristian	Luncavița (107), Rotbav (154)
Ștefan, Dan	Capidava (49), Capidava (51), Cărlomănești (53), Covasna (69), Pietroasa Mică (141), Sutoru (182), Telița (192)
Ștefănescu, Atalia	Dalboșeț (72)
Ștefănescu, Radu	Râșnov (149)
Șuteu, Călin	Vințu de Jos (204)
Talmațchi, Cristina	Oltina (131)
Talmațchi, Gabriel	Adamclisi (2)
Tamba, Dan	Sutoru (182)
Tanasiciuc, Daniel	Vlașa (206)
Tănase, Claudiu	Adamclisi (2)

Tănăsescu, Bogdan	Pietrele (140), Slobozia (174)
Tănasie, Emil	Rotbav (154)
Teodor, Eugen S.	Răcarii de Jos (147)
Thissen, Laurens	Măgura (117)
Timofan, Anca	Istria (100)
Timofte, Ștefan	Istria (100)
Tincu, Sorin	Hunedoara (96), Silvașu de Jos (172)
Toderaș, Meda	Pietrele (140)
Toma, Corina	Grădiștea de Munte (88)
Topoleanu, Florin	Murighiol (123)
Torcică, Ion	Mălăieștii de Jos (118), Vadu Săpat (200)
Toth, Csaba	Alba Iulia (19)
Trăilă, Marinela	Jupa (104)
Trohani, George	Coțatcu (68), Sultana (180)
Turcu, Cristina	Istria (100)
Țârlea, Alexandra Clara	Enisala (75), Istria (100)
Țentea, Ovidiu	Răcarii de Jos (147), Sarmizegetusa (156)
Țiculeanu, Gelu	Nufăru (126)
Țiplic, Ioan Marian	Sibiu (162), Orăștie (133), Sibiu (170), Sibiu (171)
Țiplic, Maria Emilia	Orăștie (133)
Țințăreanu, Ecaterina	Tătăreștii de Sus (189), Turnu Măgurele (198)
Țuțuianu, Daniel Costin	Bucium Șasa (38), Craiva (70)
Ulieriu, Theodor	Istria (100)
Ungureanu, Mădălina	Luncavița (107)
Urduzia, Claudia	Capidava (49)
Ureche, Petrică	Sarmizegetusa (156)
Ursachi, Laurențiu	Fulgeriș (82)
Ursachi, Vasile	Roșiori (153)
Uță, Alina	Corabia (66)
Uță, Lucian	Poduri (143)
Vachta, Tilmann	Pietrele (140),
Vaida, Dan Lucian	Fântânele (77)
Váradi, Andreea	Sarmizegetusa (155)
Varga, Rada	Sarmizegetusa (156)
Vasile, Gabriel	București (46), Giurgeni (87), Nufăru (126)
Vasile, Mihai	Nufăru (126), Roșia Montană (152)
Vasiliță, Ștefan	Istria (100)
Velicicu, Florin	Isaccea (98)
Vernescu, Mirela	Enisala (75)
Virag, Cristian	Halmeu (89), Satu Mare (159), Tășnad (188)
Vlad, Florin	Bordușani (36), Hârșova (92), Măriuța (119)
Vlascici, Simona	Mehadia (120),
Vleja, Decebal	Roșia Montană (152)
Voicu, Bogdan	Slava Rusă (173)
Voinea, Valentina-Mihaela	Cheia (56), Constanța (63)
Voinescu, Iulian	Rotbav (154)
Vulpe, Alexandru	Costișa (67), Pietrele (140), Rotbav (154)
Wrobel, Heide	Pietrele (140)
Wunderlich, Jürgen	Pietrele (140)
Zaharia, Pompilia	Măgura (117)
Zaharia, Ramona	Slava Rusă (173)
Zahariade, Mihail	Murighiol (123)
Zambory, Mihaly	București (46), Chitila (57)
Zamfir, Anca	Rotbav (154)
Zilhão, João	Steierdorf (176)
Zimmermann, Konrad	Istria (100)
Zsolt, Csok	Cluj-Napoca (61)
Zsolt, Komáromi	Vlaha (206)

DATE STATISTICE ALE DIRECȚIEI MONUMENTE ISTORICE ȘI ARHEOLOGIE REFERITOARE LA CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DIN ANUL 2006

Numărul de șantiere pe tipuri de cercetare:

	Nr. șantiere
Cercetări sistematice	179
Cercetări preventive	548
Cercetări de salvare	11
Supravegheri arheologice	427
Evaluări de teren	22
TOTAL	1187

Numărul de șantiere pe regiuni istorice:

	Banat	Dobrogea	Crișana și Maramureș	Moldova	Muntenia	Oltenia	Transilvania
Cercetări sistematice	28	28	5	21	37	11	49
Cercetări preventive	10	127	24	63	109	34	181
Cercetări de salvare	0	0	0	1	3	2	5
Supravegheri arheologice	2	162	4	126	57	8	66
Evaluări de teren	1	5	0	3	5	1	7
TOTAL	41	333	36	214	213	56	317

Numărul de șantiere pe județe:

Județ	Cercetări sistematice	Cercetări preventive	Cercetări de salvare	Supravegheri arheologice	Evaluări de teren
Alba	8	88	1	14	4
Arad	6	3	0	0	0
Argeș	1	7	0	0	0
Bacău	4	2	0	0	0
Bihor	0	16	0	1	0
Bistrița Năsăud	4	3	0	0	0
Botoșani	0	1	0	42	0
Brașov	6	4	0	4	1
Brăila	3	47	1	29	1
București	1	20	1	23	1
Buzău	8	9	0	0	1
Caraș Severin	11	3	0	2	0
Călărași	5	2	0	0	0
Cluj	6	41	0	17	0
Constanța	15	103	0	142	5
Covasna	1	4	1	5	0
Dâmbovița	1	60	1	25	0
Dolj	4	1	0	2	0
Galați	0	4	0	0	0
Giurgiu	4	1	0	1	0
Gorj	3	1	1	1	0
Harghita	1	9	2	7	1
Hunedoara	10	11	0	8	0
Ialomița	7		0	0	0
Iași	4	3	0	3	0
Ilfov	0	9	0	8	3
Maramureș	2	5	0	1	0
Mehedinți	1	3	0	2	0
Mureș	2	4	0	0	0
Neamț	4	2	0	0	1
Olt	3	1	0	0	0
Prahova	6	1	0	0	0
Satu Mare	3	3	0	2	0
Sălaj	7	7	0	3	0
Sibiu	4	10	1	7	1
Suceava	5	0	0	3	1
Teleorman	4	0	1	0	0
Timiș	11	4	0	0	1
Tulcea	13	24	0	21	0
Vaslui	1	3	0	45	0
Vâlcea	0	28	1	3	1
Vrancea	0	1	0	4	0

Numărul de cercetări pe perioade/epoci:

Perioada	Cercetări sistematice	Cercetări preventive	Cercetări de salvare	Supravegheri arheologice	TOTAL	TOTAL epoci
1- Preistorie	17	36	0	31	84	1 – Preistorie 871
11- Paleolitic	9	4	0	4	17	
12 - Mezolitic	1	0	0	0	1	
13 - Neolitic	41	79	0	30	150	
14 - Eneolitic	68	68	0	24	160	
15 - Epoca bronzului	81	156	0	66	303	
16 - Hallstatt	64	71	0	21	156	2- Protoistorie 219
2 - Protoistorie	7	23	0	8	38	
21 - Latene	84	71	0	26	181	
3 - Epoca antică	7	10	0	14	31	3- Epoca antică 911
31 - Epoca greacă	14	86	0	132	232	
32 - Epoca romană	85	275	0	188	548	
33 - Epoca post-romană	16	25	0	15	56	
34 - Epoca romano-bizantină	14	25	0	5	44	
4- Evul mediu	14	112	1	36	163	4- Evul mediu 916
41 - Epoca bizantină	8	4	0	2	14	
42 - Epoca migrațiilor	19	33	0	14	66	
43 - Epoca medievală	88	334	14	237	673	
5 - Epoca modernă	9	131	2	125	267	
6 – Epoca neprecizată	0	14	0	57	71	

